00087065

THE
ASIATIC SOCIETY OF BOMBAY
TOWN HALL, BOMBAY-1.

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 25 June, 2016

धारण बाइन्डिंग

ERASMI COLLOQUIORUM
Editio Nova
Pungit Sed Sanat

00087065

DESID. ERASMI ROTERODAMI

OLLOQUIA FAMILIARIA,

Notis NOVIS *Illuſtrata*.

Ad uſum JUVENTUTIS Politioris humanitatis Studiis imbuendæ, apud omnes Proteſtantes, BRITANNOS præſertim, & HIBERNOS.

87065

Editio nitidiſſima, emendatiſſima, auctiorque præcedentibus.

BOMBAY B
JACKS
MEMOR
COLLECT

DUBLINII:
is AARONIS RHAMI, Impenſi
HURCHILL *Londinenſis*, & E
OBSON *Dublinienſis* Bibliopolarum
ſtant venales. MDCCXII.

Reverendiſſimo

In CHRISTO *Patri*,

GULIELMO,

Dublinienſi *Archiepiſcopo*, Hiberniæ *Primati* digniſſimo, honoris Dei, ſalutis animarum, proſperitatis publicæ ſtudioſiſſimo : *Paſtori* vere *Epiſcopo*, Gregi, & illis qui ſub ſe partem ejus paſcunt, indeſinenter invigilanti : *Antiſtiti*, ſuum eximium *Characterem* multis belle emerito, prout eum Sancte ad Relligionis *venuſtatem* ſuſtinet, cum *dignitate* ſummæ *humanitati* Chriſtianæque *humilitati* conjuncta : *Præſuli* numeris omnibus abſoluto, humanarum Chriſtianarum Paſtoraliumque virtutum omnium *exemplari* conſpicuo.

At & etiam

Patri in CHRISTO

Rite Reverendo

SANCTO GEORGIO,

Clocherienſi *Epiſcopo* digniſſimo: *Paſtori*, ſuo titulo vere reſpondenti, cui Grex maxima cura: *Antiſtiti*, ſuum ſanctum *Characterem* paribus dignitate, pietate, humanitate, & Chriſtiana humilitate merenti, tuenti, & adornanti: *Præſuli* præſtantiſſimo, in quo ſupra *virtutes*, Probis, litteratis, vere nobilibus decoras, fulgent omnes illæ quæ CHRISTI ſelecto *Legato* ſunt digniſſimæ.

Ut & pariter

Viro vere nobili eruditiſſimo

THOMÆ COOTE;

Integerrimo ſagaciſſimoque *Judici*, ſedem in Regio juſtitiæ *Tribunali*, prout digniſſime, ita & juſtiſſime tenenti, totiuſque Gallicæ gentis huc in Hiberniam propter conſcientiam profugæ, per inſitam benignitatem humaniſſimo *Patrono*.

Nec

Nec non

Integerrimo eruditiſſimoque

THOMÆ MOLYNEUXEO,

Medicinæ *Doctori,*

Ejuſque Facultatis in Academia Dublinienſi *Profeſſori* digniſſimo, *viro* cui par ineſt eruditioni probitatique modeſtia, *Patrono* ſpeciali, amiciſſimo, urbaniſſimo.

Tandemque

SAMUELI MOLYNEUXEO,

Armigero;

Juveni in quo nullas mentis dotes deſideres, *hæredi* vere, Paternæ ſagacitatis & eruditionis, probitatis & ſtudii utilitatis publicæ; dilectiſſimo antehac *Diſcipulo*; *Amico* vero nunc, *Patronoque* ſingulari ſemper colendo.

HANC *a ſe* Notis *illuſtratam Colloquiorum* Eraſmi *magni* Editionem, *ea qua par eſt* veneratione, *atque ex animo, dat, dicat,*

GULIELMUS BINALDUS.

Auctoris Notularum
PRÆFATIO.

DUO ſunt quæ omnibus Scholarum Latinarum ludimagiſtris Eraſmi colloquia commendent, quibuſque ut ea pueris legenda tradant ſuadeantur: Primum eſt, pura atque elegans latinitas, qua enuntiantur vulgaria, ea præſertim de quibus inter pueros fit uſualior ſermo ita ut hæc eadem pariter latine enuntiata, nullibi videantur adhuc, & forſan videbuntur nunquam. Secundum, Quod ex hocce unico libro, plus diſcendum ſit, (earum rerum ſcil. quæ Chriſtianus puer ad liberales diſciplinas deſtinatus debet edoceri,) quam ex omnibus aliis ſimul junctis, qui in ſcholis latinis leguntur. Hallucinantur quippe, qui hîc nihil niſi puerilia ac veluti futilia venentur, ſcripta quidem ingenioſe, & latine ſatis: continet liber præterea, & longe meliora, & longe ponderis majoris; nulla enim in eo deſunt fere. Non deſunt præcipua fidei non ſolum plane & clare enuntiata, verum etiam ſuis firmis genuiniſque fundamentis ſtabilita. Non deſunt regulæ pietatis, juſtitiæ, charitatis, puritatis, manſuetudinis concordiæ fraternæ, ſubmiſſionis ſuperioribus debitæ nulla eorum uno verbo quæ reſpiciunt officium hominis, civis, aut Chriſtiani. Non deſunt quæ ſpectant veluti mediam vitam, quibus quivis tuto ſeligat, quam rationem vitæ potius amplectatur, edoceatur non ſolum civilitatem & urbanitatem, verum etiam noſcat, quomodo in mundo verſetur, ut benevolentiam quam plurimorum ſibi conciliet, optimamque famam apud omnes conſequatur, imo dignoſcat ſtultitias & ineptias ſtultorum, itemque fraudes & nequitias nebulonum

bulonum, ut ſcil. ab his omnibus omnimode caveat. Non deſunt tandem prælibationes imo & amplæ ſatis, Fabulæ Poeticæ vel Paganæ Theologiæ, Hiſtoriæ univerſalis, ſacræ nempe & profanæ. Poeticæ, Criticæ, Dialecticæ, Philoſophiæ naturalis, Ethices, Oeconomicæ, Politicæ. Papæ! quot & quanta in libello! Atque in coronidem, habemus & in eo vim non mediocrem Proverbiorum in uſu apud antiquos, apophtegmatum apud illos nobilitatorum, verſuumque tandem ingenioſiorum ex Poetis.

Sed & aliquid eſt ſpeciale, quod toti Proteſtantium genti librum commendare debeat, faceréque ut curent eum pueris ſuis legendum tradi, iſtuc nempe: quod nullus ſit liber, latine ſcil. atque eleganter ſcriptus, tractanduſque à pueris, qui æque conducere poſſit, ad evertendum à principio, & funditus, omnes fere opiniones & ſuperſtitiones Pontificias, & ſuperſtruendum eis everſis puras Proteſtantium notiones. Dicat auctor in apologia de horumce Colloquiorum utilitate, quicquid cum verecundia per ſolitam dexteritatem dicere poſſit, ut temperet aut levet amaritudinem abſinthii, quod Pontificiis in hiſce Colloquiis ſolis bibere dedit; mihi citra dubium videtur, quod ſtatuerit multa Proteſtantium hypotheſibus plane conſentanea: & quod, (ſi tranſubſtantiationem excipias, deridendorum tamen omnium maxime deridendum) omnes fere Pontificias opiniones ſuperſtitiones & uſus perſtrinxerit, exploderit, irriſerit. Legatur aureus liber ergo cum candidis notulis, & ſpero percipietur plane: Auctori ſcripturam fuiſſe ſuper omnia, ſolamque ipſi viſam infallibilem vere, & irrefragabilis omnino auctoritatis; concilia vero, Papam, (licet ei ut Petri ſucceſſori aut aliter nimis daret,) Epiſcopos, non ipſi viſos tales peremptorie, & quantacunque cautio & modeſtia adhibendæ ipſi viſæ ſint, in eis contradicendo, poſſe tamen eis contradici, imo & contradicendum aliquando, cum ſcil. ſanciunt noxia per ſe, atque ſenſui communi & ſcripturis plane repugnantia. Eum ita ſenſiſſe de ſupplicatione ad divos, ut ſine ea bene ſatis mundo Chriſtiano eſſe poſſet, at exhorruiſſe uſum illum vulgatum quo indig-

na ab illis ſæpe petantur, & ad illos confugiatur magis quam ad Patrem vel Chriſtum. Eum parvi pendiſſe omnia externa ſpeciei cujuſvis, qualia, delectum cibi, proceſſiones, ſtationes, & innumeras fere alias inſtitutiones & ceremonias per ſe inutiles, quamvis propter pacem & ordinem, omnibus innoxiis quæ publica ſanciret auctoritas, ſe conformem daret, non, judicans tamen eos qui per conſcientiæ infirmitatem aliter ſentirent, optanſque, ut qui eſſent in auctoritate, ſuo jure manſuete uterentur. Eum nugas & fraudes exiſtimaſſe, communionem bonorum operum cum hominibus quibuſvis, vel quavis ſocietate, venalitatem remiſſionis peccatorum exhorruiſſe, ac theſaurum tandem indulgentiarum contempſiſſe & irriſiſſe: unde facile concludere eſt, eum vel de purgatorio ipſo ſatis male ſenſiſſe. Eum pluſquam dubitaſſe, an confeſſio auricularis & minuta inſtituta fuerit à Chriſto vel Apoſtolis; quamquam ipſi non immerito viſi ſint caſus quidam, in quibus poſſit & debeat adhiberi; at utcunque, plane damnaſſe peremptoriam abſolutionem, itemque irriſiſſe uſum eam dandi lingua confitenti non intellecta, unde concludendum certo, ipſi minus arriſiſſe, quod Sacra Liturgia, quæ præcipue legi debeat ad ædificationem populi, lingua ei non intellecta legeretur; at, aut non tutum, aut non commodum, aut non omnino neceſſarium, viſum eſt auctori, hic de ea re plane ſuam ſententiam aperire. Eum ſalſiſſime irriſiſſe omnes illas pietatis popularis & monaſticæ ſpecies; quales, preculas eaſdem ſine mora repetitas, ſine mente ſed per numerum cum Roſariis recitatas; ineptas illas *Ave Maria's*, quibus nihil omnino petitur, & per quas tamen omnia obtineri creditur; miſſas tricenarias & anniverſarias, imo & omnes pro mortuis; mortem & ſepulturam in veſte & cuculla Franciſcana aut Dominicana, & ad id accedentia; atque fere plane damnaſſe totam Monaſticam vitam & inſtitutum, prout ſcil. obtinent apud Pontificios. Eum ita ſenſiſſe de relliquiis Chriſti divorum aut divarum, ut cultum earum futilem & ſtultum judicaret, nullam virtutem eis ineſſe crede-

ret; imo pleraſque ſi non omnes, falſas & ſuppoſititias tunc eſſe, perſuaſum haberet. Percipietur plane tandem, eum ſalſius irriſiſſe omnes relligionis cauſa ad quævis loca peregrinationes; atque in omnium coronidem, nedum pepercisse dilecto, præ omnibus aliis Zelotyporum ſpeciebus, Pontificiorum principio, & uſui, perſequendi ſcil. imo & Comburendi Hæreticos. † Jam autem quantum talia, ex tali viro excerpta, cum tantilla Ludimagiſtrorum dexteritate pueris noſtris vel indicata, conducere poſſint, ad funditus evertendum, extinguendumque à principio omnia apud nos Papiſmi ſemina, opinor in propatulo eſt. Sed quatuor aut quinque poſſunt proponi, vel objici, quæ animadvertere operæ prætium judicamus.

Primum ergo: Dicetur forſan, hæc equidem in Papiſmum obſervata, ex præſenti libro poſſe erui, & auctori imputari, ſi ei imputemus, quæ ſub mutuatis perſonis dicta ſunt, & ſupponantur quædam dicta ironice, quæ forſan aliter intelligi debeant. Ad hæc quatuor quæ dicam habeo. Primum: Auctorem noluiſſe planius & ſine involucris obſervata eloqui, ne ſe exponeret nimis furori Zelotyporum; ſi hæc enim enuntiaſſet æque plane ac nos, verbi gratia, quos tumultus quæſo in ſe non concitaſſet, cum, non obſtante tota ſua cautione, tantos concitarit, quos per innumeras fere apologias omnino pacare potuit tamen nunquam; uno verbo deſignabat quidem, mundo & toti Chriſtiano Populo benefacere, ſed nolebat perſequutioni & periculo, ſe multum objicere. Secundum; Auctorem, quantacunque fuerit ejus in his cautio, maximam tamen partem eorum quæ memoravimus, ſine involucris ullis, & maxime plane enuntiaſſe, ut cuique lectori erit obvium. Tertium: Debere multoties auctori imputari quæ ſuis mutuatis perſonis ſuggerat, cum ſcil. ea ſuggerit ſine neceſſitate, cum non confutat, facitque, ut in medium proferantur cum confidentia, & victoriæ ſpecie, quod eſt hîc præciſe caſus; planeque perſuaſum habeo,

 quod

† Si quis de his, vel de precedentibus dubitet injiciat oculos in indicem noſtrum.

quod ſi quis apud nos idem faceret, reſpectu cujuſvis Orthodoxæ doctrinæ, quod Eraſmus noſter hîc fecit, plurimarum prædictarum Pontificiarum doctrinarum reſpectu, Heterodoxiæ reus ſtatim judicaretur, & non immerito. Quartum tandem: Ex ironicis ſuper quavis re loquendi modis, ſenſum auctoris cujuſvis certius concludi, quam ex planioribus aſſertionibus contra; noſque in textu Eraſmico nullas ironias per notulas ſuppoſuiſſe, niſi quæ debeant ex contextu & aliis ſupponi; ſagax & candidus lector judex ſit, qui forſan plures reperiet quam quas ſuppoſuimus. Nec loquor de his, quas ut maxime obvias non notavimus.

Secundum: Regeretur credo à quibuſdam; admixta ſunt tamen quædam, hîc Papiſmum redolentia, iis quæ obſervaſti tantum adverſus illum facere, qua mixtura, veremur, ne pueris damnum emergat. De hac re obſervetur ergo I^mo. Sic fuiſſe neceſſe, ex auctoris parte, vitandæ perſequutionis cauſa, ut jam diximus: itemque quoniam omnes ejus ideæ, cum omnium nunc ſpecierum Proteſtantium ideis, in omnibus non convenirent. II^do. Longe pauciora hæc eſſe vere Papiſmum redolentia, præ aliis optimis in ſe, aut etiam præ illis ſolis quæ ei opponuntur. III^tio. Præcipuum ac fere unicum ſectæ Papiſticæ principium, peremptoriam auctoritatem ſcil. & infallibilitatem Papæ aut Conciliorum, ab ipſo auctore fuiſſe hîc plus ſemel everſum; cum plus ſemel indicarit, declararit, ſtatuerit, illis aliquando poſſe contradici, cum ſcil. ſanciunt noxia per ſe, & ſcripturis plane aut ſenſui communi repugnantia, poſueritque ſcripturam ſupra omnia, & regulam per quam de omnibus judicandum, cum quo principio Papiſmus ſtare nequit, & per quod Proteſtantiſmus, (ut hac voce commoda utar) neceſſario erigitur. IV^to. Obviam itum eſſe ex parte noſtri per notulas, damno quod ex mixtura prædicta oriri poſſit, ſiquidem ſi quæ offenderimus ſic Papiſmum redolentia, emendarimus, damnarimus, confutarimus: & ſi quid in hac re obmiſſum â nobis, dexteritati Ludimagiſtrorum noſtrorum peragendum relinquimus, ſperamuſ-

 que

que penſum non fore difficile. Vto. Tandem, vel ex hac ipſa mixtura, (ſi qua ſit quæ multum animadverti mereatur) egregiam utilitatem colligi poſſe, inculcando ſcil. pueris noſtris iſtuc obvium; quanta vis inſit nempe veritati, quam vera ſint oportet, quæ à Papiſmo diſſonantia ſcripſerit vir ille, auram, ſi velis, veluti ſpirans Papiſticam, cum per illa perſequutionem, quam tantopere tremebat, vix vitare poſſet, & damnum in rebus hujus mundi ſibi conſciret.

Tertium : Dicent forſan quidam moroſi; auctorem irriſiſſe quidem opiniones, cultus & uſus Papiſmi quam plurimos memoratos, at non confutaſſe ſerio, & demonſtraſſe rejiciendos; quod longe majoris pronuntiabunt utilitatis, & allegabunt videri in libris noſtrum plurimis, quos relicto noſtro Eraſmo velint à pueris legi. Ad iſtuc paucis ſubſequentia dicam. Imo. Legantur illi quoque libri: ſed liber mihi indicetur, quæſo, æque elegantur ac iſte nunc latine ſcriptus, ad captum puerorum, qui Pontificias ſuperſtitiones explodendo & irridendo, eos edoceat innumerorum, quæ Latere non debent pueros ingenuos, omnia cum ſale, & jocis exquiſitis, quæ tantum faciunt ad acumen & feſtivitatem ingenii: tunc inquam, relictis iſtis Colloquiis, liber ille pueris noſtris legendus tradatur; at ſi talis non detur adhuc, (& forſan non dabitur unquam) non ægre ferant moroſi, ſi pueri ſuum veterem magiſtrum non abjiciant. IIdo. Multa eſſe in Papiſmo, qualia jamjam memorata plurima, & quædam alia, ita manifeſte falſa, & abſurda, ut rideri mereantur potius, quam ſerio confutari, & ſic per riſus & jocos explodi, potius quam per ſerias argumentationes. IIItio. Veritatem ſæpe apud pertinaces profectus facere majores, per riſum & jocos, quam per ſeria & maxime cohœrentia argumenta: neque ferre poſſum, quin in animum iſtuc mihi inducam, cum rerum ſtatum inter nos & Pontificios obſervem; exempli cauſa, quinque ſunt inter alios Papiſmi articuli, infallibilitas Papæ vel Conciliorum, ſupplicatio ad divos, cultus publicus Lingua Populo non intellecta, Populo calicis in Euchariſtia denegatio, & tandem mon-

ſtrorum

ſtrorum monſtrum Tranſubſtantiatio; contra quos, cum ſint quid, vel evidentiſſime contradictorium, & falſum, vel à ratione omnimode alienum, vel nullis fundamentis nitens, poſſunt in medium proferri, imo & protulimus argumenta, evidentiam (prout mihi perſuaſum habeo) Mathematicarum demonſtrationum æquantia: at quid his profecimus fere? nonne æque profeciſſemus, quæſo, per riſum & jocos? imo & forſan per riſum & jocos magis profecimus, quam per aliud quodvis: Colloquia enim iſtæc, & quidam alii libri ejuſdem fere in iis quæ ſpectant Papiſmum ſpeciei, non minus damnum partibus Romanis attulere, quam quivis maxime ſerii tractatus Theologici. IV^to. Tandem, & utcunque ſit, certum eſt, pueros, quoſdam puerilis ingenii, qui non pauci in mundo, imo & quoſdam minime tales, riſu & jocis maxime capi, & conſequenter, inter utiliores nobis, librum præſentem cenſeri debere.

Quartum dicetur forſan: At ſi oculatus Eraſmus tam multos Papiſmi errores perceperit, perſtrinxerit, riſerit, qui factum eſt, ut omnium maxime obvio & ridendo magis, Tranſubſtantiationi ſcil. pepercerit omnino in iſtis Colloquiis, imo non ſolum non ſcripſerit, ſe vel tantiſper in hoc articulo à communiter receptis diverſum ſentire, verum plane indicavit ſe in eo vulgo recepta amplecti & credere? Audiantur ergo quæ ſequuntur ſuper his. I^mo. Fatear quidem neceſſe eſt, omnium inſanorum & impoſſibilium, quæ unquam in mundo obtinuerint, maxime impoſſibile & inſanum Tranſubſtantiationem eſſe, & quod minus confutari mereatur; cumque rem apud me conſidero, miror fere uſque ad extaſin, non ſolum, quod tam abſurda tamque contradictoria opinio in mundo prævaluerit, ſed etiam, quod contradicentes redacti ſint ad neceſſitatem ſerio & fuſe tam abſurdum tamque obvie falſum confutandi; mirabiturque magis, perſuaſum habeo, ventura poſteritas, ſi unquam tandem, ut confido, & forſan brevi, à tanta chimera liberetur, ſomniumque fere hæc credet omnia; mirum ergo admodum mihi videretur, ſi oculatus Eraſmus noſter, nihil de innumeris in ea

re ſcatentibus, & ſcaturientibus undique abſurditatibus perceperit; vel ſi perceperit, ſtatuerit eas, contra examen ſuum, aut ſine ullo examine, unico cœco hauſtu deglubere omnes, prout fere velit videri indicare nobis ſe facere, in una Epiſtolarum aut altera; at ſupponas ſi velis ſic eveniſſe, opinor me non addictum omnium mirandorum rationem reddere. II^do. Res de qua nunc agitur, erat proprie Eraſmi tempore, *noli me tangere*; horrendum tunc piaculum habebatur in ea vel tantiſper diverſum à vulgo receptis ſentire; ſi aliquis indicaſſet ſe propenſum eſſe, ad intelligendum tropice verba Chriſti in inſtitutione Euchariſtiæ, audiebat ſtatim conjici in ſe denominationes horrendas, Sacramentarii, Cacodæmonis, filii Beelzebul, &c. à quibus non magis temperavit Lutherus ipſe, quam quivis Pontificius: uno verbo, habebat tunc in animo grex Chriſtianus, non ſatis eſſe lignorum in terris, & flammarum in gehenna, quibus homo vel dubitans de Corporea Chriſti præſentia in Euchariſtia, vivus in terris combureretur, atque in æternum cruciaretur in gehenna. Proindeque nulli miramur, ſi perſequutionis, atque odii publici vitandi cauſa, cautus auctor nihil contra articulum tam ſacroſanctum tunc habitum indicarit, dixerit, ſtatuerit, in hiſce Colloquiis præſertim, ubi magis cautus quam alibi, & quæ utilitatis cauſa, ad omnium manus promiſcue tranſmitti volebat: ſed à quibus vel digito attingendis, omnes fere tunc deterriti fuiſſent, ſi in his adoratum monſtrum quoquomodo ferire auſus eſſet. III^tio. Monſtrum forſan non feriit, quoniam illud judicabat poſt alia, ex ſe, & per monſtroſitatem ipſam ſuam, (liceat mihi hac commoda voce uti) brevi ruiturum, moriturum; fateorque hoc ipſum eſſe præcipuum ex his quæ mirer, quod ſcil. monſtrum nondum extinctum ſit, mortuum, atque ſepultum. IV^to. Tandem, plane perſuaſum habeo, quod in quibuſdam, ſed hic præſertim judicandum ſit, de bono & magno noſtro Eraſmo, ſicut & de multis aliis doctis & magnis viris, qui viam tritam ſui ſæculi non comprobarunt: eum nempe, tantiſper, vel ſi velis multum, hac in re tergiverſatum,

ſatum, & non loquutum ex animi ſententia, ſimulando credere, quod non credebat; quædam enim acciderunt, quædam caſu vel data opera dixit, & ſcripſit, quæ mihi pluſquam indicant eum Tranſubſtantiationi, vel Corporeæ Chriſti in Euchariſtia præſentiæ, nullam adhibuiſſe fidem. †

Quintum

† Accipe lector ergo quibus nitatur hæc opinio noſtra. Ante omnia certum eſt, Eraſmum noſtrum ſuſpectum fuiſſe imo & accuſatum, ab utriuſque partis viris eminentibus & probis, amicis & inimicis, ſic ſenſiſſe, illucque mihi videtur momenti: ſed ad rem magis. Epiſt. 797. ad *Joannem de Laſco*, loquens de Pelicano quicum ſecum ſentire in Euchariſtiæ negotio ſcripſerat, effutierat, dicit: *Is erit poſtremus Evangelicorum, cui quicquam ſim fiſurus.* Fateor & hanc ſic ſuam ſententiam Pelicano declaraſſe plane denegat, & de violatione amicitiæ, etiamſi ſic feciſſet, conqueritur: quod ſcil. ſic Pelicanus ſecreta amici effutiſſet, quod contra amicitiæ jura. At quare tamen ſic ſcriberet Eraſmus noſter, ſi nihil de hac re Pelicano fidiſſet. Rurſus Epiſt. 845. ad ipſum Pelicanum, *minitaris mihi Calamum Zwinglii, quaſi metuam decem Zwinglios, ſi res mihi eſſet cordi.* At quare Eraſme, quæſo, ea res tibi non eſt cordi; nonne hinc, quod idem quod Zwinglius ſentiebas, vel ſaltem non poteras tranſſubſtantiationis Theſim propugnare adverſus Zwinglium? Ut vera dicam, & ut hac voce brevi & commoda utar, tua locutio merus eſt Gaſconiſmus, unus Zwinglius ſufficeret decem Eraſmis in hac Theſi. Epiſt. 767. ad Natalem Beddam, *Novam Tragœdiam cæteris omnibus atrociorem nobis hic peperit Carolſtadius, perſuaſit in Euchariſtia nihil eſſe præter panem & vinum, eam ſententiam libellis aliquot editis confirmavit Zwinglius, proxime Oecolampadius tanto ſtudio, totque machinis argumentorum idem agit, & tanta facundia, ut ſeduci poſſint, ni vetet Deus, etiam electi.* Super his duo tantum obſervabo, primum: quid crederes lector de homine, qui diceret apud nos, Arnaldus tam ſtrenue tranſubſtantiationem ſuis libris propugnavit & confirmavit, ut ſeduci poſſint, ni vetet Deus, etiam electi? Secundum: quid opus eſt Eraſme ad rem in quæſtione tot machinis argumentorum? utaris ſenſibus, viſu, tactu, guſtu; conſulas primas, & indubitatas rectæ rationis notiones: attendas vel minimum, ad facta & dicta ab ipſo Chriſto in ipſius Sacramenti inſtitutione, itemque ad rei circumſtantias. Nocte illa ergo quæ præibat diei in quo tradendus erat pontificibus ad mortem, peracta Paſchali cœna, accepit panem; gratias egit; ſubinde panem ipſum fregit, fractumque ad diſcipulos porrexit, eoque ſic fracto & porrecto, dixit, ſi Paulo credas, *Accipite, manducate, hoc eſt corpus meum fractum pro vobis.* Nunc quid magis in totum quæſo poteſt redolere figuras & adumbrationes quam hæc omnia? ſed ut brevitatis cauſa unico inſiſtam, ut pote evidentiſſimo, invictiſſimo. Magiſter idem, ſinceritas ipſa, qui dixit illuc eſſe corpus, dixit quoque, imo & in eadem indiviſa phraſi eſſe corpus fractum, ſi ibi ſit ergo corpus ejus realiter, realiter & corpus ejus frangitur, at non frangitur realiter corpus Chriſti, ſed figurate tantummodo, quatenus frangitur panis, qui illud repræſentat, corpus ergo Chriſti hic non eſt realiter, ſed figurate tantummodo, quatenus a pane repræſentatur; Evertas Eraſme, & tui ſimiles qui tam monſtroſum in ſe, tamque a ſcripturis alienum credere ſimulant, evertant ſi poſſint, hanc vel ſolam ſimpliciſſimam machinam, ut voce vobis arridenti utar, at credo

res

Quintum tandem: Dicent ſine dubio multi, ſed ſi Eraſmus veſter tam multos in Papiſmo errores perviderit, quî factum eſt, ut partes Romanas deſeruerit nunquam, eaſque ſemper fere ſequutus ſit? Reſponſum difficile non eſt. In cauſa fuit ergo, Spiritus Pacis, Concordiæ & Unitatis, quo ab omni Schiſmate, & Schiſmatis ſpecie abhorrebat; auctoritate publica quæcumque eſſet ſive Sæcularis ſive Eccleſiaſtica ſummopere ductus. Sitiebat quidem reformationem, & ad eam omnibus modis pacificis, & qui ipſi arriderent, tendebat, ſed volebat eam in Eccleſiam introduci, ſine diviſione & Schiſmate, pacifice, regulariter, uniformi atque ſedata ratione, à capite ad membra, & per publicam auctoritatem: Remanendo in domo, (ut quidam & adhuc loqui amant, ſed ſerius, ſciſſione quippe perfecte facta,) ut ad ejus repurgationem conduceret & ipſe. Multas irregularitates & amaritudines cordis obſervabat in Luthero, ejuſque fautoribus quamplurimis, quibus invidiam opponentium, imo & ſatis bene de doctrina nova, ut tunc vocabatur, ſentientium, ſibi conciliabant; quamque vitare credebat ſuis pacificis viis. Tempus ejus erat quidem tempus, bellorum, tumultuum, clamorum, diſputationum, ſed nondum erat plane facta ſciſſio, ſaltem per ullam auctoritatem publicam amplioris extenſionis: nulla gens adhuc univerſa Reformationem nedum Lutheraniſmum plane amplexa erat, imo non adhuc magnæ & viſibiles ſocietates in amplum & compactum corpus Eccleſiarum inter ſe junctæ, ita ut in eis Sanctorum Communio plane & ob oculos videretur; quæ donec facta eſſent, tutum & bonum judicavit rema-

---

res non eſt cordi. Proindeque legas lector, quid non obſtante hac machinarum idea ſuppoſita, ſcripſerit alioi Eraſmus noſter, Epiſt. ſcil. 823. ad Bilibaldum, *Mihi non diſpliceret Oecolampadii ſententia, niſi obſtaret conſenſus Eccleſiæ.* Siccine loqueris Eraſme, de opinione quæ tot machinis egeat ut fulciatur? ad quid hic officioſa locutio in gratiam eccleſiæ, niſi ut ſine invidia in lectorum mentem introducatur dubitatio de corporea Chriſti in Euchariſtia præſentia, quod tunc tibi videbatur ſatis? proindeque lector ſcias tandem, Eraſmum noſtrum animam efflaſſe in manibus amiciſſimorum, omnium ſententiam Zwinglianam in hac re, *i. e.* noſtram ſequentium, & nullomodo conqueſtum, de hac tunc Dei tranſubſtantiati Papiſtici abſentia.

remanere in Eccleſia Romana, retinendo in mente & corde, quæ ſibi videbantur Chriſtianæ Fidei eſſentialia, ſe conformem dando innoxiis, propter ordinem, concordiam, pacem, & debitam ſuperioribus à privatis ſubmiſſionem, at ex intimo corde rejiciendo, quæ plane noxia & mala per ſe judicaret, imo & invehendo ſæpe ſatis in eorum multa. Adde his, quod natura nimis eſſet timidus, ad perſequitionis vocem & effecta magis, veluti tremebat; verebatur reformatores per ſuas vias non ſucceſſores, tandemque à potentioribus obrutum iri, probabiliterque rem ſucceſſuram melius, per ſuas gratiores & magis pacificas vias; ſicque per timiditatem inter duas diverſas partes fluctuans, expectabat quid melius præſenti tempore offerret providentia, ut amplecteretur quod bonum & tutum ipſi tunc videretur, ſed defuit tempus. Tandemque, ut nævum in tanto viro magis reprehendendum fatear, aliquantiſper nimis, credo, ducebatur, blanditiis, nobilibuſque donis, Paparum, Principum, & magnatum plurimorum, qui partes Romanas tuebantur; per quæ tantiſper aliquando à vero & recto deflectere ſuadebatur, ſed nunquam prout à dantibus, & daturis magis, ſi feciſſet, deſignabatur. † Nuncque confidenter ex his omnibus concludamus, Eraſmum noſtrum à partibus Romanis plane defeciſſe certo, ſi vidiſſet tandem (propter in æternum omni Reformationi refragantem Romanam Eccleſiam,) ſciſſionem perfecte factam, ratam & firmam, ita ut diſſentientes ab Eccleſia Romana ſocietates facerent Corpus amplum ſatis & viſibile, omnino ab ejus jugo liberum, ac in Eccleſiarum junctarum inter ſe ſocietatem compactum. At quid? ſi reformationem vidiſſet non in angulo terræ parum firmiter ſtabilitam, & prima tantummodo vitæ ſigna indicantem; ſed in amplis regionibus auctoritate publica non ſolum toleratam, verum etiam ſuffultam & ſancitam, atque in illis dominatricem? Sed quid non tandem ſupra omnia! ſi vidiſſet inquam

† Non merebatur certe Eraſmus noſter Balaami cognomen, quod iræ impetu ei dedit Farellus, ſed ut vides lector, aliquid erat, quod anſam præberet.

quam, reformationem hanc regulariter, ſedata ratione, per auctoritatem publicam Eccleſiaſticam & Civilem, perfecte tandem factam, ſancitam, & ſtatutam, qualem gratia Deo, eam videre eſt apud nos à ſæculis fere! Ah tunc, nullus eſt dubitationi locus, non ſolum, quod Eraſmus noſter partes Romanas plane deſereret, verum etiam nobis ſtrenuus defenſor adforet. Eadem enim ratio pacis, concordiæ, unitatis & auctoritatis publicæ, quæ ante ſciſſionem perfecte factam, ei ſuadebat, ut communioni adhæreret, in qua tam multa menda & mendanda pervidebat, fortius ei ſuaderet, ut hac ſciſſione tandem perfecte facta, adhæreret communioni in qua pauca vel nulla talia obſervaret. † Hincque in coronidem evin-

† Si hujus articuli omnia clare & candide probata videre velis lector, recurras rogo, ad eruditiſſimi Clerici notiſſimum librum Gallice ſcriptum, cui dedit ſelectæ bibliothecæ titulum. Ne tamen dicamus omnino, allegaſſe tantum, non probaſſe, accipe ſubſequentia pauca ab ipſo Eraſmo ſcripta, ſiquidem ſine commentario quæ diximus plane evincant; maxima pars quidem videtur in prædicto libro, hincque ſi velis totum eſt excerptum, dummodo ſupponas tamen a nobis comprobatum, per collationem cum ipſis Eraſmi noſtri Epiſtolis. Epiſt. igitur 427. ad Lutherum ſcripſit Eraſmus noſter, *Eſt Antwerpiæ Prior ejus Monaſterii, vir pure Chriſtianus, qui te unice deamat, tuus olim diſcipulus, ut prædicat, is omnium pæne ſolus Chriſtum prædicat.* Et ſubinde; *Dominus Jeſus tibi ſuum ſpiritum in dies uberius impartiat.* Epiſt. 501. ad Marlianum. *Scio quidvis eſſe ferendum, potius quam ut publicus orbis ſtatus turbetur in pejus; ſcio pietatis eſſe, nonnunquam celare veritatem, eamque neque quovis loco, neque quovis tempore, neque apud quòſvis, neque quovis modo, neque totam ubique promendam.* Epiſt. 528. ad Gerardum Noviomagum. *Mihi dolet, ſic obrui doctrinam Evangelicam, noſque cogi tantum, non doceri, & doceri ea, a quibus abhorrent & ſacræ litteræ, & ſenſus communis.* Epiſt. 538. ad Ofhuſium. *Nec tacere mihi licet, nec digna Chriſto loqui.* Epiſt. 547. ad Campegium Cardinalem. *Affectent alii martyrium, ego me non arbitror hoc honore dignum.* Epiſt. 563. ad Nobilem quemdam. *Quod ſi res deveniet ad extremum tumultum, ut utroque nutet Eccleſiæ ſtatus, ego me interim in ſolida illa petra figam, donec rebus pacatis liquebit ubi ſit Eccleſia, atque illic Eraſmus erit, ubicunque erit pax Evangelica.* Epiſt. 572. ad Jodocum Jonam. *Si æqua præſcribunt, par eſt parere, ſin iniqua, ſanctum eſt tolerare, ne quid deterius accidat.* Et ſubinde. *Ita ſancta quadam vafritie, tempori ſerviendum, ne tamen prodatur theſaurus Evangelicæ veritatis.* Epiſt. 583. ad Pacæum. *Non omnes ad Martyrium ſatis habent roboris, vereor autem, ne ſi inciderit tumultus, Petrum ſim imitaturus; Pontificis & Cæſaris bene decernentis ſequor quod pium eſt, male ſtatuentis fero, quod tutum eſt, id opinor etiam bonis viris licere, ſi nulla ſit ſpes profectus.* Epiſt. 587. ad Barbirium. *Mihi adeo eſt invisa diſcordia, ut veritas etiam diſpliceat ſeditioſa.* Epiſt. 845. ad Pelicanum. *Ego decem ambiguos articulos diſſimulare malim, quam tantis malis præbere anſam.* Epiſt. 1224. ad comitem Eiſenburg. *Solus videor, quia me nulli ſectæ addixi, nec ſum addicturus.*

evincitur, nullibi terrarum tantæ utilitatis eſſe poſſe hæcce nunc Eraſmi noſtri Colloquia, quam in toto noſtro Imperio Britannico: ſi ſpiritus enim, qui in illis vivit Eraſmicus, viveret apud nos, quis partes Romanas apud nos adhuc tueretur, quis non ſtatim ab eis plane deficeret, cum contra eas nunc apud nos ſtet, non ſolum veritas, verum etiam pax, concordia, & auctoritatis publicæ reſpectus? At præterea, quanta mutua Chriſtiana indulgentia, charitas, pax & concordia, eſſet inter nos omnes à Romanis partibus deficientes? ad pacem enim concordiam & charitatem, ita directe tendunt dilecta Eraſmo noſtro principia, ut plane perſuaſum habeam, quod ſi eis auſcultaremur, omne ſiniſtrum judicium, ſimultatem & odium pedibus proculcantes, nos mutua Chriſtiana indulgentia charitate & amore proſequeremur: ſi tantum eſt, ut per infirmitatem conſcientiæ quorumdam, vel aliquid aliud quod tam plauſibile nomen non mereatur, in unicum Corpus Spirituale bene compactum Eccleſiaſticum, non coaleſceremus. At ut verum fatear, ſperarem itidem & illud ipſum, nos ſcil. tandem omnimode ſic unitum iri, unionem enim & unitatem unice ſpirant principia Eraſmica, & cum omni diviſionis & ſingularitatis ſpiritu plane repugnant. Quod ſi, prout ſunt res noſtræ, tanta felicitas expectanda non eſt; nihil ſecus proſequamur invicem Chriſtianam indulgentiam, charitatem & pacem, ſervando nos & poſteritatem noſtram in perpetuum, à jugo, principiis, erroribus & ſuperſtitionibus Papiſticis, ſupra modum perniciosis; quippe quæ frangant libertatem hominis, civis & Chriſtiani, damnum maximum afferant nationibus, etiam quoad ſæcularia, vincula ſocietatis & pactorum diſſolvant, verbum Dei ſupra omnia venerandum

addicturus, modo Deus hanc mentem mihi ſervet. Et ſubinde laudat eum, quod, ſicut ipſe vitet Scyllam & Charybdim, hoc eſt vere, neque partes Pontificias neque Lutheranas tueatur. Tandem a lectore tria obſervata velim. I. Eraſmum noſtrum, (ut jam indicavimus, & planius alibi declarabimus) mortuum eſſe Proteſtantium modo, nihil Papiſticarum ſuperſtitionum memorantem, atque ad nihil aliud quam miſericordias Dei in Chriſto confugientem. II. Omnes illi maxime familiares pauciſſimis exceptis a partibus Romanis tandem plane defeciſſe. III. Nos in citationibus reſpicere ad novam ejus operum editionem.

dum omnino vilificent, honori Deo debito multum præterea in aliis detrahant; tandemque indelebili opprobrio rationem humanam imo & ipſum Chriſtianiſmum aſpergant. Jamque ad iſtuc toti noſtræ genti tam utile propoſitum, charitatem ſcil. & concordiam inter nos, atque ſeminum Papiſmi abſolutam tandem ex medio noſtri extirpationem, nihil melius forſan, quam proſequi à pluſquam ſæculo apud nos prævalentem morem, dandi ſcil. hæc Eraſmi Colloquia pueris noſtris Legenda in perpetuum: at in eo procedendum, meliore tantiſper quam antehac via: utque ad id quantum in nobis eſſet conferremus, hanc novis notis illuſtratam eorum editionem procurandam ſuſcepimus; atque præter ea quæ jam legiſti benigne lector, quæ non credam, parum ad optimum noſtrum ſcopum conducere, accipe nunc rationem ſpecialiorem noſtræ in hac editione methodi.

Eos in Craſſo errore verſari exiſtimavi ſemper, qui ſibi in animum inducerent, nihil fere intereſſe, quænam editio libri pueris tractanda detur; dummodo legi poſſit utcunque; pueris enim magis quam quibuſvis aliis neceſſariæ ſunt optimæ editiones, emendatæ ſcil. nitidæ, & lectu faciles; emendatæ, quoniam cum pueri minore ſint præditi intelligentia quam ætate provectiores, ſi menda ſint, prout ſine dubio ſunt in omnibus editionibus, ea non æque facile, neque æque tuto percipient: nitidæ, & lectu faciles; quoniam ſi lectura oculis gratior, faciliorque, non dubium quin eis magis arrideat liber, magiſque & facilius proficiant in eo: cumque liber hic pueris vulgo deſtinetur, ac in eorum fere unice gratiam præſens editio ſuſcepta ſit, nulla in re parcitum eſt, quo eam redderemus emendatiſſimam, nitidiſſimam, lectuque perfacilem: uſi quippe correctione ſcrupuloſiore, optima charta, & characteribus novis nitidiſſimiſque. Si quis tamen characteres, præſertim notularum, minutiores pronuntiet, obſervet rogo, in libro pueris deſtinato, curandum quoque maxime, ut manibus tractatu ſit facilis, jam autem ut talis hic eſſet, & adeſſent notulæ ab eis quorum propius intererat optatæ, amplioribus characteribus

non poteramus uti, quod in notis forte, pueris non magnum malum, dummodo characteres, ſicut hi, valde nitidi ſint. Notulæ, ut jam indicavimus, ſcriptæ ſunt quidem præſertim in puerorum gratiam, at provectiores forſan in eis aliquando non ingrata offendent quædam, utpote vel alicujus momenti & utilitatis, vel omnimode nova, & ab aliis adhuc non animadverſa. Utcunque ſit, obſervandum, nos ſupra omnia in animo habuiſſe Eraſmicorum ſenſum faciliorem pueris reddere, atque ita facilem, ut boni dictionarii auxilio eum poſſint ex ſe aſſequi, dummodo rei ſedulo animum appellant, utque illuc perveniretur, ſtuduimus.

Primo, Nullam notam ſcribere ſuper his, quæ in uſitatioribus dictionariis bene explicata reperiuntur, ad id in ſcribendo notas, tria ex his habuimus præ oculis ſemper, noſtrum Littletonicum præſertim, ad quod, prout merebatur, præ aliis reſpeximus, ita ut nulla à nobis annotata ſint, quæ in eo bene explicata videantur. Utque ſententiam noſtram ſuper hac re declaremus, non ſolum abſurdum, verum etiam pueris maxime damnoſum nobis videtur, ſi gloſſographus notas ſcribat, ſuper his, quæ dictionarium explicet & enarret, æque bene ac ipſe; iſtuc enim pueros pigros reddit, liberando eos, à neceſſitate verſandi vocabularium, quod eis perniciosum valde, & magis forſan quam vulgo creditur. At præterea, quæ pueri per dictionarii verſationem aſſequuti ſunt, & melius intelligunt, & tenacius retinent, nulloſque unquam vidi bene proficientes in ſcholis, niſi qui diligentiſſime verſarent & conſulerent ſua dictionaria. Hinc excipienda tamen plerumque nomina propria, quæ hic fere ſemper annotata videbis, fecimuſque ſic, duabus de cauſis, I^mo. Quoniam quamvis ea fere ſemper bene explicet Littleton, aliquando tamen non omnino ſic, aut ſaltem, non enarrat ea, quæ faciunt maxime ad Eraſmi ſenſum. II^do. Quoniam pueri poſſunt habere dictionarium aliunde bonum ſatis, quod de nominibus propriis nihil dicat, aut nihil fere; proindeque ſatius judicavimus, pueros qui Littletonico uterentur habere no-

tulas

tulas inutiles quaſdam, quam eos qui illud aut ſimile non haberent, notis neceſſariis carere.

At *Secundo*, De aſſequendo bene & facile à pueris noſtris Eraſmico ſenſu, maxime anxii, ſtuduimus, nihil innotatum præterire, quod vere notis indigeret eorum reſpectu, & quod per dictionaria ſua non poſſint aſſequi. Hinc ſuper quibuſdam notæ ſcriptæ ſunt, quæ ſagacibus, & in Latina Lingua verſatis bene, neceſſariæ non eſſent: hincque rurſus alias ſcripſimus ſuper quibuſdam ad monachos, quæ in Papiſticis regionibus non fuiſſent neceſſariæ, ſed quæ tales nobis viſæ non ſunt apud nos, puerorum ſcil. noſtrorum præſertim reſpectu, qui quum gratia Deo, nullas ex ſocietatibus iſce unquam viderint, imo nullas aves ſingulas ejuſmodi, diſtinctas harum rerum notiones habere non poſſunt, niſi ſatis ſedulo eis explicentur, ac veluti exhibeantur. Tandemque notulæ omnes exaratæ ſunt ſtilo ſimpliciſſimo, ne, ut ſæpe fit, notulæ eſſent vel ipſo textu obſcuriores. Si iſtuc tamen tibi videatur lector huic rei exceptio, fatebimur facile quaſdam eſſe ſcriptas ironice, in auctoris noſtri ſcil. imitationem, cui figura ejuſmodi arriſit ſuper omnia. Sed ironiarum noſtrarum non eadem eſt omnino ratio quæ Eraſmi ironiarum, noſtræ enim ita planæ ac veluti viſibiles ſunt, ut ſtupidiſſimus mortalium fere, non poſſit eas non percipere. †

Tertio, Non ſolum perſpicuitatis, verum etiam brevitatis multum quoque ſolliciti, omnes notas fere fecimus breves, paucaſque prolixas, eas ſcil. tantummodo, quas rerum momentum, vel aſſequutio ſenſus Eraſmici, tales requirebat: nullas tandem omnino, prolixis citationibus onuſtas; quippe qui obſervaverimus, pueros ejuſmodi citationes plerumque non legere, imo & faſtidire, ac per eas ſæpius illorum notiones confundi; at optatius viſum eſt, illis prodeſſe, quam criticæ quamdam oſtentationem facere.

Si

† Ad hunc de perſpicuitate articulum referatur, quod noſtræ notulæ relationem habeant ad vocem aut phraſes, quæ immediate præcedunt notam arithmeticam, judicavimus enim hanc methodum longe magis ad perſpicuitatem facere, quam vulgarem, qua notulæ relationem habent, ad vocem vel phraſim quæ ſubſequuntur Arithmericam notam.

Si qua res notula indigens, pluſquam ſemel ſe ſe offerat; prima vice quantum poſſumus explicamus plane; poſtea vero, vel indicamus locum tantummodo, ubi explicata ſit, vel aliquando etiam data opera præterimus, ut puer aliquem mentis & memoriæ conatum exſerat, quo, ex ſeipſo, rei & notulæ præcedentis recordetur: quod ſi non evenerit, novam tandem ei paravimus anchoram, indicem noſtrum novum ſcil. ad quem recurrens, ubi res explicata ſit ſine hæſitantia reperiet; licet plus ſemel enim, ſepties ſi velis, Eraſmus noſter quid ſcripſerit, quod notula indigere viſum eſt, non ſolum brevitatis cauſa, verum etiam facilitatis, puerorum reſpectu, qui non gaudent pulſare multas fores, indicamus tantum in indice noſtro paginam illam unicam ubi res elucidatur, ſi ſcil. in unica pagina omnino elucidetur; idemque fecimus, ſed brevitatis unice cauſâ, eorum reſpectu, quæ licet retulerimus in indicem noſtrum, ſuper eis tamen ut pote valde claris notas nullas ſcripſimus: anxii omnino, non ut quid ſepties præciſe in ſuo libro occurrere ſciret puer, ſed ut illud ſemel per nos bene intelligeret, aut obſervaret. Ultimumque hujuſce articuli tibi ſit lector, quod poſtquam ad pluſquam mediam partem libri perveneri- mus, occurrent forſan quædam, quæ ſi à principio viſa fuiſſent, notulas quaſdam ſuper eis ſcripſiſſemus, at tunc non, quoniam ſupponamus pueros jam ſatis amplos feciſſe profectus, ut ea poſſint ex ſeipſis intelligere.

Quarto, Supra omnia veritati & utilitati intenti, ſi quando viſus eſt auctor nobis, ſcripſiſſe vel falſa, quæ non quidem ad Papiſmum, ſed quæ talia noviſſe alicujus eſſet momenti, vel ipſum Papiſmum redolentia, eis contradicendi, vel ſaltem ea animadvertendi, libertatem nobis aſſeruimus, ut pote addicti jurare in nullius magiſtri verba; *Amicus Plato, amicus Ariſtoteles, ſed magis amica veritas.* Quantocunque enim honore, veneratione, & exiſtimatione, auctorem noſtrum proſequamur, ita ut nulli dubitemus, primum, inter ſcriptores ſui temporis, ei aſcribere locum, non ſolum tamen eum non

infallibilem judicamus, ſicut & omnes alios quicunque ſint humanæ ſortis, verum etiam in eo, imo in hiſce Colloquiis, menda quædam fuiſſe facile & ſincere fatemur;ſperamus tamen animadverſionibus noſtris, hæc nunc Colloquia, toti Proteſtantium genti, dari talia, ut omnia nunc & ſingula poſſint promiſcue, ſine damno ullo, à pueris noſtris legi, quod forſan in nulla alia, præter hanc, editione, poſſit fieri, atque paucis exceptis arrident nunc fere omnia.

Quinto, Tandem, & ut ſuum cuique tribuatur, ſponte fateamur neceſſe eſt, quaſdam ex his nuncce notis, à Sckrevelio, Raboque hauſtas; at nihilominus, opus & novum & noſtrum cenſendum eſt? quanta enim ſunt quæ non ex illis? non decima pars nobis cum illis communis eſt; maxima pars ex hac parte decima, nobis per ſe & ſine illis veniſſet in mentem, & quæ tandem cum illis nobis communia, ita differunt enarrandi modo, ut omnia fere credam & nova & noſtra cenſeri debere. Si Rabus, tamen, aut quivis alius, quædam quæ hic videntur ſuà exiſtimet, horum ſibi proprietatem vindicet, non inficiabimur, parum enim ad nos refert, cum prodeſſe ſit unica intentio noſtra, an ſuccurrente Rabo, aut quovis alio proſimus, dummodo proſimus vere. Si vero ſint quædam, quæ pro ſuis velit agnoſcere nemo, noſtra cenſeantur, ut ad aliquem pertineant, dummodo eodem animo recipiantur, quo dantur: hoc eſt puram intentionem noſtram & ſedulitatem benignus lector, benigne interpretetur. Sicque, ſi non obſtante tota noſtra cura, itemque puriſſima intentione, quoquomodo peccatum erratumve ſit, reſarciat totum doctus atque benignus puerorum præceptor præceptis aptioribus; ſed condonet præſertim, atque in bonam partem accipiat tota gens reformata, cum ei unice inſervire per hanc opuſculi ſpeciem deſignarimus.

VITA

VITA ERASMI,

ERASMO AUCTORE.

NATUS Roterodami, vigilia Simonis & Judæ, circa annum 67. ſupra milleſimum quadringenteſimum. Mater dicta eſt Margareta, medici cujuſdam Petri filia, è Septimontio, vulgo Sevenbergen, oriunda. Fratres illius duos Dordraci pene nonagenarios vidit. Pater dictus eſt Gerardus. Is cum dicta Margareta, ſpe conjugii (& ſunt qui interceſſiſſe verba dicunt) vixit. Eam rem indigne tulerunt & parentes Gerardi & fratres. Pater erat Helias, mater Catharina. Uterque pervenit ad extremam ſenectutem: Catharina pene uſque ad nonageſimum quintum annum. Fratres erant decem, nulla ſoror ex eodem patre & matre; omnes conjugati, excepto uno. Gerardus erat natu minimus. Viſum eſt omnibus ut ex tanto numero unus Deo conſecraretur, noſti affectus ſenum,) & fratres volvebant rem animo. Scilicet ſic fore apud quem convivarentur. Gerardus, videns ſe modis omnibus excludi à matrimonio magno conſenſu omnium, fecit quod ſolent deplorati: clam fugit, & ex itinere miſit parentibus & fratribus epiſtolam, cum manu manum complexa, addito elogio, Valete, nunquam vos videbo. Interim relicta eſt ſperata conjux gravida. Puer alitus eſt apud aviam. Gerardus Romam ſe contulit. Illic ſcribendo (nam tum nondum ars typographorum erat) rem affatim paravit. Erat autem manu feliciſſima, vixitque juveniliter: mox applicuit animum ad honeſta ſtudia. Græce & Latine pulchre calluit. Quin & in Juriſperitia non vulgariter profecerat: nam Roma tum doctis viris mire floruit. Audivit Guarinum. Omnes autores ſua manu deſcripſerat. Parentes ubi reſciverunt eſſe Romæ, ſcripſerunt, puellam (cujus matrimonium ambierat) eſſe vita functam.

Ia

Id ille credens, præ mærore factus eſt Presbyter, totumque animum ad religionem applicuit. Reverſus domum, comperit fraudem: nec illa tamen unquam poſt nubere voluit, nec ille unquam poſt ſollicitavit eam. Puerum autem curavit liberaliter educandum, vixque quatuor annos egreſſum, in ludum literarium miſit. Ac primis annis minimum in literis illis profecit inamœnis, quibus natus non erat. Ubi nonum ageret annum, miſit Daventriam. Mater ſequuta eſt, cuſtos & curatrix teneræ ætatis. Ea ſchola tunc adhuc erat barbara. Prælegebatur Pater meus: exigebantur tempora. Prælegebatur Ebrardus, & Johannes de Garlandia: niſi quod Alexander Hegius & Zinthius cœperant aliquid melioris litteraturæ invehere. Tandem ex pueris colluſoribus, qui grandiores natu audiebant Zinthium, primum cepit odorem melioris litteraturæ. Poſt aliquoties audivit Hegium, ſed non niſi diebus feſtis, quibus legebat omnibus. Hic pervenit ad claſſem tertiam. Tum peſtis ibi vehementer ſæviens ſuſtulit matrem, relicto filio, jam annum decimum tertium agente. Quum peſtis indies magis incrudeſceret, tota domo in qua agebat deſolata, reverſus eſt in patriam: Gerardus, accepto triſti nuntio, cœpit ægrotare, ac paulo poſt mortuus eſt. Uterque deceſſit non multo ſupra annum quadrageſimum. Tres tutores inſtituit, quos habebat fidiſſimos: quorum præcipuus erat Petrus Winckel, tum ludi litterarii magiſter Goudæ. Legavit rem mediocrem, ſi tutores bona fide adminiſtraſſent. Ita Buſcumducis ablegatus eſt, quum jam ſatis maturus eſſet Academiæ. Verum illi Academiam metuebant, quod alere religioni ſtatuiſſent puerum. Illic vixit (hoc eſt perdidit) annos ferme tres: in ædibus Fratrum, ut vocant, in quibus tum docebat Romboldus, qui mire adamabat ingenium pueri. Qui & ſollicitare illum cœpit, ut ſuo gregi accederet. Puer inſcitiam ætatis excuſabat. Hic exorta peſte, quum diu laboraſſet febri quartana, ad tutores reverſus eſt, jam ſtilo quoque ſatis prompto, ex aliquot autoribus bonis formato. Unus tutor perierat peſte: cæteri duo, re non admodum bene geſta, agere de monaſterio cœperunt. Adoleſcens languens febri, quæ ſupra annum illum tenuerat, non à pietate

 abhor-

abhorrebat, cæterum à monaſterio abhorrebat. Itaque diem ad cogitandum ſumit. Interim tutor ſubornat qui pelliciant, qui minitentur, qui imbecillem animum perpellant. Atque interea locum in monaſterio Canonicorum repererat, qui vulgo Regulares dicuntur, in Collegio quod eſt juxta Delft, dicto Syon, quæ Domus eſt principalis ejus Capituli. Ubi dies veniſſet reſpondendi, reſpondit prudenter adoleſcens, ſe nondum, neque quid eſſet Mundus ſcire, neque quid eſſet Monaſterium neque quid eſſet ipſe. Proinde videri conſultius, ut adhuc annos aliquot in ſcholis ageret, donec ſibi notior eſſet. Hæc quum videret conſtanter ab adoleſcente dici, ſtatim infremuit Petrus Winckel. En ego, inquit, fruſtra laboravi, qui talem locum tibi magnis precibus pararam, tu nebulo es, ſpiritum bonum non habes. Abdico tutelam meam: vide unde alaris. Adoleſcens reſpondit, ſe accipere abdicationem, & ea eſſe ætate, ut non opus tutoribus eſſet. Ubi videt ſe minis nihil proficere, ſubornat fratrem, qui & ipſe tutor erat, negotiatorem. Is blanditiis agit. Accedunt inſtigatores undique. Habebat ſodalem, qui prodidit amicum: & urgebat febris; nec tamen arridebat monaſterium, donec forte fortuna monaſterium ejuſdem ordinis in Emaus, ſive Steyn, *juxta Goudam viſeret. Ibi repperit Cornelium, quem Daventriæ ſodalem in eodem cubiculo habuerat. Is nondum ſacrum illum cultum acceperat. Viderat Italiam, ſed parum doctus redierat. Hic ſuum agens negotium, cœpit mira eloquentia depingere vitæ genus ſanctiſſimum: copiam librorum, otium, tranquillitatem, ſodalitatem angelicam. Alii alliciebant, alii propellebant Onerabat febris. Hunc delegit locum, faſtidito altero Lactabatur interim, donec haberet ſacram veſtem. Interea, tametſi adoleſcens, ſenſit ſuo propoſito quam non omnia illic reſponderent, tamen totum illum gregem excitavit ad ſtudia. Parantem abire ante profeſſionem partim pudor humanus, partim minæ, partim neceſſitas coërcuit. Profeſſus eſt. Tandem per occaſionem Epiſcopo Cameracenſi Henrico à Bergis innotuit. Is Cardinalitium galerum ſperabat: quem & impetraſſet niſi præſentes defuiſſent nummi. Ad hoc iter optabat hominem Latine doctum. Itaque per hunc evocatus eſt cum auctoritate Epiſcopi Trajectenſis: quæ ſola ſufficiebat*

bat. Auctoritatem tamen Prioris & Generalis adjunxit. Conceſſit in familiam Epiſcopi, ſervato tamen habitu. Quum Epiſcopus eſſet deſtitutus ſpe galeri, ſentiretque illum in amore parum conſtantem erga omnes, id egit, ut Lutetiam ſtudiorum mitteretur gratia. Promiſſum eſt ſtipendium annuum. Nihil miſſum eſt. Sic ſolent principes. Illic in Collegio Montis acuti, ex pútridis ovis & cubiculo infecto morbum concepit. Itaque ad Epiſcopum rediit. Acceptus eſt honorifice. Recreatus eſt à morbo Bergis. Reviſit Hollandiam, hoc animo ut maneret apud ſuos. Sed ipſis ultro hortantibus, Lutetiam rediit. Ubi deſtitutus auxilio Mecænatis, vixit verius quam ſtuduit, & ob peſtilentiam, ibi multis annis perpetuam, per ſingulos annos redeundum erat in patriam. Tandem ubi totum annum ſæviret peſtis, Lovanium commigrare coactus eſt. Ante inviſerat Angliam, in gratiam Monjoii tunc diſcipuli, nunc Mæcenatis; ſed amici verius quam benigni. Id temporis omnium bonorum apud Anglos benevolentiam ſibi conciliavit; ob id præſertim quod profecturus in Galliam, ſpoliatus in littore Dovarienſi, non ſolum non ultus injuriam eſſet, ſed mox libellum in laudem Regis, totiuſque Angliæ edidiſſet. Tandem è Gallia magnis promiſſis in Angliam revocatus eſt. Quo tempore amicitia Archiepiſcopi Cantuarienſis auctus eſt. Ubi promiſſa non reſponderent, petiit Italiam; cujus adeundæ deſiderio ſemper arſerat. Egit paulo plus quam annum Bononiæ. Inde Venetias ſe contulit, ediditque Adagia. Inde Patavium, ubi hybernavit. Mox Romam, quo jam fama celebris ac plauſibilis præceſſerat. Raphaëli Cardinali S. Georgii præcipue charus fuit. Non defuiſſet ampla fortuna, niſi mortuo Rege Henrico Septimo, & ſucceſſore Octavo, amicorum literis ampliſſima pollicentibus, in Angliam revocatus eſſet. Illic reliquum ætatis peragere decreverat. Verum ubi ne tum quidem præſtarentur promiſſa, in Brabantiam ſe ſubduxit: invitatus in aulam Caroli Cæſaris, cui conſiliarius factus eſt, opera Joannis Silvagii Cancellarii magni. Mutati cultus rationem reddit in libello primo, quo reſpondit Laicis. Valetudo ſemper fuit tenera, unde crebro tentabatur febribus; præſertim in quadrageſima,

ob piſcium eſum, quorum ſolo odore ſolebat offendi. Ingenium erat ſimplex, adeo abhorrens à mendacio, ut puellus etiam odiſſet pueros mentientes, & ſenex ad illorum aſpectum, etiam corpore commoveretur. Linguæ inter amicos liberioris, nonnunquam plus quam ſat eſſet. Et ſæpe falſus, amicis tamen diffidere non poterat. Nec putidulus erat, neque quicquam unquam ſcripſit, quod ipſi placeret. Ac ne facie quidem propria delectabatur, vixque extortum eſt amicorum precibus, ut ſe pingi pateretur. Dignitatum ac divitiarum perpetuus contemptor fuit, neque quicquam prius otio ac libertate habuit. Candidus alienæ doctrinæ æſtimator, fautorque ingeniorum unicus, ſi fortuna ſuppetiſſet. In provehendis bonis literis nemo magis profecit, gravemque ob hanc rem invidiam ſuſtinuit à barbaris & monachis. Uſque ad annum quinquageſimum, nec impetiit quenquam, nec impetitus eſt à quoquam, ſtilo. Idque habebat ſibi propoſitum, omnino ſtilum incruentum ſervare. A Fabro primum eſt impetitus. Nam Dorpiana orſa ſuppreſſa ſunt. In reſpondendo ſemper civilis erat. Lutherana Tragædia, intolerabili illum oneravit invidia. Diſcerptus eſt ab utraque parte, dum utrique ſtudet conſulere.

AMplior quidem & abſolutior Eraſmi noſtri vita potuiſſet hîc ſubjungi lector, ſed nulla ſane æque authentica, cum fuerit ab ipſo auctore conſcripta, miſſaque ab eo ad cariſſimum Conradum Goclenium, ut privatim lectam ſervaret in monimentum: quod cum evenerit non minus, ut conjicio, quam annos ante obitum circiter duodecim, perfecta cenſenda non eſt: ſi plura igitur & ſpecialiora tanti viri noſcere cupias, conſulas Rhenanum, Merulam, Sckriverium, Mercerum, ea quæ ad frontem Tomi primi novæ editionis Batavæ auctoris noſtri operum, & tandem Epiſtolas; quod ſi te deterreat prolixitas, conſulas ergo ſupra omnia eruditiſſimi Clerici jam a nobis memoratum librum, per eum enim nihil horum fere deſiderabis, & via ad hæc per eum tibi fracta eſt brevis & jucunda, candida & accurata. Si velis tamen omnino, pauca quædam hîc a me ſubjici, quibus hæc ſcripta ab ipſo Eraſmo vita quodammodo perficiatur, & ad finem deducatur; en tibi paucula.

Hanc ſuam vitam igitur conſcripſit Eraſmus noſter Baſileæ, ubi tunc degebat conſtanter: ibi poſtea commoratus eſt & adhuc per annos circiter quatuor; his exactis, ſcil. circa tempus introductionis reformationis in Baſileam, occaſione ex improſpera ibi ſua valetudine arrepta, quam mutatione cæli proſperiorem fore ſperabat, ſed prout conjicio, præſertim, ut ſervaret caracte-

rem

rem hominis nullis partibus addicti, quem adhuc ſemper profeſſus eſſet, urbem reliquit, & ſecundum invitationem Ferdinandi Regis, & protectionem ſibi ab eo promiſſam, Friburgum in Briſgau ſe contulit: ubi, ſub illius Regis protectione, per annos ferme ſeptem, carus omnibus vixit, ſi paucos ſupra modum ſuperſtitioſos & partibus monachorum addictos excipias; ſed valetudine non minus Friburgi quam Baſileæ in pejus in dies ruente, Baſileam reverſus eſt, ubi ſiverunt infirmitates verſari & adhuc in terris per annum unum ferme. Utique, & Baſileæ & Friburgi, quantum valetudo poterat ferre, conſtanter reipublicæ litterariæ inſerviebat, eodem modo enim tranſegit ultima vitæ, quo initia; poſt commorationem ergo decem menſium aut circiter in Baſilea, raro prodiens in publicum, ultimiſque menſibus nedum ſe committens extra cubiculum, præter uſuales morbos, dolores, & infirmitates, dyſenteria correptus, illa per menſem affectus eſt, & illa deductus eſt ad tumulum; Anno Redemptionis igitur MDXXXVI, Julii duodecimo, ante lucem exortam, ſeptuagenarius jam, aut fere, (etenim de anno nativitatis non conſtat) ſed uſque ad ultimum vitæ articulum mente ſaniſſimus, animam Creatori & Redemptori placide reddidit, inter & apud amiciſſimos Amerbachium, Frobenium, Epiſcopium, quos Hæredes & Exequutores Teſtamenti fecit, quique tunc jam reformationis partes amplexi erant: ſicque valedixit mundo, & ad novum vitæ ſtatum tranſiit, proteſtantium more, ratione, modoque: Sine roſariis, ſine cruce, ſine ullis diis ſecundariis, ſine minuta confeſſione, ſine abſolutione pontificia, ſine deo tranſubſtantiato Papiſtico, nihil harum uno verbo Papiſticarum rerum & ſuperſtitionum ſitiens, nedum memorans, ſed ſecundum verum Evangelii tenorem, ad nihil aliud confugiens quam miſericordias Dei in Chriſto. Porro quoniam talium virorum noſcere vel formam externam plurimos juvet; erat, ut potui exterpere & concludere, ſtatura vel infra mediocrem, corpuſculo, quamvis tenerrimæ complexionis, compacto ſatis & ſucculento, quod tamen neque craſſum neque pingue dixiſſes. Subflavum erat capillitium, vultus coloris ſubcandidi, frons erecta

recta & lata ſatis, naſus prominulus, ſed ad extremitatem craſſus tantiſper, os nitidum diductum quamvis, oculi cæſii, at vividi & hilares, ingenium non ſolum facile & commodum, verum etiam feſtivum & acutum, (prout tali inſtructus erat) indicantes; vox tandem, qua præ omnibus aliis certius hominis ingenium declaratur, gracilis erat & dulciſſima, ſonora ſatis, diſtincta & explanata; uno verbo, quamvis formoſus dici non mereretur, erat aſpectu prout auditu cuivis gratiſſimo: Cætera & majora teneas lector, ex his quæ jam hîc legere potuiſti, & ex auctoribus quos jam indicavimus tibi.

AN ullus mortalium ante, at præſertim, poſt obitum, tantis unquam laudibus celebratus ſit, neſciam: at perſuaſum habeo nullum celebratum fuiſſe laudibus ſuſpectis minus, nullumque forſan revera tantas meritum eſſe, ſi ſpectemus naturales ejus ingenii dotes, ſicut & eas quas inſtitutione cura & ſedulitate ſibi comparavit, atque utilitatem tandem, & commoda, quæ ex illo, reipublicæ litterariæ, imo toti Chriſtianiſmo accrevere: & accreſcent magis atque magis in poſterum, ſpero: fatetur nunc plane totus mundus eruditus, non neceſſe, imo non congruum, hîc ea a nobis ſpeciatim probari, aut enarrari. Sat ſit proinde, quod gratum quid facile & jucundum ſuper his & ad ea lectori noſtro demus; ex innumeris ergo illis Elogiis, quæ in honorem tanti viri nobis adhuc ſuperſunt, pauca ſubſequentia accipiat & legat; Epitaphium ſcil. Baſileæ authenticum, inſcriptiones Roterodamenſes, & ſelecta tandem quædam, per illuſtres & eruditos viros, encomia, quoniam ingenioſa & metrica, intellectu facillima & brevia, proindeque pueris noſtris, & quibuſdam aliis omnibus diſſertationibus gratiora.

Sepultus

Sepultus eſt ergo Eraſmus noſter Baſileæ, in Cathedrali Eccleſia, ad Lævum latus, prope chorum, marmoreo in tumulo, in cujus anteriore facie, hæc inſculpta leguntur.

CHRISTO SERVATORI S.
DESID. ERASMO ROTEROD.
viro omnibus modis *Maximo*,

Cujus incomparabilem in omni diſciplinarum genere eruditionem, pari conjunctam prudentia,

Poſteri admirabuntur, & prædicabunt.

BONIFACIUS AMERBACHIUS, HIERONYMUS FROBENIUS, NICHOLAUS EPISCOPIUS, *Hæredes*,

Et nuncupati ſupremæ ſuæ voluntatis *vindices*,

Patrono optimo,

Non *Memoriæ*, quam immortalem ſibi Editis Lucubrationibus comparavit, iis, tantiſper dum Orbis terrarum ſtabit, ſuperfuturo, ac eruditis ubique gentium Colloquuturo; ſed *Corporis Mortalis*.

Quo reconditum ſit ergo, hoc ſaxum poſuere. *Mortuus* eſt IV. eidus Julias, jam *Septuagenarius*, Anno a Chriſto nato MDXXXVI.

Supernæ

Supernæ tumuli faciei ſuperimpoſita eſt quadrata Baſis, cui inſiſtit & ſupereminet Dei Termini effigies, quam Eraſmus ſibi delegerat in Sigillum, & in anteriore Baſis hujus facie legitur.

DES. ERASMUM ROTERODAMUM *amici* ſub hoc ſaxo condebant.

IV † eid. Jul. MDXXXVI.

† Hinc credo Collectum a quibuſdam, Eraſmum non mortuum hoc jam in Epitaphio prædicto die, Julii ſcil. duodecimo, ſed pau[illegible] dies ante. At cum Epitaphium ipſum, plane declaret, Rhen[illegible] que in hac re veriſimiliter non hallucinatus aſſerat, *i. e.* [illegible] mortuum V. Id. Jul. (quoniam ſcil. vel ſupponat Eraſmum anima[illegible] flaſſe tantiſper ante mediam noctem, aut potius nolit incip[illegible] dies per idus, niſi cum lux exorta ſit :) mihi probabilius fit, Ter[illegible]num baſin & inſcriptionem addita fuiſſe tumulo, annos aliquo[illegible] poſt ſepultum Eraſmum, non ſolum ad ornamentum, ſed & etiam, ut oculis ſpectantium primo aſpectu objiceretur titulus, quo quis ibi ſepultus eſſet ſtatim perciperent. Jam autem cum tunc probabiliter dies præciſe, in quo Eraſmi corpus terræ mandatum fuerat, & ſaxo marmoreo opertum, in promptu non eſſet, non male ſe facturos arbitrati ſunt inſcribentes, ſi diem quo mortuus eſſet inſcriberent, in memorando ejus humationem, res ſiquidem hac die veluti incœpta ſupponenda eſt, & intra paucos dies omnino peracta, atque hæc eſt credo cauſa rurſus, cur hæc humatio, per imperfectum tempus, per vocem *condebant*, enuntietur, amicique in genere, nullo ſpeciatim memorato, eam peregiſſe dicantur.

Roterodami in foro Anno 1549, *erecta eſt in hujus magni viri honorem Statua lignea Pedeſtris: Anno* 1557 *huic ſuffecta eſt Lapidea; hæc everſa eſt ab Hiſpanis, Anno* 1572, *at ſtatim atque Regio fuerit ab his libera, reſtituta eſt. Tandemque Anno* 1622, *in ejus vicem, Ænea abſolutiſſima erecta eſt, quæ manet adhuc, manebitque credo Diu, & in anteriore baſis ejus facie legitur.*

DESIDERIO ERASMO MAGNO,
Scientiarum atque litteraturæ politioris *vindici & inſtauratori: Viro* ſui ſæculi *Primario, Civi* omnium præſtantiſſimo, ac nominis immortalitatem ſcriptis æviternis jure *Conſecuto.*

S. P. Q. ROTERODAMUS.
Ne quod tantis apud ſe ſuoſque poſteros *virtutibus* præmium deeſſet, *Statuam* hanc ex ære Publico erigendam curaverunt.

Dextrum latus habet hos Nicholai Heinſii verſus.

BArbariæ talem ſe debellator Eraſmus,
maxima laus Batavi nominis, ore tulit.
Reddidit, en, fatis Ars obluctata ſiniſtris,
de tanto ſpolium nacta quod urna viro eſt.
Ingenii Cœleſte jubar, majuſque caduco
Tempore qui reddat, ſolus Eraſmus erit.

Siniſtrum latus & poſterius Lingua Batava inſcripta ſunt, proindeque pace tua his Inſcriptionibus carebis Lector per nos, & credo te non multum doliturum; cum præcipua ex his quæ continent habeas, in Paragrapho quem primariæ inſcriptioni præfiximus. ſi Mercero credas, olim legebatur inſcriptum parvulæ Domui, in qua Eraſmus noſter frui luce incæpit.

Hæc eſt parva Domus, Magnus qua natus Eraſmus.

Eidem domui reedificatæ, & auctæ, nunc legitur inſcriptum.

Ædibus his ortus mundum decoravit Eraſmus,
Artibus ingenuis, Relligione, Fide.

Gilberti

Gilberti Cognati.

MAgnus Roterodamus ille noſter,
Hoc quo ſæcula neminem tulerunt
Majorem, neque priſca clariorem
Norunt tempora, nec cui futura
Parem poſteritas habebit, ecce
Sub hoc marmore mortuus quieſcit.

Nicholai Reuſneri.

QUid Batavos rides? Batavus ſum magnus Eraſ-(mus.
Magnus & ingenio, magnus & eloquio.

Joannis Latomi.

TEutona terra ſuum cum miraretur Eraſm
Hoc majus potuit dicere nil genui,
Quippe Deos inter Cœlo ridente relatum
Ipſe ſuum dixit Jupiter eſſe genus.

Nicholai Borbonii.

LIs oritur, meus eſt, Germania dicit, Eraſm---
Gallia reclamans aſſerit eſſe ſuum,
Hanc interveniens litem mala Parca diremit,
Neutrius hic veſtrum, ſed meus inquit erit.

Ludovici Maſii.

SIccine crudeles Parcæ necuiſtis Eraſmum,
Semideumque virum, ſemivirumque Deum.

Andreæ Maſii.

VIvit qui vixit, quid vos Lugetis? Eraſmus
Vivit apud ſuperos, qui modo vixit homo.

Petri Nannii.

VIvebat in peſtuſculo Mori ſui,
Eraſmus ille ſæculi noſtri decus:
Vivebat in præcordiis Eraſmicis
Morus Britanniæ unicum nomen ſuæ,

Vitam

Vitam mutuabat alter alteri,
Aliena uterque non ſua vixit anima,
Mirum nihil, ſi mortuo Moro, mori
Voluit Eraſmus; nequiit ultra vivere.

Thomæ Linei.

FAta ſui Mori mœſtus dum luget Eraſmus,
Moro ne careat, non fugit ipſe mori.
Terra pares animis ſpatio diviſit iniquo,
Nunc junctos paſcit Nectar & Ambroſia.

Gulielmi Bigotii.

ASpiciens meritis haud reſpondere favorem,
Sint ubi pro meritis præmia Eraſmus abit,
petis, hic locus eſt, ubi degere tutus ab hujus
Temporis ingrati garrulitate queat.

Joannis Stigelii.

INgenium fueras tantum ſortitus Eraſme,
Ut tibi vix tulerint ſæcula multa parem,
Multa reliquiſti ſacra digniſſima cedro,
Plura tamen poteras & meliora dare.
Da veniam juveni, ſi quid poſt funera ſentis,
Oh, quantum eſt uti munere poſſe Dei!

Jani Secundi.

DEfunctus vita, longique laboribus ævi,
Hac ſitus eſt tandem doctus Eraſmus humo;
Quem licet extrema rapuerunt fata ſenecta,
Et vitæ ſaturum ſopiit alta quies.
Nos tamen hunc, velut immaturo funere raptum,
Flemus, & effuſis diffluimus lachrymis;
Ille igitur periit, & quondam illa, illa diſerta,
Et dulci manans nectare lingua tacet,
Ingeniumque ſagax, & amor virtutis & æqui,
Omnia ſub parvo condita ſunt tumulo.
Illum igitur canos virtus lacerata capillos,
Et Charites lugent, luget & ipſa fides,
Collectaſque roſas Permeſſi ad flumina Nymphæ
Inſpergunt ſacro Pierides tumulo.

Georgii

Georgii Fabricii.

Viventem quem vix immenſus ceperat orbis,
Clauditur exigua Roterodamus humo.
Non armis tantum peperit Germania laudis,
Quantum tu calamo maxime Eraſme tuo.

Franciſci Craneveldii.

Vix orbis capiet libros, vix nomina tellus,
Cujus habet cineres nunc brevis urna. *Vale.*

Helii Eobani.

Eximium fato functum lugemus Eraſmum,
Hoc duce qui Muſis addita turba ſumus.

Petri Nannii rurſus.

Quid plorent omnes, habuit quid mundus, & ultra
Non ſperet, rogitas? iſta ſepulchra vide.

Andreæ Maſii rurſus.

Fatalis ſeries nobis invidit Eraſmum,
Sed deſiderium tollere non potuit.

Oweni.

Nunc Deſiderium deſiderat orbis Eraſmum,
Cui ſoli licuit ſcribere quod libuit.

Anonymi.

Eximii famam celebrem quis neſcit Eraſmi,
Teutona quo tellus cive ſuperba fuit.
Cui viro triplicis manabant flumina linguæ,
Cum docto poterat qui Cicerone loqui.
Illius & ſtudio, ſtudiis ſua reddita rurſus
Gloria, quæ cœno merſa fuere diu.
Plurima de rebus magnis Monimenta reliquit,
In toto Aonius quæ legit orbe Chorus.
Illius en vultus monſtrat tibi charta, ſed ipſos
De docta melius conſule mente libros.

Thomæ

Thomæ Linei rurſus.

EN brevis urna capit perparvum corpus Eraſmi,
Orbis at immenſus non capit ingenium.

Germanii Brixii.

MAgnus Eraſmus in hoc tumulo eſt. Qui cætera (neſcit,
Cæcior & talpa eſt, ſurdior & ſilice.

Ejuſdem.

DEfunctum vita magnum qui credit Eraſmum,
Falliturr, ex ipſo vita novata rogo.
Vivit, & illius vivent monimenta ; lepores
Donec erunt Graji, donec erunt Latii.

Marii.

HIc Deſiderius requieſcit Eraſmus, amarum
Qui deſiderium liquit in orbe ſui.
Mens habitat Cœlo, nomen vix clauditur orbe,
Scripta viri & mundum conteret una dies.

JOANNIS SLEIDANI de Colloquiis *Eraſmi* judicium.

INter alias complures lucubrationes, quibus literarum ſtudia mirifice promovit Eraſmus, libellum quoque juventuti confecit ex dialogis, eumque ſubinde locupletavit, cum avidiſſime legeretur: & ut erat ingenii præſtantiſſimi, ſummæque vir eloquentiæ, variis in eo luſit argumentis, ex media rerum natura deſumptis, hominumque vita: Et mirabili quadam dexteritate, ſuaviſſimoque dicendi genere, morum ac pietatis præcepta tradit, & ſimul errores inveteratos atque vitia per occaſionem demonſtrat. Hinc illa de ipſo querimonia.

INDEX

Index Colloquiorum.

Abbatis & Eruditæ	Pag. 283
Abſurda, ſive ἀπροσδιόνυσα	504
Adoleſcentis & ſcorti	216
Alcumiſtica	303
Amicitia	600
Apotheoſis Capnionis	145
Ars notoria	544
Charon	476
Colloquium ſenile	254
Concio, ſive Merdardus	547
Conflictus Thaliæ	63[illegible]
Conjugium impar, ſeu ἄγαμος γάμος	48[illegible]
Convivium abſtemium, ſive νηφαλιὸν &c.	539
Convivium diſpar, ſive πολυδαίτια	466
Convivium fabuloſum	319
Convivium Poeticum	222
Convivium profanum, ubi variæ formulæ	71
Convivium relligioſum	102
Copiæ compendium	96
Cyclops, ſive Evangeliophorus	498
De captandis Sacerdotiis	25
De Colloquiorum utilitate	644
De rebus & vocabulis	471
De ſtudiorum ratione epiſtola	659
De votis temere ſuſceptis	21
Diluculum	533
Diverſoria	210
Domeſtica confabulatio	13
Echo	463
Ementita nobilitas, ſive ἱππεὺς ἄνιππος	546
Epicureus	621
Epithalamium Ægidii	283

† *Exequiæ*

Exequiæ Seraphicæ	585
Exorciſmus	294
Formulæ mandandi & pollicendi	19
Formulæ percontandi	7
Formulæ ſalutandi	1
Formulæ variæ aliæ	55
Franciſcani	268
Funus	445
Herilia	31
Hippoplanus	311
Impoſtura	496
Inquiſitio de fide	241
Ἰχθυοφαγία	388
Luſus pueriles	36
Militaria	28
Militis & Carthuſiani	191
Monita Pædagogica	34
Naufragium	201
Opulentia ſordida	574
Peregrinatio relligionis ergo	353
Philodoxus	564
Pietas puerilis	44
Problema	613
Proci & puellæ	153
Pſeudochei & Philetimi	197
Πτοχολογία	314
Puerpera	334
Senatulus	526
Synodus Grammaticorum	481
Talorum luſus, ſeu ἀστραγαλισμὸς	514
Virgo μισόγαμος	165
Virgo pænitens	174
Uxor μεμψίγαμος	177

ERrata Addenda & Emendanda videbis pag. 652 & 663. itemque, in libri duabus ultimis paginis, poſt rerum & verborum noſtrum indicem.

DES.

DES. ERASMUS ROTEROD.

OPTIMÆ SPEI PUERO

JOHANNI ERASMIO FROBENIO

S. D.

VICIT libellus tibi dicatus expectationem noſtram, Eraſmi mellitiſſime: tuum erit videre, ne fallas expectationem noſtram. Ille ſic adamatur, ſic rapitur, ſic teritur manibus ſtudioſæ juventutis, ut & patri tuo fuerit ſubinde typis excudendus, & mihi novis acceſſionibus identidem locupletandus, dicas & illum Ἐράσμιον quempiam eſſe, deliciaſque Muſarum ſacra colentium. Quo magis adnitendum erit, ut tu quoque ſis, quod diceris, hoc eſt, ut literis & morum probitate, ſis omnibus bonis chariſſimus. Vehementer autem pudendum fuerit, ſi, cum tam multos hic libellus & latiniores reddiderit, & meliores, tu commiſeris, ut ad teipſum non redierit eadem utilitas, quæ per te pervenerit ad omnes. Cumque tam multi ſint adoleſcentes, qui tibi nomine Colloquiorum gratias agunt; nonne merito cenſeatur abſurdum, ſi tua culpa factum videatur, quo minus mihi poſſis eodem nomine gratias agere? Accrevit libellus ad juſtam voluminis magnitudinem, tibi quoque conandum eſt, ut quantum accreſcit ætas, tantum accedat & honeſtæ eruditioni, & morum integritati. Suſtines non vulgarem exſpectationem: cui reſpondere neceſſarium, vincere pulcherrimum fuerit: certe fallere ſine ſummo dedecore non potes. Nec hoc dico, quod hactenus pœniteat profectus tui, ſed ut currenti calcar addam, quo curras alacrius: præſertim cum eam ætatem ingreſſus ſis, qua non alia continget felicior, ad imbibenda literarum ac pietatis ſemina. Fac igitur, ut hæc colloquia vere tua dici poſſint. Dominus Jeſus ſervet iſtam ætatem tuam puram ab omnibus inquinamentis, ſemperque ad meliora provehat. Vale. Baſileæ Kalend. Auguſt. Anno MDXXIV.

DES.

DES. ERASMI ROT. COLLOQUIA FAMILIARIA.

In primo congreſſu.

NOn temere docet quidam [1,] ut ſalutemus libenter. Comis enim & blanda ſalutatio ſæpe conciliat amicitiam, inimicitiam diluit; certe mutuam benevolentiam alit augetque. Quidam uſque adeo Demeæ [2] ſunt, ingenioque agreſti, ut vix ſalutati reſalutent. Nonnullis hoc vitii conciliavit educatio verius, quam natura.

Urbanitatis eſt ſalutare obvios, aut eos qui nos adeunt, aut quos adimus ipſi colloquendi gratia. Item operis aliquid agentes, cœnantes, oſcitantes, ſingultientes, ſternutantes, tuſſientes. In ructu crepituve ventris ſalutare, hominis eſt plus ſatis urbani. Sed incivilius etiam eum ſalutare, qui reddit urinam, aut alvum exonerat.

Salve pater, ſalve matercula [3] ſalve mi frater, ſalve præceptor obſervande, ſalve multum mi patrue, ſalve dulciſſime nepos.

Urbanum eſt, addere cognationis aut affinitatis titulum, niſi cum habent aliquid odii: tum enim præſtat abuti [4] minus quidem propriis, ſed plauſibilioribus [5:] Veluti cum novercam ſalutamus matrem: privignum, filium: vitricum, patrem: ſororis maritum, fratrem: fratris uxorem, ſororem. Idem in ætatis aut officiorum titulis faciendum. Gratius enim fuerit, ſi ſenem, patrem aut virum eximium ſalutes, quam ætatis cog-

NOTÆ.

1 CAto, habet enim in præceptis, *Saluta libenter.* 2 *Moroſi,* ex eo quod *Demea* ſic Senex moroſus in Terentio. 3 Autor prægaudet dimunitivis, centies obſervare licebit. *Abuti* ergo non ſemper ſumitur in malam partem contra vulgarem opinionem, ſicque ſicut & in Terentio idem eſt ac uti. 5 *Magis gratis.*

nomine [1] etiamſi olim honoris cauſa dicebatur, ὦ γέρον [2.] Salve præfecte, ſalve tribune. Non autem, ſalve caligarie, aut calcearie. Salve adoleſcens, ſalve juvenis. Senes ignotos adoleſcentulos filiorum cognomento ſalutant, adoleſcentes viciſſim illos patres aut dominos.

Blandior [3] *ſalutatio inter amantes.*

Salve —
- mea Corneliola. [4]
- mea vita.
- mea lux.
- meum delicium.
- meum ſuavium.
- mel meum.
- mea voluptas unica.
- meum corculum.
- mea ſpes.
- meum ſolatium.
- meum decus.

Honoris gratia, aut ſecus.

P. [5] Salve here. *R.* Ohe, ſalve tu quoque bone vir. *P.* Salve vir ornatiſſime, clariſſime. Salve etiam atque etiam literarum decus. Salve plurimum amicorum optime. Salve mi Mecænas [6.] *R.* Salve patrone ſingularis. Salve vir ſpectatiſſime. Salve unicum hujus ætatis ornamentum. Salve Germaniæ delicium. *P.* Salvete quotquot eſtis una ſalute omnes. Salvete pariter omnes. *R.* Salvete belli homunculi. *P.* Salve congerro lepidiſſime. Salve vini pernicies. *R.* Salve & tu, gurges, helluoque placentarum. *P.* Salve multum, virtutis

1 Reſpicit ad horatianum præceptum, *Epiſt.* VI. *Lib.* I. *ut cuique eſt ætas ita quemque facetus adopta.* 2 *Senex,* Græca vox olim honorifica apud Hebræos, Lacedemonas, Romanos, hinc Senatores. 3 *Blanda,* vel blandiſſima, eſt ergo Comparativum abſolutum pro Superlativo, eſtque in eo plurimum quædam elegantia. 4 Cornelianum nomen, nobiliſſimum erat apud Romanos, quippe ex Corneliana familia ſcipiones, hinc amans illud dat amicæ, itemque præ ſtudio & affectu, utitur diminutivo. 5 Vides quandoque Lector Litteram *P*, in hoc Paragrapho, itemque in aliis quinque ſubſequentibus, pertinentibus ad haſce ſalutandi ac bene precandi formulas, quod in aliis editionibus videre non eſt, id factum in puerorum gratiam, ut ſciant hac Littera ſignificari, eum qui alloquitur prior ea dicere quæ ibi videbunt donec venerint ad Litteram *R.* quæ reſponſionem denotat: etenim ſæpiſſime obſervavi eorum notiones confundi propter deſiderationem ſimilis cujuſdam diſtinctionis quæ nihil in Eraſmicis mutat. 6 *Patrone Doctiſſime ac illuſtriſſime,* Mecenas enim fuit Litteratorum patronus ſumme familiaris *Cæſari Auguſto.*

tutis omnis antiſtes. *R*. Salve tantundem totius probitatis exemplar. *P*. Salve anicula annos nata quindecim. *R*. Salve puella annorum octoginta. *P*. Bene ſit tibi cum tuo calvitio. *R*. Bene tibi cum lacero naſo. Ut ſalutaris, ita reſalutaberis. Si male dixeris, pejus audies. *P*. Salve iterum. *R*. Et tu ſalve perpetuum. *P*. Salve plus millies. *R*. Equidem malim ſalvere ſemel. *P*. Salve quantum vis. *R*. Et tu quantum mereris. *P*. Salvere te jubeo. *R*. Quid ſi nolim? Equidem ægrotare malim, quàm tua ſalute ſalvere.

Salva ſit tua { Sanctitas. / Amplitudo. / Celſitudo. / Majeſtas. / Beatitudo. / Sublimitas. } magis vulgo recepta ſunt, quam probata doctis.

In tertia perſona.

Sapidus Eraſmo ſuo [1] ſalutem dicit.

Sapidus Beatum ſuum plurima ſalute impartit.

Alia Forma.

P. Salvus ſis Crito. Bene tibi ſit vir optime. *R*. Et tibi melius. *P*. Pax tibi frater: *R*. Chriſtiana ſalutatio eſt, à Judæis profecta, neque tamen repudianda. Similis eſt, Bona vita. *P*. Ave Præceptor. *R*. Equidem malim habere, quam avere [2.] *P*. χαῖρε [3.] *R*. Memento te Baſileæ eſſe, non Athenis. *P*. Cur tu igitur audes Romane loqui, quum Romæ non ſis?

Bene precandi Formulæ.

Et bene precari, ſalutationis genus eſt.

Gravidæ.

Faxit Deus ut feliciter parias: ut maritum pulchra prole facias parentem. Faxit illa virgo mater [4.] ut feliciter fias mater. Precor ut hic tumor uteri feliciter ſubſidat. Velint ſuperi [5] ut majore moleſtia non elabatur, quam illapſum eſt, quicquid hoc eſt oneris quod geſtas. Donet tibi Deus felix puerperium.

1 Amico Scil. reticentia eſt in Sermone familiari etiam apud nos uſitatiſſima. 2 *Cupere*, Ludit auctor propter verborum affinitatem. 3 Idem quod ave, vel Salve, Græcum eſt a Χαίρω gaudeo. 4 *Maria Mater Chriſti*, non depoſuerat auctor omnes omnino errores pontificios, cultum præſertim Virginis Mariæ, ſi verbis danda fides. 5 *Deus* Scil. ethnica enim loquutio eſt ſenſu Chriſtiano accipienda, hoc ſemel.

Convivis.

Sit felix convivium. Bene ſit univerſo cœtui. Precor omnia læta vobis omnibus. Deus bene fortunet veſtrum convivium.

Sternutanti.

Sit fauſtum ac felix. Servet te Deus. Sit ſalutiferum. Bene vertat Deus.

Auſpicanti quippiam.

P. Sit felix & fauſtum reipub. Bono ſit omnibus quod inſtituis. Bene vertat quod agis. Bene fortunet Deus tuos labores. Faveant ſuperi tuis conatibus. Quæſo ut quod inſtituiſti, ſuperis bene fortunantibus, feliciter abſolvas. Bene fortunet Chriſtus opt. max. quod in manibus eſt. Feliciter cedat quod inſtituiſti. Feliciter exeat quod aggreſſus es. Rem ſanctam aggreſſus es, precor & felix ſit exitus, ac proſperum numen aſpiret pulcherrimis cœptis. Chriſtus bene cœpta ſecundet. Proſpere ſuccedat quod auſpicatus es. Deum opt. maximumque precor, ut iſtud conſilium quam eſt honeſtum, tam ſit & felix. Bonis avibus [1] cœpta res, melioribus, exeat. Precor ut bonis avibus Italiam adeas, melioribus redeas. Opto tibi felicem curſum, & recurſum feliciorem. Faxit Deus, ut itinere hoc feliciter peracto, brevi tibi proſperum reditum gratulemur. Contingat tibi feliciter & navigare, & renavigare. Sit iter lætum, reditus lætior. Utinam iſta profectio tibi ſuccedat ex animi tui ſententia. Utinam tibi tam jucunda ſit iſta profectio, quam nobis erit interim moleſtum tui deſiderium. Bonis auſpiciis [2] ſolvas ancoram. Precor ut ex utriuſque votis ſuccedat hoc iter. Precor ut hic contractus commodo, bonoque ſit utriſque. Precor ut hoc matrimonium voluptati ſit omnibus nobis. Soſpitet te Jeſus opt. max. Superi propitii te nobis incolumem reſtituant. Servet te Deus animæ dimidium meæ. Opto tibi reditum incolumem. Precor ut hic annus tibi lætis auſpiciis ineat, lætioribus procedat, lætiſſimis exeat, ac ſæpius recurrat ſemper felicior. *R.* At ego viciſſim tibi multa ſecula feliciſſima precor, ne tu gratis ſis nobis bene precatus. Precor

1 *Feliciter*, ab Auguribus, qui ex avium volatu, cantu, ac paſtu futura prædicebant. 2 Idem quod præcedens, *bonis avibus*, non ſolum vocis ſignificatione ſed etiam Origine, nempe ab avibus aſpectis.

cor ut hic dies tibi candidus [1] illuxerit. Precor ut hic ſol tibi felix ſurrexerit. *P.* Tantundem tibi reprecor. Sit felix exortus hujus dei, & ſit utrique noſtrum proſperrimus. Opto tibi noctem proſperam pater. Precor tibi noctem placidam. Contingat tibi felix ſomnus. Det Deus placidam quietem. Det ſomnum abſque ſomniis. Faxit Deus, ut aut placide dormias, aut feliciter ſomnies. Sit tibi fauſta nox. *R.* At ego tibi, quando gaudere ſoles lucro, pro una fauſta mille precor fauſtiſſimas.

Vale, in digreſſu.

P. Valete omnes. Bene vale. Cura ut quam rectiſſime valeas. Valetudinem tuam cura diligenter. Jubeo te bene valere. Jam me tempus alio vocat, tu valebis. Valeto quam optime. Vale pancratice [2,] aut ſi mavis athletice. Vale ut dignus es. Vale ut meritus. In hoc biduum valebis. Si me dimittis, valebis in craſtinum. Numquid vis? Eſt aliud quod me velis? *R.* Nihil, niſi ut proſpere valeas. Da operam ut ſis proſpera valetudine. Age curam valetudinis tuæ. Habe curam ſalutis tuæ. Fac ut proximo congreſſu te lætum ac nitidum videamus. Jubeo te curare cuticulam. Cura ut ſit mens ſana in corpore, ſano. Da operam, ut totus valeas, tum corpore, tum animo. *P.* Dabitur quidem opera. Valebis tu quoque. Tibi viciſſim precor proſperam valetudinem.

Salutare per alium.

P. Frobenium jubebis meo nomine ſalvere plurimum: Eraſiniolum item mea cauſa ſalutabis diligenter. Tum matri Gertrudi quam potes officioſiſſime ex me ſalutem dicito. Dic me omnibus omnia læta precari. Salutabis mihi ſodalitatem diligenter. Amicos omnes meis verbis ſalutato. Uxori ſalutem ex me annunciabis. Fratri tuo in literis tuis meo nomine ſalutem adſcribes. Mei vice ſalutabis affinem meum.

 Num

1 *Felix*, a Thracibus, qui proſperum diem albo, improſperum vero atro Lapillo notabant. 2 *Firma valetudine*, a Græcis πάντα omnia, & κρατεῖν obtinére, ſiquidem erant apud Græcos, quinque Ludorum vel certaminum ſpecies, curſus, diſcus, ſaltus, lucta, & pugilatus, quique in iis omnibus victor evaſerat diecoatur παγκρατιαςής, quam ſortem nemo ſane obtinebat niſi eſſet firmiſſima valetudine.

Num quid tuis mandas per me? *R*. Ut recte valeant. *P*. Eſtne quod velis ad tuos perferri me nuncio? *R*. Multam ſalutem omnibus, ſed præcipue patri. *P*. Sunt quos per me tuo nomine velis ſalutatos? *R*. Omnes qui de me percontabuntur. Salutem quam mihi ab amicis attuliſti, illis multo cum fœnore referes. Quorum nomine mihi ſalutem attuliſti, hos omneis mea gratia viciſſim ſalutabis accurate. In amicis ſalutandis ſis quæſo mihi vicarius. Salutaſſem generum meum per litteras, ſed tu mihi apud illum epiſtolæ vice fueris. *P*. Heus, heus, quo properas? *R*. Recte Lovanium. *P*. Reſiſte pauliſper, eſt quod tibi mandem. *R*. Atqui pediti non convenit ſarcina. Quid rei eſt? *P*. Ut Goclenium, Rutgerum, Joannem Campenſem, totumque chorum trilinguem [1] mihi ſalutes. *R*. Si nihil aliud imponis ſarcinæ præter ſalutes, facile perferam. *P*. Atqui ne gratis iſtud facias, precor ut tibi quoque eunti ac redeunti ſalus ſit comes.

Reducem quomodo ſalutare oporteat.

P. Salvum te advenire gaudemus. Soſpitem adeſſe volupe eſt. Te nobis redditum eſſe, voluptati eſt. Gratulamur tibi felicem reditum. Gratia ſuperis quod nobis incolumis redieris. Quo moleſtius fuit nobis tui deſiderium, hoc redditus conſpectus tui jucundior eſt. Gratulamur & tibi, & nobis, quod vivus ac valens nobis reſtitutus ſis. Hoc reditus tuus eſt nobis jucundior, quo minus expectatus. *R*. Ego viciſſim lætor, quod incolumis vos incolumes offenderim. Quod te ſalvum repererim, vehementer gaudeo. Non viderer mihi rediſſe ſalvus, niſi vos ſalvos reperiſſem. Nunc demum mihi videor ſoſpes, cum vos incolumes ac pulchre valentes conſpicio.

Percontandi Forma in primo congreſſu.

GEORGIUS, LIVINUS.

Ge. EX qua tandem corte aut cavea nobis ades? *Li*. Quid ita? *Ge*. Quia male ſaginatus. Quia macie pelluces [2] totus, ariditate crepitas. Unde prodis

1 *Qui Callet tres linguas*, Latinam, Græcam, & Hebraicam. 2 Hæ duæ Praſes non vulgares commode credo poſſunt reddi Angl. *You are ſo Lean that one can ſee through your Body, and ſo void of Moiſture that upon the leaſt Motion your Bones do Crack, or your Skin doth make a noiſe as if it was Parchment.*

dis? *Li.* E collegio Montisacuti [1] *Ge.* Ergo adesnobis onuſtus literis. *Li.* Imo pediculis. *Ge.* Pulchre comitatus advenis. *Li.* Sane, nec tutum eſt nunc viatorem ire incomitatum. *Ge.* Agnoſco ſodalitium ſcholaſticum. Ecquid novarum rerum adfers è Lutetia? *Li.* Illud in primis, quod ſcio, tibi videbitur incredibile: Lutetiæ Beta [2] ſapit, & Quercus concionatur. *Ge.* Quid ego audio? *Li.* Hoc quod narro. *Ge.* Monſtri ſimile. Oportet illic fungos & lapides eſſe auditores, ubi tales concionentur. *Li.* Atqui ſic res habet. Nec audita narro, ſed comperta. *Ge.* Oportet igitur illic plurimum ſapere homines, ſi ſapit Beta & Quercus. *Li.* Recte conjectas.

Alia.

Ge. Valeſne? *Li.* Contemplare vultum. *Ge.* Quin potius lotium jubes? An me putas medicum? Non rogo, quid valeas, nam facies ipſa loquitur te belle valere, ſed quomodo tibi places. *Li.* Corpus quidem belle habet, ſed animo male eſt. *Ge.* At non valet, qui iſthac parte laborat. *Li.* Sic res habent meæ: Corpus valet, ſed ægrotat crumena. *Ge.* Facile iſti morbo medebitur mater. Ut valuiſti uſque? *Li.* Varie, ut ſunt res mortalium. *Ge.* Satin' recte vales? Salvane res? Satin' ſalvæ res? Fuiſtine ſemper proſpera valetudine? *Li.* Proſperrima, gratia ſuperis. Ego Dei beneficio perpetuo belliſſime valui. Semper proſpera valetudine ſum uſus. Hactenus bona valetudine fui, fauſta, incolumi, felici, proſpera, ſecunda, integra, baſilica [3] athletica, pancratica valetudine. *Ge.* Faxint ſuperi ut iſthuc ſit perpetuum ac proprium. Lætus iſthuc audio. Voluptatem mihi nuncias. Eſt iſthuc mihi auditu perquam jucundum. Sermonem iſtum ex te audire ſupra modum gaudeo. Iſthuc haud invitus audio. Oppido lætor iſthuc audire ex te. Ut idem ſemper facias, opto. Ut ad iſtum modum quam diutiſſime valeas, opto. Tibi gratulor, mihi gau-

 deo

1 Nomen proprium, Gal. *Le College de mont aigu.* 2 Beta herba inſipida, quercus arbor omnibus nota, tunc temporis erant Lutetiæ duo ſatis noti Magiſtri, quos parvi ni fallor faciebat Eraſmus, nim. *De Bete, & du Cheſne,* qui ſatis bene, præſertim ab homine qui vult jocari, Latine reddi poſſunt, *Beta, & Quercus,* hos ergo atque eorum Auditores & Admiratores irridet auctor, occaſione ex eorum nominibus arrepta. 3 *Optima,* a Græco βασιλευς *Rex,* qui Rex eſt enim ſupponitur bene valere.

deo. Gratia ſuperis. Gratiam habeo ſuperis. *Li.* Equidem pulchre valeo, ſi tu vales. *Ge.* Nihil interim moleſtiæ fuit? *Li.* Nihil, niſi quod veſtra conſuetudine frui non licuit. *Ge.* Quo pacto vales? *Li.* Recte, pulchre, belle, perbelle, belliſſime, perpulchre, feliciter, commode, minime male. Valeo ut volo potius, quam ut mereor: baſilice, pancratice, athletice. *Ge.* Expectabam ut diceres etiam, taurice.

Male valere.

Ge. Rectene vales? *Li.* Vellem quidem. Non admodum ex ſententia. Equidem utcunque valeo. Sic ſatis. Valeo ut poſſum, quando ut volo non licet. Ut ſoleo. Ita ut ſuperis viſum eſt. Non optime ſane. Sic ut antehac pejus nunquam. Valeo ut ſolitus ſum. Valeo ut ſolent, quibus cum medicis res eſt. *Ge.* Ut vales? *Li.* Secus quam vellem. *Ge.* Qua valetudine es? *Li.* Haud ſane commoda, incommoda, perquam incommoda, infelici, parum proſpera, parum ſecunda, mala, adverſa, infauſta, imbecilli, dubia, mediocri, vix mediocri, longe alia quam vellem, tolerabili, qualem optem hoſtibus meis. *Ge.* Rem mihi ſane quam acerbam narras. Prohibeant ſuperi. Avertat Deus. Bona verba. Hîc cupiam te vanum [1] eſſe. Bono ſis animo oportet. Forti infractoque ſis animo. Multum juvat animus in re mala bonus. Fulciendus eſt animus ſpe fortunæ ſecundioris. Quid morbi eſt? Quod mali genus eſt? Quis te morbus habet? Quo morbo teneris? Quid habes morbi? Quis te tenet morbus? *Li.* Neſcio, & hoc laboro periculoſius. *Ge.* Verum. Nam ad ſanitatem gradus eſt, noviſſe morbum. Nulloſne conſuluiſti medicos? *Li.* Equidem permultos. *Ge.* Quid reſpondent? *Li.* Id quod advocati Demiphoni apud Comicum [2,] alius negat, alius ait, alius deliberandum cenſet. In hoc conſentiunt omnes, me miſerum eſſe. *Ge.* Quam pridem habet te hoc mali? Diu eſt quod teneris iſto morbo? Quantum temporis eſt quod te malum hoc corripuit? *Li.* Dies plus minus viginti. Ferme menſis eſt. Jam tertius

1 *Mendacem*, hic enim ſenſus hujus vocis uſitatiſſimus, deinceps videbis perſæpe. 2 *Terentium*, etenim in ejus comoedia cui nomen *Phormio* tres advocati dant Demiphoni unuſquiſque diverſum Conſilium ſuper re propoſita.

tius eſt menſis. Mihi quidem ſeculum videtur, quod ægrotare cœpi. *Ge.* Adnitendum cenſeo ne morbus fiat familiaris. *Li.* Jam nimium aſſuevit. *Ge.* Num eſt hydrops? *Li.* Negant. *Ge.* Num dyſenteria? *Li.* Non arbitror. *Ge.* Num febris? *Li.* Opinor febris eſſe ſpeciem, ſed novam, ut nunc novi ſubinde morbi exoriuntur, antehac incogniti. *Ge.* At plus ſatis erat veterum. *Li.* ita viſum eſt naturæ nimium novercæ [1.] *Ge,* Quoto die recurrit dolor? *Li.* Quoto die narras? imo quotidie, ſæpius quam Euripus [2.] *Ge.* Papæ! malum abominandum. Unde contraxiſti morbum? Unde ſuſpicaris hoc eſſe collectum mali? *Li.* Ex inedia. *Ge.* At non ſoles uſque adeo ſuperſtitioſus eſſe, ut te jejunio maceres. *Li.* Non erat religio, ſed inopia. *Ge.* Quænam? *Li.* Quia non dabatur cibus. E frigore natum arbitror. E putribus ovis morbum ortum ſuſpicor. E vino plus ſatis diluto. E crudis malis contracta eſt ſtomachi cruditas. *Ge.* Vide ne ex immodico aut intempeſtivo ſtudio conciliaris hoc mali, aut ex potatione largiore, aut Venere parum moderata. Quin acceſſis medicum? *Li.* Timeo ne citius morbum augeat, quam adimat. Metuo ne pro remedio det venenum. *Ge.* Deligendus eſt igitur cui tuto fidas. *Li.* Si moriendum eſt malo ſemel mori, quam tot pharmacis excarnificatus [3.] *Ge.* Fac igitur ut ipſe tibi ſis medicus. Si diffidis homini medico, precor ut ſit tibi medici vice Deus. Sunt qui tecti cuculla Dominicali [4] aut Franciſcana revaluerunt. *Li.* Idem fortaſſis eveniſſet, ſi lenonis pallio tecti fuiſſent. Verum iſta

1 Non ſatis Chriſtiana loquutio, ignoſcenda tamen, Plinii eſt, aliorumque auctorum puriſſimæ Latinitatis. 2 Fretum Maris inter Euboeam & Boethiam in Græcia, quod dicitur recurrere ſepties in die. 3 Subauditur, vivere. 4 Dominicus & Franciſcus duo divi apud Pontificios fundatores ordinum, Dominicanorum Scil. & Franciſcanorum. Prior Hiſpanus ex Calahorra ſuum qui tunc dicebatur prædicantium ordinem inſtauravit in Occitania Galliæ provincia, adverſus Albigentes, quem confirmavit Honoratus tertius, Anno 1216, poſterior ex Aſſiſio in Italia, ſuum quoque inſtauravit Anno 1208, quem conprobavit Innocentius tertius Anno 1215, dicitur etiam hic ordo Fratrum Minorum, ac in plurimos dividitur ramos, eſt & alius Franciſcus, ex Paula Scil. in Calabria, fundator Minimorum ordinis, quem Sixtus Quartus comprobavit Anno 1473, ad hujus ordinem & cucullam hic non reſpicitur, ſed ad prioris Franciſci Scil. ex Aſſiſio, & Dominici in quorum veſtibus quarum cuculla pars eſt, plurimi ægrotantes ſe includebant Eraſmi tempore, & etiam adhuc non pauci inter papiſtas ſe ſe includunt in ſpem valetudinis recuperandæ, quem morem irridet auctor.

diffidenti nihil conducunt. *Ge.* Fide igitur, ut reviviſcas. Alii morbo levati ſunt, nuncupatis alicui divo votis. *Li.* At ego cum divis non paciſcor. *Ge.* Proinde tu vel à Chriſto, cui fidis, pete ſanitatis beneficium. *Li.* At ego, an beneficium ſit, neſcio. *Ge.* An non beneficium eſt, liberari morbo? *Li.* Nonnunquam mori felicius eſt. Ab illo nihil peto, niſi ut, quod ſcit optimum eſſe, mihi largiatur. *Ge.* Sume quod alvum dejiciat [1.] *Li.* Jam ſua ſponte cita eſt. *Ge.* Ciendus eſt alvus. Movendus eſt alvus. *Li.* Imo ſiſtendus eſt magis, nam plus ſatis profluit.

Alia.

Ge. Fuitne tibi hoc iter fauſtum & commodum? *Li.* Sic ſatis: niſi quod nihil uſquam tutum eſt à latronibus. *Ge.* Hic eſt belli ludus. *Li.* eſt, ſed ſceleratiſſimus. *Ge.* Pedes advenis, an eques? *Li.* Partim pedeſtri itinere, partim vehiculo, partim equo, partim navigio, *Ge.* Quo in ſtatu ſunt res Gallicæ? *Li.* Sane turbulento. Magnæ bellorum minæ ſunt. Quid mali allaturi ſint hoſtibus, neſcio: certe Galli jam ipſi non dicendis malis affliguntur. *Ge.* Unde proficiſcuntur iſti bellorum tumultus? *Li.* Unde, niſi ex ambitione monarcharum. *Ge.* At horum prudentia conveniebat ſedari rerum humanarum tempeſtates. *Li.* Sedant illi quidem, ſed ut Auſter mare. Perſuadent ſibi ſe Deos eſſe, ſuaque cauſa mundum hunc eſſe conditum. *Ge.* Imo princeps reipublicæ gratia conſtituitur, non reſpublica principis cauſa. *Li.* Imo non deſunt Theologi, qui frigidam [2.] ſuffundant, & ad hos tumultus claſſicum canant. *Ge.* Iſtos ego ſtatuerem in prima acie. *Li.* At illi ſibi cavent poſt principia [3.] *Ge.* Iſta publica fatis [4] curanda relinquamus. Tuæ res quo tandem in ſtatu ſunt? *Li.* Optimo, felici, mediocri, tolerabili. *Ge.* Quo pacto ſe res habent tuæ? Num ex voto? *Li.* Imo ſupra votum, ſupra meritum, ſupra ſpem. *Ge.* Satin' ex ſententia? Satin' ſalva omnia? Satiſne proſpera omnia? *Li.* Res in pejore ſtatu eſſe non poteſt. Pejore in loco negocium non poteſt eſſe. *Ge.*

1 *i. e. Purget* 2 aquam ſubaudi, Theologos intelligit male Zelotypos qui in hiſce diſcriminibus imitantur fabros injicientes aquam in ignem ut ardentior fiat. 3 *i. e.* Poſt primam aciem, ut Scil. in tuto ſint. 4 Pagana loquutio ſenſu Chriſtiano emendanda.

Ge. Non cepiſti igitur quod captabas? non contigit præda quam venabaris? *Li.* Venabar equidem, ſed irata Delia [1.] *Ge.* Nihil reliquum eſt ſpei? *Li.* Spei permultum, ſed rei nihil. *Ge.* Epiſcopus nihil oſtendit ſpei? *Li.* Tota plauſtra [2.] totaſque ſpei naves, ſed prætereа nihil. *Ge.* Nihil adhuc miſit? *Li.* Promiſit quidem largiter, at ne teruntium quidem miſit. *Ge.* Ergo ſpe alendus eſt animus. *Li.* Sed hac non saginatur venter. Qui ſpe aluntur, pendent, non vivunt. *Ge.* Attamen hoc eras ad iter expeditior, quod nihil eſſet oneris in zona [3.] *Li.* Fateor; atque etiam tutior. Nulla enim ſunt arma certiora adverſus latrones. Sed ego malim & onus, & periculum. *Ge.* Nihilne tibi ademptum eſt in via? *Li.* Mihi ne? Quæſo, quid eripias nudo? Aliis citius periculum erat à me, Licuit mihi vacuo [4] viatori per totum iter canere & eſurire. Num quid vis? *Ge.* Quo nunc hinc abis? *Li.* Rectè domum, ſalutaturus penates [5] jamdiu non viſos. *Ge.* Precor ut illic offendas omnia læta. *Li.* Utinam ita velint ſuperi. Nihil interim extitit novi domi noſtræ? *Ge.* Nihil, niſi quod reperies auctam familiam. Nam tua Catulla peperit tibi catulum [6] abſenti. Tua gallina peperit tibi ovum. *Li.* Bene nuncias. Grata nuncias. At ego tibi pro iſthoc nuncio polliceor evangelium [7.] *Ge.* Quodnam? ſecundum Matthæum? *Li.* Non, ſecundum Homerum. En, accipe. *Ge.* Tibi ſerva tuum evangelium. Mihi ſaxorum ſatis eſt domi. *Li.* Ne ſperne munuſculum: Aëtites [8] eſt qui gravidis admotus in nixu, maturat partum. *Ge.* Quid ais? Eſt mihi ſane gratiſſimum. Diſpiciam unde poſſim hoc donum penſare. *Li.* Abunde penſatum puta, ſi boni conſulueris. *Ge.* Imo nihil accidere potuit magis in tempore. Nam uxori meæ jampridem tumet uterus. *Li.* Illud igitur abs te ſtipula-

---

1. *i. e.* Nihil venatus ſum, Delia enim eſt Diana venationis Dea ſic dicta a Delo inſula ubi nata dicitur. 2 Angl. *Cart-loads, and Ship-loads of Hope.* 3 *Cingulum*, in quo antiqui ponebant æra ſua. 4 Alludit ad notiſſimum, ex Juven. nempe, *Cantabit vacuus coram Latrone viator.* 5 *Domum*, Penates enim ſunt dii domeſtici. 6 *i. e.* Puerum, nomen hoc propter affinitatem cum nomine Matris. 7 Eſt ludus in verbo, Evangelium enim quod proprie ſignificat bonum nuntium, eſt præmium ſeu donum in Homero, hinc donum iſthuc vocatur Evangelium ſecundum Homerum. 8 *Aquila lapis*, a Græco ἀετὸς aquila, quoniam aquila dicitur hunc lapidem in nidum portare ut promoveat partum.

pulabor, ut ſi maſculum ediderit, me ſuſceptorem aſciſcas. *Ge.* Polliceor; ac tuum indetur puero nomen. *Li.* Quod utriſque bene vertat. *Ge.* Imo nobis omnibus.

Alia.

MAURITIUS, CYPRIANUS.

Ma. REdiſti nobis obeſior ſolito. Rediſti procerior. *Cy.* At equidem mallem prudentior, aut doctior. *Ma.* Imberbis abieras, rediſti barbatulus. Contraxiſti tibi abſens nonnihil ſenii. Quid ſibi vult hic pallor? quid macies? quid frons caperata? *Cy.* Ut eſt fortuna, ſic eſt corporis habitus. *Ma.* Num adverſa? *Cy.* Nunquam mihi quidem alias ſecunda, ſed nunquam, quam nunc, reflavit odioſius. *Ma.* Doleo vicem tuam. Dolet mihi tua calamitas. Sed quid iſthuc mali eſt? *Cy.* Univerſæ pecuniæ naufragium feci. *Ma.* In mari? *Cy.* Non, ſed in littore nondum navem ingreſſus. *Ma.* Ubinam? *Cy.* In littore Britannico. *Ma.* Bene habet quod ipſe nobis vivus enatasti, præſtat pecuniæ jacturam facere, quam vitæ. Levius eſt pecuniæ diſpendium, quam famæ. *Cy.* Vita famaque incolumi, periit pecunia. *Ma.* Vita ſarciri nullo pacto poteſt, fama ægre poteſt, pecunia facile alicunde ſarcietur. Quî malum hoc accidit? *Cy.* Neſcio, niſi quod ſic erat in fatis meis. Sic viſum eſt ſuperis. Sic libuit genio meo malo. [1] *Ma.* Vides igitur, doctrinam ac virtutem tutiſſimas eſſe divitias, quæ nec eripi poſſunt, nec gravant circumferentem. *Cy.* Pulchre tu quidem philoſopharis, ſed interim ego ringor.

Alia.

CLAUDIUS, BALBUS.

Cl. GRatulor tibi reduci, Balbe. *Ba.* Et ego tibi ſuperſtiti, Claudi. *Cl.* Gratulor tibi in patriam reverſo. *Ba.* Imo gratulare magis è Gallia profugo. *Cl.* Quid ita? *Ba.* Quia illic bellis fervent omnia. *Cl.* Quid Muſis cum Marte? *Ba.* Atqui illic ne [2] Muſis quidem parcitur. *Cl.* Tu igitur

1 Hoc in imitationem veterum, etenim veteres pagani cuivis hominum dabant duos genios quorum alter juvare alter nocere ſtudebat. 2 *[illegible]*, muſæ enim ſunt deæ ſcientiarum, novemque numerantur. Mars vero belli Deus.

tur feliciter elapſus es. *Ba.* At non ſine periculo. *Cl.* Totus alius nobis rediſti. *Ba.* Quî ſic? *Cl.* Ex Hollando verſus es in Gallum. *Ba.* Quid? an capus [1] eram quum hinc abirem? *Cl.* Veſtis indicat te mutatum ex Batavo in Gallum. *Ba.* Hanc metamorphoſin malim, quam in gallinam. Sed ut cuculla [2] non facit monachum, ita nec veſtis Gallum. *Cl.* Jam ne calles Gallicè? *Ba.* Sic ſatis. *Cl.* Quo pacto didiciſti? *Ba.* A magiſtris haudquaquam mutis. *Cl.* Quibus? *Ba.* A mulierculis, quovis turture loquacioribus. *Cl.* In tali ludo facile diſcimus loqui. Sonaſne [3] probe ſermonem Gallicum? *Ba.* Imo & Latinum ſono Gallice. *Cl.* Numquam igitur ſcribes bona carmina. *Ba.* Cur ita? *Cl.* Quia periit tibi ſyllabarum quantitas. [4] *Ba.* Mihi ſatis eſt qualitas. [5] *Cl.* Quid? eſtne Lutetia immunis à peſtilentia? *Ba.* Non eſt, ſed perpetua non eſt: aliquando remittit ſeſe, mox recrudeſcit, nonnunquam intermittitur, deinde recipit ſeſe. *Cl.* Non ſat erat malorum ubi bellum eſt? *Ba.* Erat, niſi ſecus eſſet viſum ſuperis. *Cl.* Annonæ caritatem iſtic eſſe oportet. *Ba.* Imo penuriam. Omnium rerum illic inopia eſt, præterquam ſceleratorum militum. Bonorum virorum illic eſt mira vilitas. *Cl.* Quid accidit Gallis, ut bellum ſuſcipiant cum Aquila? [6] *Ba.* Quia movet illos exemplum ſcarabæi, [7] qui non ceſſit aquilæ. In bello nemo ſibi non videtur Hercules. [8] *Cl.* Non te remorabor diutius. Alias latius nugabimur, quum erit utrique commodum. Nunc alio me vocant negociola quædam.

Domeſtica Confabulatio.

PETRUS, MIDA puer, JODOCUS.

Pe. HEus heus puer, nemon' hic prodit? *Mi.* Hic opinor effringet fores. Familiarem oportet eſſe.

1 Ludit auctor propter duplicem ſignificationem Galli. 2 Proverbium omnibus notum. 3 *i. e.* Pronuntias ne. 4 Alludit ad commune dictum *nos galli non curamus quantitatem Syllabarum*, quoniam impoſſibile eſt verſus componere ſine notione quantitatis. 5 Ridiculum ſuggerit Batavo Gallice Latinum ſonanti, propter affinitatem verborum *quantitas & qualitas*, ut magis ridiculos reddat gallos, eos ſcil. qui quantitatem Syllabarum non curant. 6 *Imperio Germanico*, aquila enim eſt ejus inſigne. 7 Nota eſt omnibus fabula de diſcrimine ſcarabæi cum aquila, hinc proverbium *Scarabæus aquilam quærit*, cum imbecillior potentiori malum molitur. 8 *Fortis*. Hercules enim propter fortitudinem Deus evaſit.

eſſe. O lepidum caput! Quid adfers mi Petre? *Pe.* Me ipſum. *Mi.* Næ tu rem haud magni precii huc attuliſti. *Pe.* Atqui magno conſtiti patri meo. *Mi.* Credo pluris quam revendi poſſis. *Pe.* Cæterum Jodocus eſtne domi? *Mi.* Incertus ſum; ſed viſam. *Pe.* Quin tu potius abi, & roga ipſum an velit nunc eſſe domi. *Mi.* Abi tu potius, ſiſque tibi ipſi Mercurius. [1] *Pe.* Heus Jodoce, num es domi? *Jo.* Non ſum. *Pe.* Impudens, non ego audio te loquentem? *Jo.* Imo tu impudentior. Nuper ancillæ [2] tuæ credidi te non eſſe domi, & tu non credis mihi ipſi? *Pe.* Æquum dicis, par pari relatum. *Jo.* Equidem ut non omnibus dormio; [3] ita non omnibus ſum domi. Tibi poſthac ſemper ero. *Pe.* Sed tu mihi videre cochleæ vitam agere. *Jo.* Qui ſic? *Pe.* Quia perpetuo domi latitas, nec uſquam prorepis. Non ſecus atque claudus ſutor, [4] jugiter domi deſides. Tu tibi domi ſitum contrahis. *Jo.* Eſt quod agam domi; foris nihil eſt negotii. Et ſi quid eſſet, tamen hoc cœlum me dies aliquot à publico cohibuiſſet. *Pe.* At nunc ſudum eſt, & invitat ad deambulandum. Vide ut blanditur. *Jo.* Si prodeambulare lubet, non recuſo. *Pe.* Plane videtur hoc utendum cœlo. *Jo.* Aſciſcendus eſt unus aut alter congerro. *Pe.* Fiet, modo dicas quos velis. *Jo.* Quid ſi Hugonem? *Pe.* Haud multum intereſt inter Hugonem & nugonem. [5] *Jo.* Age, placet. *Pe.* Quid ſi Alardum? *Jo.* Homo nimine mutus eſt. Quod auribus diminutum eſt, lingua penſat. *Pe.* Si videtur, Nevium adjungemus. *Jo.* Si quidem dabitur illius copia, nunquam erit fabularum inopia. Placent confabulones, ſupereſt ut locum diſpicias amœnum. *Pe.* Ego vero tibi locum oſtendam, ubi nec nemoris umbram, nec pratorum ſmaragdinum virorem, nec fontium vivas ſcatebras deſiderabis. Dices dignam Muſis ſedem.

Jo. Mag-

1 *Nuntius*, Mercurius enim erat deorum nuntius. 2 Simile de Ennio, & Nazica refert Cicero, *Lib.* II. de orat. hinc imitatus eſt auctor. 3 Alludit ad hiſtoriam de Galba quodam, qui quum convivio accepiſſet Mecenatem ſub finem convivii uxoris amore flagrantem dormire ſimulavit ut Mæcenas faceret cum ea quæ luberet, at videns interea ſervum clam ſurripientem vinum, eum alloquens dixit *Non omnibus dormio.* 4 Plautinum eſt Aul. 5 Vox non Latina, qua nugatorem intelligit, ſed ea utitur propter affinitatem cum voce *hugonem.*

Jo. Magnifice polliceris. *Pe.* Nimium affixus es libris. Nimium aſſides libris. Immodico ſtudio te ipſum maceras. *Jo.* Malim ſtudio macreſcere, quam amore. *Pe.* At non ideo vivimus, ut ſtudeamus: ſed ideo ſtudemus, ut ſuaviter vivamus. *Jo.* Mihi vero vel immori chartis dulce eſt. *Pe.* Equidem immorari probo, immori non probo. Ecquid voluptati fuit hæc deambulatio? *Jo.* Me quidem vehementer oblectavit.

Alia.

ÆGIDIUS, LEONARDUS.

Æg. QUo noſter Leonardus? *Le.* Ad te ibam? *Æg.* Iſtud quidem facis inſolens. *Le.* Quam ob rem? *Æg.* Quia jam annus eſt, quod nos non inviſeris. *Le.* Malo in hanc peccare partem, ut deſiderer, quam ut obtundam. *Æg.* Imo boni amici nulla eſt apud me ſatietas. Imo quo crebrius venies, hoc mihi venies gratior. *Le.* Quid interim agitur domi tuæ? *Æg.* Multa ſane quæ nolim. *Le.* Non miror. Sed jamne peperit uxor? *Æg.* Jamdudum, & quidem gemellos. *Le.* Quid ego audio? *Æg.* Sic res habet: atque illi jam denuo tumet uterus. *Le.* Iſthoc pacto ſolet augeri familia. *Æg.* Sed utinam fortuna ſic augeret pecuniam, ut uxor familiam. *Le.* Jamne clocaſti filiam? *Æg.* Nondum. *Le.* Vide ne parum tutum ſit virginem tam grandem retinere domi. Quærendus eſt gener aliquis. *Æg.* Nihil opus. Jam proci complures illam ambiunt ſponſam. *Le.* Quid igitur ſupereſt, niſi ut è multis deligas, qui tibi maxime ſit accommodus? *Æg.* Omnes ejuſmodi ſunt, ut neſciam quem cui præferam: ſed abhorret à nuptiis filia. *Le.* Quid ais? Atqui, ni fallor, jamdudum nubilis eſt. Jamdudum eſt apta viro, matura conjugio. Jampridem eſt tempeſtiva viro. *Æg.* Quidni, annum egreſſa jam decimum ſeptimum? Major annis duodeviginti: Annum jam agens undevigeſimum. Annos nata decem & octo. *Le.* Cur abhorret igitur à matrimonio? *Æg.* Ait ſe velle Chriſto nubere [1.] *Le.* Sane multas

---

1 Sic apud papicolas de ſe loquuntur quæ ſe monaſterio includunt, irridet & rem & loquendi modum, ut patet ex queſtione, an malo genio nupſit, &c.

tas habet ille ſponſas. An malo genio nupſit, quæ caſte vivit cum marito? *Æg.* Mihi quidem non videtur. *Le.* Quis Deus hunc affectum afflavit filiæ? *Æg.* Neſcio, ſed abduci ab hoc propoſito nullis rationibus poteſt. *Le.* Vide ne ſint incantores [1,] qui inſtigent & allectent. *Æg.* Novi ego iſtos plagiarios. Sedulo arceo hoc hominum genus ab ædibus meis. *Le.* Quid igitur eſt in animo? Morem geres animo puellæ? *Æg.* Equidem obluctabor quoad licebit, Nihil non experiar, quo mutem illius ſententiam. Quod ſi pertendet, ut cepit, non pugnabo cum illius animo, ne forte videar θεομαχεῖν, [2] vel potius μοναχομαχεῖν. *Le.* Religioſe tu quidem loqueris. Sed etiam atque etiam fac explores virginis conſtantiam, ne poſt facti pœniteat, cum mutare non erit integrum [3] *Æg.* Equidem adnitar pro mea virili [4.] *Le.* Quid rerum gerunt filii? *Æg.* Natu maximus jamdudum maritus eſt, brevi pater futurus. Minimum ablegavi Lutetiam. Nam hîc nihil aliud quam ludebat. *Le.* Quid eo? *Æg.* Ut Magiſter nobis redeat ſtultior, quam exierat. *Le.* Bona verba, *Æg.* Medius jam cœpit initiari ſacris. *Le.* Precor ut bene vertat omnibus.

Alia.

MOPSUS, DROMO.

Mo. QUid fit? Quid agitur Dromo? *Dr.* Sedetur. *Mo.* Video. Sed quomodo ſe res habent tuæ? *Dr.* Ut ſolent iis, quibus ſuperi ſunt parum propitii. *Mo.* Iſthuc ominis avertat Deus. Quid agis? *Dr.* Equidem ocium ago. Id quod vides, nimirum nihil. *Mo.* Præſtat ocioſum eſſe quam nihil [5] agere. Ego te fortaſſis occupatum ſeriis negociis interpello. *Dr.* Imo maxime vacuum. Jam enim me ceperat ocii tædium, & congerronem deſiderabam. *Mo.* For-

1 *Seductores, fures*, nihil autem communius apud Papiſtis hoc hominum genere, qui ſeducunt in amorem Monaſterii, liberos patrum divitum, ut inde fructus uberior accreſcat Monaſterio. 2 Græca, *pugnare cum Deo, pugnare cum monachis*, in deriſionem Scil. hujus monachalis cantilenæ, *quod avocat quamquam a Monaſterio pugnat cum Deo.* 3 *i. e.* Licitum ſine damno. 4 Subauditur *parte*, *i. e.* quantum poſſum. 5 *Nihil* hic ſignificat rem vanam, melius enim eſt eſſe otioſum quam tale nihil facere.

Mo. Fortaſſis impedio, interrumpo, interturbo tua negocia. *Dr.* Imo tædium ocii diſcutis. *Mo.* Da veniam ſi te parum in tempore interpellâvi. *Dr.* Imo ipſo in tempore advenis. Opportune tè huc attuliſti. Optatus ades. Interventus tuus eſt mihi vehementer gratus. *Mo.* Fortaſſis aliquid ſeriæ rei inter vos agitur, cui nolim eſſe impedimento. *Dr.* Imo lupus [1,] quod ajunt, ades in fabula. Nam de te ſermo erat *Mo.* Facile crediderim: nam mihi huc venienti mire tinniebat auris [2.] *Dr.* Utra? *Mo.* Læva. Unde conjicio nihil magnifice de me fuiſſe prædicatum. *Dr.* Imo nihil non honorificum. *Mo.* Vanum igitur fuerit oportet. Sed quid eſt bonæ rei? *Dr.* Aiunt te venatorem eſſe factum. *Mo.* Imo jam intra caſſes meos eſt præda quam venabar. *Dr.* Quænam? *Mo.* Lepida puella quam perendie ducturus ſum, voſque oro ut meas nuptias veſtra præſentia dignemini honeſtare. *Dr.* Quænam eſt ſponſa? *Mo.* Aloiſia Chremetis filia. *Dr.* Egregium ſpectatorem formarum! Tuis oculis adlubuit illa, nigro capillitio, ſimis naribus, ore prælargo, ventre prominulo? *Mo.* Definite. Mihi eam duxi, non vobis. Non ſat eſt, quod ſuo regi pulchra [3?] Ita demum mihi illa placebit, ſi vobis non admodum placeat.

Alia.

SYRUS, GETA.

Sy. OPto tibi multam felicitatem. *Ge.* Et ego tibi conduplicatum opto, quicquid optas mihi. *Sy.* Quid agis rei? *Ge.* Confabulor. *Sy.* Quid? confabulare ſolus? *Ge.* Ut Vides. *Sy.* Fortaſſe tecum. Proinde tibi videndum, ut cum homine probo fabuleris. *Ge.* Imo cum lepidiſſimo congerrone confabulor. *Sy.* Quo? *Ge.* Apuleio [4.] *Sy.* Iſtud quidem nunquam non facis. Sed amant alterna Camœnæ [5.] Tu perpetuo ſtudes. *Ge.* Non eſt ulla ſtudiorum ſatietas. *Sy.* Verum, ſed eſt tamen modus [6] quidam. Non omittenda

1 Proverbium, ſenſus Patet, per *de te erat ſermo.* 2 Viguit olim & viget adhuc apud vulgus hæc ſuper aurium tinnitu opinio. 3 Alludit ad notum proverbium, *ſuum cuique pulchrum.* 4 *Auctore* libri faceti, cui nomen *Aſinus Aureus.* 5 Virgilianum Buc. III. quo innuitur utilitas ac jucunditas Colloquiorum. 6 Alluſio, ad tritum horatii, verſum, *eſt modus in rebus,* &c.

tendá quidem ſunt ſtudia, ſed tamen intermittenda nonnunquam. Non abjicienda ſunt, ſed relaxanda. Nihil ſuave quod perpetuum. Voluptates commendat rarior uſus [1.] Tu nihil aliud quam ſtudes. Perpetuo ſtudes. Continenter incumbis literis. Indeſinenter inhæres chartis. Studes noctes ac dies. Nunquam non ſtudes. Aſſiduus es in ſtudio. Jugiter intentus es libris. Nullum facis ſtudendi finem, neque modum. Nullam ſtudiis tuis requiem intermiſces. Nunquam ſtudendi laborem nec intermittis, nec remittis. *Ge.* Age, tuo more facis. Rides me ut ſoles. Nunc ludis tu quidem me. Salſe me rides. Satyricum agis. Naſo me ſuſpendis adunco [2.] Non me fallit tuum ſcomma. Nunc plane joco mecum agis. Sum tibi riſui. Rideor abs te. Pro delectamento me habes. Nunc me ludos deliciaſque facis. Eadem opera aſſue mihi auriculas aſini. Ipſi codices pulvere ſituque obducti loquuntur, quam ſim immodicus in ſtudio. *Sy.* Emoriar, ni loquor ex animo. Diſperеam, ſi quid fingo. Ne vivam, ſi quid ſimulo. Loquor id quod ſentio. Quod res eſt dico. Serio loquor. Ex animo loquor. Non ſecus ſentio, quam loquor.

Cur non viſis?

Ge. Quid cauſæ eſt, quod tam diu nos non inviſeris? Quid rei eſt, quod nos tam raro viſis? Quid accidit, quod tanto tempore nos non adieris? Quare tam rarus es ſalutator? Quid ſibi vult, quod nos tam diu non conveneris? Quid obſtitit quo minus viſas nos frequentius? Quid impedimento fuit, quo minus jam diu feceris nobis tui videndi copiam.

Non licuit per occupationes.

Sy. Non licuit per ocium. Volui quidem, at non licuit mihi per mea negocia. Hactenus non ſinebant negocia, ut te viſerem. Non patiebantur undæ [3] negociorum, quibus involvebar, ut te ſalutarem. Occupatior

---

1 E Juvenali, Sat. 11. eſt, ac intellectu facillimum. 2 Ex horatio, Sat. VIII. Lib. 1. *i.e.* irrides contemniſme, loquebantur Romani, veluti ſi ex naſo judicare poſſint de hominis cujuvis ſagacitate, hinc apud illos, homo-naſutus, vel *naſi acuti*, ſicut nunc apud gallos, *un homme qui a le nez bon, le nez fin*, denotat hominem ſagacem qui judicare ſcit de vero rerum prætio, proindeque contemnit quæ contemptum merentur, credo deſumptas haſce loquutiones a beſtiis quæ olfactu multa detegunt, viſui inperceptibilia. 3 *i. e.* Negotia venientia in me ſicut undæ maris proindeque fere innumeræ.

tior fui, quam ut potuerim. Tam variis diſtringebar curis, ut mihi non fuerit liberum adire te: vix ipſi mihi fuit copia mei, ſic me totum moleſta quædam negocia poſſibebant. Negociis meis imputabis, non mihi. Non defuit voluntas, ſed vetuit neceſſitas. Hactenus non vacavit. Hactenus non contigit ocium. Hactenus non fuit vacuum. Non licuit per valetudinem. Non *licuit per tempeſtatem*. *Ge.* Equidem accipio tuam excuſationem, ſed hac lege, ne ſæpius utaris. Excuſatio tua juſtior eſt, quam vellem, ſi quidem valetudo fuit in cauſa. Hac lege mihi purgatus eris, ſi quod ceſſatum eſt, officio ſarcias: ſi ſuperiorem ceſſationem crebra viſitatione penſes. *Sy.* Tu nihil moraris iſtiuſmodi officia nimium vulgaria. Amicitia noſtra firmior eſt, quam ut ſit officiis iſtis vulgaribus alenda. Satis crebro viſit, qui conſtanter amat. *Ge.* Male ſit iſtis curis quæ te nobis adimunt. Quid imprecer iſtis negociis, quæ talem amicum nobis invident. Peſſime ſit iſti febri, quæ nos tam gravi deſiderio torſit tui. Male pereat iſta febris, te quidem incolumi.

Mandandi ac pollicendi.

JACOBUS, SAPIDUS.

Ja. QUæſo ut hæc res tibi cordi ſit. Etiam atque etiam rogo ut hoc negocium tibi ſit curæ. Hac in re velim ut totum Sapidum exeras. Si me amas, cauſam hanc tractabis diligenter. Hac in re quæſo ut advigiles. Curabis hanc rem mea cauſa diligenter. Si vere is es, quem ſemper eſſe te mihi perſuaſi, fac ut ſentiam hac in cauſa, quanti me facias. *Sa.* Deſine; ego tibi hoc effectum reddam, & quidem propediem. Eventum præſtare non poſſum: illud polliceor, mihi nec fidem, nec ſtudium defuturum. Curabo diligentius, quam ſi mea res ageretur: quamquam meam eſſe duco, quæ ſit amici. Faciam ut in me quidvis deſideres citius, quam diligentiam. Tu fac in utramque dormias aurem [1]: ego tibi hoc confectum dabo. Tu quietus eſto, in me recipio provinciam [2] omnem. Gaudeo, mihi datam occaſionem, qua declarem animum in te meum. Equidem oratione nihil

1 *I. e.* Securus ſis phraſis eſt ex Terentio in heaut. 2 *Curam*, ſenſus eſt enim hujus vocis *provincia* quum regionem non ſignificat.

hil polliceor, ſed re præſtabo, quidquid eſt amici ſinceri, & ex animo benevolentis. Nolim te lactare vana ſpe. Illud efficiam, ut dicas hoc negocii mandatum amico.

Succeſſus.

Sa. Res ſucceſſit opinione melius. Fortuna votis utriuſque favit. Si fortuna tibi nupſiſſet, non potuiſſet eſſe obſequentior. Res tua & ventis, & amne [1] ſecundo proceſſit. Vicit etiam vota noſtra fortunæ faventis afflatus. Opinor te litaſſe [2] Rhamnuſiæ [3] cui ſic ex ſententia cadunt omnia. Plus impetravi quam fuiſſem auſus optare. Ventis per omnia ſecundis hic curſus nobis peractus eſt. Res omnis cecidit ex ſententia. Pulchre nobis cecidit hæc alea [4.] Opinor volaſſe noctuam [5,] adeo feliciter exiit nobis parum ſapienter inſtitutum.

Gratiarum actio.

Ja. Equidem & gratiam habeo, & habiturus ſum, quoad vivam, maximam. Pro iſto tuo in me officio pares agere gratias vix poſſim, referre nequaquam. Video quantum debeam tuo in me ſtudio. Nihil miror, neque enim tu quicquam novi feciſti, & hoc magis debeo. De iſthoc tuo in me officio, amo te mi Sapide, ut par eſt, maxime. Quod hac in cauſa præſtiteris amicum minime aulicum [6,] & habetur à me gratia, & ſemper habebitur. Quod meum negocium tibi cordi fuerit, amo te, & habeo gratiam. Iſthoc officio gratiam iniſti apud me maximam. Pergratum eſt, quod cauſam meam geris bona fide. Ex omnibus officiis, quæ tu plurima in me contuliſti, hoc eſt longe gratiſſimum. Referre gratiam parem nequaquam poſſum: agere accuratius inter nos ſupervacaneum ſit: quod unum poſſum, habebo dum vixero. Iſthoc beneficio fateor

1 *Facile, & proſpere,* nihil magis enim ad facilem & proſperam navigationem conducit quam *Ventus & Amnis,* Angl. *Wind and Tide.* 2 *i. e.* Feciſſe ſacrificium gratiſſimum. 3 *Fortunæ,* ſic dictæ a Rhamnunte vico attico ubi colebatur. 4 Eſt Ludus proprie vel ſors, at in noſtro auctore ſæpe coeptum aut factum ſimpliciter. 5 Præſagium apud Athenienſes optimum ſiquidem Minerva iis erat Dea tutelaris, noctua vero Deæ avis ſacra, cumque res ſuccedebant ex voto, veluti proverbio dicebatur, noctua volat vel volavit; itemque cum res ſua Pecunia conficiebantur dicebant noctuam volaſſe quoniam æra ſua noctuam habebant inſcriptam. 6 *Fuſum,* aulici enim dicuntur verbis tantum eſſe amici.

ſatcor tibi me magnopere devinctum eſſe. Hoc nomine plus tibi debeo, quam unquam ſolvendo [1] eſſe queam. Hoc beneficio arctius me tibi devinxiſti, quam ut poſſim diſſolvere. Obligatiorem me tibi reddidiſti, quam ut nomen meum è tuo diario poſſim unquam expungere [2.] Hoc officio me ſic tuum reddidiſti, ut nullum mancipium æque ſit in rebus heri ſui. Hac re me tibi devinctiorem reddidiſti, quam ut unquam æs alienum poſſim reſolvere. Plurimis nominibus tibi debeo, ſed non alio plus quam hoc. Pro mediocribus beneficiis agendæ ſunt gratiæ: hoc majus eſt quam ut conveniat verbis gratias agere.

Reſponſio.

Sa. Auſer mihi iſta. Major eſt noſtra neceſſitudo, quam ut, vel tu mihi, vel ego tibi pro ullo officio debeam gratias agere. Non contuli hoc in te beneficium, ſed retuli. Mihi quidem abunde relatam gratiam arbitror, ſi gratum eſt quod feci ſedulo. Non eſt cur mihi gratias agas, ſi pro tot tuis in me beneficiis non vulgaribus hoc officioli rependi. Equidem nihil laudis mereor: ingratiſſimus habendus, ſi defuiſſem amico. Quicquid eſt in rebus meis, quicquid mea cura præſtari poteſt, hoc tam tuum eſſe ducito, quam id quod eſt maxime tuum. Videor mihi beneficium accepiſſe, quod noſtrum officium boni conſulis. Pro tantillo officio mihi tam accurate gratias agis, quaſi non multo majora tibi debeam. Si bene facit, qui bene facit amico, qui bene meretur de amico, non dat beneficium, ſed fœnerat. Si ex animo probas officium in te meum, fac utare ſæpius. Ita credam tibi gratum eſſe quod feci, ſi quoties deſiderabis operam meam, non roges, ſed imperes quod voles.

De votis temere ſuſceptis.

ARNOLDUS, CORNELIUS.

Ar. SAlve multum Corneli, jam toto ſeculo deſiderate. *Co.* Salve & tu ſodalis exoptatiſſime. *Ar.* Jam deſperabamus reditum tuum. Ubi tamdiu

1 Subaudi, *ſatis* aut aliquid ſimile. 2 Scil. ſi non expungatur niſi cum ſolvere.

diu peregrinatus es? *Co.* Apud inferos [1.] *Ar.* Non admodum veri diſſimile dicis, adeo nobis rediſti ſqualidus, macilentus ac pallidus. *Co.* Imo ab Hieroſolymis [2] adſum tibi: non à profundis Manibus. *Ar.* Quis Deus, aut quis ventus te illuc adegit? *Co.* Quæ res adigit alios innumeros? *Ar.* Stultitia, ni fallor. *Co.* Igitur hoc convicii non in me ſolum competet. *Ar.* Quid illic venabare? *Co.* Ut miſer eſſem. *Ar.* Iſthuc licebat domi. Eſtne illic, quod tu putes ſpectatu dignum? *Co.* Ut ingenue fatear tibi, propemodum nihil. Oſtenduntur quædam monumenta vetuſtatis, quorum mihi nihil non videbatur commentitium, & excogitatum ad alliciendos ſimplices & credulos. Imo nec hoc arbitror illos certo ſcire, quo loco ſita fuerit olim Hieroſolyma. *Ar.* Quid igitur vidiſti? *Co.* Magnam ubique barbariem. *Ar.* Nihilo ſanctior redis? *Co.* Imo multis partibus deterior. *Ar.* Nummatior ergo? *Co.* Imo nudior [3] leberide. *Ar.* An non pœnitet igitur tam longinquæ peregrinationis fruſtra ſuſceptæ? *Co.* Nec pudet, quia tam multos habeo ſtultitiæ meæ ſodales: nec pœnitet, quia fruſtra jam ſit pœnitere. *Ar.* Nihil ergo fructus refers è tam difficili peregrinatione? *Co.* Multum. *Ar.* Quid tandem? *Co.* Quia poſthac vivam ſuavius. *Ar.* An quia jucundum eſt meminiſſe laborum actorum? *Co.* Eſt iſthuc quidem nonnihil, ſed non in hoc ſunt omnia. *Ar.* Eſtne aliud præmium? *Co.* Eſt ſane. *Ar.* Quod? effare. *Co.* Magna voluptate, quoties libebit & ipſe me afficiam, & alios mentiendo, quoties itinerarium meum recitabo in conciliabulis aut in conviviis. *Ar.* Profecto non tu procul aberras à ſcopo. *Co.* Deinde non minus capiam voluptatis, quum alios audiam mentientes de rebus quas nec audierunt unquam, nec viderunt. Idque faciunt tanta confidentia, ut quum narrent Siculis ger-

† ris

1 Jocatur hic auctor, obſerva tamen, inferos Latine non ſignificare quod nunc *Hell* vocamus, aut Dæmonas, ſed manes, ſicut mox dicet, manes autem ſunt mortuorum mentes, quæ credebantur a paganis recipi poſt mortem in locis ſubterraneis, hincque dicuntur profundi, quod in profundis degant. 2 Frequentiſſimæ erant ante Reformationem Chriſtianorum peregrinationes huc loci, nunc vero rariores. 3 Puer diſcat ex Dictionario quid ſit Leberis, & facile proverbium hoc intelliget.

ris [1] vaniora, tamen ſibi etiam perſuadeant ſe vera loqui. *Ar.* Mira voluptas. Non omnino tibi periit oleum & opera, quod aiunt. *Co.* Imo arbitror aliquanto conſultius, quam quod faciunt iſti, qui paullo pecuniæ conducti proficiſcuntur in militiam, omnium ſcelerum ſcholam. *Ar.* Sed illiberalis eſt voluptas, ex mendaciis voluptatem cápere. *Co.* Verum hoc aliquanto liberalius, quam obtrectatione vel delectare, vel delectari, aut alea tempus & rem perdere. *Ar.* Cogor equidem pedibus [2] in tuam ire ſententiam. *Co.* Verum eſt & alius fructus. *Ar.* Quis? *Co.* Si quis erit amicus egregie charus, affinis huic inſaniæ, eum admonebo domi maneat: ut nautæ ſolent ejecti naufragio, monere navigaturos, quid periculi ſit vitandum. *Ar.* Utinam mihi monitor adfuiſſes in tempore! *Co.* Quid? num ſimilis morbus te quoque corripuit? Num afflavit & te hujus mali contagium? *Ar.* Viſi Romam & Compoſtellam [3.] *Co.* Deum immortalem, quanto mihi ſolatio eſt, te contigiſſe ſtultitiæ meæ ſocium! Quæ Pallas [4] iſthuc tibi miſit in mentem? *Ar.* Non Pallas, ſed ipſa Moria [5,] præſertim cum domi haberem uxorem integra adhuc ætate, liberos aliquot, & familiam, quæ pendebat ex me, & opera mea quotidiana alitur. *Co.* Oportuit fuiſſe ſeriæ rei quippiam quod te à cariſſimis tuis diſtraxerit. Narra obſecro. *Ar.* Pudet dicere. *Co.* Non apud me, qui, ut ſcis, eodem

1 *Gerræ* Græca vox eſt, quæ proprie ſignificat Crates vimineas, Latine nihil fere unquam ſonat niſi nugas & res futiles præſertim ſi Epitheton *Siculæ* adjungatur, nunc rationem accipe. Athenienſes in Syracuſarum obſidione utebantur gerris, *i. e* Cratibus vimineis, a noſtris nunc *Gabions*, non admodum diſſimilibus, atque ad eoſdem fere uſus, ad portandum Scil. terram & tegendum Corpus militum, in ſpem ergo ſuccedendi in obſidione Athenienſes clamabant gerras atque iterum gerras ad ſocios, irridentes ex adverſo Siculi clamabant gerras quoque, imo & plurimi eorum in majorem Athenienſium deriſionem cratibus vimineis utebantur vice Clypei. Athenienſes tandem nihil in obſidione profecti, domumque reverſi ex indignatione in obſidionem per gerras improſperam & ludibrium Siculorum in ſe, futilia quæque & inutilia gerras ſiculas vocaverunt; Syracuſæ autem Caput urbſque fortis Siciliæ, olim captæ ſunt nunquam niſi a Marcello Romanorum ſtrenuo Duce, Anno ab urbe condita 542. 2 *i. e.* Comprobare, deſumptum a more ſenatorum inter poſtremos ſcriptorum, qui non rogabantur ſententias in ſenatu, ſed a ſedibus ſurgentes ibant, *pedibus nempe*, ad principes Senatorum quorum comprobabant ſententiam. 3 Urbs Galæciæ in Hiſpania, ubi Divi Jacobi Corpus ſepultum dicitur, & adhuc inviſitur Religionis cauſa. 4 Dea ſcientiarum & Belli quæ ſupponitur in Homero plurima ſuggerere hominibus. 5 Græca vox, *inſania*.

dem teneat malo. *Co.* Compotabamus aliquot vicini. Ubi vino incaluerat animus, erat qui prædicabat, ſibi eſſe in animo ſalutare divum Jacobum: erat alter qui divum Petrum. Illico non defuit unus aut alter, qui ſponderent ſe comites fore. Tandem viſum eſt, ut omnes irent ſimul. Ego, ne viderer parum commodus compotor, pollicitus ſum & ipſe. Mox agitari cœptum, utro potius iremus, Romam, an Compoſtellam. Factum eſt ſenatuſconſultum [1,] ut bonis auſpiciis utroque poſtridie proficiſceremur omnes. *Co.* O grave decretum, dignius quod vino inſcriberetur quam æri. *Ar.* Ac mox ingens obambulat patera; quam ubi ſuo quiſque ordine ebibiſſet, votum factum eſt inviolabile. *Co.* Nova religio; ſed num omnibus contigit reditus incolumis? *Ar.* Omnibus præterquam tribus, quorum unus in profectione moriens mandavit nobis ut ſuis verbis ſalutem diceremus Petro & Jacobo. Alter periit Romæ, juſſitque ut ſuo nomine ſalutaremus uxorem ac liberos, Tertium reliquimus Florentiæ, valetudinis plane deploratæ. Opinor jam eſſe apud ſuperos. *Co.* Adeone pius erat? *Ar.* Imo nugator maximus. *Co.* Unde igitur iſthuc ſuſpicare? *Ar.* Quia peram habebat indulgentiis largiſſimis diſtentam. *Co.* Audio: ſed iter eſt longum in cœlum, nec ſatis, ut audio, tutum, ob latrunculos [2] qui obſident regionem aëris mediam. *Ar.* Verum: ſed ille ſat erat munitus diplomatibus [3.] *Co.* Qua lingua deſcriptis? *Ar.* Romana. *Co.* In tuto eſt igitur? *Ar.* Eſt, niſi forte incidat in genium aliquem qui Latine neſciat; tum eſſet illi redeundum Romam, & novum diploma impetrandum. *Co.* Bullæ venduntnr illic & mortuis? [4] *Ar.* Maxime. *Co.* Sed interim illud mihi monendus es, ne quid effutias incogitantius: jam enim corycæis [5] plena,

1 Eſt proprie decretum ſenatus, irridet ergo tam venuſto nomine inſanum illud peregrinandi propoſitum, ſtatutum in vino. 2 *By theſe Cheſs-men,* dæmonas intelligit, at irriſorie ſicut & hic fere omnia. 3 *Bullis, i. e.* Scriptis papalibus iu quibus Scriptæ erant indulgentiæ. 4 Si directe non venduntur mortuis, ſaltem venduntur vivis in mortuorum beneficium hæcque tam parum differunt inter ſe, ut unum & idem eſſe nobis ſicut & Eraſmo videantur, atque hæc aſſeverationis itemque ſcommatis ratio. 5 *Delatoribus,* quoniam olim Coryci montis incolæ inquirentes a negotiatoribus iter propoſitum & alia, ea poſtea ſignificabant pyratis, quo Negotiatores peſſundabant, hinc proverbium. *Corycæus auſcultavit.*

na ſunt omnia. *Ar.* Ego vero nihil elevo indulgentias, ſed combibonis mei ſtultitiam rideo, qui quum eſſet alioqui nugator nugaciſſimus, ſalutis ſuæ proram, ut ajunt, ac puppim [1] in membrana [2] collocavit potius, quam in correctis affectibus. Sed quando fruemur illa voluptate quam modo prædicabas? *Co.* Quum erit commodum, adornabimus compotatiunculam, aliquam, vocabimus noſtri ordinis homines, ibi certabimus mentiendo, noſque affatim mutuis mendaciis oblectabimus. *Ar.* Age fiat.

De Captandis Sacerdotiis.

PAMPHAGUS, [3] COCLES.

Pa. Aut parum proſpiciunt oculi, aut Coclitem veterem compotorem meum video. *Co.* Imo nihil te fallunt oculi tui: vides ſodalem ex animo tuum. Nulla cuiquam erat ſpes reditus tui qui tot annos abfueris, ignaris omnibus quæ te terrarum haberet regio. Sed unde? dic, quæſo. *Pa.* Ab Antipodibus. *Co.* Imo ab inſulis, opinor, Fortunatis [4.] *Pa.* Gaudeo quod agnoveris ſodalem tuum: nam verebar ne ſic domum redirem, quemadmodum rediit Ulyſſes. [5] *Co.* Quonam pacto rediit ille? *Pa.* Nec ab uxore eſt agnitus. Solus canis jam vetulus, mota cauda dominum agnovit. *Co.* Quot annos ille domo abfuerat? *Pa.* Viginti. *Co.* Tu plures abfuiſti; nec tamen fefellit me tua facies. Sed quis iſthuc narrat de Ulyſſe? *Pa.* Homerus. *Co.* Oh, ille, ut ajunt, pater eſt omnium fabularum. Fortaſſis uxor interim aſciverat taurum alium, & idcirco non agnovit Ulyſſem ſuum. *Pa.* Imo nihil illa caſtius: ſed Pallas addiderat Ulyſſi ſenium [6,] ne poſſet agnoſci. *Co.* Qui tandem agnitus eſt? *Pa.* E tuberculo, quod habebat in digito pedis: id animadvertit nutrix jam admodum

C anus

1 *Totum*, ſiquidem ex prora & puppi tota per det navis. 2 Quia indulgentiæ membranis inſcribuntur. 3 i. e. Omnia Comedens, a π[illegible] omnia, & φαγεῖν manducare talemque hic ſe eſſe oſtendit, videbis infra ſic plane intelligi. 4 *The Canary Iſles*, ſic dictæ a delicioſis fructibus. 5 Omnibus [illegible] Ulyſſis per viginti annos a conjuge *Penelope*. 6 Commentum eſt poeticum.

anus, dum illi pedes lavat. *Co.* O curioſam lamiam! [1] Et tu miraris, ſi ego te agnovi ex iſto tam inſigni naſo? *Pa.* Nihil me pœnitet hujus naſi. *Co.* Nec eſt cur pœniteat, cum organum tibi ſit ad res tam multas utile. *Pa.* Ad quas? *Co.* Primum ad extinguendas lucernas erit cornu vice. *Pa.* Perge. *Co.* Deinde ſi quid hauriendum erit è cavo profundiore, fuerit loco promuſcidis. *Pa* Papæ! *Co.* Si manus erunt occupatæ, licebit uti vice paxilli. *Pa.* Etiam ne amplius? *Co.* Conducet excitando foculo, ſi defuerit follis. *Pa.* Belle narras. Quid præterea? *Co.* Si lumen officiat ſcribenti, præbebit umbraculum. *Pa.* Ha ha he: eſt præterea quod dicas? *Co.* In bello navali præbebit uſum harpagonis. [2] *Pa.* Quid in bello terreſtri? *Co.* Erit loco clypei. *Pa.* Quid deinde? *Co.* Findendis lignis erit cuneus. *Pa.* Probe. *Co.* Si præconem agas, erit tuba: ſi claſſicum canas, cornu: ſi fodias, ligo: ſi metas, falx: ſi naviges, anchora: in popina fuerit fuſcina: in piſcando hamus. *Pa.* O me felicem! neſciebam me circumferre tam ad multa conducibilem ſupellectilem. *Co.* Sed quis interim terrarum angulus te habuit? *Pa.* Roma. *Co.* At qui fieri potuit, ut in tanta luce nemo te ſciret vivum? *Pa.* Imo nuſquam magis latent boni viri; adeo ut ſæpe clariſſima luce neminem [3] videas in frequenti foro. *Co.* Redis igitur nobis onuſtus ſacerdotiis. *Pa.* Venatus equidem ſum ſedulo: at parum favit Delia. [4] Nam complures illic piſcantur hamo, quod dici ſolet, aureo. [5] *Co.* Stultum piſcandi genus. *Pa.* Et tamen pulchre ſuccedit nonnullis. Sed non omnibus feliciter cadit hæc alea. *Co.* An non inſigniter ſtulti ſunt, qui plumbum [6] commutant auro? *Pa.* Sed non intelligis, in plumbo ſacro venas auri ſubeſſe. *Co.* Quid igitur? rediſti nobis nihil aliud quam Pamphagus?

---

1 Idem ſonat quod apud nos *Witch*, erat enim iſthuc commune olim nomen maleficarum Mulierum. 2 Quo ſiſtebatur, & attrahebatur navis hoſtilis. 3 Dignum ſcil. qui vir nominetur, alludit ad Diogenem, qui luce meridiana Lucernam portans, ambulanſque in foro Athenienſi, dicebat, *Virum quæro.* 4 Vid. pag 11. 5 Proverbium in eos qui plus diſpendunt quam poſſunt Lucrari per diſpendium. 6 Idem ſenſu quod præcedens proverbium, quoniam bullis, quæ auro veneunt, adjungitur plumbum, cui papale ſigillum inſculpitur, hinc, at ironice, ſubjungitur, *Sacro plumbo venas auri ſubeſſe;* quod magis vogum de plumbi fodinis, quam de hoc papali plumbo.

gus? *Pa*. Non. *Co*. Quid igitur? *Pa*. Lupus hians. *Co*. Felicius redeunt, qui aſini [1] redeunt ſacerdotiorum ſarcina graves. Cur mavis ſacerdotium, quam uxorem? *Pa*. Quia mihi placet ocium. Arridet Epicurea vita. *Co*. At mea ſententia ſuavius vivunt, quibus eſt lepida puella domi, quam complectantur quoties libet. *Pa*. Sed adde, nonnunquam quum non libet. Amo voluptatem perpetuam. Qui ducit uxorem, uno menſe felix eſt: cui contigit opimum ſacerdotium, in omnem uſque vitam fruitur gaudio. *Co*. Sed triſtis eſt ſolitudo; adeo ut nec Adam ſuaviter victurus fuerit in Paradiſo, niſi Deus illi adjunxiſſet Evam. *Pa*. Non deerit Eva, cui ſit opulentum ſacerdotium. *Co*. Sed voluptas non eſt voluptas, quæ cum mala fama, malaque conſcientia conjuncta eſt. *Pa*. Verum dicis: & idcirco mihi in animo eſt, confabulatione librorum, ſolitudinis tædium fallere. *Co*. Iſtis quidem ſodalibus nihil jucundius. Sed rediſne ad tuam piſcationem? *Pa*. Redeo, ſi liceat parare novam eſcam. *Co*. Auream̄ne, an argenteam? *Pa*. Utramlibet. *Co*. Bono animo es: pater ſuppeditabit. *Pa*. Nihil illo tenacius. Nec crediturus eſt denuo, quum intellexerit, mihi ſortem [2] etiam periiſſe. *Co*. Verum iſta lex eſt aleæ. *Pa*. Sed ille non delectatur hac alea. *Co*. Si pernegabit ille, commonſtrabo tibi unde poſſis, quantum voles pecuniæ ſumere. *Pa*. Tu vero mihi voluptatem narras: age monſtra; jam cor mihi ſalit. *Co*. In promptu eſt. *Pa*. Nactus es theſaurum aliquem? *Co*. Si nactus eſſem, mihi nactus eſſem, non tibi. *Pa*. Si queam corradere centum ducatos [3], revixerit ſpes. *Co*. At ego tibi commonſtro unde poſſis haurire centum millia. *Pa*. Quin tu igitur me beas? Ne diutius eneca. Dic, unde? *Co*. Ex Aſſe [4] Budæi. Illic reperias innumeras myriades, ſive auream malis monetam, ſive argenteam. *Pa*. Abi quo dignus es cum tuo joco. illinc tibi reſolvam, quod debuero pecuniæ. *Co*. Reſolves, ſed quod illinc tibi numeraro. *Pa*. Age, novi naſum [5] tuum. *Co*. At mihi præ te naſus eſt nullus. *Pa*. Imo nihil

1 *Indoctiſſimi.* 2 *i. e.* Quæ habebam omnia. 3 Vox non latina, qua intelligit quod vocamus *a ducate*. 4 Libro, cui hic titulus, auctore Budæo. 5 Vid. pag. 18.

te naſutius. Nihil es niſi naſus. *Co.* Ludis in re ſeria. Hac in re ringi poſſim citius, quam ridere. Res gravior eſt quam ut ridere libeat. Tu ſi hic eſſes, non luderes. *Pa.* Sum tibi ludibrio. Illudis mihi, & illudis me. Joco me tractas in re neutiquam jocoſa. *Co.* Minime rideo; id, quod res eſt, dico. Non rideo quidem; imo rem ipſam dico. Serio loquor. Ex animo loquor. Simpliciter loquor. Vera loquor. *Pa.* Ita tibi ſemper ſtet in capite pileum, [1] ut iſta tu ſimpliciter loqueris. Sed ceſſo abire domum, cogniturus quo in ſtatu ſint illic omnia? *Co.* Offendes nova permulta. *Po.* Credo; ſed utinam omnia ex animi ſententia. *Co.* Iſthuc optare licet omnibus; ſed hactenus obtigit nemini. *Pa.* Hoc quoque commoditatis adferet utrique noſtrum ſua peregrinatio, quod dulcior erit poſthac domus. *Co.* Neſcio: nam video, quoſdam ſepties illo recurrere. Adeo ſcabies illa ſine fine ſolet prurire, ſi quem ſemel invaſerit.

Militaria.

HANNO, THRASYMACHUS. [2]

Ha. UNde redis nobis Vulcanus, [3] qui Mercurius hinc abieras nobis? *Th.* Quos Vulcanos aut quos Mercurios mihi narras? *Ha.* Quia alatus [4] videbare quum abires, nunc claudicas. *Th.* Sic à bello rediri ſolet. *Ha.* Quid tibi cum bello, homo quovis dama fugacior? *Th.* Spes prædæ reddiderat fortem. *Ho.* Multum igitur refers manubiarum? *Th.* Imo zonam inanem. *Ha.* Tanto minus gravare ſarcina. *Th.* Atqui ſceleribus onuſtus redeo. *Ha.* Gravis profecto ſarcina, ſi verum dicit Propheta, [5] qui peccatum appellat plumbum. *Th.* Plus illic ſcelerum & vidi, & patravi, quam unquam antehac in omni vita. *Ha.* Ecquid igitur arridet vita militaris? *Th.* Nihil

1 Proverbium eſt, ſenſus autem, non melius habeas, quam ſimpliciter loqueris, habeas ergo peſſime, ſiquidem nec ſimpliciter nec ſerio loqueris. 2 *Audax in pugna*, a græcis θρασὺς audax & μαχομαι pugno. 3 *i. e.* Claudus quoniam a poetis ſic Vulcanus depingitur. 4 Quia ſic pingitur Mercurius, 5 *Ezechiel.*

hil neque ſceleſtius, neque calamitoſius. *Ha.* Quid igitur in mentem venit iſtis, qui nummo conducti, nonnulli gratis, currunt ad bellum, non aliter quam ad convivium? *Th.* Ego nihil aliud conjectare poſſim, quam illos agi malis furiis [1,] ſeſeque totos malo dæmoni ac miſeriæ devoviſſe, nec aliud quam hic manes [2] Suos anticipare. *Ha.* Ita quidem videtur. Nam ad res honeſtas vix ullo pretio conduci queant. Sed expone nobis, quomodo geſtum ſit prælium, & utro ſeſe inclinarit victoria? *Th.* Tantus erat ſtrepitus, tumultus, tubarum bombi, cornuum tonitrua, hinnitus equorum, clamor virorum, ut neque videre potuerim quid gereretur, adeo ut vix ſcirem ubi eſſem ipſe. *Ha.* Unde igitur cæteri, qui ex bello veniunt, ſic depingunt ſingula, quid quiſque dixerit aut geſſerit, quaſi nuſquam non adfuiſſent otioſi ſpectatores? *Th.* Ego credo iſtos mentiri ſplendide. In tentorio meo quid geſtum ſit, ſcio: quid in prælio, prorſus ignoro. *Ha.* An ne hoc quidem ſcis, unde tibi venerit claudicatio? *Th.* Vix; ita me Mavors [3] poſthac male amet: ſuſpicor aut ſaxo, aut equi calce læſum genu. *Ha.* At ego ſcio. *Th.* Scis? an tibi narravit aliquis? *Ha.* Non, ſed divino. *Th.* Dic igitur. *Ha.* Quum fugeres pavidus, collapſus humi offendiſti in ſilicem. *Th.* Diſpeream, niſi rem acu [4] tetigiſti. Adeo veriſimile eſt quod divinaſti. *Ha.* Abi domum, & uxori narra tuas victorias. *Th.* Illa mihi occinet haud ſuave encomium, qui nudus redeam. *Ha.* Sed unde reſtitues, quod rapuiſti? *Th.* Jam pridem reſtitui. *Ha.* Cui? *Th.* Scortis, œnopolis [5,] & iis qui me vicerunt alea. *Ha.* Satis militariter. Par eſt, ut quod male partum eſt, pejus diſpereat. [6] Verum à ſacrilegiis, opinor, temperatum eſt. *Th.* Imo illic erat ſacrum nihil. Nec profanis

1 Horroris atque deſperationis Deabus, filiabus Noctis, & Acherontis, tribus numero, Alecto, Tiſiphone, & Megæra. 2 *Mortem*, puer facile intelliget ſi recordetur quod de manibus diximus, pag. 22. 3 Idem quod Mars. 4 *i. e.* Probe divinaſti, a puerorum Luſu, in quo divinator, acu vel virga tenui tangebat rem quam credebat alium notaſſe, vel cogitaſſe. 5 *Vintners*, ab οἶνος vinum & πωλέω vendo. 6 Alludit ad proverbialem locutionem *male parta male dilabuntur*.

parcitum eſt, nec ſanis. *Ha.* Quo pacto ſarcies? *Th.* Negant oportere ſarciri, quod in bello commiſſum ſit: jure fit quod illic fit. *Ha.* Jure belli fortaſſis. *Th.* Tenes. *Ha.* At iſtud jus ſumma eſt injuria. Te non patriæ pietas, ſed prædæ ſpes pertraxit in bellum. *Th.* Fateor; & arbitror paucos illuc ire ſanctiore propoſito. *Ha.* Eſt aliquid, inſanire cum multis. *Th.* Concionator è ſuggeſto pronuntiavit, bellum eſſe juſtum. *Ha.* Suggeſtum illud non ſolet mentiri. [1] Sed ut juſtum ſit Principi, non continuo juſtum eſt tibi. *Th.* Audivi ex Rabbinis, [2] quod licet ſua cuique arte vivere. *Ha.* Præclara ars, incendere domos, diripere templa, violare ſacras virgines, ſpoliare miſeros, occidere innoxios. *Th.* Lanii conducuntur ad mactandum bovem; cur noſtra ars reprehenditur, quod conducimur ad mactandos homines? *Ha.* Non eras ſolicitus, quonam eſſet migratura anima tua, ſi contigiſſet in bello cadere? *Th.* Non admodum. Bona ſpes habebat animum meum. Nam divæ Barbaræ [3] me ſemel commendaram. *Ha.* Receperat illa tutelam tui? *Th.* Sic mihi viſa eſt annuere capite [4] aliquantulum. *Ha.* Quando iſthuc tibi viſum eſt? mane? *Th.* Non, ſed à cœna. *Ha.* Sed tum, ut arbitror, etiam arbores tibi viſæ ſunt ambulare. *Th.* Ut hic divinat omnia! ſed præcipua ſpes erat in divo Chriſtophoro, [5] cujus imaginem quotidie contemplabar. *Ha.* In tentoriis? Unde illic divi? *Th.* Carbone pinxeramus illum in velo. *Ha.* Nimirum haudquaquam ficulnum [6,] ut ajunt, præſidium erat carbonarius ille Chriſtophorus. Sed extra jocum, non video quî poſſis expiari à tantis flagitiis, niſi te conferas Romam. *Th.* Imo novi viam breviorem. *Ha* Quam?

1 Ironia eſt ſplendida in auctore, qui parvi faciebat temporis ſui concionatores. 2 *i. e.* Doctoribus noſtris, nomen eſt enim doctorum apud Judæos. 3 Virgo eſt Nicomedienſis, quæ, (quod incertiſſimum eſt) Martyrio Coronata dicitur, ſed in divarum numerum relata a Pontificiis, hanc tutelarem divam militi dat Eraſmus irridendi cauſa, non ſolum propter incertitudinem ejus exiſtentiæ ac Martyrii, ſed etiam propter affinitatem nominis cum bello, quo nihil barbarius. 4 Opinio hac inſulſa, ſimulachra annuere Capite cum rem propoſitam probant, quæ viguit olim apud Paganos, & viget adhuc apud Papiſtas, merito ſic per jocos exploditur. 5 Alius divus eſt, qui quoque nunquam fuit, quique tamen ſecundum nominis ſignificationem, dicitur portaſſe Chriſtum humeris, ejus ſimulachrum eſt & Lutetiæ adhuc. 6 Jocus eſt, ex ambiguitate vocis, quam puer diſcet ex ſuo *Littleton.*

Ha. Quam ? *Th.* Ibo ad Dominicales ; [1] illic paullo tranſigam cum commiſſariis. [2] *Ha.* Etiam de ſacrilegiis ? *Th.* Etiamſi Chriſtum ipſum ſpoliaſſem, ac decollaſſem etiam ; tam largas habent indulgentias, & auctoritatem componendi. *Ha.* Bene habet, ſi veſtram compoſitionem Deus ratam habuerit. *Th.* Imo magis metuo, ne diabolus non habeat ratam. Nam Deus natura placabilis eſt. *Ha.* Quem tibi ſacerdotem deliges ? *Th.* Cui cognovero quam minimum eſſe frontis [3] ac bonæ mentis. *Ha.* Ne non habeant ſimiles [4] labra lactucas. Ab illo purus abibis ad corpus dominicum ? *Th.* Quid ni ? Poſteaquam ſemel effudero ſentinam [5] in illius cucullam [6,] ego me exoneravero ſarcina : ipſe viderit, [7] qui abſolvit. *Ha.* Qui ſcis, an abſolvat ? *Th.* Scio. *Ha.* Quonam indicio ? *Th.* Quia manum imponit capiti, admurmurans neſcio quid. *Ha.* Quid ſi reddat tibi omnia peccata tua, quum manum imponit, hæc admurmurans : [8] *Abſolvo te ab omnibus benefactis, quæ nulla in te comperio : & reſtituo te tuis moribus, talemque dimitto, qualem accepi ? Th.* Viderit ille quid dicat : mihi ſatis eſt, quod me credo abſolutum. *Ha.* Sed iſthuc tuo periculo credis. Fortaſſe non fuerit ſatis Deo, cui debes. *Th.* Unde tu mihi obvius, qui mihi conſcientiam e ſerena, nubilam redderes ? *Ha.* Felix occurſus : Bona avis eſt obvius amicus, qui bene moneat. *Th.* Neſcio quam bona, certe parum ſuavis.

Herilia.

RABINUS, SYRUS.

Ra. HEus heus furcifer, jamdudum rauceſco clamore, nec tu tamen expergiſceris : videre mihi vel cum gliribus certare [9] poſſe.

 Aut

1 Monachos ſubaudi a Dominico fundatore, ii etenim Eraſmi tempore vendebant indulgentias, ex Papæ conceſſu. 2 Vox non Latina, ſed intelligitur ſatis. 3 *Pudoris.* 4 Proverbium, quo utimur quum res inter ſe conveniunt. 5 *Peccata omnia*, ſentina enim immunditiarum navis receptaculum eſt. 6 *i. e.* Monacho commiſerim, & crediderim, at præ comptemptu hominis ac talis confeſſionis ſic loquitur auctor. 7 Non comprobat ergo abſolutionem peremptoriam. 8 Damnat ergo linguæ ignotæ uſum in abſolutione & multo magis in ſacra Liturgia, quæ deſtinatur ad ædificationem totius Chriſtiani populi. 9 *Dormiendo* Scil. in proverbialem enim locutionem evaſit *glire ſomnolentior.*

Aut ocius ſurge, aut ego tibi fuſte ſomnum iſtum excutiam. Quando crapulam heſternam edormieris? Non te pudet, ſomnium [1] hominis, in multam lucem ſtertere? Qui frugi ſunt famuli, ſolent exortum ſolis antevertere, curareque ut herus ſurgens reperiat omnia parata. Ut ægre divellitur à nido tepefacto cuculus! [2] Dum ſcalpit caput, dum diſtendit nervos, dum oſcitat, tota abit hora. *Sy*. Vixdum diluxit. *Ra*. Credo tibi. Nam tuis oculis adhuc multa nox eſt. Tibi nox adhuc eſt concubia. *Sy*. Quid me jubes facere? *Ra*. Fac ut luceat foculus: verre pileum ac pallium; exterge calceos & crepidas. Inverſas caligas primum intus purga ſcopis, mox foris. Deinde ſuffitum aliquem facito purgando aëri. Accende lucernam. Muta mihi lineum induſium, ac ad ignem fumi expertem, ſicca lotum. *Sy*. Fiet. *Ra*. Atqui move te ocyus. Jam hæc feciſſe oportuit. *Sy*. Moveo. *Ra*. Video; ſed nihil promoves. Ut incedit teſtudo! *Sy*. Non poſſum ſimul ſorbere & flare. *Ra*. Etiam ſententias loqueris, carnifex? Tolle matulam. Compone lecti ſtragulas, revolve cortinas. Verre pavimentum. Verre ſolum cubiculi. Adfer aquam lavandis manibus. Quid ceſſas, aſine? Annus eſt priuſquam accendas candelam. *Sy*. Vix reperio ſcintillam ignis. *Ra*. Sic heri condidiſti. *Sy*. Nec follem habeo. *Ra*. Ut reſponſat nebulo, quaſi qui te habeat, careat folle. *Sy*. Quam imperioſum habeo dominum! vix hujus juſſis decem expediti famuli fecerint ſatis. *Ra*. Quid ait ceſſator? *Sy*. Nihil; omnia recte. *Ra*. Non ego te audio murmurantem? *Sy*. Equidem precor. *Ra*. Credo, *Pater noſter* inverſum, precationem opinor Dominicam præpoſtere. Quid gannis de imperio? *Sy*. Precor tibi ut fias Imperator. *Ra*. Et ego tibi, ut fias homo ex caudice. Sequere me ad templum uſque. Mox domum recurrito, lectos concinnato. Hæc confuſa ſuo quæque loco digerito. Fac ut niteat tota domus. Matulam defricato. Hæc ſordida ſubmoveto ab oculis, fortaſſis inviſent me quidam

1 i. e. *Homo ſemper ſomnians*, eſt exaggerantis, & objurgantis non ini. 2 Avis eſt diu nidum ſervans.

quidam aulici. Si quid ſenſero prætermiſſum, vapulabis largiter. *Sy.* Hic ſane novi benignitatem [1] tuam. *Ra.* Proinde cave, ſi ſapis. *Sy.* At interim de prandio nulla mentio. *Ra.* Vah, ut hic mentem habet furcifer! Non prandeo domi. Itaque ſub horam decimam ad me tranſcurrito, deducturus me eo, ubi ſum pranſurus. *Sy.* Tibi quidem proſpectum, ſed hic interim nihil eſt quod edam. *Ra.* Si non eſt quod edas, eſt quod eſurias. *Sy.* Nemo fit eſuriendo ſatur. *Ra.* Eſt panis. *Sy.* Eſt, ſed ater, & furfuraceus. *Ra.* Delicias [2] hominis! Te quidem fœnum eſſe [2] oportuit, ſi pabulum detur te dignum. An poſtulas, ut te aſinum, tantum placentis ſaginem? Si faſtidis panem citra obſonium, adde porrum, aut, ſi mavis, cepe.

Alia.

Ra. Eſt tibi abeundum in forum. *Sy.* Tam procul? *Ra.* Non ſunt niſi ſex paſſus; tibi pigro ſunt bis mille. Conſulam autem tuæ pigritiæ. Eadem legatione multa conficies negocia: tu ſupputa in digitos, ut memineris. Primum deflectes ad veſtiarium, ac thoracem undulatum, [3] ſi jam perfectus eſt, ab eo recipies. Hinc quæres Cornelium veredarium. Is plerumque eſt in Cervo; ibi potitat. Rogabis, ſi quid habet literarum ad me, & ad quem diem ſit profecturus. Deinde convenies mercatorem pannarium: rogabis meis verbis, ne quid ſolicitus ſit quod pecuniam non miſerim ad diem præſcriptum; numerabitur propediem. *Sy.* Quando? ad calendas Græcas? *Ra.* Rides ganeo; imo ante calendas Martias. In reditu deflectes ad lævam, & ex bibliopolis diſces, ſi quid advectum ſit novorum libellorum è Germania. Cognoſce qui ſint, & quanti venales. Poſt hæc rogabis Goclenium, ut mihi dignetur eſſe conviva, alioqui cœnaturo ſoli. *Sy.* Etiam convivas vocas? non habes domi unde vel murem paſcas. *Ra.* Proinde tu, confectis cæteris, abi ad macellum, &

1 Ironice. ſic tamen reſpondet ſervus, quoniam in bonam partem poteſt accipi ejus reſponſio, veluti, ſi gratias ageret domino quod ſe monuerit de officio, ne vapuletur. 2 *Edere.* 3 Credo auctorem velle dicere, quod vocaremus, *made of tably, tably* enim eſt undulatus pannus.

eme nobis armum ovillum: eum curabis eleganter aſſum. Audin, hæc? *Sy*. Plura quam vellem. *Ra*. At vide, ut memineris. *Sy*. Vix potero dimidium. *Ra*. Etiam hic ſtas, ceſſator? Jam rediiſſe oportuit. *Sy*. Quis poſſit unus tot rebus obeundis ſufficere? Deduco ac reduco. Sum illi à ſcopis, à matula, à pedibus, à manibus, à poculis, à libellis, à rationibus, à jurgiis, à legationibus: poſtremo non videor illi ſat occupatus, niſi ſim & coquus.

Alia.

Ra. Profer ocreas: nam equitandum eſt. *Sy*. En adſunt. *Ra*. Probe quidem abs te curatæ! totæ albent ſitu. Opinor nec exterſas, nec unctas hoc anno; adeo rigent præ ſiccitate. Exterge ſubuvido panno: mox unge ad ignem diligenter, ac macera, donec molleſcant. *Sy*. Curabitur. *Ra*. Ubi calcaria? *Sy*. Adſunt. *Ra*. Verum, ſed obducta rubigine. Ubi frænum & ephippia? *Sy*. Sunt in promptu. *Ra*. Vide ne quid deſit, aut ne quid ruptum, aut mox rumpendum; ne quid nobis ſit in mora, cum erimus in curſu. Propera ad ſellarium, & hoc lorum cura farciendum. Reverſus inſpice ſoleas, ſive calceos equorum, num qui clavi deſint, aut vacillent. Quam macilenti ſunt equi, quamque ſtrigoſi! Quoties abſterges, aut pectis illos in anno? *Sy*. Imo quotidie. *Ra*. Nimirum res ipſa loquitur. Jejunant, opinor, nonnunquam totum triduum. *Sy*. Minime. *Ra*. Negas tu quidem, ſed aliud dicturi ſint equi, ſi loqui liceat: quamquam ſatis loquuntur ipſa macie. *Sy* Curo ſedulo. *Ra*. Cur igitur tu habitior [1] equis? *Sy*. Quia non paſcor fœno. *Ra*. Hoc igitur reſtat. Adorna [2] manticam celeriter. *Sy*. Fiet.

Monita Pædagogica.

PÆDAGOGUS, PUER.

Pæ. TU mihi videre non in aula natus, ſed in caula, adeo moribus es agreſtibus. Puerum ingenuum decent ingenui mores. Quoties alloquitur te quiſpiam, cui debes honorem, compone te in rectum corporis ſtatum, aperi caput. Vultus ſit

1 *Pinguior*. 2 *i. e. Pone in ea, quæ me habere neceſſe ſit*.

ſit nec triſtis, nec torvus, nec impudens, nec protervus, nec inſtabilis, ſed hilari modeſtia temperatus: oculi verecundi, ſemper intenti in eum cui loqueris: juncti pedes, quietæ manus. Nec vacilles alternis tibiis, nec ſint geſticuloſæ manus, nec mordeto labrum, nec ſcabito caput, nec fodito aures. Veſtis item ad decorum componatur, ut totus cultus, vultus, geſtus, & habitus corporis ingenuam modeſtiam, & verecundam indolem præ ſe ferat. *Pu.* Quid ſi mediter? [1] *Pæ.* Fac. *Pu.* Siccine ſatis? *Pæ.* Nondum. *Pu.* Quid ſi ſic? *Pæ.* Propemodum. *Pu.* Quid ſi ſic? *Pæ.* Hem ſatis eſt; iſthuc tene. ne ſis inepte loquax aut præceps. Nec vagetur animus interim, ſed ſis attentus quid ille dicat. Si quid erit reſpondendum, id facito paucis, ac prudenter, ſubinde præfatus [2] honorem; nonnunquam & addito cognomento honoris gratia: atque identidem modice flectas alterum genu, præſertim ubi reſponſum abſolveris. Nec abeas, niſi præfatus veniam, aut ab ipſo dimiſſus. Nunc age, ſpecimen aliquod hujus rei nobis præbe. Quantum temporis abfuiſti à maternis ædibus? *Pu.* Jam ſex ferme menſes. *Pæ.* Addendum erat, *Domine*, *Pu.* Jam ſex ferme menſes, Domine. *Pæ.* Non tangeris deſiderio matris? *Pu.* Nonnunquam ſane. *Pæ.* Cupis eam reviſere? *Pu.* Cupio, Domine, ſi id pace [3] liceat tua. *Pæ.* Nunc flectendum erat genu. Bene habet. Sic pergito. Cum loqueris, cave ne præcipites ſermonem, aut hæſites lingua, aut palato immurmures, ſed diſtincte, clare, articulate conſueſcito proferre verba tua. Si quem præteribis natu grandem, magiſtratum, ſacerdotem, doctorem, aut alioqui virum gravem, memento aperire caput, nec pigeat inflectere genu. Itidem facito cum præteribis ædem ſacram, aut imaginem crucis [4]. In convivio ſic te præbebis hilarem, ut ſemper

1 i. e. *Tentem*, componere me ut jubes. 2 *i. e.* Dans illi ante omnia titulum honoris debitum. 3 *Venia.* 4 Non in ejus adorationem. Certe, (non enim præcipere volebat Eraſmus ædes ſacras adorandas eſſe quibus hic tribuit eundem ac cruci honorem) ſed in Crucifixi memoriam, quam Crux quævis tam plane nobis ſuggerit, Credendum eſt igitur eum ſic veneratum Crucem, vel crucis imaginem ut plurimi apud proteſtantes, abſque illa ſuperſtitione imo & Craſſa idololatria, quæ viget adhuc apud Papiſtarum gregem, ſi ex verbis & factis judicare Liceat.

ſemper memineris quid deceat ætatem tuam: poſtremus omnium admoveto manum patinæ. Si quid datur lautius, recuſato modeſte: ſi inſtabitur, accipe, & age gratias mox decerpta portiuncula, quod reliquum eſt, illi reddito aut alicui proxime accumbenti. Si quis præbibet, hilariter illi bene precator, ſed ipſe bibito modice. Si non ſitis, tamen admoveto cyathum labiis. Arride loquentibus: ipſe ne quid loquaris, niſi rogatus. Si quid obſcœni dicetur, ne arride, ſed compone vultum, quaſi non intelligas. Ne cui obtrectato, ne cui temet anteponito, ne tua jactato, ne aliena deſpicito. Eſto comis etiam erga tenuis fortunæ ſodales. Neminem deferto. Ne ſis lingua futili. Ita fiet, ut ſine invidia laudem invenias, & amicos pares. Si videris convivium eſſe prolixius, precatus veniam, ac ſalutatis convivis, ſubducito te à menſa. Vide ut horum memineris. *Pu.* Dabitur opera, mi præceptor. Nunquid aliud vis? *Pæ.* Adito nunc libros tuos. *Pu.* Fiet.

De luſu.

NICOLAUS, HIERONYMUS, COCLES, PÆDAGOGUS.

Ni. JAmdudum & animus, & cœlum, & dies invitat ad ludendum. *Hi.* Invitant quidem hæc omnia, ſed ſolus præceptor non invitat. *Ni.* Subornandus orator quiſpiam, qui veniam extorqueat *Hi.* Apte quidem dictum, extorqueat. Nam citius clavam [1] extorſeris è manu Herculis, quam ab hoc ludendi veniam. At olim illo nemo fuit ludendi avidior. *Ni.* Verum; ſed jam olim ille oblitus eſt, ſe fuiſſe puerum. Ad verbera facillimus eſt & liberalis; hic parciſſimus, idemque difficillimus. *Hi.* Attamen protrudendus eſt aliquis legatus, non admodum verecundæ frontis, quem non illico protelet ſuis ſævis dictis. *Ni.* Eat qui volet; ego carere malo, quam rogare. *Hi.* Nemo magis accommodus ad hanc legationem

1 i. e. *Difficillime*, quoniam armatus clava depingitur a poetis fortiſſimus Hercules.

onem, quam Cocles. *Ni.* Nemo profectò. Nam perfrictæ frontis eſt, ac bene linguax. Deinde ſenſum hominis pulchre callet. *Hi.* I Cocles, ab omnibus nobis magnam initurus gratiam. *Co.* Equidem experiar ſedulo. Verum ſi non ſucceſſerit, ne conferte culpam in oratorem veſtrum. *Hi.* Bene ominare: ſi te ſatis novimus, impetrabis. Abi orator, redibis exorator. *Co.* Eo. Bene fortunet legationem meam Mercurius. [1] Salve præceptor. *Pæ.* Quid ſibi vult nugamentum [2] hominis? Co. Salve præceptor obſervande. *Pæ.* Inſidioſa civilitas. Satis jam ſalveo. Dic quid velis. Co. Totus diſcipulorum tuorum grex, orat ludendi veniam. *Pæ.* Nihil aliud quam luditis; etiam abſque venia. Co. Scit tua prudentia, vigorem ingeniorum excitari moderato luſu, quemadmodum nos docuiſti ex Quintiliano. [3] *Pæ.* Sane ut iſthuc tenes, quod pro te facit. Laxamento opus eſt iis, qui vehementer laborant: vobis qui ſegniter ſtudetis, & acriter luditis, fræno magis opus eſt, quam laxatis habenis. *Co.* Adnitimur pro viribus. Et ſi quid hactenus ceſſatum eſt, poſt diligentia ſarcietur. *Pæ.* Oh ſartores! Quis erit fidejuſſor aut ſponſor, iſthuc futurum? *Co.* Ego capitis mei periculo non dubitem eſſe ſponſor. *Pæ.* Imo culi periculo potius. Scio quam non ſit tutum tibi credere, tamen hic periculum faciam, quam ſis bonæ fidei. Si dederis verba, poſthac nequicquam mecum egeris. Ludant, ſed gregatim in campis. Ne divertant ad compotationes, aut alia nequiora. Mature ſe recipiant domum ante ſolis occubitum. *Co.* Fiet. Exoravi, quamquam ægre. *Hi.* O lepidum caput; omnes amamus te plurimum. *Co.* Sed interim cavendum ne quid peccemus, alioqui de meo tergo dependendum foret. Fidejuſſi veſtro omnium nomine. Quod ſi quid accidat, non eſt quod me poſthac utamini legato. *Hi.* Cavebitur. Sed quod luſus genus potiſſimum placet? *Co.* De hoc in campo conſultabimus.

Pila

---

1 Eſt etenim non ſolum nuntius Deorum ut jam diximus, ſed etiam Deus eloquentiæ. 2 Eodem modo intelligendum, quo antea *ſomnium hominis.* 3 Rhetor fuit atque orator, forſan & ipſi Ciceroni non inferior.

Pila.

NICHOLAUS, HIERONIMUS.

Ni. NUlla res melius exercet omnes corporis partes, quam pila palmaria, ſed aptior hyemi, quam æſtati. *Hi.* Nullum anni tempus nobis parum accommodum eſt ad ludendum. *Ni.* Minus ſudabitur, ſi ludamus reticulo, *Hi.* Imo reticulum piſcatoribus [1] relinquamus; elegantius eſt palma uti. *Ni.* Age, nihil moror: ſed quanti certabimus? *Hi.* Talitro [2,] ſic parcetur pecuniæ, *Ni.* At ego malo fronti parci, quam pecuniæ. *Ni.* Et mihi frons charior eſt pecunia. Aliquo periculo certandum eſt, alioqui friget ludus. *Ni.* Sic res habet, ut dicis. *Hi.* Utra pars prior evicerit tres luſus, ei victa pendet ſextam drachmæ partem: ſed hac lege, ut quicquid è victoriis collectum fuerit, inſumatur in convivium, ad quod pariter vocentur omnes. *Ni.* Placet lex, & rata eſto. Supereſt igitur, ut ſortiamur partes. [3] Nam ſumus ferme pares omnes, ut non admodum referat, quis cui conjungatur. *Hi.* Tu tamen me longe peritior es. *Ni.* Ut ſim, ſed tu felicior. *Hi.* Etiam hic valet fortuna? *Ni.* Illa nuſquam non regnat. *Hi* Age, fiat ſortitio. Euge, bene cecidit: contigêre quos volebam. *Ni.* Et nos noſtræ ſodalitatis non pœnitet. *Hi.* Agedum, ſimus viri. Amat victoria curam. Suum quiſque locum gnaviter tueatur. Tu mihi conſiſte à tergo, excepturus pilam ſi me tranſvolet. Tu iſthic obſerva, repulſurus huc ab adverſariis revolantem. *Hi.* Ne muſca quidem hac prætervolarit impune. *Hi.* Agite bonis avibus; mittite pilam in tectum. Qui miſerit nihil præfatns, fruſtra miſerit. *Mi.* Hem, accipe igitur. *Hi.* Mitto. Si miſeris extra lineas, aut infra ſuprave tectum, veſtro damno fuerit, aut certe nobis fraudi eſſe nolim. Tu ſane parum commode mittis. *Ni.* Tibi quidem, at nobis commode. *Hi.* Ut miſeris, ita remittam. Par pari referam. Sed præſtat ingenue legitimeque ludere. *Ni.* In ludo pulchrum eſt arte vincere. *Hi.* Fateor; atque etiam in bello.

---

1 Propter ambiguitatem vocis, *reticulus* quæ ſignificat, *a Net*, vel *a Racket*. 2 *i. e.* Victi eo ferientur. 3 *i. e.* Eligamus Socios ſorte.

bello. Sed habet utraque pars ſuas leges. Et ſunt artes illiberales. *Ni.* Credo, plures ſeptem. [1] Signa terminum teſtula, aut rudere, aut, ſi mavis, pileo tuo. *Hi.* Tuo malim. *Ni.* Rurſus accipe pilam. *Hi.* Mitte. Pone notam. *Ni.* Habemus duos terminos ſatis longinquos. *Hi.* Utcumque; ſed tamen vincibiles. *Ni.* Plane vincibiles, ſi nemo repugnet. *Hi.* Euge priorem metam prætercurrimus. Vicimus quindecim. Heus, præbete vos viros: viceramus & hic, ſi tu tuo conſtitiſſes loco. Sumus igitur pares. *Ni.* Non diu futuri. Vicimus triginta, vicimus quadraginta quinque. *Hi.* Seſtertia? *Ni.* Non. *Hi.* Quid igitur? *Ni.* Numeros. *Hi.* Quo pertinent numeri, ſi nihil eſt quod numeres? *Ni.* Noſter hic ludus eſt. *Hi.* Præpropere tu quidem ante victoriam canis triumphum. Vidi qui vincerent ab hoc numero qui nihil habebant. Varia eſt ut Martis, ita luſus alea. Habemus triginta. Jam rurſum pares ſumus. *Ni.* Nunc ſerio res agitur. Euge, ſucceſſit; habemus potiores. *Hi.* Non diu habituri. Dixin? Rurſum æquali fortuna ſumus. *Ni.* Diu nutat fortuna, velut anceps, utris velit addicere victoriam. O fors fortuna [2,] ſi nobis faveris, dabimus tibi maritum. Euge, audivit votum. Penes nos eſt hujus certaminis victoria. Pone notam cretaceam, ne excidat. *Hi.* Jam appetit [3] veſpera, & ſudatum eſt ſatis: præſtat à ludendo deſiſtere, ne quid nimis [4.] Supputemus lucrum. *Ni.* Nos evicimus tres drachmas, vos duas. Reſtat igitur una ad compotatiunculam. Sed interim quis ſolvet precium pilarum? *Hi.* Omnes ex æquo, pro ſua quiſque portione. Nam lucrum exilius eſt, quam ut inde poſſit aliquid decidi.

Ludus Globorum Miſſilium.

ADOLPHUS, BERNARDUS, ARBITRI.

Ad. TU toties apud me gloriatus es, te mirum quendam eſſe artificem in certamine mittendorum globorum. Age, libet experiri, qui

1 Quoniam artes liberales ſeptem tantum numerantur. 2 Fors idem eſt ac fortuna, fortuna enim eſt dea eventuum qui forte eveniunt. 3 *Inſtat.* 4 Proverbium in moderationis Commendationem.

qui vir ſies. *Be.* Nihil detrecto: huc ſi quid libet. Nunc tu planè, quod dici ſolet, in planiciem provocas equum [1.] *Ad.* Et tu ſenties me non eſſe aſinum. *Be.* Placetne monomachia, [2] ut unus cum uno congrediatur, an mavis adjungi ſocios periculi? *Ad.* Malo μονομαχεῖν, ne qua pars victoriæ decidatur alteri. *Be.* Iſthuc & ipſe malo. ut laus in ſolidum ſit mea. *Ad.* Hi ſpectatores erunt, & arbitri. *Be.* Recipio. Sed quod erit victori bravium, aut quæ victo pœna? *Ad.* Quid ſi victo amputetur auricula? *Be.* Imo teſtium alter exſecetur potius. Non eſt magnificum certare pro pecunia. Tu Germanus es, ego Gallus; decertemus pro ſuæ uterque gentis gloria. Si vicero, tu ter exclamabis, *Floreat Gallia*: ſi victus, qood abſit, fuero, totidem verbis celebrabo tuam Germaniam. *Ad.* Age, placet conditio. *Be.* Adſit fortuna. Quando periclitantur hoc ludo duæ maximæ nationes, ſint æquales ſphæræ. [3] *Ad.* Noſti ſaxum illud prominens, haud procul à porta? *Be.* Novi. *Ad.* Ea erit meta, & hæc linea. *Be.* Eſto: ſed ſint, inquam, pares globi. *Ad.* Minus diſcernas ovum ab ovo [4,] aut ficum à ficu. Sed mea non refert, utrum malis elige. *Be.* Mitte. *Ad.* Heus, tu mihi non brachium, ſed baliſtam habere videris, ita torques globum. *Be.* Satis momordiſti labrum, ſatis rotaſti brachium; tandem mitte. O vires Herculeas! ſed tamen vinco. *Ad.* Niſi ſceleratus ille laterculus obſtitiſſet, præverteram te. *Be* Conſiſte in ſphæræ tuæ veſtigio. *Ad.* Non utar dolo malo. Cupio virtute, non fraude vincere; quandoquidem de gloria certamen eſt. Bene vertat. [5] *Be.* Ingens profecto jactus. *Ad.* Ne ride, prius quam viceris. Adhuc pene ſumus pares. *Be.* Nunc res agitur. Uter prior metam contigerit, is vicerit. *Ad.* Vici, canta. *Be,* Sed definiendum erat, quoto ludo conſtaret victoria. Nam primo nondum incaluerunt vires.

1 Proverbium aptiſſimum, cum quis alium provocat ad id in quo plurimum valet vel gaudet, in planitie enim equus peroptime currit. 2 Phraſis ſequens explicat quid ſit, græcum eſt a μόνος, ſolus, & μάχειν pugnare, 3 *Globi.* 4 Reſpicit ad Proverbium, *Ovum ovo ſimilius non eſt.* 5 *Deus* vel, *numen* ſubauditur.

vires. *Ad.* Definiant arbitri. *Ar.* Tertio. *Be.* Placet. *Ad.* Quid ais? Agnoſcis ne victorem? *Be.* Tibi fortuna magis aſpiravit: viribus & arte non tibi ceſſero. Sed quod arbitri pronunciaverint, id ſequar. *Ar.* Germanus vicit; & hoc glorioſior eſt victoria, quod talem artificem vicerit. *Ad.* Nunc canta, Galle. *Be.* Sum raucus. [1] *Ad.* Hoc Gallis novum non eſt: ſed tamen coccyſſa. *Be.* Floreat Germania ter. [2]. *Ad.* Imo ter hoc erat canendum. *Be.* Contraximus ſiticulam; eamus ad compotatiunculam: ibi perficietur cantio. *Ad.* Non recuſo, ſi ita videtur arbitris. *Be.* Ita commodius eſt. Melius canet Gallus colluto gutture.

Ludus ſphæræ per annulum ferreum.

GASPAR, ERASMUS.

Ga. AGe, nos auſpicabimur. Victo ſuccedet Marcolphus. *Er.* Sed quod erit victori præmium? *Ga.* Victus ex tempore faciet & recitabit diſtichon in laudem victoris. *Er.* Accipio legem. *Ga.* Vis ne ſortiamur, uter prior incipiat? *Er.* Eſto tu Prior, ſi libet; ego malim eſſe Abbas. [3] *Ga.* Hoc tua conditio potior eſt quod tibi nota eſt area. *Er.* Verſaris in tua harena. [4] *Ga.* In hac exercitatior ſum, quam in libris, Tamen iſtud perquam exigui momenti eſt. *Er.* Æquum eſt, ut tantus

1 Sic reſpondet Gallus quoniam quod debeat cantare vel pronuntiare, cum ſit in Germaniæ laudem ipſi Cordi non eſt, adde etiam quod vox *gallus* ſignificat quoque *a Cock*, cujus cantus ſemper Raucus; *Hinc Germani reſponſum hoc Gallis novum non eſt ſed tamen Coccyſſa*, quæ ultima vox rauco galli cantui eſt propria. 2 Rurſus ut appareat quam parum hic Cantus arrideat Gallo, Gallus facit breviorem per adverbium *ter*, quod quamquam pacto ſatisfacere videatur, plene tamen non ſatisfacit, hoc Germanus obſervat bene, ſed res in jocum & compotatiunculam Cedit, quibus omnia amice Componuntur. 3 Ludus eſt propter ambiguitatem vocis *Prior*, ſignificat enim vel eum qui primus incipit, vel ſacerdotem cui damus hunc titulum, imo etiam ſic ſignificat in lingua noſtra vernacula, Abbas vero eſt ſacerdos potior & titulo & Cenſu, non mirum ergo ſi ad hoc reſpiciens Eraſmius, malit eſſe Abbas quam Prior. 4 *In re tibi notiſſima*, a gladiatoribus, qui pugnabant in harena, *i. e.* Loco arena ſtrato, quem noviſſe, ad victoriam ſæpe conferebat.

tus artifex, in hoc certamine mihi largiare nonnihil. *Ga.* Imo iſthuc abs te peterem juſtius: ſed parum eſt honeſta precaria victoria. Is demum vincit, qui ſuo Marte [1] vincit. Ita ſumus pares, ut non melius commiſſus fuerit olim cum Bitho Bacchius. [2] *Er.* Tua ſphæra commodior eſt mea. *Ga.* Et tua vola vincit meam. *Er.* Ludito legitime, abſque technis, ac dolo malo. *Ga.* Dices, tibi rem eſſe cum homine probo. *Er.* Sed prius audire cupio hujus ſphæriſterii plebiſcita. *Ga.* Quaternio ludum abſolvit. Qui hanc lineam præterierit, in damno eſt; reliquos limites ſi tranſilias, ſine fraude ſiet. Qui globum ſuo loco moverit, perdit jus feriendi. *Er.* Intelligo. *Ga.* En occluſi tibi portam. *Er.* Sed iſthinc te excutiam. *Ga.* Id ſi feceris, cedam tibi hujus certaminis palmam. [3] *Er.* Bona fide? *Ga.* Optima. Non enim potes alia via, niſi ſic mittas ſphæram tuam in parietem, ut reſiliat in meam. *Er.* Id experiar. Quid ais, bone vir? Nonne depulſus es? *Ga.* Fateor utinam tam ſapiens eſſes, quam es felix. Sed iſthuc centies tentanti, vix ſemel ſucceſſerit. *Er.* Imo ſi quid audes deponere pignoris, niſi tertio quoque experimento ſucceſſerit, vinces. Sed interim redde pactum præmium. *Ga.* Quodnam? *Er.* Diſtichon. *Ga.* Reddam. *Er.* Et quidem ex tempore. Quid arrodis unguem? *Ga.* Habeo. *Er.* Recita clare. *Ga.* Clariſſime.

Plaudite victori juvenes hic quotquot adeſtis:
Nam me qui vicit, doctior eſt nebulo. [4]

Nonne diſtichon habes? *Er.* Habeo: ſed quale abs te allatum eſt, tale tibi referetur.

Saltus.

VINCENTIUS, LAURENTIUS.

Vi. Libèt ne decertare ſaltu? *La.* Ludus iſte non convenit pranſis. *Vi.* Quam ob rem? *La.* Quia ventris ſaburra gravat corpus. *Vi.* Non admo-

1 *Suis viribus.* 2 Duo æquales fuerunt in omnibus gladiatores, ab Horatio Sat. VII. Lib. II. Celebrati. 3 *Victoriam*, palma enim eſt victoriæ ſignum. 4 Alludit ad quemdam Philoſophum, qui teſte Laertio videns aliquem Laſcive ſaltantem, ei dixit, euge, quo melior in ea re fueris hoc eris deterior, quo quis enim melior eſt artifex in re mala, hoc *pejor* eſt.

admodum ſane, qui pranſi ſint in pædagogio. Nam ibi plerumque cœnaturiunt, prius quam abſolverint prandium. *La.* Quod igitur ſaliendi genus placet? *Vi.* Auſpicemur ab eo quod eſt ſimpliciſſimum, à ſaltu locuſtarum, ſive magis ranarum, utraque tibia, ſed junctis pedibus. Qui longiſſime promoverit cingulum, [1] coronam [2] feret. Hujus ubi erit ſatietas, aliud atque aliud genus experiemur. *La.* Equidem nullum recuſabo genus, niſi quod geritur cum periculo tibiarum: nolim mihi rem eſſe cum chirurgis. *Vi.* Quid ſi certemus unica tibia? *La.* Iſte ludus eſt Empuſæ, [3] valeat. *Vi.* Haſtæ innixum ſalire, cum primis eſt elegans. *La.* Liberalius eſt certare curſu. Si quidem hoc certaminis genus apud Virgilium propoſuit & Æneas. *Vi.* Verum; ſed idem propoſuit & ceſtuum certamen; quo non delector. *La.* Deſigna ſtadium. Hoc loco ſit carcer, quercus iſta ſit meta. *Vi.* Sed utinam adeſſet Æneas, qui proponat & præmia victori. *La.* Victori abunde magnum præmium eſt gloria. *Vi.* Victo potius dandum erat præmium, ſolatii gratia. *La.* Sit igitur victo præmium, ut lappa [4] coronatus redeat in urbem. *Vi.* Equidem non recuſarim, ſi tu precedas tibia canens. *La.* Eſt ingens æſtus. *Vi.* Nec mirum, quum ſit ſolſtitium æſtivum. *La.* Præſtiterat natare. *Vi.* Mihi non placet ranarum vita. Animal ſum terreſtre, non amphibion. [5] *La.* Sed tamen hoc exercitamenti genus olim cum primis habebatur liberale. [6] *Vi.* Imo etiam utile. *La.* Ad quid? *Vi.* Si fugiendum ſit in bello, ibi potiſſimum valent, qui ſeſe curſu pedum & natatu exercuerunt. *La.* Artem narras haudquaquam aſ-

per-

1 I. e. *Qui longiſſime ſalierit,* loquitur Romanorum more, qui togati cinguloque ſuccincti, non ſolum ſaliebant verum etiam ambulabant, ſicque qui longiſſime ſaliebat, longiſſime etiam promovebat Cingulum. 2 *Victor erit,* Corona enim non dabatur niſi victoribus. 3 Angl: *hopping,* quoniam apud Ariſtophanem Empuſa eſt ſpectrum quod apparet unica tibia. 4 Jocoſe intelligatur hoc, ſicut & reſponſum, hæc herba enim nulli unquam in honorem data. 5 Vox græca origine cujus ſenſum videre eſt in omnibus Dictionariis, ſed notes præterea Auctorem ei etiam dare vel ipſam græcam terminationem, *amphibion* dicit, non *amphibium,* quod cum uſitatiſſimum ſit apud omnes fere auctores, raro vel nunquam ſimilia obſervabimus. 6 Ita verum iſtuc, ut in proverbio eſſet apud antiquos de homine qui nihil in juventute didicerat, *neque nare, neque Literas novit.*

pernandam. Neque enim minus laudis eſt aliquando bene fugere, quam fortiter pugnare. *Vi.* Sum plane rudis & imperitus natandi, nec ſine periculo verſamur in alieno elemento. *La.* Sed aſſueſcere oportet: nemo naſcitur artifex. *Vi.* At ego iſtius generis artifices permultos audio nataſſe, ſed non enataſſe. *La.* Experieris primum innixus ſuberi. *Vi.* Nec ſuberi fido magis quam pedibus: ſi vobis cordi eſt natatio, ſpectator eſſe malo, quam certator.

Confabulatio Pia.

ERASMUS, GASPAR.

Er. UNde nobis prodis? E popina quapiam? *Ga.* Bona verba. *Er.* E ſphæriſterio? *Ga.* Ne hoc quidem. *Er.* Ex œnopolio? *Ga.* Nequaquam. *Er.* Quando non aſſequor divinando, dic ipſe. *Ga.* Ex æde Virgini matri ſacra. *Er.* Quid illic tibi negotii eſt? *Ga.* Salutem dixi nonnullis. *Er.* Quibus? *Ga.* Chriſto, ac divis aliquot. *Er.* Religioſior tu quidem es, quam pro ætate. *Ga.* Imo nullam ætatem non decet religio. *Er.* Si cupiam eſſe religioſus, patiar mihi injici cucullam. [1] *Ga.* Atque ego idem facerem, ſi, quantum caloris adfert, tantumdem pietatis adferret cuculla. *Er.* Ajunt vulgo, pueros angelicos, in ſatanam verti, ubi conſenuerint. *Ga.* Sed ego proverbium iſthuc ab autore ſatana natum arbitror. Imo vix exiſtimo, ſenem eſſe vere pium, niſi qui à teneris annis aſſueverit. Nihil felicius diſcitur, quam quod ab ipſa ſtatim pueritia diſcitur. *Er.* Quid igitur eſt religio? *Ga.* Eſt purus cultus numinis, & obſervatio præceptorum illius. *Er.* Quæ ſunt illa? *Ga.* Longum eſt; ſed ut in ſumma dicam, in rebus quatuor eſt ſita. *Er.* In quibus? *Ga.* Primum, ut recte pieque ſentiamus de Deo, de ſcripturis divinis: [2] atque ut illum non vereamur modo, tanquam dominum, verum etiam amemus ex intimis affectibus, ut patrem

1 Hic ironiæ parumper, ut patet ex ſequentibus, ſed eo libentius, quod ineſt ambiguitas in voce *Religioſus* quæ virum pium, vel monachum denotat, ſicque etiam ſonat Gallice. 2 Obſerva iſthuc, *de Scripturis divinis*, Antipapiſtam redolet.

patrem beneficentiſſimum. Secundum, ut ſumma cura tueamur innocentiam, ea eſt, ne quem lædamus. Tertium, ut teneamus charitatem, hoc eſt, ut de omnibus, quantum datur, bene mereamur. Quartum, ut ſervemus patientiam. Ea præſtat, ut mala nobis illata, ſi mederi nequeamus, patienter toleremus, non ulciſcentes, nec malum malo referentes. *Er*. Næ tu probus es concionator. Sed præſtas iſta, quæ doces? *Ga*. Equidem adnitor pro mea virili. *Er*. Quî potes pro virili, [1] cum ſuis puer? *Ga*. Meditor pro viribus, & quotidie mecum ineo rationem: ſi quid ceſſatum fuerit, corrigo: illud præter decorum, hoc dictum petulantius, hoc factum incircumſpectius, hoc taceri præſtiterat, illud omiſſum. *Er*. Quando ſubducitur iſta ratio? *Ga*. Ferme ſub noctem, aut ſi quando magis vacat. *Er*. Sed age, dic mihi, quibus ſtudiis totum tranſigis diem? *Ga*. Nihil celabo tam fidum ſodalem. Mane, ſimul atque ſum expergefactus, (id fere fit ad ſextam, aut quintam,) pollice ſignum crucis pingo in fronte & in pectore. *Er*. Quid deinde? *Ga*. Auſpicor initium diei. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. *Er*. Pie ſane. *Ga*. Mox paucis ſaluto Chriſtum. *Er*. Quid illi narras? *Ga*. Ago gratias, quod eam noctem mihi voluerit eſſe proſperam, precorque ut diem itidem illum totum mihi bene fortunet, ad ipſius gloriam, & animæ meæ ſalutem: utque is, qui eſt vera lux occaſum neſciens, ſol æternus, omnia vivificans, alens, exhilarans, dignetur illuceſcere menti meæ, ne uſquam impingam in ullum peccatum, ſed ipſius ductu perveniam ad vitam æternam. *Er*. Haud inauſpicatum diei exordium. *Ga*. Deinde ſalutatis parentibus, quibus ſecundum Deum primam debeo pietatem, cum tempus eſt, confero me ad ludum [2] literarium, ſed ut per templum, ſi commodum eſt, ſit mihi tranſitus. *Er*. Quid illic? *Ga*. Rurſus tribus verbis ſaluto Jeſum, ac divos divaſque omnes, ſed nominatim Virginem matrem, tum

eos

1 Jocoſa eſt objectio ex vocis ſono ac origine, nulli non obvia, at ſolvitur facile ſimplici ſenſus declaratione, uti videre eſt per Gaſparis reſponſum. 2 *Ludus* eſt proprie, *a Play*, vel, *the place where they play*, ſed quando *Litterarius* adjungitur vel ſubintelligitur, (quod ſæpe accidit ut infra videbis) eſt, *a School*.

eos quos habeo mihi peculiares. *Er.* Næ tu mihi probe legiſſe videris illud Catonis ; *Saluta libenter.* Non ſat erat mane ſalutaſſe, niſi mox denuo ſalutares? An non vereris ne moleſtus ſis immodico officio? *Ga.* Amat Chriſtus ſubinde appellari. *Er.* Sed ineptum videtur alloqui, quem non vides. *Ga.* Nec eam mei partem video, qua illi loquor. *Er.* Qua? *Ga.* Animo. *Er.* Sed otioſum eſt ſalutare non reſalutantem. *Ga.* Reſalutat frequenter arcano afflatu. Denique abunde reſalutat, qui dat quod petitur. *Er.* Quid hic ab illo flagitas? Nam video tuas ſalutationes eſſe petaces, [1] cujuſmodi fere ſunt mendicorum. *Ga.* Sane non procul aberras à ſcopo. Precor enim ut, qui puer duodecim annos natus, ſedens in templo docuit ipſos doctores, cuique pater cœlitus emiſſa voce dedit autoritatem docendi mortalium genus, quum diceret: *Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacitum eſt, ipſum audite:* quique eſt æterna ſapientia ſummi patris, illuſtrare dignetur ingenium meum ad perdiſcendas honeſtas literas, quibus utar ad ipſius gloriam. *Er.* Quos autem habes divos tibi peculiares? [2] *Ga.* Ex apoſtolis Paulum, ex martyribus Cyprianum [3,] ex doctoribus Hieronymum, [4] è virginibus Agnetem. [5] *Er.* Quæ res iſtos tibi conciliavit? electio, an caſus? *Ga.* Sortito obvenerunt. *Er.* Atque iſtos nihil aliud quam ſalutas? An ab his quoque mendicas aliquid? *Ga.* Precor ut me ſuis ſuffragiis Chriſto commendent, efficiantque ut illius munere aliquando contingat in ipſorum venire contubernium. *Er.* Sane rem non vulgarem petis. Quid tum poſtea? *Ga.* Ad ludum [6] propero, & quod is locus poſtulat, toto ago pectore. Sic enim imploro Chriſti præſidium, quaſi citra illius opem nihil efficiat noſtrum ſtudium: ſic ſtudeo, quaſi ille nihil auxilii ſit laturus niſi gnaviter laboranti. Ac modis omnibus do operam, ne me-

rito

1 Dubito an hæc vox vere latina ſit, at intellectu facilis eſt, ſit a *peto.* 2 *i. e.* Quibus ſæpius ac præ cæteris divis ſupplices, cætera enim inſulſa in peculiaritate divorum, quoad res, & perſonas, damnat & expreſſè, vel ipſe Eraſmus, in tractatu ad calcem hujaſce libri, cui titulus de Colloquiorum utilitate. 3 Sanctum Carthaginenſem Epiſcopum. 4 Patrum Eccleſiæ doctiſſimum. 5 De qua multa in Legendis. 6 Vides hic ſubintelligi Litterarium, quod non amplius notabimus.

rito vapulem, ne quid dicto factove vel præceptorem offendam, vel ſolades meos. *Er.* Probus es, quum iſta, cogitas. *Ga.* Quum dimiſſus à ludo domum propero, rurſus, ſi licet, per ædem ſacram iter facio, rurſuſque tribus verbis ſaluto Jeſum. Si quid eſt obſequii præſtandum parentibus, obeo. Quod ſi quid etiam ſupereſt temporis, mecum aut cum ſodali repeto quod prælectum eſt in ſchola. *Er.* Næ tu perparcus es temporis. *Ga.* Nec mirum, ſi parcus ſum rei, ut multo precioſiſſimæ, ita irrecuperabilis. *Er.* At Heſiodus [1] docet, in medio parcendum eſſe, in principio præproperam, in fine ſeram [2] eſſe parſimoniam. *Ga.* Recte Heſiodus de vino ſed ætatis nulla eſt intempeſtiva parſimonia. Dolium ſi ſinas, non exhauritur. At ætas nunquam non defluit, ſive dermias, ſive vigiles. *Er.* Fateor: ſed quid deinde rei geritur? *Ga.* Adornata parentibus menſa, recito conſecrationem; deinde prandentibus miniſtro, donec jubeor & ipſe prandium ſumere. Actis gratiis, ſi quid vacat, luſu quopiam honeſto laxo animum cum ſodalibus, donec hora revocat in ludum à luſu. *Er.* Ac rurſum ſalutatur Jeſus? *Ga.* Salutatur, ſi commodum eſt. Sin eſt cur aut non vacet, aut non ſit tempeſtivum, tamen præteriens templum, cogitatiuncula ſaluto. Rurſus in ludo totis viribus hoc agitur, quod locus poſtulat. Domum reverſus, idem ago quod ante prandium. A cœna ſuavibus fabulis memet oblecto: mox proſperam noctem precatus parentibus ac familiæ, mature me confero ad nidum: illic flexis ante lectum genibus, mecum, ut dixi, reputo, quibus ſtudiis is dies peractus ſit. Si quid eſt gravioris admiſſi, Chriſti clementiam imploro ut ignoſcat, polliceorque meliora: ſi nihil eſt, ago gratias illius beneficentiæ, quod me ſervarit ab omni vitio. Deinde me totum illi toto pectore commendo, ut me protegat ab inſidiis mali genii, & ab obſcœnis ſomniis. His factis, lectum ingreſſus, frontem ac pectus ſigno crucis imagine, ac me compono ad ſomnum. *Er.* Quo pacto te componis?

1 Græcus eſt poeta ex Aſcræo. 2 Adagium eſt, *ſera in fundo*, vel ſine *parcimonia*, verum ſæpe de omnibus, timendumque ne forſan aliquando verum ſit vel de ipſo tempore, perparcus ſemper ergo eius ſit chriſtianus quiſvis, at in omnibus aliis adhibeatur modus inter profuſionem, & nimiam parſimoniam.

niſ ? *Ga.* Nec pronus cubo, nec ſupinus, ſed primum lateri dextro innitens, brachiis ita tranſverſim ſeu decuſſatim complicatis, ut pectus muniant figura crucis [1] dextra manu ſiniſtro admota humero, læva dextro. Ita dormio ſuaviter, donec aut expergiſcar ipſe, aut exciter. *Er.* Sanctulus es, qui iſta poſſis. *Ga.* Imo ſtultulus es, qui iſta dicas. *Er.* Laudo inſtitutum, ſi queam aſſequi. *Ga.* Velis tantummodo. Nam ubi aſſueveris pauculos menſes, erunt hæc etiam ſuavia; adeo vertentur in naturam. *Er.* Sed nihil audio de ſacris. *Ga.* Nec hac parte mihi deſum, diebus præcipue feſtis. *Er.* In his quomodo te geris? *Ga.* Primum omnium excutio meipſum, num qua labe peccati ſit animus contaminatus. *Er*, Id ſi comperias, quid tum? ſubducis te ab altari? *Ga.* Nequaquam corpore, ſed animo me ſubmoveo, ac veluti procul ſtans, nec audens attollere oculos ad patrem Deum, quem offendi, tundo pectus meum, dicens illud ex Euangelio cum publicano: *Domine propitius eſto mihi peccatori.* Deinde, ſi ſenſero quempiam offenſum à me, eum curo placandum è veſtigio, [2] ſi licet: ſin minus, ſtatuò in animo, mihi, cum primum licebit, reconciliare proximum. Si quis offendit me, remitto vindictam, doque operam, ut qui læſit, agnoſcat errorem ſuum, & reſipiſcat. Sin ejus rei nulla ſpes eſt, vindictam omnem Deo relinquo. *Er.* Iſtuc durum eſt. *Ga.* An hoc durum, condonare levem noxiam fratri tuo, cujus ignoſcentia tibi mutua ſit frequenter opus: quum Chriſtus omnia commiſſa noſtra nobis ſemel condonarit, & quotidie condonet? Imo mihi videtur hæc non eſſe liberalitas in proximum, ſed fœneratio apud Deum: perinde quaſi conſervus ex pacto remittat conſervo tres drachmas, ut ipſi dominus condonet talenta decem. [3] *Er.* Perpulchre tu quidem philoſopharis, ſi modo certum ſit quod ais. *Ga.* An poſtulas aliquid certius Evangelica cautione? *Er.* Non

1 Futilia parumper hæc & ſimilia, ſed animadvertendum hîc deſcribi pietatem puerilem, cui quædam ſunt ignoſcenda, iis tamen nihil ineſt proprie mali, dummodo quis tali ſignationi, Dormiendique modo non tribuat vel veram ſanctitatem in ſe, vel vim ſervandi hominem ab inſidiis Diaboli, maliſque aliis, quod nullus dubito iis non tribuebat Eraſmus. 2 *Statim.* 3 Ex parabola quam Chriſtus ipſe nobis in Evangelio propoſuit.

Non eſt æquum. Sed ſunt qui ſe non credant eſſe Chriſtianos, niſi quotidie Miſſam, ut appellant, audierint. *Ga.* Horum inſtitutum equidem non damno; præſertim in his qui abundant ocio, quive totos dies occupantur profanis negociis. Tantum illos non approbo, qui ſuperſtitioſe ſibi perſuaſerunt, diem fore parum fauſtum, niſi fuerint eum auſpicati à Miſſa: & ſtatim à ſacro ſe conferunt, vel ad negociationem, vel ad prædam, vel ad aulam: ubi ſi, quod per fas nefaſque gerunt, ſucceſſerit, Miſſæ [1] imputant. *Er.* Suntne qui ſic deſipiant? *Ga.* Magna pars hominum. *Er.* Sed redi ad ſacrum. *Ga.* Si licet, adſto vicinus altari ſacro, quo percipere queam ea quæ ſacrificus recitat, præſertim Epiſtolam & Evangelium. Ex his aliquid conor decerpere, quod infigam animo meo: id mecum aliquandiu rumino. *Er.* Nihil interim oras? *Ga.* Oro, ſed cogitatione magis quam ſtrepitu labiorum. Ex his, quæ recitat ſacerdos, arripio precandi occaſionem. *Er.* Dic iſtud explanatius: nam non ſatis aſſequor quid velis. *Ga.* Dicam. Finge recitari epiſtolam, *Expurgate vetus fermentum, ut ſitis nova conſperſio, ſicut eſtis azymi.* [2] Ad hæc verba ſic mecum loquor Chriſto: Utinam vero ſim azymus, purus ab omni fermento malitiæ. Sed tu, Domine Jeſu, qui ſolus es ab omni malitia purus ac ſincerus, largire ut indies & ipſe magis ac magis expurgem vetus fermentum. Rurſum, ſi forte legatur Evangelium de ſeminante ſemen ſuum, ſic oro mecum: Felix ille, qui meretur [3] eſſe terra bona: precorque, ut me ex terra parum frugifera, ſua benignitate faciat terram bonam, ſine cujus beneficio nihil omnino bonum eſt. Sint hæc exempli cauſa dicta: nam ſingula perſequi prolixum ſit. Sed, ſi contingat ſacrificus mutus, quales multos habet Germania; aut non detur adeſſe propius altari, fere [4] libellum paro, in quo deſcriptum ſit ejus diei Evangelium & Epiſtola; inde ipſe aut pro-

 nuncio

1 Auditæ Scil. hac die, nullus eſt qui verſatus ſit inter nationes Papiſticas, qui neſciat multos tales fovere ſuperſtitioſas opiniones. 2 Hæc habentur. 1 *Cor.* V. 3 *i. e.* Facit quod in ſe eſt ut bona terra fiat, hoc verbum non idem omnino ſonat Latine, quod ſonat in Lingua noſtra vernacula, recordetur puer, ſemel obſervabimus. 4 Vox quodammodo redundans, quod non inuitatam omnino.

nuncio, aut oculis lego. *Er.* Intelligo: ſed quibus cogitationibus potiſſimum tranſmittis hoc tempus? *Ga.* Ago gratias Jeſu Chriſto pro ineffabili charitate, quod genus humanum ſua morte redimere dignatus eſt; & oro, ne patiatur ſuum ſacroſanctum ſanguinem pro me fruſtra fuſum eſſe, ſed ſuo corpore ſemper paſcat animum meum, ſuo ſanguine vivificet ſpiritum meum, ut paulatim adoleſcens virtutum auctibus, efficiar idoneum membrum corporis illius myſtici, quod eſt Eccleſia: nec unquam deficiam ab illo ſanctiſſimo fœdere, quod in extrema cœna, diſtributo pane, & porrecto poculo, pepigit cum diſcipulis ſuis electis, & per eos cum omnibus, qui per baptiſmum in ſocietatem illius inſiti ſunt. Quod ſi ſenſero vagari cogitationem, lego pſalmos aliquot, aut aliud quippiam pium, quod animum ab evagando cohibeat. *Er.* Habes in hoc pſalmos certos? *Ga.* Habeo; ſed quos non ita mihi ipſi indixi quin omittam, ſi cogitatio quæpiam incidat, quæ magis reficiat animum meum, quam illa pſalmorum recitatio. *Er.* Quid de jejunando? *Ga.* Cum jejunio mihi nihil eſt negocii. Sic enim me docuit Hieronymus, non eſſe valetudinem atterendam jejuniis, donec corpus ætate robur juſtum collegerit. Nondum autem egreſſus ſum annum decimum ſeptimum. Sed tamen ſi ſenſero opus, prandeo, cœnoque parcius, quo me præbeam alacriorem ſtudiis pietatis per diem feſtum. *Er.* Poſteaquam cœpi ſemel, expiſcabor omnia. Quomodo affectus es erga conciones? *Ga.* Optime. Ad has non minus religioſe accedo, quam ad ſacram ſynaxim [1.] Et tamen deligo, quos audiam. Sunt enim quos præſtat non audiſſe. Quod ſi talis contingit, aut ſi nemo contingit, tempus hoc tranſigo ſacra lectione: lego Evangelium & Epiſtolam cum interpretatione Chryſoſtomi [2] aut Hieronymi, aut ſi quis alius occurrit pius ac doctus interpres. *Er.* Sed magis afficit viva vox. *Ga.* Fateor; & audire malo, ſi detur concionator tolerabilis: ſed non videor omnino

1 *The Divine Service.* 2 Hic eſt Johannes ille, Epiſcopus Conſtantinopolitanus patrum diſertiſſimus, Cognomenque ejus χρυσῦν ϛομα, os aureum ſignificat, at jam de Hyeronimo, pag. 30.

omnino caruiſſe concione, ſi Chryſoſtomum aut Hieronymum ſcripto loquentem audiero. *Er.* Non opinor. Sed quid te delectat confeſſio? *Ga.* Magnopere: nam confiteor quotidie. *Er.* Quotidie? *Ga.* Sic eſt. *Er.* Alendus [1] eſt igitur tibi proprie ſacerdos. *Ga.* Sed illi confiteor, qui vere ſolus remittit peccata, cui eſt poteſtas univerſa. *Er.* Cuinam? *Ga.* Chriſto. *Er.* An iſtud ſat eſſe putas? *Ga.* Mihi quidem ſat eſſet, ſi ſat eſſet Proceribus Eccleſiæ & conſuetudini receptæ [2.] *Er.* Sed quos tandem appellas Eccleſiæ Proceres? *Ga.* Pontifices, Epiſcopos, Apoſtolos. *Er.* Et inter hos innumeras Chriſtum? *Ga.* Is eſt omnium ſine controverſia colophon. *Er.* Et hujus receptæ confeſſionis autor? *Ga.* Is quidem autor eſt omnis boni: ſed an ipſe inſtituerit hanc confeſſionem, qualis nunc eſt in uſu Eccleſiæ, Theologis excutiendum relinquo: mihi puero & idiotæ ſufficit majorum autoritas. Hæc eſt certe præcipua confeſſio: nec eſt facile confiteri Chriſto. Non confitetur illi, niſi qui ex animo iraſcitur ſuo peccato. Apud illum expono, deploroque, ſi quid admiſi gravius; clamo, lachrymor, ploro, meipſum execror, illius imploro miſericordiam: nec finem facio, donec ſenſero peccandi affectum penitus expurgatum é medullis [3] animi, & ſuccedere tranquillitatem aliquam & alacritatem, condonati criminis argumentum. Atque ubi tempus invitat, ut adeam ſacroſanctam menſam corporis & ſanguinis dominici, confiteor & ſacerdoti, ſed paucis, & non niſi ea quæ certo videntur crimina: aut ejuſmodi, ut vehemens ſuſpicio ſit crimen eſſe. Neque vero protinus arbitror eſſe piaculum, hoc eſt, enorme crimen, quod admittitur adverſus quaſlibet conſtitutiones humanas, niſi contemptus acceſſerit malitioſus. Imo vix arbitror crimen capitale, cui non ſit adjuncta malitia, hoc eſt, perverſa voluntas. *Er.* Laudo, quod ſic es religioſus, ut tamen ſuperſtitioſus non ſis. Hic quoque puto locum eſſe proverbio, *Nec omnia, nec paſſim, nec quibuſlibet.* *Ga.* Deligo mihi

1 *i. e.* Tibi alas oportet ſumptibus propriis ſacerdotem. 2 Super his & accedentibus, ad ea, dicetur aliquid infra. 3 *i. e.* Intimis animi, medulla enim eſt Corporis maxime intima.

hi ſacerdotem, cui credam arcana pectoris. *Er.* Iſthuc eſt ſapere. Sunt enim permulti, (quod compertum eſt;) qui, quod accipiunt in confeſſionibus, effutiunt. Sunt improbi quidam & impudentes, qui percontantur à confitente, quæ præſtiterat tacuiſſe. Sunt indocti & ſtolidi, qui ob ſordidum quæſtum præbent aurem verius quam animum, cum nec dijudicent inter noxiam & recte factum, nec docere poſſint, nec conſolari, nec conſulere. Hæc ſic habere, frequenter audivi ex multis, & ipſe partim expertus ſum. *Ga.* Et ego nimium. Proinde deligo mihi virum non indoctum, gravem, ſpectatæ integritatis, linguæ continentis. *Er.* Profecto felix es, qui iſta mature ſapere cœperis. *Ga.* Denique illa prima mihi curarum eſt, ne quid committam, quod cum periculo credam ſacerdoti. *Er.* Nihil melius, ſiquidem poſſis cavere. *Ga.* Nobis quidem difficillimum eſt, ſed, auxiliante Chriſto, facile eſt. Primum eſt ut adſit bona voluntas. Eam mihi ſubinde renovo, præſertim diebus dominicis. Deinde ſubduco meipſum pro viribus ab improborum conſortio; & ſodalibus integerrimis me adjungo, quorum convictu fiam melior. *Er.* Recte tibi conſulis, *Corrumpunt enim mores bonos colloquia prava.* [1] *Ga.* Ocium ceu peſtem quandam fugio. *Er.* Nec mirum: nam nihil malorum non docet ocium. Sed ut nunc ſunt hominum mores, ſolus vivat oportet, qui velit abeſſe à malorum conſortio. *Ga.* Non omnino vanum eſt quod dicis. Plures enim mali, ut Græcus ille ſapiens [2] dixit. Sed ex paucis optimos deligo. Et probus ſodalis nonnunquam ſodalem reddit meliorem. Vito luſus, qui provocant ad nequitiam: utor innoxiis. Comem me præbeo omnibus: ſed familiarem non niſi bonis. Quod ſi quando incidero in malos, aut corrigo blande monendo, aut diſſimulo, toleroque: ſi videor non profecturus, certe cum primum licet, memet ab illis ſubfuror. *Er.* Nunquamne titillavit animum tuum libido capiundæ cucullæ? *Ga.* Nunquam; ſed crebro ſolicitatus

citatus

1 Proverbialis locutio eſt vel ipſis mulieribus nota. 2 Bias eſt, unus ex ſeptem Græciæ ſapientibus, ſolebat enim dicere, οἱ πλείονες κακοί, *plures ſunt mali.*

citatus ſum à quibuſdam, ab hoc ſeculo, velut à naufragio, ad portum monaſteriorum vocantibus. *Er.* Quid ego audio? Captabant prædam? *Ga.* Miris technis adorti ſunt & me, & parentes. Sed mihi ſtat ſententia, non addicere me vel matrimonio, vel ſacerdotio, vel inſtituto monachorum, aut ulli vitæ generi, unde poſt me non queam extricare, priuſquam mihi fuero pulchre [1] notus. *Er.* Quando iſthuc erit? *Ga.* Fortaſſe nunquam. Sed ante annum vigeſimum octavum nihil ſtatuetur. *Er.* Cur ita? *Ga.* Quia audio paſſim tam multos ſacerdotes, monachos, & maritos deplorantes, quod ſeſe temere præcipitarint in ſervitutem. *Er.* Cautus es, qui capi nolis. *Ga.* Interim tria mihi curæ ſunt. *Er.* Quænam iſta? *Ga.* Ut proficiam in probitate morum. Dein, ſi id nequeam, certe tuear illibatam innocentiam ac famam. Poſtremo, paro mihi bonas literas ac diſciplinas, in quovis vitæ genere futuras uſui. *Er.* Sed interim à poetis abſtines? *Ga.* Non in totum, ſed caſtiſſimos [2] quoſque potiſſimum lego, Quod ſi quid inciderit parum verecundum, prætercurro, quemadmodum Ulyſſes obturatis auribus Sirenas [3] præternavigavit. *Er.* Sed cui interim ſtudiorum generi te potiſſimum addicis? Medicinæ, Juri Cæſareo, [4] aut Pontificio, [5] an Theologiæ? Nam linguæ, bonæ litteræ, philoſophia, pariter conducunt ad omnem profeſſionem. *Ga.* Nondum ulli me plane addixi, ſed ex omnibus guſtum aliquem capio, ne cujuſquam plane ſim rudis: utque, deguſtatis ſingulis, certius eligam, cui ſim accommodus. Medicina ubivis terrarum certiſſimum viaticum eſt: Juriſprudentia viam aperit ad dignitates: Theologia mihi cum primis placeret, niſi me mores quorundam, & moroſæ inter ipſos contentiones offenderent. *Er.* Non facile labitur, qui ſic pedetentim incedit. Complures hiſce temporibus abſtinent à Theologia, quod vereantur, ne vacillent in

 fide

1 *Bene.* 2 *i. e.* Qui nec obſcœne, nec de obſcœnis loquuntur. 3 Accuſativus eſt Græcus, Syrenes autem apud poetas ſunt monſtra marina, ſuperiore parte, virgines, inferiore, piſces, quæ in ſiculo littore, cantus ſuavitate pellicebant navigatores ad naufragium, ab his Uliſſes caviſſe dicitur hâc velificans, obturatis auribus, & ſibi & ſociis. 4 *The Civil Law.* 5 *The Canon Law.*

fide catholica, [1] cum videant nihil non vocari in quæſtionem. *Ga.* Ego, quod lego in ſacris literis & in ſymbolo, quod dicitur Apoſtolorum, ſumma fiducia credo, nec ultra ſcrutor. [2] Cætera permitto Theologis diſputanda ac definienda, [3] ſi velint. Si quid tamen receptum eſt uſu populi Chriſtiani, quod non plane pugnet cum ſacris literis, hactenus ſervo, ne cuiquam ſim offendiculo. [4] *Er.* Quis Thales [5] te docuit iſtam philoſophiam? *Ga.* Fuit mihi admodum puero conſuetudo domeſtica cum integerrimo viro Joanne Coleto. [6] Noſtin' hominem? *Er.* Quid ni? tanquam te. *Ga.* Is eam ætatem hujuſ[illegible] præceptiunculis imbuit. *Er.* Non invidebis, ſi me præbeam æmulum inſtituti tui? *Ga.* Imo iſthoc nomine mihi futurus es multo carior. Scis enim ſimilitudine morum

1 *i. e.* Quæ univerſaliter a Chriſtianis recipitur, vel ſic ſaltem debet intelligi, quamquam fere, unaquæque ſecta Catholicum vocet quod a ſuis tenetur. 2 Suum ſenſum hic aperit Eraſmus ſub Gaſparis perſona, erat tamen æque idoneus ad ſcrutandum ac quivis alius, ſed iſthuc præ modeſtia charitate ac cum omnibus Chriſtianis ſi fieri poſſit concordia. 3 Hinc concludas quid ſenſerit Eraſmus de abſoluta illa atque peremptoria Papæ vel Conciliorum in articulis fidei infallibilitate, qua in rebus de fide, hominibus ejuſmodi errori locus non datur, nihilque definiendum relinquitur Theologis, aut cuiquam mortalium, niſi quæ ſit Papæ vel Conciliorum de re propoſita ſententia, talem infallibilitatem certe, in quoquam aut quibuſvis non agnoſcebat Eraſmus, quamquam fatendum tamen, eum ſicut & multos ante & poſt eum probos, multa iis qui ſunt in auctoritate conceſſiſſe, præ ordinis pacis atque unitatis ſtudio. 4 Hæc fuere dilecta atque delecta Eraſmicæ Relligionis Principia, Principia pacis & unitatis, modeſtiæ & charitatis, Principia in quibus non deerat quidem intentio recta, ſed quæ tamen poterant aliquando, vel Latius extendi, ſicut & Latius ea extendebat vel ipſe Eraſmus. Hincque concludamus, eum præ ſpiritu pacis ac unitatis præcipue, partes Romanas plane non deſeruiſſe, quamquam permulta obſervaret in eis & falſa & emendanda, abhorreretque quam maxime a Monachis illarum præcipuis fautoribus: Eum uſum, ſed cum cautione, confeſſione auriculari, quamquam dubitaret valde an Chriſtus vel Apoſtoli eam inſtituiſſent, damnaretque omnino peremptoriam abſolutionem; Eum ſupplicaſſe aliquando matri Virgini, quibuſdamque aliis divis, ut ſe conformem daret uſui recepto, ſuſpicans Sanctas defunctorum mentes interceſſione ſua forſan aliquid apud Deum poſſe, ac utcunque res ſe ſe haberet, non exiſtimans hunc uſum in tali ſpiritu Scripturis ſacris eſſe plane contrarium, aut ei ineſſe multum mali; Eum tandem Crucem aut ſignum Crucis quoquomodo veneratum eſſe, unice in honorem & memoriam Crucifixi quo ſalutem mundus obtinuit, hæc ſatis in præſenti ſuper Eraſmi noſtri Relligione pauca deinceps ſuper his annotabimus, ut pote qui præterea hæc omnia fecerimus plana ſatis in præfatione noſtra. 5 Is eſt ſeptem Græciæ ſapientum primus. 6 Anglus erat probus ac eruditus, Eraſmo familiaris, ad quem extant adhuc plures Eraſmi epiſtolæ.

rum conglutinari familiaritatem ac benevolentiam. *Er.* Verum; ſed non inter competitores ejuſdem magiſtratus, quum ſimili laborent morbo. *Ga.* Nec inter ejuſdem ſponſæ procos, quum pariter laborent amore. *Er.* Sed extra jocum, experiar imitari rationem iſtam. [1] *Ga.* Precor ut tibi vertat quam optime. *Er.* Fortaſſis aſſequar te. *Ga.* Utinam & præcurras. Sed interim non operiar te; quin ipſe quotidie meipſum ſuperare contendo: ſed tamen adnitere, ſi potes, ut antevertas.

Venatio. [2]

PAULUS, THOMAS, VINCENTIUS, LAURENTIUS, BARTHOLUS.

Pa. TRabit ſua quemque voluptas. [3] Mihi placet venatio. *Th.* Placet & mihi: ſed ubi canes, ubi venabula, ubi caſſes? *Pa.* Valeant apri, urſi, cervi & vulpes; nos inſidiabimur cuniculis. *Vi.* At ego laqueos injiciam locuſtis. Inſidiabor gryllis. *La.* Ego ranas captabo. *Ba.* Ego papiliones venabor. *La.* Difficile eſt ſectari volantia. *Ba.* Difficile; ſed pulcrum [4] niſi pulchrius eſſe ducis ſectari lumbricos aut cochleas, quia carent alis. *La.* Equidem malo inſidiari piſcibus; eſt mihi hamus elegans. *Ba.* Sed unde parabis eſcam? *La.* Lumbricorum ubique magna eſt copia. *Ba.* Eſt, ſi tibi velint prorepere e terra. *La.* At ego mox efficiam, ut multæ myriades proſiliant. *Ba.* Quo pacto? incantamentis? *La.* Videbis artem. Imple hanc ſitulam aqua. Hos juglandium ſummos cortices virentes confractos, immittito. Hac aqua perfunde ſolum. Nunc obſerva pauliſper. Vides emergentes? *Ba.* Rem prodigioſam video. Sic olim, opinor, exiliebant armati ex ſatis ſerpentis dentibus. [5] Sed plerique piſces delicatioris & elegantioris ſunt palati, quam ut eſca tam vulgari

1 Credendi & vivendi ſubintellige. 2 Vox eſt ſignificationis latiſſimæ, piſcatus enim eſt venatio. 3 Finis eſt verſus Virgiliani. 11 *Eclog.* 4 Alludit ad Commune dictum inter Græcos, χαλεπὰ τὰ καλὰ, *difficilia quæ pulchra.* 5 Reſpicit ad fabulam in Ovidii Metam. *lib.* 11. ubi ex dentibus Draconis quos Cadmus ſpargit humi, homines armati ſtatim exſurgunt.

gari capiantur. *La.* Novi quoddam inſecti genus, quo talibus inſidiari ſoleo. *Ba.* Tu vide an poſſis imponere piſcibus; ego ranis faceſſam negotium. *La.* Quomodo, reti? *Ba.* Non; ſed arcu. *La.* Novum piſcandi genus. *Ba.* At non injucundum. Videbis, & fateberis. *Vi.* Quid ſi nos duo micemus digitis? [1] *Pa.* Ignavum eſt ac ruſticum luſus genus. Ad focum deſidentibus magis convenit, quam in campo verſantibus. *Vi.* Quid ſi certemus nucibus? *Pa.* Nuces [2] admodum pueris relinquamus; nos grandiuſculi ſumus. *Vi.* Et tamen nihil aliud adhuc, quam pueri ſumus. *Pa.* Sed quibus decorum eſt ludere nucibus, iiſdem non indecorum eſt equitare in arundine longa. [3] *Vi.* Tu igitur præſcribito luſus genus, ſequar quocunque vocaris. *Pa.* Et ego futurus ſum omnium horarum homo [4.]

Euntes in ludum litterarium.

SYLVIUS, JOHANNES.

Sy. CUr adeo curris, Johannes? *Jo*, Cur [5] lepus ut ajunt, pro canibus? *Sy.* Quid hoc proverbii eſt? *Jo.* Quia niſi adfuero in tempore ante recitatum catalogum, actum eſt de pelle mea. *Sy.* Hac quidem ex parte nihil eſt periculi. Modo præterita eſt quinta. Inſpice horologium, manus nondum attigit punctum, quod horam ab hora æquis ſpatiis dirimit. *Jo.* At ego vix habeo fidem horologiis: mentiuntur nonnunquam. *Sy.* At mihi fide, qui campanæ vocem audivi. *Jo.* Quid loquebatur? *Sy.* Horam eſſe quintam. *Jo.* Sed eſt & aliud, unde magis etiam timeam. Reddenda eſt memoriter heſterna lectio, ſatis prolixa. Vereor ut [6] poſſim. *Sy.* Com-

1 Luſus eſt puerilis in quo quum quis arrigit Certum digitorum numerum, alius clauſis oculis eum divinat aut ſaltem divinare Conatur. 2 *i. e.* Tales ludos pueriles, nulli enim niſi pueri nucibus ludunt aut ludere ſupponuntur, hinc ſponſus domum uxorem ducens, nuces ſpargebat, utpote pueritiæ renuntians. 3 Alius ludus puerilis omnium forſan notiſſimus. 4 Proverbialis quodammodo eſt locutio, quæ hominem maxime commodum denotat. 5 *i. e.* Ob eandem rationem curro, ob quam lepus currit ante canes, Scil. ut vitem plagas, videbis mox a quo timeat. 6 Idem quod *ne*, hic hujus conjunctionis ſenſus frequens ſatis cum verbo *vereor*, *timeo*, & aliis ſimilis ſignificationis.

Commune periculum narras. Nam & ipſe vix ſatis teneo. *Jo.* Et noſti præceptoris ſævitiam. Omnis illi noxia capitalis eſt. Nec magis parcit noſtris natibus, quam ſi corium eſſet bubulum. *Sy.* Verum is non aderit in ludo. *Jo.* Quem igitur vicarium conſtituit? *Sy.* Cornelium. *Jo.* Strabum [1] illum? Væ noſtris natibus. Is vel Orbilio [2] plagoſior eſt. *Sy.* Verum dicis; & ideo non raro ſum illius brachio precatus paralyſin. *Jo.* Non eſt pium, imprecari præceptori. Nobis potius cavendum, ne incidamus in illius tyranni manus. *Sy.* Reddamus inter nos viciſſim, altero recitante, altero codicem inſpiciente. *Jo.* Pulchre mones. *Sy.* Fac præſenti ſis animo. Nam metus officit memoriæ. *Jo.* Facile deponerem pavorem, ſi non adeſſet periculum. At in tanto diſcrimine quis poſſit eſſe ſecurus animo? *Sy.* Fateor; attamen non agitur de capite, ſed de parte diverſa. [3]

Scribentes.

CORNELIUS, ANDREAS.

Co. SCite tu quidem pingis, ſed charta tua perfluit. Charta ſubhumida eſt, ac tranſmittit atramentum. *An.* Quæſo ut appares mihi pennam hanc. *Co.* Deeſt mihi gladiolus ſcriptorius. [4] *An.* En tibi. *Co.* Hui, quam obtuſus! *An.* Accipe coticulam. *Co.* Utrum amas ſcribere cuſpide duriuſcula, an molliore? *An.* Attempera ad manum tuam. *Co.* Ego molliore ſoleo. [5] *An.* Quæſo ut mihi deſcribas ordine figuras elementorum. [6] *Co.* Græcas an Latinas? *An.* Latinas primum conabor imitari. *Co.* Suppedita chartam. *An.* Accipe. *Co* Sed meum atramentum dilutius eſt, ſubinde infuſa aqua. *An.* At meum linteolum [7] prorſus exaruit. *Co.* Immunge; niſi mavis immeiere. *An.* Imo potius rogabo alicunde.

1 *Strabus* idem quod *Strabo*, *Strabo* in dictionariis paſſim, at *Strabus* nuſquam. 2 Grammaticus fuit quidam quem memorat Horatius, Epiſt. 1. Lib. 1. plagoſumque vocat quia ni fallor ab eo pueri largiter vapulabant. 3 Natibus nempe. 4 *Pen-knife.* 5 Subaudi *ſcribere.* 6 *Of the Letters of the Alphabet.* 7 *The Cotton of my Ink-horn*, aut aliquid æquivalens.

licunde. *Co.* Præſtat habere domi, quam rogare commodato. *An.* Quid eſt ſcholaſticus abſque calamo & atramento? *Co.* Quod miles abſque clypeo & gladio. *An.* Utinam mihi eſſent articuli [1] tam celeres. Equidem non poſſum dictantis vocem ſcribendo aſſequi. *Co.* Prima cura ſit, ut bene ſcribas: proxima, ut celeriter. *Sat cito, ſi ſat bene.* [2] *An.* Belle: ſed iſtam cantionem cane præceptori, quum dictat, *Sat cito, ſi ſat bene.*

Agendi gratias, Formula.

PETRUS, CHRISTIANUS.

Pe. GRatum mihi feciſti, quod aliquoties ad me ſcripſeris. Habeo gratiam, quod ad me crebrius ſcripſiſti. Amo te, quod interdum ad me literas dare non dedignatus es. Habeo gratiam, quod crebris literis me viſeris. [3] Ago tibi gratias, qui literarum faſciculis nos oneraris. Maxima tibi à me habetur gratia, qui nos aliquando literis laceſſiveris. Pergratum mihi feciſti, quod nos dignatus ſis tuis literis. Debeo tibi pro tuis humaniſſimis ad me literis. Magni beneficii loco duco, quod non es gravatus ad me ſcribere.

Reſponſio.

Ch. Imo meum eſt deprecari culpam impudentiæ, qui non veritus ſim tibi homini tum occupatiſſimo, tum doctiſſimo, meis illiteratis literis obſtrepere. Agnoſco ſolitam tuam humanitatem, qui meam audaciam boni conſuluеris: Verebar ne quid offendiſſent te meæ literæ, quod nihil omnino reſponderes. Non eſt quod agas gratias; mihi plus ſatis eſt, ſi ſedulitatem meam accepiſti in bonam partem.

Nova rogandi, Formula.

Pe. Nihilne novarum rerum adfertur è patria? Num quid novi de noſtratibus accepiſti? Quid novi? Ecquid novarum rerum apportas? Num quid novi

fertur?

1 Supple digitorum. 2 Catonis erat ſententia vulgaris, non admodum ſenſu diſſimilis ab illa Auguſti, *feſtina lente.* 3 *Viſere aliquem per literas* dura eſt ni fallor paulum per locutio.

fertur? Num quæ [1] res novæ è patria nunciantur?

Reſponſio.

Ch. Novi quidem permultum, at nihil veri. Novarum quidem rerum ſatis, at nihil comperti. Nova permulta, at explorati nihil. Non parum novi, at veri non multum. Nihil adſertur novi. Novarum rerum nihil prorſus accepi. Certi nihil, novi nonnihil. Rumores adferuntur permulti, ſed dubii. Plurima eſt fama, at rerum nihil, firmi nihil. Si vana te capiunt, adfero tota plauſtra mendaciorum. Fabularum totos medios apporto. Tantum mendaciorum adfero, quantum vix una navis vehat. *Pe.* Exonera te quamprimum, ne ſuccumbas tanto onerî. *Ch.* Nihil habeo præter ea quæ jactantur [2] in tonſtrinis, [3] in vehiculis, & in navibus.

An accepiſti literas? Formula.

Pe. Nihilne literarum accepiſti? Num aliquas è patria recepiſti literas? Nullæ tibi ſunt redditæ literæ? Num quid ſcriptorum accepiſti? Num quas accepiſti epiſtolas? Ecquas ab amiculis accepiſti literas? Nihil epiſtolarum advolavit è Gallia?

Reſponſio.

Ch. Literarum nihil accepi. Ne pilum quidem literarum accepi. Ne tantulum quidem adſertur literarum. Nemo literam [4] ad me. Ne verbum quidem à quoquam redditur. Tantum literarum accepi jam diu, quantum vides in oculo meo. Equidem pecunias, quam literas malim. Argentum accipere malim, quam epiſtolas. Nummos recipere malim, quam epiſtolia. Nihil moror literas; modo veniat argentum. Equidem numerari malo mihi, quam ſcribi.

Credo, Formula.

Pe. Facile credo. Haud difficile creditu eſt. Credi iſtud perfacile poteſt. Iſtud tibi quis non credat? Admodum incredulus fuerit, qui hoc non tibi credat.

Pro-

---

1 i. e. *Aliqua, quædam,* ſic in tali interrogatione vox intelligenda. 2 *Narrantur.* 3 Res vulgares atque omnibus notæ intelliguntur ergo, omnes enim indifferenter recipiuntur in tonſtrinis, vehiculis, & navibus, ibique quis quod vult effutit, hincque apud Romanos veluti in proverbio erat de re notiſſima, *hoc & tonſoribus notum.* 4 Subaudi, *miſit* aut *ſcripſit.*

Profecto habeo tibi fidem. Iſtius rei mihi facile fidem facis. Credo tibi vel injurato. Veriſimile dicis. Adferunt tamen nonnihil ſolatii literæ. At ego alterutrum malim, quam neutrum.

Utilitatis, Formula.

Ch. Quorſum ſpectant literæ ſine pecunia? Ad quid tandem inanes conducunt literæ? Quorſum valent, ad quid conferunt, faciunt, proſunt, proficiunt literæ vacuæ? Cui gratæ, cui acceptæ literæ ſine nummis? Quid emolumenti adferunt literæ inanes? Cui bono ſunt otioſæ literæ? Quid juvant? Cui ſunt uſui? Ad quid conducibiles ſunt? Quid ſecum adferunt momenti? Cui rei ſunt utiles inanes epiſtolæ?

Reſponſio.

Pe. Podici tergendo utiles, idoneæ, accommodæ. Conducunt natibus tergendis. Si uſum neſcis earum, ad anum expurgandum valent. Ad nates tergendas. Ad poſticum purgandum. Conferunt ad eam corporis partem mundandam, quæ ſemet identidem inquinat. Valent conveſtiendis ſcombris. Involvendo thuri ſunt accommodæ. Quid? valentne amiculi? Quid uxor agit tua? *Ch.* Recte: eam apud matrem reliqui, & quidem prægnantem.

Bene precandi.

Pe. Bene & tibi & illi vertat: tibi, quod pater: illi, quod mater futura ſit. Adſit Deus. Ut utrique veſtrum fauſtum felixque ſit, precor, optoque. Quæſo, oro ſuperos omneis, ut incolumis prolem vobis dignam pariat, & pulchra te faciat prole parentem. [1] Laudo te, quod virum te præſtiteris. Gaudeo te virum præſtitiſſe. Gallum te eſſe declaraſti, at non Cybeles. [2] Abi; virum te judico. *Ch.* Ludis, idque facis tuo amore. Age age, eſt tibi jus apud me loquendi quælibet. Audio, te patriam nuper reviſiſſe. *Pe.* Sic eſt factum. Nam diutiuſcule jam abfueram; non ferebam tam diuturnum patriæ deſiderium. Non poteram à parentum conſpectu abeſſe diutius. Torquebat

1 Finis eſt cum parva immutatione Virgiliani verſus Æneid. lib. 1.

2 Verum certe, ſiquidem ſacerdotes Cybeles matris Deorum qui *Galli* vocabantur caſtrati erant ſeu genitalibus privati, Proindeque, ſe ſe oſtendere patres aut viros non poterant,

quebat me diutinum amicorum deſiderium. *Ch.* Piê feciſti: humanus es, qui iſta cogites. Ducimur enim omnes admirabili quodam amore ejus regionis, quæ nos aluit atque edidit. Et,

Neſcio qua natale ſolum dulcedine cunctos
Ducit, & immemores non ſinit eſſe ſui. [1]

Dic, quæſo, quonam in loco illic offendiſti omnia?

Nova omnia, Formula.

Pe. Nihil non novum. Mutata omnia. Novata ſingula. Univerſa nova. Vide quam repente tempus res mutet humanas. Videbar mihi in alium venire mundum. V[illegible]m decennium abfueram, & non ſecus omnia admirabar, quam Epimenides [2] ſomniatorum princeps [3] vix tandem expergefactus. *Ch.* Quænam iſta eſt fabula? Quid iſthuc eſt fabulæ? *Pe.* Dicam equidem, ſi libeat. *Ch.* Nihil fuerit jucundius. *Pe.* Sellam igitur una cum pulvino mihi poni jube. *Ch.* Recte admones; nam ſedens commodius mentieris. *Pe.* Fabulantur hiſtorici [4] de Epimenide quodam Cretenſi, qui deambulandi gratia ſolus urbem egreſſus, cum, ſubita pluviæ vi compellente in quandam ſpeluncam ingreſſus, obdormiſſet, quâdraginta ſeptem perpetuos annos ſomnum continuarit.

Non credo, Formula.

Ca. Quid narras? incredibile dictu. Non veriſimile dicis. Somnium [5] mihi narras. Non fit mihi ſimile veri. Monſtri ſimile narras. Non pudet tam improbæ vanitatis? Digna fabula quæ addatur veris [6] narrationibus Luciani. *Pe.* Imo rem narro a graviſſimis proditam auctoribus: niſi forte tibi parum ſpectatæ fidei eſt Aulus Gellius. [7] *Ch.* Mihi vero quæ

1 Hi verſus duo ex Ovidio ſunt in de ponto, Lib. 1. eleg. iv. ac faciles valde. 2 Quis fuerit Epimenides, &c. videbis ſtatim. 3 *Maximus*, principes enim ſunt inter homines maximi. 4 Diogenes Laertius Scil. & Aulus Gellius qui talem ſomnum de Epimenide narrant, hincque proverbialis locutio *ultra Epimenidis ſomnum dormit.* 5 Obſerva quam aptè Congruat hîc vox *ſomnium*, ſiquidem & de ſomnio ſermo fit, & de re quæ creditur æque falſa ac ſomnium. 6 Splendida hic Ironia, nullus enim ex antiquis tam ſplendide falſa ſcripſit quam ſamoſatenſis Lucianus ille qui ſub Trajano Dialogos græce ſcripſit, ubi videre eſt quandam peregrinationis ſpeciem quæ præfert veræ hiſtoriæ titulum, qua nihil vanius. 7 Idem fere dicendum de hoc Noct.um Atticarum Scriptote, quod de Luciano,

quæ ſcribit ille, folia Sibyllæ [1] ſunt omnia. *Pe*
Quid tandem Theologum[2]tot annos ſomniaſſe re
ris? Nam Theologum fuiſſe proditum eſt. *Ch.* Au
dire geſtio.

Reſponſio.

Pe. Quid aliud, quam quæ poſtea prodidit Sco
tus, [3] & hujus farinæ [4] ſodales? Sed bene cum
Epimenide actum eſt, qui vel tandem ad ſe redierit
multi Theologi nunquam expergiſcuntur à ſuis ſom
niis. *Ch.* Age, facis ut poëta dignum eſt: ſed perg
mentiri. *Pe.* Epimenides igitur ſomno ſolutus, è ſpe
lunca prodit, circumſpicit, mutata videt omnia, ſyl
vas, ripas, flumina, arbores, agros, præter nihil non
novum. Accedit ad urbem, percontatur, manet illi
aliquandiu, neque novit quenquam, neque à quopiam
agnitus eſt. Alius hominum cultus, nec idem vultus
mutatus ſermo, diverſi mores. Nec miror hoc Epi
menidi poſt tantum annorum evenisſe, cum mihi i
dem propemodum evenerit, qui paucolos annos ab
fuiſſem. *Ch.* Quid uterque parens, vivuntne? *Pe*
Vivunt ambo, & valent utcunque, ſenio, morbo, de
nique bellorum calamitate confecti. *Ch.* Hæc eſ
humanæ vitæ comœdia. Hæc eſt fatorum lex inevi
tabilis. *Pe.* Cœnabis hodie domi? *Ch.* Foris cœna
turus ſum. Foris cœnandum eſt mihi. *Pe.* Apu
quem? *Ch.* Apud ſocerum meum, apud generum
meum, apud nurum meam, apud affinem meum
Affines dicuntur qui non ſanguinis, ſed matrimon
con

---

1 *i. e.* Mihi ſunt indubitatæ fidei, de re enim certa veluti prove
bio dicebatur, *hoc mihi eſt Sibyllæ folium*, quoniam Sibyllarum or
cula Cumanæ præſertim pro certiſſimis habebantur, ut patet ex J
venali, Sat. 8. *Credite me vobis folium recitare Sibyllæ.* At forſ
& jocoſus auctor ad aliud etiam reſpicit, nempe ad eorum omn
um de quibus agitur obſcuritatem, nihil enim obſcurius Sibyllin
oraculis, ita ut de iis quæ non intelligimus ſit apud nos adhuc v
luti in proverbio, *Hoc mihi æque obſcurum ac Sibyllæ oraculum*, quo
& indicat ipſe auctor, in convivio Poetico, nihilque forſan diffic
lius, quam certo percipere quid ſibi velit Lucianus per ſuas fabu
loſas fictiones quibus dedit Hiſtoriæ veræ titulum. 2 Theologus
eſt qui de Deo loquitur, Poetæ autem ſæpe Deos in ſcenam intr
ducunt, Epimenides autem erat Poeta, ergo merito ſatis Theolo
gus appellatur, at hoc præcipue in cauſa eſt, quod auctor perſtri
gere velit ætatis ſuæ Theologos quos magna ex parte ſomniatore
delirantes exiſtimabat, ut mox videbis. 3 Is veram Theologiam
ſpinis Philoſophicis fere ſuffocavit, innumeriſque quæſtionibus in
utilibus mundum Chriſtianum perſtrepuit. 4 *Speciei.*

conjunctione copulati ſunt. *Pe.* Quæ ſunt igitur uſitata vocabula affinitatum? *Ch.* Maritus & uxor, nota ſunt nomina.

Affinitatis nomina.

Socer	uxoris meæ pater eſt mihi.
Gener	filiæ meæ maritus.
Socrus	uxoris meæ mater.
Nurus	filii mei uxor.
Levir	mariti frater.

Levir dicitur ab uxore, ut Helena Hectorem levirum vocat, quod eſſet nupta Paridi.

Fratria	Fratris mei uxor.
Glos	mariti ſoror.
Vitricus	matris meæ maritus.
Noverca	patris mei uxor.
Privignus	uxoris aut mariti filius.
Privigna	filia alterutrius.
Rivalis	qui amat eandem.
Pellex	quæ amat eundem

: ut, Thraſo [1] rivalis eſt Phædriæ, & Europe [2] pellex eſt Junoni.

Cras mecum prandeas.

Pe. Ago gratias. Laudo te. In craſtinum igitur te ad cœnam voco. Cras ergo ut mecum cœnes, oro. Cras igitur mecum prandeas, rogo. Cras igitur te mihi convivam volo.

Timeo ne non poſſim.

Ch. At vereor, ne non licuerit. Ut [3] poſſim, metuo, Veniam, ſi quidem licebit. At metuo, ne non queam.

Quare.

Pe. Cur non licebit? Qui ſic? Quid ita? Quam ob rem? Quo pacto? Quid cauſæ? Quid obſtiterit, quo minus poſſis?

Domi me eſſe oportet.

Ch. Tum quidem mihi domi manendum eſt. Ut domi nocte ſim, neceſſe eſt. Tum certe foris eſſe non licebit. Cras mihi quoquam ire foras, liberum non erit. A prandio abeſſe mihi integrum non [4] erit. Aliquot ipſe convivas eo die operior. Aliquot amiculi conſtituere ea nocte domi noſtræ cœnare. Ipſi mihi convivæ

1 In Terentio. 2 Apud Poetas enim Jupiter Junonis Conjux, amaſſe Europen narratur, eamque in taurum transformatus in Cretam inſulam humeris natando portaſſe. 3 Vid. pag. 56. 4 Vid. pag. 16.

vivæ ſunt ea nocte tractandi, alioqui lubens venirem. Ni id eſſet, haud gravatim facerem. Quod ni eſſet, haud me tibi difficilem præberem. Non excuſarem, ſi liceret. Non paterer bis rogari, ſi queam. Parce rogare; vel invocatus adeſſem, ſi quo pacto liceret, Haud gravate tibi obſequerer, ſi poſſim. Fruſtra rogas eum, cui non eſt liberum; fruſtra item rogaturus, ſi liberum eſſet. Nunc ut [1] maxime cupiam, non poſſum: tunc [2] ſupervacaneum eſſet rogare volentem. *Pe.* Vel perendie apud me ſis, oportet. Saltem perendino die ad cœnam venias neceſſe eſt. Quarto abhinc die non gravaberis mihi præbere convivam. Die Jovis proximo non potes effugere, quin venias.

Non poſſum promittere.

Ch. Non poſſum polliceri. Affirmare iſtud tibi non poſſum. Promittere certum nequeo. Veniam ubi utrique noſtrum videbitur commodiſſimum.

Diem dicere debes.

Pe. Diem igitur mihi conſtituas volo, ad quem mecum ſis cœnaturus. Diem igitur aſſignes, oportet. Diem igitur promittas, neceſſe eſt. Diem certum mihi præfiniri, præſcribi, præſtitui, conſtitui cupio. Ad certum diem condicito. Diem mihi dicas velim.

Nolo te præſcire.

Ch. Equidem non ſoleo dicere diem amicis. Cum quibus mihi parum convenit, iis ſoleo diem dicere. Præſcium te eſſe nolim. Præſcire te nolo. De improviſo te opprimam. Inopinatô te opprimam. Te nec opinantem oppreſſero. Te nihil ſuſpicantem oppreſſurus ſum. Non exſpectatus adfuero. Adoriar te nec opinantem. Veniam ultroneus, & inſperatus conviva.

Præſcire volo.

Pe. Biduum præſcire volo. Biduum præſcius eſſe cupio. Præmoneto biduo prius, quam venias. Fac me biduo ante certiorem. *Ch.* Si me urges, dico tibi diem Sybariticum, [3] ne deſit apparandi ſpacium. *Pe.* Quid hoc verbi eſt? *Ch.* Sybaritæ convivas invitabant in annum proximum, ut utrinque eſſet juſtus appa-

---

1 *Quamvis*, ſic enim aliquando ſignificat hæc Conjunctio. 2 Nempe cum poſſem. 3 Perge & intelliges.

apparatus. *Pe.* Valeant Sybaritæ cum ſuis moleſtis conviviis: ego congerronem voco, non ſatrapam. [1]

Tuo malo optas.

Ch. Equidem tuo detrimento. Tuopte quidem malo. In damnum tuum iſtud optas. Incommodo iſtud precaris tuo. *Pe.* Quid ita? Quam ob rem? *Ch.* Ego inſtructus accedam. Ego munitus veniam. Aggrediar te paratus. Inſtructus multa fame accedam; tu vide ut vulturem [2] expleveris. Parabo ventrem, ac dentes exacuam; tu vide quibus modis lupum exatures. *Pe.* Age ad hoc certamen te provoco. Age fac pro viribus, pro virili, ſi quid potes. *Ch.* Veniam, ſed non incomitatus. *Pe.* Tanto venies gratior. Sed quo comite venies? *Ch.* Umbra. [3] *Pe.* Nec ſecus poſſis, ſi modo luce [4] venias. *Ch.* Sed umbram adducturum dentatam unam atque alteram, ne tu me vocaris impune. *Pe.* Age ut libet, modo ne larvas [5] adducas. Sed explana, ſi libet, quid ſibi velit *umbræ* vocabulum. *Ch.* Apud eruditos *umbræ* vocantur, qui ipſi non vocati comitantur eum, qui vocatus eſt ad convivium. *Pe.* Talium umbrarum adduc quantum voles.

Ea lege promitto.

Ch. Veniam quidem, at hac lege, ut tu poſtridie ejus diei viciſſim apud me cœnes. Faciam eo quidem pacto, ut deinde mihi quoque ſis conviva. Spondeo futurum, ſed hac exceptione, ſi tu poſtero die itidem apud me ſis. Recipio tibi facturum me. Do fidem futurum, his quidem legibus, ut tu mecum poſtridie prandeas. *Pe.* Age fiat. Eſto. Sit ita ut vis. Si jubes, faciam. Novi Gallorum magnificentiam. Non vis gratis apud me cœnare, niſi vices retuleris. At iſto quidem pacto redire ſolent in orbem convivia. *Ch.* Nihil ſuavius, ſi minimum accedat apparatui quotidiano. Cæterum ego te detineo, alio fortaſſis iturum. *Pe.* Imo ego te, opinor. Sed cras latius & familiarius confabulabimur. Verum craſtino die plura nugabimur. Interim fac valeas. Interim cura ut bene valeas. Interim valebis.

Quo

---

1 *Magnatem.* 2 *Hominem maxime edacem*, talis enim hæc avis. 3 Perge. 4 Propter ambiguitatem vocis *umbra*. 5 Quoniam defunctorum, animæ umbræ vocantur.

Quo is? Formula.

Ch. Quo tu nunc abis? Quo tu nunc properas? Quo tu tam celeri gradu tendis: Quonam te conferſ? Quo nunc iter eſt?

Eo domum, Formula.

Pe. Domum me recipio. Domum revertor. Domum repeto. Domum me confero. Viſo quid domi agatur. Acceſſo medicum. Rus hinc concedo. Conſtitui ad hanc horam cum viro quodam graviſſimo colloqui. Statui hac hora congredi cum viro graviſſimo. *Ch.* Quonam? *Pe.* Cum Curione multiloquo. [1] *Ch.* Precor igitur tibi præſentem Mercurium. *Pe.* Quid opus Mercurio favente [2]? *Ch.* Quia res erit cum linguaci. *Pe.* Atqui hac [illegible] magis conveniebat, mihi Memoriam [3] precari propitiam. *Ch.* Quid ita? *Pe.* Quia patienti[illegible]is auribus opus erit potius, quam ſtrenua lingua. [illegible] auris Memoriæ dicata eſt. *Ch.* Quanam iturus es? Qua ibis? *Pe.* Hac ad ſiniſtram, hac, illac, per forum. *Ch.* Comitabor igitur te. Aſſectabor, ac deducam te ad diverticulum uſque. *Pe.* Non patiar te circumagi. Nolim te tantum laboris mea cauſa capere. Iſthuc officii ſerva cum erit uſus, nunc nihil opus eſt. Ne mea gratia facias viæ tuæ diſpendium. *Ch.* Mihi quidem compendium eſt, frui tantiſper amico. Nihil habeo quod agam, & non ſum piger, ni tibi ſim moleſtus comes. *Pe.* Nemo jucundior aſſecla. At non ſinam, ut mihi claudas lævum latus: non admittam, ut mihi ſiniſter ambules. Hic te ſuperis commendo. Nolo te longius comitem. Ulterius nolo me comiteris.

Commendandi Formula.

Ch. Tu me Curioni magnopere commendato. Fac me Curioni multiloquo quam commendatiſſimum facias. Me Curioni commendatum quam diligentiſſime curato. jube ut me ſibi commendatiſſimum habeat. Ego me illi per te commendatum facio. Me tibi etiam atque etiam commendo. Me tuæ humanitati

1 Ex eo quod Julii Cæſaris tempore Curio fuit Tribunus plebis, propter loquacitatem notiſſimus, hinc jocoſus auctor irriſorie huic dedit, viri graviſſimi titulum, quid enim minus grave quam loquax homo. 2 Quia ut vidimus, pag. 36. Mercurius Deus eſt Eloquentiæ. 3 Facultas eſt & Dea facultatis.

tati quam poſſum diligentiſſime commendo. Recommendo pro commendo, barbaris [1] relinquito. Vide ne pauca cum multiloquo loquaris. Vide ne cum multiloquo ſis pauciloquus.

Obſequii.

Pe. Vis me tibi morem gerere? Vis me tibi obſequi? Vis tibi obſecundem? Te igitur imitari me jubes? Quandoquidem ita vis, faciam libentiſſime. Ne ſis mihi diutius in mora, imo ne uterque alteri. [2] *Ch.* Sed priuſquam abeas, quæſo te, ne graveris me docere quo pacto his ſit utendum, *in mora, in cauſa, in culpa*, qui ſoles elegantiæ ſtudioſus eſſe. Quare age, doce obſecro, diſſere amabo.

In culpa, In cauſa, In mora.

Pe. Mos gerendus eſt tibi. Non eſt culpa in me, non eſt culpa meis. Mora eſt in te. In te cauſa eſt, grammatice quidem dicitur; at multo elegantius.

In culpa.

Non ſum in culpa. Culpa non eſt mea. Vaco culpâ. Quod nihil proficis, tua deſidia in cauſa fuit, non præceptor, non pater tuus. In culpa omnes eſtis. Utrique in culpa eſtis. Utrique culpandi eſtis. Ambo accuſandi eſtis. Ambo in culpa eſtis. Incidiſti in morbum tuo ipſius vitio, tua ipſius culpa. Itidem dicuntur in vitio eſſe, quibus culpa debet imputari: & in crimine eſſe, qui culpandi ſunt: & in damno eſſe, qui damno afficiuntur. Hoc genus ſermonis non temere licet invertere, Damnum in illo eſt, vitium in illo eſt.

In cauſa.

Quo minus ad te ſcripſerim, morbus in cauſa fuit. Quod rarius ad te ſcripſerim, mea negotia in cauſa fuerunt, non negligentia. Quid in cauſa fuit? Quid cauſæ fuit? Ego non ſum in cauſa. Quod nullas à me litteras acceperis, tabellarius in cauſa fuit. Quod tam macilentus es, amor, non ſtudium, in cauſa eſt. Hoc eſt cauſæ.

In mora.

Non ero vobis in mora. Quidnam nobis in mora fuit?

---

1 *i. e.* Latine neſcientibus, *recommendo* enim vere Latina vox non eſt. 2 Supple ſit in mora.

fuit? Tu nobis in mora fuiſti. Tu ſemper in mora es. Quid te remoratum eſt? Quis te remoratus eſt? Habes quod petebas; tuum eſt, memoriæ inſculpere. Habes affectatiunculæ [1] tuæ præmium. Vale, mi Chriſtiane. *Ch.* Vale in craſtinum & tu, mi Petre.

In occurſu.

CHRISTIANUS AUGUSTINUS.

Ch. SAlve multum, jucundiſſime Auguſtine. *Au.* Salve tantundem, mi humaniſſime Chriſtiane. Felix ſit tibi hujus diei exortus. Proſper ſit tibi hic dies. Quid tandem agitur? *Ch.* Suaviter, ut nunc res noſtræ ſunt. Et cupio omnia quæ vis. *Au.* Merito amo. Amo te. Amandus es. Benigne dicis. Comis es. Habeo gratiam.

Iraſcor tibi, formula.

Ch. At ego nonnihil tibi ſuccenſeo. At ego tibi ſubiraſcor. Verum ego tibi ſum ſubiratus. Atqui ego ſum in te ſtomachoſior. Atqui nonnihil eſt, vel habeo, quod tibi ſuccenſeam.

Qua cauſa? formula.

Au. Quidnam eſt iſtud, obſecro? Quid ita? Quam ob rem tandem, oro? Quid admiſi ſceleris? Quid commerui? Promereor bona, aut laudem: Commereor mala, aut pœnam: illud in bonam, hoc in malam partem ſumitur. Demeremur eum, quem nobis beneficio reddimus obnoxium.

Quia non curas me.

Ch. Quod nulla mei tibi cura ſit. Quod nihil nos reſpicis. Quod tam raro nos reviſas. Quod nihil nos cures. Quod me plane negligis. Quod noſtri curam videris abjeciſſe. *Au.* At nihil eſt cauſæ, cur ſuccenſeas. At præter meritum meum. At immerito ſuccenſes. Neque enim mea culpa accidit, quod te rarius viſam. Dabis veniam occupationibus meis, per quas mihi non licet toties, quoties cupio, te reviſere. *Ch.* Ita demum tibi ignoſcam, ſi hodie apud me cœnes.

---

1 *i. e.* Affectationis, tali voce utitur auctor præ diminutivorum amore, dubitandum enim an vere ſit Latina.

cœnes. Ea conditione purgatus mihi eris, ſi veſperi ad cœnam venias. *Au.* Haud iniquas pacis leges præſcribis Chriſtiane, quare haud invitus faciam. Equidem faciam volens. Iſtud quidem fecero perlubenter. Haud gravate faciam. Hic ſane non me præbebo difficilem. Nihil hac re fecero libentius. Animo faciam lubenti. *Ch.* Laudo tuam facilitatem, & hac in re, & in cæteris omnibus. *Au.* Sic ſoleo amicis obſequi, præſertim non iniqua petentibus. Ridiculum : an tu me recuſaturum putabas oblatum, quod ultro etiam erat rogandum?

Ne fallas me; formula.

Ch. Age, & cave ne me deluſeris. Cave fallas. Cave ſpem fruſtra foveam. Cave luſeris expectantem. Cave mihi verba dederis [1.] Vide ne me fruſtra habeas. Vide ne me vana ſpe lactes. *Au.* Nihil opus jurejurando. In cæteris, in aliis time perfidiam; hac in re non fallam. Sed heus tu, cave quicquam paraveris præter quotidiana : mea cauſa diem feſtum [2] nolo. Scis me convivam minime edacem, bibacem multo minus. Noſti enim me convivam non multi cibi, ſed joci plurimi. *Ch.* Curabitur diligenter. Ego te Pythagorica [3] cœna excipiam, aut fortaſſe frugaliore. *Au.* Imo Diogenica, [4] ſi me delectare voles. *Ch.* Certe Platonica [5] cœna te excipiam, in qua multum ſit literatarum fabularum, cibi minimum, cujus voluptas duret etiam in poſterum diem : alioqui qui prolixe [6] fuerit acceptus, fortaſſis eo die ſuaviter afficitur, ſed poſtridie dolet caput, crudus eſt ſtomachus. Apud Platonem qui cœnabat, unam voluptatem capiebat ex apparatu facili, fabuliſque philoſophicis : alteram poſtridie, quod nec capitis gravedinem, nec ſtomachi

1 *Deceperis, verba dare* enim *decipere* eſt, jam vidiſti phraſim ſemel. 2 *i. e.* Nolo ut lautius quid pares, diebus enim feſtis lautius vivitur quam aliis. 3 *Frugali*, oleribus enim victitabat Pythagoras Philoſophus, qui Metempſicoſin, *i. e.* animarum tranſmigrationem propugnavit. 4 Magis frugali, ſiquidem & frugalius quam Pythagoras Diogenes victitabat, Dolium enim erat ei domus, aqua potus, cyathus manus, cibus olus. at ſæpe nullus niſi qui ab aliis ei dabatur. 5 Plato Philoſophus fuit Socratis diſcipulus, Academicorum princeps, divinuſque dictus propter ingenii ſublimitatem, quid ſit vero Platonica cœna ex ſequentibus intelliges. 6 *i. e.* Cum magno ciborum apparatu, Platonicæ cœnæ oppoſita.

chi cruditatem ſentiret. Ita prandebat etiam ſuaviter ex condimento cœnæ pridianæ. *Au.* Placet, fiat ut mones. *Ch.* Tu vide omnes curas tuas, ac rugas [1] etiam iſtas domi relinquas. Huc præter nugas & riſum nihil adferas: &, ut inquit Juvenalis, [2]

Protinus ante meum, quicquid dolet, exue, limen.

Au. Quid? literas mecum venire non vis? Muſas meas mecum adducam, niſi quid aliter cenſes. *Ch.* Tetricas Muſas una cum negotiis domi claudas. Blandas Camœnas [3] omnes, deinde ſales tuos, dicteria, ſcommata, facetias., lepores, ridicula [4] omnia tecum adducito. *Au.* Ita fiet. Exporrigemus frontem. [5] Bellos homunculos agemus. Ridebimus affatim. Curabimus cutem. Indulgebimus genio. Genialiter cœnabimus. Epicurice [6] agemus. Bonum vultum faciemus, &, erimus boni ſocii inelegantium elegantiæ [7] ſunt, qui ſuam habent linguam ſibi peculiarem. *Ch.* Quo nunc properas? *Au.* Ad generum meum. *Ch.* Quid illuc? quid eo? quid illo? *Au.* Audio neſcio quid turbæ inter eos natum, ut redigam eos in gratiam, ut reducam in concordiam, ut pacem inter eos componam. *Ch.* Benigne facis, quanquam nihil te opus eſſe arbitror: nam ipſi inter ſe melius hoc bellum compoſuerint. *Au.* Fortaſſis & induciæ jam indictæ ſunt; noctu de pacis legibus agetur. Sed nunquid me aliud vis? *Ch.* Vocabo te per puerum meum. *Au.* Ubi voles, domi ero. Bene vale. *Ch.* Bene ſit tibi. Fac hic ad quintam horam adſis. [8]

Ch. Heus Petre, accerſe ad cœnam Auguſtinum, qui mihi hodie, ut ſcis, cœnam condixit. *Pe.* Eo.

† Salve

---

1 *i. e.* Omnem moroſitatem, rugæ enim, animum moroſum denotant. 2 Sat. xi. 3 Aliud eſt muſarum nomen. 4 *i. e. All that is pleaſing and rejoycing*, vox enim non idem ſonat Latine quod lingua noſtra vernacula. 5 Hanc Phraſim ſicut & duas ſequentes, *Curare Cuticulam, genio indulgere,* primo aſpectu reperies in bono Dictionario. 6 *i. e.* Voluptuoſam agemus vitam qualem, pag. 27. intelligit per Epicuream vitam, Epicurus enim philoſophus fuit qui ſummum bonum in voluptate collocabat, difficultas in eo eſt, ut definiatur quam voluptatem intelligeret. 7 Dicere vult auctor has duas phraſes, *bonum vultum faciemus, erimus boni ſocii,* non eſſe vere Latinos, quamquam & forſan bene ſonent omnibus fere nunc linguis vernaculis, quod verum. 8 Supponatur hic, Auguſtinum ab amico ſecedentem, domum properare.

Salve Poëta. [1] Cœna jamdudum parata eſt; te herus expectat domi; ubi voles, accedas. *Au.* Venio.

CHRISTIANUS AUGUSTINUS, *Et. alii.*

Au. SAlve, [2] mi Chriſtiane. *Ch.* Bene factum quod veniſti. Gaudeo te adveniſſe. Gratulor mihi quod veniſti. Nondum quinta ſonuit, credo. *Pe.* Imo jamdudum præterita eſt. Haud longe ſexta abeſt. Inſtat hora ſexta. Mox ſextam audies. *Au.* Nihil refert, an poſt quintam venerim, nec ne, modo ne poſt cœnam. Nam poſt feſtum venire, miſerum eſt. At quorſum tantus apparatus? Quorſum tot epulæ? Num me lupum exiſtimas? Num tibi lupus videor? Num me vulturem putas? *Ch.* Non vulturem, ſed tamen nec cicadam, ut rore [3] vivas. Nihil eſt luxus. Mundities mihi ſemper placuit, ſordes deteſtor. Nec Apitius [1] mihi

---

1 Supponatur rurſus a domino puerum ad Auguſtinum properaſſe. 2 Supponatur tandem, nunc Auguſtinum adveniſſe domum Chriſtiani, ut cum eo cœnet. Monendus es præterea Lector, nos valde dubitaſſe, an hic apponeremus convivii profani titulum vel non; ſubſequentibus ſiquidem dat & hanc denominationem Eraſmus ipſe, in tractatu de Colloquiorum utilitate, at cum non videamus auctorem propterea, hunc titulum his præfixiſſe, comprobatiſſimæque quæque editiones illum non habeant, noluimus apponere, ut omnino intacta manerent Eraſmica; ſiquidem præterea quamquam inſtituatur convivium, convivium tamen nullum eſt, niſi ut hac via tradantur nobis, novæ aliæ præter præcedentes, colloquendi formulæ, quæ forſan ſine convivii forma non potuiſſent neque æque apte, neque æque concinne, nobis exhiberi: hincque totum veluti in formulas divitium, ſine hoc præfixo titulo, ſic autem ſenſiſſe Eraſmum, aut aliquid his affine in animo habuiſſe ſuſpicor, cum hunc titulum his non appoſuerit. Ut deſideratio tamen hujuſce præfixi tituli quodammodo ſarciretur, omnibuſque ſi fieri poſſit ſatisfieret, in imitationem comprobatiſſimarum editionum, fecimus has voces, *Convivium Profanum*, currentem titulum paginarum. Monendus tandem puer, hanc vocem *Profanum* non ſonare latine ſicut lingua noſtra vernacula ſonat, nihil enim aliud eſt quam jocoſum, hilare, facetum, feſtivum. 3 Cicada forſan nobis certo nota non eſt, dubitandum, enim an (ſicut ordinario creditur,) ſit animalculum illud quod vocamus *a Graſho per*, utcunque ſit, apud antiquos cicada rore vivere dicebatur, hinc de homine valde gracili, ac parum edaci veluti proverbio dicebant, *rore paſcitur.*

[1] mihi placet nec Diogenes. Præſtat aliquid ſuper- eſſe, quam deeſſe. Si præter cicer nihil apponeretur, & fuligo forte illapſa in ollam condiret legumen, quid- tum ederetur? Nec omnia ſapiunt omnibus. Itaque mihi placet moderata varietas. *Au.* Non tu metuis leges ſumptuarias? [2] *Ch.* Imo peccavi frequenter in diverſum. Nihil nobis opus lege Fannia. Satis nos docet frugalitatem ipſa tenuitas. *Au.* Haud ita con- venerat. Longe aliter pollicitus es. *Ch.* Age, inepte, nec ipſe conventa ſervas. Convenerat enim, ne quid præter nugas inferres. Quin hæc miſſa faciamus. La- vemus [3] ac diſcumbamus. Heus tu puer, cape gut- tum ac patinam, linteum ex humero ſuſpende, minis- tra aquam, quid ceſſas? Lava, Auguſtine. *Au.* Lava tu prior. *Ch.* Bona verba: hoc anno perpetuo illotus cœnare mallem. *Au.* Ridiculum? non honoratiori, ſed turpiori ante alios lavandum eſt: lava igitur ut immundior. [4] *Ch.* Tu es urbanus plus ſatis. Es ur- banior quam ſat ſit, quam par eſt. Quorſum attinet iſta urbanitas? Hujuſmodi ceremonias ineptas muli- erculis relinquamus, quæ nunc & ab aulicis faſtidi- untur, unde tamen olim profectæ ſunt. Lavetis terni aut quaterni ſimul. Ne teramus tempus hujuſmodi moris. Ego nulli deſignabo locum; ſumat ſibi quiſ- que quem volet. Qui delectatur igni, hic commodius accumbet. Qui offenditur luce, deligat hunc angu- lum. Quem delectat proſpectus, hic ſedeat. Agite, ſatis moratum. Accumbite. Ego domi ſum; vel ſtans cœnabo, ſi lubeat, vel obambulans. Ceſſatis? At in- terim cœna corrumpitur. *Au.* Vivamus nunc, cure- muſque cuticulam. Simus nunc Epicurei. Nihil no- bis

1 *i. e.* Lautitiæ nimiſque exquiſitæ deliciæ in convivio mihi non arrident, Apitius enim hominum delicioſiſſime vivebat teſte Se- necâ, nihil dum vixit niſi artem culinariam & popinariam curans, contrarius omnino Diogeni de quo jam pag. 69. Si ad hoc atten- das, planiſſimus tibi fiet auctoris ſenſus. 2 *i. e.* De ſumptibus in menſa moderandis: multæ enim latæ ſunt ſuper hac re leges apud Romanos, auctoribus Orchio, Fannio (ut mox indicabit auctor) Catone & aliis. A principio Romani erant in menſa frugaliſſimi at temporibus provectæ Reipublicæ datus eſt his legibus locus, nul- liſque Romani potuerunt tandem coerceri, quod non parum con- duxit ad deſtructionem Reipublicæ & tandem Imperii. 3 Omnes fere gentes Europæanæ præter nos Lavant (*manus Scil.*) antequam diſcumbant. 4 Niſi jocoſe diceretur, maxime incivilis civilitas hoc dicendum eſſet.

bis cum fronte Stoica. [1] Valeant curæ. Abſit omnis livor, exulet obtrectatio. Sit mens læta, frons hilaris ſermo lepidus. *Ch.* Quinam ſunt iſti Stoici atque Epicurei, Auguſtine? *Au.* Stoici philoſophorum quoddam genus eſt triſte, ſeverum, jejunum, qui hominis ſummum bonum, honeſto neſcio quo, metiuntur. Epicurei his longe diverſi, felicitatem hominis voluptate terminant. *Ch.* Tu igitur cujas es tandem? Stoicus, an Epicureus? *Au.* Zenonem [2] laudo, at Epicurum [3] vivo. *Ch.* Quod tu joco dicis, Auguſtine, id ſerio factitant hodie non pauci, pallio tantum & barba [4] philoſophi. *Au.* Imo iſti vel Aſotos ſuperant. *Ch.* Heus, Dromo, ades huc. Tuo munere fungere, conſecra cœnam. *Pe.* *Quidquid appoſitum eſt, & quicquid apponetur, felix ac ſacrum eſſe jubeat, qui ſua benignitate paſcit univerſa.* Amen. *Ch.* Appone epulas. Quid cunctamur caprum hunc diſcerpere? quid trepidamus hunc gallum lacerare? *Au.* Ego Herculem præſtabo, ac belluam hanc conficiam. [5] Utrum mavis de ala, an de poplitibus? *Ch.* Utrum vis, nihil mea refert. *Au.* In hoc genere alis primæ partes tribuuntur, in cæteris poplites lautiores putat vulgus. *Ch.* Tu multum laboris mea cauſa capis. Tu permultum laborem mea cauſa ſumis. Tu omnibus miniſtras; ipſe nihil edis. Ego tibi hanc alam miniſtrabo: at ea lege, ut dimidium mihi reſtituas. *Au.* Itane agitur? At iſtud eſt tibi miniſtrare, non mihi. Tibi ſerva: ego enim ſum impudentior, quam cui miniſtrari quicquam debeat. *Ch.* Probe facis. *Au.* Eho, tu lupo cibum miniſtras? Vul-

1 Sequentia ſenſum hujus locutionis plane ſatis declarant. 2 Siquidem Zeno fundator fuit Stoicorum ſectæ, quæ dicta fuit Stoica, ex eo quod hic Zeno diſcipulos in ſtoa ceu porticu Athenis docebat, honeſtum & rectum utili & voluptuoſo præponens. 3 *i. e.* Vivo ſicut Epicurus vixiſſe dicitur, delicioſe & in voluptatibus ergo, nihil enim refert quod re vera aliter vixerit Epicurus, ſufficit quod dicatur a vulgo in voluptatibus vixiſſe. 4 *i. e.* Habitu externo, habitus enim exterior Philoſophorum olim, erat pallium & barba; omnes hypocritas autem perſtringit auctor, ſed Monachos præſertim quorum maxima pars hodie a Chriſtianorum vulgo diſtinguitur cucullа & barba, hi ſunt *iſti* quos ſine mora dicit ſuperare Aſotos Luxu, tuus autem Littleton te docebit quid Aſoti ſint. 5 Ad Herculis fortitudinem in genere non ſolum reſpicit, ſed præſertim ad id quod Hercules a Poetis immanibus feris exitium dediſſe dicitur, jocoſe dictum intelligatur.

Vulturem invitas? *Ch.* At jejunas, non cœnas. *Au.* Imo me uno nihil edacius. *Ch.* Imo mendacius [1] nihil. Proinde agito ac ſi domi ſis tuæ. *Au.* Iſtud jam plane mihi perſuaſi. Iſtud jam in animum induxi. Sic ſtat ſententia. Conſilium eſt iſtud facere. *Ch.* Quid tibi hoc vinum placet? Quid hoc villi delectat? *Au.* Mihi quidem perplacet. Me certe vehementer juvat. Me ſatis delectat. Me non mediocriter juvat. *Ch.* Utrum mavis? rubrum, an candidum?

Non refert, quo ſit colore. Formula.

Au. Equidem utroque juxta delector. Nihil refert quo ſit colore, modo ſapor placeat. Non laboro quantum oculis placeat vinum, modo palatum juvet. Nihil me movet aſpectus, ſi ſapor placeat. Parvi refert quo ſit colore, quem habeat colorem, ſi ſapiat bene. Non cupio oculos paſcere, ſi palato ſatisfacere queat, modo palatum juvare poſſit. Nihil moror colorem, modo gratus ſit ſapor. *Ch.* Credo. Atqui ſunt cœnaticæ [2] Philoſophiæ cum primis periti, qui negant vinum eſſe probandum, niſi quod placeat quatuor ſenſibus: oculis, colore: naribus, odore: palato, ſapore: auribus, fama & nomine. *Au.* Ridiculum, quid fama conducit ad potum? *Ch.* Tantum, ut multi non ſtupidi palati, vehementer probarint villum Lovanio [3] vernaculum, quum crederent eſſe Belnene. [4] *Au.* Fortaſſe jam larga potatione palatum obſurduerat. [5] *Ch.* Imo nondum attigerant poculum. Tamen judicium tuum audire cupio, hominis his in rebus peritiſſimi. *Au.* Album noſtrates rubro præferunt, quod rubrum paulo ſit acerbius, & alterum exilius quidem, ſed illud mitius, &, ut arbitror, ſalubrius. *Ch.* Habemus & ſubrubrum, & flavum, & purpureum. Hoc muſtum eſt hornum. Hoc bimum eſt, ſi quem capit vetuſtas. Habemus & quadrimum: ſed jam vapeſcit ac

1 Durius tantiſper ſonaret tale reſponſum Lingua noſtra vernacula, at dandum aliquid Ludo ſuper affinitate vocum *edacius, mendacius.* 2 Alludit ad Horatianum quid, Lib. 2. Sat. iv. ubi Poeta inducit Catium Cœnaticæ Philoſophiæ veluti Profeſſorem, dantemque de bene Cœnando regulas. 3 Urbe nota in Brabantia unde nunquam generoſum vinum. 4 *i. e.* Ex Belna *de Beaune,* Burgundiæ urbe unde totius Galliæ generoſiſſimum vinum. 5 *i. e.* Hebes factum erat, ita ut vina diſtinguere non poſſet.

ac deſipiſcit ſenio. Ætate vigor evanuit. *Au.* Luculli [1] divitias audio. *Ch.* Heus puer, ubi ceſſas? Nos hic plane negligis: non vides quanta ſit hic ſiccitas? Quid ſi hoc rerum ſtatu incendium contingeret, quo reſtingueremus? Dato ſingulis plenos cyathos. Auguſtine, quid habes, quod parum es hilaris? Quid accidit tibi quod ſedes triſtior? Quid eſt tibi, quod minime gaudes? Aut doles, aut carmina condis. Tu nunc Chryſippum [2] agis, Meliſſa tibi opus eſt. *Au.* Quam hic mihi fabulam narrat? *Ch.* Chryſippus adeo fertur intentus fuiſſe ſuis argutiis logicis, ut ad menſam etiam fame periturus fuerit, niſi ancilla Meliſſa cibum in os ingeſſiſſet. *Au.* Ille vero indignus erat, qui ſervaretur. Sed ſi te offendit taciciturnitas, placetque convivium vocalius, eſt quo id efficias. *Ch.* Memini. Recte admones: liberalius bibendum: largius, copioſius, meracius oportet bibere.

Rem attigiſti. Formula.

Au. Rem acu tetigiſti. [3] Recte judicas. Scopum attigiſti. Nam; *Fæcundi calices quem non fecere diſertum?* [4] *Ch.* Perdocte tu quidem Auguſtine, ut omnia: ſed quoniam in ſermonem vinarium, quando in mentionem incidimus vinorum, libet interrogare, quonam conſilio veteres illi Bacchum, quem vini auctorem videri volebant, Poëtarum deum dixerint. Quid enim illi temulento deo cum Poëtis, Muſarum virginum [5] cultoribus? *Au.* Quæſtio, ita me Bacchus amet [6,] poculis digna: verum quorſum tuæ quæſtiones ſpectent, ſatis intelligo. *Ch.* Quorſum, amabo? *Au.* Aſtute de vino diſputationem injicis Gallica techna, quam didiciſſe Pariſiis te ſuſpicor, nimirum quo minus interim abſumatur vini. [7] Abi, virum te judico; non fruſtra in tanta ſchola verſatus es. *Ch.* Accipio tua dicta, referam paria ſcommata,

 ubi

1 Romanorum forſan ditiſſimus fuit, Lautiuſque vivens. 2 Chryſippus fuit Zenonis diſcipulus eique in Philoſophia Stoica ſecundus, *i. e.* Ergo, ſubtriſtis es, atque edere obliviſceris, ſubſequentia planius declarabunt ſenſum, itemque quid velit dicere, quum dicit *Meliſſa tibi opus eſt.* 3 Vid. pag. 28. 4 Horatianus eſt verſus valde facilis intellectu, Lib. 1. Epiſt. v. 5 Virgines finguntur Muſæ, quoniam liber debet eſſe qui Scientiis vel poeſi animum appellit. 6 Quædam eſt Ethnica jurisjurandi ſpecies, quam ſemel notaſſe ſufficiat. 7 Loquacitas genti veluti innata, eſt ejus in ea re tota credo techna.

ubi erit commodum. Sed ad rem. *Au.* Diſſolvam ubi bibero: ſiquidem abſurdum fuerit ſicco palato de quæſtione vinoſa diſputare. Præbibo tibi, Chriſtiane. Propino tibi hunc ſcyphum dimidiatum. *Ch.* Accipio abs te libenter. Sit ſaluti. Proſit. *Au.* Jam accingor, ut me miſſum facias. Ego meo more præpoſtere faciam. Quod Baccho pueritiæ effigiem tribuerint, id habet myſterii, quod vinum potum curas & ſolicitudines animis noſtris eximit, hilaritatemque quandam inducit. Quare ſenibus quoque ipſis juventam quandam reddere videtur, dum & hilariores facit & formoſiores: id quod Horatius, cum multis in locis, tum præcipue his verſibus aperte teſtatur:

Ad mare cum veni, generoſum & lene requiro,
Quod curas abigat, quod cum ſpe divite manet
In venas animumque meum, quod verba miniſtret,
Quod me Lucanæ juvenem commendet amicæ. [1]

Nam quod huic Poëtas dicarunt deo, id ſignificatum voluiſſe ſuſpicor, quod vinum & ingenium excitat, & facundiam miniſtrat. quæ duo Poëtæ ſunt aptiſſima. Unde frigent carmina quæ ſcribuntur aquæ potoribus. [2] Eſt quidem igneus ſuapte natura Bacchus. ſed adhibitis Nymphis [3] redditur temperantior. Habes quod quærebas? *Ch.* Nihil unquam audivi veriſimilius dici ab homine Poëta. Dignus es qui bibas gemma. [4] Heus puer, tolle hanc patinam, atque appone cætera. *Au.* Puerum habes admodum inurbanum. *Ch.* Eſt veterator nequiſſimus. *Au.* Cur non inſtituis alio pacto? *Ch.* Difficile eſt, canem vetulum loris aſſueſcere [5.] Difficillimum eſt, veteratoris mutare mores. Vetulus canis non facile aſſueſcit loro. Me quidem dignus eſt. Dignum patella operculum. [6]

Si

1 Hi verſus Commentario non egent habenturque. Lib. 1. Epiſt. xv. 2 Hauſit hoc ex eodem Horatio, Lib. 1. Epiſt. xix. 3 *Aqua*, Nymphæ enim ſunt aquarum Deæ. 4 *i. e.* in poculo gemmis ornato qualibus utuntur Principes. 5 Proverbium eſt quod indicat valde difficile eſſe mutare mores aſſuetos. 6 Proverbium vulgatiſſimum apud Latinos intellectuque facillimum aliud, ſenſu ſimile jam vidimus, pag. 31, nempe *ſimiles habent Labra Lactucas.*

Si cognoſcerem quid te oblectet tibi miniſtrarem.
Formula.

Ch. Decerperem tibi quidpiam, ſi palatum tuum tenerem [1.] Miniſtrarem tibi, ſi gula tua mihi ſatis cognita eſſet. Apponerem tibi, ſi, quid potiſſimum juvaret, ſcirem. Si noſſem ingenium palati tui, eſſem tibi ſtructor. *Au.* Equidem tantundem palato, quantum animo ſapio [2.] *Ch.* Palatum habes eruditiſſimum. Nihil tuo palato doctius. Nec eo te puto inferiorem, de cujus ſingulari peritia teſtatur Satyricus: [3]

Oſtrea callebat primo deprendere morſu,
Et ſemel aſpecti dicebat littus echini [4.]

Au. Et tu mihi Chriſtiane, ut par pari referam, ipſum audiviſſe Epicurum, aut in ſchola Catiana [5] inſtitutus videris. Quid enim tua gula aut ſapientius, aut faſtidioſius? [6] *Ch.* Si oratoriam æque artem ut culinarium callerem, nec Cicero ipſe me vinceret. *Au.* Equidem ſi alterutra carendum eſſet, culinariam, quam rhetoricam mallem. *Ch.* Subſcribo tuo judicio: graviter, acute, vereque [7] judicas. Quid enim oratorum confert loquacitas, niſi quod aures ocioſas inani voluptate demulcet? Culinaria tum palatum, tum ventrem, tum totum hominem, quantus eſt, paſcit, ac reficit. *Concedat laurea linguæ,* inquit Cicero: [8] at utraque [9] concedat culinæ. Nunquam mihi Stoici illi magnopere placuerunt, qui omnia ad ſuum, neſcio quod, *honeſtum* referentes, cutis ac palati nullam rationem habendam putant. Dici non poteſt, quanto Diogene [10] ſapientior Ariſtippus [11] mihi fuiſſe videtur. *Au.* Ego

1 *I. e.* Cognoſcerem quid ei placeat. 2 Præ modeſtia deprimit ſimul mentem & palatum. 3 *Juvenalis.* 4 Nihil habent difficultatis hi verſus, habenturque Sat. iv. 5 recordare quod jam diximus, pag. 50. 6 *More Nice.* 7 Jocoſe dictum intelligatur ſicut & ſequentia, ſi non, indignum eſſet Eraſmo. 8 In orat. in Piſ. 9 *Laurea* & *Lingua*, per Lauream autem ars militaris intelligenda, ſiquidem Laurus in bello acquiritur, per linguam vero ars oratoria, ſiquidem in ea lingua primas partes tenet, ſenſus eſt ergo, duæ illæ tam eminentes artes cedant arti culinariæ. 10 De Diogene jam. 11 Fuit hic Philoſophus toto Cœlo diverſus a Diogene, ipſique coætaneus, his Horatius ſequentia ſuggerit, Epiſt. xvii. Lib. 1. *Si pranderet olus patienter Regibus uti nollet Ariſtippus,* hæc Diogenes: at de Diogene Ariſtippus: *Faſtidiret olus ſi ſciret Regibus uti.* Videas lector quis dicebat melius.

go Stoicos cum ſuis jejuniis contemno. Epicurum magis laudo ac probo, quam Diogenem illum Cynicum, qui crudis oleribus, ac ſimplici aqua victitabat. Quare nihil miror, ſi Alexander rex fortunatiſſimus, ſe Alexandrum, quam Diogenem eſſe maluit. [1] *Ch*. Nec ego ſane, quamlibet vilis homuncio, cum Diogene meam Philoſophiam commutarem: fortaſſis & Catius [2] tuus facere recuſaret. Melius noſtri temporis Philoſophi ſentiunt, qui contenti Stoicorum more diſputare, vivendo ipſum etiam Epicurum vincunt. At ego quidem rem in primis præclaram Philoſophiam puto, ſi parce adhibeatur. Nimium philoſophari non laudo. Eſt enim res perquam jejuna, ſterilis atque triſtis. Ubi in calamitatem, aut ægritudinem incidi, tum demum ad Philoſophiam, tanquam ad medicam [3] confugio. Ubi convalui; rurſum illi vale renuncio. *Au*. Tuam rationem probo. Belle philoſopharis. Salve igitur Philoſophe non è Stoa, [4] ſed è culina. *Ch*. Quid tandem habes, Eraſmi, quod parum ſis hilaris? Quid ſibi vult corrugata frons? quid ſilentium? An mihi ſuccenſes, quod te frugaliore cœna acceperim? *Er*. Imo tibi ſum iratus, quod tantum impendii mea cauſa ſit factum. Interminatus erat Auguſtinus, ne ſua cauſa diem feſtum faceres: vis nos poſthac redire nunquam. Nam talem cœnam dare ſolent ii, qui unam duntaxat dare conſtituiſſent. Quos tandem convivas videris accepiſſe? Non amiculis ſed ſatrapis cœnam paraſſe videris. An nos helluones eſſe credis? Hoc non eſt dare cœnam, ſed triduanam ſaturitatem. *Ch*. Etiam tu pergis eſſe Demea [5] Cras ut lubet diſputa? hodie Mitionem [6] te præbeas, oro. De impendio cras ſobrii diſputabimus: nunc nil niſi meras nugas audire libet. *Au*. Chriſtiane, utrum de

1 Non ſic preciſe loquutus eſt Alexander, ſed dixit, *Niſi eſſem Alexander Diogenes eſſe vellem*, quod quamquam indignum magno Alexandro, magis tamen cum ejus ſuperbiæ ſpiritu congruit, quo, in ſtatu quovis, omnes homines ſupereminere volebat, etenim id ipſum in ſuo abjectiſſimo ſtatu aſſequebatur Diogenes & ipſe quodammodo. 2 De Catio jam bis. 3 Supple *artem*. 4 *i.e.* non ex Secta ſtoica, quoniam Zeno huius philoſophiæ princeps in ſtoa ceu porticu docebat ut jam vidimus. 5 vid. pag. 1. 6 *Commodum, facilem*, mitio enim demeæ oppoſitus, talis depingitur apud Terentium, in *adelph.*

de bubulis an de ovillis carnibus mavis? *Ch.* Bubulis quidem magis delector, at ovillas magis ſalutares arbitror. Ita ingenium eſt hominum, ut perniciosiſſima quæque appetant vehementiſſime. *Au.* Galli ſuillas carnes mirum in modum amant. *Ch.* Galli amant, quæ parvo [1] conſtant. *Au.* Hac una in re Judæus [2] ſum: nam nihil æque odi atque carnes ſuillas. *Ch.* Nec injuria, quid enim inſalubrius? Ego in hoc non cum Gallis, ſed cum Judæis ſentio. *Er.* At ego ovillas pariter amo, & ſuillas: ſed diverſa ratione. Nam ovillis, quod amem, libenter veſcor. Suillas præ amore non attingo, ne quid offendam [3]. *Ch.* Bellus homo es, Eraſmi, ac feſtivus. Equidem [illegible] mecum ſoleo, unde tanta in palatis humanis diverſitas. Nam, ut Horatiano [4] carmine utar:

Tres mihi convivæ prope diſſentire videntur.
Poſcentes vario multum diverſa palato.

Er. Quamquam, ut ait Comicus, [5] *Quot homines, tot ſententiæ,* [6] & ſuus cuique mos; tamen nemo me adduxerit, ut credam plus ingeniis ineſſe varietatis quam palatis. Ita vix duos reperias, quos eadem juvent. Permultos vidi, qui butyri ac caſei ne olfactum quidem ferrent. Sunt quibus carnes nauſeæ ſint: alius elixis, alius aſſis abſtinet. Multi aquam vino præferunt. Et quod incredibile eſt, vidi hominem, qui nec pane, nec vino uteretur. *Ch.* Et quibus tandem miſer ille victitabat? Quibus veſcebatur? *Er.* Cæterorum nihil faſtidiebat, non carnes, non piſces, non olera, non poma. *Ch.* Vis ut iſtud tibi credam? *Er.* Si lubet. *Ch.* Credo, at ea lege,

1 Sic ſentire plurimos non Gallos vidi, Gallos quoſdam vero aliter ſentire. 2 *i. e.* Facio veluti ſi Judæus eſſem proindeque de ſuillis non edo, ſicut & Judæi non edunt, ex Moſaico præcepto Scil. *Deut.* xiv. 3 Futile hoc parumper mihi videtur, ac Sale Carens Eraſmico, quis amor enim vel offenſio in carnem aſſam aut coctam, at ſi ad vivam reſpicit auctor, tunc quod dicit ad id reduci debet quod nunc apud nos quidam nimis facetus diceret, *I love Chickens, for I never eat any*, quoniam per eum pulli viverent in æternum, ſed miretur tales loquendi modos qui velit, non ego: ſi aliud quam quod indicavimus intendat auctor fateor eum hic mihi videri valde obſcurum. 4 Epiſt. 11. Lib. 11. verſus autem Citati valde faciles intellectu. 5 Vid. pag. 8. 6. Proverbialis locutio gentibus omnibus ſuſpicor Communis.

ut viciſſim mihi mentienti fidem ſis habiturus. *Er.* Age faciam: modo verecunde mentiaris. *Ch.* Quaſi vero ſit quicquam tuo commento impudentius. *Er.* Quid dicet frons tua, ſi hominem tibi commonſtrem? *Ch.* Macilentum quempiam ac monogrammum [1] eſſe oportet. *Er.* Imo diceres Athletam. *Ch.* Polyphemum [2] potius. *Er.* Hoc tibi mirum videri demiror, cum multi ſint; quibus piſces vento durati ſint panis loco: nonnullis hoc præſtent herbarum radices, quod nobis panis. *Ch.* Credo, ſed perge mentiri. *Er.* Quendam in Italia, cum illic agerem, videre memini, qui nullo neque cibo, neque potu adjutus; ſomno ſaginabatur. *Ch.* Ut nihil te pudet? Non poſſum illud Satyricum non dicere:

Tunc immenſa cavi ſpirant mendacia folles. [3]

Tu Poëtaris. Tu nunc Poëtam agis. Nam, *Mentiris*, dicere, mihi religio [4] eſt. *Er.* Mentiar, ſi non Plinius auctor certiſſimus [5] ſcripſit, urſum quatuordecim dies ſolo ſomno mirum in modum ſaginari: quo tamen ita alte premitur, ut ne vulneribus quidem queat excitari. Imo, quo magis mireris, addam quod Theophraſtus [6] ſcribit, per id tempus urſorum carnes coctas quoque, ſi aſſerventur, reviviſcere. *Ch.* Vereor ne Parmeno [7] ille Terentianus iſta non contineat: Mihi facile fidem facis. Miniſtrarem tibi de cervinis carnibus, ſi ſatis eſſem urbanus. *Er.* Unde tibi nunc venatio? Unde ferina? *Ch.* Midas, homo hominum qui vivunt, liberaliſſimus, noſtrique aman-

---

1 *Pretenuem* conſulas tuum Littleton, vocis ſenſum & rationem videbis. 2 *Prægrandem*, ſiquidem Polyphemus Cyclopum maximus a poetis depingitur. 3 Ex Juvenali hic verſus Sat. vii. unica difficultas eſt in voce *folles*, at idem eſt quod *pulmones*, qui veluti follium vicem gerunt in noſtro Corpore, cavi ſunt ac eorum vi Loquimur, iiſque conſequenter mendacia proferimus. 4 *i. e.* Non audeo, nefas mihi videtur, religio enim quoddam ſacrum ſanctum & venerabile eſt, quod nefas eſt ſine veneratione Contrectare. 5 Ironice dictum intelligatur, quippe Plinius ille innumera in hiſtoria naturali ſcripſit incomperta, imo & falſiſſima. 6 Hic qui & Tyrtanus, & Euphraſtus, Ariſtotelis Diſcipulus fuit, multa ſcripſit, pauca vero extant: utcunque ſit de plurimis falſis quæ in hiſtoria naturali de plantis & animalibus ſcripſerit, Certiſſimum eſt eum opus aureum Chartæ mandaſſe legendum nunc in omnibus fere linguis vernaculis, cui titulus, *Theophraſti Caractere*. 7 Loquitur de ſeipſo Chriſtianus ſeipſum digito indicans, & alludit ad id, quod Parmeno apud Terentium in Eun. ſe loquacem profiteatur, & quod mendacia continere, *i. e.* tacere non poſſit.

amantiſſimus, mihi miſit dono: dono quidem, ſed ſic ut ego minoris emam ſæpenumero. *Er*. Quî ſic? *Ch*. Quia famulis plus dandum, quam daretur in macello vendenti. *Er*. Quæ res cogit hoc facere? *Ch*. Tyrannus omnium violentiſſimus. *Er*. Quis iſte? *Ch*. Mos. *Er*. Profecto tyrannus iſte frequenter iniquiſſimas leges obtrudit mortalibus. *Ch*. Idem ſuo more nudius tertius hunc cervum venatus eſt. Quid tu, qui ſoleas iſtius ſtudii eſſe amantiſſimus? *Au*. Equidem hoc ſtudio plane relicto, jam præter literas nihil venor. *Ch*. At mihi videntur literæ quovis cervo fugaciores. *Au*. Duobus tamen potiſſimum canibus aſſequimur, admiratione ſcilicet, atque improbitate [1] laboris. Nam & admirari plurimum, diſcendii ardorem miniſtrat; &, ut facundiſſimus [2] Poëta ſcripſit,

Labor omnia vincit Improbus.

Ch. Amanter admones, Auguſtine, ut ſoles: propterea non deſiſtam, non conquieſcam, non defatigabor donec conſequar. *Au*. Carnes cervinæ ſunt nunc admodum tempeſtivæ. Meminit Plinius de hoc animante quiddam admirabile. *Ch*. Quidnam, obſecro? *Au*. Quoties arrexere aures, acerrimi eſſe auditus: at contra cum remiſere, ſurdos. *Ch*. Iſtud ipſum mihi ſæpenumero evenit. Nam ſi quando fiat ſermo de recipiendis aureis, nihil tam auritum. Hic enim cum Pamphilo illo Terentiano aures arrigo. [3] Ubi de numerando verba fiunt, illico demitto. *Au*. Laudo te, facis ut te decet. *Ch*. Vis de his leporinis clunibus? *Au*. Tibi ſumito. *Ch*. An de tergo mavis? *Au*. Hoc animal præter ilia & clunes nihil habet appetendum. *Ch*. Vidiſtine unquam leporem candidum? *Au*. Sæpenumero. Plinius in Alpibus candidos reperiri ſcribit, quibus hybernis menſibus nivem pro cibatu eſſe ſit creditum. An verum ſit, [4] Plinius ipſe viderit.

1 *i. e.* Conſtantia, pervicacia in Labore, at cum talem canem pauci ſuſtineant alere, non mirum, ſi pauci ſcientiam venentur. 2 Virgilius eſt, verſuſque portio quæ ſequitur habetur Georg. 1. ac ex precedenti nota concludas quid ſit hic Labor improbus. 3 Alludit ad id, quod Pamphilus apud Terentium in And. audiens de amica quæ maxime cupiat ſeipſum alloquens dicit, *arrige aures Pamphile.* 4 Veriſſimum hujus coloris ibi eſſe lepores & alibi etiam, at ridiculum nivem ipſis eſſe cibum, potus tamen forſan ad colorem non parum confert, nec ideo neceſſe eſt, ſtomachum eorum nivis colorem induere.

derit. Quod ſi leporis cutem candidam reddit nix, ſtomachum habeat candidum neceſſe eſt. *Ch.* Mihi veriſimile non fit. *Au.* Accipe magis admirandum, at fortaſſe tibi non inauditum. Idem utramque vim ſingulis ineſſe teſtatur, maris & fœminæ, ac fœmellas ſine mare [1] æque gignere. Iſtud ipſum multi aſſeverant, præſertim venandi ſtudioſi. *Ch.* Eſt ita ut dicis. Sed hos cuniculos, ſi placet tentemus, quia pinguiuſculi ſunt ac tenelli. Miniſtrarem illi Nymphæ, [2] ſi propius aſſiderem. Auguſtine, iſtius tibi viciniæ curam age, ſi libet: calles enim quo geſtu ſit miniſtrandum iſtis Veneribus. [3] *Au.* [redacted] dicas, naſute. [4] *Ch.* Quid ? te [redacted] delectant ? *Au.* Me quidem non mediocriter juvant, ut ſum minime faſtidioſus. At hic anſer, neſcio quo pacto, nihil me juvat: nihil enim in vita vidi ſiccius: ſiccior eſt pumice, aut etiam noverca Furii illius in quem Catullus [5] multum jocatur. Ligneus mihi videtur. Et me hercule, quantum ſuſpicor, veteranus miles immodicis excubiis ſeſe maceravit. A junt enim anſerem inter omnia animalia longe eſſ vigilantiſſimum. Et profecto, niſi conjectura falloı hic anſer ex eorum numero eſt, qui, canibus un: cum excubitoribus ſomno ſopitis, Romanum olin Capitolium defenderunt. [6] *Ch.* Veriſimile (ita m Deus amet) dicis: nam ex eo ſeculo relictum arbi tror. *Au.* Hæc quoque gallina aut parcum ſaginato rem habuit, aut amavit, aut certe zelotypa vixit quo quidem morbo hoc animantis genus maxim laborat. Hic capus longe melius pinguit. Vide cura quid faciant. Quod ſi ex Theodorico [1] noſtr Gallo

1 Falſum hoc, generatio enim nulla, ſaltem perfectorum anima lium, ſine duorum congreſſu, itaque vel hallucinantur Plinius & plurimi venatorum, vel ſunt inter lepores Hermaphroditi, quod ultimum tamen non facile crediderim. 2 *Puella*, quæ diſcumbere ſupponitur. 3 *i. e.* Puellis formoſis & elegantibus, Venus enin pulchritudinis eſt Dea, at ſuſpicor præterea jocoſum auctoren tantiſper gaudere in ambiguitate vocis quæ aliquando aliquid am plius quam pulchras mulieres menti ſuppetit. 4 Vid. pag. 18. 5 In epigrammate cujus initium *furi cui*, Catullus autem ingenioſus at que jucundiſſimus fuit Poeta. 6 A Gallis ſcil. in hanc arcem nocte irrepentibus, ut videre eſt in Floro aliiſque Romanis Hiſtoricis notum eſt autem præterea anſeres a principio apud Romanos vi cem excubiarum geſſiſſe in Capitolio. 7 Qui hic ſupponitur ac cumbere, & Gallus eſſe natione, quod præbet occaſionem joco.

Gallo, faceremus capum, multo citius pingueſceret. *Th.* Non ſum gallus. *Au.* Fateor, non es Gallus Cybeles, [1] neque gallus gallinaceus, at forte Gallus gallaceus. [2] *Ch.* Quid hoc verbi eſt? *Au.* Hoc ænigma tibi conjectandum relinquo, ego Sphingem præſtiti, tu Oedipus eſto. [3] *Ch.* Dic mihi bona fide, Auguſtine; nulla tibi cum Gallis unquam fuit neceſſitudo? Nihilne affinitatis tibi cum Gallis contraxiſti? Nullum fuit commercium? *Au.* Nihil, nihil ſane. *Ch.* Tanto es nequior. *Au.* Sed cum Gallabus nonnihil. *Ch.* Libetne de jecore anſerino, quod apud veteres in deliciis cum primis habebatur? *Au.* Non ſum rejecturus, quod à tua manu venerit. *Ch.* Non eſt quod expectes Romanas delicias. *Au.* Quas? *Ch.* Carduos, cochleas, teſtitudines, colubros, fungos, boletos, tubera. [4] *Au.* Iſtis omnibus ego vel rapam præferam. Liberalis es, benignus es, Chriſtiane. *Ch.* Has perdices nemo attingit, ne columbos quidem. Cras eſt dies jejunii ab Eccleſia indicti; adverſus hanc eſuriem munite vos. Onerate ſaburra navim adverſus imminentem tempeſtatem. Bellum inſtat; inſtruite ventrem commeatu. [5] *Au.* Utinam iſthuc verbi tacuiſſes, hilariores ſurrexiſſimus à cœna. Miſeros nos reddis ante tempus. *Ch.* Quid ita? *Au.* Quia minus anguem odi, quam piſces. *Ch.* At non tu ſolus. *Au.* Quis hoc tædii nobis invexit? *Ch.* Quis commonſtravit aloën, abſinthium, & ſammonium dare in remediis? *Au.* Sed iſta dantur ægrotis. *Ch.* Sic hæc dantur nimium recte valentibus. Aliquando præſtat ægrotare, quam plus ſatis valere. *Au.* At mihi videtur minus oneris olim impoſitum Judæis. [6] Equidem ab anguillis & porcis facile temperarim, modo liceat capis & perdicibus expleri.

Ch. In

---

1 Vid. pag. 45. 2 *I. e.* Amans Gallicas mulieres, vox non latina certe quod auctorem non latebat, at utitur ut ludat jucundius, proindeque mox voce congruenti vocat has mulieres *Gallas*, datque ablativum plurale *Gallabus*, ut dicitur *Filiabus*. 3 Fabulam cui alluditur de Sphinge & Oedipo reperies in tuo Littleton, *i. e.* ergo propoſui Ænigma, Divina tu. 4 *Truſſes.* 5 Hæc & ſimilia metaphorica non notamus, ut pote valde clara quamvis metaphorica. 6 Subauditur, *quam nobis ſub* talis Eccleſiæ, (nempe Papiſticæ) regimine viventibus, quæ ſancivit crebriora jejunia & interdixit plures ſpecies cibi, imo & ſalubriores quam Lex Moſaica, ut ex ſequentibus patet & veriſſimum eſt, quanquam pro forma quædam theſi objiciantur.

Ch. In pleriſque non res, ſed animus nos diſcernit à Judæis. Illi manum abſtinebant à certis cibis, velut ab immundis & animum inquinaturis. Nos cum intelligamus omnia munda eſſe mundis, tamen carni laſcivienti, velut equo ferocienti pabulum ſubducimus, quo magis dicto ſit audiens ſpiritui. Nonnunquam immoderatum ſuavium rerum uſum abſtinentiæ moleſtia caſtigamus. *Au.* Audio: ſed eadem opera defendi poſſet circumciſio præputii. Moderatur & illa coitus pruritum, [1] & cruciatum adfert. Si omnes itidem abhorrerent à piſcibus atque ego, vix à parricida tam atrox ſupplicium exigerem. *Ch.* Quorundam palato gratior eſt piſcium, quam carnium eſus. *Au.* Congruunt igitur his, qui gulæ ſerviunt, non valetudini. *Ch.* Equidem audivi quondam apud Æſopos [2] & Apitios præcipuum luxum in piſcibus fuiſſe. *Au.* Quî conveniunt igitur deliciæ cum ſupplicio? *Ch.* Non omnibus ſunt muræenæ, aut ſcari, aut acipenſeres. *Au.* Ergo tenues [3] ſoli diſcruciantur, quibus ſatis male eſt, etiam cum veſci licet carnibus. Fit enim non raro, ut cum licet veſci per Eccleſiam, non liceat per crumenam. *Ch.* Durum, me hercle, interdictum. *Au.* Quod ſi interdictus carnium eſus divitibus, vertitur in delicias; &, ſi pauperibus ſæpe non licet veſci carnibus, etiam cum licet, ac ne piſcibus quidem, qui fere carius emuntur; cui igitur bono erit interdictum? *Ch.* Omnibus: nam tenuibus cochleis aut ranis licebit veſci, aut cepe, porrumve arrodere. Mediocres detrahent nonnihil quotidianis obſoniis. Quod ſi quid divites deliciabuntur hac occaſione, ſuæ gulæ imputent, non incuſent Eccleſiæ conſtitutionem. *Au.* Pulchre dixti: ſed interim à tenuibus, qui ſummis ſudoribus alunt familiam, & procul abſunt ab amnibus ac lacubus, exigere carnium abſtinentiam, eſt indicere famem, aut βϗλιμίαν [4] magis. Atqui ſi quid

1 Credo per operationis tempus donec vir revaleſcat. 2 *i. e.* Homines Apitio ac Æſopo ſimiles, de Apitio jam pag. 72. Æſopus hic autem fuit quoque quidam minus notus ei ſimillimus, at diſſimillimus Æſopo Fabularum auctori notiſſimo. 3 *Pauperes.* 4 A λιμὸς *fames* & βϗ̀ς *bos*, quaſi diceres, *famem bovis*, *i. e.* ingentem.

quid Homero [1] credimus, longe miſerrimum mortis genus eſt, perire fame. *Ch.* Sic viſum eſt Homero cæco, at apud Chriſtianos miſer non eſt, qui bene moritur. *Au.* Eſto ſane: ſed tamen durum eſt à quoquam exigere, ut moriatur. *Ch.* Nec hoc animo Pontifices interdicunt eſum carnium, ut intereant homines, ſed ut vel affligantur moderate, ſi deliquerunt; vel ſubducto lætiore pabulo, corpora minus ferociant adverſus ſpiritum. *Au.* Iſtuc ipſum efficiet moderatus carnium eſus. *Ch.* Sed in tanta corporum varietate certus carnium modus præſcribi non poteſt, niſi genus poteſt. *Au.* Sunt & piſces, & qui multum addant alimenti: ſunt carnes, quæ minimum. *Ch.* Sed in genere plus alunt carnes. *Au.* Age dic mihi, ſi quo tibi foret iter, utrum malles equum alacriorem ac ſublaſcivum, an morbidum, qui ſubinde collabens ſeſſorem dejiciat in terram? *Ch.* Quorſum iſtud? *Au.* Quia piſcium eſus, corruptis humoribus, corpora noſtra reddit magnis morbis obnoxia, ut jam ſpiritui non poſſint ſubſervire. *Ch.* Quibus morbis? *Au.* Podagræ, febri, lepræ, morbo regio. *Ch.* Qui ſcis? *Au.* Credo medicis: id malim, quam experiri. *Ch.* Id fortaſſis in paucis accidit. *Au.* Equidem arbitror in pluribus. Porro, quoniam animus agit per organa materialia corporis, quæ malis aut bonis humoribus afficiuntur, vitiatis inſtrumentis, non poteſt, ut vult, exercere vim ſuam. *Ch.* Scio medicis magnopere damnatum eſſe piſcium eſum; ſed ſecus viſum eſt majoribus noſtris, quibus obtemperare religioſum eſt. *Au.* Religioſum erat & olim, non violare ſabbatum: ſed prius erat, ſervare hominem ſabbato [2.] *Ch.* Suæ quiſque ſaluti conſulat. *Au.* Imo, ſi Paulo volumus auſcultare, nemo, quæ ſua ſunt, quærat, ſed quiſque quæ alterius. [3.] *Ch.* Sed unde hic novus Theologus in convivio? Unde novus hic ac ſubitus Magiſter noſter? *Au.* Quia mihi male convenit cum piſcibus. *Ch.* Quid igitur? An non abſtines à carnibus? *Au.* Abſtineo, ſed obmur-

1 Græcus Poeta omnium notiſſimus & nobiliſſimus, ut omnes norunt. 2 2 Cor. x. 3 1 Cor. xiii.

murmurans, nec ſine meo magno malo. *Ch.* Charitas omnia ſuffert. *Au.* Verum; ſed eadem quam minimum exigit. [1] Si ſuffert omnia, cur non ferunt nos his veſci cibis, quos indulſit libertas Evangelica? Cur hi, à quibus Chriſtus toties amorem ſui ſtipulatus eſt, patiuntur tot hominum & corpora periclitari morbis capitalibus, & animas æternæ damnationis periculo, ob rem nec interdictam à Chriſto, nec per ſe neceſſariam? *Ch.* Ubi aliud ſuadet neceſſitas, ceſſat humanæ conſtiturionis vigor, ceſſat & voluntas nomothetæ. [2] *Au.* At non ceſſat offendiculum infirmorum. Non ceſſat ſcrupulus meticuloſæ conſcientiæ. Poſtremo non ſatis conſtat, quibus liminibus finiatur iſta neceſſitas. An quum cœperit ichthyophagus [3] agere animam? Sero morienti porriguntur carnes. An cum totum corpus habet epialus? Non tanti erat ciborum delectus. *Ch.* Quid igitur tu velles preſcribi? *Au.* Scio, ſi quis mihi credat Eccleſiaſticæ rei dictaturam. [4] *Ch.* Quid iſthuc verbi eſt? *Au.* Si ſummus eſſem Pontifex, hortarer omneis ad perpetuam vitæ ſobrietatem, ſed præcipue ſub diem feſtum. Cæterum jus facerem cuique veſcendi quibus vellet, pro corporis ſalubritate, dum moderate & cum gratiarum actione: daremque operam uti hec, quod detraheretur obſervationibus hujuſmodi carnalibus, accreſceret ad ſtudium veræ pietatis. *Ch.* Nimirum iſtud mea quidem ſententia tanti eſt, ut te faciamus Pontificem. *Au.* Rides: ſed tamen cervix hæc [5] ſufficeret vel triplici coronæ [6] ſuſtinendæ. *Ch.* At interim vide, ne iſta ſcribantur inter articulos Pariſienſium. [7] *Au.* Imo quicquid dictum

1 Hoc vere eſt adverſarium ſuis ipſius telis Conficere. 2 *Legiſlatoris* a *νομος Lex,* & *τίθημι pono, ſtatuo.* 3 Græcum eſt quoque. at reperias in tuo dictionario, ſicut & *E...ia'us* paulo infra. 4 *ſummum regimen,* concludet & ipſe puer cum in dictionario viderit quid ſit dictatura, *i. e.* ergo ſi eſſem Papa ut mox declarat. 5 Commonſtrat caput Auguſtinus. 6 *Papali dignitati,* gerit enim Papa triplicem Coronam. 7 Irridet Pariſienſes ſorboniſtas, qui tunc articulos faciebant de iis quæ dicta vel ſcripta fuerant a quibuſdam ab ipſo Eraſmo præſertim, quos hæreticos pronuntiabant, volebantque tales a Papa pronuntiari, taleſque exiſtimari a Principibus, cui rei non abſimile quidam & adhuc ubique fere faciunt.

dictum eſt ſcribetur in vino, [1] ſicuti par eſt, dicta inter pocula. Sed ſatis jam Theologiæ in convivio. In cœna ſumus, non in Sorbona. [2] *Ch.* Quid vetat dici Sorbonam, ubi bene ſorbetur? [3] *Au.* Sorbeamus igitur, non diſputemus; ne nobis à ſorbis [4] dicatur Sorbona, non à ſorbendo. *Ch.* Agite, hoſpites humaniſſimi, quæſo ut cœnulam noſtram, licet tenuem, æqui bonique conſulatis. Præbete vos hilares, ac lubentes, quamvis convivium tenue ſit & frugale: ego veſtra facilitate fretus, familiariter vos vocare ſum auſus. Et eſt ſane veſter mihi adventus, conſpectuſque, non modo gratiſſimus, verum etiam jucundiſſimus. *Conviva.* Cœna tua, Chriſtiane optime, multis modis elegans, lautaque nobis videtur. Quod excuſas, id unum habet accuſandum. Nam magnificentior fuit, quam ſat eſt. Siquidem hoc convivium opiparum in primis ac lautum judicarim, quod primum ſimplicibus epulis, deinde hilaritate, riſu, jocis, ſalibus ſit conditum: quæ omnia noſtro convivio non defuerunt. *Ch.* Verum de convivarum numero hic mihi quiddam in mentem venit, quos neque pauciores tribus, neque plures novem eſſe oportere ſcripſit Varro. [5] Tres enim ſunt Charites, id eſt, Gratiæ, humanitatis ac benevolentiæ præſides: & novem ſunt Muſæ, honeſtiorum ſtudiorum duces. At hic decem convivas eſſe video, virginibus exceptis. *Au.* Nihil convenientius accidere potuit. Nos ſumus Varrone ipſo paulo ſapientiores. Nam tres puellas lepidiſſimas, tanquam tres Charites adhibuimus. Deinde quia à novem Muſarum choro Apollo [6] abeſſe nunquam credendus eſt, jure decimum adjecimus convivam. *Ch.* Poëtice dixiſti. Si mihi laurus adeſſet, laurea corona caput tuum cingerem,

1 *i. e.* Delebitur ſtatim, non dictum Conſcebitur, quoniam ſtatim perit quod in vino ſcribitur. 2 Facultas eſt hæc Pariſienſis Theologica, ad cujus doctores vidimus jam auctorem reſpicere, *i. e.* ergo non ſumus in loco exercitationibus Theologicis deſtinato. 3 Mirum ſi hanc jocandi occaſionem tali convivio congruentem præteriiſſet. 4 Pomi quoddam genus eſt quod acerbitate conſtringens fauces impedit quominus bene bibatur. 5 Auctor, qui teſte Gellio hæc ſcripſit in menippæis. 6 Siquidem muſarum deus eſt.

rem, fiereſque Poëta laureatus. [1] *Au.* Si malva [2] coronatus eſſem, malvatus. Tantum honoris mihi non arrogo. Honor hic major eſt, quam ut mihi conveniat. Haud equidem tali me dignor [3] honore. *Ch.* Vultiſne ſinguli tantundem mea cauſa facere, quantum veſtra ſum facturus? *Co.* Volumus, ac lubentes quidem. *Ch.* Ebibetis igitur ordine ſuum quiſque calicem : à me exemplum capietis. Tibi hoc primum propino, Mida. *Midas.* Accipio abs te libenter. Pro quo vulgus, præſtolor [4,] dicit. Equidem non recuſo. Nihil tua cauſa recuſabo. *Ch.* Tu inde cæteris propina. *Mi.* Eraſmi, præbibo tibi dimidiatam pateram. *Er.* Precor ut ſit tibi bon[illegible] tibi bonum atque commodum. Proſit tibi. Proficiat, durius dicitur. *Ch.* Sed cur ceſſat patera ? Cur non obambulat ? Defecit nos vinum ? Ubi ſunt oculi tui ; furcifer ? Vola, adfer ejuſdem generis ſextarios duos. *Puer.* Eraſmi ſalve ; quidam pro foribus te conventum expetit. *Er.* Quiſnam eſt ? *Pu.* Mori [5] famulum ſe dicit ; herum ejus ex Britannia adveniſſe ; cupere ut ſe viſas, quandoquidem prima luce iter parat in Germaniam. *Er.* Chriſtiane, ſubducatur ratio : nam mihi quidem abeundum. *Ch.* Rationem, Eraſmi doctiſſime, hujus cœnæ ego confecero. Non eſt quod calculum fruſtra teras : gratiam habeo, qui dignatus ſis noſtro adeſſe convivio. Sed avocari te moleſtum eſt, nondum peracta fabula. [6] *Er.* Quid ſupereſt, niſi ut dicam. Valete & plaudite [7] ? *Ch.* Age, boni conſulemus, quando tu non ab equo ad aſinos, [8] ſed ab amicis ad amiciſſimos properas. *Er.* Ego pariter tibi gratias ago, quod pro tua humanitate ad hoc convivium longe ſuaviſſimum me vocaris

1 Quoniam Poetæ eximii vel ab ipſis Imperatoribus Laurea donabantur, hinc tales dicebantur Laureati. 2 Herba eſt viliſſima nulli unquam in honorem data, ſic ridet auctor, ut parvi faciens vel ipſam Lauream niſi quid reale ſecum adferat. 3 *Judico dignum*, & eſt finis verſus notiſſimi. 4 Vox tamen eſt vere Latina, ſed ſenſui in quæſtione non reſpondet bene. 5 Noſtrum intelligit notiſſimum Cancellarium ſub Henrico octavo ipſi Eraſmo amiciſſimum. 6 *Convivio.* 7 His duobus verbis Coronabantur olim Comœdiæ ſeu Fabulæ, hic congruunt ergo bene, quoniam convivium quod vocatum jam *Fabula*, reſpectu Eraſmi peractum ſupponitur. 8 Proverbium quum quis melioribus relictis ad pejora animum appellit.

caris. Valete, ſodales optimi. Bibite non ſegniter, & vivite ſuaviter. *Ch.* Heus Dromo. Sedetis jamdudum otioſi omnes. Libetne cuiquam quicquam amplius? *Con.* Nihil omnino. Strenue munus noſtrum adminiſtravimus. *Ch.* Tolle igitur hæc, ac bellaria appone. Muta quadrulas, atque orbes. Tolle cultrum meum, qui humi decidit. Pyra vino perfunde. Adſunt mora præcoqua, etiam domi noſtræ nata. *Co.* Tanto erunt ſuaviora, quod vernacula. *Ch.* En pruna cerea, en Damaſcena, rarum apud nos ſpectaculum. En mitia mala. En mali novum genus, cujus matrem [1] ego hiſce manibus conſevi. Nuces, caſtaneæ, omne deliciarum, quas horti noſtri benigne effundunt, genus. *Au.* Sed floſculi deſunt. *Ch.* Iſti Gallici ſunt apparatus, qui magnificentiam eam potiſſimum amant, quæ minimo conſtat. Nobis non eſt ea mens, aut ingenium. *Au.* Non apud Gallos tantum reperies, quibus ea placeant quæ minimo conſtant. *Ch.* Sed heus tu, Auguſtine, num tu credis te hic immunem [2] bibiſſe? Egone te meis immunen tinxero poculis? At interim propinatori tuo dimidium ſcyphi debes. *Au.* Is jamdudum me miſſum fecit. Is mihi hujus debiti gratiam fecit. *Ch.* Unde ille ſibi vindicat tantum autoritatis? Vix Romanus pontifex hoc vinculi relaxet. Noſti priſcam conviviorum legem, ἢ πῖθι ἢ ἄπιθι [3] *Au.* Remittendi jurisjurandi jus habet, cui factum eſt, & cujus intererat ſervari. *Ch.* Sed omnium convivarum intereſt, ſervari leges inviolabiles. *Au,* Age, quando hæc eſt Germanorum religio, exorbebo quod reliquum eſt. Sed quid tibi rei mecum eſt? *Ch.* Impendium reddas oportet unus nomine omnium. Quid expalluiſti? Ne verere, perfacile poteris. Fac quod ſæpe feciſti, ut aliqua elegantia doctiores à cœna ſurgamus: neque enim clam te eſt, veteres illos in ſecundis menſis [4] hilariora quædam diſputare ſolitos. Age igitur, quibus & quot modis hæc oratio poteſt enunciari, *Indignum auditu?*

Indignum

1 Arborem ex qua crevit. 2 *I. e.* Nihil conferendo de tuis in hoc convivio, videbis infra quid intelligat. 3 *Vel bibe, vel abi.* 4 *The laſt Courſe of the Table, the Deſert.*

Indignum Auditu, Formula.

Au. Dixti pulchre per poſterius ſupinum : Auditu minime eſt dignum. Indignum eſt audiri. Haud dignum eſt quod audiatur. Et, ut audiatur, indignum. Levius eſt, quam quod audiri debeat. Vix operæ precium eſt referre. Non tanti eſt ut audiatur. Ineptius eſt, quam quod audiatur. Non eſt operæ precium narrare. *Ch.* Quot modis hæc ſententia verti poteſt, *Magno mihi conſtat?*

Variandi ratio hanc orationem, Magno mihi conſtat.

Au. His verbis, impendo, inſumo, impertio, conſtat. ut : Multum in te docendo inſumpſi laboris. Plurimum ea in re operæ inſumpſi. Non minus pecuniæ quam curæ in eam rem impendi. Non parum inſumpſi pecuniæ, temporis permultum, laboris plurimum, ingenii nonnihil. Multum lucubrationis impendi. Multis vigiliis hæc res mihi conſtat, multo ſudore, multa opera, plurimo labore, ſumptu ingenti, pecunia magna. Pluris mihi conſtat quam credas. Minoris mihi conſtat uxor, quam equus meus. *Ch.* At quid ſibi vult, Auguſtine, quod verbo iſti, *Conſtat,* modo ablativum, modo genitivum caſum apponis? *Au.* Quæſtionem perutilem ac late patentem moviſti. Verum ne convivas loquacitate mea premam, pauciſſimis abſolvam. Sed cupio ſingulorum hac de re audire ſententiam, ne cuiquam, ut dixi, ſim moleſtus. *Ch.* Quidni cupiant idem vel puellæ? *Au.* Illæ ſane nihil aliud quam audient. Accingar igitur, grammatica bene fortunante. Scis verba emendi, ac vendendi, aliaque eſſe conſimili ſignificatu, quibus apponantur hi genitivi ſoli, tanti, quanti, pluris, minoris, tantidem, quantivis, quanticunque : at ita, ſi ſubſtantiva non apponantur : quæ ſi accedant, utraque in ablativum caſum vertuntur. Quod ſi precium certum apponatur, pones in ablativo. Si per adjectivum ſubſtantive poſitum, in ablativo pones, niſi per adverbia loqui malis. *Ch.* Quænam verba ſunt, de quibus præcipis? *Au.* Hæc fere ſunt, emo, mercor : redimo, id eſt, aut captum, aut perditum : vendo, venundo : revendo, id eſt,

rurſus

rurſus vendo, quod mihi venditum erat. Veneo, id eſt, vendor: cujus præteritum venivi vel venii: ſupinum, venum: hinc venalis. Ab illo, id eſt, vendo, vendibilis manat. Mereo, pro inſervio, & ſtipendium facio. Comparo, id eſt, emo vel committo. Commuto, muto, permuto. Cambire [1] penitus barbarum in hoc ſenſu. Æſtimo, taxo, indico, pro æſtimo, cenſeo. Liceor, liceris: licitor, licitaris: addico. Diſtrahor, id eſt, circumferor ut veneam. Metior pro æſtimo, aut taxo. Conſtat, pro emitur. Conducere, locare. Fœnero, ad fœnus do. Fœneror, ad fœnus accipio. Paciſcor, pactus ſum. Pa[illegible], pepigi, id eſt, pactum facio. *Ch.* Da exemplum.

Vendendi & emendi, Formulæ.

Au. Quanti iſtum agrum in ſingulos annos locas? Reſpondebimus: Vigenis libris Francicis. [2] Hui, nimio locas. Imo locavi olim multo pluris. At ego tanti non conducam. Si conduxeris minoris, peream. Imo jam vicinus tuus Chremes agrum obtulit, ac rogat. Quanti? Tantidem quantum tu petis. At multo meliorem. Mentiris. Facio, ut ſolent qui licentur. Tu ipſe tanti poſſide. Quid liceris, vel licitaris, quum nihil ſis empturus? Quanticunque addixeris, ſolvam optima fide.

Alterum exemplum.

Congrum iſtum, Syra, [3] quanti vendis? Decem obolis. Nimio, turpiſſima. Imo minimo: nulla tibi vendet minoris. Emoriar, ſi non tanti mihi conſtat, aut certe non multo minoris. Mentiris venifica, quoniam duplo vis vendere, aut triplo. Et centuplo, ſi queam: ſed fatuos non invenio. Quid ſi liciter teipſam? Quanti æſtimes te? Ut lubet. Quanti me liceris?

1 Obſoletum quidem verbum, videbis tamen in quibuſdam auctoribus idem eſt quod Commutare. 2 Vox [illegible]vere non Latina ſed commoda, hoc vidit auctor bene, intelliguntur ergo *French Pounds*, quæ ſingulæ valent, *Twenty Pence.* 3 Nomen gentile quod vile habebatur apud Romanos, proindeque dabatur ſervis, & vilibus mulieribus, mulier eſt hic ergo vilis cum qua Auguſtinus ſe Colloqui ſupponit, diſtingues facile quæ ſupponatur mulier dicere, & quæ Auguſtinus, idem obſervandum in parte ſequentis paragraphi, excepto quod cum vili & paupere muliere non ſe loqui ſupponat Auguſtinus, ſed cum publicano divite. Præcedentis paragraphi eadem fere ratio.

ceris? Quanti indicas te? Dic, quanti te taxas? Quanti teipſam inſcribis? Decem ſcutatis. [1] Hui tanti? Eho, an tu minoris me æſtimas? Ego olim non ſemel pluris in unam noctem ſum conducta. Credo; at nunc non paulo minoris æſtimo quam piſcem. Abi in malam rem, ganeo; tantidem te æſtimo, quanti tu me. Qui te teruncio emerit, nimio emerit. Aut pluris emar, aut non vendar. Si magno venire cupis, larva tibi opus eſt, nam rugæ iſtæ non ſinunt, ut carius vendaris. Ei qui tanti me nolit, non ſum venalis. Ego ne culmo [2] quidem te emero. Conſtiti pluris.

Tertium exemplum.

Auctioni hodiernæ interfui. Ain' tu? Licitatus ſum vectigalia, Quanti tandem? Decem millibus. [3] Hui, tanti? Ne mireris; erant qui multo pluris licitarentur, pauci qui minoris. Cui tandem? addicta ſunt vectigalia? Chremeti uxoris tuæ ſummo & maximo amico. Sed divina, quanti ſunt addicta. Decem? Imo quindecim. Deus bone, ego mihi hominem ipſum cum tota familia dimidio addictum nolim! At ille uxorem tuam duplo emptam cupit. Animadvertiſtine in his orationibus, ubicunque adſit ſubſtantivum precii, id in ablativo poni, cæteris aut in genitivo poſitis, aut in adverbium mutatis? Comparativum nunquam audiſti ſine ſubſtantivis, exceptis illis duobus, pluris & minoris. Sunt & alia verba, de quibus ſumus loquuti, non admodum diſſimilia, ſum, facio, habeo, duco, æſtimo, pendo, quæ idem fere ſignificant: fio itidem. Junguntur autem his fere genitivis, multi, parvi, magni, pluris, plurimi, minoris, minimi, maximi, tanti, quanti, flocci, pili, nihili, nauci, hujus, & ſi qua ſunt his ſimilia. *Ch.* Da exempla.

Æſtimandi Formula.

Au. Scis quanti te ſemper fecerim. Tanti fies apud homines, quanti virtutem facies. Præceptores meos

1 Subauditur *nummis*, qui ſcutati dicuntur, quoniam ſignati ſunt ſcuto, *a Shield*, & ſunt moneta inferioris Germaniæ. 2 *For a Straw*, 3 In talibus moneta plurimum in uſu in loquendo eſt intelligenda, ſi quis ergo ſic loqueretur apud nos *Pounds*, eſſent ſubintelligenda.

meos ſemper feci plurimi. Aurum hac tempeſtate magni venditur, literæ nihili, ſive pro nihilo ducuntur. Aurum minoris habeo, quam credas. Tuas minas flocci facio. Promiſſa tua duco minimi. Non pili te facio. Si tanti ſapientia penderetur, quanti pecunia, nemo auro egeret. Pluris apud nos fit aurum ſine ſapientia, quam ſapientia ſine auro. Hoc pluris te habeo, quod doctus ſis. Minoris hic fies, quod mentiri minime calleas. Hic multi fiunt, qui nigrum in candida vertunt. [1] Hoc mihi pluris es, quod literas amas. Tanti apud omnes eris, quantum poſſidebis. Tanti ubique haberis, quantum habebis. Non quanti habearis, ſed quanti ſis, intereſt. Tanti Chriſtianum meum facio, quanti alium neminem. Inveniuntur & alia verba cum his genitivis & ablativis, quæ natura ſua non ſignificant emtionem, aut aliquid ſimile. Petrus oſculum puellæ ſcutato emit. Sit illi fauſtum ; nolim ego baſiare tanti. Quanti luditis ? Quanti cœnaſtis? Quoſdam ſexcentis ſeſtertiis [2] cœnaſſe legimus : at Galli ſæpenumero liardo [3] cœnitant. Fauſtus quanti docet ? Parvo : at pluris, quam Delius. Quanti igitur ? Undeviginti aureis. Non diſcam mentiri tanti. Phædria apud Terentium & rem [4] & ſeipſum perdidit. At nolim ego amare tanti. Quidam magno [5] dormiunt. Demoſthenes pluris ſiluit, quam alii loquebantur. [6] Æqui bonique

---

1 *i. e.* Qui prava recta faciunt, habetur apud Terentium *in Phorm.* 2 Quid ſit ſeſtertius & ſeſtertium diſcas ex dictionario, ſed hoc credo tamen mihi notandum venit, ſeſtertia ſimpliciter in neutro plurali ſemper intelligi mille, *i. e.* ſignificare mille ſeſtertios, & cum adverbio numeri ſemper intelligi centum mille, verbi gratia decem ſeſtertia, ſunt decem millia ſeſtertiorum, decies vero ſeſtertiûm. (quod tunc ſic ſcribitur pro *ſeſtertiorum*) ſunt decem centena millia ſeſtertiorum vel ſeſtertiûm, ſexcentis ergo hic ſeſtertiis, ſunt ſexcentis ſeſtertiorum millibus, quod prodigioſam ſummam faciet unicæ cœnæ ſumptui comparatam, etiamſi prætium fere infimum at magis receptum ſeſtertio tribueris, ſcil. *Three Half pence*, erit enim ſumma 3750 *Pounds Sterling*, reſpicit autem auctor ad plures Luxurioſos veluti Apitium, Antonium, Heliogabalum, &c. Sed ad Lucullum præſertim Romanorum illum divitiſſimum & ſplendipiſſimum qui ſic multoties cœnaſſe ſcribitur. 3 Vox non Latina qua intelligit quod Galli vocant *un Liard*, quod eſt preciſe *One Farthing*. 4 *Opes.* 5 Reſpicit ad Galbam ni fallor de quo diximus, pag. 14. qui dormiendo vel ſaltem dormire ſimulando, favorem Mecenatis captabat, & id ſimiles, aut ſimilia. 6 Quoniam Demoſthenes ille Oratorum maximus aliquando præmium accepiſſe dicitur ut ſileret.

nique conſulas oro. Eſt & aliud verbornm genus, quæ accuſativum una cum genitivo aut ablativo caſum exigunt: quæ ſunt: Accuſo, id eſt. objicio crimen, aut culpo etiam abſentem. Incuſo, culpo extra judicium. Arguo, reprehendo. Inſimulo, impingo ſuſpicionem culpæ. Poſtulo, in jus voco. Accerſo, defero, damno, condemno, pronuncio illum eſſe in culpa. Admoneo, commonefacio. *Ch.* Exempli cauſa.

Accuſandi Formulæ.

Au. Scipio accuſatus eſt ambitus, [1] aut de ambitu. Arguis me impudentiæ, ipſe impudentiſſimus. Lepidus [2] poſtulatus eſt repetundarum. Accerſitus eſt capitis. Si hominem inſimulabis avaritiæ, male audies. Admoneto eum priſtinæ fortunæ. Mortales ipſo vocabulo ſuæ conditionis admonentur. Commonefacito Lepidum promiſſi. Sunt pleraque quæ accuſativum geminum admittant: Doceo te literas. Exorat te veniam. Dedocebo te iſtos mores. Popoſcit me mutuum. Hic ejus rei mihi admonendus es, quod in his ſecundum accuſativum etiam paſſiva obtinent, in aliis genitivus manet. A me doctus eſt literas. Poſtulant me furti. Poſtulor furti. Accuſas me ſacrilegii. Accuſor ſacrilegii. [3] Scio te nondum expletum. Scio animo tuo nondum eſſe ſatisfactum. Quando enim tantus elegantiarum helluo ſatietur? Sed convivis parcendum eſt, quos hæc non omnes perinde delectant. A cœna inter deambulandum, id quod rationi deerit, perſolvemus, niſi quid aliud cenſes. *Ch.* Fiat ex tua ſententia. Agamus gratias benignitati divinæ, deindu pauliſper deambulaturi. *Mi.* Pulchre dicis. Nihil enim hoc veſpertino cœlo amœnius, nihil ſalubrius. *Ch.* Petre, adeſdum. Tolle ſuo quæque ordine, ac vinum cyathis infunde. *Pe.* Jubeſne agi gratias? *Ch.* Age. *Pe.* Græce mavis, an Latine? *Ch.* Utroque modo. *Pe.*

† Gratias

1 i. e. *Of aiming too much at the Peoples favour, to grow powerful in the Republick:* Notus autem ſatis hic Scipio, Romanorum dux amabiliſſimus dilectiſſimuſque. qui nulli præterea in re militari ceſſit. 2 Qui triumviratum obtinuit cum Antonio & Auguſto. 3 In his plurimiſque antecedentibus affinibus *aliquid* ſubintelligitur, quo ad vulgatos loquendi modos revocantur.

Gratias agimus tibi pater cœleſtis, qui tua ineffabili potentia condidiſti omnia, tua inſcrutabili ſapientia gubernas univerſa, tua inexhauſta bonitate cuncta paſcis ac vegetas; largire filiis tuis, ut aliquando tecum bibant in regno tuo nectar [1] illud immortalitatis, quod promiſiſti ac præparaſti vere diligentibus te, per Jeſum Chriſtum: Amen. *Ch.* Dic eadem Græce, ne cæteri, quod dicas, intelligant. *Pe.* Εὐχαριστοῦμέν σοὶ, πάτερ οὐράνιε, ὁ τῇ ἀῤῥήτῳ σου δυνάμει κτίσας τὰ πάντα, ὁ τῇ ἀνεξερευνήτῳ σου σοφίᾳ κυβερνῶν ἁπαξάπαντα, ὁ τῇ ἀνεξαντλήτῳ σου χρηστότητι ἕκαστα τρεφόμενός τε καὶ αὐξάνων· χαρίζου τοῖς υἱοῖς σου, τὸ μετὰ σου ποτὲ πιεῖν τὸ τῆς ἀθανασίας νέκταρ, ὃ ὑπέσχου καὶ ἡτοίμασας τοῖς ἀλεθῶς ἀγαπῶσί σε, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ υἱοῦ σοῦ, τοῦ κυρίου ἡμῶν, τοῦ μετά σου ζῶντος, καὶ βασιλεύοντος ἐν ἑνότητι τοῦ πνεύματος ἁγίου, εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν. *Ch,* Habeo vobis, hoſpites candidiſſimi, gratiam, qui ad hoc conviviolum venire dignati ſitis; oro, æqui bonique conſulatis. *Co.* Nos viciſſim gratiam referre volumus, non tantum habere. [2] Proinde ne multis [3] agantur gratiæ. Quin potius ſurgamus, & expatiemur. *Au.* Ducamus nobiſcum virgines; nam eo minus moleſta erit deambulatio. *Ch.* Recte ſentis. Ne deſint nobis floſculi, [4] ſi forte locus flores non habebit. Utrum mavis noſtris in hortis more Poëtico reptare, [5] an foris ad amnem expatiari? *Au.* Habent quidem horti tui amœnitatis permultum, verum eam voluptatem matutinis deambulationibus ſerva. At ſole inclinato

1 Potus eſt Deorum apud Poetas profanos ſenſu Chriſtiano intelligendus, ſicut & multa alia quæ non notamus, utpote plana ſatis, *fluvius autem deliciarum*, eſt Spiritus Sancti locutio. 2 Quoniam *habere gratiam*, denotat proprie gratitudinis ſenſum, *agere*, vero gratitudinis demonſtrationem. 3 Subaudi *verbis*. 4 Dicimus enim formoſis mulieribus, quod flores videre eſt in earum vultu, lilia ſcil. & roſas. 5 Siquidem Poetæ cum cogitabundi ſint, ambulare proprie non cenſeantur, ſed reptare: at præterea alluditur ad Horatii verſus, Epiſt. iv. Lib. 1. Ubi alloquens Tibullum, poſtquam dixerat, dicamne te talia aut talia facere, ſubjungit, *An tacitum Sylvas inter reptare ſalubres, curantem quicquid dignum ſapienti bonoque eſt*

clinato amnium aſpectus oculos mirum in modum juvat. *Ch.* Antecede igitur, Auguſtine, ut Poëta dignum eſt: latus tuum claudam. *Au.* Bone Deus, quantum comitum, quantam pompam nobiſcum ducimus! Dici non poteſt, Chriſtiane, quantum mihi placeam. Satrapes mihi videor. *Ch.* Age, nunc promiſſum præſta. Solve quod recepiſti. *Au.* Quid me potiſſimum vis dicere? *Ch.* Ego quondam in Pollionis [1] oratione cum multa, tum illud in primis ſolebam admirari, quod tam facile, tam crebro, tam venuſte orationem verteret: quæ res non modo ſingularis ingenii, verum etiam multi uſus mihi videtur. *Au.* Haud injuria iſtud in Pollione admiratus es, Chriſtiane. Ille enim tum hac in re divinam quandam vim obtinet, quam quidem illi cum ingenii dexteritate quadam, tum plurimo & dicendi, & legendi, & ſcribendi uſu contigiſſe opinor, potius quam ratione aliqua, aut præceptione. *Ch.* At ego rationem aliquam iſtius rei, ſi fieri poteſt, exſpecto. *Au.* Ita ut dixi, res habet. Verum quia te tantopere video velle, quantum potero morem geram, eaſque ratiunculas, quas in Pollionis orationibus mihi viſus ſum animadvertere, ut potero, reddam. *Ch.* Age percupio.

Brevis de copia præceptio.

Au. Accingor. Principio res ipſa puris, electis ac Latinis verbis efferenda eſt: quod ipſum poſſe, non mediocris artificis eſt. Sunt enim permulti, qui neſcio quo modo copiam & varietatem orationis affectant, cum ne ſemel quidem rem poſſint apte explicare. Iſti, tanquam ſemel balbutiſſe ſit parum, balbutiem ſuam aliis atque aliis modis reddunt balbiorem, tanquam ipſi ſecum certamen ſuſceperint, ut, quam barbariſſime dici poſſit dicant. Itaque inepti ſynonyma quædam congerunt, adeo interdum inter ſe

1 Qui, ut patet ex Quintiliano inſt. Lib. xii. Cap. xi. Coætanæus Ciceroni, cum Meſſala primas poſt ipſum Ciceronem partes obtinuit in arte oratoria, multa ſcripſit, pauca extant, aut forſan nulla, quamquam innuere videatur hic Eraſmus, unam, alteram, aut plures, ex eo orationes ſupereſſe, at forſan quædam ſolum fragmenta vidit Eraſmus Appendicem cujuſdam alius auctoris, apud Germanos aut Italos in lucem editi, vel Manuſcriptum quoddam nobis ignotum, ac in lucem nunquam editum.

ſe diſſidentia, ut ipſa mirentur [1,] quo pacto convenerint. Quid enim abſurdius, quam hominem pannoſum, cui ne una quidem, quam ſine pudore poſſit induere, ſit veſtis; cum tamen ſubinde ſuos pannos mutare, ac mendicitatem ſuam pro opibus oſtentare? At nihilo minus ridiculi videntur iſti varietatis affectatores, qui cum barbare ſemel dixerint, repetunt idem multo barbarius, demum iterum atque iterum indoctius. Hoc eſt non oratione, ſed ſolœciſmis abundare. In primis igitur, ut dixi, res ipſa aptis atque electis verbis eſt explicanda. Deinde mutatoriis verbis utendum, ſi qua, quæ idem efficiant, reperiantur: reperiuntur enim permulta. Demum ubi propria deficient, tranſlatitiis erit utendum, ſi modo verecunda [2] ſit tranſlatio. Ea quoque ubi deerunt, ſi per activa dixiſti, ad paſſiva revertendum erit, quæ nobis totidem orationes reddunt, quot ex activis conſtabant. Poſtea verba, ſi licebit, aut in nomina verbalia, aut in participia commutabimus. Poſtremo, ubi modo adverbia in nomina, modo nomina in alias atque alias partes commutaverimus, per contrarium dicemus: aut affirmativam orationem in negativam commutabimus, aut retrorſum: aut certe quod pronunciative [3] dictum, per interrogationem efferemus. Nunc exempli cauſa hanc ſententiam ſumamus.

Literæ tuæ magnopere me delectarunt.

Literæ.

Epiſtola, epiſtolium, ſcripta, ſchedæ. literulæ.

Magnopere.

Mirum in modum, miris modis, majorem in modum, mirandum in modum, ſupra modum, plurimum, non mediocriter, ſummopere, maximopere.

Me.

Animum meum, pectus meum, oculos meos, cor meum, Chriſtianum.

1 Figurate dictum, verba enim mirari non poſſunt, at ſic loquitur auctor, ut majore cum energia enuntiet quam mirum ſit hæc ſynonima conveniſſe. 2 *i. e.* Nec durior, nec faſtuoſior, ſed apte congruens. 3 *i. e.* Affirmatione, vel negatione ſimplici, at dubitandum forſan an vox vere ſit Latina.

Delectarunt.

Voluptate affecerunt, recreaverunt, exhilararunt, voluptati fuerunt, oblectarunt, voluptate perfuderunt, mellitiſſimæ fuerunt, jucundiſſimæ, &c. Habes materiam; tuum erit componere. Experiamur igitur. Faciamus periculum. *Ch.* Tuæ literæ magnopere me delectarunt. Tua epiſtola mirifice nos exhilaravit. *Au.* Verte activum in paſſivum, alia erit facies: ut, Dici non poſſit, quam tuis ſim ſcriptis exhilaratus.

Item per alia verba idem efficientia.

Tuis ex literis incredibilem cepi voluptatem. Ex epiſtola celſitudinis tuæ plurimum voluptatis accepi. Non mediocrem lætitiam tua mihi ſcripta attulerunt. Gaudio tua me ſcripta, quantus eram, perfuderunt. Hic non ita liceret mutare in paſſiva, niſi in illo poſtremo, perfuſus gaudio, quod uſitate dicitur; Capiebatur à me voluptas. allatum eſt gaudium, non perinde uſitate dixeris.

Per Affic[illegible]o.

Singulari voluptate literæ tuæ me affecerunt.

Muta in Paſſivum.

Tuis ſcriptis incredibili ſum affectus voluptate. Non parum gaudiorum tuum nobis epiſtolium peperit.

Per Sum, & Nomina Adjectiva.

Tuæ mihi literæ multis modis jucundiſſimæ fuerunt. Fuit tua illa epiſtola ſane quam gratiſſima.

Per Nomina Subſtantiva.

Ineffabili voluptati tua nobis epiſtola fuit. Incredibili jucunditati fuerunt tuæ literæ.

Commuta in Negationem.

Tua ſcripta non mediocri lætitiæ fuere. Nihil in vita tuis literis accidit jucundius.

Quamquam hac ratione aliquoties jam uſi ſumus, quæ non eſt negligenter prætereunda. Nam quoties multum, plurimum, ſingulariter, ſignificare volumus, per contrarium verbum idem efficiemus: ut, Vehementer te amat Henricus. Haud vulgariter te amat. Multum me juvat vinum: haud parum juvat. Eſt vir ſingulari ingenio. Eſt vir ingenio non vulgari.

Vulgari. Eſt homo doctrina admiranda. Eſt homo non contemnenda doctrina. Thomas [1] eſt ſummo apud ſuos loco natus: Non infimo loco natus. Auguſtinus [2] eloquentiſſimus fuit: Non ineloquens fuit. Carneades [3] orator fuit nobilis, non ignobilis, non obſcurus. Et id genus ſimilia, quæ nunquam non uſu veniunt: ſed admonuiſſe rem clariſſimam ſatis eſt. Nec te lateat, bifariam non hujuſmodi orationum genere uti, modeſtiæ cauſa, præſertim ſi de nobis ipſis loquamur. Tum etiam amplificandi gratia. Nam non ingratum, pro valde grato: non vulgariter, pro ſingulariter, recte & venuſte dicimus.

Modeſtiæ cauſa.

Ego literis meis nonnullam doctrinæ ſum opinionem conſecutus. Semper curavi, ut in literaria gloria non poſtremas parteis tenerem.

De amplificatione ſuperiora ſunt exempla; nunc ad noſtra revertamur. Nihil tua epiſtola unquam evenit gratius. Nulla res majori unquam voluptati fuit, quam tua ſcripta. Nulla unquam ex re tantundem cepi voluptatis, quantum ex tuis literis amantiſſimis.

Hoc modo ſingulæ orationes ſuperiores poterunt variari per interrogationem. Quid tuis literis in vita jucundius eſſe potuit? Quid epiſtola illa tua nobis evenit dulcius? Quid ita oblectavit unquam, ut proximæ tuæ literæ?

Hoc modo rurſum ſingulas fere orationes variare licebit. *Ch.* Quid deinde fiet? *Au.* Jam paulo liberius totam orationem vertemus, ut unam dictionem pluribus verbis circumloquamur. *Ch.* Dic exempli cauſa. *Au.* Quod modo per nomen incredibile, modo per adverbium incredibiliter, dictum erat, unam dictionum aliquot verbis commutabimus. Literis conſequi nequeam, quantum tuis literis ſim delectatus.

1 Thomam Aquinatem intelligit, monachum ex Dominici ordine, auctorem Libri cui titulus *Summa*, vixit in ſœculo decimo tertio, vocatus eſt angelus Scholæ, & angelicus doctor. 2 Hic eſt Hipponenſis Epiſcopus patrum Eccleſiæ forſan notiſſimus. 3 Is eſt, qui cum ab Athenienſibus miſſus eſſet Romam, Cato de eo dixit in Senatu, *Caveamus ab hoc viro eloquentia nimis poteſt*.

tus. Et mihi ſcriptu, & tibi creditu perdiſſicile fuerit, quantæ jucunditati tua mihi ſcripta fuerint. Explicare prorſum nequeo, quam ſim tuis literis gaviſus. Et item in infinitum. Rurſum alio pacto. Nam hactenus & per negationem, & per interrogationem, poſtremo per infinitas orationes variavimus. Nunc per ſubjunctivas ſive conditionales variabimus, hoc modo: Moriar, ſi unquam quicquam fuit tuis literis aut optatius, aut dulcius. Percam, ſi ulla res majori voluptati fuit, quam tuæ literæ. Ita me deus amet, ut nihil in vita tuis literis accidit jucundius. Et item alia multa in hunc modum excogitare licebit. *Ch.* Quid deinde? *Au.* Nunc ad tranſlationes, ſimilitudines, & exempla fugiendum eſt.

Tranſlatio eſt in his.

Accepi literas tuas, quæ mellitæ fuerunt. Nihil niſi meræ deliciæ tua mihi ſcripta videntur. Mera voluptas ſunt tuæ literæ. Et hujuſmodi plurima. Sed cavendum ne obſoletis aut durioribus tranſlationibus utamur, quale eſt illud.

Juppiter hybernas cana nive conſpuit Alpes. [1]

Et quale eſt illud: Cœna tuorum ſcriptorum me ſuaviſſimis epulis refecit. [2]

Comparatio à ſimili.

Tua ſcripta omni vel ambroſia, [3] vel nectare ſuaviora fuere. Literæ tuæ quovis melle mihi fuere dulciores. Epiſtola humanitatis tuæ, & ſiliquam [4] omnem, & mel Atticum, & ſaccharum omne, nectar ambroſiamque Deorum longe ſuperavit. Hic quidquid dulcedine nobilitatum eſt, in medium adduci poteſt.

1 Verſus eſt ex quodam Furio, ad quem irriſorie reſpexit Horatius, Sat. v. Lib. ii. quum dixit, *furius hibernas cana nive conſpuit Alpes,* in Furii verſu autem nunc citato quædam ut ſupponit auctor noſter ſunt reprehendenda, hoc præſertim quod *Conſpuo,* (in quo metaphora) aliquid faſtidioſum animo objiciat, indignumque Jovis Majeſtate. 2 Hoc enim totum nimis durum atque amplificatum eſt. 3 Cibus eſt deorum, ac de Nectare jam eorum potu. 4 Suſpicor nos certo non cognoſcere hunc fructum, quicunque ſit, ſupponendus eſt gratiſſimus eſſe palato.

Ab exemplo.

Nunquam adducar, ut credam Hero Leandri [1] ſui literas aut majore voluptate, aut pluribus oſculis accepiſſe, quam tuas accepi. Vix crediderim, aut Scipionem everſa Carthagine, aut Paulum Æmilium [2] capto Perſeo, magnificentiorem egiſſe triumphum, quam ego, ſimul ac ſuaviſſima tua ſcripta tuus mihi tabellarius reddidit. Hujuſmodi tum ex fabulis, tum ex hiſtoriis infinita poſſunt inveniri. E Phyſica vero ſumuntur rerum ſimilitudines, quarum quamplurimarum naturas memoriter tenere neceſſe eſt. Nunc ſi libet, in alia ſententia tentemus.

Nunquam dum vivam tui ero immemor.

Semper, dum vivam, tui meminero. Quoad vivam, nunquam me tui capiet oblivio. Prius vivere deſinam, quam tui meminiſſe.

Per comparationem.

Si umbram corpus poterit effugere, & hic animus tui quibit obliviſci. Tui memoriam ne Lethæus quidem amnis [3] poterit abolere.

Præterea per ἀδύνατον [4] aut more Poëtico, per contraria.

Dum juga montis aper, fluvios dum piſcis amabit: [5] Ante leves ergo, [6] &c. quæ non eſt multi negocii excogitare. Verum ne immodici videamur, his in præſentia [7] contenti ſimus. Alias, ſi voles, copioſius hac de re colloquemur. *Ch.* Ego te, Auguſtine, jam plane exhauſtum putabam: ſed tu præter expectationem novum theſaurum indicaſti, quem ſi pergas explicare, nox ante occupaverit, [8] quam tibi eadem de re deſint verba. *Au.* Si ego hoc, mediocri & doctrina & ingenio præſto, quantum Ciceronem ipſum valuiſſe credis, qui cum Roſcio hiſtrione certaſſe legitur? Sed ſol nos relinquit, humeſcit cœlum, præſtat imitari aviculas, tectoque ac lecto nos

1 Celebratus eſt ab Ovidio præſertim, amor inter Leandrum & Hero. 2 Scipio & Æmilius inter Romanos clariſſimi, propter hæc duo hic indicata præclara facta. 3 Quem omnes mortuos pertranſire poetæ canunt, eoque omnium præteritorum obliviſci. 4 *Impoſſible.* 5 Virgilii verſus eſt notus & facilis, Eclog. v. 6 Indicat quatuor alios verſus notiſſimos ex eodem poeta, Eclog. 1. qui impoſſibilia nobis exhibent. 7 *Nunc.* 8 Noſtrum Scil. hæmiſphærium.

nos condere. Proinde vale, mi Chriſtiane ſuaviſſime, in craſtinum. *Ch.* Tu itidem bene valeas Auguſtine omnium doctiſſime.

Convivium Religioſum.

EUSEBIUS, TIMOTHEUS, THEOPHILUS, CHRYSOGLOTTUS, URANIUS. [1]

Eu. CUm omnia nunc vernent & rideant [2] in agris, demiror eſſe, qui fumoſis urbibus delectentur. *Ti.* Non omnes capiuntur aſpectu florum, aut pratorum vernantium, aut fontium amniumve: aut, ſi capiuntur, eſt aliud quod magis juvet. Ita voluptas voluptate, veluti clavus clavo, pellitur. [3] *Eu.* Tu mihi fortaſſe fœneratores narras, aut his ſimillimos negociatores avaros. *Ti.* Iſtos quidem, ſed non ſolos, ô bone, imo cum his innumeros alios, uſque ad ipſos ſacerdotes ac monachos, qui fere quæſtus gratia malunt in urbibus, iiſque frequentiſſimis, verſari, dogma ſecuti non Pythagoricum aut Platonicum, [4] ſed cæci cujuſdam mendici, cui dulce erat premi turbis hominum, quod diceret, illic eſſe quæſtum, ubi eſſet populus. [5] *Eu.* Valeant cæci cum ſuo quæſtu: nos Philoſophi ſumus. *Ti.* Et Socrates Philoſophus urbes præferebat agris, quod eſſet diſcendi cupidus, & urbes haberent unde diſceret. In agris eſſe quidem arbores & hortos, fontes & amnes, qui paſcerent oculos, cæterum nihil loquerentur, ac proinde nihil docerent. *Eu.* Eſt nonnihil quod dixit Socrates, ſi ſolus obambules in agris. Quanquam mea ſententia non eſt muta rerum natura, ſed undiquaque loquax eſt, multaque docet contemplantem, ſi nacta

1 Græca ſunt origine hæc quinque perſonarum nomina, primum eſt, *Bene, i. e. Valde Pius*: Secundum, *Deum timens*: Tertium, *Deum amans*: Quartum, *Aurea Lingua*: Quintum tandem, *Cæleſtis*. Sunt & quatuor alii diſcumbentes & Colloquentes in Convivio, at umbræ ſunt quatuor ab Euſebio invitatorum. 2 Metaphora eſt materiæ maxime congrua, ſiquidem verno tempore, natura per flores, frondes, herbaſque virentes, veluti ridere videtur. 3 Proverbium intellectu facillimum, quod plurimis rebus poteſt adaptari. 4 *i. e.* Quærentes quæſtum, quoniam Pythagoras & Plato quæſtum non curabant. 5 Quis ſit iſte mendicus, quem ſpeciatim intelligere videtur auctor, neſcio, at ſcio bene omnes mendicos ſic loqui.

nacta fuerit hominem attentum ac docilem. Quid aliud clamitat illa tam amœna naturæ vernantis facies, quam opificis Dei ſapientiam bonitati parem ? Sed Socrates, in eo ſeceſſu, quam multa docet Phædrum [1] ſuum, ac viciſſim ab eo diſcit ? *Ti.* Si tales adeſſent aliquot, nihil eſſe poſſit amœnius ruſticatione. *Eu.* Libet igitur hujus rei periculum facere ? Eſt mihi prædiolum ſuburbanum, non amplum, ſed nitide cultum ; eo vos in craſtinum diem ad prandium voco. *Ti.* Plures ſumus ; exederemus totum prædium tuum. *Eu.* Imo totum convivium apponetur herbaceum, ex dapibus, ut inquit Flaccus, [2] inemptis [3] apparatum. Vinum ipſe locus ſuppeditat ; pepones, melones, ficos, pira, mala, nuces, ipſæ pene arbores porrigunt, quemadmodum fit in inſulis Fortunatis, ſi Luciano [4] credimus. Accedet fortaſſis è corte gallina. *Ti.* Age, non recuſamus. *Eu.* At ſuam quiſque umbram [5] ſecum adducat, quam volet. Ita cum ſitis quatuor, æquabimus numerum Muſarum. [6] *Ti.* Fiet. *Eu.* Unum illud vos præmonitos volo, ſibi quiſque condimentum ſuum adferet. Ego cibos duntaxat apponam. *Ti.* Quod condimentum narras ? piper an ſaccharum ? *Eu.* Imo aliud vilius, ſed ſuavius. *Ti.* Quodnam ? *Eu.* Famem. Eam dabit hodie cœna tenuis ; cras acuet ſtomachum ambulatiuncula. Et hoc quoque commodi ruſculo meo debebitur. Verum ad quam horam libet prandere ? *Ti.* Ad decimam, priuſquam invaleſcat æſtus ſolis. *Eu.* Curabitur. [7] *Pu.* Here, adſunt convivæ pro foribus. [8] *Eu.* Bonæ fidei eſt, quod veniſtis ; ſed bis gratum eſt quod veniſtis mature, una cum umbris veſtris longe gratiſſimis. Sunt enim quidam inciviliter civiles [9] qui convivatorem mora ſua torquent. *Ti.* Eo maturius venimus, ut eſſet ocium luſtrandi,

1 Fuit Platonis diſcipulus, atque in ejus gratiam Plato conſcripſit Dialogum cui dedit titulum *Phædrus*, in quo Socrates cum hoc Phædro colloqui ſupponitur. 2 *Horatius*, vocabatur enim, Quintus Horatius Flaccus. 3 Subauditur *dapibus*, *inemptæ dapes* eæ ſunt quæ proveniunt domi, foris non accerſuntur. 4 Jam inſulas Fortunatas, & Lucianum vidiſti, recordare. 5 Jam vidiſti pag. 55. 6 Muſæ enim novem ſunt. 7 Supponitur hic unumquemque abire domum ſuam ibique noctem tranſigere. 8 Supponitur rurſus nunc nocte præterita, invitatos adventare ad Euſebii prædium, quo ipſos præverterat Euſebius. 6 Siquidem ſic morantur ſub civilitatis prætextu.

trandi, viſendique regiam iſtam tuam, quam audimus undique miris deliciis variam, nuſquam non teſtari domini ſui ingenium. *Eu.* Regiam ſpectabitis tali dignam rege. Mihi certe nidulus eſt, quavis regia gratior. Et ſi regnat, qui libere vivit ex animi ſui ſententia, hic plane regno. Sed præſtat, opinor, interim, dum culinæ præfecta parat oluſculum, [1] & adhuc moderatus eſt ſolis calor, viſere hortos noſtros. *Ti.* Eſt alius præter hunc? Nam hic ſane mire cultus blandiſſimo aſpectu ſtatim ingredientes ſalutat, & comiter excipit. *Eu.* Hinc igitur decerpat ſibi quiſque floſculos ac frondes aliquot, ne quid offendat domus pædor. Non idem odor æque gratus omnibus. Quare ſibi quiſque deligat. Ne parce. Nam quicquid hic naſcitur, pene publicum eſſe patior. Neque enim unquam clauditur oſtium hujus veſtibuli, niſi noctu. *Ti.* En tibi in oſtio Petrus. [2] *Eu.* Hunc ego malo janitorem, quam Mercurios, Centauros, aliaque portenta, quæ quidam pingunt in foribus ſuis. *Ti.* Iſthuc homine Chriſtiano dignius eſt. *Eu.* Nec mutum habeo janitorem; tribus linguis [3] alloquitur ingredientem. *Ti.* Quid loquitur? *Eu.* Quin ipſe legis? *Ti.* Intervallum aliquanto longius eſt, quam ut proſpectus oculorum aſſequatur. *Eu.* En tibi perſpicillum, quod te vel lynceum [4] reddet. *Ti.* Latina video: *Si vis ad vitam ingredi, ſerva mandata,* Matthæi cap. xix. *Eu.* Nunc lege Græca. *Ti.* Græca video quidem, at illa non vident [5] me: quare lampadem [6] hanc trado Theophilo, qui nunquam non cantil-

1 *A Soop, or Broth of Herbs.* 2 Pictus ibi, quoniam hic Apoſtolus audit apud Papiſtas, veluti Cœli janitor, ideoque Claves habens in manu depingitur. 3 Erant enim in eodem loco quo Petrus ſcripta quædam tribus linguis. 4 *i. e.* Viſus acutiſſimi, ut te docebit Dictionarium, ex eo quod Lynces dicebantur habere viſum præ omnibus animalibus optimum, ſed quænam animalia ſint hi Lynces, neſcire me fateor. 5 *i. e.* Ea non novi, non intelligo, planum eſt hunc eſſe ſenſum, ſed an apte dictum ſit, pluſquam dubito, dandum aliquid verborum Ludo, *video non vident.* 6 *i. e.* Hoc negotium Theophilo perficiendum trado, *Lampadem alii tradere,* proverbium eſt, an vero originem ducat a quodam puerorum Luſu nobis non admodum noto, vel a Luſtratione regiarum noctu cum Lampadibus, ut Regum magnificentia viſitantium oculos magis percelleret, vel ab alio quodam antiquorum more nobis ignoto, in quibus omnibus cum quis defatigatus erat in portanda præ aliis Lampade, eam portandam alii tradebat, doctioribus determinandum relinquo.

cantillat Græca. *Th.* Μετανοήσατε, ϗ ἐπιστρέψατε. [1] *Ch.* Hebræa mihi ſumam; וְצַדִּיק בֶּאֱמוּנָתוֹ יִחְיֶה׃ [2] *Eu.* An vobis videtur incomis janitor, qui ſtatim monet ut avertamur à vitiis, & convertamus nos ad ſtudium pietatis? Deinde vitam non contingere ex operibus Moſaicis, ſed per fidem Evangelicam? Poſtremo, ſervandis Evangelicis præceptis iter eſſe ad immortalem vitam? *Ti.* Et ecce mox ad dextram ingreſſus oſtendit ſacellum perquam elegans. In altari Jeſus Chriſtus, ſuſpiciens in cœlum ad Patrem & Spiritum ſanctum illinc proſpicientes, [3]

F 5 atque

1 *Reſipiſcite & Convertite vos, Act. III.* 2 *Habac. II. Juſtus ex fide vivet.* 3 Quomodo proſpiciat Pater, niſi depictus ſit, ſub aliqua viventis ſpecie, ſenis verbi gratia, ut vulgo fit apud Papiſtas, me non concipere fateor, mirumque admodum mihi videretur ſi Patrem ſic pingi doctus atque ſagax Eraſmus plane Comprobarit, proindeque ſequentia obſervet Lector. I. Eraſmum plane rem non Comprobare, ſed enarrare tantummodo quæ viderentur in domo Euſebii, & quibus vir aliunde bonus, & pius, delectaretur. II. Hunc Euſebium nobis hic exhiberi, (prout nomen ſonat) tanquam valde pium, pium, ſecundum tempus illud in quo vivere ſupponitur, ac tanquam Romanæ Eccleſiæ hominem addictum, talis autem non poteſt eſſe, niſi talibus capi ſupponatur, intendatque forſan auctor nobis innuere, plures reperiri viros probos, qui talibus ſuperſtitioſis, aliiſque ſimilibus gaudeant. III. Forſan & ipſum Eraſmum, maxime perſpicacem aliunde, non cogitaſſe tunc, de conſequentiis, quæ ex ejus hic tali expoſitione poſſint deduci, aut ſi cogitarit, non ipſi diſplicuiſſe, ſi qui quibus placere volebat, ex talibus concluderent, eum Romanis partibus non eſſe omnino averſum. IV. Tandem forſan Eraſmum noſtrum nondum tunc ad examen revocaſſe, controverſiam hanc de pingendo Patre, vel ſi fecerit, in eo forſan erraſſe, quod judicarit licitum eſſe, & nihilo plus intereſſe, Patrem ſub ſenis ſpecie depingi, quam quod adumbretur Spiritus, per columbæ ſpeciem, & divina providentia ſcientia, majeſtas, & potentia, per manum, oculum, radios, & nomen ineffabile, ſicut & fit adhuc a noſtrum plurimis. At ſi ſic ſenſerit hallucinatus eſt. Quod attinet enim columbæ ſpeciem, (qua vulgo Spiritus) quæ quodammodo ſacra & Conſecrata eſt in hoc negotio, quoniam ſub tali ſpecie non dedignatus eſt apparere, nullo modo pictura eſt, nec Cenſeri debet, pictura ejus naturæ, ſubſtantiæ aut eſſentiæ, (quo ſenſu plane damnanda eſſet) ſed adumbratio tantum quædam, præcipuarum ejus quoad nos qualitatum, mansuetudinis ſcil. & Charitatis. Pater vero ſub nulla unquam figura apparuit, vetuitque plane repræſentari, ſicque oculus, radii & nomen ineffabile, quæ non ſunt viventium ſpecies, ſunt tantum adumbrationes quædam, quibus debeamus intelligere, in divina & irrepreſentabili (ſi mihi hac voce uti liceat,) eſſentia, eſſe majeſtatem, intelligentiam, vim & potentiam ineffabilem; atque etiam in omnibus his decet Chriſtianum quemvis eſſe maxime ſobrium, imo & fere ſcrupuloſum: in fine quicquid de omnibus his ſenſerit Eraſmus noſter, ſciat puer Deum & Patrem pingi eſſe plane nefarium.

atque eodem dextram porrigens, læva velut invitat & allectat prætereuntem. *Eu.* Nec is elinguis nos excipit : vides Latina ? *Ego ſum via, veritas, & vita.* [1] Græca: ἐγώ εἰμι τὸ ἄλφα, καὶ τὸ ὠμέγα. [2] Heb.

לְכוּ בָנִים שִׁמְעוּ לִי יִרְאַת יְהוָה אֲלַמֶּדְכֶם׃

[3] *Ti.* Læto nimirum omine nos ſalutavit dominus Jeſus. *Eu.* Sed ne videamur inciviles, fortaſſis par eſt, ut illum reſalutemus, precemurque, ut, quando ex nobis ipſi nihil poſſumus, ille ſua inæſtimabili bonitate non ſinat nos unquam aberrare à via ſalutis, ſed, abjectis umbris [4] Judaicis, & hujus mundi præſtigiis, per veritatem Evangelicam perducat nos ad vitam æternam : hoc eſt, ipſe per ſe trahat nos ad ſe. *Ti.* Æquiſſimum eſt, & ipſa loci ſpecies nos invitat ad precandum. *Eu* Multos hoſpites allicit hujus horti amœnitas : ſed ita fere apud omnes invaluit conſuetudo, ut nemo prætereat Jeſum inſalutatum. Hunc ego, vice fœdiſſimi Priapi, [5] cuſtodem poſui, non ſolum horti mei, ſed omnium quæ poſſideo, denique corporis pariter atque animi. Adeſt, ut videtis, fonticulus ſaluberrimis aquis non inamœne ſcatens, utcunque repræſentans unicum illum fontem, [6] qui cœleſti latice refocillat omnes laborantes & oneratos, & ad quem anhelat anima delaſſata malis hujus mundi, non aliter quam juxta Pſalmiſtam, [7] cervus æſtuans ſiti, guſtatis ſerpentium carnibus. [8] Hunc gratis haurire licet, quiſquis

1 Hæc de ſe Chriſtus, Joh. xiv. 2 Latine, Ego ſum Alpha & Omega, *i. e.* primus & ultimus : Alpha enim & Omega, ſunt prima & ultima Littera ſyntagmatis Græci, atque hæc de ſe dicit Jeſus, Apoc. 1. 3 i. e. *Venite filii, & timorem Domini docebo vos.* verba habentur Pſalm. xxxiv. 4 Quoniam quæ in lege Moſaica, figura ſunt & umbra Evangelicorum. 5 Priapus enim hortorum Deus erat atque cuſtos apud Paganos, pingebaturque fœdiſſime. 6 Qui Deus eſt ipſe, & a quo omnia. 7 *Davidem,* Pſalmorum auctorem. 8 Pſalmus ad quem reſpicitur Pſalmus eſt xlii, ibi quidem de cervi ſiti, ſed de ejus carnis Serpentium eſu, nihil, neque in textu Hebraico, neque in 70 Interpretum verſione, neque in vulgata, neque in ulla quavis alia ſaltem quam videre potui, permultaſque Conſului. Obſerveſque proinde Lector hoc de Carnis Serpentium eſu non ab Eraſmo memorari veluti ſi haberetur in textu, vel verſione quadam authentica, & veneratione digna, ſed veluti per paraphraſim tantummodo, cui rei non abſimile fecit Antonius Godeau Epiſcopus in ſua eximia Pſalmorum Gallica & Rythmica

quis ſitit. Nonnulli & religionis gratia ſeſe aſpergunt. Quidam etiam bibunt, non ſitis, ſed religionis cauſa. [1] Video vos invitos avelli ab hoc loco. Sed interim hora monet, ut viſamus hunc cultiorem hortum, quem in quadrum cingunt muri regiæ meæ. Si quid erit viſendum intus, à prandio ſpectabitis, quum ſolis æſtus nos, veluti cochleas, domi cohibebit horis aliquot. *Ti.* Papæ! Epicureos [2] hortos mihi videre videor. *Eu.* Totus hic locus voluptati dicatus eſt, ſed honeſtæ; paſcendis oculis, recreandis naribus, reficiendis animis. Nihil hic naſcitur præter odoratas herbas, nec eas quaſlibet ſed eximias duntaxat. Unumquodque genus ſuas habet areas. *Ti.* Nec herbæ mutæ [3] ſunt apud te, quantum video. *Eu.* Probe dicis: alii domus habent opulentas, ego loquaciſſimam habeo, ne quando [4] ſolus videri poſſim: id magis etiam dices, ubi totam videris. Ut herbæ ſunt velut in turmas digeſtæ, ita ſingulæ turmæ, ſingula habent vexilla cum inſcriptione. Velut Amaracus hic, *Abſtine*, inquit, *ſus; non tibi ſpiro.* [5] Cum enim ſit ſuaviſſimæ fragrantiæ, ſues tamen hoc odore vehementer offenduntur. Itidem ſingula genera habent ſuos titulos, aliquid indicantes, quod ad peculiarem ejus herbæ vim pertinet. *Ti.* Nihil adhuc vidi hoc fonticulo feſtivius, qui medius velut arridet herbis omnibus, ac refrigerium illis pollicetur adverſus æſtum. Sed alveolus [6] hic, qui tanta gratia totam aquam oſtendit oculis

---

& Rythmica Paraphraſi, *Le Cerf qu'une meute inhumaine*, &c. ubi cervum a canibus inſecutum ſupponit, de qua re quoque nulla mentio, neque in textu, neque in verſionibus. Sed unde quæſo dices, illud ſtupendum, inauditumque noſtrum multis, (per viam Paraphraſis citatum ſi velis) de Serpentium eſu a cervo? hinc, quod a Theophraſto, Æliano, Damiro, Alcazuininio, Baſilio, Theodoreto, aliiſque complurimis Scriptum ſit, cervos carnes Serpentium devorare, eoque in ſitim accendi, quidamque eo uſque procedunt, ut dicant eos tali eſu, ac deinde potu repubeſcere: hæc quamvis certe non bene comperta, ſufficiunt tamen ſi non ad juſtificandum Eraſmum, ſaltem ſufficiunt ad excuſandum quod ſic de cervo loquutus ſit.

1 Superſtitioſi ſæpe abſurdiſſima, imo & atrociſſima faciunt, Relligionis cauſa, quidni facerent hæc inutilia ſed innocua. 2 *Amoeniſſimos*, ſiquidem in talibus degebat Epicurus. 3 Perge & intelliges quomodo non ſint mutæ. 4 *Aliquando.* 5 *Odorem emitto*, alluditur præterea ad Provberium *Margaritæ porcis projiciendæ non ſunt.* 6 *Little Channel.*

lis hominum, hinc atque hinc æquis ſpatiis hortum dirimens, in quo ſeſe utrinque herbæ velut in ſpeculo contemplari geſtiunt, num marmoreus eſt? *Eu.* Bona verba; unde huc marmor? E contuſis cæmentis factitium marmor eſt: coloris candor additus eſt incruſtamento. *Ti.* Quo tandem ſeſe condit tam amabilis rivus? *Eu.* Vide incivilitatem humanam. Poſteaquam hic ſatis exhilaravit oculos noſtros, proluit culinam, ejuſque ſordes ſecum defert in cloacam. *Ti.* Crudele, ita me Deus bene amet. *Eu.* Crudele, ni & in hunc uſum paraſſet æterni numinis benignitas. Tum crudeles ſumus, cum fontem divinæ ſcripturæ longe hoc amœniorem, recreandis ſimul ac purgandis animis noſtris dicatum, conſpurcamus vitiis noſtris, praviſque cupiditatibus; abutentes tam ineffabili dono Dei. Nam hac aqua non abutimur, ſi partimur in varios uſus, in quos illam dedit is, qui nihil non affatim ſuppeditat uſibus humanis. *Ti.* Veriſſima ſunt quæ narras: ſed cur tibi virent etiam horti, ſepta [1] manu facta? *Eu.* Ne quid hic non vireat. Quidam rubra malunt, quod is color additus virentibus gratiam adjungat. Hic mihi magis arridet, ut eſt ſua cuique ſententia, [2] etiam in hortis. *Ti.* Sed horti per ſe amœniſſimi jucunditatem propemodum obſcurant ambulacra tria. *Eu.* In his vel ſtudeo, vel obambulo ſolus, aut cum amiculo confabulans; vel cibum capio, ſi videtur. *Ti.* Columnæ paribus intervallis ſuſtinentes ædificium innitens, miraque colorum varietate blandientes, ſuntne marmoreæ? *Eu.* Ex eodem marmore, quo factus eſt hic alveus. *Ti.* Lepida profecto impoſtura. Vel dejeraſſem eſſe marmor. *Eu.* Quare cave, ne vel credas, vel dejeres quicquam temere. Non raro fallit ſpecies. Quod opibus deeſt, arte farcimus. *Ti.* Non tibi ſat erat hortus tam nitidus, tam excultus, niſi pingeres [3] inſuper alios hortos? *Eu.* Non capiebat omnes herbarum ſpecies unus hortus.

1 Septa hæc muri ſunt hortum cingentes, a parte interiore hortum reſpiciente, viridi colore tincti. 2 Alluditur ad Proverbium, *Tot capita tot ſenſus.* 3 Supponas Timotheum obſervaſſe, & contemplari tabulam pictam, (ſicuti tales ſunt in plurimis hortis,] in qua picti erant horti.

tus. Præterea bis delectamur, cum pictum florem cum vivo decertantem videmus, & in altero miramur artificium naturæ, in altero pictoris ingenium, in utroque benignitatem Dei, qui in uſum noſtrum largiter hæc omnia, nulla in re non mirabilis pariter & amabilis. Poſtremo non ſemper viret hortus, non ſemper vivunt floſculi. Hic hortus etiam media bruma viret, & adblanditur. *Ti*. At non ſpirat. *Eu*. Sed rurſum non eget cultura. *Ti*. Tantum paſcit oculos. *Eu*. Verum; ſed hoc perpetuo facit. *Ti*. Habet ſuum & pictura ſenium. *Eu*. Habet; nobis tamen eſt vivacior, & illi fere gratiam addit ætas, [1] quam nobis detrahit. *Ti*. Utinam hic vanus eſſes. *Eu*. In hoc ambulacro, quod ſpectat occidentem, ſole fruor oriente: in hoc, quod ſpectat orientem, apricor interdum: in hoc quod ſpectat auſtrum, ſed patens ad ſeptentrionem, recreor ab æſtu ſolis. Obambulabimus, ſi videtur, quo ſpectetis propius. En vernat ipſum etiam ſolum: [2] habent enim & teſſellæ colorum gratiam, & floſculis pictis adblandiuntur. Hoc nemus quod videtis hoc toto pariete depictum, exhibet mihi varium ſpectaculum. Primum quot videtis arbores, tot videtis arborum genera, ſingulis ad nativam imaginem non peſſime expreſſis. Quot cernitis aves, tot videtis avium ſpecies, præcipue ſi quæ ſint rariores, & inſigni re quapiam nobiles. Nam anſeres, gallinas, & anates quid attinet pingere? Inferne ſunt quadrupedum ſpecies, aut earum avium, quæ vivunt humi, more quadrupedum. *Ti*. Mira varietas, nec quicquam eſt otioſum. Nihil eſt quod non aut agat, aut loquatur aliquid. Quid nobis narrat noctua, pene latitans ſub frondibus? *Eu*. Attice loquitur Attica. [3] *σπορόνς* inquit, *ἐ πᾶσιν ἵπτημι*. [4] Jubet nos conſulto agere, quod non omnibus feliciter cedat inconſulta teme-

1 Verum hoc de optimis picturis, falſum de aliis. 2 Supponas Euſebium amicis commonſtrare pavimentum ambulachri, ex teſſelis, *i. e.* quadratis Lapidibus, etiam viridi colore tinctis, &c. 3 Quoniam ut vidimus pag. 20. Athenienſes hanc avem in maximo honore habebant. 4 *Prudens eſto, non omnibus volo*, Si recorderis quid notatum in pagina prædicta 20. Senſum facile percipies qui idem eſt ac ſi diceretur Anglice: *My Favour is not for all, it is only for the Prudent.*

temeritas. Hic aquila diſcerpit leporem fruſtra obteſtante ſcarabeo. Adſtat ſcarabeo trochilus, & ipſe capitalis inimicus aquilæ. [1] *Ti.* Hæc hirundo quid gerit ore? *Eu.* Herbam chelidoniam. Nam hac reſtituit pullis exoculatis viſum. [2] Agnoſcitis herbæ figuram? *Ti.* Quodnam hoc novum lacertæ genus? *Eu.* Non eſt lacerta, ſed chamæleon. *Ti.* Eſt hic ille longo nomine celebratus chamæleon? Belluam eſſe credidi leone majorem, quem vincit etiam vocabulo. [3] *Eu.* Hic ille eſt ſemper hians, & ſemper jejunus chamæleon. Hæc arbor eſt caprificus, apud quam [4] ſolam ſævit, alias innoxius. Nam venenum habet, ne contemnas hiantem beſtiolam. *Ti.* At non mutat colorem. *Eu.* Verum; quia non mutat locum: ubi mutarit locum, videbis & colorem alium. *Ti.* Quid hic ſibi vult tibicen? [5] *Eu.* Nonne vides in proximo camelum ſaltantem? [6] *Ti.* Video novum ſpectaculum, camelus cinædus eſt, & ſimius choraules. [7] *Eu.* Sed his ſingulatim ac per ocium contemplandis alias dabitur vel totum triduum; nunc ſatis erit veluti per tranſennam vidiſſe. In hac regione depictum eſt ad nativam effigiem, quicquid eſt inſignium herbarum: quodque jure miremini, hic venena quantumvis præſentanea, tuto non ſolum ſpectantur, verum etiam contrectantur. [7] *Ti.* En ſcorpius, rarum in hiſce regionibus malum, ſed frequens Italiæ. Quanquam color mihi parum reſpondere videtur in pictura. *Eu.* Qui ſic? *Ti.* Quia magis

---

1 Sic loquitur de Trochilo plinius, Lib. x. at obſerves præterea, fabulam de avicula narrari, hanc nempe; Quod quum aquila olim volaret ab obtinendum ſuper reliquas aves imperium, Trochilus ſe ſe abdiderit in ejus plumis, cumque Aquila volaſſet, quam alte pro viribus poſſet, defeſſa tandem deſcendere cœpit, tum vero Trochilus ex plumis ejus exiliens, altius quam aquila volârat evolavit, ſicque imperium ſuper aves obtinuit, vel ſaltem obtinere contendit, hinc alio nomine Regulus nuncupatus eſt, cui perfecte reſpondet ejus etiam nomen Gallicum, nempe, *Le Roitelet*, veluti ſi quis diceret *The little King*. Tales ſunt credo inter Aquilam & Trochilum inimicitiæ, qualis & hæc ipſa Fabula. 2 Pluſquam dubium hoc, & me latet a quo aſſertum ſit. 3 Pluſquam duplo plus enim ſunt litterarum in ejus nomine. 4 *i. e.* Qua inſidens, hic eſt ſenſus, ſed aſſertio pluſquam dubia. 5 Hanc denominationem damus quoque nunc apud nos, homini qui fabulas minime credendas nobis narrat, ſicut hic Timotheus Euſebium facere ſupponit. 6 *Camelus Cinædus*, & *Simius Choraules*, ſunt veluti Proverbiales loquutiones, cum quis ea facit quæ ipſi non conveniunt. 7 Picta ſiquidem.

magis nigrent apud Italos, iſte pallidior eſt. *Eu.* An non agnoſcis herbam in cujus folium incidit? *Ti.* Non ſatis. *Eu.* Nec mirum. Nec enim naſcitur in hortis noſtratibus. Aconitum eſt. Ei veneno tanta vis eſt, ut ſcorpius ad hujus contactum ſtupeſcat, palleſcatque, ſeſeque vinci patiatur. Sed offenſus veneno, à veneno petet remedium. Videtis in propinquo utrumque genus hellebori. Si ſcorpius ſeſe potuerit explicare à folio aconiti, & album helleborum contingere, recipiet priſtinum vigorem, [1] diverſi veneni contactu ſolvente torporem. *Ti.* Actum eſt igitur de iſto ſcorpio; nam is ſe nunquam explicabit ab aconiti folio. Etiam loquuntur hic ſcorpii? *Eu.* Et quidem Græcè. *Ti.* Quid ait? *Eu.* Εὗρε Θεὸς τὸν ἀλιτρόν. [2] Hic præter herbas videtis omne ſerpentium genus. En vobis baſiliſcus, oculeis igneis, ipſis etiam nocentiſſimis venenis formidabilis. *Ti.* Et is loquitur aliquid. *Eu.* *Oderint*, inquit, *dum metuant*. [3] *Ti.* Plane regia vox. *Eu.* Imo nihil minus regium, ſed tyrannica vox eſt. Hic pugnat lacerta cum vipera. Hic dipſas inſidiatur, tecta putamine ovi ſtruthiocameli. Hic videtis politiam totam formicarum, ad quarum imitationem nos vocat Hebræus ille ſapiens, [4] atque etiam Flaccus [5] noſter. Hic videtis formicas Indicas, quæ aurum egerunt, ac ſervant. *Ti.* Deum immortalem, cui poſſit obrepere tædium in hoc theatro verſanti? *Eu.* Alias, inquam, licebit vel ad ſatietatem uſque ſpectare. Nunc procul tantum ſpectate tertium parietem. Is habet lacus, amnes & maria, & in his quicquid eſt inſignium piſcium. Hic eſt Nilus, in quo delphinum illum videtis, hominum amatorem, [6] cum crocodilo depugnantem, quo non alius

1 Dicitur hæc herba habere proprietatem purgandi cerebrum, cui rei non inficiar, ſed quod talis ſit uſus ſcorpio, & quod aconitum æque ei ſit noxium ac jamjam ſuppoſitum eſt, pluſquam dubium. 2 i. e. *Deus reperit nocentem*, quoniam Scorpius hic ſupponitur veneno extingui, qui alia viventia veneno ſuo extinguit. 3 Optabat hoc de ſe imperator Caligula, noxius præ omnibus Scorpiis. 4 Salomo Prov. vi, *Abi piger ad formicam, aſpice vias ejus & ſape.* 5 Horatius, cujus verba hæc ſunt, Sat. 1. Lib. 1. *Nam exemplo eſt magni formica laboris.* 6 Quoniam de Arione in fabulis dicitur, quod Delphinus eum undis in mediis dorſo acceperit, ac per eas ad vadum ſoſpitem portarit.

alius hoſtis homini capitalior. In ripis ac littoribus videtis ea quæ ſunt ἀμφίβια, ut cancri, phocæ, fiber. Hic eſt polypus captator, captus à concha. *Ti.* Quid loquitur? αἱρῶν αἱροῦμαι. [1] Mire pictor fecit aquam pellucidam. *Eu.* At hoc erat illi faciendum, aut nobis opus erat aliis oculis. In proximo eſt alter polypus, ſumma æquoris aqua velificans, liburnicarum gaudens imagine. [2] Videtis torpedinem proſtratam in arena concolori, quam hic tuto vel manu contigeris. Sed alio properandum eſt. Hæc paſcunt oculos, at ventrem non explent: properemus ad reliqua. *Ti.* Etiamne amplius? *Eu.* Mox videbitis quid nobis præbeat poſticum. Hic videtis hortum ſatis ſpatioſum, in duas diviſum partes: in altera eſt quicquid eſt herbarum eſculentarum, in qua regnant uxor & famula mea: in altera, quicquid eſt medicarum, præſertim inſignium. Ad lævam eſt pratum liberum, præter virorem graminum nihil habens: ſeptum eſt ſepe perpetua è ſpinis implexis, ſed vivis, contexta: illic nonnunquam vel ambulo, vel luſito cum ſodalibus. Ad dexteram eſt pomarium, in quo cum erit ótium, videbitis plurimas arbores peregrinas, quas paulatim doceo noſtro cœlo aſſueſcere. *Ti.* Papæ! næ tu vincis vel ipſum Alcinoum. [3] *Eu.* Hic aviarium eſt in confinio adhærens ambulacro ſuperiori, quod videbitis à prandio: videbitis formas varias, variaſque linguas [4] audietis. Nec minus varia ſunt ingenia. Inter quaſdam cognatio eſt & mutuus amor, inter nonnullas ſimultas irreconciliabilis. [5] Sunt autem omnes adeo cicures & manſuetæ, ut ſe quando cœno illic, aperta feneſtra, devolent in menſam, cibumque vel è manibus capiant. Si quando ingredior, in ponticulo penſili, quem videtis, fabulans cum amico, aſſident, auſcultant, inſident humeris aut brachiis, adeo dedidicerunt timere, quia ſentiunt neminem lædere. In extremo pomario apum

1 i. e. *Captans Capior*, quod hic intellectu facillimum. 2 Supponitur enim hic hunc piſcem pingi regentem quoddam naviculæ genus. 3 Notiſſimus apud Homerum hic Phæacum Rex, diligentiſſimus hortorum cultor. 4 *Cantus non minus varior, quam ipſarum avium varia eſt forma.* 5 Quædam enim primo aſpectu, inter ſe pugnant.

pum regnum [1] eſt. Nec illud ſane ſpectaculum inamœnum. In præſentia non ſinam vos amplius contemplari, quo ſit quod vos poſthac revocet tanquam ad novum ſpectaculum. A prandio cætera vobis oſtendam. *Puer*. Uxor & famula clamitant, corrumpi prandium. *Eu*. Jubeto illas eſſe æquanimes; nos jam accurremus. Lavemus, amici, ut puris manibus & animis ad menſam accedamus. Etenim ſi Ethnicis quoque religioſa erat menſa, quanto magis oportet eſſe ſacram Chriſtianis, quibus habet imaginem quandam illius ſacroſancti convivii, quod dominus Jeſus poſtremum egit cum ſuis diſcipulis. Et ob id receptum eſt, [2] abluere manus, ut ſi quid odii, livoris, aut turpitudinis alicui forſitan reſideat in animo, id ejiciat ante, quam accedat ad cibum capiendum. Sic enim opinor & corpori ſalubriores eſſe cibos, ſi ſumantur animo defæcato. *Ti*. Iſtud veriſſimum eſſe credimus. *Eu*. Quoniam hoc exemplum nobis ab ipſo Chriſto traditum eſt, ut ab hymno cibum auſpicaremur (nam id arbitror, quod frequenter in Evangelio legimus, illum benedixiſſe, aut gratias egiſſe patri, prius quam cibum frangeret:) & rurſum hymno finiremus: ſi videtur, recitabo vobis hymnum quem divus Chryſoſtomus miris laudibus prædicat in Homilia quadam, dignatus etiam interpretari. *Ti*. Imo ut velis, rogamus. Eu. *Benedictus Deus qui me paſcis à juventute mea, qui cibum præbes omni carni; reple lætitia & gaudio corda noſtra, ut affatim quod ſatis eſt habentes, abundemus in omne opus bonum, in Chriſto Jeſu Domino noſtro; cum quo tibi gloria, honor & imperium, cum ſancto Spiritu, in omne ævum*. Ti. Amen. *Eu*. Nunc accumbite, ac ſuam quiſque umbram ſibi adjungat. Caniciei [3] tuæ debetur primus locus, Timothee. *Ti*. Verbo dignitatem univerſam meam complexus es. Hoc ſolo nomine ſum cæteris anteponendus. *Eu*. Cæte-

1 Siquidem apes politiam & Regem habere dicuntur, ſicque fere de iis ſcripſit Virgilius Georg. iv. 2 Bene dictum cenſeatur in Euſebio, *abluere tamen manus* receptum eſt primum, ad detergendam fæcem de manibus, ne quid in manducando offenderemus diſcumbentes nobiſcum, vel etiam nos ipſos, optimum erit tamen, tunc & alias cogitare, de purganda & defæcanda mente. 3 *Ætati*.

Cæterarum dotium æſtimator eſt Deus; nos ea ſequimur, quæ videmus. Sophroni, [1] adhære corpori [2] tuo. *Tu.* Theophile & Eulali, [3] dextrum menſæ latus occupate. Chryſoglottus & Theodidactus [4] occupabunt lævum. Uranius & Nephalius, [5] quod ſupereſt. Ego hunc angulum tuebor. *Ti.* Non patiemur: hoſpiti debetur primus locus. *Eu.* Tota domus hæc mea eſt, ſimulque veſtra: quod ſi mihi permittitur jus in regno meo, is locus debetur hoſpiti, quemcunque ſibi delegerit. Nunc utinam Chriſtus ille exhilarator omnium, & ſine quo nihil vere ſuave eſt, dignetur huic noſtro intereſſe convivio, ſuaque præſentia exhilarare animos noſtros. *Ti.* Spero dignabitur. Sed ubi ſedebit jam omnibus locis occupatis? [6] *Eu.* Utinam ille ſe miſceat omnibus & patinis, & poculis, ut nihil illum non ſapiat, ſed potiſſimum illabatur animis noſtris. Id quo magis dignetur, & nos tanti hoſpitis reddamur capaciores, ſi moleſtum non eſt, auſcultabitis paululum è ſacra lectione, ſed ita, ut interim nihilo ſecius admoveatis manus ovis & lactucis, ſi libet. *Ti.* Id faciemus libenter, ſed auſcultabimus libentius. *Eu.* Is mos mihi multis nominibus [7] videtur amplectendus, quod hac ratione vitentur inanes fabulæ, præbeaturque materia confabulationis frugiferæ. Multum enim ab illis diſſentio, qui putant non eſſe lætum convivium, niſi quod ſcateat ineptis ac laſcivis fabulis; quod perſtrepat obſcœnis cantiunculis. Vera hilaritas naſcitur è pura ſinceraque conſcientia: atque hi ſermones vere læti ſunt, quos ſemper & dixiſſe juvet, aut audiſſe, & ſemper delectet meminiſſe: non quorum mox pudeat, quique conſcientiam pœnitudine diſcrucient. *Ti.* Utinam iſta tam perpenderemus omnes, quam ſunt vera. *Eu.* Hæc præterquam quod certam & inſignem habent utilitatem, etiam jucunda

1 i. e. *Temporans*, vel *Prudens.* 2 Quoniam ſupponitur umbra Timothei. 3 i. e. *Bene loquens.* 4 *Doctus a Deo*, & eſt umbra Chryſoglotti. 5 i. e. *Sobrius*, & eſt umbra Uranii. 6 Non ſatis bene enuntiata quæſtio, & quodammodo Chriſto indigna, nihil enim ad ejus preſentiam refert, quod nulla ſedes, quod nullum ſpatium, circa menſam vacuum ſit. Sed reſponſio pia totum reſarciat. 7 *Multis de cauſis*,

da fiunt, ubi vel menſem unum aſſueveris. *Ti.* Nihil igitur conſultius, quam optimis aſſueſcere. *Eu.* Recita, puer, diſtincte & clare. Puer. *Sicut diviſiones aquarum, ita cor Regis in manu Domini: quocunque voluerit, inclinabit illud. Omnis via viri recta ſibi videtur, appendit autem corda Dominus. Facere miſericordiam & judicium, magis placet Domino, quam victimæ.* [1] *Eu.* Sit hoc ſatis. Præſtat enim pauca avide diſcere, quam multa cum tædio devorare. *Ti.* Præſtat ſane, ſed non hic tantum. Plinius ſcripſit, Officia Ciceronis nunquam de manibus deponenda: & ſunt ſane digna, quæ cum ab omnibus, tum præcipue ab his qui deſtinati ſunt adminiſtrandæ Reipublicæ, ad verbum ediſcantur, mea quidem ſententia: ſed hunc Proverbiorum libellum ſemper dignum arbitratus ſum, qui ſemper nobis circumferatur. *Eu.* Quoniam ſciebam prandium fore dilutum & inſipidum, [2] idcirco hanc procuravi nobis condituram. *Ti.* Nihil hic eſt non lautiſſimum; & tamen ſi nihil eſſet præter betas, abſque pipere, vino & aceto, [3] talis lectio condiret omnia. *Eu.* Mihi tamen plus adderet gratiæ, ſi, quod audio, penitus intelligam. Atque utinam adeſſet aliquis vere Theologus, qui iſta non intelligeret ſolum, verum etiam saperet. [4] Nobis idiotis neſcio an fas ſit hiſce de rebus confabulari. *Ti.* Ego vero puto vel nautis eſſe fas, modo abſit definiendi temeritas. [5] Fortaſſe & Chriſtus, qui pollicitus eſt ſeſe adfuturum, ubicunque duo convenirent de ipſo tractantes [6] adſpirabit nobis tam multis. *Eu.* Quid ſi igitur partiamur inter nos novem tres ſententias? [7] *Convivæ.* Non diſplicet, modo à convivatore incipiat ordo. *Eu.* Non detrectarem provinciam [8] ſed vereor ne hic vos pejus accipiam, quam cibis accipio. Age, necubi videar difficilis convivator. Omiſſis variis conjecturis, quas

1 Ex Prov. 11. 2 Utpote ex herbis & coctis præcipue. 3 Alluditur ad Martialis verſus notiſſimos. *Ut ſapiant fatuæ fabrorum prandia Betæ, oh quam ſæpe petet vina piperque coquus.* 4 *Intus afficeretur.* 5 Perſtringit vitium commune indoctorum fere omnium, qui vulgo ſunt hominum pertinaciſſimi maximeque aſſeverantes de rebus quas intelligunt minime. 6 Matt. xviii. 7 Siquidem in loco Proverbiorum citato, ſunt & tres verſus, & tres ſententiæ, ſic tres ad varietatem different de ſingulis. 8 Vid. pag. 19.

quas in hunc locum congerunt interpretes, mihi videtur hic eſſe ſenſus moralis: alios mortales poſſe flecti monitis, increpationibus, legibus ac minis: regis animum, quoniam neminem metuit, ſi repugnes, magis irritari. Et idcirco quoties principes vehementer contendunt aliquid, ſuo animo relinquendos: non quod ſemper velint optima, ſed quod illorum ſtultitia malitiave Deus nonnunquam abutatur ad emendandos eos qui deliquerunt. Quemadmodum vetuit reſiſti Nabuchodonoſori, [1] quod illius miniſterio decreviſſet caſtigare populum ſuum. Fortaſſis illud eſt quod ait Job cap. xxxiv. *Qui regnare facit hominem hypocritam, propter peccata populi.* Atque huc fortaſſe pertinet quod ait David, deplorans peccatum ſuum Pſalm. li. *Tibi ſoli peccavi, & malum coram te feci.* Non quod reges non peccent ingenti populi malo, ſed quod non habeant hominem, cujus autoritate condemnentur; quum Dei judicium nemo, quamlibet potens, poſſit effugere. *Ti.* Non diſplicet interpretatio. Sed quid ſibi volunt *diviſiones aquarum?* *Eu.* Adhibita eſt ſimilitudo, quæ rem explanet. Violenta res & impotens eſt regis animus concitatus, nec huc aut illuc duci poteſt, ſed impetu ſuo fertur, velut œſtro divino percitus: quemadmodum mare ſeſe ſpargit in terras, ac ſubinde curſum mutat, contemptis agris, ædificiis, & quicquid obſtat, alicubi ſe condit ſub terras: cujus impetum ſi coneris inhibere, aut alio deflectere, nihil agas. Idem accidit in magnis fluminibus, veluti fabulæ quoque narrant de Acheloo. [2] Minus autem mali capitur, ſi commode obſecundes, quam ſi violenter repugnes. *Ti.* Nihil igitur remedii adverſus malorum regum impotentiam? *Eu.* Fortaſſe primum [3] fuerit, leonem in civitatem non recipere: proximum,

1 Rex eſt notiſſimus Judæis & Chriſtianis. 2 *Acharnaniæ fluvio.* 3 i. e. *Potius, melius, optimum,* quod quodammodo emendat, per vocem *fortaſſe*, planum eſt enim Euſebium per Leonem Regem intelligere, alludit autem ad antiquum eventum apud Græcos in quo Reipublicæ fautores profugi ſuis popularibus Regem ejectum & expulſum rurſus excipientibus, exprobrabant, quod Leonem in civitatem recepiſſent.

mum, ſic autoritate ſenatus, magiſtratuum ac civium moderari potentiam illius, ut non facile erumpat in tyrannidem. [1] Sed omnium potiſſimum, dum adhuc puer eſt, & ſe principem eſſe neſcit, ſanctis præceptis formare pectus illius. Proſunt & preces ac monita, ſed blanda ac tempeſtiva. Extrema ancora [2] eſt, votis fatigare [3] Deum, ut regis animum inclinet ad ea, quæ Chriſtiano rege digna ſunt. *Ti.* Quid ais, idiota? [4] Si baccalaureus eſſem Theologiæ, minime puderet iſtius interpretationis: *Eu.* An vera ſit, neſcio; mihi ſatis eſt, quod ſenſus non ſit impius, aut hæreticus. Morem geſſi voluntati veſtræ. Nunc, ut decet in conviviis, viciſſim audire cupio. *Ti.* Si quid defertis his quoque canis [5,] mihi videtur hoc dictum & ad abſtruſiorem ſententiam accommodari poſſe. *Eu.* Credo; & audire cupio. *Ti.* Rex intelligi poteſt vir perfectus, qui domitis carnis affectibus, ſolo divini ſpiritus impetu ducitur. Porro qui ſit hujuſmodi, hunc non convenit fortaſſis humanis legibus in ordinem cogere; ſed ſuo domino, cujus ſpiritu agitur, relinquendus eſt: nec judicandus eſt ex hiſce rebus, quibus imbecillitas imperfectorum utcunque provehitur ad veram pietatem: ſed ſi quid ſecus facit, dicendum eſt cum Paulo Rom. xiv. *Dominus aſſumſit illum: domino ſuo ſtat, aut cadit.* Item illud: *Spiritualis homo omnia dijudicat, ipſe verò à nemine judicatur.* 1 Corinth. 11. Talibus igitur nemo præſcribat, ſed Dominus qui præſcripſit terminos mari & amnibus, habet cor ſui regis in manu ſua, & quocunque voluerit, inflectit illud. Quid enim opus eſt præſcribere illi, qui ſuapte ſponte præſtat meliora, quam exigunt humanæ leges? aut quæ temeritas ſit, illum hominem conſtitutionibus adſtringere, quem certis argumentis conſtat divini ſpiritus afflatu gubernari? *Eu.* Tu vero, Timothee, non ſolum

1 Videtur Reſpicere ad Conſtitutionem Britannicam aut aliquam non abſimilem, quæ ut comprobanda maxime, ita comprobari ab Euſebio videtur. 2 *Laſt Refuge.* 3 i. e. *Precibus vehementibus inſtare,* & concinne dictum. 4 Quoniam paulo antea, Euſebius ſibi ipſi hunc titulum dederat. 4 Subintellige, *Capillis,* & eſt finis verſus ſatis noti.

lum canos habes capillos, ſed pectus etiam habes eruditionis canitie venerabile. Atque utinam inter Chriſtianos, quos omneis oportebat eſſe reges hujuſmodi, plures reperirentur hoc digni cognomine. Sed jam ſatis eſt ovatum, [1] & holeribus præluſum: jubete hæc tolli, & apponi quod ſupereſt. *Ti.* Nobis affatim ſatisfactum eſt hac ovatione, etiamſi nihil præterea ſucceſſerit vel ſupplicationis, vel triumphi [2.] *Eu.* Verum, quoniam, aſpirante Chriſto, ſicut opinor, ſucceſſit res in prima ſententia, velim ut umbra tua nobis enarret alteram, quæ mihi videtur aliquanto obſcurior. *Sophron.* Si boni voletis conſulere quicquid dixero, ſedulo dicam quod mihi videtur. Alioqui qui fieri poteſt, ut rebus obſcuris lucem adferat umbra? [3] *Eu.* Equidem recipio futurum omnium nomine; & tales umbræ lucem ſuam habent aptiorem oculis noſtris. *Soph.* Idem docere videtur quod Paulus. Diverſis vitæ rationibus contenditur ad pietatem. Aliis placet ſacerdotium, alii cœlibatus, alii conjugium, alii ſeceſſus, alii reſpublica, [4] pro varietate corporum & ingeniorum. Rurſus alius veſcitur quibuſlibet, alius diſtinguit inter cibum & cibum; alius judicat inter diem & diem; alius judicat omnem diem. [5] In his Paulus vult unumquemque ſuo frui affectu citra contumeliam alterius. Nec oportet quemquam ex hujuſmodi judicare, ſed judicium deferre Deo, qui expendit corda. Fit enim ſæpenumero, ut veſcens gratior ſit Deo, quam non veſcens, & diem feſtum violans acceptior ſit Deo, quam is qui videtur obſervare: & matrimonium hujus gratius ſit oculis Dei, quam multorum cœlibatus. Dixi umbra. *Eu.* Utinam mihi ſæpe contingat cum talibus umbris

† colloqui

1 Ludit & ludet etiam mox, ſuper ambiguitate, quæ veluti ſupponitur in vocibus, *Ovare*, & *Ovatio*, quibus intelligi poſſet vel ovorum eſus, vel minimus triumphus apud Romanos: at dubito multum, an apud Latinos, *ovare* unquam ſignificet *ova edere*. Sed tranſeat jocus, quoniam ſi attendas ad ſolam vocum terminationem, res poſſet ſic ſe habere. 2 Siquidem apud Romanos poſt ovationem fiebant & ſupplicationes, ac ſi ſucceſſus fieret poſtea, multo major, decernebatur victori triumphus. 3 Ludus eſt ex ambiguitate vocis *umbra*, quem facile percipies ſi obſerves quis loquatur. 4 i. e. *Officinus in Republica*. 1 Supple *ſimilem*.

colloqui. Rem, ni fallor, non àcu, quod ajunt, ſed lingua tetigiſti. Sed adeſt qui cœlebs [1] vixit, non de numero beatorum, qui ſe caſtraverunt propter regnum Dei [2]: ſed hic caſtratus eſt vi, quo magis placeret ventri, donec & hunc & eſcas deſtruxerit Deus. Capus eſt ex corte noſtra. Elixis magis delector. Jus eſt non inelegans: quod in eo natat lactucæ ſunt ſelectiſſimæ. Sumat ſibi quiſque, quod gratum eſt animo. Sed ne quid vos fallam, ſuccedet huic, aſſi non nihil, mox bellaria, deinde fabulæ cataſtrophe. [3] *Ti.* Sed interim excludimus uxorem è convivio. *Eu.* Ubi vos venietis comitati veſtris, accumbet & mea. Nunc quid aliud eſſet, quam muta perſona? & illa ſuavius garrit mulier inter mulieres, & nos liberius philoſophamur. Alioqui periculum ſit, ne nobis accidat, quod accidit Socrati, cui quum eſſent convivæ Philoſophi, quibus magis placerent hujuſmodi fabulæ, quam cibus, & in longum proferretur diſputatio, Xantippe [4] commota, menſam ſubvertit. *Ti.* Nihil minus à tua metuendum arbitror. Eſt enim mulier moribus placidiſſimis. *Eu.* Mihi certe talis, ut commutare non cupiam, etiamſi liceat: atque hoc nomine mihi vel præcipue videor fortunatus. Nec enim mihi placet eorum ſententia, qui fortunatum putant, uxorem habuiſſe nunquam [5]: magis arridet quod ait ſapiens Hebræus, *ei bonam ſortem obtigiſſe, cui obtigit uxor bona.* [6] *Ti.* Sæpe noſtro vitio malæ ſunt uxores, vel quia tales deligimus, vel quia tales reddimus; vel quia non, ut oportet, formamus & inſtituimus. *Eu.* Vera prædicas: ſed interim expecto tertiæ ſententiæ enarrationem, & jam mihi dicturire videtur θεόπνευστος [7] Theophilus. *Th.* Imo mihi animus erat in patinis; dicam tamen, quando licet impune. *Eu.* Etiam cum gratia licebit errare; vel ſic

1 Capus ſcil. menſæ appoſitus, quoniam capus fit teſticulorum abſciſſione. 2 Alluſio eſt ad verba Chriſti Matt. xix. ſed qua carere poterat iſthuc convivium. 3 Finis convivii, convivium enim eſt Fabula de qua agitur. 4 Socratis fuit uxor propter moroſitatem nota. 5 Alluditur ad id quod dicit initio apud Terentium in Adelph. Nempe, *& quod fortunatum iſti putant uxorem habui nunquam.* 6 Prov. xviii. 7 *Divinitus afflatus.*

ic præbebis occaſionem inveniendi. [1] *Th.* Mihi videtur eadem ſententia, quam prætulit Dominus apud Oſee Prophetam cap. vi. *Miſericordiam volui, & non ſacrificium, & ſcientiam Dei plus quam holocauſta.* Cujus vivus & efficax interpres eſt dominus Jeſus in Evangelio Matthæi c. ix. Quum enim convivium agitaret in domo Levi, [2] qui erat publicanus, iſque multos ſui ordinis, ſuique quæſtus homines invitaſſet ad convivium, Phariſæi qui tumebant religione Legis, cum ea præcepta negligerent, unde tota Lex pendebat & Prophetæ; quo diſcipulorum animos alienarent à Jeſu, rogabant illos, cur dominus admiſceret ſe convivio peccatorum; à quorum conſortio abſtinebant Judæi, qui volebant haberi ſanctiores, & ſi quando contigiſſet cum ejuſmodi congredi, reverſi domum, abluebant corpus. Quumque diſcipuli rudes adhuc non haberent quod reſponderent, Dominus & pro ſe & pro diſcipulis reſpondit: *Non eſt opus*, inquit, *medico valentibus, ſed male habentibus.* Euntes autem diſcite quid eſt, *Meſericordiam volo, & non ſacrificium. Non enim veni vocare juſtos, ſed peccatores.* [3] *Eu.* Pulchre tu quidem collatione locorum rem explicas, id quod in divinis literis præcipuum eſt, ſed diſcere velim, quid appellet *ſacrificium*, quid *miſericordiam.* Nam quî conſiſtit, ut averſetur ſacrificia Deus, quæ ſibi tot præceptis juſſerat exhiberi? *Th.* Quomodo Deus averſetur ſacrificia, docet ipſe nos apud Eſaiam cap. i. Sunt enim quædam præſcripta Judæis in lege, quæ ſignificant magis ſanctimoniam, quam præſtant: quod genus ſunt, dies feſti, ſabbatiſmi, jejunia, ſacrificia. Et ſunt quæ ſemper præſtanda ſunt, quæ ſuapte naturâ bona ſunt, non quia juſſa. Judæos autem averſatur Deus, non quod obſervarent legis ritus, ſed quod his ſtulte tumidi, negligerent ea quæ Deus maxime vult præſtari à nobis: ac madentes avaritia, ſuperbia, rapinis, odio, livore, cæteriſque vitiis, exiſtimabant Deum ipſis multum debere, quod

1 Supple *verum*, vel aliquid ſimile. 2 Qui idem cum Mattheo Apoſtolo. 3 Supple, *ad pœnitentiam*, ſicut & habetur in ipſo Mattheo.

quod diebus feſtis verſarentur in templo, quod immolarent victimas, quod abſtinerent à cibis vetitis, quod illi nonnunquam jejunarent: umbras amplectebantur, rem negligebant. Quod autem ait, *Miſericordiam volo, & non ſacrificium*, opinor ex idiomate ſermonis Hebræi dictum, pro eo quod erat, miſericordiam volo potius quam ſacrificium: quemadmodum illud interpretatur Salomon, [1] quum ait: *Facere miſericordiam & judicium, magis placet Domino quam victimæ.* Porro, omne officium, quod impenditur ſublevando proximo, ſcriptura *miſericordiam* vocat, & *eleemoſynam*, quæ & ipſa nomen duxit à *miſerendo*. [2] Victimas appellari puto, quicquid pertinet ad ceremonias corporales, & aliquid habet affine cum Judaiſmo; quod genus ſunt delectus ciborum, veſtitus præſcriptus, jejunium, ſacrificium, preces veluti penſum [3] abſolutæ, quies diei feſti. Hæc enim, ut pro tempore non ſunt omnino negligenda, ita Deo fiunt ingrata, ſi quis obſervationibus hujuſmodi confiſus, negligat miſericordiam, quoties fratris neceſſitas exigit officium charitatis. Habet ſpeciem ſanctimoniæ etiam, colloquia vitare malorum. Sed hoc ceſſare debet, quoties aliud ſuadet charitas proximi. Obedientia eſt, quieſcere diebus feſtis, ſed impium ſit, ob religionem diei, ſinere fratrem perire. Itaque ſervare diem dominicum, victima [4] eſt, ut ita loquar: reconciliari fratri, miſericordia eſt. Porro judicium, quamquam poteſt ad potentes referri, qui frequenter vi opprimunt imbecilles, tamen mihi videtur non abſurdum, ſi reſpondeat illi quod eſt apud Oſee: *Et ſcientiam Dei plus quam holocauſta.* Non ſervat legem, qui non ſervat juxta mentem Dei. Judæi ſublevabant aſinum in foveam collapſum ſabbatis: & Chriſtum calumniabantur, qui ſervaret totum hominem in ſabbato. Hic erat præpoſterum judicium, & aberat ſcientia Dei; neſciebant enim,

 quod

1 Prov. xxi. 2 Siquidem Græca vox eſt, ab ἔλεος *miſericordia*. 3 Hinc concludas quid judicarit auctor, de confeſſariis injungentibus certum numerum precatiuncularum veluti penſum, ſuis pœnitentibus. 4 *i. e.* Res externa, quæ magis eſſentiali debet cedere.

quod iſta propter hominem eſſent inſtituta, non homo propter illa. Sed hæc impudenter dicere viderer, niſi veſtro juſſu dicerem. Malim ex aliis rectiora diſcere. *Eu.* Iſta mihi videntur adeo dicta impudenter, ut exiſtimem dominum Jeſum loqui per organum oris tui. Sed interim dum largiter paſcimus animos noſtros, ne negligantur collegæ. [1] *Th.* Quinam? *Eu.* Corpora noſtra, nonne collegæ ſunt animorum? Hoc enim malim, quam inſtrumenta, vel domicilia, vel ſepulchra. [2] *Ti.* Hoc nimirum eſt affatim refici, ubi totus homo reficitur. *Eu.* Video vos ſegniter attingere: quare, ſi videtur, jubebo proferri aſſa, ne pro lauto convivio longum præbeam. Videtis hujus prandioli ſummam. Armus eſt ovillus, ſed exquiſitus, capus, & perdices quatuor. Has ſolas à mercatu ſumpſi, reliqua ſuppeditat hoc prædiolum. *Ti.* Epicureum prandium video, ne dicam Sybariticum. [3] *Eu.* Imo vix Carmeliticum. [4] Sed quale quale eſt, boni conſuletis. Animus certe purus eſt, ſi parum lautum eſt convivium. *Ti.* Adeo non eſt muta tua domus, ut non ſolum parietes, ſed & cyathus loquatur aliquid. *Eu.* Quid tibi loquitur? *Ti.* *Nemo, niſi à ſeipſo, læditur.* *Eu.* Cyathus patrocinatur vino. Nam vulgus febrim, aut capitis gravedinem è potu contractam, imputare ſolet vino, quum ipſi ſibi malum accerſierint, immodice bibendo. *Soph.* Meus Græce loquitur: ἐν οἴνῳ ἀλήθεια. [5] *Eu.* Admonet non eſſe tutum ſacerdotibus [6] aut regum famulis, [7] indulgere vino, quod vinum fere transferat in linguam, quicquid latebat in corde. *Soph.* Apud Ægyptios olim nefas erat ſacerdotibus bibere vinum, cum nondum illis mortales ſua committerent arcana. *Eu.* Nunc licet

1 Perge & intelliges. 2 Quidam enim ex Philoſophis ſic corpora vocaverunt. 3 Concludas quid ſit ex pag. 64. 4 *i. e.* Frugale quam maxime, Carmelitæ enim Monachi ſunt Mendicantes, qui ex inſtituto frugaliſſime vivere debeant; ſic dicti ſunt autem a Carmelo monte in Phœnicia, ubi Elias ignem e Cœlo devocavit, ibique collecti ſunt ab Almerico, Anno Domini 1121. at poſtea relictis monte & deſerto in maximis Europæ urbibus ſedes poſuere. 5 *In vino veritas.* 6 Propter Confeſſionem Auricularem, de qua nihil divulgare debent. 7 Siquidem periculoſum eſt eſſutire ſecreta principum.

licet quidem omnibus bibere vinum; an expediat neſcio. Eulali, quid libelli proſers è crumena? perquam elegans videtur; nam foris etiam totus aureus eſt. *Eulalius.* Sed idem intus plus quam gemmeus eſt. Sunt epiſtolæ Paulinæ, quas ut unicas delicias meas ſemper mecum circumfero: quas ideo proſero, quod ex occaſione ſermonis tui, venit in mentem locus quidam, qui me nuper diu torſit, nec adhuc ſatis ſibi facit animus. Is eſt in epiſtolæ prioris ad Corinthios, cap. vi. *Omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt. Omnia mihi licent, ſed ego ſub nullius redigar poteſtatem.* [1] Primum, ſi Stoicis credimus, nihil eſt utile, quod non idem honeſtum. Quomodo igitur Paulus diſtinguit id quod licet, ab eo quod expedit? Certe ſcortari aut inebriari non licet, quomodo igitur licent omnia? Quod ſi Paulus de certo genere rerum loquitur, quarum omnium vult eſſe licentiam, non poſſum ſatis ex ipſo loci tenore divinare, quodnam ſit illud genus. Ex iis quæ mox huic loco ſubjiciuntur, conjicere licet eum loqui de ciborum delectu. Quidam enim abſtinebant ab idolothytis, quidam à cibis per Moſen interdictis. Et de idolothytis agit, cap. viii. Rurſus, cap. x. velut explicans hujus loci ſententiam, ait: *Omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt: omnia mihi licent, ſed non omnia ædificant. Nemo quod ſuum eſt quærat, ſed quod alterius. Omne quod in macello venit, manducate.* Hoc quod hic ſubjicit Paulus, congruere videtur cum eo quod ſupra dixerat, *Eſca ventri, & venter eſcis, & hunc & has deſtruet Deus.* Quod autem reſpexit hic etiam ad Judaicum ciborum delectum, indicat clauſula cap. x. *Sine offenſione eſtote Judæis & gentibus & eccleſiæ Dei, ſicut & ego per omnia omnibus placeo, non quærens quod mihi utile*

 eſt,

[1] Non inſolubilis in his erit difficultas, ſi per *hæc omnia* intelligas, omnia quæ per ſe mala non ſunt, & ſi, *ſub nullius redigar poteſtatem*, interpreteris, non patiar, me ita eſſe aſtrictum cuiquam rei ejuſmodi per ſe non malæ, ut ea non poſſim abſtinere, ſi evenerit, ut non expediat, & è contra: hæcque libertas eſt Evangelica, nempe, jus habere agendi in his omnibus, prout expedit, quam non habebant Judæi ut poæ aſtricti Legibus poſitivis, in rebus per ſe non malis, a quibus abſtinere vel non, prout expediebat vel non, non poterant; Sed tamen audi Eulalium, & alios ſuper citato loco,

eſt, ſed quod multis, ut ſalvi fiant. Nam quod ait, *gentibus*, pertinere videtur ad idolothytum, quod ait, *Judæis*, referri videtur ad delectum ciborum, quod ait, *eccleſiæ Dei*, pertinet ad infirmos ex utraque gente collectos. Licebat igitur veſci quibuſlibet cibis, & omnia munda mundis. Verum incidit caſus, ut non expediat. Quod omnia licebant, libertatis erat Evangelicæ: ſed charitas ubique ſpectat quid conducat ad ſalutem proximi, eoque frequenter abſtinet & à licitis, malens obſecundare commodo proximi, quam ſua uti libertate. Sed hic mihi geminus obſtrepit ſcrupulus: primum, quod in ſermonis contextu nihil præcedat aut ſequatur, quod cum hoc ſenſu cohæreat. Nam objurgarat Corinthios, quod eſſent ſeditioſi, quod ſcortationibus, adulteriis, atque etiam inceſtis impuri, quod litigarent apud judices impios. Cum his qui cohæret, *Omnia mihi licent ſed non omnia expediunt?* Et in his quæ ſequuntur, redit ad cauſam impudicitiæ, quam repetierat & ante, intermiſſo negotio litium. *Corpus autem*, inquit, *non fornicationi, ſed Domino, & Dominus corpori.* Verum hunc quoque ſcrupulum poſſum utcunque diſcutere, quod paulo ſuperius in catalogo vitiorum meminiſſet & idololatriæ: *Nolite errare; neque fornicarii,* [1] *neque idolis ſervientes, neque adulteri.* Porro eſus idolothytorum vergebat ad ſpeciem idololatriæ. Et ideo mox ſubdit. *Eſca ventri, & venter eſcis*: ſignificans pro neceſſitate corporis, pro tempore licere veſci quibuſlibet, niſi aliud ſuaſerit charitas proximi: ſed impudicitiam ſemper & ubique deteſtandam eſſe. Quod veſcimur, neceſſitatis eſt, quæ tolletur in reſurrectione mortuorum: Quod libidinamur, malitiæ eſt. Sed alterum ſcrupulum non queo diſſolvere, quomodo ad hæc quadret illud, *Sed ego ſub nullius redigar poteſtatem.* Ait enim, ſibi poteſtatem eſſe omnium, ſe tamen in nullius poteſtate fore. Si is dicitur eſſe in poteſtate aliena, qui ne offendat, abſtinet, idem capite nono de ſe prædicat: *Quum liber eſſem ab omnibus, omnium me*

---

1 Dubiæ latinitatis vox, idem eſt quod fornicatores.

me ſervum feci, ut omnes lucrifacerem. Hoc, opinor, offenſus ſcrupulo, ſanctus Ambroſius, [1] putat hunc eſſe germanum Apoſtoli ſenſum, ut viam præſtruat illi, quod ait cap. ix. ſibi quoque poteſtatem eſſe faciendi, quod cæteri faciebant vel Apoſtoli, vel pſeudapoſtoli, [2] ſumendi victum ab his, quibus prædicabat Evangelium. Sed ab hoc, tametſi licebat, temperabat, quod ſic expedire Corinthiis, quos de tam multis & inſignibus vitiis objurgabat. Porro quiſquis accipit, fit quodam modo obnoxius ei à quo accipit, & aliquid decedit de vigore autoritatis. Siquidem qui accipit, minus libere objurgat: & qui dedit, non perinde fert objurgari ab eo, cui benefecit. In hoc igitur Paulus abſtinuit ab iis quæ licebant, ut conſuleret Apoſtolicæ libertati, quam in hoc volebat nulli eſſe obnoxiam, ut liberius, ac majore cum autoritate reprehenderet illorum vitia. Mihi ſane non diſplicet Ambroſiana ſententia. Attamen ſi quis mallet hunc locum ad cibos accommodare, mea ſententia, quod ait Paulus, *Sed ego ſub nullius redigar poteſtatem,* ſic accipi poſſet : Tametſi nonnunquam abſtineam à cibis immolatitiis, aut lege Moſaica vetitis, ut conſulam ſaluti proximi, ac profectui Evangelico; tamen animus meus liber eſt, qui ſcit ſibi licere veſci cibis quibuſlibet pro neceſſitate corpuſculi. At pſeudapoſtoli conabantur hoc perſuadere, quoſdam cibos per ſe impuros eſſe, nec abſtinendum per occaſionem, ſed ſemper ab his temperandum, tanquam natura malis, nec aliter quam abſtinemus ab homicidio, & adulterio. Hoc quibus erat perſuaſum, redacti erant ſub alienam poteſtatem, & exciderant ab Evangelica libertate. Solus, quod quidem meminerim, Theophylactus [3] ſententiam inducit ab his omnibus diverſam : *Licet veſci quibuſlibet cibis, ſed non expedit immodice. Nam ex luxu naſcitur impudicitia.* Hic ſenſus, quamquam impius non eſt, tamen mihi non videtur hujus loci germanus eſſe. Oſtendi quæ me torqueant: veſtræ charitatis erit, me ex his

1 Mediolanenſis fuit Archiepiſcopus, Theodoſii magni tempore, quarto ſæculo. 2 *Falſi Apoſtoli.* 3 Theophylactus hic Bulgarienſis fuit Archiepiſcopus, qui undecimo ſæculo vixit, Commentarioſque ſuper maxima novi Teſtamenti parte ſcripſit.

ſcrupulis eximere. *Eu.* Næ tu probe tuo reſpondes nomini. [1] Qui ſic novit proponere quæſtiones, non opus habet alio qui diſſolvat. Sic enim propoſuiſti dubitationem tuam, ut ego dubitare deſierim. Tametſi Paulus in ea epiſtola, quoniam multa ſimul decrevit agere, ſæpe ab uno argumento in aliud devolvitur, & rurſum quod intermiſerat, repetit. *Ch.* Niſi vererer, ne vos mea loquacitate avocem à capiendo cibo, & ſi crederem fas eſſe tam ſacris colloquiis admiſcere quicquam ex profanis autoribus, proponerem, & ipſe quiddam, quod hodie legentem me non torſit, ſed unice delectavit. *Eu.* Imo prophanum dici non debet, quicquid pium eſt, & ad bonos mores conducens. Sacris quidem literis ubique prima debetur autoritas, ſed tamen ego nonnunqam offendo quædam vel dicta à veteribus, vel ſcripta ab ethnicis etiam Poëtis, tam caſte, tam ſancte, tam divinitus, ut mihi non poſſim perſuadere, quin pectus illorum, cum illa ſcriberent, numen aliquod bonum agitaverit. Et fortaſſe latius ſe fundit ſpiritus Chriſti quam nos interpretamur. Et multi ſunt in conſortio ſanctorum, qui non ſunt apud nos in catalogo. Fateor affectum meum apud amicos: non poſſum legere librum Ciceronis de Senectute, de Amicitia, de Officiis, de Tuſculanis quæſtionibus, quin aliquoties exoſculer codicem, ac venerer ſanctum illud pectus, afflatum cœleſti numine [2] Contra, cum hos quoſdam recentiores [3] lego, de republica, œconomica, aut ethica præcipientes, Deum immortalem, quam frigent præ illis, imo quam non videntur ſentire quod ſcribunt, ut ego citius patiar perire totum Scotum; cum aliquot ſui ſimilibus, quam libros unius Ciceronis, aut Plutarchi: [4] non quod illos in totum damnem, ſed quod ex his ſentiam me reddi meliorem, cum ex illorum lectione ſurgam, neſcio quomodo, frigidius affectus erga veram virtutem, ſed irritatior ad contentionem. [5] Quare ne verere, quicquid iſtuc eſt, proponere:

1 *i. e.* Loqueris bene vel optime, ſic enim ſonat Eulalii nomen ut vidimus. 2 Amplificatum illud paruumper, quamquam fatendum, citatos tractatus eximios eſſe. 3 Scholaſticos Authores (qualis Scotus verbi gratia,) qui legebantur in publicis ſcholis Eraſmi tempore. 4 Autorum Græcorum doctiſſimi jucundiſſimi. 5 *Scil.* propter intricatas & futiles queſtiones quæ in eis agitantur.

ponere. *Ch.* Cum plerique libri M. Tullii [1] quos ſcripſit de Philoſophia, divinitatis quiddam ſpirare videntur, tum ille quem ſenex ſcripſit de Senectute, plane mihi videtur κύκνειον ᾆσμα, [2] quemadmodum Græcis eſt in proverbio. Eum hodie relegi, atque hæc verba, quoniam præ cæteris arridebant, edidici: *Quod ſi quis Deus mihi largiatur, ut ex hac ætate repuerascam, & in cunis vagiam, valde recuſem: nec vero velim quaſi decurſo ſpacio, à calce ad carceres revocari.* [3] *Quid enim habet hæc vita commodi, quid non potius laboris? Sed non habeat ſane: habet certe tamen aut ſatietatem, aut moleſtiam. Non libet enim mihi deplorare vitam, quod multi, & hi docti, ſæpe fecerunt. Nec me vixiſſe pœnitet, quoniam ita vixi ut fruſtra me natum non exiſtimem. Et ex vita iſta diſcedo, tanquam ex hoſpitio, non tanquam è domo, Commorandi enim natura diverſorium nobis, non habitandi dedit. O præclarum illum diem, quum ad illud animorum concilium cœtumque proficiſcar, & cum ex hac turba & colluvione diſcedam.* Hactenus Cato. [4] Quid ab homine Chriſtiano dici potuit ſanctius? Utinam talia eſſent colloquia monachorum omnia, vel cum ſacris virginibus, quale fuit illud ethnici ſenis colloquium cum ethnicis adoleſcentibus. *Eu.* Jam aliquis cauſabitur colloquium eſſe confictum à Cicerone. *Ch.* Iſthuc mea non magni refert, ſive hoc laudis tribuatur Catoni, qui talia ſenſerit dixeritque: ſive Ciceroni, cujus animus ſententias tam divinas cogitatione complexus ſit, cujus calamus res egregias pari facundia depinxerit. Quamquam equidem arbitror, & Catonem etiamſi non dixit eadem, tamen ſimilia dicere ſolitum in colloquiis. Nec enim tam impudens erat M. Tullius, ut alium Catonem finxerit, quam fuerit: & in dialogo parum meminerit

 deco-

1 Idem qui *Cicero* cujus nomen erat, *Marcus Tullius Cicero.* 2 *i. e. Cygneus Cantus, Cantus prope mortem*, Cygnus dicitur enim prope mortem ſuaviſſime cantare. 3 Proverbialis locutio eſt, quæ ſignificat, a fine ad principium reverti, a carcere enim incipiebat curſus, & ad calcem ſeu metam terminabatur, reperies in plurimis dictionariis. 4 Siquidem, *Cato* qui audiebat Romanorum ſapientiſſimus, ſupponitur in hoc parvulo tractatu hæc dicere, ultimo quorum nihil fere melius poteſt dici ab homine Chriſtiano, animarum immortalitatem firmiſſime tenenti.

decori, [1] quod imprimis ſpectandum eſt in hoc ſcripti genere, præſertim quum ejus viri memoria recens [2] adhuc hæreret animis ejus ætatis hominum. *Th.* Vehementer probabile eſt quod narras: ſed dicam quid mihi venerit in mentem, te recitante. Sæpenumero mecum admiratus ſum, quum omnes optent longævitatem, & mortem exhorreant, tamen vix quenquam comperiri tam felicem, non dico ſenem, ſed provectioris ætatis hominem, quin rogatus, an ſi detur velit repueraſcere, uſurus per omnia iiſdem bonis ac malis quæ illi jam contigiſſent in vita, reſponderit idem quod Cato dicit [3]; præſertim ſi recolat animo, quicquid annis retroactis ſeu triſte, ſeu lætum obtigiſſet. Nam frequenter & ſuavium, rerum recordatio, vel cum pudore vel cum conſcientiæ moleſtia conjuncta eſt, ut animus ab his etiam recolendis non minus abhorreat, quam à triſtibus. Id opinor nobis indicarunt ſapientiſſimi Poëtæ, qui ſcribunt, tum demum animas capi deſiderio corporum relictorum, poſteaquam ex amne Lethæo longa biberint oblivia [4] *Ur.* Eſt iſtuc profecto dignum admiratione, & mihi quoque compertum in nonnullis. Verum illud quam mihi blandiebatur; *Nec me vixiſſe pœnitet!* At quotuſquiſque Chriſtianorum ſic moderatur vitam ſuam, ut hujus ſenis vocem ſibi poſſit uſurpare? Vulgus hominum exiſtimat, ſe non fruſtra vixiſſe, ſi per fas nefaſque congeſtas divitias relinquant morientes. At Cato ideo non putat ſe fruſtra natum, quod integrum ſanctum civem præſtiterit reipublicæ, quod incorruptum magiſtratum, quod poſteritati quoque virtutis & induſtriæ ſuæ monumenta reliquerit. Jam illo quid dici potuit divinius? *Diſcedo tanquam ex hoſpitio, non tanquam è domo.* Hoſpitio tantiſper uti licet, donec hoſpes jubeat exire. E domo ſua nullus facile pellitur. Et tamen hinc quoque ſæpenumero propellit vel ruina, vel in-

1 *i. e.* Eorum quæ conveniebant cum Catonis caractere. 2 Siquidem Cato paulo ante Tullium obiit. 3 Dubium hoc, vita enim perſe ſola adamanda videtur omnibus fere. 4 De Lethæo amne jam, pag. 101. ſed ſi animæ oblitæ ſunt omnium, quare Corporis deſiderio capiuntur? ignoti vel omni pode obliti (quod idem eſt) nulla cupido, excipiatur ergo exiſtentia præcedens in corpore.

incendium, vel alius caſus quiſpiam. Ut horum nihil accidat, tamen ſenio collabans ædificium, admonet eſſe demigrandum. *Nephalius.* Non minus elegans eſt quod apud Platonem loquitur Socrates, *animam humanam in hoc corpore velut in præſidio poſitam eſſe, unde fas non ſit diſcedere injuſſu imperatoris, nec diutius in eo immorari, quam viſum ſit ei qui collocavit.* Illud ſignificantius eſt in Platone, quod pro *domo* dixerit *præſidium*: ſiquidem in domo tantum commoramur, in præſidio deſtinati ſumus functioni, quam nobis delegavit imperator noſter: non abludens â noſtris literis, [1] quæ vitam hominis nunc militiam, nunc certamen eſſe dicunt. *Ur.* At mihi quidem oratio Catonis pulchre congruere videtur cum oratione Pauli, qui ſcribens Corinth. 2. cap. v. cœleſtem manſionem, quam expectamus poſt hanc vitam, οἰκίαν vocat, & οἰκητήριον, hoc eſt, domum, ſive domicilium. Cæterum hoc corpuſculum appellat *tabernaculum*, Græce σκῆνος. *Nam & qui ſumus*, inquit, *in hoc tabernaculo, ingemiſcimus gravati.* *Neph.* Nec abludit à ſermone Petri 2. 1. *Juſtum autem*, inquit, *arbitror, quamdiu ſum in hoc tabernaculo, ſuſcitare vos in commonitione; certus quod velox eſt depoſitio tabernaculi mei.* Quid autem aliud clamat nobis Chriſtus, Matth. xxiv. Marc. xiii. & Luc. xxi. quam ut ſic vivamus ac vigilemus, tanquam illico morituri? ſic incumbamus honeſtis rebus, tanquam ſemper victuri? Jam illud quum audimus, *O præclarum diem!* nonne videmur audire Paulum ipſum Philipp. 2. loquentem, *Cupio diſſolvi, & eſſe cum Chriſto? Ch.* Quam felices ſunt, qui tali animo mortem expectant! Sed in oratione Catonis, quamquam præclara eſt, tamen fiduciam aliquis taxare poſſet, ut ab arrogantia profectam, quam multum oportet abeſſe ab homine Chriſtiano. [2] Proinde mihi nihil unquam legiſſe videor apud Ethnicos, quod aptius quadret in hominem vere Chriſtianum, quam quod Socrates paulo poſt bibiturus cicutam, [3] dixit Critoni: [4] *An*

1 Subaudi *ſacris*, Novi Teſtamenti præſertim. 2 Talis confidentia convenit præſertim homini Chriſtiano. 3 Ad hoc enim ſupplicium damnatus eſt ab Athenienſibus. 4 Qui Socrati uſque ad finem fuit conjunctiſſimus.

opera, inquit, *noſtra ſit probaturus Deus, neſcio: certe ſedulo conati ſumus, ut illi placeremus. Eſt mihi tamen bona ſpes, quod ille conatus noſtros ſit boni conſulturus.* Vir ille ſic diffidit factis ſuis, ut tamen ob animi propenſam voluntatem obtemperandi voluntati divinæ, bonam ſpem conceperit, fore, ut Deus pro ſua bonitate, boni conſulturus eſſet, quod ſtuduiſſet bene vivere. *Neph.* Profecto mirandus animus in eo qui Chriſtum ac ſacras literas non noverat. Proinde quum hujuſmodi quædam lego de talibus viris, vix mihi tempero, quin dicam *Sancte Socrates, ora pro nobis.* [1] *Ch.* At ipſe mihi ſæpenumero non tempero, quin bene ominer ſanctæ [2] animæ Maronis & Flacci. *Neph.* At ego quot vidi Chriſtianos, quam frigide morientes! Quidam fidunt in his rebus, quibus non eſt fidendum: [3] quidam ob conſcientiam ſcelerum & ſcrupulos, quibus indocti quidam obſtrepunt morituro, pene deſperantes exhalant animam. *Ch.* Nec mirum, eos ſic mori, qui per omnem vitam tantum philoſophati ſunt [4] in ceremoniis. *Neph.* Quid iſthuc verbi eſt? *Ch.* Dicam ſed illud etiam atque etiam præfatus, me non damnare, imo vehementer probare ſacramenta & ritus Eccleſiæ; ſed quoſdam vel improbos vel ſuperſtitioſos, vel, ut molliſſime dicam, ſimplices & indoctos, qui docent populum hiſce rebus fidere, pretermiſſis his quæ nos vere reddunt Chriſtianos. *Neph.* Nondum ſatis intelligo quorſum eas. *Ch.* Faxo ut intelligas. Si vulgus Chriſtianorum ſpectes, nonne prora & puppis [5] vitæ illis in ceremoniis eſt? In baptiſmo quanta religione [6] repræſentantur priſci [7] ritus Eccleſiæ? Commoratur infans extra fores templi, peragitur exorciſmus, peragitur catechiſmus, ſuſcipiuntur vota, abjuratur ſatanas cum pompis & voluptatibus ſuis

1 Impetus Rhetoricus cenſeatur. 2 Quanquam hæc vox non æque alte ſonet Latina lingua quam noſtra vernacula, de talibus hominibus tamen non ſatis congrue prædicatur, de Horatio præſertim, at longe minus male de Virgilio ſeu Marone viro optimo. 3 Reſpicit ad futilia externa, quibus fidunt Pontificiorum plurimi, ut mox videbis, & forſan ad indulgentias & ſimilia. 4 *i. e. Occupati ſunt,* ſpeculative & practice. 5 Vide pag. 25. 6 *Oſtentatione.* 7 Non tam priſca ſunt quæ ſequuntur plurima, exorciſmus ſcil. duplex unctio, & ſalitio.

ſuis; [1] tandem ungitur, conſignatur, ſalitur, [2] tingitur: datur negocium ſuſceptoribus, ut puerum curent inſtituendum. Illi dato nummo redimunt libertatem [3] Et jam puer Chriſtianus dicitur, & eſt aliquo modo. Mox rurſus ungitur, tandem diſcit confiteri, ſumit Euchariſtiam, conſueſcit quieſcere diebus feſtis, audire ſacrum, jejunare nonnunquam, abſtinere à carnibus. Et hæc ſi ſervat, habetur abſolute Chriſtianus. Ducit uxorem, accedit aliud ſacramentum: [4] initiatur ſacris, [5] rurſus ungitur & conſecratur, mutatur veſtis, dicuntur preces. Atque hæc quidem omnia, [6] quod fiunt, probo: ſed quod hæc fiunt magis ex conſuetudine, quam ex animo, non probo: quod nihil aliud adhibetur ad Chriſtianiſmum, vehementer improbo. Siquidem magna pars hominum dum his fidit, nihilo ſecius interim per fas nefaſque congerit opes, ſervit iræ, ſervit libidini, ſervit livori, ſervit ambitioni: ſic tandem venitur [7] ad mortem. Hic rurſus ceremoniæ paratæ. Adhibetur confeſſio ſemel atque iterum, additur unctio, datur Euchariſtia, adſunt cerei ſacri, adeſt crux, adeſt aqua ſacra, adhibentur indulgentiæ; expromitur, aut illic etiam emitur morienti diploma Pontificis; ordinantur parentalia magnifice celebranda, fit rurſus ſtipulatio ſolennis; adeſt qui clamet ad aurem morientis; imo nonnunquam occidit ante tempus, ſi contingat, ut ſæpe fit, vocalior, aut bene potus. [8] Hæc ut recte adhibentur, præſertim quæ nobis tradidit Eccleſiaſtica conſuetudo, [9] ita ſunt alia quædam reconditiora, quæ nobis hoc præſtant,

---

1 Per ſuſceptores, 2 Infans ſcil. qui conſpergitur ſale, &c. 3 i. e. Suſceptores data modica pecunia ſacerdoti (at non nominat expreſſe ſacerdotem odii metu) liberantur a promiſſo vel voto inſtituendi infantis. 4 Nempe Matrimonium, cui tale nomen dant pontificii, & ſenſus eſt quo vere ſic denominari mereatur, ſiquidem per illud conjuncti, mutuo veluti Sacramento *i. e.* juramento ſe ſe obſtringunt ſibi invicem fideles fore, 5 Subintelligitur *ordinibus*, ſcil. ſi debeat fieri ſacerdos. 6 Dixiſſe debuiſſet *plurima* tantummodo, exorciſmum enim certe non comprobabat auctor, nec libertatem ſuſceptorum redimi pecunia, ut concludere eſt ex modo quo rem enarravit, at metus odii rurſus in cauſa eſt, quod ſic generaliter loquutus ſit. 7 Sic imperſonaliter uti licet paſſiva voce verbi *venio*. 8 Sacerdos eſt hic vocalis & bene potus, ſed non enuntiat, rurſus odii metu. 9 Hinc concludas auctorem bene ſenſiſſe, quædam ex precedentibus ut jam diximus, ab Eccleſiaſtica conſuetudine antiqua non manaſſe.

præſtant, ut cum alacritate ſpiritus, ut cum Chriſtiana fiducia migremus hinc. *Eu.* Pie tu quidem iſta vereque concionaris, ſed interim nullus admovet manum cibis. Caveat quiſque ne ſe fallat. [1] Ego prædixi, nihil expectandum præter ſecundas menſas, eaſque ruſticanas; ne quis ſibi promittat Phaſides aves [2,] aut Attagenas, aut Attica bellaria. [3] Hæc amoveto, puer; &, quod reſtat, apponito. Videtis non copiæ, ſed inopiæ noſtræ cornu. [4] Hic eſt proventus hortulorum quos vidiſtis. Ne parcite, ſi quid arridet. *Ti.* Tanta varietas eſt, ut vel ipſo recreemur aſpectu. *Eu.* Atqui ne plane contemnatis frugalitatem meam, hæc patina exhilaraſſet Hilarionem [5] monachum Evangelicum, comitatum vel centum monachis illius ſeculi. Paulo vero atque Antonio, [6] vel menſtruus commeatus eſſe potuiſſet. *Ti.* Imo nec Petrus ille princeps [7] Apoſtolorum faſtidiſſet, opinor, cum apud Simonem coriarium diverſaretur. *Eu.* Imo nec Paulus opinor, cum coactus egeſtate, ſutoriam [8] nocturnis horis exerceret. *Ti.* Debemus benignitati divinæ. Sed ego malim eſurire cum Petro ac Paulo, modo quod deeſſet corporis alimoniæ, abundaret in delicias animi. *Eu.* Imo diſcamus à Paulo, & abundare, & penuriam pati. [9] Cum deerit, gratias agamus Jeſu Chriſto, qui nobis ſuppeditet & frugalitatis & patientiæ materiam.

Quum

1 Scil. non edendo prout ſatis. 2 *i. e.* Phaſianos, ſic dictos a Phaſi Colchorum fluvio, ubi multos eſſe ferebatur. 3 Vidiſti jam bellaria, ſunt, nonnunquam *the Deſart*, vulgatius *Sweet meats*, Attica vocantur autem, quod in Attica apud Athenienſes pararentur optima, a quo etiam forſan apud antiquos, *Atticum* ſonabat veluti *optimum* atque *elegans*, propter elegantiam Athenienſium. 4 Alluditur ad id quod olim dicebatur, & nunc dicitur etiam, de homine cui omnia abundant, eum habere Copiæ Cornu, ex Fabula quæ de Jove fertur, nempe quod Nymphis Cretenſibus in prœmium Curæ ſui, dederit alterum Cornu Amaltheæ Capræ, cujus Lacte nutritus fuerat, adjiciens, hinc fore, ejus cornu facultatem ut quidquid exoptaſſent, ex eo pullularet. 5 Notum Anachoretam, qui in Deſertis Syriæ degebat. 6 Paulus hic Cenſetur Anachoretarum primus, Anno 253, mortuus in quarto ſæculo cui tunc fere ſucceſſit hic Antonius, qui plurimos ad ſuum vitæ genus, pertraxit in Thebaide. 7 Titulus eſt faſtuoſus nimis qui huic Apoſtolo Conſtanter datur a Pontificiis, ferri poteſt ſi nihil aliud quam primus intelligatur & nihil aliud credo intendebat Eraſmus, cenſendus eſt ergo ſic loqui ut ſequitur uſitatum morem. 8 Subintelligitur, *artem*, ſiquidem tentoria faciebat Paulus Apoſtolus, quæ ex pellibus ſuebantur ut patet ex Act xvii. & 1 & 2 Theſſ. iii. 9 Phil. iv.

Quum ſupererit, gratias agamus illius munificentiæ, qui nos ſua liberalitate invitet ac provocet ad amorem ſui: ac modice parceque fruentes iis, quæ largiter præbuit divina benignitas, pauperum memores ſimus, quibus Deus deeſſe voluit, quod nobis ſupereſt; ut utriſque per alteros ſit occaſio virtutis. Siquidem nobis largitur, ſubvenientes egeſtati fraternæ, miſericordiam ipſius promereamur: & illi noſtra liberalitate recreati, gratias agunt Deo pro bona mente noſtra, noſque precibus ſuis illi commendant. Et recte venit in mentem. Heus, puer; dic uxori, ut ex aſſis, quæ ſuperant, mittat Gudulæ noſtræ. Eſt vicina quædam gravida, tenui fortuna, ſed animo beatiſſima. Maritus nuper deceſſit, homo profuſus & ignavus, qui nihil uxori reliquit, præter liberorum gregem. *Ti.* Chriſtus juſſit [1] dare omni petenti: id ſi facerem, intra menſem ipſi mihi mendicandum eſſet. *Eu.* Opinor Chriſtum ſentire de his, qui petant neceſſaria, Nam qui petunt, imo qui flagitant, vel extorquent potius magnas ſummas, quibus exſtruant cœnationes Lucullianas, [2] aut, quod pejus eſt, quibus alant luxum ac libidinem ſuam, iis negare, quod petunt, eleemoſyna eſt: imo rapina eſt largiri male uſuris, quod debebatur præſenti neceſſitati proximorum. Unde mihi videntur vix excuſari poſſe a peccato capitali, qui ſumptibus immodicis aut extruunt, aut ornant monaſteria ſeu templa, quum interim tot viva Chriſti templa fame periclitentur, nuditate horreant, rerumque neceſſariarum inopia diſcrucientur. Quum eſſem apud Britannos, vidi tumbam divi Thomæ [3] gemmis innumeris ſummique precii onuſtam, præter alia miracula divitiarum. [4] Ego malim iſta quæ ſuperflua ſunt, elargiri in uſus pauperum, quam ſervare ſatrapis, aliquando ſemel omnia direpturis; ac tumbam ornare frondibus ac floſculis: id opinor gratius eſſet illi ſanctiſſimo viro. Cum eſſem apud Inſubres, [5] vidi monaſterium

1 Matt. v. 2 Vide pag. 93. 3 Becketi, noſtri Cantuarienſis Archiepiſcopi, qui ſub Henrico ſecundo ab aulicis trucidatus eſt Cantuariæ in ipſa Eccleſia, ubi ſepultus: a Papa in Divorum numerum relatus eſt. 4 *Alias mirandas divitias.* 5 Populos Mediolanenſis Ducatus in Italia.

rium quoddam [1] ordinis Cartuſiani, [2] non ita procul â Papia: [3] in eo templum eſt, intus ac foris, ab imo uſque ad ſummum, candido marmore conſtructum, & fere quicquid ineſt rerum, marmoreum eſt, velut altaria, columnæ, tumbæ. Quorſum autem attinebat tantum pecuniarum effundere, ut pauci monachi ſolitarii canerent in templo marmoreo, quibus ipſis templum hoc oneri eſt, non uſui, quod frequenter infeſtentur ab hoſpitibus: qui non ob aliud eo ſe conferunt, niſi ut ſpectent templum illud marmoreum. Atque illic cognovi, quod ſtultitius etiam eſt, illis legata [4] in ſingulos annos tria millia ducatorum in ſtructuram monaſterii. Et ſunt, qui putent eſſe nefas, eam pecuniam in pios uſus avertere, præter mentem teſtatoris: maluntque demoliri, quod inſtaurent, quam non ædificare. Hæc quoniam inſignia ſunt, viſum eſt commemorare: quanquam ſunt paſſim in templis noſtris exempla permulta ſimilia. Hæc mihi videtur ambitio, non eleemoſyna. Divites ambiunt ſibi monumentum in templis, in quibus olim nec divis locus erat. [5] Curant ſe ſculpendos ac pingendos, additis etiam nominibus ac beneficii titulo: atque hiſce rebus bonam templi partem occupant, olim opinor poſtulaturi, ut ipſorum cadavera in ipſis reponantur altaribus. Dicet aliquis; An horum munificentiam exiſtimas rejiciendam? Nequaquam, ſi templo Dei dignum ſit, quod offerunt. Sed ego ſi Sacerdos aut Epiſcopus eſſem, hortarer craſſos illos aulicos, aut negociatores, ut, ſi vellent ſua peccata redimere apud Deum, iſta clanculum effunderent in ſubſidium eorum, qui vere pauperes ſunt. Iſti putant perire pecuniam, quæ ſic fruſtulatim, & clanculum in præſentem egeſtatem tenuium ſublevandam diſſipatur, cujus nullum extet apud poſteros monumentum. Ego puto nullam melius collocari ea, quam ipſe Chriſtus ſibi vult imputari

1 Conditum a Galeacio primo inſubrium duce. 2 A Brunone inſtituti, Anno Domini 1080, ſic dicti a Carthuſia, deſerto loco in Delphinatu, Galliæ Provincia, ubi conditum eſt primum hujus ordinis Monaſterium. 3 Communius Pavia, urbs quæ ab hoc Monaſterio diſtat quinque ferme tantum milliaria. 4 A Galeacio. 5 Quarto enim ſæculo habere cœperunt, idque picti tantummodo.

tari [1] certiſſimus debitor. *Ti.* An non putas recte collocari, quod datur monaſteriis? *Eu.* Et his darem nonnihil, ſi dives eſſem, ſed darem ad neceſſitatem, non ad luxum: tum his, inter quos ſentirem vigere ſtudium veræ religionis. *Ti.* Multi judicant non admodum belle collocari, quod datur iſtis mendicis publicis. [2] *Eu.* Et iſtis nonnihil dandum eſt aliquando, ſed cum delectu. At mihi conſultum videatur, ſi ſingulæ civitates ſuos [3] alerent, nec ferrentur errones huc & illuc circumcurſitantes, præſertim validi, quibus opus ſuppeditandum ſentio potius, quam pecuniam. *Ti.* Quibus igitur potiſſimum dandum cenſes, quantum, & quatenus? *Eu.* Hoc mihi ad unguem [4] deſcribere difficillimum ſit. Primum animum adeſſe oportet, qui cupiat omnibus ſubvenire. Deinde pro mea tenuitate, quod poſſum, impertio, quoties ſeſe offert occaſio: præſertim his, quorum & paupertas & integritas mihi nota eſt: hortor & alios ad beneficentiam, ſi me defecerint facultates. *Ti.* Sed permittiſne nobis hic in tuo regno libere loqui? *Eu.* Imo liberius quam ſi domi veſtræ ſitis. *Ti.* Non probas in templis ſumptus immodicos; & has ædes [5] multo minoris ædificare poteras. *Eu.* Equidem arbitror, has intra mundiciem conſiſtere, aut, ſi mavis, elegantiam: certe abſunt à luxu, ni fallor. Ædificant magnificentius, qui mendicato vivunt. [6] Et tamen hi ipſi horti mei quales quales ſunt, vectigal pendunt egenis: & quotidie ſumptibus aliquid detraho, [7] in me meoſque frugalior, quo poſſim eſſe in pauperes munificentior. *Ti.* Si iſtum animum obtinerent omnes, permulti melius haberent, quos nunc egeſtas gravat indignos [8] & ex adverſo multi minus eſſent obeſi [9,] digni quos egeſtas doceat ſobrietatem ac modeſtiam. *Eu.* Fortaſſe ſic res habet. Sed vultiſne ut hæc inſipida bellaria, re quapiam ſuavi condiamus? *Ti.* Plus ſatis eſt deliciarum. *Eu.* At ego hinc depromam, quod ne ſaturi quidem faſtidiatis.

---

1 Vid. Matt. xxv. 2 Quos in vicis videmus. 3 Tales mendicos. 4 *Facile, ſine precedenti cogitatione.* 5 Scil. in quibus nunc accumbimus. 6 Mendicantes monachi, qui habent ſuperbiſſimi Monaſteria. 7 Subaudi, *propter his quas vocas ædes.* 8 *i. e.* Qui pauperiem ſuam non meriti ſunt. 9 *Rich, fat, and abounding.*

tis. *Ti.* Quid eſt? *Eu.* Codex eſt Evangeliorum, ut, quod lautiſſimum habeo, vobis depromam in fine convivii. Recita, puer, ab eo loco, ubi proxime deſtitiſti. *Puer. Nemo poteſt duobus Dominis ſervire: aut enim unum odio habebit, & alterum diliget: aut unum ſuſtinebit & alterum contemnet. Non poteſt is Deo ſervire & mammonæ. Ideo dico vobis, ne ſoliciti ſitis animæ veſtræ quid manducetis, neque corpori quid induamini. Nonne anima plus eſt quam eſca, & corpus plus quam veſtimentum?* [1] *Eu.* Redde codicem. In hoc loco mihi Jeſus Chriſtus videtur bis idem dixiſſe. Etenim pro eo quod prius dixit, *odio habebit*, mox ponit, *contemnet*: & pro eo quod prius poſuerat, *diliget*, mox vertit, *ſuſtinebit*: commutatis perſonis exiſtit eadem ſententia. *Ti.* Non ſatis aſſequor quid velis. *Eu.* Demonſtremus igitur ratione mathematica, [2] ſi videtur. In priore parte pro *uno* pone A, pro *altero* B: rurſus in poſteriore pro *uno* pone B, [3] pro *altero* A, verſo ordine. Aut enim A odio habebit, & B diliget: aut B ſuſtinebit, & A contemnet: Nonne hic palam eſt, A bis odio haberi, & B bis diligi? *Ti.* Perſpicuum eſt. *Eu.* Atqui hæc conjunctio, *aut*, præſertim repetita, habet emphaſim ſententiæ contrariæ, aut certe diverſæ. Alioqui nonne abſurde diceretur, *Aut Petrus me vincet, & ego cedam, aut ego cedam, & Petrus me vincet?* *Ti.* Lepidum, ita me Deus amet, ſophiſma. *Eu.* At tum demum mihi videbitur lepidum, ſi hoc ex vobis didicero. [4] *Th.* Animus ſomniat ac parturit mihi neſcio quid: ſi jubetis, quicquid eſt, proferam in medium, vos eritis vel oniropoli, [5] vel obſtetrices. [6] *Eu.* Quanquam vulgo mali ominis habetur, ſomniorum meminiſſe in convivio, & parum ſit verecundum, coram tot viris

1 Matt. vi. 2 *i. e.* Quæ in uſu eſt apud Mathematicos, denotando res per Litteras. 3 Tautologia erit nulla, ſi obſerves (ſicut res ſe habet) *hunc unum* in disjunctionis Membris eſſe unum eundemque Dominum, quem cum ſemel vocaveris A, denominandus eſt ſemper eodem Caractere, ſed Timotheus rem peroptime explicabit, uti videbis infra. 4 Scil. quod ſit Sophiſma. 5 Græcum eſt, ab ὄνειρος *ſomnium*, & πολέω, *verſo*, *i. e.* Somniorum meorum examinatores. 6 *i. e.* Mihi auxilium feretis in proferendo quod habeo in mente, obſtetrices enim, mulieres ſunt, gravidis auxilium ferentes in pariundo.

ris, fœtum eniti: [1] tamen nos iſtud ſomnium, ſive mavis partum animi tui, libenter excipiemus. *Th.* Mihi videtur in hoc ſermone res commutari potius, quam perſona. Et hanc vocem, *unum* & *unum*, non referri ad A & B, ſed utraque pars refertur ad utrumlibet, ut utrumcunque delegeris, ei jam opponatur, quod ſignificatur per *alterum*. Quaſi dicas; aut excludes A, & admittes B: aut A admittes, & excludes B. Hic videtis manente perſona, rem eſſe tranſlatam. Atque hoc ita dictum eſt de A, ut nihil referat, ſi idem enuncies de B, hoc pacto: aut B excludes, & admittes A; aut admittes B, & excludes A. *Eu.* Sane argute tu quidem problema nobis explicuiſti, neque quiſquam mathematicus melius depinxiſſet in pulvere. [2] *Soph.* Illud me magis movet, quod prohibet eſſe ſolicitos de craſtino, quum Paulus ipſe laborarit manibus, [3] victus parandi cauſa; atque idem acriter increpet ociosos, & ex alieno vivere gaudentes, admonens ut laborent, ac manibus operentur quod bonum eſt, ut ſit unde tribuant aliquid neceſſitatem patienti, An non pii ſanctique labores ſunt, quibus maritus tenuis alit uxorem ſibi cariſſimam, dulceſque liberos? *Ti.* Iſta quæſtio, mea ſententia, variis modis diſſolvi poteſt. Primum, ut ad illa tempora potiſſimum pertineat: Apoſtolis ob Evangelii prædicationem late vagantibus, eximenda erat ſolicitudo victus undecunque ſuppeditandi, quibus non vacabat opera manuaria cibum quærere, præſertim cum nullam artem ſcirent, præter piſcationem. Nunc alia ratio temporum eſt, & ocium amplectimur omnes, laborem fugimus. Altera diſſolvendi ratio eſt: Chriſtus non interdixit induſtriam, ſed ſolicitudinem. Et ſolicitudinem intellexit, juxta vulgarem hominum affectum, qui nulla de re magis anxii ſunt, quam de parando victu, ut omnibus rebus omiſſis, hoc ſolum agant, huic uni curæ ſint addicti. Id propemodum indicat ipſe Dominus, cum negat

1 Congruens locutio cum metaphora a partu ſumpta. 2 Ex eo quod olim mathematici deſcriberent in pulvere figuras, quæ ad ſuas demonſtrationes faciebant, magnuſque Archimedes ſcribatur capta Syracuſa a milite interfectus, dum figuras ſuas deſcriberet in pulvere. 3 Vidimus jamjam.

negat *eundem duobus dominis ſervire poſſe*. *Servit* enim qui toto pectore addictus eſt. Præcipuam igitur curam vult eſſe Evangelii propagandi, non ſolam. Ait enim: *Primum quærite regnum Dei, & hæc adjicientur vobis.* Non dicit ſolum, *quærite*, ſed *primum quærite*. Cæterum in voce *craſtini*, puto hyperbolen eſſe, quum ſignificet, in longinquum; qui mos eſt avaris hujus mundi, ut poſteris etiam anxie parent & quærant. *Eu.* Accipimus tuam interpretationem: ſed quid ſibi vult, quod ait, *Ne ſoliciti ſitis animæ veſtræ, quid edatis?* Corpus veſte tegitur, at non edit anima. *Ti.* *Animam*, ut opinor, hic *vitam* appellat. Ea periclitatur, ſi cibum ſubduxeris: non item, ſi veſtem detraxeris, quæ magis datur pudori, quam neceſſitati. Etſi quem affligit nuditas, non ſtatim occidit: at inedia certiſſima mors eſt. *Eu.* Non ſatis video, quo modo cohæreat cum hac ſententia, quod adjecit: *Nonne anima plus eſt quam eſca? & corpus plus eſt quam veſtimentum?* Nam ſi vita magni precii eſt, tanto magis advigilandum ne pereat. *Ti.* Hoc argumentum non adimit nobis ſolicitudinem, ſed auget. *Eu.* At non hoc ſentit Chriſtus, quod interpretaris; ſed hoc argumento nobis addit fiduciam de Patre. Si Pater benignus gratis & de ſuo dedit id quod carius eſt; etiam adjiciet id quod vilius eſt. Qui dedit animam, [1] non negabit alimoniam: qui dedit corpus, adjiciet alicunde veſtem. Illius igitur benignitate freti, non eſt quod diſcruciemur ſolicitudine curaque rerum infimarum. Quid igitur ſupereſt, niſi ut utentes hoc mundo, tanquam non utamur, totam curam ac ſtudium noſtrum transferamus in amorem rerum cœleſtium, atque rejecto mammona, imo toto Satana cum omnibus ſuis præſtigiis, uni Domino, toto & alacri pectore ſerviamus, qui non deſtituet filios ſuos. Sed interim nullus attingit bellaria. His certe cum gaudio veſci licet, quæ non magna cura nobis domi proveniunt. [2] *Ti.* Abunde ſatisfactum eſt corpuſculo. *Eu.* Vellem equidem & animo. *Ti.* Atque uberius etiam animo. *Eu.*

Hæc

1 *Vitam*, ſecundum obſervationem Timothei, plana res eſt. 2 Utpote vel domi nata, vel ſi quid artis eſt in quibuſdam, uxoris eſt & famulorum.

Hæc igitur tolle, puer; ac labrum appone. Lavemus, amici; ut ſi quid forte commiſſum eſt in hoc convivio, purgati, canamus hymnum Deo. Perficiam, ſi videtur, quod cœperam ex Chryſoſtomo. [1] *Ti.* Rogamus. Eu. *Gloria tibi, domine; gloria tibi, ſancte; gloria tibi, Rex; quoniam dediſti nobis eſcas, imple nos gaudio & lætitia in Spiritu ſancto, ut inveniamur in conſpectu tuo acceptabiles; nec pudefiamus, quando reddes unicuique ſecundum opera ſua.* *Puer.* Amen. *Ti.* Profecto pius & elegans eſt hymnus. *Eu.* Hunc divus Chryſoſtomus non dedignatur etiam interpretari. *Ti.* Quonam loco? *Eu.* In Matthæum, homilia lvi. *Ti.* Non omittam quin hodie legam. Sed illud unum interim ex te cupio diſcere, cur ter optamus Chriſto gloriam, idque triplici cognomine, *Domini, ſancti, & Regis*; *Eu.* Quoniam illi debetur omnis gloria. Sed nobis triplici nomine potiſſimum eſt glorificandus: Quod ſuo ſacroſancto ſanguine redemerit nos à tyrannide diaboli, ſibique aſſeruerit; unde & *dominum* illum vocamus. Deinde, quod non contentus gratis condonaſſe nobis omnia peccata, per ſpiritum ſuum contulit nobis & juſtitiam ſuam, ut ſectemur ea quæ ſunt ſanctimoniæ. Atque ob id *ſanctum* eum vocamus, quod ſit ſanctificator omnium. Poſtremo, quod ab eodem ſperamus præmium regni cœleſtis, ubi ille jam ſedet ad dexteram Dei Patris, & hinc nobis *Rex* dicitur. Atque hanc totam felicitatem illius erga nos gratuitæ bonitati debemus, quod pro domino, vel tyranno potius diabolo, Dominum habemus Jeſum Chriſtum: pro immunditia & ſordibus peccatorum, innocentiam ac ſanctimoniam: pro gehenna, gaudia vitæ cœleſtis. *Ti.* Pia profecto ſententia. *Eu.* Quoniam nunc primum vos hic accepi convivio, non dimittam vos abſque xeniis, ſed talibus, qualis fuit apparatus. Heus, puer, profer apophoreta noſtra. Sive ſortiri placet, ſive ſibi quiſque malit deligere, minimum refert; ejuſdem fere precii ſunt omnia, hoc eſt, nullius. Non enim

1 Vidiſti jam quis ſit, pag. 50.

nim ſunt ſortes Heliogabali, [1] ut huic obveniant equi centum, illi totidem muſcæ. Sunt libelli quatuor, horologia duo, lucernula, & theca cum calamis Memphiticis. [2] Hæc arbitror magis convenire vobis, quam opobalſamum, aut dentifricium, aut ſpeculum, ſi vos novi ſatis. *Ti.* Adeo bella ſunt omnia, ut nobis difficilis ſit electio: ipſe magis pro tuo arbitratu diſtribuito; ſic gratius etiam erit quicquid obtigerit. *Eu.* Hic libellus in membranis habet proverbia Salomonis: ſapientiam docet, & auro pictus eſt, quod aurum habeat ſapientiæ ſymbolum. Hoc dabitur cano noſtro, ut, juxta doctrinam Evangelicam, [3] habenti ſapientiam detur ſapientia, & exuberet. *Ti.* Certe curabitur ut minus egeam. *Eu.* Sophronio congruet horologium, huc ex extrema Dalmatia [4] profectum, ut vel ſic commendem [5] munuſculum meum. Novi enim, quam ille ſit parcus temporis, quam nullam omnino portionem rei precioſiſſimæ ſinat abire ſine fructu. *Soph.* Imo pigrum admones diligentiæ. *Eu.* Hic libellus habet in membranis Evangelium ſecundum Matthæum; gemma tegi merebatur, niſi nullum eſſet illi ſcrinium aut theca carior, quam pectus hominis. Illic igitur recondito, Theophile, quo magis hoc ſis, quod diceris. *Th.* Efficiam ne prorſus male collocaſſe videaris tuum munus. *Eu.* Hic ſunt epiſtolæ Pauli, quas tu lubenter tecum circunfers, Eulali; qui Paulum ſemper habere ſoleas in ore: nec haberes in ore, niſi eſſet in pectore: poſthac commodius erit etiam in manibus oculiſque. *Eul.* Iſtuc non eſt dare munus, ſed dare conſilium. Porro bono conſilio nullum eſt munus precioſius. *Eu.* Lucernula conveniet Chryſoglotto, anagnoſtæ inſatiabili, &, ut M. Tullius inquit, librorum helluoni maximo. *Ch.* Bis habeo gratiam: primum pro munere non vulgariter eleganti: deinde, quod ſomniculoſum admones vigilantiæ. *Eu.*

Theca

1 Qui fuit Imperatoris monſtrum, nomen erat Antoninus Varius, ſed poſtquam ſeipſum conſtituit ſolis Sacerdotem, vocatus eſt Heliogabalus, ac præter horrenda & abominanda innumera, tales quales hic memorantur ſortes convivis dabat, teſte Herodiano & Lampridio. 2 Quoniam olim, Calami ex urbe Memphi in Ægypto, optimi cenſebantur, ſicut nunc fere apud nos, *Dutch Quils*. 3 Matt. xiii & xxv. 4 Parte Illirici. 4 Ut pote e longinquo, quod viliſſimis multoties dat prætium.

Theca calamaria debetur Theodidacto, feliciſſime πολυγράφῳ [1] : atque hos ego calamos feliciſſimos eſſe judico, quibus celebrabitur gloria Domini noſtri Jeſu Chriſt, tali præſertim artifice. *Theodidact.* Utinam & pectus ſuppeditare poſſis, quemadmodum ſuppeditas inſtrumenta. *Eu.* Hic codex habet aliquot Plutarchi [2] libellos de moribus, ſed ſelectos, & à quodam Græcæ literaturæ peritiſſimo non inſcite deſcriptos ; in quibus tantum reperio ſanctimoniæ, ut mihi prodigio ſimile videatur, in pectus hominis ethnici, tam evangelicas potuiſſe venire cogitationes. Hic dabitur Uranio juveni & φιλέλληνι, [3] Supereſt horologium ; id cedat noſtro Nephalio, parciſſimo temporis diſpenſatori. *Neph.* Habemus gratiam, non ſolum pro munuſculis, verum etiam pro teſtimoniis. Nam iſthuc non tam eſt diſtribuere xenia, quam elogia. *Eu.* Imo ego vobis habeo gratiam duplici nomine. Primum, quod noſtram exilitatem boni conſulitis. Deinde, quod eruditis juxta ac piis ſermonibus refeciſtis animum meum. Ego vos quomodo acceptos dimittam, neſcio ; certe vos relinquam melior ac doctior. Scio vobis non eſſe cordi fiſtulas, aut moriones, [4] ac multo minus aleam. Quare ſi videtur, fallemus horulam [5] ſpectandis reliquis regiæ meæ miraculis. *Ti.* Iſtuc eramus abs te flagitaturi. *Eu.* Apud bonæ fidei promiſſorem, non eſt opus flagitatore. Hanc aulam æſtivam opinor vos jam ſatis contemplatos. Habet triplicem proſpectum, &, quoquo verſum deflectas oculos, occurrit viror hortorum gratiſſimus. Vitreis feneſtris volubilibus, ſi videatur, licet excludere cœlum, ſi nebulis aut ventis ſit incommodius : licet & denſis valvis foris admotis, ac tenuibus intus, excludere ſolem, ſi quid offendat æſtus. Hic quum prandeo, videor in horto prandere, non in domo. Nam & parietes virentes, ſuos habent inſperſos floſculos, ſunt & picturæ non inve-

1 *Multum ſcribenti*, 2 Notiſſimi ſicuti jam, Polygraphique auctoris Græci, Trajani tempore. 3 *Qui Græca amat*. 4 Reſpicit ad morem antiquum, quique etiam obtinet adhuc apud magnates quoſdam Germanos, alendi tales Domi, ut riſum & gaudium ſibi & convivis procurent. 5 *Fallere tempus vel horam*, eſt ita ea tranſigere, ut tædium in eis non ſentiamus.

invenuſtæ. Hic Chriſtus ſupremam compotationem [1] agitat cum electis diſcipulis. Hic natalitia celebrat Herodes funeſto [2] convivio. Hic Evangelicus [3] ille dives epulatur ſplendide, mox deſcenſurus ad inferos. Lazarus repellitur à foribus, mox excipiendus ſinu Abrahæ. *Ti.* Hoc argumentum non ſatis agnoſcimus. [4] *Eu.* Cleopatra eſt cum Antonio luxu decertans: [5] jam unionem ebibit, alteri manum admovit detractura. Hic pugnant Lapithæ. [6] Hic Alexander Magnus haſta tranſverberat Clitum. [7] Hæc exempla nos admonent ſobrietatis in convivio, & à crapula luxuque deterrent. Nunc adeamus bibliothecam, non illam quidem multis inſtructam libris, ſed exquiſitis. *Ti.* Locus hic plane divinitatem [8] quandam præ ſe fert, adeo nitent omnia. *Eu.* Hic videtis præcipuam partem opum mearum. Nam in menſa nihil vidiſtis niſi vitreum ac ſtanneum; nec eſt in tota domo vas ullum argenteum, præter unum poculum inauratum, quod ob amorem ejus, qui dono dedit, religioſe ſervo. Hæc ſphæra penſilis totum orbem ponit ob oculos. Hic in parietibus ſingulæ regiones fuſiore ſpatio depictæ ſunt. In reliquis parietibus videtis inſignium autorum imagines; nam omneis depingere fuerat infinitum. Chriſtus primum habet locum, porrecta manu ſedens in monte. Capiti imminet pater, [9] dicens: *Ipſum audite.* Spiritus ſanctus expanſis alis multa luce complectitur illum. *Ti.* Opus, ita me Deus bene amet, Apelle [10] dignum. *Eu.* Adjunctum eſt bibliothecæ muſeion [11] quoddam anguſtum, ſed elegans: quod ſubmota tabula oſtendit foculum, ſi quid offenderit frigus.

† In

1 Hæc vox mihi non multum hic arridet. 2 Johanni vulgo cognominato *Baptiſtæ*, antea Baptizanti in Deſerto, tunc in carcere, omnibus triſtis Hiſtoria nota, habetur Matt. xiv. 3 *i. e.* De quo in Evangelio, ſcil. Luc. xiv. Epitheton tamen non mihi plane arridet, ſenſum ſuum potuiſſet aliter enunciare Euſebius. 4 Supponitur Timotheum obſervare & commonſtrare aliam picturam. 5 Notiſſima hæc Ægyptii Regina, notiſſimuſque eius cum Antonio luxus, factumque quod hic recenſetur notiſſimum. 6 Horum Theſſaliæ populorum pugnam cum Centauris videre potes Ovidii Metam. Lib. xii. 7 Facinus ab Alexandro patratum in vino, indigniſſimumque Principe, videtur in Quinto Curtio, Lib. viii. 8 *i. e.* Maxima veneratione dignum quid. 9 Vide pag. 105. 10 Notiſſimus hic eximius pictor, a quo ſolo pingi, ſuſtinebat Alexander. 11 Idem quod Muſæum, Græca eſt Scriptio.

In æſtate videtur ſolidus paries. *Ti.* Hic mihi gemmea videntur omnia. Eſt & mira odoris gratia. *Eu.* Hoc mihi præcipue ſtudio eſt, ut niteat domus, & bene oleat. Utraque res minimo conſtat. Habet bibliotheca ſuum ambulachrum penſile, ſpectans in hortum, & huic adhæret ſacellum. *Ti.* Locus numine dignus. *Eu.* Nunc adeamus illa tria ambulacra, quæ imminent iis quæ vidiſtis ad hortum domeſticum ſpectantia. In his ſuperioribus utroque proſpectus eſt, ſed per feneſtras, quæ poſſunt occludi, præſertim in his parietibus qui non ſpectant hortum interiorem, quo domus ſit tutior. Hic ad lævam, quia plus eſt lucis, & paries raris feneſtris interruptus, ordine depicta eſt tota vita Jeſu, ex narratione quatuor Evangeliſtarum, uſque ad miſſum Spiritum ſanctum, & primam prædicationem Apoſtolorum ex Actis. Additæ ſunt & locis notæ, ut agnoſcat ſpectator, juxta quod ſtagnum, aut in quo monte res geſta ſit. Additi ſunt tituli, paucis verbis ſubnotantes totum argumentum: velut illud quod dicitur à Jeſu, *Volo, mundare.* [1] Ex adverſo reſpondent figuræ [2] & vaticinia Veteris Teſtamenti, præſertim e Prophetis & Pſalmis, qui nihil aliud habent, quam Chriſti vitam, & Apoſtolorum, aliter narratam. Hic nonnunquam obambulo mecum fabulans, & animo contemplans illud ineffabile conſilium Dei, quo per filium ſuum reſtituere voluit genus humanum. Nonnunquam adeſt uxor comes, aut amicus quiſpiam, qui rebus piis delectetur. *Ti.* In hac domo cui poſſet obrepere tædium? *Eu.* Nulli qui didicerit ſecum vivere. In ſumma ora picturæ, velut extra ordinem, addita ſunt capita Pontificum Romanorum cum ſuis titulis. Ex adverſo capita Cæſarum, ob memoriam hiſtoriæ. In utroque cornu prominet penſile cubiculum, ubi liceat interquieſcere, & unde ſpectare liceat pomarium, & aviculas noſtras. Hic in extremo angulo prati, videtis aliud ædificiolum, ubi cœnamus non-

1 Verba ſunt Chriſti ad leproſum, Marc. 1. 2 Quoniam in veteri Teſtamento, præter propria & directa de Chriſto Vaticinia, vita & facta ejus figuris adumbrata ſunt, Sacrificiis, Ceremoniis aliis, factiſque quorundam illuſtrium, Abeli, Iſaacki, Joſephi, Moſis, Davidis, &c.

nonnunquam æſtivis menſibus, & ubi curatur, ſi quem forte è familiaribus corripuerit morbus, ob contagium formidabilis. *Ti.* Quidam negant hujuſmodi morbos eſſe vitandos. [1] *Eu.* Cur ergo vitant foveam, aut venenum? An hoc minus timent, quia non vident? Nec baſiliſci venenum videtur, quod afflat oculis. [2] Ubi res poſcat, non dubitem pro neceſſariis [3] venire in vitæ diſcrimen. Sine cauſa ſubire vitæ periculum, temeritas eſt: alios in vitæ periculum adducere, crudelitas. Sunt & alia quædam non injucunda ſpectatu; ea mandabo uxori, ut oſtendat. Manete hic vel totum triduum, & hanc domum putate eſſe veſtram. Paſcite oculos, paſcite animos. Nam me negocia quædam alio vocant. Eſt equitandum in pagos aliquot vicinos. *Ti.* Ob rem pecuniariam? *Eu.* Ego tales amicos non relinquerem pecuniæ gratia. *Ti.* Fortaſſis venatio parata eſt alicubi. *Eu.* Plane venatio eſt: ſed aliud venor quam apros aut cervos. *Ti.* Quid igitur? *Eu.* Dicam. In uno pago decumbit amicus quidam non ſine periculo vitæ. Nam corpori metuit medicus, ego magis metuo animæ illius. Siquidem mihi videtur parum recte compoſitus ad emigrandum, ſicut dignum eſt Chriſtiano: huic adero meis hortatibus, ut ſive moriatur, ſive revaleſcat, bono ipſius fiat. In altero diſſidium acre natum eſt inter duos, non malos quidem illos, ſed tamen pervicacis ingenii viros. Quod ſi exaſperetur, vereor ne plures ſecum trahat in conſortium ſimultatis. Adnitar totis viribus ut hos redigam in gratiam. Nam utrique ſum veteri neceſſitudine junctus. Hæc ſunt quæ venor. Quod ſi venatio ſucceſſerit ex animi ſententia, ſimul hic celebrabimus ἐπινίκια. [4] *Ti.* Pia venatio. Precamur ut tibi pro Delia, [5] Chriſtus aſpiret. *Eu.* Hanc prædam ego malim, quam obvenire mihi hæreditate bis mille ducatos. *Ti.* Mox rediturus? *Eu.* Non niſi tentatis omnibus:

quare

---

1 Duabus de Cauſis, I. Quod tunc præſertim proximo opitulandum. II. Quod quærendo vitare tale malum præ pavore, plerumque citius in nos erumpat, ac de his Euſebius optime. 2 Dicitur hoc de Baſiliſcis, an verum ſit mihi incompertum eſt. 3 *Cognatis.* 4 *i. e.* Epulas propter victoriam. 5 Vide pag. 11.

quare certum tempus non poſſum præſcribere. Vos interim meis perinde ac veſtris fruamini, & valete. *Ty.* Dominus Jeſus te feliciter deducat, ac reducat.

De incomparabili heroë Johanne Reuchlino [1] in divorum numerum relato. [2]

POMPILIUS, BRASSICANUS.

Po. UNde nobis petaſatus ? [3] *Br.* E Tubinga. [4] *Po.* Nihilne iſtic rei novæ ? *Br.* Equidem demiror uſque adeò mortales omnes teneri ſiti quadam rerum novarum. At ego Lovanii [5] Camelum [6] quendam audivi concionantem, fugiendum quidquid eſſet novum. *Po.* Vocem Camelo dignam. Dignus erat homo, ſi tamen homo fuit, qui nunquam mutet veteres calceos, aut putre ſubligar, ſemper veſcatur putribus ovis, nec aliud bibat quam

H vap-

1 Docebit te Gualterius eum, fuiſſe diſcipulum Johannis a Lapide, ac poſtea Profeſſorem Tubingæ in Linguis doctiſſimum, circa Annum 1500 ; dedit autem ſibi nomen *Capnio*, quoniam idem ſonat Græce, quod *Reuchlin* Germanice, id eſt *parvus fumus*, hinc, ad Exemplum omnium fere Editionum, titulus currens paginarum eſt, *Apotheoſis Capnionis*. 2 Relatio in divorum numerum, idem eſt quod Græca vox *Apotheoſis*, eſtque res a Paganis deſumpta ; Pagani enim bene meritos de Republica in numerum divorum referebant, Pontificii vero vel Papa bene meritos de Religione, Scil. de partibus ſuis : *i. e.* Declarant eos eſſe receptos in beatorum Conſortium, mererique, ut iis ſupplicetur. Directus autem Eraſmi finis in hoc Colloquio hic eſt, ut honoret, quam maxime poſſet, hunc virum probum Reuchlinum, qui (prout illuc Eraſmus maximi faciebat,) tantopere meruiſſet de ſtudiis Liberalibus ; at ſuſpicor præterea Eraſmum duos habuiſſe magis latentes in eo fines ; Primum, nobis parum curandum eſſe de Canonizatione vel non Canonizatione proborum, dummodo probi vere fuerint, & utiles generi humano, quum hunc Reuchlinum tanto honore proſequatur qui nunquam a Papa in numerum divorum relatus ſit : Secundum, Minimi faciendas eſſe revelationes, ſomnia, apparitiones, multaque alia ſimilia, quibus ſcatent Sanctorum Legendæ quum tam facile tale quid ipſe Commentus ſit, (ut ex ſequentibus palam eſt) de viro alioquin probo, Sancto, periiluſtri, Reipublicæque literariæ perutili, quod nullum aliud fundamentum habeat, quam ipſius imaginatio, ſicut ex Legendis fere omnia, nullum aliud habent, quam Monachorum deliria vel Commenta. 3 Quid ſit *Petaſus* videbis in Dictionario, hinc concludas quid Petaſatus ſit. 4 Sueviæ urbs eſt, ſatis nota, ad Neccarum. 5 Vide pag. 7 . 6 An hic *Camelus*, ſit ſimpliciter Carmelita Monachus, ut vulgo creditur, vel quidam concionator qui in Eraſmum invehebatur, & [illegible] [illegible] fiebat, cujus nomen proprium erat [illegible], [illegible]. Vel [illegible] lectori determinandum relinquo.

vappam. [1] *Br.* At idem, ne ſis inſcius, non uſque adeo delectatur rebus veteribus, ut malit jus pridianum quam recens. *Po.* Sed omiſſo Camelo, dic ſi quid adfers novi. *Br.* Adfero quidem, ſed, ut ille ajebat, malum. [2] *Po.* Atqui iſtuc ipſum olim erit vetus. Ita fieri neceſſe eſt, ut ſi omnia vetera ſint bona, omnia nova mala. quæcunque nunc bona ſunt, fuerint olim mala; & quæ nunc ſunt mala, ſint olim futura bona. *Br.* Ita videtur juxta decretum Cameli. Immo conſequitur, ut qui olim adoleſcens fuit malus fatuus, quia recens; idem nunc ſit bonus fatuus, quia ſenuit. [3] *Po.* Sed age prome quidquid eſt. *Br.* Egregius ille trilinguis eruditionis phœnix [4] Joannes Reuchlinus vita defunctus eſt. *Po.* Rem certam narras? *Br.* Certiorem quam vellem. *Po.* Sed quid iſtuc mali, relicta poſteris honeſtiſſimi nominis immortali memoria, ab hujus vitæ malis demigrare in conſortium beatorum? *Br.* Quis iſtuc tibi indicavit? *Po.* Res ipſa. Nec enim poteſt aliter mori, qui ſic vixit. *Br.* At magis etiam iſthuc diceres, ſi ſcias, quod ego. *Po.* Quidnam, obſecro? *Br.* Non eſt fas referre. *Po.* Quam ob rem? *Br.* Quia qui credidit, [5] ſtipulatus eſt arcani ſilentium. *Po.* Eadem lege committe & mihi: recipio tibi ſilentium optima fide. *Br.* Quamquam iſta fides me jam ſæpenumero fefellit; tamen age, committam: præſertim cum res ſit ejus generis, ut expediat etiam eſſe notam bonis omnibus. Eſt Tubingæ quidam inſtituti Franciſcani, vir omnibus habitus eximiæ ſanctimoniæ, præterquam ipſi. *Po.* Magnum dicis argumentum veræ ſanctimoniæ. *Br.* Agnoſceres hominem, & fatereris verum, ſi nomen ederem. *Po.* Quid, ſi divinem? *Br.* Licet. *Po.* Admove aurem. *Br.* Quid opus,

1 Siquidem vinum vetus, tempore vappa fit. 2 Quoniam is *illa* quicumque ſit, judicabat omne novum malum. 3 Ne credas Lector hæc omnia de novis & veteribus Caſu mero dici, a novitate enim non abhorrebat Eraſmus, *i. e.* a Reformatione, quæ nova Cenſeri poteſt ſi reſpicias ad tempus illud, & paucis ſæculis antecedentia, ſed omnino antiqua ſi ad Chriſti, Apoſtolorum & Diſcipulorum eorum tempus reſpicias. 4 Vocem *Trilinguis* vidiſti jam. Phœnix in promptu eſt in Dictionario, hinc concludas, Eraſmum ſenſiſſe, nullum hactenus extitiſſe, ei parem in linguis. 5 *Dixit* [illegible]

opus, cum ſimus ſoli ? *Po*. Ita mos eſt. [1] *Br*. Is ipſe eſt. *Po*. Eſt homo certiſſimæ fidei. Mihi Sibyllæ folium [2] erit quidquid ille dixerit. *Br*. Audi igitur totum dialogum bona fide. Ægrotabat noſter Reuchlinus, ſatis quidem periculoſe; ſed ita ut bona ſpes eſſet, fore, ut revaleſceret; vir dignus qui nunquam ſeneſceret, ægrotaret aut moreretur. Mane viſebam meum Franciſcanum, ut animi mei moleſtiam oratione ſua leniret. Nam ægrotabam una cum ægrotante amico, quem amabam ut patrem. *Po*. Phy ! [3] quis illum uſquam non amavit, niſi vir peſſimus ? *Br*. Hic Franciſcanus meus, Braſſicane, inquit, emove penitus ex animo mœrorem omnem : Reuchlinus noſter deſiit ægrotare. Quid ? inquam, an ſubito revaluit ? nam ante biduum non admodum læta promittebant medici. Tum ille; Revaluit, inquit, ſed ita, ut poſthac non ſit illi formidanda valetudo adverſa. Noli flere, (nam videbat effumpentes lacrymas,) prius quam audias rem omnem. Sex dies ſunt, quod hominem non inviſeram, ſed tamen quotidianis precibus illius ſalutem [4] Domino commendabam. Hodierna nocte cum me à matutinis hymnis [5] in ſtrato compoſuiſſem, blandus quidam minimeque gravis ſomnus obrepſit. *Po*. Neſcio quid læti mihi præſagit animus. *Br*. Non eſt tibi læva [6] mens. Viſus ſum mihi, inquit, conſiſtere ad ponticulum quendam, per quem tranſitus erat in pratum quoddam longe amœniſſimum. Adeo blandiebatur oculis graminum & frondium pluſquam ſmaragdinus viror, ſic arridebant incredibili colorum varietate floſculorum ſtellulæ; ſic ſpirabant, omnia, ut quod erat pratorum citra rivum, quo dirimebatur feliciſſimus ille campus, nec vivere, nec virere videretur, ſed mortua, inamœna, putidaque omnia. Atque interim dum totus ſum in eo ſpectaculo,

1 Supponas Pompilium nomen hominis in aurem Braſſicano dicere. 2 Vid. pag. 62. 3 Admirantis eſt. 4 [illegible]. 5 Matutinis, *Morning Prayers*, ſed obſervandum has preces apud Monachos fieri poſt mediam noctem, multo ante lucem, Ita ut quis poſt eas, non incongrue petat lectum. 6 i. e. *Non a vero aberras*, ex Virgilio, Ecloc. 1. *Si mens non læva fuiſſet*. Hincque apud Gallos veluti proverbialiter dicitur, [illegible], cum quis a ſcopo aberrat.

culo, commodum præterierat Reuchlinus, præteriens Hebraice precatus eſt pacem.[1] Jam medium pontis tranſierat prius quam ſentirem, parantem accurrere reſpiciens vetuit. *Nondum fas*, inquit, *Quinto ab hinc anno nos ſequêris. Interim eorum quæ aguntur, teſtis ac ſpectator aſſiſtito.* Hic ego: Nudus erat, inquam, Reuchlinus, an veſtitus? ſolus, an comitatus? Veſtium, inquit, nihil habebat, præter unam candidiſſimam: Damaſcenam [2] eſſe dixiſſes, candore mire lucido: pone ſequebatur puer incredibili ſpecie, alatus: ſuſpicabar, illius eſſe genium bonum. *Po.* Sed nulluſne comitabatur genius malus? *Br.* Imo aliquot, ut Franciſcanus ille arbitrabatur. Procul, inquit, à tergo ſequebantur aves aliquot pennis cætera nigris, niſi quod explicatu alarum gilvas verius, quam candidas plumas oſtenderent. Picæ, inquit, videri poterant colore & voce, niſi quod ſingulæ ſedecim picas æquarent magnitudine corporis, nihilo minores vulturibus, criſtam geſtantes vertice, roſtris & unguibus aduncis, ventre prominente. Harpyiæ [3] videri poterant, ſi tres modo fuiſſent. *Po.* Quid moliebantur iſtæ furiæ? *Br.* Procul, inquit, obſtrepebant heroi Reuchlino, & impetituræ videbantur, ſi licuiſſet. *Po.* Qui minus licuit? *Br.* Quia verſus Reuchlinus, objecta manu crucis imaginem exprimens, Abite, inquit, quò dignum eſt, malæ peſtes. Satis ſit vobis negotium faceſſere mortalibus: in me jam, immortalibus adſcriptum, nihil habet juris veſtra dementia. Vix ea dixerat, inquit Franciſcanus, mox abierant fœdiſſimæ volucres, ſed relicto fœtore, ad quem collatum oletum videri poſſet ſamſucinum, aut ſoliatum. Dejerabat ſe citius vel ad inferos deſcenſurum, quam ſuſtineret iterum afflari tali thymiamate. *Po.* Male ſit illis peſtibus. *Br.* Sed audi cætera quæ narravit mihi Franciſcanus. Dum hæc intentus contemplor,

1 Siquidem hæc erat Judæorum ſalutatio ut vidiſti pag. 3. 2 *Of Damask, Sericam ex Damaſco*, Urbe Syriæ, olim propter talia celebratiſſima. 3 Aves ſunt a Poetis fictæ, qualitatibus a furiis non abſimiles, & tantundem numero, tres nempe, ſed nomina diverſa, furiæ ſunt Tiſiphone Alecto, & Megæra, Harpyiæ vero, Aello, Ocypete, & Celæno. Sic de his Virgilius Æneid. Lib. III. *Virginei volucrum vultus, fœdiſſima ventris proluvies uncæque manus, & pallida ſemper ora fame.*

plor, inquit, jam ponti vicinus erat divus Hieronymus, [1] qui Reuchlinum hiſce verbis compellabat: *Salve, collega ſanctiſſime. Datum eſt hoc mihi negotium, ut te exceptum deducam in conſortium cœlitum, quod tuis ſanctiſſimis laboribus deſtinavit divina benignitas.* Simulque veſtem protulit, qua Reuchlinum induit. Tum ego, Dic, inquam, mihi, quo cultu, quave ſpecie videbatur Hieronymus? Eratne tam ſenilis, quam illum pingunt? aut cucullam habebat, aut galerum, ac pallium cardinalitium, aut leonem comitem? [2] Ad hæc ille: Nihil, inquit, iſtiuſmodi. Species erat amœna, quæ ſic ætatem teſtabatur, ut nihil haberet ſqualloris, dignitatis plurimum. Quorſum autem illic opus erat comite leone, quem illi pictores adjunxerunt? veſtem gerebat ad talos uſque demiſſam: cryſtallum diceres pellucidum. Ejuſdem erat formæ, quam Reuchlino tradidit. Tota undique picta erat linguis triplici colorum varietate. Quædam pyropon præ ſe ferebant, nonnullæ ſmaragdum, tertiæ ſapphirum. Pellucebant omnia, nec mediocrem gratiam addebat ordo. *Po.* Conjicio id fuiſſe inſigne trium linguarum, quas calluerunt. *Br.* Non eſt dubium. Nam & fimbriæ, ut ajebat, trium linguarum literis, triplici colore diſtinctis, viſebantur inſcriptæ. *Po.* Num incomitatus aderat Hieronymus? *Br.* Incomitatus, inquis! Totus ille campus obſidebatur myriadibus Geniorum, [3] nec aliter oppleverant aërem totum, quam videmus in ſolis radiis, volitare minuta corpuſcula, quæ vocant *ἀτόμους*, [4] ſi tamen à re tam humili huc ducenda eſt comparatio. Neque cœlum videre licuiſſet, neque campum, niſi pellucerent omnia. *Po.* Euge, Reuchlino gratulor. Quid deinde factum eſt? *Br.* Hieronymus,

 inquit,

1 Is potiuſquam alius ex Patribus, quoniam verſatiſſimus erat in linguis, ſicut Reuchlinus. 2 Quoniam his quatuor modis depingitur apud Pontificios; cum cuculla, ſiquidem exiſtimatur fuiſſe Monachus a pleriſque. Cum pileo, vel galero, ut pote qui tantummodo Sacerdos ſæcularis fuiſſe judicatur ab aliis, cum pallio cardinalitio, quippe quidam uſque adeo inſaniverunt ut contenderint eum fuiſſe Cardinalem, quamvis abſurdiſſimum ſit, quippe Hyeronimi tempore neque res neque nomen nota; at unde leo ? neſcimus, niſi quod ſtrenuus erat in diſputatione. 3 *Angelorum.* 4 *Atomos*, cujus nominativum *atomus* reperies in dictionario.

inquit, honoris gratia complexus dextrum Reuchlinum, deduxit in medium pratum. Ibi collis erat in medio prominens. In hujus vertice uterque alterum blando oſculo complexus eſt. Atque interea vaſto hiatu cœlum ſuperne deduxit ſeſe, majeſtatem quandam inenarrabilem exhibens, ſic ut ad eam ſpeciem cætera pæne ſorderent, quæ tamen antea videbantur eſſe mirifica. *Po.* Non poſſis aliquam imaginem nobis depingere? *Br.* Qui poſſum ego, qui non vidi? Is qui vidit, negavit ſe ullis vocibus vel ſomnium [1] rei poſſe depingere: tantum hoc ajebat, ſe vel millies mori paratum, ſi liceat iterum eo ſpectaculo, quamlibet exiguo momento frui. *Po.* Quid tandem? *Br.* Ex hiatu cœli demiſſa eſt ingens columna igne pellucido, ſed amœno: per eam in complexu duæ ſanctiſſimæ animæ ſubvectæ ſunt in cœlum, choris angelicis tanta melodia delinientibus omnia, ut Franciſcanus neget, ſe unquam ejus voluptatis meminiſſe poſſe, quin erumpant lacrymæ. Secuta eſt mira fragantia. Ubi ſomnus reliquit hominem, ſi tamen ille ſomnus dicendus eſt, erat dementi ſimilis; non credebat, ſeſe eſſe in cellula ſua; requirebat pontem ac pratum ſuum; nec aliud loqui, nec aliud cogitare poterat. Seniores ejus collegii, ubi ſenſerunt rem non eſſe fabuloſam, (nam compertum eſt eadem hora terris exceſſiſſe Reuchlinum, qua viſio viro illi ſanctiſſimo apparuit;) concordibus animis egerunt gratias Deo, qui benefacta piorum præmiis ampliſſimis remuneratur. *Po.* Quid igitur ſupereſt, niſi ut ſanctiſſimi viri nomen adſcribamus calendario ſanctorum? *Br.* Id ego facturus eram, etiam ſi nihil tale vidiſſet Franciſcanus, & quidem aureis litteris, [2] proxime divum Hieronymum. *Po.* Emoriar, niſi idem facturus ſum in codice meo. *Br.* Quin & in meo larario ſtabit aureus inter divos ſelectos. *Po.* Stabit & in meo vel gemmeus, ſi ſuppetat animo facultas. *Br.* Ponetur

1 *Speciem minimam*, ſed hac voce utitur, quoniam totum nihil eſt niſi ſomnium. 2 Quod non fit niſi nobiliſſimis Sanctis, aut Divis, ac veluti claſſis tertiæ & ſupremæ, qui enim primæ ſeu inferioris, vulgato colore, qui ſecundæ Rubro, qui tertiæ tandem, aureo colore vel litteris aureis inſcribuntur in Calendario, a curioſis Pontif.

tur in bibliotheca, Hieronymo proximus. *Po.* Addetur & meæ. *Br.* Imo ſi grati volent eſſe, idem facient omnes, qui colunt & amant linguas ac bonas literas, præſertim ſacras. *Po.* Dignus eſt videlicet. Sed nihil te movet ille ſcrupulus, quod nondum relatus eſt in numerum divorum, auctoritate Romani Pontificis? *Br.* Qui canonizavit [1] (ſic enim vocant) divum Hieronymum? quis Paulum? quis Virginem matrem? Utrorum memoria ſanctior apud pios omnes? horum quos inſignis pietas, quos ingenii, vitæque monumenta commendant affectibus omnium; an Catharinæ Senenſis, quam in divarum numerum retuliſſe fertur Pius, ejus nominis ſecundus, in gratiam ordinis & urbis? [2] *Po.* Vera prædicas. Ille demum verus cultus eſt, qui ſponte cœlo dignis meritis defunctorum exhibetur, quorum beneficia perpetuo ſentiuntur. *Br.* Quid igitur? Putas tu hujus viri mortem deplorandam? Diu vixit, ſi quid ea res facit ad felicitatem hominis. Reliquit nunquam intermoritura virtutis ſuæ monumenta. Benefactis conſecravit nomen ſuum immortalitati. Nunc exemptus malis, cœlo fruitur, & cum Hieronymo confabulatur. *Po.* At multa paſſus eſt in vita. *Br.* Sed plura paſſus eſt divus Hieronymus. [3] Felicitas eſt, ob bona pati à malis. *Po.* Fateor certe; ob optima à peſſimis multa perpeſſus eſt Hieronymus. *Br.* Quod olim fecit Satanas per Scribas & Phariſæos in Dominum Jeſum, hoc & nunc facit per Phariſaicos [4] quoſdam, in optimos quoſque viros, ac de genere mortalium ſuis vigiliis bene merentes. Nunc ille metit optimam meſſem pro ſemente, quam fecit. Interim noſtræ

1 Vox enim non Latina, ſed hic neceſſaria, & intelligitur ab omnibus, Papa enim (cui jus eſt Canonizandi) nunquam Canonizavit Hyeronymum, Paulum, vel Mariam. 2 Quia nihil præter hæc duo, eam commendabant huic Papæ, erat enim hæc Catharina ex Senis vel Sienna, Etruriæ urbe, unde hic quoque Papa, & Monacha ex Dominici ordine, cui favebat hic Pius, vocatus ante Papatum, (quem obtinuit Anno 1458) *Æneas Sylvius*, at reſpicit præterea auctor ad abſurda imo & blaſphema quæ de hac Catharina referuntur in Legendis, quod nempe Chriſto nupſerit præſentibus, Maria, Johanne & Davide, ſed tacite metu odii. 3 Siquidem propter perſecutiones in deſerta ſeceſſit, unde evocatus Romam, perſecutiones iterum vitare non potuit, &c. 4 Qui ſint illi Phariſaici, videas Lector.

partes erunt, illius memoriam habere ſacroſanctum; [1] illius nomen ferre laudibus; ac ſubinde illum ſalutare verbis hujuſmodi: *O ſancta anima, ſis felix linguis, ſis felix linguarum cultoribus, faveto linguis ſanctis, perdito malas linguas, infectas veneno gehennæ.* *Po.* Ita faciam, ac ſedulo prædicabo cæteris, ut idem faciant. At non dubito, multos futuros, qui precatiunculam aliquam deſiderent, quandoquidem hoc receptum, qua ſanctiſſimi herois memoriam celebrent. *Br.* Hoc dicis, quod iſti *Collectam* [2] appellant? *Po.* Scilicet. *Br.* Hanc paraveram & ante mortem. *Po.* Recita, quæſo. Br. *Amator humani generis Deus, qui donum linguarum, quo quondam Apoſtolos tuos ad Evangelii prædicationem per Spiritum tuum Sanctum cœlitus inſtruxeras, per electum famulum tuum Joannem Reuchlinum mundo renovaſti* [3]: *da ut omnibus linguis, omnes ubique prædicent gloriam filii tui Jeſu, ut confundas linguas pſeudapoſtolorum,* [4] *qui conjurati ſubſtruunt impiam turrim Babel* [5,] *tuam gloriam obſcurare conantes, dum ſuam ſtudent attollere: cum uni tibi debeatur omnis gloria, cum Jeſu Filio tuo unigenito, Domino noſtro, & Spiritu Sancto, in æterna ſæcula, Amen.* [6] *Po.* Elegans profecto & pia precatio: diſpeream niſi mihi quotidie dicetur. Et hunc occurſum mihi felicem duco, qui rem tam lætam ex te didicerim. *Br.* Iſto gaudio diu fruere, ac vale. *Po.* Vale tu quoque. *Br.* Valebo, ſed non coquus. [7]

Procl

1 Non tam alte ſonat hæc vox Lingua Latina, quam ſonaret Lingua noſtra vernacula. 2 Sic & vocatur Sermone vulgari apud nos. 3 Deberet eſſe mitigatio quædam aſſertionis per vocem *quodammodo*, aut aliquam ſimilem. 4 Jam vidimus. 5 *Audacia capta*, Ædificatio enim turris Babel ab hominibus poſt diluvium, ut habetur Gen. xi. cœptum audax, in Deum ipſum. 6 Obſerva, Lector, quam ſimilis ſit hæc collecta noſtris, in pari caſu, quod nihil ſit in ea, ſupplicationem divorum redolens, ac inde certo concludas, ni fallor, auctorem, ſi licuiſſet, maluiſſe tales preces obtinere in Eccleſia, quam ſupplicationes quibus aliquid a ſanctis flagitamus, ſed alius obtinebat uſus cui ſe aliquando conformem dabat auctor, propter rationes quas alibi indicavimus. 7 Propter equivocationem (ſi ad pronuntiationem attendas) vocis ultimæ *qe que*, a Pompilio uſurpatæ: alluditur ad id quod de Cicerone Quintilianus. Lib. vi. Cap. de riſu. Scil. quidam candidatus, Coci filius, petebat ſuffragia a quodam, quod obſervans Cicero, Coci filium alloquens ei per

jocum

Proci & Puellæ.

PAMPHILUS, [1] MARIA.

Pa. SAlve crudelis, ſalve ferrea, ſalve adamantina. *Ma.* Salve tandem & tu Pamphile, quoties & quantum voles, quocunque libet nomine. Sed interim mihi videris oblitus nominis mei; Mariæ vocor. *Pa.* At Martia dici oportuit. *Ma.* Quid ita, quæſo? Quid mihi cum Marte. *Pa.* Quia quemadmodum illi Deo pro ludo eſt, homines interficere; ita & tibi: niſi quod tu Marte crudelior, occidis etiam amantem. *Ma.* Bona verba. Ubinam ſtrages iſta mortalium, quos ego occidi? Ubi ſanguis interfectorum? *Pa.* Unum cadaver vides exanime, ſi modo me vides. *Ma.* Quid ego audio? Mortuus loqueris, & obambulas? utinam mihi nunquam occurrant umbræ [2] formidabiliores! *Pa.* Ludis tu quidem; tamen interim miſerum exanimas, [3] & crudelius occidis, quam ſi confoderes telo. Nunc longo cruciatu excarnificor [4] miſer. *Ma.* Eho, dic, quot gravidæ ad tuum occurſum abortierunt? [5] *Pa.* Atqui pallor arguit exſanguem magis, quam ulla ſit umbra. *Ma.* Atqui iſte pallor tinctus eſt viola, Sic palles ut ceraſum matureſcens, aut uva purpuraſcens. *Pa.* Satis procaciter rides miſerum. *Ma.* Atqui ſi mihi non credis, admove ſpeculum. *Pa.* Non optarim aliud ſpeculum;

 nec

jocum dixit *ego tibi favebo quoque,* quod ſi ut jam indicavimus attendis ad pronunciationem, ſignificare poterat, *I will favour you alſo,* vel, *Cook, I will favour you.* Hinc apparet *C,* & *qu,* pronuntiata olim eodem modo a Romanis; ambo nunc quoque eodem modo ſonant apud Gallos, videl. cum *a, o,* vel *u,* ſubjunguntur huic *C* in eadem Syllaba; at non inde ſequitur Gallos nunc ea pronuntiare, eodem modo quo ea pronuntiabant Latini, Galli enim ea pronuntiant ſicuti nos pronuntiamus *K.* at probabile eſt, Latinos ea pronuntiaſſe, ut nos pronuntiamus *ch.* hæc ſatis ſuper his, obſervemus tamen inſuper, graviſſimos viros aliquando ſuper vocum ambiguitate jocari non dedignatos, tranſeat, dum raro, cum ſale, & ſine injuria in proximum fiat, tandemque fumus pro auro nobis non vendatur.

1 Nomen eſt amantium commune apud Comicos, Terentium præſertim, Græcum eſt origine, *i. e. omnia,* vel potius, *omnino* vel *valde amans.* 2 *Mentes ſeparatæ.* 3 Ex horatio locutio *Cur me querelis exanimas tuis.* 4 Parumper amplificatum, ſed ſic amantes. 5 Quoniam Pamphilus ſeipſum vocaverat, *Cadaver exanime,* proindeque ſpectrum, ad cujus præſentiam ita turbantur gravidæ, ut fœtum immaturum edant.

nec arbitror eſſe clarius ullum, quam in quo me nunc contemplor. *Ma.* Quod ſpeculum mihi narras? *Pa.* Oculos tuos. *Ma.* Argutator, ut ſemper tui ſimilis es! Sed unde doces eſſe exanimem te? An cibum capiunt umbræ? *Pa.* Capiunt, ſed inſipidum, qualem ego. *Ma.* Quibus igitur veſcuntur? *Pa.* Malvis, porris, & lupinis. [1] *Ma.* Atqui tu non abſtines à capis & perdicibus. *Pa.* Verum; ſed interim nihilo plus ſapiunt palato meo, quam ſi malvis veſcerer, aut betis abſque pipere, vino & aceto. *Ma.* O te miſerum! & tamen interim obeſulus es. An & loquuntur exanimes? *Pa.* Sic ut ego, voce perquam exili. *Ma.* Atqui nuper cum audirem te convicianțem rivali tuo, vox non erat admodum exilis. Sed obſecro te, num etiam ambulant umbræ? num veſtiuntur? num dormiunt? *Pa.* Etiam coëunt, [2] ſed ſuo more. *Ma.* Næ tu ſuavis nugator es. *Pa.* Sed quid dices, ſi argumentis Achilleis [3] evincam, & me eſſe mortuum, & te eſſe homicidam? *Ma.* abſit omen [4] Pamphile, ſed aggredere ſophiſma. *Pa.* Primum illud mihi donabis, opinor, mortem nihil aliud eſſe, quam abductionem animæ à corpore. *Ma.* Largior. *Pa.* Sed ita ut ne repoſcas, quod dederis. *Ma.* Non fiet. *Pa.* Tum haud inficiaberis, eum qui alteri adimit animam, homicidam eſſe. *Ma.* Accedo. *Pa.* Concedes & illud, quod à graviſſimis auctoribus dictum, tot ſeculorum ſuffragiis comprobatum eſt, animam hominis non illic eſſe ubi animat, ſed ubi amat. *Ma.* Iſtuc explana craſſius; non enim ſatis aſſequor quid velis. *Pa.* Et hoc ſum infelicior, quod iſtuc non æque ſentis atque ego. *Ma.* Fac ut ſentiam. *Pa.* Eadem opera fac ut ſentiat adamas. *Ma.* Equidem puella ſum, non lapis. *Pa.* Verum; ſed adamante durior. *Ma.* Sed perge colligere. *Pa.* Qui corripiuntur afflatu divino, nec audiunt,

1 Siquidem hæc omnia vilia & inſipida, umbriſque digna, ſi umbræ aliquid edant. 2 Vox æquivoca, qua gaudet uti Pamphilus, in ſtrictiori ſignificatione, alludens ad fabulam de Echo apud Ovidium Met. lib. III. quid enim affinius umbræ quam Echo? ſed quam concinnius dixerit Ovidius, videat lector. Echo deperibat in Narciſſum, Narciſſus venabatur, & ad venationis Comites *huc Coëamus* ait, tunc ſubjungit Ovidius, *nullique libentius unquam reſponſura ſono, Coëamus retulit Echo*, &c. 3 *Fortiſſimis*, fortiſſimus enim fuit Achilles. 4 *i. e.* Res falſa ſit, & quod dicturus es, non conducat ad eventum rei, ſiquidem vulgus putat, quod loqui de aliqua re, conferat aliquid ad hujuſce rei eventum.

audiunt, nec vident, nec olfaciunt, nec ſentiunt, etiamſi occidas. *Ma.* Audivi ſane. *Pa.* Quid conjectas eſſe in cauſſa? *Ma.* Dic tu, Philoſophe. *Pa.* Nimirum quoniam animus eſt in cœlis, ubi habet quod vehementer amat, & abeſt à corpore. *Ma.* Quid tum poſtea? *Pa.* Quid tum, dura? Illud conſequitur, & me eſſe mortuum, & te eſſe homicidam. *Ma.* Ubi eſt igitur anima tua? *Pa.* Illic ubi amat. *Ma.* Quis autem ademit tibi animam? Quid ſuſpiras? Dic libere, dices impune. *Pa.* Crudeliſſima quædam puella, quam ego tamen, ne mortuus quidem odiſſe poſſum. *Ma.* Humanum ingenium. Sed cur illi viciſſim non adimis ſuam animam, par pari, quod ajunt, referens? *Pa.* Nihil me felicius, ſiquidem liceat facere permutationem, ſic ut illius animus viciſſim demigret in pectus meum, quemadmodum meus animus totus demigravit in corpus illius. *Ma.* At licetne mihi tecum viciſſim ſophiſtam agere? *Pa.* Sophiſtriam. [1] *Ma.* Num fieri poteſt, ut idem corpus ſit animatum, & exanime? *Pa.* Non eodem quidem tempore. *Ma.* Cum abeſt anima, tum mortuum eſt corpus? *Pa.* Eſt. *Ma.* Nec animat niſi cum adeſt? *Pa.* Eſto ſane. *Ma.* Qui fit igitur, ut cum ibi ſit ubi amat, animet tamen corpus unde demigravit? Quod ſi animat, etiam cum amat alibi, quomodo vocatur exanime corpus, quod animatum eſt? *Pa.* Argutaris tu quidem ſatis ſophiſtice; ſed me talibus pedicis non capies. Anima quæ moderatur utcumque corpus animantis, improprie dicitur anima, cum revera ſint tenues quædam animæ reliquiæ, non aliter quam odor roſarum manet in manu, etiam roſa ſubmota. [2] *Ma.* Difficile eſt, ut video, vulpem capere laqueo. [3] Sed illud reſponde; Nonne agit, qui occidit? *Pa.* Maxime. *Ma.* Et patitur qui occiditur? *Pa.* Scilicet. *Ma.* Qui fit igitur, ut cum qui amat, agat; quæ amatur, patiatur; occidere dicatur, quæ amatur, cum amans potius occidat ſeipſum? *Pa.* Imo contra; qui amat, patitur;

quæ

---

1 Neſciam an vox ſit in uſu, ſed eſt Sophiſta [illegible] fœminini generis, Sophiſta olim idem quod Philoſophus, ſed nunc is eſt qui fallacibus argumentis deludit. 2 Satis Congrue, in amante, non item in Philoſopho. 3 Proverbium, hinc quod Vulpes ſit animalium aſtutiſſimum.

quæ amatur, agit. *Ma.* Iſtuc nunquam evinces apud Areopagitas [1] Grammaticos. *Pa.* At evincam apud Amphictyones [2] Dialecticos. *Ma.* Verum ne graveris & illud reſpondere. Volens amas, an nolens? *Pa.* Volens. *Ma.* Cum igitur liberum ſit non amare, videtur homicida ſui, quiſquis amat; præterque jus accuſat puellam. *Pa.* Atqui puella non ideo occidit, quod amatur, ſed quod non amat mutuum. Occidit autem quiſquis ſervare poteſt, nec ſervat. *Ma.* Quid ſi juvenis amet inconceſſa, hoc eſt, uxorem alienam, aut Virginem Veſtalem [3,] num illa amabit mutuum, ut ſervet amantem? *Pa.* Sed hic [4] juvenis amat, quod amare fas piumque eſt, atque etiam æquum & bonum, & tamen occiditur. Quod ſi leve eſt homicidii crimen, & veneficii ream peragam. *Ma.* Iſtuc prohibeant ſuperi. An Circen [5] quampiam ex me facies? *Pa.* Aliquid & iſta crudelius. Nam porcus aut urſus eſſe malim, quam id quod nunc ſum, exanimis. *Ma.* Quo tandem veneficii genere perdo homines? *Pa.* Faſcino. [6] *Ma.* An igitur vis, ut poſthac abs te deflectam noxios oculos? *Pa.* Bona verba, Imo magis afflecte. *Ma.* Si mihi ſunt oculi faſcinatores qui fit, ut non contabeſcant & cæteri, quos obtueor? Itaque ſuſpicor, faſcinum iſtud eſſe in tuis oculis, non in meis. *Pa.* Non ſat tibi erat jugulare Pamphi-

---

1 Areopagus, Athenis erat vicus, aut Collis, Martis, in quo ſedebant Areopagitæ, judices de capitalibus, Grammatici ergo Areopagitæ, ſunt diligentes atque accurati Grammatici, qui omnia, verba & res, ponderant accurate, ſicuti faciebant, vel ſaltem facere debebant Areopagitæ, judices de capitalibus. 2 Idem ſenſu quod *Areopagitæ Grammatici*, ſed cum majori energia, Amphyctiones enim erant ex decem Græciæ populis legati, qui conveniebant ad Thermopylas, ad conſulendum totius corporis bono, proindeque Areopagitis præponendi, unuſquiſque præterea ſcit Dialecticos Grammaticis præponendos quoque: vult ergo dicere Pamphilus, ſe plus facturum quam amor requirat, ſuamque theſim ſupra omnem contradictionem probaturum. 3 Quoniam ex inſtituto & voto nunquam habere debebant, illæ virgines Veſtæ dicatæ, cum viro conſortium, & ſi haberent, ſepelirentur vivæ, contra jus & fas ergo cum eis congredi, ſicut & cum uxoribus alienis. 4 Seipſum commonſtrat. 5 Celebrata eſt venefica apud poetas, quæ cautum Ulyſſem pene perdidit ac ſocios eius in porcos urſos, &c. transformavit, atque ad id alluditur in ſequentibus. Veritas Hiſtoriæ hæc eſt quod ita capti ſint apud eam deliciis, ut admodum ægre ab ea potuerint avelli. 6 Species eſt veneni, quod oculis ineſſe dicitur [illegible] hæc quod a vulgo Baſiliſco tribuitur, intelligit [illegible] oculis amicæ pereat.

Pamphilum, ni inſultes inſuper? *Ma.* O lepidum mortuum! Sed quando parabuntur exſequiæ? *Pa.* Opinione tua celerius, ni tu ſuccurras. *Ma.* Egon' rem tantam poſſum? *Pa.* Potes vel mortuum ad vitam revocare, idque minimo negotio. *Ma.* Si quis mihi porrigat panacen. [1] *Pa.* Nihil opus herbis, tantum redama. Quid autem facilius, imo quid æquius? Non aliter abſolveris ab homicidii crimine. *Ma.* Apud quod tribunal peragar rea? Areopagitarum? *Pa.* Non; ſed apud tribunal Veneris. *Ma.* Ajunt Deam eſſe placabilem. *Pa.* Imo nullius ira perinde formidabilis. *Ma.* Habet fulmen? *Pa.* Non. *Ma.* Habet tridentem? *Pa.* Nequaquam, *Ma.* Habet haſtam? [2] *Pa.* Minime. ſed eſt Dea maris. [3] *Ma.* Non navigo. *Pa.* Sed habet puerum. *Ma.* Non eſt formidabilis ætas. *Pa.* Vindicem ac pervicacem. *Ma.* Quid is mihi faciet? *Pa.* Quid faciet? Prohibeant omnes ſuperi. Nolim enim illi malum ominari, cui bene volo. *Ma.* Tamen effare; nulla mihi ſuperſtitio eſt. *Pa.* Dicam ergo. Si hunc ſpreveris amantem, non omnino mutuo indignum amore, niſi fallor, ille fortaſſe juſſu matris, immittet tibi peſſimo veneno tinctum jaculum, ut in ſordidum aliquem depereas, qui te tamen non redamet. *Ma.* Supplicium narras abominandum. Ego ſane vel mori præoptarim, quam perdite amare deformem, nec amore mutuo reſpondentem. *Pa.* Atqui nuper hujus mali fuit exemplum inſigniter editum in puellam quandam. *Ma.* Ubi locorum? *Pa.* Aureliæ. [4] *Ma.* Quot anni ſunt? *Pa.* Quot anni? Vix ſunt menſes decem. *Ma.* Puellæ quod erat nomen? Quid hæres? *Pa.* Nihil; novi tanquam te. *Ma.* Quin igitur edis nomen? *Pa.* Quia non placet omen. Utinam alio quovis nomine dicta fuiſſet! Idem habebat nomen, quod tu. *Ma.* Pater quis erat? *Pa.* Vivit adhuc inter Jureconſultos præcipui nominis,

---

1 Herba, quæ prout nomen quod Græcum eſt ſonat, dicitur, vel ſupponitur curare omnes morbos, at ubi talis herba. 2 Hæ quæſtiones omnes, ex eo quod a Poetis tribuatur, fulmen Jovi, tridens Neptuno, haſta Palladi, filius veneri, ſed qui præ omnibus his timendus, propter jacula ut infra videbis. 3 Quoniam ex ſpuma maris nata dicitur. 4 *Orleans*, urbs eſt non longe diſtans a Pariſiis.

nis, re ſplendida. *Ma.* Adde nomen. *Pa.* Mauricius. *Ma.* Cognomen: *Pa.* Aglaius. *Ma.* Vivitne mater? *Pa.* Nuper reliquit ſuperos. [1] *Ma.* Quo morbo periit? *Pa.* Quo morbo rogas? mœrore. Et pater, tametſi vir cum primis fortis, periclitabatur. *Ma.* Licetne ſcire matris quoquo nomen? *Pa.* Maxime. Sophronam nemo non novit. Sed quid tibi vult iſta percunctatio? An me putas apologum comminiſci? *Ma.* Egon' de te ſuſpicarer hoc? Hæc ſuſpicio pronior [2] eſt in ſexum noſtrum. Sed narra, quid acciderit puellæ. *Pa.* Puella erat honeſto loco nata, ut dixi, re lauta, forma perquam eleganti: quid multis? digna principe marito. Hujus nuptias ambiebat procus quidam, illi non diſſimilis. *Ma.* Quo nomine? *Pa.* Hei mihi, offendor omine; Pamphilus & ille dictus eſt. Illa nihil non tentantem pertinaciſſime ſprevit. Juvenis dolore contabuit. Nec ita multo poſt, illa deperire cœpit in quendam, ſimium verius quam hominem. *Ma.* Quid ais? *Pa.* Adeo perdite, ut ſatis dici non queat. *Ma.* Tam elegans puella, tam deformem? [3] *Pa.* Vertice acuminato, raro capillitio, eoque lacero & impexo, furfure ac lendibus oppleto: plerumque cranii cutem nudaverat alopecia; oculis refugis, naribus ſimis ac ſurſum hiantibus, ore ſparſo, dentibus putridis, balbutiente lingua, mento ſcabioſo; ſcapulas deformabat gibbus; venter prominulus, crura vara. *Ma.* Therſiten [4] quempiam mihi depingis. *Pa.* Imo ajunt illi non fuiſſe niſi unam auriculam. *Ma.* Altera perierat illi fortaſſe in bello. *Pa.* Imo in pace. *Ma.* Quis hoc auſus eſt? *Pa.* Dionyſius carnifex. *Ma.* Fortaſſe formæ infelicitatem penſabat res ampla domi. *Pa.* Imo decoxerat, ac plus quam animam [5] debebat. Cum hoc marito tam inſignis puella

ella

---

1 *Nos ſupra terræ ſuperficiem degentes*, i. e. Ergo mortua eſt, cum enim inferi, ſint manes, i. e. Mortuorum mentes, ut vidimus pag. 22, neceſſe eſt ut ſuperi ſint ii, qui adhuc vivunt in terra. 2 Utpote mulieres magis ad comminiſcendum pronæ, quam viri. 3 Supple *amabat*. 4 Famoſum apud Græcos propter deformitatem. 5 i. e. Plusquam omnes facultates ejus, itemque pretium ſui ipſius ſi venderetur, etenim apud antiquos, cum cui non erant ſolvendi æris alieni facultates, vendebatur & ipſe homo in creditoris beneficium, anima autem hic eſt vita ſeu totum hominis.

ella nunc degit ætatem, ac ſubinde vapulat. *Ma.* Rem miſeram narras. *Pa.* Sed veram. Sic viſum eſt Nemeſi [1] juvenis ſpreti contumeliam ulciſci. *Ma.* Ego citius optarem extingui fulmine, quam talem ferre maritum. *Pa.* Ergo ne provoca Nemeſim, & amantem redama. *Ma.* Siquidem iſtuc ſatis eſt, redamo. *Pa.* Sed optarim iſtum amorem eſſe perpetuum ac propriam conjugem ambio, non amicam. *Ma.* Neque me id fugit; ſed diu deliberandum eſt in eo, quod ſemel cœptum reſcindi non poteſt. *Pa.* Apud me quidem nimium diu deliberatum eſt. *Ma.* Vide autem, ne tibi imponat amor, non optimus conſultor. Nam cæcum eſſe ferunt. *Pa.* Sed oculatus eſt, qui ex judicio naſcitur. Non ideo mihi talis videris, quod amem te, ſed ideo te amo, quod talem te conſpexerim. *Ma.* At vide ne non ſatis me perſpectam habeas. Si calceum induiſſes [2,] tum demum ſentires, qua parte te urgeret. *Pa.* Jacienda eſt alea, [3] quanquam ego multis auguriis colligo, rem melius ceſſuram. *Ma.* Etiam augur es? *Pa.* Sum. *Ma.* Quibus igitur auguriis colligis? An volavit noctua? *Pa.* Illa volat ſtultis. [4] *Ma.* An à dextris advolavit jugum columbarum? [5] *Pa.* Nihil iſtiuſmodi. Sed mihi jam annis aliquot perſpecta eſt probitas tuorum parentum: ea primum avis [6] eſt non peſſima, è bonis prognatam eſſe. Neque me clam eſt, quam ſalubribus monitis, quam ſanctis exemplis apud hos ſis inſtituta. Et plus bene inſtitui, quam bene naſci. Habes alterum augurium. Ad hæc meis majoribus non omnino malis, ni fallor, jam olim cum tuis, amicitia non vulgaris intercedit: quin & nos inter nos

1 Eadem eſt quæ Rhamnuſia, quam vidiſti pag. 20. vindictæ dea. 2 Alludit ad id quod Paulus Æmilius dixit repudiata uxore, quibusdam enim mirantibus, quod eam repudiaret, videtis, inquit, calceum, ſed ubi & quomodo lædat me non videtis. 3 Phraſis eſt notiſſima, hinc quod Julius Cæſar Trajecto Rubicone, (quod ei prohibitum a Senatu) dixit *Jacta eſt alea*. 4 Reſpondet ad ſimplicem & naturalem Phraſis ſenſum, non ad eum quem obtinebat apud Athenienſes ut jam bis vidimus, vult ergo dicere Pamphilus, aves volantes, & ſimilia, nullius eſſe ſignificationis, apud mente ſanos. 5 Quoniam id augurium apud antiquos judicabatur optimum. 6 *i. e. Res eſt optimi augurii*, cui nulla avis in augurando ſit comparanda.

nos à teneris, quod ajunt, unguiculis [1] noti ſumus; nec male convenit geniis noſtris. Jam ætas inter nos, res, dignitas, nobilitas, inter utriuſque parentes pæne paria ſunt. Demum quod eſt in amicitia præcipuum, tui mores mihi videntur non peſſime quadrare ad meum ingenium. Poteſt enim per ſe præclarum eſſe, quod tamen non ſit aptum. Quam mei viciſſim tuo congruant, neſcio. Hæ videlicet aves (mea lux) mihi promittunt fore inter nos felix, perpetuum, ac lætum jucundumque connubium, modo ne tuus animus mali ominis cantionem [2] nobis occinat. *Ma.* Quam cantilenam optas? *Pa.* Ego præcinam; Sum tuus: tu ſuccine; Sum tua. *Ma.* Brevis quidem cantiuncula; ſed longum habet epiphonema. [3] *Pa.* Quid refert, quam longum, modo lætum? *Ma.* Adeo mihi es inviſus, ut nolim te committere, cujus in poſterum pœniteat. *Pa.* Deſine male ominari. *Ma.* Fortaſſis alia tibi videbor, ubi morbus aut ætas hanc formam immutarit. *Pa.* Nec hoc corpus, ô bona, ſemper erit æque ſucculentum. Sed ego non contemplor tantum iſtud undique florens & elegans domicilium; hoſpitem magis adamo. *Ma.* Quem hoſpitem? *Pa.* Animum iſtum tuum, cujus decor ſemper cum ætate creſcet. *Ma.* Næ tu plus quam lynceus [4] es, ſi iſtum perſpicis per tot tectoria. *Pa.* Animum animo perſpicio. Ad hæc, in communibus liberis ſubinde repubeſcemus. *Ma.* Sed interim perit virginitas. *Pa.* Verum. Sed eho, dic mihi, ſi tibi eſſet elegans pomarium, optares illic nihil unquam gigni præter flores: an malles, delapſis floribus, videre arbores maturis pomis gravidas? *Ma.* Ut argutatur! *Pa.* Saltem illud reſponde, utrum eſt elegantius ſpectaculum; vitis humi jacens, & computreſcens; an amplexa palum aut ulmum, [5] eamque purpureis uvis degravans? *Ma.* Reſponde tu mihi viciſſim

1 *i. e.* A prima pueritia Locutio vulgaris eſt apud Latinos, ſumpta à Catulis, quorum quum nuper nati, ungues ſunt molliſſimi. 2 Repulſationis, ſcil. aut averſationis a propoſito meo. 3 *i. e.* Plures cantiones, ſeu concluſio es continet. 4 Jam vidiſti. 5 Siquidem his olim Romani vites adjungebant. Viget etiam hic mos apud Italos adhuc multis in locis, ſed nunc apud Gallos vites palis vulgo adjunguntur.

ciſſim; utrum ſpectaculum amœnius: roſa nitens & lactea in ſuo frutice; an decerpta digitis, ac paullatim marceſcens? *Pa.* Ego roſam exiſtimo feliciorem, quæ marceſcit in hominis manu, delectans interim & oculos & nares, quam quæ ſeneſcit in frutice: nam & illic futurum erat, ut marceſceret: quemadmodum felicius eſt vinum, quod bibitur ante quam aceſcat. Quanquam non ſtatim marceſcit flos puellæ, ſi nupſerit: imo video multas, quæ ante nuptias pallebant, languebant, ac velut extabeſcebant, ex congreſſu viri ſic enituiſſe, ut tum demum florere cœperint. *Ma.* Attamen favorabilis ac plauſibilis apud omneis eſt virginitas. *Pa.* Elegans quidem res puella virgo; ſed quid juxta naturam prodigioſius anu virgine? Niſi matri tuæ defluxiſſet flos ille, nos iſtum floſculum [1] non haberémus. Quod ſi, ut ſpero, non ſterile fuerit noſtrum conjugium, pro una virgine multas dabimus. *Ma.* Attamen ajunt, rem Deo gratiſſimam eſſe caſtitatem. *Pa.* Et ideo caſtam puellam mihi cupio nubere, ut cum illa caſte vivam. Magis erit animorum quam corporum conjugium. Gignemus Reipublicæ, gignemus Chriſto. quantulum aberit hoc matrimonium à virginitate? Et fortaſſe olim ſic convivemus, quemadmodum vixit cum Maria Joſeph. [2] Sed interim diſcemus virginitatem. [3] Non enim ſtatim pervenitur ad ſummum. [4] *Ma.* Quid ego audio? Violanda virginitas, ut diſcatur? *Pa.* Quid ni? Quemadmodum paullatim bibendo vinum parcius, diſcimus eſſe abſtemii. Uter tibi videtur temperantior, qui in mediis deliciis accumbens abſtinet, an qui ſemotus ab his, quæ provocant intemperantiam? *Ma.* Arbitror eum fortius temperantem, quem parata copia non poteſt corrumpere. *Pa.* Utri verius debetur laus caſtitatis? eine qui ſemet exſecat; an qui membris integris, tamen abſtinet à Venere? *Ma.* Equidem poſteriori, meo calculo, tribuerim laudem caſtitatis, priori dementiam. *Pa.* An qui voto abſtricti abjurant matrimonium [5,] nonne quodam

1 *Te ſcil.* quæ flos es, vel floſculus. 2 Quoniam creditur Joſephum cum Maria nunquam congreſſum, & ſic fere tranſigitur ſenium, inter Matrimonio conjunctos. 3 *Cœlibatum.* 4 Subanditur *gradum.* 5 Perſtringit Monachos & Sacerdotes Papiſticos.

dam modo exſiccant ſeſe? *Ma.* Videtur. *Pa.* Jam [1] non eſt virtus non coire. *Ma.* An non eſt? *Pa.* Sic accipe. Si per ſe virtus eſſet, non coire, vitium eſſet coire. Nunc [2] incidit, ut vitium ſit non coire, coire virtus. [3] *Ma.* Quando hoc incidit? *Pa.* Quoties ab uxore jus ſuum petit maritus, præſertim ſi prolis amore quærit complexum. *Ma.* Quid, ſi laſciviat? non eſt fas negare? *Pa.* Fas eſt monere, vel rogare potius blandius, ut temperet: pernegare inſtanti, fas non eſt. Quanquam hac quidem in parte, raras audio querelas maritorum de ſuis uxoribus. *Ma.* At dulcis eſt libertas. *Pa.* Imo gravis eſt ſarcina virginitas. Ego tibi rex ero, tu mihi regina: imperabimus familiæ noſtro arbitratu: an tibi videtur iſta eſſe ſervitus? *Ma.* Vulgus conjugium capiſtrum vocat. *Pa.* Sed ipſi vero capiſtro digni ſunt, qui ſic vocant. Dic mihi quæſo, an non animus tuus eſt alligatus corpori? *Ma.* Videtur. *Pa.* Non aliter quam avicula caveæ. Et tamen conſule illum, an cupiat eſſe liber. Negabit, opinor. Quam ob rem? Quia libenter eſt alligatus. *Ma.* Res eſt utrinque modica. [4] *Pa.* Tanto tutior. Eam tu domi augebis parſimonia, quæ non ſine cauſſa dicta eſt, *magnum vectigal*; ego foris induſtria. *Ma.* Innumeras curas ſecum adferunt liberi. *Pa.* Sed iidem innumeras voluptates, ac ſæpenumero multo cum fœnore reponunt parentibus officium. *Ma.* Miſera quædam res eſt orbitas. [5] *Pa.* An nunc orba non es? Quid autem opus in re dubia male ominari? Dic mihi, utrum malles nunquam naſci, an naſci moritura? *Ma.* Equidem malim naſci moritura. *Pa.* Sic miſerior eſt orbitas quæ prolem nec habuit, nec habitura eſt: quemadmodum feliciores ſunt, qui vixerunt, quam qui nec nati ſunt, nec naſcentur unquam. [6] *Ma.* Qui

1 *Ergo.* 2 i. e. *At aliquando*, &c. Nimirum cum alter ex conjunctis jus petit, ut dicet mox infra. 3 Hæc non bene ſonarent lingua vernacula, debuiſſetque tantummodo dicere præterea, coeundi neceſſitas impoſita eſt ſi vir flagitet & nefas negare, uti ſubinde declarabit. Sed aliquid condonetur amanti. 4 Objectio nova ab opum tenuitate. 5 *i. e.* Privari marito per mortem, cui omnes ſubjicimur. 6 Nulla bene poteſt inſtitui comparatio de nihilo, quales hi ſunt, qui nec ſunt, fuerunt, aut erunt unquam, hinc ne mireris, ſi Pamphilus nullomodo reſpondeat ad quæſtionem immediate ſubſequentem, *qui ſunt iſti qui non ſunt nec erunt?*

Qui ſunt iſti, qui non ſunt, nec erunt? *Pa.* Quanquam qui recuſat ferre caſus humanos, quibus omnes ex æquo ſumus obnoxii, ſive plebeii ſumus, ſive reges, is e vita migret oportet; & tamen quidquid acciderit, tu non feres niſi dimidium, ego majorem portionem in me transferam. Ita ſi quid acciderit læti, gemina fiet voluptas: ſi quid mali, ſocietas adimet dimidium ægritudinis. Mihi vero, ſi fata vocent, [1] dulce fuerit vel immori tuis complexibus. *Ma.* Facilius ferunt homines, quod juxta communes naturæ leges accidit, ſed video, quanto plus moleſtiarum adferant nonnullis parentibus, liberorum mores, quam mortes. *Pa.* Iſtius rei ne quid accidat, maxima ex parte in nobis ſitum eſt. *Ma.* Qui ſic? *Pa.* Quoniam fere boni naſcuntur ex bonis, quod ad indolem attinet. Neque enim è columbis naſcuntur milvii. [2] Dabimus igitur operam, ut ipſi boni ſimus. Deinde curabimus liberos noſtros ab ipſo ſtatim lacte, ſanctis præceptis & opinionibus imbuendos. Plurimum refert, quid infundas rudi teſtulæ. [3] Ad hæc curabimus, ut domi habeant exemplum vitæ, quod imitentur. *Ma.* Difficile eſt quod narras. *Pa.* Nec mirum; quia pulcrum eſt [4]: atque ob hoc ipſum, tu quoque difficilis es. At tanto ſtudiis acrioribus huc enitemur. *Ma.* Habebis ſequacem materiam, tu vide, ut me formes, fingaſque. *Pa.* Sed interim pronuncia tria verba. *Ma.* Nihil facilius; ſed verba ſimul atque ſemel evolarint, non revolant. [5] Dabo conſilium utrique commodius. Ages cum tuis ac meis parentibus, ut utrorumque voluntate res tranſigatur. *Pa.* Ambire me jubes; tu potes tribus verbis rem certam reddere. *Ma.* An poſſim, neſcio; mei juris non ſum. Nec ſine majorum auctoritate olim

1 Phraſis eſt Poetica, qua mortis momentum inſtare ſignificatur. 2 Proverbium eſt, quo innuitur, patres ſui ſimiles procreare, ſic habet Horatius Carm. Lib. IV. Od. IV. *Fortes creantur fortibus & bonis, eſt ut juvencis eſt in equis patrum virtus, nec imbellem feroces progenerant aquilæ columbam.* 3 Alluditur rurſus ad aliud ejuſdem Horatii, nempe, *Quo ſemel eſt imbuta recens ſervabit odorem teſta diu*, etenim *rudis* & *recens*, idem ſunt, *i. e.* Quæ nihil adhuc recepit, Infantes ſunt ejuſmodi teſtula. 4 Vidiſti jam pag. 55. fertur ſapiens Solon auctor hujus vulgati dicti, quod dixit in Pittacum, qui propter difficultates & pericula ſe abdicaverat imperio. 5. Reſpicit ad tritum, *volat irrevocabile verbum.*

lim coibant conjugia. Verum, utcunque eſt, arbitror auſpicatius fore noſtrum conjugium, ſi parentum auctoritate coëat. Et veſtrum eſt ambire, nobis decorum non eſt. Gaudet enim rapi virginitas, [1] etiamſi nonnunquam vehementius amemus. *Pa.* Non pigebit ambire, modo ne me fruſtretur tuum unius ſuffragium. *Ma.* Non fruſtrabitur, bono animo eſto, mi Pamphile. *Pa.* Tu mihi heic religioſior es, quam vellem. *Ma.* Imo tu tuum ipſius ſuffragium apud te prius expende. Nec affectum iſtum tuum adhibe in conſilium ſed rationem. Quod affectus decernit, temporarium eſt: quod autem dictat ratio, perpetuo ſolet placere. *Pa.* Næ tu pulchre philoſopharis; itaque parere certum eſt tuis conſiliis. *Ma.* Non pœnituerit obſequii. Sed heus tu, incidit interim ſcrupulus, qui meum animum male habet. *Pa.* Valeant ſcrupuli. *Ma.* Vin me nubere mortuo? *Pa.* Nequaquam; ſed revixero. *Ma.* Amoviſti ſcrupulum. Bene vale mi Pamphile. *Pa.* Iſtuc tu cura. *Ma.* Precor tibi lætam noctem. Quid ſuſpiras? *Pa.* Lætam noctem ais? Utinam largiare quod precaris. *Ma.* Ne quid præpropere; adhuc tua meſſis in herba eſt. [2] *Pa.* Nihilne tui mecum auferam? *Ma.* Hunc paſtillum, qui tibi cor exhilaret. *Pa.* Adde ſaltem oſculum. *Ma.* Cupio tibi virginitatem integram & illibatam tradere. *Pa.* An oſculum aliquid decerpit virginitati? *Ma.* Vis igitur ut aliis quoque largiar oſcula? *Pa.* Nequaquam: mihi ſervari volo mea oſcula. *Ma.* Tibi ſervo. Quanquam eſt aliud, cur in præſentia non auſim dare oſculum. *Pa.* Quid iſtuc? *Ma.* Ais tuum animum pœne totum demigraſſe in corpus meum; in tuo quam minimum ſupereſſe: vereor itaque ne in oſculo hoc ipſum, quod in te supereſt, tranſiliat in me, tuque jam totus fias exanimis. Accipe igitur dextram, mutui amoris ſymbolum, ac bene vale. Tu gnaviter rem gere. Ego interim Chriſtum comprecabor,

1 Erat uſitatiſſima locutio apud Romanos, hinc quod apud eos, ſponſus ſponſam, e ſinu matris, noctu, & quaſi vi, domum adducebat, at origo moris credo, hinc quod primi Romanorum ſub primo Rege Romulo ſuas uxores ex vicinis populis vi rapuerint, ut videre eſt in Floro. 2 Ex Ovidio Epiſt. Hel. ad Parid. *Sed nimium properas, & adhuc tua meſſis in herba eſt*; *i. e.* Nihil habes adhuc niſi ſpem, ſicut nondum adhuc tempus.

cabor, ut, quod agitur, utrique noſtrum velit eſſe felix ac fauſtum.

Virgo Μισόγαμος. [1]

EUBULUS, [2] CATHARINA. [3]

Eu. GAUdeo tandem finitam eſſe cœnam, ut liceat hac frui deambulatione. qua nihil amœnius. *Ca.* Et me jam tædebat ſeſſionis. *Eu.* Quam vernat, quam arridet undique mundus! Hæc nimirum eſt illius adoleſcentia. [4] *Ca.* Sic eſt. *Eu.* At cur tuum ver [5] non æque arridet? *Ca.* Quam ob rem? *Eu.* Quia ſubtriſtis es. *Ca.* An videor alio vultu quam ſoleo? *Eu.* Vis oſtendam te tibi? *Ca.* Maxime. *Eu.* Vides hanc roſam, ſub imminentem noctem foliis contractioribus? [6] *Ca.* Video. Quid tum poſtea? *Eu.* Talis eſt vultus tuus. *Ca.* Bella collatio. *Eu.* Si mihi parum credis, in hoc fonticulo contemplare teipſam. Quid ſibi tandem volebant & inter cœnandum iſta tam crebra ſuſpiria? *Ca.* Deſine percunctari, quod tua non refert ſcire. *Eu.* Imo mea refert maxime, qui non poſſum eſſe hilaris, niſi te quoque videam hilarem. Ecce autem iterum ſuſpirium, hui quam ex imo pectore ductum! *Ca.* Eſt quod angat animum, ſed effari non eſt tutum. *Eu.* Mihi non dices, qui te cariorem habeo ſorore propria? Mea Catharina, ne verere quidquid eſt rei; tuto depones his auribus. *Ca.* Ut [7] tuto dicam, vereor ne fruſtra dicam, non auxiliaturo. *Eu.* Qui ſcis? Si non reipſa, fortaſſis conſilio conſolandoque juvero. *Ca.* Non poſſum eloqui. *Eu.* Quid iſtuc eſt rei? odiſti me? *Ca.* Sic odi, ut mihi minus carus ſit meus germanus: & tamen animus non fert ut eloquar. *Eu.* Fateberis igitur, ſi divinaro? Quid tergiver-

1 *i. e.* Abhorrens a nuptiis, a μισέω *odi*, & γάμη *nuptiæ*.
2 Græcum quoque, ab εὖ *bene*, & βουλὴ *Conſilium*, *i. e.* ergo, *Vir boni conſilii*. 3 *Puras* a καθαρὸς *purus*. 4 Supponas ver adhuc eſſe, ſed æſtate imminente. 5 *i. e.* Flos ætatis tuæ. 6 Imminere noctem ſupponendum eſt, quo tempore florum plurimi, roſæ præſertim, folia contrahit, minuſque patet. 7 *Quamvis*.

giverſaris? Promitte, alioqui non omittam urgere. *Ca.* Age, promitto. *Eu.* Prorſus ego non video quid tibi deſit ad ſummam felicitatem. *Ca.* Utinam vera prædicares! *Eu.* Primum adeſt ipſe flos ætatis. Nam, niſi fallor, agis annum jam decimum ſeptimum. *Ca.* Sic eſt. *Eu.* Nondum igitur, ut opinor, diſcruciat te metus ſenectæ. *Ca.* Nihil minus. *Eu.* Adeſt forma nulla parte non felix; eſt & iſtud præcipuum Dei donum. *Ca.* De forma qualis qualis eſt [1,] nec glorior, nec queror. *Eu.* Tum color & habitudo corporis indicat te eſſe proſpera valetudine, niſi quid eſt morbi occultioris. *Ca.* Nihil iſtiuſmodi, gratia Deo. *Eu.* Fama eſt integra. [2] *Ca.* Ita confido. *Eu.* Adeſt ingenium iſto dignum corpore, feliciſſimum, & quale mihi optem ad liberales diſciplinas. *Ca.* Si quod eſt, Dei munus eſt. *Eu.* Nec deeſt morum amabilis gratia, [3] quam in feliciſſimis etiam formis non raro deſideramus. *Ca.* Optarim equidem mores me dignos. *Eu.* Multorum animos dejicit generis infelicitas: tibi parentes ſunt & bene nati, & probi, & re lauta, & tui amantiſſimi. *Ca.* Hinc nihil queror. *Eu.* Quid multis? Ego mihi ex omnibus puellis, quas habet hæc regio, non deligerim aliam ſponſam, quam te, ſi quod ſidus [4] mihi proſperum affulgeret. *Ca.* Nec ego deligerem alium ſponſum, ſi placeret ullum conjugium. *Eu.* Et tamen magnum quiddam eſſe debet, quod ſic diſcruciat animum tuum. *Ca.* Eſt omnino non leve. *Eu.* Non ægre feres, ſi divinem? *Ca.* Jam pollicita ſum. *Eu.* Expertus novi, quanta crux ſit amor. Age fatere nunc, promiſiſti. *Ca.* Amor eſt in cauſſa, ſed non ejus generis, cujus tu ſuſpicare. *Eu.* Quod genus tu mihi narras? *Ca.* Divina. *Eu.* Equidem conſumpſi omnem divinationem meam. Et tamen non omittam hanc manum, [5] donec extorſero quid ſit. *Ca.* Ut violentus es! *Eu.* Depone in ſinum meum, quicquid iſtuc eſt curæ. *Ca.* Quando ſic urges, dicam. Jam inde à teneris annis me mirus

† quidam

1 *Such as it is.* 2 *Sine ulla labe.* 3 *A good and agreeable humour.* 4 Hæc eſt amantium præſertim dialectus quid impellit eos ad amandum? Sidus quid impedit quominus in amore ſuccedant? Sidus [illegible]. 5 *Manum Catharinæ,* quam ſupponas Eubulum prehendiſſe.

quidam affectus habebat. *Eu.* Quis, obſecro? *Ca.* Ut adjungerer collegio ſacrarum virginum. *Eu.* Ut fieres monacha? [1] *Ca.* Sic habet. *Eu.* Hem! pro theſauro carbones. [2] *Ca.* Quid ais, Eubule? *Eu.* Nihil, mea lux; tuſſiebam [3]: ſed perge dicere. *Ca.* Huic animo meo ſemper pertinaciſſime reſtitere parentes. *Eu.* Audio. *Ca.* Ego contra precibus, blanditiis, lacrymis oppugnabam parentum pietatem. [4] *Eu.* Res mira. *Ca.* Tandem cum ego nullum facerem finem orandi, obſecrandi, obteſtandi, lacrymandi, polliciti ſunt, ubi perveniſſem ad annum decimum ſeptimum, ſeſe obtemperaturos voluntati meæ, ſi modo tum idem perſtaret animus. Venit is annus, manet idem animus, parentes tamen contra promiſſum pernegant: hoc eſt quod diſcruciat animum meum. Aperui morbum meum: tu nunc medicum age, ſi quid potes. *Eu.* Primum illud dabo conſilium, ſuaviſſima virgo, ut modereris affectibus tuis; & ſi id non contingit quod vis, id velis quod poſſis. [5] *Ca.* Emoriar, niſi, quod volo, aſſequar. *Eu.* Et unde cepiſti iſtum fatalem affectum? *Ca.* Olim admodum puella, ducta ſum in quoddam virginum collegium; circumducebamur, oſtendebantur omnia: placebant virgines vultibus nitentibus, videbantur angelæ: [6] in templo nitebant omnia, atque etiam fragrabant, nitebant horti cultiſſimi. Quid multis? nihil non arridebat, quocunque vertebam oculos. Accedebant ad hæc blandiſſima virginum colloquia. Unam atque alteram illic reperi, quicum olim infantula luſitare conſuevi. Ex eo tempore cœpit animus ardere ejus vitæ deſiderio. *Eu.* Non ſum improbaturus [7] ſacrarum virginum inſtitutum: quamquam non omnia conducunt omnibus: ſed habita tui genii ratione, quem

1 F[illegible]n bene latina vo[illegible]on eſt, at hic maxime congrua. 2 Subaudītur *inveniſti*; Prov[illegible]um eſt, cum quid invenitur longe aliud quam expectabatur, viliſ pro rebus magni pretii; originem duxit a quodam olim, qui ſpe inveniendi Theſauri fodiens, Carbones invenit. 3 Quoniam ne offenderet, ſubmiſſa voce dixerat, *pro Theſaurum Carbones.* 4 Obſerva ſemel pietatem apud latinos referri ad parentes & liberos præcipue, ac fere unice. 5 Ex Terentio in And. 6 Aptiſſima hic quamvis non omnimode latina vox, nullusque certe ſexus differentia inter hos Spiritus, ſed de puellis angelis agitur. 7 Officioſum credo prœmium.

quem mihi videor ex vultu, moribuſque tuis collegiſſe, ſuaſerim, ut nubas marito tui ſimili, tuæque domi novum inſtituas collegium, cujus maritus agat patrem, tu matrem. *Ca.* Emoriar citius, quam virginitatis propoſitum deſeram. *Eu.* Res eſt egregia virginitas, ſi pura ſit: ſed nihil neceſſe eſt, ut hac gratia dedas te in collegium, unde non poſſis poſtea eximi. Licet apud parentes virginitatem tueri tuam. *Ca.* Licet, at non perinde tuto. *Eu.* Imo, ut ego arbitror, aliquanto tutius, quam apud illos craſſos, ſemper cibo diſtentos monachos. [1] Nec enim caſtrati ſunt, ne tu ſis inſciens. Patres vocantur [2,] ac frequenter efficiunt, ut hoc nomen vere competat in ipſos. [3] Olim nuſquam virgines honeſtius vivebant, quam apud parentes; nec alium habebant patrem, quam Epiſcopum. Sed obſecro, dic mihi, quod tibi collegium ex omnibus delegiſti, cui te addicas in ſervitutem? *Ca.* Chryſercium. [4] *Eu.* Agnoſco, ædibus paternis vicinum. *Ca.* Recte. *Eu.* Atqui pulchre novi totum hoc ſodalitium, dignum vero ob quod patrem, ac matrem, & cognatam tibi, honeſtamque familiam repudies; [5] Nam ille patriarcha [6] jam pridem & ætate, & vino, & natura delirus eſt, nec illi quidquam jam ſapit præter vinum. Habet duos ſodales ſe dignos, Joannem & Jodocum. Quorum Joannes, ut fortaſſe vir malus non eſt, ita nihil habet viri, præter barbam; eruditionis ne pilum [7] quidem, prudentiæ non multo plus. Jodocus adeo ſtupidus eſt, ut niſi veſte ſacra commendaretur, obambularet publicitus in cucullâ fatui, cum auricu-

1 Quoniam in hiſce virginum monaſteriis plurimum frequentant, ſub confeſſariorum & directorum titulo & prætextu. 2 His enim conſtanter datur hic titulus, etiam cum eos alloqueris. 3 Per ſtuprum, apud eos nimis frequens. 4 Suſpicor eſſe fictitium [illegible] nen, quod præ ſtudio dat puella, ſonat enim [illegible] græce, veluti, aureum. [illegible], optimum. 5 Ironice. 6 *Is qui præeſt [illegible] Monaſterio*, qui [illegible] tamen, vocatur, *Abbas, Prior*, vel *Provincialis*, quamquam Communius *Patriarcha* audiat, veluti ſupereminens Epiſcopus qui in juriſdictione ſua, alios habet Epiſcopos, ipſe vero nulli ſubditur, quales olim quinque præſertim numerabantur, Antiochenus, Alexandrinus, Hyeroſolymitanus, Conſtantinopolitanus, & Romanus. At ſi quod facit Patriarcham iſtuc ſit, quod multis Epiſcopis præſit, ipſe ſub nullo ſit, non video quare his ſolis quinque, hic titulus tribuitur. 7 *Natalis*.

auriculis ac tintinnabulis. [1] *Ca.* Mihi videntur viri boni. *Eu.* Melius iſtos novi, quam tu, mea Catharina. Iſti fortaſſe ſunt tibi patroni apud parentes, ut efficiant te proſelytam [2] ſuam. *Ca.* Jodocus maxime favet. *Eu.* O fautorem! ſed fac [3] iſtic nunc eſſe viros doctos ac bonos, cras erunt indocti ac mali; & quicunque obtigerint, tibi erunt ferendi. *Ca.* Offendunt me in ædibus paternis crebra convivia; nec ſemper virginea ſunt quæ illic dicuntur inter conjugatos. Et aliquoties fit, ut oſculum negare non poſſim. *Eu.* Qui vitare ſtudet quidquid offendit, is è vita migret oportet. Ita ſunt aures aſſuefaciendæ, ut audiant omnia, nec tamen niſi bona tranſmittant in animum. Parentes, opinor, permittunt tibi cubiculum peculiare. *Ca.* Maxime. *Eu.* Eo te ſubducas licebit, ſi quod convivium acciderit turbulentius: &, dum illi potant ac nugantur, tu confabulare cum ſponſo tuo Chriſto; [4] ora, pſalle, gratias age. Non te inquinabit domus paterna, ſed tu reddes eam puriorem. *Ca.* Attamen tutius eſt eſſe in ſodalitio virginium. *Eu.* Non improbo caſtum ſodalitium, nolim tamen te falli falſa imaginatione. Ubi illic verſata fueris aliquandiu, ubi propius inſpexeris, fortaſſis non perinde nitebunt omnia, ut tibi quondam nitere videbantur. Nec omnes virgines ſunt, mihi crede, quæ velum [5] habent. *Ca.* Bona verba. *Eu.* Imo bona verba ſunt, quæ vera ſunt: niſi fortaſſe elogium, [6] quod nos hactenus judicavimus eſſe Virgini matri proprium, ad plures tranſiit, ut dicantur & à partu virgines [7]. *Ca.* Abominor. *Eu.* Quin inſuper, nec alioqui inter illas virgines ſunt omnia virginea. *Ca.* Non! Quam ob rem, obſecro? *Eu.* Quia plures

1 Siquidem ſic adornantur inſani vagantes, ſicque a pictoribus in tela depinguntur. 2 Vox non vere Latina, ſed congruentior non poterat dari, alludit præterea, ad dictum Chriſti in Phariſæos, Matt. xxiii. quod circumeant terram & Maria, ad proſelytum faciendum, ut poſtea duplo plus fiat gehennæ filius, quam erat antea. 3 *Suppone.* 4 Chriſtus enim eſt totius Eccleſiæ vere ſponſus, ergo pudicarum Chriſtianarum mulierum. 5 Moniales enim virgines, hunc ornatum habent, ex veſtalibus ſumptum, ſæpiuſque corporibus peccant. 6 *Encomium, honorificus titulus.* 7 Sola enim Maria meretur dici virgo mater, matres hæ fiunt aliquando, at multum abeſt, ut mereantur dici virgines.

inveniuntur, quæ mores æmulentur Sapphus, [1] quam quæ referant ingenium. *Ca.* Iſtuc quid ſit, non ſatis intelligo. *Eu.* Atque ideo hæc verba facio, ne quando [2] intelligas mea, Catharina. *Ca.* Attamen animus eo [3] fertur: atque hinc colligo hunc ſpiritum à Deo proficiſci, quod tot jam annis perſeverat, & indies fit acrior. *Eu.* Imo mihi hoc nomine ſuſpectus eſt iſte tuus ſpiritus, quod ſic repugnant optimi parentes. Afflaſſet & illorum animos Deus, ſi pium eſſet, quod moliris. Sed iſtum ſpiritum hauſiſti ex illis nitoribus, quos admodum puella vidiſti, ex blandis virginum alloquiis, ex affectu erga veteres ſodales, ex cultu ſacro, ex cæremoniis ſane quam ſpecioſis, ex improbis hortatibus ſtultorum monachorum, & qui in hoc te venantur, ut largius potent. Sciunt patrem eſſe liberalem, ac benignum: aut illum habebunt convivam, ſed hac lege, ut ſecum adferat vinum, quod decem ſtrenuis potoribus ſat ſit: aut ipſi potabunt apud illum. Quare tibi fuerim auctor, [4] ne quid novi tentes invitis parentibus, in quorum poteſtate nos Deus eſſe voluit. *Ca.* In hoc negotio pium eſt contemnere patrem, & matrem. [5] *Eu.* Chriſti cauſſa pium eſt alicubi negligere patrem, & matrem, neque enim pie faciat, qui Chriſtianus patrem ethnicum, cujus omne vitæ præſidium pendeat à filio, deſerat, ſinatque perire fame. Si nondum eſſes profeſſa Chriſtum in Baptiſmo, & parentes vetarent te baptizari, pie faceres, ſi Chriſtum præferres impiis parentibus. Aut ſi nunc parentes adigerent ad impietatem aut turpitudinem, contemnenda eſſet illorum auctoritas. Sed quid hoc ad collegium? [6] Et domi Chriſtum habes. Natura dictat, Deus approbat, Paulus hortatur, leges humanæ ſanciunt, ut filii obediant parentibus: & tu te ſubduces ab auctoritate

parentum

1 Græcus eſt genitivus, ex *Sappho*, quæ mulier fuit notiſſima, propter verſus Elegantes, at propter impudicitiam, aliquid pejus de ea fertur quam de ſimplici meretrice, quod nobis verbis enunciare non vacat; ex Leucade ſe ſe dedit precipitem in undas, præ Phaonis amore, qui eam contempſit. 2 *Aliquando.* Sicque, facias nunquam ſicut hæ moniales faciunt. 3 *Ad Monaſterium.* 4 *I. e.* Tibi conſilium do. 5 Cantilena eſt monachalis, qua ſupponitur Capi puella, alludens ad dictum Chriſti, *qui amat Patrem aut Matrem plusquam me, non me dignus eſt.* 6 *Monaſterium*, ut ibi te includas, &c.

parentum optimorum, ut pro vero patre, te dedas facticio; [1] & pro vera matre, tibi adſciſcas alienam: [2] aut potius, ut pro parentibus tibi dominos ac dominas [3] adſciſcas? [4] Nam parentibus ita es obnoxia, ut tamen te liberam eſſe velint. Unde & liberi vocantur filiifamilias, quod abſint à conditione ſervorum. Nunc te pro libera tendis ultro ſervam reddere. Chriſtiana clementia maxima ex parte ſubmovit omnem illam veterum ſervitutem, niſi quod in paucis regionibus adhuc reſident veſtigia. [5] At inventum eſt ſub prætextu religionis, novum ſervitutis genus, ut nunc ſane in pleriſque monaſteriis vivitur. Nihil ibi licebit, niſi ex præſcripto: quidquid obvenerit tibi, illis accreſcet [6]: ſi quo pedem moveris, retraheris è fuga, [7] perinde quaſi parentem veneno necaveris. Quoque ſit evidentior ſervitus, commutant veſtem, quam dedere parentes, & ad exemplum priſcum eorum, qui olim ſervos eſſent mercati, commutant nomen in baptiſmo inditum, ac pro Petro ſive Joanne, vocant Franciſcum, aut Dominicum, aut Thomam. Petrus dedit nomen Chriſto, [8] & Dominico initiandus, [9] vocatur Thomas. Si militaris ſervus abjiciat veſtem à domino datam, videtur abdicaſſe dominum; & nos applaudimus illi, qui veſtem accipit, quam Chriſtus omnium Dominus non dedit: [10] & ob hanc mutatam gravius punitur, [11] quam ſi centies abjiciat veſtem imperatoris

1 *Patriarchæ* vel *Abbati*, qui præerit huic Monaſterio, quique nihil eſt niſi factitius Pater. 2 *Abbatiſſam*, quæ præerit Monaſterio, in quo teipſam includes. 3 Siquidem, ut intra videbis, ſervitus eſt vera, vivere ſub talibus Patribus, & Matribus, etenim præter regulas quaſdam ſeveriores ex ſtatuto, imperant ſæpe duriora pro lubitu; ita ut nullus detur locus, oppoſitioni, recuſationi, vel moræ. Scil. cum Puella vota ſuſcepit, quod vulgo fit poſt expectationis Annum, jurejurando Deo & omnibus divis, manu impoſita ſtatutorum libro: vota vero tria, paupertatis, caſtitatis, & tandem coecæ obedientiæ. 4 Nimis verum adhuc. 5 Quoniam munera quæ tibi dabuntur a cognatis & amicis illi Patres & Matres ſibi ſervabunt in ſuos uſus. 6 *Veluti ſi eſſes ſerva fugitiva.* 7 Non mirum ſi principi Papæ ſe conformes dent in ea re, qui mutat nomen, cum ad papatum accerſitur. 8 *i. e.* Quum Baptizatus eſt, vocatus eſt Petrus. 9 *i. e.* Qui in Dominicalem intrat ordinem, dat ſibi ipſi nomen *Thomas* verbi gratia. 10 Monachalem ſcil. quæ a Chriſto injuncta non eſt. 11 Quoniam ſi Monachus aufugerit ex Monaſterio, abjeceritque (ut dicunt) cucullum, pœnæ pluſquam Capitalis metu, fugiat oportet, nullaque in papiſtica regione ſecurus eſſe poteſt.

ac domini ſui, [1] quæ eſt mentis innocentia. *Ca.* Atque hoc ipſum ajunt eximii meriti, ſi quis ſe ſponte dedit in hanc ſervitutem. *Eu.* Iſta vero doctrina Phariſaica [2] eſt. Paulus contra docet, ut qui liber vocatus ſit, ne velit fieri ſervus, ſed potius operam det, ut fiat liber. [3] Atque hoc infelicior eſt ſervitus, quod pluribus dominis tibi ſerviendum ſit, quod plerumque ſtultis & improbis, quod incertis, ac ſubinde novis. [4] Illud mihi reſponde. Emancipant te leges à jure parentum? *Ca.* Nequaquam. *Eu.* Licetne igitur tibi emere aut vendere fundum invitis parentibus? *Ca.* Minime. *Eu.* Unde igitur tibi jus, ut te ipſam dedas neſcio quibus, invitis parentibus? An non tu illis cariſſima, maximeque propria es poſſeſſio? *Ca.* In negotio pietatis ceſſant naturæ leges. *Eu.* Negotium pietatis potiſſimum agitur in baptiſmo: heic tantum agitur de veſte mutanda, deque genere vitæ, quod per ſe neque bonum eſt, neque malum. Jam illud mihi conſidera, quantum commoditatum ſimul amittas cum libertate. Nunc tibi liberum eſt in tuo cubiculo legere, orarè, pſallere, quantum & quando gratum eſt animo tuo. Quod ſi tædet cubiculi, licet audire cantiones eccleſiaſticas, adeſſe ſacris, audire ſacras conciones: & ſi quam videris matronam, aut virginem egregie probam, ex ejus colloquio fieri meliorem: ſi quem virum inſigni probitate præditum, ex eo diſcere, quod te reddat meliorem: licebit & concionatorem deligere, qui puriſſime Chriſtum doceat. Has res omneis, ex quibus præcipuus eſt profectus ad veram pietatem, amittis ſemel addicta collegio. [5] *Ca.* Sed interim non ero monacha. *Eu.* Adhuc te movent nomina: Rem ipſam perpendito. Illi jactant obedientiam. Nunc ea laus tibi deerit, ſi obedias parentibus tuis, quibus Deus jubet obediri? ſi Epiſcopo tuo, & paſtori tuo? Num paupertatis, cum in parentum manibus ſint omnia? Quanquam olim in ſacris virginibus, præcipue laudabatur à ſanctis viris liberalitas in pauperes: eam præſtare non poterant, ſi nihil poſſidebant. Porro

caſtitati

1 Chriſti nempe. 2 *Hypocritica & ſuperba, Phariſæis digna.* 3 1 Cor. vii. 4 Quoniam, Patriarchæ, & Abbatiſſæ morte mutantur. 5 *Monaſterio*, ut jam vidimus.

caſtitati tuæ nihil decedet, etiamſi vivas apud parentes. Quid igitur ſupereſt? Velum, linea veſtis [1] ex intima verſa in extimam, cæremoniæ quædam quæ per ſe nihil faciunt ad pietatem, neque quemquam commendant oculis Chriſti, qui ſpectat animi puritatem. *Ca.* Nova prædicas. *Eu.* Sed veriſſima. Cum non ſis emancipata à jure parentum, cum tibi jus non ſit vendendi veſtem aut agrum, quo modo tibi jus facis dedendi te in ſervitutem alienam? *Ca.* Jus parentum, ut ajunt, non impedit ingreſſum religionis. [2] *Eu.* In baptiſmo nonne profeſſa es religionem? *Ca.* Sum. *Eu.* Nonne religioſi ſunt quicunque ſequuntur præcepta Chriſti? *Ca.* Maxime. *Eu.* Quæ eſt igitur iſta nova religio, quæ facit irritum, quod & naturæ lex ſanxit, & vetus lex docuit, & Evangelica lex comprobavit, & Apoſtolica doctrina confirmavit? [3] Iſtuc decretum non eſt à Deo proditum, ſed in monachorum ſenatu repertum. Sic definiunt quidam [4] & matrimonium eſſe ratum, quod inſciis, aut etiam invitis parentibus inter puerum & puellam per verba de præſenti [5] (ſic enim illi loquuntur) contractum eſt. Atqui iſtud dogma nec naturæ ſenſus approbat, nec veterum leges, nec Moyſes ipſe, nec Evangelica, aut Apoſtolica doctrina. [6] *Ca.* An igitur putas mihi non eſſe fas nubere Chriſto, [7] niſi comprobantibus parentibus? *Eu.* Jam inquam, nupſiſti Chriſto, & illi nupſimus omnes. Quæ bis nubit eidem viro? Tantum agitur de loco, de veſte, de ceremoniis. Ob has res non arbitror eſſe contemnendum jus parentum. Et videndum eſt, ne,

1 Quoniam plurimæ Moniales veſtem habent ex lino, nos vero induſium tantummodo. 2 *i. e.* In monachalem ordinem, ſic dicitur etiam adhuc Gallice, de homine qui vitam Monachalem amplexus eſt, *Il eſt entré en Religion.* 3 Jus parentum in liberos ſcil. 4 De Monachis intelligit, præſertim, idem tamen ſentiunt aut ſentire videntur alii, at neſciam ſi jure. 5 Ut hoc intelligatur obſervandum, duas eſſe (ut loqui amant juriſconſulti) verborum ſpecies in hoc negotio, ſcil. verba de futuro, & verba de præſenti; verba de futuro ſunt, quum quis juvenis promittit puellæ ſe fore ei ſponſum, vel maritum, verba de præſenti ſunt, cum quis juvenis dicit puellæ, *te pro ſponſa accipio, facio te uxorem meam,* dicunt illi ergo, hanc ultimam ſpeciem verborum, facere ratum matrimonium, vel invitis parentibus, etiamſi nihil aliud intercedat. 6 Vide Deut. vii. & xxii, & 1 Cor. vii. 7 Dialectus Monachalis, ut vidimus pag. 15.

dum paras nubere Chriſto, nubas aliis, [1] *Ca.* At iſti prædicant nihil eſſe ſanctius, quam heic contemnere parentes. *Eu.* Ab iſtis igitur doctoribus exige, ut proferant aliquem è ſacris libris locum, [2] qui hoc doceat. quod ſi non poterunt, jubeto eos ebibere calicem vini Belnenſis; [3] hoc poterunt. Ab impiis parentibus ad Chriſtum confugere pietatis eſt. Sed à piis ad monachiſmum, hoc eſt, (quod non raro uſu venit) à probis ad improbos, quæ, rogo, pietas eſt? Quanquam, & olim ad Chriſtum à paganiſmo converſus, idololàtris parentibus debebat obſequium, quatenus citra pietatis jacturam fieri poterat. *Ca.* Damnas igitur hoc totum vitæ inſtitutum? *Eu.* Nequaquam. Verum quemadmodum nemini ſuadere velim, ut quæ ſe in hoc vitæ genus conjecit, luctetur emergere: [4] ita non dubitem hortari puellas omneis, præſertim indolis generoſæ, ne ſe temere eo præcipitent, unde poſt ſeſe non poſſint explicare; præſertim cum in ipſis collegiis ſæpe gravius periclitetur virginitas, ac domi præſtare valeas, quidquid ibi præſtatur. *Ca.* Urges tu quidem multis ac magnis argumentis, tamen hic affectus meus eximi non poteſt. *Eu.* Si non perſuadeo, quod tamen optarim, ſaltem illud fac memineris, Eubulum monuiſſe. Interim pro meo in te amore precor, ut tuus iſte affectus felicior ſit meo conſilio.

Virgo pœnitens.

EUBULUS, CATHARINA.

Eu. TAles janitrices [5] mihi ſemper optarim. *Ca.* Et ego ſemper tales pulſatores. *Eu.* Sed vale, Catharina. *Ca.* Quid ego audio? Valebo prius

1 Monachis ſcil. qui nihil intentatum relinquent, ut tuam caſtitatem perdant. 2 Videas lector an vere Papiſta ſic loqueretur. 3 quod vocat Belnene, pag. 74. ſarcaſmi ſpecies hæc eſt in Monachos omnem exprobrationem ſuperans. 4 Credo: ſed ſi non poſſit ferre, poſtquam ſe injecit, quid faciat? emergat neceſſe eſt: illicitum enim erat per ſe votum; at non aliter, ni fallor, ſentiebat, vel ipſe Eraſmus. 5 Supponitur Eubulum pulſaſſe oſtium domus Patris Catharinæ, quo ipſa reverterat, ex Monaſterio, Eubuloque eam obvenire aperturam oſtium.

priusquam ſalveam? [1] *Eu.* Non huc veni, ut te viderem lacrymantem. Quid ſibi vult, quod protinus me conſpecto, lacrymis ſuffuſi ſunt oculi? *Ca.* Quo fugis? [2] mane, mane, inquam, ſumam alium vultum, & ridebimus affatim. *Eu.* Quas aves [3] heic video? *Ca.* Eſt illius collegii patriarcha. [4] Ne ſubducito te; jam perpotarunt; accumbe paulliſper; illo digreſſo confabulabimur noſtro more. *Eu.* Age obtemperabo tibi, quæ mihi noluiſti. Nunc ſoli ſumus, narra totam fabulam, malim enim ex te cognoſcere. *Ca.* Ex tot amicis, quos putabam ſapere plurimum, nunc ſentio nullum fuiſſe, qui mihi prudentius ac ſenilius [5] conſilium dederit, quam tu omnium natu minimus. *Eu.* Dic quo modo expugnaſti parentum affectum? *Ca.* Primum, improbis hortatibus monachorum, ac monacharum, deinde etiam meis precibus, ac blandimentis, labefactatus matris eſt animus: pater nullo pacto quibat perpelli. Tandem omnibus admotis machinis, & hic victus & oppreſſus eſt potius, quam aſſenſit. Id factum eſt inter pocula: minitabantur homini malum exitium, ſi Chriſto ſuam ſponſam pernegaret. *Eu.* O improbitatem ſtolidorum! Quid fit deinde? *Ca.* Servor triduo domi clam: interim ſemper aderant mulieres aliquot ejus collegii, quas illi *Converſas* [6] vocant, hortatibus ſuis addentes animum, ut perſiſterem in ſancto propoſito; ac ſolicite caventes, ne qua cognatarum, aut ſodalium adiret me, quæ mentem videretur mutatura. Interim adornabantur veſtes, aliaque quæ ad convivium [7] attinebant. *Eu.* Tibi quid interim erat animi? Num vacillabas? *Ca.* Non, ſed paſſa ſum quiddam tam horrendum, ut malim emori decies, quam iterum perpeti. *Eu.* Quæſo, quid iſtuc erat? *Ca.* Non poſſum effari. *Eu.* Quod mihi dixeris, amico tuo dixeris. *Ca.*

1 Quoniam communius, *Salve* Locum habet in congreſſu, *Vale* in digreſſu. 2 Supponas Eubulum ſimulatum ab ea profugere. 3 Quoniam Monachi quos videbat in domo Patris Catharinæ, habebant inuſitatam veſtem. 4 Jam vidiſti pag. 130. 5 *Dignius ſene, homine ſapiente, & perito.* 6 Mulieres ſunt, quæ poſtquam non vixerant in mundo ſine culpa, in monaſteria ſe ablegant, & dicuntur renuntiaſſe mundo: credo, quoniam mundus ipſis renuntiavit. 7 Quoniam divites patrisfamilias parant in hoc caſu Monachis convivium amplum.

Promittis ſilentium? *Eu.* Id præſtiturus eram, etiamſi nulla [1] fuiſſes ſtipulata. Quaſi vero me nondum noris? *Ca.* Apparuit mihi ſpectrum horribili ſpecie. *Eu.* Is nimirum erat genius tuus malus, qui te eo inſtigabat. *Ca.* Prorſus opinor fuiſſe cacodæmonem. *Eu.* Dic mihi, quæ ſpecies erat? Eſtne talis, qualis pingitur? Roſtro adunco, longis cornibus, harpuiarum unguibus, perlonga cauda? *Ca.* Tu ludis. At ego malim mihi terram dehiſcere, quam denuo tale videre ſpectrum. *Eu.* Interim aderant illæ mulieres hortatrices? *Ca.* Non; nec unquam illis indicavi, tametſi valde ſciſcitantibus quid eſſet mali, cum me totam exanimatam offenderent. *Eu.* Vis tibi dicam quid fuerit? *Ca.* Siquidem potes. *Eu.* Illæ mulieres incantaverant te, vel potius excantaverant tibi cerebrum. Sed interim tu perſiſtebas in ea ſententia? *Ca.* Maxime, nam ajebant id multis accidere, qui ſe conſecrant Chriſto: verum ſi primo illo congreſſu ſuperetur tentator, poſt tranquilla fore omnia. *Eu.* Qua pompa producta es? *Ca.* Adornant me toto mundo [2] meo? demittunt capillos: itaque non aliter quam nuptura ſponſo. *Eu.* Craſſo monacho? hem! male ſit huic tuſſi. *Ca.* Ex ædibus paternis clara luce deducor ad collegium, multis ad ſpectaculum concurrentibus. *Eu.* O ſcitos hiſtriones, ut norunt agere ſuas fabulas ſimplici popello! Quot dies egiſti in illo ſancto virginum collegio? *Ca.* Ferme duodecim. *Eu.* Sed quæ res verterat animum tuum tam pertinacem? *Ca.* Non dicam quid ſit, ſed aliquid magni fuit. Poſt ſex ab ingreſſu dies, acccerſo matrem, obteſtans, obſecrans, ſi me vivam vellet, ut me eximeret ab eo collegio. Illa reluctatur animo meo, & hortatur ad conſtantiam. Poſt accerſo patrem. Ille etiam objurgat, addens ſe ægre viciſſe ſuos affectus, ut viciſſim nunc vincerem animum meum, nec hoc dedecus conciliarem ſibi, quod reſiliiſſem ab inſtituto. Tandem ubi video me nihil proficere, reſpondeo parentibus, me, ſi ita jubeant, in gratiam illorum morituram. Nam hoc mihi certum eſſe, niſi mature eximerer. Hoc audito, reduxerunt domum. *Eu.* Bene habet, quod mature reſili-

1 *i. e.* Nullomodo, eundem loquendi modum jam vidiſti. 2 *Ornatu.*

reſilieris, prius quam ſervitutem æternam eſſes profeſſa. [1] Sed nondum audio, quæ res mutarit animum tuum tam ſubito. *Ca.* Hoc nemo mortalium ex me ſcit hactenus, nec tu ſcies. *Eu.* Quid ſi divinem? *Ca.* Nec divinabis, ſat ſcio: & ſi divines, non dicam. *Eu.* Tametſi conjecto. Verum interim periit ſumtus. *Ca.* Plus quam quadraginta coronati. *Eu.* O comeſſatores nuptiales! Gaudeo tamen periiſſe pecuniam, te nobis incolumi: poſthac auſculta melioribus conſiliis. *Ca.* Ita faciam, &, cum piſcatore, icta ſapiam. [2]

Uxor Μεμψίγαμος [3] *ſive conjugium.*

EULALIA, [4] XANTHIPPE. [5]

Eu. SAlve multum, exoptatiſſima mihi Xanthippe. *Xa.* Salve tantundem, mihi cariſſima Eulalia. Videre mihi ſolito formoſior. *Eu.* Itane ſtatim me ſcommate excipis? *Xa.* Non profecto; ſed ita mihi videris. *Eu.* Fortaſſe nova veſtis commendat formam. *Xa.* Recte conjectas. Nihil jam diu vidi elegantius. Suſpicor pannum eſſe Britannicum. [6] *Eu.* Lana Britannica eſt, tinctura Veneta. [7] *Xa.* Mollities byſſum ſuperat. Quam vero blandus purpuræ color! Unde tibi tam egregium munus? *Eu.* Unde decet honeſtas matronas accipere, niſi à maritis ſuis? *Xa.* O te felicem, cui talis contigit ſponſus! At ego vellem me nupſiſſe fungo, cum meo nuberem Nicolao. [8] *Eu.* Quid ita quæſo te? tam cito male convenit inter vos? *Xa.* Nec unquam conveniet cum

I 5 tali.

1 Siquidem ut jam diximus, vulgo datur annus explorationis, ad profitendum, vel ſuſcipiendum vota, quo facto, nullus eſt regreſſus. 2 *i. e.* Meo malo edocta cavebo in poſterum: *Piſcator ictus ſapit*, autem, Proverbium eſt, hinc quod olim Piſcator quidam, admotis manibus ad rete, intra quod multos tenebat piſces, a ſcorpione ictus eſt, dixitque, *Ictus ſapiam.* 3 *Querens de conjugio.* μέμψις enim eſt queſtus, & γάμος conjugium. 4 *Bene loquens fœmina*, ut concludere eſt ex eo quod diximus de Eulalio. 5 *i. e.* Rixoſa mulier, vide pag. 119. 6 Omnibus notum, elegantiores ex Anglia provenire. 7 Venetiæ optime tingitur, purpureo præſertim colore. 8 *Marito*, cui dat hoc nomen, quod quamquam præclarum in ſe (ſignificat enim victorem populorum vel populi,) tamen ſatis male ſonat apud Gallos & Germanos, cum mulier hoc modo illud dat ſuo marito.

tali. Vides quam ſim pannoſa, ſic patitur uxorem ſuam incedere : diſperearn, niſi ſæpe pudet me prodire in publicum, cum video quam cultæ ſint aliæ, quæ multo pauperioribus nupſere maritis. *Eu.* Matronarum ornatus non eſt in veſtibus, aut reliquo corporis cultu, quemadmodum docet divus Petrus Apoſtolus, [1] (nam id audivi nuper in concione,) ſed in caſtis ac pudicis moribus, & in ornamentis animi. Meretrices coluntur oculis [2] multorum. Nos ſatis cultæ ſumus, ſi placeamus uni marito. *Xa.* Sed interim ille bonus vir, tam in uxorem parcus, ſtrenue prodigit dotem, quam ex me non mediocrem accepit. *Eu.* Quibus rebus ? *Xa.* Quibus ipſi viſum fuerit ; vino, ſcortis, alea. *Eu.* Bona verba. *Xa.* Atqui ſic res habet. Deinde cum mihi temulentus ad multam noctem redit domum diu exſpectatus, deſtertit noctem totam, nonnunquam & lectum convomens, ut ne quid addam. [3] *Eu.* St ! [4] teipſam dehoneſtas, cum dehoneſtas maritum. *Xa.* Emoriar, niſi mallem dormire cum ſcropha, quam cum tali marito. *Eu.* Non tu tum illum excipis jurgio ? *Xa.* Ita ut dignus eſt : ſentit me non eſſe mutam. *Eu.* Quid ille contra ? *Xa.* Initio reclamabat ſæviſſime, credens fore, ut me ſævis verbis protelaret. *Eu.* Nunquamne rixa incruduit uſque ad verbera ? *Xa.* Semel duntaxat eo incaluerat utrinque contentio, ut minimum res abfuerit à pugna. *Eu.* Quid ego audio ? *Xa.* Librabat fuſtem, ſævis interim clamoribus intonans, ac dira minitans. *Eu.* Non ibi metuebas tu ? *Xa.* Imo ego viciſſim corripiebam tripodem : ſi contigiſſet me digito, ſenſiſſet mihi non deeſſe manus. *Eu.* Novum clypei genus. Deerat colus lanceæ vice. *Xa* Senſiſſet ſibi cum viragine rem eſſe. *Eu.* Ah mea Xanthippe, non ita decet. *Xa.* Quid decet ? Si ille me non habet pro uxore, nec illum habitura ſum pro marito. *Eu.* At Paulus docet, [5] uxores oportere ſubditas eſſe viris cum omni reverentia. Et Petrus nobis exemplum proponit [6] Saræ, quæ maritum ſuum Abraham *dominum* appel-

1 1 Pet. iii. 2 *i. e.* Ut eis placeant. 3 Quid velit Divina. 4 Interjectio, ejuſdem ſenſus in Lingua Latina ac in vernaculis, qua ſilentium requiritur. 5 Ephes. v. & Col. iii. 6 1 Pet. ii.

appellabat. *Xa.* Audivi iſta. Sed idem Paulus docet, [1] ut viri diligant uxores ſuas; ſicut Chriſtus dilexit ſponſam ſuam Eccleſiam Meminerit ille officii ſui, ego meminero mei. *Eu.* Sed tamen ubi res in eum ſtatum devenit, ut alteri cedendum ſit, æquum eſt uxorem marito cedere. *Xa.* Si modo ille maritus eſt appellandus, qui me habet pro ancilla. *Eu.* Sed dic, mea Xanthippe, poſt deſiit minitari verbera? *Xa.* Deſiit, & ſapuit, alioqui vapulaſſet. *Eu.* Sed tu non deſiiſti rixari cum illo? *Xa.* Nec deſinam. *Eu.* Quid ille interea? *Xa.* Quid? nonnunquam dormit, ſomnium [2] hominis; interdum nihil aliud quam ridet; aliquoties arripit teſtudinem, in qua vix tres habet fides: eam quantum poteſt pulſans, mihi vociferanti obſtrepit. *Eu.* Ea res male urit te? *Xa.* Sic ut dici vix poſſit. Aliquando vix tempero à manibus. *Eu.* Mea Xanthippe, permittis mihi ut liberius loquar apud te? *Xa.* Permitto. *Eu.* Idem jus erit tibi apud me. Hoc certe poſtulat noſtra neceſſitudo, ab ipſis pene incunabulis inter nos inita. *Xa.* Vera narras, nec ulla ſodalium unquam carior fuit animo meo. *Eu.* Qualis qualis eſt tuus maritus, illud cogita, non eſſe jus permutandi. Olim immedicabilibus diſſidiis remedium extremum erat divortium: [3] nunc hoc in totum ademtum eſt, uſque ad extremum vitæ diem ille tuus ſit maritus oportet, & tu illius uxor. *Xa.* Superi male faxint, [4] qui jus hoc nobis ademerunt. *Eu.* Bona verba: ſic viſum eſt Chriſto. [5] *Xa.* Vix credo. *Eu.* Sic habet. Nunc nihil ſupereſt, niſi ut uterque ad alterius mores, & ingenium accommodando ſeſe, concordiæ ſtudeatis. *Xa.* An ego poſſum illum refingere? *Eu.* Non minimum momenti eſt in uxoribus, quales ſint mariti. *Xa.* Pulchre convenit tibi cum tuo? *Eu.* Nunc tranquilla omnia. *Xa.* Ergo turbarum nonnihil erat initio. *Eu.* Nihil unquam tempeſtatis?

1 Epheſ. v. 2 Vid. pag. 32. 3 Apud Judæos, Græcos, Romanos & omnes fere nationes Paganas, ſed inter Chriſtianos tali remedio, non debet dari locus, niſi in adulterii caſu, prout ſancitum eſt, a ſervatore & legiſlatore noſtro Benedicto & ſapientiſſimo Chriſto, uti videbis infra. 4 *Fecerunt*, eſt conquerentis, & impotentis mulieris. 5 Matt. xix.

peſtatis? ſed tamen, ut fit inter homines, nonnunquam nubeculæ quædam oboriebantur, quæ poterant gignere tempeſtatem, niſi commoditate morum fuiſſet occurſum. Habet ſuos quiſque mores, & eſt ſua cuique ſententia: &, ſi verum fateri volumus, ſunt ſua cuique vitia: quæ ſi uſquam, certe in matrimonio noviſſe oportet, non odiſſe. *Xa.* Recte mones. *Eu.* Fit autem frequenter, ut diſſiliat benevolentia mutua inter maritum & uxorem, antequam alter alteri ſatis notus ſit. Id eſt in primis cavendum. Semel enim orta ſimultate, ægre ſarcitur gratia, præſertim ſi res ad atrocia convicia proceſſerit. Quæ glutino committuntur, ſi ſtatim concutias, facile diſtrahuntur: cæterum ubi ſiccato glutino ſemel cohæſerint, nihil firmius. Proinde in initio nihil non faciendum, ut inter uxorem & maritum coaleſcat confirmeturque benevolentia. Id maxime fit obſequio, morumque commoditate. Nam benevolentia quæ ſola formæ gratia conciliatur, ferme [1] temporaria eſt. *Xa.* Sed narra nobis, obſecro, quibus artibus pertraxeris maritum ad tuos mores. *Eu.* Dicam, in hoc, ut imiteris. *Xa.* Si queam. *Eu.* Facillimum erit, ſi velis; nec adhuc ſerum eſt. Nam & ille juvenis eſt, & tu puella; ac nondum annus, opinor, expletus eſt à nuptiis. *Xa.* Vera prædicas. *Eu.* Dicam igitur, ſed taciturae. *Xa.* Maxime. *Eu.* Illa prima mihi cura fuit, ut in omnibus eſſem jucunda marito, ne quid eſſet quod illius animum offenderet; obſervabam affectum ac ſenſum illius; obſervabam & tempora, & quibus rebus deliniretur, quibus irritaretur: quemadmodum facere ſolent ii, qui elephantos ac leones cicurant, aut ſimilia animantia, quæ vi cogi non poſſunt. *Xa.* Tale animal mihi domi eſt. *Eu.* Qui adeunt elephantos, non geſtant veſtem candidam; nec puniceam, qui tauros: quod his coloribus compertum ſit ea animantia efferari. Quemadmodum & tigres tympanorum ſonitu ſic aguntur in rabiem, ut ſeipſas dilanient. [2] Et qui tractant equos, habent voces, habent poppyſmata & palpum, aliaque quibus ferocientes mitigent. Quanto magis

1 *Omnino*, ut jam vidimus alibi. 2 Dubium hoc.

magis decet nos his artibus uti erga maritos, quibuſcum nobis, velimus nolimus, per omnem vitam eſt tectum ac lectus communis? *Xa.* Perge quod cœpiſti. *Eu.* His animadverſis, attemperabam me illi, cavens ne quid offenſæ naſceretur. *Xa.* Quinam id poteras? *Eu.* Primum in cura rerum domeſticarum, quæ peculiaris eſt provincia matronarum, advigilabam, non ſolum cavens, ne quid eſſet prætermiſſum, verum etiam ut omnia congruerent ad illius ſenſum, in rebus minutiſſimis. *Xa.* Quibus? *Eu.* Puta, ſi maritus hoc aut illo cibo peculiariter delectetur, ſi cibus placeat hoc aut illo modo coctus, ſi lectus hoc aut illo modo ſtratus. *Xa.* At quo pacto attemperares te ei, qui domi non eſſet, aut eſſet ebrius? *Eu.* Mane; iſthuc ibam. [1] Si quando maritus videbatur admodum triſtis, nec eſſet appellandi tempus, nequaquam ridebam ac nugabar, quemadmodum nonnullæ mulieres ſolent; ſed ſumebam & ipſa vultum ſubmœſtum ac ſolicitum. Quemadmodum enim ſpeculum, ſi probum eſt, ſemper reddit imaginem intuentis: ita decet matremfamilias ad affectum mariti congruere, ne ſit alacris illo mœrente, aut hilaris illo commoto. [2] Quod ſi quando commotior erat, aut blando ſermone leniebam, aut ſilentio concedebam iracundiæ, donec ea refrigerata, tempus ſe daret vel purgandi, vel admonendi. Idem faciebam, ſi quando plus æquo potus redibat domum; nec id temporis niſi jucunda loquebar illi; tantum blanditiis pertrahebam ad lectum. *Xa.* Infelix vero uxorum conditio, ſi iratis, ebriis, & quidquid libet patrantibus maritis tantum obſequuntur. *Eu.* Quaſi vero hoc non ſit mutuum obſequium. Coguntur & illi multa ferre in moribus noſtris. Eſt tamen tempus, cum in re ſeria fas eſt uxori monere virum, ſi quid eſt alicujus momenti: nam ad levia præſtat connivere. *Xa.* Quod tandem? *Eu.* Cum erit animo vacuo, nec commotus, nec ſolicitus, nec potus, tum abſque teſtibus blande monendus vel rogandus potius, ut in hoc aut illo melius conſulat rei, aut famæ, aut valetudini ſuæ. Atque hæc

1 *De hoc eram dictura.* 2 Solicitudine vel ira ſcil.

hæc ipſa admonitio leporibus ac facetiis erit condienda. Nonnunquam præfatione ab illo ſtipulari ſoleo, ne mihi ſuccenſerit, ſi quid ſtulta mulier admonerem, quod ad illius honorem, aut valetudinem, aut ſalutem [1] facere videretur. Ubi monuiſſem quæ volebam, amputavi ſermonem illum, & ad alia jucundiora deflectebam. Eſt enim ferè hoc noſtrum vitium, mea Xanthippe, ut ſemel exorſæ loqui, finem facere nequeamus. *Xa.* Ajunt. *Eu.* Illud in primis cavebam; ne præſentibus aliis, maritum objurgarem, aut ne quid querelarum domo efferrem. [2] Facilius ſarcitur, ſi quid inter duos commiſſum eſt. Quod ſi quid extiterit ejus generis, ut nec ferri poſſit, nec uxoris admonitione ſanari, civilius eſt, ut uxor querelam deferat ad parentes & cognatos mariti, quam ad ſuos, & ita querelam temperet, ne videatur odiſſe maritum; ſed vitium potius mariti. Nec tamen effutiat omnia; ut hic quoque tacitus agnoſcat, & amet uxoris civilitatem. *Xa.* Philoſopham eſſe oportet, quæ iſta præſtet. *Eu.* Imo talibus factis maritos ad ſimilem civilitatem invitabimus. *Xa.* Sunt quos nulla civilitate corrigas. *Eu.* Equidem non arbitror, ſed fac eſſe. Primum illud cogita; maritus ferendus eſt, qualisqualis eſt. Præſtabilius igitur eſt ferre vel ſui ſimilem [3,] vel paullo commodiorem factum noſtra civilitate, quam noſtra ſævitia pejorem indies. Quid ſi proferam maritos, qui ſimili civilitate correxerunt ſponſas ſuas? Quanto magis decet nos idem præſtare adverſus maritos? *Xa.* Narrabis igitur exemplum meo marito diſſimillimum. *Eu.* Eſt mihi familiaritas cum homine quodam nobili, docto, ſingularique morum dexteritate. Is duxerat puellam virginem, annos natam decem & ſeptem, ruri in parentum ædibus perpetuo educatam, ut nobiles fere [4] gaudent habitare ruri, ob venatum & aucupium. Rudem volebat ille, quo facilius illam ad ſuos mores fingeret; cœpit eam inſtituere literis ac muſica, paulatimque aſſuefacere, ut redderet ea quæ audiſſet in concione, cæteriſque rebus formare quæ poſt eſſent uſui futuræ. Hæc

---

1 *Welfare.* 2 *Dicerem aliis,* vicinis nempe. 3 *Non mutatum.* 4 *Plerumque.*

Hæc quoniam erant nova puellæ, quæ domi ſuæ fuerat in ſummo otio, & inter famulorum colloquia luſuſque educata, cœperunt eſſe tædio. Detrectabat obſequium, & cum maritus urgeret, illa ſine fine flebat, nonnunquam & in terram abjiciebat ſeſe, occipitium illidens ſolo, quaſi mortem optans. Earum rerum cum nullus eſſet finis, maritus diſſimulato ſtomacho, [1] invitabat uxorem, ut animi relaxandi gratia, una proficiſcerentur rus ad ædes ſoceri. Ibi lubens obtemperabat uxor. Eo cum ventum eſſet, maritus reliquit uxorem apud matrem & ſorores, ipſe cum ſocero prodibat venatum. Ibi ſubmotis teſtibus denarrat ſocero, ſe ſperaſſe jucundam vitæ ſociam; nunc habere perpetuo lacrymantem, ac ſeſe diſcruciantem, nec ullis monitis ſanabilem: orat, ut ſibi adſit in medendo filiæ morbo. Socer reſpondet; Se ſemel [2] illi tradidiſſe filiam: quod ſi illa non obtemperaret verbis, uteretur ſuo jure, & verberibus eam emendaret. Tum gener, Novi, inquit, jus meum; ſed malim eam tua vel arte, vel auctoritate ſanari, quam ad hoc extremum remedium venire. Socer pollicitus eſt ſe curaturum. Poſt unum atque alterum diem captat tempus ac locum, ut ſolus eſſet cum filia: ibi vultu ad ſeveritatem compoſito, incipit commemorare, quam illa eſſet infelici forma, quam non amabilibus moribus, quam ſæpe metuiſſet, ne nullum illi poſſet invenire maritum. At ego meo maximo labore, inquit, talem inveni tibi, qualem nulla non optaret ſibi, quantumvis felix. [3]. Et tamen tu, non agnoſcens quid pro te fecerim, nec intelligens, te talem habere maritum, qui, niſi eſſet humaniſſimus, vix te dignaretur habere in ancillarum numero, rebellas illi. Ne longum faciam, ſic incanduit patris oratio, ut vix videretur manibus temperare. Eſt enim vir ingenio mire vafro, [4] qui citra perſonam [5] omnem poſſet quamvis agere comœdiam. Ibi puella partim metu, partim veritate commota, accidit ad patris genua, rogans ut præteritorum vellet obliviſci, ſe in poſterum memorem

1 *Ira.* 2 *Abſolute & in totum.* 3 Forma ſcil. moribus, aliiſque dotibus. 4 *Cunning, and putting on any Form and Face.* 5 *Without any Mask or Vizard.* Quoniam antiqui nullas ſine perſona fabulas agebant.

rem fore officii ſui. Ignovit pater, pollicitus ſe quoque fore patrem amantiſſimum, ſi, quod polliceretur, præſtaret. *Xa.* Quid deinde ? *Eu.* Puella digreſſa à colloquio parentis; rediit in cubiculum, offendit maritum ſolum ; accidit illi ad genua, & ait : Marite, hactenus non novi neque te, neque meipſam, poſthac videbis me aliam factam ; tantum obliviſcere ſuperiorum. Hanc vocem maritus excepit oſculo, & omnia pollicitus eſt, ſi illa perſiſteret eo animo. *Xa.* Quid ? perſtitit ? *Eu.* Uſque ad mortem : neque quidquam erat tam humile, quod illa non alacris ac volens obiret volente marito. Tantus amor inter eos natus eſt, & confirmatus. Poſt annos aliquot puella crebro ſibi gratulata eſt, quod contigiſſet tali marito nubere ; qui niſi contigiſſet, eram, inquit, omnium mulierum perditiſſima. *Xa.* Talium maritorum non minus rara eſt copia, quam alborum corvorum. [1] *Eu.* Jam ſi moleſtum non eſt, referam tibi quiddam de marito, commoditate uxoris correcto, quod nuper accidit in hac ipſa civitate. *Xa.* Nihil eſt quod agam, & perquàm grata mihi eſt tua confabulatio. *Eu.* Eſt vir quidam non poſtremæ nobilitatis ; is, ut ſolet hoc hominum genus, plerunque venabatur. Ruri incidit in puellam quandam pauperrimæ mulierculæ filiam : in eam cœpit deperire, homo jam provectioris ætatis. Atque hujus gratia frequenter pernoctabat foris. Prætextus erat venatio. Uxor hujus, mulier inſigni probitate, neſcio quid ſuſpicans, perveſtigavit furta [2] mariti ſui : & eo [3] profecta, neſcio quo, adiit caſam illam ruſticanam ; expiſcata eſt de toto negotio, ubi dormiret, unde biberet, quis eſſet apparatus convivii. Nihil erat ibi ſuppellectilis, ſed mera paupertas. Abiit matrona domum, ac mox rediit, ſecum adducens lectum commodum & apparatum ; vaſa aliquot argentea ; addidit pecuniam, admonens, ut ſi quando rediret illo, tractarent eum civilius, diſſimulans

1 At ſunt quidam, alluditur ad finem Juvenalis verſus Sat. vii. *Corvo quoque rarior albo.* 2 Ex Ovidio, qui de Junone dicit, Met. Lib. I. *Deprenſi toties bene noſſet furta mariti.* Et congruentiſſima locutio, qui enim cum aliena muliere congreditur, furtum facit uxori, ut pote dans alienæ, quæ uxoris ſunt. 3 *i. e.* ut perveſtigaret mariti furta.

lans interim ſeſe uxorem eſſe, ac ſororem eſſe ſimulans. [1] Poſt dies aliquot redit eo furtim maritus; videt auctam ſupellectilem, & apparatum lautiorem. Rogat unde is nitor inſolitus: ajunt, matronam quandam honeſtam illi cognatam hæc advexiſſe, ac mandaſſe ut honeſtius poſthac acciperetur. Ilico tetigit animum illius ſuſpicio, uxoris hoc eſſe factum. Reverſus domum, rogat num illic fuiſſet: illa non negat. Rogavit, & quo tandem conſilio miſiſſet eo ſupellectilem. Mi vir, inquit, aſſuetus es vitæ commodiori. Videbam illic te durius accipi; putabam eſſe officii mei, ut quando ita tibi cordi eſt, lautius illic habereris. *Xa.* O matronam nimium bonam! Ego citius pro lecto ſubſtraviſſem illi faſciculum urticarum ac tribulorum. *Eu.* Sed audi finem. Vir, perſpecta tanta probitate, tantaque manſuetudine conjugis ſuæ, nunquam deinde uſus eſt furtivo concubitu, ſed domi ſemet oblectavit cum ſua. [2] Scio tibi notum eſſe Gilbertum Batavum. *Xa.* Novi. *Eu.* Is, ut ſcis, florenti ætate, duxit uxorem jam provectiorem ac vergenti [3] ætate. *Xa.* Dotem fortaſſe duxit, non uxorem. *Eu.* Sic eſt. Is faſtidiens uxoris, adamabat mulierculam, cum qua ſe ſubinde oblectabat foris. Raro domi prandebat, aut cœnabat. Quid tu heic eras factura? *Xa.* Quid? Ego illi adamatæ involaſſem in capillos, & maritum exeuntem ad illam, perfudiſſem lotio, [4] ut ſic unctus [5] iret ad convivium. *Eu.* At quanto hæc prudentius? Invitabat mulierculam domum ſuam, comiter accipiebat. Ita maritum quoque ſine veneficiis domum pertraxit. Et ſi quando foris cœnabat cum illa, miſit eo miſſum [6] aliquem elegantiorem, jubens ut ſuaviter viverent. *Xa.* Ego malim mori, quam eſſe lena mei mariti. *Eu.* Verum interim rem ipſam expende. Nonne hoc multo ſatius erat, quam ſi ſævitia ſua prorſus alienaſſet maritum, ac totam ætatem in jurgiis exegiſſet? *Xa.*

Fateor

1 Obſerva ſemel differentiam, inter *ſimulare*, & *diſſimulare*, ſimulantur falſa, diſſimulantur vera. 2 Supple *uxore*. 3 *Declining*, ſumptum a ſole qui aliquot horas poſt meridiem dicitur *vergere*, ſcil. *ad occaſum*. 4 Hæc illi ſuggerit auctor, quoniam Xantippe Socratis uxor, ſic Socrati feciſſe fertur, ſpecimen aliud morum ejus jam vidiſti pag. 119. 5 Siquidem antiqui non ibant ad Convivium inuncti. 6 Vocamus etiam nos *a meſs* adhuc, ambo a *mitto*.

Fatеor minus eſſe mali, ſed ego non poſſem. *Eu.* Unum adjiciam, atque ita diſcedam ab exemplis. Hic vicinus noſter, vir probus & integer, ſed paulo iracundior, quodam die pulſaverat [1] uxorem ſuam, fœminam laudatiſſimam. Ea ſe recepit in intimum conclave, atque illic lacrymans, atque ſingultiens, decoquebat [2] animi ægritudinem. Aliquanto poſt per occaſionem eodem ingreſſus eſt maritus; reperit uxorem flentem. Quid, inquit, heic lacrymas, ac ſingultis, puerorum more? Tum illa prudenter; Quid? inquit, an non hoc ſatius, ut heic deplorem malum meum, quam ſi in via vociferer, quemadmodum ſolent aliæ mulieres? Hoc dicto tam uxorio, fractus ac victus hominis animus, data dextra pollicitus eſt uxori, ſe poſthac nunquam in illam conjecturum manus: nec fecit. *Xa.* Ego idem impetravi à meo, diverſa ratione. [3] *Eu.* Sed interim eſt inter vos bellum perpetuum. *Xa.* Quid igitur velles me facere? *Eu.* Primum muſſanda eſt tibi omnis injuria mariti, & animus illius officiis, comitate, manſuetudine paullatim eſt conciliandus: aut vinces tandem, aut certe multo commodiore uteris, quam nunc uteris. *Xa.* Ille ferocior eſt, quam ut ullis officiis manſueſcat. *Eu.* Eja, ne dixeris. Nulla eſt fera tam immanis, quin officiis cicuretur; ne deſperes in homine. Fac periculum menſes aliquot; me accuſa, niſi ſenſeris conſilium hoc tibi fuiſſe bono. Sunt etiam quædam vitia, ad quæ tibi connivendum eſt. Illud ante omnia tibi cavendum cenſeo, ne quid rixæ moveas in cubiculo, aut in lecto: ſed curandum eſt, ut illic omnia ſint feſtiva ac jucunda. Etenim ſi is locus, qui diluendis offenſis, ſarciendæque gratiæ conſecratus eſt, lite aut ægritudine quapiam profanetur; [4] jam [5] ſublatum eſt omne remedium benevolentiæ reconciliandæ. Sunt enim fœminæ quædam tam moroſæ, ut in ipſo etiam coitu querantur ac rixentur, eamque voluptatem, quæ diluere ſolet ex animis virorum, ſi quid

1 *Verberaverat.* 2 Intellectu facillimum eſt, & ſumitur a cibis quos decoquimus in ſtomacho. 3 Nempe penſans verbera verberibus. 4 Quoniam lectus Conjugalis & Sacer habendus eſt, & talis habebatur a Paganis, Plautus enim & Plutarchus Sacrum eum vocant. 5 *Tunc.*

quid inerat moleſtiæ, morum faſtidio reddant inſuavem; pharmacum ipſum vitiantes, cum [1] licuiſſet mederi offenſis. *Xa.* Iſtud mihi frequenter accidit. [2] *Eu.* Atqui tametſi ſemper eſt cavendum uxori, ne qua re moleſta ſit viro, tamen id maxime ſtudere debet, ut in eo congreſſu ſe viro præbeat modis omnibus commodam & jucundam. *Xa.* Viro! mihi cum bellua res eſt. *Eu.* Mitte male loqui: fere noſtra culpa viri mali ſunt. Sed ut ad rem redeam: qui verſantur in priſcis fabulis Poëtarum, narrant Venerem (eam faciunt deam connubii præſidem) habere ceſtum [3] arte Vulcani confectum: in eo intextum eſſe quidquid eſt amatorii medicamenti: eo ſe cingit, quoties congreſſura eſt cum marito. *Xa.* Fabulam audio. *Eu.* Verum: ſed audi, quid ſibi velit fabula. *Xa.* Dic. *Eu.* Illud docet, uxorem omnem curam adhibere oportere, ut in congreſſu connubiali jucunda ſit marito, quo recaleſcat ac redintegretur amor ille maritalis; & diſcutiatur ex animo, ſi quid erat offenſionis aut tædii. *Xa.* Sed unde nobis ceſtus ille? *Eu.* Nihil opus veneficiis aut incantamentis. Nullum incantamentum efficacius, quam morum probitas cum ſuavitate conjuncta. *Xa.* Ego tali marito blandiri non poſſum. *Eu.* At hoc tua refert, ut deſinat eſſe talis. Si Circes artibus poſſes maritum vertere in ſuem aut urſum, [4] faceres? *Xa.* Neſcio. *Eu.* Neſcis? An malles habere ſuem maritum, quam hominem? *Xa.* Equidem malim hominem. *Eu.* Age, quid ſi Circes artibus poſſes ex temulento reddere ſobrium, ex prodigo frugalem, ex ceſſatore diligentem; nonne faceres? *Xa.* Plane facerem; ſed unde mihi iſtæ artes? *Eu.* Atqui iſtas artes habes in te, ſi modo velis adhibere. Tuus, velis nolis, ſit oportet. Quo meliorem eum reddideris, hoc magis conſulueris tibi. Tu tantum oculos habes defixos in illius vitia; eaque tibi exaggerant odium; & hac anſa tantum arripis illum, qua teneri non poteſt. [5] Illa potius contemplare, quæ bona

1 *Quo.* 2 Sincera confeſſio. 3 *Zonam,* famoſa eſt hæc Zona apud poetas, quæ miram elegantiam Veneri addere dicebatur, imo & omnibus, etiam viris, qui eam a venere mutuabantur. 4 Vide pag. 156. 5 *i. e.* Reſpicis ad eum, qua minime Commodus, odioſuſque tibi videtur; alluditur autem ad dictum Epicteti, *Unaquæque res duas*

bona ſunt in illo; hac anſa prehende illum, qua teneri poteſt. Antequam illi nuberes, tempus erat expendendi, quid haberet malorum. Oportebat enim non oculis ſolum, verum etiam auribus [1] maritum deligere: nunc medendi tempus eſt, non accuſandi. *Xa.* Quæ mulier unquam auribus cepit maritum? *Eu.* Oculis capit, quæ nihil aliud ſpectat, quam corporis formam: auribus, quæ diligenter obſervat, quid fama de illo prædicet. *Xa.* Pulcre mones, ſed ſero. *Eu.* At non ſerum eſt ſtudere corrigendo marito. Ad eam rem conducet, ſi quid pignoris [2] ex te natum fuerit viro. *Xa.* Jam natum eſt. *Eu.* Quando? *Xa.* Jam pridem. *Eu.* Quot menſes ſunt? *Xa.* Ferme ſeptem. *Eu.* Quid ego audio? Tu nobis trimeſtris fœtus [3] jocum renovas? *Xa.* Nequaquam. *Eu.* Ita neceſſe eſt, ſi tempus à nuptiarum die ſupputas. *Xa.* Imo ante nuptias fuerat mihi cum eo colloquium. *Eu.* An ex colloquio naſcuntur pueri? *Xa.* Forte ſolam nactus, cœpit alludere, titillans axillas, ac latera, quo me provocaret ad riſum. Ego non ferens titillationem, me reſupinabam in lectum; ille incumbens figebat oſcula, nec ſatis ſcio quid egerit præterea: certe paucis poſt diebus uterus cœpit intumeſcere. *Eu.* I nunc, & maritum contemne; qui ſi luſitans gignit liberos, quid faciet cum ſerio rem aget? *Xa.* Suſpicor & nunc me gravidam eſſe. *Eu.* Euge contigit felici fundo bonus cultor. *Xa.* Hac in parte plus præſtat, quam vellem. *Eu.* Iſta querela tibi cum paucis uxoribus eſt communis. Sed inter vos interceſſerat pactum connubiale? *Xa.* Interceſſerat. *Eu.* Levius igitur

---

duas habet anſas, alteram qua teneri poſſit, alteram qua non. Hoc eſt, res quævis commoda habet & incommoda, ſapientis eſt commoda carpere, præterire vero incommoda.

1 Perge & intelliges. 2 Liberi vocantur, præſertim a Poetis, *pignora Conjugalis amoris*, imo cum Epitheto *dulcia.* 3 Quoniam ut jam dixerat, nondum annus exactus erat a nuptiis, decem menſes aut circiter tantummodo, ſicque ſi nihil factum ante nuptias, infans erat trium tantum menſium foetus; ſed hic duo obſerves Lector: Primum, Alludi ad Liviæ hiſtoriam, quæ peperit tertio menſe, poſtquam Cæſari Auguſto nupſiſſet, ex quo tunc temporis evaſit veluti proverbium, *Fortunatis filios eſſe trimeſtres,* ut videre eſt apud Suetonium in Claudii vita. Secundum, Nobis velle indicare auctorem quod plerumque connubia ſatis male ſuccedant, cum conjungendi congrediuntur ante tempus, ſicut hic ſupponitur accidiſſe inter hunc Xantippem & maritum.

igitur peccatum eſt. Eſtne proles maſcula? *Xa.* Eſt. *Eu.* Illa vos rediget in gratiam, ſi tu vel paullulum temet accommodes. Quid alii prædicant de tuo marito ſodales, & quibuſcum habet commercium foris? *Xa.* Prædicant eum eſſe moribus commodiſſimis, comem, liberalem, amicum amico. *Eu.* Et iſta mihi bonam ſpem faciunt, illum fore qualem volumus. *Xa.* At mihi uni talis non eſt. *Eu.* Sed tu te illi præbeto, qualem dixi, meque pro Eulalia, voca Pſeudolaliam, [1] niſi tibi quoque talis eſſe cœperit. Quin & illud cogita, illum adhuc juvenem eſſe, nondum opinor egreſſum annos viginti quatuor: nondum novit, quid ſit eſſe patremfamilias. Jam non eſt tibi cogitandum de divortio. *Xa.* At frequenter cogitavi. *Eu.* Verum ea cogitatio, ſi quando tibi inciderit in mentem, primum reputa tecum quam nihili res ſit fœmina divulſa à viro. Summum decus matronæ eſt, morigeram eſſe ſuo conjugi. Ita natura comparatum eſt, ita voluit Deus, ut mulier tota pendeat à viro. [2] Tantum cogita id quod res eſt: maritus eſt, alius non poteſt obtingere. Deinde veniat in mentem puellus ille duobus communis. Quid de illo ſtatues? Auferes tecum? fraudabis maritum ſua poſſeſſione? Relinques apud illum? ſpoliabis teipſam eo, quo nihil habes carius? Poſtremo dic mihi, habeſne quæ tibi male velint? *Xa.* Habeo novercam germanam; [3] præterea ſocrum huic ſimillimam. *Eu.* Adeo tibi male volunt? *Xa.* Cuperent extinctam. *Eu.* Et iſtæ tibi fac ut in mentem veniant. [4] Quid enim illis poſſis facere gratius, quam ſi videant te divulſam à marito, viduam, imo plus quam viduam vivere? Nam viduis licet alteri nubere. *Xa.* Equidem probo tuum conſilium, ſed tædet diutini laboris. *Eu.* At reputa quantum

---

1 *Falſa loquentem*, vanam, & mendacem. 2 Epheſ. v. 3 *Veram*, *i. e.* odio maximo habentem me, nocentemque quantum poteſt, ſic enim audit novercæ nomen apud antiquos, ut patet ex Plinio, *Sunt herbæ quædam*, inquit, *quibus umbra noverca eſt.* 4 Hæc eſt ratio cur ab ea petiit, an haberet quas, quæ ipſi male vellent, ut nova ratione ſuaderet bene vivere cum marito, quoniam ſi non: gratum faceret ſibi male volentibus, qua ultima ratione victam tandem Xantippem ſtatim videbis, quæ nulla alia potuerat adhuc vinci; quippe bene noverat auctor, mulierum pleraſque, ita veluti a natura compoſitas, ut quidvis faciant potius, quam gratum, mulieribus quas ſibi infeſtas credunt.

tum laborum ſumſeris, priuſquam hunc pſittacum [1] docueris quædam humana verba ſonare. *Xa.* Plurimum profecto. *Eu.* Et piget operam ſumere in fingendo marito, qui cum perpetuo ſuaviter degas ætatem? Quantum laboris ſumunt homines, ut equum ſibi commodum reddant? & nos pigebit adlaborare, ut maritis utamur commodioribus? *Xa.* Quid faciam? *Eu.* Jam dixi. Cura ut domi niteant omnia, ne quid moleſtiæ, quod illum exigat ex ædibus. Tu te illi comem præbe, ſemper interim memor reverentiæ cujuſdam, quam uxor debet marito. Abſit triſtitia; ſed abſit & petulantia: nec putida ſis, nec laſciva. Sit apparatus domi lautus. Noſti palatum mariti: quod illi ſuaviſſimum eſt, id coquito. Quin etiam iis, quos ille amat, comem & affabilem te præbeto. Hos frequenter ad convivium voca. In convivio facito, ut læta plenaque hilaritatis ſint omnia. Denique ſi quando ille vino lætior pulſabit ſuam teſtudinem, tu voce accinito. Sic aſſueſacies maritum manere domi, & minues impenſas. Sic enim ille cogitabit tandem; Næ ego inſigniter inſanio, qui foris magna rei ſamæque jactura viciſſtem cum ſcorto; cum domi habeam uxorem multo lepidiorem, meique amantiorem, apud quam nitidius ac lautius accipi liceat. *Xa.* An credis ſucceſſurum, ſi tentem? *Eu.* Me vide. Ad me recipio. Interim & maritum tuum aggrediar; admonebo & illum ſui officii. *Xa.* Laudo conſilium: at vide ne quid hujus rei [2] ſuboleat ipſi; miſceret cœlum terræ. [3] *Eu.* Ne metue. Ita per ambages temperabo ſermonem, ut ipſe mihi narret, quid inter vos ſit turbarum. Hoc facto, meo more tractabo illum blandiſſime, & ut ſpero, tradam eum tibi commodiorem. De te per occaſionem mentiar, quam amanter de illo ſis locuta. *Xa.* Chriſtus bene fortunet quod agimus. *Eu.* Aderit, modo ne deſis tibi.

†

MILITIS

---

1 Qui ſupponitur eſſe in eodem loco ubi colloquuntur, quemque commonſtrat Eubula. 2 *Confabulationis noſtræ.* 3 *Horrenda ira excandeſceret, conturbaretque omnia,* ex Juvenali, Sat. 11. *Quis Cælum terris non miſceat & mare Cælo.*

MILITIS ET [1] CARTHUSIANI.

Mi. SAlve, mi frater. *Ca.* Salve & tu, germane chariſſime. *Mi.* Vix te agnoſco. *Ca.* Adeone conſenui intra biennium. *Mi.* Non: ſed caput raſum, nova veſtis, faciunt, ut mihi videaris aliud quoddam animal. *Ca* Itane non agnoſceres uxorem tuam, ſi tibi occurreret induta nova veſte? *Mi.* Non, ſi tali. *Ca.* At ego te probe agnoſco, cui non ſolum veſtis mutata eſt, verum etiam facies, totuſque corporis habitus. Quot coloribus pictus es? Nulla avis æque variat plumas ſuas. Tum quam omnia ſecta, quam nihil juxta naturam aut morem communem! Adde tonſum verticem, barbam ſemiraſam, ſilvam, [2] quæ ſupra labium ſuperius eſt, perplexam, nec aliter hinc & hinc prominentem, quam ſolent in felibus pili longiores. Nec una cicatrix fœdavit vultum; ut Samius quiſpiam literatus [3] videri poſſis, de quo jocus eſt proverbii. *Mi.* Sic decet redire è bello. Sed dic mihi erat heic tanta bonorum medicorum inopia? *Ca.* Quam ob rem? *Mi.* Quia nulli commiſeris ſanandum cerebrum tuum, priuſquam in hanc ſervitutem [4] te præcipitem dares. *Ca.* Itane videor inſaniſſe? *Mi.* Maxime. Quid erat neceſſe heic [5] te ſepeliri ante tempus, cum eſſet unde commode viveres in mundo? *Ca.* An nunc non videor tibi in mundo vivere? *Mi.* Non, per Jovem. *Ca.* Dic quam

---

1 De hoc monachorum ordine jam pag. 133. Sed prædictis iſthuc nunc addamus, nempe, quod inſtitutor Bruno, (ut ſcil. apud illos fertur) cum pariſiis degeret, præſenſque adfuiſſet funeri cujuſdam Profeſſoris qui dum vixerat veluti ſanctus exiſtimabatur, at mortuus, Brunone adſtante, ter ſe e feretro erexit, terque voce clara exclamavit, *Condemnatus ſum*, quo ſtupendo eventu ita perculſus fuit Bruno, ut unice ſalutis tutius operandæ cauſa, mundo renuntians, Carthuſiam ſe contulerit, duriſſimoque vitæ genere cum ſodalibus ſe obſtrinxerit, æternam abſtinentiam a carnibus & ære, itemque altum per plurimas diei horas ſilentium inter alia obſervans. 2 Talem barbam, aut certe non admodum abſimilem, quædam nationes alunt adhuc, ut videantur aſperiores, & terribiliores in bello. 3 *A Man of the Iſle of* Samos, *in the* Archipelago, *burnt in the Hand or Forehead, or in both.* Hinc quod Athenienſes quondam, Samios omnes in bello captos ferro candenti inurerent, clarigatione vindici, ex eo quod Samii ipſi antea, poſt exceſſum ex oris ſuis Periclem Athenienſium ducem, Athenienſes omnes quos cœperant, fronti inuſſerant. 4 Ordinis ſcil. Carthuſianorum. 5 In hoc monaſterio ubi fratres colloqui ſupponuntur.

quam ob rem ? *Mi.* Quia non licet ambulare quo velis. Huic loco velut caveæ includeris : adde raſuram, veſtem prodigioſam, ſolitudinem, piſcium perpetuum eſum, ut mirer teipſum non verti in piſcem. *Ca.* Si verterentur homines in omnia quibus veſcuntur, tu jam pridem porcus eſſes. Nam ſuilla [1] ſoles delectari. *Mi.* Non dubito quin jam dudum pœniteat te inſtituti : paucos enim comperio, quos non capiat pœnitudo. *Ca.* Hoc illis uſu venit, qui ſe in hoc vitæ genus velut in puteum præcipitant : ego deſcendi ſenſim & conſulto, prius explorato me ipſo, perſpectaque tota hujus vitæ ratione, jam annos natus viginti octo, qua ætate ſibi quiſque notus eſſe poteſt. Quod ad locum attinet, tu quoque loco anguſto concluderis, ſi totius mundi conſideres amplitudinem. Nec refert quam ſpatioſus ſit locus, modo nihil deſit ad vitæ commoditatem. Multi raro aut nunquam exeunt civitatem, in qua nati ſunt : qui ſi vetarentur [2] exire, magnopere ſibi diſplicerent, & inceſſeret illis mira libido relinquendæ civitatis, hic affectus vulgaris eſt ; quo ego careo. Imaginor, heic totum eſſe mundum, & hæc tabula [3] mihi totum terrarum orbem repræſentat, quem ego cogitatione jucundius ſimul & tutius perambulo, quam is qui navigavit ad novas inſulas. [4] *Mi.* Heic tu propemodum dicis verum. *Ca.* Raſuram damnare non potes, qui volens tonderis, utique commoditatis gratia. Mihi raſura, ſi nihil aliud, certe reddit caput purius, ac fortaſſe ſalubrius. Venetiæ quam multi patricii totum etiam caput radunt ? Quid autem habet prodigioſum veſtis ? Nonne tegit corpus ? Ad duplicem uſum adhibetur veſtis, ut depellatur injuria cœli, eaque velet quæ pudor jubet tegi. An non hos uſus præbet hæc veſtis ? Sed offendit color, quis color magis decet omnes Chriſtianos, quam is qui datus eſt omnibus in baptiſmo ? [5] Dictum eſt tibi quoque ; Accipe veſtem candidam.

Hæc

1 *Carne ſcil.* 2 Juxta Horatianum illud, *nitimur in vetitum ſemper, cupimuſque negata*, & alluditur forſan præterea ad hiſtoriam Shimhi, quæ habetur 1 Reg. II. 3 Quæ ſupponitur ſuſpenſa parieti. 4 *Americam.* 5 Quoniam albi coloris eſt, veſtis Carthuſianorum, quondamque apud Chriſtianos a tertio ſæculo ſcil. cujuſvis ætatis baptizandi albis induebantur, quod & obſervatur adhuc a Pontificiis.

Hæc itaque veſtis admonet me, quid promiſerim in baptiſmo; nimirum innocentiæ [1] perpetuum ſtudium. Porro ſolitudinem ſi vocas turbæ fugam; hoc exemplum eſt non noſtrum, ſed veterum Prophetarum, [2] atque etiam Philoſophorum [3] Ethnicorum, & quibuſcunque bonæ mentis cura fuit. imo Poetæ, Aſtrologi, ac ſimilibus artibus deditı, quoties aliquid magni ac ſupra vulgus hominum moliuntur, ſeceſſum quærere ſolent. Cur autem voces hanc ſolitudinem? Unius amiculi confabulatio pellit ſolitudinis tædium. Heic habeo ſodales omnium rerum plus quam ſedecim. Ad hæc interviſunt amici crebrius quam vellem, aut expedit; & tibi videor in ſolitudine vivere? *Mi.* At non ſemper licet cum his confabulari. [4] *Ca.* Nec ſemper expedit. Atque hoc jucundior eſt confabulatio, quod voluptatis gratiam augeat interrupta copia. *Mi.* Non peſſime conjectas. Nam mihi quoque ſuaviores ſunt carnes revoluto Paſcha poſt quadrageſimam. [5] *Ca.* Nec interim tamen, cum maxime videor ſolus, deſunt mihi confabulones, longe feſtiviores ac ſuaviores iſtis vulgaribus congerronibus. *Mi.* Ubi ſunt? *Ca.* Vides heic codicem Evangelicum? in hoc mecum fabulatur ille, qui, olim adjunctus facundus comes in via duobus diſcipulis proficiſcentibus in Emauntem, effecit, ut non ſentirent itineris laborem, ſed ſentirent dulciſſimum cordis ardorem, inhiantes mellitis illius ſermonibus. [6] In hoc mihi loquitur Paulus, in hoc Eſaias, cæterique Prophetæ. Heic mecum confabulatur dulciſſimus ille Chryſoſtomus, heic Baſilius, heic Auguſtinus, heic Hieronymus, heic Cyprianus, cæterique non minus eruditi quam facundi doctores. [7] An noſti ullos tam amœnos confabulones, quos cum his conferas? An in tali ſodalitio, quod mihi nunquam non adeſt, reputas obrepere poſſe ſolitudinis tædium? *Mi.* Mihi fruſtra loquerentur non intellecturo. *Ca.* Jam quid

---

1 Eſt enim albus color innocentiæ ſignum. 2 Eliæ nempe & Johannis qui dicitur vulgo Baptiſta, ſed hi neque monaſterio ſe incluſerunt, neque ſtatuta fecerant, ſibi & aliis neceſſario obſervanda. 3 Multi ſolitudinem laudarunt, veluti Cicero & Seneca, ſed pauci ſequuti ſunt. 4 Ex ordinis ſtatutis ſcil. 5 Dignum tali milite reſponſum. 6 Luc. xxiii. 7 Commonſtrat horum Patrum Eccleſiæ opera.

refert quibus rebus hoc corpuſculum alatur? cui minimo ſatis ſit, ſi juxta naturam vivamus. Uter noſtrum habitior? tu, qui veſceris perdicibus, phaſianis, & capis; an ego, qui vivo piſcibus? *Mi.* Si tibi eſſet uxor, ut mihi eſt, minus haberes ſucci. *Ca.* Et ideo ſufficit quilibet cibus, & quantumvis exiguus. *Mi.* Sed interim agitas vitam Judaicam. [1] *Ca.* Bona verba: Chriſtianam, ſi non aſſequimur, certe ſequimur. *Mi.* In veſte, cibo, preculis, cæteriſque cæremoniis ponitis fiduciam, neglecto ſtudio pietatis Evangelicæ. *Ca.* Quid alii faciant, non eſt meum judicare: ego his rebus nequaquam confido, minimumque tribuo; ſed in animi puritate & in Chriſto colloco fiduciam. *Mi.* Cur igitur obſervas? [2] *Ca.* Ut mihi pax ſit cum fratribus meis; & ne cui quoquo modo ſim offendiculo. Nolim autem offendere quenquam ob hujuſmodi res leviculas, quas nihil eſt negotii ſervare. Ut ſumus homines quacunque veſte tecti; minutiſſimarum etiam rerum ſimilitudo aut diſſimilitudo conciliat aut dirimit concordiam. Raſum caput, aut veſtis color, per ſe quidem non commendat me Deo. Sed quid diceret populus, ſi comam alerem, aut tuam iſtam veſtem ſumerem? Reddidi tibi rationem mei conſilii: nunc quæſo ut mihi viciſſim tui conſilii rationem reddas, dicaſque, ubi ceſſarint omnes boni medici, cum relicta domi uxore juvencula & liberis, proficiſcereris in militiam, vili ſalario conductus ad jugulandos homines, idque tui quoque capitis periculo. Neque enim tibi res erat cum fungis aut papaveribus, ſed cum armatis viris. Utrum vero putas infelicius, jugulare Chriſtianum hominem ob mercedulam, à quo nunquam ſis læſus, an te ipſum ſimul, & corpus, & animum, in æternum exitium mittere? *Mi.* Fas eſt occidere hoſtem. *Ca.* Fortaſſis eſt, ſi impetat patriam tuam. Tum pium videri poteſt, pugnare pro liberis & uxore, pro parentibus & amicis, pro aris & focis, [3] pro tranquillitate publica. Quid iſtuc ad tuam militiam mercenariam? Ego, ſi periſſes in hoc bello,

1 In *cæremoniis occupatam*, ſi pergas videbis hunc eſſe militis ſenſum, qui a vero non abhorret. 2 Supple *tales cæremonias*. 3 *Ad ſuendam Religionem & rem*. Phraſis eſt uſitatiſſima.

bello, non redemiſſem animam tuam [1] vitioſa nuce. [2] *Mi.* Non? *Ca.* Non, ita me Chriſtus bene amet. Jam utrum exiſtimas durius, obedire bono viro, quem nos *Priorem* vocamus, qui vocet ad preces, ad ſacram lectionem, ad doctrinam ſalutarem, ad pſallendum Deo, an obedire barbaro cuipiam Centurioni, qui ſæpe magnis ac nocturnis itineribus vocet quo lubet, ac revocet; qui bombardarum ictibus objiciat, qui jubeat te ſtare loco aut occiſurum, aut occidendum? *Mi.* Minus narras, quam res habeat malorum. *Ca.* Si quid ego deflexero à diſciplina hujus inſtituti, pœna eſt admonitio, aut aliud leve quiddam: tibi, ſi quæ committas adverſus leges imperatorias, aut pendendum eſt; aut nudo inter intentatas in te lancearum cuſpides eundum. [3] Nam plecti capite, beneficium eſt. *Mi.* Non poſſum refragari veris. *Ca.* Jam cultus iſte ſatis indicat, te non multum nummorum referre domum. *Mi.* Nummorum mihi jam pridem ne pilus quidem fuit, imo multum æris alieni conflavi. Proinde huc deflexi, ut me inſtruas viatico. *Ca.* Utinam huc deflexiſſes, cum properares in ſceleratam iſtam militiam! Sed unde tanta nuditas? *Mi.* Rogas unde? Quidquid ex ſalario, quidquid ex prædationibus, ſacrilegiis, rapinis, furtis parare licuit, id totum abſumebatur in vina, ſcorta, & aleam. *Ca.* O te miſerum! Et interim uxorcula, cujus gratia Deus juſſit relinqui patrem & matrem, domi mœrebat deſerta cum parvis liberis. Et interea tibi videbaris vivere in tantis miſeriis, in tantis ſceleribus? *Mi.* Hoc fallebat [4] ſenſum malorum, quod innumeros haberem malorum ſocios. *Ca.* Quin illud vereor, ne uxor te non agnoſcat. *Mi.* Qui

 ſic?

1 *Salutem tuam in ſeculo futuro.* 2 *Re omnium viliſſima, & nullius omnino pretii*: Quid vilius enim nuce vitioſa? Totus ergo ſenſus eſt, *I would have thought you irrecoverably loſt to all Eternity*: Locutio fere Proverbialis eſt, eamque hauſit auctor ex Plauto in mil. *Vitam ſuam vitioſa nuce non emam,* 3 Pœna eſt militaris in delinquentes, olim in uſu apud nos Europeanos, nunc non: cui ſuffectum eſt, Anglice, *To run the Gantlope.* Gallice, *Paſſer par les Baguettes.* Quod notum omnibus; at veſtigium remanſit in Lingua Gallica, obſoletum ſupplicium fuiſſe olim in uſu, ſiquidem dicitur & adhuc figurato ſenſu, de homine qui adiit multa pericula, *Il a paſſe par les piques* 4 *Adimebat.*

ſic ? *Ca.* Quia ſic cicatrices pinxerunt tibi novam faciem. In fronte quam foſſam habes ? Videtur tibi exſectum fuiſſe cornu. *Mi.* Imo ſi rem noſſes, gratulareris mihi hanc cicatricem. *Ca.* Quam ob rem ? *Mi.* Minimo minus aberat, quin perierim. *Ca.* Quid erat mali ? *Mi.* Cuidam tendenti rupta eſt baliſta chalybea ; ejus fragmentum inſiliit in frontem. *Ca.* Et in bucca cicatricem habes palmo longiorem. *Mi.* Hoc vulnus accepi in pugna. *Ca.* Bellica ? *Mi.* Non : inter aleam ortum eſt diſſidium. *Ca.* Jam & in mento video neſcio quid gemmarum. *Mi.* Nihil eſt. *Ca.* Suſpicor tibi contractam ſcabiem, quam vocant Hiſpanicam. [1] *Mi.* Recte divinas, mi frater. Tertium ea laboravi uſque ad vitæ periculum. *Ca.* Unde hoc mali accidit tibi, ut ſic incurvus incedas, quaſi eſſes nonagenarius, aut quaſi meſſor quiſpiam, aut quaſi delumbatus eſſes fuſte ? *Mi.* Morbus ita contraxit nervos. *Ca.* Næ heic magnificam paſſus es metamorphoſin. Antehac eras eques, nunc ex centauro [2] factus es animal ſemireptile. [3] *Mi.* Hæc nimirum eſt alea [4] Martis. *Ca.* Imo hæc eſt inſania tuæ mentis. Quas vero manubias uxori tuæ, liberiſque tuis referes domum ? lepram : Nam iſta ſcabies nihil aliud eſt, quam lepræ ſpecies ; [5] niſi quod ideo non vitatur, quia multorum eſt communis, præcipue nobilium : at ob hoc ipſum magis debebat vitari. Nunc iſtud malum adfricabis iis, qui tibi debuerant eſſe cariſſimi : [6] & ipſe per omnem vitam putre cadaver circumferes. *Mi.* Quæſo te, frater, ut deſinas : ſatis malorum eſt, etiamſi non accedat objurgationis moleſtia. *Ca.* Quotam autem malorum partem commemoravi ? Iſta corporis duntaxat ſunt. Jam animam vero qualem reportas, quanta ſcabie putrem, quot vulneribus ſauciam ? *Mi.* Tam puram refero, quam eſt cloaca Pariſiis, in via quæ dicitur vulgo *Maberti,* [7] aut latrina publica. *Ca.* Ve-

1 Nos vocamus, *Gallicam*, alii *Neapolitanam.* 2 Siquidem eques iverat in militiam, ut jam dixit, Centauri pinguntur a Poetis, velut animalia, parte ſuperiore viri, inferiore equi, ſed revera fuerunt Theſſaliæ populi, qui primi in bello equis uſi ſunt. 3 Percommode compoſuit hic hanc vocem auctor, ſenſuſque ejus planiſſimus. 4 *Sors belli.* 5 Proprie non, at aliquid forſan pejus in frigidis & humidis regionibus. 6 Uxori & liberis, totique proli tuæ. 7 *Maubert.*

Ca. Vereor ne multo pejus olcat apud Deum & angelos ejus. *Mi.* Sed jam rixæ ſatis eſt; dic aliquid de faciendo viatico. *Ca.* Mihi nihil eſt quod dem, expectar quid velit Prior. *Mi.* Atqui ſi quid daretur, eſſent tibi paratæ manus: nunc multæ obſtant difficultates, quando numerandum eſt aliquid. *Ca.* Quid alii faciant, ipſi viderint: mihi nec ad accipiendum, nec ad dandum ſunt manus. [1] Verum de his à prandio; nunc tempus monet, ut accumbamus.

PSEUDOCHEI [2] ET PHILETYMI. [3]

Ph. UNde tibi ſcatet tanta mendaciorum vis [4]? *Pſ.* Unde ſuppetunt araneæ fila? *Ph.* Non eſt igitur artis, ſed naturæ. *Pſ.* A natura profecta ſunt ſemina; ars & uſus auxere facultatem. *Ph.* Non te pudet? *Pſ.* Non magis quam coccycem ſuæ cantionis. *Ph.* At tibi in manu [5] eſt mutare cantionem tuam; & in hoc eſt homini data lingua, ut vera prædicet. *Pſ.* Imo ut conducibilia. At non ſemper expedit vera dicere. *Ph.* Ita nonnunquam conducit habere manus furaces. Et hoc vitium eſſe tuo cognatum, teſtatur etiam populare [6] proverbium. *Pſ.* Utrumque vitium honeſtis nititur auctoribus: illud habet Ulyſſem [7] tantopere laudatum ab Homero; hoc Mercurium [8] etiam Deum, ſi Poëtis credimus. *Ph.* Cur igitur vulgus execratur mendaces? fures etiam ſubiguntur in crucem. *Pſ.* Non ideo quod mentiantur, aut furentur, ſed quod inſcite mentiantur aut furentur; vel quia præter naturam, [9] vel quia non ſatis callentes artem. *Ph.* Eſtne ſcriptor quiſpiam, qui tradit artem mentiendi? *Pſ.* Bonam artis partem monſtravere tui rhetores. *Ph.* Hi quidem tradunt artem bene dicendi. *Pſ.* Verum; ſed bona pars bene dicendi, eſt ſcite mentiri

1 Quoniam ex ordinis inſtituto Carthuſianis non licet pecuniam contrectare, habent ad hanc rem procuratores. 2 *Mendacis.* 3 *Amantis veritatem, honorem, vel probitatem.* 4 *Copia.* 5 *Facile & promptum eſt tibi, ſi velis.* 6 Hoc nempe, *Shew me a Lyar, and I will ſhew you a Thief.* 7 Quoniam non ſolum cautus & diſertus fuit Uliſſes, ſed mendax quoque. 8 Mercurius non ſolum deorum nuntius, & Deus Eloquentiæ ut vidimus, ſed eſt Deus quoque furum & negotiatorum. 9 *i. e.* Non habentes naturalia dona ad id requiſita.

tiri. *Ph.* Quid eſt ſcite mentiri? *Pſ.* Vis definiam? *Ph.* Volo. *Pſ.* Eſt ita mentiri, ut lucro ſit, nec deprehendi poſſis. *Ph.* At quotidie deprehenduntur multi. *Pſ.* Iſti non ſunt artifices abſoluti. *Ph.* Es igitur tu abſolutus artifex? *Pſ.* Propemodum. *Ph.* Experire an me poſſis mentiendo fallere. *Pſ.* Et te quoque poſſim, vir optime, ſi libeat. *Ph.* Dic igitur aliquod mendacium. *Pſ.* At jam dixi. [1] Non deprehendiſti? *Ph.* Non. *Pſ.* Age, fac ſis attentus. Nunc incipiam mentiri. *Ph.* Sum attentus: dic aliquid. *Pſ.* At jam iterum mentitus ſum, te non deprehendente. *Ph.* Equidem nihil adhuc audio mendacii. *Pſ.* Audiſſes, ſi calleres artem. *Ph.* Proinde commonſtra tu. *Pſ.* Primum appellavi te virum optimum. An non iſtuc eſt inſigne mendacium, cum ne bonus quidem ſis, &, ſi bonus eſſes, optimus dici non poſſis, cum ſint innumeri te meliores. *Ph.* Heic plane fefelleras. *Pſ.* Jam fac periculum, an poſſis alterum mendacium ex te deprehendere. *Ph.* Non poſſum. *Pſ.* Heic deſidero ingenium, quod alibi præſtas. *Ph.* Fateor; oſtende tu. *Pſ.* Cum dicerem, nunc incipiam mentiri, nonne magnifice mentiebar, cum tot annos aſſueverim mentiri, & paullo ante quam hoc dicerem, eſſem mentitus? *Ph.* Mirum præſtigium. *Pſ.* Sed nunc ſaltem monitus arrige aureis, ut deprehendas mentientem. *Ph.* Arrexi; dic. *Pſ.* Imo jam dictum eſt, & tu meum mendacium es imitatus. [2] *Ph.* Tu mihi perſuadebis, quod nec aures habeam, nec oculos. *Pſ.* Cum homini ſint aures immobiles, ut nec arrigi poſſint, nec demitti, mentiebar te arrecturum aures. *Ph.* Talibus mendaciis plena eſt omnis hominum vita. *Pſ.* Non talibus tantum, ô bone. Nam hæc ludicra ſunt: ſunt quæ rem [3] adferant. *Ph.* Turpius eſt lucrum ex mendacio, quam ex lotio. [4] *Pſ.* Verum eſt, inquam; ſed

1 Mendacium ſcil. & ſi pergas percipies; notula hæc habeat locum in ſequentibus. 2 Quoniam Philetimus dixerat in imitationem ejus, *arrexi aures*, quæ non poſſunt proprie arrigi. 3 *Opes, pecuniam, lucrum* 4 Alluditur ad Veſpaſiani Imperatoris dictum & factum, qui cum in manibus haberet pecuniam ex lotio collectam, dixit Tito filio, ut olfaceret. Tito vero nihil odoris ingrati in ea obſervante, tunc ei dixit Veſpaſianus, *fili, lucri odor bonus ex re qualibet.*

ſed iis qui mentiendi neſciunt artem. *Ph.* Quam igitur tu calles artem ? *Pſ.* Non æquum eſt, ut te gratis doceam : numera ; & audies. *Ph.* Non emo malas artes. *Pſ.* Donas igitur gratis fundum tuum ? *Ph.* Non ſic inſanio. *Pſ.* At ego ex hac arte mea certiores capio fructus, quam tu ex tuo fundo. *Ph.* Manebit tibi ars tua ; tantum profer ſpecimen, ut intelligam non omnino vanum eſſe quod dicis. *Pſ.* Accipe igitur ſpecimen. Multis multorum negotiis memet admiſceo : emo, vendo, recipio, ſumo mutuo, accipio depoſitum. *Ph.* Quid tum poſtea ? *Pſ* Atque heic potiſſimum, capto eos, à quibus non facile deprehendar. *Ph.* Quos ? *Pſ.* Stupidos, obliviosos, incogitantes, longe ſemotos, & mortuos. *Ph.* Certum eſt, mortuos neminem redarguere. *Pſ.* Si quid cui vendo in diem; diligenter annoto in libellis rationum. *Ph.* Quid deinde ? *Pſ.* Ubi reddenda eſt pecunia, plus imputo mercium emptori, quam acceperit. Is ſi incogitans eſt, aut obliviosus, mihi certum eſt lucrum. *Ph.* Quid ſi deprehendat ? *Pſ.* Profero librum rationalem. *Ph.* Quid ſi is doceat & evincat, ſe non accepiſſe quod imputas ? *Pſ.* Reclamo quantum poſſum. Nam in hac arte prorſus inutilis eſt pudor. Denique extrema ancora [1] eſt, ut aliquid comminiſcar. *Ph.* Quid palam deprehenſus ? *Pſ.* Nihil eſt facilius, [2] erravit famulus ; aut, ipſe lapſus ſum memoria. Scitum eſt, multas ſimul miſcere rationes : heic facilius eſt imponere. Exempli cauſſa . ſunt quædam diſpuncta, quod ſoluta ſit pecunia : ſunt alia pro quibus nihil numeratum eſt. Hæc in poſterioribus codicillis miſceo, ſic ut nihil diſpungam. Ubi ſupputatur, contendimus, & vinco plerumque, vel perjurio. Eſt & hoc artis : fere rationem ineo cum accincto ad iter, & imparato. Nam mea mihi ſemper parata ſunt. Deponitur aliquid apud me, ſervo clàm apud me, nec reddo. Longum eſt prius quam reſciſcat ille, ad quem res miſſa eſt. Tandem ſi non licebit inficiari, dico mihi periſſe : aut contendo me miſiſſe, quod non miſi : incuſo aurigas. Poſtremo, ſi vitare non poſſum, quin reddam, reddo acciſum. *Ph.* Bella vero

1 Vide pag. 117. 2 Supple *Dicv.*

ro ars! *Pſ.* Nonnunquam eodem nomine bis accipio pecuniam, ſi liceat: primum domi, deinde illic quo proficiſcor: & nuſquam non ſum. Interim tempus inducit oblivionem, confunduntur rationes, aliquis moritur, aut ſuſcipit longinquam peregrinationem: ut [1] omnia peſſime cadant, ſaltem interim uſus ſum aliena pecunia. Nonnullos etiam capto ſpecie benignitatis, ut faveant mentienti, ſed ſemper de alieno: de meo nec matri darem teruncium. Quanquam autem in ſingulis videatur lucrum exiguum, ex multis tamen (multis enim memet, ut dixi, miſceo) naſcitur acervus haud quaquam pœnitendus. Porro ne deprehendar, cum multæ ſint technæ, tum illa præcipua: omneis omnium epiſtolas, quas poſſum, intercipio, reſigno ac lego. Si quid obfuturum ſuſpicor, premo [2]: aut ſi reddo, reddo meo tempore. Ad hæc inter longo ſemotos intervallo, mendaciis meis ſero ſimultatem. *Ph.* Quis inſtinc uſus? *Pſ.* Geminus. Primum, ſi non præſtatur quod alterius nomine promiſi, & quo nomine munus etiam accepi; nam fumos [3] hujuſmodi magno vendo: fingo, per illum aut illum ſtetiſſe, quo minus perfectum ſit. *Ph.* Quid ſi neget ille? *Pſ.* Is procul abeſt, puta Baſileæ; ego polliceor in Anglia: deinde fit, ut orta ſimultate neuter alteri credat, [4] ſi quid incuſer. Habes ſpecimen artis. *Ph.* At iſtam artem, nos craſſiores, ſolemus vocare *furtum*, qui ficum vocamus ficum, & ſcapham ſcapham. [5] *Pſ.* O hominem juris Cæſarei rudem! [6] An licet intendere actionem furti ei qui ſuppreſſit depoſitum, aut qui abjurat mutuum, aut ſimili techna impoſuit? *Ph.* Oportuit. *Pſ.* Proinde vide prudentiam artificum. Ex his [7] plus eſt lucri, aut certe tantundem; & minus eſt periculi. [8] *Ph.* Male ſit tibi cum tuis technis ac mendaciis. Non enim libet dicere, Vale. *Pſ.* Tu ringere cum tua pan-

nosa

---

1 *Licet, quamvis.* 2 *I ſmother and hide.* 3 *Promiſſa inania,* Locutio credo obtinet in linguis omnibus. 4 Hic eſt ſecundus uſus. 5 Proverbiales ſunt loquutiones apud latinos, cui ſimiles habent fere omnes linguæ, i. e. *We that do call every thing by its name.* 6 Jam vidiſti pag. 53. 7 Furandi modis, ſcil. in ſupprimendo depoſitum, & abjurando mutuum. 8 Quoniam nullus propter eos capite plectitur, at fit bene, propter vulgares ſurandi modos.

noſa veritate ; ego interim ſuaviter agam cum meis furtis ac mendaciis; dextro [1] Ulyſſe ac Mercurio. [2]

Naufragium.

ANTONIUS, ADOLPHUS.

An. HOrrenda narras. [3] Eſt iſtuc navigare ? Prohibeat Deus, ne mihi quidquam unquam tale [4] veniat in mentem. *Ad.* Imo quod hactenus memoravi, luſus merus eſt, præ his quæ nunc audies. *An.* plus ſatis malorum audivi : inhorreſco te memorante, quaſi ipſe periculo interſim. *Ad.* Imo mihi jucundi ſunt acti labores. [5] Ea nocte quiddam accidit, quod magna ex parte ſpem ſalutis ademit nauclero. *An.* Quid obſecro ? *Ad.* Nox erat ſubluſtris, & in ſummo malo ſtabat quidam è nautis in galea, ſic enim vocant, opinor ; circumſpectans, ſi quam terram videret : huic cœpit adſiſtere ſphæra quædam ignea : id nautis triſtiſſimum oſtentum eſt, ſi quando ſolitarius ignis eſt ; felix, cum gemini. Hos vetuſtas credidit Caſtorem & Pollucem. [6] *An.* Quid illis cum nautis, quorum alter fuit eques, alter pugil ? *Ad.* Sic viſum eſt Poëtis. Nauclerus qui clavo aſſidebat, Socie, inquit, (nam eo nomine ſe mutuo compellant nautæ ;) videſne, quod ſodalitium tibi clau-

1 *Favente.* 2 Priore mendace, poſteriore deo furum, ut vidiſti jamjam. 3 Supponitur Adolphum, plurima jam de ſuo naufragio Antonio enarraſſe. 4 *Ut unquam navigare inſtituam.* 5 Fere proverbialis eſt locutio apud omnes gentes, ſiquidem veriſſima, & alluditur ad verſum Senecæ Tragœdiarum auctoris, *quod fuit durum pati, meminiſſe dulce eſt,* vel potius ad illud Virgilii, Æneid. I. *Forſan & hæc olim meminiſſe juvabit.* 6 Accipe quid notandum ſit ſuper his ignibus & Diis. Ignes illi ignes ſunt fatui, frequentes ſatis, verſantibus in mari, vocamus eos, lingua vernacula, *the Fire Saint Helme,* vel, *Jack in a Lanthorn.* Quando unicus erat, judicabatur ominoſus ab antiquis, & vocabatur *Helena* quippe quæ, ut omnibus notum, innumera mala attulerit Græcis & Trojanis. Sed quando erant duo, bene præſagientes, judicabantur, vocabanturque *Caſtor & Pollux,* Porro Helena, Caſtor, & Pollux nati ſunt ex Læda Tyndari uxore, per ovum vel duo ova, quæ peperit ex Jove, qui ſe transformaverat in cygnum, ut eam comprimeret, de Helena nihil amplius habeo dicendum, quod ad rem faciat, ſed, de Caſtore & Polluce dicendum, quod, quamvis alter fuerit eques, alter vero Pugil, nihilominus favente patre Jove, in Cœlum tranſlati ſint, efficiant ſignum Gemini in Zodiaco, & tandem evaſerint navigantium Dii, hinc Horatius Od. III. Eos propitios Virgilio navigaturo precatur, vocatque, *Fratres Helenæ Lucida ſidera.*

dat latus? Video, reſpondit ille; & precor ut ſit felix. Mox globus igneus delapſus per funes, devolvit ſeſe uſque ad nauclerum. *An.* Num ille exanimatus eſt metu? *Ad.* Nautæ aſſuevere monſtris. [1] Ibi paullisper commoratus, volvit ſe per margines totius navis: inde per medios foros dilapſus evanuit. Sub meridiem cœpit magis ac magis incrudeſcere [2] tempeſtas. Vidiſtine unquam Alpes? [3] *An.* Vidi. *Ad.* Illi montes verrucæ ſunt, ſi conferantur ad undas maris. Quoties tollebamur in altum, licuiſſet lunam digito contingere: quoties demittebamur, videbamur, dehiſcente terra, recta ire in Tartara. [4] *An.* O inſanos qui ſe credunt mari! *Ad.* Nautis fruſtra luctantibus cum tempeſtate, tandem nauclerus totus pallens nos adiit. *An.* Is pallor præſagit aliquod magnum malum. *Ad.* Amici, inquit, deſii eſſe dominus navis meæ; vicere venti; reliquum eſt ut ſpem noſtram collocemus in Deo, & quiſque ſe paret ad extrema. *An.* O vere Scythicam [5] concionem! *Ad.* In primis autem, inquit, exoneranda eſt navis; ſic jubet neceſſitas durum telum [6]: præſtat conſulere vitæ, diſpendio rerum, quam ſimul cum rebus interire. Perſuaſit veritas: projecta ſunt in mare plurima vaſa plena precioſis mercibus. *An.* Hoc erat vere jacturam [7] facere. *Ad.* Aderat Italus quidam, qui legatum egerat apud regem Scotiæ; huic erat ſcrinium plenum vaſis argenteis, anulis, panno, ac veſtimentis ſericis. *An.* Is nolebat decidere [8] cum mari? *Ad.* Non; ſed cupiebat aut perire cum amicis opibus ſuis, aut ſimul cum illis ſervari. Itaque refragabatur. *An.* Quid nauclerus? *Ad.* Per nos, inquit, liceret tibi cum tuis perire ſolum: ſed æquum non eſt, ut nos omnes tui

---

1 Verum ad literam & figurate. 2 In plurimis dictionariis vox non occurrit, ſed vere Latina eſt, idem quod *increſcere*. 3 Montes ſunt excelſi valde, ſeparante Galliam ab Italia. 4 Locos infimos, & ſubterraneos ubi manes impii degunt, ex Ovidio locutio, *Jamjam tacturus tartara nigra putes*; longe concinnius Virgilius Æneid. 1. *Hi ſummo in fluctu pendent, his unda dehiſcens, terram inter fluctus aperit.* 5 *Durum, ferum* Scythæ enim, (qui nunc Muſcovitæ & Tartari) feriſſimi olim habebantur. 6 Proverbialis eſt locutio, intellectu facillima, propter ejus veritatem. 7 Dupliciter notate, & ſecundum plenam ſignificationem Phraſis, & ſecundum Originem vocis, jacturam enim faciebant, jaciendo bona in mare. 8 *To compound.*

tui ſcrinii cauſſa periclitemur, alioqui te una cum ſcrinio dabimus in mare præcipitem. *An.* Orationem vere nauticam. [1.] *Ad.* Sic Italus quoque jacturam fecit, multa mala precans & ſuperis & inferis, quod ſuam vitam elemento tam barbaro credidiſſet. *An.* Agnoſco vocem Italicam. [2] *Ad.* Paullo poſt, venti nihilo mitiores facti noſtris muneribus, rupere funes, disjecere vela. *An.* O calamitatem! *Ad.* Ibi rurſus nos adit nauta. *An.* Concionaturus? *Ad.* Salutat: Amici, inquit, tempus hortatur ut unuſquiſque Deo ſe commendet, ac morti ſe præparet. Rogatus à quibuſdam nauticæ rei non imperitis, ad quot horas ſe crederet poſſe tueri navem, negavit ſe poſſe polliceri quidquam, ſed ultra tres horas non poſſe. *An.* Hæc concio durior etiam erat priore. *Ad.* Hæc ubi locutus eſt, jubet incidi funes omnes, ac malum uſque ad thecam, cui inſeritur, incidi ſerra, ac ſimul cum antennis devolvi in mare. *An.* Cur hoc? *Ad.* Quoniam ſublato aut lacero velo, erat oneri, non uſui: tota ſpes erat in clavo. *An.* Quid interea vectores? *An.* Ibi vidiſſes miſeram rerum faciem: nautæ canentes, Salve Regina, [3] implorabant matrem Virginem, appellantes eam ſtellam maris, reginam cœli, dominam mundi, portum ſalutis, aliiſque multis titulis illi blandientes, quos nuſquam illi tribuunt ſacræ litteræ. [4] *An.* Quid illi cum mari, quæ nunquam, opinor, navigavit? *Ad.* Olim Venus [5] agebat curam nautarum, quia nata credebatur ex mari: ea quoniam deſiit curare, ſuffecta eſt huic matri non virgini, Virgo mater. [6] *An.* Ludis. *Ad.* Nonnulli procumbentes in tabulas, adorabant mare, quidquid erat olei effundentes in undas, non aliter illi blandientes, quam ſolemus irato principi. *An.* Quid ajebant? *Ad.* O clementiſſimum mare, ô generoſiſſimum mare, ô ditiſſimum mare, ô formoſiſſimum mare; miteſce, ſerva.

1 Idem ſenſu quod *Scythitam*, quam jam vidiſti, & propter ſimilem rationem. 2 Ex eo quod Itali in adverſis præ omnibus populis proniores ſunt ad maledicendum, (idque exſecrandis modis) Deo, Diabolo, & omnibus ſanctis. 3 Eſt hymni initium ad Virginem, in uſu apud Pontificios. 4 Obſerves illuc. 5 Vidiſti eam enim jam ex ſpuma maris natam. 6 Hoc ruſtica maxima obſervatione dignum.

ſerva. hujuſmodi multa occinebant ſurdo mari. *An.* Ridicula ſuperſtitio. Quid alii? *Ad.* Quidam nihil aliud quam vomebant; plerique vota nuncupabant. Aderat Anglus quidam, qui promittebat montes aureos [1] Virgini Walſamgamicæ, [2] ſi vivus attigiſſet terram. Alii multa promittebant ligno crucis, quod eſſet in tali loco; alii rurſum quod eſſet in tali loco. Idem factum eſt de Maria virgine, quæ regnat in multis locis; & putant votum irritum, niſi locum exprimas. *An.* Ridiculum: quaſi divi non habitent in cœlis. *Ad.* Erant qui ſe promitterent fore Carthuſianos. [3] Erat unus qui polliceretur ſe aditurum divum Jacobum, qui habitat Compoſtellæ, nudis pedibus & capite, corpore tantum lorica ferrea tecto, ad hæc cibo emendicato. [4] *An.* Nemo meminit Chriſtophori? *Ad.* Unum audivi non ſine riſu, qui clara voce, ne non exaudiretur, polliceretur Chriſtophoro, qui eſt Lutetiæ [5] in ſummo templo, mons verius quam ſtatua, cereum tantum, quantus eſſet ipſe. Hæc cum vociferans quantum poterat, identidem inculcaret: qui forte proximus aſſiſtebat illi notus, cubito tetigit eum, ac ſubmonuit: *Vide quid pollicearis: etiamſi rerum omnium tuarum auctionem facias, non fueris ſolvendo.* [6] Tum ille voce jam preſſiore, ne videlicet exaudiret Chriſtophorus: *Tace,* inquit, *fatue; an credis me ex animi ſententia loqui? Si ſemel contigero terram, non daturus ſum illi candelam ſebaceam.* *An.* O craſſum ingenium! ſuſpicor fuiſſe Batavum. *Ad.* Non; ſed erat Zelandus. *An.* Miror nulli in mentem veniſſe Paulum apoſtolum, qui

---

1 Hyperbole etiam in uſu apud nos, at hauſit ex Terentio in Phorm. *Montes auri pollicens.* 2 Quæ colitur Walſinganiæ, *at Walſingham*; vicus eſt, in *Norfolk* comitatu ante reformationem maxime celebrata hæc virgo apud nos, plurimiſque ditata donis ut alibi videbimus, quamvis apud exteros non eſſet æque celebris, ac quædam aliæ Virgines, et Anglus eſt qui hic ei vovet. 3 Quoniam hic ordo quem jam plus ſemel vidimus ſanctiſſimus propter ſeveritatem habeatur. 4 Jacobum & Compoſtellam vidiſti jam pag. 23. Sed præterea ne dubites lector quamvis iſtuc jocoſe recenſeatur, a ſuperſtitioſis & pavidis tales aliquando peregrinationes voveri, ſiquidem non inuſitatæ erant olim ante reformationem, non multum diſſimiles, egoque non admodum ætate provectus, recordor bene, vidiſſe Peregrinatores e Compoſtella redeuntes in habitu ferme tali, lorica ferrea excepta, habentes tamen ei analogum, thoracem nempe laminis ferreis & conchis opertum. 5 Vide pag. 30. 6 Subauditur *ſath.*

qui ipſe olim navigaverit, & fracta navi deſilierit in terram. [1] Is enim haud ignarus mali, didicit miſeris ſuccurrere. [2] *Ad.* Pauli nulla erat mentio. *An.* Precabantur interim? *Ad.* Certatim. Alius canebat, *Salve Regina*; alius, *Credo in Deum.* Erant qui peculiares quaſdam preculas habebant, non diſſimiles magicis adverſus pericula. *An.* Ut afflictio facit religioſos [3]! rebus ſecundis, nec Deus, nec divus quiſquam nobis venit in mentem. Quid tu interea? Nulli divorum nuncupabas vota? *Ad.* Nequaquam. *An.* Cur ita? *Ad.* Quia non paciſcor cum divis. Quid eſt enim aliud quam contractus juxta formulam, *Do, ſi facias*: aut, *Faciam, ſi facias*: *Dabo cereum, ſi enatem*: *Ibo Romam, ſi ſerves.* *An.* At implorabas alicujus divi præſidium? *Ad.* Ne id quidem. *An.* Quam ob rem autem? *Ad.* Quia ſpacioſum eſt cœlum. Si cui divo commendaro meam ſalutem, puta ſancto Petro, qui fortaſſe primus audiet, quod adſtet oſtio: prius quam ille conveniat Deum, prius quam exponat cauſſam, ego jam periero. [4] *An.* Quid igitur faciebas? *Ad.* Recta adibam ipſum patrem, dicens, *Pater noſter, qui es in cœlis.* Nemo divorum illo citius audit, aut libentius donat quod petitur. *An.* Sed interea non reclamabat tibi conſcientia? Non verebaris appellare *Patrem*, quem tot ſceleribus offenderas? *Ad.* Ut ingenue dicam, deterrebat nonnihil conſcientia; ſed mox recipiebam animum, ita mecum cogitans: *Nullus eſt pater tam iratus filio, quin ſi videat eum periclitantem in torrente aut lacu, capillis arreptum ejiciat in ripam.* Inter omneis nullus ſe tranquillius agebat, quam mulier quædam, cui erat infantulus in ſinu, quem lactabat. *An.* Quid illa? *Ad.* Sola nec vociferabatur, nec flebat, nec pollicitabatur: tantum complexa puellum precabatur tacite. Interea dum navis ſubinde illi-

deretur

---

1 Act. xxvii. 2 Ex Virgilio Æneid. 1. ubi de ſe Dido *haud ignara mali miſeris ſuccurrere diſco.* 3 Verum hoc in omnibus periculis, ſed veriſſimum in periculis ex navigatione, hinc dictum tritum, *qui neſcit orare diſcat navigare.* 4 Si hæc omnia obſerves, vix in animum inducas Lector, auctorem ſupplicationem Divorum vel tantilli feciſſe, proindeque ſi ea, aliquando uſus ſit, nihil aliud intendiſſe quam ſe Conformem dare uſui recepto, rem inutilem, atque operam perditam, hunc cultum exiſtimans.

deretur vado, nauclerus metuens ne tota ſolveretur, rudentibus eam cinxit à prora & à puppi. *An.* O miſera præſidia! *Ad.* Interim exoritur quidam ſacrificus ſenex, annos natus ſexaginta; nomen erat Adamus [1]: is abjectis veſtibus uſque ad induſium, abjectis etiam ocreis & calceis, juſſit ut omnes itidem pararemus ad natandum. Atque ita ſtans in medio navis, concionatus eſt nobis ex Gerſone [2] quinque veritates de utilitate confitendi, hortatus omneis, ut ſe quiſque præpararet & vitæ & morti. Aderat & Dominicanus quidam: His confeſſi ſunt qui volebant. *An.* Quid tu? *Ad.* Ego videns omnia plena tumultus, tacite confeſſus ſum Deo, damnans apud illum meam injuſtitiam, & implorans illius miſericordiam. *An.* Quo migraturus, ſi ſic periſſes? *Ad.* Hoc committebam judici Deo. Neque enim volebam eſſe mei ipſius judex: tamen bona quædam ſpes interim habebat animum meum. Dum hæc aguntur, redit ad nos nauta lacrymabundus. Paret, inquit, ſe quiſque; nam navis non erit nobis uſui ad quartam horæ partem. Jam enim locis aliquot convulſa, hauriebat mare. Paullo poſt nauta renunciat nobis, ſe videre procul turrim ſacram, adhortans, ut divi, quiſquis eſſet ejus templi præſes, auxilium imploraremus. Procumbunt omnes, & orant ignotum divum. *An.* Si nomine compellaſſetis eum, fortaſſis audiſſet. [3] *Ad.* Erat ignotum. Interim nauclerus quantum poteſt, eo navim dirigit jam laceram, jam undique combibentem undas; ac plane dilapſuram, ni rudentibus fuiſſet ſuccincta. *An.* Dura rerum conditio. *Ad.* Eo provecti ſumus, ut ejus loci incolæ proſpicerent nos periclitantes; ac procurrentes catervatim in extremum litus, ſublatis togis, & galeris in lanceas impoſitis, invitabant ad ſeſe; ac jactatis in cœlum

1 Propter ætatem hoc illi ſingit nomen. 2 Compoſuit enim librum cui titulus, *de utilitate confitendi*, fuitque cancellarius univerſitatis Pariſienſis, mortuus autem Lugduni Anno 1429. 3 Quando ab ironia temperabit auctor! forſan cum non prævalebunt in mundo ſuperſtitiones & [illegible], quas plane damnare non erit tutum, innumera, ſimiliter dicta vidiſti jam & videbis quæ præterimus innotata, ut pote per ſe viſibilia, veluti cum dixit prius ſemel homini ſceleribus operto, non video quomodo purgari poſſit niſi eas Romam, &c.

cœlum brachiis,ſignificabant ſe deplorare noſtram fortunam. *An.* Exſpecto quid evenerit. *Ad.* Jam mare totam navim occuparat, ut nihilo tutiores eſſemus futuri in navi, quam in mari. *An.* Heic ad ſacram [1] ancoram confugiendum erat. *Ad.* Imo ad miſeram. Nautæ ſcapham exonerant aqua, ac dimittunt in mare. In hanc omnes ſeſe conantur conjicere, nautis magno tumultu reclamantibus, ſcapham non eſſe capacem tantæ multitudinis; arriperet ſibi quiſque quod poſſet, ac nataret. Res non patiebantur lenta conſilia: alius arripit remum, alius contum, alius alveum, alius ſitulam, alius tabulam; ac ſuo quiſque præſidio nitentes, committunt ſe fluctibus. *An.* Quid interim accidit illi mulierculæ, quæ ſola non ejulabat? *Ad.* Illa omnium prima pervenit ad litus. *An.* Qui potuit? *Ad.* Impoſueramus eam repandæ tabulæ, & ſic alligaveramus, ut non facile poſſet decidere: dedimus illi tabellam in manum, qua vice remi uteretur: ac bene precantes expoſuimus in fluctus, conto protrudentes, ut abeſſet à navi, unde erat periculum: illa læva tenens infantulum, dextra remigabat. *An.* O viraginem! *Ad.* Cum jam nihilупereſſet, quidam avulſit ligneam ſtatuam Virginis matris, jam putrem atque excavatam à ſoricibus; eamque complexus, cœpit natare. *An.* Scapha pervenit incolumis? *Ad.* Nulli prius periere. Porro triginta ſeſe in eam conjecerant. *An.* Quo malo fato id factum eſt? *Ad.* Prius quam poſſet ſe liberare à magna navi, illius vacillatione ſubverſa eſt. *An.* O factum male! Quid tum? *Ad.* Ego, dum aliis conſulo, pœne perieram. *An.* Quo pacto? *Ad.* Quia nihil ſupererat aptum natationi. *An.* Illic ſubera fuiſſent uſui. *Ad.* In eo rerum articulo maluiſſem vile ſuber, quam candelabrum aureum. Circumſpicienti tandem venit in mentem de ima mali parte; eam quoniam ſolus eximere non poteram, adſciſco ſocium: huic ambo innixi, committimus nos mari,

1 Idem quod extrema ancora quam jam bis vidiſti at prætcrea, nautæ ſacram ancoram vocant eam quæ validiſſima eſt, & qua ultima utuntur, cum nullum facil. aliud vident remedium.

mari, ſic ut ego dextrum cornu tenerem, ille lævum. Dum ſic jactamur, ſacrificus, ille concionator nauticus, medium injecit ſe in humeros noſtros. Erat autem ingenti corpore. Exclamamus, *Quis ille tertius? Is perdet nos omneis*. Ille contra placide, *Sitis*, inquit, *bono animo; ſat ſpatii eſt. Deus aderit nobis*. *An*. Cur ille tam ſero cœpit eſſe natator? *Ad*. Imo futurus erat in ſcapha, una cum Dominicano: nam omnes hoc honoris illi deferebant, ſed quanquam erant invicem confeſſi in navi, tamen obliti neſcio quid circumſtantiarum, rurſus ibi in ora navis confitentur, & alter alteri manum imponit, interim ſcapha perit: nam hæc mihi narravit Adamus. *An*. Quid actum eſt de Dominicano? *Ad*. Is, ut idem narrabat, implorata divorum ope, abjectis veſtibus, nudum ſe commiſit natationi. *An*. Quos divos invocabat? *Ad*. Dominicum, Thomam, Vincentium, [1] & neſcio quem Petrum, ſed in primis fidebat Catharinæ Senenſi. *An*. Chriſtus illi non veniebat in mentem? *Ad*. Ita narrabat ſacrificus. *An*. Melius enataſſet, ſi non abjeciſſet ſacram cucullam: ea depoſita, qui potuit illum agnoſcere Catharina Senenſis? [2] Sed perge narrare de te. *Ad*. Dum adhuc volveremur juxta navim, arbitrio fluctuum huc & illuc ſe volventem, clavus illiſus fregit femur ejus qui tenebat lævum cornu. Sic ille revulſus eſt; ſacrificus precatus illi requiem æternam, ſucceſſit in locum illius, adhortans me, ut magno animo tuerer cornu meum, ac ſtrenue moverem pedes. Interim potabamus multum aquæ ſalſæ. Adeo Neptunus nobis non balneum tantum ſalſum, ſed potionem etiam ſalſam temperarat, quanquam

---

1 Dominicum, Thomam, & Catharinam hanc jam vidiſti, at quod attinet hunc Vincentium, non facile eſt determinare quis hîc intelligatur, an ſit Vincentius Diaconus qui mortuus eſt Anno 305, ejuſque relliquiæ falſæ vel veræ oſtenduntur in Abbatia *de St. Germain des prez*, Lutetiæ, vel Rhemenſis hujus nominis Epiſcopus qui hanc ſedem tenebat Anno 863, at cum hîc nullos habeat comites alios, quam novæ farinæ divos, mihi veriſimilius fit, intelligi *vincentium ferrier*, qui Anno 1419, mortuus & ſepultus venetiæ dariorigum, *Vanes*, in Gallica Britannia, propter famam miraculorum ad ejus Sepulchrum, a Calixto tertio Anno 1455, in numerum divorum relatus eſt. 2 Et quī non agnoſcet tua ſcommata Eraſme?

quam ſacrificus ei rei monſtraret remedium. *An.* Quod, obſecro? *Ad.* Quoties unda nobis occurreret, ille oppoſuit occipitium, ore clauſo. *An.* Strenuum ſenem mihi narras. *Ad.* Ubi jam aliquandiu ſic natantes nonnihil promoviſſemus, ſacrificus, quoniam erat miræ proceritatis, Bono, inquit, es [1] animo; ſentio vadum. Ego non auſus tantum ſperare felicitatis, Longius, inquam, abſumus à litore, quam ut vadum ſperandum ſit. Imo, inquit, ſentio pedibus terram. Eſt, inquam, fortaſſis e ſcriniis aliquod, quod huc devolvit mare. Imo, inquit, ſcalptu digitorum plane ſentio terram. Cum adhuc aliquandiu nataſſemus, ac rurſus ſentiret vadum, Tu fac, inquit, quod tibi videtur factu optimum, ego tibi cedo malum totum, & vado me credo; ſimulque exſpectato fluctuum deceſſu, pedibus ſequutus eſt quanto potuit curſu. Rurſus accedentibus undis, utraque manu complexus utrumque genu, obnitebatur fluctui, occultans ſeſe ſub undis, quemadmodum ſolent mergi & anates: rurſus abeunte fluctu promicabat & currebat. Ego videns hoc illi ſuccedere, ſum imitatus. Stabant in arena, qui porrectis inter ſe prolongis haſtilibus, fulciebant ſeſe adverſus impetum undarum, viri robuſti, & fluctibus aſſueti, ſic ut ultimus haſtam porrigeret adnatanti. Ea contracta, omnibus in litus ſe recipientibus, tuto pertrahebatur in ſiccum. Hac ope ſervati ſunt aliquot. *An.* Quot? *Ad.* Septem: verum ex his duo ſoluti ſunt tepore, admoti igni. *An.* Quot eratis in navi? *Ad.* Quinquaginta octo. *An.* O ſævum mare! ſaltem decimis fuiſſet [2] contentum, quæ ſufficiunt ſacerdotibus. Ex tanto numero tam paucos reddidit? *Ad.* Ibi experti ſumus incredibilem gentis humanitatem, omnia nobis mira alacritate ſuppeditantis, hoſpitium, ignem, cibum, veſtes, viaticum. *An.* Quæ gens erat? *Ad.* Hollandica. *An.* Iſta nihil humanius, cum tamen feris [3] nationibus cincta ſit. Non repetes, opinor, poſthac Neptunum. *Ad.* Non, niſi mihi Deus ademerit ſanam

---

1 *Sis.* 2 *Debuiſſet eſſe.* 3 Hoc Epitheton, non mihi videtur apprime congruum, neſciamque, quæ nationes illæ ſint feræ.

nam mentem. *An.* Et ego malim audire tales fabulas, [1] quam experiri.

Diverſoria.

BERTULPHUS, GULIELMUS.

Be. CUr ita viſum eſt pleriſque biduum aut triduum commorari Lugduni? [2] Ego ſemel iter ingreſſus, non conquieſco donec pervenero, quo conſtitui. *Gu.* Imo ego admiror quenquam illinc avelli poſſe. *Be.* Quam ob rem tandem? *Gu.* Quia illic locus eſt, unde non poterant avelli ſocii Ulyſſis, illic Sirenes. [3] Nemo domi ſuæ tractatur melius, quam illic in pandocheo. [4] *Be.* Quid fit? *Gu.* Ad menſam ſemper adſtabat aliqua mulier, quæ convivium exhilararet facetiis ac leporibus. Et eſt illic mira formarum felicitas. Primum adibat materfamilias, quæ ſalutabat, jubens nos hilares eſſe,& quod apponeretur, boni conſulere. Huic ſuccedebat filia, mulier elegans, moribus ac lingua adeo feſtivis, ut poſſit vel ipſum Catonem [5] exhilarare. Nec confabulantur ut cum hoſpitibus ignotis, ſed veluti cum olim notis ac familiaribus. *Be.* Agnoſco Gallicæ gentis humanitatem. *Gu.* Quoniam autem illæ non poterant adeſſe perpetuo, quod eſſent obeunda munia domeſtica, reliquique convivæ conſalutandi, continenter adſtabat puellula quædam ad omneis jocos inſtructa: una ſatis erat omnium jaculis [6] excipiendis: hæc ſuſtinebat fabulam, [7] donec rediret filia. Nam mater erat natu grandior. *Be.* Sed qualis erat tandem apparatus? Nam fabulis non expletur venter. *Gu.* Profecto lautus; ut ego mirer, illos tam vili [8] poſſe accipere hoſpites. Rurſus peracto convivio, lepidis fabulis alunt hominem, ne quid obrepat

1 *Hiſtoriis.* 2 *Lion*, urbs eſt Galliæ poſt Lutetiam nobiliſſima. 3 Jam hæc quoad litteram vidiſti pag. 53, hic hæ Syrenes, ſunt mulieres gratiſſimæ. 4 *Diverſorio*, ac Græca vox eſt origine, a πάντες *omnes*, & δέχομαι excipio, quoniam in diverſorio omnes promiſcue recipiuntur. 5 *Virum graviſſimum*, qualis erat Cato. 6 *Jocis.* 7 *The Diſcourſe.* 8 Subauditur *pretio*.

obrepat tædii. Mihi videbar domi eſſe, non peregre. *Be.* Quid in cubiculis? *Gu.* Illic nuſquam non aderant aliquot puellæ, ridentes, laſcivientes, luſitantes: ultro rogabant, ſi quid haberemus veſtium ſordidarum: eas lavabant, ac lotas reddebant. Quid multis? Nihil illic vidimus præter puellas ac mulieres, niſi in ſtabulo: quanquam & huc frequenter irrumpebant puellæ. Abeuntes complectuntur, tantoque affectu dimittunt, ac ſi fratres eſſent omnes, aut propinquæ cognationis. *Be.* Fortaſſis iſti mores decent Gallos; mihi magis arrident Germaniæ mores, utpote maſculi. *Gu.* Mihi nunquam contigit videre Germaniam: quare te quæſo, ne gravere commemorare, quibus modis accipiant hoſpitem. *Be.* An ubique ſit eadem tractandi ratio, neſcio: quod ego vidi, narrabo. Advenientem nemo ſalutat, ne videantur ambire hoſpitem. Id enim ſordidum & abjectum exiſtimant. & indignum Germanica ſeveritate. [1] Ubi diu inclamaveris, tandem aliquis per feneſtellam æſtuarii, [2] (nam in his degunt fere uſque ad ſolſtitium æſtivum) profert caput, non aliter quam è teſta proſpicit teſtudo. Is rogandus eſt, an liceat illic diverſari. Si non renuit, intelligis dari locum. Rogantibus ubi ſit ſtabulum, mota manu commonſtrat. Illic licet tibi tuum equum tractare tuo more. Nullus enim famulus manum admovet. Si celebrius eſt diverſorium, ibi famulus commonſtrat ſtabulum, atque etiam locum equo minime commodum. Nam commodiora ſervant venturis, præſertim nobilibus. Si quid cauſſeris, ſtatim audis; *Si non placet, quære aliud diverſorium.* Fœnum in urbibus ægre ac perparce præbent, nec multo minoris vendunt, quam ipſam avenam. Ubi conſultum eſt equo, totus commigras in hypocauſtum, [3] cum ocreis, ſarcinis, luto: id eſt unum omnibus commune. *Gu.* Apud Gallos deſignant

1 *Gravitate.* 2 *Of the Stove,* quod cœnaculum eſt vel cubiculum, univerſaliter in uſu in Germania, caminum non habens, ſed quamdam Thecæ ſpeciem ex marmore vel laterculis, in ipſo cœnaculo prominentem, in qua ligna conjiciuntur comburenda, apertura qua injiciuntur ligna, eſt extra cœnaculum, clauditurque poſt combuſtum lignum, ut calor diutius permanens in theca, per longius temporis intervallum calefaciat cœnaculum. 3 Idem quod æſtuarium.

ſignant cubicula, ubi ſeſe exuant, extergant, calfaciant, aut quieſcant etiam, ſi libeat. *Be.* Heic nihil tale. In hypocauſto exuis ocreas; induis calceos; mutas, ſi voles, induſium; veſtes pluvia madidas ſuſpendis juxta hypocauſtum; [1] ipſe te admoves, ut ſicceris. Eſt & aqua parata, ſi libeat lavare manus, ſed ita munda plerumque, ut tibi poſt alia quærenda ſit aqua, qua lotionem eam abluas. *Gu.* Laudo viros nullis deliciis effœminatos, *Be.* Quod ſi tu appuleris [2] ad horam à meridie quartam, non cœnabis tamen ante nonam, nonnunquam & decimam. *Gu.* Quam ob rem? *Be.* Nihil apparant niſi videant omnes, ut eadem opera miniſtretur omnibus. *Gu.* Quærunt compendium. *Be.* Tenes. Itaque frequenter in idem hypocauſtum conveniunt octoginta aut nonaginta, pedites, equites, negociatores, nautæ, aurigæ, agricolæ, pueri, fœminæ, ſani, ægroti. *Gu.* Iſthuc vere cœnobium eſt. *Be.* Alius ibi pectit caput, alius abſtergit ſudorem, alius repurgat perones aut ocreas, alius eructat allium. Quid multis? Ibi linguarum ac perſonarum non minor eſt confuſio, quam olim in turri Babel. [3] Quod ſi quem conſpexerint peregrinæ gentis, qui cultu dignitatis nonnihil præ ſe ferat, in hunc intenti ſunt omnes defixis oculis, contemplantes, quaſi novum aliquod animantis genus adductum ſit ex Africa [4]; adeo ut poſtea quam accubuerint, reflexo in tergum vultu, continenter aſpiciant, nec dimoveant oculos, cibi immemores. *Gu.* Romæ, Lutetiæ, ac Venetiæ, nemo quidquam miratur. *Be.* Nefas eſt interim tibi quidquam petere. Ubi jam multa eſt veſpera, nec ſperantur plures adventuri, prodit famulus ſenex, barba cana, tonſo capite, vultu torvo, ſordido veſtitu. *Gu.* Tales opor-

---

1 Hic ſignificat thecam ipſam in qua lignum comburitur, cui proinde ſi admoveas, vel ſupra qua ſi extendas veſtes, &c. exſiccantur. 2 Ad diverſorium ſcil. 3 Vidimus hanc de ædificatione turris Babel hiſtoriam, haberi Gen. xi. at ibi forſan confuſio & diverſitas non fuit in vocibus ſed in ſententiis. 4 Veluti Proverbio dicebatur, olim, *Africa ſemper aliquid apportat novi*, & vere dicebatur & dicitur etiam adhuc monſtrorum Patria, hujuſque rei datur cauſa naturalis, venus quippe animantium propter æſtum violentior, efficit, ut diverſæ ſpeciei animantia copulentur, hinc monſtra.

oportebat Cardinalibus Romanis eſſe à poculis. [1] *Be.* Is circumactis oculis tacitus dinumerat, quot ſint in hypocauſto, quo plures adeſſe videt, hoc vehementius accenditur hypocauſtum, etiamſi alioqui ſol æſtu ſit moleſtus. Hæc apud illos præcipua pars eſt bonæ tractationis, ſi ſudore diffluant omnes. Si quis non aſſuetus vapori, aperiat rimam feneſtræ, ne præfocetur, protinus audit, *Claude*. Si reſpondeas, *Non fero*: audis, *Quære igitur aliud diverſorium*. *Gu.* Atqui mihi nihil videtur eſſe periculoſius, quam tam multos haurire eundem vaporem, maxime reſoluto corpore, atque heic capere cibum, & horas complures commorari. Jam enim omitto ructus alliatos, & ventris flatum, halitus putres: multi ſunt qui morbis occultis laborant, nec ullus morbus non habet ſuum contagium. Certe plerique ſcabiem habent Hiſpanicam, ſive, ut quidam vocant, Gallicam, cum ſit omnium nationum communis. Ab his, opinor, non multo minus eſſe periculi, quam à leproſis. Jam tu divina, quantum diſcriminis ſit in peſtilentia. *Be.* Sunt viri fortes, [2] iſta rident ac negligunt. *Gu.* Sed interim multorum periculo fortes ſunt. *Be.* Quid facias? Sic aſſueverunt: & conſtantis eſt animi non diſcedere ab inſtituto. [3] *Gu.* Atqui ante annos viginti quinque, nihil receptius erat apud Brabantos, quam thermæ publicæ: eæ nunc frigent ubique. Scabies enim nova docuit nos abſtinere. *Be.* Sed audi cætera. Poſt redit ille barbatus Ganymedes, [4] ac linteis inſternit menſas, quot putat eſſe ſatis illi numero. Sed ô Deum immortalem, quam non [5] Mileſiis! [6] cannabea [7] diceres ex antennis detracta. Deſtinavit enim unicuique menſæ convivas, ut minimum octo. Jam quibus eſt notus mos patrius, accumbunt ubi cuique libitum fuerit. Nullum enim diſcrimen inter

1 Sed forſan tales grati non ſunt cardinalitio palato, rationem non allegat auctor nos quoque non. 2 Ironice intelligatur, fortitudo nulla in talibus. 3 Alia ironia rurſus, vel continuatio ejuſdem. 4 Ironice denuo, quoniam Ganimedes ſtat Jovi a poculis, tali barbato diſſimillimus, imberbis, formoſiſſimus, quali contenti eſſent Romani Cardinales. 5 Subauditur *ſimilibus*. 6 *Iis quibus utebantur Mileſii*, *i. e.* Optimis byſſinis, Miletum enim urbs erat Ioniæ, propter talia olim celebratiſſima. 7 *Sails*, ſiquidem ex craſſiore cannabo contexta, vox non occurrit in plurimis dictionariis.

inter pauperem & divitem, inter herum ac famulum. *Gu.* Hæc eſt illa vetus æqualitas, quam nunc è vita ſubmovit tyrannis. Sic opinor vixiſſe Chriſtum cum ſuis diſcipulis. *Be.* Poſtquam accubuerunt omnes, rurſum prodit torvus ille Ganymedes, ac denuo dinumerat ſua ſodalitia: mox reverſus apponit ſingulis pinacium [1] ligneum, & cochleare ex eodem argento factum, deinde cyathum vitreum; aliquanto poſt, panem: eum ſibi quiſque per otium repurgat, [2] dum coquuntur pultes. Ita nonnunquam ſedetur ferme horæ ſpatio. *Gu.* Nullus hoſpitum interim efflagitat cibum? *Be.* Nullus; cui notum ſit regionis ingenium. Tandem apponitur vinum, Deus bone, quam non fumoſum! Non aliud oportebat bibere Sophiſtas; [3] tanta eſt ſubtilitas & acrimonia. Quod ſi quis hoſpes, etiam oblata privatim pecunia, roget ut aliunde paretur aliud vini genus, primum diſſimulant, ſed eo vultu, quaſi interfecturi: ſi urgeas, reſpondent; Heic diverſati ſunt tot Comites & Marchiones, neque quiſquam queſtus eſt de vino meo: ſi non placet, quære tibi aliud diverſorium. Solos enim nobiles ſuæ gentis habent pro hominibus, & horum inſignia nuſquam non oſtentant. Jam igitur habent offam, quam objiciant latranti ſtomacho [4]: mox magna pompa veniunt diſci. Primus ferme habet offas panis madefactas jure carnium, aut, ſi dies eſt piſculentus, [5] jure leguminum. Deinde aliud jus; poſt aliquid carnium recoctarum, aut ſalſamentorum recalfactorum. Rurſus pultis aliquid, mox aliquid ſolidioris cibi, donec probe domito ſtomacho, apponant carnes aſſas aut piſces elixos, quos non poſſis omnino contemnere: ſed heic parci ſunt, & ſubito tollunt. Hoc pacto totum convivium temperant, quemadmodum ſolent actores fabularum, qui ſcenis admiſcent choros; ita iſti alternis miſcent offas ac pultes. Curant autem, ut extremus actus ſit optimus.

†

1 *A Trencher* diminutivum eſt vocis *pinax*, quæ ſignificat: *a Board.* 2 *Pareth it.* 3 De ſophiſtis jam vidiſti pag. 155. eſt ergo veluti ſi diceret ſophiſticum & fucatum vinum, quod naturali, ingenuo, & benigno opponitur. 4 Elegans locutio, ex Horatio, Sat. II. Lib. II. *Cum ſale panis latrantem ſtomachum bene leniet.* 5 *A Fiſh day, i. e.* Dies in quo per Eccleſiam carnibus veſci non licet, ſed piſcibus bene.

mus. *Gu.* Et hoc eſt boni Poëtæ. *Be.* Porro piaculum ſit, [1] ſi quis interim dicat, *Tolle hunc diſcum* : *nemo veſcitur.* Deſidendum eſt uſque ad præſcriptum ſpacium, quod illi clepſydris, ut opinor, metiuntur. Tandem prodit ille barbatus, aut pandocheus [2] ipſe, veſtitu minimum à famulis differens; rogat, ecquid animi nobis ſit. Mox adfertur vinum aliquod generoſius. Amant autem eos qui bibunt largius, cum nihilo plus ſolvat ille, qui plurimum hauſerit vini, quam qui minimum. *Gu.* Mirum gentis ingenium. *Be.* Cum nonnunquam ſint, qui duplo plus abſumant in vino, quam ſolvant pro convivio. Sed antequam finiam hoc convivium, dictu mirum, quis ſit ibi ſtrepitus ac vocum tumultus, poſtquam omnes cœperunt incaleſcere potu. Quid multis? Surda omnia. Admiſcent ſe frequenter ficti moriones; quo genere hominum cum nullum ſit magis deteſtandum, tamen vix credas, quantopere delectentur Germani: illi, cantu, garritu, clamore, ſaltatione, pulſu, faciunt, ut hypocauſtum videatur corruiturum, neque quiſquam alterum audiat loquentem. At interea videntur ſibi ſuaviter vivere: atque illic deſidendum eſt volenti nolenti, uſque ad multam noctem. *Gu.* Nunc tandem abſolve convivium. Nam me quoque tædet tam prolixi. *Be.* Faciam. Tandem ſublato caſeo, qui vix illis placet, niſi putris ac vermibus ſcatens; prodit ille barbatus, adferens ſecum pinacium eſcarium, in quo creta pinxit aliquot circulos ac ſemicirculos: id deponit in menſa, tacitus interim ac triſtis; Charontem [3] quempiam diceres. Qui agnoſcunt picturam, deponunt pecuniam, deinde alius, atque alius, donec expleatur pinacium. Deinde notatis qui depoſuerunt, ſupputat tacitus: ſi nihil deſit, annuit capite. *Gu.* Quid ſi quid ſuperſit? *Be.* Fortaſſe redderet, & faciunt hoc nonnunquam. *Gu.* Nemo reclamat iniquæ rationi? [4] *Be.* Nemo qui ſapit. Nam protinus audiret, *Quid tu es homi-*

nis?

---

1 *Eſt.* 2 *Diverſorii Magiſter.* 3 Quoniam Charon eſt animarum ad inferos portitor, ac ex iis vectigal exigit apud Poetas, moroſus inſuper ac triſtis depingitur, qualis ſupponitur ille barbatus ſenex. 4 *Reckoning.*

nis? Nihilo plus quam alii. *Gu.* Liberum hominum genus narras. *Be.* Quod ſi quis ex itinere laſſus, cupiat mox à cœna petere lectum, jubetur exſpectare, donec cæteri quoque eant cubitum. *Gu.* Videor mihi videre civitatem Platonicam. [1] *Be.* Tum ſuus cuique nidus oſtenditur, & vere nihil aliud quam cubiculum: tantum enim ibi lecti ſunt, & præterea nihil quo utaris, aut quod fureris. *Gu.* Illic munditics eſt? *Be.* Eadem quæ in convivio: lintea forte lota ante menſes ſex. *Gu.* Quid interim fit de equis? *Be.* Ad eandem diſciplinam tractantur, ad quam homines. *Gu.* Sed eſt eadem ubique tractatio? *Be.* Alicubi civilior eſt, alicubi durior quam narravi: verum in genere talis eſt. *Gu.* Quid ſi ego tibi nunc narrem, quibus modis hoſpites tractentur in ea parte Italiæ, quam Longobardiam [2] vocant, rurſus in Hiſpania; deinde in Anglia, & in Walia? Nam Angli partim Gallicos, partim Germanicos mores obtinent, ut ex his duabus gentibus mixti. Wali ſe prædicant αὐτόχθονας [3] Anglos. *Be.* Quæſo tu, ut narres. Nam mihi nunquam contigit eas [4] adire. *Gu.* In præſentia non eſt otium. Nam nauta juſſit, adeſſem ad horam tertiam, niſi vellem relinqui; & habet ſarcinulam: alias dabitur oportunitas ad ſatietatem uſque garriendi.

Adoleſcentis & Scorti.

LUCRETIA, [5] SOPHRONIUS. [6]

Lu. EUge mi lepidiſſime Sophroni, tandem nobis redditus es? Nam mihi videris abfuiſſe ſæculum.

---

1 *In qua omnes æquales ſunt,* talis enim civitatis, vel potius Reipublicæ, ideam nobis dedit Plato, in ſcriptis, cui par nulla unquam viſa eſt in terris, nec videbitur credo. 2 Periit fere nomen, ſed pars ejus præcipua nunc eſt Mediolanenſis Ducatus. 3 *Indigenas, veros, veteres Anglos origine,* quod non a vero abhorret, ſiquidem hi Anglia cedentes, invadentibus eam Saxonibus & aliis exteris, in Waliam ſeceſſerunt, ſicque minus vel nullomodo his tranſmarinis commixti ſunt. 4 *Regiones de quibus jam locutus es.* 5 Lucretia, Lucretii filia, Collatini uxor, propter caſtitatem notiſſima, abuſive ergo & per ironiam dat hoc nomen ſcorto. 6 Nomen Græcum, *i. e.* Vir ſapiens & ſanæ mentis, propter ſana conſilia quæ Lucretiæ dat.

lum. Prima fronte vix te agnoſcebam. *So.* Quam ob rem, mea Lucretia? *Lu.* Quia pro imberbi nobis rediſti barbatulus. Quid rei eſt, meum corculum. Nam videre ſolito torvior. *So.* Cupio tecum ſeorſim colloqui familiarius. *Lu.* Au, au, non ſolæ [1] ſumus, mea mentula? *So.* Secedamus in locum ſecretiorem. *Lu.* Age, concedamus in cubiculum interius, ſi quid libet. [2] *So.* Nondum hic locus mihi videtur ſatis ſecretus. *Lu.* Unde iſte novus pudor? Eſt mihi muſeion, ubi repono mundum meum,[3] locus adeo obſcurus,ut vix ego te viſura ſim,aut tu me. *So.* Circumſpice rimas omnes. *Lu.* Rima nulla eſt. *So.* Nullus eſt in propinquo, qui nos exaudiat? *Lu.* Ne muſca quidem, mea lux. Quid cunctaris? [4] *So.* Fallemus heic oculos Dei? [5] *Lu.* Nequaquam: ille perſpicit omnia. *So.* Et angelorum? *Lu.* Illorum oculos non licet effugere. [6] *So.* Qui fit igitur ut non pudeat homines id facere coram oculis Dei ac teſtibus ſanctis angelis, quod puderet facere in conſpectu hominum? *Lu.* Quid hoc novæ rei eſt? veniſti huc concionaturus? Indue cucullam Franciſcanam, conſcende ſuggeſtum, & audiamus te, barbatule. *So.* Nec iſtud gravarer facere, ſi te queam ab iſto vitæ genere revocare, non ſolum turpiſſimo, verum etiam miſerrimo. *Lu.* Quam ob rem, ô bone; victus alicunde parandus eſt. ſua quemque alit ars. hoc eſt noſtrum opificium, hic fundus noſter. *So.* Optarim, mea Lucretia, ut excuſſa paulliſper iſta animi temulentia, rem ipſam mecum conſideres. *Lu.* Serva concionem tuam in aliud tempus; nunc vivamus, [1] mi Sophroni.

1 Primo, aſpectu crederes eam debuiſſe dicere *Soli* non *Solæ*, ſed ſi reſpicias ad titulum fœmininum quem ſine mora amico dat, fatearis neceſſe eſt congrue dictum: ſed regeres, titulum ipſum non tibi arridere, ſed duo obſerves quæſo, I. Scortum ſic loqui. II. Latinis licere propriis verbis uti, & omnia quæque per voces proprias & ſine periphraſi enuntiare, quod nobis non licet, uti jam vidimus plus ſemel. 2 Scil. mecum facere, quid intelligat ſcortum divina, ſed longe aberrat, aliter omnino ſentit Sophronius, ut mox videbis. 3 *Muſeion*, & *mundum* jam vidiſti recordare. 4 Subauditur, *facere mecum quod mihi libet*, & tibi credo. 5 Sic in hiſtoria Eccleſiaſtica fertur feciſſe ſanctus quidam Epiſcopus, ut ſcortum converteret, eique rem ſucceſſiſſe, hinc idem ſuggerit ſuo Sophronio Eraſmus. 6 Intellig is, *non habemus viam qua effugiemus, ſi præſentes ſint*, non enim ſunt omnipræſentes, neque omniſcii. 7 *Vitam agamus lætam.*

phroni. *So.* Tu quæſtus gracia facis, quidquid facis. *Lu.* Non multum aberraſti à ſcopo. *So.* Nihil decedet tuo lucro; dabo quadruplum, ut auſcultes tantum. *Lu.* Dic quæ voles. *So.* Primum illud mihi reſponde: Habeſne, quæ tibi male volunt? *Lu.* Non unam. *So.* Et quas tu viciſſim odiſti? *Lu.* Ut merentur. *So.* Proinde ſi poſſis illis facere rem gratam, faceresne? *Lu.* Citius miſcerem illis toxicum. [1] *So.* Atqui cogita nunc, an illis quidquam potueris facere gratius, quam quod vident te vivere hanc vitam dedecoroſam, ac miſerrimam. Quid autem poteras facere moleſtius iis, qui tibi bene volunt? *Lu.* Sic erat fatum meum. *So.* Jam quod eſſe ſolet omnium difficillimum [2] iis, qui deportantur in inſulas, aut relegantur ad extremos orbis barbaros, hoc tu tibi tuapte ſponte ſumſiſti. *Lu.* Quidnam eſt iſtud? *So.* An non ſponte renuntiaſti omnibus affectibus, patri, matri, fratribus, ſororibus, amitæ, materteræ, cæteriſque quoſcunque tibi natura conjunxit? Nam & illos tui pudet, nec tu ſuſtines in illorum venire conſpectum. *Lu.* Imo feliciter commutavi affectus meos, pro paucis enim nunc habeo plurimos, quorum tu es unus, mihi fratris loco ſemper habitus. *So.* Mitte jocos, ac rem ipſam, ut habet, expende ſerio. Quæ tam multos habet amicos, ea nullum habet amicum, mihi crede, Lucretia. Nam qui ad te commeant, non habent te pro amica, ſed pro matula potius. Vide quo te ipſam dejeceris, miſera. Chriſtus te tam caram habuit, ut te ſuo ſanguine redemerit, ut te cœleſtis hæreditatis conſortem eſſe voluerit; & tu te facis cloacam publicam, ad quam commeant quilibet ſordidi, impuri, ſcabioſi, ſuamque ſpurcitiam in te repurgant. Quod ſi nondum ejus lepræ contagium, quam vocant ſcabiem Hiſpanicam, attigit te, non diu poteris effugere. Quod ſi fiat, quid te infelicius, etiam ſi cætera eſſent ſecunda, puta res & fama? quid aliud eris

1 Conſule pag. 189. & videbis mulieres quicquid citius facere quam gratum ſibi infeſtis, proindeque validiſſimum eſſe apud e[as] argumentum quo eas ab aliqua re deterreas, ſi oſtendas eas ſi faciant facturas gratum ſibi infeſtis. 2 Perge & intelliges.

eris, quam vivum cadaver? Matri gravabaris eſſe morigera; nunc ſervis lenæ turpiſſimæ. Parentis audire monita tædebat, heic ſæpe tibi vapulandum eſt ab ebriis & inſanis ſcortatoribus. Pigebat aliquid operis facere domi, quo victum quæreres; heic quos tumultus, quæ pervigilia ſuſtines? *Lu.* Unde nobis hic concionator novus? *So.* Jam mihi & illud fac cogites; Iſte formæ flos, qui tibi conciliat amatores, brevi defluxerit. Quid tum facies, miſera? Quod ſterquilinium te fuerit abjectius? Fies ex meretrice lena. Non omnibus contingit iſta dignitas: & ſi contingat, quid ſceleratius, aut quid diabolicæ malitiæ vicinius? *Lu.* Vera ſunt, mi Sophroni, propemodum, quæ dicis, omnia. Sed unde tibi iſta nova ſanctimonia, qui ſoleas eſſe nugator omnium nugaciſſimus? Nemo te uno frequentius aut intempeſtivius huc commeabat. Audio te fuiſſe Romæ. *So.* Fui. *Lu.* Atqui inde ſolent redire deteriores. [1] Quo pacto tibi diverſum accidit? *So.* Dicam: quia non eodem animo, modoque Romam adii. Cæteri fere ideo eunt Romam, ut redeant deteriores: & ad eam rem ibi ſuppetunt affatim occaſiones. Ego cum probo viro profectus ſum, cujus hortatu pro lagena, [2] libellum mecum attuli, Novum Teſtamentum ab Eraſmo verſum. *Lu.* Ab Eraſmo? Ajunt illum eſſe ſeſquihæreticum. [3] *So.* Num & huc pervenit illius viri nomen? *Lu.* Nullum celebrius apud nos. *So.* Vidiſtin' hominem? *Lu.* Nunquam; ſed optarim vidiſſe, de quo tam multa audivi mala. *So.* Fortaſſis à malis. *Lu.* Imo à viris reverendis. [4] *So.* A quibus? *Lu.* Non expedit dicere. *So.* Quam od rem? *Lu.* Quia ſi tu effutires, & res permaneret ad illos, meo quæſtui non minima portio decederet. *So.*

1 Res fere in proverbium abiit, ad hoc accipe Baptiſtæ Mantuani verſus, *Roma vale, vidi, ſatis eſt vidiſſe, revertar, cum leno, aut meretrix ſcurra cinædus ero.* 2 Perſtringit morem mendicantium monachorum, qui in iterationibus ſuis, ampliſſimam lagenam ex pellibus circumferunt, qua domant ſitim in via, quamque pii in ordinem nunquam hauriri ſinunt. 3 Sic audit etiam adhuc apud quoſdam. 4 *Monachis*, quippe qui Patres Reverendi etiam in ſermone familiari vocentur, qui dente maligno Eraſmum noſtrum carpebant, & non mirus propterea lagena & ſcorto gaudebant ut ex infra, & ſupra dictis patet.

Ne metue; lapidi [1] dixeris. *Lu.* Admove aurem. *So.* Inepta, quid opus eſt admota aure, cum ſimus ſoli? an,ne Deus exaudiat? Proh Deum immortalem, video te piam meretricem, quæ mendicos [2] ſublevas eleemoſyna. [3] *Lu.* At ego ex iſtis mendicis plus capio lucri, quam ex vobis divitibus. *So.* Spoliant matronas bonas, ut effundant in meretrices malas. *Lu.* Sed perge de libro. *So.* Faciam, & præſtat. Ibi me docuit Paulus, qui neſcit mentiri, quod nec ſcorta, nec ſcortatores regni cœleſtis hæreditatem conſequentur. [4] Hoc ubi legiſſem, ſic cœpi cogitare apud me: modica res eſt, quam exſpecto ex hæreditate paterna, & tamen malim renuntiare ſcortis omnibus, quam à patre exhæredari: quanto magis cavendum eſt, ne me exhæredet pater cœleſtis? Et adverſus exhæredantem aut abdicantem patrem, aliquod præſidium porrigunt humanæ leges: [5] adverſus exhæredantem Deum, nihil eſt ſuffragii. [6] Itaque mihi protinus interdixi omnem ſcortorum uſum. *Lu.* Si quidem poſſis continere. *So.* Bona continentiæ pars eſt, ex animo continentem eſſe velle. Poſtremo ſupereſt extremum mali remedium, uxor. Romæ in pœnitentiarii ſinum totum Augiæ ſtabulum [7] effudi: is multis prudenter hortatus, ad puritatem animi & corporis, ad ſacram lectionem, ad crebras preces, ad vitæ ſobrietatem: pro pœna nihil aliud indixit, quam ut flexis genibus ad ſummum altare [8] dicerem pſalmum, *Miſerere mei Deus*: [9] &, ſi mihi ſuppeteret pecunia, darem egenti cuipiam Carolinum [10] unum. Admiranti mihi quod pro tot

1 *Muto*, Proverbialis locutio eſt. 2 *Monachos ſcil.* 3 Digna ſcorto, in tales Pauperes Eleemoſyna! 4 Epheſ. V. 5 In plurimis enim Regionibus, jus non habet pater filium omnino exhæredare. 6 *i. e.* Nullus datur locus oppoſitioni & contradictioni, prout datur in ſuffragiis, quæ cœtus quivis daturus eſt, in favorem alicujus candidati. 7 Mea omnia impura peccata, hinc quod Augias Elidis Rex haberet ſtabulum, in quo aleret tria boum millia, quodque per triginta annos non fuerat repurgatum, tandem tamen repurgatum eſt, ab Hercule. 8 Ut pote locum magis afficientem hominis conſcientiam quam alium. 9 Pſalmum LI, præcipuum ex ſeptem pœnitentialibus. 10 Gallica eſt moneta olim in uſu, a Carolo octavo hujus nominis Francorum Rege excuſa, quam nunc videre, non eſt in ſpecie, quamquam nomen ejus Gallicum ſit adhuc in uſu apud vulgus, in plurimis Galliæ

tot ſcortationibus tantillum pœnæ infligeret, ſatis facete reſpondit; *Fili*, inquit, *ſi vere pœnitet, ſi vitam commutas, nihil moror pœnam* : [1] *ſin perges, ipſa libido tandem abs te plus ſatis pœnarum exiget*, [2] *etiamſi ſacerdos non indicat. Me vide lippum, tremulum, incurvum: at olim talis eram, qualem te hactenus fuiſſe prædicas*: Sic ego reſipui. *Lu.* Ergo, ut video, perdidi meum Sophronium. *So.* Imo lucrifeciſti. Nam ante perierat, nec ſibi amicus, nec tibi. Is nunc te vere amat, ac tuam ſitit ſalutem. *Lu.* Quid igitur ſuades, mi Sophroni? *So.* Ut quam primum te ſubducas ab iſta vita. Adhuc puella es; quod contractum eſt labis, poteſt elui. Aut nube marito; nos aliquid ad dotem conferemus; aut confer te in collegium aliquod ſacrum, quod lapſas recipit: aut commutato loco dedas te in familiam alicujus honeſtæ matronæ. Ad horum quodlibet offero tibi operam meam. *Lu.* Amabo te, mi Sophroni, circumſpicito; ſequar tuum conſilium. *So.* Sed interim hinc [3] te ſubmoveto. *Lu.* Hui tam cito? *So.* Cur non potius hodie quam cras, ſi dilatio damnum habet, mora periculum? *Lu.* Quo me vertam? *So.* Colliges omnem mundum tuum; eum trades mihi veſperi: famulus clam deferet ad fidelem matronam: aliquanto poſt ego te producam, veluti deambulandi gratia; apud eam matronam latitabis meo ſumtu, donec tibi proſpexero: id fiet brevi. *Lu.* Age mi Sophroni, trado me totam in tuam fidem. *So.* Gaudebis olim facto.

Galliæ Provinciis videl. *un Carolus* : nunc vero, *Carolinus*, vel *Carolum*, Latine, & *un Carolus*, Gallice, ſunt decem Denarii Gallici, *i. e. Three Farthings, and the third part of a Farthing*, at hæc ſumma tam exigua in oppoſitionem earum, quas monachi quidam confeſſarii exigunt in monaſteriorum uſus.

1 Credo, ſed qui ſic ſentit, parvi facit peregrinationes, macerationes externas, & infinitas repetitiones præcatiuncularum cum globulis. 2 Nihil verius, Peccatum enim pœna eſt in ſe, peccatorum ipſorum conſcientiam obteſtor. 3 Ex hoc lupanari in quo ſub lena vivebat Lucretia, & in quo colloqui ſui ponuntur.

Convivium Poëticum. [1]

HILARIUS, LEONARDUS, CRATO, CONVIVÆ, MARGARETA, CARINUS, EUBULUS, SBRULIUS, PARTHENIUS: MUS ſervus Hilarii.

Hi. L*Evis apparatus, animus eſt lautiſſimus.* [2]
Le. *Cœnam ſiniſtro es auſpicatus omine.*
Hi. *Imo abſit omen triſte. Sed cur hoc putas?*
Le. *Iambi cruenti* [3] *haud congruunt convivio.*
Cr. Euge, certum eſt adeſſe Muſas, effluunt carmina imprudentibus. [4]
Hi. *Si rotatiles* [5] *trochæos mavelis, en accipe:*
Vilis apparatus heic eſt, animus eſt lautiſſimus.
Quamquam & jambi olim ad rixas ac pugnas nati, poſt didicerunt omni ſervire materiæ. O pepones! habetis pepones in horto noſtro natos. En lactucas ſeſſiles, [6] ſucco tenerrimo, ſuo nomine reſpondentes. Has delicias quis ſanus non præferat apris, murænis, & attagenis? *Cr.* Si licet in convivio Poëtico, vera loqui, quas tu lactucas vocas, betæ ſunt. *Hi.* Hoc omen [7] avertant ſuperi. *Cr.* Sic res habet, vide figuram. Tum ubi ſuccus lacteus? ubi molles aculei?

[1] *Hi.*

---

1 Plurima ſunt in hoc convivio puerorum captum ſuperantia, utpote Poetica & Critica, ſed præſertim ſophiſticodialectica, quorum ultimorum difficultas augetur, Græco idiomate, cui plerumque bene reſpondere non poteſt neque Latinus, neque noſter vernaculus ſermo utcunque ſit, quam plana (ut poterimus paucis) ea reddemus. Si velis interim puer, plurima tibi non perire, diſcas, (ſi jam neſcias) a præceptore, Dictionario, vel quovis ſuper hac re tractatu, quid ſint verſus Iambici, Trochaici, Hexametri, pedes quos in eis videre eſt, modum ſcandendi verſus, & alia quæ ad id pertinent. Nunc vero ut vere poetice incipiat convivium, obſerves lector, duos primos interlocutores dare unumquemque duos verſus Iambicos interſertos. 2 *Ad lauta vobis danda proventus, ſi ſuppetant.* 3 Quoniam uti videbis infra, quamquam ſucceſſione temporis verſus Iambici cuivis materiæ, imo comicæ adaptati ſint, inventi ſunt tamen primo, ad convicia rixam & pugnas, eorum inventor Archilochus, dicitur per eos, ſocerum Lycambem ad laqueum impuliſſe, hinc Horatius, Art. Poet. *Archilochum proprio rabies armavit Iambo.* 4 *Non cogitantes de componendis verſibus,* ſignum certum Muſas nobis eos inſpirare. 5 *Qui volvuntur inſtar rotæ,* analogica enim cum motu rotæ eſt trochæorum pronunciatio, conſtant ſiquidem duabus Syllabis, prima longa, ſecunda brevi, & motus rotæ tardior in principio quam in progreſſu. 6 *Cabbage-Lettuces,* quoniam voluti ſedent humi. 7 Vide pag. 154.

[1] *Hi.* Facis ut addubitem. Heus accerſe huc famulam. Margareta, Tiſiphone, [2] quid tibi venit in mentem, ut pro lactucis nobis apponeres betas? *Ma.* Data opera [3] feci. *Hi.* Quid ais, venefica? *Ma.* Volebam experiri, an inter tot Poëtas eſſet, qui lactucam dignoſceret à beta: nam ſcio te non poſſe dignoſcere. Dicite mihi bona fide, quis animadvertit eſſe betas? *Co.* Crato. *Ma,* Facile divinabam non fuiſſe Poëtam. *Hi.* Si quid tale poſthac deſignaris, ego te pro Margareta vocabo Bliteam. *Co.* Ha hæ hæ. *Ma.* Iſtæ nomenclaturæ nec obeſiorem me reddunt, nec macilentiorem. ſæpe vicies in die mihi commutat nomen: ubi quid cupit eblandiri, vocat me Galateam, Euterpen, Calliopen, Callirrhoën, Meliſſam, Venerem, Minervam. [4] Quid non? Ubi quid ſtomachatur, repente fio Tiſiphone, Megæra, Alecto, Meduſa, Baucis, [5] aut aliud, quidquid illi ſuggeſſerit ſplendida bilis. [6] *Hi.* Abi hinc cum tuis betis, Blitea. *Ma.* Quorſum attinebat huc evocare? *Hi.* Ut redires unde veneras. *Ma.* Vetus dictum eſt, *Proclivius eſt evocare cacodæmonem, quam abigere*: *Co.* Ha ha hæ, apposite. Ut tibi res habet, Hilari, opus eſt aliquo carmine magico, quo illam hinc abigas. *Hi.* Habeo in promtu.

Φεύγετε κανθαρίδες, λύκος ἄγριος ὔμμε διώκει. [7]

 Ma. Quid

1 Siquidem eos videre eſt in lactucis non in betis. 2 Nomen unius e furiis, hoc præ ira poetica. 3 *Purpoſely.* 4 Siquidem hæc omnia dulcia nomina, Prima, Pulcherrima Nympha a Polyphemo adamata. Secunda & Tertia, Muſæ. Quarta, Phoci filia innumeros amantes habens propter formam eximiam. Quintam vidiſti pag. 5, duæ poſtremæ tandem jam tibi notæ. 5 Odioſa nomina, tres primæ furiæ ſunt. Quarta, Monſtrum fœminæ, cujus crines angues erant. Quinta tandem, anus decrepita. 6 Ex Horatio, Sat. III. Lib. II. *Sive aliud nomen, juſſit quod ſplendida bilis.* 7 Verſus eſt quem videre eſt in Plinio, ſed longe illo antiquior, & quo utebatur antiquitas in Magicis, verba ſunt, *Fugite Cantharides, lupus ferus vos perſequitur.* Cantharides Muſcarum genus ſunt, corpulentius noſtris vulgaribus, aculeo inſtructum maxime pungenti, hominibus, in Regionibus calidis ubi regnant, maxime incommodum: in Magicis autem interveniunt, quoniam cacodæmones ſeu mali genii cenſentur eſſe earum Domini, ut poте cauſæ malorum quæ homines cruciant, ſic in Scriptura Belzebul (qui ſonat apud nos veluti magnus cacodæmon) ſignificat proprie *Cantharidum Deum.* Nunc quod attinet vocem λύκος quam vertimus (prout communius ſignificat) *lupus*, obſerves eam ſignificare quoque ſolem aliquando, proindeque ſi ſupponere debeamus,

Ma. Quid ais, Æſope? [1] *Cr.* Cave tibi, Hilari: impinget colaphum. ſic abegiſti tuo Græco carmine. O magum egregium! *Hi.* Quid tu credis Crato eſſe hanc? Ego tali carmine abegiſſem decem magnos cacodæmones. *Ma.* Pili non facio tuos verſus Græcanicos. *Hi.* Adhibendus eſt igitur, ut video, bombus magicus, aut, ſi nec hic ſufficiet, Mercurii caduceum. [2] *Cr.* Mea Margareta, ſcis Poetarum genus eſſe afflatum, non auſim dicere furioſum; rogo te, ut iſtam rixam in aliud tempus proroges: noſque hac cœna, vel mea cauſſa, ſuaviter tractes. *Ma.* Quid mihi cum iſtius verſiculis? Sæpenumero cum eſt eundum ad macellum, non habet quod numeret, & interim cantillat verſiculos. *Cr.* Sic ſunt Poetæ. Sed age fac ſodes, quod dico. *Ma.* Equidem faciam in tuam gratiam, quoniam novi te probum, qui nunquam contriveris cerebrum tuum in ejuſmodi deliramentis: ac demiror, quo fato in hunc incideris horum. *Cr.* Unde id conjectas? *Ma.* Quia naſus obeſior, & oculi nitentes, & corpus ſucculentum. [3] Nunc mihi hujus naſum contemplare, & riſum Sardonium. [4] *Cr.* Sed obſecro, meum ſuavium, ut iſtam iram mihi condones. *Ma.* Abeo; nec poſtulo, ut quiſquam cæterorum hoc nomine mihi gratias agat,

---

amus, rationi conſentanea in magicis, non dubitandum, quin hic ſignificet *ſolem*, lupus enim cantharides non perſequitur ſed de ſole poteſt dici bene ſatis, cum ardet enim his muſcis cruciatum affert, proindeque aufugiunt ab eo, & ad umbram confugiunt latitantes, unde non prodeunt niſi poſt hujus aſtri occaſum, acerba incommoda per veſperam & noctem hominibus & beſtiis allaturæ. At quoniam neceſſe non ſit ſupponere, dici rationi conſentanea in magicis, plurimaque quæ extant adhuc fragmenta, eorum quæ in his adhibebantur olim, adhibenturque etiam nunc, nullum rationalem ſenſum nobis exhibeant, non inficiabor, ſi contendas, quod λύκος debeat hic *Lupus* intelligi.

1 *i. e.* Fabulator, vel potius homo deformis, qualis inſuper audit Æſopus. 2 Virga eſt quam Poetæ Mercurio dant, qua dat vel adimit ſomnum, animas evocat, vel mittit in tartara, ut videtur apud Virgilium Æneid. IV. 3 Raro enim talia videntur in Poetis. 4 *Qui ſpontaneus non videtur, ſed aliquam ægritudinem animi indicat*, ex more Sardico olim in uſu, qui obtinet etiam adhuc apud quaſdam barbaras nationes: filii enim olim incolarum Sardiniæ inſulæ, patres grandævos ſenioque confectos, fuſtibus & aliis hujuſmodi trucidabant, ut a doloribus, aliiſque miſeriis hujus mundi, eos liberarent, feruntque illi tunc patres miſeri moriendo ridere ſoliti, at credendum eſt, tunc ex animo non riſiſſe.

agat. *Hi.* Abitne jam? *Ma.* Non tam procul, quin audiat te. *Mus.* Jam eſt in culinæ, ſecum neſcio quid murmurans. *Cr.* Famulam habes minime mutam. *Hi.* Ajunt, bonam famulam oportere tribus dotibus eſſe præditam, ut ſit fidelis; ut ſit deformis; ut ſit ferox; quam vulgo *malam* vocant. Fidelis non diminuit rem, deformem non ambiunt proci, ferox facile tuetur jus heri ſui Nam aliquoties opus eſt non ſolum lingua, verum etiam manibus. Hæc mea, è tribus duas habet virtutes, deformis juxta ac mala; de fide dubito. *Ch.* Linguam audivimus, ſed ego metuebam tibi à manibus. [1] *Hi.* Admovete manus peponibus, de lactucis actum eſt. Etenim ſi nunc juberem apponi lactucas, ſat ſcio carduos apponeret. Sunt & melones, [2] ſi quis hoc genere magis capitur. En fici recentes: modo decerptos à matre, [3] teſtatur lac in pedunculo. [4] A ficis, ſolet aqua ſumi, ne quid obliment [5] ſtomachum. en habetis è limpidiſſimo fonticulo vivam ac frigidiſſimam, utilem & vino diluendo. *Ch.* At ego neſcio, utrum utro diluam, vinum aqua, an aquam vino; adeo mihi hoc vinum videtur hauſtum ex eodem fonticulo Muſarum. *Hi.* Tale vinum conducit acuendis ingeniis Poëtarum, vos craſſi craſſis delectamini. *Cr.* Utinam Craſſus [6] eſſem ille beatus! *Hi.* Ego malim eſſe Codrus, [7] aut Ennius. [8] Quandoquidem mihi

 contigit

1 Margaretæ ſcil. 2 Planum eſt hic intelligi, quod vocamus *Muck-Melons*, vel *Melons*, ſimpliciter, atque in his auctor recte. Pepo enim eſt proprie *a Cucumber*, atque quum latini intelligebant, quod vocamus *a Melon*, Melonem vel Malopeponem dicebant. Porro non norant certe, hos delicioſos Melones, quos videre eſt in *Peru*, quorum quidam adæquant centum librarum pondus, neſciamque an unquam norint, hos quos vocamus *Water-Melons*. 3 *The ſery Tree.* 4 *The Stalk.* 5 *i. e.* Relinquant aliquid fæcis, & limi in ſtomacho. 6 Qui fuit forſan Romanorum omnium ditiſſimus, Triumviratum iniit, cum Julio Cæſare & Pompeio, poſtea in Parthico bello interfectus eſt. 7 Codrus hic, non ille de quo Juvenalis, Sat. I. *Vexatus toties rauci Theſeide Codri.* Et rurſus Sat. III. *Tota domus Codri rheda componitur una.* Cui ſuccinit Martialis, Lib. III. Epig. XV. Quippe ex his apparet eum fuiſſe Poetam ignobilem, & pauperem, duo quæ ſani cerebri ambit nemo; ſed eſt Codrus, Rex ille nobilis Athenienſium populique ſui amantiſſimus, qui certiſſimæ morti ſeſe obtulit pro ejus ſalute, & cujus hiſtoriam videbis in omni fere dictionario. 8 Fuit hic poeta pernobilis, de quo tamen nihil habemus niſi fragmenta, cariſſimus vixit huic Romanorum digniſſimo Scipioni Africano, ac propter mutuam amicitiam, in eodem tumulo ſepultus eſt.

contigit habere convivas tam multos, tamque inſigniter eruditos, non committam, ut nihilo doctior eos dimittam. Eſt locus in prologo Eunuchi, qui multos torquet. Nam plerique [1] codices ſic habent:

------ Sic exiſtimet; ſciat,
Reſponſum, non dictum eſſe, quia læſit prior,
Qui bene vertendo, & eas deſcribendo male, &c.

In his verbis deſidero ſenſum argutum, ac Terentio dignum. Nec enim ideo læſit prior, quia male vertit Græcas fabulas: [2] ſed quia Terentianas carpſerat. *Eu.* Juxta vulgo jactatum proverbium, *Qui peſſime canit, primus incipiet.* Cum eſſem Londini apud Thomam Linacrum,[3] virum ſic in omni genere Philoſophiæ doctiſſimum, ut nihilo ſecius has grammaticorum minutias ad unguem calleat, oſtendit mihi codicem mira vetuſtate, in quo ſic habebatur ſcriptum:

----- Sic exiſtimet, ſciat,
Reſponſum, non dictum eſſe, quale ſit: prius
Qui bene vertendo, & eas deſcribendo male,
Ex Græcis bonis, Latinas fecit non bonas:
Idem Menandri phaſma nunc nuper dedit.

Sic autem ordinandus eſt ſermo, ut *quale ſit*, indicet ſubjiciendum exemplum prioris dicti. Minitabatur ſe viciſſim reprehenſurum aliquid in fabulis ejus, à quo fuerat reprehenſus. Atque hic negat videri debere *convicium*, ſed *reſponſum*. Qui *laceſſit*, jacit dictum; qui regerit laceſſitus, *reſpondet*. Hujus rei promittit exemplum, *quale ſit*, quod Græcis dicitur, *οἷον*. Latinis; *quod genus*, aut *veluti*, ſive, *videlicet*, aut *puta*. Deinde ſubjicit reprehenſionem, in qua *prius* adverbium, reſpondet ad alterum adverbium; veluti diverſum, quod ſequitur, *nuper*: quemadmodum pronomen, *qui*, reſpondet ad dictionem, *idem*.

Veteres

1 Omnes quos novi. 2 Error hic ineſt ni fallor, mihi videtur enim hilarius ſupponere, quod ſi legatur ut ſupra, Terentius dicat Lavinium adverſarium læſiſſe ſe priorem, quia fabulas græcas male deſcripſerat, falſum hoc, dicit enim tantummodo Terentius, Lavinium, qui prior læſerat, detrectationibus ſcil. male deſcripſiſſe græcas fabulas, quæ duo differunt, prius cum ratione non congruit, poſterius bene. 3 Qui ſub Henrico octavo vivebat, ac præter ea quæ hic de eo prædicantur, fuit quoque medicus celeber ſatis.

Veteres enim Lavinii fabulas in totum damnat, quoniam jam exciderant ex hominum memoria. In his quas nuper dediſſet, certa notat loca. Mihi videtur hæc germana lectio, [1] veruſque Comici ſenſus, niſi quid diſſentit ſenatus populuſque Poeticus. [2]. *Co.* Imo pedibus omnes in tuam diſcedimus ſententiam. [3] *Eu.* At ego viciſſim à vobis quiddam leve ac facillimum diſcere cupiam; quo pacto metiendus ſit hic verſiculus:

Ex Græcis bonis, Latinas fecit non bonas.

Micate digitis. [4] *Hi.* Opinor more veterum elidi, *s*, ut ſecundo loco ſit anapæſtus. *Eu.* Accederem, niſi caſus auferendi deſineret in *is*, natura longam. Itaque ſubmota conſonante, nihilo minus manet longa vocalis. *Hi.* Vera prædicas. *Cr.* Si quis illiteratus & ignotus ingrederetur, plane crederet nos inter nos micatione digitorum, ruſticorum ludum renovare. *Le.* Nos quantum video, fruſtra micamus digitis: tu, ſi potes, expedi. *Eu.* Videte, quantula res nonnunquam torquet homines etiam eruditos. præpoſitio *ex*, pertinet ad finem carminis præcedentis:

Qui bene vertendo, & eas deſcribendo male, ex Græcis bonis, Latinas fecit non bonas. Ita

1 At mihi non, cum Eraſmi venia, nulla enim editio hanc lectionem habet, nulluſque interpres ejus mentionem facit, ac quamquam tolerabilis ſatis ſenſus per hanc lectionem detur, non admodum planus, elegans, argutus Terentioque dignus eſt ut auctoris verbis utar. Senſus imo æque bonus ſi non melior per vulgatam lectionem nobis poteſt dari; utque rem facilius percipias lector, recordare notulæ quam jamjam ſcripſimus, Terentium nempe, non dicere Adverſarium læſiſſe priorem, quia male deſcripſerat fabulas, ſed læſiſſe priorem detrectationibus ſcil. & præterea male deſcripſiſſe fabulas: ſicque tota difficultas in hoc verſu, *qui bene vertendo, & eas deſcribendo male.* At tandem difficultas omnis evaneſcet ſi cum eruditiſſima Daceria, obſervemus, *bene* hîc ſignificare, *multum*, vel *multas*, (quoniam refertur ad fabulas) ſicuti *bien* aliquoties lingua Gallica, & multoties ſonat lingua Latina, ut indubitate patet ex ipſo Cicerone, qui multoties dixit *bene mane, bene ante lucem.* Terentianorum ergo tunc ſenſus hic erit: Reſpondeo tantum non laceſſo, ſiquidem Lavinius me læſit prior, ille qui præterea in eo culpandus eſt, quod verterit Latine, multas quidem Græcas fabulas, ſed eas vertendo male, ex græcis bonis fabulis, latinas fecerit non bonas; qui ſenſus Terentio dignus ſatis, optimeque cohæret cum præcedentibus, & ſubſequentibus. 2 Jocoſa eſt imitatio ejus olim apud Romanos in decretis publicis, in his præfigebantur enim *Senatus populuſque Romanus*, &c. 3 Vide pag. 23. 4 Non agitur hîc de Luſu puerili vel ruſtico, quem vidiſti pag. 56, ſed de motu digitorum in metiendis & ſcandendis verſibus, ſicque intelligendum infra, ubi, *micdmus digitis*, &, *coepimus micare digitis.*

Ita nihil eſt ſcrupuli. *Le.* Sic eſt, per Muſas. [1] *Ca.* Quandoquidem cœpimus micare digitis, velim ut aliquis mihi verſum hunc ex Andria, digerat in ſuos pedes :

Sine invidia laudem invenias, & amicos pares.

Nam mihi ſæpe tentanti non ſucceſſit. *Le. Sine in,* jambus eſt : *vidia,* anapæſtus : *laudem in,* ſpondeus : *venias,* anapæſtus : *& ami,* rurſus anapæſtus. *Ca.* Habes jam pedes quinque, & ſuperſunt tres ſyllabæ, quarum prima eſt longa : ut nec jambum facere poſſis, aut tribrachyn. *Le.* Profecto vera prædicas. Hæremus in vado. [2] quis nos expediet ? *Eu.* Nemo melius, quam qui induxit in hoc vadum. Age Carine, ne cela, ſi quid habes inter candidos amiculos. *Ca.* Niſi me fallit memoria, videor mihi quiddam tale legiſſe apud Priſcianum, [3] qui docet apud Latinos Comicos, *v* conſonantem perinde elidi ut vocalem, quemadmodum frequenter in hac dictione, *enimvero,* ſic ut pars *enie,* faciat anapæſtum. *Le.* Itaque metire nobis. *Ca.* Faciam. *Sine inidi,* proceleuſmaticus eſt : niſi mavis elidi *i,* per ſynæreſin : ut cum Virgilius, *aureo* ponit in fine carminis heroici, pro *auro.* quod ſi placet, erit primo loco tribrachys. *dia lau,* ſpondeus eſt ; *d'inveni,* dactylus : *as & a,* dactylus : *micos,* ſpondeus : *pares,* jambus. *Sb.* Carinus nos explicuit ex hoc ſane vado. Sed eſt in eadem ſcena locus, quem haud ſcio an quiſquam animadverterit. *Hi* Obſecro profer. *Sb.* Illic hunc in modum loquitur Simo :

Sine ut eveniat, quod volo,
In Pamphilo ut nihil ſit moræ, reſtat Chremes.

Hi. Quid heic te offendit ? *Sb.* Cum, *Sine,* ſit minitantis, nihil heic ſequitur, quod faciat ad minas : Proinde ſuſpicor à Poëta ſcriptum fuiſſe,

Sin [4] *eveniat quod volo ;*

ut *Sin,* reſpondeat ad *Si,* quod præceſſit,

Si

1 Cum eâdem aſſeveratione poetica, mihi dicere liceat, ſic, *per Muſas,* habent, omnes quas nunc videre eſt editiones, *i. e.* vox *ea* eſt finis verſus, non vox *male,* at ea laus credo, noſtro Eraſmo debetur. 2 Proverbia i. eſt locutio, ſumpta a navigio, quod illidens & hærens vado, curſum inſtitutum tenere non poteſt. 3 Qui Grammaticus fuit Athenis percelebris, Imperatoris Juſtini tui tempore. 4 Nullam vidi editionem quæ ſic non haberet, ibique nulla difficultas, ſi obſerves, *ſin* ſignificare *aut ſi.*

Si propter amorem uxorem nolit ducere.

Proponit enim ſenex duas partes inter ſe diverſas: Si Pamphilus ob amorem Glycerii recuſat nuptias, erit quod cum illo expoſtulem: ſin ille non recuſarit, tum mihi reſtat exorandus Chremes. Porro hyperbaton longius fecit interpellatio Soſiæ, & ſtomachus [1] Simonis in Davum. *Hi.* Mus, porrige mihi codicem. *Cr.* Committis tu muri [2] codicem? *Hi.* Tutius, quam vinum. Diſpeream niſi verum dixit Sbrulius. *Pa.* Trade mihi codicem, ut oſtendam alium ſcrupulum. In prologo Eunuchi verſus hic non conſtat:

Habeo alia multa, quæ nunc condonabuntur.

Quanquam enim Comici Latini præcipue ſumunt ſibi multam libertatem in hoc genere carminis, tamen nuſquam memini illos ſenarium claudere ſpondeo: niſi forte legendum eſt, *condonabitur*,[3] ἀπροσώπως [4] aut *condonabimus*, mutato numero perſonæ. *Ma.* O mores vere Poëticos! In ipſo limine convivii micant digitis, & librum adhibent. Luſus [5] & litteras præſtat ſervare in menſas ſecundas. *Cr.* Non omnino peſſimum conſilium dat Margareta; obtemperabitur: placato ſtomacho revocabimus luſum, interim digitis micabimus in diſco. *Hi.* Videte luxum Poëticum. Habetis triplex ovorum genus, elixa, aſſa, frixa: omnia recentiſſima ſunt, intra biduum nata. *Pa.* Ego butyri eſum non fero: ſi frixa ſunt oleo, perplacebunt. *Hi.* Abi, puer, diſce ex Margareta, in utro frixa ſint. *Mus.* In neutro, inquit. *Hi.* Nec in butyro, nec oleo? In quo igitur? *Mus.* In lixivio, ut ait. *Cr.* Qualis percunctatio, talis reſponſio. Quid negotii eſt dignoſcere butyrum ab oleo? *Ca.* Præſertim his, qui tam facillime diſcernunt lactucam è beta. *Hi.* Ha-

1 *Ira.* 2 *Mus* enim nomen pueri, ſignificat, *a Rat*, animal corrodens, codices, inter alia. 3 Hæc eſt vulgatior, & Latinior lectio, ibique non major difficultas, quam in hac Phraſi, *vere pœnitens peccata condonabitur*, quæ vel a pueris facile ſatis intelligitur, quamquam cum regulis grammaticæ non facile quadret, ſed ſic valet uſus, apud puriſſimæ Latinitatis auctorem noſtrum nunc Terentium. 4 *Imperſonaliter*, at iſtuc error eſt, ſic enim proprie verbum non accipitur, etenim ex præcedenti nota intelligere potes, perſonam verbi ſubintelligi, quæ eſt adverſarius Terentii. 5 Supponitur ancilla credere, eos ludere luſum digitorum puerilem & ruſticum, de quo alibi jam.

Hi. Habetis ovationem, ſequetur aliquando triumphus. [1] Heus, puer, circumfer oculos. Nihilne vides heic deeſſe ? *Mus.* Permulta. *Hi.* Hæc ova deſiderant condimentum, quo temperetur calor. *Mus.* Quodvis ? *Hi.* Dic ut ex contuſis vitis claviculis mittat nobis ſuccum. *Mus.* Dicam. *Hi.* Quid huc redis inanis ? *Mus.* Negat è clavis [2] ſuccum exprimi ſolere. *Le.* O famulam ! *Sb.* Certe fabulis condiemus ova noſtra. In Epodis Horatianis offendi locum quendam, non depravatum, [3] quod ad ſcripturam attinet, ſed depravate interpretatum, nec a Mancinello [4] ſolum, cæteriſque recentioribus, verum etiam ab ipſo Porphyrione. [5] Locus eſt in carmine, quo canit palinodiam [6] Canidiæ veneficæ :

Tuuſque venter Pactumejus, [7] & tuo
Cruore rubros obſtetrix pannos lavit,
Utcunque fortis exilis puerpera.

Exiſtimant enim omnes heic, *exilis*, nomen eſſe, cum ſit verbum. Adſcribam verba Porphyrionis, ſi tamen illius eſſe credendum eſt : *Exilem autem*, inquit, *ſub illa ſpecie, quaſi puerperio facta ſit deformis : per exilitatem corporis maciem naturalem dicit.* Pudendus lapſus, ſi vir tantus non ſenſit metri legem reclamare huic ſenſui. Neque enim quartus locus admittit ſpondæum. Verum Poëta jocatur illam vere peperiſſe, quanquam non diu languiſſet, ac decubuiſſet à partu, ſed ſtatim exiliiſſet è lecto, quemadmodum ſolent quædam fortes puerperæ. *Hi.* Habemus tibi gratiam

1 Vide pag. 118. & intelliges verborum ludum. 2 Illudit moroſa ancilla dominum, quaſi crediderit claviculas eſſe diminutivum clavi, prout res poteſt eſſe, ſi ad vocis formationem & ſonum ſolum attendas. 3 At depravate credo, legit bonus & doctus Eraſmus, ut videbis infra. 4 Qui ſcripſit notas ſuper aliis auctoribus. 5 Alio antiquiſſimo Horatii interprete. 6 Quid Palinodia ſit, diſces ex dictionario, ſed originem accipe, Steſichorus Poeta, poſtquam Helenam carmine vituperaſſet, viſu orbatus eſt, monitu ergo Achillis Palinodiam cecinit, *i. e.* Helenam prius vituperatam, carmine contrario laudavit & celebravit, quo recuperavit viſum. 7 Legendum ut jam indicavimus, cum omnibus novis interpretibus, non *Pactumeius*, (cum qua voce nullus Horatianis tolerabilis ſenſus poteſt adſcribi) ſed *Partumeius*, *i. e.* qui æque facile parit ac meiit, tuncque nulla fere difficultas in Horatianis, ſi obſerves omnia hæc ironice dici de venefica, vel in veneficam, quæ ſimulabat peperiſſe, cum nulla peperiſſet, fœcundæ enim veneficæ nullæ cenſentur, nec fuerunt unquam, verſus autem, Epod. XVII.

gratiam Sbruli, qui tam laute condieris ova noſtra. *Le.* Iſti non diſſimile eſt, quod legitur in primo Odarum libro. [1] odæ initium eſt: *Tu ne quæſieris.* Sic autem habet conſtans lectio: *Neu Babylonios Tentaris numeros, ut melius quidquid erit pati.* Hunc locum ita tranſiliunt veteres interpretes, quaſi nihil habeat ſcrupuli: ſolus Mancinellus ſentiens orationem imperfectam, jubet addi, *poſſis.* *Sb.* Habes aliquid de hac re compertius? *Le.* Neſcio. ſed mihi videtur Horatius Græci ſermonis idioma reddidiſſe, quod nullus Poëtarum facit libentius aut frequentius: nam Græcis eſt familiare, àparemphaton [2] adjungere huic dictioni ὡς & ὥϛε. Sic Horatius, *ut pati.* pro, *ut patiaris.* Quanquam quod divinat Mancinellus, non eſt prorſus abſurdum. *Hi.* Mihi vehementer arridet quod dicis. Curre, Mus, & adfer ſi quid eſt reliquum. *Cr.* Quid iſtud eſt novarum deliciarum? *Hi.* Hic eſt cucumis ſectus in laminulas: hoc eſt jus ex coctis inteſtinis cucurbitæ; conducit lubricandis inteſtinis. *Sb.* O cœnam vere medicam! *Hi.* Boni conſulite. Mox aderit gallina, ex corte noſtra. *Sb.* Commutabimus tibi nomen, & pro Hilario vocabimus Apicium. [3] *Hi.* Age nunc, ridete quantum voletis; cras fortaſſe ſerio laudabitis hanc cœnam. *Sb.* Qui ſic? *Hi.* Cum ſenſeris tibi probe conditum eſſe prandium. *Sb.* Fame? *Hi.* Scilicet. *Cr.* Scis, Hilari, quid provinciæ te vellem ſuſcipere? *Hi.* Sciam, ſi dixeris. *Cr.* Chorus [4] canit hymnos quoſdam non indoctos, ſed per indoctos multis locis depravatos: eos cuperem tua opera nobis reſtitui. Ut autem exemplum proferam, ita canimus:

Hoſtis Herodes impie,
Chriſtum venire quid times?

Ordo dictionis unius inverſus, geminum vitium invexit carmini. Nam *hoſtis*, cum trochæum efficiat, nullum habet locum in carmine iambico: & *Hero*, ſpondeus, non recipitur in ſede ſecunda. Nec dubium eſt quin verſus ita primum ſcriptus ſit: *Herodes hoſtis*

1 Od. XI. 2 *Infinitivum*, vox græca eſt proprie. 3 Vide pag. 72. 4 Eccleſiæ ſcil.

tis impie. Jam epithetum, *impie*, mollius cohæret cum *hoſtis*, quam cum *Herodes.* Porro quoniam *Herodes* dictio Græca eſt, η vertitur in ε, in caſu vocandi, ut, Σωκράτης, ὦ Σώκρατες, quemadmodum & in Ἀγάμεμνον, ω mega, recti [1] caſus, vertitur in ο micron. Rurſum ita canimus hymnum :

Jeſu corona virginum,
Quem mater illa concepit,
Quæ ſola virgo parturit.

Dubium non eſt, quin, *concipit*, ſit pronuntiandum. Nam temporis hypallage gratiam etiam addit ſermoni. Ridiculum autem eſt nos offendi in *concipit*, cum ſequatur, *parturit. Hi.* Iſtius generis & ipſe permulta offendi, nec pigebit olim huic rei aliquot dierum opellam dare. Nam mihi videtur Ambroſius [2] in hoc carmine non parum habere gratiæ : adeo fere finit dimetrum dictione triſyllaba, & cæſuram fere collocat in fine dictionis. Id crebrius apud eum fit, quam ut caſus videri poſſit. Si quæritis exemplum : *Deus creator*; heic eſt penthemimeris, accinitur, *omnium* : *Polique rector*, accinitur, *veſtiens* ; *Diem decoro*, accinitur, *lumine* : *Noctem ſoporis*, accinitur, *gratia.* Sed adeſt gallina ſatis obeſa, quæ mihi totis decem annis peperit ova, & excluſit pullos. [3] *Cr.* Indigna erat quæ necaretur. *Ca.* Si licet aliquid admiſcere de ſtudiis ſeverioribus, habeo, quod proponam. *Hi.* Modo ne nimium ſit tetricum. *Ca.* Non eſt. Cœpi nuper legere Senecæ epiſtolas, & in ipſo ſtatim portu, quod ajunt, impegi. [4] Locus eſt in prima epiſtola : *Et ſi volueris*, inquit, *attendere, magna vitæ pars elabitur male agentibus, maxima nihil agentibus, tota aliud agentibus.* In hac ſententia affectat neſcio quid anguſtiæ, quod ego non ſatis aſſequor. *Le.* Divinabo, ſi voles. *Ca.* Maxime. *Le.* Nemo perpetuo peccat. Et tamen luxu, libidine, ambitione, cæteriſque vitiis, magna vitæ portio perit nihil agentibus.

1 *Nominativi.* 2 Eum vidiſti pag. 125, & eſt horum hymnorum auctor. 3 Digna poetis eſca. 4 *Hæſi in principio*, a portu enim incipit navigatio, & citatus locus habetur in Epiſtolarum prima, ad Lucilium.

tibus. Porro *nihil agere* dicuntur, non qui vivunt in otio, ſed qui rebus frivolis & nihil ad felicitatem conducentibus occupantur. Inde proverbium, *Satius eſt ceſſare, quam nihil agere.* [1] Sed tota vita perit aliud agentibus. *Aliud agere* dicitur, qui non eſt attentus ad id, quod agit. Perit igitur tota vita, quoniam dum vacamus vitiis, aliud agimus: dum vacamus frivolis, aliud agimus: dum ſtudemus Philoſophiæ, quoniam id facimus ſupine & oſcitanter, aliud agimus, parum attenti, velut ad rem minime ſeriam. Hæc interpretatio ſi parum arridet, numeretur hæc ſententia Senecæ inter eas, quas in hoc ſcriptore damnat A. Gellius, [2] ut frivole argutas. *Hi.* Mihi ſane ſatis arridet. (Sed interim ſtrenue ad gallinam. Nolim vos falli, nihil præterea parati eſt.) quadrat enim ad id quod præceſſit: *Turpiſſima eſt jactura, quæ per negligentiam fit.* Id autem declarat hac trimembri ſententia. At paullo poſt videor mihi videre mendum; *Mortem non proſpicimus, magna pars ejus jam præteriit.* Nam legendum arbitror, *Mortem proſpicimus.* [3] Proſpicimus enim quæ procul abſunt, cum mors magna ex parte præterierit nobis. *Le.* Si ſibi permittunt Philoſophi, ut aliquando divertant in prata [4] Muſarum, fortaſſe non videbitur abſurdum, ſi nos aliquando vel animi gratia divertamus in illorum regionem. *Hi.* Quid ni? *Le.* Cum nuper relegerem librum Ariſtotelis, quem inſcripſit περὶ τῶν ἐλέγχων, [5] quorum argumentum eſt Rhetoribus cum Philoſophis magna ex parte commune, comperi inſignes errores interpretum. Neque dubitandum eſt, quin heic qui Græce neſciunt, in multis locis egregie delirarint. Ariſtoteles enim proponit hujuſmodi genus ambigui, quod naſcitur ex voce, quæ

1 Vide pag. 15. 2 Hanc vidiſti pag. 61: plurimaque vere reprehendenda ſunt in Seneca, illud præſertim quod omnia velit veloti per ſententias enuntiare, affectans ſalem quemdam ſibi peculiarem, atque Antitheſin in omnibus, uno verbo ejus ſtylus, neque ſimplex, neque ingenuus ſatis. 3 Nullam vidi editionem, quæ non haberet ſimpliciter *mortem proſpicimus,* ſine particula *non,* at Eraſmus forſan ipſe in cauſa eſt. 4 Siquidem omnia vernant, veluti in pratis, apud poetas, muſarum filios, vel potius diſcipulos. 5 *De argumentis,* vel *de argumentationibus.*

quæ eadem declarat diverſa : [1] ὅτι μανθάνουσιν οἱ ἐπιστάμενοι, τὰ γὰρ ἀποστοματιζόμενα μανθάνουσιν οἱ γραμματικοί· τὸ γὰρ μανθάνειν ὁμώνυμον, τό, τε ξυνιέναι χρώμενον τῇ ἐπιστήμῃ, καὶ τὸ λαμβάνειν τὴν ἐπιστήμην. Id verterunt in hunc modum : *Quoniam diſcunt ſcientes : Nam ſecundum os grammatici diſcunt : Diſcere enim æquivocum, ad intelligere eum qui utitur diſciplina, & accipere diſciplinam. Hi.* Viſus es mihi nunc Hebraice loqui, non Latine. *Le.* Eſtne quiſquam veſtrum, qui audivit heic ullam vocem æquivocam ? *Hi.* Nullam. *Le.* Quid igitur ſtultius, quam, id velle vertere, quod verti non poterat ? Neque enim quemadmodum Græcis μανθάνειν, ſonat, μαθεῖν & μαθητεύειν· ita Latinis *diſcere*, doctrinam accipere, aut tradere. quanquam an hoc ſit verum, neſcio : magis arbitror ſic, μανθάνειν eſſe anceps apud Græcos, quemadmodum *cognoſcere* apud Latinos. Cognoſcit enim qui novit ; & cognoſcit judex, qui diſcit cauſſam. Sic, opinor, Græcis μανθάνειν dicitur præceptor, qui exigit prælecta pueris, & pueri quibus prælegitur. Quam vero venuſte reddidit, [2] τὰ γὰρ ἀποστοματιζόμενα μανθάνουσιν οἱ γραμματικοί; *Nam ſecundum os grammatici diſcunt.* cum vertere debuerit; *Nam grammatici quæ dictant, docent.* Hic interpretis erat aliud exemplum ſuppo-

1 In omnibus linguis ejuſmodi ſunt voces æquivocæ, impoſſibile eſt ergo phraſes ubi reperiuntur, (cum data ſcil. opera æquivocatio iis ineſt, ſiquidem tunc æquivocatio eſt pars eſſentialis auctoris ſenſus) bene vertere in alias linguas, niſi illæ aliæ linguæ, habeant quoque voces ſimiliter omnino æquivocas, iiſque perfecte reſpondentes, ad id ergo debent interpretes attendere, at cum non faciant plerumque, & forſan plerumque æquivocationem quæ intenditur non percipiant, non mirum ſi mancas quales hic nobis interpretationes dent. Nunc autem ſi velis lector, me verbum facere, de immediate ſubſequenti æquivocatione, res omnis huc redit, quod ſcil. verbum μανθάνειν, ſit æquivocum, ſignificans, ut plurimis placet, *docere*, & *diſcere*, vel ut magis noſtro Eraſmo arridet, *noſcere jam rem aliquam, & ad eam cognoſcendam animum appellere*, intricatus enim & confuſus, hic ſicut alibi, parumper eſt, arguti Ariſtotelis græcus ſermo, at propterea hic & in ſimilibus culpa non vacant interpretes ; cum phraſes, vel verba, data opera æquivoca, per alia non æque æquivoca nobis reddant, ſine ulla animadverſione, qua de differentia edoceamur. 2 Ironice dictum intelligatur ſiquidem peſſime reddita ſunt quæ ſequuntur, ut auctor obſervat bene.

ſupponere, quod non eadem verba, ſed eandem rei ſpeciem exhiberet. Quanquam hoc loco ſuſpicor etiam in Græca ſcriptura nonnihil eſſe mendæ; ſcribendum autem, *ὁμώνυμον τῷ τε ξυνιέναι καὶ τῷ λαμβάνειν*. Paulo poſt ſubjicit aliud exemplum ambigui, quod naſcitur non ex vario vocis ejuſdem ſignificatu, ſed ex diverſa connexione: [1] τὸ, Βούλεσθε λαβεῖν με τοὺς πολεμίους, [2] *Velle me accipere pugnantes*. Sic enim vertit, pro eo quod erat, *Velle me capere hoſtes*. Et, ſi legas *βούλεσθε*, ſermo fit dilucidior: *Vultis me capere hoſtes?* Nam pronomen poteſt præcedere verbum *capere*, & poteſt ſequi. Si præcedat, hic erit ſenſus: *Vultis ut ego capiam hoſtes?* Si ſequatur, erit hic: *Vultis ut hoſtes me capiant?* Subjicit ejuſdem generis aliud exemplum, *ἆρ' ὅ τις γινώσκει τοῦτο γινώσκει*; [3] id eſt, *An quod quis novit, hoc novit*: Ambiguitas eſt in *τοῦτο*. Id ſi ſumatur accuſandi caſu, ſenſus erit: *Quicquid alicui cognitum eſt, id illi cognitum eſſe.* Sin nominandi caſu, ſenſus hic erit; *Quam rem quis intelligit, ea intelligit.* quaſi cognoſci non poſſit, niſi quid viciſſim cognoſcat. Rurſus aliud ſubjicit, *ἆρ' ὅ τις ὁρᾷ τοῦτο ὁρᾷ, ὁρᾷ δὲ τὸν κίονα, ὥστε ὁρᾷ ὁ κίων. an quod quis videt, id videt? ſed videt columnam; columna igitur videt.* Rurſus in *τοῦτο* eſt ambiguitas, quam prius indicavimus. Verum hæc utcunque reddi poterant Latinis auribus: quod ſequitur, nullo modo reddi poterat;

1 De hac æquivocationis ſpecie dicendum venit, quod diverſo modo poſſit habere locum in diverſis linguis, imo generaliter loquendo locum habeat in omnibus, nulla enim credo eſt fere lingua in qua aliquando eadem vox cum diverſis vocibus vel modis loquendi juncta, diverſa non ſignificet, ſed in hac ſpecie quæ hic potiſſimum intenditur, longe majorem affinitatem lingua Græca habet cum Latina, quam cum ulla alia quavis quam norim. 2 Hæc ſpecies locum habet plerumque in lingua Latina, æque ac in Græca, exemplumque hic citatum, omnino ſimile eſt, huic tam noto oraculo, quod Pyrrho ab Apolline datum fertur; *Aio te Æacida Romanos vincere poſſe*, cujus ambiguitatem & in quo ſita ſit, quivis puer tantiſper Latinis edoctus novit. 3 Super hoc ſecundo exemplo nihil habeo dicendum, ſiquidem res peroptime & planiſſime ab auctore explicatur: habeatque locum notula hæc, in tertio ſubſequenti exemplo utpote omnino ſimili.

rat : *ἆρα ὃ σὺ φῂς εἶναι, τοῦτο σὺ φῂς εἶναι ; φῂς δὲ λίθον εἶναι, σὺ ἆρα φῂς λίθος εἶναι.* [1] Quod illi ſic reddiderunt : *Putas quod tu dicis eſſe, hoc tu dicis eſſe ? dicis autem lapidem eſſe, tu ergo lapis dicis eſſe.* Obſecro, quis omnino ſenſus humanus ex his verbis percipi poſſit ? Ambiguitas enim partim pendet ex idiomate Græci ſermonis, quæ eſt in majore ac minore : quanquam in majore eſt & alia ambiguitas, in duabus dictionibus *ὃ* & *τοῦτο*, quæ ſi capiantur nominandi caſu, ſenſus erit : *Quidquid te dicis eſſe, hoc tu es.* Sin accuſandi, ſenſus erit : *Quamcunque rem tu dicis eſſe, eam dicis eſſe.* & ad hunc ſenſum ſubſumit, *λίθον φῂς εἶναι.* Sed ad priorem colligit, *σὺ ἆρα φῂς λίθος εἶναι.* Græci ſermonis proprietatem ſemel auſus eſt imitari Catullus : [2]

Phaſelus iſte, quem videtis, hoſpites,
Ait fuiſſe navium celerrimus.

Sic enim ferebatur hic verſus in antiquioribus editionibus. Hoc ignorato, neceſſe eſt multis modis delirare eos, qui in hæc loca ſcribunt commentarios. Ne id quidem quod inibi continenter ſequitur, Latino poteſt eſſe perſpicuum : Καὶ *ἆρα ἐστι σιγῶντα λέγειν, διττὸν γάρ ἐστι, τὸ σιγῶντα λέγειν, τό τε τὸν λέγοντα σιγᾶν, καὶ τὸ τὰ λεγόμενα.* [3] Id reddiderunt hunc in modum : *Et putas, eſt tacentem dicere ? Duplex enim eſt, tacentem dicere, & hunc dicere tacentem, & quæ dicuntur.* An non hæc Sibyllæ foliis [4] ob-

1 Super hoc quarto exemplo mihi dicendum venit, quod ſicut præcedens, ſit fallax ſyllogiſmus, ſed longe magis æquivocus, imo mire, propter Græci ſermonis proprietatem, eoque ſupra omnia probare intendit ſophiſta, ex eo quod quis dixerit lapidem exiſtere, eum dixiſſe ſe eſſe lapidem : intelligenti Græca res palam eſt, non intelligenti pluribus verbis opus eſſet quam quæ velimus ſuper talibus congerere, & dubitandum forſan, an candidus lector, poſt magnam Græcanicam battalogiam, rem melius quam per hæc pauca nunc verba, intelligeret. 2 Poeta notiſſimus Marii & Syllæ tempore, verſus citati bene fluunt quidem, proprietatemque Græci ſermonis bene imitantur, ſed ſi nullos alios ſcripſiſſet Catullus, non apud me audiret, fere Poetarum Romanorum jucundior, ingenioſior & elegantior. 3 Hoc totum prout hic ſcribitur, merum Babel eſt, proindeque obſervabo tantum, *σιγῶντα λέγειν* eſſe vere æquivocam locutionem ; poteſt enim ſignificare, vel quod homo ſilens loquatur, quo ſenſu falſa propoſitio eſt, vel quod quis dicat alium ſilere. 4 Vide pag. 147.

obſcuriora? *Mi.* Mihi nec Græca ſatis liquent. *Le.* Exponam pro mea divinatione: *An poſſibile eſt tacentem dicere?* Hæc interrogatio duplicem habet ſenſum; quorum alter eſt falſus & abſurdus; alter eſſe poteſt verus. Nam fieri non poteſt, ut qui loquitur, non dicat ea quæ loquitur, hoc eſt, ut loquendo taceat: ſed fieri poteſt, ut is qui loquitur, taceat eum qui loquitur. Quanquam hoc exemplum recidit in alteram formam, quam paullo poſt ſubjicit. Rurſum illud admiror: [1] quod mox in genere ambiguitatis, quæ naſcitur ex pluribus dictionibus conjunctis, mutarint Græci vocem *ſæculi* in litteras, ἐπίςαϑζ τὰ γράμματα. cum Latini codices habeant, *ſcire ſæculum.* Heic enim duplex ſenſus naſcitur, vel ut ipſum ſæculum ſciat aliquid, vel ut aliquis ſciat ſæculum. Verum hoc mollius eſt in αἰῶνα ſive in κόσμον, quam in γράμματα. Nam litteræ dicuntur abſurde ſcire quippiam. Verum nihil abſurdi ſit, ſi quis dicat, aliquid noſtro ſæculo notum eſſe; aut aliquem noſſe ſuum ſæculum. Jam aliquanto poſt, ubi proponit exemplum ambigui ex accentu [2] non veritus eſt interpres pro verbis Homeri, ſupponere Virgiliana, cum eadem fuerit neceſſitas in illo exemplo, *Quidquid dicis eſſe, hoc eſt.* Ex Homero refert Ariſtoteles, ȣ̃ καταπύθεται ὄμβρῳ. Si ȣ̃ adſpiretur ac circumflectatur, ſonat, *Cujus computreſcit pluvia*: ſin ȣ̓ ſit exile & acutum, ſonat, *Non computreſcit pluvia.* Atque hoc quidem ſumtum eſt ex Iliad. Ψ. Alterum eſt, Διδόμεν δέ οἱ εὖχος ἀρέσθαι. accentu collocato ſuper penultimam, ſonat, *concede illi*: ſin

1 Non ſine cauſa certe, nam immutatio quam miratur, repugnat ſenſui communi, etenim ſi ponas γράμματα, non αἰῶνα, vel κόσμον, nullus erit locus æquivocationi quæ intenditur, ut auctor obſervat bene. 2 Hæc ambiguitatis ſpecies Græcæ linguæ eſt fere propria, ut pote quæ ſola accentibus hujuſmodi utatur, affine quid tamen in quibuſdam vocibus habemus nos, cum habeamus verba, quæ non differunt, niſi quod vel cum aſpiratione vel ſine aſpiratione pronunciantur. Cœterum, cum huic rei affinia quatuor ſubſequentia citata exempla, duo Græca & totidem Latina magni momenti non ſint, Imo fere nulla ſit æquivocatio in duobus Latinis, cum ſcribuntur, taliumque jam nos tædeat, ea prætermiſimus innotata, ut citius ad jucundiora procedamus.

ſin ſuper primam, *δίδομεν*, ſonat, *damus*. At Poëta non ſentit Jovem dicere, *concedimus illi*: ſed Jupiter mandat ipſi ſomnio, ut illi, ad quem mittitur, concedat potiri voto. Dictum eſt nim *διδομεν* pro *διδόναι*. Pro his duobus Homericis ſubjecerunt hæc ex noſtris Poëtis, velut illud ex Odis Horatii:

Me tuo longas pereunte noctes
Lydia dormis.

Etenim ſi accentus ſit in, *Me*, correpto: & *Tu*, ſit grave, unica dictio eſt, *Metuo*, id eſt, timeo. Quanquam hæc ambiguitas pendet non ſolum ex accentu, verum etiam ex compoſitione. Alterum ſuppoſuerunt ex Virgilio:

Heu quia nam tanti cinxerunt æthera nimbi!

Quanquam hæc quoque ex compoſitione naſcitur ambiguitas. *Hi*. Sunt iſta quidem arguta, [1] dignaque cognitu, [2] Leonarde: ſed interim vereor, ne cui convivium hoc ſophiſticum [3] videatur magis, quam poëticum: alias, ſi videbitur, vel totum diem venabimur Elenchos in Elenchis. [4] *Le*. Hoc eſt, in luco ligna, in mari quæremus aquam. *Hi*. Ubi eſt meus Mus? *Mus*. Adeſt. *Hi*. Mone Margaretam, ut tradat bellaria. *Mus*. Adeo. *Hi*. Rurſum ades vacuus? *Mus*. Negat ſe de bellariis cogitaſſe, & ait ſatis diu ſeſſum eſſe. *Hi*. Vereor ne ſi diutius heic philoſophemur, illa nobis menſam ſubvertat; quemadmodum Xanthippe [5] Socrati: conſultius eſt igitur ut bellaria ſumamus in horto: ibi ſimul & ambulabimus & liberi nugabimur. Interea ſibi quiſque decerpat ex arbore quod lubet. *Co*. Placet conſilium. *Hi*. Eſt illic fonticulus quovis vino ſuavior. *Ca*. Quî fit, ut hortus tuus magis niteat, quam aula? *Hi*. Quia heic verſor frequentius. Si quid arridet hic, ne parcite noſtris opibus hortenſibus. Jam ſic ſatis videtur deambulatum, quid ſi conſidamus huc ſub tilia, & Muſas [6] cica-

1 Nimis forſan. 2 Modo ſcil. quis non utatur ipſe, & non patiatur ſibi fucum per ea fieri ab aliis. 3 Quidni magna ex parte? nec aliter credo cenſebat Eraſmus ipſe, ſed voluit nos de omnibus fere edocere, hæc vera cauſa credo, cur talia in hoc colloquio nobis dederit, & forſan non inutile erit, talia noviſſe tantiſper. 4 Quid aliud ibi velles venari quæſo? 5 Jam vidiſti plus ſemel. 6 Ut juvent nos in condendis carminibus.

cleamus? *Pa.* Age fiat. *Hi.* Thema ſuppeditet hortus ipſe. *Pa.* Si præceſſeris, ſequemur. *Hi.* Age faciam. *Præpoſtere facit, cui variis deliciis niteat hortus, cum animum habeat nullis diſciplinis, nullis virtutibus excultum.* *Le.* Credemus adeſſe Muſas, ſi reddideris eandem ſententiam carmine. *Hi.* Hoc mihi longe proclivius, proſam orationem vertere carmine, quam argentum commutare auro. *Le.* Dic igitur.

Hi. *Cui renidet hortus undiquaque floſculis,*
Animumque nullis expolitum dotibus
Squalere patitur, is facit præpoſtere.

Habetis carmen Muſis & Apolline nullo. [1] Sed elegans fuerit, ſi ſinguli hanc ſententiam diverſo genere carminis reddatis. *Le.* Qui vicerit, quid præmii feret? *Hi.* Hunc calathum onuſtum malis, aut prunis, aut ceraſis, aut meſpilis, aut piris; aut ſi quid aliud magis adblanditur? [2] *Le.* Quis erit arbiter certaminis? *Hi.* Quis niſi Crato? Et idcirco ſolus non certabit, quo magis auſcultet. *Cr.* Vereor ne talem ſitis habituri judicem, qualem olim habebant coccyx & luſcinia, [3] inter ſe de canendi gloria decertantes. *Hi.* Sat eſt, ſi places omnibus. *Co.* Placet arbiter, incipe Leonarde.

Le. *Cui tot deliciis renidet hortus,*
Herbis, floribus, arborumque fœtu,
Et multo & vario; nec excolendum
Curat pectus & artibus probatis,
Et virtutibus, is mihi videtur
Lævo judicio, parumque recto. Dixi.

Hi. Carinus arrodit unguem. exſpectamus aliquid elaboratum. *Ca.* Nulla adeſt Muſa:

Cura cui eſt, ut niteat hortus floſculis ac fœtibus,
Negligenti excolere pectus diſciplinis optimis?
Hic labore, mihi ut videtur, ringitur præpoſtero.

Hi. Non fruſtra arroſus eſt unguis. *Eu.* Quoniam ordo me vocat, ne nihil adferam: [4]

Qui

1 Carmen contemnendum, quod Muſæ & Apollo non afflaverunt; ex Martiali, Lib. II. Epig. LXXXIX. *Carmina quod ſcribis, Muſis & Apolline nullo laudari debes: hoc Ciceronis habes.* 2 *Placet.* 3 Indoctum atque ineptum judicem ergo, ſiquidem apologus notus fert eos habuiſſe aſinum judicem de cantu. 4 Subauditur *aliquam ſententiam*, vel aliquid ſimile.

Qui ſtudet, ut variis niteat cultiſſimus hortus
Deliciis, patiens animum ſqualere, nec ullis
Artibus expoliens, huic eſt præpoſtera cura.

Hi. Non eſt, cur exſtimulemus Sbrulium. Nam ille ſic ſcatet verſibus, ut plerunque vel imprudens effundat carmina.

Sb. *Cui vernat hortus cultus & elegans,*
Nec pectus ullis artibus excolit,
Præpoſtera is cura laborat.
Sit ratio tibi prima mentis.

Pa. *Quiſquis accurat variis ut hortus*
Floribus vernet, neque pectus idem
Artibus ſanctis colit, hunc habet præ- [1]
poſtera cura.

Hi. Nunc experiamur, cui hortus ſuppeditet plures ſententias. *Le.* Quidni faciat tam dives? Vel hoc roſetum mihi ſuggeret quod dicam. Ut brevis eſt roſæ nitor, ita fugax eſt juventus: properas carpere roſam, prius quam marceſcat: magis adnitendum eſt, ne ſine fructu tibi effluat juventus. *Hi.* Thema ſatis aptum carmini. *Ca.* Ut inter arbores ſuus cuique fœtus eſt, ita inter homines ſuæ cuique dotes ſunt. *Eu.* Ut terra ſi excolatur, varias opes gignit in uſus humanos, neglecta, ſpinis ac vepribus obducitur: ita hominis ingenium ſi excolatur optimis ſtudiis, plurimas edit virtutes: ſin negligas, variis occupatur vitiis. *Sb.* Hortus quot annis colendus eſt, ut niteat; animus ſemel excultus honeſtis ſtudiis, perpetuo floret ac vernat. *Pa.* Ut amœnitas hortorum non avocat animum ab honeſtis ſtudiis, ſed ad hæc invitat potius; ita quærendi ſunt luſus ac joci, qui non abſunt à litteris. *Ai.* Euge, video examen [2] ſententiarum. Nunc ad verſus: ſed antequam id aggrediamur, mea ſententia, fuerit exercitatio nec inelegans, nec infrugifera, ſi primam ſententiam toties reddamus Græcis verſiculis, quoties reddidimus Latinis. Heic auſpicabitur Leonardus, jam olim familiaris Muſis Græcanicis. *Le.* Ineptiam, ſi jubes. *Hi.* Jubeo atque impero.

Le.

1 Uſus eſt ſatis frequens apud Horatium præſertim ſic vocem dividere, cum verſus neceſſitas requirit. 2 *Agmen*, ne erres.

Le. Ὧ κῆπός ἐστιν ἄνθεσιν γελῶν καλοῖς,
Ὁ δ' νοῦς μάλ' αὐχμῶν τοῖς καλοῖς μαθήμασιν,
Οὐκ ἔστι κομψὸς, οὗτος οὐκ ὀρθῶς φρονεῖ,
Περὶ πλείονος ποιῶν τὰ φαῦλ' ἢ κρείττονα. [1]

Ego præſulem egi; [2] ſuccedet qui volet. *Hi.* Carinus. *Ca.* Imo Hilarius. *Le.* Sed video Margaretam intervenire: adfert neſcio quid deliciarum. *Hi.* Si id fecerit, me fefellerit mea furia. Quid adfers? *Ma.* Sinapi, quo condiatis veſtra bellaria. An non pudet heic garrire in multam noctem? & poſtea vos Poëtæ multa blateratis in loquacitatem fœminarum. *Cr.* Haud male monet Margareta: jam tempus eſt, ut ſuum quiſque nidum adeat, alias in hoc pulcerrimo certaminis genere, vel ſolidum [3] diem conſumemus. *Hi.* Sed cui addicis præmium? *Cr.* In præſentia quidem mihi ipſi addico. Nullus enim vicit præter unum me. *Hi.* Quî viciſti, qui non certaveris? *Cr.* Vos certaſtis, at non decertaſtis. Ego, quod nemo veſtrum potuit, vici Margaretam. *Ca.* Hilari, æquum poſtulat; auferat calathum.

Inquiſitio de fide.

AULUS, BARBATIUS.

Au. PUerorum [4] eſt cantilena, *Saluta libenter*: Verum haud ſcio, an mihi fas ſit tibi dicere ſalutem. *Ba.* Equidem malim qui det ſalutem, quam qui dicat. Sed quam ob rem iſtuc ais, Aule? *Au.* Quam ob rem? Quia, ſi ſcire vis, oles aut ſulphur, aut fulmen Jovis. [5] *Ba.* Sunt & Vejoves, [6] ſunt bruta [7] fulmina, multum etiam origine diſſidentia à fatidicis. [8] Nam, ut ſuſpicor, tu de anathemate [9] ſentis. *Au.* Rem conjectas. *Ba.* Audivi quidem hor-

1 I. e. *Cui hortus ridet bellis floribus, mens vero nudata eſt bonis præceptis, non elegans eſt neque recte ſapit, cum potioribus vilia præponat.* 2 Quoniam dat primus Græca Carmina, quamquam nullus poſt eum, ut videbis. 3 *Totum.* 4 Quoniam Cato, qui ſcripſit, *Saluta libenter*, legendus datur pueris. 5 Perge & intelliges. 6 Joves mali. 7 Quæ cadunt ſine ratione & delectu. 8 *Iis quæ futura præſagiunt.* 9 Siquidem hic Barbatius, Lutheranus ſupponitur, a Papa excommunicatus cum anathemate, quod vocatur Vaticanum fulmen, quoniam

horrenda tonitrua ; fulminis ictum non ſenſi. *Au.* Quî ſic ? *Ba.* Quia nihilo pejus concoquo, neque irrequietius dormio. *Au.* Sed hoc periculoſius ſolet eſſe malum, quia non ſentitur. Verum hæc bruta fulmina, quæ tu vocas, feriunt montes & maria, *Ba.* Feriunt, ſed irritis ictibus. Eſt & fulgur è vitro, ſeu vaſe æreo. [1] *Au.* Certe territat & hoc. *Ba.* Verum, ſed pueros. Solus Deus habet fulmen, quo feriat animam. *Au.* Quid ſi Deus eſt in ſuo vicario [2]? *Ba.* Utinam ſit ! [3] *Au.* Imo multi demirantur te jam dudum non eſſe quovis carbone atriorem. [4] *Ba.* Finge me talem. Atqui tanto magis erat optanda ſalus perdito ſi placet Evangelica doctrina. [5] *Au.* Optanda quidem, at non dicenda. *Ba.* Cur ita ? *Au.* Quo pudeſcat ictus fulmine, ac reſipiſcat. *Ba.* Si ſic nobiſcum egiſſet Deus, perieramus omnes. *Au.* Quam ob rem ? *Ba.* Quia cum eſſemus inimici Dei, cultores idolorum, militantes in caſtris Satanæ, hoc eſt, modis omnibus excommunicatiſſimi, tum ille maxime nobiſcum confabulatus eſt per filium ſuum, ſuoque colloquio nos reſtituit in vitam, cum eſſemus mortui. *Au.* Iſta quidem vere narras. *Ba.* Imo male ageretur cum omnibus ægrotis, ſi medicus fugeret alloquium, quoties ingens morbus gravat miſerum : imo cum maxime conveniebat adeſſe medicum. *Au.* At ego metuo, ne tu mihi citius adfles aliquid tui mali, quam fiat ut tuo morbo medear. nonnunquam uſu venit, ut pro medico fiat palæſtrites [6] qui viſit ægrotum. *Ba.* Ita quidem uſu venit in corporum morbis ; verum in animi malis, eſt tibi parata antidotus, adverſus omne contagium. *Au.* Quænam ? *Ba.* Adamantinum

niam in Vaticano ſedet Papa, talique anathemate, vel fulmine, non ſolum homines ab Eccleſia expellit, & declarat inimicos Dei, ſed etiam prohibet ab omni Chriſtianorum conſortio, excitat omnes in eos humanas poteſtates, & tandem perſæpe tradit, quantum in ſe eſt, vel ipſi Diabolo.

1 Quoniam inane & innocuum tale fulgur eſt. 2 *Papa*, qui ſibi hunc titulum arrogat, at hic ſuſpicor ironiæ granum eſt. 3 *i. e.* Utinam hic vicarius agat prout Dei vicario dignum eſt. 4 Siquidem ictum fulmine : *Carbone atrior*. præterea, proverbialis eſt locutio. 5 Siquidem ut jam alibi vidimus, dixit Chriſtus ipſe. *Non veni vocaturus juſtos, ſed peccatores, ad pænitentiam.* 6 *i. e.* Medicus cogatur agere palæſtritem, ſeu luctatorem, quo ſe ab ægroto invadenti tueatur.

mantinum [1] propoſitum, non divelli à ſententia ſemel infixa. Deinde cur palæſtram metuis, ubi res verbis agitur? *Au.* Eſt aliud quod dicis, ſi modo ſpes ſit profectus. *Ba*, Proverbio dicitur, *Donec ſpirat homo, ſperandum eſſe*: Et juxta Paulum, *Caritas neſcit deſperare*, [2] *quia ſperat omnia.* *Au.* Non peſſime mones, atque hac ſpe puto mihi fas eſſe tecum miſcere ſermonem aliquantiſper: ac, ſi pateris, medicum agam. *Ba.* Licet. *Au.* Vulgo ſunt inviſi percunctatores. [3] Et tamen in medicis probantur, qui percunctantur de ſingulis. *Ba.* Percunctare à cœlo uſque ad terram, [4] ſi libet. *Au.* Experiar; modo fidem des te reſponſurum ex animo. *Ba.* Do; modo ſciam qua de re velis percunctari. *Au.* De ſymbolo Apoſtolorum. *Ba.* Audio militare [5] verbum, nec recuſo haberi pro hoſte Chriſti, ſi quid heic fefellero. *Au.* Credis in Deum Patrem omnipotentem, qui condiderit cœlum & terram? [6] *Ba.* Et quidquid cœlo terraque continetur, atque etiam mentes angelicas. *Au.* Cum Deum dicis, quid ſentis? *Ba.* Sentio mentem eſſe quandam æternam, quæ nec initium habuerit, nec finem ſit habitura, qua nihil eſſe poteſt nec majus, nec ſapientius, nec melius. *Au.* Iſta quidem ſatis pie. *Ba.* Quæ nutu ſuo omnipotenti condidit quidquid eſt rerum viſibilium aut inviſibilium: quæ ſapientia mirabili moderatur ac gubernat univerſa, ſua bonitate paſcit ac ſervat omnia, atque hominum genus collapſum gratuito reſtituit. *Au.* Sunt quidem iſta tria præcipua in Deo; ſed quid fructus capis ex iſtorum cognitione? *Ba.* Cum omnipotentem cogito, me totum illi ſubmitto, ad cujus majeſtatem nihil eſt hominum aut angelorum ſublimitas. Deinde plena fiducia credo, quod ab illo factum tradunt ſacræ litteræ,

1 *Firmiſſimum*, nihil enim durius & firmius adamante. 2 1 Cor. XIII. at non ibi dicitur quod caritas neſciat deſperare, ſed concluditur hic, ex eo quod ibi dicatur caritatem omnia ſperare. 3 Etenim veluti Proverbio olim dicebatur, *percunctatorem fugito, nam garrulus idem eſt.* 4 *Omnia & ſingula quæ vis*, omnia enim continentur intra Cœlum & Terram, Plauti locutio eſt, 5 *Symbolum* enim, vox eſt ex militia deſumpta, idem quod ſignum & vexillum, ſymbolum autem iſtuc, veluti vexillum eſt, imperatoris noſtri Jeſu Chriſti, ſub quo militaverunt ipſi Apoſtoli, confitentes palam omnia quæ in eo continentur. 6 Super his, & ſimilibus ſequentibus, nihil notamus, ut pote quæ nota ſint Chriſtianis omnibus.

litteræ, ſimulque futurum, quidquid ille promiſit, quando nutu, quidquid vult, poteſt, quantumvis homini videatur impoſſibile. Ita fit, ut meis viribus diffiſus, totus ab illo pendeam, qui poteſt omnia. Ubi ſapientiam illius intueor, nihil tribuo meæ ſapientiæ, verum credo omnia rectiſſime juſtiſſimeque ab eo fieri, etiamſi juxta ſenſum humanum videantur abſurda aut iniqua. Cum bonitatem conſidero, video nihil eſſe in me, quod illius gratuitæ beneficentiæ non debeam: & nullum arbitror eſſe tantum crimen, quod ille nolit ignoſcere reſipiſcenti: neque quidquam eſſe, quod ille non ſit largiturus cum fiducia petenti. *Au.* Num ſatis eſſe putas, quod credis illum eſſe talem? *Ba.* Nequaquam, ſed ſincero affectu totam fiduciam ac ſpem in illum unum transfero, deteſtans Satanam, omnemque idololatriam, & quidquid eſt artium magicarum. Illum ſolum adoro, nihil illi nec præferens, nec æquans; non angelum, non parentes, non liberos, non uxorem, non principem, non opes, non honores, non voluptates: paratus & vitam illius cauſſa perdere, ſi juſſerit; certus eum non poſſe perire, qui ſe totum illi tradiderit. *Au.* Nihil igitur colis, nihil times, nihil amas, niſi unum Deum? *Ba.* Si quid veneror, ſi quid metuo, ſi quid amo præter eum, ejus cauſſa amo, metuo, colo, omnia ad illius gloriam referens, ſemper illi gratias agens, ſive læta contingunt, ſive triſtia, ſive mori datur, ſive vivere. *Au.* Sana quidem eſt hactenus tua oratio. De ſecunda perſona [1] quid ſentis? *Ba.* Sciſcitare. *Au.* Credis Jeſum fuiſſe Deum & hominem? *Ba.* Maxime. *Au.* Qui fieri potuit, ut idem ſit Deus immortalis, & homo mortalis? *Ba.* Iſtud illi facile fuit efficere, qui quidquid vult, poteſt. Et ob divinam naturam, quam eandem habet cum Patre, quidquid magnitudinis, ſapientiæ, & bonitatis attribuo Patri, idem tribuo & Filio: quidquid debeo Patri, debeo & Filio: niſi quod ita viſum eſt Patri, ut per Filium conderet ac donaret nobis omnia. *Au.* Cur igitur ſacræ litteræ Filium frequentius appellant *Dominum*, quam *Deum*? *Ba.*

Quia,

1 Subauditur *divinitatis*.

Quia, *Deus*, auctoritatis, hoc eſt, principatus eſt nomen, quæ Patri præcipue convenit: qui ſimpliciter principium eſt omnium, atque ipſius etiam Deitatis fons. *Dominus*, redemtoris & aſſertoris vocabulum eſt. Quanquam & Pater redemit per Filium, & Filius Deus eſt, ſed ex Deo Patre. Solus autem Pater à nullo eſt, & in perſonis divinis principem locum obtinet. *Au.* Ergo & in Jeſu collocas tuam fiduciam? *Ba.* Quidni? *Au.* Sed Propheta maledictum dicit, qui fidit in homine. [1] *Ba.* Sed huic uni homini data eſt omnis poteſtas in cœlo & in terra [2]: ut in nomine ejus flectatur omne genu, cœleſtium, terreſtrium, & inferorum. [3] Quanquam nec in hoc fiduciæ ſpeique meæ ſacram, ut ajunt, ancoram figerem, ni Deus eſſet. *Au.* Cur eum filium appellat? *Ba.* Ne quis ſomniet eſſe creaturam. *Au.* Cur unicum? *Ba.* Ut diſcernat naturæ Filium, à filiis adoptivis, cujus cognominis honorem nobis etiam impartit, ut neminem præter hunc alium exſpectemus. *Au.* Cur [4] eum qui Deus erat, hominem fieri voluit? *Ba.* Ut homines homo reconciliaret Deo. *Au.* Credis conceptum citra virilem operam, opificio Spiritus ſancti, ac natum ex incorrupta Virgine Maria, de illius ſubſtantia ſumto mortali corpore? *Ba.* Maxime. *Au.* Cur ſic naſci voluit? *Ba.* Quia ſic decebat naſci Deum; ſic decebat naſci, qui noſtræ conceptionis ac nativitatis ſordes purificaret. Hominis Filius naſci voluit Deus, ut nos in illum renaſcentes, efficeremur Filii Dei. *Au.* Credis illum verſatum in terris, ea geſſiſſe miracula, ea docuiſſe, quæ prodita ſunt litteris Evangelicis? *Ba.* Certius quam te credo eſſe hominem. *Au.* Non ſum inverſus Apuleius, [5] ut ſuſpiceris aſinum latere ſub hominis ſpecie. Sed credis hunc eundem eſſe Meſſiam illum, quem delinearant figuræ legis, quem promiſerant oracula Prophetarum, quem tot ſæculis exſpectarant Judæi? *Ba.* Nihil habeo perſuaſius. *Au.* Credis hujus doctrinam ac vitam ſufficere ad perfectam pietatem? *Ba.* Admodum. *Au.* Credis eun-

1 Jerem. XVII. 2 Matt. XXVIII. 3 Phil. II. 4 Subauditur *Pater.* 5 Siquidem Apuleius de quo jam, de ſe ſcribit in libro cui titulus, *aſinus aureus*, quod transformatus in aſinum, quoad formam externam, ſervaſſet tamen hominis ſenſum.

eundem vere comprehenſum à Judæis, vinctum, colaphis & alapis cæſum, conſputum, irriſum, flagellatum ſub Pontio Pilato, ac denique ſuffixum in crucem, atque inibi mortuum ? *Ba.* Maxime. *Au.* Credis illum ab omni lege peccati [1] cujuſcunque fuiſſe immunem ? *Ba.* Quid ni ? Agnum abſque macula. *Au.* Credis illum ſua ſponte hæc omnia perpeſſum ? *Ba.* Imo libenter, atque etiam ſitienter, ſed ex voluntate Patris. *Au.* Cur Pater Filium ſuum unicum, innocentem, ſibique cariſſimum, hæc tam atrocia pati voluit ? *Ba.* Ut hac victima nos nocentes ſibi reconciliaret, in illius nomen collocantes fiduciam ac ſpem noſtram. *Au.* Cur Deus paſſus eſt ſic collabi totum humanum genus ? Et, ſi paſſus eſt, non patuit alia via ſarciendi ruinam noſtram ? *Ba.* Hoc mihi perſuaſit, non humana ratio, ſed fides, nulla ratione potuiſſe fieri melius, neque ad ſalutem noſtram utilius. *Au.* Cur hoc mortis genus illi potiſſimum placuit ? *Ba.* Quia juxta mundum erat probroſiſſimum : quia dirus lentique cruciatus : quia conveniebat illi, qui porrectis in omnem mundi plagam membris, omneis orbis nationes invitaret ad ſalutem, & homines terrenis curis affixos evocaret ad cœleſtia. Denique ut referret nobis ſerpentem æneum, quem Moſes ſuſpenderat in ſtipite, [2] ut quicunque defigerent in illum oculos, ſanarentur à vulnere ſerpentum : fidemque Prophetæ liberaret, qui prædixerat, *Dicite in nationibus, regnavit à ligno Deus.* [3] *Au.* Cur & ſepeliri

1 *i. e.* Peccato, vel propenſione ad peccatum, ex eo quod Paulus, Rom. VII. vocet propenſionem ad peccatum Legem peccati.
2 Num. XXI. & Jon. IV.
3 Manifeſte falſum hic ſupponitur, verba ſunt Pſalmi XCVI. verſ. X. *Dicite in nationibus regnat Deus.* At ibi videre non eſt *a ligno*, neque in textu Hebraico, neque in ulla alia verſione quavis : certum tamen eſt, Juſtinum Martyrem, & ex eo & poſt eum, Tertullianum, Auguſtinum, Leonemque Papam, locum citaſſe cum additamento *a ligno*, non, ut jam dixi, ex textu Hebraico; vel ulla quavis, ex his antiquis verſionibus, quæ venerabiles Chriſtianis omnibus ſunt, ſed ex nimio & præpoſtero in Chriſtianiſmi gratiam ſtudio, uti rem peroptime enarrat, doctus atque ſagax, Tanaquillus faber, Epiſt. XLIII ; quam poteſt perlegere lector, Attamen duo mihi credo obſervanda ſunt. Primum, Juſtinum eo uſque proceſſiſſe, ut dixerit, additamentum iſtuc fuiſſe in ſeptuaginta Interpretum ſui temporis verſione, & ex Hebraico textu a Judæis eraſum, quæ omnia prorſus omni veriſimilitudine carent, at non hæc ſola ſunt incompertiſſima, quæ bonus Pater allegavit.

ſepeliri voluit, idque tam accurate, oblitus myrrha & unguentis, incluſus novo monumento è ſolido vivoque ſaxo exciſo, obſignato oſtio, adhibitis etiam cuſtodibus publicis? *Ba*. Quo magis conſtaret, eſſe vere mortuum. *Au*. Cur non ſtatim revixit? *Ba*. Hac ipſa de cauſſa. Etenim ſi mors fuiſſet ambigua, fuiſſet & ambigua reſurrectio: ſed hanc voluit eſſe certiſſimam. *Au*. Credis hujus animam deſcendiſſe ad inferos? *Ba*. Hanc particulam non fuiſſe quondam additam; [1] nec in ſymbolo Romano, nec in ſymbolo Orientalium eccleſiarum, teſtis eſt Cyprianus, nec recenſetur apud Tertullianum vetuſtiſſimum ſcriptorem: Ego tamen & hoc firmiter credo: Vel quia congruit cum prophetia Pſalmi; *Non derelinques animam meam in inferno*: [2] & rurſus; *Domine, eduxiſti ab inferno animam meam*: [3] Vel quia Petrus

---

legavit. Secundum, Aliquid aliud veriſimiliter, præter partium Chriſtianarum ſtudium dediſſe locum additamento, hoc nempe, quod in eodem Pſalmo, verſ. XII. dicatur, (quod eſt proſopopeia) *tunc omnes arbores*, vel, *omnia ligna Sylvæ gaudio clamabunt*, vel, *exultabunt, ad præſentiam Domini*. Ibi *Lignum* ergo, imo & *laudans Dominum*: At duos verſus ante, *Regnabat Deus*, hoc ſatis fuit pio cuidam antiquitatis incautæ, ut duo hæc diverſa & ſejuncta conjurgeret, enuntiaretque modo Chriſtianiſmum maxime redolenti, per hæc verba nempe, *regnavit a ligno Deus*.

1 *i. e.* Scriptam in ſymbolo, & recitatam in Eccleſia, ſed data opera hic utitur voce *additam* Barbatius, indicans articulum hunc de deſcenſu Chriſti ad inferos non fuiſſe in ſymbolo a primitivo principio, (ſi ita loqui liceat) ſed additum poſtea; in quo fere omnes conſentiunt docti, at eſt antiquitatis miræ, neque nobis datur; auctorem aut auctores additamenti denotare, tempuſque additionis ad luſtrum determinare; atque ut paucis abſolvam quæ mihi dicenda credo, ſuper hoc ſymboli articulo; duos ſenſus recipere poteſt: Primus receptiſſimus apud reformatos hic eſt, nempe, quod Corpus Chriſti non ſolum aromatis oblitum ſit, linteis circumvolutum, & alia id genus ad ſepulturam conducentia, quod intelligitur per *ſepultus* precedentis articuli, ſed etiam poſitum ſit in monumento, in ſepulchro, ubi mortuorum corpora deponuntur, quodque in ſcripturis plerumque *inferi* nominatur. Secundus vero ſenſus hic eſt, quod ſcil. poſt mortem, mens Chriſti ſe contulerit & ad loca, ubi quieſcunt fidelium animæ in beatæ reſurrectionis ſpem, itemque ad illa alia loca ad quæ relegatæ ſunt reprobatorum mentes, rurſus corpus induturæ, in die judicii, ut debitas luant pœnas; quæ duo loca ſunt inferi, ut pote inferorum duæ, quamvis diſtinctæ partes, quo ultimo ſenſu acceptus eſt articulus a multa antiquitate, accipitur adhuc a quibuſdam ex proteſtantibus, & tandem ab omnibus fere Papiſtis, & noſtro nunc Lutherano Barbatio, ſaltem quoad dimidiam & potiorem ſenſus partem. Quis genuinus ſenſus articuli ſit, Lectori Chriſtiano determinandum relinquo, ſed obſervet, nihil hic ad purgatorium, imo vel limbos Papiſticos facere. 2 Pſalm. XVI. 3 Pſalm. XXX.

Apoſtolus in epiſtolæ prioris (de cujus auctore nunquam fuit dubitatum) capite tertio ſcripſit hunc in modum; *Mortificatus quidem carne, vivificatus autem ſpiritu: in quo & his, qui in carcere erant, ſpiritu veniens prædicavit.* [1] Verum, ut credo deſcendiſſe ad inferos, ita non credo illic aliquid eſſe paſſum: deſcendit enim, non ut illic cruciaretur, ſed ut nobis frangeret [2] regnum ſatanæ. *Au.* Nihil adhuc impium audio: ſed mortuus eſt, ut nos peccato mortuos revocaret ad vitam. Cæterum cur revixit? *Ba.* Tribus potiſſimum de cauſſis. *Au.* Quibus? *Ba.* Primum, ut nobis certam ſpem faceret reſurrectionis. Deinde, ut ſciremus, eum immortalem eſſe, nec unquam moriturum, in quo præſidia ſalutis noſtræ collocavimus. Poſtremo, ut nos quoque per pœnitentiam mortui peccatis, per baptiſmum una cum illo ſepulti, per gratiam ejus revocemur ad vitæ novitatem. *Au.* Credisne, quod idem corpus, quod mortuum fuit in cruce, quod revixit in ſepulcro, quod viſum & contrectatum eſt diſcipulis, ſubvexerit in cœlum? *Ba.* Maxime. *Au.* Cur voluit relinquere terras? *Ba.* Ut illum omnes ſpiritualiter amaremus, neque quiſquam in terris ſibi Chriſtum proprie vindicaret, ſed omnes ex æquo tolleremus animos in cœlum, ſcientes illic eſſe caput noſtrum. Etenim, ſi nunc homines tantopere ſibi placent ob veſtis colorem ac figuram, cumque ſic quidam oſtentent ſanguinem, aut præputium Chriſti, & lac matris Virginis: [3] quid credis futurum, ſi manſiſſet in terris veſtitus, comedens, loquens? Quæ diſſidia paraſſent iſta corporis peculiaria? *Au.* Credis illic immortalitate donatum aſſidere dextrum Patri? *Ba.* Quid ni? ut rerum omnium dominum, & totius regni paterni conſortem. Hoc ipſe diſcipulis promiſerat futurum, atque hoc ſpectaculum exhibuit Stephano martyri ſuo.

1 Non certum eſt hunc verſum, ſicut & duos precedentes, debere intelligi, prout eos intelligere videtur Barbatius, at de his nobis cum eo diſputare non vacat, neque diſputandum eſt, cum ſatis ſit quoad eum, ſi ſenſu quo eos accipit faciant ad ejus theſim. 2 Frangeret, etiamſi non iviſſet. 3 Nimis verum eſt, de his & ſimilibus jactare Pontificios Sacerdotes, adorandaque ea plebi credulæ exhibere, at nihil novi fere riſu & commiſeratione dignius.

ſuo. [1] *Au.* Cur hoc exhibuit? *Ba.* Ne nos ulla in re trepidaremus, gnari quam potentem patronum ac dominum habeamus in cœlis. *Au.* Credis illum eodem corpore rediturum, ut judicet vivos & mortuos? *Ba.* Quam habeo certum, eſſe hactenus peracta, quæ Prophetæ de Chriſto prædixerant; tam habeo certum, fore, quidquid in poſterum voluit nos exſpectare. Prior adventus exhibitus eſt juxta vaticinia Prophetarum, quo venit humilis, ut nos inſtitueret ac ſervaret. Exhibebitur & ſecundus, quo veniet ſublimis in gloria Patris: ante cujus tribunal ſiſti cogentur omnes homines cujuſcunque nationis, cujuſcunque ſtatus, ſive reges, ſive plebeii, ſive Græci, ſive Scythæ: nec ſolum hi, quos adventus ille deprehendet vivos, verum etiam omnes, qui ab initio mundi uſque ad illud tempus mortui fuerint, ſubito reviviſcent, & ſuo quiſque corpore conſpiciet judicem. Aderunt & Angeli beati, tanquam famuli fideles: aderunt & dæmones judicandi. Tum è ſublimi pronuntiabit illam inevitabilem ſententiam, quæ diabolum, cum his qui illi adhæſerunt, tradet æternis ſuppliciis, ut poſtea nulli poſſint nocere: pios tranſferet in conſortium regni cœleſtis, tutos ab omni moleſtia: quanquam hujus adventus diem nobis ignotum eſſe voluit. *Au.* Nihil adhuc audio morbi. [2] Veniamus igitur ad tertiam perſonam. [3] *Ba.* Ut videtur. *Au.* Credis in Spiritum ſanctum? *Ba.* Credo hunc eſſe verum Deum, una cum Patre & Filio. Credo hoc Spiritu afflatos fuiſſe, qui nobis Veteris ac Novi Teſtamenti libros tradiderunt, ſine cujus ope nemo pervenit ad ſalutem. *Au.* Cur appellatur *Spiritus*? *Ba.* Quia quemadmodum corpora noſtra vivunt halitu, ita tacito ſancti Spiritus afflatu vivificantur animi noſtri. *Au.* An non licet Patrem vocare *Spiritum*? *Ba.* Quid ni? *Au.* An non igitur confunduntur perſonæ? *Ba.* Non. Nam Pater *Spiritus* dicitur, quod ſit incorporeus; id quod omnibus perſonis eſt commune juxta naturam divinam: ſed tertia perſona dicitur *Spiritus*, quod alicunde ſpiret, & per

M 5.

1 Act. VII. 2 *Male, & Lethalis doctrinæ.* 3 Subauditur furius *Divinitatis.*

per animos ſeſe transfundat inſenſibiliter, velut à terra ſeu fluviis ſpirant auræ. *Au.* Cur perſonæ ſecundæ tribuitur nomen *Filii?* *Ba.* Ob perfectam naturæ & voluntatis ſimilitudinem. [1] *Au.* Eſt Filius ſimilior Patri, quam Spiritus ſanctus? *Ba.* Non, juxta naturam divinam; niſi quod hoc magis refert proprietatem Patris; quod ab ipſo quoque procedat Spiritus ſanctus. *Au.* Quid igitur prohibet Spiritum ſanctum appellari Filium? *Ba.* Quia cum divo Hilario [2] nuſquam hunc lego genitum, nec hujus lego Patrem; Spiritum & procedentem lego. *Au.* Cur in Symbolo ſolus Pater dicitur Deus? *Ba.* Quod hic, ut dixi, ſimpliciter ſit auctor omnium quæ ſunt, ac totius deitatis fons. *Au.* Dic clarius. *Ba.* Quoniam nihil nominari poteſt, cujus origo non manat à Patre. Siquidem hoc ipſum quod Filius ac Spiritus ſanctus Deus eſt, Patri acceptum referunt. [3] Præcipua igitur auctoritas, hoc eſt, originis ratio, eſt in Patre ſolo, quod unus ille à nullo eſt. In Symbolo tamen ſic accipi poteſt, ut Dei nomen non ſit perſonæ proprium, ſed in genere poſitum, quod mox per Patris, Filii, & Spiritus ſancti vocabulum diſtinguatur in unum Deum: quæ naturæ vox comprehendit Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum, hoc eſt, tres perſonas. *Au.* Credis in ſanctam Eccleſiam? *Ba.* Non. *Au.* Quid ais? non credis? *Ba.* Credo ſanctam Eccleſiam, quæ eſt Corpus Chriſti, hoc eſt, congregatio quædam omnium per univerſum orbem, qui conſentiunt in fide Evangelica, qui colunt unum Deum Patrem, qui totam ſuam fiduciam collocant in ejus Filio, qui eodem hujus Spiritu aguntur; à cujus conſortio reſecatur quiſquis admittit crimen lethale. [4] *Au.* Cur horres

1 Subauditur, *cum Patre.* 2 Hic fuit origine Picto, & ex officio Pictavienſis Epiſcopus propter diſputationes adverſus Arianos notiſſimus, quarto ſæculo. 3 *i. e.* A Patre acceperunt. 4 An omnimode eodem ſenſu intelligat Barbatius, diſtinctionem peccatorum, in venialia & Lethalia quo pontificii, neſciam, proindeque eum non abſolute damno, nam ſi non abuterentur pontificii, non vererer ipſe hac ipſa diſtinctione uti; omnia peccata enim certe, æqualia non ſunt, quædam magis frangunt communionem noſtram cum Deo quam alia, omnia venialia tamen per miſericordiam Dei, omnia Lethalia ſine ejus miſericordia, hæc meum lectorem ſemel obſervaſſe velim, ſuper hac diſtinctione peccatorum quæ plus ſemel in hoc libro ſe offeret. Sed de qua nihil dicam amplius.

horres dicere; *Credo in ſanctam Eccleſiam?* *Ba.* Quia ſic me docuit divus Cyprianus, in ſolum Deum eſſe credendum, in quo ſimpliciter omnem fiduciam reponimus. Eccleſia vero proprie dicta, quanquam non conſtat niſi ex bonis, tamen ex hominibus conſtat, qui ex bonis poſſunt fieri mali, qui falli poſſunt & fallere. *Au.* Quid ſentis de communione ſanctorum? *Ba.* Hic articulus omnino non attingitur apud Cyprianum; cum ille nominatim indicet, quid in quibus Eccleſiis plus habeatur aut minus. Sic enim ille connectit; *Sequitur namque poſt hunc ſermonem, ſanctam Eccleſiam, remiſſionem peccatorum, hujus carnis reſurrectionem.* At nonnullis videtur hæc pars non eſſe diverſa à ſuperiore, ſed explicare & infigere quod modo dictum erat, *ſanctam Eccleſiam*: ut nihil aliud ſit *Eccleſia,* quam unius Dei, unius Evangelii, unius fidei, unius ſpei profeſſio, ejuſdem Spiritus, eorundem Sacramentorum participatio: breviter, talis quædam communio bonorum omnium inter omnes pios, qui fuerunt ab initio mundi uſque ad finem, qualis eſt membrorum corporis inter ipſa ſocietas; ſic ut aliorum benefacta ſubveniant aliis; donec viva ſunt membra corporis. Cæterum extra ſocietatem hanc ne propria quidem benefacta conducunt cuiquam ad ſalutem, niſi reconcilietur ſanctæ congregationi: & ideo ſequitur; *Remiſſionem peccatorum:* quia extra Eccleſiam non eſt ulla peccatorum remiſſio, quantumvis homo maceret ſe pœnitentia, aut exerceat opera miſericordiæ. In Eccleſia, inquam non hæreticorum, ſed ſancta; hoc eſt, Spiritu Chriſti congregata, eſt remiſſio peccatorum per baptiſmum: &, poſt baptiſmum, per pœnitentiam & claves [1] Eccleſiæ datas. *Au.* Iſta ſunt adhuc ſani hominis.

1 Poteſtatem remittendi peccata intelligere videtur, & ſuper hoc mihi animadvertendum credo, Barbatium videri duo vel tria confundere, quæ forſan diſtinguenda ſunt, nimirum claves regni Cœlorum, & poteſtates ligandi & ſolvendi, itemque dimittendi peccata; quod attinet enim regni Cœlorum claves, datæ ſunt ſoli Petro, & nihil aliud ſunt, quam privilegium & honor aperiendi primus omnium Januam Eccleſiæ, Judæis & gentibus, qui honor ſoli competit Petro. ut videre eſt in actis, eſtque res omnibus aliis incommunicabilis, quod omnia jura papalia evertit: at quod attinet

[1] hominis. Crediſne futuram carnis reſurrectionem? *Ba.* Fruſtra crederem cætera, ſi hoc, quod eſt omnium caput, non crederem. *Au.* Quid ſentis, cum dicis *carnem*? *Ba.* Corpus humanum, humana anima animatum. *Au.* Num unaquæque anima recipiet ſuum corpus, quod exanime reliquerat? *Ba.* Idem hoc, unde demigrarat. Et ideò in ſymbolo Cypriani additum eſt, *Hujus carnis*. *Au* Qui fieri poteſt, ut corpus jam toties ex aliis in alia verſum, poſſit idem reviviſcere? *Ba.* Qui potuit quidquid vult, ex nihilo creare; an huic difficile ſit, quod ex ſua forma mutatum eſt, in priſtinam naturam reſtituere? Non anxie diſputo, quibus modis id fiat: mihi ſatis eſt, quod qui promiſit hoc futurum, ſic verax eſt, ut mentiri non poſſit; ſic potens eſt, ut quidquid velit, nutu valeat efficere. *Au.* Quid opus erit tum corpore? *Ba.* Ut totus homo glorificetur cum Chriſto, qui heic totus afflictus erat pro Chriſto. *Au.* Quid ſibi vult, quod addit; *Et vitam æternam*? *Ba.* Ne quis ſuſpicetur nos ſic revicturos, quemadmodum ſub vernum tempus reviviſcunt ranæ, rurſus morituræ. [2] Nam heic duplex mors eſt: corporis, bonis ac malis omnibus communis; & animi. Mors autem animi peccatum eſt. At poſt reſurrectionem piis erit æterna vita, tum corporis, tum animi. Nec enim corpus erit amplius obnoxium morbis, ſenio, fami, ſiti, dolori, laſſitudini, morti, aut ulli incommodo; ſed

net poteſtates ligandi & ſolvendi, itemque remittendi & retinendi peccata; datæ ſunt quidem omnibus Apoſtolis, ſed quamquam forſan ſint unum & idem, forſan quæque inter ſe differunt, ita ut prior ſit poteſtas; declarandi quid licitum & quid non; poſterior vero poteſtas, (ut ordinario accipitur,) remittendi peccata, vere pœnitentibus ſcil. nulla enim aliis peccatorum remiſſio: vel etiam forſan ſolummodo poteſtas liberandi homines a morbis, & eis mala infligendi. At ut nihil ſuper hac re omittam, quod attinet tandem excommunicationem, ſive ejectionem ex Eccleſia, conſequentia eſt iuris naturalis omnis ſocietatis, quo membra noxia & indigna ex ſe ejicere poteſt, at privilegium erat Apoſtolicum, talia membra, ſi videretur neceſſarium, tradere præterea Satanæ, ad pœnam temporalem in carne; quod nobis non datur, & cenſetur pars poteſtatis remittendi, & retinendi peccata, ultimo ſenſu acceptæ.

1 In fide nempe, *i. e.* ergo hominis non Hæretici, ut pote in capitalibus non errantis. Hincque concludas certo, quid judicarit Eraſmus de ſecedentibus a Romana Eccleſia, quamvis ipſe plane non ſeceſſerit. 2 Subauditur *in Hyeme*, ſed duo notanda ſunt. I. Plus quam incertum eſſe ranas omnimode ſic mori. II. Nobiliorem comparationem potuiſſe adhiberi.

ſed ſpirituale [1] factum; ſpiritus arbitrio movebitur: nec animus deinceps ullis vitiis aut doloribus ſolicitabitur, ſed ſine fine fruetur ſummo bono, qui eſt Deus. Contra, impios mors æterna poſſidebit, tum corporis, tum animi. Nam & corpus habebunt ad æternos cruciatus immortale, & animum peccatorum ſtimulis ſemper afflictum abſque ſpe veniæ. *Au.* Credis hæc ex animo, ac ſerio? *Ba.* Sic, inquam, ut mihi minus certum ſit, te mecum colloqui. *Au.* Ego cum eſſem Romæ, non omneis reperi æque ſincere credentes. [2] *Ba.* Imo ſi excutias, reperies & alibi multos, quibus hæc non æque perſuaſa ſunt. *Au.* Cum in tam multis & arduis conſentias nobiſcum, quid obſtat quo minus totus ſis noſter? *Ba.* Iſtud ex te audire cupio. Nam ipſe mihi videor orthodoxus, [3] etiamſi vitam meam nolim præſtare, [4] tametſi ſedulo conor, ut profeſſioni reſpondeat. *Au.* Unde igitur tantum bellum inter vos [5] & orthodoxos? [6] *Ba.* Exquire. Sed heus medice, ſi non pœnitet hujus proœmii, ſumes nobiſcum prandiolum, & à prandio per otium percunctaberis de ſingulis; præbebo brachium utrumque: inſpicies excrementa, tum craſſiora, tum liquidiora. Denique facies, ſi videbitur, totius hujus pectoris anatomiam, quo certius de me judices. *Au.* At religio [7] eſt tecum menſam habere communem. *Ba.* Atqui id ſolent medici, quo melius obſervent, quid affectent aut peccent ægroti. *Au.* Sed vereor ne videar favere hæreticis. *Ba.* Imo nihil eſt ſanctius, quam favere hæreticis. *Au.* Quî ſic? *Ba.* Nonne Paulus optavit anathema fieri [8] pro Judæis pluſquam hæreticis? An non favet ille, qui ſtudet ut quis ex malo fiat bonus, ex mortuo vivus? *Au.* Maxime. *Ba.* Sic igitur fave; nec erit quod metuas. *Au.* Nunquam audivi ægrotum commodius reſpondentem. Age, duc me ad prandium. *Ba.* Medice accipieris, & ut decet apud

ægrotum;

---

1 *i. e.* Habens immortalitatis proprietatem, quæ præcipue convenit ſpiritibus. 2 Credam facile. 2 Græca vox origine, *i. e.* rectas habens opiniones. 4 Supple *ad fidem faciendum, Orthodoxiæ meæ*, ſiquidem forſan vita profeſſioni non omnimode reſpondeat. 5 Lutheranos vel novarum opinionum ſectatores. 6 Qui hic Papiſtæ ſupponuntur. 7 *Nefas mihi*, ut jam alibi vidimus, quoniam excommunicatus es. 8 Rom. IX.

ægrotum; & ſic curabimus corpuſcula cibo, ut nihilo ſecius animus idoneus ſit ad diſputandum. *Au.* Fiat bonis avibus. *Ba.* Imo malis piſcibus [1] fiet: niſi forte nunc oblitus es eſſe diem Veneris. *Au.* Id quidem eſt præter ſymbolum [2] noſtrum.

Γεροντολογία, [3] *ſive* Ὄχημα. [4]

EUSEBIUS, PAMPIRUS, POLYGAMUS, GLYCION. [5]

Eu. QUas novas aves heic ego video? Niſi me fallit animus, aut parum proſpiciunt oculi, video tres veteres congerrones meos conſidentes, Pampirum, Polygamum, & Glycionem. Certe ipſi ſunt. *Pa.* Quid tibi vis cum tuis vitreis oculis [6] faſcinator? [7] Congredere propius, Euſebi. *Po.* Salve multum exoptate Euſebi. *Gl.* Bene ſit tibi vir optime. *Eu.* Salvete vos omnes una ſalute, pariter mihi cariſſima capita. Quis Deus, aut caſus Deo felicior, [8] nos conjunxit? Nam nemo noſtrûm vidit alium annis, opinor, jam quadraginta. Mercurius caduceo [9] ſuo non potuiſſet melius nos in unum contrahere. Quid heic agitis? *Pa.* Sedemus. *Eu.* Video; ſed qua de cauſſa? *Po.* Operimur currum, qui nos devehat Antverpiam. [10] *Eu.* Ad mercatum? *Po.* Scilicet, ſed ſpectatores magis, quam negotiatores: quanquam aliis aliud eſt negotii. *Eu.* Et nobis eodem eſt iter. Verum

1 Quoniam nihil habebat niſi piſces ad prandium, ut pote die veneris, ut mox ſubjicitur, in quo non licet carnibus veſci per Eccleſiam. 2 *i. e.* De prohibitione eſus carnium diebus veneris, nihil eſt in Symbolo Apoſtolorum, cujus ſenſum mihi dediſti. hoc ab auctore notatum, quoniam piſcium eſum nullomodo ferebat per ſtomachum, & optaſſet credo Eccleſiam talem non feciſſe prohibitionem, propter aliam rationem quoque. 3 *Senum Colloquium.* 4 *Currus*, vel *vehiculum*, quoniam Colloquium habetur in vehiculo. 5 Quid ſignificet *Euſebius* primus interlocutorum, jam vidimus in principio convivii Religioſi. Secundus eſt, *Omnia expertus.* Tertius, *Qui duxit multas uxores.* Quartus tandem, *Dulcis*, ſeu *ſuaviter vivens.* 6 Quia propter ætatem ſupponitur uti perſpicillis. 7 Hic titulus, ex eo quod, faſcinatio dicitur eſſe in oculis. 8 Ethnica locutio, quam imitatus eſt ex Ovidio, Metam. I. *Hanc Deus aut melior litem natura diremit.* 9 Tribuunt enim poetæ Mercurio caduceum quo animas evocet, ut jam vidimus. 10 Urbem Brabantiæ nobiliſſimam, Eraſmi tempore, & totius Europæ emporium.

Verum quid obſtat, quo minus eatis? *Po.* Nondum convenit cum aurigis. *Eu.* Difficile genus hominum. Sed viſne, ut illis imponamus? *Po.* Liberet, ſi liceret. *Eu.* Simulemus nos velle ſimul abire pedites. *Po.* Citius credant cancros volaturos, quam nos tam grandes, [1] pedibus hoc iter confecturos. *Gl.* Vultis rectum verumque conſilium? *Po.* Maxime. *Gl.* Illi potant: id quo faciunt diutius, hoc plus erit periculi, necubi nos dejiciant in lutum. *Po.* Admodum diluculo venias oportet, ſi ſobrium aurigam velis. *Gl.* Quo maturius perveniamus Antverpiam, nobis quatuor ſolis currum ſtipulemur. Contemnendum cenſeo tantillum pecuniæ. Hoc damni multis commoditatibus penſabitur, ſedebimus commodius, ac mutuis fabulis ſuaviſſime tranſigemus hoc iter. *Po.* Recte ſuadet Glycion; ut in vehiculo quoque jucundus comes pro vehiculo [2] ſit. Quin & juxta Græcorum proverbium, liberius loquemur, non de plauſtro, ſed in plauſtro. [3] *Gl.* Tranſegi, conſcendamus. Vah, nunc mihi libet vivere, poſteaquam ex tanto intervallo videre contigit mihi cariſſimos olim ſodales. *Eu.* Ac mihi videor repubeſcere. *Po.* Quot annos ſupputatis, ex quo Lutetiæ conviximus? *Eu.* Arbitror haud pauciores quadraginta duobus. *Pa.* Tum videbamur omnes æquales. *Eu.* Ita ferme eramus, aut ſi quid erat diſcriminis, perpuſillum erat. *Pa.* At nunc quanta inæqualitas! Nam Glycion nihil habet ſenii, & hujus avus videri queat Polygamus. *Eu.* Profecto ſic res habet. Quid rei in cauſſa? *Pa.* Quid? aut hic ceſſavit ac reſtitit in curſu, aut ille antevertit. *Eu.* Ohe, non ceſſant anni, quantumvis ceſſent homines. *Po.* Dic bona fide, Glycion, quot annos numeras? *Gl.* Plures quam ducatos. [4] *Po.* Quot tandem? *Gl.* Sexaginta ſex. *Eu.* O vere

1 Ætate ſcil. 2 *i. e.* Faciat peregrinationem, & vehiculum jucundiora, quod veriſſimum. 3 *i. e.* Colloquemur ſuaviter inter nos, non jacientes convicia in prætereuntes, hinc quod apud antiquos, ut patet ex Horatio in arte Poetica, Comœdi agerent ex plauſtris ſuas fabulas, in quibus populum, primates, imo & aliquando Deos ipſos conviciabantur, hinc mos obtinet adhuc apud plurimas Europæ nationes prætercurrentes ex plauſtris & curribus ſibi invicem atrociſſima debacchari, moſque generalis fere ubique eſt ex cymbulis in fluviis. 4 Jam vidiſti.

vere Τιθωνοῦ γῆρας, [1] quod ajunt. *Po.* Sed quibus tandem artibus remoratus es ſenectutem ? Nam neque canities adeſt, neque rugoſa cutis : vigent oculi, nitet utrinque dentium ſeries ; color vividus eſt, corpus ſucculentum. *Gl.* Dicam artes meas ; modo tu viciſſim narres nobis artes tuas, quibus ſenectutem acceleraſti. *Po.* Recipio, me facturum. Dic igitur, quo te contuliſti relicta Lutetia ? *Gl.* Recta in patriam. Illic commoratus fere annum, diſpicere cœpi de deligendo vitæ genere ; quam ego rem non leve momentum habere credo ad felicitatem : circumſpiciebam quid cuique ſuccederet, quid ſecus. *Po.* Miror, tibi tantum fuiſſe mentis, cum Lutetiæ nihil fuerit te nugacius. *Gl.* Tum ferebat ætas. Et tamen, ô bone, non heic meo Marte [2] rem omnem geſſi. *Po.* Mirabar, *Gl.* Prius quam quidquam aggrederer, adii quendam è civibus natu grandem, longo rerum uſu prudentiſſimum, totiuſque civitatis teſtimonio probatiſſimum, ac meo quidem judicio etiam feliciſſimum. *Eu.* Sapiebas. *Gl.* Hujus uſus conſilio, duxi uxorem. *Po.* Pulchre dotatam ? *Gl.* Dote mediocri, ac plane, juxta proverbium, τὴν κατ' ἑαυτόν. [3] Nam & mihi res erat mediocris. Ea res mihi plane ceſſit ex animi ſententia. *Po.* Quot annos tum eras natus ? *Gl.* Viginti ferme duos. *Po.* O te felicem ! *Gl.* Non totum hoc fortunæ debeo, ne quid erres. *Po.* Quî ſic? *Gl.* Dicam. Alii prius diligunt quam deligant, ego judicio delegi quam diligerem : & tamen hanc magis duxi ad poſteritatem, quam ad voluptatem. Cum ea vixi ſuaviſſime annos non plures octo. *Po.* Reliquit orbum ? *Gl.* Imo ſupereſt quadriga liberorum : Filii duo, Filiæ totidem. *Po.* Privatuſne vivis, an Magiſtratu fungeris ? *Gl.* Eſt mihi munus publicum, poterant contingere majora : verum hoc mihi delegi, quod tantum haberet dignitatis, ut me vindicaret

1 *Tithoni ſenectus, i. e.* Longæva & florida, qualis Tithono, obtigit, ita ut haberetur olim veluti in proverbio ; hic tamen Auroræ maritus fato victus tandem eſt, hincque ingenue de eo ſcripſit Horatius, Lib. II. Od. XVI. *Longa Tithonum minuit ſenectus.* 2 *Per meipſum ſolum,* jam vidiſti. 3 *Secundum me, i. e.* Sortis æqualis cum mea, reſpiciens ad Pittaci monitum, *æqualem tibi ducito,* vel ad Ovidii verſum notiſſimum, *At ſi cui voles nubere, nube pari.*

vindicaret à contemtu; cæterum minime moleſtis negotiis obnoxium. Ita nec eſt, quod quiſquam objiciat, me mihi vivere; & eſt unde nonnunquam & amicis dem operam. Hoc contentus, nihil unquam magis ambii. Verum ſic geſſi magiſtratum, ut illi ex me dignitas accreverit. Hoc ego pulchrius duco, quam ex muneris ſplendore dignitatem mutuo ſumere. *Eu.* Nihil verius. *Gl.* Sic inter cives meos conſenui, carus omnibus. *Eu.* Iſthuc vero difficillimum eſt, cum non abs re dictum ſit; *Qui neminem habet inimicum, eum nec amicum habere quenquam: & felicitatis ſemper invidiam eſſe comitem.* *Gl.* Inſignem felicitatem comitari ſolet invidia: mediocritas tuta [1] eſt. Et hoc mihi perpetuum ſtudium fuit, ne quid mei commodi ex aliorum incommodis compararem. Illam quam Græci vocant ἀπραξίαν, [2] quantum licuit, amplexus ſum. Nullis negotiis ingeſſi memet; ſed præcipue continui me ab his, quæ ſine offenſa multorum ſuſcipi non poterant. Itaque ſi juvandus erit amicus, ſic illi benefacio, ut hac de cauſſa nullum mihi parem inimicum. Et ſi quid ortum fuerit ſimultatis alicunde, aut purgatione lenio, aut officiis extinguo, aut diſſimulatione patior intermori: à contentione ſemper abſtineo: quæ ſi inciderit, malo rei quam amicitiæ facere jacturam. In cæteris Mitionem [3] quendam ago: nulli lædo os, arrideo omnibus, ſaluto ac reſaluto benigniter: nullius animo repugno, nullius inſtitutum aut factum damno, nemini me præfero: patior ſuum cuique pulchrum eſſe. [4] Quod taceri velim, nemini credo. [5] Aliorum arcana non ſcrutor; & ſi quid forte novi, nunquam effutio. De his qui præſentes non ſunt, aut taceo, aut amice loquor, ac civiliter, magna pars ſimultatum inter homines naſcitur ex linguæ intemperantia. Alienas ſimultates nec excito, nec alo; ſed ubicunque datur opportunitas, aut extinguo, aut

1 Secundum dicta ab Horatio, Od. X. Lib. II. quam potes conſulere. 2 *Abſtinentiam a negotiis*, iis ſcil. quæ ut mox ſubjungit, ipſi inimicos procreare poterant. 3 Vide pag. 78. 4 Jam non abſimile vidiſti, nempe, *ſatis eſt ſi ſuo Regi placeat Regina, i. e.* ergo, non contemno quæ aliorum ſunt, unuſquiſque enim, quæ ſua ſunt magni facit, vel quoniam bona, vel quoniam ſua. 5 Tutius hoc, & ſapiente dignum.

aut mitigo. His rationibus hactenus vitavi invidiam, ac benevolentiam civium meorum alui. *Pa.* Non ſenſiſti gravem cœlibatum? *Gl.* Mihi quidem nihil accidit acerbius in vita unquam uxoris morte; ac vehementer optaſſem illam una mecum conſeneſcere, liberiſque communibus frui: ſed quando aliter viſum eſt ſuperis, judicavi ſic magis expedire utrique: neque cauſſam putavi, cur me inani luctu diſcruciarem, præſertim cum is nihil prodeſſet defunctæ. *Po.* Nunquamne inceſſit libido repetendi matrimonii, præſertim cum iſtud tibi feliciter ceſſiſſet? *Gl.* Inceſſit: ſed liberorum cauſſa duxeram uxorem, liberorum cauſſa rurſus non duxi. *Po.* At miſerum eſt cubare ſolum totas noctes. *Gl.* Nihil eſt difficile volenti. Tum cogita, quantas etiam habeat commoditates cœlibatus. Quidam omni ex re decerpunt ſi quid eſt incommodi; qualis fuiſſe videtur Crates ille, [1] cujus titulo fertur epigramma, vitæ mala colligens. Nimirum his placet illud, *Optimum non naſci.* Mihi magis arridet Metrodorus, [2] undequaque decerpens ſi quid ineſt boni. Sic enim fit vita dulcior. Et ego ſic induxi animum, ut nihil vehementer vel oderim, vel expetam. Ita fit, ut ſi quid obtingat boni, non efferar, aut inſoleſcam: ſi quid decedat, non admodum crucier. *Pa.* Næ tu Philoſophus es, vel ipſo Thalete [3] ſapientior, ſi quidem iſtud potes. *Gl.* Si quid ægritudinis obortum eſt animo, ut multa fert hujuſmodi vita mortalium, protinus ejicio ex animo, ſive ſit ira ex offenſa, ſive quid aliud indigne factum. *Po.* At ſunt quædam injuriæ, quæ vel placidiſſimo moveant ſtomachum: tales ſunt frequenter & famulorum offenſæ. *Gl.* Nihil ego patior reſidere in animo meo. Si mederi queam, medeor: ſin minus, ſic cogito, Quid proderit me ringi re nihilo melius habitura? Quid multis? Patior, ut hoc mox impetret à me ratio, quod paullo poſt tempus eſſet impetraturum. Certe nullus eſt tantus animi dolor, quem patiar mecum ire

1 Philoſophus, qui in Epigrammate, congeſſit omnia hominum mala, idque hoc dicto clauſit, *optimum non naſci.* 2 Crati contrarius, qui bona ex omnibus decerpi poſſe contendebat, quæ longe vincerent mala. 3 Vide pag. 54.

ire cubitum. *Eu.* Nihil mirum, ſi tu non ſeneſcis, qui tali ſis animo. *Gl.* Atque adeo ne quid reticeam apud amicos, cum primis cavi, ne quid flagitii committerem, quod vel mihi, vel liberis meis probro eſſe poſſet. Nihil enim irrequietius animo ſibi male conſcio. Quod ſi quid culpæ admiſſum eſt, non eo cubitum prius, quam me Deo reconciliaro. Veræ tranquillitatis ſeu, ut Græce dicam, εὐθυμίας [1] fons eſt, bene convenire cum Deo. Nam qui ſic vivunt, his nec homines magnopere nocere poſſunt. *Eu.* Num quando te cruciat metus mortis? *Gl.* Nihilo magis quam macerat dies nativitatis. Scio moriendum: iſta ſolicitudo fortaſſis adimat mihi aliquot vitæ dies, certe nihil poſſit adjicere. [2] Itaque totam hanc curam ſuperis committo: ipſe nihil aliud curo, quam ut bene ſuaviterque vivam. Non poteſt autem ſuaviter, niſi qui bene, *Pa.* At ego ſeneſcerem tædio, ſi tot annos degerem in eadem urbe, etiamſi Romæ [3] contingat vivere. *Gl.* Habet quidem loci mutatio voluptatis nonnihil: longinquæ vero peregrinationes, ut prudentiam addunt fortaſſis, ita plurimum habent periculorum. Mihi videor tutius totum orbem obire in tabula geographica, neque paulo plus [4] videre in hiſtoriis, quam ſi viginti totos annos, ad Ulyſſis [5] exemplum, per omneis terras mariaque volitarem. Habeo prædiolum, quod abeſt ab urbe non pluſquam duobus milibus paſſuum: ibi nonnunquam ex urbano fio ruſticus: atque ibi recreatus, redeo novus hoſpes in urbem: nec aliter ſaluto ac ſalutor, quam ſi renavigaſſem ex inſulis nuper inventis. [6] *Eu.* Non adjuvas valetudinem pharmacis? *Gl.* Nihil mihi rei cum medicis. Nec incîdi venam unquam, nec devoravi catapotia; nec hauſi potiones.

1 *Animi bene compoſiti.* 2 Videtur reſpicere ad Matt. VI. XXVII. & locum intelligere, prout nunc doctiores apud nos, ita ut non agatur ibi de additione cubiti ad ſtaturam, ſed de additione minimi ſpatii, ad vitæ menſuram. 3 Quoniam tunc ſupponebatur, jucundiorem ibi agi vitam, quam in quovis alio loco, at pluſquam dubitatur nunc, a multis noſtrum. 4 Multo plus. 5 Siquidem ex Homeri Odyſſea, per viginti annorum ſpatium orbem pererravit. 6 Americanis, Eraſmi enim tempore, Europæanis innotuere hæ inſulæ.

nes. Si quid oboritur laſſitudinis, moderatione victus, aut ruſticatione propello malum. *Eu.* Nihilne tibi cum ſtudiis? *Gl.* Eſt. Nam in his eſt præcipua vitæ oblectatio: verum his oblecto me, non macero. Siquidem vel ad voluptatem ſtudeo, vel ad utilitatem vitæ, non autem ad oſtentationem. A cibo ſumto aut paſcor litteratis fabulis, aut lectorem adhibeo: nec unquam incumbo libris ultra horam: tum ſurgo, & arrepta teſtudine, pauliſper obambulans in cubiculo, vel cantillo, vel repeto mecum quid legerim: &, ſi in promptu eſt congerro, refero: mox ad librum redeo. *Eu.* Dic mihi bona fide, nullane ſentis incommoda ſenectutis, quæ feruntur eſſe plurima? *Gl.* Somnus aliquanto deterior eſt, nec perinde tenax memoria, niſi ſi quid infixero. Liberavi fidem meam. [1] Expoſui vobis magicas artes meas, quibus alo juventutem meam: nunc referat nobis pari fide Polygamus, unde tantum collegerit ſenii. *Po.* Equidem nihil celabo tam fidos ſodales. *Eu.* Narrabis etiam tacituris. *Po.* Cum agerem Lutetiæ, quam non abhorruerim ab Epicuro, [2] noſtis ipſi. *Eu.* Sane meminimus; ſed arbitrabamur te mores eos una cum adoleſcentia Lutetiæ relicturum. *Po.* Ex multis quas illic adamaram, unam mecum abduxi domum, eamque gravidam. *Eu.* In ædes paternas? *Po.* Recta; ſed mentitus eam eſſe conjugem cujuſdam amici mei, qui mox eſſet venturus. *Gl.* Id credidit pater? *Po.* Imo rem olfecit intra quatriduum. Mox ſæva jurgia. Nec tamen interim temperabam à conviviis, ab alea, cæteriſque malis artibus. Quid multis? Cum pater non faceret objurgandi finem, negans ſe tales gallinas [3] alere velle domi; ac ſubinde minitans abdicationem; verti ſolum [4] & cum gallina mea gallus [5] alio demigravi: ea mihi genuit aliquot pullos. *Pa.* Unde res ſuppetebat? *Po.* Nonnihil furtim dabat mater, ac præterea con-

1 *I have performed what I promiſed you.* Phraſis eſt Latinitatis puriſſimæ, ſenſuque clariſſima. 2 *i. e.* Quantopere ſectarer voluptatem, ut concludere eſt ex iis quæ diximus alibi. 3 Vox congruentiſſima, ex eo quod mulier de qua agitur, ſupponitur eſſe Gallica mulier. 4 *i. e.* In aliam Regionem migravi, Phraſis eſt mere Latina, & dicebatur præſertim de exulibus. 5 Jucundiſſime luditur in ambiguitate vocum.

conflatum eſt æris alieni plus ſatis. *Eu.* Reperiebantur tam fatui, ut tibi crederent? *Po.* Sunt qui nullis credant libentius. *Pa.* Quid tandem? *Po.* Tandem ubi pater ſerio pararet abdicationem, intercesſerunt amici, ac bellum hoc his legibus compoſuerunt, ut noſtratem uxorem ducerem, cum Galla [1] divortium facerem. *Eu.* Erat uxor? *Po.* Intercesſerant verba futuri [2] temporis, ſed acceſſerat congreſſus præſentis temporis. *Eu.* Quî licuit igitur ab illa divertere? *Po.* Poſt reſcitum eſt, meæ Gallæ Gallum eſſe maritum, unde pridem ſe ſubduxerat. *Eu.* Ergo nunc habes uxorem? *Po.* Non, niſi præter hanc octavam. *Eu.* Octavam? Non ſine augurio dictus es Polygamus. Fortaſſis ſteriles omnes deceſſere. *Po.* Imo nulla non reliquit aliquot catulos domi meæ. *Eu.* Ego malim totidem gallinas, quæ mihi ponerent ova domi. Non tædet Polygamiæ? *Po.* Adeo tædet, ut ſi hæc octava moreretur hodie, perindie ducerem nonam. Imo hoc me male habet, quod non liceat habere binas, aut ternas, cum unus gallus gallinaceus tot gallinas poſſideat. *Eu.* Equidem haud miror, gallinacee, ſi parum pinguiſti, quodque tantum ſenii tibi collegeris. Nihil enim æque accelerat ſenectutem, quam immodicæ atque intempeſtivæ compotationes, impotentes amores mulierum, & ſalacitas immoderata. Sed quis alit familiam? *Po.* Ex obitu parentum acceſſit res mediocris, & gnaviter laboratur manibus. *Eu.* Deſciviſti igitur à litteris? *Po.* Plane ab equis quod ajunt, ad aſinos; [3] ex heptatechno factus monotechnus faber. [4] *Eu.* Miſer, toties tibi ferendus erat luctus, toties cœlibatus? *Po.* Nunquam vixi cœlebs ultra dies decem, ſemperque nova nupta veterem luctum expulit. Habetis bona fide vitæ meæ ſummam. Atque utinam Pampirus narret nobis ſuæ quoque vitæ fabulam, qui ſatis belle portat ætatem. Nam, ni fallor, me duobus aut tribus annis eſt grandior. *Pa.* Dicam equidem, ſi vobis audire

1 Vide pag. 83. 2 *i. e.* Promiſeram *me* ei fore ſponſum, & vide pag. 173. 3 Vide pag. 88. 4 Idem ſenſu quod immediate precedens proverbium, heptatechnus enim is eſt, qui callet artes ſeptem, liberales ſcil. monotechnus faber vero, qui callet unicam tantum, eamque illiberalem.

audire vacat tale ſomnium. *Eu.* Imo volupe fuerit audire. *Pa.* Ubi domum rediſſem, ſtatim Pater ſenex urgere cœpit, ut aliquod vitæ genus amplecterer, unde nonnihil quæſtus accederet rei familiari: ac poſt longam conſultationem placuit negotiatio. *Po.* Miror hoc vitæ genus arriſiſſe potiſſimum. *Pa.* Eram natura ſitiens cognoſcendi res novas, varias regiones, urbes, linguas ac mores hominum. Ad id maxime videbatur apposita negotiatio. Quibus ex rebus naſcitur & prudentia. *Po.* Sed miſera, videlicet quæ plerunque magnis malis ſit illis emenda. [1] *Pa.* Sic eſt. Itaque Pater numeravit ſortem [2] ſatis amplam, ut dextro [3] Hercule, [4] ac bene fortunante Mercurio [5] negotiationem auſpicarer. Simulque ambiebatur uxor cum ampliſſima dote, ſed ea forma, quæ vel indotatam commendare poterat. *Eu.* Succeſſit? *Pa.* Imo priuſquam redirem domum, periit & ſors & uſura. *Eu.* Naufragio fortaſſis. *Pa.* Plane naufragio. Nam impegimus in ſcopulum quavis Malea [6] periculoſiorem. *Eu.* In quo mari occurrit iſte ſcopulus, aut quod habet nomen? *Pa.* Mare non poſſum dicere, ſed ſcopulus plurimorum infamis exitiis, Latine dicitur *alea*; quo modo vos Græci nominetis, neſcio. *Eu.* O te ſtultum! *Pa.* Imo ſtultior Pater, qui tantam ſummam crederet adoleſcenti. *Gl.* Quid deinde factum eſt? *Pa.* Nihil actum: ſed cœpi cogitare de ſuſpendio. *Gl.* Adeon' erat Pater implacabilis? Nam res ſarciri poteſt, & venia datur ubique protopiro [7]; multo magis Pampiro [8] debebatur. *Pa.* Verum fortaſſe narras; ſed interim

† rim

---

1 Alluditur ad verſum notiſſimum, *Fœlix quem reddunt aliena pericula cautum.* 2 *Summam*, prout videbis mox, *periit ſors & uſura.* 3 *Favente*, favet enim qui ſtat a dextris alicujus. 4 Hercules enim non ſolum habitus eſt fortiſſimus, ſed & magnus peregrinator & negotiator, ſic ſonat nomen lingua Phœnica, ſicque fuere certe multi *Hercules*, utcumque ſit Hercules, habitus eſt inter alia, negotiatorum Deus, eique negotiatores vovebant decimam lucri. 5 Vide pag. 197. 6 Promontorium eſt in Laconia, olim naufragiis notiſſimum, ſed iſtuc nominat præ aliis, propter nominis affinitatem cum *alea*, ſcopuli ſpecie, in quam impegit, & impingunt multi. 7 *Primum experienti*, proverbialis erat locutio, apud Græcos, *ignoſcendum primum experienti.* 8 Facile percipies dictum bene, ſi recorderis Pampyrum, ſignificare *omnia expertum.* ad quod reſpicitur.

rim miſer excidi ab uxore. Nam parentes puellæ, ſimul atque cognoverunt hæc auſpicia, renunciarunt affinitatem. Et amabam, ut qui perditiſſime. *Gl.* Miſeret me tui. Sed quid interim conſilii tentatum eſt? *Pa.* Id quod ſolet in rebus deſperatis. Pater abdicabat, perierat res, perierat uxor; undique audiebam, gurges, nepos, helluo. Quid plura? Serio mecum deliberabam, an ſuſpenderem me, an aliquo conjicerem memet in monaſterium. [1] *Eu.* Crudele conſilium. Scio utrum elegeris, mitius mortis genus. *Pa.* Imo quod mihi tunc viſum eſt crudelius; adeo mihi diſplicebam totus. *Gl.* Atqui complures eo ſe dejiciunt, ut ſuavius vivant. *Pa.* Corraſo viaticulo, furtim me ſubduxi procul à patria. *Gl.* Quo tandem? *Pa.* In Hiberniam. illic factus ſum Canonicus, ex horum genere, qui extime linei ſunt, intime lanei. *Gl.* Apud Hibernos igitur hibernaſti? [2] *Pa.* Non, ſed duos menſes apud hos verſatus, navigavi in Scotiam. *Gl.* Quid te offendit apud illos? *Pa.* Nihil, niſi quod inſtitutum illud mihi videbatur mitius, quam pro meritis ejus, qui non uno ſuſpendio dignus erat. *Eu.* Quid in Scotia deſignatum eſt? *Pa.* Illic ex lineo factus ſum pelliceus [3] apud Carthuſios. *Eu.* Homines plane mundo mortuos. *Pa.* Ita mihi viſum eſt, cum audirem illos canentes. *Gl.* Quid? canunt etiam mortui? Quot menſes apud illos egiſti Scotus? *Pa.* Propemodum ſex. *Gl.* O conſtantiam! *Eu.* Quid illic offendit? *Pa.* Quia mihi viſa eſt vita ſegnis ac delicata. Deinde multos illic reperi non admodum ſani cerebri, ob ſolitudinem, ut arbitror. Mihi parum erat cerebri; verebar ne totum periret. *Po.* Quo deinde devolaſti? *Pa.* In Galliam. Illic reperi quoſdam totos pullatos, ex inſtituto divi Benedicti, [4] qui colore veſtis teſtantur ſe lugere in hoc mundo; & inter hos, qui pro ſumma veſte cilicium ferrent reti ſimile.

1 Eſt enim perditorum multorum extrema ancora, quod ſic loquendo, indicat auctor. 2 Jucundus obſervetur verborum ludus. 3 Siquidem Carthuſiani induuntur veſte cujus textum interius pellis eſt. 4 Qui fundator fuit Benedictinorum ordinis Anno 529, ſuper monte Caſſino in Neapolitæ Regno, & mortuus eſt Anno 541, ac poſtea in divorum numerum relatus, ordo nobilis eſt præ multis aliis, latiſſime patet, ac in plurimos ramos dividitur.

ſimile. *Gl.* O gravem corporis macerationem [1]! *Pa.* Heic egi menſes undecim. *Eu.* Quid obſtitit, quo minus illic maneres perpetuo? *Pa.* Quia plus illic reperi cæremoniarum, quam veræ pietatis. Præterea audieram eſſe quoſdam his multo ſanctiores, quos Bernardus [2] ad ſeveriorem diſciplinam revocaſſet, pulla veſte mutata in candidam, apud hos vixi menſes decem. *Eu.* Heic quid offendebat? *Pa.* Nihil admodum. Nam hos reperi ſat commodos ſodales. Sed movebat me Græcorum proverbium; δεῖ τὰς χελώνας ἢ φαγεῖν, ἢ μὴ φαγεῖν. [3] Itaque decretum erat aut non eſſe monachum, aut inſigniter eſſe monachum. Acceperam eſſe quoſdam Brigidenſes, [4] homines plane cœleſtes; ad hos me contuli. *Eu.* Quot menſes illic egiſti? *Pa.* Biduum, nec id ſane totum. *Eu.* Uſque adeo placuit hoc vitæ genus? *Pa.* Non recipiunt, niſi qui mox obſtringat ſe profeſſioni. At ego nondum adeo inſaniebam, ut facile me præberem capiſtro, quod nunquam liceret excutere. Et quoties audiebam canentes virgines, cruciabat animum uxor erepta. *Gl.* Quid deinde? *Pa.* Ardebat animus amore ſanctimoniæ, nec uſquam ſatisfiebat animo meo. Tandem obambulans incidi in quoſdam præferentes crucem. [5] Hoc ſignum mihi protinus arriſit; ſed remorabatur electionem, varietas: alii geſtabant albam, alii

---

1 Ironice dicitur, hi ſiquidem veſtibus non egent ſub tali Cilicio. 2 Bernardinorum ordinis fundator, Anno 1113, Abbas erat Cœnobii Ciſtercienſis, at Anno 1115. cum monachis ſuis ad Claravallum ſe contulit, primuſque fuit Abbas hujus notiſſimi Monaſterii, mortuus eſt Anno 1153. ac poſtea in numerum divorum relatus eſt; fertur a Papiſtis, plura miracula dum viveret patraſſe, quam quivis alius divus, ſumma enim dicitur 250, ex quibus 39, in unico die peracta ſint, hincque a quibuſdam Thaumaturgus Occidentalis vocatus eſt. 3 Vertantur ſic hæc Græca, oportet teſtitudines edere, i. e. *multum edere*, vel non edere, perſuaſum enim habebant Græci, quod ſi modice ederetur teſtudinis caro, ventris tormina faceret at ſi copioſe, ventris dolores ſedaret, & ſi pergas, videbis quid intendat per proverbium. 4 *i. e.* Ex ordine ſanctæ Brigidæ, Brigida autem ſuum ordinem Romæ inſtauravit, diciturque accepiſſe regulas ab ipſo Chriſti ore, mortua eſt Anno 1373, & a Bonifacio nono in numerum divarum relata eſt, Anno 1391. 5 Qui vocantur cruciferi, Gallice *Portecroix*. Clemens quartus caput ordinis Bononiæ in Italia conſtituit, at ordo in Italia abolitus eſt, ab Alexandro ſeptimo, Anno 1656: nihilominus ſunt & adhuc monaſteria ejus ordinis in Belgio, Gallia, & Portugalia.

alii rubram, alii viridem, alii verſicolorem, alii ſimplicem, alii duplicem, nonnulli quadruplicem, alii alia atque alia figura variatam. Ego ne quid intentatum relinquerem, omnes ferme formas geſſi. Verum ipſa re comperi, longe aliud eſſe circumferre crucem in pallio ſeu tunica, quam in corde. Tandem feſſus inquirendo ſic mecum cogitabam: ut ſemel omnem ſanctimoniam aſſequar, petam terram ſanctam, ac redibo domum ſanctimonia onuſtus. *Po.* Num eo profectus es? *Pa.* Maxime. *Po.* Unde ſuppetebat viaticum? *Pa.* Demiror iſtud nunc denique tibi venire in mentem ut rogares, ac non multo ante percunctatum fuiſſe. Sed noſti proverbium, τὸ τέχνιον πᾶσα γῆ τρέφει. [1] *Gl.* Quam artem circumferebas? *Pa.* Chiromanticam. *Gl.* Ubi eam didiceras? *Pa.* Quid refert? *Gl.* Quo præceptore? *Pa.* Eo, qui nihil non docet, ventre. Prædicebam præterita, futura, præſentia. *Gl.* Et ſciebas? *Pa.* Nihil minus: ſed divinabam audacter, idque tuto, videlicet prius accepto pretio. *Po.* An ars tam ridicula poterat alere te? *Pa.* Poterat, & quidem cum duobus famulis. Tantum eſt ubique fatuorum & fatuarum. Attamen cum Hieroſolymam adirem, addideram me in comitatum cujuſdam magnatis prædivitis, qui natus annos ſeptuaginta, negabat ſe æquo animo moriturum, niſi prius adiſſet Hieroſolymam. *Eu.* Ac domi reliquerat uxorem? *Pa.* Atque etiam liberos ſex. *Eu.* O ſenem impie pium! Atque illinc rediſti ſanctus? *Pa.* Vis verum fatear? Aliquanto deterior, quam iveram. *Eu.* Sic, ut audio, excuſſus eſt religionis amor. *Pa.* Imo magis incanduit. Itaque reverſus in Italiam, addixi me militiæ. *Eu.* Itane religionem venebaris in bello? quo quid eſſe poteſt ſceleratius? *Pa.* Erat ſancta militia. *Eu.* Fortaſſis in Turcas. *Pa.* Imo ſanctius quiddam, ut tum quidam prædicabant. *Eu.* Quidnam? *Pa.* Julius [2] ſecundus belligerabatur adver-

1 *Quævis terra alit artem*, i. e. nulla eſt terra, in qua qui artem habet, non poſſit ſibi viaticum ſuppeditare arte ſua. 2 Hic ille eſt Julianus Roveranus, qui ex animo bellicoſo ac veneratione in Julium Cæſarem, ſibi *Julii* nomen indidit, quum ad Pontificatum evectus eſt, Anno 1503, præterque alia plurima ſi-

ſus Gallos. Porro militiam mihi commendabat etiam multarum rerum experientia. *Eu.* Multarum, ſed malarum. *Pa.* Ita poſt comperi. Et tamen heic durius vixi quam in monaſteriis. *Eu.* Quid tum poſtea? *Pa.* Jam mihi vacillare cœpit animus, utrum ad negotiationem intermiſſam redirem, an religionem fugientem perſequerer. Interim venit in mentem, utrumque alteri poſſe conjungi *Eu.* Quid? ut ſimul eſſes & negotiator & monachus? *Pa.* Quid ni? Nihil religioſius ordinibus mendicantium: & tamen nihil ſimilius negotiationi. Volitant per omnes terras ac maria, multa vident, multa audiunt: penetrant omneis domos, plebeiorum, nobilium, atque regum. *Eu.* At non cauponantur. *Pa.* Sæpe nobis felicius. *Eu.* Quod genus ex his deligiſti? *Pa.* Omnes formas expertus ſum. *Eu.* Nulla placuit? *Pa.* Imo perplacuerant omnes, ſi licuiſſet ſtatim negotiari. [1] Verum perpendebam mihi diu ſudandum in choro, priuſquam crederetur mihi negotiatio. [2] Jamque cogitare cœpi de venanda Abbatia: ſed primum, non omnibus heic favet Delia, [3] & ſæpe longa eſt venatio. Itaque conſumtis hunc in modum annis octo, cum eſſet nuntiata mors Patris, domum reverſus, ex conſilio matris duxi uxorem, & ad veterem negotiationem redii. *Gl* Dic mihi, cum tam ſubinde novam veſtem ſumeres, ac velut in aliud animal transformareris, quî potuiſti ſervare decorum [4]? *Pa.* Quî minus quam hi qui in eadem fabula nonnunquam aliam atque aliam ſumunt perſonam? *Eu.* Dic nobis bona fide, qui nullum vitæ genus non expertus es, quod omnium maxime probas? *Pa.* Non omnibus omnia congruunt: mihi

---

militi, Gallorum Regem optimum, Ludovicum duodecimum excommunicavit, ac non ſolum bellum ei indixit, ſed præterea totum ejus Regnum ſub interdicto poſuit, propter concilia Piſæ, & Cæſarodunì; præerat Papa tunc exercitibus, atque pugnabat in Caſtris, hincque Eraſmus ipſe, Epiſt. ad Buſlid. de eo eleganter dicit, *Julius belligeratur planeque Julium agit.* Ob talia, in hunc Rex optimus hanc notam Epigraphen ſibi cœpit, *perdam Babilonis nomen,* hoc illud eſt ſanctius bellum de quo nunc agitur.

1 *I. e.* Tractare negotia vel cenſus, horum monachorum, qua via mihi poſſem conciliare multa commoda, imo & divitias forſan, veluti per negotiationem. 2 Credam facile, monachi enim non facile ſua negotia credent, niſi ſuo ordini devotis. 3 Vide pag. 11. 4 Vide pag. 128.

mihi nullum magis arridet, qūam hoc quod ſecutus ſum. *Eu.* Multa tamen incommoda habet negotiatio. *Pa.* Sic eſt. Sed quando nullum vitæ genus omnibus caret incommodis, hanc Spartam, quæ contigit, orno. [1] Verum nunc ſupereſt Euſebius, qui non gravabitur apud amicos vitæ ſuæ ſcenam aliquam explicare. *Eu.* Imo totam fabulam, ſi videtur: nam habet actus non multos. *Gl.* Erit magnopere gratum. *Eu.* Ubi rediſſem in patriam, annum apud me deliberavi quodnam vitæ genus amplecti vellem; ſimulque me ipſum exploravi, ad quod genus eſſem propenſus aut idoneus. Interim oblata eſt *Præbenda*, quam vocant, ſatis opimi proventus: accepi. *Gl.* Vulgo male audit hoc vitæ genus. *Eu.* Mihi, ut ſunt res humanæ, ſatis exoptandum videtur. An mediocrem felicitatem eſſe putatis, ſubito velut è cœlo dari tot commoda, dignitatem, ædes honeſtas, beneque inſtructas, annuos reditus ſatis amplos, ſodalitium honorificum, deinde templum, ubi, ſi libeat, vaces religioni? *Pa.* Illic me luxus offendebat, & concubinarum infamia [2]; tum quod plerique iſtius generis odere litteras. *Eu.* Ego non ſpecto quid agant alii, ſed quid mihi ſit agendum: & melioribus me adjungo, ſi non poſſum alios meliores reddere. *Po.* In iſto genere vixiſti perpetuo? *Eu.* perpetuo, niſi quod interim quatuor annos primum egi Patavii. [3] *Po.* Quam ob rem? *Eu.* Hos annos ita partitus ſum, ut ſeſquiannum darem ſtudio Medicinæ, reliquum tempus Theologiæ. *Po.* Cur id? *Eu.* Quo melius & animum & corpus meum moderarer, nonnunquam & amicis conſulerem. Nam & concionor nonnunquam pro mea ſapientia. Sic hactenus ſatis tranquille vixi, contentus unico ſacerdotio, nec præterea quidquam ambiens, recuſaturus etiam ſi offeratur. *Pa.* Utinam liceret diſcere, quid agant cæteri noſtri ſodales, qui-

 buſcum

1 *i. e.* Fungor officiis conditionis meæ: ſic veluti proverbio loquuntur Græci, hinc quod apud Euripidem, Agamemnon Menelao dicat, *Spartam nactus es, hanc guberna*: Porro erat Sparta urbs & reſpublica nobiliſſima Peloponeſi, cujus Rex fuit Menelaus. 2 Si quis de his dubitet adeat regiones mere Papiſticas, Italiam, Hiſpaniam & Portugaliam præſertim, videbit optimum morem non eſſe abolitum, quem taxat hic noſter Eraſmus. 3 *Padua*, urbs eſt Italiæ propter Collegium medicum notiſſima.

buſcum tum familiariter viximus. *Eu.* De nonnullis poſſum commemorare quædam; ſed video nos non procul abeſſe à civitate: quare, ſi videtur, conveniemus in idem diverſorium: ibi per otium de cæteris conferemus affatim. *Huiguitio auriga.* [1] Unde tam miſeram ſarcinam nactus es, luſce? *Henricus auriga.* Imo quo tu defers iſtud lupanar [2,] ganeo? *Hug.* Debueras iſtos frigidos ſenes alicubi effundere in urticetum, ut caleſcerent. *Hen.* Imo tu iſtum gregem cura ut præcipites alicubi in profundam lamam, ut refrigerentur; nam calent plus ſatis. *Hug.* Non ſoleo præcipitare ſarcinam meam. *Hen.* Non? Atqui nuper vidi te ſex Carthuſienſes dejeciſſe in cœnum ſic, ut pro candidis emergerent nigri: tu interim, quaſi re bene geſta, ridebas. *Hug.* Nec injuria; dormiebant omnes, ac multum ponderis addebant currui meo. *Hen.* At mei ſenes egregie ſublevarunt currum meum, per totum iter perpetuo garrientes. Nunquam vidi meliores. *Hug.* Non ſoles tamen talibus delectari. *Hen.* Sed hi ſeniculi boni ſunt. *Hug.* Qui ſcis? *Hen.* Quia per eos ter bibi per viam cereviſiam inſigniter bonam. *Hug.* Ha ha hæ. Sic tibi boni ſunt.

ΠΤΩΧΟΠΛΟΥΣΙΟΙ. [3]

Conradus, Bernardinus, Pastor, Pandocheus, [4] Uxor.

Co. Atqui paſtorem decet hoſpitalitas. [5] *Paſ.* Paſtor ſum ovium; non amo lupos. [6] *Co.* At non perinde fortaſſis odiſti lupas. [7] Sed quo tandem merito ſic abhorres à nobis, ut ne

1 Supponitur hic eſſe auriga alius currus prætercurrentis, & deinde fidem fieri moris vetuſti quem indicavit auctor in principio hujus colloquii, quum dixit *non de plauſtro ſed in plauſtro*, de plauſtro ergo ſibi atrocia canunt aurigæ. 2 Supponas Huiguitionem habere mulieres in curru. 3 *i. e.* Pauperes divites, quoniam Conradus & Bernardinus qui ſupponuntur monachi mendicantes, habeant tamen affatim omnia. 4 Vide pag. 215. 5 Supponitur Paſtorem illum Parochiæ, quo adventarant imminente nocte Conradus & Bernardinus, ipſis denegare hoſpitium in ſua domo. 6 Sic loquitur, quoniam multi paſtorum non amant monachos, eoſque cum concionentur exiſtiment veluti Lupos qui non intrant per portam ad gregem. 7 Significat enim hæc vox plerumque *Scortum*.

ne tecto quidem digneris? [1] Neque enim te gravabimus cœna. *Paſ.* Dicam, quia ſi conſpiceretis in ædibus meis gallinam aliquam, aut pullos gallinaceos, cras in concione traducerer apud populum. [2] Hanc ſoletis referre gratiam communicati hoſpitii. *Co.* Non omnes ſumus iſtiuſmodi. *Paſ.* Sitis cujuſmodi voletis; ego vix ſancto Petro fiderem, ſi tali cultu veniret ad me. *Co.* Si ita ſtat ſententia, ſaltem indica diverſorium aliud. *Paſ.* Eſt in hoc vico diverſorium publicum. *Co.* Quod habet ſignum? *Paſ.* In tabula penſili videbitis canem os inſerentem in ollam: hoc agitur in culina. [3] Ad abacum rationalem ſedet lupus. *Co.* Signum inauſpicatum. *Paſ.* Fruamini. *Be.* Quod genus Paſtoris hoc eſt? per illum liceret perire fame. *Co.* Si non melius paſcit oves, quam nos, oportet eſſe parum obeſas. *Be.* In malis rebus, opus eſt bono conſilio. Quid fiet? *Co.* Perfricanda frons [4] eſt. *Be.* Nimirum inutilis eſt pudor, cum urget neceſſitas. *Co.* Admodum; ſanctus Franciſcus [5] aderit nobis. *Be.* Pro fortuna. *Co.* Non exſpectabimus Pandochei reſponſum pro foribus, ſed recta irrumpemus in ipſum vaporarium, [6] nec facile patiemur nos ejici. *Be.* O facinus impudens! *Co.* Hoc ſatius, quam noctem agere ſub dio, ac perire frigore. Interim depone pudorem in ſacculo, cras reſumturus, ubi videbitur. *Be.* Scilicet, ſic res ipſa ſuadet. *Pan.* Quod animantium genus hic video? *Co.* Servos Dei, filios ſancti Franciſci, vir optime. *Pan.* An Deus talibus ſervis delectetur, neſcio: ego mihi nolim multos eſſe domi. *Co.* Quam ob rem? *Pan.* Quia ad edendum & bibendum pluſquam viri eſtis; ad laborandum nec manus habetis, nec pedes. Oho vos eſtis filii ſancti Franciſci? Soletis prædicare eum eſſe virginem, [7] & ille

1 Subaudi *nos recipere.* 2 *i. e.* In concione veſtra craſtina apud populum, pingeretis me ſicut hominem in deliciis viventem propter talia: & forſan non immerito, ſi reſpicias ad ambiguitatem quæ ineſt in vocibus *gallinam* & *pullos*, quibus ſignificari poſſunt concubina, & pueri. 3 Picta ſcil. in tabula penſili, quemadmodum canis ipſe pingitur & olla, &c. 4 *i. e.* Abjiciendus eſt pudor, & induenda audacia, jam vidiſti phraſim. 5 Siquidem fundator ordinis noſtri, ut jam vidimus, & ſic decet loqui Franciſcanos. 6 In Germania res tranſigi ſupponitur, ubi vaporaria plurimum in uſu. 7 *i. e.* Eum mulierem

ille habet tot filios? *Co.* Spiritus filii ſumus, non carnis. *Pan.* Infelix genitor ille. Nam quod in vobis peſſimum eſt, animus eſt: corpore nimium valetis, planeque melius habetis iſta parte, quam expediat nobis, qui alimus uxorem, & filias. [1] *Co.* Tu forte ſuſpicaris nos eſſe ex eorum genere, qui degenerant à progenitoris inſtituto: nos ſumus Obſervantes. [2] *Pan.* Ego igitur obſervabo, ne quid adferatis detrimenti. Nam iſtud genus ego odi peſſime. *Co.* Quam ob rem, te quæſo? *Pan.* Quia circumfertis dentes, nec circumfertis pecuniam. Hoc genus hoſpitum mihi eſt ingratiſſimum. *Co.* At laboramus vobis. *Pan.* Vultis oſtendam vobis quo modo laboretis? *Co.* Oſtende. *Pan.* Inſpicite picturam vobis proximam ad lævam: illic videtis vulpem concionantem, ſed à tergo anſer collum profert è cuculla. Rurſum videtis lupum abſolventem confeſſum, ſed prominet pars ovis occultatæ ſub veſte. Videtis ſimiam aſſidentem ægroto in veſte Franciſcana; altera manu præfert crucem, alteram habet in crumena ægrotantis. [3] *Co.* Non inficiamur hac veſte nonnunquam tegi lupos, vulpes, ac ſimias; ſed fatemur etiam ſæpe tegi porcos, canes, equos, leones, ac regulos: [4] quin eadem veſtis tegit multos bonos viros. Veſtis ut neminem reddit meliorem, ita nullum reddit deteriorem. Proinde iniquum eſt, quenquam ex veſte æſtimare: alioqui tua veſtis, qua nonnunquam uteris, eſſet execranda, quæ multos tegit fures, homicidas, veneficos & adulteros. *Pan.* De veſte cedam, ſi numeretis. *Co.* Rogabimus Deum pro te. *Pan.* Ego viciſſim pro vobis, operam opera penſans. *Co.* Atqui non ab omnibus accipiendum. [5] *Pan.* Cur vobis religio

mulierem attigiſſe nunquam, ſed hoc ſuggerit auctor Pandocheo. propter illud ridiculum quod de Franciſco fertur, illuc nempe: quod ad obtundendos veneris ſtimulos ſe ſe in *nive* volutare ſolitus fuerit.

1 Nimis forſan verum quod indicat hîc Pandocheus. 2 Ordo enim in plurimos ramos dividitur, & quidam ſibi dederunt nomen *obſervantes*, quoniam pertendant ſe præ cæteris regulas fundatoris obſervare. 3 Quid ſeverius in hos dixiſſet Calviniſta, Pandocheus eſt fateor qui ſic loquitur, ſed hoc illi ſuggerit Eraſmus. 4 *Baſiliſcos.* 5 *i. e.* Non accipienda eſt pecunia ab his qui dare non poſſunt, quales nos ſumus qui ex inſtituto, pecuniam nunquam debeamus contrectare, ut videbis mox.

religio eſt contingere pecuniam ? *Co.* Quia pugnat cum profeſſione noſtra. *Pan.* Itidem cum mea profeſſione pugnat, admittere gratuitum hoſpitem. *Co.* At nos cogit regula, non contingere pecuniam. *Pan.* At mea regula diverſum præcipit. *Co.* Ubi eſt tua regula ? *Pan.* Lege verſus iſtos :

Hoſpes, in hac menſa fuerint cum viſcera tenſa,
Surgere ne properes, ni prius annumeres.

Co. Nos non erimus tibi ſumtui. *Pan.* At qui mihi non ſunt ſumtui, ne quæſtui quidem ſunt. *Co.* Deus abunde penſabit, ſi quid officii nobis præſtiteris. *Pan.* Iſtis verbis non alo familiam. *Co.* Abdemus nos in angulum vaporarii, neque cuiquam erimus moleſti. *Pan.* Non fert tales homines hoc vaporarium. *Co.* Itane nos ejicis, fortaſſis hac nocte devorandos à lupis ? *Pan.* Lupus lupinam [1] non eſt [2,] ut nec canis caninam. *Co.* Crudelis eſſes, ſi hoc faceres Turcis : quales quales ſumus, homines ſumus. *Pan.* Surdo canitis. *Co.* Tu molliter foves corpus tuum, nudus [3] recubans poſt vaporarium ; & nos extrudis frigore nocturno perituros, etiam ſi parcant lupi. *Pan.* Sic vixit Adam in paradiſo. *Co.* Vixit, ſed innocens. *Pan.* Et ego innocens. *Co.* Fortaſſis detracta ſyllaba prima. [4] At vide, ſi tu nos nunc extrudis e paradiſo [5] tuo, ne Deus te non recipiat in ſuum. *Pan.* Bona verba. *Ux.* Mi vir, tot tua malefactà ſaltem hoc beneficio penſa : patere hos hac nocte tecto noſtro uti : ſunt viri boni, ſenties quæſtum hinc fieri uberiorem poſthac. *Pan.* Ecce deprecatricem ; ſuſpicor convenire inter vos ; nec admodum lubens audio hoc elogium à muliere, *viri boni.* [6] *Ux.* Hau : non ita eſt, ſed cogita quoties peccaris alea, temulentia, rixis, pugnis ; ſaltem hac eleemoſyna redime tua peccata, nec ejicias hos, quos optaris tibi adeſſe morienti. Scurras & ſan-

1 Subauditur *Carnem.* 2 *Edit.* Proverbialis autem locutio hæc eſt, *Canis caninam non eſt.* 3 *i. e.* Depoſita veſte tua, nos vero nunquam deponimus noſtram, ac in ea recubamus. 4 *Nocens* ergo, i. e. *multorum criminum reus.* 5 *Domo tua.* 6 Quoniam poteſt ſignificare, quod hi de quibus agitur ſint homines validi, & robuſti, qui ſe viros preſtant mulieribus, & non amat Pandocheus, quod uxor, talia cogiter de his, hinc reſponſum uxoris, *Hau ! non ita eſt,* *i. e.* non cogito de his rebus.

ſanniones recipis ſæpenumero ; & hos extrudis ? *Pan.* Unde iſta concionatrix nobis? Abi tu, & cura rem culinariam. *Ux.* Id quidem fiet. *Be.* Miteſcit, & ſumit induſium [1] lineum, ſpero fore recte. *Co.* Et menſam inſternunt pueri. Bene habet, quod nulli veniunt hoſpites; alioqui nobis erat exulandum. *Be.* Feliciter cecidit, quod è proximo oppidulo retulimus nobiſcum laguncùlam vini, & agni coxam aſſam: alioqui hic, ut video, ne fœnum quidem impartiiſſet nobis. *Co.* Jam accubuere pueri: adjungamus nos in menſæ partem, ſic tamen, ne cui incommodemus. *Pan.* Vobis imputandum arbitror, quod hodie nullum habeo convivam, præter domeſticos & vos inutiles. *Co.* Niſi frequenter hoc accidit, imputa nobis. *Pan.* Frequentius quam vellem. *Co.* Noli laborare; vivit adhuc Chriſtus, qui non deſeret ſuos. *Pan.* Audivi vos dici Evangelicos: & Evangelium prohibet [2] per viam circumferri peram aut panes: vos manicas habetis pro pera, ut video: nec panes modo circumfertis, verum etiam vinum, & delicias carnium. *Co.* Fruere nobiſcum, ſi libet. *Pan.* Meum vinum ad iſtud collatum, vappa eſt. *Co.* Guſta & de carnibus; nobis enim ſupereſt. *Pan.* O felices mendicos! uxor mea nihil hodie coxit, præter caules & laridum rancidum. *Co.* Communicemus, ſi videtur, noſtros apparatus. Nam noſtra nihil refert, quibus veſcamur. *Pan.* Cur igitur non circumfertis caules & vappam? *Co.* Quoniam hæc nobis obtrudere maluerunt, apud quos hodie pranſi ſumus. *Pan.* Gratis pranſi? *Co.* Maxime. Imo gratias etiam egerunt, & abeuntes his apophoretis onerarunt. *Pan.* Unde venitis? *Co.* E Baſilea. [3] *Pan.* Hui, è tam longinquo? *Co.* Sic eſt. *Pan.* Quod tandem genus hominum eſtis vos, qui ſic oberratis ſine jumento, ſine crumena, ſine famulitio, ſine armis, ſine commeatu? *Co.* Vides qualecunque veſtigium Evangelicæ vitæ. *Pan.* Mihi

1 *His Linnen Frock*, ſcil. ut adhibeat manus alicui rei faciendæ, vel accumbat cum ſuis. 2 Matt. X. Marc. VI. & Luc. IX. ſed hæc reſpiciebant tempus illud; at ſatis bene in Pandocheo. 3 *Baſil*, urbe notiſſima apud Helvetios, ubi diu vixit auctor, itemque mortuus & ſepultus eſt.

Mihi videtur erronum vita, qui vagantur cum reticulo. [1] *Co.* Tales errones erant Apoſtoli: talis erat & Dominus Jeſus. *Pan.* Noſtis artem chiromanticam? *Co.* Nihil minus. *Pan.* Unde igitur ſuppetit victus? *Co.* Ab eo, qui promiſit. *Pan.* Quis ille? *Co.* Qui dixit, *Nolite eſſe ſoliciti*; *hæc omnia adjicientur vobis.* [2] *Pan.* Promiſit, ſed quærentibus regnum Dei. *Co.* Id facimus pro virili. [3] *Pan.* Apoſtoli clarebant miraculis, ſanabant ægrotos: proinde non mirum illis ubique ſuppetiſſe victum: vos nihil tale poteſtis. *Co.* Poſſemus, ſi ſimiles eſſemus Apoſtolis, & ſi res poſceret miraculum. At miracula data ſunt ad tempus incredulis; [4] nunc nihil opus, niſi pia vita. Et ſæpe felicius eſt ægrotare, quam valere: ſæpe felicius mori, quam vivere. *Pan.* Quid igitur vos facitis? *Co.* Quod poſſumus; pro ſua quiſque dote divinitus donata conſolamur, exhortamur, admonemus, corripimus; ubi ſe dederit occaſio: nonnunquam & concionamur, ſicubi comperimus Paſtores mutos: ſi non datur prodeſſe, damus operam ne quem lædamus moribus & lingua. *Pan.* Utinam cras velis nobis concionari! Nam dies eſt apud nos feſtus. *Co.* Cui divo? *Pan.* Antonio. [5] *Co.* Fuit is quidem vir bonus; ſed unde dies feſtus? *Pan.* Dicam: Abundat hic vicus ſubulcis, propter vicinum nemus glandiferum. Et perſuaſum eſt, Antonio delegatam curam ejus pecoris: & ideo colunt illum, ne ſæviat neg-

1 Sacculum certe circumferunt monachi, ut potuiſti jam obſervare ubi ponant neceſſaria, panem & carnes præſertim, ſed quod ſit ſacculus iſte ad modum retis intertextus, non obſervavi, neque omnes mendici talem reticulum nunc circumferunt, ſed Tempore Horatii res erat vulgatiſſima inter mendicos, & operarios, ut patet Sat. I. *Ut, ſi reticulum panis venales inter onuſto forte vehas humero.* Hac voce propterea uſus eſt auctor ergo. 2 Matt. VI. 3 Subauditur *parte*, ut alibi vidiſti. 4 Sic loquitur ſcriptura, ratio, experientia, & Proteſtantium corpus, at vulgo Pontificii non ſic qui etiam adhuc ſua miracula nobis jactent; videtur ergo hic Eraſmus oblitus, Franciſcanum loqui, nimiumque ipſe ex ſententia loquutus, ut pote judicans nulla miracula a monachis patrata, vel ab ordinum eorum fundatoribus, quantumvis jactentur in legendis: At aliquando bona, & vera proferunt monachi, ſicut & hic Conradus perſæpe. 5 Eremitæ, qui mortuus eſt in Thebaide Ægypti, Anno 356 cuique quamquam in numerum divorum nunquam relatus ſit, Papiſtarum vulgus tamen tutelam porcorum attribit, feſtumque ejus obſervat, Januarii decimo ſeptimo.

neglectus. [1] *Co.* Utinam vere colerent illum! *Pan.* Quo pacto? *Co.* Sanctiſſime coluit divos, quiſquis imitatus eſt. *Pan.* Totus hic vicus cras perſtrepet compotationibus, ſaltationibus, luſibus, rixis & pugnis. *Co.* Sic Ethnici quondam colebant Bacchum ſuum. Miror autem, ſi ſic cultus Antonius, non ſævit in homines ipſo pecore ſtultiores. Qualem habetis Paſtorem? mutum, ac malum? *Pan.* Qualis ſit aliis neſcio: mihi optimus eſt: nam hic potat totos dies: neque quiſquam plures adducit, aut meliores combibones, magno meo bono. Atque adeo demiror illum nunc abeſſe. *Co.* Nos experti ſumus parum commodum. *Pan.* Quid audio? ſalutaſtis hominem? *Co.* Ambivimus apud illum hoſpitium; ille non aliter quam lupos abegit à limine, & huc juſſit abire. *Pan.* Ha, ha, nunc intelligo. Hinc eſt, quod noluit adeſſe, quod ſciret vos heic futuros. *Co.* Eſtne mutus? *Pan.* Mutus? Nemo illo vocalior in vaporario; ac ſtrenue boat in templo: concionantem nunquam audivi. Sed quid pluribus opus? vos ipſi ſenſiſtis, ut intelligo, non eſſe mutum. *Co.* Eſtne peritus ſacrarum litterarum? *Pan.* Ait ſe peritiſſimum: ſed quidquid talium rerum didicit, didicit in ſecreta confeſſione, ſic ut fas non ſit proferre apud alios. Quid multa? Dicam in ſumma, qualis eſt populus, talis eſt Sacerdos, & plane nacta eſt ſuum patella [2] operculum. *Co.* Fortaſſe non dabit locum concionaturo. *Pan.* Dabit, ad me recipio; ſed hac lege, ne quid in illum jaculere, quemadmodum plerique ſoletis. *Co.* Rei malæ aſſueverunt, qui hoc ſolent: ego clam admoneo Paſtorem, ſi quid offendit: quod ſupereſt, Epiſcoporum eſt munus. *Pan.* At tales aves huc raro devolant. Equidem video vos eſſe viros bonos. Sed quid ſibi vult iſta veſtium varietas? Nam plerique hoc ipſo judicant vos eſſe malos, quod ſic veſtiamini. *Co.* Unde id? *Pan.* Neſcio, niſi quod tales multi comperiantur. *Co.* Multi hoc ipſo judicant nos eſſe ſanctos, quod ſic veſtiamur: peccant utrique; ſed tamen humanius peccant, qui ex veſte bene de nobis ſuſpicantur

1 Sic Pagani olim de ſuis divis, ſic hodie nationes quædam, remotæ a nobis & barbaræ, de Diabolo ſeu malo genio quem colunt pacis metu. 2 Jam proverbium vidiſti.

tur, quam qui male. *Pan.* Eſto ſane. Sed quæ tandem utilitas tot diſcriminum? *Co.* Quid tu cenſes? *Pan.* Mihi quidem nulla videtur, niſi in pompis, aut in bellis; in pompis [1] enim circumferuntur variæ perſonæ, ſanctorum, Judæorum, Ethnicorum: has ex diverſo cultu dignoſcimus. In bellis autem, hoc præſtaret cultuum varietas, ut ſuum quæque vexillum copiæ ſequerentur, neque fieret ordinum confuſio. *Co.* Pulchre dicis, & hæc veſtis eſt militaris: alius alium ducem ſequimur; ſed omnes militamus ſub uno Cæſare [2] Chriſto. Verum in veſte tria ſpectanda ſunt. *Pan.* Quæ? *Co.* Neceſſitas, uſus & decorum. Cur ſumimus cibum? *Pan.* Ne pereamus fame. *Co.* Sic aliquando ſumenda veſtis, ne pereamus frigore. *Pan.* Fateor. *Co.* Hoc melius præſtat hæc veſtis, quam tua: tegit enim & caput, & collum, & ſcapulas, unde plurimum eſt periculi. Uſus poſtulat varia veſtium genera. Equitaturo convenit brevis, quieſcenti longa; in æſtate tenuis, in hyeme denſa. Sunt Romæ, qui ſingulis diebus ter commutant veſtem: mane ſumunt duplicatam pellibus, ſub meridiem accipiunt ſimplicem, rurſus ſub noctem aliquanto craſſiorem. Verùm non omnibus ſuppetunt mutatoria: proinde hæc veſtis reperta eſt, una ad plurimos uſus accomoda. *Pan.* Quî ſic? *Co.* Si flat Boreas, aut ſi fervet Sol, [3] adducimus cucullam: ſi calor offendit, demittimus in tergum: ſi quieſcendum eſt, demittimus veſtem: ſi ambulandum, ſubducimus, aut ſuccingimus etiam. *Pan.* Non peſſime ſapuit, quiſquis hoc invenit. *Co.* Eſt autem hoc ad bene vivendum præcipuum, ut homo conſueſcat eſſe paucis contentus, alioqui ſi deliciis aut affectibus indulgere cœperimus, nullus erit finis. At nulla veſtis inveniri potuit, quæ una tot commoditatibus ſubſerviret. *Pan.* Aſſentior. *Co.* Nunc decorum inſpiciamus. Dic mihi bona fide, ſi tu ſumeres uxoris tuæ veſtem, nonne dicerent omnes te facere præter decorum? *Pan.* Dicerent me inſanire. *Co.* Quid tu diceres, ſi

1 *Proceſſionibus*, quæ quales ſint apud Pontificios omnibus notum fere. 2 *Imperatore*. 3 Nihil ſubſequentibus facilius intellectu, iis qui tales veſtes viderunt, vel norunt bene per delineationem, aliis vero, pluribus verbis opus eſſet, ut perfecte intelligant.

ſi illa ſumeret veſtem tuam? *Pan.* Fortaſſe nihil mali dicerem, ſed contunderem eam bonis [1] fuſtibus. *Co.* Atque nihil refert, qua veſte utaris. *Pan.* Heic plurimum refert. *Co.* Nec mirum. Nam & Ethnicorum leges puniunt virum ac fœminam, ſi diverſi ſexus cultum ſumſerint. [2] *Pan.* Nec injuria. *Co.* Age, quid ſi ſenex octogenarius ſumeret ſibi veſtitum adoleſcenti quindecim annos nati; aut contra, ſi juvenis ſumeret veſtem ſenis, nonne dicant omnes, rem eſſe fuſtuario dignam? Aut ſi anus coleretur ad modum adoleſcentulæ, & contra? *Pan.* Admodum. *Co.* Itidem, ſi laicus ſumat cultum ſacerdotis, contrà Sacerdos laici. *Pan.* Uterque faceret indecore. *Co.* Quid ſi privatus ſumeret ornamentum principis, aut Sacerdos privatus Epiſcopi, num faceret indecore? *Pan.* Scilicet. *Co.* Quid ſi civis ſumeret cultum militis; plumas, cæteraque ſtultitiæ Thraſonicæ [3] inſignia? *Pan.* Rideretur. *Co.* Quid ſi inter milites, Anglus geſtaret crucem albam, Helvetius rubram, Gallus nigram? [4] *Pan.* Faceret impudenter. *Co.* Quid itaque miraris noſtrum hunc cultum? *Pan.* Quid interſit inter privatum & principem, inter virum ac fœminam, ſcio: quid interſit inter monachum ac non monachum, neſcio. *Co.* Quid intereſt inter pauperem & divitem? *Pan.* Fortuna. *Co.* Et tamen indecorum eſſet, ſi pauper imitaretur cultum divitis. *Pan.* Verum, ut nunc ferme coluntur divites. *Co.* Quid inter fatuum & ſapientem? *Pan.* Aliquanto plus quam inter divitem & tenuem. *Co.* Nonne moriones aliter veſtiuntur, quam qui ſapiunt? *Pan.* Neſcio quid vos deceat, attamen veſter cultus non multum abeſt ab illorum cultu, ſi quis addat auriculas & tintinnabula. [5] *Co.* Hoc plane deeſt; & ſumus hujus mundi moriones, [6] ſi modo vere ſumus quod profitemur. *Pan.* Quid vos ſitis, neſcio: illud ſcio, mul-

tos

1 Sic loquimur & linguis vernaculis. 2 Plurimi Imperatorum imo & Tiberius ipſe, ut videre eſt apud Tacitum, Annal. III. Fecerunt de ea re leges, at præſertim Deus ipſe Deut. XXII. 3 Jactantiæ de re bellica, Thraſo enim miles eſt vanus & glorioſus in Terentio. 4 Geſtamus enim nos rubram crucem in albo, Galli album in rubro, Helvetii vero nigram in rubro. 5 Vidiſti jam moriones ſic adornari. 6 *i. e.* Stulti quoad res hujus mundi.

tos eſſe moriones, geſtantes auriculas & tintinnabula, qui plus ſapiant iis, qui geſtant pilea ſuffulta pellibus, epomides, [1] reliquaque ſapientum inſignia. Itaque mihi ſtultiſſimum videtur, ſapientiam profiteri veſte potius, quam ipſa re. Vidi quendam pluſquam morionem, qui geſtabat veſtem uſque ad talos demiſſam, epomidem Magiſtri noſtri [2]: aderat & vultus, qui videri poſſet gravis Theologi: diſputabat apud omneis non ſine ſpecie gravitatis: magnatibus autem non minus erat jucundus, quam quivis alius morio; cum ſtultitiæ genere ſuperaret omneis. *Co.* Quid igitur tu poſtulas? ut princeps, qui ridet morionem, commutet cum illo veſtem? *Pan.* Fortaſſis hoc poſtularet aliquando decorum, quod tu proponis, ſi libeat repræſentare veſte quidquid eſt in animo. [3] *Co.* Urges tu quidem, ſed tamen arbitror non ſine cauſſa veſtem ſuam additam morionibus. *Pan.* Ob quam? *Co.* Ne lædantur à quoquam, ſi quid imprudenter dixerint, aut fecerint. *Pan.* Non dicam interim, quod iſta res quoſvis irritat potius ad lædendum, adeo ut frequenter è ſtultis fiant inſani. Nec video cur, cùm bos cornupeta, qui occiderit hominem, aut canis, aut ſus, qui occiderit infantem, afficiantur ſupplicio; morio qui ſceleratiora commiſerit, præſidio ſtultitiæ ſinatur vivere: illud expeto, cur vos diſtinguamini cultu à cæteris? Nam ſi quævis cauſſa ſufficit ad diverſum cultum, oporteret piſtorem aliter veſtiri quam piſcatorem, calcearium aliter quam veſtiarium, aliter pharmacopolam quam œnopolam, [4] aliter aurigam quam nautam. Vos, ſi ſacerdotes eſtis, cur ſecus veſtimini quam reliqui ſacerdotes? Si laici; cur à nobis differtis? *Co.* Olim monachi nihil aliud eramus, quam purior pars laicorum: & hoc intererat inter monachum & alium laicum, quod nunc intereſt inter frugalem & probum virum, ſuis manibus alentem familiam, & inter Snaphanum. [5] ex prædationum reditu jactantem

1 Hæc ſunt enim Doctorum inſignia apud Germanos præſertim. 2 *i. e.* Propter quam ei daretur titulus *Doctoris* vel *Magiſtri noſtri*, hinc Gallicum illuc, *notre Maitre*. 3 Libere loquitur. 4 *Qui vendit vinum.* 5 Latina vox non eſt, ſed Germanica, *Snapphan*, i. e. *Prædo*. Hoc ſciebat auctor optime.

jactantem ſeſe: poſt Romanus Pontifex addidit nobis ſuos honores: veſtis ex nobis nacta eſt dignitatem, quæ nunc nec laicorum eſt, nec ſacerdotum; ſed tamen hujus, qualis qualis eſt, non puduit aliquando Cardinales & ſummos Pontifices. [1] *Pan.* At tandem decorum illud unde ſumitur? *Co.* Nonnunquam ex ipſa rerum natura, nonnunquam ex conſuetudine mortalium & opinione. Nonne judicarent omnes abſurdum, ſi quis tergore bubulo ſic veſtiretur, ut cornua prominerent in capite, & cauda traheretur humi? *Pan.* Ridiculum ſane. *Co.* Rurſum ſi quis veſtem haberet, quæ faciem ac manus tegeret, pudenda oſtenderet? *Pan.* Multo abſurdius. *Co.* Ob id notati ſunt ab Ethnicis quoque ſcriptoribus, qui multicia [2] ſumerent fœminis etiam indecora. Verecundius enim eſt, nudum eſſe, qualem te offendimus in vaporario, quam uti veſte pellucente. *Pan.* Ego puto totum hoc de cultu pendere à conſuetudine ac perſuaſione mortalium. *Co.* Quî ſic? *Pan.* Non multi ſunt dies, quod heic diverſati ſunt, qui ſe prædicarent peragraſſe varias regiones nuper inventas, & quas in priſcorum coſmographorum picturis deſideramus. [3] Hi ſe narrabant perveniſſe ad inſulam quandam cœli temperatiſſimi, ubi ſummi dedecoris loco habebatur tegere corpus. [4] *Co.* Iſti fortaſſis belluarum ritu vivebant. *Pan.* Imo, ut ajebant, humaniſſimam agebant vitam. Degebant ſub rege; eum comitabantur ad opus mane, non amplius quam horam etiam ſingulis diebus. *Co.* Quid operis faciebant? *Pan.* Evellebant radicum genus, quod illis tritici loco eſt, [5] & tritico cum gratius, tum ſalubrius; quo

1 Plurimi enim ex Franciſcanorum ordine facti ſunt Cardinales, imo & Papæ. 2 His etenim utebantur meretrices, & homines effœminati, quos carpit Juvenalis, Sat. II. *Sed quid non facient alii, quum tu multicia ſumas.* 3 Quidni! cum antiquis eſſent ignotæ. 4 Quam inſulam intendat neſcio, at ſcio bene permultas eſſe ubi veſtes in uſu non ſunt. 5 Videtur in plurimis Aſiæ & Africæ, ſed Americæ præſertim regionibus, at duo ſubſequentia negantur, ſcil. quod ſit gratius & ſalubrius tritico; radix eſt ex qua (ſucco extracto, qui venenum eſt) fit panis, radix Gallice vocatur *Manioc*, Panis, *de la Caſſave*, Anglice *Caſſade-Bread*, at longe abeſt (ſaltem Europæanis palatis & ſtomachis) quod talis panis æque ſit gratus & ſalubris, ac ille qui factus eſt ex tritico.

quo peracto redeunt ad ſuum quiſque negotium, & quod cujuſque libitum eſt animo, faciunt. Sancte educant liberos, vitant & puniunt flagitia, ſed nullum acerbius quam adulterium. *Co.* Quo ſupplicio? *Pan.* Fœminis ignoſcitur; datur hoc ſexui: cæterum viris adulterii convictis hæc pœna eſt, ut per omnem vitam in publicum prodeant, membro pudendo velo obtecto. [1] *Co.* O grave ſupplicium! [2] *Pan.* Atqui conſuetudo perſuaſit illis, hoc eſſe quovis ſupplicio gravius. *Co.* Ubi contemplor quid poſſit perſuaſio, propemodum aſſentior tibi. Etenim ſi quis vellet furem, aut homicidam afficere extrema ignominia, nonne ſatis eſſet, ſi præcideret illi interulam [3] ſuprà nates, ſi partes pudendas turpiter prominentes lupinis pellibus conveſtiret; caligas diverſis coloribus variegaret: veſtem, quæ thoracem tegit ac brachia, totam conſcinderet, veluti rete faciens è veſte, ſcapulas & pectus nudaret; barbam partim demeteret novacula, partim demitteret, partim intorqueret; capillos tonderet, adderet pileum undique ſectum, cum ingenti faſciculo plumarum, ac ſic juberet prodire in publicum? Nonne magis traduceret hominem, quam ſi morionis cucullam adderet cum auriculis prælongis ac tintinnabulis? Et tamen ſic ultro ſeſe ornant milites, [5] ac ſibi placent: & reperiunt quibus hoc pulchrum videatur, cum nihil poſſit eſſe inſanius. *Pan.* Imo non deſunt honeſti cives, qui hoc pro viribus æmulentur *Co.* Atqui ſi quis nunc conetur Indorum æmulari cultum, qui plumis avium veſtiuntur, nonne pueris omnibus videretur inſanire? *Pan.* Prorſus. *Co.* Atqui quod nos miramur, etiam longe inſanius eſt illo. Proinde ut verum eſt, nihil eſſe tam abſurdum quod non commendet aſſuetudo: ita negari non poteſt, in veſtibus eſſe quoddam decorum, quod apud ſanos & cordatos

tos

---

1 Certum eſt quoſdam peregrinatores, hæc de quibuſdam populis narraſſe, ſed an vera dixerint mihi in dubio eſt. 2 Ironice. 3 Intelligas omne veſtis genus, quod hanc partem tegit. 4 Hyperboles, & αὐξήσεως hic parumper, fatendum tamen militare genus hominum, non admodum diſſimiliter adornatum fuiſſe Eraſmi tempore, in quo magis quam nunc ejus ornatus a vulgari diverſus erat.

tos ſemper decorum eſt: ac rurſus indecorum, quod apud omneis qui ſapiunt, indecorum videri debet. Quis enim non ridet, quoties videt fœminas onuſtas longa veſtis coronide; [1] quæ nobilitatem generis caudæ longitudine metiuntur? Quanquam hoc non pudet imitari quoſdam Cardinales duntaxat in palliis. Et tamen res eſt adeo violenta conſuetudo; ut non ſit huic aut illi liberum mutare quod receptum eſt, [2] *Pan.* Satis de conſuetudine. Sed dic tu mihi quid ſentias, utrum exiſtimes ſatius, monachos non differre à cæteris cultu, an differre? *Co.* Equidem arbitror ſimplicius & Chriſtianius, non æſtimari quenquam ex cultu, modo ſit honeſtus ac decorus. *Pan.* Cur igitur vos non abjicitis cucullas? *Co.* Cur Apoſtoli non ſtatim veſcebantur cibis quibuſlibet? *Pan.* Neſcio: dic tu. *Co.* Quoniam obſtabat invicta conſuetudo. [3] Quod enim penitus infixum eſt animis hominum, multoque uſu confirmatum inveteravit, ac velut in naturam abiit, ſubito tolli ſine magna pernicie tranquillitatis humanæ non poteſt: ſed ita paullatim ſubmovendum eſt, quemadmodum ille revulſit pilos caudæ equinæ. [4] *Pan.* Tolerarem, ſi monachorum omnium eſſet unus cultus: tot diſcrimina quis ferat? [5] *Co.* Hoc malum uſus invexit, qui nihil non invehit. Benedictus [6] non commentus eſt novum cultum, ſed is quo tum utebatur cum ſuis, erat cultus laici ſimplicis ac probi. Nec Fran-

1 Anglice, *The train of the Gown*; Gallice, *La queue, i. e.* Cauda, *the tail,* mos faſtuoſus viget adhuc apud nos, & reliquas politiores Europæanas nationes, in aula ſcil. & ceremonialibus 2 More, ſcil. 3 Rectius & planius, ni fallor, propter infirmitatem omnium fere Judæorum, quibus Apoſtoli nolebant eſſe ſcandalo, quoſque ſperabant ſic facilius pertrahere ad Chriſtianiſmum. 4 Alluditur ad notam de Sertorio ex Plutarcho hiſtoriam. Cum enim Sertorius proſcriptione Syllæ exularet, feciſſetque ſeſe Luſitanorum ducem, duos equos, alterum infirmum, alterum validum, pilis caudæ expilandos propoſuit, priorem valido Juveni, poſteriorem infirmo ſeni; Juveni res non ſucceſſit, utpote qui uno conatu omnes pilos voluit evellere: at ſeni res ſucceſſit bene, ſiquidem ſingulos pilos, totidem quantumvis infirmis conatibus facile evulſit, conſequentia ex hac hiſtoria facile deducitur. 5 Sine dubio: Attamen mihi facile perſuaderem, ſcenam fore jucundiſſimam, ſi omnium omnino ſimul haberemus coram oculis ſpecimina, vel per momenti ſpatium. 6 Jam vidiſti Benedictum & Franciſcum, & vera ſunt quæ hic de eorum veſtitu dicuntur.

Franciſcus invenit novam formam, ſed hæc erat veſtis pauperum ac ruſticorum. Poſteriores additis quibuſdam verterunt rem in ſuperſtitionem. Nonne videmus & hodie quaſdam anus tenentes ſui ſeculi cultum, qui magis eſt diverſus à cultu horum temporum, quam meus cultus abeſt à tuo? *Pan.* Videmus. *Co.* Itaque cum hunc cultum vides, vides reliquias priſci ſeculi. *Pan.* Ergo nihil habet aliud ſanctimoniæ cultus veſter? *Co.* Nihil prorſus. *Pan.* Quidam [1] jactant iſtos cultus præmonſtratos divinitus à diva Virgine matre. *Co.* Iſta ſunt hominum ſomnia. *Pan.* Sunt qui deſperent ſe poſſe à morbo revaleſcere, ni veſtiantur cultu Dominicano; [2] imo, qui nè ſepiliri quidem velint, niſi in veſte Franciſcana. *Co.* Iſta qui ſuadent, aut captatores ſunt, aut fatui: qui credunt, ſuperſtitioſi. Deus non minus dignoſcit nebulonem in veſte Franciſcana, quam in militari. *Pan.* At minor eſt plumarum varietas in avibus, quam in vobis cultus. *Co.* An non itaque pulcrum eſt imitari naturam? ſed pulcrius vincere. *Pan.* Utinam vinceretis & roſtrorum [3] varietate! *Co.* Sed age, varietati quoque patrocinabor, ſi pateris. Nonne aliter veſtitus Hiſpanus, aliter Italus, aliter Gallus, aliter Germanus, aliter Græcus, aliter Turca, aliter Saracenus? *Pan.* Scilicet. *Co.* Et in eadem regione quanta varietas veſtium, etiam in ejuſdem ſexus, ætatis, & ordinis hominibus? Quanto alius cultus Veneto, alius Florentino, alius Romano? Atque hæc intra unam Italiam. *Pan.* Credo. *Co.* Hinc nata eſt & noſtra varietas. Dominicus ſumſit cultum à probis agricolis ejus Hiſpaniæ partis, in qua vixit: Benedictus à ruſticis ejus Italiæ partis, in qua vixit: Franciſcus ab agricolis diverſæ partis: atque idem de cæteris. *Pan.* Proinde quantum video, vos nihilo eſtis ſanctiores nobis, niſi ſanctius vixeritis. *Co.* Imo pejores vobis, qui parum pie viventes, gravius offendamus

1 Dicendum erat forſan *multi*, plurimi enim ex his ordinibus auctores, at fundatori poſteriores, talia jactant in ſcriptis, tantum mendaciorum partium Zelus incautus, ſuggerit hominibus. 2 Vide pag. 9. 3 Ad naſum vel os reſpicit, vel ambo, quodcunque ſit, dignum eſt Pandocheo votum, & ſcenam miram Chriſtiano mundo offerret.

damus animos ſimplicium. *Pan.* Eſt igitur aliqua ſpes de nobis, qui nec patronum habemus, nec cultum, nec regulam, nec profeſſionem? *Co.* Habes, [1] ô bone, vide ut ſerves: quære à ſuſceptoribus tuis, quid profeſſus ſis in baptiſmo, quam veſtem illic acceperis. Et humanam regulam deſideras, qui regulam Evangelicam profeſſus ſis? Deſideras hominem Patronum, qui Patronum habeas Jeſum Chriſtum? Cum duceres uxorem, nihil profeſſus es? Cogita quid debeas conjugi, quid liberis, quid familiæ; & ſenties, te plus habere ſarcinæ, quam ſi Franciſci regulam [2] profeſſus eſſes. *Pan.* Crediſne ullum Pandocheum ingredi cœlum? *Co.* Quid ni? *Pan.* Multa fiunt, ac dicuntur in hac domo, quæ parum reſpondent Evangelio. *Co.* Quæ? *Pan.* Alius bibit plus ſatis, alius obſcœne loquitur, quidam rixantur, quidam obtrectant: denique an cætera ſint caſta, neſcio. *Co.* His occurrendum eſt, quantum potes: ſi non potes, certe ne alas quæſtus cauſſa hæc mala, neve acceſſas. *Pan.* Nonnunquam parum bonæ fidei ſum in vino. *Co.* Quî ſic? *Pan.* Ubi ſenſero illos plus ſatis incaleſcere, largiter aquam admiſceo. [3] *Co.* Iſtud quidem levius eſt, quam ſi quibuſlibet vendas vinum periculoſis medicamentis infectum. *Pan.* Dic mihi ſerio, quot dies fuiſti in hoc itinere? *Co.* Menſem ferme. *Pan.* Quis interim vos curat? *Co.* Nonne bene curantur, qui habent uxorem, liberos, parentes, & cognatos? *Pan.* Sæpenumero. *Co.* Tu non habes niſi unam uxorem, nos centum: tu non niſi unicum patrem, nos centum: tu non niſi unicam domum, nos centum: tu non niſi paucos liberos, nos innumeros: tu non niſi paucos cognatos, nos infinitos. *Pan.* Quî ſic? *Co.* Quia latius ſe porrigit cognatio Spiritus, quam carnis. Et ita nobis pollicitus eſt Chriſtus, & experimur verum quod pollicitus eſt. *Pan.* Næ tu mihi præbuiſti ſat lepidum convivam: emoriar, niſi malim hanc confabulationem, quam Paſtoris mei compotationem. Cras dignaberis aliquid dicere populo. Et ſi poſthac continget te hæc

facere

1 Regulam ſcil. præſertim, & videbis quam, ſi pergas 2 Verum, ſi Franciſci regula liberet a regula Chriſti. 3 Sincere dictum.

ſacere iter, ſcito tibi heic paratum locum. *Co.* Quid ſi alii [1] veniant? *Pan.* Non erunt ingrati, modo tui ſimiles. *Co.* Meliores, uti ſpero. *Pan.* Verum inter tam multos malos, quomodo dignoſcam bonos? *Co.* Dicam paucis, ſed in aurem. *Pan.* Dic. *Co.* [2] *Pan.* Meminero; & faciam.

Abbatis & Eruditæ.

ANTRONIUS, [3] MAGDALIA. [4]

An. QUam heic ego ſuppellectilem video? *Ma.* An non elegantem? *An.* Neſcio quam elegantem, certe parum decoram & puellæ, & matronæ. *Ma.* Quam ob rem? *An.* Quia librorum plena ſunt omnia. *Ma.* Tu tantus natu, tum abbas, & aulicus, nunquam vidiſti libros in ædibus heroïnarum? *An.* Vidi; ſed gallice ſcriptos: heic video Græcos, & Latinos. *Ma.* An ſoli gallice ſcripti libri docent ſapientiam? *An.* Sed decet hoc heroïnas, ut habeant quo delectent [5] otium. *Ma.* An ſolis heroïnis licet ſapere, & ſuaviter vivere? *An.* Male connectis, ſapere & ſuaviter vivere: non eſt muliebre ſapere: heroïnarum eſt ſuaviter vivere. *Ma.* Nonne omnium eſt bene vivere? *An.* Opinor. *Ma.* Quî poteſt autem ſuaviter vivere, qui non vivat bene? *An.* Imo quî poteſt ſuaviter vivere, qui vivat bene? *Ma.* Ergo tu probas [6] eos, qui vivunt male, modo ſuaviter? *An.* Arbitror illos bene [7] vivere, qui vivunt ſuaviter. *Ma.* Sed iſta ſuavitas unde proficiſcitur; è rebus extrariis, an ex animo? *An.* E rebus extrariis. *Ma.* O ſubtilem abbatem, ſed craſſum Phi-

1 Monachi ſcil. ex noſtro ordine. 2 Recte, quod in aurem dicat, vel potius nihil dicat, etenim certum ſignum dare quo bonos a malis dignoſcas, non admodum in promptu, hæc erat ſine dubio auctoris noſtri ſententia, & ratio cur ſignum quo dignoſcantur non dederit, paucos bonos eſſe judicans. 3 *i. e.* Stupidus, ignarus & prægrandi corpore; qualis hic ſupponitur, ex proverbiali locutione ἀντρώνιος ὄνος, *Antronius aſinus*, hinc quod Antron urbs eſſet Theſſaliæ, in cujus territorio aſini alebantur prægrandes. 4 *Magnifica*, i. e. *Noble-ſpirited Woman.* 5 Supponit libros Gallice ſcriptos non eſſe ad ſcientiam, quod tunc verum ſatis. 6 *Cum robu.* 7 Si per *ſuaviter* non intelligeret, in deliciis plerumque divina lege prohibitis, non a vero aberraret.

Philoſophum! Dic mihi, quibus rebus tu metiris ſuavitatem? *An.* Somno, [1] conviviis, libertate faciendi quæ velis, pecunia, honoribus. *Ma.* Verum, ſi iſtis rebus Deus addiderit ſapientiam, num vives ſuaviter? *An.* Quid appellas ſapientiam? *Ma.* Hoc eſt, ſi intelligeres hominem non eſſe felicem, niſi bonis animi; opes, honores, genus, neque feliciorem reddere, neque meliorem. *An.* Valeat [2] iſta quidem ſapientia. *Ma.* Quid ſi mihi ſuavius ſit legere bonum auctorem, quam tibi venari, potare, aut ludere aleam; non videbor tibi ſuaviter vivere? *An.* Ego non viverem. *Ma.* Non quæro, quid tibi ſit ſuaviſſimum, ſed quid deberet eſſe ſuave. *An.* Ego nolim meos monachos frequentes eſſe in libris. *Ma.* At meus maritus hoc maxime probat. Sed quam ob rem tandem non probas hoc in monachis tuis? *An.* Quoniam experior illos minus morigeros: reſponſant ex Decretis, [3] ex Decretalibus, [4] ex Petro & Paulo. [5] *Ma.* Imperas igitur quæ pugnant cum Petro & Paulo? *An.* Quid illi doceant, neſcio: [6] ſed tamen non amo monachum reſponſatorem: neque velim quenquam meorum plus ſapere, quam ego ſapiam. *Ma.* Iſtud ita vitari poſſit, ſi tu des operam, ut quam plurimum ſapias. *An.* Non eſt otium. *Ma.* Qui ſic? *An.* Quia non vacat. *Ma.* Non vacat ſapere? *An.* Non. *Ma.* Quid obſtat? *An.* Prolixæ preces, cura rei domeſticæ, venatus, equi, cultus aulæ. [7] *Ma.* Itane iſta tibi ſunt potiora ſapientia? *An.* Nobis ſic uſu venit. *Ma.* Jam illud mihi dicito, ſi quis Jupiter [8] hanc poteſtatem tibi daret, ut poſſis & monachos tuos, & te ipſum vertere in quodcunque animal velles, an illos in porcos verteres, te ipſum in equum? *An.* Nequaquam. *Ma.* Atque ſic vitares, ne quis plus te uno ſaperet. *An.* Mea non magni

1 Digna tali Præſule ſententia, multa alia non abſimilia videbis: ſic noſtro Eraſmo libuit, tales præſules irridere, qui certe nimis frequentes ſunt in Eccleſia Romana. 2 i. e. *Farewell to.* 3 Conciliorum ſcil. 4 Quæ ſunt veluti Eccleſiæ Romanæ Canones. 5 *i. e.* Ex Scriptura ipſa, quæ non arrident tali præſuli. 6 Bella confeſſio. 7 Talem morem cum ſale jucundiſſimo taxavit *des Preaux*, his duobus Gallicis verſibus, *Mais a l'ambition d'oppoſer la prudence, c'eſt aux Prelats de cour precher la reſidence.* 8 Sic loquuntur puriſſimæ latinitatis auctores.

magni referret, quod genus animantis eſſent monachi, modo ipſe eſſem homo. *Ma.* An hominem eſſe cenſes, qui nec ſapiat, nec velit ſapere? *An.* Mihi ſapio. *Ma.* Et ſibi ſapiunt ſues. [1] *An.* Videre mihi ſophiſtria [2] quæpiam, ita argutaris. *Ma.* Non dicam quid tu mihi videaris. Sed cur hæc diſplicet ſupellex? *An.* Quia fuſus & colus ſunt arma muliebria. *Ma.* Nonne matronæ eſt, adminiſtrare rem domeſticam, erudire liberos? *An.* Eſt. *Ma.* An rem tantam exiſtimas adminiſtrari poſſe ſine ſapientia? *An.* Non arbitror. *Ma.* At hanc ſapientiam docent me libri. *An.* Ego domi habeo ſexaginta duos monachos, tamen nullum librum reperies in meo cubiculo. [3] *Ma.* Bene itaque proſpectum eſt monachis illis. *An.* Feram [4] libros, non fero Latinos. *Ma.* Quapropter? *An.* Quia non convenit ea lingua fœminis. *Ma.* Exſpecto cauſſam. *An.* Quia parum facit ad tuendum illarum pudicitiam. [5] *Ma.* Ergo nugaciſſimis fabulis pleni libri Gallice ſcripti, faciunt ad pudicitiam? *An.* Aliud eſt. *Ma.* Dic iſtud, quidquid eſt, aperte. *An.* Tutiores ſunt à Sacerdotibus, [6] ſi neſciant Latine. *Ma.* Imo iſthinc minimum eſt periculi veſtra opera. Quandoquidem hoc agitis ſedulo, ne ſciatis Latine. *An.* Vulgus ita ſentit, quia rarum & inſolitum eſt, fœminam ſcire Latine. *Ma.* Quid mihi citas vulgum, peſſimum bene gerendæ rei auctorem? Quid mihi conſuetudinem, omnium malarum rerum magiſtram? Optimis aſſueſcendum: ita fiet ſolitum, quod erat inſolitum: & ſuave fiet, quod erat inſuave: fiet decorum, quod videbatur indecorum. *An.* Audio. *Ma.* Nonne decorum eſt, fœminam in Germania natam diſcere Gallice? *An.* Maxime. *Ma.* Quam ob rem? *An.* Ut loquatur cum his, qui ſciunt Gallice. *Ma.* Et mihi putas indecorum, ſi diſcam Latine, ut quotidie confabuler cum tot auctoribus, tam facundis, tam eruditis

1 Proverbialis eſt locutio intellectu facillima. 2 Vide pag. 155. 3 Belle. 4 Subaudi, *te habere*, vel *legere*. 5 Reſpicit ad plurimas doctas, quæ non fuerunt admodum caſtæ, & quarum caput cenſenda Sapho at fuerunt multæ doctæ & caſtæ ſimul. 6 Quoniam Sacerdotes tunc eis poſſunt dicere plurima, ab aliis non intellecta, at ſic taxantur, vel ipſi Sacerdotes.

ruditis, tam ſapientibus, tam fidis conſultoribus? *An.* Libri adimunt multum cerebri fœminis, cum alioqui parum illis ſuperſit. *Ma.* Quantum vobis ſuperſit neſcio; certe mihi quantulumcunque eſt, malim in bonis ſtudiis conſumere, quam in precibus ſine mente [1] dictis, in pernoctibus conviviis, in exhauriendis capacibus pateris. *An.* Librorum familiaritas parit inſaniam. *Ma.* An colloquia combibonum, ſcurrarum & ſannionum tibi non pariunt inſaniam? *An.* Imo depellunt tædium. [2] *Ma.* Quî fiat igitur, ut tam amœni confabulones mihi pariant inſaniam? *An.* Sic ajunt. *Ma.* At aliud ipſa loquitur res. Quanto plures videmus, quibus immodica potatio & intempeſtiva convivia, quibus temulenta pervigilia, quibus impotentes affectus pepererunt inſaniam? *An.* Ego ſane nollem uxorem doctam. *Ma.* At ego mihi gratulor, cui contigerit maritus tui diſſimilis. Nam & illum mihi, & me illi cariorem reddit eruditio. *An.* Immenſis laboribus comparatur eruditio, ac poſt moriendum eſt. *Ma.* Dic mihi, vir egregie, ſi cras tibi moriendum eſſet, utrum malles mori ſtultior an ſapientior? *An.* Si citra laborem contingeret ſapientia. [3] *Ma.* Sed nihil homini citra laborem contingit in hac vita: [4] & tamen quidquid paratum eſt, quantiſvis laboribus comparatum eſt, heic relinquendum eſt: cur pigeat nos in re omnium pretioſiſſima ſumere laboris aliquid, cujus fructus nos in alteram quoque vitam comitatur? *An.* Frequenter audivi vulgo dici, fœminam ſapientem, bis ſtultam eſſe. *Ma.* Iſtuc quidem dici ſolet ſed à ſtultis. Fœmina quæ vere ſapit, non videtur ſibi ſapere; contra, quæ, cum nihil ſapiat, ſibi videtur ſapere, ea demum bis ſtulta eſt. *An.* Neſcio quomodo fit, ut quemadmodum clitellæ non conveniunt bovi, [5] ita nec litteræ mulieri. *Ma.* Atqui negare non potes, quin magis quadrent clitellæ bovi, quam mitra [6] aſino, aut ſui. Quid ſentis de Virgine ma-

† tre?

1 Iſtuc obſerva. 2 Perge præſul. 3 Supple, *Mallem mori ſapientior.* 4 Secundum notiſſimum dictum, *Dii laboribus omnia vendunt.* 5 De non congruentibus dicitur proverbio, ut *clitellæ bovi.* 6 Quoniam abbates cenſu & auctoritate diſtincti, mitras habent, ſicut Epiſcopi, & hic abbas ſupponitur indoctus, æque ac aſinus.

tre? *An.* Optime. *Ma.* Nonne verſabatur in libris? *An.* Verſabatur; at non iſtis. *Ma.* Quid igitur legebat? *An.* Horas canonicas. [1] *Ma.* Ad quem uſum? *An.* Ordinis Benedictini. *Ma.* Sit ita ſane. [2] Quid Paula [3] & Euſtochium [4]? nonne verſabantur in ſacris libris? *An.* Verum iſtuc nunc rarum eſt. *Ma.* Sic olim rara avis [5] erat Abbas indoctus, nunc nihil vulgatius: olim Principes & Cæſares eruditione non minus quam imperio præminebant. Neque tamen uſque adeo rarum eſt, quam tu putas: ſunt in Hiſpania, ſunt in Italia non paucæ mulieres adprime nobiles, quæ cum quovis viro queant contendere: ſunt in Anglia Moricæ, [6] ſunt in Germania Bilibaldicæ & Blaurericæ. Quod niſi caveritis vos, res eo tandem evadet, ut nos præſideamus in ſcholis Theologicis, ut concionemur in templis: occupabimus mitras veſtras. *An.* Iſta Deus avertat. *Ma.* Imo veſtrum erit hoc avertere. Quod ſi pergetis ut cœpiſtis, citius anſeres [7] concionaturi ſint, quam vos mutos paſtores ferant. Videtis jam inverti mundi ſcenam: aut deponenda eſt perſona, [8] aut agendæ ſunt ſuæ cuique partes. *An.* Unde incidi in hanc fœminam? Si quando viſes nos, ego te ſuavius accipiam. *Ma.* Quibus modis? *An.* Saltabimus, bibemus affatim, venabimur, ludemus, ridebimus. [9] *Ma.* Mihi quidem jam nunc ridere libet. [10]

Epi-

1 Preces ſunt quædam, quas ex Canonibus Eccleſiæ Romanæ, præ vulgo irelligioſi legere debent ad certas horas, ſed ſic loquentem inducit Er ſmus Abbatem, ut craſſam ejus indicet ignorantiam, hæ preces enim nullo modo in uſu beatæ Virginis tempore, utque res magis palam fiat ſubjungitur ordinis Benedictini, cujus fundator Benedictus natus eſt ut jam vidimus, 500 Annos poſt Virginem, utque totum reddatur inſulſius tandem, reſponſum eſt quæſitioni *ad quem uſum.* 2 Plu'quam ironice, 3 Quæ mortuo marito, facultates in egenos erogabat, totamque ſe litteris dabat. 4 Filia fuit hujus Paulæ eruditiſſima, Hyeronimoque cariſſima, hinc concludas earum tempus. 5 *Res*, ex Juvenali locutio, Sat. VI. *Rara avis in terris, nigroque ſimillima cygno.* 6 Nota nobis hæc peroptime, (nam *Margareta Moor* cancellarii noſtri filia) præ pietate in patrem, & Litterarum ſtudio, duas ſequentes mihi ignotas fateor, in cauſa ſunt forſan Latina nomina mirum in modum genuina nomina propria immutantia. 7 *i. e.* Nos mulieres eruditæ, quas vos anſeres vocatis. 8 *The mask.* 9 Completur his hujus abbatis character, & ſuo eo, omnium prælatum in ignorantia verſantium, & deliciis deditorum. 10 Scil. cum videam in te tam indigna tuo caractere.

Epithalamium Petri Ægidii. [1]

ALYPIUS, BALBINUS, MUSÆ.

Al. DEum immortalem! quod ego novum ſpectaculum heic video? *Ba.* Aut tu vides quod nuſquam eſt, aut mei parum proſpiciunt oculi. *Al.* Atqui mirum ſpectaculum eſt & amabile. *Ba.* Enecas: dic, ubi vides? *Al.* Ad lævam in hoc colle nemoroſo. *Ba.* Collem video. *Al.* Non vides puellarum chorum? *Ba.* Quid tibi venit in mentem, ut nos ad iſtum modum ludos facias? Ego ne muſcam quidem puellam uſquam conſpicor. *Al.* Tace: prodeunt e nemore. Papæ, qui nitor, quæ gratia! non humanum eſt hoc ſpectaculum. *Ba.* Quæ hunc agitant intemperiæ? *Al.* Agnoſco; novem ſunt Muſæ, cum tribus Gratiis; [2] demiror quid agant; nunquam vidi cultiores aut magis alacres: omnes ſunt redimitæ lauro; & ſuum quæque gerit organum. Porro Gratiæ quam amabiliter ſibi hærent! quam decet nullo adſtricta cingulo veſtis, ac liberis diffluens laciniis! *Ba.* At ego nunquam audivi quenquam magis delirantem, quam te. *Al.* Imo neminem vidiſti me feliciorem. *Ba.* Cur heic ſolus habes oculos? *Al.* Quia non bibiſti ex fonte Muſarum: [3] nam his ſolis conſpicuæ ſunt Muſæ. *Ba.* Ego affatim hauſi e fonte Scoti. [4] *Al.* Non ille fons eſt Muſarum, ſed lacus ranarum. [5] *Ba.* Non potes efficere, ut & ipſe videam hoc ſpectaculi? *Al.* Poſſem, ſiquidem adeſſet laurus: nam liquor e fonte limpido, ramo lauri adſperſus, oculos reddit hujuſmodi

---

1 Buſlidii, vel Buſlidiani Eraſmo amiciſſimi, ac eruditiſſimi, qui tunc degebat Antverpiæ. 2 De muſis jam, quæ novem, & earum nomina videbis in hoc ipſo colloquio, Gratiæ vero ſunt tres, Aglaia, Thalia, & Euphroſine. Porro præſens commentum, de earum hic viſione, res eſt pluſquam licita in pari caſu. 3 Hypocrene, per cujus hauſtum quivis fiebat poeta, vel idoneus ad commenta poetica facienda; fons autem erat in Boetia, fingiturque a poetis ex ungulæ equi Pegaſi ictu, e terra exſiluiſſe, quod indicat Perſius in prologo, *nec fonte labra prolui caballino*. 4 Ad quid hic Scotus niſi ridendi cauſa, & quod nomen relationem habeat cum tenebris, σκότος enim ſunt tenebræ. 5 Quoniam ranæ vocem fere nunquam emittunt niſi nocte ſeu in tenebris, ἐν σκότῳ, quaſi *in Scoto*.

modi ſpectaculorum perſpicaces. [1] *Ba.* Ecce laurus: ecce fonticulus. *Al.* Commodum profecto. *Ba.* Aſperge. *Al.* Intende: videſne? *Ba.* Quantum antea. Aſperge rurſus. *Al.* Jamne vides? *Ba.* Tantundem. Aſperge copioſius. *Al.* Jam vides, opinor. *Ba.* Imo vix te video. *Al.* Miſer, quam penitus oculos tuos obſedit τὸ σκότος [2]! Hæc ars vel aurigæ [3] daret oculos. Verum, non eſt quod crucieris: præſtiterit fortaſſe non videre, ne tali præmio videas Muſas, quali Actæon [4] vidit Dianam. Periculum enim eſſet, ne te vertant in hiſtricem, aut aprum ſilveſtrem, aut porcum, aut camelum, aut ranam, aut graculum. Efficiam tamen ut audias, modo ne obſtrepas. Jam huc deflectunt viam: occurramus. Χαίρετε, τεισπόθητοι θεαί. [5] *Mu.* Καὶ σὺ μάλα χαῖρε, φιλόμουσε. [6] *Al.* Quid vellicas? *Ba.* Non præſtas quod promiſeras. *Al.* An non audis? *Ba.* Audio; ſed velut aſinus lyram. [7] *Al.* Loquar igitur Latine. Quonam eſt iter tam cultis, tamque alacribus? Num inviſitis Lovanienſium Academiam? *Mu.* Bona verba. *Al.* Quam ob rem? *Mu.* Quis nunc illis nobis locus, ubi tot porci obgrunniunt, obrudunt aſini, obblactiunt cameli, obſtrepunt graculi, obgarriunt [8] picæ? *Al.* Atqui ſunt & illic quibus veſtrum numen eſt venerandum. *Mu.* Scimus: eoque poſt annos aliquot illuc commigrabimus. Nondum revoluta ſeculorum periodus diem illum fatalem [9] advexit. Erit enim qui [10] illic nobis amœnum exſtruet

O ſtruet

1 Commenta ſunt hæc poetarum. 2 *Tenebræ.* 3 Quoniam aurigæ tanto impetu iter perſequuntur, ut oculis uti non videantur. 4 *i. e.* Vertaris in cervum, ſiquidem ut habetur apud Ovidium Met. Lib. III. quum Actæon vidiſſet Dianam nudam, ex Deæ indignatione in cervum converſus eſt, & a canibus dilaniatus. 5 *Avete optatiſſimæ Deæ.* 6 *Et tu multum ave muſarum amator.* 7 *i. e.* Nullomodo; Lyræ ſonum enim non diſcernit aſinus, Proverbialis eſt locutio intellectu facillima, maximeque congrua. 8 Verba ſunt clamori horum animalium propria, ſed quatuor ex his Eraſmus præpoſuit præpoſitionem *ob*, quæ non hic videre eſt in dictionariis, ut augeret *ingratam ideam*, quam nobis ſuggerere vult quorundam Lovanienſium doctorum, quos contemnebat. & forſan nomina eorum, horum animalium nominibus erant affinia, unus certe ex his, ut jam vidimus vocabatur *Camel* vel *Chameau*, alius *Gery* credo, quod eſt, *Graculus*, & forſan alii tres, vocabantur ſimilis ſpeciei nominibus, quæ certo non novi. 9 *i. e.* A fatis decretum. 10 Perge & videbis quis ille ſit.

ſtruct domicilium, vel templum potius, quo vix alibi magnificentius ac ſanctius. *Al.* Non eſt fas ſcire quiſnam tantum decus invecturus ſit noſtræ ditioni? *Mu.* Tibi fas eſt, noſtrorum ſacrorum myſtæ. Non dubium eſt, quin tibi notum ſit toto orbe celebre Buſlidianorum nomen. *Al.* Heroicum genus nominaſti, & ornandis ſummorum principum aulis natum. Quis enim non veneratur magnum illum Franciſcum Buſlidium Beſontinæ [1] Eccleſiæ præſulem, qui unus non unum Neſtorem [2] præſtitit Philippo maximi, Maximiliani filio, Caroli, qui major futurus eſt, patri? [3] *Mu.* O felices nos, niſi fata virum illum terris invidiſſent? Quantus erat ille Mecœnas [3] honeſtorum ſtudiorum, quam candidus fautor ingeniorum! Sed reliquit fratres duos, Ægidium, [5] admirabili judicio prudentiaque virum, & Hieronymum. [6] *Al.* Hieronymum novimus, omni litterarum genere perpolitum, omni virtutum genere decoratum. *Mu.* Nec eum fata longævum eſſe patientur, tametſi nemo dignior eſt immortalitate. *Al.* Unde iſta noſtis? *Mu.* Apollo nobis denarravit. [7] *Al.* Quænam eſt iſta fatorum invidia, ut optima quæque protinus ſubducant? [8] *Mu.* Id quidem non eſt hujus temporis philoſophari: ſed Hieronymus heic ſumma cum laude moriens, univerſas opes ſuas deſtinabit inſtituendo Lovanii collegio, in quo gratis & publicitus tres linguas eruditiſſimi viri profitebuntur. [9] Ea res magnum ornumentum adjunget & ſtudiis, & Caroli gloriæ. Tum non illibenter verſabimur Lovanii. *Al.* Quo nunc igitur eſt iter? *Mu.* Antverpiam. *Al.* Muſæ & Gratiæ

1 *Of Beſancon*, urbis Principis Burgundiæ Comitatus. 2 *Conſiliarium prudentiſſimum*, ſic enim audit Neſtor triſæclus apud Homerum. 3 Ut hæc omnia paucis expediam, Philippus de quo hic agitur, fuit primus nominis Archidux Auſtriæ, Dux Brabantiæ, Hollandiæque Comes, Filius Imperatoris Maximiliani ex Maria Burgundicarum ditionum hæredi, duxitque uxorem Joannam Ferdinandi Hiſpaniarum Regis filiam, ex qua, Carolum, de quo nunc, genuit, qui dictus poſtea Carolus quintus, quintus quippe hujus nominis Germaniæ Imperator, & dicitur nunc futurus major patre vel avo, ſiquidem per avum & patrem hæres Auſtriacanarum ditionum, per avam & patrem Burgundicarum, per matrem Hiſpanicarum. 4 *Fautor*; ut jam vidimus, 5 Cujus nunc Epithalamium. 6 Ad quem ſcripſit Eraſmus quæ vidimus pag. 265. de Julio ſecundo Papa, qui antea Julianus *de la Rovere*. 7 Apollo enim futura prædicebat. 8 Vulgata eſt hominum querela. 9 Factum eſt.

Gratiæ ad mercatum? [1] *Mu.* Nequaquam; imo ad nuptias. *Al.* Quid virginibus cum nuptiis? *Mu.* Ad tales nuptias non eſt indecorum ire virgines. *Al.* Quas igitur nuptias narras? *Mu.* Sanctas, puras, caſtas, ad quas non puderet ipſam adire Palladem, [2] & arbitror adfuturam. *Al.* Non eſt fas ſcire ſponſi nomen & ſponſæ? *Mu.* Arbitror tibi non ignotum eſſe candidiſſimum [3] illum juvenem, & omnibus politioris litteraturæ deliciis expolitiſſimum, Petrum Ægidium. *Al.* Gemmam nominaſti, non hominem. *Mu.* Ei nubet Cornelia, virguncula vel ipſo digna Apolline. [4] *Al.* Ille quidem veſtri cultor eximius à teneris annis fuit. *Mu.* Huic igitur canemus Epithalamium. *Al.* Et ſaltabunt Gratiæ [5]? *Mu.* Non modo ſaltabunt, verum etiam duo candidiſſima pectora, indiſſolubilibus mutuæ benevolentiæ nodis copulabunt, ut nihil unquam inter illos poſſit incidere vel iræ, vel tædii. [6] Illa perpetuum nihil audiet, niſi, *Mea lux*: ille viciſſim nihil, niſi *Anime mi*. Atque huic jucunditati ne ſenectus quidem quidquam detrahet, imo potius adjunget aliquid. *Al.* Demirarer, ſi, qui ſic vivunt, poſſint ſeneſcere. *Mu.* Recte mones: nam maturitas erit potius, quam ſenectus. *Al.* Atqui nóvi permultos, quibus intra menſes treis, iſtæ verborum blanditiæ longe in diverſum verſæ ſunt, & in convivio pro lepidis jocis volitabant diſci & quadrulæ: [7] Maritus pro, *Anime mi*, audiebat, *Fungus*, *lagena*, *ſpongia*: uxor, *Scropha*, *Acco*, [8] *Vomica*. *Mu.* Vera prædicas: ſed iſtiuſmodi nuptiæ Gratiis iratis coierant; heic perpetuo morum jucunditas alet mutuam benevolentiam. *Al.* Narras tu quidem raram matrimonii felicitatem. *Mu.* Tam raras virtutes rara decet felicitas. *Al.* Quid? coibunt nuptiæ abſque Junone [9] & Venere?

 Mu. Juno

1 Quoniam ut vidimus, Antverpia erat tunc totius Europæ Emporium. 2 Dearum caſtiſſimam, ſemperque virginem. 3 *Puriſſimis moribus.* 4 Divórum ſiquidem pulcherrimo. 5 Saltare enim gratiis a Poetis tribuitur, hinc Horatius, Lib. I. Od. IV. *Junctæque Nymphis Gratiæ decentes, alterno terram quatiunt pede.* 6 Exoptandum hoc credo, non ſperandum, ut ſunt res mortalium. 7 Frequentius hoc. 8 *i. e.* Stupida, ſiquidem nomen eſt mulieris, quæ ſuam imaginem alloquebatur in ſpeculo. 9 Juno enim nuptiis adeſſe ſ[e]rebatur, hinc paſſim apud Poetas vocatur *Pronuba Juno.*

Mu. Juno quidem non aderit, rixoſa Dea, [1] & cui raro bene convenit cum ſuo Jove. [2] Ne Venus quidem illa terreſtris & ebrioſa; verum altera illa cœleſtis, [3] quæ conciliat formas animorum. *Al.* Proinde ſterile matrimonium mihi narras. *Mu.* Nequaquam; imo feliciſſime fœcundum. *Al.* Quid illa cœleſtis gignit, niſi animos? *Mu.* Imo addit & corpora, ſed ipſis animis morigera, perinde quaſi gemmeo myrothecio [4] indas opobalſamum. *Al.* Ubinam eſt ea? *Mu.* En tibi procul adventat. *Al.* Video: Deum immortalem, qui fulgor, quæ formæ majeſtas! ad hanc quidem altera Venus invenuſta eſt. *Mu.* Vides quam modeſti Cupidines, nequaquam cæci, quemadmodum illi, quibus altera dementat animos mortalium, ſed oculatiſſimi: nec habent inſanas faces, ſed ignes placidiſſimos, nec habent plumbeas cuſpides, quibus immittunt odium amantis, ac miſeros animos amore non mutuo diſcruciant. [5] *Al.* Plane matrem referunt. O felicem illam domum, & ſuperis egregie caram! Cæterum licetne audire Epithalamium carmen, quod illi deſtinatis? *Mu.* Imo rogamus, ut libeat audire.

CLIO. [6]

Candida laurigero [7] *nubit Cornelia Petro,*
Auſpiciis adſint numina dextra bonis.

MELPOMENE.

Contingat illis turturum [8] *concordia,*
Corniculæ vivacitas. [9]

THALIA.

Ille caritate [10] *Gracchum Tiberium* [11] *præceſſerit,*
Qui ſuæ vitam antepoſuit conjugis Corneliæ.

EUTER-

---

1 Propter hanc rationem adeſt frequentius quam par ſit. 2 Ovidium legas pluſquam verum invenies. 3 Duas enim Socrates & Plato veneres faciunt, ſicut & duos Cupidines, & non ſine cauſa. 4 Vas eſt. 5 Vide pag. 157. 6 Hæc hic recenſetur muſarum prima, octo reliquæ ſubſequuntur. 7 Supponitur enim Ægidius, & Poeta, & litterarum amator. 8 Nobilitata enim hæc avis præ diuturnitate amoris in comparem. 9 *Longa vita*, dicitur enim hæc avis diu vivere, præ omnibus avibus. 10 *Amore.* 11 Videre eſt in Plutarcho de hoc Tiberio Graccho, quod quum ab Hariolis accepiſſet, neceſſe eſſe, ut ex duobus anguibus ſecum in lecto, alterum interficeret, alterum dimitteret, ſi marem interficeret, moreretur ipſe, ſi fœminam, uxor, marem maluit interficere, ſicque paulo poſt mortuus eſt.

EUTERPE.

Ille caritate ſuperet conjugem [1] *Admeti ducis.*
Quæ volens mortem mariti morte mutavit ſua.

TERPSICHORE.

Ille non flagret leviore flamma,
Attamen fato meliore, quam olim,
Plancius [2] *raptæ ſociæ gravatus*
Eſſe ſuperſtes.

ERATO.

Illa non flagret leviore flamma,
Attamen longe meliore fato,
Caſta quam ſanctum [3] *deamavit olim*
Porcia [4] *Brutum.*

CALLIOPE.

Sponſum moribus undiquaque ſanctus,
Nec Naſica [5] *probatus antecellat.*

URANIA.

Uxor moribus undiquaque caſtis
Vincat Sulpitiam [6] *Paterculanam.*

POLYHYMNIA.

Laudetur ſimili prole puerpera,
Accreſcat domui res ſimul & decus,
Sed livore vacet, ſi fieri poteſt,
Factis egregiis debita gloria.

Al. Prorſus inviderem illi Petro Ægidio, niſi tantus eſſet hominis candor, ut ipſe nemini poſſit invidere. *Mu.* Sed jam tempus eſt, ut cœptum carpamus iter. *Al.* Nunquid eſt quod interim velitis renuntiari Lovanium? *Mu.* Ut noſtro nomine ſalutes amicos omnes candidos, ac noſtri ſtudioſos, ſed præ cæteris vetuſtiſſi_

1 Videre eſt apud Valerium Maximum, Lib. III. Cap. IV. quod Alceſte Admeti Theſſalorum Regis uxor, ex oraculo ſe ſe morti obtulerit, ut maritus revaleſceret. 2 Rurſus apud eundem Valerium, videbis Lib. IV. Cap. VI. quod Plancus vel Plancius contemplans uxorem rogo impoſitam, ita tali viſu commotus fuerit, ut ſeipſum gladio interfecerit, dehinc humatus eſt ab amicis cum dilecta coniuge Oreſtilla. 3 *Venerandum.* 4 Omnibus fere notus eſt exitus Porciæ, filiæ Catonis & uxoris Bruti, quæ victo extinctoque Philippis Bruto marito, ferro negato, ardentes carbones hauſit, quibus mortem ſibi conſcivit. 5 Scipio naſica, qui a Senatu, Romanorum judicatus eſt optimus, ſoluſque dignus, qui matrem Deorum, quæ nuper advecta erat Romam, apud ſe reciperet. 6 Legitur enim apud Livium, de hac filia Paterculi, uxore Fulvii Flacci, quod ob pudicitiam delecta ſit e centrum matronis, ad dedicandum Romæ veneris ſimulachrum.

tuſtiſſimum noſtri chori cultorem Joannem Paludanum, Jodocum Gaverium, Martinum Dorpium, & Joannem Borſalum. *Al.* Id quidem fiet diligenter. Quid cæteris? *Mu.* Dicam in aurem. [1] *Al.* Res non eſt magni ſumtus, itaque fiet quam primum.

Exorciſmus, ſive Spectrum.

THOMAS, ANSELMUS.

Th. QUid eſt bonæ rei, quod tecum rides tam ſuaviter, quaſi theſaurum nactus ſis? *An.* Non procul aberrat à ſcopo tua divinatio. *Th.* At non imparties ſodali quidquid iſtuc eſt boni? *An.* Imo jam dudum optabam mihi dari quempiam, in cujus ſinum effunderem hoc meum gaudium. *Th.* Age igitur, imparti. *An.* Audivi modo fabulam lepidiſſimam, quam jures eſſe comicum figmentum, niſi mihi locus, perſonæ, totaque res eſſet tam nota, quam tu notus es mihi. *Th.* Audire geſtio. *An.* Noſtine Polum [1] Fauni generum? *Th.* Maxime. *An.* Is eſt & auctor, & actor hujus fabulæ. *Th.* Facile crediderim. Nam ille vel abſque perſona [2] poſſit quamvis agere fabulam. [3] *An.* Sic eſt. Noſti, opinor, & prædium quod habet non ita procul à Londino? *Th.* Phy: non ſemel illic compotavimus. *An.* Agnoſcis igitur viam utrinque arboribus pari digeſtis intervallo ſeptam. *Th.* Ad lævam ædium partem, altero fere baliſtæ jactu. *An.* Tenes. Alterum viæ latus habet alveum ſiccum, dumis ac vepribus obſitum: è ponticulo iter eſt in apertam planiciem. *Th.* Memini. *An.* Jam pridem vagabatur rumor ac fabula, per ejus loci ruſticos, juxta ponticulum

1 Bis jam ſimile vidiſti, ſic utitur auctor cum nihil vult dicere, aut habet dicendum aliquid, quod taceri tutius eſt, probabile eſt enim cæteros non nominatos ipſi non admodum fuiſſe cordi, eſſeque, illos porcos obgrunnientes, &c. quos jam vidiſti in hoc colloquio. 2 *Pol*, apud nos nomen ſatis notum, Anglia noſtra ergo eſt ſcena fabulæ, mihi probabile tamen, totum eſſe commentum ingenioſum, quoad locum, nomina perſonarum, & circumſtantias quaſdam, at cum innumera ſimilia evenerint, & alibi & apud nos, non admodum inficiar, ſi quis contendat veram eſſe in omnibus hiſtoriam. 3 *Mak.* 1 Vox æquivoca eſt, eſt enim vel hiſtoria vera, vel Hiſtoria confictа, vel Comœdia, hic Comœdia eſt.

lum hunc, obſervari ſpectrum quoddam, cujus ſubinde exaudirentur miſerandi ejulatus: ſuſpicabantur animam eſſe cujuſpiam, quæ diris cruciatibus torqueretur. *Th.* Quis auctor erat iſtius rumoris? *An.* Quis, niſi Polus? Hoc prooemium præſtruxerat ſuæ fabulæ. *Th.* Quid iſti venit in mentem, ut iſta confingeret? *An.* Neſcio; niſi quia ſic eſt hominis ingenium; gaudet hujuſmodi commentis ludere ſtultitiam populi. Dicam quid nuper deſignarit hujus generis: Simul equitabamus aliquammulti Richemondam; [1] inter quos erant quos tu diceres cordatos homines. Cœlum erat mire ſerenum, nec ulla uſquam nubecula ſuffuſcatum. Ibi Polus intentis in cœlum oculis, ſignavit totam faciem ac ſcapulas imagine crucis: & vultu ad ſtuporem compoſito, ita ſecum: *Deum immortalem, quid ego video?* Rogantibus qui proxime equitabant, quid videret, rurſus obſignans ſe majore cruce: *Avertat*, inquit, *clementiſſimus Deus hoc oſtentum!* Cum inſtarent aviditate cognoſcendi, ille defixis in cœlum oculis, ac digito commonſtrans cœli locum, *Nonne*, inquit, *videtis illic immanem draconem, igneis armatum cornibus, caudâ in circulum retortâ?* Cum negarent ſe videre, atque ille juſſiſſet, oculos intenderent, ac locum ſubinde commonſtraret, tandem unus quiſpiam, ne videretur parum oculatus, affirmavit ſe quoque videre. Hunc imitatus eſt unus item atque alter: pudebat enim non videre quod tam eſſet perſpicuum. Quid multis? Intra triduum rumor hic totam Angliam pervaſerat, tale portentum apparuiſſe. Mirum autem, quantum fama popularis addidit fabulæ. Nec deerant qui, quid ſibi vellet hoc oſtentum, interpretarentur ſerio. [2] Horum ſtultitia, ille qui commentus fuerat argumentum, magna cum voluptate fruebatur. *Th.* Agnoſco hominis ingenium. Sed redi ad ſpectrum. *An.* Interea commodum divertit ad Polum Faunus quidam ſacerdos,

1 Credo, non eſſe vicum illum Londino proximum, nunc & antehac notiſſimum, nobilem præſertim propter Regiam Henrici ſeptimi, ſed urbem olim notiſſimam, atque amplæ negotiationis apud nos Anglos, in ſeptentrionali parte Regionis, quam vocamus *Yorkſhire*. 2 Nota & certa ſit res, antequam de cauſa vel de ratione ejus inquiras.

ex eorum genere, quibus non ſatis eſt appellari Latine regulares, niſi Græce cognomen [1] idem accinatur, parochus vici illic alicunde vicini. Is ſibi non vulgariter videbatur ſapere, præſertim in rebus ſacris. *Th.* Intelligo; repertus eſt actor fabulæ. *An.* Super cœnam ortus eſt ſermo de rumore ſpectri. Cum Polus ſentiret Fauno rumorem hunc non ſolum auditum eſſe, verum etiam creditum; cœpit hominem obteſtari, vir doctus ac pius ſuccurreret animulæ tam dira patienti: & ſi quid dubitas, inquit, explora rem, obambula ad decimam juxta ponticulum illum, & audies miſerum ejulatum. adjunge tibi quem voles comitem; ita & tutior audies, & certior. *Th.* Quid deinde? *An.* Cœna peracta, Polus ex more abit venatum, aut aucupatum. Faunus obambulans, cum jam tenebræ ſuſtuliſſent certum de rebus judicium, tandem audit miſerandos gemitus: hos Polus artifex mire effingebat, abditus illic in vepreto, adhibita ad id olla fictili: quo vox è cavo reddita, lugubrius quiddam ſonaret. *Th.* Hæc fabula, ut video, vincit phaſma Menandri. [2] *An.* Magis iſtuc dices, ſi totam audieris. Faunus domum ſe recepit, narrare cupiens quid audiſſet. Polus alia via compendiaria jam anteverterat. Ibi Faunus narrat Polo, quod erat actum, & aliquid etiam affingit, [3] quo res eſſet admirabilior. *Th.* Poterat interim Polus tenere riſum? *An.* Illene? Vultum habet in manu. [4] Dixiſſes rem ſerio agi. Tandem Faunus vehementer obteſtante Polo, ſuſcepit negotium exorciſmi, ac totam eam noctem agit inſomnem, dum diſpicit quibus modis rem aggrederetur tuto: nam ſibi quoque metuebat. Primum itaque congeſti ſunt exorciſmi [5] efficaciſſimi, & additi novi

1 *i. e.* Qui velint vocari *Canonici*, a græca voce κατ' ὤν, quæ eſt regula, ſed recorderis lector hunc plurimorum, apud nos, & alibi Græcorum nominum pruritum, quem ingenue taxarunt auctores quidam recentiores, forſan enim hoc nobis erit uſui alicubi. 2 Comœdia eſt hujus Græci Poetæ, ex quo nihil habemus niſi fragmenta, habet autem fabula hunc titulum *Phaſma*, quoniam Phaſma, ſeu Spectrum in ea ſupponebatur, quod erat totius Fabulæ ratio. 3 Sic ordinario fit. 4 *i. e.* Induit quemcunque vultum velit, maxime elegans eſt, & congrua locutio. 5 *i. e.* Exorciſmorum formulæ, quas omnes credam æque efficaces, at non ita ſentiunt ſuperſtitioſi, vel ſentire videntur impoſtores.

novi nonnulli, per viſcera beatæ Mariæ, per oſſa beatæ Werenfridæ. [1] Deinde delectus eſt locus in planitie vicina vepreto, unde vox exaudiebatur: circumductus eſt circulus [2] ſatis amplus, qui crebras haberet cruces, variaſque notulas. Hæc omnia peragebantur verbis conceptis. [3] Adhibitum eſt vas ingens, plenum aquæ conſecratæ. [4] Addita eſt in collum ſacra ſtola, [5] quam vocant, unde pendebat initium Evangelii ſecundum Joannem. [6] In loculis habebat cerulam, à Romano Pontifice quot annis conſecrari ſolitam, quæ vulgo dicitur *Agnus Dei*. [7] His armis olim ſe muniebant adverſus noxios dæmones, prius quam illis Franciſci cuculla cœpit eſſe formidabilis. [8] Hæc omnia procurata ſunt, ne, ſi ſpiritus malus eſſet, impetum faceret in exorciſtam. Nec tamen auſus eſt ſe ſolum huic circulo committere: ſed decretum eſt, adhibendum eſſe ſacerdotem alterum. Ibi Polus metuens, ne, ſi naſutior adjunctus fuiſſet, proderetur fabulæ myſterium, adjungit parochum quendam ex vicinia, cui rem totam aperit: ſic enim poſtulabat actio fabulæ; & erat is qui à tali ludo non abhorreret. Poſtridie rebus omnibus rite præparatis, ſub horam decimam Faunus cum parocho circulum ingreditur. Polus, qui præceſſerat, è vepreto gemit miſerabiliter. Faunus auſpicatur exorciſmum. Interim Polus clam per tenebras ſubducit ſe in villam proximam. Illinc adducit aliam perſonam fabulæ: nec enim poterat niſi per multos agi. *Th.* Quid faciunt? *An.* Conſcendunt equos nigros, ignem occultum ſecum ferunt. Ubi non

1 Olim credo in honore apud nos Anglos, quamvis exteris parum nota ſit, ſed obſerves quæſo ridicula hæc, *viſcera beatæ Mariæ, oſſa Werenfridæ*, ratio in promptu eſt, ſiquidem efficaciores formulæ credunter, quo barbariores. 2 Magicus eſt mos, atque idem dicendum de cruce & notulis, valde, ſicut & circulus, contra Dæmonas efficacibus. 3 i. e. *Uſing a certain ſet or form of Words for every thing*, iſtuc enim ſi non obſerves bene, nullus fit exorciſmus. 4 Ut pote rei perquam efficacis. 5 Ut Diabolus noſſet bene cum quo haberet rem. 6 Abutuntur credo in hunc uſum hac ſacræ Scripturæ parte, præ alia quavis, quoniam in ea ſublimiter, magnifice, & veluti ex abrupto, ſermo fiat de verbo Dei quo omnia peracta ſunt. 7 Sic vocatur, quoniam in hac cerula depingitur Chriſtus, ſub agni imagine, ſola lepida res & non portentoſa in toto opere. 8 Quidam enim ex ejus ordine Monachi nos veriſſime, & utiliſſime edocuerunt, cucullam hanc dæmonibus eſſe præ omni aqua conſecrata formidabilem, imo vel præ ipſa cruce.

procul abeſſent à circulo, ignem oſtentant, quo metu Faunum abigerent è circulo. *Th.* Quantum operæ ſumſit Polus ille, ut falleret! *An.* Sic eſt homo. Verum ea res propemodum peſſime ceſſerat illis. *Th.* Quî ſic? *An.* Nam equi ſubitò prolato igne conſternati, parum abfuit quin & ſe præcipitarent, & ſeſſores. Habes primum actum fabulæ. Ubi reditum eſt in colloquium, Polus velut ignarus omnium, rogat quid eſſet actum. Ibi Faunus narrat ſibi conſpectos duos teterrimos cacodæmones, in nigris equis, oculis igneis, ac naribus ſpirantes ignem, qui tentaſſent ingredi circulum, verum efficacibus verbis abactos in malam rem. His rebus cum accreviſſet animus Fauno, poſtero die ſummo cum apparatu redit in circulum: cumque diu multis obteſtationibus provocaſſet ſpectrum, Polus rurſum cum collega ſuo procul oſtendit ſeſe, ex equis atris horrendo fremitu, quaſi cuperent irrumpere in circulum. *Th.* Nihil habebant ignis? *An.* Nihil; nam id male ceſſerat. Sed audi aliud commentum. Ducebant longum funem: eo leviter per humum tracto, dum hinc atque hinc uterque ſe proripit, velut abacti exorciſmis Fauni, Sacerdotem utrumque, una cum vaſe quod habebant aquæ ſacræ plenum, provolvunt in terram. *Th.* Hoc præmii tulit pro ſua actione parochus? *An.* Tulit: & tamen maluit hoc perpeti, quam deſerere cœptam fabulam. His ita geſtis, ubi reditum eſt ad colloquium, deprædicat apud Polum Faunus, quanto fuiſſet in periculo, & quam fortiter utrumque cacodæmonem ſuis verbis profligaſſet: jamque certam conceperat fiduciam, nullum eſſe tam noxium aut impudentem dæmonem, qui poſſet in circulum irrumpere. *Th.* Faunus ille non multum abeſt à fatuo. [1] *An.* Nihil adhuc audiſti. Hucuſque progreſſa fabula, commodum ſupervenit Poli gener: nam ejus filiam duxerat natu maximam, juvenis, ut ſcis, ingenio mire feſtivo. *Th.* Scio nec abhorrens ab hujuſmodi jocis. *An.* Abhorrens? Nullum ille vadimonium non deſereret, ſi talis vel ſpectanda,

[1] Certe non, neque re neque nomine.

ſpectanda, vel agenda eſſet fabula. Huic ſocer rem omnem denarrat; atque illi delegat partes ut animam [1] agat. Sumit ornatum, ac lubens; convolvit ſe linteo, quemadmodum apud nos ſolent funera: [2] habet prunam [3] vivam in teſta, quæ per linteum reddebat ſpeciem incendii. Sub noctem itum eſt ad locum, ubi hæc agebatur fabula. Audiuntur miri gemitus. Faunus expedit exorciſmos omnes. Tandem procul inter vepretum oſtendit ſeſe anima, ſubinde oſtentans ignem, ac miſere ſuſpirans. Hanc cum Faunus obteſtaretur, ut eloqueretur quiſnam eſſet, ſubito proſiliit è vepreto Polus ornatu cacodæmonis, fictoque fremitu: Nihil, inquit, tibi juris eſt in hanc animam; mea eſt: ac ſubinde procurrit uſque ad oram circuli, velut impetum facturus in exorciſtam; moxque velut ſubmotus verbis exorciſmi, & vi aquæ ſacræ, quam illi multam aſperſit, retroceſſit. Tandem abacto pædagogo [4] dæmone, naſcitur dialogiſmus Fauni cum anima. Percunctanti, & obteſtanti, reſpondit ſe eſſe animam hominis Chriſtiani. Rogata, quo nomine vocaretur, reſpondit, *Faunus*; Faunus, inquit, idem mihi nomen eſt. Jamque ex communi nomine, res cœpit illi magis eſſe cordi, ut Faunus Faunum liberaret. Cum Faunus multa percunctaretur, ne diutina confabulatio proderet fucum, ſubducebat ſeſe anima, negans ſibi fas eſſe diutius colloqui, quod tempus urgeret, quo cogeretur abire, quo liberet dæmoni: pollicita tamen eſt ſeſe poſtridie redituram, hora qua fas eſſet. Rurſus convenitur in ædibus Poli, qui choragus erat fabulæ. Ibi denarrat exorciſta, quid eſſet geſtum, nonnulla etiam admentiens, quæ ſibi tamen perſuadebat eſſe vera. Adeo favebat negotio quod agebatur. Jam hoc compertum erat, ſcilicet, animam eſſe Chriſtianam, quæ ſub inclementiſſimo dæmone diris cruciatibus vexaretur. Huc omnis conatus intenditur. Verum in exorciſmo proximo

1 *i. e.* Ut agat veluti ſi eſſet anima mortui cruciata. 2 *Mortuorum corpora,* & ſubauditur *adornari.* 3 Veluti concomitatione eorum qui ſunt in gehenna vel ſaltem, ſub cacodæmonis imperio. 4 *Principe vel Domino animæ,* quoniam in tali caſu, talem dæmonem animam comitari ſupponitur.

proximo ridiculum quiddam accidit. *Th.* Obſecro, quidnam ? *An.* Cum Faunus evocaſſet animam, Polus, qui dæmonem agebat, prorſus ſic aſſiliit, quaſi intra circulum irrupturus : cumque contra Faunus pugnaret exorciſmis, multamque vim aquæ aſpergeret, tandem exclamat dæmon, ſe ne pili quidem facere iſta omnia : *Rem, inquit, habuiſti cum puella ; mei juris es.* Id cum Polus joco diceret, tamen forte fortuna verum dixiſſe viſus eſt : nam exorciſta hoc dicto tactus, ilico recepit ſe in centrum circuli, & neſcio quid immuſſavit [1] in aurem parocho. Id Polus ſentiens, recepit ſeſe ; ne quid audiret, quod audire fas non eſſet. [2] *Th.* Sane Polus religioſum ac verecundum agebat dæmonem. *An.* Sic eſt. reprehendi poterat actio, quod parum meminiſſet decori. Exaudivit tamen parochi vocem, indicentis ſatiſfactionem. [3] *Th.* Quam ? *An.* Ut ter diceret precationem Dominicam. ex hoc conjiciebat, illum ter habuiſſe rem eadem nocte. *Th.* Hoc ſane regularis ille præter regulam. [4] *An.* Homines ſunt, & lapſus erat humanus. *Th.* Perge. quid deinde factum ? *An.* Jam Faunus ferocior redit ad oram circuli, & ultro provocat dæmonem. At ille jam timidior refugiebat. Feſelliſti me, inquiens : ſi ſapuiſſem, non monuiſſem te. Perſuaſum eſt hoc multis, quæ ſemel Sacerdoti confeſſus ſis, prorſus abolita eſſe è memoria dæmonis, [5] ne poſſit opprobrare. *Th.* Jocum plane ridiculum narras. *An.* Sed, ut aliquando finiam fabulam, diebus aliquot hunc in modum colloquium habitum eſt cum anima. Summa huc evaſit. Roganti exorciſtæ, num qua via poſſet è cruciatu liberari ; reſpondit illa, poſſe, ſi pecunia, quam reliquiſſet fraude partam, reſtitueretur. Ibi Faunus, Quid, inquit, ſi per bonos viros diſpenſaretur in pios uſus ? Reſpondit,

1 Verbum non reperies in tuo *Littleton*, ſed ſignificat ſubmiſſa voce dixit in aurem, uti faciunt qui confitentur. 2 Siquidem hæc immuſſatio erat veluti confeſſio, quam audire nefas apud Pontificios. 3 [illegible]. Declarantis, & injungentis Fauno quid faceret ut abſolutionem ratam quam ipſi dabat mereretur, hoc enim Pontificii vocant ſatisfactionem. 4 Sine dubio ; ſed Regulares irregularia facere non eſt novum. 5 Non minus hinc enim ſolatii, quam ex certiſſima ipſius Dei remiſſione ; at rideas quantum voles etiamnunc, talibus adhuc paſcitur populus.

dit, & hoc profuturum. Heic exhilaratus exorciſta, ſumma diligentia percunctatus eſt, quanta eſſet ſumma. Illa dixit ingentem; quod illi erat bonum atque commodum. Indicavit & locum, ſed procul diſſitum, ubi theſaurus heic defoſſus eſſet. Præſcripſit in quos uſus vellet impendi. *Th.* In quos? *An.* Ut tres ſuſciperent peregrinationem, quorum unus adiret limina Petri, [1] alter iret ſalutatum Jacobum Compoſtellanum, tertius oſcularetur pectinem Jeſu, qui eſt Treviris. Deinde per aliquot monaſteria magna vis pſalteriorum, ac miſſarum perageretur. Quod ſupereſſet, ipſe pro ſuo arbitratu diſpenſaret. Jam totus erat in theſauro Fauni animus; illum toto pectore devorarat. *Th.* Vulgaris morbus eſt, quanquam hoc nomine peculiariter male audiunt Sacerdotes. *An.* Ubi nihil eſſet omiſſum, quod ad pecuniæ negotium pertineret, exorciſta ſubmonitus à Polo, cœpit animam de curioſis artibus percunctari, de alcumiſtica, deque magia. Et ad hæc anima quædam reſpondit pro tempore, cœterum pollicita, ſe plura indicaturam, ſimul atque illius opera liberata fuiſſet à pædagogo dæmone. Sit hic, ſi videtur, tertius fabulæ actus. In quarto Faunus cœpit ubique ſerio prædicare rem prodigioſam, nihil aliud crepare in colloquiis, in conviviis, polliceri monaſteriis magnifica quædam: & omnino nihil jam humile loquebatur. Adiit locum, reperit ſigna, non auſus tamen eſt effodere theſaurum, quod anima injeciſſet ſcrupulum, ingenti periculo facturum, ſi prius, quam eſſent peractæ miſſæ, theſaurus attingeretur. Jam multis naſutioribus ſubolebat fucus. Cum tamen ille nuſquam non deprædicaret ſuam ſtultitiam, clam admonitus eſt ab amicis præſertim ab Abbate ſuo, ne qui hactenus habitus eſſet vir prudens, nunc diverſum de ſe ſpecimen daret omnibus. Ille tamen nullius oratione potuit commoveri

1 *i. e.* Adiret Templum Romæ Petro dicatum, de Compoſtella & Compoſtellano jam. Treviri vero, eſt *Treves* vel *Trier*, urbs ad Moſellam, ipſa Roma antiquior, ubi pecten ſalvatoris, inter alias hujus farinæ relliquias, aſſervari dicitur, nunc ſi quis ſalſius peregrinationes relligionis ergo & relliquias ridere velit, faciat quæſo. At cantiones & miſſæ in defunctorum gratiam, non minus irriſorie ſine mora tractantur.

veri, quo minus crederet rem eſſe ſeriam : adeoque penitus hæc imaginatio occupavit animum hominis, ut præter ſpectra & malos genios nihil ſomniaret, nihil loqueretur. Abierat mentis habitus in ipſam faciem, quæ ſic pallebat, ſic erat extenuata, ſic dejecta, ut larvam eſſe diceres, non hominem. Quid multis? minimum aberat à vera dementia, ni celeri remedio ſuccurſum fuiſſet. *Th.* Nimirum hic erit extremus actus fabulæ. *Au.* Eum tibi reddam. Polus & hujus gener hujuſmodi technam commenti ſunt. Effinxerunt epiſtolam raris [1] litteris deſcriptam? idque non in chartis vulgaribus, ſed in his, in quibus aurifices reponunt bracteas auri, ſubrubentibus, ut ſcis, luto. [2] Epiſtolæ ſententia hæc erat: *Faunus dudum captivus, nunc liber, Fauno liberatori ſuo optimo ſalutem æternam. Non eſt, mi Faune, cur te diutius in hoc negotio maceres; reſpexit Deus animi tui piam voluntatem; & illius merito me liberavit à ſuppliciis: ego nunc feliciter ago inter Angelos. Te manet locus apud Divum Auguſtinum, qui proximus eſt Apoſtolorum choro. Ubi veneris ad nos, agam tibi gratias coram. Interim cura ut vivas ſuaviter. Datum è cælo empyreo, Idibus Septembribus, anno milleſimo quadringenteſimo nonageſimo octavo, ſub ſigillo annuli mei.* Hæc epiſtola clam poſita eſt in altari, ubi facturus erat rem divivam Faunus. Ea peracta ſubornatus eſt, qui eum ſubmoneret de re, quaſi caſu deprehenſa. Nunc eam circumfert epiſtolam, & oſtentat ceu rem ſacram: nihilque credit certius, quam eam è cœlo perlatam ab angelo. *Th.* Iſtud non eſt liberaſſe hominem inſania, ſed mutaſſe inſaniæ genus. *An.* Sic eſt profecto, niſi quod nunc inſanit ſuavius. *Th.* Antehac non ſoleo multum tribuere fabulis, quæ vulgo feruntur de ſpectris, ſed poſthac multo minus tribuam: ſuſpicor enim ab hominibus credulis, & Fauni ſimilibus, multa pro veris prodita litteris, quæ ſimili artificio

---

1 *i. e.* Raræ formæ, & ſpeciei, iſtuc obſervamus, quoniam vox poteſt aliter accipi, ſi noris Virgilii verſum, *Apparent rari nantes in gurgite vaſto. Rari* enim ibi ſunt, *pauci*, & *diſtantes ab invicem.* 2 Scribit ſuſpicor *Luto*, pro *Luteo*, quodcunque ſit, *Lutum*, aut *Luteum*, hic ſunt unum & idem, nimi, *A certain ſort of Paſte.*

artificio ſunt adſimulata. *An.* Ego pleraque hujus generis eſſe credo.

Alcumiſtica. [1]

PHILECOUS,[2] LALUS.[3]

Ph. QUid eſt novæ rei, quod ſic Lalus apud ſe ridet, ac pene in cachinnos ſolvitur, [4] ſubinde ſignans ſe cruce? Interpellabo [5] felicitatem hominis. Salve multum amiciſſime Lale. Videre mihi admodum fœlix. *La.* Atqui felicior ero, ſi te impartiam hoc gaudio. *Ph.* Fac igitur quam primum me bees. *La.* Noſti Balbinum? *Ph.* Senem illum eruditum, ac vitæ etiam laudatæ? *La.* Sic eſt ut dicis: ſed nullus eſt mortalium, qui ſapiat omnibus horis,[6] aut qui ſit undiquaque perfectus. Habet hoc vir ille inter multas egregias dotes nævi [7]; jam olim inſanit in artem, quam vocant alcumiſticam. *Ph.* Haud tu quidem nævum narras, ſed inſignem morbum. *La.* Utcunque eſt, ille toties deluſus ab hoc hominum genere, tamen dudum mirifice paſſus eſt ſibi dari verba.[8] *Ph.* Quo pacto? *La.* Adiit illum Sacerdos quidam: ſalutavit honorifice: mox ſic exorſus eſt: Doctiſſime Balbine, mirabere fortaſſis, quod ignotus ſic interpellem te, quem ſcio nunquam non ſanctiſſimis ſtudiis occupatiſſimum. Annuit Balbinus: qui mos eſt illi; nam verborum eſt mire parcus. *Ph.* Prudentiæ narras argumentum. *La.* Verum alter prudentior [9] ſic pergit. Ignoſces tamen huic meæ importunitati, ſi cognoris cauſſam, cur te adierim. Dic, inquit Balbinus, ſed paucis, ſi potes. Dicam, inquit ille, quanto potero compendio. Scis, vir omnium doctiſſime, eſſe varia mortalium fata: ego neſcio, u-

tro

1 *Ars* ſubintelligitur; idem judicandum credo de hujus Colloquii Commento, (ſeu mavis hiſtoria) quod de precedenti, niſi quod dubium an Anglia noſtra fabulæ ſcena ſupponatur, mihi veriſimile non ſit, ſuſpicor ergo Germaniam vel Italiam præbere ſcenam, ex eo quod præcipuus actor fabulæ Balbinus ſit, quo cognomine Patria noſtra non abundat, at Germania, & Italia bene. 2 *Audiendi amans.* 3 *Loquax.* 4 Phraſis eſt mere Latina, *To burſt with laughing.* 5 *Rogabo quæ ſit ejus felicitatis cauſa.* 6 *Semper,* Proverbialis eſt locutio. 7 *This fault.* 8 Vide pag. 37. 9 *Aſtutior.*

tro in numero me ponam, felicium an infelicium. Etenim ſi meum fatum altera ex parte contemplor, videor mihi pulcre felix; ſin [1] ex altera, nihil me infelicius. Urgente Balbino, ut rem conferret in compendium; Finiam, inquit, doctiſſime Balbine. Id erit mihi facilius apud virum, cui totum hoc negotium ſic notum eſt, ut nulli notius. *Ph.* Rhetorem mihi depingis, non alcumiſtam. *La.* Mox audies alcumiſtam. A puero mihi, inquit, contigit hæc felicitas, ut artem omnium maxime expetendam diſcerem: illam, inquam, totius Philoſophiæ medullam [2] alcumiſticam. Ad nomen alcumiſtices nonnihil experrectus eſt Balbinus, geſtu duntaxat: cæterum gemitu juſſit ut pergeret. Tum ille: Sed ô me miſerum, inquit, qui non inciderim in eam viam, quam oportuit. Cum Balbinus rogaſſet, quaſnam vias diceret: Scis, inquit, optime, (quid enim te fugit, [3] Balbine, virum undiquaque doctiſſimum?) duplicem eſſe hujus artis viam, alteram, quæ dicitur *longatio*: alteram, quæ dicitur *curtatio*. [4] At mihi malo quodam fato contigit in longationem incidere. Balbino ſciſcitante, quod eſſet diſcrimen viarum: Impudentem me, inquit, qui hæc apud te loquar, cui ſciam hæc omnia ſic eſſe nota, ut nulli notiora. Itaque ſupplex huc ad te accurri, ut miſertus noſtri, digneris impartire nobis viam illam feliciſſimam *curtationis*. Quo peritior es hujus artis, hoc potes minore negotio communicare nobis. Noli tantum Dei donum celare fratrem dolore periturum. Ita te Jeſus Chriſtus ſemper majoribus locupletet dotibus. Cum hic non faceret obteſtandi finem, Balbinus fateri coactus eſt, ſe prorſus ignorare, quid eſſet *longatio* aut *curtatio*; jubet exponat ipſe vim harum vocum. Tum ille; Quanquam, inquit, ſcio me loqui peritiori; tamen, quando ita jubes, faciam. Qui totam ætatem in hac arte divina contriverunt, duabus rationibus vertunt rerum ſpecies; altera, quæ brevior eſt, ſed pluſculum habet periculi: altera quæ longior eſt, ſed eadem tutior. Ego mihi

---

1 *But if.* 6 At ita interna & occulta eſt, ut nulli ad eam penetrare detur, artem intelligo transformandi metalla. 3 *Quid igno*... 4 Barbaræ ſunt voces tali ſcientia dignæ.

hi videor infelix qui hactenus ſudarim in ea via, quæ meo animo non arridet, neque quenquam nanciſci potui, qui alteram, cujus amore depereo, vellet indicare. Tandem Deus immiſit in mentem, ut te adirem, virum non minus pium quam doctum. Doctrina tibi præſtat, ut facile poſſis dare quod peto: pietas commovebit, ut velis opitulari fratri, cujus ſalus tibi in manu eſt. Ne longum [1] faciam, cum hujuſmodi ſermonibus veterator ille amoviſſet à ſe ſuſpicionem fuci; fidemque feciſſet, ſibi viam alteram eſſe perſpectiſſimam: jam pridem pruriebat Balbino animus. Tandem non temperans ſibi, Valeat, inquit, illa *curtatio*, cujus ego ne nomen quidem unquam audivi, tantum abeſt ut teneam: dic mihi bona fide, *longationem* tenes exacte? Phy, inquit ille, ad unguem; ſed diſplicet longitudo. [2] Cum Balbinus rogaſſet, quantum temporis requireretur: Nimium, inquit; totus pene annus; ſed interim tutiſſima eſt. Ne labora, inquit Balbinus, etiamſi toto biennio ſit opus, modo fidas [3] arti tuæ. Ut rem in pauca conferam, convenit inter eos ut negotium aggrederentur clam in ædibus Balbini: hac lege, ut ille ſuppeditaret operam, Balbinus ſumtum; lucrum ex æquo ac bono [4] divideretur: quanquam impoſtor modeſtus, ultro totum lucrum, quod proveniſſet, Balbino deferebat. utrinque juratum eſt de ſilentio, quod faciunt qui myſteriis initiantur. [5] Jam ilico numeratur pecunia, unde artifex mercaretur ollas, vitra, carbones, reliquaque quæ ad inſtruendam officinam pertinent. Ibi noſter alcumiſta ſuaviter in ſcorta, aleam, & compotationes decoquit eam pecuniam. *Ph.* Hoc nimirum eſt vertere [6] rerum ſpecies. *La.* Urgente Balbino, ut rem aggrederetur: An non tenes, inquit, illud, *Dimidium facti, qui bene cœpit, habet?* Magnum eſt bene præparare materiam. Tandem cœpit adornari fornax. Hic rurſus

---

1 *Sermonem* ſubaudi. 2 *i. e.* Longum tempus requiſitum, ad perficiendum opus, perlongationem; *Certus ſis de arte tua.* 4 *Æquiter*, Phraſis eſt Latinis propria 5 Siquidem olim apud Paganos nemo niſi juratus ſilentium, myſteriis initiabatur. 6 Qui ſingula auctoris attico ſale conſperſa annotare velit, finem faceret nunquam, notula hæc referatur ad innumera fere innotata, prout ſupponimus lectorem ea ex ſe percipere, ut pote facilia.

ſus erat opus novo auro, velut illecebra venturi auri. Si quidem ut piſcis non capitur abſque eſca, ita aurum alcumiſtis non provenit, niſi pars auri admiſceatur. Interea Balbinus totus erat in ſupputationibus: ſubducebat enim, ſi uncia pareret quindecim, quantum eſſet lucri rediturum ex unciis bis mille: [1] tantum enim decreverat inſumere. Cum hanc quoque pecuniam decoxiſſet alcumiſta, jamque menſem unum atque alterum multum operæ ſimulaſſet circa folles & carbones, roganti Balbino, ecquid procederet negotium; primum obmutuit: urgenti tandem reſpondit, *Sicut ſolent res præclaræ, quæ ſemper difficiles habens aditus.* [2] Cauſſabatur erratum in emendis carbonibus: quernos enim emerat, cum abiegnis eſſet opus, aut colurnis. Ibi perierant aurei centum; nec eo ſegnius reditum eſt ad aleam. [3] Data nova pecunia, mutati carbones Jamque majore ſtudio res cœpta eſt, quam antea; quemadmodum in bello milites, ſi quid ſecus accidit, quam vellent, virtute ſarciunt. Cum menſes jam aliquot ferbuiſſet officina, & exſpectaretur fœtus aureus, ac ne mica quidem auri eſſet in vaſis, (jam enim & illud omne decoxerat alcumiſta) inventa eſt alia cauſſatio, nimirum vitra, quibus uſus fuerat non fuiſſe temperata ſicut oportuit. Etenim ut non ex quovis ligno Mercurius fingitur, [4] ita non quibuſlibet vitreis conficitur aurum. Quo plus erat impenſum, hoc minus libebat deſiſtere. *Ph.* Sic ſolent aleatores; quaſi non multo ſatius ſit hoc perdere, quam totum. *La.* Sic eſt. Dejerabat alcumiſta, nunquam ſibi ſic impoſitum fuiſſe: nunc errore deprehenſo cætera fore tutiſſima, & hoc diſpendii, magno cum fœnore ſarturum ſeſe. Mutatis vitreis, tertia inſtaurata eſt officina. Admonebat alcumiſta, rem felicius ſucceſſuram, ſi Virgini matri, quæ, ut ſcis, Paraliis [5] colitur, mitteret aliquot aureos dono: artem enim eſſe

---

1 Hæc Arithmeticæ regula, quæ vulgo vocatur regula trium, & aliquando aurea, meretur hic certe, aurea vocari. 2 Reſpicitur ad Proverbium quod jam vidiſti, *difficilia quæ pulchra.* 3 *i. e.* Ad ſuſceptam operationem, ſed obſerves quæſo quam bene vox congruat. 4 Proverbialis eſt locutio intellectu faciliima. 5 Subintelligendum *Locis*, Locis ergo maritimis, *i. e.* Prope mare, jam autem

eſſe ſacram, nec abſque favore numinum rem proſpere geri. Id conſilium vehementer placuit Balbino homini pio, ut qui nullum prætermitteret diem, quin perageret rem divinam. Suſcepit religioſam profectionem alcumiſta, nimirum in proximum oppidulum, atque illic votivam pecuniam decoxit in ganeis. Reverſus domum, nunciat ſibi ſummam eſſe ſpem, negotium ex animi ſententia ſucceſſurum, adeo divam virginem votis ſuis viſam ánnuere. Ubi multo jam tempore ſudatum eſſet, ac ne mica quidem auri naſceretur uſquam, expoſtulanti Balbino reſpondit, ſibi nihil unquam tale accidiſſe in vita, toties artem experto, nec ſatis poſſe conjectare quid eſſet in cauſſa. Quum diu divinatum eſſet, tandem illud venit in mentem Balbino, num quo die prætermiſiſſet audire ſacrum, aut dicere preces horarias, [1] quas vocant: nam nihil ſuccedere his omiſſis. Ibi impoſtor, rem, inquit, acu tetigiſti. Me miſerum, ſemel atque iterum id admiſſum eſt per oblivionem, & nuper à prolixo convivio ſurgens, oblitus ſum dicere ſalutationem virginis. [2] Tum Balbinus, Non mirum, inquit, ſi res tanta non ſuccedit. Recipit artifex ſe pro prætermiſſis ſacris duobus, duodecim auditurum, & pro unica ſalutatione, decem repoſiturum. Cum alcumiſtam prodigum ſubinde defeciſſet pecunia, nec ſuppeterent petendi cauſſæ, tandem hanc technam commentus eſt: rediit domum admodum exanimatus, ac voce lamentabili, Perii, inquit, funditus Balbine, perii; actum eſt de capite meo. Obſtupuit Balbinus, & tanti

---

tem ſi Anglia noſtra præberet ſcenam fabulæ, non dubitandum quin hæc virgo eſſet Walſinghamica noſtra, at cum mihi probabilius ſit, Italiam aut Germaniam præbere ſcenam fabulæ, ſic probabilius Loretanam intelligi. Duoque ſunt, præterea, quæ mihi iſtuc ſuadeant. Primum, Quod auctor dixerit, *ut ſcis*, quod denotat rem de qua agitur eſſe univerſaliter notam, iam autem quamvis Walſinghamica noſtra apud nos eſſet olim notiſſima, fere ignota erat exteris, viciniſque noſtris. Secundum, Quod dixerit auctor *Paraliis* in plurali, alludens ſine dubio ad id quod Loretana loca habitationis ſuæ prope mare, perſæpe mutarit, ſicut eſt notiſſimum omnibus, nullus enim fere credo non audivit de tranſportatione caſæ ejus, ex loco in locum ſed ſemper in loca prope mare, ridet hanc virginem auctor ergo, ſed tuto ridere vult, quippe cujus honoris Papa & Pontificii fere omnes ſint valde Zelotypi; ſed aliquid ſpecialius videbimus in peregrinatione religionis ergo.

1 Vide pag. 287. 2 i. e. *Ave Maria*, &c.

tanti mali cauſſam avebat cognoſcere. Subodorati ſunt, inquit, aulici quod egimus; nec aliud exſpecto, quam ut mox deducar in carcerem. Ad hanc vocem expalluit etiam ſerio Balbinus. Nam ſcis, apud nos capitale [1] eſſe, ſi quis alcumiſticam exerceat abſque Principis permiſſu. Pergit ille: Non, inquit, metuo mortem; utinam illa contingat! metuo quiddam crudelius. Roganti quid hoc eſſet: Rapiar, inquit, aliquo in turrim: illic per omnem vitam cogar his laborare, quibus non libet. An ulla mors eſt, quæ non potior eſſe debeat, quam talis vita? Ibi res ventilata eſt conſultatione. Balbinus, quoniam callebat artem Rhetoricam, pulſavit omnes ſtatus, [2] ſi qua periculum vitari poſſet. Non potes, inquit, inficiari crimen? Nequaquam, ait ille. Inter regios ſatellites res ſparſa eſt: & habent argumenta, quæ dilui non poſſint. Ne defendi quidem factum poterat ob legem manifeſtam. Cum multis in medium adductis, nihil videretur firmi præſidii, tandem alcumiſta, cui jam opus erat præſenti pecunia: Nos, inquit, Balbine, lentis conſiliis agimus; atqui res poſcit præſens remedium. Jam arbitror adfuturos, qui me abripiant in malam rem. Denique cum nihil occurreret Balbino, tandem alcumiſta, Nec mihi quidquam occurrit, inquit, nec quidquam ſupereſſe video, niſi ut fortiter peream: niſi forte hoc placet, quod unum supereſt, utile magis quam honeſtum, niſi quod durum eſt telum neceſſitas. [3] Scis, inquit, hoc hominum genus avidum eſſe pecuniæ; eoque facilius corrumpi poſſe, ut ſileant. Quamvis durum ſit illis furciferis dare quod profundant, tamen, ut nunc res ſunt, nihil video melius. Idem viſum eſt Balbino; ac numerat aureos triginta, quibus redimeret ſilentium. *Ph.* Miram Balbini liberalitatem mihi prædicas. *La.* Imo in re honeſta citius dentem extudiſſes ab eo, quam nummum. Sic proſpectum eſt alcumiſtæ, cui nihil erat peri-

1 Apud omnes fere olim, quoniam ſub Alcumiſticæ prætextu tegitur ars fabricandi falſam monetam, plurimique Alcumiſtæ inventi ſunt rei criminis iſtius, ſiquidem pronum eſt, ex una arte in aliam delabi; præterea omnes fere olim Alcumiſtæ, judicabantur Magiæ dediti. 2 Juriſprudentiæ phraſis eſt, quæ ſignificat, *to examine a thing or queſtion on every ſide.* 3 Jam vidisti.

periculi, niſi quod non haberet quod daret amicæ. *Ph.* Demiror Balbino in tantum nihil eſſe naſi. *La.* Heic dumtaxat naſo caret, in cæteris naſutiſſimus. Rurſum nova pecunia inſtruitur fornax, ſed præmiſſa ad Virginem matrem precatiuncula, ut cœptis faveret. Jam totus exierat annus, dum, illo nunc hoc nunc illud cauſſante, luditur opera, & perit impenſa. Interim exſtitit caſus quidam ridiculus. *Ph.* Quiſnam ? *La.* Alcumiſta furtivam conſuetudinem habebat cum uxore cujuſdam aulici : maritus concepta ſuſpicione cœpit hominem obſervare. Tandem cum illi nunciatum eſſet, ſacrificum eſſe in cubiculo, præter exſpectationem rediit domum, pulſat oſtium. *Ph.* Quid facturus homini ? *La.* Quid ? nihil ſuave : aut occiſurus erat, aut exſecturus. [1] Ubi maritus inſtans minitaretur, ſe vi effracturum oſtium, ni aperiret uxor, magnopere trepidatum eſt, & circumſpicitur præſentaneum aliquod conſilium. Nec erat aliud, quam quod ipſa dabat res. Abjecit tunicam, ac per feneſtram anguſtam dejecit ſeſe, non abſque periculo, nec ſine vulnere, ac fugit. Scis tales fabulas ilico ſpargi. Itaque permanavit & ad Balbinum. Neque id fore non divinarat artifex. *Ph.* Heic itaque medius [2] tenetur. *La.* Imo felicius elapſus eſt hinc, quam e cubiculo. Audi technam hominis. Nihil expoſtulabat Balbinus, ſed nubilo vultu ſatis indicabat ſe non ignorare, quod vulgo ferebatur. Noverat ille, Balbinum eſſe virum pium, in nonnullis, pene dixerim ſuperſtitioſum. Et qui tales ſunt, in quamvis magno peccato facile condonant ſupplici. Itaque data opera injicit mentionem de ſucceſſu negotii, queritans non perinde ſuccedere, ut ſolet, aut vellet : addebat ſe vehementer mirari, quid eſſet in cauſſa. Ibi per occaſionem commotus Balbinus, qui alioqui videbatur deſtinaſſe ſilentium, & erat qui facile commoveretur : Non eſt, inquit, obſcurum quid obſtet ; peccata obſtant, quo minus ſuccedat, quod à puris pure tractari convenit. Ad hanc vocem artifex procubuit in genua, ſubinde tundens pectus, & vul-

1 Vides bene quid. 2 *[illegible]*, a gladiatoribus qui judicabant ſe viciſſe adverſarium, cum eum medium prehendiſſent.

vultu voceque lacrymabili: Veriſſimum, inquit, dixiſti, Balbine: Peccata, inquam, obſtant: ſed mea peccata, non tua: non enim pudebit me turpitudinem meam apud te, velut apud Sacerdotem ſanctiſſimum, confiteri. Vicerat me carnis infirmitas, pertraxerat me Satanas in laqueos ſuos. Et ô me miſerum! è ſacrifico factus ſum adulter. Non tamen omnino periit hoc munus, quod miſimus Virgini matri. Perieram certo exitio, ni illa ſuccurriſſet. Jam maritus effringebat fores, feneſtra erat arctior quam ut poſſem elabi: in tam præſentaneo periculo venit in mentem ſanctiſſimæ Virginis; procidi in genua, obteſtatus ſum, ſi gratum fuiſſet munus, ut opitularetur. Nec mora, repeto feneſtram (ſic enim urgebat neceſſitas) & ſatis amplam reperi ad effugium. *Ph.* Credidit iſta Balbinus? *La.* Credidit? Imo etiam ignovit, & admonuit religioſe, ne ſe præberet ingratum beatiſſimæ Virgini. Numerata eſt rurſus pecunia danti fidem ſe poſthac rem ſacram pure tractaturum. *Ph.* Quis tandem finis? *La.* Perlonga eſt fabula: ſed ego paucis abſolvam. Cum ejuſmodi commentis diu luſiſſet hominem, neque mediocrem pecuniarum vim ab eo extorſiſſet, tandem venit illò qui nebulonem à puero noverat. Is facile divinans illum idem agere apud Balbinum, quod nuſquam non egerat, clam aggreditur illum; exponit qualem artificem domi ſuæ foveret, monet ut quam primum ableget hominem, ni mallet ipſum aliquando compilatis ſcriniis fugere. *Ph.* Quid heic Balbinus? videlicet curavit hominem conjiciendum in carcerem? *La.* In carcerem? Imo numeravit Viaticum, obteſtans per omnia ſacra, ne, quod accidiſſet, effutiret. Et ſapuit, mea quidem ſententia, qui hoc maluerit, quam eſſe fabula conviviorum, & fori; deinde venire in periculum confiſcationis. [1] Nam impoſtori nihil erat periculi, artis tantum tenebat, quantum aſinus quivis; & in hoc genere favorabilis [2] eſt impoſtura. Quid ſi furti crimen in-

† tentaſſet,

1 Propter leges in Alcumiſticam, quæ ſupponuntur valere in loco ubi fabula peragitur. 2 *i. e.* Facile condonatur.

tentaſſet, à ſuſpendio tutum reddebat unctio [1]; neque quiſquam lubens gratis alat talem in carcere. *Ph.* Miſereſceret me Balbini, niſi ipſe gauderet deludi. *La.* Nunc mihi properandum eſt in aulam: alias referam his etiam multo ſtultiora. *Ph.* Cum vacabit, & audiam lubens, & fabulam fabula penſabo.

HIPPOPLANUS. [2]

AULUS, PHÆDRUS.

Au. DEum immortalem, ὡς σεμνοπροσωπεῖ [3] noſter Phædrus, & ſubinde in cœlum ſuſpicit! Adoriar. Quid accidit novæ rei Phædre? *Ph.* Quam ob rem iſtud interrogas, Aule? *Au.* Quoniam e Phædro mihi videris factus Cato; [4] tanta eſt in vultu ſeveritas. *Ph.* Non mirum, amice; modo confeſſus ſum peccata mea. [5] *Au.* Phy, jam deſino mirari: ſed dic age, bona fide confeſſus es omnia? *Ph.* Omnia quæ quidem in mentem veniebant, unico dumtaxat excepto. *Au.* Cur unum hoc reticuiſti? *Ph.* Quia nondum potuit mihi diſplicere. *Au.* Oportet eſſe peccatum ſuave. *Ph.* An peccatum ſit, neſcio: ſed tamen, ſi vacat, audies. *Au.* Audiam equidem lubens. *Ph.* Scis quanta ſit impoſtura apud noſtros in his qui vendunt, aut locant equos? *Au.* Plus ſcio quam vellem, non ſemel ab illis deluſus. *Ph.* Nuper incidit mihi iter, [6] cum ſatis prolixum, tum etiam accelerandum. Adeo quendam ex illis, [7] quem dixiſſes ejus generis minime malum; & intercedebat mihi cum homine nonnihil etiam amicitiæ. Narro mihi rem eſſe ſeriam;

1 *Sacerdotis caracter,* ſiquidem Sacerdotes unguntur apud Pontificios, raro capitali pœna afficiuntur, fere nunquam ſuſpendio, tandem ſi qui ſint neceſſario capitali pœna puniendi, degradantur ante, de caractere ſuo, fas enim non eſt carnificem manus imponere Sacerdoti. 2 *Cheater in Horſes.* 3 *i. e.* Præfert vultum viri gravis. 4 *Qui fuit Romanorum graviſſimus, maximeque ſerius, & ſeverus.* 5 Iſtuc propter duas rationes, vel quoniam qui nuper confeſſus eſt, debeat cogitare de nova vivendi ratione, vel potius ut ex ſequentibus patet, quoniam qui ita confeſſus eſt, non poteſt quin anxius ſit de validitate abſolutionis, ſiquidem valida non eſt, ſi quorumdam peccatorum oblitus ſit at quis certus eſt ſe non oblitum quædam? 6 Subintelligitur faciendum. 7 Qui vendunt vel locant equos.

am; opus eſſe præſtrenuo equo: ſi unquam præbuiſſet ſe mihi bonum virum, nunc præſtaret. Ille pollicetur ſeſe ſic mecum acturum, ut ageret cum fratre ſuo cariſſimo. *Au.* Fortaſſis & fratri impoſiturus. *Ph.* Inducit in ſtabulum, jubet ut eligam ex omnibus equis quemcunque vellem. Tandem unus plus cæteris arridebat. Ille probat judicium meum, dejerans eum equum frequenter à multis expetitum eſſe; ſe eum maluiſſe ſervare amico ſingulari, quam ignotis addicere. Conventum eſt de pretio: numeratur pecunia præſens, conſcendo. Mira alacritate geſtiebat equus in egreſſu; dixiſſes feroculum eſſe: nam erat obeſulus & pulchellus. Ubi jam equitaſſem ſeſquihoram, ſenſi plane laſſum, ne calcaribus quidem impelli poſſe. Audieram tales ab illis ad impoſturam ali, quos e ſpecie judicares inſignes, cæterum laboris impatientiſſimos. Ego continuo mecum, Captus ſum. Age, par pari referam, ubi rediero domum. *Au.* Quid heic conſilii capiebas eques abſque equo? *Ph.* Id quod res dabat: deflexi in proximum vicum, illic clam apud quendam mihi notum depoſui equum, & conduxi alterum: profectus ſum quo deſtinaram; reverſus ſum, reddo conductitium equum, reperio meum ſophiſtam, [1] ut erat, obeſum & pulchre requietum: eo vectus, redeo ad impoſtorem; rogo ut in ſtabulo ſuo alat dies aliquot, donec repetiero. Percunctatur quam commode me geſſerit: Ego vero dejero per omnia ſacra, me nunquam in vita conſcendiſſe tergum equi felicioris; volaſſe potius quam ambulaſſe, nec tam longo itinere unquam ſenſiſſe laſſitudinem, nec pilo factum ob laborem macriorem. Hæc cum illi perſuaſiſſem eſſe vera, tacitus ſecum cogitabat, equum illum alium eſſe, quam hactenus ſuſpicatus eſſet. Itaque priuſquam abirem, rogabat num mihi venalis eſſet equus: primo negabam: quod ſi incideret iter denuo, non facile fore, nanciſci ſimilem: attamen nihil eſſe mihi tam carum, quod non eſſet venale pretio largo, etiamſi quis me ipſum, inquam, cuperet

1 *My Cheat*, vel *Cheater*, ſiquidem equus ille ſtrenuus apparebat, & non erat.

ret emtum. *Au.* Næ tu pulçre Cretenſem agebas cum Cretenſi. [1] *Ph.* Quid multis? Non dimittit me, niſi pronunciata equi indicatura. Indicavi non paullo pluris quam emeram. Digreſſus ab homine, mox ſuborno, qui mihi partem agat hujus fabulæ, pulchre inſtructum atque edoctum: is ingreſſus domum, inclamat locatorem, ait ſibi opus eſſe inſigni equo, & laboris egregie patienti. Alter oſtendit multos, & peſſimum quemque maxime prædicat; ſolum illum quem mihi vendiderat, quoniam exiſtimabat vere talem qualem prædicaveram, non laudat. At alter ilico rogat, num & ille venalis eſſet, nam deſcripſeram illi formam equi, & locum indicaram. Locator primum obticeſcere, atque alios ambitioſe prædicare. Cum iſte, cæteris utcunque probatis, ſemper ageret de uno illo, tandem locator apud ſe; Plane fefellit me judicium de illo equo, ſiquidem hic peregrinus ſtatim agnovit hunc inter omnes. Cum inſtaret ille, tandem hic, Venalis eſt, inquit, ſed pretio fortaſſe deterreberis. Non eſt, inquit ille, magnum pretium, ſi rei dignitas reſpondeat: indica. Indicavit aliquanto pluris, quam indicaram ipſi, captans & hoc lucri. Tandem convenit de pretio, datur arrha ſatis magna, nempe regalis aureus,[2] ne qua ſuſpicio incideret ſimulatæ emtionis. Emtor jubet equo dari pabulum; ſe mox ait rediturum, & abducturum, dat etiam ſtabulario drachmam. Ego ſimul atque cognovi, pactionem eſſe firmam, ſic ut reſcindi non poſſet, rurſus ocreis & calcaribus armatus, redeo ad locatorem, anhelus clamo. Adeſt ille: rogat quid velim. Ilico, inquam, adornetur equus meus: Nam è veſtigio proficiſcendum eſt ob rem maxime ſeriam. Atqui modo, inquit, mandabas, ut aliquot dies alerem equum tuum. Verum, inquam, ſed præter exſpectationem objectum eſt negotium, idque regium, quod nullam patitur dilationem. Heic ille: eliges ex omnibus quem voles; tuum habere non potes. Rogo quam ob

P rem?

1 *Deceptorem cum deceptore: cretiſare* veluti proverbio dicebatur, pro *fallere*, adeo Cretenſes olim audiebant falſi & mendaces, imo res ex ipſa ſcriptura patet, Paulus enim Epiſt. Tit, Cap. 1. Cum comprobatione citat Epimenidis verſum, qui habet *Cretenſes ſunt mendaces*.
2 Nummum intelligit, credo, qui Gall. *un ecu d'or, worth half a Piſtole.*

rem? Quoniam venditus eſt, inquit. Ibi ego ſimulata magna perturbatione: Prohibeant, inquam, ſuperi quod dicis. Hoc objecto itinere non venderem eum equum, etiam ſi quis numeret quadruplum. Incipio rixam, clamo me perditum. Tandem incaluit & ille; Quid opus, inquit, his jurgiis? Indicaſti equum, ego vendidi: ſi numero pretium, nihil habes quod mecum agas, ſunt in hac urbe leges: ad exhibendum equum me non potes compellere. Cum diu clamaſſem, aut equum exhiberet, aut emtorem, tandem iratus numerat pretium. Emeram quindecim aureis, æſtimaram viginti ſex. Ille æſtimarat triginta duobus. Cogitabat apud ſe, præſtat hoc lucri facere, quam equum reddere. Abeo dolenti ſimilis, ac vix placatus etiam data pecunia. Ille rogat ut boni conſulam; ſe aliis in rebus penſaturum hoc incommodi. Sic impoſitum eſt impoſtori. Habet equum nullius pretii. Exſpectat ut, qui arrham dedit, veniat numeratum pecuniam. At nemo venit, nec unquam venturus. *Au.* Interim nunquam tecum expoſtulavit? *Ph.* Qua fronte, aut quo jure id faceret? Convenit quidem ſemel atque iterum, conqueſtus eſt de fide emtoris. Verum ego ultro expoſtulavi cum homine, dicens illum eo malo dignum, qui præpropera venditione tali equo me ſpoliarit. Hoc eſt crimen tam bene collocatum, mea ſententia, ut non poſſim inducere animum confiteri. *Au.* Ego mihi ſtatuam [1] poſcerem, ſi quid tale deſignaſſem; tantum abeſt, ut confeſſurus ſim. *Ph.* An ex animo loquaris, neſcio; mihi tamen addis animum, quo magis lubeat talibus facere fucum. [2]

ΠΤΩΧΟΛΟΓΙΑ. [3]

IRIDES, [4] MISOPONUS. [5]

Ir. QUam ego huc novam avem video advolare? Agnoſco faciem, ſed veſtis non convenit. Aut

1 Quoniam bene de Republica emeritis ſtatuæ erigebantur apud Græcos & Romanos. 2 *Imponere.* 3 *I. e.* Colloquium, *inter mendicantes, & de mendicitate.* 4 Nomen eſt quod Grammatici vocant patronimicum, *i. e.* ergo, filius Iri, Irus autem ita fuit pauper, ut ad indicandam alicujus ſupra modum pauperiem, diceretur, *Iro pauperior.* 5 *Laborem odio habens.*

Aut ego prorſus hallucinor, aut hic eſt Miſoponus. Audendum eſt: compellabo hominem, quamlibet pannoſus. Salve, Miſopone. *Mi.* Iridem video. *Ir.* Salve, Miſopone. *Mi.* Tace, inquam. *Ir.* Quid? an ſalvere non vis? *Mi.* Non iſto quidem nomine. [1] *Ir.* Quid accidit? an non es idem qui fueras? An cum veſte mutatur & nomen? *Mi.* Non; ſed vetus [2] receptum eſt. *Ir.* Quis tum [3] eras? *Mi.* Apitius. [4] *Ir.* Ne te pudeat veteris ſodalis, ſi quid melioris obtigit fortunæ: non diu eſt quod eras ordinis noſtri. *Mi.* Concede huc ſodes, & audies rem omnem. Non pudet ordinis veſtri, ſed pudet primi ordinis. [5] *Ir.* Quem ordinem narras? Franciſcanorum? *Mi.* Nequaquam, ô bone, ſed decoctorum. *Ir.* Næ tu iſtius ordinis ſodales habes quam plurimos. *Mi.* Eram re lauta; prodegi ſtrenue. ubi res defecit, nullus agnoſcebat Apitium. Profugi pudore, verti me ad veſtrum collegium: hoc malui quam fodere. *Ir.* Sapuiſti. Sed unde ſubito novus nitor corporis? Nam de veſte mutata non perinde miror. [6] *Mi.* Quam ob rem? *Ir.* Quia Dea Laverna [7] multos ſubito ditat. *Mi.* An ſuſpicaris me furto paraſſe rem? *Ir.* Hoc fortaſſis ignavius. Rapina igitur. *Mi.* Non per veſtram Peniam, [8] neque furto, neque rapina. Sed de nitore corporis prius expediam, quod tibi videtur mirabilius. *Ir.* Nam apud nos eras totus ulceroſus. *Mi.* Nimirum ſum uſus amiciſſimo medico. *Ir.* Quonam? *Mi.* Non alio quam me ipſo, niſi ſi quem arbitraris mihi me ipſo amiciorem. *Ir.* Atqui neſciebam te callere rem medicam antehac. *Mi.* Totum illum ornatum ipſe pigmentis affixeram, thure, ſulphure, reſina, viſco, linteis, cruore. Ubi viſum eſt, quod affixeram

1 *i. e.* Nomine Miſoponi; quoniam nomen iſtuc nunc ipſi videtur dedecoroſum, ut pote quod haberet, cum inter mendicos viveret, imo mendicum fere ſonat, omnes enim fere Miſoponi fiunt tandem mendici, & omnes mendici ſunt vere Miſoponi. 2 *i. e.* Cepi nunc verum nomen familiæ meæ. 3 *i. e.* Cum te adjunxiſti nobis. 4 *i. e.* Natus ex familia nobili, item re Lauta quam tunc decoxeram, vivendo ſicut Apitius olim; in dilapidatione. 5 Decoctorum ſcil. ut videbis mox, *i. e.* pudet decoxiſſe ſortem meam, quo redactus ſum aliquandiu vivere vobiſcum. 6 Perge & intelliges mox. 7 Ut pote Dea furum, quæ pannoſo multoties novas & bellas veſtes ſuppeditat. 8 Dea eſt paupertatis apud Ariſtophanem.

detraxi. *Ir.* O impoſtorem! nihil te videbatur miſerabilius. Poteras in tragœdia ſuſtinere perſonam Job. [1] *Mi.* Sic tum ferebat egeſtas; quanquam fortuna nonnunquam & cutem mutare ſolet. *Ir.* Dic igitur de fortuna. Repertus eſt theſaurus aliquis? *Mi.* Non; ſed repertus eſt quæſtus veſtro paulo commodior. *Ir.* Quî potuiſti facere quæſtum, cum non ſuppeteret ſors? *Mi.* Artem quævis terra alit. *Ir.* Intelligo. Dicis artem incidendi loculos. *Mi.* Bona verba. Dico artem alcumiſticam. *Ir.* Vix quindecim dies ſunt, quod nos reliquiſti, & artem aſſequutus es, quam alii vix multis annis perdiſcunt? *Mi.* Nactus ſum viam compendiariam. *Ir.* Quam, obſecro? *Mi.* Ars veſtra conflaverat mihi quatuor ferme aureos. bona quadam fortuna incidi in veterem congerronem, qui nihilo felicius rem adminiſtrarat quam ego. Compotabamus: cœpit, ut fit, narrare ſuas fortunas: paciſcor hac lege, ut ille biberet immunis, [2] mihi communicaret artem. Communicavit bona fide: ea nunc vectigal eſt mihi. *Ir.* Non licet diſcere? *Mi.* Tibi vel gratis impartiam, ob priſtinum ſodalitium. Scis nuſquam non inveniri plurimos hujus artis avidiſſimos. *Ir.* Audivi, & credo. *Mi.* In horum familiaritatem quacunque occaſione memet inſinuo, jacto artem. Ubi ſenſero larum [3] hiantem, eſcam paro. *Ir.* Quo pacto? *Mi.* Ultro eos moneo, ne temere credant ejus artis profeſſoribus. Nam pleroſque eſſe impoſtores, id agentes præſtigiis ſuis, ut exhauriant loculos incautorum. *Ir.* Iſtuc procemii parum accommodum tuo negotio. *Mi.* Imo illud etiam addo, ne quid mihi ipſi credant, ni rem certam oculis ac manibus deprehenderint. *Ir.* Miram artis fiduciam mihi narras. *Mi.* Jubeo illos adeſſe, dum peragitur metamorphoſis: jubeo attentos eſſe: quoque minus dubitent, jubeo ut ipſi manibus rem omnem peragant, me procul ſpectante, nec digitum admovente: liquefactam materiam jubeo ut purgent ipſi, aut

1 Vetus credo Jobi titulo habetur Tragœdia, Latine, & Gallice, utcunque ſit, ſufficit quod Job, non ſolum pauper, verum etiam ulceroſus audiat. 2 *I. e.* Nihil ſolvendo, pro portione vini. 3 Ad prædam ſcil. proverbialis eſt locutio, quia larus avis eſt rapaciſſima.

aut aurifici purgandam deferant: prædico quantum argenti aurive ſit eliquandum: denique quod eliquatum eſt, jubeo ut pluribus aurificibus deferant ad Lydium lapidem explorandum. Reperiunt pondus prædictum, reperiunt purgatiſſimum aurum aut argentum: nihil enim refert, niſi quod minore periculo mihi quidem res tentatur in argento. *Ir.* Proinde nihil habet ars tua fuci? *Mi.* Imo merus fucus eſt. *Ir.* Nondum video præſtigium. *Mi.* Faxo ut videas. Primum paciſcor de mercede; eam nolo mihi numerari, niſi prius edito artis experimento. Trado illis pulviſculum, quaſi hujus vi conficiatur totum negocium. Rationem conficiendi pulveris non communico, niſi magna mercede redemerint. Exigo jusjurandum, ne proferant arcanum artis, intra ſex menſes, cuiquam mortalium aut immortalium. *Ir.* Nondum audio fucum. *Mi.* Fucus omnis eſt in uno carbone in hoc parato. Excavo carbonem; in eum infero liquefactum argentum, quantum prædico reddendum: poſt infuſum pulverem, ſic inſtruo vas, ut non ſolum inferne & à lateribus cingatur prunis, verum etiam ſuperne: perſuadeo hoc eſſe artis. Inter carbones, qui ſuperne imponuntur, unum admiſceo, qui tegit argentum, aut aurum. Id vi caloris liquefactum defluit in reliquam materiam, quæ liqueſcit, puta ſtannum, aut æs: repurgatione facta invenitur quod admixtum eſt. *Ir.* Ars expedita: ſed quomodo fallis, ſi alter rem agat ſuis manibus? *Mi.* Cum is me præſcribente perfecit omnia, priuſquam moveatur vas alcumiſticum, accedo tandem, & circumſpicio, ne quid forte ſit omiſſum. Ajo mihi videri ſuperne deeſſe unum atque alterum carbonem, clam, appono meum; fingo me eum tollere ex acervo reliquorum, aut illic ante ſic poſitum, ut nulli poſſit agnoſci, & illum fallere. Tollo. *Ir.* Cæterum, cum illis abſque te periculum facientibus non ſuccedit, quid adfers? *Mi.* Mihi nihil eſt periculi, jam numerata pecunia. Aliquid comminiſcor, aut ollam fuiſſe inſinceram, aut carbones vitioſos, aut ignem parum ſcite temperatum. Denique pars eſt artis, quam profiteor, non diu hærere in eodem loco. *Ir.* An tantus eſt proventus iſtius ar-

tis, ut te poſſit alere? *Mi.* Et quidem ſplendide: poſthac tu quoque, ſi ſapis, relinques iſtam miſeriam, & noſtro accedes ordini. *Ir.* Imo citius illud agam, ut te revocem in noſtrum ordinem. *Mi.* Ut volens repetam quod ſemel effugi, ac deſeram bonum, quod inveni? *Ir.* Habet hoc noſtra profeſſio, dulceſcit aſſuetudine. Proinde cum multi ſint, qui deficiant ab inſtituto divi Franciſci, aut Benedicti; quem unquam vidiſti, qui diutius verſatus in ordine noſtro defecerit? Nam tam paucis menſibus vix guſtare poteras, quid eſſet mendicitas. *Mi.* Is guſtus me docuit, eſſe rem omnium miſerrimam. *Ir.* Cur igitur nemo deficit? *Mi.* Fortaſſe quia natura miſeri ſunt. *Ir.* Ego hanc miſeriam ne cum regum quidem fortuna commutarim. Nihil enim regno ſimilius, quam mendicitas. *Mi.* Quid ego audio? nihil nivi ſimilius, quam carbo. *Ir.* Dic mihi, quare potiſſimum beati ſunt reges? *Mi.* Quia faciunt quod animo collubitum eſt. *Ir.* Iſta libertas, qua nihil ſuavius, nemini regum magis adeſt, quam nobis. Nec dubito, quin multi reges ſint, qui nobis invideant. Sive bellum eſt, ſive pax, nos tuto vivimus: non deſcribimur ad militiam, non vocamur ad munia publica, non cenſemur: cum populus expilatur exactionibus, nullus inquirit in vitam noſtram: ſi quid admiſſum eſt etiam atrocius, quis dignetur in jus vocare mendicum? Etiam ſi pulſamus hominem, pudet pugnare cum mendico. Regibus nec in pace, nec in bello licet ſuaviter agere: & quo majores ſunt, hoc plures metuunt. Nos veluti Deo ſacros etiam religione quadam metuit vulgus offendere. *Mi.* Sed interim ſordeſcitis in pannis, & caſulis. *Ir.* Quid iſta faciunt ad veram felicitatem? Extra hominem ſunt, quæ narras. His pannis debemus noſtram felicitatem. *Mi.* At vereor ne vobis brevi peritura ſit felicitatis iſtius bona pars. *Ir.* Qui ſic? *Mi.* Quia jam hoc muſſant civitates, ne mendicis liberum ſit quo libet evagari, ſed unaquæque civitas ſuos alat mendicos, & in his, qui valent, adigantur ad laborem. *Ir.* Cur hoc moliuntur? *Mi.* Quia comperiunt ingentia facinora ſub mendicitatis prætextu perpetrari. Deinde

non

non minimam perniciem ex veſtro ordine naſci. *Ir.* Iſtiuſmodi fabulas frequenter audivi. Id fiet ad Calendas Græcas. [1] *Mi.* Fortaſſe citius, quam velles.

Convivium Fabuloſum.

POLYMYTHUS, [2] GELASINUS, [3] EUTRAPELUS, [4] ASTÆUS, [5] PHILYTHLUS, [6] PHILOGELOS, [7] EUGLOTTUS, [8] LEROCHARES, [9] ADOLESCHES. [10]

Po. UT non decet civitatem bene inſtitutam eſſe ſine legibus ac principe, ita nec convivium oportet ἀναρχοι [11] eſſe καὶ ἄνομον [12] *Ge.* Iſtuc vero perplacet, ut unus totius populi nomine reſpondeam. *Po.* Heus puer, adfer huc talos ; [13] horum ſuffragiis decernetur regnum, cuicunque faverit Jupiter. *Eu.* Euge, Eutrapelo favit Jupiter. Non fuere ſortes cæcæ ; non poterat magis idoneus eligi, etiamſi per ſingulas tribus viritim collecta fuiſſent puncta. [14] Vulgo jactatur proverbium non tam vanum, quam parum Latinum, *Novus Rex, novus* [15] *Lex.* Νομοθέτει γ' οὖν, ὦ βασιλεῦ. [16] *Eut.* Quod felix fauſtumque ſit huic convivio : [17] Primum edico, ne quis heic proferto præter ridiculas fabulas. Cui deerit fabula, drachma multator ; ea pecunia in vinum inſumitor. Atqui in legitimis

 fa-

1 *Nunquam,* quoniam Græci non habent Calendas. 2 *Multarum fabularum homo.* 3 *Ridiculus.* 4 *Facetus.* 5 *Urbanus.* 6 *Nugarum amans.* 7 *Riſus amator.* 8 *Bene linguax.* 9 *Nugis gaudens.* 10 *Garrulus.* 11 *Sine principe* 12 *Sine lege.* 13 Quoniam apud antiquos talorum jactu creabatur rex convivii, at de his alibi. 14 *Though there has been made a general Poll, Man after Man.* Ex eo quod in comitiis, olim ſuffragia tributim in candidatorum quorumvis gratiam, punctis darentur, numerarenturque per ejuſmodi punctorum appoſitorum numerum : ſic Cicero, in orat. pro mur. *Recordor quantum hæ quæſtiones in Senatu habitæ, punctorum nobis detraxerint.* Hinc tandem notiſſimum illhuc *omne tulit punctum,* &c. quod idem, ac ſi diceretur, *adeo tuus eſt,* vel *mereretur omnia ſuffragia,* &c. 15 Quoniam *nova* deberet dici, at, vetus eſt locutio, quæ obtinuit, ut ſono quadraret, cum primo membro *novus Rex.* 16 *i. e.* Rex igitur, leges ſtatue. 17 Proœmium hoc hinc quod antiqui ſic ſolerent auſpicari fere omnia, quæ ad rempublicam pertinebant.

fabulis, etiam ex tempore confictæ, habentor, modo ſervetur τὸ πιθανὸν, καὶ πρέπον. [1] Si nulli defuerit fabula, duo quorum alter lepidiſſimam, alter frigidiſſimam fabulam dixerit, vini pretium pendunto. Convivator à vini ſumtu immunis eſto; ciborum ſumtum unus ſuppeditato: hujus rei ſi quid inciderit controverſiæ, Gelaſinus arbiter ac judex eſto. Hæc ſi vos ſciveritis, [2] rata ſunto. Qui lege parere noluerit, abito: ſic tamen ut poſtridie ad compotationem redire jus faſque ſit. *Ge.* Legem à rege latam noſtris ſuffragiis ratam eſſe volumus. Sed unde proficiſcetur fabularum circulus? *Eut.* Unde, niſi à convivatore? *Aſ.* Licetne, rex, dicere tria [3] verba? *Eut.* An tu credis nefaſtum eſſe convivium? [4] *Aſ.* Jureconſulti negant legem eſſe, quæ non ſit æqua. [5] *Eut.* Aſſentior. *Aſ.* At tua lex æquat optimam fabulam peſſimæ. *Eut.* Ubi voluptas quæritur, ibi non minus laudis promeretur, qui peſſime dixit, quam qui optime, eo quod non minus delectet. Velut inter cantores, nemo voluptati eſt, niſi qui aut inſigniter bene cecinerit, aut egregie male. Nonne plures rident audito coccyce, quam audita luſcinia? Heic mediocritas laudem non habet. *Aſ.* At cur plectuntur qui laudem auferunt? *Eut.* Ne nimia felicitas provocet illis Nemeſim aliquam, ſi ſimul & laudem auferrent & immunitatem. *Aſ.* Per Bromium, [6] Minos [7] ipſe nunquam tulit legem æquiorem. *Phily.* Nullam feres legem de modo bibendi? *Eut.* Diſpecta re, ſequar exemplum Ageſilai [8] Lacedæmoniorum regis. *Phily.* Quid is fecit? *Eut.* Is cum tempore quodam ſympoſiarchus [9] talorum arbitrio delectus eſſet; rogante architriclino, quantum cuique vini juberet apponi: Si largior, inquit, vini copia parata eſt, dato cuique quantum popoſcerit:

---

1 *Veriſimile & decorum.* 2 *Comprobetis a ſciſco.* 3 *Pauca.* 4 Jocandi cauſa, detorquet dictum ab Actæo, ad Romanorum uſum; apud eos enim erant dies nefaſti, in quibus, jus populo non dabatur, proindeque non licebat prætori, tria hæc verba dicere, *do, dico, addico.* Ut ex Ovidio patet Faſt. Lib. 1. *Ille nefaſtus erit per quem tria verba ſilentur, faſtus erit per quem lege licebit agi.* 5 Siquidem injuſta non ligant. 6 *Bacchum,* Bacchus enim Bromius quoque vocatur. 7 Rex Cretenſium qui ob juſtitiam judex inferorum factus eſt a poetis. 8 Ob temperantiam & juſtitiam notiſſimi. 9 *Convivii princeps.*

rit : ſi malignior, [1] omnibus ex æquo diſtribuito. *Phily*. Quid ſibi voluit Lacon ille cum hæc diceret ? *Eut*. Hoc agebat, ut neque temulentum, neque rurſum querulum eſſet convivium. *Phily*. Quî ſic *Eut*. Quia ſunt qui gaudent largius bibere, ſunt qui gaudent parcius : reperiuntur & abſtemii, qualis dicitur fuiſſe Romulus. [2] Itaque ſi nulli datur vinum niſi poſcenti, primum nemo compellitur ad bibendum ; & tamen nihil deſiderant, quibus grata eſt largior potatio. Ita fit ut nemo triſtis ſit in convivio. Rurſus, ſi parcior copia vini diſtribuitur æquis portionibus in ſingulos, ſatis habent qui bibunt moderatius : neque quiſquam in æqualitate poteſt obmurmurare, quando qui largius erat hauſturus, æquo animo componit ſeſe ad temperantiam. Hoc exemplum ſi placet, utar. Volumus enim hoc convivium fabuloſum eſſe, non vinoſum. *Phily*. Quid igitur bibebat Romulus ? *Eut*. Idem quod bibunt canes. [3] *Phily*. An non iſtud indignum rege ? *Eut*. Nihilo magis quam quod reges ſpirant aëre cum canibus communi : niſi quod illud intereſt, [4] Rex non bibit eandem aquam, quam biberet canis : ſed aërem quem efflavit rex, haurit canis ; & viciſſim quem efflavit canis, haurit rex. Plus gloriæ [5] tuliſſet Alexander ille magnus, ſi cum canibus bibiſſet. [6] Nihil enim pejus regi, qui tot hominum millibus vigilat, quam vinolentia. Cæterum Romulum abſtemium fuiſſe, declarat apophthegma non infeſtiviter ab illo dictum. Etenim cum quidam, videns illum abſtinere à vino, dixiſſet : *Vinum vile futurum, ſi omnes biberent quemadmodum ille* : *Imo*, inquit, *tum arbitror fore cariſſimum, ſi biberent omnes vinum quemadmodum ego. Bibo enim quantum libet*. *Ge*. Utinam heic adeſſet noſter Joannes Botzemus Canonicus Conſtantienſis, [7] qui nobis Romulum quendam referret ! nam & is abſtemius non minus eſt, quam dicitur ; alioqui comis

 mis

1 *Parcior*. 2 Si pergas & attendas intelliges. 3 *Aquam*, nullus enim canis adhuc potuit vino aſſueſcere. 4 *Hoc eſt differentiæ*. 5 *i. e.* Minus invidiæ. 6 Siquidem vinum non bibiſſet, quo ad Clitum aliosque amiciſſimos occidendos impulſus eſt. 7 *Of Conſtance*, quæ urbs eſt notiſſima apud Helvetios, ſuper lacu ejuſdem nominis, & non multum diſtat a Baſilea, ubi degebat auctor.

mis ac feſtivus conviva. *Po.* Age, ſi ſimul poteſtis, non dicam ſorbere & flare, [1] quod Plautus ait eſſe difficile, ſed edere & audire, quod eſt perfacile, bonis avibus auſpicabor fabulandi munus. Si parum erit lepida fabula, ſcitote Batavam [2] eſſe. Opinor aliquot veſtrum auditum Macci nomen. *Ge.* Non ita diu eſt quod periit. *Po.* Is cum veniſſet in civitatem quæ dicitur Leydis, [3] ac vellet novus hoſpes innoteſcere joco quopiam, (nam is erat homini mos;) ingreſſus eſt officinam calcearii: ſalutat. Ille cupiens extrudere merces ſuas, rogat nunquid vellet. Macco conjiciente oculos in ocreas ibi penſiles, rogat ſutor num vellet ocreas. Annuente Macco, quærit aptas tibiis illius; inventas alacriter protulit, &, ut ſolent, inducit illi. Ubi jam Maccus eſſet eleganter ocreatus, Quam belle, inquit, congrueret his ocreis par calceorum duplicatis ſoleis. Rogatus an & calceos vellet, annuit. Reperti ſunt, & additi pedibus. Maccus laudabat ocreas, laudabat calceos. Calcearius tacite gaudens, ſuccinebat illi laudanti, ſperans pretium æquius, poſteaquam emptori tantopere placeret merx. Et jam erat nonnulla contracta familiaritas. Heic Maccus: Dic mihi, inquit, bona fide, nunquamne uſu venit tibi, ut, quem ſi ocreis & calceis ad curſum armaſſes, quemadmodum nunc armaſti me, abierit non numerato pretio? Nunquam, ait ille. Atqui ſi forte, inquit, veniat uſu, quid tu tum faceres? Conſequerer, inquit calcearius, fugientem. Tum Maccus, Serione iſta dicis, an joco? Plane ſerio, inquit alter, loquor; & ſerio facerem. Experiar, ait Maccus. En pro calceis præcurro, tu curſu ſequere. Simulque cum dicto conjecit ſe in pedes. Calcearius è veſtigio conſecutus eſt, quantum poterat: clamitans, Tenete furem, tenete furem. Ad hanc vocem cum cives undique proſiliiſſent ex ædibus, hoc commento cohibuit illos Maccus, ne quis manum injiceret; ridens ac vultu placido, Ne quis, inquit, remoretur curſum noſtrum; certamen eſt de cupa cerviſiæ. Itaque

1 Proverbialis locutio eſt, ad denotandum impoſſibilia, *to drink and to blow.* 2 Gens enim faceta non cenſetur, quanquam ſenſu communi eximio prædita ſit. 3 Alio nomine, *Lugdunum Batavorum, Leiden.*

.taque jam omnes præbere ſeſe certaminis ſpectatores. Suſpicabantur autem calcearium dolo clamorem eum fingere, ut hac occaſione anteverteret. Tandem calcearius curſu victus, ſudans & anhelus domum rediit. Maccus tulit brabeum. [1] *Ge.* Maccus iſte effugit quidem calcearium, at non effugit furem. *Po.* Quam ob rem? *Ge.* Quia furem ferebat ſecum. *Po.* Forte tum non erat ad manum pecunia, quam poſtea reſolvit. *Ge.* Verum erat actio furti. *Po.* Ea quidem poſt intentata eſt, ſed jam magiſtratibus aliquot innotuerat Maccus. *Ge.* Quid attulit Maccus? *Po.* Quid attulit, rogas? in cauſſa tam vincibili? Magis periclitatus eſt actor, quam reus. *Ge.* Quî ſic? *Po.* Quia gravabat illum actione calumniæ, & intendebat legem Rhemiam, [2] quæ dictat, ut, qui crimen intenderit, quod probare non poſſit, pœnam ferat quam laturus erat reus, ſi convictus fuiſſet. Negabat ſe contrectaſſe rem alienam invito domino, ſed ultro deferente, nec ullam pretii mentionem interceſſiſſe. Se provocaſſe calcearium ad certamen curſus; illum accepiſſe conditionem; nec habere quod queratur, cum eſſet curſu ſuperatus. *Ge.* Hæc actio non multum abeſt ab umbra aſini. [3] Quid tandem? *Po.* Ubi ſatis riſum eſt, quidam è judicibus vocavit Maccum ad cœnam, & numeravit calceario pre-

1 Idem quod bravium, quod reperies in dictionario. 2 Multi eam cum Memmia confundunt, creduntque duas eſſe tantummodo ejuſdem legis denominationes, at ſi Manutio credamus *juſto* judici, ut patet ex Roſino duæ ſunt diverſæ & de diverſis rebus leges, Memmia de Reis in Rempublicam, Rhemia de calumniatoribus, per quam calumniatorum fronti, aut capiti, imprimebatur littera, qua eos convictos eſſe calumniatores denotabatur, at probabile eſt legem ſanxiſſe præterea quod hic recenſet Eraſmus, nihilque *juſtius*, obſervaturque ubique fere terrarum, præterquam apud nos. 3 Ridicula lis eſt, quæ in proverbium evaſerat apud antiquos, de Agaſone quodam qui coram judice contendebat, contra Juvenem quemdam qui in via uſus fuerat umbra aſini, ut a Meridiano ſole ſe defenderet, ſe ei locaſſe quidem Aſinum, ſed non umbram ejus, propter quam additamentum prætio locationis aſini requirebat; fertur præterea Demoſthenes agens cauſam capitalem, coram judicibus Athenienſibus minime attentis, fabulam hanc de lite ſuper umbra aſini incœpiſſe, & nondum narratione peracta e roſtris ſeu ſuggeſto deſcendiſſe, ac deinde judices ex eo flagitaſſe quis tandem exitus de lite ſuper umbra aſini? Tunc vero oratorum princeps, *Libet audire de umbra aſini, & cauſam civis de vita periclitantis audire gravamini?* At nimium his forſan ſimiles ſunt ubique judices,

pretium. Simile quiddam accidit Daventriæ [1] me puero. Erat tempus illud, quo regnant piſcatores, frigent lanii. [2] Quidam adſtabat ad feneſtram fructuariæ, ſive Græce mavultis, *oporapolidis*, [3] fœminæ vehementer obeſæ, oculis intentis in ea quæ propoſita venum erant: illa ex more invitavit, ſi quid vellet: & cum videret hominem intentum ficis: Vis, ait, ficos? ſunt perquam elegantes. Cum ille annuiſſet, rogat quot libras vellet: Vis, inquit, quinque libras? Annuenti, tantum ficorum effudit in gremium. Dum illa reponit lances, ille ſe ſubducit, non curſu, ſed placide. Ubi prodiſſet acceptura pecuniam, vidit emptorem abire, inſequitur majore voce, quam curſu. Ille diſſimulans pergit quo cœpit ire: tandem multis ad fœminæ vocem concurrentibus, reſtitit. Ibi in populi corona agitur cauſſa: riſus oboritur: emtor negabat ſe emiſſe, ſed quod ultro delatum fuiſſet, accepiſſe: ſi vellet experiri apud judices, ſe compariturum. *Ge.* Age, narrabo fabulam, tuæ non admodum diſſimilem fortaſſe, nec inferiorem, niſi quod hæc non habet auctorem perinde celebrem atque eſt Maccus. Pythagoras totum mercatum dividebat in tria hominum genera: quorum alii prodiiſſent ut venderent, alii ut emerent: hoc utrumque genus ajebat ſolicitum eſſe, proinde nec felix: alios non ob aliud venire in forum, quam ut ſpectent quid illic proferatur, aut quid agatur: hos ſolos eſſe felices, quod vacui curis, gratuita voluptate fruerentur. Atque ad hunc modum dicebat Philoſophum verſari in hoc mundo, quemadmodum illi verſarentur in mercatu. Verum in noſtris emporiis quartum hominum genus obambulare ſolet, qui nec emunt, nec vendunt, nec otioſi contemplantur, ſed obſervant ſolicite ſi quid poſſint involare. Atque in hoc genere reperiuntur quidam mire dextri, dicas eſſe Mercurio [4] faventre natos. Convivator dedit fabulam cum coronide [5] ego dabo cum procemio. Nunc accipite quod nuper accidit Antverpiæ. Sacrificus

1 Quæ urbs eſt Provinciæ *Overiſſel*, ubi Eraſmus puer literis operam dedit. 2 *Lent time*, ergo. 3 *Fruttam vendentis.* 4 Quoniam, ut jam vidimus, eſt Deus furum. 5 *i. e.* Secunda fabula ſimili primæ, ſiquidem fabula fructuariæ, non multum a fabula calcearii differt,

ficus quidam receperat illic mediocrem ſummam pecuniæ, ſed argenteæ. Id impoſtor quidam animadverterat. Adiit ſacrificum, qui geſtabat in zona crumenam nummis turgidam: ſalutat civiliter; narrat ſibi datum negotium à ſuis, ut vici ſui parocho mercaretur novum pallium ſacrum, quæ ſumma veſtis eſt Sacerdoti, rem divinam peragenti. Rogat, hac in re commodaret ſibi tantillum operæ, ut ſecum iret ad eos, qui vendunt hujuſmodi pallia, quo videlicet ex modo corporis ipſius, ſumeret majus aut minus; nam ſibi videri ſtaturam ipſius cum parochi magnitudine vehementer congruere. Hoc officium, cum leve videretur, facile pollicitus eſt ſacrificus. Adeunt ædes cujuſdam. Prolatum eſt pallium, ſacrificus induit, venditor affirmat mire congruere. Impoſtor cum nunc à fronte, nunc à tergo contemplatus eſſet ſacrificum, ſatis probavit pallium; ſed cauſſatus eſt à fronte brevius quam par eſſet. Ibi venditor, ne non procederet contractus, negat id eſſe pallii vitium, ſed crumenam turgidam efficere, ut ea parte offenderet brevitas. Quid multa? Sacrificus deponit crumenam: denuo contemplantur. Ibi impoſtor averſo ſacrifico, crumenam arripit, ac ſemet in pedes conjicit. Sacerdos curſu inſequitur, ut erat palliatus, & Sacrificum venditor. Sacrificus clamat, *Tenete furem*: venditor clamat, *Tenete Sacrificum*: impoſtor clamat, *Cohibete Sacrificum furentem*: & creditum eſt, cum viderent illum ſic ornatum in publico currere. Itaque dum alter alteri in mora eſt, impoſtor effugit. *Eut.* Dignus qui non ſimplici ſuſpendio pereat, tantus artifex. *Ge.* Niſi jam pendet. *Eut.* Utinam non ſolus, ſed una cum illo qui talibus portentis favent in perniciem Reipub. *Ge.* Non favent gratis. Catena eſt, quæ demiſſa in terras pertingit ad Jovem. [1] *Eut.* Ad fabulas redeundum. *Aſ.* Ad te redit ordo, ſi fas eſt regem in ordinem cogere. *Eut.* Non cogar; imo volens veniam in ordinem; alioqui tyrannus eſſem, non rex, ſi leges, quas aliis præſcribo,

1 Argentea ſcil. ac de ea Homerus, quo innuitur, præmiis, argento & auro, Reges & principes Magiſtratus capi.

bo, recuſem. [1] *Aſ.* Veruntamen ajunt [2] principem eſſe ſupra leges. *Eut.* Iſtuc non omnino falſo dictum eſt, ſi principem accipias ſummum illum principem, quem tum vocabant *Cæſarem.* [3] Deinde ſi ſic accipias ſuperiorem legibus, quod alii coacti utcunque ſervant, illum ſuapte ſponte multo cumulatius præſtare. [4] Quod enim animus eſt corpori, hoc eſt bonus princeps Reipublicæ. Quod opus erat addere, *bonus*, quando malus princeps non eſt princeps: quemadmodum ſpiritus impurus, qui invaſit corpus hominis, non eſt animus. Sed ad fabulam; & arbitror convenire, ut rex regiam fabulam adferam. Ludovicus Galliarum rex, ejus nominis undecimus, cum rebus domi turbatis peregrinaretur apud Burgundiones, [5] occaſione venationis nactus eſt familiaritatem cum Conone [6] quodam homine ruſtico, ſed animi ſimplicis ac ſinceri. Nam hoc genus hominibus delectantur monarchæ. Ad hujus ædes frequenter diverterat rex [7] ex venatu; & ut plebeiis rebus nonnunquam delectantur magni principes, apud eum magna cum voluptate veſcebatur rapis. Mox ubi Ludovicus reſtitutus, jam rerum potiretur apud Gallos, ſubmonuit Cononem uxor, ut regem veteris hoſpitii commonefaceret; adiret illum, & rapas aliquot inſignes illi dono adferret. Tergiverſatus eſt Conon, ſe luſurum [8] operam: principes enim non meminiſſe talium officiorum. Sed vicit uxor. Deligit Conon rapas aliquot inſignes, accingitur itineri. Verum ipſe per viam captus illecebra cibi, paullatim devoravit omnes, una dumtaxat excepta inſigniter magna. Ubi Conon prorepſiſſet in aulam, qua rex erat iturus, ſtatim agnitus eſt à rege, & accerſitus. Ille magna cum alacritate detulit munus; rex majore cum alacritate accepit; mandans cui-

dam

1 Alluditur ad Pittaci dictum, *pareto legi, quiſquis legem ſanxeris.* Atque majoris eſt momenti quam plurimi Reges vel principes exiſtimare videntur ſi ſe legibus conformes dederint. 2 Non omnes. 3 Minus ille jure, quam noſtri Reges. 4 Nulla gens eſt, quæ tales Reges non capiat. 5 Quoniam tunc ipſi cum patre Carolo ſeptimo hujus nominis Galliarum Rege non conveniebat. 6 Nomen eſt hic fictitium, quamquam ſit antiqui honeſti Græci, ſed fabula veriſſima fertur, uno & ſequentes. 7 Nondum tunc erat. 8 *Perditurum.*

dam è proximis ut diligenter reponeretur inter ea, quæ haberet cariſſima. Cononem jubet ſecum prandere: à prandio egit Cononi gratias; & cupienti repetere rus ſuum, juſſit pro rapa numerari mille coronatos aureos. [1] Hujus rei fama cum ut fit, per omne regis famulitium eſſet pervagata, quidam ex aulicis dono dedit regi equum non-inelegantem. Rex intelligens illum provocatum benignitate quam præſtiterat Cononi, captare prædam; vultu majorem in modum alacri, accepit munus; & convocatis primoribus conſultare cœpit, quo munere penſaret equum tam bellum, tamque pretioſum. Interim, qui donarat equum, ſpes opimas animo concipiebat, ſic cogitans: Si ſic penſavit rapam donatam à ruſtico; quanto munificentius penſaturus eſt equum talem, oblatum ab aulico? Cum regi veluti de re magna conſultanti, alius aliud reſponderet, diuque vana ſpe lactatus eſſet captator; tandem rex: Venit, inquit, in mentem, quod illi donem: & accerſito ex proceribus quopiam, dicit in aurem, ut adferat id quod reperiret in cubiculo (ſimulque locum deſignat) ſerico diligenter obvolutum. Adfertur rapa: eam, ut erat obvoluta, rex ſua manu donat aulico; addens, ſibi videri bene penſatum equum cimelio, quod ſibi conſtitiſſet mille coronatis. Digreſſus aulicus dum tollit linteum, pro theſauro reperit, non carbones, quod ajunt, ſed rapam jam ſubaridam. Ita captator ille captus, riſui fuit omnibus. *Aſ.* Jam ſi permittis, rex, ut plebeius loquar regalia, referam quod ex tua fabula venit in mentem de eodem Ludovico. Nam ut anſa anſam, ita fabula trahit fabulam. Quidam famulus, cum vidiſſet pediculum repentem in veſte regia, flexis genibus, ac ſublata manu, ſignificat, ſe neſcio quid officii præſtare velle. Ludovico præbente ſe, ſuſtulit pediculum, & clam abjecit. Rogante rege quid eſſet, puduit fateri. Cum inſtaret rex, faſſus eſt fuiſſe pediculum. Lætum, inquit, omen eſt; declarat enim me eſſe hominem, quod hoc genus vermiculorum peculiariter infeſtet hominem, præ-

1 Iſti ſunt, *des ecus d'or couronnez*, uſuales ſub hoc Rege, minoris ponderis quam *les ecus d'or ſol*, vel *les ecus d'or* ſimpliciter, memorati pag. 313. duos credam ex his facere pondus trium ex illis.

præſertim in adoleſcentia. Juſſitque pro officio numerari coronatos quadraginta. Poſt dies aliquammultos alter quidam, qui viderat illi feliciter ceſſiſſe tam humile officium; nec animadvertens, plurimum intereſſe, ex animo facias quid, an arte; ſimili geſtu aggreſſus eſt regem, ac rurſus illo ſe præbente, ſimulabat ſe tollere quiddam è veſte regia, quod mox abjiceret. Cum urgeret rex tergiverſantem, ut diceret quid eſſet, mire ſimulato pudore, tandem reſpondit eſſe pulicem. Rex intellecto fuco, Quid, inquit, an tu me facies canem? [1] Juſſit tolli hominem, ac pro captatis quadraginta coronatis, infligi quadraginta plagas. *Phily.* Non tutum eſt, ut audio, cum regibus facetiis ludere. Quemadmodum enim leones ſe nonnunquam placide præbent fricanti, iidem, ubi lubitum eſt, leones ſunt, & jacet colluſor; itidem favent principes. Sed adferam tuæ fabulæ fabulam non diſſimilem, nec recedamus interim à Ludovico, cui pro delectamento erat, corvos hiantes fallere. [2] Dono acceperat alicunde decem millia coronatorum. (quoties autem principibus obtigit nova pecunia, venantur omnes officiari, & captant aliquam prædæ partem; id non fugiebat Ludovicum.) Cum igitur ea pecunia exprompta eſſet in menſa, quo magis irritaret ſpem omnium, ſic loquutus eſt circumſtantibus: Quid? an non videor vobis rex opulentus? Ubi collocabimus tantam pecuniæ vim? Donatitia eſt, donari viciſſim convenit. Ubi nunc ſunt amici, quibus pro ſuis in me officiis debeo? Adſint nunc, priuſquam effluat hic theſaurus. Ad hanc vocem accurrêre permulti: nemo non ſibi ſperabat aliquid. Rex cum vidiſſet aliquem maxime inhiantem, & jam oculis devorantem pecuniam; ad eum converſus, Amice, inquit, quid tu narras? Ille commemorabat ſe diu aluiſſe falcones regios, ſumma fide, nec ſine gravibus impendiis: alius aliud adferebat; ſuum quiſque officium verbis quantum poterat exaggerabat, idque non ſine mendaciis. Rex omnes benigne

1 Canes enim pulicibus maxime infeſtantur. 2 Quippe hic Rex, maximus ſimulator & diſſimulator fuit, phraſis autem ex Horatio, Sat. V. Lib. II. *Corvum deludes hiantem.* Corvus autem hians, idem quod larus hians quem jam vidiſti.

nigne audiebat, & ſingulorum orationem comprobabat. Hæc conſultatio dilata eſt in longum tempus, quo diutius ſpe metuque torqueret omnes. Adſtabat inter hos primus Cancellarius: nam & hunc juſſerat acciri. Is cæteris prudentior, non prædicabat officia ſua, ſed agebat ſpectatorem fabulæ. Ad hunc tandem converſus rex: Quid, inquit, narrat meus Cancellarius? Solus ille nihil petit; nec prædicat officia ſua. Ego, inquit Cancellarius, plus accepi à benignitate regia, quam promeruerim: nec ulla de re magis ſolicitus ſum, quam ut regiæ in me munificentiæ reſpondeam; tantum abeſt ut velim flagitare plura. Tum rex: Unus igitur, inquit, omnium non eges pecunia? Ne egerem, inquit alter, jam tua præſtitit benignitas. Ibi rex verſus ad alios: Næ ego ſum, inquit, regum omnium magnificentiſſimus, qui tam opulentum habeam Cancellarium. Heic magis accenſa ſpes eſt omnibus, futurum ut pecunia cæteris diſtribueretur, quandoquidem ille nihil ambiebat. Ad hunc modum, ubi ſatis diu luſiſſet rex, coëgit Cancellarium, ut totam eam ſummam domum auferret. Moxque verſus ad cæteros jam mœſtos, Vobis, inquit, erit alia exſpectanda occaſio. *Phi.* Fortaſſe frigidius videbitur quod narraturus ſum; proinde deprecor doli mali ſuſpicionem, fucive; ne videar de induſtria ambiiſſe immunitatem. [1] Adiit eundem Ludovicum quidam, petens ut munus, quod forte vacabat in eo pago in quo habitabat, juberet in ipſum transferri. Rex audita petitione, expedite reſpondit, *Nihil efficies*; videlicet amputans omnem ſpem impetrandi quod petebatur. Petitor item, mox actis regi gratiis, diſceſſit. Rex ex ipſa fronte colligens hominem eſſe non omnino ſiniſtri ingenii, ſuſpicanſque illum non intellexiſſe, quid reſpondiſſet, jubet eum revocari. Redit. Tum rex, Intellexeras, inquit, quid tibi reſponderim? Intellexi. Quid igitur dixi? *Me nihil effecturum*. Cur igitur agebas gratias? Quoniam, inquit, eſt domi quod agam: proinde magno meo incommodo perſequuturus eram heic

[1] Ex eo quod qui frigidiorem dediſſet fabulam, immunis eſſe deberet, *i. e.* nihil ſolvere.

heic ſpem ancipitem: nunc beneficium interpretor, cito negaſſe beneficium; meque lucratum quidquid eram perditurus, ſi vana ſpe lactatus fuiſſem. Ex eo reſponſo rex conjectans hominem minime ſegnem, ubi pauca percunctatus eſſet, Habebis, inquit, quod petis, quo mihi bis gratias agas; ſimulque verſus ad officiarios, Expediantur, inquit, huic ſine mora diplomata, ne heic diu ſuo damno hæreat. *Eug.* Non deeſt quod referam de Ludovico, [1] ſed malo, de noſtro Maximiliano: [2] Qui ut nequaquam ſolitus eſt defodere pecuniam, ita clementiſſimus erat in eos, qui decoxerant; modo nobilitatis titulo commendarentur. Ex hoc hominum genere cum cuidam juveni vellet opitulari, mandavit illi legationem, ut à civitate quadam, titulo neſcio quo, peteret centum millia florenorum. Talis autem erat titulus, ut ſi quid impetratum eſſet dexteritate legati, pro lucro duci poſſet. Legatus extorſit millia quinquaginta; Cæſari reddidit triginta. Cæſar lætus inſperata præda, dimiſit hominem, præterea nihil inquirens. Interea quæſtores & rationales olfecerant plus acceptum fuiſſe quam exhibitum. Interpellant Cæſarem, ut accerſeret hominem. Accitus eſt: venit ilico. Tum Maximilianus: Audio, inquit, te accepiſſe millia quinquaginta. Faſſus eſt. Non exhibuiſti niſi triginta millia. Faſſus eſt & hoc. Reddenda eſt, inquit, ratio. Promiſit ſe facturum; ac diſceſſit. Rurſum cum nihil eſſet actum, interpellantibus officiariis, revocatus eſt. Tum Cæſar, Nuper, inquit, juſſus es reddere rationem. Memini, inquit ille; & in hoc ſum. [3] Cæſar ſuſpicans, illi rationem nondum ſatis eſſe ſubductam, paſſus eſt illum ſic abire. Cum ſic eluderet, officiarii vehementer inſtabant; clamitantes, non eſſe ferendum, ut ille tam palam illudederet Cæſari. Perſuaſerunt, ut accerſitus, juberetur inibi præſentibus ipſis exhibere rationem. Annuit Cæſar. Accitus venit ilico, nihil tergiverſatus. Tum Cæſar,

1 Siquidem innumera jactantur de eo apud vulgus, ſcripta & non ſcripta, quibus anus in Gallia, pueros paſcunt, & vulgo vocatur apud eas, *Le Roy grand nez.* 2 Jam vidiſti pag. 29. 3 Horatiana phraſis eſt, *& totus in hoc ſum.*

Cæſar, Nonne, inquit, pollicitus es rationem? Pollicitus, reſpondit ille. Jam, inquit, opus eſt: en adſunt qui excipient; nec eſt diutius tergiverſandi locus. Aſſidebant officiarii, paratis ad id codicillis. Ibi juvenis ſat dextre; Non detrecto, inquit, rationem, invictiſſime Cæſar; verum hujuſmodi rationum non ſum admodum peritus, ut qui nunquam reddiderim: iſti qui aſſident, talium rationum ſunt peritiſſimi; ſi vel ſemel videro quemadmodum illi tractent hujuſmodi rationes, ego facile imitabor. Rogo jubeas illos vel exemplum edere; videbunt me docilem. Cæſar ſenſit dictum hominis, quod non intelligebant hi, in quos dicebatur; ac ſubridens, Verum, inquit, narras; & æquum poſtulas. Ita juvenem dimiſit. Subindicabat enim, ſic illos Cæſari ſolere reddere rationem, quemadmodum ipſe reddiderat; nimirum ut bona pecuniæ portio penes ipſos remaneret. *Le.* Nunc tempus eſt, ut ab equis, quod ajunt, ad aſinos [1] deſcendat fabula; à regibus ad Antonium ſacrificum Lovanienſem, qui Philippo cognomento Bono [2] fuit in deliciis. Hujus viri feruntur multa vel jucunde dicta, vel jocoſe facta, ſed pleraque ſordidiora. Nam pleroſque luſus ſuos condire ſolitus eſt unguento quodam, quod non admodum eleganter ſonat, ſed pejus olet. [3] Deligam unum ex mundioribus. Invitarat unum atque alterum bellum homunculum forte obvios in via. Cum rediſſet domum, reperit culinam frigidam, nec erat nummus in loculis; quod illi nequaquam erat inſolens. Heic opus erat celeri conſilio. Subduxit ſe tacitus: & ingreſſus culinam fœneratoris, quicum illi erat familiaritas, quod frequenter ageret cum illo; digreſſa famula, ſubduxit unam ex ollis æneis una cum carnibus jam coctis, ac veſte tectam deferebat domum: dat coquæ: jubet protinus effundi carnes & jus in aliam ollam fictilem, ſimulque fœneratoris ollam defricari donec niteret. Eo facto mittit puerum ad fœneratorem, qui depoſito pignore drachmas duas à fœneratore ſumat mutuo, ſed accipiat chi-

1 Vide pag. 88. 2 Is eſt ille Dux Burgundiæ ad quem cum patre diffidens confugerat Ludovicus undecimus, Ubi tunc Antonius , de quo nunc agitur. 3 Divina.

chirographum, quod teſtaretur talem ollam miſſam ad ipſum. Fœnerator non agnoſcens ollam, utpote defrictam ac nitentem, recipit pignus, dat chirographum, & numerat pecuniam; ea pecunia puer emit vinum. Ita proſpectum eſt convivio. Tandem cum appararetur prandium fœneratori, deſiderata eſt olla. Heic jurgium adverſus coquam. Ea cum gravaretur, conſtanter affirmavit, neminem eo die fuiſſe in culina præter Antonium. Improbum videbatur hoc ſuſpicari de ſacrifico. Tandem itum eſt ad illum exploratum, an apud illum eſſet olla: ne muſca [1] quidem olla reperta. Quid multis? Serio flagitata eſt ab illo olla, quod ſolus ingreſſus eſſet culinam, quo tempore deſiderata eſt. Ille faſſus eſt ſumſiſſe commodato ollam quandam, ſed quam remiſiſſet illi, unde ſumſerat. Id cum illi pernegarent, & incaluiſſet contentio; Antonius adhibitis aliquot teſtibus, Videte, inquit, quam periculoſum eſt cum horum temporum hominibus agere ſine chirographo: intenderetur mihi propemodum actio furti, ni manum [2] haberem fœneratoris. Et protulit ſyngrapham. Intellectus eſt dolus: fabula magno cum riſu per totam regionem diſſipata eſt, ollam oppignoratam ipſi cujus erat. Hujuſmodi dolis libentius favent homines, ſi commiſſi ſint in perſonas odioſas, præſertim eos qui ſolent aliis imponere. *Ad.* Næ tu nobis mare [3] fabularum aperuiſti, nominato Antonio: ſed unam duntaxat, eamque brevem referam, quam audivi nuperrime. Agitabant ſimul convivium aliquot belli, ut dicunt, homunculi; quibus nihil prius in vita, quam ridere. Inter hos erat Antonius, atque alter item, & ipſe celebris hoc genere laudis, ac velut æmulus Antonii. Porro quemadmodum inter Philoſophos, ſi quando conveniunt, proponi ſolent quæſtiunculæ de rebus naturæ; ita heic ſtatim nata eſt quæſtio, quænam eſſet hominis pars honeſtiſſima. Alius divinabat oculos, alius cor, alius cerebrum, alius item aliud: & ſuæ quiſque divinationis rationem adferebat.

1 *i. e.* Nulla prorſus, ex Plauto locutio, *quas tu mulieres mihi narras! ubi muſca nulla fœmina eſt in ædibus.* 2 *Syngrapham.* 3 *Veluti fontem, qui nobis innumeras fabulas ſuppeditabit.*

ſcrebat. Antonius juſſus dicere ſententiam, dixit os ſibi videri partem omnium honeſtiſſimam ; & addidit cauſſam neſcio quam. Tum alter ille, ne quid ipſi conveniret cum Antonio, reſpondit, eam partem qua ſedemus, ſibi videri honeſtiſſimam. Cum id videretur omnibus abſurdum, attulit hanc cauſſam, quod is diceretur vulgo honoratiſſimus, qui primus conſideret : hoc honoris competere parti quam dixiſſet. Applauſum eſt huic ſententiæ, & riſum eſt affatim. Placuit homo ſibi de hoc dicto ; viſuſque eſt in eo certamine victus Antonius. Diſſimulavit Antonius, qui non ob aliud detulerat ori primam honeſtatis laudem, niſi quod ſciret illum velut æmulum ſuæ gloriæ, diverſam partem nominaturum. Poſt dies aliquot, cum rurſus uterque vocatus eſſet ad idem convivium, ingreſſus Antonius offendit æmulum cum aliis aliquot confabulantem, dum adornatur cœna : & averſus emiſit clarum ventris crepitum ante faciem alterius. Ille indignatus, Abi, inquit, ſcurra, ubinam didiciſti mores iſtos ? Tum Antonius, Etiam indignaris inquit ? Si te ſalutaſſem ore, reſalutaſſes : nunc te ſaluto parte corporis, vel te judice, omnium honeſtiſſima, & ſcurra vocor. Sic recuperavit prius amiſſam gloriam Antonius. Diximus omnes, nunc ſupereſt ut pronuntiet judex. *Ge.* Id faciam, ſed non prius, quam ſuum quiſque cyathum ebiberit. En auſpicor : ſed lupus in fabula. [1] *Po.* Haud lævum omen adfert Levinus [2] Panagathus. *Levi.* Quid actum eſt inter tam lepidos congerrones ? *Po.* Quid aliud ? Certatum eſt fabulis, donec lupus intervenires. *Levi.* Huc igitur adſum, ut perficiam fabulam : volo vos omnes cras apud me prandere prandium Theologicum. [3] *Ge.* Scythicum [4] promittis convivium. *Levi.* Αὐτὸ δείξει. [5] Niſi fatebimini hoc fuiſſe vobis fabuloſo convivio jucundius, non recuſo dare

---

1 Vide pag. 17. 2 Nomen Romanum, & apud nos nunc vulgatum ſatis. Sed *Panagathus* Græcum eſt, *i. e.* omnimode bonus. 3 *i. e.* In quo tractetur non de fabulis ſed de quæſtionibus Theologicis. 4 Quoniam multi, per quoſdam de omnibus Judicantes, Theologos fere omnes exiſtimant, contentioſos, diſputatores irreconciliabiles, imo & crudeliſſimos in diſſentientes, (Barbari enim & crudeles Scythæ audiunt) ſed Levinus aliter cenſet, & vere multa exceptio facienda 5 *i. e.* Res ipſa indicabit.

dare pœnas in cœna. Nihil jucundius, quam cum ſerio tractantur nugæ.

PUERPERA.

EUTRAPELUS, FABULLA.

Eu. SAlva ſit optima Fabulla. *Fa.* Salve multum, Eutrapele. Sed quid tandem novæ rei accidit, quod nunc ſalutator inſolens adveneris, quem hoc triennio toto nemo noſtrûm vidit? *Eu.* Dicam; forte prætericns has ædes, vidi cornicem obvinctam candido linteo: demirabar quid eſſet cauſſæ. *Fa.* Adeone hoſpes es in hac regione, ut ignores hoc eſſe ſymbolum puerperii [1] in ædibus? *Eu.* Eho, an non prodigium eſt videre cornicem albam? [2] Sed extra jocum; ſciebam maxime: verum ſuſpicari non potui, te puellam vixdum ingreſſam decimum ſextum annum, tam mature didiciſſe difficillimam artem gignendi liberos, quam ægre diſcunt quædam ante annos triginta. *Fa.* Ut tu ſemper es quod diceris, Eutrapele? [3] *Eu.* Ut nunquam deeſt Fabullæ fabula! Demiranti igitur commodum occurrit Polygamus. *Fa.* Is qui nuper extulit [4] uxorem decimam? *Eu.* Is ipſe, ſed quod te fugit, opinor, rurſum tam ambitioſe procum agit, quaſi hactenus vixerit cœlebs. Hic percunctanti quid accidiſſet novæ rei, Muliebre corpus, inquit, in his ædibus per medium ſectum eſt in duo. [5] Ob quod, inquam, facinus? Si verum eſt, inquit, quod rumore populari jactatur, heic materfamilias ſuſtinuit deglubere maritum ſuum; ſimulque cum riſu ſubduxit ſeſe. *Fa.* Homo craſſe facetus. [6] *Eu.* Ego me protinus intro conjicio, tibi felicem partum gratulaturus. *Fa.* Salutem mihi gratulare, ſi voles, Eutrapele; felicem partum

tum

1 Ejuſdem rei ſignum eſt adhuc apud nos, vel ſaltem ægrotantis alicujus in domo. 2 Ludus in verbo, *cornix* enim ſignificat vel avem quæ nigra eſt, vel portæ malleolum, qui hic ſupponitur linteo albo involutus. 3 *i. e.* Facetus, ſic enim ſignificat Eutrapelus. 4 *Sepelivit.* 5 Hujus dicti, ſicut & rationis ſubſequentis non difficile eſt ſenſum percipere. 6 Bene obſervatum, neſciamque præterea, an in Eutrapelo bene ſit, talia talibus verbis fabulam enarraſſe.

tum gratulaberis, cum quod enixa ſum videris de ſe præbere ſpecimen boni viri. *Eu.* Pie tu quidem & vere, mea Fabulla. *Fa.* Nullius Fabulla ſum, niſi Petronii. *Eu.* Uni quidem Petronio paris; at non uni vivis, opinor. Cæterum hoc quoque gratulor, quod puerum enixa es. *Fa.* Sed quas ob cauſſas felicius judicas peperiſſe maſculum, quam fœminam? *Eu.* Quin tu potius, Fabulla Petronii, (jam enim vereor, mea, dicere) illud mihi expedis, quas ob cauſſas vos magis gaudetis peperiſſe maſculos, quam fœminas? *Fa.* Quid aliæ ſentiant, neſcio. ego nunc me gaudeo peperiſſe maſculum, quia ſic viſum eſt Deo: ſi maluiſſet ille puellam, maluiſſem & ipſa. *Eu.* An putas Deo tantum eſſe otii, ut etiam parturientibus obſtetricetur? [1] *Fa.* Quid agat ille potius, Eutrapele, quam ut propagatione ſervet quod condidit? *Eu.* Quid agat, ô bona? Imo, ni Deus eſſet, non arbitror ſuffecturum tot negotiis. Exſulat Chriſtiernus [2] Danorum rex, pius Evangelii fautor: Franciſcus [3] Galliarum rex hoſpes eſt Hiſpaniarum, neſcio quam ex ipſius animi ſententia, vir certe dignus meliore fortuna: Carolus [4] molitur monarchiæ proferre pomœria: Ferdinandus [5] rerum ſuarum ſatagit in Germania: Bulimia [6] pecuniarum urget aulas omnes: periculoſos motus concitant agricolæ, [7] nec tot ſtragibus ab inſtituto deterrentur: populus meditatur anarchiam: periculoſis factionibus collabitur eccleſiæ domus: [8] hinc atque hinc diſtrahitur illa Jeſu tunica inconſutilis.

Vinea

1 Parum decore, etiamſi non ſerio dictum. 2 Secundus nomine, qui Anno 1523. ex Regno cum uxore & liberis, ſe ſe in Hollandiam contulit, deinde in Regnum reverſus, detentus eſt captivus a Fredericko, privatuſque obiit. 3 Primus nomine, literarum fautor dictus, captus ab Auſtriacis ut jam vidimus, Paviana pugna, ac deinde in Hiſpaniam tranſlatus. 4 Quintus hujus nominis imperator, Rexque Hiſpaniarum, de quo jam. 5 Frater hujus Caroli, & Romanorum Rex electus, ut fratri in Imperio ſuccederet, quique ei ſucceſſit. 6 *i. e.* Difficultas nummaria quam magna eſt nec mirum in tantis bellis. 7 Qui in Franconia & Suecia, Duce Munzero, vaſtas in Germania fecere depopulationes, Anno 1525, & ſequentibus. 8 Hoc, & ſequentia uſque ad verba, *exſpectatur Antichriſtus*, reſpiciunt Romanam Eccleſiam, ejus auctoritatem & dogmata, quæ tunc nutabant, per Lutherum & qui eum ſequuti ſunt, quæ omnia intellectu facillima, nihilque notam ſpecialem meretur, niſi verba hæc, *Jeſu tunica inconſutilis*, quibus Eccleſia intelligitur, quam, quamvis in ea menda obſervaret, nolebat Eraſmus in partes diſtrahi, volebatque proinde, ut ſine ſciſſione reformaretur.

Vinea Domini non ab uno jam apro vaſtatur; ſimulque periclitatur ſacerdotum cum decimis auctoritas, Theologorum dignitas, monachorum majeſtas: nutat confeſſio, vacillant vota, labaſcunt leges Pontificiæ: vocatur in diſcrimen eucharistia, exſpectatur Antichriſtus; [1] totus orbis parturit neſcio quid magni mali. Interim ſuperant & imminent Turcæ, [2] nihil non populaturi, ſi ſucceſſerit quod agunt: & tu rogas quid agat potius? Imo tempus arbitror, ut ſuo quoque regno proſpiciat in tempore. [3] *Fa.* Quod hominibus videtur maximum, id fortaſſe videtur Deo nullius momenti. Sed ab hac fabula [4] Dei perſonam, ſi vis, ſecludamus. Dic quæ te cauſſæ moveant, ut felicius exiſtimes peperiſſe catulum, quam catellam. *Eu.* Piæ mentis eſt, hoc judicare optimum, quod dedit Deus citra controverſiam optimus. Verum ſi Deus tibi daret poculum cryſtallinum, nonne maximas ageres gratias? *Fa.* Agerem. *Eu.* Quid ſi idem daret vitreum; num pares ageres? Sed vereor ne tibi moleſtiam adferam pro ſolatio, hæc apud te philoſophans. *Fa.* Imo Fabullæ nihil eſt jam â Fabullis periculi. Jam quartam hebdomadam decumbo: ſatiſque valeo vel ad luctam. *Eu.* Quin igitur è nido provolas? *Fa.* Vetuit rex. *Eu.* Qui rex? *Fa.* Imo tyrannus. *Eu.* Qui quæſo? *Fa.* Syllaba dicam, mos. [5] *Eu.* Heu quam iſte rex multa præter æquum exigit! Pergamus igitur philoſophari de cryſtallo, & vitro. *Fa.* Marem, uti conjicio, natura præſtantiorem, ac firmiorem judicas, quam fœminam. *Eu.* Sic arbitror. *Fa.* Nimirum viris auctoribus. Num igitur viri

---

1 Quo fundamento nitatur hæc opinio, neſciam, niſi quod vulgo credatur in confuſionibus paulo ante mundi finem, adventare debere quemdam ſpecialem Antichriſtum. 2 Ut pote tunc in Chriſtianam Europam ulterius quam antea irrumpentes, ad id inducti per Franciſcum illum primum Francorum Regem, de quo jam, quippe qui primus Rex Chriſtianiſſimus ſocietatem & fœdus cum Turcis pepigerit in Auſtriacos. 3 Non mihi multum arridet hoc, etiamſi non ſerio dictum. 4 *Confabulatione.* 5 Idem ridiculus, (& quidem incommodus credo) mos diu ſervandi lectum poſt puerperium valet quoque nunc apud nos, inter mulieres ſortis diſtinctæ, imo & ſatis mediocris: at quid ridiculius, ſi, cum bene habeas, facias veluti ſi male haberes! ſed viget ſtultus mos, vigebitque credo diu, tantum difficile eſt, ut quæ ſpeciem quamdam faſtus & dignitatis præ ſe ferunt, aboleantur, inter mulieres præſertim.

viri vivaciores ſunt, quam fœminæ? Num à morbis immunes? *Eu.* Nequaquam, ſed in genere viribus antecellunt. *Fa.* Sed ipſi rurſus ſuperantur à camelis. *Eu.* Imo prior creatus eſt maſculus. *Fa.* Prior conditus eſt Adam, quam Chriſtus. Et ſolent artifices in poſterioribus ſe ipſos vincere. *Eu.* At Deus mulierem viro ſubjecit. *Fa.* Non ſtatim melior eſt qui imperat: & nuptam ſubjicit, non fœminam: ac rurſus nuptam ita ſubjicit, ut cum utrique ſit poteſtas alterius, mulierem tamen velit viro morem gerere, non ut præſtantiori, ſed ut ferociori. Dic, Eutrapele, uter infirmior, qui cedit alteri, an cui ceditur? *Eu.* Tibi quidem heic cedam, ſi mihi declararis, quid ſenſerit Paulus, ſcribens Corinthiis, [1] cum viri caput dicit eſſe Chriſtum, mulieris caput virum: rurſus, cum virum dicit imaginem & gloriam Dei; mulierem gloriam viri. *Fa.* Iſtud expediam, ſi mihi declararis, an ſolis viris datum ſit eſſe membra Chriſti. *Eu.* Abſit: id quidem datum eſt omnibus hominibus per fidem. *Fa.* Quî fit igitur, ut caput unum cum ſit, non habeatur omnibus membris commune? deinde, cum Deus hominem fingeret ad imaginem ſui, utrum hanc imaginem expreſſerit in corporis figura, an in animi dotibus? *Eu.* In animi dotibus. *Fa.* At in his quid tandem habent viri nobis præcellentius? In utro ſexu plures ſunt temulentiæ, rixæ, pugnæ, cædes, bella, rapinæ & adulteria? *Eu.* At ſoli viri bellum gerimus pro patria. *Fa.* Sed iidem ſæpius deſerto loco turpiter fugitis: nec ſemper pro patria, ſed frequentius pro ſordido ſalariolo [2] deſeritis uxorem, & liberos, & pejores gladiatoribus, ultro corpora veſtra traditis in ſervilem neceſſitatem vel moriendi, vel occidendi. Jam ut maxime jactes mihi virtutem bellicam; nemo veſtrum, ſi ſemel eſſet expertus quid ſit parere, non mallet decies in acie ſtare, quam ſubire ſemel, quod nobis toties eſt experiendum. In bello non ſemper venitur [3] ad manus, & ſi venitur, non in quavis exercitus parte diſcrimen eſt. Tui ſimiles [4] diſponun-

1 Prima Epiſt. Scil. Cap. XI. 2 Non immerito præ contemptu diminutivo hoc inuſitato utitur. 3 Sic impersonaliter hac paſſiva hujus verbi voce uti licet. 4 *i. e.* Timidi.

nuntur in acie media, alius eſt in ſubſidiis, alius tuto ſedet poſt principia; [1] denique plurimos ſervat deditio & fuga: nobis cominus cum morte confligtandum eſt. *Eu.* Iſta non nunc primum audio, verum ſuntne hæc vera quæ dicuntur? *Fa.* Nimium vera. *Eu.* Viſne igitur, Fabulla, ut marito tuo perſuadeam, ne poſthac te contingat? Nam eo pacto tuta fueris ab iſto diſcrimine. *Fa.* Equidem nihil malim, ſi poſſis. *Eu.* Quid præmii feret orator hic, ſi perſuaſerit? *Fa.* Dabo decem linguas bubulas fumo duratas. *Eu.* Iſtas malim, quam decem linguas luſciniarum. Non rejicio conditionem: verum contractum hunc ratum eſſe nolim prius, quam intercesſerit ſtipulatio. *Fa.* Addatur, ſi libet, & ſi qua eſt alia cautio. *Eu.* Id fiet ex animi tui ſententia poſt menſem exactum. *Fa.* Quin potius nunc fit ex animi mei ſententia? *Eu.* Dicam; qui vereor ne poſt menſem non ſit eadem animi tui ſententia. Itaque & tibi ſolvendum eſſet duplex præmium, & mihi duplex eſſet ſumenda opera, perſuadendi, ac diſſuadendi. *Fa.* Age, fiat ut voles. Sed interim perge demonſtrare, quare viri ſexus ſit præſtantior fœmineo. *Eu.* Video te meditatam hanc monomachiam: [2] quam ob rem in præſentia quidem conſultius arbitror tibi concedere. Congrediar alias, ſed armatus, nec abſque ſubſidiario milite. Nam ubi lingua res geritur, ne ſeptem quidem viri pares ſunt uni fœminæ. *Fa.* Nimirum hoc telo armavit nos natura: quanquam ne vos quidem elingues eſtis. *Eu.* Fortaſſis: ſed ubi puellus? *Fa.* In conclavi proximo. *Eu.* Quid illic? coquit olus? [3] *Fa.* Nugator, apud nutricem eſt. *Eu.* Quam mihi nutricem narras? an eſt alia nutrix, quam ea quæ mater eſt? *Fa.* Quid ni? vulgo fit. *Eu.* Peſſimum mihi nominas auctorem rei bene gerendæ *vulgum*, Fabulla. Vulgo peccant, vulgo luditur alea, vulgo commeatur ad fornices, vulgo fraudatur, potatur, inſanitur. *Fa.* Sic amicis viſum eſt: cenſuerunt enim, parcendum huic ætati tam teneræ. [4] *Eu.* Atqui ſi natura dedit vires ad concipiendum, haud dubie dedit

1 Vidiſti pag. 10. 2 *Singulare certamen.* 3 Quoniam infantium excrementa ad viridem, ſeu olerum, colorem accedunt. 4 De ſe loquitur.

dit & ad lactandum. *Fa.* Probabile quidem eſt. *Eu.* Dic mihi, nonne ſentis, eſſe dulciſſimum matris vocabulum? *Fa.* Sentio. *Eu.* Itaque ſi fieri poſſet, patereris aliam mulierem eſſe matrem tui partus? *Fa.* Minime gentium. *Eu.* Cur igitur volens pluſquam dimidiatum matris nomen transfers in fœminam alienam? *Fa.* Bona verba, Eutrapele; non divido filium; ſola, totaque ſum mater. *Eu.* Imo heic tibi, Fabulla, reclamat in os ipſa natura. Cur terra dicitur omnium parens? an quod gignat tantum? imo multo magis quod nutriat ea quæ genuit. Quod aqua gignit, in aquis educatur. In terra nullum animantis aut plantæ genus naſcitur, quod eadem terra ſucco ſuo non alat: nec eſt ullum animantis genus, quod non alat ſuos fœtus. Ululæ, leones, & viperæ educant partus ſuos; & homines ſuos fœtus abjiciunt! Obſecro te, quid crudelius iis qui prolem educationis tædio dicuntur exponere? [1] *Fa.* Abominanda dicis. *Eu.* Atqui non perinde factum abominantur homines. An non expoſitionis genus eſt, infantulum tenerum, adhuc à matrem ſpirantem, matre rubentem, matris opem ea voce implorantem, quæ movere dicitur & feras, tradere mulieri, fortaſſis nec corpore ſalubri, nec moribus integris, denique cui pluris ſit pecuniæ pauxillum, quam totus infans tuus? *Fa.* Delecta eſt mulier ſalubri corporis temperatura. *Eu.* Hoc medici certius judicent, quam tu. Sed finge heic illam tibi vel parem, vel aliquanto, ſi vis, ſuperiorem: an nihil intereſſe cenſes, utrum infans tenellus cognatum illum & familiarem hauriat ſuccum, & calore jam aſſueto foveatur, an alienis cogatur aſſueſcere? Triticum in aliud ſolum jactum, degenerat [2] in avenam, aut ſiliginem: vitis in alium collem tranſlata, mutat ingenium: plantula revulſa à parente terra, flacceſcit, ac velut emoritur; eoque quantum fieri poteſt, cum terra nativa tranſferunt.

1 Barbarus mos erat plurimum in uſu apud antiquos Paganos, at quod horrendum, non abſimile faciunt nunc plurimi patres & matres in magnis civitatibus, & Chriſtiani nominari volunt. 2 Pluſquam incertum hoc, ſed cum tritico, ſæpius avena & ſiligo ſequuntur, quæ vulgo melius creſcunt, quam ipſum triticum.

ferunt. [1] *Fa.* Imo narrant plantas tranſlatas & inſitas, exuere ſilveſtre ingenium, & fructus edere generoſiores. *Eu.* At non protinus ut natæ ſunt, ô bona. Veniet & olim hoc tempus, ſi Deus voluerit, ut adoleſcentem tuum ableges ab ædibus, litteris jam ac ſeverioribus diſciplinis imbuendum, quæ functio patris eſt potius, quam matris. Nunc ætas tenera fovenda eſt. Porro cum ad ſalubritatem firmitatemque corporis plurimum refert qualis ſit alimonia, tum vero præcipue quo ſucco tenerum illud ac molle corpuſculum imbuatur. Nam heic quoque locum habet illud Flacci dictum, *Quo ſemel eſt imbuta recens ſervabit odorem Teſta diu.* [2] *Fa.* De corpore non ita multum laboro, modo ſit animus qualem optamus. *Eu.* Pie tu quidem, ſed parum Philoſophice. *Fa.* Quam ob rem? *Eu.* Cur tu igitur quoties concidis holus, quereris aciem cultri retuſam eſſe, & jubes exacui? Cur acum rejicis obtuſa cuſpide, cum ea res non adimat artem? *Fa.* Non deeſt ars, ſed obſtat inſtrumentum parum idoneum. *Eu.* Cur quibus eſt opus oculorum acie, vitant lolium & cæpas? *Fa.* Quia vitiant oculos. *Eu.* Nonne animus eſt qui cernit? *Fa.* Eſt; nam nihil vident exanimes. *Eu.* Sed quid agat faber, vitiata ſecuri? Agnoſcis igitur corpus eſſe mentis organum? *Fa.* Apparet. *Eu.* Et fateris, vitiato corpore non agere animum, aut incommodius agere? *Fa.* Non diſſimile veri dicis. *Eu.* Age videor mihi nactus ingenium Philoſophicum. Finge igitur animum hominis demigrare in corpus galli gallinacei? num ederet vocem quam nunc edimus? *Fa.* Nequaquam. *Eu.* Quid obſtaret? *Fa.* Quia deſunt labra, dentes, & lingua ſimilis: nec epiglottis, nec tres adſunt cartilagines, à tribus motæ muſculis, ad quos pertinent nervi à cerebro demiſſi, nec fauces, nec os ſimile. *Eu.* Quid ſi in corpus ſuis? *Fa.* Grunniret ſuillo more. *Eu.* Quid ſi in corpus cameli? *Fa.* Caneret, ut canit camelus. *Eu.* Quid ſi in corpus aſini, quod evenit Apulejo? [3] *Fa.* Ruderet,

1 Subaudi, *eam*, ſcil. plantulam. 2 De hoc veriſſimo & utiliſſimo pronuntiato horatiano diximus jam. 3 Hominem ejuſque fictionem jam vidimus quoque.

ret, opinor, ut aſinus. *Eu.* Nimirum fatetur hoc ille, cum cuperet inclamare Cæſarem, contractis quantum potuit labris, vix O [1] ſonuit; Cæſarem nullo pacto potuit exprimere. Idem cum fabulam auditam, ne excideret, deſcribere cuperet, damnavit cogitationem tam aſininam, cum ungulas intueretur ſolidas. *Fa.* Et merito. *Eu.* Ergo lippientibus oculis, minus videt animus: oppletis ſordibus auribus, minus audit: ubi cerebrum occupat pituita, minus olfacit: ubi ſtupet membrum, minus ſentit: ubi malis humoribus vitiata eſt lingua, minus guſtat. *Fa.* Negari non poteſt. *Eu.* Non ob aliud, niſi quia vitiatum eſt organum. *Fa.* Arbitror. *Eu.* Nec inficiaris, plerumque vitiari cibo potuque. *Fa.* Fateor; ſed quid iſtuc ad bonam mentem? *Eu.* Proinde quid lolium ad perſpicaces oculos? *Fa.* Quia vitiat organum animi. *Eu.* Probe reſpondes. Verum illud expedi: unde fit quod alius alio celerius intelligit. ac tenacius meminit? alius alio citius iraſcitur, aut moderatius odit? *Fa.* Sic conditus eſt animus. *Eu.* Non ſic elaberis. Unde fit, ut qui prius fuit ingenio celeri, felici memoria, poſtea fiat oblivioſus ac tardus, ſive plaga, ſive caſu, ſive morbo, ſive ſenio? *Fa.* Tu nunc mihi videre ſophiſtam agere. *Eu.* Proin tu contra fac agas ſophiſtriam. *Fa.* Opinor hoc te velle dicere; quod animus quemadmodum cernit & audit per oculos & aures, ita per organa quædam intelligit, meminit, amat, odit, iraſcitur & placatur. *Eu.* Recte conjectas. *Fa.* Quæ tandem ſunt iſta organa? & ubi ſunt? *Eu.* Oculos ubi ſunt vides. *Fa.* Et aures, & nares, & palatum ubi ſit, ſcio. Et toto corpore contactum eſſe video, niſi cum ſtupor occupat membrum. *Eu* Amputato pede, tamen intelligit animus. *Fa.* Intelligit; itidem & manu. [2] *Eu.* Et qui vehementem plagam accipit in tempus capitis, aut in occipitium, concidit mortuo ſimilis, omnique ſenſu ſuo vacat. *Fa.* Iſtuc aliquoties vidi. *Eu.* Ex hoc colligis, intra cranium eſſe intellectus, voluntatis ac memoriæ organa, minus quidem craſſa, quam ſunt aures & oculi, ſed tamen materialia. Quandoquidem & ſpiritus, quos habemus in corpore

1 Quoniam volebat dicere, *O Cæſar.* 2 Amputata ſcil.

ſubtiliſſimos, corporales ſunt. *Fa.* An iſta quoque vitiantur cibo potuque? *Eu.* Maxime. *Fa.* Cerebrum procul abeſt à ſtomacho. *Eu.* Ita ſumma fumarii pars abeſt à foco; tamen illi ſi inſideas, ſenties vaporem. *Fa.* Non experiar. *Eu.* At ſi mihi non credas, ſciſcitare è ciconiis. [1] Itaque refert qui ſpiritus, qui vapores à ſtomacho ſubvolent in cerebrum & in organa mentis. Nam hi ſi crudi ſint ac frigidi, recidunt in ſtomachum. *Fa.* Næ tu mihi metam diſtillatoriam deſcribis, qua ex floribus herbiſque ſuccum exhalantem excipimus. *Eu.* Haud ita male conjectas. Nam hepar, cui fel adhæret, ignis loco eſt; ſtomachus patella; cranium ſummæ metæ colophon, atque adeo, ſi vis, naſus fiſtulæ plumbeæ vice fungatur. Itaque ex hoc mutuo fluxu ac refluxu humorum naſcitur fere quidquid eſt morborum, ut varie delabitur varius humor, nunc in oculos, nunc in ſtomachum, aliàs in ſcapulas, interim in cervicem, aliove. Quoque magis intelligas; Cur, qui vino immodico ſeſe ingurgitant, ſunt male memores? Qui cibis aluntur ſubtiliorum ſpirituum, minus torpent ingenio? Cur coriandrum memoriam emendat? [2] Elleborus mentem purgat? Cur expletio vehemens epilepſim adducit, quæ ſtuporem adfert ſimul omnibus ſenſibus, quemadmodum & ſomnus profundus? Denique, ut immodica ſitis aut inedia ingenii memoriæque vim elidit in pueris; ita cibus immodicus in pueris gignit ingenii ſtuporem, ſi credimus Ariſtoteli, nimirum igniculo mentis velut obruto ingeſta materia. *Fa.* Eſtne igitur corporeus animus, ut à rebus corporalibus afficiatur? *Eu.* Animi rationalis natura non corrumpitur quidem ipſa, ſed organis vitiatis impeditur illius vis & actio: velut artifex fruſtra valet arte, ſi deſtituatur idoneis inſtrumentis. *Fa.* Quanta, quave ſpecie eſt animus? *Eu.* Ridicule percunctaris de magnitudine aut figura, cum fatearis incorporeum. *Fa.* Ego corpus intelligo, quod ſentitur. *Eu.* Imo quæ non ſentiuntur, perfectiſſima ſunt, veluti Deus & Angeli. *Fa.* Audio Deum & Angelos Spiritus

1 Quoniam hæ aves, fere ſemper ſedent, in fumarii ſumma parte. 2 Dubium hoc credo; elleborum vidimus.

tus appellari; at Spiritum [1] ſentimus. *Eu.* Hac voce litteræ ſacræ ob rudes homines balbutiunt, mentem ſignificantes puram ab omni commercio rerum ſenſibilium. *Fa.* Quid igitur intereſt inter Angelum & animum? *Eu.* Hoc ipſum quod inter limacem [2] & cochleam, aut, ſi mavis, teſtudinem. *Fa.* Corpus igitur domicilium eſt animi magis, quam inſtrumentum. *Eu.* Nihil vetat inſtrumentum adjunctum, dici domicilium. Atque hac quidem de re variant Philoſophorum ſententiæ. Sunt qui dicant corpus eſſe veſtem animæ, ſunt qui domicilium, ſunt qui inſtrumentum, ſunt qui harmoniam. Horum quodcunque dixeris, conſequitur actiones animi, corporis affectionibus impediri. Primum, ſi quod veſtis eſt corpori, idem corpus eſt animo; quantum ad corporis valetudinem faciat veſtis, declaravit Hercules: [3] ne quid de coloribus, aut pilorum pelliumque generibus referam. Cæterum an eadem anima ſufficiat pluribus corporibus deterendis, quemadmodum corpus multas deterit veſtes, viderit Pythagoras. [4] *Fa.* Non incommodum foret, ſi juxta Pythagoram liceret, ut veſtibus, ita corporibus mutatoriis uti: ſic ut menſibus hibernis ſumeretur corpus obeſum, craſſæque texturæ; æſtivis, rarius & gracilius. *Eu.* Atqui parum, opinor, eſſet commodum; ſi quemadmodum multis veſtibus detritis, tandem & corpus deterimus; ita multis corporibus detritis, tandem & anima ſeneſceret, deficeretque. *Fa.* Non ſane. *Eu.* Jam quemadmodum & ad corporis ſalubritatem, agilitatemque refert, qua veſte ſit amictum; ita refert, quod corpus circumferat anima. *Fa.* Profecto ſi corpus veſtis eſt animæ, video multos homines admodum varie cultos. *Eu.* Sic eſt. Et tamen nonnulla pars hujus rei ſita eſt in nobis, quam commode veſtiatur anima. *Fa.* Valeat igitur veſtis, dic aliquid de domi-

1 Vox enim Spiritus ſignificat proprie ventum aut flatum. 2 Siquidem limax non habet cruſtam, qua tegatur, ſic Angelus non habet corpus quo veluti cruſta tegeretur. 3 Quoniam Hercules induta veſte, Centauri Neſſi ſanguine infecta, in rabiem verſus eſt. 4 Siquidem Metempſicoſin, *i. e.* Tranſmigrationem animarum ex corpore in aliud corpus propugnavit, dicens, (ut refertur,) ſe fuiſſe quondam Æthalidem, dehinc Euphorbum, Hermotimum, Pyrrhum, Delium Piſcatorem, tandemque Pythagoram.

domicilio. *Eu.* Atqui ne, quod dico, tibi videatur commentum, Fabulla, ipſe dominus Jeſus ſuum corpus *templum* [1] appellat: Et Petrus Apoſtolus ſuum corpus *tabernaculum* [2] appellat. Nec defuerunt, qui corpus dixerunt *animæ ſepulchrum*, σῶμα [3] dictum arbitrantes quaſi σῆμα: [4] alii *carcerem* [5] mentis appellarunt, nonnulli *præſidium*, [6] velut arcem munitam Quorum animus eſt undequaque purus, in templo habitat. Qui non tenentur amore rerum corporalium, horum animus agit in tabernaculo, libenter exſiliturus, ſi vocet imperator. Qui prorſus excæcati ſunt vitiis ſpurciſſimis, ut nunquam adſpirent ad auram libertatis Evangelicæ, horum animus jacet in ſepulcro. Cæterum, qui moleſte luctantur cum vitiis, nec adhuc poſſunt quod volunt, horum animus habitat in carcere, ſubinde clamans ad liberatorem omnium, *Educ de carcere animam meam, ut confiteatur nomini tuo, Domine.* [7] Qui graviter pugnant cum ſatana, vigilantes & excubantes adverſus inſidias illius, qui circumit, ut leo, quærens quem devoret; horum animus verſatur in præſidio, unde injuſſu imperatoris non licet diſcedere. *Fa.* Si corpus eſt animi domicilium, plurimos video, quorum animus male habitet. *Eu.* Sic eſt, videlicet in ædibus perſtillantibus, opacis, ventis omnibus obnoxiis, fumoſis, pituitoſis, laceris, ac ruinoſis, denique putribus & infectis. Et tamen Cato primam felicitatis partem judicat, bene habitare. *Fa.* Tolerabilis res, ſi liceret in aliud immigrare domicilium. *Eu.* Emigrare non licet, niſi cum evocat locator. [8] Verumtamen ſi non licet emigrare, licet arte curaque noſtra domicilium animi commodius reddere, quemadmodum in ædibus mutantur feneſtræ, attollitur ſolum, incruſtantur aut conveſtiuntur tabulatu parietes, ſitus igni ſuffituque purgatur. Id in ſenili corpore jamque ruinam minitante difficillimum eſt. Plurimum autem conducit, ſi puerile corpus ab ipſo protinus ortu, ſicut oportet, curetur. *Fa.* Tu quidem matrem ac nutricem medicam eſſe jubes. *Eu.* Plane jubeo,

1 Joh. II. 2 2 Pet. I. 3 *Corpus.* 4 *Sevulchrum.* 5 *Plato* inter alios. 6 Non ita res eſt. 7 Pſalm. CXLII. 8 Qui Deus eſt.

jubeo, quod attinet ad delectum ac moderationem cibi, potuſque, motus, ſomni, balneorum, unctionum, frictionum, veſtitus. Quam multos eſſe cenſes, qui graviſſimis morbis ac vitiis obnoxii ſunt, epilepſiæ, gracilitati, imbecillitati, ſurditati, fractis lumbis, diſtortis membris, infirmo cerebro, ſtupori mentis, non ob aliud, niſi quod à nutricibus indiligenter curati ſunt? *Fa.* Demiror te non pro pictore factum fuiſſe Franciſcanum, qui tam bellè concioneris. *Eu.* Ubi te Claraniam [1] videro, tum ego tibi Franciſcanus concionabor. *Fa.* Ego ſane libens ſcire cupiam, quid ſit anima, de qua tam multa audimus, dicimuſque, cum nemo viderit. *Eu.* Imo nemo non videt, cui ſunt oculi. *Fa.* Video pictas animas infantuli ſpecie. Verum cur non adduntur alæ, quemadmodum angelis? *Eu.* Quoniam delabentibus è cœlo fractæ ſunt alæ, [2] ſi qua Socraticis fabulis habenda fides. *Fa.* Quo modo igitur ſubvolare dicuntur in cœlum. *Eu.* Quoniam fides & caritas faciunt, ut illis renaſcantur alæ. Has alas petebat ille, pertæſus domicilium ſui corporis, dum clamat, *Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo & requieſcam?* [3] Nec enim alias alas habet anima, cum ſit incorporea; nec ullam habet ſpeciem, quæ corporis oculis ſit conſpicua; ſed certius cernuntur ea quæ vidimus animo. Crediſne Deum eſſe? *Fa.* Maxime. *Eu.* At nihil minus videri poteſt, quam Deus. *Fa.* Videtur in rebus conditis. *Eu.* Itidem videtur animus ex actione. Si quæris, quid agat in corpore vivo, contemplare corpus exanime. Cum vides hominem ſentire, cernere, audire, moveri, intelligere, meminiſſe, ratiocinari; certius vides animam adeſſe, quam nunc vides hunc cantharum: poteſt enim falli ſenſus unus; tot argumenta ſenſuum non fallunt. *Fa.* Proinde, ſi non potes oſtendere animam, ſic illam notis quibuſdam pinge, quaſi mihi velis deſcribere Cæſarem, quem nondum vidi. *Eu.*

1 *Moniacham ex ordine ſanctæ Claræ,* quæ coætanea fuit Franciſco, jam autem ordo ſatis ſeverus eſt. 2 Iſtuc Socratis, erat metaphoricum, optimeque quadrat cum Carteſiana Hypotheſi, de animarum natura, per conjunctionem enim earum cum corpore, de conceptionis acumine, ſaltem in ſpiritualibus, (quod eſt illarum agilitas) deperdere aliquid ſupponendæ ſunt. 3 Pſalm. LV.

Ariſtotelis definitio in promptu eſt. *Fa.* Quæ? Nam ajunt iſtum eſſe probum rerum omnium depictorem. [1] *Eu.* Anima eſt actus corporis organici, phyſici, vitam habentis in potentia. *Fa.* Cur actum vocat potius, quam iter aut viam? *Eu.* Non heic cavetur [2] aurigis aut equitibus, ſed animæ ratio [3] definitur. Et *actum* vocat formam, cujus natura eſt agere, cum materiæ ratio ſit pati. Omnis autem corporis motus naturalis ab animo proficiſcitur. [4] Eſt autem varius corporis motus. *Fa.* Intelligo. Sed cur addit organici? *Eu.* Quoniam anima nihil agit, niſi per organa, hoc eſt, inſtrumenta corporis. *Fa.* Cur addit *phyſici*? *Eu.* Quia Dædalus [5] fruſtra fingeret tale corpus. Ideoque addit, *vitam habentis in potentia.* Forma non agit in quidvis, ſed in materiam capacem. *Fa.* Quid ſi angelus immigraret in corpus hominis? *Eu.* Ageret quidem, ſed non per organa naturalia, nec vitam daret corpori, ſi abeſſet anima. *Fa.* Habeone jam totam animæ rationem? *Eu.* Habes Ariſtotelicam. *Fa.* Equidem accepi celebrem eſſe philoſophum; & vereor ne ſapientum centuriæ [6] mihi ſcribant hæreſeos dicam, ſi quid refrager. [7] Alioqui quidquid adhuc dixit de anima hominis, competit in aſinum & bovem. *Eu.* Imo in ſcarabeum quoque & limacem. *Fa.* Quid igitur intereſt inter animam bovis & hominis? *Eu.* Qui dicunt animam nihil aliud eſſe, quam harmoniam qualitatum corporis, fa-

---

1 Si ex ſequenti definitione judices, dicas obſcuriſſimum depictorem, mihique perſuaſum habeo illum hunc titulum vere mereri. 2 *i. e.* Lex non fit vel datur in gratiam aurigarum aut equitum. 3 *Naturæ.* 4 Pluſquam dubium hoc. 5 Hic enim Athenienſis faber, miras ſtatuas faciebat, quibus dabat aliquem motum. 6 *i. e.* Totum fere corpus doctorum & profeſſorum, qui in hoc caſu, veluti per centurias numerari poſſunt, adeo conſentiunt inter ſe. 7 Cum hic ironiæ granum ſit, ſuſpicor nobis his indicari veram Eraſmi ſententiam: nempe, Primo, quod parvi faceret ſupra memoratam & notiſſimam Ariſtotelicam mentis vel animæ humanæ definitionem. Secundo, Quod omnino damnaret, tunc ab omnibus ubique Theologiæ & Philoſophiæ profeſſoribus morem receptum, jurandi ſcil. veluti per verba Ariſtotelis, ita ut obſtringerentur profeſſores non ſolum nihil, contra ejus poſitiones, affirmare, verum etiam eis omnino ſe conformes dare. Sicque tunc ſine dubio, is omnium doctiſſimus habendus eſſet, qui melius ſententiam Ariſtotelis interpretaretur, præ omnibuſque aliis, dignus eſſet fungendi Profeſſoris officio, hæcque una ex cauſis fuit, credo, cur profeſſoris cathedram adeptus ſit Eraſmus nunquam.

ſaterentur non ita multum intereſſe, videlicet harmonia ſoluta, perire animas utriuſque. Ne ratione quidem diſtinguitur bovis ab hominis anima, ſed quod boum minus ſapit, quam hominum? quemadmodum videre eſt homines, qui minus ſapiunt quam bos. *Fa.* Næ iſti bubulam habent mentem. *Eu.* Attamen illud ad te pertinet, quod pro teſtitudinis qualitate, modulatior eſt harmonia. *Fa.* Fateor. *Eu.* Nec parvi refert ex quo ligno, quave figura ſit facta teſtudo. *Fa.* Veriſimile dicis. *Eu.* Nec ex quorumlibet animantium inteſtinis fiunt canoræ fides. *Fa.* Audivi. *Eu.* Atque hæ quidem ex aëris circumfuſi madore aut ſiccitate laxantur, contrahuntur, nonnunquam & rumpuntur. *Fa.* Iſtuc vidi non ſemel. *Eu.* Heic igitur potes opem præſtare non vulgarem infantulo tuo, ut animus illius teſtudinem [1] habeat bene temperatam, minimeque vitiatam, ne laxa ſit ſegnitie, ne ſtridula ſit iracundia, ne rauca ſit temulentia. Nam hos affectus inſerit in nobis nonnunquam educatio, victuſque ratio. *Fa.* Admonitionem accipio; ſed exſpecto quo pacto tuearis Ariſtotelem. *Eu.* Ille quidem deſcripſit in genere, animam animantem, vegetantem ac ſentientem. Anima dat vitam, ſed non protinus animal eſt, quod vivit. Vivunt enim & ſeneſcunt, & emoriuntur arbores, at non ſentiunt: quanquam his quoque nonnulli ſenſum tribuunt ſtupidum. [2] In adhæſis vix deprehenditur ſenſus, in ſpongia deprehenditur ab avulſoribus, in arboribus materiarum cæſores ſenſum comperiunt, ſi quid illis credimus. Ajunt enim, ſi palma ferias truncum arboris, quam velis cædere, quemadmodum fere ſolent materiarii, difficilius arbor inciditur, ut ſemet contraxit metu. [3] Quod autem vivit, ac ſentit, animal eſt. Nihil autem prohibet eſſe vegetabile, quod non ſentit, veluti fungi, betæ, caules. *Fa.* Iſta ſi vivunt utcunque, ſi ſentiunt utcunque, ſi moventur cum adoleſcunt; quid prohibet eadem dignari animalis cognomine? *Eu.* Non ita viſum

1 *i. e.* Organa, vel corpus. 2 Quid ſit ſenſus ſtupidus plantarum me non intelligere fateor; primus ſic locutus eſt Pythagoras. 3 Nihil metus in hac re, effectum eſt naturale, ſi verum ſit.

ſum eſt majoribus, [1] neque nobis fas eſt ab illorum placitis diſcedere, ac ne refert quidem ad hoc, quod nunc agimus. *Fa.* Atqui non feram eandem eſſe animam ſcarabei & hominis. *Eu.* Non eſt eadem, ô bona, ſed ratio quadantenus communis eſt. Animat, vegetat, ſenſibile reddit corpus tuum anima tua. Idem agit ſcarabei anima in ſuo corpore. Nam quod quædam aliter, aut aliud agit anima hominis, quam ſcarabei, partim in cauſſa eſt materia. Non canit, non loquitur ſcarabeus, quia caret organis ad hæc idoneis. *Fa.* Illud igitur dicis, ſi anima ſcarabei demigraret in corpus hominis, idem ageret quod agit anima humana. *Eu.* Imo ne ſi mens quidem angelica, quemadmodum dixi. Nihil autem intereſt inter angelum & animam humanam, niſi quod hominis anima in hoc condita eſt, ut agat corpus humanum naturalibus organis inſtructum; quemadmodum anima ſcarabei non movet, niſi corpus ſcarabei: Angelus non in hoc conditus eſt, ut animet corpus, ſed ut abſque corporalibus organis intelligat. *Fa.* Num idem poteſt anima? *Eu.* Poteſt quidem à corpore ſemota. *Fa.* Non eſt igitur ſui juris, dum eſt in corpore. *Eu.* Non profecto: niſi ſi quid accidat præter communem naturæ curſum. *Fa.* Verum tu mihi pro una anima plures animas effudiſti, animantem, vegetantem, ſenſibilem, intelligentem, memorem, volentem, iraſcentem, concupiſcentem. Mihi ſatis erat una. *Eu.* Ejuſdem animæ diverſæ ſunt actiones: [2] ex his varia ſortiuntur cognomina. *Fa.* Non ſatis aſſequor quod dicis. *Eu.* At faciam ut aſſequaris. Tu in cubiculo es uxor, in officina es textrix aulæorum, in taberna es aulæorum venditrix, in culina es coqua, inter famulos & famulas es domina, inter liberos es mater: & tamen hæc omnia es eadem in domo. *Fa.* Satis tu quidem pingui Minerva

1 Non hoc ſolum in cauſa eſt, ut enim aliquid animal vocetur, requiritur, ut indubitata vitæ ſenſitivæ criteria det, quod non faciunt caules. 2 Non omnia jam enumerata; Carteſiani certe non aſſentientur, & hi qui perſuaſum habent animam eſſe plane immaterialem, ſaltem ſi bene ponderent ſuam ſententiam.

nerva [1] philoſopharis. Sic igitur eſt animus in corpore, quemadmodum ego in domo? *Eu.* Sic. *Fa.* Atqui dum ego texo in officina, non coquo in culina. *Eu.* Neque enim tu es anima tantum, ſed anima corpus circumferens: corpus autem non poteſt ſimul pluribus ineſſe locis: anima quoniam eſt forma ſimplex, [2] ſic eſt in toto corpore, ut in ſingulis corporis partibus ſit tota, quamvis non idem agat per omnes partes, nec eodem modo per quomodo libet affectus. Nam ſapit ac meminit in cerebro, iraſcitur in corde, concupiſcit in hepate, audit in auribus, cernit in oculis, olfacit in naribus, guſtat in palato & lingua, ſentit in omnibus partibus corporis, quæ nervaceum [3] aliquid habent adjunctum. Neque enim ſentit in pilis, nec ſummis unguibus: ac ne pulmo quidem per ſe ſentit, nec hepar, fortaſſe nec lien. *Fa.* Proinde in quibuſdam partibus animat tantum ac vegetat. *Eu.* Ita videtur. *Fa.* Si in uno homine facit hæc omnia eadem anima, conſequitur, ut fœtus in utero materno ſtatim ut augeſcit, quod eſt vitæ ſignum, ſimul & ſentiat, & intelligat; niſi forte unius hominis initio plures ſunt animæ, deinde cæteris cedentibus, una peragit omnia. Ita ut primum homo fuerit planta, mox animal, poſtremo homo. *Eu.* Quod dicis, fortaſſe non abſurdum videatur Ariſtoteli. Nobis probabilius eſt, ſimul cum vita infundi rationalem animam; ſed quæ, velut igniculus, immerſa materiæ ſupra modum humidæ, nondum queat exſerere vires ſuas. *Fa.* Animus igitur illigatus eſt corpori, quod agit movetque? *Eu.* Non aliter quam teſtudo domui, quam circumfert. *Fa.* Eam movet quidem, ſed ſic, ut ſimul moveatur; quemadmodum gubernator flectit navem quo vult, ſed ipſe interim cum navi movetur.

---

1 *Simpliciter & craſſe*, locutio eſt mere Latina, ex eo quod Minerva ſit ſcientiarum Dea. 2 Hic difficultas, ut concipiatur ſcil. quid ſit talis forma ſimplex a materia ſeparata, vel cum ea conjuncta; ſi corporea ſit, quomodo cogitet: aut potius, cum ſpiritualis, quomodo corpori veluti immergatur, Ariſtoteles, Carteſius, Lockius, in anguſtiis nos reliquerunt: ad Chriſtianiſmum confugiatur ergo, qui relictis omnibus his diſputationibus, non minus forſan captum doctorum quam vulgi ſuperantibus, de immortalitate imo de reſurrectione nos certos facit. 3 Nerviceum reperies in dictionario, nervaceus idem eſt. At ubi nervi nulli, ibi nec ſenſus ullus.

vetur. *Eu.* Imo quemadmodum ſciurus volvit caveam rotatilem, mobilis interim & ipſe. *Fa.* Sic & afficit anima corpus, ac viciſſim afficitur? *Eu.* Sane quod ad operationes attinet. *Fa.* Ergo quod ad naturam pertinet, par eſt anima morionis, animæ Solomonis. *Eu.* Nihil abſurdum. *Fa.* Itaque pares ſunt & angeli, quandoquidem carent materia, quæ parit, ut ais, inæqualitatem. *Eu.* Jam ſatis philoſophiæ. Quin potius hæc Theologos torqueant: nos hos agamus, quod cœpimus. Si tota mater eſſe vis, cura corpuſculum infantuli tui, quo poſteaquam ſeſe explicuit ex vaporibus mentis igniculus, bonis & commodis organis utatur. Quoties audis puerum tuum vagientem, crede illum hoc abs te flagitare. Cum vides in pectore duos iſtos veluti fonticulos turgidos, ac lacteo liquore vel ſuapte ſponte manantes, crede naturam admonere te tui officii. Alioqui cum infans jam fari meditabitur, ac blanda balbutie te mammam [1] vocabit, qua fronte hoc audies ab eo, cui mammam [2] negaris, & ad conducticiam mammam relegaris, perinde quaſi capræ aut ovi ſubjeciſſes? Ubi jam erit fandi potens, quid ſi te pro matre vocet ſemimatrem? Virgam expedies, opinor. Atqui vix ſemimater eſt, quæ recuſat alere, quod peperit. Potior geniture pars eſt nutricatio teneri puelli. Alitur enim non ſolum lacte, ſed & fragrantia materni corporis; requirit eundem liquorem jam notum & familiarem, quem hauſit in corpore, & unde coaluit. Atque ego quidem ſum in hac ſententia, ut exiſtimem in pueris ex lactis natura & indolem vitiari, non aliter quam in frugibus & plantis, terræ ſuccus mutat ingenium ejus quod alit. An putas temere vulgo dici, *Iſte malitiam cum lacte nutricis imbibit*? Ne illud quidem opinor, quod à Græcis dici ſolet, *Ut nutrices*: [3] cum ſignificant aliquem male paſci: paullulum enim præmanſi in os inſerunt infantis, maximam partem deglutiunt ipſæ. Proinde ne peperit quidem, quæ quod enixa

1 *Mama*, vulgatiſſima vox eſt qua infantuli matrem vocant apud omnes Europæanas gentes. 2 *Uber.* 3 Subauditur, *nutriunt infantes*.

enixa eſt, mox abjicit. Iſtuc enim abortire [1] eſt, non parere. Et in tales fœminas mihi competere Græcorum videtur etymologia, qui μήτηρ [2] dici putant à μὴ τηρεῖν hoc eſt, à *non ſervando*. Nam prorſus conductitiam nutricem infantulo adhuc à matre tepenti adſciſcere, genus eſt expoſitionis. *Fa.* Accederem, ni delecta eſſet mulier, in qua nihil deſideres. *Eu.* Ut nihil referat, quod lac bibat mollis infantia, quam ſalivam cum præmanſo cibo deglutiat; ut talis contigerit nutrix, qualem haud ſcio an ulla reperiatur; an putas ullam eſſe, quæ nutricationis omne tædium devorare poſſit quemadmodum mater? ſordes, aſſeſſiones, vagitus, morbos, ſervandi nunquam ſatis diligentem curam? Si eſt quæ pariter amet ut mater, erit quæ pariter curet. Quin & illud fiet, ut ſegnius amet te filius, nativa illa caritate velut in duas matres diſtracta: nec tu ſimili pietate duceris erga filium, ut jam grandior minus libenter ſit obtemperaturus juſſis tuis; & tu frigidius illius curam habitura, in cujus moribus fortaſſe videbis nutricem. Præcipuus autem diſcendi gradus eſt, mutuus inter docentem ac diſcentem amor. Ergo ſi nihil deceſſerit illi nativæ pietatis fragrantiæ, facilius illi inſtillabis præcepta recte vivendi. Neque enim heic parum valet mater, vel ob hoc, quod materiam tractet molliſſimam, & in omnia ſequacem. *Fa.* Ut video, non tam facilis eſt res peperiſſe, quam vulgus exiſtimat. *Eu.* Si mihi parum habes fidei, en tibi Paulus aperte de muliere loquens: *Salva*, inquit, *fiet per liberorum generationem.* [3] *Fa.* Salva eſt igitur quæ peperit? *Eu.* Nequaquam; ſed addit, ſi liberi [4] permanſerit in fide. Nondum abſolviſti genitricis munus, niſi primum tenerum corpuſculum filii, mox animum æque mollem, recta educatione finxeris. *Fa.* Atqui iſtuc matribus in manu non eſt, ut filii perſeverent

1 Sic enim infans abjicitur a matre, ferme veluti ſi exanimis natus eſſet. 2 *Mater.* 3 1 Tim. II. *i. e.* quamvis ſtatum matrimonii ineat, quo ſubjicitur viro quem ſeduxit, itemque partus dolorious, quæ duo conſequentia ſunt primi mulieris peccati. 4 *Liberi*, additio eſt Eraſmica, in textu enim perſona verbi non enuntiatur, mihi probabilius fit vocem *mulieres* eſſe perſonam verbi, intelligatur ergo, ſi mulieres (& non liberi) permanſerint in fide, quamquam ſine dubio, maxime fecerit ad ſalutem matrum, ſi curent ut liberi permaneant in juſtitia & fide,

verent in pietate. *Eu.* Fortaſſis; ſed tantum habet momenti vigilans admonitio, ut Paulus exiſtimet matribus imputandum, ſi liberi degenerent à piis moribus. Denique, ſi præſtiteris quod in te ſitum eſt, Deus opem ſuam conjunget cum tua diligentia. *Fa.* Mihi quidem, Eutrapele, tua perſuaſit oratio, ſi queas idem perſuadere parentibus & marito. *Eu.* Iſtuc ad me recipio, modo tu me tuo juves ſuffragio. *Fa.* Polliceor. *Eu.* Sed licetne videre puellum? *Fa.* Licet maxime. Heus Syriſca, voca nutricem una cum infante. *Eu.* Scitus admodum puer. Vulgo dicitur, *veniam deberi primum experienti.* At tu prima ſtatim experientia ſummam artis expreſſiſti. *Fa.* Non eſt ſculptilis imago, ut arte ſit opus. *Eu.* Verum; ſed fuſile ſigillum eſt. Utcunque res habet, feliciſſime cecidit: utinam pari felicitate cadant imagines, quas intexis aulæis! *Fa.* At tu contra felicius pingis, quam gignis. *Eu.* Sic viſum eſt naturæ cum omnibus paria facere. Quam ſolicita eſt natura, ne quid pereat! Duos homines [1] in uno repræſentavit: naſus & oculi patrem referunt; frons ac mentum matrem exprimunt. An tu poſſes hoc tam carum pignus alienæ fidei concredere? Mihi bis crudeles videntur eſſe, quæ id facere ſuſtinent. Quandoquidem non ſolum faciunt id, infantis, quem ablegant, periculo; verum etiam ſuo; propterea quod in his lac averſione [2] corruptum, ſæpenumero periculoſos morbos pariat. Itaque fit, ut dum unius formæ corporis conſulunt, parum conſulant duorum corporum vitæ: dumque cavent, ne contingat præproperum ſenium, conjiciunt ſeſe in mortem præproperam. Quod eſt inditum puero nomen? *Fa.* Cornelius. *Eu.* Hoc erat nomen avi paterni. Utinam virum integerrimum & moribus nobis referat! *Fa.* Dabitur opera, quod quidem in nobis erit. Sed heus Eutrapele, unum quiddam obnixe te rogarim. *Eu.* Imo puta me tuum eſſe mancipium; imperabis & impetrabis quæ voles. *Fa.* Proinde non prius te manumittam, quam hoc mihi beneficium cœptum abſolvas.

1 Quoniam puellus ſupponitur referre patrem & matrem, homo enim vox eſt quæ convenit viro & mulieri. 2 Quoniam lac ab uberibus averſum ſupponitur in alias corporis partes diſtrahi, quod forſan magis periculoſum quam vulgo creditur.

ſolvas. *Eu.* Quodnam? *Fa.* Ut præſcribas mihi primum, quibus rationibus queam infantis valetudini conſulere: deinde cum erit firmior, quibus rudimentis ad pietatem præparandus ſit rudis animus. *Eu.* Id faciam lubens, pro mea quidem ſapientia; ſed proximo colloquio: nunc orator adeo maritum ac parentes. *Fa.* Precor exorator ut ſies.

Peregrinatio Religionis ergo.

MENEDEMUS, OGYGIUS.

Me. QUid hoc novæ rei? Nonne Ogygium vicinum meum video, jam totos ſex menſes non viſum cuiquam? Interiſſe rumor erat. Ipſus eſt, niſi prorſus hallucinor. Adibo ac ſalvere jubebo. Salvus ſis Ogygi. *Og.* Salve & tu Menedeme. *Me.* Quæ regio te nobis reddidit incolumem? Nam triſtis rumor heic ſparſerat, te navigaſſe Stygiam paludem. [1] *Og.* Imo, gratia ſuperis, ſic interim valui, ut vix unquam antehac melius. *Me.* Ita ſemper vanitatis coarguas ejuſmodi rumores. Sed quid iſtuc ornatus eſt? obſitus es conchis imbricatis, ſtanneis ac plumbeis imaginibus oppletus undique, culmeis ornatus torquibus: brachium habet ova ſerpentum. [2] *Og.* Viſi divum Jacobum Compoſtellanum, & hinc reverſus, Virginem Parathalaſſiam [3] apud Anglos percelebrem: quin potius hanc reviſi: nam ante annos tres inviſeram. *Me.* Animi gratia ut arbitror. *Og.* Imo religionis cauſſa. *Me.* Iſtam, opinor, religionem docuerunt te Græcæ litteræ. [4] *Og.* Mater uxoris voto

---

1 *i. e.* Mortuum eſſe, quoniam mortui paludem hanc enavigare dicebantur apud poetas, ut ad loca ſibi deſtinata pervenirent. 2 Supponitur geſtare *Beads* vel *Chaplets*, quæ facta ſunt ex globulis ab ovis ſerpentum non abſimilibus, obſerva porro, omnes fere peregrinatores, e compoſtella redeuntes, adornari, ut hic depingitur Ogygius. 3 *Walſinghamicam*, quam jam vidiſti *in Naufragio*, nulla enim alia percelebris fuit apud nos præter hanc; non quod ut in quibuſdam forſan habetur dictionariis, *Parathalaſſius*, ſit nomen proprium quod ſignificet *Walſingham*, ſed quod *Walſingham*, bene depingatur, per vocem origine Græcam, *Parathalaſſius*, quæ ſignificat locum vel vicum prope mare, qualis eſt *Walſingham*. 4 *i. e.* Tua non vulgaris ſcientia. Quoniam tunc non vulgariter doctus credebatur, qui linguam Græcam intelligeret, ſed ſuſpicor aliquid ſpecialius

voto ſeſe obſtrinxerat, ut ſi filia peperiſſet maſculum vitalem, ego divo Jacobo præſens præſenti ſalutem dicerem & gratias agerem. [1] *Me.* Salutaſti divum tuo dumtaxat, & ſocrus nomine? *Og.* Imo totius familiæ verbis. *Me.* Equidem arbitror nihilo minus ſalutis futurum fuiſſe familiæ, etiamſi Jacobum inſalutatum reliquiſſes. Sed obſecro, quid reſpondit agenti gratias? *Og.* Nihil, ſed offerenti munus, viſus eſt arridere, & capite leviter annuere; [2] ſimulque porrexit hoc imbricatum putamen. [3] *Me.* Cur iſta potius donat, quam alia? *Og.* Quoniam his abundat, [4] ſuggerente vicino mari. *Me.* O benignum divum, qui & obſtetricatur parturientibus, & operam dat hoſpitibus! Verum quodnam iſtuc novum vovendi genus, ut otioſus aliis laborem imponat aliquis? Si tu te voto adſtringeres, ut ſi quod ageres feliciter cederet, ego jejunarem bis in hebdomade, an credis me facturum quod voviſſes? *Og.* Non credo, etiam ſi tu ipſe tuo nomine voviſſes. Nam tibi divis os oblinere [5] ludus eſt. At ſocrus eſt; mos gerendus erat. Noſti mulierum affectus, & mea quoque referebat. *Me.* Si non præſtitiſſes votum, quid erat periculi? *Og.* Non poterat me divus vocare in jus, fateor: ſed poterat in poſterum eſſe ſurdus ad vota mea, aut tacitus aliquid calamitatis immittere in meam familiam. Noſti principum mores. [6] *Me.* Dic mihi, quid valet agitque vir optimus Jacobus? *Og.* Multo frigidius ſolito. *Me.* Quid eſt in cauſſa? ſenium? *Og.* Nugator, ſcis divos

cialius hic intelligi Græcas has Litteras eſſe novum Teſtamentum, quod Græce Scriptum eſt, eſtque fons omnis vere ſcientiæ in divinis; *nunc vero cum ironice certe hic loquatur auctor,* duo hinc concludenda ſunt, Primum, Eum ejuſmodi peregrinationes non comprobaſſe, quod quantivis momenti. Secundum, Quod majoris longe, eum ſenſiſſe, divinorum omnium rationem ex ſcriptura petendam.

1 Talis voti abſurditatem oſtendet tibi vel ipſum hoc colloquium, ſi legere pergas. 2 Vidiſti jam alibi, non ſolum Paganos talia de ſimulachris ſuis olim jactaſſe, ſed eis in talibus non ceſſiſſe Pontificios. 3 Hoc mendacium eſt planum, ac ſine ulla veriſimilitudine, proindeque cenſeas Lector, (& non errabis) auctorem taxare & irridere Peregrinatorum plurium religionis ergo mendacia. 4 Quid hoc ad rem, ſi habeat pedes, & ambulare non poſſit, ſi habeat manus & contrectare nequeat. 5 *Illudere.* 6 *i. e.* Divos ſicut principes propenſiores ad vindictam, in negligentes: vidiſti autem paganos olim ſic ſenſiſſe de ſuis divis, itemque Barbaros Americanos, & Africanos ſic ſentire de cacodæmone, quem præ metu colunt, ſic aliquando patrocinatur auctor ejuſmodi Papiſticis ſuperſtitionibus,

divos non ſeneſcere. Verum hæc nova perſuaſio, [1] quæ late per orbem divagatur, facit infrequentius ſalutetur ſolito: & ſi qui veniunt, ſalutant tantum; nihil aut quam minimum donant, dictitantes eam pecuniam rectius collocari in egenos. *Me.* Impia perſuaſio [2]! *Og.* Itaque tantus Apoſtolus, qui ſolet totus gemmis & auro fulgere, nunc ſtat ligneus, vix ſebaceam habens candelam. *Me.* Si verum eſt, quod audio, periculum eſt, ne reliquis divis idem veniat uſu. *Og.* Imo circumfertur epiſtola, quam hac de re ſcripſit ipſa Virgo Maria. *Me.* Quæ Maria? *Og.* Quæ cognomen habet à lapide. *Me.* Apud Rauracos, [3] ni fallor. *Og.* Ea eſt. *Me.* Lapideam igitur divam mihi narras. Sed cui ſcripſit? *Og.* Nomen ipſa indicat epiſtola. *Me.* Per quem miſſa eſt? *Og.* Haud dubie quin per Angelum, qui poſuerat ſcriptam in ſuggeſto, unde concionatur is ad quam ſcripta eſt. Et ne quid fraudis ſuſpiceris, videbis epiſtolam αὐτόγραφον. [4] *Me.* Itane agnoſcis manum Angeli, qui eſt virgini ab epiſtolis? *Og.* Quid ni? *Me.* Quo tandem argumento? *Og.* Legi Epitaphium Bedæ, [5] quod ab Angelo inſculptum eſt: elementorum figuræ per omnia congruunt. Legi & ſyngrapham divo Ægidio [6] miſſam: congruunt. An non hæc ſatis arguunt rem? [7] *Me.*

Faſne

1 Lutheraniſmum & Reformationem intelligit tunc pullulantes. 2 Ironice dictum: nam maxime piam perſuaſionem hanc judicabat auctor, ut in ipſo hoc colloquio videbis & alibi. 3 Qui ſunt incolæ Regionis prope Baſileam citra Rhenum Conſtantiam contra, ibi enim urbs Auguſta Rauracorum, *Augſt.* ex cujus diminutione crevit ipſa Baſilea, at ibi nulla unquam nota & famoſa virgo, proindeque planum eſt totum hujus hiſtoriæ eſſe fictitium, velim tamen lectorem obſervare, cognomen lapideæ huic virgini datum ab auctore ut rideret melius, titulus enim per ſe contemptibilis eſt, deinde quod lapideum eſt prorſus ſenſu caret, at virgo hæc exquiſitum videtur habere ſenſum in eis quæ ſua referunt, & minime lapideam ſe probat, quo falſius redditur ſcomma. 4 *i. e.* Scriptam ab ipſo angelo, qui virgini ſtat ab epiſtolis. 5 Qui noſtras fuit, itemque mortuus apud nos & ſepultus, at gloriantur Genovenſes, *the People of Genua,* ſe habere corpus venerabilis hujus viri, itemque oſtentant tumulum, in quo conditum eum dicunt, & ſuper quo legitur Epitaphium, quod jactant ab Angelo ſculptum. 6 Subſequens fabula quoque fertur, quod ſcil. cum Carolus magnus deſperaret de peccatorum remiſſione, Ægidius hic obtinuerit Syngrapham ab Angelo ſcriptam, his conſolatoriis verbis, *Ægidii merito Caroli peccata remitto.* 7 Si non obſerves lector, tibi dicam ſine myſterio, quid hæc arguant, neque ſilentium a te requiram, arguunt bonum Eraſmum in ſcommatibus in ſtultos & ſtulta perſæpe delectari.

Faſne eſt inſpicere? *Og.* Fas, ſi dejeres te taciturum. *Me.* Oh! lapidi dixeris. *Og.* Jam ſunt & lapides [1] hoc nomine infames, quod nihil celent. *Me.* Muto igitur dicito, ſi lapidi parum fidis. *Og* Hac lege recitabo: tu fac utramque arrigas aurem. *Me.* Arrexi. *Og.* Maria mater Jeſu Glaucopluto [2] S. D. [3] Quod Lutherum ſequutus ſtrenue ſuades, ſupervacaneum eſſe invocare divos, à me quidem iſto nomine bonam magnamque iniſti gratiam, ſcito. Nam antehac tantum non enecabar improbis mortalium opplorationibus. Ab una poſtulabantur omnia, quaſi filius meus ſemper infans eſſet, quia talis fingitur, pingiturque in ſinu meo, ut ex nutu matris adhuc pendeat, neque quidquam auſit negare petenti, videlicet metuens, nè ſi quid neget roganti, ego viciſſim ipſi negem mammam ſitienti. Et nonnunquam ea petunt à virgine, quæ verecundus juvenis vix auderet petere à lena, quæque me pudet litteris committere. Interim negotiator lucri cauſſa navigaturus in Hiſpaniam, committit mihi pudicitiam ſuæ concubinæ. Et virgo deo ſacra, abjecto velo fugam adornans, deponit apud me famam integritatis ſuæ, quam ipſa tendit proſtituere. Occlamat mihi miles impius, & ad lanienam conductus, *Beata virgo da prædam opimam.* Occlamat aleator, *Fave diva; pars lucri tibi decidetur.* Et ſi parum faveat alea, me convitiis lacerant, maleque precantur, quæ non adfuerim ſceleri. Occlamat, quæ quæſtui turpi ſemet exponit, *Da proventum uberem.* Si quid negem, illico reclamant, *Ergo ne ſis mater miſericordiæ.* Aliorum vota non tam impia ſunt, quam inepta. Clamat innupta: *Maria, da mihi formoſum ac divitem ſponſum.* Clamat nupta: *Da mihi bellos catulos.* Clamat gravida: *Da mihi facilem partum.* Clamat anus: *Da diu vivere ſine*

1 Lapis Lydius præſertim, qui fucata metalla prodit. 2 Nomen eſt fictum, quod ſignificat, *a notable and rich Man.* *Plutus* enim eſt divitiarum Deus, *Glaucus,* vero ſonat, *bright like the Sky,* vel *of an azure colour.* Sicque hoc ipſo ſenſu in ἰχθυοφαγία, idem nomen affingitur cuidam in Eleutheropoli, crederemque ego, unum & eundem virum intelligi; at cum videantur tamen in paucis differre, dubitationi locus eſt, ſed de ea re in illo colloquio. 3 *Salutem dicit,* hæc enim eſt Epiſtolarum formula apud Latinos.

ſine tuſſi, ſitique. Clamat ſenex delirus: *Da repubeſcere.* Clamat philoſophus: *Da nodos inſolubiles nectere.* [1] Clamat ſacerdos: *Da ſacerdotium opimum.* Clamat epiſcopus: *Serva meam eccleſiam.* Clamat nauta: *Da proſperos curſus.* Clamat præfectus: *Oſtende mihi filium tuum antequam moriar.* [2] Clamat aulicus: *Da vere confiteri in mortis articulo.* [3] Clamat ruſticus: *Da tempeſtivam pluviam.* Clamat ruſtica: *Serva gregem & armentum incolume.* Si quid renuo, ilico ſum crudelis. Si relego ad filium, audio: *Vult ille quidquid tu vis.* Itane ego ſola & mulier, & virgo, dabo operam navigantibus, belligerantibus, negotiantibus, ludentibus aleam, nubentibus, parturientibus, ſatrapis, regibus & agricolis? Atqui quod dixi, minimum eſt præ his quæ patior. Sed his negotiis nunc multo minus gravor: quo quidem nomine tibi gratias agerem maximas, niſi commodum hoc, incommodum majus ſecum traheret: plus eſt otii, ſed minus eſt honorum, minus eſt opum. Ante ſalutabar: *Regina cœlorum, Domina mundi*: nunc vix à paucis audio, *Ave Maria*: Ante veſtiebar gemmis & auro, abundabam mutatoriis, deferebantur aurea gemmeaque donaria: nunc vix tegor dimidiato palliolo, eoque corroſo à muribus. Proventus autem annui vix tantum eſt, ut alam miſerum æditum, qui accendat lucernulam aut candelam ſebaceam. Atque hæc tamen poterant ferri, ni majora etiam moliri dicereris. Huc tendis, ut ajunt, ut quidquid uſquam eſt divorum, exigas ex ædibus ſacris. Etiam atque etiam vide quid agas. Non deeſt aliis divis quo ſuam ulciſcantur injuriam. Ejectus è templo Petrus poteſt tibi viciſſim occludere regni cœleſtis oſtium. [4] Paulus [5] habet gladium Bartholomæus

1 Quoniam tunc Philoſophorum maximus haberetur, non qui clarius veritatem demonſtraret, ſed qui intricatiora, & maximum fucum facientia proponeret. 2 Ex eo quod tales ſupponuntur habere parum fidei, & credatur tamen ſine fide nullam eſſe ſalutem. 3 Eadem eſt enim aulicorum quæ præfectorum ratio, nolunt dum vivunt, cogitare de operanda ſalute, & creditur, per veram confeſſionem, & deinde abſolutionem omnia peccata deleri. 4 Vidiſti jam hunc Apoſtolum exiſtimari veluti Cœli janitorem. 5 Sic pingitur enim hic Apoſtolus apud Pontificios, quippe qui hortatus ſit fideles, ut ſuper omnia gerant ſpiritus enſem, at hic enſis eſt Verbum Dei.

mæus cultro [1] armatus eſt; Gulielmus ſub pallio monachi totus armatus eſt, non ſine gravi lancea. [2] Quid autem agas cum Georgio, & equite & cataphracto, [3] haſta ſimul & gladio formidabili? Nec inermis eſt Antonius; habet ſacrum ignem. [4] Sunt item & cæteris ſua vel arma, vel mala, quæ quibus volunt, immittunt. Me vero quantumvis inermem, non tamen ejicies, niſi ſimul ejecto filio, quem ulnis teneo. Ab hoc non me patiar divelli: aut hunc una mecum extrudes, aut utrumque relinques, niſi mavis habere templum ſine Chriſto. Hæc te ſcire volui: tu cogita, quid mihi reſpondendum cenſeas. Nam mihi plane res cordi eſt. Ex æde noſtra lapidea, Calendis Auguſti, anno filii mei paſſi 1524. Virgo lapidea mea manu ſubſcripſi. *Me.* Minax profecto ac formidabilis epiſtola. Cavebit, opinor, Glaucoplutus. *Og.* Si ſapit. *Me.* Quam ob rem non eadem de re ſcripſit huic optimus ille Jacobus? *Og.* Neſcio, niſi quod longius abeſt, & his temporibus intercipiuntur omnes epiſtolæ. [5] *Me.* Sed quis Deus te redegit in Angliam? *Og.* Ventus illuc invitabat mire ſecundus, atque id propemodum eram pollicitus divæ Parathalaſſiæ, me poſt biennium ipſam reviſurum. *Me.* Quid petiturus ab illa? *Og.* Nihil novi, niſi illa vulgaria, familiam incolumem, rem uberiorem, longævam lætamque vitam in hoc ſeculo, & perennem felicitatem in futuro. *Me.* Non poterat eadem præſtare Virgo mater apud nos? Habet Antverpiæ [6] templum longe auguſtius, quam in Parathalaſſo. [7] *Og.* Haud nego poſſe, verum a-

† liis

---

1 Sic pingitur, ſuſpicor, quoniam cultro excoriatus eſt vivus, ſicut ovis. 2 Dux Aquitaniæ, qui tandem per Divi Bernardi miniſterium converſus eſt, (ut loqui amant Pontificii) ad agnoſcendum ſcil. pro vero Papa Innocentium ſecundum. Præteritorum ergo pœnitentiam agens, plurimas peregrinationes Relligionis cauſa ſuſcepit, tandemque ordinem Eremitarum Regularium in Italia inſtauravit, qui ab eo Gulielmitæ dicti ſunt; & depingitur, ut hic habetur nunc, ex eo, quod juſſus eſt ab Eremita quodam ſub tali habitu pœnitentiam agere, projicereque ſeſe ad pedes Eugenii tertii, qui Innocentio ſucceſſerat, mortuus eſt autem hic divus Gulielmus Anno 1156. 3 Omnibus notum eſt ſic depingi Angliæ noſtræ vulgo dictum Patronum Georgium. 4 Hunc vidiſti jam, & ignis ſacer ei credo tribuitur, ex eo quod peſtem infligat pecori & hominibus, ſi negligatur, quæ eſt velut ignis ardens in internis. 5 Propter bella ſcil. 6 Antverpiæ enim Cathedrale Templum ſumptuoſiſſimum virgini dicatum eſt. 7 *Walſingham* ut jam vidimus.

liis in locis alia largitur; ſive ſic viſum eſt animo illius, ſive, ut eſt benigna, ſemet in hoc, noſtris affectibus accommodat. [1] *Me.* De Jacobo frequenter audivi: ſed obſecro te, deſcribe mihi regnum iſtius Parathalaſſiæ. *Og.* Equidem expediam quam potero pauciſſimis. Celeberrimum nomen eſt per univerſam Angliam, nec temere reperias in ea inſula, qui ſperet res ſuas fore ſalvas, qui illum quot annis aliquo munuſculo pro facultatum modulo non ſalutarit. *Me.* Ubi habet? *Og.* Ad extremum Angliæ finem, [2] inter Occidentem [3] & Septentrionem, [4] haud procul à mari, paſſuum fere tribus millibus: Vicus eſt vix alia re victitans, quam commeantium frequentia. Collegium eſt Canonicorum, ſed quibus à Latinis *regulæ* cognomen additur; medium genus inter monachos, & canonicos, quos *ſeculares* [5] appellant. *Me.* Amphibios mihi narras; quod genus eſt fiber. *Og.* Imo & crocodilus. Sed omiſſis cavillis, tribus verbis expediam quod vis. In odioſis [6] canonici ſunt, in favorabilibus monachi. *Me.* Adhuc mihi quidem ænigma refers. *Og.* Quin addam Apodixim mathematicam. Si Romanus pontifex fulmine feriat omnes monachos, tum canonici fuerint, non monachi: Sin idem permittat omnibus monachis uxorem ducere; tum fuerint monachi. *Me.* O novos favores: utinam abducant & meam! [7] *Og.* Sed ut ad rem: Collegium hoc vix alios habet proventus, quam ex liberalitate Virginis. Nam majora quidem donaria ſervantur. Cæterum ſi quid eſt nummorum, aut levioris pretii, cedit in alimoniam gregis & præfecti, quem illi *Priorem* vocant. *Me.* Probæ vitæ? *Og.* Non illaudatæ; pietate ditiores, quam annuo cenſu. Templum eſt nitidum & elegans; verum in eo non habitat Virgo, ſed illud honoris gratia ceſſit filio. Illa ſuum habet tem-

1 Sic vulgo loquuntur divorum patroni, ſed nulla ex his credebat auctor. 2 Siquidem prope mare quo Anglia terminatur. 3 Hoc maris, vel potius comitatus ſeu *ſhiri* reſpectu, ſiquidem maris & comitatus reſpectu *Walſingham* eſt ad occidentem. 4 Illuc, comitatus & Angliæ ipſius totius reſpectu, his enim duobus reſpectibus *Walſingham* reſpicit ſeptentrionem. 5 Vocamus nos *Prebends.* 6 Supple *Partibus*, & ſubintellige *ſupponas*, *i. e.* ergo, ſupponas, Canonicos odio haberi, & Monachis faveri, a Papa ſcil. ut mox videbis. 7 Uxorem ſcil. qua non non æque gaudet, ut gaudere ſupponuntur Monachi.

templum, ut dextra ſit filio. *Me.* Dextra? Quo igitur ſpectat filius? *Og.* Bene mones. Cum occidentem ſpectat, dextram habet matrem: ubi ſe vertit ad Solis exortum, ſiniſtra eſt. Nec heic tamen habitat; nondum enim ædificium eſt abſolutum, & locus eſt undique perflabilis, patentibus oſtiis, patentibus feneſtris; & in propinquo eſt Oceanus ventorum pater. *Me.* Durum ubi igitur habet illa? *Og.* In eo templo, quod inabſolutum dixi, eſt ſacellum anguſtum, ligneo tabulatu conſtructum, ad utrumque latus, per anguſtum oſtiolum admittens ſalutatores. Lumen eſt exiguum, nec fere niſi ex cereis; fragrat odor naribus gratiſſimus. *Me.* Hæc omnia congruunt religioni. *Og.* Imo ſi introſpicias, Menedeme, dicas divorum eſſe ſedem, adeo gemmis, auro, argentoque nitent omnia. *Me.* Accendis animum, ut eo me conferam. *Og.* Haud pœnituerit itineris. *Me.* Nihil eſt illic olei ſacri? *Og.* Inepte. [1] Oleum iſtud non reſudat niſi è ſepulcris divorum, velut Andreæ & Catharinæ. Maria ſepulta [2] non eſt. *Me.* Erravi, fateor. Sed abſolve fabulam. *Og.* Quo latius ſe ſpargat religio, alia aliis locis oſtenduntur. *Me.* Et fortaſſe ut uberior ſit largitio, juxta illud, *Fit cito per multas præda petita manus.* [3] *Og.* Et nuſquam non præſto ſunt myſtagogi. *Me.* Ex canonicis? *Og.* Nequaquam: illi non adhibentur, ne per occaſionem religionis alienentur à religione, ac dum obſervant virginem, parum ipſi conſulant ſuæ virginitati. Tantum in intimo ſacello, quod dixi conclave divæ Virginis, adſtat altari canonicus quidam. *Me.* In quem uſum? *Og.* Ut recipiat ſervetque quod datur. *Me.* An dant qui nolint? *Og.* Minime; ſed nonnullos pius quidam pudor huc adigit, ut dent adſtante quopiam, non daturi ſi teſtis abeſſet: aut largius dant aliquanto, quam erant daturi. *Me.* Affectum humanum dicis, & mihi non inexpertum. *Og.* Imo verò ſunt quidam

1 Quin tu joculator Eraſme, crediſne, ex divorum ſepulchris. Andreæ puta, vel Catharinæ, oleum ſacrum & fragrantiſſimum fluere? 2 Siquidem finxerunt Pontificii, eam mortem non vidiſſe, vivamque ſublatam in Cœlum ſine ulla auctoritate, contra neceſſitatem omnibus hominibus impoſitam, ſemel moriendi. 3 Apud Ovidium, Amor. Lib. I, Eleg. VIII.

dam adeo dediti ſanctiſſimæ Virgini, ut dum ſimulant ſeſe munus imponere altari, mira dexteritate ſuffurentur, quod alius poſuerat. *Me.* Fac nullum adſtare; an non in tales ilico fulminaret Virgo? *Og.* Qui magis id faceret Virgo, quam ipſe pater æthereus, quem non verentur nudare ſuis ornamentis, vel perfoſſo templi pariete? *Me.* Non ſatis mihi conſtat, utrum magis debeam admirari, illorumne impiam confidentiam, an Dei lenitatem. *Og.* Ad latus itaque Septentrionale porta quædam eſt, non templi, ne quid erres, ſed ſepti, quo tota clauditur area templo adjacens. Ea oſtiolum habet perpuſillum, quale videmus in valvis nobilium, ut qui velit ingredi, primum tibiam periculo exponere cogatur, deinde caput etiam ſubmittat. *Me.* Profecto tutum non fuerit ad hoſtem ingredi per tale oſtiolum. *Og.* Recte conjectas. Narrabat myſtagogus olim virum equeſtris ordinis, equo inſidentem, per hoc oſtium elapſum è manibus inimici, qui jam fugienti imminebat. Ibi miſer deſperans ſui, ſubita cogitatione ſalutem ſuam commendavit divæ Virgini, quæ erat in proximo. Nam ad hujus aram fugere decreverat, ſi valva patuiſſet. Et ecce rem inauditam. Subito totus eques erat intra ſepta templi, altero fruſtra foris inſaniente. *Me.* Et faciebat tam admirandæ narrationis fidem? *Og.* Maxime. *Me.* Id quidem non admodum facile apud te hominem philoſophum. *Og.* Oſtendebat in oſtio laminam cupream clavis affixam, quæ habebat imaginem equitis ſervati, eoque cultu quo tum Anglica gens utebatur, quem & in vetuſtioribus picturis videmus: quæ ſi non mentiuntur, frigebant id ætatis tonſores, & qui pannos tingunt ac texunt. *Me.* Qui ſic? *Og.* Quia barbatus erat non aliter quam capræ; [1] & univerſa veſtis nullam habebat rugam, adeoque non erat major corpore, ut ſtrictu corpus ipſum redderet anguſtius. Erat & altera lamina, cellæ figuram ac magnitudinem referens. *Me.* Jam dubitare fas non erat. [2] *Og.* Subter oſtiolum erat cratis ferrea, quæ peditem tantum tranſmitteret. Non convenie-

[1] Supple *Laicæ ſunt.* [2] Qui ſcommata ejuſmodi obſervare velit, nunquam fere finem faciet.

bat, ut equus poſt eum calcaret locum, quem prior eques Virgini conſecraſſet. *Me.* Et merito. *Og.* Hinc ad Orientem eſt ſacellum prodigiis plenum: eo me confero. Excipit alius myſtagogus. Illic oravimus paullîſper. Mox exhibetur nobis articulus humani digiti, è tribus maximi: exoſculor: deinde rogo, cujus ſint reliquiæ. Ait, Sancti Petri. Num Apoſtoli, inquam? Ajebat. Deinde contemplans magnitudinem articuli, qui gigantis videri potuerit: Oportuit, inquam, Petrum fuiſſe virum prægrandi corpore. Ad hanc vocem è comitibus quidam in cachinnum ſolutus eſt: id certe moleſte tuli. Nam ſi is ſiluiſſet, æditus nos nihil celaſſet reliquorum. Eum tamen utcunque placavimus, datis aliquot drachmis. [1] Ante ædiculam erat tectum, quod ajebat hiberno tempore, cum nix obtexiſſet omnia, eo ſubito fuiſſe delatum è longinquo. [2] Sub eo tecto putei duo ad ſummum pleni.

1 Sic placantur homines hujuſmodi. 2 Nuſquam alibi quidem, vidi, aut legi, imo vel audivi. quod noſtrates iſtuc de ſua Walſinghamica jactaverint, factum tamen mihi probabile ſit, quum tam plane rem auctor enarret, neque mirum mihi videtur, cum per hoc noſtra Walſinghamica in omnibus fere Loretanæ æquiparetur, quod ſine dubio a noſtratibus intendebatur: at non poſſum præterea, quin hic referam, quod mihi hinc venerit in mentem, nimirum me ſuſpicari bonum Eraſmum ſub noſtra Walſinghamica, Loretanam quoque & peregrinationes ad eam irridere & traducere voluiſſe: atque hæc ratio credo, cur eam nunquam Walſinghamicam vel ſemel in hoc colloquio nominarit itemque quod ſi in paucis locis ubi vides Anglos aut Angliam, ſubſtituas Italos aut Italiam, omnia æque bene imo melius, cum Loretana quadrabunt tunc, quam cum Walſinghamica noſtra nunc: ambæ Parathalaſſiæ, ambæ reſpectu maris cui fere inſident, ad ſeptentrionem, ambæ nobiliſſimis donis ditatæ, ambæ miraculis ſuppoſititiis nobilitatæ, ambæ peregrinatorum frequentia celebres, ambæ tandem (etenim qui omnia congruentia inter eas recenſere vellet, nunquam fere finem faceret) propter tranſlationem cujuſdam caſæ ab angelis ſcil. e longinquo in eorum gratiam, præ omnibus aliis virginibus venerationem populi Chriſtiani merentur, imo in omnibus his Loretana noſtram Walſinghamicam ſuperat. Tam particularia ergo de noſtra Walſinghamica congeſſit auctor, ut ſub ea Italicam Parathalaſſiam tuto rideret, ſicque abſtinuit a nominando, imo vel plane indicando Italicam, metu odii ſcil. Papa enim & Romani Cardinales, Itali & eorum vicini, qui ſunt veluti Pontificiorum caput, ferent ſatis forſan, alias virgines & peregrinationes ad eas irrideri, quoniam quod eis detrahetur, ad ſuæ Loretanæ honorem & commodum poſſit redundare, ſed ſuſtinebunt nunquam ſuam Loretanam ad ludibrium Chriſtiano populo exponi: quod ſic tamen intenderit Eraſmus, abſolute affirmare non auſim, at auſim affirmare bene, quod ſi Walſinghamica & quæ de ea hic, rideri merebantur, non minus meretur Loretana rideri, ſimilium enim ſimilis eſt ratio.

leni: fontis venam ajunt eſſe ſacram divæ Virgini: liquor eſt mire frigidus, efficax medicando capitis ſtomachique doloribus. *Me.* Si frigida medetur doloribus capitis & ſtomachi, poſthac & oleum exſtinguet incendium. *Og.* Miraculum audis, ô bone: alioqui quid eſſet miraculi, ſi frigida ſedaret ſitim? *Me.* Et iſta ſane eſt una pars fabulæ. *Og.* Affirmabant eum fontem derepente proſiliiſſe è terra juſſu ſanctiſſimæ Virginis. Ego cuncta diligenter circumſpiciens, rogabam quot eſſent anni, quod ea domuncula fuiſſet eò deportata: dixit aliquot ſecula. Alioqui parietes, inquam, non præ ſe ferunt aliquid vetuſtatis. Non repugnabat. Ne columnæ quidem hæ ligneæ: Non negabat eſſe nuper poſitas, & res ipſa loquebatur. Deinde hæc, inquam, tecti culmea arundineaque materia videtur eſſe recentior. Aſſentiebatur. Ac ne trabes quidem hæ, inquam, tranſverſæ, nec ipſa tigna quæ culmos ſuſtinent, videntur ante multos annos poſita. Annuebat. Atqui cum jam nulla caſæ pars ſupereſſet; unde igitur conſtat, inquam hanc eſſe caſulam illam è longinquo delatam? [1] *Me.* Obſecro quomodo ſeſe ab hoc nodo expediebat æditiuus? *Og.* Scilicet incunctanter ille oſtendit nobis pervetuſtam urſi pellem tignis affixam; [2] ac propemodum irriſit noſtram tarditatem, qui ad tam manifeſtum argumentum non haberemus oculos. Itaque perſuaſi, [3] tarditatis culpam deprecati, vertimus nos ad cœleſte lac beatæ Virginis. *Me.* O matrem filii ſimillimam! ille nobis tantum ſanguinis ſui reliquit in terris; hæc tantum lactis, quantum vix credibile eſt, eſſe poſſe uni mulieri uniparæ, etiamſi nihil bibiſſet infans. *Og.* Idem cauſſantur de cruce Domini, quæ privatim ac publice tot locis oſtenditur, ut ſi fragmenta conferantur in unum, navis oneraria juſtum onus videri poſſint; & tamen totam crucem ſuam bajulavit Dominus. [4] *Me.* An non tibi quoque mirum videtur? *Og.* Novum fortaſſe dici poſſit,

1 Eadem obſervata ſunt imo & dicta jam a multis peregrinatoribus in Loretanam caſam, at cur quæſo lector, tam deo cara caſa, non poſſit aliquando virtute divina veluti repubeſcere. 2 Æque lidum argumentum ac lamina cellæ figuram referens, quam etiam vidiſti. 3 Fere quoque perſuaſus ſum Eraſme. 4 Adjutus a Simone ex Cyrene, ut habetur Matt. XXVII.

minum nequaquam, cum Dominus, qui hæc auget pro ſuo arbitrio, ſit omnipotens. *Me.* Pie tu quidem interpretaris: at ego vereor ne multa talia fingantur ad quæſtum. *Og.* Non arbitror Deum paſſurum, ſi quis ipſum ad iſtum irrideat modum. *Me.* Imo cum à ſacrilegis ſpoliatur & mater & filius & pater & ſpiritus, ne tantulum quidem ſeſe commovent interdum, ut vel nutu, vel crepitu deterreant ſceleſtos. Tanta eſt numinis lenitas. *Og.* Sic eſt: ſed audi reliqua. Id lac ſervatur in altari ſummo; in cujus medio Chriſtus, ad dextram mater, honoris gratia. Lac enim matrem repræſentat. *Me.* Conſpicuum eſt igitur. *Og.* Videlicet incluſum cryſtallo. *Me.* Liquidum igitur. *Og.* Quid liquidum mihi narras; cum fuſum ſit ante annos mille quingentos? Concretum eſt; dicas cretam tritam, alboque ovi temperatam. [1] *Me.* Quin igitur nudum oſtentant? *Og.* Ne contaminetur virorum oſculis lac virgineum. *Me.* Probe dicis. Nam ſunt, opinor, qui os admoveant nec purum, nec virgineum. *Og.* Ubi nos videt myſtagogus, accurrit, lineam veſtem induit, ſacram ſtolam addidit cervici, procubuit religioſe, & adoravit: mox nobis lac ſacroſanctum oſculandum porrexit. Heic in extremo altaris gradu religioſe procubuimus & ipſi; Chriſtoque primum ſalutato, Virginem oratiuncula tali, quam in hoc ipſum pararam, appellavimus: *Virgo parens, quæ tuis virgineis uberibus lactare meruiſti cœli terræque dominum filium tuum Jeſum, optamus, ut illius ſanguine purificati, proficiamus & nos ad felicem illam infantiam columbinæ ſimplicitatis; quæ neſcia malitiæ, fraudis ac doli, lac Evangelicæ doctrinæ concupiſcit aſſidue, donec proficiat in virum perfectum, in menſuram plenitudinis Chriſti, cujus felici conſortio frueris in æternum, cum Patre & Spiritu Sancto. Amen.* *Me.* Pia ſane deprecatio. Quid illa? *Og.* Viſus eſt uterque annuere, niſi me fallebant oculi. Nam ſubſilire videbatur ſacrum lac, & candidior aliquanto affulgebat euchariſtia. [2] Interim myſtagogus ad nos acceſſit,

1 Quidni? cum nihil aliud ſit, vel ſaltem quid maxime ſimile, vel ipſo auctore judice. 2 Talia ſæpe aſſeverant ſuperſtitioſi, qui cum ab irridendo abſtinebit auctor, Eraſmus eſſe deſinet.

acceſſit, tacitus quidem, ſed tabellam porrigens, qualem apud Germanos afferunt, qui in pontibus telos [1] exigunt. *Me.* Equidem ſæpenumero male precatus ſum illis petacibus [2] tabellis, cum per Germaniam iter facerem. *Og.* Dedimus drachmas aliquot, quas ille obtulit Virgini. Mox per interpretem ejus linguæ pulcre peritum, & juvenem blandæ cujuſdam eloquentiæ (nomen erat, ni fallor, Robertus Aldritius) percunctatus ſum, quam potui civiliſſime, quibus argumentis cognitum haberet, hoc eſſe lac Virginis. Id ego ſane pio ſtudio ſcire cupiebam, quo poſſem impiis quibuſdam hæc omnia ridere ſolitis os obturare. Primum myſtagogus obducta fronte obticuit: juſſi ut interpres inſtaret; ſed blandius etiam. Ille vero blandiſſime, adeo ut matrem ipſam nuper puerperam talibus verbis appellaſſet, non fuerit ægre latura. At myſtagogus tanquam afflatus numine quopiam, nos intuens oculis ſtupentibus, ac velut horrore vocem blaſphemam execrantibus. Quid opus, inquit, iſta percunctari, cum habeatis tabulam [3] authenticam? Et omnino videbatur nos ut hæreticos ejecturus, niſi drachmæ deliniſſent hominis ferociam. *Me.* Quid vos interim? *Og.* Nos? quid cenſes? Non aliter quam fuſte icti, aut fulmine tacti, noſmet illinc ſubduximus, ſuppliciter audaciæ veniam comprecati, ſic enim convenit in rebus ſacris. Inde proficiſcimur ad ædiculam, hoſpitium divæ Virginis. Huc euntibus aperit ſeſe quidam hierophanta ex illis Minoribus; [4] noſque veluti noſcitans intuetur: aliquantulum progreſſis occurrit alius, itidem contemplans nos: poſt etiam tertius. *Me.* Fortaſſe cupiebant te pingere. *Og.* At ego longe diverſum ſuſpicabar. *Me.* Quid iſtuc? *Og.* Sacrilegum quempiam ſuppilaſſe non nihil ex mundo ſacræ Virginis, & in me ſuſpicionem intentam eſſe. Itaque ſacellum ingreſſus, tali precatiuncula ſaluto matrem Virginem: *O ſola fœminarum omnium mater & virgo, mater feliciſſima, virgo puriſſima; nunc te*

1 *Tributum, vectigal,* Græca vox eſt origine. 2 Vidiſti pag. 46. 3 *Penſilem ſcil. parieti,* argumentum irrefragabile, uti jam plurima ſimilia vidimus. 4 Fratribus, qui iidem alio nomine Franciſcani, ut vidimus pag. 9.

te puram impuri viſimus, ſalutamus, donariolis noſtris utcunque colimus : utinam donet nobis filius tuus, ut ſanctiſſimos tuos mores imitantes, mereamur & nos per Spiritus Sancti gratiam ſpiritualiter Dominum Jeſum intimis animi viſceribus concipere, ſemelque conceptum nunquam amittere. Amen. Simulque exoſculatus aram, depoſui drachmas aliquot, & abii. *Me.* Quid heic Virgo? Nullone nutu dedit ſignum auditæ precatiunculæ? *Og.* Lumen, ut dixi, erat ambiguum, & illa ſtabat in tenebris ad dextrum latus altaris. Poſtremo me ſic dejecerat oratio prioris myſtagogi, ut non auderem oculos attollere. *Me.* Iſtius igitur profectionis non erat admodum lætus exitus. *Og.* Imo multo lætiſſimus. *Me.* Reddidiſti animum: nam mihi quoque cor in genua ciderat, [1] ut tuus loquitur Homerus. *Og.* A prandio repetimus templum. *Me.* Audebas, ſuſpectus ſacrilegii? *Og.* Fortaſſis, ſed ipſe mihi ſuſpectus non eram. Neſcit pavorem mens ſibi bene conſcia. Trahebat me tabulæ viſendæ cupiditas, ad quam myſtagogus nos relegarat. Eam diu quæſitam tandem invenimus : verum in alto defixam, ut non à quibuſlibet oculis legi poſſet. Mihi tales ſunt oculi, ut nec lynceus dici poſſim, nec omnino luſcioſus. Itaque legentem Aldriſium oculis obiter aſſectatus ſum, nec illi ſatis fidens in re tanta. *Me.* Excuſſa eſt omnis dubitatio? *Og.* Puduit me mei, qui ſubdubitaſſem ; adeo res tota illic ponebatur ob oculos, [2] nomen, locus, res ut erat ordine geſta : breviter, nihil omiſſum. Dictus eſt Gulielmus Lutetiæ natus, vir pius cum alias, tum præcipue religioſus in conquirendis toto orbe divorum reliquiis. Is peragratis regionibus plurimis, monaſteriis ac templis undique luſtratis, tandem pervenit Conſtantinopolim. [3] Nam hujus Gulielmi frater illic agebat Epiſcopum. Is jam adornantem reditum, admonuit eſſe virginem quandam Deo dicatam, quæ lac haberet virginis matris : abunde felicem futurum ſi vel precario,

1 *I. e.* Fere exanimis eram metu. 2 Videbis per ſequentem hiſtoriam quomodo res ponebatur ob oculos : nulla poteſt narrari credo hiſtoria, niſi evidenter repugnans in ſe, cujus omnes partes m[illegible] ubi [illegible]tioni ſint obnoxiæ, ſed ſic ridere licet bono Eraſmo. 3 Urbs eſt nobis omnibus nota, proindeq; te ejus magna hinc diſtantia.

precario, vel pretio, vel arte portionem aliquam poſſet nanciſci. Nam cæteras reliquias omnes, quas hactenus collegerat, nihil eſſe ad tam ſacrum lac. Ibi Gulielmus non conquievit, donec exorat dimidium ejus lactis. Eo theſauro plus quam Crœſus [1] ſibi videbatur. *Me.* Quid ni? & quidem præter ſpem. *Og.* Recta domum properat: in itinere morbus occupat. *Me.* Ut nihil eſt in rebus humanis, nec diu, nec undiquaque felix! *Og.* Ubi videt periculum, accerſit clam Gallum, fidiſſimum ejus peregrinationis comitem. Et religioſe ſtipulatur ſilentium: committit illi lac, ea lege, ut ſi incolumis domum redeat, deponat eum theſaurum in ara divæ Virginis, quæ colitur Lutetiæ in Auguſto [2] templo, utrinque Sequanam præterlabentem intuens: & amnis ipſe videtur honoris gratia decedere numini Virginis. Ut rem in pauca conferam, ſepultus eſt Gulielmus, alter properat, & hunc morbus corripit. Is deſperans ſui, tradit Anglo comiti lac, ſed multis obteſtationibus adſtricto, ut faceret quod fuerat ipſe facturus. Moritur hic; recipit ille, & in aram deponit lac, canonicis ejus loci præſentibus, qui tum temporis adhuc dicebantur *regulares*, quales adhuc ſunt apud Divam Genovefam. [3] Ab his impetravit lactis dimidium. Id delatum in Angliam, tandem in Parathalaſſum detulit, huc vocante mentem illius afflatu ſpiritus. *Me.* Pulcre [4] certe ſibi conſtat hæc narratio. *Og.* Imo ne qua reſidere poſſet dubitatio, adſcripta erant nomina epiſcoporum a ſuffragiis, qui lac illud inviſentibus non abſque munuſculo, tantum impartierunt relaxationis, [5] quantum ex ſuo dimenſo [6] largiri poſſunt. *Me.* Quantum id eſt? *Og.* Dierum quadraginta. *Me.* Etiam a-

1 *Divitiſſimus*; Crœſus enim Rex Lydiæ, habitus eſt, omnium omnino Regum ditiſſimus. 2 Templum eſt enim Lutetiæ præcipuum, & virgini dicatum, in Inſula quæ dicitur *L'Iſle de notre Dame.* 3 Quæ eſt Pariſienſium Patrona notiſſima, Templum ejus proximum eſt Templo *de notre Dame*, quod jam jam vidimus, & reliquiæ ejus ſervantur in ſuperbo feretulo, quod in afflictionis temporibus per urbem in proceſſionem deportatur, obiit Anno 499. 4 At pulchrius ridet Eraſmus. 5 *Indulgentiarum*, quibus animæ liberentur a purgatorio. 6 *i. e.* Secundum potentiam, quam eis dimenſus eſt Papa, non poſſunt enim Lattores largiri indulgentias: quam Papa eis dare conceſſit

pud inferos [1] dies eſt ? *Og*. Certe tempus eſt. *Me*: Ubi totum hoc dimenſum ſemel fuerint elargiti, non ſupereſt quod largiantur ? *Og*. Minime. Subſcatet enim ſubinde quod dent, ac plane diverſum quiddam accidit heic atque in dolio Danaïdum. [2] Illud enim cum continenter impleatur, ſemper tamen inane eſt : hinc ſi ſemper haurias, nihilo tamen minus eſt in dolio. [3] *Me*. Si centum hominum millibus largiantur quadraginta, ſinguli tantundem habent ? *Og*. Tantundem. *Me*. Et ſi qui ante prandium acceperunt quadraginta, rurſus ſub cœnam poſcerent quadraginta, præſtone eſſet quod daretur ? *Og*. Imo ſi hora eadem decies. *Me*. Utinam mihi tale ſcriniolum eſſet domi ; non optarim niſi tres drachmas, modo ſic ſcateant. *Og*. Quin optas ut totus fias aureus, tantundem accepturus ex voto. Verum ad fabulam redeo. Addebatur & illud pii cujuſdam candoris argumentum : lac Virginis, quod aliis compluribus in locis oſtendebatur, ſatis quidem eſſe venerandum ; hoc tamen cæteris eſſe venerabilius ; quod illa abraderentur à ſaxis, [4] hoc ex ipſis Virginis uberibus effluxiſſet. [5] *Me*. Unde id conſtabat ? *Og*. Oh ! narrarat hoc Virgo Conſtantinopolitana, quæ lac dederat. *Me*. Et illi fortaſſe communicarat divus Bernardus. *Og*. Sic arbitror. *Me*. Cui natu grandi contigit guſtare lac ex eadem mamma, quam ſuxit puer Jeſus. [6] Unde miror, illum mellifluum dici potius, quam lactifluum. Sed quomodo lac Virginis dicitur, quod non fluxit ex uberibus ? *Og*. Fluxit & illud, ſed ſaxo, cui forte lactans inſidebat, exceptum concrevit ; [7] deinde volente Deo ſic multipli-

1 Purgatorium intelligitur, etenim qui in purgatorio inferi ſunt, & cum ibi nullus ſol qui diem facit, maxime congrua (quamvis jocoſe intelligatur) quæſtio eſt. 2 Quæ filiæ Danai, quinquaginta numero, fictæ ſunt a poetis damnatæ in inferis ad implendum aqua dolium perforatum, propterea quod omnes, (Clytemneſtra ſola excepta) occiderint ſuos maritos, prima nuptiarum nocte, perge ergo & intelliges quid ſibi velit Ogygius. 3 Hinc Theſaurus ille vocatur Inexhauſtus, at ejus inexhauſtibilitas, (ſi hac voce mihi uti liceat,) ſine mora, prout meretur, maxime irriſorie tractatur. 4 Credam facile. 5 Sicut precedens certe abraſum ſaxis, aut ex aliqua re non abſimili. Omnia æque genuina cenſebat vel auctor ipſe. 6 Bernardum jam vidimus & verum eſt Pontificios fabulam hanc inutilem de eo ventilaſſe. 7 Non minus bella quidem quam

tiplicatum eſt. *Me.* Recte. Perge. *Og.* His itaque peractis, dum paramus abitum, obambulantes interim, & ſi quid offerretur ſpectatu dignum circumſpectantes, rurſum adſunt myſtagogi, limis [1] intuentur, digito ſubnotant, accurrunt, abeunt, recurrunt, nutant, videbantur compellaturi ſi fuiſſet audaciæ ſatis. *Me.* Nihil ibi metuebas? *Og.* Imo faciem illis obverti, ſic arridens & intuens, quaſi ad compellandum invitarem. Tandem unus aggreſſus, rogat quod mihi nomen eſſet: edo. Num is eſſem qui ante biennium affixiſſet votivam tabellam litteris Hebraicis? Fatebar eſſe me. *Me.* Scribis Hebraice? *Og.* Minime; ſed iſti quidquid non intelligunt, Hebraicum vocant. Mox accerſitus, ut conjicio, venit illius collegii πρῶτος ὕστερος. [2] *Me.* Quod iſtuc dignitatis nomen eſt? Non habent abbatem? *Og.* Non. *Me.* Cur ita? *Og.* Quia neſciunt Hebraice. [3] *Me.* Non epiſcopum? *Og.* Nequaquam. *Me.* Quam ob rem? *Og.* Quia Virgo pauperior etiamnum eſt, quam ut emat pedum ac mitram [4] nimio venalem. *Me.* Non ſaltem Præpoſitum? *Og.* Ne id quidem. *Me.* Quid obſtat? *Og.* Quia Præpoſitus dignitatis eſt nomen, non ſanctimoniæ Et ideo canonicorum collegia nomen abbatis rejiciunt, Præpoſiti libenter amplectuntur. *Me.* Atqui πρῶτον ὕστερον antehac audivi nunquam. *Og.* Næ tu magnopere rudis es grammatices. *Me.* ὑστερόπρωτον [5]

 novi

pia imaginatio, ſicut & ſubſequens de huius lactis multiplicatione! rideant ea quantum volent audaces Hæretici, non minus propterea prædicabunt pii doctores Orthodoxi, & recipient Spiritu pauperes vere Catholici.

1 Supple *oculis*. 2 Eſt proprie *primus ultimus*, at intelligendum *prior poſterior*. Veluti ſi diceretur, *Prior poſt priorem*, quod eſt Anglice *the Under prior*; Gallice, *le Sousprieur*. hincque infra vocatur *Supprior*, ſi pergas videbis plane ſic intelligi. 3 Abbas enim eſt vox Hebraica vel Syriaca, ſignificans patrem, optima ratio ergo cur abbatem non habeant. 4 Quoniam hæc Epiſcopi titulum comitantur; credis forſan lector Ogygium oblitum, quod hanc noſtram Parathalaſſiam depinxit, & depinget tanquam divitiis & donis abundantem, erras ſi ſentias ſic; ſciebat enim optime Ogygius, eiuſmodi divorum & divarum Myſtagogos, eos peregrinatoribus ſemper tanquam pauperes repreſentare, ut ad dandum alliciant, & ſi dona precioſiſſima inficiari nequeant, clamitare, horrendum eſſe piaculum, vel tantillum ex his eradere. 5 *Ultimum primum*, quo intelligit Rhetorices figuram, qua quod ultimum enarrari debeat primum enarratur.

novi in tropis. *Og.* Tenes. Hic qui Priori proximus eſt, Prior eſt poſterior. *Me.* Suppriorem [1] dicis. *Og.* Is me ſalutavit ſatis humaniter. Narrat quantopere ſudatum ſit à multis, ut verſus eos legerent: quot fruſtra exterſa perſpicilla. Quoties adveniſſet aliquis vetuſtus Theologiæ, aut Juris doctor, adductus eſt ad tabellam: alius dicebat eſſe litteras Arabicas, alius ficticias: tandem repertus eſt qui legeret titulum. Is deſcriptus erat verbis ac litteris Romanis, ſed majuſculis. Græci verſus erant deſcripti Græcis majuſculis; quæ prima ſpecie videntur referre majuſculas Latinas. Rogatus deſcripſi ſententiam carminum Latine, verbum verbo reddens. Hujus opellæ cum præmiolum oblatum conſtanter recuſarem, affirmans nihil eſſe tam arduum, quod in Virginis ſanctiſſimæ gratiam non eſſem cupidiſſime facturus, etiamſi litteras juberet illinc perferre Hieroſolymam. *Me.* Quid opus te grammatophoro, cum illi tot angeli adſint à manibus atque à pedibus? *Og.* Ille protulit e crumena ligni fragmentum deſectum e trabe, in qua virgo mater viſa eſt conſiſtere. Odor mirus, protinus arguebat eſſe rem oppido ſacram. Ego vero tam inſigne munus pronus & nudato capite, ſumma cum veneratione terque quaterque exoſculatus, repoſui in crumanam. *Me.* Licetne videre? *Og.* Per me quidem licebit. Cæterum ſi jejunus non es, aut ſi nocte proxima fuit tibi res cum uxore, [2] non ſuaſerim, ut videas. *Me.* Oſtende: nihil periculi. *Og.* En tibi. *Me.* O te beatum iſto munere! *Og.* Ego, ne ſis inſciens, non permutarim hoc tantillum fragmentulum cum univerſo auro Tagi: [3] includam auro, ſed ſic ut per cryſtallum pelluceat. Tum Hyſteroprotus [4] ubi me videt tam religioſe geſtientem eo munuſculo, judicans non indignum, cui majora quoque

1 Jam indicavimus, vere latinam vocem non eſſe, ſed Gallicam.
2 Irriſorie reſpicitur ad ſuperſtitionem Pontificiorum, qui pertendunt ſacra non debere tractari ab his qui rem habuerint cum muliere, imo cum uxore. 3 Qui fluvius eſt Luſitaniæ olim a poetis propter aurum celebratus, teſtis ſit hic notus Ovidii verſus *quodque ſuo Tagus amne vehit, fluit ignibus aurum.* 4 Idem qui jam πρῶτος ὕστερος, *the Under-prior*, inverſio ordinis vocum nihil hic mutat in ſenſu.

que committerentur : rogat, num quando vidiſſem ſecreta Virginis. Ea vox me nonnihil commovit ; non tamen auſus ſum percunctari, quæ diceret ſecreta Virginis. [1] Siquidem in rebus tam ſacris, etiam linguæ lapſus non vacat periculo. Nego me vidiſſe, ſed videndi cupidiſſimum eſſe dico. Inducor jam velut afflatus numine : accenditur una atque altera tæda cerata : oſtenditur imaguncula, nec magnitudine, nec materia, nec opere præcellens, ſed virtute pollens. [2] *Me*. Moles non multum habet momenti ad edenda miracula. [3] Vidi Chriſtophorum Lutetiæ, non hamaxiæum [4] aut coloſſæum, ſed monti juſto parem ; nullis tamen illic miraculis nobilem, quod quidem audierim. *Og*. Ad pedes Virginis eſt gemma, cui nondum apud Latinos aut Græcos nomen inditum : Galli à buffone [5] dederunt nomen, eo quod buffonis effigiem ſic exprimat, ut nulla ars idem poſſit efficere. Quoque majus eſt miraculum, puſillus eſt lapillus ; non prominet buffonis imago, ſed in ipſa gemma velut incluſa pellucet. *Me*. Fortaſſis imaginantur buffonis ſimilitudinem, quemadmodum in ſecta filicis ſtirpe imaginamur aquilam. [6] Et quemadmodum pueri, quid non vident in nubibus ? dracones ignem ſpirantes, montes igni candentes, armatos concurrentes. *Og*. Imo ne ſis neſciens, nullus buffo vivus, evidentius exprimit ſeipſum, quam illic erat expreſſus. *Me*. Hactenus pertuli fabulas tuas ; poſthac alium quære, cui perſuadeas de buffone. *Og*. Nihil mirum eſt, Menedeme, te ſic affectum eſſe. Nec mihi quiſquam perſuaſurus erat, etiamſi totus ordo Theologorum aſſeveraſſet, niſi his oculis, hiſce, inquam, oculis vidiſſem, intuitus eſſem, comperiſſem. Sed interim mihi videris

---

1 Propter æquivocationem conſpicuam in his vocibus, *ſecreta virginis*, quas, ne credas lector caſu mero ſcriptas, ſcriptæ ſunt enim ex contemptu virginis hujus, & omnium quæ ad eam. 2 *Virtute pollens imaguncula!* ſiccine tractas res virtute pollentes Ogygi ? 3 Bene ſic emendaretur imagunculæ titulus, menedeme, niſi hoc ſecundo ſcommate prius ſcomma adaugeres ; imagunculæ & imagines æque pollebant credo apud auctorem ac apud me. 4 *Big like a Carr.* 5 Galli enim vocant *Crapaudine*, a voce *Crapaud*, buffo. 6 Non poterat forſan rectior inſtitui comparatio, videre eſt enim in filicis radice bene ſecta, aliquid quod aquilæ ſpeciem referat.

videris ſatis incurius rerum naturalium. *Me.* Quam ob rem? Quia non credo volare aſinos? *Og.* An non vides, quam ludat artifex natura in omnium rerum coloribus ac formis exprimendis, cum aliis quidem in rebus, ſed præcipue in gemmis? deinde quam admirandas vires gemmis illis indiderit, prorſus incredibiles, ni cominus experientia faceret nobis fidem? Dic mihi, crediturus eras chalybem intactum à magnete attrahi, & rurſus ab eodem depelli ſine contactu, niſi vidiſſes oculis? *Me.* Profecto nunquam, etiam ſi decem Ariſtoteles [1] mihi dejeraſſent. *Og.* Ne protinus igitur fabuloſum clames, ſi quid audis nondum experimento compertum. In ceraunia [2] fulminis videmus imaginem, in pyropo vivum ignem; in chalazia grandinis & ſpeciem & rigorem, etiamſi conjicias in medium ignem: in ſmaragdo profundas ac pellucidas maris undas: carcinias cancri marini ſpeciem imitatur: echites, viperæ: ſcarites, ſcari piſcis; hieracites, accipitris; geranites gruis collum effictum exhibet; ægophtalmus caprinum oculum oſtendit: eſt qui ſuillum, eſt qui tres ſimul hominis oculos: lycophthalmus lupi pingit oculum, quatuor coloribus, rutilo & ſanguineo, in medio nigrum candido cingitur: cyameam nigram ſi aperias, fabam in medio reperies; dryites truncum arboris effingit, & ligni in modum ardet quoque: ciſſites & narciſſites hederam pingit: aſtrapias fulminis radios e medio candido ſeu cyaneo jaculatur; phlegontites incendium intus oſtendit, quod non exeat: in anthracitide videas ſcintillas quaſdam diſcurrere: crocias croci colorem reddit: rhodites, roſæ; chalcites, æris; aëtites aquilam exprimit, cauda candicante: taos pavonis picturam habet; chelidonia, aſpidis: myrmecites innatam habet formicæ repentis imaginem: cantharias ſcarabeum totum

1 Decem eminentiſſimi Philoſophi, Ariſtoteles enim tunc, audiebat Princeps Philoſophorum. 2 Omnes lapides hic enumeratos reperies in tuo Littleton, ſine exceptione ulla, niſi quod duo aut tres parumper ibi aliter inflectantur quam hîc, cæterum qui eos omnes annotare velit nunquam fere finem faceret, obſerves in genere, plurima quæ hic de his lapidibus enarrantur, eſſe pluſquam incomperta, ac plurimorum cauſam, eſſe merum fortuitum caſum,

tum exprimit : ſcorpites ſcorpium mire depingit. Sed quid ego hæc perſequor, quæ ſunt innumera ; cum nulla ſit naturæ pars vel in elementis, vel in animantibus, vel in plantis, quam illa veluti laſciviens non expreſſerit in gemmis ? Miraris in hac gemma buffonem expreſſum ? *Me.* Miror naturæ tantum eſſe otii, ut ſic ludat omnium rerum imitatione. *Og.* Voluit exercere curioſitatem humani ingenii, noſque vel ſic ab otio propellere. Et tamen quaſi nihil ſit, quo fallamus tædium temporis, inſanimus in moriones, in aleas, in præſtigiarum ludibria. *Me.* Veriſſima prædicas. *Og.* Addunt quidam non leves, hoc gemmarum genus ſi admoveas aceto, innatare motis etiam membris. *Me.* Cur buffonem addunt Virgini ? *Og.* Quia hæc ſpurcitiem omnem, virulentiam, faſtum, avaritiam & quidquid eſt terrenarum cupiditatum, vicit, calcavit, extinxit. *Me.* Væ nobis, qui tantum buffonum geramus in pectore ! *Og.* Puri erimus, ſi ſedulo colamus Virginem. *Me.* Quomodo gaudet coli ? *Og.* Gratiſſimum illi cultum præſtiteris, ſi fueris imitatus. *Me.* Numero [1] dixiſti, ſed iſtuc perdifficile eſt. *Og.* Eſt ſane, ſed idem pulcherrimum. *Me.* Age, perge quod cœperas. *Og.* Deinde commonſtrat aureas argenteaſque ſtatuas. Hæc, inquit, mere aurea eſt, hæc argentea inaurata : addit ſingulis pondus, pretium, ac doni auctorem. Cum ad ſingula mirabundus gratularer Virgini tam beatam opulentiam, myſtagogus, Quoniam, inquit, video te pium ſpectatorem, non arbitror æquum, ut te quidquam celem ; videbis quæ Virginis ſunt ſecretiſſima, ſimulque depromit ex ipſo altari mundum rerum admirabilium ; cujus ſingulas partes ſi pergam recenſere, dies hic non ſuffecerit narrationi. [2] Sic illa ſane peregrinatio mihi feliciſſime ceſſit. Expletus ſum affatim ſpectaculis, & hoc inæſtimabile donum mecum aufero, pignus ab ipſa

1 *Paucis, ſummatim, & accurate.* 2 Hæc omnia ſibi vindicavit, vel familiaribus dedit, uno verbo diripuit, Henricus noſter octavus, vix credam tamen divitias fuiſſe tantas, quales hic indicantur, ſuſpicor ergo amplificatas parumper, ut melius conveniret cum Loretana, non minus opulenti, quam hic hæc noſtra Walſinghamica ſupponitur.

ipſa Virgine datum. *Me.* Nullumne feciſti periculum, quid valeat lignum tuum? *Og.* Feci: in diverſorio quodam ante triduum, reperi quendam mente captum, cui jam parabantur vincula; lignum hoc ſuppoſitum eſt illius cervicali, clam ipſo; obdormiit ſomno profundo pariter ac prolixo: mane ſurrexit integræ mentis. *Me.* Non fuerat phreneſis, ſed parœnia [1] fortaſſis. Huic malo ſolet mederi ſomnus. *Og.* Cum libebit jocari, [2] Menedeme, fac aliam tibi quæras materiam; in divos jocis ludere, nec pium eſt, nec tutum. Imo vir ipſe narrabat ſibi in ſomnis apparuiſſe mulierem admiranda ſpecie, quæ poculum ipſi porrexerit. *Me.* Elleborum opinor. *Og.* Iſtuc incertum eſt; illud certiſſimum, hominem mentis eſſe compotem. *Me.* Præteriſti Thomam [3] Cantuarienſem archiepiſcopum? *Og.* Minime gentium. Nulla peregrinatio religioſior. *Me.* Audire geſtio, niſi moleſtum eſt. *Og.* Imo te quæſo, ut audias: Cantium [4] dicitur ea pars Angliæ, quæ Galliam & Flandriam ſpectat. Hujus metropolis eſt Cantuaria. [5] In ea ſunt duo monaſteria pene contigua; [6] utrumque Benedictinos [7] habet. Id quod habet divi Auguſtini [8] titulum, videtur antiquius: hoc quod nunc appellatur divi Thomæ, [9] ſedes archiepiſcopi fuiſſe videtur, ubi cum paucis electis monachis vitam ageret; quemadmodum & hodie præſules [10] habent ædes eccleſiæ contiguas, ſed ab ædibus reliquorum canonicorum ſemotas. Olim enim fere tum epiſcopi, tum canonici monachi erant. Id arguunt manifeſta rerum veſtigia. Templum autem divo Thomæ ſacrum, tanta majeſtate ſeſe erigit in cœlum, ut procul etiam intuentibus religionem incutiat.

---

1 *Deliratio a vino procedens.* 2 At quid aliud intendit Ogygius & ſub eo Eraſmus, quam falſius ridere, per ejuſmodi gravitatis affectationem? 3 Vide pag. 133. 4 *Kent County.* 5 *Canterbury.* Olim Durovernum, vel Danovernum, a Danis, 6 Sic res habebant, tunc temporis. 7 Vidiſti qui ſint pag. 263. 8 Hujus ordinis Monachi vel Abbatis, a Gregorio magno Papa in Angliam miſſi, Anno 595, ut reliquias Paganorum ad Chriſtianiſmum converteret, Cantii ergo Rege Ethelred converſo, & baptizato, Archiepiſcopus Cantuarienſis conſecratus eſt. Non mirum proinde, ſi Eccleſiam habeat Cantuariæ ſibi dicatam. 9 Becquetti nempe, 10 *Deans*, ſeique ſe ſic habeat adhuc in plurimis locis.

cutiat. [1] Itaque nunc ſuo ſplendore vicini luminibus officit, & locum antiquitus religioſiſſimum velut obſcurat. Turres ſunt ingentes duæ, procul veluti ſalutantes advenas, miroque nolarum æ̃nearum boatu longe lateque regionem vicinam perſonantes. In veſtibulo templi, quod eſt ad Auſtrum, ſtant ſaxo ſculpti tres armati, qui manibus impiis virum ſanctiſſimum trucidarunt: addita ſunt gentis cognomina, [2] Tuſci, Fuſci, Berri. [3] *Me.* Cur tantum honoris habetur impiis? *Og.* Videlicet idem honoris habetur

---

1 Nunc ſi libeat lector conſulere Cambdenum noſtrum ſuper his, videbis eum non ſolum cum Eraſmo congruere, verum etiam verba Eraſmi ipſa ita Cambdeno noſtro arriſiſſe, ut ea ipſa mutuarit & ſcripſerit, totum, quod eſt inter eos differentiæ, illuc eſt, quod Templum quod Eraſmus vocat Thomæ, Cambdenus vocet Chriſti, at facilis conciliatio, vocatum eſt Chriſti poſt reformationem, & ſpoliatum divitiis Becquetum, proindeque ſic vocabatur Cambdeni tempore, & vocatur adhuc, imo vocabatur Chriſti ante ipſa Becqueti tempora; at vocatum eſt Thomæ, *Becqueti ſcil.* poſt Becquetum ſepultum in eo, & in numerum divorum relatum, obtinuitque denominatio uſque ad Eraſmi tempora, imo & tantiſper ulterius: ſicque, ſi per ſuperſtitionem Eccleſia Chriſti ceſſit Becqueto per reformationem ſua Eccleſia rurſus rediit ad Chriſtum. 2 *i. e.* Nomina familiarum, ex quibus illi oriundi; vox *gens* etiamſi ſola eſſet illud indicaret clare ſatis, etenim ſic ſignificat vulgo apud auctores Latinos, imo noſtrum Eraſmum plane, inter alia loca, in ἄγαμος γάμος, *privatus impiè in ſuam gentem*, *i. e.* familiam certe, ut plane percipies cum huc deveneris: At ſubſequens vox *cognomina*, rem plane evincit, cognomen enim ſemper denotat nomen familiæ, in oppoſitionem & diſtinctionem a Chriſtiano nomine, ſubſequenſque tandem nota illuc totum enucleabit. 3 Factum hic planum eſt & circumſtantiæ, at hæc non minus plana ſunt, imo magis, In noſtri Backeri Chronico, auctoris in his non minus faciendi, quam Eraſmus cum ſuis inſcriptionibus & ſculptis imaginibus, videntur ergo auctores differe, Primo, Quod Backerus quatuor conjuratos, & percuſſores nominet, Eraſmus tres tantum. Secundo, Quod nomina a Backero citata, non videantur cum Eraſmicis congruere, at ſperamus nos, veram inter eos conciliationem inveniſſe, audiamus ergo Backerum noſtrum: *Henricus ſecundus ex amaritudine vorâs, & ira in Bequetum, propter negotia quæ ipſi faceſſebat, in hanc exclamationem erupit, nullusne unquam ab hoc Presbytero, vel Papa me liberabit? Quo audito quatuor equites adſtantes, Hugh Mervil, nempe, William Tracy, Reynolde Fitz-urſe, & Richard Briton, mortem ejus inter ſe conjurant, confeſtimque Cantuariam proficiſcuntur, Becquetumque in ipſa Eccleſia trucidant.* Jam autem a quatuor conjuratis auferas lector nomina, remanebunt cognomina, *Mervil*, nempe, *Tracy*, *Fitz-urſe*. *Briton*. Rurſus ſupponas lector, unum ex his *Mervil* ſcil. (cum ſcirent enim, ut patet ex Backero Becquetum eſſe in Eccleſia, res pluſquam probabilis eſt) ſupponas inquam *Mervil* adſtitiſſe Januæ Templi, ut ſecuram evaſionem ſociis & ſibi faceret, poſt patratum facinus; Tunc quamvis conjuratus *Mervil* juridice debeat cenſeri percuſſor, tres tamen

tantum

habetur Judæ, Pilato, Caiphæ, cohorti militum ſceleratorum, quos operoſe ſculptos vides in auratis altaribus. Adduntur cognomina, ne quis poſthac uſurpet gloriæ cauſſa. Ingeruntur oculis, ne quis aulicus poſthac injiciat manus vel in epiſcopos, vel in poſſeſſiones Eccleſiæ. Nam tres illi ſatellites à peracto facinore, verſi ſunt in rabiem; [1] nec reddita mens eſt, niſi implorato Thomæ ſanctiſſimi favore. *Me.* O perpetuam martyrum clementiam! [2] *Og.* Ingreſſis

tantum proprie, ſanguinolentas manus injecerunt in Præſulem, treſque tantum præterea probabiliter viſi ſunt a populo, vel Benedictinorum cœtu Cantuarienſi, ſicque tantum tres percuſſores ſculpti ſunt, eorumque cognomina inſcripta; Tuſcus nunc ergo, eſt *Tracy*, Fuſcus *Fitz-urſe*, Berrus *Briton*; nec objicias lector hæc cognomina, aliquantiſper nimis tibi immutata videri, Latine ea reddendo, etenim infinita nobis ſupereſt adhuc nominum propriorum copia, quæ non minus, quam ea, imo magis per Latinitatem immutata ſunt. Hæc ergo nunc in quæſtione, Anglica & Latina cognomina congruunt inter ſe ſatis, nullique dubitamus ea eadem omnino intelligi, & in Birkero & in inſcriptione Cantuarienſi Eraſmica. Obſervabit tandem candidus lector, nos non recenſuiſſe conjuratos eodem ordine quo Birkerus, propter hanc rationem ſolam, ut ejus ſcil. cum Eraſmo concordia facilius perciperetur, & credam nunc percipi plane.

1 Neſciam an hoc a quoquam hiſtoricorum noſtrorum ſcriptum ſit, ut ut ſit, difficile credam, ſicut & quædam alia mira quæ de his percuſſoribus nobis tradita ſunt, at mihi probabile videtur, quod a pleriſque ſcriptum eſt, Henricum nempe propter patratum facinus, ita & facinus, & auctores exhorruiſſe, ut ab ejus præſentia aufugere coacti ſint, nuſlibi terrarum palam verſari auſi fuerint, omneſque tandem intra triennium miſere perierint, per ſoli aut divini numinis in ejuſmodi percuſſores juſtitiam vindicem. 2 Mihi ſemel obſervandum credo, quod in hacce exclamatione, præcipuiſque præcedentibus & ſubſequentibus elogiis, ſuſpicer valde, ineſſe ironiæ granum, ex auctoris parte. Primo, Enim exclamatio ad duo reſpicit, quæ Eraſmum non crediđiſſe mihi perſuaſum habeo rabiem nempe horum percuſſorum, & eorum ab hac rabie ſanationem, per imploratum divi favorem. Secundo, Non mihi probabile ſit, hominem tantopere pacis ſtudioſum, tantopere factiones abhorrentem qualis certe erat Eraſmus noſter, ſerio tanta encomia congeſſiſſe in hominem tantopere ſui diſſimilem; at utcunque ſit, de Eraſmi noſtri super homine tali ſententia, vix ſanctiſſimus & martyr vocari mihi mereri videtur homo, qui partes papales ſemper ſequutus ſit, in oppoſitionem paci & publicæ quieti, juribus & prærogativis Regiis, itemque libertatibus & privilegiis populi, prout fecit hic Becquetus noſter, ut videre eſt in Nicholao Vignier acuratiſſimo ſui temporis ſcriptore in libro cui titulus, vera Eccleſiæ hiſtoria per annos digeſta; audivique ab eruditiſſimo viro, acerrime diſputatum tunc inter Theologos Pariſienſes, an anima Becqueti eſſet in gehenna vel paradyſo; auſteritas vitæ ergo, ſed ſtudium præſertim partium papalium fecit hunc divum nobis, poſteaquam in præludium gratitudinis pontificiæ in eum, coactus ſit

greſſis aperit ſeſe ſpatioſa quædam ædificii majeſtas. Ea pars quoſlibet recipit. *Me.* Nihilne illic viſendum? *Og.* Nihil præter ſtructuræ molem, & libros aliquot columnis affixos, in quibus eſt Evangelium Nicodemi, [1] & ſepulcrum neſcio cujus. *Me.* Quid deinde? *Og.* Cancelli ferrei ſic arcent ingreſſum, ut conſpectum admittant ejus ſpatii, quod eſt inter extremam ædem & chori, quem vocant, locum. Ad hunc conſcenditur multis gradibus, ſub quibus teſtudo quædam aperit ingreſſum ad latus Septemtrionale. Illic oſtenditur altare ligneum divæ Virgini ſacrum, puſillum, nec ulla re viſendum, niſi monumento vetuſtatis, luxum hiſce temporibus exprobrante. Illic vir pius dicitur extremum vale dixiſſe Virgini, cum mors immineret. In ara eſt cuſpis gladii, quo præſectus eſt vertex optimi præſulis, ac cerebrum contuſum, videlicet quo mors eſſet præſentior. Hujus ferri ſacram rubiginem amore martyris religioſe ſumus exoſculati. Hinc digreſſi ſubimus cryptoporticum: ea habet ſuos myſtagogos: illic primum exhibetur calvaria martyris perforata, reliqua tecta ſunt argento, ſumma cranii pars nuda patet oſculo. Simul oſtenditur plumbea lamina, Thomæ Acrenſis [2] titulum habens inſculptum. Pendent ibidem

---

ſit a Papa Henricus ille Rex noſter, Sacramento ſe purgare de morte hujus Becqueti, ac deinde confiteri ſe regnum a Papa tenere; a talibus ſanctis libera nos Domine.

1 Hujus, qui Joh. III. noctu venit ad Chriſtum, præfertur enim Evangelium, quod nomen habet ab eo, at nulli niſi quidam male feriati illud unquam receperunt. 2 Planum eſt hunc Thomam Acrenſem eſſe Becquetum ipſum, lamina enim hæc ad nihil aliud, quam ut, ſecundum uſum uſitatiſſimum, legenti declaret nativitatem, facta & mortem ejus de quo agitur, difficultas ergo tota in eo ſita eſt, ut appareat *Becquetum* & *Acrenſem*, eſſe unum & idem, at ſupero res plane tibi fiet ſatis, candide lector, ſi mecum obſerves, Becquetum, Gallice ſonare, veluti parvulum, vel juvenem *du Bec*, nomen nobiliſſimæ, antiquiſſimæque Gallicæ familiæ ex Normannia, ex qua oriundum ſe prædicabat Becquetus, ortumque credam, prætereaque mihi pluſquam probabile ſit, Becqueti noſtri avum, dum adhuc puſillulus eſſet in Gallia, in ædibus paternis, vocatum eſſe (ut mos frequens eſt apud Gallos) a parentibus & teneræ ætatis ſodalibus per blanditiem, diminutivo hoc cognomine *Becquet*, pro *du Bec*, quod poſtea perdere non potuit, aut noluit, ut multis uſu evenit: utcunque ſit de hoc ultimo eventu, quod mihi tamen probabiliſſimum videtur, certum eſt Anglos noſtros, tempore hujus appoſitæ Laminæ, maxime attendiſſe ad Gallicam ſignificationem nominum

dem in tenebris induſia cilicina, cingula, ſubligariaque, quibus antiſtes ille ſubigebat carnem ſuam, ipſo adſpectu horrorem incutientia, nobiſque mollitiem ac delicias noſt as exprobrantia. *Me.* Fortaſſis & monachis ipſis. *Og.* Iſtac de re nec affirmare poſſum, nec negare; nec refert quidem mea. *Me.* Vera narras. *Og.* Hinc redimus in chori locum. Ad latus Septemtrionale reſerantur arcana: dictu mirum, quantum oſſium illinc prolatum ſit, calvaria, menta, dentes, manus, digiti, integra brachia: quibus omnibus adoratis, [1] fiximus oſcula; nec erat futurus finis, niſi qui mihi tum comes erat ejus peregrinationis parum commodus, interpellaſſet oſtentandi ſtudium. *Me.* Quis iſte? *Og.* Anglus erat, nomine Gratianus Pullus, vir eruditus ac pius, ſed minus affectus erga partem hanc religionis, quam ego volebam. *Me.* Viclevita [2] quiſpiam opinor. *Og.* Non arbitror; etiamſi libros illius legerat, incertum unde nactus. *Me.* Is offendit myſtagogum? *Og.* Prolatum eſt brachium adhuc carnem habens ſanguinolentam; hujus oſculum exhorruit, ac vultu quoque tædium quoddam præ ſe ferebat. Mox ſua recondidit myſtagogus. Hinc ſpectavimus altaris tabulam & ornamenta, mox quæ ſub altari fuerant recondita, opulenta

---

cognominum, *Becquetumque*, ut jamjam diximus ſonare veluti *du Bec.* Jam autem *du* eſt *of the*, & *Bec* eſt *a neck of Land pretty viſible in the Sea, or between two Rivers*, quod Græce dicitur ἄκρα, nunc ergo ſi ad ſignificationem cognominis attendendo, velis ſecundum vulgatum tuum Græcorum pruritum, Græce dicere cum Latina terminatione *Thomas Becquetus*, quomodo quæſo melius dicere poteris, quam *Thomam Acrenſem*, *Thomas Becquetus* ergo, & *Thomas Acrenſis*, ſunt unum & idem nomen, at poſterius nobilius videtur ſiquidem Græcum, itemque planioris ſignificationis, & quæ majorem ſpeciem nobilitatis præ ſe ferat, hincque inſculptum videbatur in illa plumbea Lamina, nativitatem, facta, & mortem Becqueti exhibente.

1 Procumbentes in genua ſcil. ad eorum exhibitionem. 2 *i. e.* Diſcipulus Viclefi, erat autem Viclef noſtras, Anglus ſcil. ante Lutherum & reformatores, plurimis Papiſticis erroribus ſeſe oppoſuit, idem ſentiens fere in omnibus quod nunc Proteſtantium corpus, in genere, tandem poſt longas perſecutiones & exilium in patriam reverſus, obiit apud nos Anno 1384, vel potius 1387. Et annos quadraginta poſt, Papæ juſſu defoſſus eſt, & quod ex eo judicatum eſt remanere, combuſtum eſt, cineresque in aera diſperſi. ſunt.

lenta omnia: diceres Midam & [1] Crœſum fuiſſe mendicos, ſi ſpectares vim auri atque argenti. *Me.* Heic nihil oſculorum? *Og.* Non, ſed aliud votorum genus tetigit animum meum. *Me.* Quodnam? *Og.* Suſpirabam domi meæ nihil eſſe talium reliquiarum. *Me.* Sacrilegum votum. *Og.* Fateor; & ſupplex veniam precatus ſum à divo, priuſquam pedem efferrem templo. Poſt hæc ducimur in ſacrarium. Deus bone, quæ illic pompa veſtium holoſericarum, quæ vis candelabrorum aureorum! Ibidem vidimus pedum divi Thomæ. Videbatur arundo lamina argentea obveſtita, minimum erat ponderis, nihil operis, nec altius quam uſque ad cingulum. *Me.* Nulla crux? *Og.* Nullam vidi. Oſtenſum eſt pallium, holoſericum quidem, ſed craſſo filo, nullo auro gemmiſve inſigne. Aderat & ſudarium, ſudoris ex collo contracti manifeſtaſque ſanguinis notas retinens. Hæc vetuſtæ frugalitatis monumenta libenter ſumus exoſculati. *Me.* Iſta non oſtenduntur quibuſlibet? *Og.* Nequaquam, ô bone. *Me.* Unde tibi tantum eſt habitum fidei, ut nihil arcani celaretur? *Og.* Erat mihi nonnihil notitiæ cum R. P. [2] Gulielmo Waramo archiepiſcopo; [3] is me tribus verbis commendavit. *Me.* Ex multis audio virum ſingulari præditum humanitate. *Og.* Quin potius dicas ipſam eſſe humanitatem, ſi noris. Jam ea doſtrina, ea morum ſinceritas, ea vitæ pietas, ut nullam abſoluti præſulis dotem in eo deſideres. Ab his igitur deducimur ad ſuperiora. Nam poſt altare ſummum, rurſus velut in novum templum aſcenditur. Illic in ſacello quodam oſtenditur tota facies optimi viri inaurata, multiſque gemmis inſignita. Heic caſus quidam inopinatus pene totam illam felicitatem interturbavit. *Me.* Exſpecto quid mali dicas. *Og.* Heic minimum iniit gratiæ comes meus Gratianus. Is à precatiuncula rogavit myſtagogum aſſeſſorem: Heus, inquit,

1 Crœſum divitem jam vidiſti, Midas autem Rex Phrygiæ non poterat quoque quin eſſet ditiſſimus, ſiquidem ſi fabulis credamus, à Baccho donum impetrarit, ut quicquid attigiſſet in aurum converteretur. 2 *i. e.* Reverendiſſimo Præſule. 3 Tempore ſcil. hujus viſitationis ab Eraſmo, quod erat ſub initium Regni Henrici Octavi, antequam auctoritati Papæ ſeſe hic Rex ſubduxerit, &c. ante quod tempus quoque hic Waramus obiit.

inquit, bone pater, verumne eſt quod audio, Thomam dum viveret, fuiſſe benigniſſimum erga pauperes? Veriſſimum, inquit ille, cœpitque multa de illius erga tenues beneficentia commemorare. Tum Gratianus: Non arbitror eum affectum in illo mutatum eſſe, niſi forte in melius. Aſſenſus eſt myſtagogus. Rurſum ille: Cum igitur vir ſanctiſſimus tam liberalis fuerit in egenos, cum adhuc pauper [1] eſſet, & ipſe præſidiis pecuniarum egeret, ob corpuſculi neceſſitatem; an non putas æquo animo laturum nunc, cum tam opulentus ſit, nec ullius egeat, ſi qua mulier paupercula, domi habens liberos famelicos, aut filias ob dotis inopiam de pudicitia periclitantes, aut maritum morbo decumbentem, omnibuſque præſidiis deſtitutum, precata veniam, detrahat ex his tantis opibus aliquam particulam ſublevandæ familiæ, velut à volente ſumens vel dono, vel mutuo? Ad hæc cum nihil reſponderet aſſeſſor [2] capitis aurei; Gratianus, ut eſt vehemens, Ego, inquit, plane confido ſanctiſſimum virum etiam gaviſurum, quod mortuus quoque ſuis opibus ſublevaret inopiam pauperum. Ibi myſtagogus corrugare frontem, porrigere labra, Gorgoneis [3] oculis nos obtueri: nec dubito, quin ſputo, conviciiſque nos ejecturus fuerit è templo, niſi cognoviſſet nos ab archiepiſcopo commendatos. Equidem utcunque placavi blandis verbis iram hominis, negans Gratianum quidquam horum ex animo loqui, ſed ſuo more ludere, ſimulque drachmas aliquot depoſui. *Me.* Ego ſane tuam pietatem vehementer adprobo. Verum mihi nonnunquam ſerio venit in mentem, quo colore poſſint excuſari à crimine, qui tantum opum inſumunt templis extruendis, ornandis, locupletandis, ut nullus omnino ſit modus. Fateor in ſacris veſtibus, in vaſis templi, deberi cultui ſolemni ſuam dignitatem: volo & ſtructuram habere majeſta-

1 Antequam ſcil. Archiepiſcopatum Cantuarienſem veluti rurſus obtinuerit, quippe ex pauperibus quamvis ex nobili familia natus, & dum exularet ſola beneficentia Papæ & Regis Galliæ ipſi viaticum ſuppeditaret, ſed propter ſines viſibiles ſatis. 2 *i. e.* Myſtagogus ille, qui aderat proximus cranio Thomæ deaurato, & illud oſtentabat. 3 *Stuporem & tremorem in tuentibus*, Gorgones enim erant Phorci filiæ aſpectu horrendo & terribili, Meduſæ harum præcipuæ caput amputavit Perſeus, quo velut i Clypeo utens, ejus conſpectu adverſarios in lapides convertebat.

majeſtatem ſuam. Sed quorſum attinet tot baptiſteria, tot candelabra; tot ſtatuæ aureæ? quorſum organorum, quæ vocant, immenſi ſumtus? nec unicis interim contenti ſumus: quorſum ille muſicus hinnitus, magno cenſu conducendus, cum interim fratres & ſorores noſtræ, vivaque Chriſti templa ſitu fameque contabeſcant? *Og.* In his quidem nemo vir pius ac prudens modum non deſiderat: verum quoniam hoc vitium ex immodica quadam pietate naſcitur, favorem promeretur, præſertim quoties in mentem venit diverſus morbus iſtorum, qui templa ſuis opibus ſpoliant. Iſta fere donantur à potentibus ac monarchis, deterius peritura in aleam ac bellum. Et ſi quid hinc alienes, primum habetur pro ſacrilegio: deinde contrahunt manus ſuas qui dare ſolent, inſuper & invitantur ad rapinam. Igitur harum rerum magis illi cuſtodes ſunt, quam domini. Denique malim videre templum ſacra ſupellectile luxurians, quam, ut ſunt quædam, nuda, ſordida, ſtabulis equorum ſimiliora quam templis. *Me.* At legimus olim laudatos epiſcopos, quod vaſa ſacra divendiderunt, eaque pecunia ſubvenerunt egenis. *Og.* Laudantur & hodie, ſed laudantur tantum; imitari nec licet, nec libet, opinor. *Me.* Remoror tuam narrationem. Nunc exſpecto fabulæ cataſtrophen. *Og.* Accipe; paucis expediam. Inter hæc prodiit ſummus ille myſtagogus. *Me.* Quiſnam? Abbas loci? *Og.* Mitram habet, cenſus habet abbaticos; ſolo nomine caret, & *Prior* dicitur, ob id, quod Archiepiſcopus abbatis loco eſt. Nam antiquitus quiſquis erat ejus ditionis Archiepiſcopus, idem erat & monachus. *Me.* Equidem vel camelus appellari ſuſtineam, ſi cenſus eſſet abbate dignus. *Og.* Mihi quidem viſus eſt vir pius juxta & prudens, neque Scoticæ [1] Theologiæ rudis. Is nobis aperuit thecam, in qua reliquum ſancti viri corpus quieſcere dicitur. *Me.* Vidiſti oſſa? *Og.* Id quidem fas non eſt; nec liceret, niſi admotis ſcalis: ſed auream thecam theca contegit lignea: ea funibus ſublata, opes nudat inæſtimabiles. *Me.* Quid audio? *Og.* Viliſſima pars erat aurum: gemmis raris

1 Recordare quid dictum de Scoto, talis eruditio conveniebat tempori, quamquam non maxime arrideret Eraſmo, ut vidimus.

raris ac prægrandibus collucebant, nitebant, ac fulgurabant omnia: quædam ſuperabant ovi anſerini magnitudinem. Ibi multa cum veneratione circumſtabant aliquot monachi: ſublato tegumento adoravimus [1] omnes. Prior candida virga demonſtrabat contactu ſingulas gemmas, addens nomen Gallicum, pretium & auctorem doni. Nam præcipuas monarchæ dono miſerant. *Me.* Oportuit illum eſſe præditum inſigni memoria. *Og.* Recte conjectas, quamquam juvat & exercitatio; frequenter enim hoc agit. Hinc reducit in cryptoporticum. Illic domicilium habet Virgo mater, ſed ſubobſcurum, ſemel atque iterum ferreis cancellis circumſepta. *Me.* Quid metuit? *Og.* Nihil, opinor, niſi fures. Nec enim unquam vidi quidquam divitiis onuſtius. *Me.* Cæcas mihi divitias narras. *Og.* Admotis lucernis vidimus pluſquam regale ſpectaculum. *Me.* Vincit opibus Parathalaſſiam? *Og.* Specie longe ſuperat, [2] abſtruſa novit ipſa. Hæc non oſtenditur niſi magnatibus aut præcipuis amicis. Poſtremo reducimur in ſacrarium: illic detractum eſt ſcrinium nigro contectum corio, depoſitum eſt in menſam; apertum eſt; mox omnes flexis genibus adorarunt. *Me.* Quid inerat? *Og.* Fragmenta quædam linteorum lacera, pleraque mucci veſtigium ſervantia. His, ut ajebant, vir pius extergebat ſudorem à facie ſive collo, pituitam à naribus, aut ſi quid eſſet, ſimilium ſordium, quibus non vacant humana corpuſcula. Ibi meus Gratianus rurſum non optimam iniit gratiam. Huic & Anglo, & noto, nec mediocris auctoritatis viro, Prior benignus unum e linteolis obtulit dono, credens ſe munus longe gratiſſimum offerre. Sed Gratianus heic parum gratus, non ſine faſtidii ſignificatione, digitis contrectavit unum, & contemtim repoſuit, porrectis labiis, veluti poppyſmum imitans. Nam hic illi mos erat, ſi quid offenderet, quod tamen contemnendum eſſe judicaret. Meum animum ſimul & pudor, & timor diſcruciabant. Prior tamen,

† ut

1 Procubuimus in genua, ut jam vidiſti. 2 Hæc omnia eandem omnino ſortem habuere cum virginis Walſinghamicæ divitiis, expilata ſunt tandem & direpta, ab Henrico noſtro octavo, poſtquam Papæ auctoritati ſe ſubduxerit, Monachoſque & Monaſteria penitus e Regno delere ſtatuerit.

ut eſt homo non ſtupidus, diſſimulabat hoc factum; noſque poſt oblatum vini poculum humaniter dimiſit, cum rediremus Londinum. *Me.* Quid oportuit, [1] cum jam non procul abeſſes à litore tuo [2]? *Og.* Sic eſt: ſed ego litus illud [3] perquam lubens fugi, magis infame fraudibus ac rapinis, quam ullæ ſunt Maleæ [4] naufragiis. Dicam quod proxima vidi trajectione. Complures à litore Caletienſi ſcalmo devehebamur ad navem majorem. In his erat Gallus quidam juvenis, pauper ac pannoſus. Ab hoc exigunt dimidium drachmæ. Tantum enim extorquent à ſingulis ob breviſſimam vectationem. Ille excuſabat paupertatem: iſti per jocum explorant ſcilicet, ac detractis calceis, inter ſuppactas ſoleas reperiunt decem aut duodecim drachmas: eas eripiunt palam, ridentes, & conviciis ludentes in ſceleratum Gallum. *Me.* Quid juvenis? *Og.* Quid aliud? Flebat. *Me.* Num ex auctoritate faciebant iſta? *Og.* Prorſus eadem, qua furantur ſarcinas hoſpitum, qua tollunt crumenas, ſi quando datur oportunitas. *Me.* Mirum eſt iſtos tantum audere facinus, tot teſtibus conſciis. *Og.* Sic aſſueverunt, ut recte fieri putent. Spectabant e majore navi complures, in cymba aderant aliquot Angli negotiatores, qui fruſtra obmurmurabant. Illi velut in re faceta gloriabantur, deprehenſum ſceleratum Gallum *Me.* Ego iſtos maritimos fures ludens ac jocans ſubigerem in crucem. *Og.* Atqui talibus ſcatet utrumque litus. Heic mihi conjecta, *Quid domini faciant, auſint cum talia fures* [5]? Proinde poſthac quaſlibet ambages malim, quam illud compendium. [6] Ad hæc quemadmodum ad inferos facilis deſcenſus, ſed reditus difficillimus; ita per hoc litus ingreſſus non admodum facilis, exitus difficillimus eſt. Hærebant Londini nautæ aliquot Antverpienſes: cum illis decreveram me mari committere. *Me.* Habet ea regio nautas adeo ſanctos? *Og.* Ut ſimia ſemper eſt ſimia, fateor, ita nauta ſemper

1 Supple *redire Londinum.* 2 Belgico ſcil. 3 Doverienſe & Caletienſe intelligit, ubi expertus erat malum; & vidit factum a nautis, pauperculo Gallo. 4 Malea promontorium erat Laconiæ, olim propter naufragia notum. 5 Ex Virgilio, Eclog. III. 6 *i. e.* brevem illum trajectum maris, inter Doveriam & Caletum.

per eſt nauta: verum ſi ad hos conferas qui rapto vivere didicerunt, angeli ſunt. *Me.* Meminero, ſi quando me quoque libido ceperit eam inſulam inviſendi. Sed in viam redi, unde te deduxi. *Og.* Ergo Londinum petentibus, haud procul à relicta Cantuaria, occurrit via vehementer cava ſimul & anguſta, præterea declivis, ſic utrinque abrupto aggere, ut non poſſis effugere: nec vitari poteſt, quin hac facias iter. Ad ejus viæ lævum latus, eſt mendicabulum aliquot ſeniculorum: ab iis procurrit aliquis, ſimulatque ſentiunt advenientem equitem: conſpergit aqua ſacra, mox offert calcei ſummam partem obvinctam æreo circulo, in quo vitrum eſt gemmæ ſpecie. Exoſculati dant nummulum. *Me.* In ejuſmodi via malim mendicabulum ſeniculorum, quam gregem valentium latronum. *Og.* Gratianus equitabat mihi ſiniſter, propior mendicabulo: conſperſus eſt aqua, tulit utcunque. Ubi porrigeretur calceus, rogabat quid ſibi vellet. Ait calceum eſſe S. Thomæ. Incanduit homo: & ad me verſus, Quid, inquit, ſibi volunt hæ pecudes, ut oſculemur calceos omnium bonorum virorum? Quin eadem opera porrigunt oſculandum ſputum, aliaque corporis excrementa? Miſerebat me ſeniculi, datoque nummulo conſolatus ſum triſtem. *Me.* Mea ſententia, non omnino præter cauſſam incanduit Gratianus. Si calcei ſoleæque ſervarentur, ut argumentum frugalis vitæ, non improbarem; cæterum impudens mihi videtur, ſoleas, calceos, & ſubligaria cuiquam oſculanda obtrudere. Nam ſi quis id ſua ſponte faciat ex ingenti quodam pietatis affectu, venia dignum arbitror. *Og.* Præſtabat iſta non fieri, ne quid diſſimulem: verum ex his rebus quæ ſubito corrigi non poſſunt, ſoleo ſi quid ineſt boni decerpere. Delectabat interim animum meum illa contemplatio, virum bonum eſſe ſimilem ovi; malum, noxiæ beſtiæ. Vipera poſteaquam periit, mordere quidem non poteſt, odore tamen ſanieque inficit: ovis cum vivit, lacte nutrit, lana veſtit, fœtura ditat: mortua porrigit utile corium; totaque eſculenta eſt. Itidem viri feroces, & huic mundo dediti, dum vivunt, omnibus incommodi ſunt, mortui ſtrepitu nolarum, ambitioſa ſepultura moleſti ſunt
vivis,

viνis, nonnunquam & ſucceſſorum inaugurationibus, hoc eſt, novis exactionibus; probi vero nulla non ex parte magnam omnibus de ſe præbent utilitatem. Velut hic divus, dum in vivis eſſet, exemplo, doctrina, monitis ad pietatem invitabat, conſolabatur deſtitutos, ſublevabat egenos: ac mortui pene major utilitas. Exſtruxit [1] hoc locupletiſſimum templum, ſacerdotum ordini per univerſam Angliam plurimum auctoritatis conciliavit. Hoc denique calcei fragmentum alit egenorum conventiculum. [2] *Me.* Eſt quidem iſta pia contemplatio, ſed demiror te, cum iſto ſis animo, nunquam inviſiſſe antrum [3] Sancti Pa-

1 *i. e.* In cauſa fuit cur exſtructum ſit, vel potius auctum & locupletatum. 2 Jocoſe ni fallor concluſio piæ meditationis quam Ogygio ſuggerit auctor ut pote qui parvi faceret divi calceum & uſum ejus, imo & forſan divum ipſum ut vidimus. 3 Alio nomine, Purgatorium Sancti Patricii, quod eſt parvulum Antrum ſubterraneum in Inſula *Debeoc*, quæ eſt in Lacu *Derg* in *Fermanagh* comitatu, ad partem ſeptentrionalem Hiberniæ noſtræ. Locus de quo ante reformationem præcipue, mira jactabantur apud nos, Hiberni que noſtri iactabant apud exteras nationes, in ſuæ Patriæ gloriam, ſcientes non ſibi bene poſſe contradici, quum locus ita remotus eſſet, ut pauci exteri ad eum penetrarent & peregrinarentur; quidam tamen illuc uſque aliquando penetrabant, relligionis vel curioſitatis cauſa, ſed frequentiſſime tunc illuc ibant totius Hiberniæ noſtræ incolæ ob tres notiſſimas cauſas: Primo, Ad ſatisfaciendum pro peccatis ſuis, in obedientiam injunctioni confeſſariorum. Secundo, In ſpem gratias ſpeciales obtinendi a divo dilecto Patricio, ut pote magis ibi præſente quam alibi. Tertio, Ut pœnitentia ibi peracta, ipſis (prout opinio apud ſtultos & ſuperſtitioſos valebat) teneret vicem purgatorii, poſt exceſſum ex hac vita, ita ut qui peregrinationem, cum pœnitentiis & preculis injunctis, perficeret, ſenſurus eſſet nunquam Purgatorii flammas, ſed recta & infallibiliter poſt mortem ad beatificam Dei viſionem admitteretur: Sed Quarto, Tandem (ne loquar de ſuſpectis & odioſis cauſis) quidam illuc credo proficiſcebantur, ut periculum facerent mirandorum illorum, quæ de mirifico antro jactabantur; attamen ne erres lector in nullo . . uctere plane & certo video, quæ ſint ſpeciatim miranda illa totum quod leſi redit ad hoc, quod antrum creditum ſit proximus, ad inferos adytus; hinc quod *Matthew Paris* ſcripſerit credo, illic ſemel, per Patricii preces, exhibitam viſibilem ſtatus inferorum repræſentationem, ad incredulorum tunc converſionem ſcil. ac exhinc confido Hibernos noſtros olim ventilare ſolitos, ex antro plurimis dari, videre gehennæ, & purgatorii ſtatum, audire animarum ibi ejulatus; imo vel habere colloquia cum eis. Utcunque ſit, Anno 1497. propter exuberantes ſuperſtitiones ejuſmodi, vel forſan aliquid pejus, juſſu Alexandri ſexti antrum obturatum, ac fere deſtructum eſt, quod tamen ægre ferentibus inſulæ noſtræ incolis, ut pote ſuis ſuperſtitionibus addictiſſimis, poſtea reſtitutum eſt, obtinuereque rurſus priſtinæ peregrinationis; tandem per reformationis introductionem in inſulam, ſuperſtitio paulatim vires amiſit, amittitque quotidie, quamvis tamen non omnino adhuc abolita ſit: at neſciam ſi qui ſint adhuc, qui mira ſupradicta de antro pe-

tricii, de quo prodigioſa quædam vulgo jactant, nec mihi ſatis veriſimilia. [1] *Og.* Imo nulla heic tam prodigioſa poteſt eſſe narratio, quin res ipſa ſuperet. [2] *Me.* Ergo illuc quoque penetraſti? *Og.* Enavigavi paludem vere Stygiam, deſcendi in fauces Averni: vidi quidquid apud inferos geritur. [3] *Me.* Bearis me ſi non gravaberis referre. *Og.* Sit hoc colloquii noſtri prooemium, ſatis, ut arbitror, prolixum. Eo domum, ut jubeam adornari coenam: nam adhuc impranſus ſum. *Me.* Cur impranſus? num religionis gratia? *Og.* Minime: ſed invidiæ cauſſa. *Me.* Num invides ventri tuo? *Og.* Imo rapacibus cauponibus; qui cum nolint quod æquum eſt apponere; tamen non verentur ab hoſpitibus quod iniquum eſt exigere: eos ſic ulciſci ſoleo. Si ſpes datur coenæ lautioris, vel apud notum, vel apud pandocheum paullo minus ſordidum, in prandio laborat mihi ſtomachus. Sin prandium obtulit fortuna quale volo, ſub coenam incipit dolere ſtomachus. *Me.* Non pudet videri parcum

---

ent, totumque quod potui expiſcari, huc *reducitur*, quod vulgus nunc credat peregrinationem cum injuncta externa *pœnitentia*, tenere purgatorii vicem peregrinatoribus, omneſque infallibiliter ſalvatum iri, qui bene peregrinationem & pœnitentiam peragant, tandemque antrum eſſe proximum ad gehennam adytum, ita ut qui vere pœnitentiam non agat in eo, imo vel obdormiat in preculas recitando, &c. Vivus ab ipſo Satana in gehennam transportetur.

1 Credam facile. 2 Si unquam ſplendida fuerit ironia, hæc eſt certe. 3 Duo obſerves lector quæſo, Primo, Quam congrue & ingenioſe hiſce tribus phraſibus hic uſus ſit auctor, his etenim ſimul & rem jucundiſſime ridet, & nobis indicat qualis jactaretur. *Enavigavit ſtygiam paludem*, ſiquidem ut ad antrum pervenias, enavigandus eſt Lacus *Derg*, qui eſt veluti ſtygiæ paludis ſpecies; *deſcendit ad fauces Averni*, quoniam antrum ſub terra eſt, qua itur adavernum, & creditur eſſe propior qui noſcatur ad gehennam adytus, *vidit*, tandem *quicquid apud inferos geritur*, quoniam ut ſuſpicamur & credimus, jactabatur olim, aliquando, & quibuſdam selectis dari, ut per antrum detegerent, & viderent ſtatum animarum in purgatorio & in gehenna, quæ ſunt inferi. Secundo, Quod quamquam hic Ogygius (ob quo hoc reſpectu intelligendus eſt Eraſmus ipſe credo, ſiquidem alias duas, quæ ad Angliam noſtram, ſupra memoratas peregrinationes ſuſceperit & perfecerit) indicet, ſe in hanc noſtram Hiberniam profectum, & inviſiſſe Patricii antrum, nullomodo tamen credam hoc ab Eraſmo factum, ſed animi gratia dictum omnimode cenſeo: nihil enim hujus rei apparet in ejus vita, cum ipſius negotiis non conveniebat tam remota tamque inutilis peregrinatio, nulla loci ſpecialia narrat, in qua re non defeciſſet ſi inviſiſſet, & tandem de his inquirentem confabulatorem ad aliam occaſionem amandat, prout faciunt ii qui animi gratia tantum, aliquid dixerunt.

cum ac ſordidum? *Og.* Mendemene, qui talibus in rebus pudoris impendium faciunt, crede mihi, male collocant ſumtum. Ego meum pudorem aliis uſibus ſervare didici. *Me.* Jam ſitio reliquum fabulæ, quare me in cœna exſpecta convivam; ibi narrabis commodius. *Og.* Equidem habeo gratiam, quod ultro temet offers convivam, cum multi vehementer rogati pernegent: ſed hæc tibi conduplicabitur gratia, ſi hodie domi cœnes. Nam mihi tempus hoc ſumetur ſalutandæ familiæ. Cæterum habeo conſilium utrique noſtrum commodius. Cras mihi, uxorique meæ domi tuæ adornato prandium, tum vel uſque ad cœnam proferentur fabulæ, donec te fatearis jam eſſe ſaturum: & ſi voles, ne in cœna quidem te deſtituemus. Quid ſcabis caput? Tu para; nos bona fide veniemus. *Me.* Malim inemtas fabulas. Verum age, prandiolum dabitur, ſed inſipidum, niſi tu bonis fabulis condias. *Og.* Sed heus tu, nonne titillat te animus, ut has peregrinationes obeas? *Me.* Fortaſſe titillabit, ubi tu peroraveris: [1] nunc ut affectus ſum, ſat habeo ſtationes obire Romanas. [2] *Og.* Romanas,

1 Gaudet in æquivocatione verbi *perorare*, quod ſignificat, facere loquendi finem, vel perſuadere. 2 *i. e.* Fungor officiis quibus me fungi omnino neceſſe eſt, & reliqua non neceſſaria prætermitto, cujuſmodi ſunt hæ peregrinationes. Planum eſt hunc eſſe ſenſum, ſed quomodo congruat cum locutione Eraſmica, nunc videndum. *Statio*, vox eſt latiſſimæ ſignificationis, eſt enim vel locus ubi ſtatur & pauſatur, vel pauſa ipſa; jam autem apud Romanos antiquos ſeu Paganos, ad duo præſertim referebatur ſtationis vox, & ad loca ubi conveniebant Romani judices, ut jura darent circumjacentibus populis, & ad loca quæ Romani milites tenere jubebantur, ab imperatoribus ſuis, ad utrumvis reſpexerit auctor, planum eſt eum apprime & intelligibiliter ſatis, quamvis figurate loquutum; at ſuſpicor eum reſpexiſſe potius ad Romanos recentes, ſive Pontificios, apud quos ſtationes ſunt Pauſæ, quas faciunt (vel per ambulationes privatas ac veluti ſolitarias, vel per publicas, *i. e.* proceſſiones) in certis templis, vel etiam aliquando in viis urbium, coram certis ſimulacris; ibi orando pauliſper ſuo more, per numeratas ſcil. preculas, quo favorem Dei & divorum, ſed indulgentias præſertim Lucrari ſperant; Romanæ hæ cenſendæ ſunt, quæ Romæ peraguntur, & quæ plures ibi quam ubivis terrarum, prout Papæ benignitas major eſt in ſuam urbem, quam in ullam aliam, ei concedendo plures & faciliores vias Lucrandi indulgentias, quam cuivis alii urbi: nunc ergo, præterit Menedemus ſtationes, quæ non peraguntur Romæ, vel non Romanas, & quas Romanas obeat & intelligat vides, & videbis mox, præterit & contemnit ergo, prout merentur, omnes omnino has, cujuſvis loci Papiſticas ſuperſtitioſas & ineptas ſtationes, ſicut & omnes religionis ergo peregrinationes.

nas, qui Romam nunquam videris? *Me.* Dicam. Sic domi obambulo, ingredior conclave, curoque ut ſalva ſit filiarum pudicitia. Rurſus hinc in officinam; contemplor quid agant famuli famulæque: inde in culinam, circumſpiciens ſi quid opus ſit admonitu: hinc alio atque alio, obſervans quid agant liberi, quid uxor, ſolicitus ut omnia ſint in officio. Hæ mihi ſunt ſtationes Romanæ. *Og.* At iſta pro te curaret divus Jacobus. *Me.* Ut ipſe curem iſta, præcipiunt ſacræ litteræ; ut divis committam, nuſquam legi præceptum. [1]

ΙΧΘΥΟΦΑΓΙΑ. [2]

Lanio, Salsamentarius.

La. Dic mihi, inſulſiſſime Salſamentarie; nondum emiſti reſtim? *Sa.* Reſtim, Lanio? *La.* Ita,

1 Quid ſenſerit de ſupplicatione divorum, itemque de ſcripturæ auctoritate & perfectione, qui talia peremptorie ſuis confabulatoribus ſuggerit, judices attente lector. 2 *Piſcium eſus.* hic mihi veluti vice argumenti obſervandum exiſtimo præſertim, quod quamquam plurima hic intricata reperias, tria tamen in hocce colloquio pertractari. Primo, Jus eorum qui ſunt in auctoritate, injungendi imo vel ſanciendi obſervationem quorumdam externorum & ceremonialium, quæ a Deo in ſcripturis neque præcipiuntur neque prohibentur. Secundo, Obligationem, ſeu neceſſitatem qua ex officio & conſcientia tenentur privati Chriſtiani, ſe ſe ejuſmodi injunctionibus & ſanctionibus conformes dare. Tertio, Tandem prava hominum judicia, quibus obſervationem externorum ejuſmodi veræ ſanctimoniæ anteponunt, graviuſque ferunt obſervationem horum externorum negligi, quam obſervationem eſſentialium & neceſſariorum officiorum Chriſtianiſmi. Nunc, ut a facilioribus incipiam, quod attinet hoc ultimum, mihi perſuaſum habeo, omnia quæ in hoc colloquio ſuper ea re dicta ſunt, ab omnibus Proteſtantibus, promiſcue, & ſine ulla exceptione comprobatum iri, ſiquidem ſint indubitatæ veritatis in ſe, & principiis omnium proteſtantium congruentiſſima, at non ita ſe res habet forſan de duobus prioribus, ea enim æque late non extendunt Proteſtantes omnes, neque inter ſe, neque cum ipſo Eraſmo: cautus Eraſmus inſuper ſententiam plane non aperuit ſuam ſuper his, ut pote tantiſper periculoſis, hinc ſub alienis perſonis loquutus eſt, hinc animi & colloquendi gratia dicta ſunt quædam, hinc utramvis perſonam auctori tribuas, ſub neutra vides plane Pontificium vel Proteſtantem, vel certo divinare potes, quid abſolute & præciſe ſenſerit auctor, ſive ſic lubitum, propter cauſas ſibi bene notas, ſive quod ita in ambiguo eſſet, ſuper his, ut non poſſet melius & planius, utcunque ſit, duo dicam, quæ quamvis non auſim affirmare, ab omnibus comprobatum iri, credam tamen ab omnibus comprobari debere; nempe; quod quemadmodum non decet privatos Chriſtianos ſub pretextu libertatis Evangelicæ, contemnere

tic,o.

La. Ita, reſtim. *Sa.* Cui tandem rei? *La.* Cui, niſi ſuſpendio? *Sa.* Emant alii; me nondum uſque adeo tædet hujus vitæ. *La.* At brevi tædebit. *Sa.* In vatem ipſum iſta vertat Deus aliquis potius. Sed quid eſt mali? *La.* Si neſcis, dicam. Inſtat tibi tuiſque plane Saguntina, [1] quod ajunt, fames, ut res prorſus ſit vobis ad laqueum [2] reditura. *Sa.* Bona verba, Lanio. Iſta ſint hoſtibus noſtris. Unde nobis ex Lanio repente prodiiſti Pythius [3] quiſpiam, ut divines tantam calamitatem? *La.* Non eſt divinatio; ne tibi blandiaris; res ipſa adeſt in foribus. [4] *Sa.* Enecas: ede rem, ſi quid habes. *La.* Edam tuo magno malo. A Romano ſenatu venit edictum, ut poſthac liberum ſit cuique veſci quibus velit. Quid igitur tibi tuoque ordini reſtat, niſi Bulimia cum putribus ſalſamentis? *Sa.* Per me quidem vel limacibus, vel urticis veſcatur, qui volet. At num interdictum eſt cuiquam ne veſcatur piſcibus? *La.* Non, ſed data poteſtas veſcendi carnibus, quibus fuerit collibitum. *Sa.* Sive vana prædices, tu potius dignus es ſuſpendio: ſive vera, tibi potius parandus funis. Nam mihi poſthac ſpero quæſtum uberiorem. *La.* Imo proventum uberrimum, ſed eſuritionis uſque ad ſaturitatem: aut, ſi mavis audire lætiora, poſthac longe mundius vives, neque, quod ſoles, cubito [5] naſum emunges pituitoſum, & ſcabie fruticantem. *Sa.* Ohe, venimus ad ſummum [6] cæcus convicia jacit in luſcum: [7] quaſi

tioſos eſſe, & ſine reſpectu ad pacem & ordinem, indifferentibus per ſe, obſtinate refragari; ita non decet quoque eos qui ſunt in auctoritate neceſſariorum numerum augere, & pro lubitu indifferentia tanquam neceſſaria, vel tanquam maxime utilia urgere, non habita ratione, vel libertatis Evangelicæ, vel infirmitatis conſcientiæ eorum qui ſub ipſis, totum uno verbo ad hæc duo reducitur quæ in Scripturis Evangelicis paſſim, *Libertatem ſuis acquiſivit Chriſtus, ſed eorum mos non eſt contentioſos eſſe, & in nullis pacem turbare.* Porro ſi quis ægre ferat, quod de talibus Lanionem & Salſamentarium loquentes Eraſmus exhibuerit nobis, conſulat tractatum de Colloquiorum utilitate, & recordetur Horatium, Lib. II. Sat. VII. non admodum abſimile feciſſe.

1 *Intolerabilis*, hinc quod urbs Hiſpaniæ Saguntum a Carthaginienſibus obſeſſa olim, ad horrendam famem redacta ſit. 2 *i. e.* Tam miſera fiet ſors veſtra, ut mortem oppetatis, quam vobis laqueo conſciſcere cogemini. 3 *Propheta*, hinc quod Apollo, qui propter interemptum Pythonem ſerpentem Pythius vocabatur, futura prædiceret. 4 *i. e.* Inſtat, adeſt, ſic & loquimur lingua vernacula. 5 *With thy ſleeve.* 6 Scil. Malum rerum ſtatum. 7 Proverbium fere-

vero quidquam apud laniones purius ſit ea parte corporis, quæ dicitur ſemper lotione ſuperior. Utinam verum eſſet quod annuncias; at vereor, ne me conjicias in falſum gaudium. *La.* Tibi quidem nimium vera nuncio. Sed unde tibi quæſtum promittis uberiorem? *Sa.* Quoniam eo video recidiſſe mores hominum, ut quod vetitum ſit, impotentius appetant. *La.* Quid tum poſtea? *Sa.* Quia plures abſtinebunt ab eſu carnium, ubi permiſſa eſt veſcendi poteſtas, nec ullum erit lautum convivium abſque piſcibus, quemadmodum apud priſcos [1] fieri conſuevit. Itaque carnium eſum permiſſum gaudeo; utinam & piſcium eſus eſſet interdictus! avidius his veſcerentur homines. *La.* Pium me hercule votum. *Sa.* Hoc optarem, ſi, quod tu facis, nihil aliud ſpectarem quam pecuniæ lucrum, cujus amore tu craſſam iſtam & carnivoram animam diis manibus [2] devoviſti. *La.* Salſus [3] es totus, cum inſulſa ſit oratio. *Sa.* Quæ ratio commovit Romanos, [4] ut tot ſæculis obſervatam legem carnariam [5] relaxarint? *La.* Nimirum hoc ipſa res jam dudum illis perſuaſit. Reputant id quod eſt, per ſalſamentarios inquinari civitatem, inficì terram, flumina, aërem, & ignem, & ſi quod aliud eſt elementum: corrumpi corpora mortalium: ex piſcium enim eſu corpus impleri putribus humoribus: hinc febres, tabes, podagræ, epilepſes, lepræ, & quid non malorum? *Sa.* Dic igitur mihi, Hippocrates, [6] cur in civitatibus bene inſtitutis, vetitum eſt, intra mœnia mactare tauros ac ſues? Rectius etiam conſuleretur ſaluti civium, ſi nec pecudes jugularentur. Cur laniis deſcribitur certus locus; ne ſi paſſim vivant, totam urbem reddant peſtilentem? An eſt ullum fœtoris genus corrupto animantium cruore ſanieque peſtilentius? *La.* Aromata mera ſunt, ſi ad piſcium putorem conferas. *Sa.* Tibi quidem, opinor, aromata mera ſunt: at non idem viſum magiſtratibus,

1 Mos non abolitus eſt. 2 *Morti*, ſi ſenſu Latino accipias, qui enim apud eos morti ſe devovebant, qualicunque de cauſa, diis manibus ſe vovere dicebantur: *damnationi*, ſi ſenſu magis apud Chriſtianos vulgato. 3 *i. e.* Aſperus, pungens ſicut ſal. 4 *Pontificios.* 5 Quæ carnium eſum prohibet. 6 *Medice*, Hypocrates enim medicorum princeps, at titulus irriſorie datur, quoniam minime decet lanionem, ſe gerere medicum.

ɔus, qui vos urbe ſubmovent. Porro quam ſuaviter ɔleant veſtræ iſtæ lanienæ, declarant ii, qui naribus ɔbturatis prætereunt : declarant vulgo, qui malunt ɲabere vicinos decem lenones, quam unum lanionem. *La.* At vobis ad abluenda putria ſalſamenta, nec la-:us, nec amnes toti ſufficiunt : vereque, quod dici ſo-et, inaniter aquam [1] conſumitis. Semper enim piſ-:is piſcem olet, etiamſi unguentis [2] oblinas. Quid autem mirum, mortuos ſic olere; cum plerique vivi, mox ut capti ſunt, oleant ? Carnes muria conditæ ſervantur multos in annos, adeo non putentes, ut aromaticum quiddam redoleant. Rurſus vulgari ſale conditæ, durant abſque fœtore. Duratæ fumo ventove nihil moleſti odoris contrahunt. Hæc omnia ſi pariter adhibeas piſci, nihil aliud quam piſcem olebit. Vel hinc conjice, nullum eſſe putorem cum piſcium fœtore conferendum; quod ab his putreſit etiam ipſe ſal, in hoc à natura datus, ut à rebus arceat putrefactionem, dum genuina vi claudit conſtringitque, ſimul & excludens quod extrinſecus noxam afferre poſſit, & humores intus, unde putrefactio poterat oriri, deſiccans: in ſolis piſcibus ſal non eſt ſal. Noſtras ædes fortaſſis aliquis delicatior præteriens, obturat nares; at nemo ſuſtinet in cymba ſedere, in qua veſtra ſunt ſalſamenta. Viatori ſi quando occurrunt plauſtra onuſta ſalſamentis, quæ ibi fuga ? quæ narium obturatio ? quæ ſputa ? quæ excreatio ? Et ſi qua fieri poſſit, ut ſalſamenta pura in urbem advehe-rentur, quemadmodum nos mactatorum boum carnes apportamus, lex non dormiret : [3] nunc quid facias iis, quæ putria ſunt etiam cum comeduntur ? Et tamen quoties vidimus ab Agoranomis damnatas merces veſtras conjici in flumen, vobis indicta mulcta ?

1 Qua hic ſignificatur quoque tempus, hinc quod in antiquorum Clepſydris, quibus tempus menſurabatur, non contineretur arena, ſed aqua, proindeque veluti proverbio dicebatur, aquam (pro *tempus*) conſumere vel perdere, ſicque, quod dicit Lanio, dupliciter verum eſt. 2 *Aromatibus.* 3 *i. e.* Secundum Legem, (quæ valet in plurimis Germaniæ præſertim civitatibus) proſpiceretur à magiſtratu, ne diu ſervaretis veſtra Salſamenta, quæ cito putria ſunt, & ſic apportare civitatibus magnum malum. Porro locutio ex Juvenale, Sat. II. *Ubi nunc lex Julia ? dormis.* Lex autem dormit, cum negligitur ejus obſervatio, vel etiam uſus & finis præcipitur.

ta? Id vero ſæpius etiam fieret, niſi illi corrupti per vos, magis ſpectarent privatum commodum, quam publicam ſalutem. Nec hac tantum parte noceris reipublicæ, ſed impia conſpiratione vetatis, ne aliunde piſces recentiores advehantur in civitatem. *Sa.* Quaſi vero nullus unquam viderit mulcta percuſſum lanionem, quod porcum inſincerum, & linguæ maculis lepræ vitium profitentem vendiderit, aut quod ovem aquis cœnove ſuffocatam, aut alioqui verminantes armos;ac lotione & circumlito recenti cruore vitium diſſimularit. *La.* Atqui nullum ex nobis tale exſtat exemplum, quale nuper ex vobis: ex unica anguilla cruſto panis incocta, periere novem convivæ. Talibus obſoniis vos inſtruitis menſas civium. *Sa.* Caſum narras, qui nemini vitari poſſit, ſi fortuna velit. At vobis pene quotidianum eſt pro cuniculis altiles feles vendere; pro leporibus canes, ſi per auriculas & pedes hirſutos liceret. Quid autem commemorem artocrea [1] ex humanis carnibus confecta? *La.* Tu quod in me damnabas, caſus & hominum vitia mihi opprobras; tueantur iſta qui committunt: ego quæſtum cum quæſtu confero. Alioqui damnentur & olitores, quod interdum imprudentes pro cauſe vendant cicutam, aut aconitum: damnentur & pharmacopolæ, quod interdum pro remediis, porrigunt venena. Nulla eſt ars tam inculpata, quin iſthæc incidant mala. Vos cum omnes officii numeros [2] impleveritis, venenum eſt quod venditis. Si torpedinem, ſi hydrum, ſi leporem marinum retibus admixtum cum cæteris venderetis, caſus eſſet, non crimen: nec magis imputari poterat vobis, quam medico, qui nonnunquam occidit ægrum, quem curat. Ferri poterat hoc malum, ſi menſibus dumtaxat hibernis extruderetis veſtra purulenta; rigor temporis mitigaret peſtilentiam. Nunc æſtatis incendio putrem additis materiam; autumnum, per ſe nocentem, redditis nocentiorem. Cumque jam ſe renovat annus, & humores conditi ſeſe rurſus proferunt, non abſque corporum periculo, ibi vos totos menſes

1 Idem quod *Artocrea*, quod reperies in dictionario. 2 I. e. Totum quod a vobis poſſit requiri.

menſes duos [1] tyrannidem occupatis, & anni renaſcentis infantiam, [2] accerſito ſenio vitiatis. Cumque hoc meditetur natura, ut corpora ſuccis inſalubribus repurgata, novis ſuccis repubeſcant, vos ingeritis meros putores, meraſque ſanies; &, ſi quid eſt in corporibus vitii, augetis, malum malo adjicientes, & bonos inſuper corporis ſuccos corrumpentes. Tolerari poterat hoc quoque, ſi tantum corpora vitiaretis: nunc quoniam ex ciborum differentiis vitiantur animorum organa, fit, ut ipſi vitientur animi. Tales fere videas homines iſtos piſculentos, [3] quales ſunt ipſi piſces: pallent, olent, ſtupent, muti ſunt.*[4] *Sa.* O novum Thaletem [5]! Quid igitur ſapiunt qui betis victitant? nimirum quantum ipſe betæ? Quid ſapiunt qui boves, & oves, & capras devorant? nimirum quod boves, oves, & capræ? Vos hœdos pro deliciis venditis, & tamen hoc animal, ut eſt morbo comitiali obnoxium, ita gignit eundem morbum in his qui gaudent eſu carnium. An non præſtabat ſalſamentis placare latrantam ſtomachum? *La.* Quaſi ſolum hoc mentiti ſint rerum naturalium ſcriptores. Et ſi maxime verum ſit, quod narrant; corporibus morbo obnoxiis, ſæpe quæ per ſe optima ſunt, peſſima ſunt: Hecticis ac phthiſicis vendimus hœdos, non vertiginoſis. [6] *Sa.* Si piſcium eſus tantam perniciem adfert rebus mortalium, cur nobis præſulum ac principum ſententia licet toto anno noſtras merces divendere, vobis bonam anni partem indictæ ſunt feriæ? [7] *La.* Iſtuc quid mea refert? Fortaſſis hoc procuratum eſt à malis medicis, quo quæſtus ipſis eſſet uberior. *Sa.* Quos malos medicos mihi commemoras, cum nulli ſint piſcibus hoſtes æque capitales? *La.* Ne quid erres, bone, non faciunt hoc ſtudio veſtri, nec amore piſcium, cum ab his nulli religioſius

S 5 abſti-

---

1 Siquidem quadrageſima, ſeu *Lent-time*, tantum durat fere, in qua piſces plurimum in uſu. 2 In vere enim quadrageſima. 3 *Qui piſcibus veſcuntur.* 4 Paruumper amplificata hæc ut licent. 5 *Philoſophum, ſapientem*, vidiſti enim jam Thaletem fuiſſe græcorum ſapientum primum. 6 Siquidem hædi vertigini obnoxii feruntur, atque hinc eorum carnes vertiginoſis noxiæ vulgo creduntur. 7 Quoniam per quadrageſimam, & dies jejunii ab Eccleſia Romana indictas, quæ plurimæ ſunt, carnes vendere non licet, niſi his Lanionibus qui Privilegium emerunt.

abſtineant: ſuum agunt negotium. Quo plures tuſſiunt, languent, ægrotant, hoc illis annona [1] benignior eſt. *Sa.* Medicis heic non patrocinabor; ipſi ſuam vicem ulciſcentur, ſi quando in caſſes illorum incideris. Mihi pro mea cauſſa ſufficit veterum ſanctimonia vitæ, probatiſſimorum auctoritas, epiſcoporum majeſtas, publica Chriſtianarum gentium conſuetudo; quos omnes ſi damnabis inſaniæ, malo cum illis inſanire, quam cum laniis eſſe ſobrius. *La.* Tu recuſas patronus eſſe medicis; ego nolim eſſe criminator aut cenſor veterum, publicæve conſuetudinis. Iſta venerari ſoleo, non inceſſere. *Sa.* Iſto quidem nomine cautus es verius, quam pius lanio; niſi te prorſus non novi. *La.* Meo judicio ſapiunt, qui cavent, ne quid habeant rei cum his, qui fulmen [2] habent in manibus. Attamen quid ex meis Bibliis, quæ populari lingua verſa nonnunquam lego, ſentiam, non tacebo. *Sa.* Ut nunc fies ex lanione Theologus! *La.* Arbitror primos illos homines [3] ſimul atque ex uda argilla prodierunt, fuiſſe corpore ſalubri ac ſucculento. Id declarat illorum vivacitas. Deinde Paradiſum [4] fuiſſe locum multo commodiſſimum ſitu, cœloque ſaluberrimo. Tali loco talia corpora, vel aëris hauſtu, herbarum arborum ac florum undique aſpirantium fragrantia, citra cibum [5] ullum potuiſſe vivere: præſertim cum ultro citra ſudorem hominis affatim tellus effunderet omnia, nec morbus eſſet ullus, nec ſenium. Cultus enim talis horti voluptas erat verius, quam labor. *Sa.* Adhuc veriſimilia prædicas. *La.* Ex tam vario horti feraciſſimi proventu, nihil interdictum eſt præter unicam arborem. *Sa.* Veriſſimum eſt. *La.* Idque non ob aliud, niſi ut per obedientiam agnoſcerent dominum & conditorem ſuum. *Sa.* Recte. *La.* Quin & illud arbitror, recentem terram omnia progenuiſſe feliciora, melioriſque ſucci, quam nunc gignit ſeneſcens ac propemodum effœta. *Sa.* Eſto. *La.* Idque præcipue in Paradiſo. *Sa.* Haud diſſimile veri. *La.* Illic igitur veſci, voluptatis erat,

---

1 *Lucrum.* 2 *Papis*, nempe, qui Ichthuophagiam ſanciverunt. 3 *Adamum & Evam*, & qui ex his immediate procreati ſunt ante diluvium. 4 *Hortum Eden*, ubi Adam collocatus. 5 Pluſquam dubium hoc.

erat, non neceſſitatis. [1] *Sa.* Audivi. *La.* Et abſtinere à laniandis animantibus, humanitas erat, non ſanctitas. *Sa.* Neſcio. Animantium eſum à diluvio permiſſum lego, prius interdictum non lego. [2] Quorſum autem attinebat permittere, ſi jam permiſſus erat? [3] *La.* Quare non veſcimur ranis? [4] Non quia vetitæ, ſed quoniam abhorremus. Quî ſcis, an Deus illic admonuerit, quem cibum requireret humana fragilitas, non quem permitteret? *Sa.* Non ſum hariolus. *La.* Atqui in ipſo ſtatim conditi hominis initio legimus; *Dominemini piſcibus maris, & volatilibus cœli, & univerſis animalibus quæ moventur ſuper terram.* [5] Quis uſus dominii, ſi veſci non licet? *Sa.* O crudelem herum! Itane devoras ſervos & ancillas, tuos liberos & uxorem? Quin eadem opera veſceris matula [6] tua, cujus dominus es? *La.* Sed audi viciſſim, inſulſe ſalſamentarie: E cæteris uſus eſt, nec eſt inane dominii nomen. Equus vehit me tergo, camelus geſtat ſarcinas: è piſcibus vero quis uſus, niſi veſcaris? *Sa.* Quaſi vero non ſint innumera ex piſcibus remedia. Deinde multa ſunt in hoc tantum condita, ut delectent hominem contemplantem, & in conditoris admirationem rapiant. Forte non credes delphinos [7] hominem tergo vehere. Denique ſunt piſces, qui nobis prædicant imminere tempeſtatem, velut echinus. [8] An non talem ſervum optares domi tuæ? *La.* Verum ut hoc largiamur, ante diluvium non fuiſſe fas veſci cibis, præterquam terræ frugibus; nihil magni erat abſtinere ab iis quæ non requirebat corporis neceſſitas, & habebant laniandi crudelitatem: illud fateris, animantium eſum initio permiſſum ob humanorum corporum imbecillitatem. Frigus induxerat diluvium: & hodie

vi-

1 Non minus dubium hoc quoque. 2 Vera hæc, & conſulas geneſis primæ capita. 3 Quæſtio non incongrua. 4 Femoribus earum veſci non verentur Galli, fatendumque, ea neque inſalubria, neque ingrata palato, ſi bene condiantur. 5 Gen. I. 6 Licet loquatur Salſamentarius, æque bene, ſi non melius, potuiſſet aliud quid nominare. 7 Vidiſti jam de Arione fabulam. 8 Eſt recepta opinio; piſcis hic autem eſt piſcis marinus, & dicitur imminente tempeſtate, profundum maris petere, ibique arenam verrere, qua onuſtus quantum poteſt, ad maris ſuperficiem aſcendit, ubi ſe in gyrum volvens, & arena ſe exonerans, aquas mire fœdat.

videmus in regionibus frigidis naſci homines cæteris edaciores: ac terræ proventum vel extinxerat, vel corruperat inundatio. *Sa.* Eſto. *La.* Et tamen à diluvio præteriebant annum ducentiſſimum. *Sa.* Credo. *La.* Cur igitur Deus, quod illis robuſtis citra exceptionem permiſit, poſt imbecillioribus ævique contractioris,adſtrinxit ad certa animantium genera, quemadmodum præcepit Moſes? *Sa.* Quaſi meum ſit eorum quæ Deus gerit, rationem reddere! Arbitror tamen hoc tum feciſſe Deum, quod ſolent heri, qui contrahunt indulgentiam in ſervos, ubi vident illos abuti lenitate dominorum. Sic equo plus ſatis ferocienti ſubducimus fabas & avenam, parcoque fœno paſcimus, frenoque & calcaribus aſperioribus ſubigimus. Excuſſerat hominum genus omnem reverentiam, in tantamque licentiam ſeſe effuderat,quaſi nullus omnino Deus eſſet. Hic inventi ſunt legis cancelli, cæremoniarum repagula, minarum ac præceptorum frena, quo vel ſic reſipiſcerent. *La.* Quin igitur manent hodie legis illius repagula? *Sa.* Quia ſublata eſt carnalis ſervitutis aſperitas, poſteaquam per Evangelium adoptati ſumus in filios Dei: detractum eſt præceptis, ubi contigit uberior gratia. *La.* Cum Deus appellet ſuum teſtamentum ſempiternum, [1] cumque Chriſtus negarit ſe ſolvere legem, ſed conſummare; [2] qua fiducia poſteriores auſi ſunt bonam legis partem abrogare? *Sa.* Gentibus ea lex data non erat; & ideo viſum eſt Apoſtolis, eas non onerare circumciſionis moleſtia, ne, quod Judæi faciunt & hodie, in corporalibus obſervationibus conſtituerent ſalutis ſpem potius, quam in fiducia & caritate erga Deum. *La.* Omitto gentes. Quæ ſcriptura manifeſte docet, Judæos ſi profeſſionem Evangelicam fuerint amplexi, manumiſſos eſſe à Moſaicæ legis ſervitute? *Sa.* Quoniam id fore prædictum erat à prophetis, qui promittunt teſtamentum novum, & cor novum, inducuntque Deum abominantem, feſtos Judæorum dies, averſantem illorum victimas, deteſtantem jejunia;

1 In plurimis ſane locis librorum veteris fœderis, ſed iſtuc nihil niſi longam durationem denotat. 2 Matt. V. *i. e.* Si non latius eam extendere, ſaltem ſummam ejus perfectionem veluti enucleare.

nia; rejicientem donaria, [1] deſiderantem populum circumciſo corde. Confirmavit illorum promiſſa Dominus ipſe, qui porrigens diſcipulis corpus & ſanguinem ſuum, [2] appellat teſtamentum novum. Si nihil aboletur de veteri, cur hoc dicitur novum? Ciborum Judaicum delectum, non exemplo [3] quidem, ſed ſententia ſua abrogavit Dominus, cum negat hominem inquinari cibis qui mittuntur in ſtomachum, [4] & per ſeceſſum repurgantur. Docet idem Petrum [5] conſpecta viſione; imo Petrus ipſe cum Paulo cæteriſque veſcens cibis communibus, à quibus lex præceperat temperari. Agit hoc ubique Paulus in ſuis epiſtolis; nec dubitatur, quin quod hodie ſequitur populus Chriſtianus, ab Apoſtolis veluti per manus traditum ad nos denique pervenerit. Itaque, non tam manumiſſi ſunt Judæi, quam à legis ſuperſtitione, velut à lacte conſueto quidem & familiari, ſed jam intempeſtivo, depulſi. Neque lex abrogata eſt, ſed ea pars juſſa eſt cedere, quæ jam erat otioſa. Frondes & flores pollicentur fructum exoriturum: is ubi gravat arborem, nemo flores deſiderat. Neque quiſquam deplorat periiſſe filii ſui pueritiam, ubi jam ad ætatem maturam pervenit. Neque quiſquam requirit lucernas & funalia, ubi ſe terris deprompſit ſol. Nec habet quod quæratur pædagogus, ſi filius jam puber ſuam libertatem ſibi vendicat, ac pædagogum in ſua viciſſim habet poteſtate. Pignus deſinit eſſe pignus, ubi promiſſa ſunt exhibita. Sponſa priuſquam deducatur ad ſponſum, epiſtoliis ab illo miſſis

1 Hæc a Deo quidem in plurimis veteris teſtamenti locis declarata comparate plerumque intelliguntur, at concludas tamen, Deum de his externis non curaſſe, niſi cum circumciſione cordis. 2 Hic duo falſa ſupponi videntur a Salſamentario. Primum, Dici in Evangeliis, quod Chriſtus porrexerit diſcipulis corpus & ſanguinem, falſum hoc; dicitur enim ſimpliciter, quod Chriſtus porrexit panem, quem vocavit corpus, vinum, quod vocavit ſanguinem. Secundum, Sanguinem vocatum eſſe a Chriſto teſtamentum novum, falſum hoc rurſus: etenim non ſanguinem, ſed calicem vocavit Chriſtus novum teſtamentum, in ſuo ſcil. ſanguine: dixit enim, *hic calix eſt novum teſtamentum in meo ſanguine*; quod idem eſt ac ſi dixiſſet, hic calix eſt calix novi teſtamenti, quod ſanguine meo ſancietur: cui perfecte congruit quod habetur Matt. XXVI. *Bibite ex eo omnes, hoc enim eſt ſanguis meus, ſanguis novi teſtamenti, effuſus plurimorum gratia in remiſſionem peccatorum*, 3 Siquidem quoad vixit, legi ſe conformem dedit. 4 Mat. XV. 5 Act. X.

miſſis ſeſe conſolatur; exoſculatur munuſcula ab illo venientia, picturas illum referentes amplectitur: cæterum ubi jam ipſius ſponſi data eſt copia, præ hujus amore negligit illa prius adamata. At Judæi primum ægre divellebantur à conſuetis, velut ſi puer aſſuetus lacti, jam grandis mammam inclamet, cibum ſolidum faſtidiens. Itaque propemodum vi depulſi ſunt ab illis vel figuris, vel umbris, vel temporariis ſolatiis, quo ſe jam totos convertant in eum, quem lex illa promiſerat & adumbrarat. *La.* Quis exſpectarat tantum Theologiæ à ſalſamentario? [1] *Sa.* Soleo piſculentum commeatum ſuppeditare noſtræ civitatis Dominicano collegio: itaque fit, ut illi frequenter prandeant apud me, ego nonnunquam apud illos. Ex eorum conflictationibus hæc decerpſi. *La.* Næ tu dignus es, qui ex ſalſamentario fias piſcium recentium venditor. Verum illud expedi: Si Judæus eſſes, (neque mihi ſatis liquet an ſis) & immineret ex fame certum vitæ periculum, veſceris carne ſuilla, an mortem præoptares? *Sa.* Quid facturus eſſem, ſcio: quid mihi faciendum eſſet, nondum intelligo. *La.* Deus utrunque vetuit, non occides, & non veſceris carne ſuilla. In tali caſu, utrum præceptum utri par eſt cedere? *Sa.* Primum non conſtat, an hoc animo Deus vetuerit veſci ſuilla, ut mortem vellet oppeti potius, quam eſu vitæ conſuli. Nam ipſe Dominus excuſat [2] David, qui contra Legis præceptum [3] comederit ſacros panes. Et in exſilio Babylonico multa non obſervata ſunt à Judæis, quæ Lex præſcripſerat. Proinde cenſerem eam legem, quam ipſa quoque natura tulit, eoque perpetua eſt & inviolabilis, debere potiorem haberi ea, quæ neque ſemper fuit, & poſt erat abroganda. *La.* Cur igitur laudati ſunt fratres Macchabæi, [4] qui maluerunt duris cruciatibus exanimari, quam carnem guſtare ſuis? *Sa.* Opinor, quoniam hic eſus à lege præſcriptus complectebatur totius patriæ legis abnegationem; quemadmodum circumciſio, quam Judæi

1 Nec crederem ego poſſibile, niſi ſcirem, ab alio ſuggeſtum.
2 Matt. XII. 3 Exod. XXIX. 4 1 Macc. VII.

Judæi gentibus obtrudere conabantur, continebat totius legis profeſſionem, non aliter quam arrha data ad univerſum contractum præſtandum obligat. *La.* Itaque ſi craſſior illa Legis pars poſt exortam Evangelii lucem recte ſublata eſt, quo conſilio nunc videmus vel eadem, vel his graviora revocari, [1] præſertim cum Dominus jugum ſuum appellet ſuave [2,] & Petrus in Actis Apoſtolorum, Judæorum Legem appellet duram, quam nec ipſi ferre potuerint, nec patres ipſorum [3]? Sublata eſt circumciſio, ſed ſucceſſit baptiſmus, duriore prope dixerim conditione. Illa differebatur in octavum diem, & ſi quis interim caſus intercepiſſet puerum, votum circumciſionis pro circumciſione imputabatur: nos pueros vixdum a latebris uteri materni egreſſos, in frigidam aquam, quæque diu in alveo ſaxeo conſtitit, non enim dicam, computruit, totos immergimus, [4] & ſi vel primo die, atque adeo in ipſo partus oſtio perierit, nulla parentum aut amicorum culpa, deditur miſer æternæ damnationi. [5] *Sa.* Sic ajunt. *La.* Sublatum eſt ſabbatum; imo non ſublatum eſt, ſed tranſlatum in diem dominicum. [6] Quid refert? Paucorum dierum jejunia indixit Lex Moſaica; nos [7] illis quantum addidimus numerum? In delectu ciborum quanto liberiores Judæi nobis; quibus licebat vel totum annum veſci ovibus, capis, perdicibus & hœdis? Illis nullum veſtis genus erat interdictum, præter eam quæ eſſet lana linoque contexta. [8] Nunc præter tot veſtium præſcriptas, & interdictas formas & colores, acceſſit capitis raſura, eaque varia: [9] ne commemorem interim confeſſionis

1 Nimis verum forſan hoc, in communione papiſtica. 2 Matt. XI. 3 Act. IX. 4 Immerſio quidem primævæ eſt inſtitutionis, quam in frigidis hiſce regionibus non magis obſervant pontificii quam nos, & propter eandem rationem, periculum ſcil. cui tunc exponeremus infantium vitam, ablutio ergo immerſionis vicem obtinuit apud nos, & perſuaſum habemus gratam & acceptam Deo & Chriſto fore, ſiquidem toti baptiſmi ſcopo reſpondeat, nihilque in nobis pervicaciæ, & ſpiritus oppoſitionis mandatis & auctoritati Chriſti. 5 Videant qui ſic judicant, iſtac nihil ad nos, reſpicit tantum crudeliſſimam chriſtianorum omnium ſocietatem. 6 Scrupuloſa ſcil. & rigida minutorum obſervatione excepta: itemque relaxatio amplior eſt in caſibus officiorum caritatis. 7 Pontificii ſcil. & plurima ſequentium iis ſolis aſcribi poſſunt. 8 Deut. XXII. 9 Hæc ad monachos & pontificios ſacerdotes.

feſſionis onus, [1] & conſtitutionum humanarum ſarcinas, decimationes non ſimplices, adſtrictum arctioribus vinculis matrimonium, [2] novas affinitatis leges, [3] aliaque permulta, quæ faciunt, ut hac parte non paullo commodior videatur fuiſſe Judæorum, quam noſtra conditio. *Sa.* Erras tota via, Lanio: Chriſti jugum non æſtimatur ad iſtam regulam, quam imaginaris. Pluribus adſtringitur Chriſtianus & adſtringitur ad difficiliora, denique ad pœnam graviorem: ſed his adjuncta copioſior vis fidei & caritatis, facit ea ſuavia, quæ natura ſunt graviſſima. [4] *La.* Atqui cum olim Spiritus, ſpecie linguarum ignearum e cœlo delapſus, copioſiſſimo dono fidei & caritatis locupletarit credentium pectora, cur detractum eſt legis onus, velut imbecillibus ac ſub iniqua ſarcina periclitantibus? Cur Petrus jam afflatus Spiritu, vocat onus intolerabile? *Sa.* Detractum eſt ex parte, ne Judaiſmus, ut cœperat, obrueret Evangelii gloriam, & ne Legis odio, gentes alienarentur a Chriſto; inter quas erant infirmi plurimi, quibus inſtabat duplex periculum: alterum, ne crederent, ſine legis obſervatione neminem poſſe ſalutem conſequi: alterum, ne potius haberent in paganiſmo manere, quam Moſaicæ legis jugum accipere. Horum imbecilles animos oportebat velut eſca quadam libertatis allicere. Rurſus quo mederentur illis, qui negabant ex Evangelii profeſſione ſalutis eſſe ſpem, citra legis obſervationem; circumciſionem, ſabbatiſmos, delectus ciborum, aliaque id genus aut prorſus ſuſtulerunt, aut in aliud verterunt. Porro quod Petrus negat ſe Legis onus portare potuiſſe, non eſt referendum ad eam perſonam, quam tum gerebat, cum illi jam nihil eſſet intolerabile, ſed ad craſſos & infimos Judæos, qui non ſine tædio arrodebant hordei tunicam,

1 Onus eſt Papiſticum, quod multis non videtur onus. 2 Hoc Chriſti, at Societati, & veræ ſanctimoniæ utile. 3 Quibus, cum affinibus in certo gradu a lege divina non prohibito, nobis matrimonio jungi non licet: hoc nihil ad nos, a Papis ſancitum eſt, qui norunt bene ſuos fines, ſed ne timeas, lector, per pecuniam tibi licebit, vel cum affinibus in gradu prohibito conjungi: Imo & quando lubebit, a bene junctis disjungi.

cam, [1] nondum guſtata ſpiritus medulla. *La.* Satis tu quidem craſſe diſſeris. Atqui mihi videtur & hodie non minus eſſe cauſſarum, cur obſervationes iſtæ carnales hactenus tolli debeant, ut arbitrariæ ſint, non obligatoriæ. *Sa.* Quî ſic ? *La.* Nuper in linteo [2] quodam ampliſſimo vidi totum orbem depictum : illic didici quantula eſſet mundi portio, Chriſti religionem pure ſincereque profitens : nimirum Europæ particula vergens ad Occidentem : rurſus altera, vergens ad Septemtrionem : tertia tendens, ſed procul, ad Meridiem : ad Orientem vergentis quartæ poſtrema videbatur Polonia. [3] Reliquus orbis aut Barbaros habet, non ita multum à brutis animantibus differentes, aut ſchiſmaticos, aut hæreticos, aut utrumque. *Sa.* At non vidiſti totum illud litus Auſtrinum, & ſparſas inſulas Chriſtianis inſignibus notatas ? [4] *La.* Vidi ; didicique illinc avectas prædas ; Chriſtianiſmum inductum non audivi. [5] Cum igitur tam ampla ſit meſſis, videtur hoc eſſe conſultiſſimum ad religionem Chriſtianam propagandam ; quemadmodum Apoſtoli ſuſtulerunt onus legis Moſaicæ, ne gentes reſilirent : ita nunc ad illiciendos etiam imbecilles, tolli quarundam rerum obligationes, ſine quibus initio ſervatus eſt orbis, & nunc ſervari poſſet, modo adſit fides & charitas Evangelica. Rurſus audio videoque plurimos eſſe, qui in locis, veſtibus, cibis, jejuniis, geſticulationibus, cantibus, ſummam pietatis conſtituunt ; & ex his proximum judicant, contra præceptum Evangelicum. [6] Unde ſit, ut cum omnia referantur ad fidem & charitatem, harum rerum ſuperſtitione extinguatur utrumque. Procul enim abeſt à fide Evangelica, qui fidit hujuſmodi factis, & procul abeſt à charitate Chriſtiana, qui ob potum aut cibum, quo recte quis uti poteſt, exaſperat fratrem, pro cujus libertate mortuus eſt Chriſtus. Quam amarulentas contentiones videmus inter Chriſtianos ?

1 *i. e.* Occupabantur in ceremonialibus & externis, quæ, veræ pietatis reſpectu, ſunt veluti tunica in hordeo. 2 *Tabula geographica ex linteo.* 3 Muſcoviam enim quæ magis ad orientem, reputat ſchiſmaticam & barbaram. 4 Americam intelligit, a paucis tunc annis detectam. 5 At inductus eſt poſtea, ſed quis ſit deſinito nolim. 6 Videant ſibi conſcii, hæc nihil ad nos.

tianos? quam inimicas calumnias ex veſte aliter cincta, tinctave, ex cibo quem porrigunt aquæ, & quem porrigunt paſcua? Hoc malum ſi ad paucos ſerpſiſſet, contemni poterat. Nunc videmus univerſum orbem ob hæc diſſidiis exitialibus concuti. Hæc & hujuſmodi ſi tollerentur, & nos majori concordia viveremus, neglectis cæremoniis, ad ea tantum contendentes quæ docuit Chriſtus, & reliquæ nationes citius amplecterentur religionem cum libertate conjunctam. *Sa.* Extra Eccleſiæ domum non eſt ſalus. *La.* Fateor. *Sa.* Extra Eccleſiam eſt, quiſquis non agnoſcit pontificem Romanum. *La.* Non reclamo. [1] *Sa.* Sed hunc non agnoſcit, qui illius præſcripta negligit. *La.* Atque ideo ſpero futurum, ut hic pontifex nomine Clemens, animo pietateque clementiſſimus, [2] quo magis omnes nationes ad Eccleſiæ ſodalitatem alliciat, omnia mitiget, quæ hactenus viſa ſunt aliquot populos à Romanæ ſedis fœdere alienare; potiuſque habeat Evangelii lucrum, quam ſuum in omnibus jus perſequi. Audio quotidie veteres querimonias de annatis, [3] de condonationibus, [4] de diſpenſationibus, [5] deque reliquis exactionibus, de gravatis Eccleſiis: ſed arbitror hunc ita moderaturum omnia, ut poſthac impudens [6] ſit, qui pergat queri. *Sa.* Utinam idem facerent omnes monarchæ! Nihil addubito quin res Chriſtiana nunc in arctum coacta, feliciſſime ſit proferenda, ſi gentes barbaræ ſenſerint ſe vocari non ad ſervitutem humanam, ſed ad libertatem Evangelicam; nec ad rapinam expeti, ſed ad felicitatis & ſancti-

---

1 At ego reclamo, cum ſaniore Chriſtianorum parte, ſi non reclamas *Lario*, credamque auctorem tuum reclamaturum nunc, ſi viveret, imo, & tunc plane reclamaſſe, ſi auſus eſſet. 2 Septimus nomine, qui non admodum talis qualis hic depingitur, audias Auſtriacos, qui eum obſederunt in ejus Roma; audias Pariſienſes magiſtros, credes vix unquam majus monſtrum Romanam ſedem adeptum eſſe. 3 *Annatæ*, quæ nobis notæ ſatis, ſiquidem evaſerunt jus regium apud nos, per ſeceſſionem a Papa, at hæc moderatius apud nos exiguntur: Et tandem, per Annæ victricis pietatem & liberalitatem, emolumentum quod ex his, in Anglia noſtra ceſſit in uſum pauperum Eccleſiæ Presbyterorum. 4 *Indulgentiis*, de quibus jam plus ſemel. 5 *Licentiis*, contrahendi matrimonia in gradu prohibito, ſuſcipiendi ſacerdotii ante tempus a canonibus præſcriptum, & aliorum ejuſmodi. 6 Querimur tamen adhuc de plurimis, & ſine impudentia, quam ni adulatio hic eſt, in Papæ gratiam, vel nimium credulus fuiſſet Lario; niſi dicere malis, quod imitatus ſit quoſdam Panegyricos, qui Tyrannos laudarunt, ut de officio monerent.

ſanctimoniæ conſortium. Ubi coaluerint, & in nobis mores vere Chriſtianos compererint, ultro plus offerent, quam ab eis ulla vis queat extorquere. *La.* Id brevi futurum auguror, ſi peſtilens Ate, [1] quæ duos potentiſſimos orbis monarchas [2] funeſto bello commiſit, abierit ἐς κόρακας. [3] *Sa.* Atque ego demiror jam dudum non eſſe factum, cum Franciſco nihil fingi poſſit humanius, & Carolo Cæſari arbitror à præceptoribus [4] inſtillatum, ut quo per fortunam plus acceſſerit imperii finibus, hoc ipſe plus addat clementiæ benignitatiſque. Ad hæc, habere ſolet & ætas ea [5] peculiarem facilitatis ac manſuetudinis dotem. *La.* Nihil eſt quod in utroque deſideres. *Sa.* Quid igitur remoratur publicum orbis votum? [6] *La.* Adhuc jureconſulti de finibus ambigunt: & ſcis, comœdiarum tumultus ſemper deſinere in nuptias: itidem principes ſuas finiunt tragœdias: ſed in comœdiis ſubito coëunt nuptiæ; hic inter magnos magnis moliminibus res agitur. Et præſtat aliquanto ſerius obduci cicatricem, quam mox interim hulcus erumpere. [7] *Sa.* An credis iſtas nuptias eſſe firma concordiæ vincula? *La.* Vellem quidem: ſed ex his video fere naſci maximam bellorum partem; & ſi quod bellum ortum fuerit, dum affinis adeſt affini, latius ſe ſpargit incendium, & difficilius componitur. *Sa.* Fateor, & agnoſco veriſſimum eſſe quod dicis. *La.* Sed æquumne tibi videtur, ut ob jureconſultorum rixas & contractuum moras, totus orbis tantum perpetiatur mali? Nunc enim nihil uſquam tutum eſt, & peſſimis licet plurimum, dum neque bellum eſt, neque pax. [8] *Sa.* De principum conſiliis

1 *Diſcordia*, hæc enim eſt diſcordiæ Dea apud Homerum. 2 Carolum quintum, & Franciſcum primum, &c. quos jam vidimus. 3 *Ad corvos, i. e.* ergo extincta ſit, corvi enim cadavera devorant. Proverbialis erat locutio apud græcos. 4 Reſpicit præſertim, ad Adrianum Papam filium Florentis; ex ultrajecto, qui Carolo datus fuerat præceptor ab avo Maximiliano, tunc quidem mortuus erat, ſed Papæ timendum genus animantium erant, cui præ metu, parumper nimis adulabatur auctor. 5 Amborum, ut pote ambo neque ſenes neque admodum juvenes, quamvis junior Carolus. 6 *Pacem* quæ ab omnibus optari ſupponitur. 7 *i. e.* Præſtat eos aliquanto ſerius convenire, ut firmior ſit concordia, & rurſus bellum non erumpat, intellectu facilis eſt metaphorica locutio. 8 Quippe tunc

liis non eſt meum dicere. Verum ſi quis me faciat Cæſarem, [1] ſcio quid ſim facturus. *La.* Eja, facimus te Cæſarem, ſimulque Romanum pontificem; ſi libet. Quid facis? *Sa.* Fac me potius Cæſarem & Regem Galliæ. *La.* Age, eſto utrumque. *Sa.* Protinus concepto pacis voto, edicerem per univerſam ditionem meam inducias, dimiſſis copiis, denuntians pœnam capitis, ſi quis vel gallinam alterius attigerit. Ita pacatis rebus meo commodo, vel, ut melius dicam, publico, tranſigerem de ditionis finibus, aut de conjugii conditionibus *La.* Habeſne firmiora fœderis vincula, quam matrimonium? *Sa.* Arbitror. *La.* Imparti. *Sa.* Si Cæſar eſſem, ſic abſque mora tranſegiſſem cum Rege Gallorum: Frater, malus quiſpiam genius bellum hoc inter nos excitavit; neque tamen inter nos certamen fuit de capite, ſed de ditione. Tu quod in te fuit, fortem ac ſtrenuum bellatorem præſtitiſti. Fortuna mihi favit, teque ex rege fecit captivum. Quod accidit tibi, mihi potuit accidere; & tua calamitas omnes nos admonet humanæ conditionis. Experti ſumus, quam hoc certaminis genus utrique ſit incommodum. Age, diverſo genere inter nos confligemur. Dono tibi vitam, dono libertatem; pro hoſte recipio te in amicum. Sit omnium præteritorum malorum oblivio; redi ad tuos gratis ac liber; habe tibi tua; eſto bonus vicinus; & poſthac geratur unum hoc certamen inter nos, uter alterum fide, officiis ac benevolentia vincat; neque certemus uter altero latius regnet, ſed uter ſanctius adminiſtret ſuam ditionem. In priori conflictu fortunati laudem tuli: heic qui vicerit, longe ſplendidius auferet decus. Mihi quidem hæc clementiæ fama plus adferet veræ laudis, quam ſi vniverſam Galliam meæ ditioni adjunxiſſem. Et tibi gratitudinis opinio plus decoris conciliabit, quam ſi me tota Italia depuliſſes. Noli invidere mihi laudem quam affecto; ego viciſſim tuæ ſic favebo; ut huic amico libenter ſis debiturus. *La.* Profecto ſic poſſit adſtringi-

tunc Franciſcus captivus, & de ejus redemptione, & pace univerſa agebatur.

1 *Imperatorem.*

gi Gallia, imo totus orbis. Etenim ſi conditionibus iniquis, hulcus hoc obducatur verius, quam ſanetur, vereor ne mox per occaſionem rupta cicatrice, pus vetus erumpat majore cum malo. [1] *Sa.* Quam magnificam, quamque plauſibilem gloriam hæc humanitas [2] per univerſum orbem pararet Carolo? Quæ natio ſe non lubens tam humano, tamque clementi principi ſubmitteret? *La.* Egiſti Cæſarem ſat feliciter; nunc age Pontificem. *Sa.* Perlongum ſit ſingula perſequi: dicam compendio. Sic agerem, ut univerſus orbis intelligeret, eſſe principem eccleſiæ, qui nihil aliud ſitiret quam Chriſti gloriam, & ſalutem omnium mortalium. Ea res vere mederetur invidiæ pontificii nominis, & ſolidam ac perennem pararet gloriam. Sed interim ab aſino, [3] quod ajunt, delapſi, multum aberravimus ab inſtituto. *La.* Ego te mox reducam in viam. Ais igitur obligare Pontificum leges, omnes qui ſunt in eccleſia? *Sa.* Ajo. *La.* Ad pœnam gehennæ? [4] *Sa.* Ajunt. *La.* Etiam epiſcoporum? *Sa.* Sic arbitror; in ſua cujuſque ditione. *La.* Etiam abbatum? *Sa.* Hæreo: nam hi certis conditionibus accipiunt adminiſtrationem; nec poſſunt ſuos gravare conſtitutionibus, niſi ex auctoritate totius ordinis. *La.* Quid ſi epiſcopus iiſdem conditionibus accipiat ſuam functionem? *Sa.* Addubito. *La.* Quod

---

1 Sic evenit. 2 Sed non fuit in Carolo, hæc humanitas, hicque mihi dicendum exiſtimo, quod cum ageretur in Caroli conſilio, de redemptione Franciſci, &c. optimus & ſanior Caroli conſiliarius ei dixit, vel *dimitte gratis*, vel *dimitte nunquam.* 3 *i. e.* Relicto themate, quod tractaturi eramus, tractamus *aliud*, proverbialis locutionis plures aſſignantur origines, at mihi probabile fit, eſſe orientale vel Aſiaticum proverbium, orientales enim populi vulgatius ſua itinera ſuper aſinis conficiebant, ſicque qui ab aſino delapſus erat, propoſitum iter non poſſe perſequi, ſupponebatur. 4 *i. e.* Ad pœnam omnium maximam, quæ æterna mors, ſic ſonat enim vox in novo teſtamento, quamvis *gehenna*, ſit proprie vallis Hinnom, ubi Judæi filios primum Molocho comburebant, & deinde immunditias urbis, quod quum eſſet vivum ſtatus damnatorum ſpecimen, ſtatum damnatorum denotat. Porro mihi ſemel hic monendum lectorem exiſtimo, quod quemadmodum in ſcripturis nihil de diſtinctione peccatorum in Lethalia & venialia ſenſu papiſtico, ita nuſquam ibi declarari quædam obligare ad pœnam gehennæ & alia non, ſufficiat nobis declarari, quod peccatum ſummopere Deus abhorreat, imo vel ſpeciem peccati, ut omnia vitemus ſcil. & ad perfectionem omnes tendamus, quantum in nobis.

Quod epiſcopus conſtituit, pontifex poteſt reſcindere? *Sa.* Opinor. *La.* Quod pontifex decrevit, nemo poteſt abrogare? *Sa.* Nemo. *La.* Unde igitur audimus reſciſſas pontificum ſententias, hoc titulo, quod parum recte fuerint edocti; & priorum conſtitutiones à poſterioribus antiquatas, quod à pietate delirarent? *Sa.* Iſta ſubrepticia ſunt ac temporaria. Nam & in pontificem, ut hominem, cadit ignorantia perſonæ factive. Cæterum quod ex auctoritate concilii univerſalis [1] proficiſcitur, cœleſte oraculum eſt, & pondus habet par Evangeliis, aut certe proximum. [2] *La.* Licetne de Evangeliis dubitare? *Sa.* Bona verba; ne de conciliis quidem rite in Spiritu Sancto [3] congregatis, peractis, editis & receptis. [4] *La.* Quid ſi quis dubitet, an hæc competant in concilium, quod objicitur, [5] quemadmodum audio Baſilienſe

---

1 Hinc concludas certo, auctorem non judicaſſe Papam infallibilem, & quoad majus concilium univerſale ipſi viſum tale, imo videbis infra, nequidem hoc ipſum ipſi viſum peremptorie tale, utcunque ſit, nulli concilio, hunc caracterem competere, infra evincemus; nunc autem, ſemel de Papa evincam, reſumendo pleraque jam allegata: ſi ergo Papæ conſtitutiones fecerint a pietate delirantes, quomodo quum valebant, poterat populus Chriſtianus cognoſcere eas eſſe tantummodo temporarias & ſubreptitias? quomodo ſi eas ſupponas tales, ſupponas tamen Papas tunc vere non erraſſe, & cum erranti Papa, totum Chriſtianum populum ei ſubditum veritatis viam tamen non deſeruiſſe? ut homo errat Papa; at quid aliud eſt quæſo? errat de perſonis & de facto: at quare quæſo non errabit & de jure, ſeu themate ipſo? ratione, ſcripturane, fucatam hanc diſtinctionem ſuppeditant nobis, quæ deſtruit quod intenditur, quum infallibilitatem omnem omnino evertat, reddatque nullius uſus quod de ea ſupereſt, & quæ cum ad praxim revocanda erit, non unus ex mille chriſtianis eam poterit recte caſibus propoſitis adaptare, ut pote omnium fere captum ſuperantem? 2 Bene fecit quod nobis hanc emendationem dederit, pes enim ipſi non videbatur ſtare firmiter ſatis. 3 Bene, ſed quomodo ſciemus conditionem hanc concilio competere. 4 Multa ſunt hæc, ultimum præſertim, expectes ergo ut a me & diſſentientibus recipiantur, priuſquam jus habeant in nos, ſed hac via parum per concilia tua lucraberis. 5 *I. e.* Proponitur nunc, (cum auctor ſcriberet hæc colloquia circa annum 1524, & ſequentes) ad pacanda relligionis diſſidia, quodque Tridentinum evaſit, non indictum tamen ante annum 1545, neque clauſum ante annum 1563; obſervandum enim, omnes tunc ante clauſum concilium diſputatos relligionis articulos, a pleriſque futuro concilio, quod tunc a Papis promittebatur determinandos relinqui, ita ut a plurimis ſuper quavis de relligione quæſtione, tunc veluti proverbio diceretur, *au fut rum con ilium.* Quod per reformationis averſationem protulerunt quantum potuerant romani pontifices.

lienſe [1] concilium à nonnullis rejici, nec omnibus probari Conſtantienſe? [2] loquor de his, qui nunc habentur orthodoxi; ne quid dicam de proximo [3] concilio Lateranenſi. [4] *Sa.* Dubitent qui velint, ſuo periculo; ego nolo dubitare. *La.* Petrus igitur habuit auctoritatem condendi novas leges? *Sa.* Habuit. *La.* Habuit & Paulus cum cæteris Apoſtolis? *Sa.* Habuerunt in ſuis quiſque eccleſiis, [5] à Petro, ſeu Chriſto [6] commiſſis. *La.* Et Petri ſucceſſoribus par eſt poteſtas cum ipſo

1 Celebratum anno 1431, quo inter alia Papa inferior concilio ſtatutus eſt, imo depoſitus eſt Eugenius quartus. 2 Celebratum anno 1413, in quo quoque concilium ſuperius Papæ declaratum fuerat, Huſs & Hyeronimus contra jus omne gentium condemnati, & calix populo chriſtiano ademptus. 3 *i. e.* Quod celebratum eſt ultimum. 4 Quinto ſcil. hujus denominationis, celebrato Romæ in templo Lateranenſi Johanni dicato, indicto a Julio ſecundo, anno 1513, clauſo tandem ſub Leone decimo, anno 151 , cui non minora imo plura objicienda ſunt, quam vel præcedentibus, quodque inter alia *Papam* concilio *ſuperiorem* ſtatuit: nunc videas lector, qualis debeat eſſe talium conciliorum univerſalium auctoritas, hæc pauca veriſſima ſimpliciter enarraſſe mihi videntur pluſquam ſatis, vel ad everterdam omnino illorum omnium auctoritatem, & multo magis infallibilitatem. 5 At unde hauſiſti, Salſamentarie, ſingulos apoſtolos præfuiſſe particularibus Eccleſiis, & veluti tales ſe geſſiſſe? duo ſunt tantum ex his Petrus nempe & Jacobus, de quibus illuc poſſit vel cum minima veriſimilitudine dici, ac nequidem illuc vel de his duobus poſſibile credam, ſiquidem res fere pugnet cum caractere Apoſtolico, qui erat latitudinis & univerſalitatis majoris quam rem talem unquam ferat. 6 Rurſus Salſamentarie, qui veri papiſtæ perſonam hic nobis velis agere, unde hauſiſti Petrum tenuiſſe in terris vicem Chriſti aliorum Apoſtolum reſpectu, ita ut velut Chriſtus eos præfecerit Eccleſiis particularibus, prout ipſi viſum eſt? imo quid falſius in totum his omnibus poteſt excogitari? planum eſt enim in ſcripturis, Chriſtum apoſtolorum reſpectu, nullum in ſuam vicem ſuffeciſſe præter ſpiritum ſanctum. Nihil in illis de data Petro juriſdictione illa, nihil in illis de ejus exercitio; imo in illis infinita huic juriſdictioni plane repugnantia, quæ recenſere nimis prolixum eſſet: uno verbo nihil datum ſpeciale Petro, præter claves regni cœlorum, quo loquendi modo ut vidimus pag. 251, nihil aliud intellectum a domino, quam honos, & *privilegium* ſi vis, aperiendi primus omnium Januam Eccleſiæ, ita ut quemadmodum primus Chriſtum Petrus confeſſus eſſet plane, ita & primus quoſdam ex Judæis & Gentibus introduceret in Eccleſiam Chriſti, quæ res erat, & incommunicabilis cuivis mortalium, & nullius juriſdictionis omnino, ita ut ea ſemel & brevi peracta, nihil amplius fuerit Petro ſpeciale: quod fere redit omnino ad notum Tertulliani dictum, *Petrus primus claves imbuit.* Sed claves illas a Chriſto ſibi datas, Petrus, prout res requirebat, veluti reliquit ad Januam, quumque poſtea Paulus, & quidam alii Apoſtoli eas imbuerint, (ut Tertullianico idiomate utar) ſæpius & efficacius quam ipſe Petrus, per compenſationem hanc, nequidem illi ullo ſenſu inferiores cenſendi ſunt, tantum abeſt ut ſub ejus juriſdictione vixerint, proindeque videmus eos provinciam ſibi vindicaſſe, prout melius viſum eſt Spiritui ſancto & ſibi.

ipſo Petro? *Sa.* Quid ni? [1] *La.* Tantundem igitur honoris debetur reſcripto Romani Pontificis, quantum epiſtolis Petri; & tantundem conſtitutionibus epiſcoporum, quantum epiſtolis Pauli? *Sa.* Equidem arbitror etiam amplius deberi, ſi præcipiant, & legem ferant cum auctoritate. [2] *La.* Sed faſne eſt dubitare, an Petrus & Paulus ſcripſerint afflatu divini ſpiritus? *Sa.* Imo, hæreticus ſit qui dubitet. *La.* Idem cenſes de reſcriptis & conſtitutionibus pontificum & epiſcoporum? *Sa.* De Pontifice cenſeo; de epiſcopis ambigo, niſi quod pium eſt, de nullo perperam ſuſpicari,

1 Ut rem tanti momenti conficiam, tria hic mihi obſervanda judico: Primum, quod etiamſi ſupponas ſucceſſores Petro & aliis Apoſtolis ſenſu Salſamentarii, nihil tamen debere tribui ſucceſſoribus Petri, quod non tribuatur aliorum Apoſtolorum ſucceſſoribus. Secundum, Auctoritatem irrefragabilem omnino, non fluere neceſſario ex ſucceſſione, ſed ſolummodo ex inſpiratione infallibili Spiritus ſancti, proindeque parem, vel fere parem quæ Petro, deberi reverentiam ſucceſſoribus Petri verbi gratia, ſi eodem ſpiritu infallibili agantur & non aliter. Tertium tandem, Quod ſi a me petatur, an nullo ſenſu Apoſtoli ſucceſſores habuerint, & ſi habuerint quoquo ſenſu, quomodo illi ſucceſſores deberent & debeant Eccleſiam ſub ſe regere & edocere; uno verbo dicam; Apoſtoli vere ſucceſſores habuerunt, hoc ſenſu ſcil. quatenus primos Epiſcopos Eccleſiis particularibus ex Chriſti auctoritate & genio Evangelico præfecerunt, illique Epiſcopi abſentibus Apoſtolis eas regere & edocere tenebantur, ex Spiritus ſancti inſpiratione, ſi certi eſſent ſe eam habere (ut ſine dubio hiſce primitivis temporibus, quibuſdam aliis præter Apoſtolos uſu eveniebat,) at ea deficiente, per genium Evangelicum. ſecundum ea quæ jam ab Apoſtolis didiceſſent, at præſertim diſcerent magis atque magis clarius atque clarius in dies, per monita & ſcripturas Apoſtolicas. Quæ cum tunc brevi factæ ſint amplæ ſatis, ita ut omnia neceſſaria Chriſtianiſmi copioſe & clariſſime contineant, uno verbo nihil omnino neceſſarium poſſit in eis deſiderari, modo quis velit bene uti ſincere & ſedulo: deficiente paulatim, (ut par erat) inſpiratione, evaſerunt chriſtianorum omnium, gregis & paſtorum norma certa & adæquata in omnibus: cumque per inſpirationem Spiritus ſancti exaratæ ſint, tenent nunc nobis plane vicem inſpirationis Spiritus ſancti, quem ſolum Chriſtus relinquens terras ſufficerat in ſuam vicem Apoſtolis, pax ſit ergo omnibus his qui ambulant ſecundum hanc regulam, totique populo Dei Iſraelitico. 2 At Salſamentarie, ſi Apoſtoli quid credendum declarent, vel agendum decernant, per ſuam veram ſcientiam & auctoritatem Apoſtolicam, minuſne tunc illis debebitur honoris, quam tuo Pontifici & Epiſcopis? proindeque cenſeas lector, hoc inter ea, (quæ multa ſunt credo. ut melius verus auctoris ſenſus lateat,) quæ diximus in medium afferri in hoc colloquio animi & diſputandi gratia; ſiquidem Salſamentarius magis favere Romanis partibus velit, quam Lanio, ut alibi vidimus. At duo obſerves præterea rogo, Primum, Pontificios forſan non admodum diſſimiliter loqui debere, ex ſuis hypotheſibus. Secundum, Quod ſi Paparum praxim velis obſervare, judicabis forſan eos non admodum aliter de ſeipſis ſentire.

cari, ni res ipſa palam clamitet. [1] *La.* Cur ſpiritus citius patitur errare epiſcopum, quam pontificem? *Sa.* Quia gravius eſt à capite periculum. [2] *La.* Si tantum valent præſulum conſtitutiones, quid ſibi vult quod Dominus in Deuteronomio [3] tam rigide comminatur, ne quis quid addat aut adimat legi? *Sa.* Non addit legi, qui latius explicat quod latebat, qui ea ſuggerit quæ ſpectant ad legis obſervationem: neque detrahit, qui pro viribus audientium legem diſpenſat, alia promens, alia celans pro ratione temporis. *La.* Num obligabant Phariſæorum ac Scribarum conſtitutiones? *Sa.* Non arbitror. *La.* Cur ita? *Sa.* Quia docendi habebant auctoritatem, non condendi leges. *La.* Utra poteſtas videtur amplior, condendi leges humanas, an interpretandi divinas? *Sa.* Condendi humanas. *La.* Mihi ſecus videtur. Etenim cui jus eſt interpretandi, hujus ſententia pondus habet legis divinæ. [4] *Sa.* Non ſatis aſſequor quod dicis. *La.* Dicam explanatius. Lex divina jubet ſubvenire parenti; Phariſæus interpretatur hoc eſſe datum patri, quod miſſum eſt in corbonam, [5] eo quod Deus ſit pater [6] omnium. Nonne huic interpretationi cedit [7] lex divina? *Sa.* Iſta quidem falſa interpretatio eſt. *La.* Sed poſteaquam illis ſemel tradita eſt interpretandi auctoritas, unde mihi conſtabit, cujus ſit vera interpretatio, maxime ſi ipſi inter ſe diſſentiant? *Sa.* Si minus ſatisfecit tibi ſenſus communis,

T ſe-

---

1 Sed ſi res palam clamitet de Epiſcopis, de Papa, de conciliis, quid tunc? 2 Quaſi Deus graviora pericula, imo vel mala nunquam permitteret: aut ex officio teneretur, malis quæ nobis graviora videntur, modo irreſiſtibili obviam ire. Bone Deus, quis mala recenſere poſſit, quorum cauſa fuere, & hi qui maligne deſignarunt aliis imponere, & hi qui ſtulte paſſi ſunt ſibi imponi? 3 Cap. IV. 4 Verum iſtuc; ſi jus interpretandi privatim pertineat, ad quemdam aut quoſdam abſolute infallibiles; falſum, ſi prout res eſt, pertineat ad omnes promiſcue ita ut quivis bene quantum poteſt interpretari, & intelligere debeat. 5 Habetur Matt. VII. & ſignificat, *factum eſt donum Deo.* 6 Non mihi apparet quod Phariſæi ſuam interpretationem præciſe ſuper hac æquivocatione ſtabilirent probabilius mihi fit, eos contendiſſe, ea quæ offerebantur Deo, vicem tenere eorum quibus parentibus noſtris opitularemur, ut pote quid ſit ſanctius factum. 7 Cedit, ſed per errorem, quoniam falſus ſenſus legis pro vero ſenſu accipitur. Sicque evenit cum cujuſvis errantis vel deludentis interpretationem ſequentis.

ſequere præſulum auctoritatem ; id tutiſſimum eſt. [1] *La.* Ergo Phariſæorum & Scribarum auctoritas devoluta eſt ad Theologos & concionatores? *Sa.* Eſt. [2] *La.* Sed nullos audio frequentius inculcantes, Audite, ego dico vobis, quam eos qui nunquam verſati ſunt in palæſtris Theologicis. *Sa.* Audies omnes candide, ſed cum judicio, modo ne ſimpliciter inſaniant. Tum enim oportet populum cum ſibilo ſurgere, quo ſuam agnoſcant dementiam. Cæterum quibus contigit titulus doctoris, his oportet fidere. [3] *La* Verum in his quoque comperio nonnullos multo rudiores ac ſtultiores illis, qui prorſus ſunt illiterati: & inter doctiſſimos miram video controverſiam. *Sa.* Elige quæ ſunt optima ; inexplicata [4] aliis relinquito, ea ſemper amplectens, quæ procerum & multitudinis conſenſus approbavit. [5] *La.* Scio iſtuc eſſe tutius. [6] Sunt igitur & conſtitutiones iniquæ, quemadmodum ſunt interpretationes falſæ? *Sa.* An ſint, alii viderint; arbitror eſſe poſſe. *La.* Annas

1 Pergas, dicam aliquid de his ſubinde. 2 Eſto, at cum priores Dominum noſtrum benedictum dignum morte judicarint, quid impedit quominus poſteriores, eum quantum in ſe eſt, veluti denuo crucifigant? ſequatur qui volet andabatarum more tales auctoritates; non ego. 3 Belle, at titulus liberatne certo a ſimplici inſania? iſtuc ergo non ſolum animi gratia dictum intelligas, ſed etiam per ſcomma, concludes mox. 4 *Qua bene non intelligis.* 5 Dicam plane, Si intelligat, *non facile contradicas*, imo vel, *non facile renuas*, amplectar ipſe, at ſi intendat, *abſolute credas vera, etiamſi tibi falſa videantur & talia demonſtrentur*, non recipiam. 6 Si intelligatur, *minus eſſe perſequutioni obnoxium*, nihil verius, ſi vero, *minus errori*, non æque verum. Dicamque quod mihi tutius hoc ultimo reſpectu videatur, videbaturque credo vel ipſi Eraſmo, & ſaltem aliquid ejuſmodi jam indicavit, ſi recorderis; illuc nempe: des aſſenſum planis & certis, cohibeas ſuper his quæ non videas plane eſſe certa, proindeque anteponas ſocietatem in qua minus vel nihil contra conſcientiam profiteri & facere tenearis: At ſi regeratur quamdam vel quaſdam eſſe, quæ te non ſalvari poſſe pronuntient, niſi ſibi te adjungas; uno verbo dicam; videſne clare quod res ita ſint? illis te adjungas, ſi videas, at ſi non; (prout mihi perſuaſum habeo, ſi rem ponderes, & velis ſincere loqui) ne magis movearis harum ſectarum Sycophantia, (mihi hic hac voce uti liceat,) quam ſi ægrotus eſſes, habereſque tibi aſſidentes duos medicos, alterum empiricum, alterum probum doctum & cautum, prior tibi diceret te non poſſe ſanari, niſi remediis ſuis utaris, poſterior vero candide fateretur, te forſan ſanatum iri, remediis empyrici, quæ tamen periculoſa imo vel mala eſſe plane perſuaſum habet, ſed longe melius & certius, imo & certe, te per ſua ſanatum iri; quem ex his duobus candide lector anteponas quæſo? difficilis non eſt in materia præſenti conſequentia.

nas & Caiphas [1] habebant poteſtatem condendi leges? *Sa.* Habebant. *La.* Num horum quavis de re conſtitutiones obligabant ad pœnam gehennæ? [2] *Sa.* Neſcio. *La.* Puta Annam conſtituiſſe, ne quis reverſus à foro ſumeret cibum, niſi loto corpore: qui illotus caperet cibum, num crimen gehennâ dignum admitteret? *Sa.* Non arbitror, niſi contemtus publicæ poteſtatis crimen exacerbaret. *La.* An omnia præcepta Dei obligant ad pœnam gehennæ? *Sa.* Non opinor. Nam Deus prohibuit omne peccatum, quamlibet veniale, [3] ſi Theologis habenda fides. *La.* Fortaſſis & veniale pertraheret in gehennam, niſi Deus ſua miſericordia ſublevaret imbecillitatem noſtram. *Sa.* Non eſt abſurdum dictu; affirmare non auſim. *La.* Cum Iſraelitæ exularent in Babylone, præter alia plurima quæ lex præſcripſit, in multis fuit omiſſa [4] circumciſio. An omnes hi perierunt? *Sa.* Deus novit. *La.* Si Judæus clam fame periclitans veſceretur carne ſuilla, committeretne crimen? *Sa.* Mea quidem ſententia, neceſſitas excuſaret factum: quandoquidem ore Domini defenſus eſt David, quod contra legis præceptum comederit panes ſacros, quos appellant *propoſitionis*: nec ſolum comedit ipſe, ſed & fugæ comites profanos [5] iiſdem pavit. *La.* Si quem ea neceſſitas conſtringeret, ut aut pereundum ſit fame, aut furtum committendum, utrum eligeret, mortem an furtum? *Sa.* Forſitan in eo caſu furtum futurum non eſſet. *La.* Hem quid audio? ovum non eſt ovum? [6] *Sa.* Præſertim ſi caperet animo reddendi, placandique dominum, cum primum liceret. *La.* Quid ſi pereundum eſſet homini, niſi falſum teſtimonium ferat adverſus proximum? utrum eligendum? *Sa.* Mors. *La.* Quid ſi commiſſo adulterio, poſſit ſervare vitam? *Sa.* Potior erit mors. *La.* Quid ſi ſimplici ſtupro poſſit effugere mortem? *Sa.* Moriendum potius, ut ajunt. *La.* Cur heic ovum non deſinit eſſe ovum; præſertim ſi nulla fiat vis aut injuria?

1 Pontifices Judæorum Chriſti tempore. 2 Vidimus. 3 Vidiſti ſuperius. 4 Probabile eſt; ſi per metum male, ſi per negligentiam pejus, ſi per contemptum peſſime, ſi per abſolutam tandem impoſſibilitatem, innocue. 5 i. e. Non ex Sacerdotali ordine; [illegible] hiſtoriam vidiſti. 6 Intellectu facillima pro [illegible] loquutio.

ria? *Sa.* Fit injuria corpori puellæ. *La.* Quid ſi perjurio? *Sa.* Moriendum. *La.* Quid ſi ſimplici nullique noxio mendacio? *Sa.* Docent [1] præoptandam mortem. At ego crediderim gravi neceſſitate, aut ingenti propoſita utilitate, mendacium hujuſmodi aut nullum eſſe crimen, aut leviſſimum, niſi quod aperta feneſtra, periculum eſt, ne diſcamus & pernicioſis mendaciis aſſueſcere. Finge incidiſſe caſum, ut innoxio mendacio poſſit ſervare & corpora & animas totius patriæ ſuæ: utrum eliget vir pius? fugiet mendacium? *La.* Quid alii ſint facturi, neſcio: ego vel quindecim Homerica [2] mendacia non verear dicere, moxque labeculam illam abſtergerem aqua ſacra. [3] *Sa.* Idem ego facerem. *La.* Igitur non quidquid Deus præcipit aut interdicit, obligat ad pœnam gehennæ. [4] *Sa.* Non videtur. *La.* Modus igitur obligationis non eſt ab auctore legis tantum, ſed ex materia. [5] Quædam enim cedunt neceſſitati, quædam non cedunt. *Sa.* Sic videtur. *La.* Quid ſi ſacerdos periclitetur de vita, ſervandus, ſi ducat uxorem, utrum eliget? *Sa.* Mortem. *La.* Cum divina lex cedat neceſſitati, cur hæc lex humana Terminum [6] agit, nulli dignans concedere? *Sa.* Non lex obſtat, ſed votum. *La.* Quid ſi quis voviſſet viſere Hieroſolymam, nec id poſſet, niſi certo vitæ diſpendio? non ibit? an morietur? *Sa.* Morietur, ni voti relaxationem impetrarit à pontifice Romano. [7] *La.* Cur alterum votum relaxatur, alterum minime? *Sa.* Quia alterum ſolemne, alterum privatum. *La.* Quid eſt ſolemne? *Sa.* Quod ſolet fieri. [8] *La.* An non igitur ſolemne & alterum quod quotidie fit? *Sa.* Fit, ſed privatim. *La.* Proinde monachus ſi privatim apud abbatem profiteretur, non eſſet votum ſolemne? *Sa.* Nugaris. Ideo facilius relaxa-

1 Sic loquitur, quoniam omnes non ſic docent, & ſic ipſe non velit doceri; ego de re edoceri velim, at non aperiatur feneſtra, de qua mox. 2 *Innoxia*, qualia innumera nobiliſſimus poetarum Homerus nobis dedit. 3 Exiguiſſima enim peccata eſſe oportet, quæ ſic purgentur, at ſic irridetur aqua benedicta. 4 Vide pag. 405. 5 *i. e.* Natura rei quam lex præcipit. 6 *i. e.* Nulli cedit, ut mox per viam explanationis additur; locutio, hinc quod Deus Terminus nulli Deorum imo nec Jovi cedere voluerit, ut videbis in Ovidio, Faſt. II. 7 Quid opus ejuſmodi relaxatione quum res ipſa clamitet, & unde huic, & huic ſoli talis poteſtas. 8 Addas, & *non privatim fit*, ut patet ex ſequentibus.

laxatur votum privatum, quia minore offendiculo ſolvitur, & is qui facit, hoc animo facit, ut ſi commodum ſit, mutet ſententiam. *Ia.* Hoc igitur animo vovent, qui privatim profitentur perpetuam caſtimoniam? *Sa.* Deberent. *Ia.* Perpetuum igitur, & non perpetuum? [1] Quid ſi Carthuſianum monachum hic conſtringat caſus, ut aut veſcendum ſit carnibus, aut moriendum? utrum eliget? *Sa.* Docent medici, nullas eſſe carnes tam efficaces, quin idem efficiat aurum potabile & gemmæ. [2] *Ia.* Utrum igitur conducibilius, gemmis & auro ſuccurrere periclitanti, an earum rerum pretio multos de vita periclitantes ſervare, & ægroto dare pullum gallinaceum? *Sa.* Hæreo. [3] *Ia.* Atqui piſcium aut carnium eſus, non eſt ex eorum numero, quæ vocant ſubſtantialia. [4] *Sa.* Carthuſianos ſuo judici relinquamus. *Ia.* Dicamus in genere. Diligenter, frequenter, multiſque verbis inculcatur in lege Moſis ſabbatiſmus. *Sa.* Verum. *Ia.* Utrum igitur ſuccurram urbi periclitanti, violato ſabbato, an non? *Sa.* At interim me vis [5] eſſe Judæum? *Ia.* Volo, & quidem recutitum. [6] *Sa.* Iſtum nodum ſecuit ipſe Dominus: Sabbatum enim hominis cauſſa eſt inſtitutum, non contra. [7] *Ia.* Iſta lex igitur valebit in omnibus humanis conſtitutionibus? *Sa.* Valebit; niſi quid obſtet. *Ia.* Quid ſi conditor legis non hoc animo ferat legem, ut quenquam obliget ad pœnam gehennæ, imo ne ad reatum quidem ullum, ſed conſtitutionem nihilo plus velit habere ponderis, quam exhortationem? *Sa.* O bone, non eſt in manu conditoris, [8] quantum obliget lex: uſus eſt ſua poteſtate ferendo legem; cæterum ad quid obliget, aut non obliget, id Deo in manu eſt. *Ia.* Cur igitur

1 Quidni? ſic fert natura rei, at melius eſt, nulla vota niſi de neceſſariis facere. 2 Bene: actum erat enim de Carthuſianorum votis & ſimilibus, ſine tali ſententia medica. 3 At quare Salſamentarie? crediſne Carthuſianum non liberandum a morte per pullum propter votum? talibus votis vita potior. An non liberandum cenſes niſi per gemmas & aurum, ut idem votum ſervetur? omnibus his vita potior rurſus: at habes in manibus, efficacius quid, & minoris ſumptus; ſine gemmis & auro pullus ematur. 4 *i. e.* Abſolute ad ſalutem neceſſaria. 5 *Supponis.* 6 *Circumciſed. i. e.* ergo non ſolum intus & ex corde, ſed etiam profeſſione externa, ſiquidem circumciſio nota eſt profeſſionis Judaiſmi, credam facile hic alludi, ad proverbialem locutionem, *intus & in cute*; quæ forſan a Judæis emanavit. 7 Marc. II. 8 Humani, ſcil.

audimus quotidie parochos noſtros è ſuggeſto clamitantes, *Cras jejunandum ſub pœna damnationis æternæ* ; [1] ſi nobis non conſtat, quomodo lex obliget humana? *Sa.* Id faciunt, quo magis terreant contumaces: nam ad hos arbitror ea verba pertinere. *La.* Sed interim an contumaces talibus dictis territent, neſcio: certe infirmos vel in ſcrupum, vel in periculum conjiciunt. [2] *Sa.* Difficile eſt utriſque [3] conſulere. *La.* Eadem autem eſt vis conſuetudinis & legis? *Sa.* Aliquando major eſt conſuetudinis. *La.* Proinde tametſi non adeſt animus conſuetudinem inducentibus, injiciendi laqueum cuiquam, tamen obligat volentes nolentes? *Sa.* Arbitror. *La.* Onus imponere poteſt, tollere non poteſt? *Sa.* Admodum. *La.* Jam itaque vides, opinor, quantum ſit periculi, novas leges ab hominibus ferri, ſi nulla neceſſitas urgeat, aut nulla magna invitet utilitas. *Sa.* Fateor. *La.* Dominus cum ait, *Nolite omnino jurare* ; [4] num quemvis jurantem obnoxium facit gehennæ? *Sa.* Non arbitror. [5] Conſilium eſt enim, non præceptum. *La.* At iſtud unde mihi liquet, cum vix aliud accuratius aut ſeverius interdixerit, quam ne juremus? *Sa.* Diſces à doctoribus. *La.* Et Paulus cum dat conſilium, [6] non obligat ad gehennam? *Sa.* Nequaquam. *La.* Cur

1 Qui niſi Tyranni ſic loquentur? at non excuſabuntur etiamſi aliud in eligant, non ſic enim eundum extra metas. 2 Veriſſimum, iſtuc enim eſt conſcientias illaqueare. 3 *Contumacibus, & infirmis.* 4 Matt. V. 5 Quandoquidem res forſan plus ſemel recurrit & recurret, tria mihi hic obſervanda cenſeo, Primo, Conſilia poſſe dari, de rebus quæ neque malæ neque bonæ ſunt, per ſe, quarum quædam tales ſint omnibus reſpectibus, ſed quarum aliæ tamen conducant vel ad bonum vel ad malum: hæ tunc per conſequentiam deſinunt eſſe adiaphoræ, ſeu indifferentes, ſiquidem quivis agere tenetur, prout omnibus ponderatis ipſi videtur optimum, tenemur enim omnes omnia devitare peccata, & quantum poſſumus ad perfectionem tendere, ut alibi vidimus. Secundo, Nulla conſilia dari ſenſu Papiſtico, ita ut ſint quædam divina lege perfectiora ad quæ nullus abſolute teneatur, quibuſque magis quam ſibi, mereatur vitam æternam, a Deo gratis noſtræ obedientiæ promiſſam, ſic, ut quod nobis ſupereſt, ad obtinendum mercedem, aliis communicetur ad eorum bonum; ad liberandum eos saltem a purgatorii pœnis, Phariſaica hæc non ſolum, verum etiam ridicula, atque impoſturam redolentia. Tertio, Quicquid ſit de conſiliis Papiſticis & aliis, iſtuc de quo agitur nunc, conſilium non eſt ſed præceptum, agitur enim in loco jamjam citato, de juramento communi, futili, & non neceſſario, quod abſolute prohibetur & damnatur a Salvatore noſtro benedicto. 6 Reſpicere videtur ad 1 Cor. VII. XXIII. ubi habetur conſilium primæ ſpeciei, quam in præcedenti nota obſervavimus.

Cur ita? *Sa.* Quia non vult injicere laqueum infirmis. *La.* Eſt igitur in manu condentis [1] legem, obſtringere ad gehennam, aut non obſtringere. Et ſanctum eſt cavere, ne quibuſlibet conſtitutionibus illaqueemus imbecilles. *Sa.* Eſt. [2] *La.* Et, ſi Paulus heic cautionem adhibuit, multo magis ſacerdotibus adhibenda; de quibus incertum, quo ſpiritu agantur. *Sa.* Fateor. *La.* Atqui paulo ante negabas eſſe in manu conditoris, quatenus obſtringeret lex. *Sa.* Jam [3] conſilium eſt, non lex. *La.* Nihil eſt facilius, quam commutare vocabulum. Noli furari, præceptum eſt? *Sa.* Eſt. *La.* Noli omnino reſiſtere malo? [4] *Sa.* Conſilium [5] eſt. *La.* At hoc poſterius magis habet ſpeciem præcepti, quam illud prius. Saltem hoc eſt epiſcopis in manu, utrum velint eſſe præceptum, quod inſtituunt, an conſilium? *Sa.* Eſt. [6] *La.* At iſtud paulo ante fortiter negabas. Etenim qui non vult ſuam conſtitutionem quemquam ad ullum crimen adſtringere, nimirum vult eam eſſe conſilium, non præceptum. *Sa.* Verum; ſed non expedit hoc ſcire vulgus, ne protinus clamitent eſſe conſilium, quod ſervare non libet. *La.* At quid interim facies tot infirmis conſcientiis, tam miſere confuſis tuo ſilentio? Verum age, dic mihi, nulliſne notis docti deprehendere poſſunt, utrum conſilii vim habeat conſtitutio, an præcepti? *Sa.* Poſſunt, ſicut audivi. *La.* Non licet ſcire myſterium? *Sa.* Licet, niſi velis effutire. *La.* Ah piſci [7] dixeris. *Sa.* Cum nihil audis, niſi hortamur, ordinamus, mandamus, conſilium eſt: cum audis, jubemus, diſtricte præcipimus, præſertim ſi accedant minæ excommunicationis, præceptum eſt. *La.* Quid ſi debeam piſtori meo, cumque ſolvendo non ſim, [8] fugere malim quam conjici in carcerem;

1 Ita, ſi Deus ſit. 2 Scil. *Sanctum cavere*, &c. 3 *i. e.* Nunc res de qua agitur eſt conſilium, &c. quod vidimus falſum, ſi intelligatur de juramento. 4 Matt. V. & ſubaudi *quid eſt*. 5 Falſum rurſus, præceptum eſt cujus ſenſus intelligendus, modo analogico cum præcepto de juramento. 6 At teneas, quod naturam rerum non mutat eorum intentio: intendant quicquid velint, ut ſcil. ſint ſimpliciter conſilia vel non, eorum conſtitutionibus nos conformes damus quantum in his nihil eſt quod voluntati divinæ contradicat, & teneamur ex mandatis Dei, ſic obedire præpoſitis nobis, & quærere quæ faciant ad pacem & ordinem. 7 *Tacituro*, ratio in promptu eſt. 8 Vidiſti jam, *i. e.* non poſſum ſolvere.

num pecco criminaliter? *Sa.* Non arbitror: niſi deſit ſolvendi voluntas. *La.* Cur igitur excommunicor [1]? *Sa.* Iſtud fulmen territat improbos, non adurit innocentes. Scis enim & apud priſcos Romanos fuiſſe leges diras ac minaces, ſed in hoc ipſum [2] tantummodo latas; qualis illa fertur è duodecim tabulis, [3] de diſſecando corpore debitoris: cujus ideo nullum exſtat exemplum, quod non in uſum, ſed ad terrorem eſſet prodita. Jam ut fulmen non agit in ceram aut linum, ſed in æs: [4] ita tales excommunicationes non agunt in miſeros, ſed in contumaces. Et tamen, ut ingenue dicam, in hujuſmodi frivolis adhibere fulmen à Chriſto [5] traditum, propemodum eſſe videtur, quod veteres dicebant, in lente unguentum. [6] *La.* Num idem jus patrifamilias in ſua domo quod epiſcopo in ſua diœceſi? *Sa.* Arbitror, pro portione. *La.* Et hujus præſcripta ſimiliter obligant? *Sa.* Quid ni? *La.* Edico, [7] ne quis veſcatur cæpis: quomodo periclitatur apud Deum, qui non paruerit? *Sa.* Ipſe viderit. [8] *La.* Poſthac non dicam meis; præcipio, ſed admoneo. *Sa.* Sapies. [9] *La.* Verum perſpicio vicinum meum proximum eſſe periculo, & arreptum clam admoneo, ut ſeſe ſubducat ab ebrioſorum & aleatorum commercio: ille monitorem aſpernatus, perditius incipit vivere, quam antea: num heic illum obſtringit admonitio? *Sa.* Videtur. *La.* Igitur neque conſulendo, neque exhortando fugimus laqueum. *Sa.* Imo non adfert laqueum admonitio, ſed admonitionis argumentum. Etenim ſi frater admonitus, ut crepidis uteretur, negligeret; nullo crimine

---

1 Mos erat credo Eraſmi noſtri tempore apud quoſdam, at nullibi valet quod ſciam nunc, apud nos certe non, quod ſi ſic obtineret excommunicatio, forſan pluſquam par eſt, vulgaris eſſet, attamen nullum fere peccatorem novi, qui juſtius excommunicationem mereatur, quam fraudulentus debitor. 2 Ad terrorem ſcil. 3 Totum enim veluti juris Romani antiqui corpus in duodecim tabulis continebatur, quod decemviri in his congeſſerant, advexerantque Romani, ex Græcis civitatibus; in his tabulis ſcripta erat lex quæ hic recenſetur, at nuſquam legi obſervatam, prout Salliamentarius obſervat. 4 Vulgo dicitur. 5 *Excommunicationem*, quæ juris naturalis, & uſus Apoſtolici. 6 Proverbium eſt, lens eſt legumen viliſſimum, unguentum hic, eſt aroma precioſum, *i. e.* ergo, iſtuc eſt res non congruentes conjungere. 7 *i. e.* Suppono me eſſe Epiſcopum & edicere, &c. 8 Qui talia edicit ſcil. 9 Bene, ſed ſapientia hæc linea ſequente vana oſtenditur per naturam rerum.

mine teneretur. *La.* Non heic percunctabor, quantum obligent præſcripta medicorum. Votum obſtringit ad pœnam gehennæ? *Sa.* Maxime. *La.* Omne? *Sa.* Omniſſimum; [1] modo ſit licitum, legitimum ac liberum. *La.* Quid appellas liberum? *Sa.* Quod nulla extorſit neceſſitas. *La.* Quid eſt neceſſitas? *Sa.* Eſt metus cadens in conſtantem virum. *La.* Etiam in Stoicum? quem ſi fractus illabatur orbis, impavidum ferient ruinæ. [2] *Sa.* Iſtum Stoicum mihi oſtende, & reſpondebo. *La.* Sed extra jocum; num famis aut infamiæ metus, cadit in conſtantem virum? *Sa.* Quid ni? *La.* Si filia nondum emancipata clam nubat inſciis parentibus, nec paſſuris ſi ſciant; legitimum erit votum? *Sa.* Erit. *La.* An ſit, neſcio: certe ſi qua ſunt, hoc eſt unum ex illorum numero, quæ licet vera ſint, tamen ob ſcandalum imbecillium ſilenda ſunt. Quid ſi virgo quæ ex auctoritate parentum; contraxit matrimonium cum ſponſo, clam & invitis parentibus, voto ſemet addicat collegio ſanctæ Claræ; [3] eritne licitum & legitimum? *Sa.* Si fuerit ſolemne. [4] *La.* Num ſolemne eſt, quod in agro fit in obſcuro monaſteriolo? *Sa.* Sic habetur. *La.* Si eadem domi, paucis teſtibus voto profiteatur perpetuam corporis integritatem, non erit legitimum? [5] *Sa.* Non. *La.* Quam ob rem? *Sa.* Quia ſanctius votum obſtat. [6] *La.* Eadem puella ſi vendat agellum, valebit contractus? *Sa.* Non opinor. *La.* Et valebit ſi ſeipſam dederit in poteſtatem alienam? *Sa.* Si ſe Deo dicaverit. [7] *La.* An non & votum privatum dicat hominem Deo? Et qui ſuſcipit ſanctum conjugii ſacramentum, [8] nonne ſe dicat Deo? Et quos Deus jungit, dicant ſe diabolo? De ſolis conjugibus dixit Dominus, *Quos Deus junxit, homo ne ſeparet.*

1 Raro videbis tale ſuperlativum, hoc non fugiebat auctorem. 2 Ex Horatio, Lib. III. Od. III. 3 Hanc & ejus ordinem vidiſti pag. 345. 4 *i. e.* Si profeſſa ſit votum in manibus abbatiſſæ, firmum erit votum. 5 Scil. Ita ut ſit irrevocabile. 6 *i. e.* Quoniam ſanctius & validius poteſt fieri votum, in monaſterio ſcil. in manibus abbatiſſæ, proindeque iſtuc in ædibus paternis non eſt irrevocabile: at intelligas ſic loqui pontificios. 7 Iſtuc eſt Cantilena monachalis & pontificia, de iis, qui ſe addicunt monaſteriis, ut jam multoties vidimus, quaſi quis non poſſit Deo ſe dicare in ædibus paternis. 8 Vidiſti jam pontificios nomen iſtuc matrimonio dare.

Ad hæc, cum adoleſcens vix dum pubeſcens, aut puella ſimplex, minis parentum, ſævitia tutorum, improbis inſtinctibus monachorum, blanditiis & odiis protruditur in monaſterium; num liberum eſt votum? *Sa.* Si ſint doli capaces. [1] *La.* Ea ætas maxime capax eſt doli, ut cui faciſlime poſſis imponere. Quid ſi proponam in animo, diebus Veneris abſtinere à vino, perinde obſtringit propoſitum ut votum? *Sa.* Non arbitror. *La.* Quid igitur intereſt inter certum propoſitum, & votum tacita cogitatione conceptum? *Sa.* Animus obligandi. [2] *La.* Negabas ante, heic valere animum. Propono ſi queam; & voveo, ſive queam, ſive non queam? *Sa.* Habes. *La.* Habeo nebulas in pariete depictas, hoc eſt, nihil. Eſt igitur & in propoſito diſpicienda materiæ ratio? *Sa.* Opinor. *La.* Et ut illic [3] à legis, ita heic [4] à voti nomine cavendum? *Sa.* Recte. *La.* Si Romanus pontifex ſtatueret, ne quis jungat matrimonium intra ſeptimum propinquitatis gradum, admitteret crimen, qui duceret cognatam gradu ſexto? *Sa.* Opinor; certe periclitaretur. *La.* Quid ſi epiſcopus ſuis ediceret, ne quis haberet rem cum uxore, niſi die Lunæ, Jovis & Sabbati; committeret crimen, qui clam aliis diebus uteretur uxore? *Sa.* Arbitror. *La.* Quid ſi ediceret, ne quis bulbis veſceretur? *Sa.* Quid iſtuc ad pietatem? [5] *La.* Quia bulbi provocant libidinem. Quod de bulbis dico, idem dictum puta de erucis. *Sa.* Hæreo. *La.* Quid hæres? Unde eſt humanis legibus obligandi vis? *Sa.* Ex dictis Pauli, *Obedite præpoſitis veſtris.* [6] *La.* Hinc igitur obligat omneis epiſcoporum ac magiſtratuum conſtitutio? *Sa.* Modo ſit æqua, juſta, & legitime lata. *La.* Sed iſtius rei

quis

1 Supple *non liberum eſt votum*; porro *doli capax* eſt jureconſultorum locutio, qua intelligitur qui poteſt decipi facile, ut pueri & puellæ admodum juvenes. 2 Supple *ſeipſum.* 3 *In mandatis Epiſcoporum.* 4 *In votis.* 5 Quid magis præcedentia? nihil eſt fere quod quivis non poſſit, bene vel male contendere facere ad pietatem, videant qui errant, & gaudent in abuſu ſuæ poteſtatis, non male tandem, filium indignorum tyrannorum jugum excutitur. 6 Rom. XIII. & præceptum optimum quidem, at jam indicavimus eſſe regulam generalem ad ordinem, cui quivis probus ſe conformem dare debeat, ſed talia non magis ſupponunt infallibilitatem in auctoritate eccleſiaſtica, quam in ſeculari, cui non minus jubemur ſubjici, & obedire.

quis erit judex? *Sa.* Ipſe qui condidit. [1] Nam ejus eſt interpretari, [2] cujus eſt condere legem. *La.* Ergo citra delectum eſt obediendum quibuſlibet conſtitutionibus? *Sa.* Opinor. *La.* Quid, ſi præpoſitus ſtultus & impius, ferat legem impiam & iniquam? ipſius judicio ſtandum erit? & populus, cui nullum eſt judicandi [3] jus, obtemperabit? *Sa.* Quorſum attinet ea ſomniare, quæ non fiunt? [4] *La.* Qui ſubvenit parenti, non ſubventurus niſi lex cogeret, num implevit legem? *Sa.* Non arbitror. *La.* Quî ſic? *Sa.* Primum non ſatisfacit animo ejus, qui condidit legem: deinde voluntati impiæ addit hypocriſin. *La.* Qui jejunat, non jejunaturus niſi præciperet eccleſia, num ſatisfacit legi? *Sa.* Mutas & auctorem legis, & materiam. *La.* Confer igitur Judæum ſic jejunantem diebus præſcriptis, ut, ni lex hunc adigat, non ſit jejunaturus, cum Chriſtiano ſervante jejunium ab hominibus indictum, haud quaquam ſervaturo ſi legem tollas: aut ſi mavis, Judæum abſtinentem à carne ſuilla, & Chriſtianum abſtinentem à carnibus & lactariis die Veneris. *Sa.* Infirmitati nonnihil reluctanti legi, puto paratam eſſe veniam; certo propoſito legem averſanti & obmurmuranti non item. *La.* Atqui fateris leges divinas non ſemper obligare ad pœnam gehennæ? *Sa.* Quid ni fatear? [5] *La.* Nec audes fateri eſſe legem humanam, quæ non obligat ad eandem pœnam, ſed hominem relinquit in ancipiti? Videris igitur aliquanto plus tribuere legibus hominum, quam Dei. Mendacium & obtrectatio ſuapte natura ſunt mala, & à Deo prohibita; & tamen fateris eſſe aliquod mendacii & obtrectationis genus, quod non obliget ad pœnam gehennæ; nec audes eum qui quomodocunque veſcitur carnibus in die Veneris, liberare à pœna gehennæ. *Sa.* Non eſt meum quenquam abſolvere aut damnare. *La.* Si divinæ leges & humanæ

1 Non ſolus omnino, nam ſi ſolus omnino, quare quæſo requireretur ut conſtitutio eſſet æqua, contendet enim æquam quamcunque, ſi ſolus ſit judex. 2 Mutat theſim, aut improprie loquitur Salſamentarius, nam quæſtio erat quis judicabit an conſtitutio ſit æqua, &c. & *interpretari* reſpicit ad ſenſum legis. 3 Gratis dicitur, gratis negatur. 4 Poſſunt fieri, imo & aliquando uſu evenjunt. 5 Recordare quæ jam ſuper gehenna & diſtinctione peccatorum diximus.

humanæ pariter obſtringunt; quid igitur intereſt inter has & illas? *Sa.* Nimirum quod qui violat legem humanam, immediate peccat adverſus hominem, (ſi mihi concedis ſcholaſticorum floſculis uti) mediate adverſus Deum; qui violat legem divinam, contra. *La.* Quid refert, utrum prius miſcueris acetum, an abſynthium, cum mihi utrumque ſit ebibendum? Aut qui refert, utrum lapis à me vulnerato repercuſſus feriat amicum, an ordine verſo? *Sa.* Hoc didici. *La.* Et ſi ex materia circumſtantiiſque ſumitur obligandi modus in utriſque legibus; quid intereſt inter auctoritatem Dei, & hominum? *Sa.* Impia percunctatio. *La.* Attamen multi credunt plurimum intereſſe. Deus tulit legem per Moſen, nec licet violare: idem fert leges per Pontifices, aut certe Concilium; [1] quid intereſt inter has & illas? Lex Moſis per hominem, leges noſtræ per homines. Et videntur minus ponderis habere quæ Deus tulit per unum Moſen, quam quæ Spiritus Sanctus edit per frequens epiſcoporum & eruditorum concilium. *Sa.* De Spiritu Moſis dubitare non licet. *La.* Paulus in epiſcoporum vicem venit. Quid igitur intereſt inter Pauli præcepta, & cujuſlibet epiſcopi? *Sa.* Quia ſine controverſia Paulus ſcripſit afflatus Spiritu. *La.* Hæc ſcriptorum auctoritas quouſque ſe porrigit? *Sa.* Arbitror non ultra Apoſtolos, niſi quod conciliorum eſt inviolata auctoritas. *La.* Quare de Pauli Spiritu dubitare non licet? *Sa.* Quia obſtat eccleſiæ conſenſus. *La.* De epiſcopis dubitare licet? *Sa.* De his nihil temere ſuſpicandum, niſi res ipſa palam clamitet [2] quæſtum, aut impietatem. *La.* Quid de conciliis? *Sa.* Non licet, ſi fuerint rite & per Spiritum Sanctum congregata, peractaque. [3] *La.* Eſt igitur aliquod con-

1 Sperandum, & augurandum de his bene niſi res palam clamitet; quando Deus dederit illis æque plana teſtimonia cum his quæ dedit Moſi, Chriſto & Apoſtolis, ſequemur vel ſine hæſitatione ulla, firmiter perſuaſum habentes, Deum per illa loqui, at ſi his criteriis deſtituta, ſtatuant plane repugnantia cum regula infallibili ſcriptura, quæ nobis ſupereſt, & nobis eſt ſuper omnia, non facile ſequemur, quantacunque veneratione ea proſequamur. 2 Bene, & quis erit judex Saliamentarie, niſi chriſtiani reliqui? 3 Bene rurſus, ſi ſic velis: at quomodo credas iſtuc competere concilio quod ſanciverit plane repugnantia cum ſcripturis inſpiratione Spiritus ſancti certo exaratis,

concilium, in quod iſta non competunt? *Sa*. Eſſe poteſt. Quod ni eſſet, Theologi nequaquam adderent hanc exceptionem. *La*. Videtur igitur & de conciliis dubitari poſſe. *Sa*. Non arbitror, poſteaquam fuerint Chriſtianarum gentium judicio conſenſuque recepta, comprobataque. [1] *La*. Poſteaquam exceſſimus pomœria, quibus Deus voluit circumſcribi ſacroſanctam illam & inviolabilem [2] ſcripturæ auctoritatem, videtur mihi & aliud eſſe diſcrimen legum divinarum & humanarum. *Sa*. Quod? *La*. Leges divinæ ſunt immutabiles, niſi ſi quæ ſunt ejus generis, ut ſignificandi coërcendive gratia videantur ad tempus datæ, quas & prophetæ deſituras juxta carnalem ſenſum prædixerunt, & Apoſtoli jam omittendas docuerunt. Deinde, inter leges humanas exiſtunt nonnunquam iniquæ ſtultæque & peſtilentes; unde & abrogantur vel auctoritate ſuperiorum, vel conſentiente neglectu populi. Tale nihil eſt in legibus divinis. Rurſus humana lex ſuapte ſponte ceſſat, ubi ceſſarit cauſſa propter quam lata eſt: veluti ſi conſtitutio juberet ſingulos quotannis aliquid conferre in ſtructuram templi, templo abſoluto ceſſat rigor legis. Ad hæc, lex ab hominibus lata, non eſt lex, niſi fuerit utentium conſenſu comprobata. Lex divina nec expendi debet, nec poteſt abrogari. Quanquam & Moſes legem laturus, ſuffragia populi collegit, non quod hoc eſſet neceſſe, ſed ut illos magis haberet obnoxios. Impudens enim eſt, legem contemnere, quam tuo ſuffragio comprobaris. Poſtremo cum leges hominum, quæ fere corporalia præſcribunt, pædagogi ſint ad pietatem, ceſſare videntur, ubi quis profecit ad ſpiritus robur, ut jam talibus cancellis non egeat, modo pro virili vitetur ſcandalum infirmorum, non malitioſe ſuperſtitioſorum. Velut ſi pater præſcribat filiæ impuberi, ne bibat vinum, quo tutior ſit illius virginitas

1 Tantopere nutat in ſuis hypotheſibus Salſamentarius hic noſter, quod poſtquam relicto Papa ad concilia confugerit, addat hic conditionem, qua omnia nullius fere redduntur auctoritatis, ſaltem in ſe, & ſuper diſſentientes. 2 Bene, at ſi inviolabilis, ſit ſcripturæ auctoritas, nullis hiſce pomœriis circumſcribitur, imo hæc pomœria ſupereminet omnia; & non aliter credo ſentiebat Eraſmus noſter.

nitas uſque ad nuptias; cum adoleverit, jamque viro tradita fuerit, non tenetur præcepto patris. Multæ leges habent inſtar pharmacorum; ea vero mutantur & cedunt pro re nata, ipſis etiam medicis approbantibus; qui ſi ſemper iiſdem uterentur remediis à veteribus proditis, plures occiderent quam ſanarent. *Sa.* Multa tu quidem congeris, quorum nonnulla placent, aliqua diſplicent, quædam non intelligo. *La.* Si lex epiſcopi quæſtum evidenter oleat, hoc eſt, ſtatuat, ut ſinguli parochi bis in anno emant aureo ducato jus abſolvendi à caſibus, quos vocant Epiſcopales, [1] quo plus extorqueat à ſuis; obtemperandum cenſes? *Sa.* Cenſeo, ſed interim clamandum adverſus legem iniquam, excluſa ſemper ſeditione. Sed unde hic mihi percunctator lanio? Tractent fabrilia fabri. [2] *La.* Hujuſmodi quæſtionibus ſæpe torquemur in conviviis; interdum diatriba ferveſcit ad pugnam & ſanguinem. *Sa.* Pugnent qui volent: ego cenſeo leges majorum eſſe reverenter ſuſcipiendas, & obſervandas religioſe, velut à Deo profectas; nec eſſe tutum, nec eſſe pium, de poteſtate publica ſiniſtram concipere aut ſerere ſuſpicionem. Et ſi quid eſt tyrannidis, quod tamen non cogat ad impietatem, ſatius eſt ferre, quam ſeditioſe reluctari. [3] *La.* Iſta quidem ratione fateor bene conſultum rebus eorum, qui dignitate pollent; tecum ſentio, nec illis invideo. Cæterum lubens audiam rationem, qua conſulatur & populi vel libertati, vel commodis. *Sa.* Deus non deſtituet populum ſuum. [4] *La.* Verum ubi interim illa libertas Spiritus, quam Apoſtoli promittunt ex Evangelio, quam Paulus toties inculcat clamans, *Regnum Dei non eſt eſca & potus; & quod filii non ſimus ſub pædagogo, nec amplius ſerviamus elementis hujus mundi*; [5] aliaque innumera: ſi tanto pluribus conſtitutionibus onerantur Chriſtiani quam Judæi, & ſi arctius obligant hominum leges, quam pleraque à Deo

1 *i. e.* A quibus abſolvere, epiſcopis ſolis licet per canones. 2 Proverbium ſenſu idem, quod *ne ſutor ultra crepidas*, *i. e.* unuſquiſque tractet quæ ſuæ ſunt artis, vel quæ apprime intelligit. 3 Illuc pacifici & probi, fuitque regula ad quam ſemper reſpexit Eraſmus noſter. 4 At non dormiat populus propterea, & qui poſſunt eum admonere, inque veram veritatis viam reducere. 5 Gal. II. & III.

Deo tradita præcepta? *Sa.* Dicam, Lanio. Non in hoc eſt Chriſtianorum libertas, ut liceat illis facere quæ velint, liberis à conſtitutionibus humanis: ſed quod ex fervore Spiritus ad omnia prompti, lubentes & alacres ea faciunt quæ præſcribuntur, nimirum filii potius quam ſervi. [1] *La.* Expedite: ſed erant & ſub lege Moſaica filii, & ſunt ſub Evangelio ſervi; [2] atque adeo vereor ne maxima pars hominum; ſiquidem ſervi ſunt, qui lege coacti ſuum officium faciunt. Quid igitur diſcriminis inter novam & veterem? [3] *Sa.* Meo judicio, multum intereſt. Quod vetus ſub involucris docuit, nova ſub oculos poſuit: quod illa ſub ænigmatibus prædixit, hæc dilucidius oſtendit: quod illa ſubobſcure promiſit, hæc exhibuit maxima quidem ex parte: illa tradita erat uni genti, hæc ex æquo docet omnes ſalutem: illa paucis prophetis & eximiis viris impertiit inſignem illam & ſpiritualem gratiam; hæc omne donorum genus largiter effudit in omnium ætatum, ſexuum & nationum homines, linguas, ſanationes, prophetias, miracula. *La.* Ubi nunc igitur iſta? [4] *Sa.* Ceſſarunt, non interierunt: vel quia non eſt opus, jam evulgata Chriſti doctrina; vel quia plerique titulo tantum Chriſtiani, fide, quæ eſt miraculorum architectrix, caremus. *La.* Si propter incredulos ac diffidentes opus eſt miraculis, [5] talium nunc plena ſunt omnia. *Sa.* Eſt incredulitas ſimpliciter errans, qualis erat Judæorum obmurmurantium Petro, [6] quod Cornelii familiam recepiſſet ad Evangelii gratiam: qualis erat gentium, quæ religionem, quam à majoribus acceperant, putabant eſſe ſalutiferam, & Apoſtolorum doctrinam eſſe ſuperſtitionem peregrinam: hi conſpectis miraculis converſi ſunt. Nunc qui diffidunt Evangelio, tanta luce per univerſum orbem coruſcante, non ſimpliciter errant, ſed excæcati malis affectibus nolunt intellige-

re,

1 Bene; attamen ne nimis coarctetur propterea libertas Evangelica, per eos qui ſunt in auctoritate, uti factum eſt in communione Papiſtica. 2 Quidni? cum quidam ſub Evangelio agantur Spiritu legis, & quidam ſub lege agerentur Evangelii ſpiritu. 3 Subaudi *legem*, quæ lio maxime congrua, & quam optime ſolvit Salſamentarius. 4 Miranda vel miracula ſcil. 5 Vidiſti pag. 273. indicataque quæſtio non incongrua. 6 Act. XI.

re, ut bene agant : hos nulla miracula reducerent ad mentem meliorem, [1] Et ſanandi tempus nunc eſt, puniendi poſt futurum eſt. *La.* Quanquam multa dixiſti ſatis probabiliter, tamen mihi propoſitum eſt, non fidere ſalſamentario ; ſed adibo Theologum quendam eximie doctum : quidquid is de ſingulis pronunciaverit, cœleſtis oraculi vice fuerit. *Sa.* Quis iſte ? Pharetrius ? [2] *La.* Ille ſimpliciter delirat & ante annos, dignus qui concionetur deliris aniculis. *Sa.* Bliteus ? *La.* An ego tam loquaci ſophiſtæ credam ? *Sa.* Amphicolus ? *La.* Nunquam ei credam in ſolvendis quæſtionibus, cui meo malo credidi carnes meas. An ille bona fide ſolvat problemata, qui peſſima fide nondum ſolvit pecuniam ? *Sa.* Lemantius ? *La.* Non utor cæcis ad indicandam viam. *Sa.* Quis igitur ? *La.* Si ſcire vis, Cephalus eſt, vir trium linguarum, & omnis politioris litteraturæ perpulchre gnarus, tum in ſacris voluminibus & vetuſtis Theologis diu ſtudioſeque verſatus. *Sa.* Dabo rectius conſilium. Eas ad inferos ; illic invenies Rabbinum Druinum, qui Tenedia [3] bipenni diſſecabit omnes tuas quæſtiunculas. *La.* Tu præi, quo mihi viam appares. *Sa.* Sed extra jocum : Eſtne verum, quod narras datam poteſtatem veſcendi carnibus ? *La.* Ludebam, te ut urerem. Et, ſi Romanus Pontifex id vellet maxime, ordo ſalſamentariorum moveret ſeditionem. Deinde mundus eſt plenus Phariſaïcis hominibus, qui non alia re ſibi poſſunt vindicare ſanctimoniam, niſi talibus obſervatiunculis : [4] hi nec paterentur ſibi detrahi jam partam gloriam, nec ſinerent minoribus plus eſſe libertatis quam ipſis fuit. Ne in laniorum quidem rem eſſet, permitti liberum quarumlibet rerum eſum. Tum enim varius eſſet eventus noſtræ negotiationis ; nunc certius eſt lucrum, & minus aleæ, minuſque laborum. *Sa.* Veriſſima prædicas ; ſed eadem

1 Nimis verum credo. 2 Hoc, & quæ ſequentur nomina conficta ſunt credo, at pleraque ſunt ſignificationis planæ ſatis, & forſan ſpeciatim quoſdam ſibi bene notos intelligebat Eraſmus, quos nobis non datur certo divinare. 3 *Bene ſecante*, hinc quod olim Rex quidam Tenedi inſulæ, lites ſubditorum bipenni armatus audire', capitque ſine mora convicto reo amputaret. 4 Non paucos tales adhuc habemus : *pravis affectibus renunciare*, hoc opus,

eadem incommoditas ad nos rediret. *La.* Gaudeo tandem inventum aliquid, in quo ſalſamentario cum lanione conveniat. Jam ut incipiam & ipſe ſerio loqui: quemadmodum fortaſſis expediret, populum Chriſtianum paucioribus conſtitutiunculis obſtringi, præſertim ſi quæ non multum, aut nihil conducunt ad pietatem, ne dicam officiunt: ita non libet ab iſtis ſtare, qui omnes omnium hominum conſtitutiones rejiciunt, neque flocci faciunt. Imo ob hoc ipſum multa faciunt, quia præceptum eſt ne faciant. Attamen demirari non poſſum in plerſque rebus præpoſtera mortalium judicia. *Sa.* Idem nec ego ſatis admirari poſſum. *La.* Cœlum terræ [1] miſcemus, ſi quid periculi ſuſpicamur, ne quid decedat ponderis ſacerdotum conſtitutionibus auctoritatique: & dormitamus, cum imminet evidens periculum, ne tantum tribuamus hominum auctoritati, ut auctoritati divinæ minus tribuatur quam oportet. Sic à Scylla declinamus, ut non metuamus Charybdim, [2] malum exitialius. Debetur epiſcopis ſuus honos; quis negat? præſertim ſi agunt quod dicuntur. [3] Sed impium eſt, honores ſoli Deo debitos, transferre in homines, & dum impenſe reveremur hominem, parum revereri Deum. Honorandus Deus in proximo, venerandus in proximo; ſed interim adhibenda cautio, ne Deus per hanc occaſionem ſuo fraudetur honore. *Sa.* Itidem videmus multos in tantum fidere corporalibus cæremoniis, ut his freti, negligant ea quæ ſunt veræ pietatis; ſuis meritis arrogantes quod eſt divinæ largitatis, & ibi conſiſtentes, unde gradus erat ad perfectiora, & ex his rebus proximum calumniantes, quæ per ſe nec bonæ ſunt, nec malæ. *La.* Quin in eadem re cum duo ſunt, quorum alterum altero præſtantius, ſemper deterioris eſt nobis potior ratio. Corpus & quæ corporis ſunt, ubique pluris fiunt, quam ea quæ ſunt animi. Et hominem occidiſſe, pro gravi crimine ducitur, ut eſt: at peſtifera doctrina, vipe-

reis

---

1 Jam vidimus phraſim. 2 Alluditur ad notiſſimum verſum, *incidit in Scyllam cupiens vitare Charybdim.* Siquidem Charybdis & Scylla duo erant freti ſiculi ſcopuli oppoſiti, olim propter naufragia celebratiſſimi. 3 *i. e.* Inſpiciant in gregem prout vox Græce ſonat.

reis inſtinctibus corrupiſſe mentem hominis, ludus eſt. Si ſacerdos alat papillitium, aut veſtem ſumat hominis profani, rapitur in carcerem, acriter punitur: ſi bibat in lupanari, ſi ſcortetur, ſi ludat aleam, ſi vitiet alienas uxores, ſi nihil attingat ſacræ lectionis, tamen columna eſt eccleſiæ. Non excuſo mutatam veſtem, ſed accuſo præpoſterum judicium. *Sa.* Imo ſi non perſolvat penſum precum horariarum, paratum eſt anathema; ſi fœneretur, ſi ſimoniam admittat, impune eſt. *La.* Si quis videat Carthuſianum aliter veſtitum, aut veſcentem carnibus, quam execratur, quam horret, quam timet, ne terra dehiſcens & ſpectatorem & ſpectatum abſorbeat! idem ſi videat eum temulentum, mendacibus verbis in famam aliorum debacchantem, manifeſtis dolis imponentem tenui vicino, nemo perinde abominatur. *Sa.* Veluti ſi quis videat Franciſcanum enodi cingulo cinctum, aut Auguſtinenſem [1] non corio, ſed lana cinctum, aut diſcinctum Carmelitam, aut cinctum Rhodienſem: [2] rurſus ſi percalceatum Franciſcanum, aut ſemicalceatum Cruciferum: nonne concitaret Tyria [3] (quod dici ſolet) maria? *La.* Imo nuper apud nos ex duabus fœminis, quarum utramque dixiſſes prudentem, altera abortiit, altera concidit ſyncope, quod conſpicerent Canonicum quendam ſacris virginibus præfectum, in propinqua vicinia, ſed tamen in publico, obambulare, qui veſtem lineam non haberet tectam nigro pallio. At eædem crebro viderant aves ejuſmodi comeſſantes, cantillantes, ſaltitantes, non addam cætera, nec ullam ſentiebant nauſeam. *Sa.* Sexui fortaſſe debetur venia. Opinor tibi notum Polythreſcum. [4] Is ægrotabat periculoſe: phthiſis erat. Medici

1 Ordo eſt monachorum, cujus nunc ſunt varii rami, quique contendunt habere divum Auguſtinum fundatorem, ſed totum huc redit ad majus, quod Alexander ſextus, multis poſt divum Auguſtinum annis, anno ſcil. 1256, illis dederit regulam obſervandam quæ Auguſtini dicitur. 2 Alius eſt ordo monachorum, ſic dictus, quod ſedes olim haberent in Rhode inſula, cum adhuc non eſſet ſub Turcarum imperio, quo facto in diverſis Europæ partibus ſedes poſuere, at non multi nunc videntur uſquam. 3 *i. e.* Maximus tumultus; iſtuc autem mare in proverbio obtinuit potius quam aliud, quoniam olim celebratiſſimum, ex eo quod Tyrii eſſent præ omnibus populis navigatores. 4 Confictum nomen, *i. e.* Superſtitioſum.

dici diu ſuaſerant, ut veſceretur ovis & lactariis; ſed fruſtra: eodem cohortabatur Epiſcopus. Ille cum eſſet vir non indoctus, & Theologiæ baccalaureus, videbatur citius emoriturus, quam utriuſque medici conſilio morem geſturus. Ita viſum eſt medicis & amicis ut falleretur; parata eſt ſorbitio ex ovis & lacte caprino: dictum eſt lac amygdalinum. Ille lubens comedit, & idem aliquot diebus faciens, cœpit habere meliuſcule, donec puella quædam fucum prodidit. Ibi cœpit quod comederat revomere. At idem ſuperſtitioſus in lacte, nulla religione commotus eſt, quo minus abjuraret pecuniam mihi debitam. Nam Chirographum ſimpliciter exhibitum clam ungui ſciderat. Delatum eſt jusjurandum; ego illi ceſſi. [1] Is vero tam non gravatim recepit, ut optare videretur quotidianas ejuſmodi delationes. Quid hoc judicio perverſius? Peccabat averſus mentem eccleſiæ, qui heic non obtemperarit ſacerdoti & medicis: & in perjurio manifeſto firmam habebat conſcientiam, tam infirmus in lacte. *La.* Heic mihi ſuccurrit fabula, quam nuper Dominicanus quidam narravit in concione frequentiſſima, quo ſermonis amaritudinem (nam in die paraſceues exponebat mortem Domini) jucundiore narratione dilueret. Virginem ſacram oppreſſerat adoleſcens: uteri tumor arguit factum, convocatus eſt virginum chorus, præſedit abbatiſſa. Accuſata eſt. Inficiali [2] ſtatui non erat locus. Argumentum erat neceſſarium. Confugit ad ſtatum qualitatis, [3] niſi mavis tranſlationis. [4] Oppreſſa ſum â valentiore. At ſaltem exclamaſſes. [5] Feciſſem, inquit, ſed in dormitorio [6] nefas eſt ſolvere ſilentium. Sit hæc fabula; modo fateamur hoc ſtultiora geri permulta. Nunc dicam quod his oculis vidi. Nomen hominis locique ſilebitur. Habebam affinem Priorem, abbati proximum, ordinis Benedictini, ſed ex eorum numero

1 Ut juraret ſcil. 2 *i. e.* Virgo non poterat inficiari, vel denegare factum, juriſprudentiæ locutio eſt. 3 Ex juriſprudentia rurſus, *i. e.* contendit virgo ſe non malum feciſſe. 4 *i. e.* Transferebat crimen in alium, in opprimentem ſcil. ut videbis mox. 5 *i. e.* Regerebatur virgini, quod exclamare debuiſſet. 6 Locus eſt monaſterii in cellulas diviſus, ubi recubant monachæ, vel monachi ſinguli, &c, ubi nefas illis inter ſe colloqui per ſtatuta, at credam facile contra talem caſum non ſtatutum fuiſſe.

numero qui non veſcuntur carnibus, niſi extra locum, quem appellant magnum refectorium. Habebatur doctus, & ipſe volebat haberi, annos natus fere quinquaginta. Certare poculis, & hilareſcere vino, erat illi quotidianum. Duodecimo quoque die adibat thermas publicas: illic dabatur opera purgandis renibus. [1] *Sa.* Erat unde id fieret? *La.* Poſſidebat annue ſexcentos florenos. [2] *Sa.* O paupertatem optabilem! *La.* Ex vino & Venere incidit in phthiſin. Deſperantibus medicis, abbas imperabat eſum carnium, addens illud terribile verbum, *ſub pœna inobedientiæ.* Ille vix adigi potuit, ut moriens guſtaret carnes, à quibus tot annis non abhorruerat. *Sa.* Prior tali abbate dignus. Divino tamen, quos dicas: nam eandem fabulam & ab aliis audire memini. *La.* Divina. *Sa.* Nonne abbas eſt prægrandi obeſoque corpore, lingua ſubblæſa? Prior humiliore ſtatura, ſed erecta, gracili vultu? *La.* Divinaſti. *Sa.* Accipe par pari relatum. Audies quod nuper ipſe vidi, cuique non interfui ſolum, verum etiam propemodum præfui. Erant duæ monachæ, quæ viſebant cognatos ſuos. Ubi veniſſent quo volebant, famulus per oblivionem reliquerat codicem precum [3] juxta conſuetudinem ordinis & loci in quo vivebant. Deum immortalem, quanta illic perturbatio! Non audebant cœnare, niſi dictis precibus veſpertinis, nec ſuſtinebant ex alio codice dicere quam ex ſuo. Interim tota domus cœnaturiebat. Quid multis? Cantherio recurrit famulus: ſub multam noctem adfert relictum codicem. Dicuntur preces, vixque ad decimam cœnavimus. *La* Hactenus nihil audio quod ſit magnopere reprehendendum. *Sa.* Nimirum dimidium duntaxat audiſti fabulæ. Inter cœnandum cœperunt illæ virgines hilareſcere vino: tandem riſu ſoluto, jocis parum pudicis perſtrepuit convivium; ſed nemo licentius egit, quam illæ, quæ niſi dictis ex ordinis forma precibus, cœnare voluerunt. A convivio, luſus, choreæ, can-

1 Parumper æquivocum iſtuc, ſed ſequentia probant ſatis bene quo ſenſu intelligatur. 2 Qui ſinguli ſunt viginti aſſes batavi, nunc circiter *two Shillings of our Money*, At ſumma tunc temporis, optimus proventus erat. 3 Supple *ſcriptum*, aut *compoſitum*.

cantilenæ, reliqua non audeo commemorare. Sed plane vereor, ne quid ea nocte patratum ſit parum virgineum, niſi me fallebant prooemia, laſcivi luſus, nutus & ſuaviа. *La.* Iſtam perverſitatem non tam imputo virginibus, quam ſacerdotibus, earum curam gerentibus. Sed age, fabulam fabula penſabo, quin potius audies oculatam hiſtoriam. Hiſce diebus aliquot conjecti ſunt in carcerem, quod auſi ſint die Dominico panem coquere, cum forte deeſſet. Equidem non damno factum, ſed excutio judicium. Aliquanto poſt die Dominico, qui vulgo *Palmarum.* [1] dicitur, forte erat, cur vicus propinquus mihi eſſet adeundus. Ibi tum ad horam diei ferme quartam à prandio, obvium habeo, ridiculumne dicam, an miſerandum ſpectaculum; arbitror nulla Bacchanalia plus habuiſſe turpitudinis. Alii vacillabant huc illuc vino, non aliter quam navis deſtituta rectore jactatur ventis & fluctibus. Erant qui complexi brachium alterius ſuſtinebant lapſantem, ſed ipſi parum firmi: alii ſubinde cadebant, ægreque ſurgebant: nonnulli quernis frondibus erant coronati. *Sa.* Magis conveniebat pampineis; tum addendi thyrſi. *La.* Senior quidam Silenum [2] agens, ſarcinæ in morem ſublimis geſtabatur humeris, eo geſtu quo ſolent olim efferri cadavera, pedibus eo porrectis quo ibant, niſi quod pronus bajulabatur, ne vomitu præfocaretur ſupinus. Is miſere convomebat ſuras & calcaneos extremorum bajulorum. Nec inter bajulos quiſquam erat ſobrius; plerique ridebant, ſed ſic, ut facile diceres mentem abeſſe. Bacchi furor habebat omnes. Atque hac pompa civitatem ingreſſi ſunt, idque clara luce. *Sa.* Unde collegerant eam inſaniam? *La.* In vico propinquo vinum paulo vilius venditur, quam in urbe: eo ſe contulerant aliquot combibones, quo vilius inſanirent, ſed largius. Non enim minus impenſum eſt pecuniæ, ſed plus contractum eſt dementiæ. [3] Hi ſi guſtaſſent ovum, velut admiſſo parricidio pertracti fuiſſent in carce-

1 Dies eſt Dominica præcedens ipſum paſcha, dicitur palmarum, quoniam hac die ſtratis in via arborum ramis, Chriſtus Hyeroſolymam ivit. 2 Qui fertur comes & præceptor Bacchi apud poetas. 3 Elegantiſſime dictum.

carcerem: cum præter omiſſam ſacram concionem, præter neglectas preces veſpertinas, in die tam ſacro, tantum intemperantiæ publicitus eſſet admiſſum, nemo puniit, nemo deteſtatus eſt. *Sa.* Atqui ne iſtuc tantopere mireris, in mediis urbibus, in popinis templo proximis, diebus quamlibet feſtis potatur, cantatur, ſaltatur, pugnatur tanto ſtrepitu, tantoque tumultu, ut nec ſacrum [1] peragi, nec ſacra concio poſſit exaudiri. Iidem ſi eodem tempore conſuiſſent calceum, aut ſi in die Veneris guſtaſſent ſuillam, capitis accerſerentur. Et tamen dies Dominicus ob hoc potiſſimum eſt inſtitutus, quo vacaret audire doctrinam Evangelicam: & ideo vetitum conſuere calceos, ut ſit otium concinnandis animis. An non hæc mira judiciorum perverſitas? *La.* Prodigioſa. Jam in ipſo jejunii præſcripto, cum duo ſint; alterum abſtinentia cibi, alterum delectus cibi; nemo neſcit prius [2] illud præcepti divini, aut certe juxta præceptum divinum eſſe; alterum [3] vero non ſolum humanum, verum etiam propemodum pugnans cum apoſtolica doctrina, [4] utcunque hoc excuſamus: tamen heic quoque præpoſtero judicio cœnare vulgo impune eſt, guſtaſſe cibum ab homine vetitum, à Deo permiſſum, & item ab Apoſtolis, capitale eſt. Jejunium tametſi non conſtat eſſe certo præceptum [5] ab Apoſtolis, tamen illorum exemplis ac litteris commendatum eſt: at interdictum ciborum eſum, quos Deus creavit ad veſcendum cum gratiarum actione, ut tueamur apud judicem Paulum, quot lemmatis eſt opus? Et tamen toto paſſim orbe cœnatur affatim, nullus offenditur: ſi valetudinarius guſtet pullum gallinaceum, periclitatur Chriſtiana religio. In Anglia vulgus Quadrageſimæ tempore, juſtam cœnam apparat alternis diebus, nemo miratur: ſi febri periclitans tentet attingere jus pulli, plus quam ſacrilegium admiſſum videtur. Apud eoſdem in Quadrageſima, quo jejunio ut nihil antiquius, [6] ita nihil ſanctius habi-

† tum

1 *The Divine Service.* 2 *Abſtinentiam a cibo.* 3 *Delectum cibi.* 4 Ferme credes, ſi conſulas, Col. II. 5 Præceptum eſt, iis ſcil. qui poſſint, & quibus utile eſt ad ſpiritualem vitam. 6 Multa ſunt antiquiora, ſaltem quoad modum illud obſervandi in communione Romana, itemque longe multo ſanctiora.

tum eſt apud Chriſtianos, impune cœnatur, ut dixi: ſi tentes idem extra Quadrageſimam die Veneris, nemo feret. Si quæras, quam ob rem? allegant patriæ conſuetudinem. Execrantur eum qui regionis negligit conſuetudinem: & ipſi ſibi ignoſcunt, qui negligant vetuſtiſſimam totius eccleſiæ conſuetudinem. *Sa.* Nec probandus eſt, qui ſine cauſſa negligit conſuetudinem patriæ, in qua vivit. *La.* Nec ego criminor eos, qui Quadrageſimam cum Deo ventreque partiuntur, ſed indico præpoſterum de rebus judicium. *Sa.* Cum dies Dominicus præcipue legatur inſtitutus, quo populus ſimul conveniret ad audiendum ſermonem Evangelicum: qui non audit miſſam, [1] abominabilis eſt: qui negligit concionem, malens pila ludere, purus eſt. [2] *La.* Quantum flagitium admiſſum exiſtiment, ſi quis ſumat Euchariſtiam illotis faucibus? quam nihil trepidant, cum idem faciunt illoto animo, perverſiſque cupiditatibus ſordidato? *Sa.* Quam multi ſunt ſacerdotes, qui citius mortem oppetant, quam ſacrificent [3] calice & patina nondum ab epiſcopo conſecratà; aut quam ſacrificent veſte quotidiana? At inter hos qui ſic affecti ſunt, quam multos videmus, qui non verentur ad ſacram menſam accedere, noctis proximæ crapula adhuc temulenti? Quanta trepidatio, ſi forte contigerint corpus [4] Domini, ea manus parte, quæ ſacro oleo contacta non fuit? Quin eadem religione diſpicimus, ne profanus animus offendat Dominum? *La.* Vaſa ſacra non attingimus, & piaculum admiſſum arbitramur, ſi id forte acciderit; & interim viva templa Sancti Spiritus, quam ſecuri violamus? *Sa.* Humana conſtitutio vetat, ne nothus, claudus, aut luſcus recipiatur ad ſacra miniſteria. [5] Hic quam ſumus difficiles? & tamen interim paſſim recipimus indoctos, aleatores, temulentos, milites [6] & homicidas. Dicunt, Latent nos animorum morbi. De occultis non loquor, de his loquor

1 *The Maſs.* 2 *Exiſtimatur*, ſic valet adhuc opinio apud Pontificios vulgares. 3 Sic ex opinione & modo vulgaro loquendi pontificiorum. 4 Rurſus ex modo loquendi vulgari. 5 Sic per Canones apud pontificios. 6 *Qui tem us triverunt in militia*, quos magna ex parte parum ab homicidis & prædonibus diſtinguebat auctor, ut potuiſti obſervare plus ſemel.

loquor quæ magis in propatulo ſunt, quam vitia corporis. *La.* Sunt & epiſcopi, qui ex functionibus nihil ſibi vindicant, præter rationes, aliaque ſordida: concionandi munus, quæ prima dignitas eſt epiſcopi, cedunt quamlibet ſordidis; haud quaquam facturi, niſi præpoſtero judicio tenerentur. *Sa.* Qui feſtum diem violat ab epiſcopo quopiam inſtitutum, rapitur ad pœnam. Et ſatrapæ quidam, qui tot conſtitutionibus pontificum & conciliorum, tot fulminibus fortiter contemptis, impediunt canonicas [1] electiones, opprimunt immunitates eccleſiaſticorum, ne his quidem parcentes domibus, quæ fovendis ſenibus, ægrotis & egenis, ex piorum hominum eleemoſynis inſtitutæ ſunt: abunde Chriſtiani ſibi videntur, ſi ſæviant in læviſſimarum rerum prævaricatores. *La.* Præſtat ſatrapas miſſos facere; loquique de ſalſamentis & carnibus. *Sa.* Aſſentior; redeamus igitur ad jejunium & piſces. Audivi Pontificum leges nominatim excipere pueros, ſenes, ægrotos invalidos, gravem laborem ſuſtinentes, gravidas, lactantes, ac vehementer tenues. *La.* Idem & ipſe frequenter audivi. *Sa.* Rurſus audivi præcellentem quendam Theologum, opinor Gerſoni nomen eſſe, hoc addere, ſi quis extiterit cauſſæ paris momenti, cum his quæ pontificum leges nominatim excipiunt, ſimiliter ceſſare vigorem præcepti. Sunt enim corporum peculiares habitus, qui reddunt capitaliorem inediam, quam morbus evidens; & ſunt vitia, morbive, qui non apparent, cum revera plus habeant diſcriminis. Proinde qui ſibi notus eſt, nihil opus habet conſulere ſacerdotem; quemadmodum infantes non conſulunt ſacerdotem, quia cauſa eximit illos à lege. Et qui pueros, aut vehementer ſenes, aut alioquin invalidos adigunt ad jejunium, aut eſum piſcium, bis peccant: primum adverſus fraternam caritatem; deinde adverſus mentem pontificum, qui nolunt eos involvi lege, quibus obſervata perniciem adferret. Chriſtus quidquid inſtituit, ad ſanitatem animi & corporis inſtituit. Nec ullus Pontifex ſibi vindicat tantam poteſtatem,

1 *i. e.* Impediunt quominus liberæ ſint, quales debent eſſe per Canones, ut eas ſcil. in ſua commoda vertant.

teſtatem, ut ſua conſtitutione quenquam adigat ad vitæ diſcrimen. Veluti, ſi quis ex inedia veſpertina contrahat inſomniam, & ob inſomniam periclitetur paraphreneſi, [1] ſimul & adverſus eccleſiæ mentem, & adverſus Dei voluntatem,homicida eſt ſui. Principes,quoties commodum eſt, edita lege minantur ſupplicium capitale. Quid illis liceat, non definio: illud dicam, tutius facerent, ſi non infligerent mortem corporis, niſi ob cauſſas in divinis litteris expreſſas. In odioſis Dominus [2] longius avocat ab extrema linea, [3] velut à perjurio, vetans omnino jurare, in homicidio prohibens iraſci: nos ob humanam conſtitutionem ad extremam homicidii lineam impellimus, quam vocamus neceſſitatem. Imo quoties apparet cauſa probabilis, caritatis eſt ultro hortari proximum, ad ea quæ poſtulat corpuſculi imbecillitas. Et, ſi nulla apparet cauſa, tamen Chriſtianæ charitatis eſt benigne interpretari, quod recto animo fieri poteſt, niſi qui comedit, præ ſe ferat manifeſtum eccleſiæ contemtum. Contumaciter ac ſeditioſe veſcentes, recte punit magiſtratus profanus: at quid quiſque domi ſuæ pro corpuſculi ſanitate comedat, medicorum eſt curare, non magiſtratuum. Quod ſi quorum improbitas hinc quoque concitet tumultum; ipſi ſeditionis accerſantur, non is qui ſervivit valetudini, nec divina, nec humana [4] lege violata. Heic certe non in loco prætextimus auctoritatem pontificum, quorum tanta eſt humanitas, [5] ut ubi cognorint cauſam haud abſurdam, ultro invitent ad ea quæ poſtulat valetudo, diplomatis arment adverſus malorum obtrectationes. Denique per univerſam Italiam patiuntur in certis macellis vendi carnes, nimirum illorum ſaluti conſulentes, quos illa lex non adſtringit. Quin & in concionibus ſacris audivi Theologos paulo minus Phariſaicos dicere, Nihil eſt quod vereami-

1 *Inſania.* 2 *Chriſtus.* 3 *i. e.* Summo gradu peccati, a geometris, vel pictoribus ſumpta eſt locutio, itemque Horatiana eſt, Lib. I. Epiſt. XVI. *Mors ultima linea rerum eſt.* 4 Siquidem ut obſervavit bene, nulla de jejunio lex humana, ſupponitur, intendere, ut homines ad mortem aut ægrotationem adigantur. 5 Similia veluti adulationis grana adverſus Papas, jam vidimus plus ſemel, ut eos credo officii memores faciat.

-ni cœnæ tempore ſumere panem unum, & heminam vini, cereviſiæve, propter imbecillitatem humani corporis. Si tantum ſibi ſumunt auctoritatis, ut pro cœna cœnulam indulgeant validis, idque contra præceptum eccleſiæ, quæ jejunium indixit, non cœnulam; cur non audent juſtam cœnam permittere iis, quorum imbecillitas hoc requirit, & pontifices expreſſis cauſſis declararunt ſibi placere? Dicatur zelus, ſi quis durius tractet corpus ſuum: nam ſibi quiſque notus eſt: at ubi pietas, ubi charitas iſtorum, qui contra legem naturæ, contra legem Dei, contra ſenſum legis pontificiæ, fratrem imbecillem, ſpiritu promtum, corpuſculo infirmum, ad mortem adigunt, aut morbum morte duriorem? *La.* Suggerit mihi tua commemoratio quiddam, quod ante biennium vidi. *Erotem* [1] noſti, virum jam natu grandem, videlicet ſexagenarium: valetudine plus quam vitrea, tum quotidianis morbis, iiſque atrociſſimis, graviſſimiſque ſtudiorum laboribus ſic afflicta, ut vel Milonem [2] poſſint dejicere: ad hæc occulta quadam naturæ proprietate, vel à puero ſic & abhorrens à piſcium eſu, & impatiens inediæ, ut nunquam id tentarit abſque capitis [3] diſcrimine: poſtremo diplomatis ponticum abunde communitus adverſus Phariſaïcas linguas. Is nuper eo vocantibus amicis, inviſerat civitatem Eleutheropolim, [4] non omnino ſuo nomini reſpondentem. Erat autem Quadrageſimæ tempus: datus eſt unus atque alter dies amicorum affectibus. Interim veſcebatur piſcibus, ne quem offenderet, cum haberet præter neceſſitatem à pontifice diploma, per quod licebat veſci quibuſlibet. Jam præſentiebat morbum imminentem, quem habebat familiarem, ſed morte crudeliorem; parat abitum, & res urgebat, niſi maluiſſet ibi decumbere: Ibi quidam ſuſpicantes illum hoc

1 Hic Eraſmus noſter ipſe eſt, ut ex ejus vita patet, ambo nomina amabilem ſignificant, ſuntque ex eadem origine, ſcil. ab ἐράω, *Amo.* 2 *Robuſtiſſimum*, Crotoniates enim Milo propter robur notiſſimus evaſit. 3 *Vitæ.* 4 Quæ vox ſignificat liberam civitatem, cum ergo *Fryburg*, id ipſum ſignificet Germanice, mihi videtur hæc intelligi civitas, ſed eſt *Fryburg in Briſgaw*, in Suabia prope Baſileam, quæ quamvis antea libera, Eraſmi tempore ſub Auſtriaca dominatione erat, obſervatque proinde bene, eam nomini ſuo non omnino reſpondere.

hoc maturius abire, quod non ferret eſum piſcium, effecerunt, ut Glaucoplutus [1] vir apprime doctus, & primæ in ea Republica auctoritatis, Erotem invitaret domum ſuam ad jentaculum. Eros jam turbæ ſatur, quam in publico diverſorio vitare non poterat, aſſenſus eſt; ſed hac lege, ne quis eſſet apparatus præter ova duo; quæ ſtans ubi comediſſet, equum conſcenderet. Promiſſum eſt ita fore. Ubi eò venit, paratus erat pullus gallinaceus. Eros indigne ferens, præter ova nihil attigit; & abrumpens convivium, conſcendit equos, deducentibus eruditis aliquot. Ejus pulli nidor neſcio quo modo pervenerit ad ſycophantas. Ab his rumor ſparſus eſt tam atrox, ac ſi decem homines fuiſſent veneno necati. Nec ea civitas modo perſtrepuit hac fabula; ſed eodem ferme die rumor ad alias civitates tranſvolarat, quæ aberant itinere tridui. Atque, ut fit, rumor aliquid veris addiderat: Erotem, ni propere fugiſſet, accerſendum fuiſſe ad magiſtratum. Hoc ut erat falſiſſimum: ita verum erat, Glaucoplutum magiſtratui expoſtulanti ſatisfeciſſe. Jam Eros ſic affectus, ut dixi, ſi vel in publico carnibus veſceretur, quis deberet offendi? Et tamen in eadem civitate totam Quadrageſimam, ſed præcipue diebus feſtis, bibitur uſque ad inſaniam, clamatur, ſaltatur, pugnatur, luditur alea proxime templum, ut ſacra concio non poſſit audiri; & nullum eſt offendiculum. *Sa.* Mira judiciorum perverſitas. *La.* Accipe fabulam huic non diſſimilem. Jam ferme biennium eſt, quod idem Eros valetudinis ergo viſeret Ferventiam; [2] ego officii gratia comitatus ſum.

U 2 Divertit

1 Hujus ficti nominis ſignificationem vidimus pag. 356: quamquam autem qui illic, videatur ſupponi Sacerdos, propter conciones & ſuggeſtum: qui vero hic, dicatur primæ in republica auctoritatis: re bene ponderata, perſuaſum habeo, unum & eundem virum partibus Lutheranis faventem hic & illic intelligi, nihil impedit enim, quominus Sacerdos (ſi plane Sacerdotem eſſe velis) opimi Sacerdotii, ex præpotenti in republica familia, cathedramque Theologiæ vel Philoſophiæ in hac civitate (ubi tunc collegium inclytum) obtinens, qualem credam fuiſſe hunc Glaucoplutum, Glaucoplutus ſecundum abſolutam ſignificationem nominis, & vir primæ in republica auctoritatis non mereatur appellari. 2 Nomen fictum rurſus, quo intelligitur urbs conſtantia, quam vidiſti pag. 21. *Conſtantia* enim & *ferventia*, idem ſenſu ſonant, & uſus eſt vulgo auctori, ſic nomina immutare, ut ſub involucris loquatur.

Divertit in ædes veteris amici; [1] cujus crebris litteris fuerat evocatus., Is eſt vir præpotens, & illius eccleſiæ procerum unus. Ventum eſt ad piſces; rurſus Eros cœpit periclitari: agmen morborum erat febris, cephalalgia, vomitus, calculus. Hoſpes tametſi videret graviter periclitantem amicum, non auſus eſt tamen carnium micam dare amico. *Sa.* Quam ob rem? Videbat tot cauſſas cur liceret. *La.* Viderat diploma, ſed metuebat linguas hominum. Et jam eo profecerat morbus, ut fruſtra daturus fuerit. *Sa.* Quid Eros? Novi hominis ingenium: emoriatur citius, quam amicum ulla gravet invidia. *La.* Incluſit ſe cubiculo, triduum victitavit ſuo more. Prandium erat ovum unum, potus aqua ſaccharo decocta. Simul atque ſe remiſerat febris, conſcendit equum, ſecum deferens commeatum. *Sa.* Quem? *La.* Lac amygdalinum in laguncula, & uvas paſſas in crumena. Ubi domum rediit, tum aperuit ſeſe calculus, totumque menſem decubuit. Et tamen hunc quoque abitum ſævus, ſed vanus carnium rumor ſequutus eſt, & Lutetiam uſque perlatus, non ſine frequenti ſplendidorum mendaciorum comitatu. Quod tu remedium arbitraris idoneum talibus offendiculis? *Sa.* Ut in illorum capita cuncti ſuas matulas effundant, & ſi forte occurrant, obturatis naribus prætereantur, quo vel ſic agnoſcant ſuam veſaniam. *La.* Certe hanc Phariſaïcam impietatem oportebat acrius Theologorum conviciis flagellari. De hoſpite vero illo quid cenſes? *Sa.* Mihi vir prudens videtur, qui norit quam frivolis de cauſſis, quantas tragœdias interdum excitet populus. *La.* Sit hoc ſane prudenter factum, & boni viri metum civiliter interpretemur: at quam multi ſunt, qui cum in ſimili caſu fratrem mori patiantur eccleſiæ conſuetudinem & populi ſcandalum prætexunt: cæterum in vita palam dedecoroſa, quam agunt in comeſſationibus, in amoribus, in luxu, in otio, in ſummo contemtu ſacrorum ſtudiorum, in rapinis, ſimoniis & fraudibus, nihil formidant populi ſcandalum! *Sa.* Omnino tales ſunt quidam. Quod iſti pietatem

[1] Botzemus eſt credo, canonicus conſtantienſis amicus auctoris quem jam vidiſti quoque eadem pag. 321.

tatem appellant, immanis & impia crudelitas eſt. Sed illi mihi videntur crudeliores, qui non ex occaſione relinquunt hominem in periculo, ſed inventis periculis, veluti laqueis, impellunt multos in corporis animique manifeſtum diſcrimen, præſertim nulla publica auctoritate pollentes. *La.* Exſpecto quid dicas. *Sa.* Ante annos triginta vixi Lutetiæ in collegio, cui cognomen ab aceto. [1] *La.* Sapientiæ vocabulum [2] audio. Quid vero narras? Vixit ſalſamentarius in eo collegio tam acido? Non mirum igitur, ſi tantum tenet quæſtionum Theologicarum. Nam illic, ut audio, parietes ipſi mentem habent theologicam. [3] *Sa.* Sic eſt, ut dicis; ego tamen præter corpus peſſimis infectum humoribus, & pediculorum largiſſimam copiam, nihil illinc extuli. Verum ut pergam quod cœpi; In eo collegio tum regnabat Joannes Standoneus, vir in quo damnaſſes affectum, ſed judicium omnino deſideraſſes. Etenim quod ipſe memor adoleſcentiæ, quam cum extrema paupertate tranſegerat, rationem habebat pauperum, vehementer probari debet. Et ſi juvenum inopiam hactenus ſublevaſſet, ut honeſtis ſtudiis ſuppeteret rerum uſus, non ad laſciviam exuberaret copia, laudem merebatur. Ceterum quod rem aggreſſus eſt cubitu tam duro, victu tam aſpero parcoque, vigiliis ac laboribus tam gravibus, ut intra annum prima experientia multos juvenes, felici indole præditos, ac ſpem ampliſſimam præ ſe ferentes, alios neci dederit, alios cæcitati, alios dementiæ, nonnullos & lepræ, quorum aliquot ipſe novi, certe nullus omnium non periclitatus eſt; quis non intelligat eſſe crudelitatem in proximum? Nec his contentus, addit pallium & cucullam, ademit in totum eſum carnium. Et hujus generis plantaria tranſtulit in longinquas regiones. Quod ſi quiſque tantum permittat ſuis affectibus, quantum ille permiſit, futurum eſt ut iſtorum ſimiles totum occupent

1 i. e. *Le College de mont aign*, quod vidimus plus ſemel, bene notum noſtro Eraſmo. 2 Irriſorie alluditur ad dictum Plauti, *Habetne acetum in pectore? i. e.* eſtne ſapiens, & acuti ingenii? 3 Siquidem haberent penſiles theſes Theologicas: irridet auctor Pariſienſes magiſtros, qui nimium Theologi, triginta duos articulos fecerant, de iis quæ in Eraſmi noſtri doctrina reprehenderent.

mundum. Siquidem à talibus initiis primum orta ſunt monaſteria, quæ nunc minitantur pontificibus & monarchis. In proximi ad pietatem reſipiſcentis lucro gloriari pium eſt; in veſte aut cibo gloriam quærere, Phariſaïcum eſt; proximorum inopiam ſublevare, pietas eſt; proſpicere ne liberalitate bonorum abutantur ad luxum, diſciplina eſt. Cæterum in morbos, in delirationem, in mortem his rebus impellere fratrem, crudelitas eſt, parricidium eſt. Abeſt fortaſſe voluntas occidendi, at non abeſt homicidium. Quæ igitur iſtis debetur venia? Nimirum quæ medico, qui per inſignem imperitiam occidit ægrotum. Dicet aliquis; Nullus illos cogit ad hoc vitæ genus: ſponte veniunt, rogant admitti, & liberum eſt abire pertæſis. O Scythicam reſponſionem! Itane poſtulant, ut adoleſcentes rectius perſpiciant quid ipſis conveniat, quam vir doctus, rerum uſu tritus, & ætate provectus? Sic ſeſe excuſet lupo, qui famelicum oſtenſa eſca pellexit in retia. An qui vehementer eſurienti apponat cibum inſalubrem aut lethiferum etiam, ita ſemet excuſabit pereunti? Nemo te coëgit edere, volens ac lubens devoraſti quod erat appoſitum. Nonne is jure reſpondeat? Tu non cibum dediſti, ſed venenum. Telum ingens neceſſitas, grave tormentum fames. Auferant igitur illa magnifica verba, *Libera erat electio*. Imo magnam vim admovet, quiſquis talibus utitur tormentis. Nec ea ſævitia tantum perdidit tenues; ſuſtulit non paucos divitum filios, & generoſam indolem depravavit. Ætatem laſcivientem moderatis rationibus cohibere, paternum eſt. Cæterum in medio hiemis rigore, datur poſtulantibus paululum panis, potus jubetur e puteo peti, qui aquam habet peſtilentem, peſtiferam alioqui, etiamſi nihil haberet præter rigorem matutinum. Novi multos, qui valetudinem ibi contractam, nec hodie poſſunt excutere. Erant aliquot cubicula humili ſolo, putri gypſo, vicinia latrinarum peſtifera. In his nullus unquam habitavit, niſi aut mors, aut morbus capitalis fuerit conſequutus. Omitto nunc miram flagrorum carnificinam, etiam in innoxios. Sic ajunt deſici ferociam; ferociam appellant indolem generoſiorem.

orem, quam ſtudio frangunt, ut eos reddant habiles monaſteriis. Quantum ibi devorabatur ovorum putrium! quantum vini putris hauriebatur! ſunt fortaſſis hæc jam correcta, ſed ſero, videlicet iis qui perierunt, aut corpus circumferunt infectum. Neque vero hæc commemoro, quod male velim illi collegio, ſed operæ pretium eſſe judicavi monere, ne ſub umbra religionis, humana ſævitia corrumpat ætatem imperitam ac teneram. Jam quantum ibi diſcatur civilitatis aut veræ pietatis, in præſentia non excutio. Quod, ſi viderem malitiam exuere, quicunque cucullam induunt, hortarer omnes ad cucullam. Nunc alia res eſt; proinde non ſunt ad hoc vitæ genus frangendi ſpiritus ſuppullulantis ætatis, ſed animus magis ad pietatem educandus. Mihi vix contigit ullum ingredi monaſterium Carthuſianorum, quin illic offenderim unum atque alterum aut ſimpliciter mente captum, aut delirantem. Verum jam dudum tempus eſt, ut à tam longa digreſſione redeamus ad inſtitutum. *La.* Imo nullum eſt digreſſionis diſpendium; rem ipſam egimus: niſi ſi quid tibi forte ſuccurrit, quod adjiciendum putes iis, quæ diſſerta ſunt de conſtitutionibus humanis. *Sa.* Mihi quidem nec humanum præceptum implere videtur, qui negligit hoc præſtare, quod ſpectavit is qui præcepit. Etenim qui feſtis diebus tantum abſtinet ab operibus manuariis, nec interim vacat ſacris, aut audiendis concionibus, violat feſtum diem, negligens id, cujus gratia feſtus dies inſtitutus eſt. Ideo enim interdictum eſt opus bonum, ut fieret melius. Jam vero qui pro ſolitis operis vacant popinis, ſcortis, temulentiæ, pugnis & aleæ, bis [1] violant idem feſtum. *La.* Opinor & precum ſacrarum penſum, in hoc præſcriptum ſacerdotibus & monachis, ut hac exercitatione conſueſcerent ſuſtollere mentem in Deum; & tamen qui penſum hoc non abſolvit, periclitatur. Qui tantum ore demurmurat voces, nec curat animum ad ea quæ ſonat colligere, imo ne litteras quidem ſtudet diſcere, ſine quibus quæ ſonat, intelligi non poſſunt, vir bonus habetur,

1 *Siquidem operantur, & operantur mala.*

ac ſibi quoque videtur. *Sa.* Ego multos novi ſacerdotes, qui piaculum inexpiabile putant, aliquam partem precum omiſiſſe, aut per errorem dixiſſe de diva Virgine, cum dicendum eſſet de Sancto Paulo. At iidem pro nihilo ducebant aleam, ſcortum ac temulentiam, quæ divinis pariter & humanis legibus vetita ſunt. *La.* Nec paucos ego comperi, qui citius mortem oppetiſſent, quam vel caſu guſtato cibo, aut dum os proluunt, delapſis in ſtomachum aliquot aquæ guttis ſacrificaſſent: [1] at iidem fatebantur eſſe ſibi cum quibuſdam ſimultatem, quos, ſi daretur opportunitas, occiderent; nec verebantur cum hoc animo ad ſacram Chriſti menſam accedere. *Sa.* Atqui ut jejuni ſacrificent, hominis præceptum eſt: ut deponant iras priuſquam accedant ad ſacram menſam, Dei præceptum. [2] *La.* Jam vero de perjurio quam præpoſtere judicamus! Infamis habetur, qui jurejurando confirmavit ſe diſſolviſſe æs alienum, ſi convincatur non diſſolviſſe: nec perjurium objicitur ſacerdoti, qui palam impudice vivit, cum jurejurando publice profeſſus ſit caſtitatem. *Sa.* Quin iſtam cantionem canis Epiſcoporum vicariis, qui coram altari dejerant, ſe comperiſſe omnes, quos offerant initiandos, [3] idoneos ætate, ſcientia & moribus, cum aliquoties inter hos vix duo treſve ſint tolerabiles, plurimi vix ad ſtivam idonei? *La.* Vocatur ad pœnam, qui commotus aliqua cauſſa pejerat; & non puniuntur, qui tertio cuique verbo admiſcent perjurium. *Sa.* Iſti non jurant ex animo. *La.* Eodem colore patrocineris licebit ei, qui hominem occidit non ex animo. Pejerare nec joco nec ſerio fas eſt. Et atrocius crimen foret, ſi quis joco necaret hominem, quam ſi commotus ira. *Sa.* Quid ſi quis ad eandem trutinam expendat jusjurandum principum, quo inaugurantur? *La.* Et iſta cum ſint maxime ſeria, tamen quoniam velut ex more fiunt, non habentur pro perjuriis. Eadem eſt querimonia de votis. Matrimonii votum eſt juris ſine controverſia divini; & tamen dirimitur per monaſticæ vitæ profeſſionem ab hominibus,

1 Locutionem vulgatam plus ſemel vidimus. 2 Matt. V. 3 Supple *ſacris ordinibus*, & res indicata nimis in uſu.

nibus repertam. [1] *Sa.* Cum nullum votum religioſius ſit, quam baptiſmi; tamen qui veſtem mutat aut locum, perinde quaſi patrem veneno necarit, perquiritur, rapitur, ſtringitur, nonnunquam & occiditur propter honorem ordinis. [2] At quorum tota vita pugnat ex diametro cum profeſſione baptiſmi, quippe qui toti ſerviunt mammonæ, ventri, & hujus mundi pompis, habentur in pretio, nec his objicitur voti violati crimen, nec exprobratur, nec vocantur apoſtatæ, ſed habentur pro Chriſtianis. *La.* Simile vulgi judicium eſt de benefactis ac malefactis, deque præſidiis [3] beatitudinis. Quanta infamia ſequitur puellam lapſam? at longe gravius crimen eſt lingua mendax & obtrectatrix, & animus odio livoreque corruptus. Ubi non gravius punitur quamvis leve furtum, quam adulterium? Nemo lubens cum eo conſuetudinem habet, qui ſemel furti aſperſus eſt infamia: cum eo qui coopertus eſt adulteriis, pulchrum eſt habere familiaritatem. Spiculatori publico, qui ſtipendio conductus ſervit legibus; quemadmodum & judex ipſe, nemo dignetur locare filiam, & non deteſtamur affinitatem militis, qui toties invitis parentibus, & vetante nonnunquam magiſtratu, ſubduxit ſeſe ad bellum mercenarium, tot ſtupris, tot raptibus, tot ſacrilegiis, tot homicidiis, aliiſque facinoribus impurati, quæ vel in ipſa militia, vel in profectione ad bellum, & reditu à bello committi ſolent: hunc generum adſciſcimus, hunc quovis carnifice pejorem adamat virgo, & interpretamur etiam nobilitatem, quæſitam ſcelere. Qui nummum tollit, pendet; qui fraudata moneta publica, qui monopoliis, qui uſuris, qui mille technis ac fraudibus tam multos ſpoliant, inter præcipuos habentur. *Sa.* Qui uni cuipiam venenum porrigunt, ut venefici dant pœnas legibus; qui vinis infectis, aut oleo vitiato, populum inficiunt, impune faciunt. *La.* Novi quoſdam monachos adeo ſuperſtitioſos, ut exiſtiment

1 Nimis verum hoc: licet Chriſtus fecerit matrimonium nullam propter cauſam, excepto adulterio, diſſolubile. 2 Exempla multa indubitatæ fidei in medium afferri poſſent, at quanto plura & atrociora, ſi ſciremus quid agatur inter privatos parietes? 3 *i. e.* De rebus quibus homines fidunt ſe adepturos beatitudinem.

ſeſe eſſe in manu diaboli, ſi vel caſu ſacra veſtis abſit: nec metuunt ab unguibus diaboli, ſi mentiantur, ſi calumnientur, ſi inebrientur, ſi invideant. *Sa.* Iſtiuſmodi licet inter nos idiotas complures videre: nōn credunt domum tutam à violentia cacodæmonis, niſi paratam habeant aquam conſecratam, frondes ſacras ac cereum; & non metuunt ſuis ædibus, in quibus quotidie tot modis provocatur Deus, & colitur diabolus. *La.* Quam multi ſunt qui magis fidunt præſidio Virginis matris, aut Chriſtophori, quam ipſius Chriſti! Matrem colunt imaginibus, candelis, & cantiunculis; Chriſtum impia vita fortiter offendunt. Nauta cum periclitatur, Chriſti matrem, aut Chriſtophorum, aut quemvis divorum citius invocat, quam ipſum Chriſtum. Et virginem ſe credunt habere propitiam, quod illi ſub noctem cantiunculam non intellectam canunt, *Salve regina*, ac non potius metuunt, ne illa ſe putet irrideri talibus cantiunculis; cum totus dies, magnaque noctis pars, illis tranſigatur obſcœnis ſermonibus, temulentiis, & factis non referendis. *Sa.* Ita militi periclitanti citius in mentem venit Georgius aut Barbara, quam Chriſtus. Porro cum nullus ſit cultus divis gratior, quam imitatio factorum, quibus ipſi Chriſto placuerunt, hanc partem fortiter contemnimus. Et Antonium nobis egregie faventem fore credimus, ſi illi porcos aliquot ſacros alamus, ſique ipſum cum ſuo porco, igni & tintinnabulo [1] pictum habeamus in foribus ac lateribus ædium: nec metuimus quod magis erat metuendum, ne ille male velit ædibus, in quibus regnant ea vitia, quæ vir ſanctus ſemper fuit deteſtatus. Virgini annumeramus roſariola, [2] & ſalutatiunculas; quin potius annumeramus in illius gratiam coërcitum animi tumorem, repreſſam libidinem, condonatam injuriam? Hujuſmodi cantiunculis delectatur Chriſti mater, his officiis demerueris utrumque. *La.* Itidem morbo periclitanti citius in mentem

1 Vidimus hunc divum, porcos, & ignem, at unde tintinnabulum, niſi quod eo porcos ad ſe vocaſſe divus ſupponitur. 2 Sunt, *Chaplets made of five times or fifteen times ten Grains, that they may reckon the easier their* Ave Maria's: quæ cum ſic efficaciſſima, non debent recitari minus quam decem, ſæpius quinquaginta, &c.

mentem venit ſanctus Rochus [1] aut Dionyſius, [2] quam Chriſtus unica ſalus hominum. Quin & hi qui ſacras litteras interpretantur è ſuggeſto, quas nemo ſine Spiritus afflatu vel intelligere recte, vel docere poteſt utiliter, malunt invocare Virginis matris auxilium, [3] quam ipſum Chriſtum, aut Chriſti Spiritum. Et in hæreſeos ſuſpicionem vocatur, qui mutire audet adverſus hanc conſuetudinem, quam vocant laudabilem. Atqui laudabilior erat veterum conſuetudo, quam obtinuerunt Origines, Baſilius, Chryſoſtomus, Cyprianus, Ambroſius, Hieronymus, Auguſtinus, qui Spiritum Chriſti identidem invocant, Virginis auxilium nuſquam implorant. Nec in eos ſtomachantur, qui tam ſanctam conſuetudinem, & ex Chriſti & Apoſtolorum doctrina, & ſanctorum patrum exemplis deſumtam, auſi ſunt immutare. *Sa.* Similis error habet complures monachos, qui ſibi perſuadent, Benedictum eſſe propitium, donec geſtent illius cucullam & pallium ; quanquam non arbitror eum virum unquam geſtaſſe tam laciniofam, [4] magnoque emtam veſtem ; nec verentur illius iram, quod in vita nihil habeant cum illo commune. *La.* Franciſci germanus eſt, qui veſtem cinericiam & canabeum cingulum non abjicit : vitam confer ; nihil pugnantius. De pleriſque loquor, non de omnibus. Atque hic ſermo per omnes ordinum & profeſſionum formas circumferri poteſt. Ex corruptis judiciis naſcitur præpoſtera fiducia, & ex iiſdem naſcuntur præpoſtera ſcandala. Prodeat Franciſcanus coriacea zona cinctus, qui caſu funem ſuum

---

1 Gallicus eſt novæ farinæ divus, non ſimpliciter inſaniens, mortuus in carcere, in Provincia *Languedoc*, Anno 1327, dicitur miracula patraſſe, multos præſertim a peſte in Italia ſanaſſe. 2 Is intelligitur qui primus vulgo cenſetur Pariſienſium Epiſcopus, quem omnes docti nunc fatentur non eſſe Dionyſium Areopagitam, de quo in ſcripturis, de Pariſienſi autem hoc Epiſcopo, fertur, quod capite amputato ambularit, imo vel, (ut additur a quibuſdam) caput amputatum manibus portarit : non mirum ergo ſi relicto Chriſto, ad talem divum confugiatur. 3 Mos adhuc obtinet apud Pontificios, in concionibus ſuis, poſt finem exordii, ante Thematis tractationem, dicere *Ave Maria*, &c. dicuntque eruditi, ſe ſic implorare ſpiritus divini auxilium, per interceſſionem Mariæ, quanquam in hoc tam vulgato *Ave Maria*, ne verbum quidem de imploratione auxilii ſpiritus. 4 Sine dubio.

ſuum perdiderit : aut Auguſtinenſis laneum geſtans cingulum : aut diſcinctus, qui cingi ſoleat : quæ futura eſt abominatio ! quantum periculum, ne mulieres ad hoc ſpectaculum abortiant ! Et ex hujuſmodi nugis quanta fraternæ caritatis ruptura ? quam acerba odia ? quam virulentæ obtrectationes ? Adverſus hæc [1] clamat Dominus in Evangelio, nec minus gnaviter Paulus Apoſtolus ; adverſus eadem clamandum eſſet Theologis & concionatoribus. *Sa.* Eſſet ſane ; ſed in his multi ſunt, quibus expedit talem eſſe populum ; imo tales eſſe principes, tales epiſcopos. Et ſunt rurſus, qui nihilo plus ſapiunt in his, quam populus ; aut ſi quid ſapiunt, diſſimulant, ſuo ventri conſulentes potius, quam Jeſu Chriſto. [2] Itaque fit, ut populus undique corruptus præpoſteris judiciis, ibi fidat, ubi præſens eſt periculum ; ibi trepidet, ubi nihil eſt periculi, ibi conquieſcat unde progrediendum erat ; eo proficiat unde erat recedendum. Ab his male ſtructis ſi quid tentes convellere, clamant, excitari ſeditionem : quaſi ſeditio ſit, ſi quis vitioſum corporis habitum, quem imperitus medicus diu foverit, ac propemodum verterit in naturam, conetur eximere pharmacis melioribus. [3] Verum abrumpenda eſt querimonia, quæ finem non habet. Et periculum ſit, ſi ſenſerit populus hoc noſtrum colloquium, ne novum ſuſcitent proverbium, quod hæc curæ ſint ſalſamentario & lanioni. [4] *La.* Iſtis ego regeram vetus proverbium ? *Sæpe etiam eſt holitor valde opportuna loquutus.* [5] Nuper cum iſta differerem ſuper cœnam, malis auſpiciis aderat quidam pannoſus, pediculoſus, luridus, vietus, exuccus, facie cadaveroſa ; cranium vix habebat tres pilos : quoties loquebatur, claudebat oculos : ajebant Theologum eſſe. Is me vocabat diſcipulum Antichriſti, aliaque per-

1 Obtrectationes ſcil. & odia, & non ſic in habentes cingula, vel non, &c. 2 Sic res habent adhuc. 3 At quare veritus es, tu vel ipſe Eraſme, pharmacis idoneis & valentibus uti ? ah ſi feciſſes ſtrenue, melius forſan a longo tempore, mundus chriſtianus haberet ; *immedicabile vulnus enſe recidendum, ne pars ſincera trahatur.* 4 Reſpicere videtur ad proverbium notiſſimum & plus quam ſemel jam citatum, *ne ſutor ultra crepidam.* 5 Quidni ? ſic aliquando uſu evenit, at mirarer, ſic hic eveniſſe, niſi ſcirem qui ſub Salſamentario, Lanione, aut ſi mavis, holitore, lateat.

permulta balbutiebat. [1] *Sa.* Quid ibi tu? mutus? *La.* Ego illi precabar micam ſobriæ mentis in tam putido cerebro, ſi tamen ullum habebat cerebrum. *Sa.* Juvaret & iſtam audire fabulam ordine. *La.* Audies, ſi die Jovis veneris ad prandium. Habebis vitulinam [2] cruſto incoctam, contuſam, adeoque teneram, ut poſſis vel exugere. *Sa.* Polliceor, hac lege, ſi die Veneris apud nos prandeas: efficiam ut intelligas ſalſamentarios non ſemper veſci putribus ſalſamentis.

Funus.

MARCOLPHUS, PHÆDRUS.

Ma. UNde nobis Phædrus? num ex antro [3] Trophonii? *Ph.* Cur iſtuc rogas; *Ma.* Quia præter morem triſtis, horridus, ſqualidus, torvus; in ſumma, nihil minus quam quod diceris. [4] *Ph.* Si, qui diutius verſantur in officinis fabrorum ærariorum, aliquid nigroris ſibi contrahunt; quid miraris, ſi ego tot dies verſatus apud duos ægrotantes, morientes, & ſepultos, ſolito ſum mœſtior, præſertim cum uterque mihi fuerit egregie charus? *Ma.* Quos mihi narras ſepultos? *Ph.* Noſti Georgium Balearicum? [5] *Ma.* Nomine dumtaxat, de facie non novi. *Ph.* Alterum ſcio tibi prorſus ignotum eſſe. Is erat Cornelius Montius, [6] quicum mihi plurimis jam annis interceſſit arctiſſima neceſſitudo. *Ma.* Mihi nunquam contigit adeſſe morienti. *Ph.* Mihi ſæpius quam vellem. *Ma.* Sed eſtne mors res tam horrenda, quam vulgo prædicant? *Ph.* Iter ad mortem durius quam ipſa mors. Quod ſi quis horrorem illum & ima-

1 Hiſce coloribus merentur pingi plurimi perſequutores Zelotypi. 2 Subaudi *carnem.* 3 Quod in Lebadia erat, dicatum huic Trophonio architecto percelebri, (ſi non ab eo conſtructum) ad quod ibatur, ad oraculum conſulendum, & ex quo nullus niſi mœſtus & triſtis redibat. 4 Siquidem Phædrus Hilarem ſonat. 5 Nomen fictitium, quo militiæ deditus quivis intelligitur, *Georgius* ſic ſonat, *Balearicus* magis, Baleares enim inſulæ, ſunt *Majorca, Minorca, & Ivica,* olim per prædones illuc transfugas, ibique degentes celebratiſſimæ. 6 Fictitium aliud nomen, ſed longe nobilius, nihil enim nobilius Corneliano nomine, ut jam vidimus, & *Montius, Du Mont,* idem eſt, ac qui recta via contendit ad Cœlos, qui ſunt mons Dei, reſpicitur enim ad Pſalm. XV. *Quis habitabit in tabernaculo tuo, quis requieſcet in tuo monte ſancto? Reſp.* hic Montius.

& imaginationem mortis excutiat animo, magnam mali partem ſibi detraxerit. Breviter, quidquid eſt cruciabile, vel in ægrotatione, vel in morte, longe tolerabilius redditur, ſi quis ſe totum tradat voluntati divinæ. Nam quod attinet ad ſenſum mortis, cum jam animus diſtrahitur à corpore, arbitror aut nullum eſſe, aut perquam ſtupidum eſſe ſenſum, quod natura, priuſquam huc veniatur, conſopiat, ac ſtupefaciat omnes partes ſenſibiles. *Ma.* Naſcimur abſque ſenſu noſtri. *Ph.* Sed non abſque ſenſu matris. *Ma.* Cur non itidem emorimur? Cur Deus mortem voluit eſſe tam cruciabilem? *Ph.* Nativitatem voluit eſſe gravem ac periculoſam matri, quo carius haberet quod peperiſſet: mortem autem unicuique voluit eſſe formidabilem, ne paſſim homines ſibi mortem conſciſcerent. Etenim cum videamus & hodie tam multos ſibi manus adferre; quid cenſes futurum, ſi mors nihil haberet horribile? Quoties vapulaſſet ſervus, aut etiam filius adoleſcens, quoties uxor indignaretur marito, quoties periſſet res, aut aliud accidiſſet, quod ægre eſſet animo, protinus ad laqueum, ad gladium, ad flumen, ad præcipitium, ad venenum currerent homines. Nunc mortis acerbitas vitam nobis reddit cariorem; præſertim cum medici non queant mederi ſemel vita defuncto. Quanquam ut non omnibus eadem eſt naſcendi ſors, ita non eſt eadem omnibus mortis ratio. Quoſdam cita mors protinus liberat; alii lenta morte contabeſcunt. Lethargici, quemadmodum & ab aſpide percuſſi, ſomno conſopiti, citrà ſenſum ſui moriuntur. Illud obſervavi, nullum eſſe mortis genus tam acerbum, quin perferatur, ſi quis obfirmato animo decrevit exire. *Ma.* Utrius mors viſa eſt Chriſtianior? *Ph.* Mihi quidem Georgii viſa eſt honorificentior. [1] *Ma.* Etiamne mors habet ambitionem ſuam? [2] *Ph.* Ego nunquam vidi duos tam diſpari morte morientes. Si vacat audire, depingam exceſſum utriuſque: tuum erit judicare, utra mors ſit optabilior homini Chriſtiano. *Ma.* Imo te rogo, ne graveris narrare.

1 Sane, at quid ad ſalutem? 2 nimiam ſæpius.

rare. Nam ipſe nihil audiero cupidius. *Ph.* Ergo de Georgio prius audi. Ubi mors jam certa ſui ſigna dederat, medicorum chorus, qui diu curarant ægrotum, diſſimulata [1] vitæ deſperatione, cœperunt mercedem poſcere. *Ma.* Quot erant medici? *Ph.* Aliquando decem, interim duodecim, cum pauciſſimi, ſex. *Ma.* Satis erat ad occidendum vel valentem. [2] *Ph.* Numerata pecunia; clam ſubmonuerunt proximos, non procul abeſſe mortem: curarent ea, quæ pertinerent ad animæ ſalutem; nam de corporis incolumitate nihil eſſe ſpei. Per amicos intimos blande ſubmonitus eſt & ægrotus, ut corporis curam Deo committeret; ea tantum curaret, quæ pertinerent ad feliciter hinc emigrandum. His auditis, mira torvitate Georgius oculos intendit in medicos, velut indigne ferens, quod ab illis deſtitueretur. Illi reſponderunt, ſe medicos eſſe, non deos; quod artis erat, præſtitiſſe: cæterum adverſus fatalem neceſſitatem nullam valere medicinam. His actis abeunt in proximum cubiculum. *Ma.* Quid? morantur etiam accepta mercede? *Ph.* Inter illos nihil convenerat de morbi genere: alius ajebat hydropem, alius tympanitem, alius apoſtema in inteſtinis, alius aliud atque aliud malum: totoque hoc tempore, quo tractabant ægrotum, acerrime diſceptarunt de morbi genere. [3] *Ma.* O felicem interim ægrotum! *Ph.* Eam litem ut tandem finirent, per uxorem poſtularunt, ut ſinerent exanimati corporis anatomiam [4] fieri: id eſſe honorificum, & ſolere vel honoris gratia fieri in magnatibus: deinde rem eam fore ſaluti multis, idque ad meritorum ipſius cumulum acceſſurum: poſtremo pollicentur ſuo ſumtu ſe commercaturos triginta miſſas, ceſſuras in commodum mortui. [5] Id ægre quidem, ſed tandem blanditiis uxoris ac propinquorum impetratum eſt. His actis ſubduxit ſeſe ſtatio [6] medicorum. Negant enim fas eſſe, ut qui vitæ ſolent opitulari,

1 Bene: quamdiu ſpes eſt, pecunia alacrius numeratur. 2 Sic loquimur adhuc, at non minus propterea cum male habebo ad eos recurram ipſe, ſicut & omnes mente ſani. 3 Sic res habent adhuc. 4 Scil. ut dignoſcerent cauſam morbi & mortis: digna hæc concluſio acceptæ mercedis. 5 Ut citius liberaretur, ſcil. expurgatorio. 6 Quoniam ſic vulgo, ſtantes conſilium habent medici.

pitulari, mortis ſint ſpectatores, aut exſequiis interſint. [1] Mox accitus eſt Bernardinus, vir, ut ſcis reverendus, Franciſcanorum cuſtos, [2] qui confeſſionem exciperet. Vix peracta eſt confeſſio, jam aderat in ædibus turba quatuor ordinum, quos vulgus appellat mendicantium. [3] *Ma.* Tot vultures ad unum cadaver? [4] *Ph.* Deinde vocatus eſt parochus, qui hominem inungeret, [5] ſacrumque ſymbolum corporis Dominici porrigeret. *Ma.* Religioſe. *Ph.* Verum ibi minimum abfuit, quin inter parochum & monachos cruenta pugna fuerit orta. *Ma.* Apud lectum ægroti? *Ph.* Et quidem ſpectante Chriſto. [6] *Ma.* Quid excitavit tantos tumultus ſubito? *Ph.* Parochus ubi cognovit ægrotum fuiſſe confeſſum Franciſcano, negavit ſe vel unctionis ſacramentum, vel euchariſtiam, vel ſepulturam impartiturum, ni ſuis auribus audiſſet ægroti confeſſionem: ſe parochum eſſe, ſibi pro ſua ovicula reddendam Domino rationem: id non poſſe, ſi ſolus ignoraret arcana conſcientiæ. *Ma.* Nonne viſus eſt æquum dicere? *Ph.* Non illis quidem. Nam ſtrenue reclamabant omnes, præſertim Bernardinus, & Vincentius dominicanus. *Ma.* Quid adferebant? *Ph.* Magnis conviciis inceſſebant parochum, ſubinde vocantes eum aſinum, dignumque qui paſtorem ageret porcorum. Ego, inquit Vincentius, ſum ſacræ Theologiæ baccalaureus formatus, mox licentiandus, [7] atque etiam doctoris titulo inſigniendus; tu vix legis Evangelium; tantum abeſt, ut poſſis excutere ſecreta conſcientiæ. Quod ſi libet eſſe curioſum, exquire, quid agat uxor [8] & manzares [9] tui domi, aliaque permulta, quæ me pudet referre. *Ma.* Quid ille? mutus ad hæc? *Ph.* Mutus? Imo diceres cica-

dam

1 Huic ſecundo articulo non averſantur noſtrum plurimi, ſiquidem hinc amiculum funebre colligant. 2 *The Guardian Father.* 3 Qui ſunt Carmelitæ, Jacobini, Cordelieriani, & Auguſtini, ſed quos longe plures numero invenias, ſi ad ramos deſcendas, ſed hi quatuor ordines primi vocati ſunt monachi mendicantes. 4 Ad quid quæſo convolent vultures? 5 *Daret extremam unctionem.* 6 *i. e.* Adſtante euchariſtia: ex uſuali apud pontificios loquendi modo. 7 Barbara vox (quod non latebat auctorem) intellectu facilis. 8 Concubinam intelligit. 9 Juriſprudentiæ vox eſt, qua intelliguntur ex inceſto nati; reſpicit, ad morem nimis frequentem apud pontificios: quod parochi nempe neptem domi frequenter alant,

dam [1] ala correptam. Ego, inquit, baccalaureos multo te meliores nectam è ſtipulis [2] fabarum. Auctores & principes ordinum veſtrorum, Dominicus & Franciſcus, ubi didicerunt philoſophiam Ariſtotelicam, aut argumenta Thomæ, aut ſpeculationes Scoti? [3] aut ubi donati ſunt titulo baccalaureorum? Irrepſiſtis in mundum adhuc credulum, ſed pauci, humiles, quidam etiam docti ac pii: nidulabamini in agris ac vicis, mox in opulentiſſimas quaſque civitates, & in florentiſſimam civitatis partem demigraſtis. Tot ſunt agri qui paſtorem alere non poſſunt; ibi locus erat veſtræ operæ: nunc nuſquam adeſtis, niſi in ædibus divitum. Jactatis nomen pontificum; at veſtra privilegia nihil valent niſi cum ceſſat epiſcopus, paſtor, aut hujus vicarius. In meo templo nullus veſtrum concionabitur paſtore incolumi. Non ſum baccalaureus: nec Sanctus Martinus erat, [4] & tamen agebat epiſcopum. Si quid mihi deeſt doctrinæ, à vobis non petam. An creditis, etiamnum mundum eſſe tam ſtupidum, ut ubicunque viderit veſtem Dominici aut Franciſci, putet adeſſe illorum ſanctimoniam? Num veſtra refert, quid agam domi meæ; Quid vos agatis in latebris veſtris, quomodo tractetis ſacras virgines, etiam populus novit. Jam quam nihilo ſint vel feliciores vel puriores divitum domus, quas frequentatis, omnibus & lippis & tonſoribus [5] notiſſimum eſt. Cætera, Marcolphe, non audeo referre: omnino patres illos reverendos minime reverenter tractavit. Nec erat futurus finis, ni Georgius manu mota ſignum dediſſet, ſe velle quidpiam dicere. [6] Ægre impetratum eſt, ut rixa tantiſper conſileſceret. Tum ægrotus, Sit pax, inquit, inter vos; tibi parocho denuo confitebor. Deinde pro ſtrepitu nolarum, pro cantionibus funeralibus, pro cenotaphio, pro ſepultura numerabitur tibi pecunia, priuſquam exeas hanc domum, neque committam ut ulla in parte de me queri

1 Siquidem animalculum ala correptum acriorem & crebriorem ſonum edit. 2 Ut magis irrideat, ſiquidem nihil minus aptum ad bene nectendum, quam fabarum ſtipulæ. 3 Hæc omnia vidimus. 4 Supple *baccalaureus*, credo equidem, & nihil mirum. 5 Vidiſti proverbium, *Hoc & tonſoribus notum*. 6 Factum bene: ubi enim honos & lucrum periclitantur, tales facile non facient finem.

queri poſſis.' *Ma.* Num parochus recuſavit tam æquam conditionem? *Ph.* Non. tantum obmurmuravit [1] nonnihil de confeſſione, quam ægroto remiſit. Quid opus eſt, inquit, iiſdem repetendis fatigare tum ægrotum, tum ſacerdotem? Si in tempore mihi confeſſus fuiſſet, fortaſſis ſanctius condidiſſet ſuum teſtamentum: nunc vos videritis. Hæc æquitas ægroti peſſime habebat monachos, indigne ferentes eam prædæ partem decidi parocho. [2] Et tamen interceſſi, fecique ut lis ſopiretur. Parochus unxit ægrotum, dedit corpus Domini, & numerata ſumma diſceſſit. *Ma.* Sequuta eſt igitur eam tempeſtatem tranquillitas? *Ph.* Imo tempeſtatem hanc ſævior tempeſtas protinus excepit. *Ma.* Obſecro quid cauſſæ? *Ph.* Audies. Confluxerant in ædes quatuor ordines mendicantium; his adjunxit ſeſe quintus, Cruciferorum. Adverſus hunc ceu nothum, quatuor illi magno tumultu coorti ſunt: rogabant ubi vidiſſent unquam plauſtrum quinque rotarum? aut qua fronte vellent eſſe plures mendicantium ordines, quam ſint Evangeliſtæ? [3] Eadem, inquiunt, opera, adducite huc mendicos omnes è pontibus ac triviis. *Ma.* Quid ad hæc Cruciferi? *Ph.* Viciſſim rogabant quomodo tum inceſſiſſet plauſtrum eccleſiæ, cum nullus eſſet ordo mendicantium; deinde cum unus eſſet, poſtea tres? Nam Evangeliſtarum, inquiunt, numerus nihilo plus habet affinitatis cum noſtris ordinibus, quam cum alea, quæ undique quatuor oſtendit angulos. Auguſtinenſes quis allegit in ordinem mendicantium, aut quis Carmelitas? Quando mendicavit Auguſtinus, aut quando Helias? Nam hos faciunt ſuorum ordinum auctores. Hæc aliaque multa fortiter quidem illi detonabant; ſed ſoli, [4] quatuor exercituum [5] impreſſionem non ferentes, ceſſerunt, dira tantum minitantes.

1 Bene obſervatum, ſic faciunt enim plerumque, qui pluſquam mereantur obtinent. 2 *i. e.* In parochi commodum. 3 Optima ratio, ut quæ res melius quadret, numerus eſt realiter pluſquam duplo major, quam Evangeliſtarum, nam præter quatuor jam prædictos ordines; quid ſunt quæſo, Capucini, Recollecti, Minimi. & hi nunc Cruciferi, itemque multi alii minus nobis noti? 4 *Cruciferi* nempe. 5 Quatuor ordinum mendicantium, ſcil. quos priores memoravimus, & qui ſupra alios ramos honorem mendicitatis ſibi arrogant.

minitantes. *Ma.* Heic ſaltem effulſit tranquillitas. *Ph.* Imo ſyncretiſmus ille in quintum ordinem, verſus eſt in pugnam gladiatoriam. Franciſcanus ac Dominicanus contendebant, nec Auguſtinenſes, nec Carmelitas eſſe germane mendicos, ſed nothos ac ſuppoſititios. [1] Hæc rixa ſic incruduit, ut plane vererer, ne veniretur ad manus. *Ma.* Hæccine ferebat ægrotus? *Ph.* Non hæc acta ſunt apud lectum: ſed in atrio, quod cubiculo adhærebat: voces tamen omnes ad ægrotum permanabant: neque enim muſſabant, ſed plenis tibiis [2] res agebatur: & ſcis, alioqui in ægrotis aurium ſenſum eſſe acutiorem. *Ma.* Quis tandem exitus belli? *Ph.* Ægrotus per uxorem denuntiavit ut ſilerent pauliſper, ſe compoſiturum hoc diſſidium. Itaque rogavit, ut tum quidem temporis Auguſtinenſes & Carmelitæ diſcederent; hoc illos nullo ſuo damno facturos. Nam tantundem, inquit, cibi mitteretur eis domum, quantum heic daretur remanentibus. In funere vero juſſit omnes ordines adeſſe, etiam quintum, atque ut æqua pecuniæ portio divideretur ſingulis; ad commune tamen convivium non adhiberentur, ne quid turbæ poſſet oriri. *Ma.* Virum œconomicum mihi narras, qui vel moriens norit tot rerum undas [3] componere. *Ph.* Phy! multis annis geſſerat militiæ ducem. Ibi quotidianum eſt hujuſmodi tumultus ſuboriri inter cohortes. *Ma.* Erat igitur re ſplendida? *Ph.* Admodum. *Ma.* Sed male parta, ut fit, rapinis, ſacrilegiis, extortionibus. *Ph.* Ita quidem vulgo faciunt duces; nec auſim dejerare, hunc fuiſſe ab illorum moribus alienum. Si tamen ſatis hominem novi, magis auxit rem, ingenii dexteritate, quam violentia. *Ma.* Quî ſic? *Ph.* Callebat arithmeticam. [4] *Ma.* Quid tum poſtea? *Ph.* Quid tum? apud principem ſupputabat militum triginta millia, cum vix eſſent ſeptem millia. Deinde multis

1 Quod hi germane mendici, ſeu pauperes non mereantur dici, ad alios comparati, neſciam, at ſcio bene omnes omnino eſſe vere nothos pauperes. 2 Tibia, eſt proprie quædam cava & longa res, & eſt ſæpe propter analogiam *a Flute*, hîc ſignificat *the Throat-pipe*: jam autem, quandoquidem quo magis, *a Flute*, vel *our Throat-pipe*, aere vel habitu repletæ ſunt, eo altiorem reddant ſonum, *plenis tibiis res agebatur*, ſignificat, *they were bawling*. 3 *Motus*, ſiquidem undæ fere ſemper in motu ſunt. 4 Videbis quam mox intelligat: eam apprime norunt nunc vel minimi cohortium noſtrarum præfecti.

multis militibus nihil numerabat. *Ma.* Næ tu mihi magnificam narras arithmeticam. *Ph.* Deinde bellum arte ducebat, ſolitus ſimul, & ab hoſtium & amicorum vicis & oppidis, pecuniam ſtipulari menſtruam: ab hoſtibus, ne paterentur hoſtilia: ab amicis, ut illis liceret cum hoſte paciſci. *Ma.* Agnoſco morem vulgatum [1] militum. Sed abſolve narrationem. *Ph.* Bernardinus igitur & Vincentius cum aliquot ſui ordinis ſodalibus remanſerunt apud ægrotum; ad reliquos miſſus eſt commeatus. *Ma.* Satin' inter eos conveniebat, qui remanſerunt in præſidio? *Ph.* Non uſquequaque. Grunniebant neſcio quid, de prærogativis [2] diplomatum: ſed ne non perageretur fabula, diſſimulatum eſt. Heic jam proferuntur cautiones teſtamentariæ, fiuntque ſtipulationes, accitis teſtibus, de iis, quæ inter ipſos ante tranſegerant. *Ma.* Iſtæc audire geſtio. *Ph.* Dicam ſummatim: nam perlonga eſt fabula. Supereſt uxor annos nata duodequadraginta, mulier ſane proba cordataque: filii duo, alter annum natus undevigeſimum, alter decimumquintum: filiæ totidem, ſed impubes utraque. Teſtamento ſic cautum erat, ut uxor, quoniam perpelli non poterat, ut fieret monacha, ſumeret pallium Beghinæ, [3] id eſt, medium genus inter monachas & laïcas: filius natu major, quoniam nec is induci potuit, ut fieret monachus. *Ma.* Vulpes anus non capitur laqueo. [4] *Ph.* Mox ab exſequiis patris properaret Romam, ibique ex relaxatione Pontificis factus ante legitimam ætatem ſacerdos, totum annum ſingulis diebus ſacrificaret in templo Vaticano pro anima patris; & ſacros gradus in Laterano, ſingulo quoque Veneris die, genibus perreptaret. [5] *Ma.* Suſcepit hæc libenter? *Ph.* Ne dicam dolo, ut aſini ſolent ſarcinas impoſitas.

---

1 Res ſic habent adhuc; fluvius eſt Horatianus, qui labitur & labetur in omne volubilis ævum. 2 Quas pontifices Romani unicuique ordini diplomatibus ſuis dederunt, earum enim quivis ordo, quum alii ſeſe comparat, eſt maxime Zelotypus, ſed quæſtus & honor præſens creat de his nunc ſilentium. 3 Mox ſubjungitur quæ ſint, plurimas videre eſt in Flandria, Picardia, Lotharingia; operibus manuum vivunt, nomen eſt a capitis ornatu, qui gallice vocatur *Beguin*. 4 Proverbium eſt notiſſimum & faciliſmum. 5 Vidimus templa hæc, opinionem de purgatorio, itemque, hæc & ſimilia pietatis ſuperſtitioſæ ſpecimina.

poſitas. [1] Filius minor dicaretur S. Franciſco, filia major S. Claræ, minor Catharinæ Senenſi. Hoc tantum potuit obtineri: nam Georgii mens erat, quo magis ſibi Deum haberet obnoxium, quinque ſuperſtites partiri in quinque mendicantium ordines: & acriter quidem adlaboratum eſt; ſed ætas uxoris, filiique majoris, nec minis, nec blanditiis ceſſit. *Ma.* Exhæredandi genus. *Ph.* Univerſa hæreditas ſic erat diviſa, ut detractis de ſolido [2] impendiis funeralibus, uncia [3] cederet uxori, cujus dimidia victitaret ipſa, dimidium cederet loco, cui ſe foret addictura; unde ſi mutato conſilio recederet, tota pecunia reſideret penes eum gregem; altera uncia decideretur filio, cui tamen ſtatim numeraretur viaticum, & quod ſatis eſſet emendo diplomati, parandoque victui annuo Romæ. Qui ſi mutata ſententia recuſaret initiari ſacris ordinibus, illius uncia divideretur inter Franciſcanos, & Dominicanos. Et id ne fiat, vereor; adeo videbatur adoleſcens â ſacris abhorrere. Duæ unciæ cederent monaſterio, quod excepiſſet filium natu minorem: binæ item monaſteriis, quæ excepiſſent puellas; ſed hac lege, ut ſi illi detrectarent eam vitam profiteri, omnis tamen pecunia penes illos maneret incolumis. Jam una rurſus uncia decideretur Bernardino, tantundem Vincentio: dimidium unciæ Carthuſianis, pro communione [4] bonorum operum omnium, quæ toto fierent ordine. Uncia & ſemis quæ ſuperaret, diſtribueretur occultis pauperibus, quos beneficio dignos judicaſſent Bernardinus, & Vincentius. *Ma.* Debebas Jureconſultorum more dicere, quos vel quas. *Ph.* His igitur verbis ſtipulati ſunt, recitato teſtamento: Georgi Balearice, vivus & ſanæ mentis approbas hoc teſtamentum, quod dudum ex animi tui ſententia condidiſti? *Approbo.* Et hæc eſt tua ſuprema, & immutabilis

1 Invitus ergo, alluditur ad Horatii verſus, Lib. I. Sat. IX. *Demitto auriculas ut iniquæ mentis aſellus, cum gravius dorſo ſubiit onus.* 2 *Tota hereditate.* 3 *Duodecima pars hereditatis.* 4 Bene, quomodo enim non ſalvabitur, qui præter communionem bonorum operum omnium omnino mendicantium ordinum, emerit ſibi quoque communionem bonorum operum ordinis tam ſeveri, qualis eſt ordo Carthuſianorum?

bilis voluntas? *Eſt.* Meque, & hunc Vincentium baccalaureum, inſtituis ultimæ tuæ voluntatis executores? *Inſtituo.* Juſſus eſt denuo ſubſcribere. *Ma.* Quî potuit moriens? *Ph.* Bernardinus rexit ægroti manum. *Ma.* Quid ſubſcripſit? *Ph.* *Sanctum Franciſcum, & ſanctum Dominicum iratos habeat,* [1] *qui tentarit hinc aliquid immutare.* *Ma.* At non metuebant actionem teſtamenti inofficioſi? [2] *Ph.* Iſta actio non habet locum in his quæ Deo dicantur [3]; neque quiſquam libenter cum Deo litem ſuſcipit. His peractis, uxor & liberi, datis dextris ægroto, jurant ſe ſervaturos quod recepiſſent. Poſt hæc cœptum eſt agi de pompa funerali, non ſine contentione. Tandem hæc vincit ſententia, ut ex quinque ordinum ſingulis adeſſent novem, in honorem quinque [4] voluminum Moſis, & Angelorum in novem [5] choros digeſtorum. Suam quiſque ordo crucem præferret, canerentque funebres nænias. Ad hæc præter cognatos conducerentur triginta (tot nummis erat venditus Dominus) daduchi pullati, & honoris gratia ploratores duodecim (hic eſt numerus ordini Apoſtolico ſacer) comitarentur: à feretro ſequeretur equus Georgii pullatus, ſic ad genua alligata cervice, ut herum humi requirere videretur. Stragula hinc atque hinc oſtenderent inſignia. [6] Similiter & unaquæque tæda & pulla veſtis haberet inſignia. Reponeretur autem corpus quidem ipſum ad dextram altaris ſummi in tymbo marmoreo, qui prominerct à ſolo pedes quatuor; ipſe in ſummo recumberet, Pario [7] ſculptus marmore, totus armatus à vertice

† uſque

1 Quis audebit poſtea vel minimum punctum tali teſtamento immutare? quid tremendum æque, ac ira Franciſci vel Dominici? 2 *i.e.* Pugnantis cum officio, & juſtitia legitimis hæredibus debita, talia enim teſtamenta nulla ex ſe cenſenda ſunt. 3 Illuc allegatur vulgo, veluti ſi Deo datum cenſendum eſſet quod datur monaſteriis, at non minus propterea ironice intelligitur ab auctore. 4 Tantum enim ſunt numero, ut omnibus notum, Geneſis, &c. 5 Novem enim ordines eorem faciunt Pontificii, qui innumera natura ſua ignotiſſima perfecte norunt, & ſic abſolute definiunt, ſuntque Seraphini, Cherubini, Troni, Dominationes, principatus, poteſtates, virtutes, Archangeli, & tandem ſimpliciter Angeli: quod ad me attinet, nihil in illis video, niſi nominis differentiam, oculatiores quæſo mihi aliquid aliud amplius detegant. 6 Georgii *Coat of Arms,* ut plane infra videbis. 7 *The fineſt*; Parus enim inſula olim propter marmor pulcherrimum celebratiſſima.

uſque ad calcaneum; nec deeſſet galeæ ſua criſta: criſta erat onocrotali collum: nec clypeus lævo brachio, in quo inſignia hæc erant, tria capita apri ſilveſtris aurea, in planitie argentea: nec lateri gladius inaurato capulo, nec baltheus inauratus, ac gemmeis diſtinctus bullis, nec pedibus aurea calcaria: erat enim eques auratus: ſub pedibus haberet leopardum. Oræ ſepulcri titulum haberent tali viro dignum. Cor autem ſeparatim recondi volebat in ſacello divi Franciſci. Inteſtina mandavit parocho, honorifice ſepelienda, in ſacello quod eſt Virgini matri ſacrum. *Ma.* Funus nimirum honorificum, ſed nimio conſtans. Venetiæ vel cerdoni cuipiam plus haberetur honoris [1] minimo impendio. Feretrum elegans dat ſodalitas, & unum comitantur aliquando ſexcenti monachorum, tunicis palliiſve veſtiti. *Ph.* Vidimus & nos, riſimuſque iſtas pauperum ineptas glorias. Incedunt fullones & coriarii ſuperne, inferneque cerdones, & medio monachi; chimæras [2] eſſe diceres: nec heic alia res erat, ſi vidiſſes. Cautum eſt & illud Georgio, ut Franciſcanus, & Dominicanus, inter ſeſe ſorte decernerent, utris primus cederet locus in pompa: poſt hos cæteri quoque ſortirentur, ne quid hinc oriretur tumultus. Parochus & hujus clerici locum tenerent infimum, hoc eſt, primum. Nec enim aliud erant paſſuri monachi. *Ma.* Non acies tantum, ſed & pompas ille callebat ordinare. *Ph.* Cautum eſt & illud, ut funebre ſacrum, quod apud parochum fieret, modulato muſicorum concentu perageretur, honoris gratia. Dum hæc aliaque tractantur, inhorruit ægrotus, deditque ſigna certiſſima, ſupremum tempus adeſſe. Adornatur igitur extremus fabulæ actus. *Ma.* Nondum finis? *Ph.* Recitatur diploma pontificis; in quo promittebatur criminum omnium abolitio, totuſque purgatorii metus adimebatur. Ad hæc juſtificabantur [3] omnia illius

1 Quoad comitantium numerum ſcil. quod verum, ut videbis mox. 2 Non incongrue dictum diceres, ſi vidiſſes illas tam varias, tamque a vulgari cultu abhorrentes, veſtium harum monachalium formas omnes. 3 *i. e.* Declarabantur bene parta, hujus rei horres forſan lector, & ego non minus quam tu. Papane jus habebit faciendi, ut quæ injuſte parta ſint, juſte fiant parta? at quomodo, ſi non juſte fiant Georgii, jus habebit Georgius ea monachis tradendi?

lius bona. *Ma.* Rapto parta? *Ph.* Certe jure belli ac more militari. Sed forte aderat Philippus Jurecon-ſultus uxoris frater: is in diplomate notavit locum ſecus poſitum, quam oportuit, & injecit ſuſpicionem falſi. *Ma.* Haudquaquam in tempore: diſſimulandum erat, etiamſi quid ineſſet erroris, & nihilo pejus habuiſſet ægrotus. [1] *Ph.* Aſſentior. Et ægrotus ſic hac re perturbatus eſt, ut minimum abeſſet à deſperatione. Ibi Vincentius fortem virum præbuit; juſſit Georgium quieto eſſe animo, ſibi eſſe poteſtatem [2] corrigendi ſupplendique, ſi quid in diplomatibus vel erratum eſſet, vel omiſſum. Quod ſi te, inquit, fefellerit diploma, ego jam nunc hanc animam pro tua ſuppono anima, ut tua petat cœlos, mea dedatur orco. *Ma.* Accipitne Deus tales animarum permutationes? Et, ſi accipit, num ſatis cautum videbatur Georgio tali pignore? Quid, ſi Vincentii anima vel abſque permutatione debebatur inferis? [3] *Ph.* Quod geſtum eſt, narro. Hoc certe perfecit Vincentius: ægrotus viſus eſt animum recipere. Mox recitantur cautiones, quibus Georgio promittebatur ſocietas omnium operum, quæ fierent per quatuor ordines, & quintum Carthuſienſium. *Ma.* Ego metuerem, ne deprimerer ad inferos, ſi tantum ſarcinæ bajulandum eſſet. *Ph.* De bonis operibus loquor: ea non aliter gravant animam ſubvolaturam, quam plumæ avem. *Ma.* Mala igitur opera ſua quibus legant? *Ph.* Militibus Germaniæ conductitiis. [4] *Ma.* Quo jure? *Ph.* Jure Evangelico: Habenti dabitur. [5] Simulque recitatus eſt numerus miſſarum & pſalteriorum, quæ defuncti animam eſſent comitatura. Erat autem

---

di? huic quæſtioni obviam it benigni Pontificis diploma, ridet video bene,) Eraſmus noſter, eos, qui ſic propter ſua commoda nigrum in candida vertunt, at nos execramur.

1 Credam æque facile ac tu Marcolphe; ſiquidem (ut ſic nobis indicas,) omnia hæc diplomata, ſive vera, ſive falſa, ſint omnimode inutilia. 2 Impudentia monachali dictum dignum. 3 Hæc omnia optime: proindeque timeo, ne ambos animas rejiciat juſtus Deus; Georgii, propter ſcelera & rapinas, Vincentii, propter impudentiam & amorem lucri. 4 Rides forſan lector in hanc cogitationem incidiſſe Eraſmum, de legandis ſcil. & transferendis in alios ſuis malis operibus; at ſerio, non video quare mala opera non poſſint & legari & transferri, ſi bona legentur & transferantur. 5 Luc. VIII, at ironice citatum intelligatur.

autem immenſus. Poſt hæc iterata eſt confeſſio, dataque benedictio. *Ma.* Ita efflavit animam ? *Ph.* Nondum. Strata eſt humi ſtorea juncis contexta, ſic ut ab initio convoluta,cervicalis ſpeciem ex ſeſe faceret. *Ma.* Quid nunc futurum eſt ? *Ph.* Eam conſperſerunt cinere, ſed raro ; ibi depoſuêre corpus ægroti. Inſtrata eſt tunica Franciſcana, ſed prius conſecrata preculis & aqua luſtrali. Cuculla ſuppoſita eſt capiti : nam tum indui non poterat : una cum illa ſuppoſitum eſt diploma cum cautionibus. *Ma.* Nova mortis ſpecies. *Ph.* Atqui confirmant, dæmoni nullum eſſe jus in eos qui ſic moriuntur. Sic ajunt præter alios mortuum S. Martinum [1] & Franciſcum. *Ma.* Sed huic morti illorum vita reſponderat. Obſecro quid tum poſtea ? *Ph.* Porrecta eſt ægroto crucis imago & candela cerea. Ad crucem porrectam dixit ægrotus : Soleo in bellis tutus eſſe meo clypeo ; nunc hunc clypeum opponam hoſti meo : & oſculatus admovit humero lævo. Ad ceream vero ſacram, Olim, inquit, haſta valui in bellis : nunc hanc haſtam vibrabo adverſus hoſtem animarum. *Ma.* Satis militariter. *Ph.* Has poſtremas voces edidit. Nam mox linguam mors occupavit, ſimulque cœpit animam agere. Bernardinus à dextris imminebat morienti ; Vincentius à ſiniſtris, uterque pulcre vocalis. Alter oſtendebat imaginem ſancti Franciſci, alter Dominici. Cæteri ſparſi per cubiculum demurmurabant pſalmos aliquot voce lugubri. Bernardinus magnis vociferationibus percellebat aurem dextram, Vincentius ſiniſtram. *Ma.* Quid occlamabant ? *Ph.* Hujuſmodi ferme Bernardinus : Georgi Balearice, ſi nunc quoque probas ea quæ ſunt acta inter nos, flecte caput in dextrum : *flexit*. Vincentius contra ; Ne quid trepides, Georgi ; habes Franciſcum & Dominicum propugnatores. Eſto ſecurus. Cogita quantum habeas meritorum, quod diploma ; denique memineris meam animam pro tua oppignoratam, ſi quid eſſet periculi ; hæc ſi ſentis & probas, flecte caput in læ-

[1] Qui fuit Turonenſis Epiſcopus, mortuus Anno 396, proindeque falſiſſimum quod hic ſupponitur quoſdam de eo dicere, quod non fugiebat Eraſmum, at cur non ridebit ?

vum : *flexit.* Rurſus ſimili clamore, Si hæc ſentis, inquiunt, preme manum meam : *tum manum preſſit.* Ita huc & illuc flectendo capite & premendis manibus tranſactæ ſunt horæ ferme tres. Cum jam inciperet oſcitare Georgius, ibi Bernardinus erectus pronuntiavit abſolutionem : quam perficere non potuit, quin Georgius efflaſſet animam. Hæc ſub noctis medium : mane peracta anatomia. *Ma.* Quid mali repertum eſt in corpore ? *Ph.* Recte mones ; nam exciderat. Fragmentum plumbi inhærebat diaphragmati. *Ma.* Unde id ? *Ph.* Uxor narrabat, illum quondam ictum ſphærula bombardica. Hinc conjectabant medici, plumbi liquefacti particulam reſediſſe in corpore. Mox corpus lacerum utcunque conveſtitum eſt amictu Franciſcano. A prandio ſepultura peracta eſt, ea pompa qua decretum erat. *Ma.* Nunquam audivi mortem operoſiorem, nec funus ambitioſius. Verum iſtam opinor fabulam nolis evulgari. *Ph.* Quam ob rem ? *Ma.* Ne quid irritentur crabrones. [1] *Ph.* Nihil eſt periculi. [2] Etenim ſi pia ſunt quæ narro, etiam ipſorum intereſt hæc ſcire populum : ſin minus, quotquot inter illos boni ſunt, mihi gratias agent, qui hæc prodiderim, quo, pudore correcti quidam, deſinant ſimilia facere ; deinde ſimplices caveant, ne in ſimilem pertrahantur errorem. Sunt enim & apud iſtos cordati vereque pii, [3] qui frequenter apud me queſti ſunt, paucorum vel ſuperſtitione, vel improbitate, totum ordinem reddi apud bonos invidioſum. *Ma.* Recte tu quidem, & fortiter. Sed nunc aveo ſcire, quomodo deceſſerit Cornelius. *Ph.* Ut vixit nulli moleſtus, ita mortuus eſt. Habebat febrem anniverſariam, quæ ſtatis temporibus ſingulis annis recurreret. Ea tum, ſive quia gravabat ætas (nam annum exceſſerat ſexageſimum :) ſive aliis de cauſſis, ſolito magis urgebat hominem, & viſus eſt ipſe præſentire diem fatalem imminere. Itaque quatriduo prius, quam moreretur, erat Dominicus dies ; templum adiit,

con-

---

1 Ex Plauto locutio, Crabones autem ſunt inſectorum genus, quod acrius pungit, ſi irritetur, per eos intelligas, monachos, Eraſmo noſtro plus ſatis inviſos. 2 Nimis forſan, auctorque expertus erat ſatis ; dulciaque quæ ſequuntur verba parum profecere. 3 Quidni ? *Sed apparent rari nantes in gurgite vaſto.*

confeſſus eſt ſuo parocho, audivit publicam concionem & ſacrum : à ſacro, reverenter accepto pignore corporis Dominici, domum ſe recepit. *Ma.* Non uſus eſt medicis ? *Ph.* Unicum duntaxat conſuluit, ſed non minus bonum virum, quam bonum medicum ; ei Jacobo Caſtrutio nomen eſt. *Ma.* Novi. Nihil illo ſincerius. *Ph.* Is reſpondit, ſuam quidem operam amico non defuturam, ſed ſibi videri plus eſſe præſidii in Deo, quam in medicis. Cornelius hanc vocem non minus alacriter accepit, quam ſi certiſſimam vitæ ſpem oſtendiſſet. Itaque tametſi ſemper pro ſuis facultatibus fuiſſet perbenignus in pauperes, tum quidquid decidi poterat uxoris & liberorum neceſſitati, impartiebatur in egenos, non iſtos ambitioſe mendicos, & nuſquam non obvios, ſed in probos, qui pro viribus induſtria laborandi [1] cum paupertate pugnabant. Rogabam hominem ut decumberet, & ſacerdotem ad ſeſe accerſeret potius, quam tenue corpuſculum defatigaret. Reſpondit, hoc ſibi ſemper ſtudio fuiſſe, ut amicos ſuos ſublevaret potius, ſi poſſet, quam gravaret officiis, nec ſe ſui diſſimilem eſſe velle in morte. Ne decubuit quidem niſi poſtremum diem, & noctis partem, qua reliquit terras. Interim ob corpuſculi laſſitudinem baculo nitebatur, aut ſedebat in cathedra ; raro componebat ſe lectulo, ſed veſtitus & erecto capite. Hoc tempore, aut mandabat aliquid de curandis egenis, maxime, notis aut vicinis, aut legebat è libris ſacris, quæ provocant hominis erga Deum fiduciam, quæque illius in nos caritatem declarant. Si per laſſitudinem ipſe minus poterat, audiebat amicum prælegentem. Frequenter miro affectu hortabatur familiam ad mutuum amorem & concordiam, atque ſtudium veræ pietatis ; ſolicitoſque de morte ipſius amantiſſime conſolabatur. Identidem admonebat ſuos ne quid æris alieni preteriretur indiſſolutum. *Ma.* Non condiderat teſtamentum ? *Ph.* Jam pridem ſanus ac valens id curarat. Negabat enim eſſe teſtamenta, quæ fierent ab

[1] Hi non ſunt nothi pauperes, hi ſunt vere pauperes Chriſti, hi toto cœlo a mendicantibus monachis diſtant, his dandum ſicut Chriſto, & propter Chriſtum.

agentibus animam, ſed deliramenta potius: . *Ma.* Nihil legarat monaſteriis aut egenis ? *Ph.* Ne teruncium quidem. Ego, inquit, pro mea portione diſpenſavi facultatulas meas ; nunc ut earum poſſeſſionem aliis trado, ita trado & diſpenſationem. Et confido meos ſanctius diſpenſaturos, quam ipſe feci. *Ma.* Non accerſebat ad ſeſe pios [1] homines, quemadmodum fecit Georgius ? *Ph.* Ne unum quidem : præter familiam & duos intime amicos nullus aderat. *Ma.* Demiror quid ſenſerit. *Ph.* Negabat ſe morientem pluribus moleſtum eſſe velle, quam fuiſſet naſcens. *Ma.* Exſpecto finem iſtius fabulæ. *Ph.* Mox audies. Venit dies Jovis. Ille ſtratum non reliquit, ſentiens extremam corpuſculi laſſitudinem. Accitus parochus impartiit extremam unctionem, ac rurſus porrexit corpus Domini, ſed citra confeſſionem. Negabat enim quidquam ſcrupuli reſediſſe in animo. Ibi parochus agere cœpit de ſepultura, qua pompa, quove loco ſepeliri vellet. Sepeli, inquit, me, quomodo ſepelires infimæ ſortis Chriſtianum : nec mea refert, ubi ſeponas hoc corpuſculum, æque inveniendum in extremo die, ubicunque condideris. Pompam funeris nihil moror. Mox injecta mentio de ſonitu campanarum, de tricenariis, [2] & anniverſariis, [3] de diplomate, de communione meritorum emenda. Tum ille ; Mi paſtor, nihilo pejus habebo, etiamſi nulla ſonet campana. Si me vel uno funebri ſacro dignaberis, plus ſatis erit. Aut ſi quid aliud eſt, quod ob publicam eccleſiæ conſuetudinem, citra ſcandalum infirmorum omitti vix poteſt, id tuo permitto arbitratui. Nec eſt animus, cujuſquam vel preces commercari, vel meritis quenquam ſuis ſpoliare. Satis meritorum exuberat Chriſto : & confido totius eccleſiæ preces ac merita mihi, ſi modo vivum ſum membrum, profutura. In duobus diplomatibus mihi tota ſpes eſt. Alterum eſt peccatorum meorum, quod princeps paſtorum dominus

1 Monachos intelligit, qui vocantur pii, & quibus ironice titulum hunc dat. 2 Miſſis ſcil. quæ per menſem triginta celebrantur, immediate poſt ſepulturam, una unoquoque die, res eſt valde in uſu apud Pontificios, eos ſcil. quibus non deſunt facultates. 3 Quæ miſſæ ſunt rurſus, & ſemel celebrantur in anno, die quo mortuus eſt homo.

minus Jeſus abolevit, affigens illud cruci; alterum quod ipſe ſuo ſacroſancto ſanguine ſcripſit & obſignavit, quo nos certos reddidit de ſalute æterna, ſi totam fiduciam noſtram in ipſum transferamus. Abſit enim ut inſtructus meritis ac diplomatibus provocem Dominum meum, ut in judicium veniat cum ſervo, certus quod in conſpectu ejus non juſtificabitur omnis [1] vivens. Ergo ab illius juſtitia appello ad ejuſdem miſericordiam, quoniam immenſa eſt & ineffabilis. His dictis abiit parochus. Cornelius, veluti magna ſpe ſalutis concepta, gaudens & alacer, jubet ſibi quædam recitari è ſacris voluminibus, quæ confirmant ſpem reſurrectionis & præmia immortalitatis: velut illud ex Eſaia [2] de morte Ezechiæ dilata, una cum cantico: deinde cap. 15. epiſtolæ Pauli ad Corinth. prioris: de morte Lazari ex Joanne: [3] ſed præcipue hiſtoriam Chriſti paſſi ex Evangeliis. Quam hic animo devorabat ſingula, ad quædam ſuſpirans, ad alia compoſitis manibus gratias agens, ad quædam hilareſcens ac geſtiens, ad nonnulla preculas quaſdam breves ejaculans! A prandio cum paululum temporis obdormiſſet, jubet recitari caput ex Evangelio Joannis duodecimum, uſque ad hiſtoriæ finem: Heic dixiſſes hominem plane transfigurari, afflarique novo ſpiritu. Jam dies vergebat ad veſperam; accerſit uxorem ac liberos: ibi erecto quantum licuit corpuſculo, ſic affatus eſt ſuos: Cariſſima conjux, quos Deus ante conjunxerat, idem nunc ſeparat, ſed corporibus dumtaxat, idque ad breve tempus: curam, caritatem, pietatem, quam antehac partiri ſoles in me & dulciſſima pignora, [4] totam in iſtos transfer. Ne putaris, te ullis modis poſſe magis demereri vel Deum, vel me, quam ſi iſtos, quos Deus dedit nobis conjugii fructum, ſic educes, foveas & inſtituas, ut Chriſto digni habeantur. In hos igitur conduplica pietatem tuam, & meam portionem in te tranſlatam exiſtima. Id ſi feceris, ut facturam confido, non erit cur videantur orphani. Quod ſi repetas matrimoni-

X 3 um.

1 Pſalm. CXLIII. ſic habetur præciſe in textu, hicque & ibi *non omnis* eſt *nullus*, ut alibi vidimus. 2 Cap. XXXVIII. 3 Cap. XI. 4 Quæ ſunt nati,

um. Ad hanc vocem uxor erupit in fletum, cœpitque dejerare, ſe nunquam de repetendis nuptiis cogitaturam. [1] Heic Cornelius: Soror in Chriſto mihi cariſſima, ſi Dominus Jeſus largiri dignabitur tibi propoſitum iſtud, ac robur ſpiritus, ne deſis dono cœleſti. Erit enim hoc tibi pariter ac liberis commodius. Sin alio vocabit carnis infirmitas, ſcito, quod mors mea te liberat à jure conjugii, ſed non liberat à fide, quam meo tuoque nomine debes curandis communibus liberis. Quod ad matrimonium attinet, utere libertate quam tibi permiſit Dominus. Tantum hoc te rogo moneoque, ut virum tibi deligas iis moribus, tuque te illi talem præbeas, ut poſſit vel ſuapte bonitate ductus, vel tua commoditate provocatus, amare privignos. Proinde cave, ne cui voto te obſtringas. Serva te liberam Deo & liberis noſtris; quos ſic inſtitues ad omnem pietatem, ut caveas, ne ſe cuipiam addicant inſtituto, donec per ætatem & rerum uſum conſtiterit, ad quod vitæ genus ſint idonei. Deinde verſus ad liberos, exhortatus eſt ad ſtudium pietatis, ad obediendum matri, ad mutuam inter ipſos charitatem & concordiam. His peroratis, dedit oſculum uxori; liberis, facto ſigno crucis, precatus eſt bonam mentem, & Chriſti miſericordiam. Poſt hæc intuens omnes qui aderant, *Sub craſtinam*, inquit, *auroram, Dominus, qui diluculo* [2] *revixit, pro ſua miſericordia dignabitur hanc animulam, ex hujus corpuſculi ſepulchro, eque hujus mortalitatis tenebris, evocare in lucem ſuam cœleſtem. Nolo teneram ætatem excubiis inanibus fatigari. Cæteri quoque viciſſim dormiant: mihi ſatis eſt unum adeſſe vigilem, qui recitet ſacram lectionem.* Tranſacta nocte ſub horam quartam, cunctis præſentibus juſſit recitari pſalmum totum, quem [3] Dominus orans recitavit in cruce. Eo finito, juſſit exhiberi cereum, & crucem, & cereum accipiens, dixit: *Dominus illuminatio mea & ſalus mea; quem timebo?*

1 Nulla fere unquam aliter fecit. 2 *Summo mane*, ut patet ex Evangeliis. 3 Duo Pſalmi ſunt, quorum partem recitavit Dominus in cruce, vigeſimus ſecundus nempe, & triceſimus unus, prior intelligitur, at cum improprie loquatur, vel ſupponat Chriſtum hunc Pſalmum recitaſſe totum, unde hauſit? Pontificiorum eſt traditio, qui plurima (ut jam obſervavimus) aliis incomperta bene norunt.

timebo? crucem exoſculatus dixit: *Dominus protector vitæ meæ; à quo trepidabo?* Mox manus ſuper pectus in ſupplicantis geſtum compoſuit, & oculis in cœlum erectis dixit, *Domine Jeſu, accipe ſpiritum meum.* [1] Et protinus clauſit oculos veluti dormiturus, ſimulque levi flatu emiſit ſpiritum: dixiſſes illum obdormiſſe, non exſpiraſſe. *Ma.* Nunquam audivi mortem minus operoſam. *Ph.* Talis fuerat in omni vita. Uterque fuit amicus. Fortaſſe non æque dijudico, uter deceſſerit Chriſtianus: tu qui integer es, rectius diſpicies. *Ma.* Ita faciam, ſed per otium. [2]

ECHO.

JUVENIS, ECHO.

Ju. CUpio paucis te conſulere, ſi vacat. *Ec.* Vacat. *Ju.* Et ſi venio tibi gratus juvenis. *Ec.* Venis. *Ju.* Sed poteſne mihi & de futuris dicere verum, Echo? *Ec.* Ἔχω. [3] *Ju.* Et Græce noſti? quid iſtuc novi? *Ec.* Novi. *Ju.* Qualia tibi videntur Muſarum ſtudia? *Ec.* Δῖα. [4] *Ju.* Cenſes igitur terendos auctores, qui conducunt ad bonas literas? *Ec.* Teras. *Ju.* Quam igitur mentem habent iſti, qui hæc ſtudia linguis traducunt ſuis? *Ec.* Suis. [5] *Ju.* Sed utinam harum cultores ſimiliter eſſent & pietatis ſtudioſi! *Ec.* O ſi! [6] *Ju.* Nunc quorundam improbitas omnes reddit inviſos. *Ec.* Ἴσως. [7] *Ju.* Et

1 Primario verba habentur pſalmo jam memorato XXXI. at his clauſit primus vitam dominus noſter benedictus, & deinde Stephanus ejus Protomartyr. 2 Dicitur hoc ironice, vel animi gratia, res enim non requirit otium ut determinetur, nec aliter quidem cenſebat auctor noſter, noverat enim bene, *quid diſtent æra lupinis.* Si quis noſtrum tamen ægre ferat, quod in Cornelii morte, adhibeatur ſignum crucis, crux ipſa, & cereum, obſervet quæſo, hæc hic adhiberi, ſine ſuperſtitione, & ut innoxius in ſe mos ſervaretur, ſine quo tunc ſi quis moreretur, impie mortuus, a vulgo judicabatur; nihilque magis hanc noſtram aſſertionem probat, quam notiſſima locutio quæ apud monachos obtinuit, quum rumor quamvis falſus ad eos pervenit, de Eraſmi noſtri morte, mortuus eſt, dicebant illi cucullati, tandem Eraſmus, *Sine crux, ſine lux, ſine Deus,* quaſi qui ſine cruce & cereo moreretur, ſine Deo quoque mori cenſeri debuiſſet: At vere mortuus eſt tandem, vir ille magnus, *ſine crux, ſine lux,* (quod evincit eum talia parvi feciſſe) at confido, non *ſine Deus,* ut monachalibus idiomatibus utar. 3 *Habeo, i. e.* ergo, poſſum. 4 *Divina, pulcherrima.* 5 *Porci.* 6 Supple *eſſent.* 7 *Vere.*

Et multis hominum, peccatum confertur in nomen eruditionis. *Ec.* Ὄνοις. [1] *Ju.* Atqui vulgo videntur non infimi. *Ec.* Fimi. [2] *Ju.* Quid facere cenſes eos qui terunt ætatem in ſophiſtico doctrinæ genere? *Ec.* Nere. *Ju.* Fortaſſis telas aranearum. *Ec.* Harum. *Ju.* At Penelopes telas [3] texunt ac retexunt. *Ec.* Texunt. *Ju.* Cui ſuades ut me dem vitæ inſtituto? *Ec.* Tuto. *Ju.* Erit auſpicatum, ſi uxorem duxero? *Ec.* Sero. *Ju.* Quid, ſi mihi veniat uſu, quod his qui incidunt in uxores parum pudicas, parumque frugiferas? *Ec.* Feras. *Ju.* Atqui cum talibus morte durior eſt vita. *Ec.* Vita. [4] *Ju.* Siccine in rebus humanis dominari fortunam? *Ec.* Unam. [5] *Ju.* Magis fortaſſe expedit, ut aliquis præ conjugio monachi inſtitutum eligat. *Ec.* Ligat. [6] *Ju.* Quid ſupereſt remedii, ubi quem adſtrinxerit jam nodus inſolubilis? *Ec.* Bilis. [7] *Ju.* Attamen miſerum eſt homines vivere ſolos. *Ec.* Ὅλως. [8] *Ju.* Cujuſmodi cenſes horum temporum pleroſque monachos? *Ec.* Ἄγος. [9] *Ju.* Quid igitur iſtos movet, qui ſuſpiciunt illos ut ſemideos? *Ec.* Δέος. [10] *Ju.* Quid captant plerique qui ambiunt ſacerdotium? *Ec.* Otium. *Ju.* Præterea nihil habet ſacerdos? *Ec.* Κέρδος. [11] *Ju.* Quid bonæ rei contigit illis, qui fiunt epiſcopi? *Ec.* Κόποι. [12] *Ju.* At nulli magis vivunt in ocio. *Ec.* Scio. *Ju.* Quæ res illos admonere poterit, ut intelligant, quantum ſuſtineant onus. *Ec.* Νοῦς. [13] *Ju.* Ergo res præclara eſt ſacerdotium, ſi quis ſe in eo gerendo qualem oportet præbeat? *Ec.* Beat. *Ju.* Quid fructus erit, ſi me conferam in aulam eorum, qui præcellunt monarchica dignitate? *Ec.* Ate. [14] *Ju.* At non paucos video qui ſolent illinc ſibi præclaram

1 *Ab aſinis.* Sic ſit ſcil. 2 i. e. *They are no more to be valued than Dung.* 3 *i. e.* Nihil faciunt, ſiquidem Penelope procis promittebat ſe electuram unum ex his, cum peracta foret tela, at quod texuerat die, nocte retexebat. 4 *Avoid it:* ſi poſſis ſcil. 5 i. e. *Sola dominatur.* 6 Seipſum ſcil. 7 At iſtuc non eſt remedium, pejorem potius rem facit. 8 *Omnino.* 9 *Peſtem.* 10 *Timor.* 11 *Lucrum.* 12 *Labores;* ſcil. ſi velint officio fungi. 13 *Mens,* hoc congruentius, quod Νοῦς aliquando audit veluti dea apud græcos poetas. 14 *Invidia, Diſcordia, Bellum.*

claram felicitatem ariolari. *Ec.* Λάροι. [1] *Ju.* At interim dum incedunt holoſericati, [2] vulgo videntur homines magnifici. *Ec.* Fici. [3] *Ju.* Foris igitur aureos, intus ficulneos homines dicis, ſi quis inſpiciat cominus? *Ec.* Minus. [4] *Ju.* Nihil igitur præclari ſunt, quos pro diis veneramur byſſinos. [5] *Ec.* Σῖνος. [6] *Ju.* Nec militare genus magno æſtimabis fortaſſe. *Ec.* Aſſe. [7] *Ju.* Magnum quiddam pollicentur qui è ſideribus & futura prædicunt Aſtrologi. *Ec.* Λόγοι. [8] *Ju.* At ſtrenue laborant Grammatici. *Ec.* Εἰκῆ. [9] *Ju.* Non placent, opinor, leguleii homines ſemper famelici. [10] *Ec.* Λύκοι. [11] *Ju.* Qualis ero, ſi fiam opifex? *Ec.* Fæx. [12] *Ju.* Itane nihil præterea adferunt artes boni aut mali? *Ec.* Ali. [13] *Ju.* Fueronc beatus, ſi perſeveravero in bonis litteris? *Ec.* Eris. *Ju.* Sed quæ res dabit, ut adſit pietas? *Ec.* Ætas. [14] *Ju.* Decem jam annos ætatem trivi in Cicerone. *Ec.* Ὄνε. [15] *Ju.* Unde tibi ſubit me aſinum dicere? *Ec.* E re. *Ju.* Fortaſſis hoc dicis, non ſic huic incumbendum, ut alios relinquam. *Ec.* Inquam. *Ju.* Non placet igitur is, qui ſe per omnem vitam tantum in hoc torqueat, ut fiat Ciceronianus? *Ec.* Ἀνοῦς. [16] *Ju.* Quid ſupereſt natu grandibus, quorum ætas ad hæc diſcenda non eſt tempeſtiva? *Ec.* Stiva. *Ju.* Facundior eſſes, opinor, ſi longius abeſſem. *Ec.* Eſſem. *Ju.* Non me delectant ſermones diſſyllabi. *Ec.* Abi. *Ju.* Cœpi prior; video non poſſe vitari, quin poſterior deſinas. *Ec.* Sinas. *Ju.* Jam igitur tibi videor ſatis inſtructus ad ea probe gerenda quæ ſunt in vita. *Ec.* Ita. *Ju.* Proinde ſi me voles abire, dicito. *Ec.* Ito.

1 *Stupidi* & ſupple *ſunt*. 2 Vox non reperitur in dictionario, *i. e.* ergo, induti veſte, tota ex ſerico. 3 Supple, *faciendi ſunt*. 4 Subauditur, *quam ficulneos*, 5 *Byſſinis indutos*. 6 *Noxa*, ſupple *ſunt*, alluditur ad tritum, *heroum filii noxæ*. 7 *i. e.* Minimi, quoniam *as* minima fere eſt numeralis moneta. 8 *Fabulæ*, ſupple, *ſunt quæ prædicunt*. 9 *In vanum*. 10 Sic, non quod fame periclitentur, ſed quod hominum ſubſtantiam veluti ſi fame agerentur, devorent. 11 *Lupi*, ſupple *ſunt*. 12 Non ſi ſupra vulgum artem calleas. 13 Infinitivum eſt paſſivum verbi *alo*, *i. e.* ergo, faciunt ut homo his alatur. 14 Non ſemper. 15 *Aſine*, perge & videbis quare ſic loquatur, uno verbo non æque mirabatur Eraſmus Ciceronem, ut quidam ſui temporis; hinc invexit in quoſdam quos vocabat Ciceronianos, qui nolebant niſi ex Cicerone ſcribere, & loqui. 16 *Amens*, ſubauditur *eſt*.

ΠΟΛΥΔΑΙΤΙΑ, [1] DISPAR CONVIVIUM.

SPUDUS, [2] APITIUS.

Sp. HEus heus, Apiti. *Ap.* Non audio. *Sp.* Heus, inquam, Apiti. *Ap.* Quis hic eſt tam moleſtus interpellator? *Sp.* Eſt ſeriæ rei quiddam, quod te volo. [3] *Ap.* At ego ad rem ſeriam propero. *Sp.* Quonam? *Ap.* Ad cœnam. *Sp.* Hac ipſa de re tecum volebam agere. [4] *Ap.* Non vacat nunc actoribus [5] operam dare, ne actum [6] agam. *Sp.* Nihil feceris diſpendii: [7] comitabor te quo properas. *Ap.* Age dic, modo tribus verbis. *Sp.* Magno ſtudio molior convivium, in quo nulli diſpliceam convivarum, placeam omnibus. Ejus artis quoniam tu principatum tenes, ad te velut ad oraculum confugio. *Ap.* Reſponſum accipe, & quidem juxta veterum morem ἔμμετρον, [8] *Nulli ut diſpliceas, nullum invitare memento.* *Ap.* Atqui ſolemne eſt epulum; multos excipiam oportet. *Ap.* Quo plures invitaris, hoc pluribus diſpliceas oportet. Quæ fuit unquam tam bene vel conſcripta, vel acta fabula, ut toti placuerit theatro? *Sp.* Sed age, Comi [9] delicium Apiti, ſubleva me tuo conſilio; habebo te poſthac numinis loco. *Ap.* Sit igitur hoc primum conſilium; Ne conare, quod fieri non poteſt. *Sp.* Quidnam? *Ap.* Ut convivator omnibus placeas. Tanta eſt palatorum varietas. *Sp.* At ſaltem ut paucioribus diſpliceam. *Ap.* Voca paucos. *Sp.* Non licet. *Ap.* Voca pares, & ingeniis congruentes. *Sp.* Ne id quidem mihi liberum eſt. Vitari non poteſt, quin & multos vocem, & diſſimiles, de-

---

1 Vocem explicat auctor ipſe, per *Convivium Diſpar, i. e.* convivium ubi ſunt diverſæ ſpeciei convivatores. 2 *Probus & bonus, good and kind,* apitium vidiſti. 3 Supple *audire.* 4 *Loqui.* 5 i. e. *I have no time to meddle with any Talkers or Doers;* ſumit vocem latiſſimo ſenſu, ſiquidem faciat ad propoſitum. 6 *i. e.* Ne adventarim quo propero, quum peracta erit cœna, quod eſt *actum agere.* Siquidem *actum agere* eſt tempus & operam perdere, quam perdunt qui poſt cœnam veniunt. 7 *Temporis,* ſcil. 8 *In verſe.* 9 Quoniam Comus Deus eſt comeſſationum, quibus deditus hic Apitius ſupponitur, ut famoſus olim Romanus Apitius.

denique nec ejuſdem linguæ, neque nationis homines. *Ap.* Næ tu mihi vere convicium narras, non convivium, in quo facile poſſit talis exoriri luſus, qualem Hebræi narrant accidiſſe in ſtructura Babel, [1] ut petenti frigidum, aliquis porrigat calidum. *Sp.* Opitulare, te quæſo; gratum experieris ac memorem. *Ap.* Age, quando electio non eſt tui arbitrii, in re mala dabo bonum conſilium. Haud parvi refert ad hilaritatem convivii, quo quiſque loco ſedeat. *Sp.* Veriſſimum. *Ap.* Ea res ut tibi cedat proſpere, fac ut ſortibus diſtribuantur accubitus. [2] *Sp.* Pulcre mones. *Ap.* Deinde ne ſic paulatim à ſummo ad imum procedant patinæ, ut ſigma litteræ vel ſerpentis potius imaginem pingant, aut ultro citroque reciprocent, quemadmodum olim in conviviis myrtus tradi ſolet. [3] *Sp.* Quid igitur? *Ap.* Sed ad ſingulas convivarum tetradas, appone patinas ternas, ſic ut quarta media promineat, quemadmodum pueri tribus nucibus imponunt quartam: [4] in ſingulis ſit aliud atque aliud cibi genus, quo quiſque quod libet eligat. *Sp.* Placet. Sed quoties mutabo patinas? *Ap.* Quot partibus conſtat oratio rhetorica? *Sp.* Quinque, [5] ni fallor. *Ap.* Quot actibus conſtat fabula? *Sp.* Apud Horatium [6] legi, *Ne ſit quinto productior actu.* *Ap.* Toties mutabis patinas, [7] ut prooemium ſit juſculentum; concluſio vel epilogus ex variis bellariorum gene-

1 Vidimus jam recordare. 2 Reſpicitur ad antiquum morem, accumbendi non ſedendi ad menſam. 3 Nihil his intellectu facilius, dummodo obſervetur bene, quæ ſit figura ſigmatis Græci, hæc nempe Σ, quod eodem modo procedit & finit, quo incipit, vult ergo dicere Apitius, patinæ optimæ non debent eſſe unice in ſummo, mediæ in medio, & viliores in infimo; ſed ſummæ & infimæ debent reciprocari, itemque mediæ inter ſe, ita ut ubique optimæ & viliores ad manum ſint convivatorum unicuique, ut nullus poſſit conqueri quod pejus tractetur quam alii, quod obſervatur adhuc in amplis conviviis recte diſpoſitis, video lector ſupponi menſam non eſſe rotundam, imo & in talibus, cum ampliſſimæ ſunt, aliquid analogum obſervatur. At dicendum præterea, quid ad hæc *Myrtus tradi ſolitus*, hinc illuc, quod olim in conviviis, qui canere deberet, myrtum acciperet, quam peracta cantione, tradebat alii, qui caneret rurſus, & ſic deinceps, hincque vulgata locutio *ad myrtum canere.* 4 Hæc negliguntur nunc, ſiquidem nihil conferant ad Regulam generalem, qua convivæ tractentur æqualiter, habentes omnes ad manum quæ optima ſunt. 5 Exordio ſcil. narratione, diviſione, tractatione, & peroratione. 6 In arte poetica. 7 Quiqui? convivio enim ſua deeſſe non debet elegantia.

generibus conflatus. *Sp.* Quem probas in patinis ordinem? *Ap.* Eundem quem Pyrrhus [1] in acie. *Sp.* Quid ais? *Ap.* Quemadmodum in oratione, ita nec in convivio decet proœmium eſſe elaboratum. Rurſus epilogus varietate commendetur potius, quam apparatu. In tribus itaque mediis ſervanda Pyrrhi diſciplina, ut in utroque cornu ſit aliquid eximium, in media acie vulgarior apparatus. Hoc pacto fiet, ut nec ſordidus videare, nec faſtidioſa copia ſis moleſtus. *Sp.* Satis expedite de cibis; ſupereſt, ut, quomodo bibendum, doceas. *Ap.* Nulli omnium cyathum appones, ſed pueris dato negotium, ut ubi percunctati didicerint, quo quiſque vini genere delectetur, alacriter ad nutum cuique quod volet porrigant. Ea ex re duplex erit commodum. Nam & parcius bibetur, & jucundius; non ſolum ob id, quia ſubinde recens dabitur potus, verum etiam quod nemo bibet niſi ſitiens. *Sp.* Optimum profecto conſilium. Sed quî fieri poterit, ut hilareſcant omnes? *Ap.* Id ut fiat, partim in te ſitum eſt. *Sp.* Quînam? *Ap.* Tenes illud: *Ante omnia vultus acceſsêre boni.* [2] *Sp.* Quorſum iſtud? *Ap.* Ut convivas comiter excipias, fronteque hilari compelles, ſermonem ad cujuſque ætatem, affectum, ac mores attemperans. *Sp.* Accedam, ut dicas melius. *Ap.* Noſti linguas. *Sp.* Propemodum omnium. *Ap.* Ut ſua quemque lingua ſubinde appelles, utque convivium fabulis amœnioribus hilareſcat, varias miſce materias de rebus, quarum quiſque libenter meminit, & nullius dolore audiuntur. *Sp.* Quas dicis hujuſmodi materias? *Ap.* Sunt peculiares

1 Videbis infra, iſtuc de Pyrrho reſpicere tantum ſecundas, tertias & quartas patinas; nec mireris, ordinem belli hic intervenire poſteaquam videris, ordinem orationis, & comœdiæ, omnes enim æque merentur; & quare in his non licebit auctori noſtro jocari? Porro Pyrrhus Rex fuit Epirotarum rei bellicæ peritiſſimus, notiſſimuſque Romanis propter clades quibus eos affecit. Ferturque Annibal, cum inter colloquendum a Scipione Rogaretur, quos judicaret digniſſimos duces, primo loco nominaſſe Alexandrum ſecundo, Pyrrhum, tertio ſeipſum; at quid feciſſes inquit Scipio ſi me viciſſes? Primum omnium Reſpondit Annibal tunc me nominaſſem; quo injuriam Scipioni factam, vel inadvertentiam ſuam reparavit, niſi mavis crediſſe Annibalem, ſe duriori rerum ſuarum ſtatui ceſſiſſe, potiuſquam Scipionis in militia peritiæ. 2 Ex Ovidio Metam. VIII.

liares ingeniorum differentiæ, quas ipſe melius perſpicies; ego generatim attingam aliquot. Senes gaudent ea memorare, quæ multorum fugiunt memoriam, admiratores temporum, in quibus ipſi floruerunt. Matronis dulce eſt refricari memoriam ejus temporis, cum à procis ambirentur. Nautæ, quique diverſas ac longinquas mundi regiones inviſerunt, libenter ea narrant, quæ, quia nemo vidit, mirantur omnes; eſt & ante actorum malorum, juxta proverbium, jucunda recordatio, ſi modo ejus ſint generis, ut cum probro conjuncta non ſint, veluti militiæ, profectionum, naufragiorumque diſcrimina. Poſtremo, de ſua cuique arte grata eſt confabulatio, deque hiſce rebus, quarum uſu [1] callet. Hæc ſunt ferme generalia [2]; peculiares affectus ſingulatim deſcribi non queant: ſed exempli cauſſa: Eſt aliquis laudis appetentior, alius vult haberi doctus, alius gaudet videri dives: eſt hic loquacior, ille pauciloquus, nonnullos reperies tetricos, alios contra blandiores. Sunt qui nolint videri ſenes, cum ſint: ſunt rurſus qui volunt haberi grandiores quam ſint: affectantes hoc eſſe mirandi, quod belle portant ætatem: ſunt fœminæ quæ ſibi de forma placent, ſunt aliæ putidulæ. His cognitis affectibus, haud difficile eſt miſcere ſermones unicuique gratos, vitatis his quæ mœrorem afferunt. *Sp.* Næ tu perpulcre tenes artem convivatoriam! *Ap.* Phy! ſi tantundem temporis & operæ mihi conſumtum eſſet in utroque [3] Jure, Medicina ac Theologia, quantum impenſum eſt huic arti, jam dudum & inter Jureconſultos, Medicos ac Theologos, doctoris & titulum & lauream tuliſſem. *Sp.* Credo. *Ap.* Sed heus tu, ne quid erres, heic cavendum eſt, ne fabulæ ſint nimium prolixæ, aut ne exeant in temulentiam. Quemadmodum enim vino nihil jucundius, ſi modice ſumſeris; contra nihil moleſtius, ſi ſupra quam ſat eſt hauſeris: ita uſu venit in fabulis. *Sp.* Vera

1 *Uſu*, non *uſum*, ut quædam editiones perperam emendare voluerunt, *i. e.* in quarum uſu & notitia confirmatus ac veluti obduratus eſt, ut proprie, vox *callere* ſignificat. 2 Sic eſt, hominum genius, quod hoc diſticho, (ad quod credo alluditur,) optime enuntiatur, *Navita de ventis, de tauris narrat arator, enumerat miles vulnera, paſtor oves.* 3 Civili ſcil. & canonico.

Vera prædicas. Sed huic incommodo quodnam oſtendis remedium? *Ap.* Ubi ſenſeris ſuboriri τὴν ἄοινον μέθην, [1] per occaſionem interſeca ſermonem, & argumentum diverſum interſere. Fruſtra, opinor, te monerem, ne cui ſuus dolor in convivio refricetur; [2] utcunque Plato judicat, in conviviis, quibuſdam vitiis eſſe medendum, vino diſcutiente triſtitiam, & offenſæ memoriam abolente. Verum illud te monitum oportuit, ne nimium crebro ſalutes convivas; tametſi probo, ut interdum obambulans, nunc hos, nunc illos comiter appelles: oportet enim convivatorem bonum, motoriam [3] agere fabulam. Nihil autem incivilius, quam ibi commemorare, quod cibi genus ſit, qua coctum arte, quanti emptum. Idem de vino dictum puta. Quin extenuandum etiam modice quod apponitur. Alioqui nimis diligens extenuatio apparatus, idem agit quod oſtentatio. Satis eſt bis aut ad ſummum ter dixiſſe, *Boni conſulite, ſi parum lautus eſt apparatus, animus certe lautiſſimus eſt.* Interdum ſales aſpergendi ſunt, ſed qui nihil habeant dentis. [4] Profuerit & illud, ſubinde ſua quemque compellare lingua, ſed paucis. Dicendum erat initio, quod mihi nunc tandem venit in mentem. *Sp.* Quidnam? *Ap.* Si non placet ſortito dare locos, cura ut tres ex omnibus eligas natura feſtivos, minimeque mutos, quorum unum collocabis in capite menſæ, alterum è regione, [5] tertium in medio, qui ſilentium ac triſtitiam cæterorum diſcutiant. Quod ſi perſpexeris convivium vel ſilentio triſtius eſſe, vel clamoribus tumultuoſum, aut etiam ad rixas tendere. *Sp.* Hoc crebro fit apud nos: quid tum faciendum? *Sp.* Accipe rem mihi multo uſu compertam. *Sp.* Exſpecto. *Ap.* Inducito duos mimos, ſive γελωτοποιοὺς, [6] qui ſine voce ridiculum aliquod argumentum geſticulatione repræſentent. *Sp.* Cur ſine voce? *Ap.* Ut par ſit omnium voluptas, aut nihil lo-

1 *Ebrietatem ſine vino, i. e.* temulentiam & diſpoſitionem ad rixas, cujus vinum cauſa non eſt. 2 *Renovetur.* 3 *i. e.* Non diu hærere eidem fabulæ, vel argumento. 4 *Mordacitatis, i. e,* Ergo, ne joci quemquam urant nimis. 5 Oppoſita ſcil. capiti vel ſummo loco menſæ. 6 *Riſus excitatores,*

loquantur, aut lingua loquantur omnibus æque ignota, geſtibus loquentes, omnes pariter intelligent. *Sp.* Quod argumentum mihi narres, non ſatis intelligo. *Ap.* Sunt innumera, puta uxorem decertantem cum marito de principatu, aut ſimile quippiam è media [1] vita. Quo magis erit ridicula ſaltatio, hoc plus erit omnibus voluptatis. Hos oportet eſſe ſemifatuos; alioqui qui plane fatui ſunt, quædam interdum effutiunt imprudentes, quæ lædunt. *Sp.* Ita tibi precor ſemper propitium Comum, ut mihi dediſti fidele conſilium. *Ap.* Addam coronidem, quin potius repetam, quod initio dixeram, ne nimium ſis anxius, ut placeas omnibus, non heic tantum, ſed in omni vita; atqui ita fiet, ut citius placeas omnibus; optimum enim in vita, *Ne quid nimis.* [2]

De Rebus ac Vocabulis.

Beatus, Bonifacius.

Be. SAlvus ſit Bonifacius. *Bo.* Etiam atque etiam ſalvus ſit Beatus. Sed utinam eſſemus uterque quod dicimur, tu dives, [3] ego formoſus. [4] *Be.* Itane parum tibi videtur, habere nomen magnificum? *Bo.* Mihi quidem minimi momenti, niſi res adſit. *Be.* At plerique mortales aliter affecti ſunt. *Bo.* Fieri poteſt ut mortales ſint iſti; homines [5] eſſe non credo. *Be.* Et homines ſunt, ô bone, niſi putas etiam nunc ſub humana ſpecie camelos & aſinos obambulare. *Bo.* Hoc citius crediderim, quam homines eſſe, qui pluris nomen faciant, quam rem. *Be.* In certis rerum generibus, fateor, plerique malunt rem quam nomen; in multis contra. *Bo.* Hoc quid ſit, non ſatis aſſequor. *Be.* Atqui penes nos ipſos exemplum eſt. Tu Bonifacius diceris, & habes quod diceris: ſed ſi eſſes alterutro ſpoliandus, utrum malles habere malam

1 *Vulgari.* 2 Proverbialis eſt locutio, ex Terentio in And. ſenſu facillima, & quæ cum Horatiana fere coincidit, *eſt modus in rebus*, &c. 3 *Beatus* tamen ſignificat proprie felicem, ſed cum divites vulgo cenſeantur felices, *beatus* ſæpe divitem ſonat, ſic Horatius & Juvenalis vocant *Beatam*, viduam divitem, & auctor noſter ipſe jam dixit Craſſum *beatum*, i. e. *divitem.* 4 *Bonifacius* enim, eſt veluti *bona facie homo.* 5 i. e. Ratione præditos.

lam faciem, an pro Bonifacio dici Cornelius? [1] *Bo.* Equidem malim vel Therſites [2] dici, quam habere prodigioſam faciem: an bonam habeam, neſcio. *Be.* Item ego ſi dives eſſem, & aut res, aut nomen eſſet deponendum, malim Irus [3] dici, quam re ſpoliari. *Bo.* Aſſentior vera loquenti. *Be.* Idem uſu veniet, opinor, in his qui ſunt proſpera valetudine, aut aliis corporis præditi commodis. *Bo.* Probabile eſt. *Be.* At quam multos videmus, qui mallent nomen eruditi piique viri, quam eſſe docti, bonique! *Bo.* Plurimos iſtiuſmodi novi. *Bi.* An non apud hos plus habet momenti nomen, quam res? *Bo.* Videtur. *Be.* Jam ſi quis nobis adeſſet Dialecticus, qui ſcite definiret, quid ſit Rex, quid Epiſcopus, quid Magiſtratus, quid Philoſophus; fortaſſis & heic inveniremus, qui mallent nomen, quam rem. *Bo.* Ita profecto, ſi Rex eſt, qui legibus & æquitate populi commodum ſpectat, non ſuum: ſi Epiſcopus, qui totus invigilat gregi Dominico: & ſi Magiſtratus eſt, qui ex animo conſulit Reipubl. & ſi Philoſophus eſt, qui neglectis fortunæ commodis, tantum ſtudet bonæ menti parandæ. *Be.* Heic vides, quantum hujus generis exemplorum poſſim aggerere. *Bo.* Sane plurimum. *Be.* An hos omnes negabis eſſe homines? *Bo.* Vereor, ne nos ipſi citius nomen hominis amittamus. [4] *Be.* At ſi homo eſt animal rationale; quantum abeſt hoc à ratione, ut in corporis commodis verius quam bonis, & in externis, quæ fortuna dat ſimul & eripit cum libet, rem malimus, quam nomen: in veris animi bonis nomen pluris faciamus, quam rem? *Bo.* Præpoſterum mehercule judicium, ſi quis attendat. *Be.* Eadem autem eſt ratio in contrariis. *Bo.* Exſpecto quid dicas. *Be.* Idem judicandum de nominibus rerum fugiendarum, quod dictum eſt de vocabulis expeten-

1 Non attendit ad id, quod Cornelianum nomen nobiliſſimum eſſet apud Romanos, ſed ad iſtuc, quod ſonus relationem habeat cum cornibus, quæ habere in capite aut facie, maxime oppoſitum eſt, bonæ faciei homini, prout *Bonifacius* ſignificat, ut jam vidimus. 2 Homo celebratus apud græcos, non minus propter deformitatem, quam puſillanimitatem. 3 Hunc jam vidiſti. 4 Siquidem, hi qui pluris nomen faciunt quam rem, plures numero ſint, & in majore auctoritate, quam nos, proindeque facient citius ut nos in hominum numero non numeremur, quam nos ut illi non numerentur.

petendarum. *Bo.* Apparet. *Be.* Magis enim horrendum eſt eſſe tyrannum, quam tyranni nomen : & ſi malus Epiſcopus, juxta ſententiam Evangelicam, [1] fur eſt & latro, non tam hæc nomina ſunt nobis deteſtanda, quam ipſa res. *Bo.* Convenit ſane. *Be.* Tu de cæteris ſimiliter colligito. *Bo.* Prorſus intelligo. *Be.* Nonne fatui nomen averſantur omnes ? *Bo.* Et quidem maxime. *Be.* Nonne fatuus eſſet qui aureo piſcaretur hamo, [2] qui vitrum anteponeret gemmis, qui cariores haberet equos quam uxorem ac liberos ? *Bo.* Is eſſet quovis Corœbo ſtultior. [3] *Be.* An non tales ſunt qui procurrunt in militiam, ſpe lucri non admodum magni, corpus & animam exponentes periculo : qui ſtudent congerendis opibus, cum animum habeant omnium bonarum rerum egenum : qui veſtes & ædes exornant, cum animus neglectus ac ſquallidus jaceat : qui corporis valetudinem anxie tuentur, animam tot capitalibus morbis laborantem negligunt : denique qui fugaciſſimis hujus vitæ voluptatibus, cruciatus merentur æternos ? *Bo.* Ipſa ratio fateri cogit, pluſquam fatuos eſſe. *Be.* Atqui his fatuis cum plena ſint omnia, vix invenias qui ferre poſſit fatui vocabulum, cum adeo non abhorreant à re. *Bo.* Sic eſt profecto. *Be.* Age, ſcis quam ſint apud omnes inviſa vocabula mendacis ac furis. *Bo.* Sunt inviſiſſima, nec ſine cauſſa. *Be.* Fateor. Sed cum ſtuprare conjuges alienas ſit furto ſceleratius, tamen adulteri cognomine quidam etiam gloriantur, ad furti convicium ilico ſtricturi gladium. *Bo.* Ita res habet apud complures. *Be.* Ita cum multi ſcortis vinoque perditiſſimi ſint, & ſint libenter ac palam ; tamen ad ganeonis nomen offenduntur. *Bo.* Hi nimirum rem ſibi gloriæ ducunt, cum vocem rei debitam horreant. *Be.* Sed vix aliud nomen auribus noſtris

1 Reſpicit ad Joh. X. ubi qui non intrat per portam ad gregem, fur & latro vocatur. 2 Dictum erat Auguſti, in eos qui plus deperdunt in ſpem lucri, quam poſſint lucrari, etiamſi res bene cedant, attamen ad litteram ſic poſtea fecit nepos Nero. 3 *Stultiſſimus*, in proverbio enim erat olim, *Corœbo ſtultior.* Corœbus hic autem non ille eſt, de quo in Virgilio, qui Caſſandræ Priami filiæ deſponſatus fuerat : ſed ex Elide ille, de quo Euſtathius & Lucianus, qui Phyſicæ & naturalis hiſtoriæ omnino rudis, itemque primorum fere arithmeticæ elementorum, undas maris tamen menſurare volebat.

tris videtur intolerabilius, quam mendacis. *Bo.* Novi qui hoc convicium cæde ſint ulti. *Be.* Sed utinam pariter abominentur rem! Nunquam accidit tibi, ut, qui promiſerat ſe mutuum ad certum diem redditurum, falleret? *Bo.* Frequenter; etiam cum id dejeraſſet, neque id ſemel, ſed iterum atque iterum. *Be.* Fortaſſe non erant ſolvendo. *Bo.* Imo erant, ſed commodius eſſe ducebant non reddere creditum. *Be.* An hoc non eſt mentiri? *Bo.* Planiſſime. *Be.* Auderes iſtiuſmodi creditorem ſic compellare; *Cur mihi toties mentiris?* *Bo.* Non; niſi paratus eſſem ad pugnam. *Be.* An non ſimili modo quotidie verba dant latomi, fabri, aurifices & veſtiarii, pollicentes ad certum diem, nec tamen præſtantes, etiamſi magni referat tua? *Bo.* Mira impudentia! ſed adde his advocatos pollicentes operam. *Be.* Potes addere ſexcenta nomina: nemo tamen horum laturus ſit mendacis vocabulum. *Bo.* Hoc genere mendaciorum plena ſunt omnia. *Be.* Itidem furis nomen nemo tolerat, cum à re non perinde omnes abhorreant. *Bo.* Exſpecto ut dicas clarius. *Be.* Quid intereſt inter eum, qui rem tuam tollit è ſcrinio, & inter eum, qui depoſitum abjurat? *Bo.* Nihil, niſi quod ſceleratior eſt, qui ſpoliat etiam fidentem. *Be.* At quam pauci ſunt, qui depoſitum reddunt; aut ſi reddunt, non dant integrum? *Bo.* Opinor eſſe perpaucos. *Be.* Nemo tamen iſtorum ferat furis vocabulum, cum rem non horreant. *Bo.* Admodum. *Be.* Jam mihi reputa, quid vulgo fiat in tractandis pupillorum bonis, in teſtamentis ac legatis, quantum hæreat digitis tractantium? *Bo.* Frequenter totum. *Be.* Furtum amant, vocabulum deteſtantur. *Bo.* Maxime. *Be.* Quid agant, qui res fiſci tractant, qui monetam publicam cudunt deteriorem, qui nunc aucta, nunc diminuta nummorum æſtimatione, privatorum rem accîdunt, fortaſſe nobis non admodum liquet: [1] de his, quæ quotidie experimur, loqui fas eſt. Qui ſumit mutuum, aut qui conflat æs alienum hoc animo, ut reddat, ſi liceat, nunquam; quantulum abeſt à fure? *Bo.* Cautior fortaſſe dici poteſt, melior nequa-

1. Credam, nam maxime eorum intereſt, ut non liqueat.

quaquam. *Be.* At horum cum ingens ubique ſit numerus, nemo tamen tolerat furis nomen. *Bo.* Animum ſolus Deus novit : proinde apud homines obærati vocantur, non fures. *Be.* Quantuli refert, quo nomine dicantur apud homines, modo ſint fures apud Deum ? certe ſuus cuique notus eſt animus. Ad hæc, qui, cum debeat multum, quod obtigit pecuniæ, nequiter prodigit ; qui, poſteaquam decoxit in una civitate, deluſis creditoribus, fugit in aliam, hoſpites quærens quibus imponat, idque facit crebrius ; nonne ſatis declarat quo ſit animo ? *Bo.* Satis ſuperque. Sed tamen iſti ſolent hoc fucare colore, quod faciunt. *Be.* Quonam ? *Bo.* Multum multiſque debere, prædicant ſibi cum magnatibus, atque adeo regibus eſſe commune ; eoque qui ſunt hoc ingenio præditi, fere nobilitatis opinionem affectant. *Be.* In quem uſum ? *Bo.* Dictu mirum, quantum equiti licere velint. *Be.* Quo jure ? quibus legibus ? *Bo.* Haud aliis, quam quibus præfecti maris vindicant ſibi quidquid ejectum eſt naufragio, [1] etiamſi extet dominus : quibus alii ſuum eſſe volunt, quidquid apud furem aut prædonem deprehenderint. *Be.* Iſtiuſmodi leges poſſent ipſi fures condere. *Bo.* Et facerent, ſi queant tueri ; & haberent quod excuſarent, ſi bellum indicant priuſquam furentur. *Be.* Quis hoc juris dedit equiti potius, quam pediti ? *Bo.* Militiæ favor. Sic enim exercentur ad bellum, quo promtiores ſint ad ſpoliandum hoſtem. *Be.* Sic, opinor, Pyrrhus [2] exercebat ſuos ad bellum. *Bo.* Non, ſed Lacedæmonii. [3] *Be.* Abeant in malam crucem cum ſuo exercitio. Sed unde nomen [4] hoc tantæ prærogativæ ? *Bo.* Quibuſdam obvenit à majoribus, alii mercantur ære, quidam adſciſcunt. *Be.* An licet adſciſcere cuilibet ? *Bo.* Licet, ſi mores reſpondeant. *Be.* Qui ? *Bo.* Si nihil bonæ rei gerat ? ſi ſplendide veſtiatur ; ſi incedat annulatus ; ſi gnaviter ſcortetur ; ſi aleam ludat aſſidue ; ſi certet chartis ;

1. Naufragium calamitoſum ſatis eſt in ſe; videant qui hoc duriſſimo jure utuntur. 2 *Hunc jam vidimus peritiſſimum ducem, at neſciam ſi ſic egerit.* 3 Siquidem apud eos furari licitum erat, dummodo ita caute res tranſigeretur, ut fur in furto non deprehenderetur, at ſi ; loris cædebatur. 4 Equitis ſcil. quod magis nobilitatem ſonat apud alias gentes quam apud nos.

chartis; ſi compotationibus ac voluptatibus ætatem abſumat; ſi nihil loquatur plebeium, ſed arces, pugnas, ac bella mera crepet, Thraſonica [1] omnia. Iſti ſibi permittunt bellum, cui velint, indicere; etiamſi pedem ubi ponant, non habeant. *Be.* Equites mihi narras equuleo [2] dignos. Atqui tales habet non paucos Sicambria. [3]

CHARON.

CHARON, GENIUS, ALASTOR. [4]

Ch. QUid ita properas geſtiens, Alaſtor? *Al.* Opportune tu quidem, ô Charon. Ad te properabam. *Ch.* Quid novæ rei? *Al.* Nuntium fero, tibi Proſerpinæque [5] lætiſſimum futurum. *Ch.* Effer igitur quod fers, teque exonera. *Al.* Furiæ non minus gnaviter quam feliciter geſſerunt ſuum negotium, nullam orbis partem non infecerunt malis tartareis, [6] diſſidiis, bellis, latrociniis, peſtilentiis, adeo ut plane jam calvæ emiſſis colubris ſint, & exhauſtæ venenis obambulent, quærentes quidquid uſquam eſt viperarum & aſpidum, quando tam glabræ ſunt quam ovum, & pilum non habent in capite, neque quidquam in pectore ſucci efficacis. [7] Proinde tu fac, cymbam ac remos appares. Mox enim ventura eſt tanta umbrarum multitudo, ut verear ne non ſufficias omnibus tranſmittendis. *Ch.* Iſta nos non fugerant. *Al.* Unde reſcieras? *Ch.* *Oſſa* [8] pertulerat ante biduum. *Al.* Ut illa Dea nihil eſt velocius! [9] Sed quid tu igitur heic ceſſas relicta cymba?

Ch. Ita

1 *i. e.* Digna Thraſone, ſtulto, glorioſo & vano (ut vidimus) milite: videant qui nullis aliis artibus ſuam nobis nobilitatem probent, at nos non ſinant, talibus pejus quam fucatis mercedibus, nobis imponi. 2 Sic loquitur quidem auctor, propter affinitatem in ſono vocis equulei cum equo, (quo donabantur olim ab imperatoribus, qui creabantur equites) at maxime ſerius eſt. 3 Gueldria, Zutphen, & multa Weſtphaliæ pars: at non in ea regione ſolum, tales equites, aut nobiles invenias. 4 Nomen eſt unius ex Plutonis equis, eſt *crucians*, aut *cruciatus*. 5 Reginæ inferorum, utpote uxori Plutonis. 6 Quoniam in tartaro, quæ eſt pars inferorum damnatis deſtinata, ſubſequentia mala regnare ſupponuntur. 7 Ad creanda ſcil. diſſidia & mala, adeo exhauſtæ ſunt, per ea quæ jam crearunt. 8 Quæ eſt Dea fama, apud Homerum. 9 *Fama volat*, eſt veluti proverbialis locutio.

Ch. Ita nimirum res ferebat. Huc profectus ſum, ut mihi compararem validam aliquam triremem. Nam mea cymba jam vetuſtate putris ac ſutilis, non ſuffecerit huic oneri, ſi vera ſunt quæ narravit Oſſa. Quanquam quid opus erat Oſſa? Res ipſa compellit. Nam naufragium feci. [1] *Al.* Nimirum totus diſtillas; ſuſpicabar te redire è balneo. *Ch.* Imo enatavi è Stygia palude. *Al.* Umbras ubi reliquiſti? *Ch.* Natant cum ranis. [2] *Al.* Sed quid narravit Oſſa? *Ch.* Tres orbis monarchas [3] capitalibus odiis in mutuum exitium ruere, nec ullam orbis Chriſtiani partem immunem eſſe â belli furiis; nam tres illi, reliquos omnes pertrahunt in belli conſortium. Omnes eſſe talibus animis, ut nemo velit alteri cedere: nec Danum, nec Polonum, nec Scotum; nec vero Turcam interim eſſe in otio; moliri dira: peſtilentiam ubique ſævire, apud Hiſpanos, apud Britannos, apud Italos, apud Gallos. Ad hæc novam eſſe luem [4] ex opinionum varietate natam, quæ ſic vitiavit omnium animos, ut nulla uſquam ſit ſincera amicitia, ſed frater fratri diffidat, nec uxori cum marito conveniat. Spes eſt, hinc quoque naſcituram olim magnificam hominum perniciem, ſi res à linguis & calamis ad manus pervenerit. *Al.* Hæc omnia veriſſime narravit Oſſa. Nam ipſe plura vidi his oculis, aſſiduus comes & adjutor furiarum, quæ nullo tempore magis declararunt ſe ſuo dignas nomine. *Ch.* Atqui periculum eſt, ne quis dæmon [5] exoriatur, qui ſubito adhortetur ad pacem; & ſunt mortalium animi mutabiles. Nam audio apud ſuperos [6] eſſe Polygraphum [7] quendam, qui calamo ſuo non deſinit inſectari bellum, & ad pacem cohortari. *Al.* Ille jam pridem ſurdis canit. Olim ſcripſit pacis profligatæ querimoniam; nunc eidem exſtinctæ ſcripſit epitaphium. [8] Sunt alii contra, qui non minus

1 Propter multitudinem ſcil. umbrarum, quas neceſſe erat tranſportare ſimul, in tantis bellis. 2 Siquidem Poetæ, Ariſtophanes præſertim, finxerunt innumeras eſſe in ſtygia Palude. 3 Carolum quintum ſcil. Franciſcum primum, & Henricum noſtrum octavum, quos jam plus ſemel vidimus. 4 Diſcordiam in negotio Religionis intelligit. 5 Tale nomen pacis patronis dare decet Charon, qui ex hominum pernicie facit lucrum. 6 *Inter viver.* 7 Qui multa ſcripſit & ſcribit, atque hic ipſe Eraſmus eſt, pacis in omnibus maxime ſtudioſus, ſed cui res non ſucceſſit, ut ſperabat. 8 Parvuli tractatus ſunt, quos ſcripſit Eraſmus noſter.

nus juvent rem noſtram, quam ipſæ furiæ. *Ch.* Quinam iſti? *Al.* Sunt animalia [1] quædam pullis & candidis palliis, cinericiis tunicis, variis ornata plumis, hæc nunquam recedunt ab aulis principum: inſtillant in aurem amorem belli, hortantur eodem proceres ac plebem: in Evangelicis [2] illis concionibus clamitant bellum eſſe juſtum, ſanctum, ac pium. Quoque magis mireris hominum fortem animum, clamitant idem apud utramque partem. Apud Gallos concionantur Deum ſtare pro Gallis, nec vinci poſſe qui Deum habeat protectorem. Apud Anglos & Hiſpanos, hoc bellum non à Cæſare geri, ſed à Deo; tantum præbeant ſe viros fortes; victoriam eſſe certam. Quod ſi quis interciderit, eum non perire; ſed recta ſubvolare in cœlum, ſicut erat, armatum. [3] *Ch.* Et habetur iſtis tanta fides? *Al.* Quid non poteſt ſimulata religio? Accedit huc juventus, rerum imperitia, gloriæ ſitis, ira, animus ad id, quo vocatur, natura propenſus. His facile imponitur, nec difficile perpellitur plauſtrum ſuapte ſponte propendens ad ruinam. *Ch.* Ego iſtis animalibus lubens aliquid boni fecero. *Al.* Appara lautum convivium. Nihil potes gratius. *Ch.* Ex malvis, lupinis, & porris. Nam apud nos non alia eſt, ut ſcis, annona. *Al.* Imo ex perdicibus, capis, & phaſianis, ſi vis eſſe gratus convivator. *Ch.* Sed quæ res iſtos movet, ut tantopere promoveant bellum? aut quid hinc metunt commodi? *Al.* Quia plus emolumenti capiunt è morientibus, quam ex vivis. Sunt teſtamenta, parentalia, bullæ, multaque alia non aſpernanda lucra. Denique malunt in caſtris verſari, quam in ſuis alvearibus. Bellum multos gignit epiſcopos, qui in pace ne teruncii quidem fiebant. *Ch.* Sapiunt. *Al.* Sed quid opus eſt triremi? *Ch.* Nihil, ſi velim in media palude rurſus naufragium facere. *Al.* Ob multitudinem? *Ch.* Scilicet. *Al.* Atqui umbras vehis, non corpora. Quantulum autem ponderis habent umbræ? *Ch.* Sint tipulæ, tamen tipularum tanta vis eſſe poteſt, ut onerent cymbam. Tum

† ſcis

1 Monachi ſunt, iis enim ſolis ſequentia apprime conveniunt. 2 Ironicum Epitheton. 3 Dialectus eſt & aſſertio ſtudii partium, apud omnes ſuperſtitioſos, Pontificios monachales præſertim.

ſcis & cymbam umbratilem eſſe. *Al.* At ego memini videre me, cum eſſet ingens turba, nec cymba caperet omnes, à clavo tuo tria millia umbrarum pendere nonnunquam, nec tu pondus ullum ſentiebas. *Ch.* Fateor tales eſſe animas, quæ paulatim demigrarunt è corpore, phthiſi aut hectica tenuato. Cæterum quæ ſubito revelluntur è craſſo corpore, multum corporeæ molis ſecum ferunt. Tales autem mittit apoplexia, ſynanche, peſtilentia, ſed præcipue bellum. [1] *Al.* Non opinor Gallos aut Hiſpanos adferre multum ponderis. *Ch.* Multo minus quam cæteri: [2] quanquam & horum animæ non omnino veniunt plumeæ. Cæterum è Britannis, è Germanis belle paſtis, veniunt aliquoties tales, ut nuper periclitatus ſim, decem duntaxat vehens, & niſi jacturam feciſſem, [3] perieram una cum cymba, vectoribus & naulo. *Al.* Ingens diſcrimen. *Ch.* Quid interea cenſes fieri, cum accedunt craſſi ſatrapæ, Thraſones & polymachæroplacidæ? [4] *Al.* Ex his qui pereunt in juſto bello, nullos arbitror ad te venire. Nam ajunt eos recta ſubvolare in cœlum. *Ch.* Quo ſubvolent, neſcio; unum illud ſcio, quoties bellum eſt, tot ad me veniunt ſaucii laceríque, ut demirer ullum ſupereſſe apud ſuperos. Nec ſolum veniunt onuſtæ crapula & abdomine, verum etiam bullis, & ſacerdotiis, aliiſque rebus plurimis. *Al.* At iſta non deferunt ſecum, ſed nudæ veniunt ad te. *Ch.* Verùm; ſed quæ recentes veniunt, ſomnia talium rerum ſecum adferunt. *Al.* Itane gravant ſomnia? *Ch.* Gravant cymbam meam, quid dixi, gravant? jam demerſerunt. Poſtremo tot obolos [5] putas nihil habere ſarcinæ? *Al.* Equidem arbitror, ſi ferant æreos. *Ch.* Proinde certum eſt mihi, proſpicere de navi, quæ ſufficiat oneri. *Al.* O te felicem! *Ch.* Quid ita? *Al.* Quia propediem diteſces. *Ch.* Ob multitudinem umbrarum? *Al.* Næ. *Ch.* Si quidem ſuas opes ſecum adferant.

Nunc

---

1 Recte, nam facit ad theſin. 2 Siquidem vulgo macriores Germanis, imo vel Anglis. 3 *i. e.* Conjeciſſem quaſdam in ſtygiam Paludem. 4 *Qui multum gladiis, i. e.* bello, *delectantur.* Non credam enim, hic reſpici ad illud, quod *machera* ſignificat ſæpe pugionem, ſiquidem hoc nihil ad rem. 5 Obolum enim unaquæque umbra ei ſolvere ſupponitur apud poetas, pro naulo.

Nunc qui in cymba deplorant ſe apud ſuperos reliquiſſe regna, præſulatus, abbatias, auri talenta innumera, ad me nihil adferunt præter obolum. Itaque quod jam annis ter mille mihi corraſum eſt, id totum eſt effundendum in unam triremem. *Al.* Sumtum faciat oportet, qui quærit lucrum. *Ch.* Atqui mortales, ut audio, felicius negotiantur, qui favente Mercurio diteſcunt intra triennium. *Al.* Sed iidem decoquunt nonnunquam. Tuum lucrum minus, ſed certius. *Ch.* Neſcio quam certum : ſi quis Deus nunc exoriatur, qui res principum componat, ſors hæc tota mihi perierit. *Al.* Iſta quidem de re, jubeo ut me ſponſore, in utramque aurem dormias. Intra decennium totum nihil eſt quod pacem metuas. Unus Romanus pontifex ſedulo quidem hortatur [1] ad concordiam, ſed laterem [2] lavat. Murmurant & civitates tædio malorum : conferunt ſuſurros, populi neſcio [3] qui, dictitantes iniquum, ut ob privatas iras,aut ambitionem duorum triumve, res humanæ ſurſum deorſum miſceantur: ſed vincent, mihi crede, quamlibet recta conſilia Furiæ. Cæterum quid opus erat hac gratia petere ſuperos ? An apud nos non ſunt fabri ? Certe Vulcanum [4] habemus. *Ch.* Pulchre, ſi quæram navim æream. *Al.* Minimo accerſetur aliquis. [5] *Ch.* ita eſt, ſed deficit nos materia. [6] *Al.* Quid audio ? nihil illic ſilvarum ? *Ch.* Etiam nemora, quæ fuerant in campis Elyſiis, abſumta ſunt. *Al.* In quem tandem uſum ? *Ch.* Exurendis hæreticorum umbris ; [7] adeo ut nuper coacti ſimus è terræ viſceribus carbones effodere. *Al.* Quid ? an iſtæ umbræ non poſſunt minore ſumtu puniri ? *Ch.* Sic viſum eſt Rhadamantho. [8] *Al.* Ubi triremem mercatus eris, unde remiges parabuntur. *Ch.* Meæ partes ſunt tenere clavum ; remigent umbræ, ſi velint trajicere. *Al.* At ſunt quæ non didicerunt remum agere. *Ch.* Apud me nullus eſt exi-

1 Credam ; at ſi dixiſſet, *ſedulo rei incumbit*, dubitarem ; nihil enim vulgatius apud Papas, quam publice hortari ad id, quod ſuccedere nolint, faciantque ſecretis machinis, ut non ſuccedat. 2 Proverbium, cum quis nihil in labore proficit. 3 Bene, ſiquidem qui ſic cogitant, non publice loquuntur. 4 Qui Deorum faber apud poetas. 5 Supple, *qui e lignis fabricet*. 6 Quæ lignum. 7 Salſius rideas perſequutores pontificios, ſi poſſis. 8 Qui a poetis factus eſt inferorum judex.

eximius, [1] remigant & Monarchæ, remigant & Cardinales ſuam quiſque vicem, non minus quam plebeii tenues, ſive didicerint, ſive non didicerint. *Al.* Tu fac dextro Mercurio feliciter mercere triremem, ego non te remorabor amplius. Orco lætum adferam nuntium. Sed heus, heus, Charon. *Ch.* Quid eſt? *Al.* Fac matures reditum, ne te mox obruat turba. *Ch.* Imo jam pluſquam ducenta millia offendes in ripa, præter illas quæ natant in palude. Properabo tamen quantum licebit. Dic illis me mox adfuturum.

Synodus Grammaticorum. [2]

ALBINUS, BERTULPHUS, CANTHELUS, DIPHYLUS, EUMENIUS, FABULLUS, GADITANUS.

Al. EStne quiſquam in hoc numero, qui didicit Arithmeticen? *Be.* Cui tandem rei? *Al.* Qui certum doceat, quot convenerimus Grammatici. *Be.* Iſtuc quidem citra calculos, vel digiti noſtri nobis dicere poterunt. Te pono in pollice, me in indice, Canthelum in medio, Diphylum in anulari, Eumenium in minimo. Nunc ad lævam tranſeo; illic in pollice pono Fabullum, in indice Gaditanum. Itaque, ni fallor, ſeptem ſumus. [3] Sed quorſum attinet iſtuc ſcire? *Al.* Quoniam audio ſeptenarium

1 Supra alios ſcil. ſiquidem omnes tunc æquales. 2 Primario ridere vult auctor, (ut patet ex tractatu de colloquiorum utilitate) Carthuſianum quemdam, qui in Græcas litteras debacchatus, indiderat tamen græcum titulum libro, & Anticomaritas dixerat quos Antimarianos, vel Antidicomarianos appellare debuiſſet. *i. e.* Adverſarios Mariæ, ſeu *Oppoſers to the Virgin's Honour and Worſhip.* At quare hic *Grammatici* & *Synodus.* Paucis dicam, pro mea divinatione. *Grammatici* ergo; ut rideat Grammaticos multos, qui de futilibus plerumque ut hic diſputant, non conſentiunt inter ſe de multis, & cum ventum eſt ad etymologiam, ut hic, quorumdam nominum, toto Cœlo diverſas dant, quaſdamque ita remotas, heterogeneaſque, ut mirum omnino ſit, eas cuiquam veniſſe in mentem. At vox *Synodus* Theologicis negotiis unice fere deſtinata, hic adhibita eſt forſan, ut præſtringat Conciliorum plurima, ubi ſæpe quot capita, tot ſenſus, ut hic; ubi ſæpe de æque fere futilibus acriter diſputatum eſt, & in quibus ſæpe, heterogenea, & a vero Chriſtianiſmo aliena plurima ſancita ſunt. 3 Satis ergo futiliter incœptum, ut dignum talibus Grammaticis.

reddere legitimum concilium. [1] *Be.* Quod conſilium mihi narras? *Al.* Eſt res ſeria quæ me diu multumque torſit; neque me tantum, verum multos etiam viros neutiquam indoctos. Eam proponam in medium, ut hujus ſynodi auctoritate ſemel finiatur quæſtio. *Ca.* Eximium quiddam ſit oportet, quod tu vel ignores, Albine, vel animum tuum perſpicaciſſimum diu multumque torſerit. Quare cupimus & ipſi noſſe quid iſtuc ſit rei. Nam unus omnium nomine reſpondeo. *Al.* Ergo heic eſtote omnes, aures ſimul adhibentes & animos. Plus vident oculi quam oculus. Eſtne quiſquam veſtrum, qui nobis explanare poſſit, quid ſignificet hæc vox *Anticomarita*? [2] *Be.* Nihil facilius. Sonat enim betæ genus, quam priſci natatilem appellabant, caule contorto nodoſoque, mire fatua, tetri odoris ſi contingas; poſſet cum anagyri contendere. *Ca.* Natatilem narras betam, imo cacatilem [3] beſtiam. Quis unquam audivit aut legit antehac nomen natatilis betæ? *Be.* Imo hoc dilucide docet *Mammetrectus* [4] vulgo corrupte dictus, cum vero nomine dicatur *Mammothreptos*, quaſi dicas, aviæ alumnum. [5] *Al.* Quid iſtuc eſt tituli? *Be.* Ut intelligas in libro nihil inveniri præter meras delicias; quod *mammæ*, hoc eſt, aviæ ſoleant indulgentius habere nepotes, quam matres liberos ſuos. *Al.* Plane delicioſum opus mihi narras. Nuper enim cum in hunc codicem incidiſſem, minimum abfuit, quin riſu diſſilierim. *Ca.* Ubi tu nactus es eum codicem, qui rariſſimus inventu eſt? *Be.* Abbas divi Bavonis,

1 At quare iſtuc Eraſme, niſi velis plurima conciliorum ridere? & unde hauſiſti ſeptem preciſe facere legitimum concilium? At ipſe hallucinor forſan; etenim quare non? ſeptem enim numerorum perfectiſſimus, utpote ex duobus ternariis & unitate: ſeptem ſunt candelabra in apocalypſi, ſeptem ibi memorari epiſcopi, ſeptem diebus perfecit Deus univerſa, ſeptem dies ſunt in hebdomade, ſeptem ſunt tandem in cœlo planetæ: quare ergo homines numero ſeptem non abſolute decernent, quod toti chriſtiano populo credendum agendumve ſit? 2 De hac voce pluſquam barbara dicetur infra ſatis. 3 Vox non Latina, at facile intelligitur, quod auctori notum ſatis, totumque dignum eloquentia hominis pure grammatici. 4 Liber eſt futilis & puerilis, cujus auctor ignotus, nunquamque credo editus eſt in lucem. 5 *Stultum* ergo; aviæ enim per nimiam indulgentiam, pueris maxima damna afferunt, efficiuntque ſæpius, ut ſtulti fiant.

nis, [1] nomine Livinus, à prandio Brugis [2] duxit me in bibliothecam ſuam peculiarem, quam homo ſenex, cupiens aliquod ſui monumentum poſteris relinquere, non mediocri ſumtu parabat. Nullus erat liber, qui non eſſet manu deſcriptus, idque in membranis, nullus qui non variis picturis ornatus, ac foris byſſo auroque tectus. Quin & ipſa codicum ſpatioſa moles, neſcio quid majeſtatis præ ſe ferebat. *Al.* Quinam erant? *Be.* Oh præclari omnes, Catholicon, [3] Brachylogus, Ovidius per allegorias expoſitus, aliique innumeri; inter quos & lepidiſſimum Mammothreptum reperi. Inter eas delicias inveni Natatilem Betam. *Al.* Cur vocant natatilem? *Be.* Referam quod legi: penes auctorem fidei periculum eſto. Quoniam, inquit, provenit in locis humidis putribuſque, nec uſquam felicius provenit, quam in cœno aut ſterquilinio; honos ſit auribus. *Al.* Itane graviter olet? *Be.* Sic ut nec oletum ullum pejus oleat. *Al.* Eſtne iſtius oleris ullus uſus? *Be.* Imo in deliciis eſt. *Al.* Fortaſſe porcis, aut aſinis, aut bubus Cypriis. [4] *Be.* Imo hominibus, & quidem delicatis. Pelinorum gens eſt, [5] apud quam convivia viciſſim in longam ducuntur periodum: extremam compotationem vocant ſua lingua *Reſumtam*, [6] quaſi nos dicamus bellaria aut tragemata. *Al.* Quam bella bellaria! *Be.* Ejus compotationis hæc lex eſt, ut liberum ſit convivatori quidquid volet apponere: nefas autem ſit convivis quidquam rejicere, ſed omnia boni conſulere. *Al.* Quid ſi apponeret cicutam, aut cramben recoctam? *Be.* Quidquid apponitur devorandum ibi eſt tacite.. Domi tamen licet quod ederint revomere. Nam heic fere ponunt natatilem

1 Qui patronus Gandavi audit, ex eo quod nobilis & dives, ibi abbatiam, vel monaſterium, quod vocatur quoque ſancti Petri, fundarit, ejuſque abbas mortuus eſt, Anno 630. 2 Alia eſt urbs Flandriæ, non minus fere nota, quam Gandavum ipſum. 3 Hunc librum, & ſubſequentes duos, ejuſdem eſſe farinæ credo cum *Mammetrecto*. 4 Quoniam ſtercore paſci dicebantur, hinc proverbialis fere locutio de cibo viliſſimo, *Cyprio bovi merenda*. 4 *i. e.* Homines quibus hæc beta natatilis placet, ſunt *gens Pelinorum*: bene; ceterum æque facile eſt declarare, quænam illa gens ſit, [illegible] quid ſit *natatilis beta*, vel *Anticomarita*. 9 Iſthac voce uti de [illegible] c ion-ſu gentem. Pelinorum.

Betam, ſive Anticomaritam : nihil enim refert utro nomine dixeris ; res eadem eſt. Admiſcent aliquid querni corticis, & allii plurimum. Ita moretum abſolvunt. *Al.* Quis perſuaſit legem tam barbaram ? *Be.* Conſuetudo ; quovis tyranno potentior. *Al.* Tragicam periodum mihi narras, quæ tam inamœnum habeat exitum. *Be.* Dixi meam vicem, nulli præjudicans, ſi quis quid habet rectius. *Ca.* At ego comperi priſcis fuiſſe piſcem, quem vocarunt Anticomaritam. *Be.* Dic auctorem. *Ca.* Codicem exhibere poſſum ; nomen auctoris non poſſum dicere. Scriptus eſt Gallice, ſed formulis Hebraicis. [1] *Be.* Quam ſpeciem habet piſcis Anticomarita ? *Ca.* Cætera nigris ſquamis eſt, ſolus venter albet. *Be.* Palliatum quempiam Cynicum, [2] opinor, nobis ex piſce facies. Qui ſapor ? *Ca.* Nihil inſuavius. Quin peſtilens eſt. Naſcitur in putribus lacunis, interdum & in cloacis, iners, limoſus : ſolo guſtu pituitam gignit gravem, quam vix vomitu leves. Frequens eſt in regione quam Celtithracen [3] appellant. Nam illic in deliciis eſt, quod guſtaſſe carnes deteſtabilius ſit homicidio. *Al.* Infelix regio cum ſuo Anticomarita. *Ca.* Tantum habeo quod dicam : nemini præjudicatum velim mea ſententia. *Di.* Quid opus eſt hujus vocis enarrationem ex Mammothreptis aut Hebræis ſchedis petere, cum ipſa dictionis etymologia præ ſe ferat Anticomaritas dici puellas parum feliciter conjugatas, utpote maritis vetulis. Nec enim novum eſt quod ſcribæ *quo* verterunt in *co*, cum ſint litteræ cognatæ, *c*, *q*, & *k*. *Eu.* Erat aliquid quod dixit Diphylus, ſi conſtaret dictionem eſſe Latinam. Mihi videtur eſſe Græca, è tribus conflata, ex *ἀντὶ*, quod eſt *contra*, & *κώμη*, quod ſonat *pagum*, & *ὀαρίζειν*, quod eſt *muliebriter garrire* : hinc per ſynalœphen eliſa,

---

1 Digna res deſcriptione piſcis Anticomaritæ. 2 Cynicæ Philoſophiæ fundator fuit Diogenes, pallio nigro vel ſaltem ad nigrum colorem accedente utebatur, & ſectatores deinde, at non multum veſtium habebant credo præterea. 3 Quid Celtæ quid Thraces, notum nobis ſatis : hi prope Pontum Euxinum, illi in Gallia, ſed quod Celtæ ſedes poſuerint in Thracia, vel Thraces apud Celtas, ſicque facta ſit veluti Celtithrace, vel Celtithracia, non recorder vel audiviſſe, fictio cum ignoto piſce quadrat.

eliſa *o*, dictus eſt Anticomarita, qui ruſticana garrulitate cunctis obſtrepit. *Fa.* Sedulo quidem meus dixit Eumenius. At mihi videtur ex tot dictionibus conflata vox, quot habet ſyllabas. Nam ἂν ſonat ἄνυς· τι, τίλλων. κω, κώδια· μα, μάλλα· ρυ ῥυπαρά. (perperam enim ſcribitur per ι) τα, τάλας. Ex his conficitur *amens, ac miſer, vellens pilos putrium tergorum.* *Al.* Tali opificio cibus congruit beta natatilis, de qua modo dixit Bertulphus. *Be.* Nimirum anticomarita anticomaritæ. *Ga.* Sedulo quidem dixiſtis omnes; at mihi videtur uxor viro male morigera, dici anticomarita per ſyncopen, antidicomarita; quod ſemper adverſetur marito. *Al.* Si recipimus tales tropos, facile ex *foria* fient *fora*, & *cuniculus* fiet *cuculus*. *Be.* Atqui Albinus, qui conſul eſt in hoc ſenatu, nondum dixit quid ipſe cenſeat. *Al.* Ex me quidem quod adferam non habeo; haud tamen gravabor in medium adferre, quod ab hoſpite meo nuper didici homine linguaciſſimo. Sæpius variabat in loquendo ſermonem, quam luſcinia cantionem. Is aſſeverabat vocem eſſe Chaldaicam, è tribus compoſitam. Apud illos enim, ut ajebat, *anti* ſonat perverſum ac cerebroſum; *comar*, petram: *ita*, ſutoriam. *Be.* Quis unquam petræ tribuit cerebrum? *Al.* Nihil abſurdi, ſi modo mutes genus. [1] *Ca.* Prorſus in hac ſynodo evenit, quod vulgo dici ſolet, Quot homines, tot ſententiæ. Quid igitur actum eſt? ſententiæ numerari poſſunt; dividi non poſſunt ut pars major vincat minorem. *Al.* Vincat igitur melior deteriorem. *Ga.* Atqui ad hoc ipſum opus eſſet alia ſynodo. [2] Nam ſua cuique ſponſa videtur pulcherrima. [3] *Al.* Iſtuc ſi verum eſſet, minus haberemus adulteriorum: Sed habeo conſilium expeditum. Fabis [4] ſortiamur, ex hoc numero cui jus ſit, ut ex omnibus ſuffragiis probet quod volet. *Ca.* At iſtæc in

1 *i. e.* Dicas *Petrum*, non *Petram*. 2 Crediſne joculator ſic ſe res habere de Synodis Grammaticorum ſolummodo? 3 Vidimus jam *ſuum cuique pulchrum*, hoc idem eſt. 4 Veluti ſi quis diceret nunc apud nos, *Let us draw Cuts*, &c. Hinc quod olim plurima calculorum & deinde fabarum ſortibus decernerentur, hinc *Rex fabæ* adhuc apud omnes fere Europæanas nationes, quod proprie ſors eſt, non incongrua ergo in negotio præſenti propoſitio.

te cudetur faba. [1] Num vera dixi? *Al.* Mihi prima & poſtrema magis arridet. *Ca.* Aſſentimur omnes, ut unus pro omnibus reſpondeam. *Al.* Age, ſit igitur hoc inter ea, de quibus dubitare fas non eſt. [2] *Ca.* Maxime. *Al.* Si quis diſſentiat, quid erit pœnæ? *Ca.* Majuſculis [3] ſcribetur *hæreticus in grammatica.* [4] *Al.* Adjiciam bonis avibus, quod mihi non negligendum videtur. Id ex medico quodam Syro [5] acceptum amicis communicabo. *Be.* Quid iſtuc? *Al.* Si natatilem betam, gallam è quercu, & ſutorium atramentum in mortario contuderis, deinde aſperſis copri [6] ſex unciis miſcueris in malagma, præſentaneum eſſe remedium adverſus caninam ſcabiem, & porcorum pruriginem. *Be.* Sed heus, Albine, qui nobis omnibus de Anticomarita negotium faceſſis; in quo tandem auctore legitur iſtuc vocabulum? *Al.* Dicam, ſed in aurem, & uni. *Be.* Accipiam, ſed hac lege, ut ego viciſſim unus uni in aurem dicam. *Al.* At repetita henas, [7] tandem fit chilias. *Be.* Verum dicis, ubi ſemel ex henade reddideris dyadem, [8] jam non eſt tibi in manu ſiſtere fluxum dyadis. *Al.* Quod pauci norunt, celari poteſt; quod multi, nequaquam: trias autem ad multitudinem pertinet. *Be.* Probe qui tres ſimul haberet uxores, multas habere diceretur: ſed qui tres haberet pilos in capite, aut dentes in ore, multoſne an paucos habere diceretur? *Al.* Sophiſta, admove aurem. *Be.* Quid ego audio? Iſtuc non minus abſurdum eſt, quàm ſi Græci civitatem, cui expugnandæ tot claſſes ducebant, ſuo nomine non poſſent nominare, pro Troia dicentes Sutrium. [9] *Al.* Atqui hic Rabinus [10] eſt nuper e cœlo delapſus, qui niſi præſens numen ſuccurriſſet rebus humanis; jam dudum quæ-

1 *i.e.* Hæc res in tuum incommodum vertet: hinc forſan, quod olim, cum coquus male coctas & duriores fabas heri menſæ appoſuiſſet, impatiens herus eas ſupra coqui caput contundi juberet, quo male habebat coquus: vel hinc potius; quod ſi fabas contundas in area, ut vulgo fit, non macerentur fabæ, ſed in arenam ipſam penetrent; Porro Locutio ex Terentio eſt in Eunucho. 2 Bene, nam cum tale concilium res ejuſmodi determinarit, quis eas rurſus in quæſtionem revocet? 3 Subaudi, *litteris.* 4 Iſtuc in deriſionem eorum qui liberaliſſimi ſunt in dando aliis hæretici nomen. 5 Bene. Europæanus enim medicus quantumvis empyricus ſubſequens remedium vix excogitabit. 6 *Stercoris*, vox græca eſt. 7 *Unitas* græca vox rurſus. 8 *A couple.* 9 Quæ urbs fuit hetruriæ, &c. 10 *Doctor:* qui Carthuſianus ille eſt, qui ſcripſerat *Anticomaritam.*

quæreremus ubinam eſſent homines, ubi pietas, ubi philoſophia, ubi litteræ. *Be.* Næ iſte inter Moriæ proceres primas [1] meretur, dignus qui poſthac vocetur Archimorita, [2] cum ſuis Anticomaritis.

Ἄγαμος γάμος, ſive *Conjugium impar.*

PETRONIUS, GABRIEL.

Pe. UNde nobis Gabriel tam tetrica fronte? *Num ex antro Trophonii?* [3] *Ga.* Imo à *nuptiis. Pe. Nunquam vidi vultum minus nuptialem.* Nam qui nuptiis interfuerunt, totos poſtea ſex dies ſolent hilariores amœnioreſque videri, ſenes etiam rejuveneſcere ad annos decem. Quas igitur tu mihi nuptias nárras? Mortis, opinor, cum Marte? *Ga.* Imo juvenis generoſi cum puella ſedecim annos nata, in qua nihil deſideres, ſive formam ſpectes, ſive mores, ſive genus, ſive fortunam. Quid multis? Jove marito digna videri poterat. *Pe.* Hui tam teneram puellam tam vetulo? *Ga.* Reges non ſeneſcunt. *Pe.* Unde igitur iſtæc hæc triſtitia? Fortaſſe ſponſo invides, qui tibi captatam prædam victor præripuit. *Ga.* Phy! nihil minus. *Pe.* Num tale quid accidit, quale memorant de convivio Lapitharum? [4] *Ga.* Nequaquam. *Pe.* Quid? an defuit Bacchi liquor? *Ga.* Imo ſupererat. *Pe.* Non aderant tibicines? *Ga.* Et fidicines, & lyricines, & tubicines, & utricines. [5] *Pe.* Quid igitur? Non aderat Hymenæus? [6] *Ga.* Fruſtra tot vocibus [7] ciebatur. *Pe.* Nec Charites? *Ga.* Ne muſca [8] quidem Charis. Nec pronuba Juno, nec aurea [9] Venus, nec Jupiter Gamelius. [10] *Pe.* Næ tu mihi nuptias loqueris prorſus inauſpicatas & ἀθέους, [11] ſeu potius ἄγαμον γάμον.

1 Supple *partes.* 2 *Stultorum princeps, Maſter-Fool.* 3 Antrum vidimus pag. 415, adde quod ſcalis ad id deſcendebatur, & Lemuribus placentarum oblatio perriceretur. 4 Qui cum adeſſent Pirithoi nuptiis, vino temulenti in certamen cum Centauris incidere, eoſque profligarunt. 5 *Players upon or with the Bag-pipe.* 6 Qui nuptiarum Deus. 7 Quoniam antiqui in nuptiis, perſæpe clamabant Io Hymen, io Hymenee. 8 Vidimus plus ſemel locutionem Plautianum, *Ne muſca quidem ſacſini.* 9 Epitheton propter ejus pulchritudinem. 10 *i. e.* Curans nuptias, ſic antiqui Epitheta dabant diis, pro officiis quæ illis tribuebant, &c. 11 *Sine Deo, ſine Diis.*

μον. *Ga.* Magis dicas, ſi vidiſſes. *Pe.* Non igitur ſaltatum eſt? *Ga.* Imo miſere claudicatum. *Pe.* Nullum ergo numen proſperius iſtas hilarabat nuptias? *Ga.* Nullum omnino illic aderat præter unam Deam, quæ Græcis dicitur Pſora. [1] *Pe.* Pruriginoſas, opinor, nuptias dicis. *Ga.* Imo rubiginoſas & purulentas. *Pe.* Sed quid eſt, mi Gabriel, quod hæc commemoratio tibi lacrymas etiam excutit? *Ga.* Hæc res, Petroni, vel ſilici poſſit extundere lacrymas. *Pe.* Credo, ſi ſilex vidiſſet. Sed obſecro te, quidnam eſt hoc tantum mali? Ne cela, nec meum animum diutius ſuſpendito. *Ga.* Noſti Lampridium Eubulum? *Pe.* Quo non alius in hac urbe vir melior aut beatior. *Ga.* Quid, ejus filiam Iphigeniam? *Pe.* Florem hujus ætatis nominaſti. *Ga.* Sic eſt. At ſcis cui nupſerit? *Pe.* Sciam, ſi dixeris. *Ga.* Nupſit Pompilio Blenno. [2] *Pe.* Eine Thraſoni, qui neminem non ſolet occidere ſuis glorioſis fabulis? *Ga.* Huic ipſi. *Pe.* At is jam olim celebris eſt in hac urbe, duabus potiſſimum rebus: mendaciis, ac ſcabie quæ nondum ſuum habet nomen, quum ipſa tam multorum [3] habeat nomina. *Ga.* Superbiſſima ſcabies eſt, quæ nec lepræ, nec elephantiaſi, nec lichenibus, nec podagræ, nec mentagræ cedat, ſi res veniat in certamen. *Pe.* Ita prædicant medicorum filii. *Ga.* Quid ego nunc, Petroni, depingam puellam tibi non incognitam, quanquam plurimum gratiæ addidit ornatus nativo decori? Mi Petroni, dixiſſes Deam quampiam eſſe. Nihil illam non decebat. Interim prodiit nobis beatus ille ſponſus, trunco naſo, alteram trahens tibiam, ſed minus feliciter quam ſolent Suitſeri; [4] manibus ſcabris, halitu gravi, oculis languidis, capite obvincto; ſanies & è naribus, & ex auribus fluebat. Alii digitos habent anulatos, ille etiam in femore geſtat anulos. *Pe.* Quid parentibus accidit, ut talem filiam tali porten-

to

1 *Scabies, pruritus, faſtidium.* 2 Nomen eſt hominis, qui apud antiquos audit, ignavus, fatuus, imo & mucoſus, omnia uno verbo ficta ſunt nomina, apprime Caracteribus perſonarum congruentia. 3 Vidimus enim eam vocari, Neapolitanam, Hiſpanicam, imo & apud nos Gallicam, &c. 4 *The Swiſſers*, Populi apud quos fere vivebat auctor, & qui nobis noti ſatis, itemque aliquantulam de hac re tantum merentur obſervationem.

to committerent? *Ga.* Neſcio, niſi quod hodie pleriſque videtur ademta mens. *Pe.* Fortaſſe prædives eſt. *Ga.* Eſt affatim, ſed ære alieno. *Pe.* Si puella veneno ſuſtuliſſet ambos avos & avias, quod gravius ſupplicium de illa ſumi poterat? *Ga.* Si minxiſſet [1] in patrios cineres, ſatis pœnarum datura fuerat, tali monſtro vel oſculum dare coacta. *Pe.* Accedo. [2] *Ga.* Mihi ſane factum hoc crudelius eſſe videtur, quam ſi illam nudam objeciſſent urſis, aut leonibus, aut crocodilis. Nam aut feræ peperciſſent tam inſigni formæ, aut ſubita mors finiſſet cruciatum. *Pe.* Vera prædicas. Mihi plane videtur hoc factum Mezentio dignum: *qui mortua*, ut inquit Maro, [3] *jungebat corpora vivis, Componens manibuſque manus, atque oribus ora.* Quanquam nec Mezentius, ni fallor, tam immanis erat, ut tam amabilem puellam cadaveri jungeret; nec ullum cadaver eſt, cui non jungi malis, quam tam putido cadaveri. Siquidem hoc ipſum quod ſpirat, merum eſt venenum; quod loquitur, peſtis eſt; quod contingit, mors eſt. *Ga.* Jam tu mihi cogita, Petroni, quid voluptatis habitura ſint illa ſuavia, illi complexus, illi nocturni luſus, ac blanditiæ? *Pe.* Theologos nonnunquam audivi loquentes de impari conjugio. Iſtuc demum optimo jure dici poteſt impar conjugium, quaſi gemmam inſeras plumbo. Sed interim demiror teneræ virginis audaciam. Solent enim tales puellæ ad lemuris aut larvæ conſpectum tantum non exanimari; an hæc audebit tale cadaver amplecti noctu? *Ga.* Habet puella quod excuſet; [4] auctoritatem parentum, importunitatem amicorum, ætatis ſimplicitatem. Ego parentum veſaniam ſatis mirari non poſſum. Quis enim filiam habet tam infelici forma, quam collocare velit homini leproſo? *Pe.* Nullus, opinor, modo vel unciolam habeat ſanæ mentis. Mihi ſi luſca eſſet, eademque clauda, nec minus deformis, quam fuit Therſites [5] Homericus, poſtremo indotata, recuſarem iſtiuſmodi generum. *Ga.* At hæc lues eſt omni

1 Minime reverenda quidem actio, ſed pietas in patres officium ita neceſſarium æſtimabatur ab antiquis, ut veluti proverbio diceretur, de homine flagitioſiſſimo, *minxit in patris cineres.* 2 *Aſſentior.* 3 Æneid. VIII. 4 Supple *Se.* 5 Jam vidimus plus ſemel.

lepra tum tetrior, tum nocentior. Nam citius ſerpit, & ſubinde recurrit, ac frequenter occidit; cum nonnunquam lepra ſinat hominem ad extremam uſque ſenectutem vivere. *Pe.* Fortaſſe latebat parentes ſponſi morbus. *Ga.* Imo pulchre noverant. *Pe.* Si tam male volebant filiæ, quin potius inſutam [1] culeo projecerunt in Scaldam? [2] *Ga.* Profecto levior fuiſſet inſania. *Pe.* Quæ dos commendabat illis ſponſum? præcellit arte quapiam? *Ga.* Permultis: ſtrenuus eſt aleator, potator invictus, ſcortator improbus, nugandi mentiendique artifex maximus, prædator non ſegnis, decoctor eximius, comeſſator perditus. Quid multis? cum ſcholæ non profiteantur niſi ſeptem artes liberales, hic habet plus quam decem illiberales. *Pe.* Aliquid tamen fuerit oportet, quod illum commendarit parentibus. *Ga.* Nihil aliud quam glorioſum equitis nomen. *Pe.* Qualis eques, cui per ſcabiem vix in ſella ſedere licet? Sed fortaſſe habet lucuientas poſſeſſiones. *Ga.* Habuit mediocres; ſed ex protervia, quam fecit, nihil ſupereſt præter unam turriculam, unde excurrere ſolet ad prædam, eamque tam belle inſtructam, ut nolis illic porcos tuos ali. Sed interim nunquam non habet arces in ore, & feuda, aliaque magnifica nomina; nuſquam non affigit ſua inſignia. *Pe.* Clypeus quod habet ſymbolum? *Ga.* Tres elephantos aureos, in ſpacio phœnicio. *Pe.* Scilicet elephas elephanti [3] congruit. Oportet autem hominem eſſe ſanguinarium. *Ga.* Imo vinarium. Nam rubro vino mirum in modum delectatur; ſic tibi ſanguinolentus eſt. *Pe.* Ad hauriendum igitur utilis eſt illi proboſcis. *Ga.* Maxime. *Pe.* Itaque inſignia declarant magnum ac ſtolidum nebulonem, vini gurgitem. Neque enim ille color ſanguinis eſt, ſed meri: & aureus elephas indicat, quidquid auri nactus eſt, vino abſumi. *Ga.* Sic eſt. *Pe.* Quid igitur dotis hic Thraſo conferet ad ſponſam? *Ga.* Quid? maximam. *Pe.* Quî? maximam decoctor?

1 Quoniam ſic tractabantur apud Romanos parricidæ. 2 Fluvius eſt Belgii, *The Scheld*, vel *L'Eſcaut*. 3 Vocat ſic hominem elephantem, quoniam jam dixerat eum laborare elephantiaſi, morbo qui quoad ſonum ſaltem cum elephante relationem habet.

decoctor? *Ga.* Sine me loqui; maximam, [1] inquam, peſſimamque ſcabiem. *Pe.* Emoriar: ni malim filiam meam equo nuptam, quam tali equiti. *Ga.* At ego vel monacho [2] nuptam malim. Imo hoc non eſt homini nubere, ſed hominis cadaveri. Hoc ſpectaculum ſi vidiſſes, dic mihi, tenuiſſeſne lacrymas? *Pe.* Quî potuiſſem, qui vix iſta ſine lacrymis audio? Adeon' parentes ad omnem naturalis pietatis affectum obſurduiſſe, ut filiam unicam, puellam tali forma, tali indole, tam amabilibus moribus, tali monſtro in ſervitutem traderent, propter mendacem clypeum? *Ga.* Atqui facinus hoc, quo nihil invenias nec immanius, nec crudelius, nec magis impium, hodie magnatum etiam ludus eſt; quum expediat eos qui Reipublicæ tractandæ naſcuntur, eſſe quam proſperrima valetudine. Corporis enim habitus, animi vim afficit. Certe hic morbus quidquid eſt homini cerebri ſolet exhaurire. Ita fit ut Reipublicæ præſideant, qui nec animo bene valeant, nec corpore. *Pe.* Non ſolum integræ mentis ac proſpera valetudine convenit eſſe qui Reipublicæ gubernaculis aſſident, verum etiam forma dignitateque corporis præcellentes. Quanquam enim prima principum commendatio ſint ſapientia & integritas; tamen non nihil refert, qua ſpecie corporis ſit, qui cæteris imperat. Nam ſi ſævus eſt, multum invidiæ addit corporis deformitas: Sin probus & pius, *Gratior eſt pulchro veniens è corpore virtus.* [3] *Ga.* Recte. *Pe.* Nonne deplorant earum infelicitatem, quarum conjuges poſt peractas nuptias in lepram aut morbum incidunt comitialem? *Ga.* Merito ſane. *Pe.* Quæ igitur dementia eſt, ultro filiam pluſquam leproſo tradere? *Ga.* Pluſquam dementia eſt. Si ſatrapes paret tollere catulos, quæſo num ad generoſam fœminam admittet ſcabioſum & ignavum canem? *Pe.* Imo magna cura diſpiceret, ut undiquaque generoſum adjungeret, ne naſcantur hybridæ. *Ga.* Et ſi dux augere velit equitatum, num ad eximiam equam admit-

1 Sic enim eam vocamus & nos aliquando, ſcil. *The great Pox*; Galli ſæpius, *La groſſe Verole.* 2 Nec plurimi monachi recuſent. 3 Ex Virgilio, Æneid. V.

mitteret morbidum aut degenerem? *Pe.* Non in commune quidem ſtabulum reciperet morbidum, ne qua ſerpat malum ad alios. *Ga.* Nec interim referre putant, quem admittant ad filiam, & unde naſcantur liberi, non tantum in hæreditatem omnium faculta- tum ſucceſſuri, verum etiam rempublicam moderaturi? *Pe.* Nec ruſticus quidem quemvis taurum admittit ad juvencam, nec quemvis equum jungit equæ, nec quemvis porcum ſcrophæ; quum taurus gignatur aratro, equus rhedæ, porcus culinæ. *Ga.* Vide quam perverſa ſint hominum judicia. Si quis plebeius patriciæ puellæ oſculum obtrudat, injuriam putant bello vindicandam. *Pe.* Acerrimo. *Ga.* Et ipſi volentes, ſcientes, prudentes, id quo nihil habent carius, dedunt abominando portento, & privatim impii in ſuam gentem, [1] & publice in civitatem. *Pe.* Si ſponſus ſubclaudicat alioqui ſanus, quam abhorretur à conjugio? hoc tantum malum non imputatur in ſponſalibus. *Ga.* Si quis filiam elocavit Franciſcano, quanta abominatio, quanta deploratio male collocatæ virginis! at illa veſte detracta virum habet membris validis: iſta totam ætatem tranſigit cum ſemivivo cadavere. Si qua nubit ſacerdoti, ludunt in unctum; at hæc pejus uncto [2] nupſit *Pe.* Vix hoc faciunt hoſtes puellis bello captis, vix piratæ faciunt ſcelere abductis; & hoc faciunt parentes unicæ filiæ, nec illis datur à magiſtratu curator? *Ga.* Quomodo medicus ſuccurret phrenetico, ſi ipſum habeat phreneſis? *Pe.* Atqui mirum eſt, à principibus, quorum munus eſt proſpicere Reipublicæ, duntaxat in his, quæ ad corpus pertinent: cum in hoc genere nihil prius ac potius ſit bona valetudine, heic nullum excogitari remedium! Tanta peſtis bonam orbis partem occupavit, & illi interim ſtertunt, quaſi nihil ad rem pertineat. *Ga.* De principibus, Petroni, religioſe loquendum eſt. Sed admove aurem; inſuſurrabo tria verba. *Pe.* O miſeriam! utinam falſa prædicares? *Ga.* Quot morborum genera naſci putas ex vinis corruptis

1 *Familiam,* ut vidimus pag. 375. 2 Siquidem *uncto,* non oleo, ut Sacerdotes propter caracterem, ſed cataplaſmatibus, propter morbos,

tis ac mille modis infectis? *Pe.* Innumera, ſi qua medicis fides. *Ga.* Num heic vigilant ædiles? *Pe.* Plane vigilant in exigendis vectigalibus. *Ga.* Quæ ſciens nubit morbido, fortaſſe digna eſt ſuo malo, quod adſcivit ipſa ſibi: quanquam ſi principatum gererem, utrumque ſemoverem ab urbano commercio. Cæterum ſi qua nupſiſſet huic obnoxio lui, qui ſe ſanum mentitus eſſet, ſi quis mihi ſummum pontificium deleget, dirimerem hoc conjugium, etiamſi ſexcentis tabulis ſponſalibus contractum eſſet. *Pe.* Quo colore? Nam conjugium rite contractum, ab homine non poteſt dirimi. *Ga.* Quid? tibi videtur rite contractum, quod dolo malo contractum eſt? Non valet contractus, ſi puella decepta ſervo nupſit, quem putabat liberum: Hic cui nupſit, ſervus eſt miſerrimæ dominæ Pſoræ; atque hoc infelicior eſt ſervitus, quod illa [1] neminem manumittit, ut ſervitutis miſeriam aliqua libertatis ſpes conſolari poſſit. *Pe.* Sane colorem reperiſti. *Ga.* Adhæc non eſt conjugium, niſi inter vivos. Heic mortuo nubitur. *Pe.* Repertus eſt alter color. Sed ſineres, opinor, ſcabioſas nubere, [2] juxta vetus illud adagium, ὅμοιον πρὸς ὅμοιον. [3] *Ga.* Si hoc mihi liceret, quod expediret Reipublicæ, ſinerem quidem jungi, ſed junctos exurerem. [4] *Pe.* Tum tu quidem Phalaridem [5] ageres, non principem. *Ga.* An tibi Phalaris videtur medicus, qui ſecat digitos aliquot, aut inurit corporis partem, ne totum pereat? Mihi non videtur iſta crudelitas, ſed miſericordia. Quod utinam initio naſcentis mali fuiſſet factum! Tum enim paucorum exitio, totius orbis ſaluti conſuli poterat. Et hujus facti reperimus exemplum in Gallorum annalibus. *Pe.* At mitius erat illos caſtrari, ac ſummoveri. *Ga.* Fœminis porro quid faceres? *Pe.* Adderem fibulas. [6] *Ga.* Ita quidem proſpectum eſſet, ne ex malis corvis naſcantur mala ova, ſed fatebor hoc eſſe mitius, ſi tu fatearis illud

1 Domina Pſora ſcil. innuitur ergo homines ab hac lue nunquam perfecte curari. 2 Subintellige, *cum ſcabioſis.* 3 *Simile ſimili.* 4 Animi gratia dictum cenſeatur. 5 Crudeliſſimum Agrigentinorum Tyrannum, qui peregrinos in tauro æneo includebat, ſubjecto igne ad necem comburebat, & miſerandis eorum ibi ejulatibus gaudebat. 6 Poteris concludere ad quid, ſi pergas legere.

illud eſſe tutius. Nam pruriunt & exſecti; nec uno modo tranſilit malum, ſed oſculo, ſed colloquio, ſed contactu, ſed compotatiuncula [1] ſerpit ad alios. Et videmus huic malo fatalem quandam malitiam adjunctam, ut quiſquis eo tenetur; vel nullo ſuo commodo, gaudeat quam plurimis ſuam affricare ſcabiem. [2] Jam ſubmoti poſſunt fugere, poſſunt vel noctu, vel ignotis imponere: à mortuis vero nihil eſt periculi. [3] *Pe.* Tutius fateor; ſed haud ſcio, an conveniat Chriſtianæ manſuetudini. *Ga.* Dic age mihi: unde plus periculi, à ſimplicibus furibus, an ab iſtis? *Pe.* Fateor pecuniam multo viliorem, bona valetudine. *Ga.* Et tamen hos Chriſtiani ſuffigimus in crucem; [4] nec appellatur crudelitas, ſed juſtitia, & ſi Rempublicam ſpectes, pietas eſt. *Pe.* Verum ibi plectitur qui damnum dedit. *Ga.* Hi ſcilicet lucrum adferunt! Sed demus hoc malum multis nullâ ſua culpa contractum, quum tamen paucos reperias, quibus eam luem non conciliarit nequitia? Jureconſulti docent interdum innoxios recte occidi, ſi id magnopere interſit Reipublicæ. Quemadmodum Græci poſt everſam Trojam occiderunt Aſtyanactem Hectoris [5] filium, ne per illum, bellum inſtauraretur. Nec putant impium, poſt extinctum tyrannum, & liberos innoxios [6] trucidari. Quid quod nunquam non bellamus Chriſtiani; neque tamen neſcimus in bellis maximam malorum partem ad eos redire, qui nihil commeruerunt? Idem uſu venit in repreſſalibus, quæ vocant. Qui læſit, in tuto eſt; & ſpoliatur negotiator; qui ne factum quidem audivit, tantum abeſt ut in culpa fuerit. Quod ſi talibus remediis utimur in rebus non ita magni momenti, quid cenſes faciendum in re omnium atrociſſima? *Pe.* Vincor veris. *Ga.*

Tum

1 Affirmatur a quibuſdam, at neſciam ſi verum ſit. 2 Pruritus coitûs, pluſquam malitia, in cauſa eſt credo. 3 Paucis, ſi agatur de paribus junctis, nimis dura hæc judicatur ſententia, at ſi reperiantur (ut nimis forſan uſu venit) qui ſcientes volentes ſuam luem ſociis affricent, maxime juſtum *imo* fere neceſſarium credam, quod ſeveriſſime a magiſtratu puniantur. 4 *i. e. Dura capitali pœna plectimus, hoc enim ſupplicii genus duriſſimum in uſu non eſt apud Chriſtianos, at apud Romanos erat uſuale.* 5 *Qui filius Priami & Trojanorum fortiſſimus.* 6 Duriſſima hæc, ſuntque potius ſcientiæ politicæ quam juſtitiæ ſtatuta.

Tum illud mihi perpende. Apud Italos ut primum ſcintillare cœpit peſtilentia, occluduntur ædes: qui laboranti inſerviunt, ſubmoventur à publico. Hoc quidam appellant inhumanitatem, cum ſumma ſit humanitas. Siquidem hac vigilantia fit, ut paucis funeribus ſopiatur malum. At quanta eſt humanitas, tot millium vitæ conſuli? Sunt qui parum hoſpitale putant, quod Itali in rumore peſtilentiæ, tempore veſpertino, hoſpitem portis ſubmovent, coguntque ſub dio noctem agere: at pietas eſt, paucorum incommodo, maximo Reipublicæ bono proſpicere. Quidam ſibi valde fortes videntur & officioſi, quod auſint ad quemvis peſtilentia laborantem accedere, etiamſi nihil illic habeant negotii. At dum reverſi domum inficiunt uxores, liberos ac totam familiam, quid ea fortitudine ſtultius, quid officio inofficioſius, ut ſalutes alienum, tibi cariſſimos in præſens vitæ diſcrimen adducere? Heic tamen quanto minus eſt periculi à peſtilentia, quam ab hac ſcabie? [1] Rarius afflat propinquos, nec fere ſenes attingit; & quos attigit, aut cito liberat, aut reſtituit ſanitati, puriores etiam quam antea fuerant. Hæc quid aliud quam perpetua mors eſt, vel, ut verius dicam, ſepultura? Obvolvuntur linteis & unguentis more cadaverum. [2] *Pe.* Veriſſima narras. Saltem idem curæ dandum erat huic tam exitiali malo, quod datur leproſis. Aut ſi hoc quoque nimium eſt, nemo barbæ ſilvam patiatur ſibi demeti, aut ſibi quiſque tonſorem præſtet. *Ga.* Quid, ſi uterque claudat os? *Pe.* Afflant naribus malum. *Ga.* Eſt & iſti malo remedium. *Pe.* Quodnam? *Ga.* Ut quod ſolent Alcumiſtici, addant perſonam, quæ per vitreas feneſtellas præbeat lumen oculis, ori naribuſque reſpirationem, cornu à perſona per axillas in tergum porrecto. *Pe.* Belle, ſi nihil metuendum eſt à contactu digitorum, linteorum, pectinis, & forficis. *Ga.* Optimum igitur barbam uſque ad genua demittere. *Pe.* Ita videtur. Deinde fiat edictum, ne quis idem ſit tonſor & chirurgus. *Ga.* Ad famem relegas ton-

1 Parumper ampliatum iſtuc. 2 Alia via nunc tractantur, ut omnibus notum; non mirum, ſi, cum primum hæc abominanda lues apud Europæanos ſcaturierat, non æque bene at nunc curaretur.

tonſores. *Pe.* Minuant ſumtus, & aliquanto pluris radant. *Ga.* Eſto. *Pe.* Tum feratur lex, ne quis cum alio poculum habeat commune. *Ga.* Iſtam vix recipiat Anglia. *Pe.* Neve duo miſceantur eodem lecto, præter uxorem & maritum. *Ga.* Placet. *Pe.* Ad hæc in diverſoriis ne quis hoſpes indormiat linteis, in quibus alius indormiit. *Ga.* Quid facies Germanis, qui vix lavant in anno? *Pe.* Extimulent lotrices. Præterea tollatur mos quamvis vetuſtus ſalutandi oſculo. *Ga.* Etiamne in templis? [1] *Pe.* Tabellæ ſuam quiſque opponat manum. *Ga.* Quid de colloquio? *Pe.* Vitetur illud Homericum, Ἄγχι σχὼν κεφαλήν. [2] & viciſſim qui auſcultat, comprimat labra. *Ga.* Vix iſtis legibus ſuffecerint duodecim tabulæ. [3] *Pe.* Sed quid conſulas interim infelici puellæ? *Ga.* Quid? niſi ut libenter [4] ſit miſera, quo ſit minus miſera; & ſuavio conjugis opponat manum; tum armata cum illo dormiat. *Pe.* Quonam hinc properas? *Ga.* Recta in muſæum. *Pe.* Quid facturus? *Ga.* Pro epithalamio, quod poſtulant, ſcripturus Epitaphium.

IMPOSTURA.

PHILIPPUS, LIVINUS.

Ph. SAlve, Livine. *Li.* Salvebo, ſi vis ita: ſed à me tibi cave. Nam eſt animus imponere tibi, niſi caves. *Ph.* Non eſt admodum metuendus hoſtis, qui periculum denuntiat. Sed age, falle, ſi potes. *Li.* Ecce jam fefelli, nec ſentis adhuc. Iterum cave. *Ph.* Cum præſtigiarum, opinor, artifice mihi res eſt. Nihil enim ſentio impoſturæ. *Li.* Rurſus adverte mentem tuam, ni velis decipi, ſicuti falſus [5] es non ſemel. *Ph.* Heic ſum; incipe. *Li.* Jam dudum mihi quod jubes peractum eſt. *Ph.* Quid actum, aut quid peractum? Nihil ſentio doli. *Li.* Jam tòties ad-

1 Alluditur ad obſoletum morem antiquorum Chriſtianorum, qui in templis invicem ſibi dabant oſculum caritatis, priuſquam ad ſacram menſam accederent, itemque cum exirent eccleſia, omnibus orationibus peractis. 2 *i. e.* Propius accedens caput, Odyſſ. I. 3 Vidimus. 4 Reſpicit ad illud Horatii, Lib. I. Od. XXIV. *Durum, ſed levius ſit patientia, quicquid corrigere eſt nefas.* 5 *Deceptus.*

admonitus, ſaltem adhibe attentum animum. *Ph.* Novum præſtigiarum genus. Ludor, ut ais, neque quidquam artis ſentio, cum obſervem & oculos, & manus, & linguam tuam. Sed age, rurſus incipe. *Li.* Iterum atque iterum incipio, atque adeo toties facio, neque tu aſſequeris laqueos. *Ph.* Qua re mihi laqueos tendis? *Li.* Hæc tibi, inquam, lingua dolos parat, nec auribus ſentis, nec oculis vides. Nunc ſaltem habe attentos oculos & aures. *Ph.* Non poſſum magis, etiam ſi de capite ageretur. Sed falle rurſum. *Li.* Iterum ecce fefelli, neque deprehendis artem. *Ph.* Enecas. Quæſo dic, quodnam eſt hoc præſtigiarum genus? *Li.* Hactenus ſum tibi locutus carmine, atque adhuc loquor. *Ph.* Nihil minus ſenſi quam iſtuc. *Li.* Primum tibi reſpondi duobus trimetris jambicis: deinde trochaico tetrametro catalectico. Mox meris creticis ſum locutus. Poſt hæc Phalæcio [1] hendecaſyllabo. Deinde meris choriambis. Ad hæc meris anapæſtis. Rurſum tribus Sapphicis. [2] Mox Sotadico. [3] Poſtremo Trochaïco tetrametro. *Ph.* Deum immortalem! quidvis ſuſpicabar potius, quam iſtud. Si vixero, aliquando vicem reponam. *Li.* Huc, ſi quid potes. *Ph.* Ecce bis par pari retuli nec dolum percipis. *Li.* Hui tam cito? *Ph.* Minatus ſum tibi jambico trimetro catalectico; mox addidi creticos quinque. *Li.* Prorſus accidit, ut video, quod dici ſolet, Cretenſis incidit in Cretenſem. [4] *Ph.* Sic eſt. ſed illud precor utrique noſtrum, ne nobis unquam occurrat impoſtura nocentior.

Cyclops,

1 Hanc ſpeciem verſus non reperies, in tuo *Littleton*: inventa fuit ad antiquo poeta Phalæco, habet undecim ſyllabas (ut hic bene notatur,) quæ faciunt quinque pedes, quorum primus eſt ſpondæus, ſecundus dactylus, tertius tandem quartus & quintus trochæi. 2 Inventis a Sapho, qui verſus undecim etiam ſyllabis conſtant, & quinque pedibus, quorum primus eſt Trochæus, ſecundus Spondæus, tertius Dactylus, & duo ultimi Trochæi. 3 Sic dicto a Sotade laſcivo Poeta, pedibus quinque quoque conſtat, duobus prioribus Ionicis a majore, tribus reliquis Trochæis, Ionici autem a majore quatuor ſyllabis conſtant, prioribus longis, poſterioribus brevibus, at ſpecies verius parum vel nullomodo obtinuit. 4 Vide pag. 313.

Cyclops, [1] *ſive Evangeliophorus.* [2]

CANNIUS, [3] POLYPHEMUS. [4]

Ca. QUid hic venatur Polyphemus? *Po.* Quid vener, rogas, ſine canibus & venabulo? *Ca.* Forte nympham aliquam hamadryadem. *Po.* Pulchre divinaſti. [5] En tibi rete venatorium. *Ca.* Quid ego video? Bacchum in exuvio leonis, [6] Polyphemum cum codice? γαλῆ κροκωτόν. [7] *Po.* Non croco tantum pinxi libellum, ſed etiam minio laſurioque. [8] *Ca.* Non loquor de croco, ſed Græce dixi quiddam. Militaris videtur libellus; nam nodis, laminis & circulis æreis armatus eſt. *Po.* Introſpice. *Ca.* Video. Sane perquam bellus eſt: ſed nondum ornaſti ſatis. *Po.* Quid deeſt? *Ca.* Addere debebas tua inſig-

---

2 Omnibus noti Cyclopes fœdi, ſub Vulcano fabricantes, unicum tantum oculum habentes in medio fronte; hinc quidam autumarunt Ecolampadum, qui altero oculorum orbatus erat, hic intelligi, ſed falſum: ſiquidem Eraſmus ipſe plane negat, in Epiſtolarum una aut altera, ſed intelligit antigrapharium (*a tranſcriber*) quemdam ex ſuis, forſan multum Evangelium crepitantem, & non admodum puriſſimis moribus, cui aliquando litteras portandas ad amicos committebat, quemque, quoniam altero oculorum orbatus erat, vocabat ſæpe *Cyclopem* aut *Polyphemum*, quod ultimum nomen eſt Cyclopum notiſſimi. 2 *Evangelium portans.* 3 Nomen erat ſervi peculiaris Eraſmo noſtro, vel ſaltem ei hoc nomen dabat, quoniam tantiſper nimis potu delectabatur, ut concludes ex notula ad hujuſce colloquii finem, & herum ſæpe rogaverat ut haberet in colloquiis locum. 4 Hoc nomine intelligas antigraphariuin illum & litterarum Eraſmicarum aliquando gerulum, quem jam diximus: atque ex his prænotatis, tria obſerves, & concludas: primum, non mirum eſſe, ſi in hoc colloquio videantur pejus quam vulgaria quædam, digna hæc ſunt perſonis, Cannio ſcil. & Polyphemo. Secundum, Colloquium intendi in omnes qui Evangelium ore crepitantes non vivunt vitam ei reſpondentem, non aliter portantes Evangelium quam Polyphemus litteras portabat Eraſmicas. Tertium, Ad quoſdam Lutheranos ſpeciatim reſpici, quorum mores Eraſmus noſter non judicabat, ut par erat, puros, itemque nimis propenſos arbitrabatur ad tuendum per arma Evangelium. 5 Per jocum dicitur, ſiquidem non divinarat, ut patet ex ſequentibus. 6 Proverbialis locutio, cum non bene congruentia conjunguntur, Bacchus cum Leone, Polyphemus cum codice, ſunt res æque bene, vel potius æque male congruentes. 7 *Feli veſtem croco tinctam*, & ſupple *eas*. Idem ſenſu proverbialis hæc locutio, cum precedente. 8 Barbara vox eſt, quod non latebat auctorem, qua intelligit foſſile illud quod vocamus *Azure*, at unde dixit *laſurium*, non *Azurium*? Hinc quod Galli dicant *de l'Azur*. Quod auribus ſonat, veluti ſi *l'Azur* eſſet vox ipſa, non *Azur*.

inſignia. *Po.* Quæ ? *Ca.* Sileni caput è dolio proſpiciens. [1] Sed quid tractat ? artem potaticam ? [2] *Po.* Vide ne quam imprudens effutias blaſphemiam. *Ca.* Quid igitur ? eſtne ſacri quippiam ? *Po.* Eſt, quo nihil ſacratius, Evangelium. *Ca.* Ἡράκλεις ! [3] Quid Polyphemo cum Evangelio ? *Po.* Quin ita rogas, quid Chriſtiano cum Chriſto ? *Ca.* Neſcio, niſi quod te talem magis decet halbardacha. [4] Nam ſi quis mihi iſta ſpecie ignotus occurreret in mari, piratam eſſe crederem, ſi in nemore, ſicarium. *Po.* Atqui hoc ipſum nos docet Evangelium, ne quem judicemus juxta faciem. Quemadmodum enim ſæpenumero ſub tunica cinericea latet animus tyrannicus, ita nonnunquam attonſum caput, circumtorta barba, torva ſupercilia, truces oculi, vertex plumam ventilans, ſagum militare, caligæ interſectæ, [5] tegunt Evangelicum animum. *Ca.* Quid ni ? nonnunquam & ſub pelle lupina latet ovis; &, ſi qua fides apologis, [6] ſub exuvio leonis latet aſinus. *Po.* Imo ego novi qui ovem geſtat in vertice, vulpem in pectore : [7] cui libens optarim, ut quam habet nigros oculos, tam habeat candidos amicos, tamque probè inauretur, quam colorem habet inauraturæ congruum. *Ca.* Si ovem geſtat in vertice, qui pileum geſtat ovillum, quam tu inced s onuſtus, cum ovem ſimul & ſtruthiocamelum geſtes in capite ! Tum an non abſurdius facit, qui avem portat in capite, aſinum in pectore ? *Po.* Mordes. *Ca.* Sed belle res habuerit, ſi, quam tu decoraſti variis ornamentis Evangelium, tam te viciſſim exornet. Ornaſti coloribus, utinam exornet te bonis moribus ! *Po.* Curabitur. *Ca.* Ut ſoles. *Po.* Sed omiſſis conviciis. Itane damnas eos qui circumferunt codicem Evangelicum ? *Ca.* Minime gentium. *Po.* Quid ? an tibi

1 Digna Polyphemo inſignia. 2 Barbara vox intellectu facillima. 3 *Hercules*, vox admirationis apud Græcos. 4 Vox barbara rurſus, qua intelligitur, quod vocamus *Halbard*. Ferax eſt uno verbo hoc colloquium in fabricatione vocum Polyphemo & Cannio dignarum. 5 Digna hæc omnia bellicoſo Polyphemo, & iis qui tempore Eraſmi in ſuo ornatu ſpeciem bellicoſorum virorum præ ſe ferre volebant. 6 *Fabulis*, quarum Æſopus eſt pater, & inter quas indicata fabula reperitur. 7 Perge, & facile intelliges quomodo talia geſtentur.

tibi videor minimus [1] gentium, vel aſinino capite te procerior? *Ca.* Non arbitror tanto, ſi aſinus arrigat auriculas. *Po.* Certe bubalino. [2] *Ca.* Placet collatio; ſed ego *minimè* dixi, non *minime.* *Po.* Quid intereſt inter ovum & ovum? *Ca.* Quid intereſt inter medium digitum & infimum? *Po.* Medius eſt longior. *Ca.* Scite. Quid intereſt inter aſininas auriculas, & lupinas? *Po.* Lupinæ ſunt breviores. *Ca.* Rem tenes. *Po.* At ego longa breviaque palmo & ulna metiri ſoleo, non auribus. *Ca.* Age, qui Chriſtum geſtavit, dictus eſt Chriſtophorus: tu qui Evangelium portas, pro *Polyphemo* dicendus eſt *Evangeliophorus.* *Po.* An ſanctum non putas portare Evangelium? *Ca.* Non, niſi tu fatearis eſſe ſanctiſſimos aſinos. *Po.* Quî ſic? *Ca.* Quia unus ſufficit geſtandis tribus iſtiuſmodi codicum millibus; nec te crediderim futurum imparem oneri, ſi probe ſis clitellatus. *Po.* Nihil abſurdi ſic aſino tribuere ſanctimoniam, quia geſtavit Chriſtum. *Ca.* Iſtam ſanctimoniam tibi non invideo. Et, ſi vis, donabo tibi reliquias illius aſini, cui Chriſtus inſedit, ut exoſculeris. *Po.* Dabis munus gratiſſimum. Nam aſinus ille contactu corporis Chriſti conſecratus eſt. *Ca.* Sane Chriſtum contigerunt, & qui illi impegerunt alapas. *Po.* Sed age dic ſerio; nonne pium eſt circumferre codicem Evangelicum? *Ca.* Pium, ſi abſit hypocriſis, ſi vere id fiat. *Po.* Abeat hypocriſis ad monachos; quid militi cum hypocriſi? *Ca.* At primum expedi mihi quid ſit hypocriſis? *Po.* Cum aliud præ te fers, quam lateat in animo. *Ca.* Sed quid præfert circumlatus Evangelii codex? Nonne vitam Evangelicam? *Po.* Opinor. *Ca.* Ergo ubi vita non reſpondet codici, nonne hypocriſis eſt? *Po.* Videtur. Sed quid eſt, vere codicem Evangelicum circumferre? *Ca.* Quidam circumferunt manibus, quemadmodum Franciſcani Franciſci regulam: idem poſſunt & bajuli Lutetiani, & aſini, & cantherii. Sunt qui circumferant ore, nihil crepantes niſi Chriſtum & Evangelium: hoc eſt Phariſaicum. Quidam circumferunt animo. Proinde vere cir-

1 Nihil facilius attento, quam percipere æquivocationis rationem. 2 Supple, *Capite*, & ſubintelligas, *ſum te procerior.*

circumfert, qui & manibus, & ore, & corde portat Evangelium. *Fo.* Ubi ſunt iſti? *Ca.* In templis diaconi, qui portant codicem, pronuntiant populo, & tenent corde. *Po.* Tametſi non omnes ſancti ſunt, qui animo geſtant Evangelium. *Ca.* Ne mihi ſophiſtam agas. Non geſtat animo, niſi qui medullitus amat. Nemo penitus amat, niſi qui moribus exprimit Evangelium. *Fo.* Iſtas ſubtilitates non aſſequor, *Ca.* At dicam craſſiore Minerva. Si lagenam vini Belnenſis geſtes humeris, quid aliud eſt quam onus? *Po.* Nihil aliud. *Ca.* Si teneas faucibus, ac mox exſpuas? *Po.* Haud profuerit; quamquam id quidem non ſoleo. *Ca.* Sin, ut ſoles, affatim haurias? *Po.* Nihil divinius. *Ca.* Concaleſcit omne corpus, rubeſcit facies, hilareſcit frons. *Fo.* Prorſus. *Ca.* Tale quiddam eſt Evangelium: in animi venas demiſſum, innovat totum hominis habitum. *Fo.* Videor igitur tibi parum Evangelice vivere? *Ca.* Iſtam quæſtionem nemo te diſſolverit rectius. *Po.* Si bipenni [1] res agatur. *Ca.* Si quis in os te vocet mendacem aut ganeonem, quid facias? *Po.* Quid faciam? ſentiret pugnos meos. *Ca.* Quid ſi quis tibi impingat colaphum? *Po.* Amputarem illi collum pro colapho. *Ca.* Atqui codex tuus docet, ut pro convicio, referas benignum ſermonem, & ferienti maxillam dextram, porrigas & ſiniſtram. *Po.* Legi, ſed exciderat. [2] *Ca.* Oras, opinor, frequenter. *Po.* Iſtuc eſt Phariſaïcum. *Ca.* Phariſaïcum eſt, prolixe precari, ſed fucate. At tuus codex docet ſemper orandum, ſed ex animo. *Fo.* Attamen oro nonnunquam. *Ca.* Quando? *Fo.* Cum venit in mentem, ſemel aut bis in hebdomade. *Ca.* Quid tum oras? *Po.* Precationem Dominicam. *Ca.* Quoties? *Fo.* Semel. Nam vetat Evangelium battalogiam [3] eadem iterantem. *Ca.* Potes attentus abſolvere precationem Dominicam? *Po.* Nunquam id tentatum eſt. An non ſatis quod voce pronuntio? *Ca.* Neſcio, niſi quod Deus non audit niſi cordis vocem. Crebro jejunas?

1 Supple, *tunc bene probabo meam vitam Evangelicam*, digna eſt Polyphemo ſententia, itemque brevior, faciliorque via. 2 Excidit multis quoque, ſed peſſimum eſt quod fere ſemper excidit, 3 Reſpicitur perperam, ut dignum Polyphemo, ad Matt. VI.

nas? *Po.* Nunquam. *Ca.* At tuus codex probat precationem & jejunium. *Po.* Probarem & ego, niſi aliud flagitaret venter. *Ca.* At Paulus negat eos ſervire Jeſu Chriſto, qui ventri ſerviunt. Veſceris carnibus quovis die? *Po.* Cum dantur. *Ca.* Atqui iſta gladiatoria laterum firmitas vel fœno arborumque corticibus poterat ali. *Po.* Sed Chriſtus dixit, non coinquinari hominem his quæ intrant in os. *Ca.* Ita, ſi modice, ſi præter offendiculum. At Paulus Chriſti diſcipulus mavult fame mori, quam fratrem infirmum offendere ſuo cibo; noſque ad ſuum hortatur exemplum, ut omnibus per omnia placeamus. *Po.* Paulus eſt Paulus; ego ſum ego. *Ca.* At Ægonis [1] eſt capras paſcere. *Po.* Malim eſſe. [2] *Ca.* Pulchre tibi precaris; caper citius fies, quam capra. *Po.* Eſſe dixi, pro edere. *Ca.* Eleganter. Libenter ſuccurris pauperibus? *Po.* Non eſt quod dem. *Ca.* At eſſet, ſi ſobrie viveres, ſi gnaviter laborares. *Po.* Dulce eſt otium. *Ca.* Servas præcepta Dei? *Po.* Grave eſt. *Ca.* Agis admiſſorum pœnitentiam? *Po.* Chriſtus pro nobis dependit. *Ca.* Unde igitur declaras te amare Evangelium? *Po.* Dicam. Franciſcanus quidam apud nos non deſinebat è ſuggeſto deblaterare in Novum Teſtamentum Eraſmi: conveni hominem privatim, lævam injeci capillis, dextra pugilem egi, ſuggillavi illum magnifice, totamque faciem tuber reddidi. Quid ais? non eſt hoc favere Evangelio? Deinde abſolvi illum à commiſſis, [3] hoc ipſo codice ter in verticem impacto, fecique tria tubera, In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. *Ca.* Satis quidem Evangelice. Iſtuc nimirum eſt Evangelium Evangelio defendere. *Po.* Occurrit alter ejuſdem ſodalitii, qui nullum neque modum, neque finem faciebat debacchandi in Eraſmum. Accenſus Evangelico zelo, minis hominem adegi, ut utroque genu flexo rogaret veniam, fatereturque, ſe, quæ dixerat, inſtigante diabolo dixiſſe: ni feciſſet, jam halbardacha erat in cervicem vibra-

† ta.

1 Digna Cannio æquivocationis ſpecies, reſpicitur ad Virgil. Eclog. III. ubi ſupponit poeta Ægonem habuiſſe capras. 2 Pergas, videbis quid intelligat. 3 Alludit irriſorie, ad abſolutionem papiſticam in confeſſione, ut clarius patet ex immediate ſubjunctis.

ta. Vultus erat qualis eſſe ſolet Martis irati. Hoc geſtum eſt coram aliquot teſtibus. *Ca.* Miror hominem non fuiſſe protinus exanimatum. Sed ut pergamus. Vivis caſte? *Po.* Id fortaſſe fiet, ubi ſenuero. Sed vis tibi verum fatear, Canni? *Ca.* Non ſum ſacerdos: ſi confiteri libet, alium quære. *Po.* Deo ſoleo confiteri; ſed tibi fateor, me nondum eſſe perfectum Evangelicum, ſed unum e populo. Habemus quatuor Evangelia, nos Evangelici [1] quatuor res potiſſimum venamur: ut ventri bene ſit; ne quid deſit iis, quæ ſub ventre ſunt: tum ut ſit unde vivamus; poſtremo ut liceat, quod lubet, agere. Hæc ſi ſuppetant, inter pocula clamamus; Io triumphe, io [2] Pæan; vivit Evangelium, regnat Chriſtus. *Ca.* Iſta quidem Epicurea vita eſt, non Evangelica. *Io.* Haud inficior. Sed ſcis, Chriſtum omnipotentem eſſe; poteſt repente vertere nos in alios homines. *Ca.* Poteſt & in ſues; quod quidem proclivius arbitror, quam in bonos viros. *Po.* Utinam non eſſent pejores in mundo ſuibus, bubus, aſinis, & camelis! Multos videas leonibus truculentiores, lupis rapaciores, paſſeribus ſalaciores, canibus mordaciores, viperis nocentiores. *Ca.* At jam tempus eſt, ut ex animante bruto in hominem incipias verti. *Po.* Recte mones. Nam horum temporum prophetæ dicunt inſtare ſupremum mundi diem. [3] *Ca.* Tanto magis properandum. *Po.* Exſpecto Chriſti manum. *Ca.* Vide ut tu manui ceream [4] præbeas materiam. Sed unde colligunt, in propinquo eſſe mundi finem? *Po.* Quoniam, inquiunt, idem nunc faciunt homines, quod faciebant imminente diluvio: epulantur, potant, comeſſantur, ducunt, nubunt, ſcortantur, emunt, vendunt, fœnerant & fœnerantur, ædificant: reges belligerantur, ſacerdotes ſtudent augendis cenſibus, Theologi nectunt ſyllogiſmos, monachi

---

1 Hæc vox, & quod immediate ſubſequitur evincunt, ad quoſdam Lutheranos reſpici, Lutherani enim ſibi dabant tunc nomen *Evangelici*, accuſati ſunt Luther & Fautores, quamvis injuſtius, faviſſe ventri, & tandem ab his jactabatur multum libertas Evangelica, quæ hic data opera male explicatur. 2 Vidimus jam has & ſimiles exclamationes. 3 In nullis fere temporibus deſunt ſimiles Prophetæ, ſed in illis tunc confuſionibus quoad religionem & ſecularia, frequentiores erant. 4 *i. e.* Quæ facile recipiat impreſſionem Chriſti, prout cera recipit ſigilli.

chi per orbem curſitant, populus tumultuatur, Eraſmus ſcribit colloquia: denique nihil malorum abeſt, fames, ſitis, latrocinia, bellum, peſtilentia, ſeditio, rerum bonarum inopia. An non hæc arguunt adeſſe finem rerum humanarum? *Ca.* Ex hoc malorum acervo, quod tibi eſt moleſtiſſimum? *Po.* Divina. *Ca.* Quod crumenam tuam obſident araneæ. [1] *Po.* Diſperеam, niſi rem acu tetigiſti. Nunc venio recens à compotatione: alias ſobrius tecum diſputabo, ſi voles, de Evangelio. *Ca.* Quando te videbo ſobrium? *Po.* Cum fuero. *Ca.* Quando eris? *Po.* Cum videris. Interim, mi Canni, ſis felix. *Ca.* Tibi viciſſim opto ut ſis quod diceris. [2] *Po.* Ne me vincas officio, precor ne Cannium unquam deſtituat, unde cognomen ſortitus eſt. [3]

Ἀπροσδιόνυσα, [4] *ſive abſurda.*

Annius, Leucius.

An. AUdio te interfuiſſe nuptiis Pancratii & Albinæ. *Le.* Nunquam antehac infelicius navigavi, quam hoc tempore. *An.* Quid ais? tantam fuiſſe hominum frequentiam? *Le.* Nec unquam mihi vilior fuit vita, quam id temporis. *An.* Vide quid faciant opes. Ad meas nuptias pauci convenirent, idque tenues. *Le.* Vix fueramus ingreſſi pelagus, ortus eſt ingens turbo. *An.* Narras deorum cœ-

1 *i. e.* Nihil eſt in ea, nam ſi aliquid eſſet, tractares ſæpius, quo araneas depelleres; Porro ex Catullo locutio, obtinuitque Gallice. 2 *i. e.* Vir multæ famæ, ſiquidem ſic ſignificat vox *Polyphemus.* 3 *i. e.* Ut ſemper potus tibi affluat. *Cannius* enim veluti derivatus videtur, a voce *Cann,* quæ apud Germanos, & etiam apud nos, ſignificat ligneum vas, ad recipiendum vinum vel cerviſiam. 4 Vox explicatur, ut vides, per hanc aliam *abſurda,* Gallice perfecte titulo reſponderet *les coq-a-l'ane,* cui voci, cum vix ullam adæquatæ omnino ſignificationis ſufficere poſſimus, Latine vel Anglice, abſtinemus: voluitque, (credam) auctor, taxare eos, qui nimium occupati in his quæ in mente habeant, non attendunt ad ea de quibus alii cum ipſis ſermonem faciunt, & ſic maxime diſſonans fit confabulatio; dicas forſan, tantum quantum hæc eſt, diſſonantem raro videri, & parum ſalis eſſe in effingenda tali, at reſpondebo, in his augere licere, non omnino abſimilia aliquando evenire, & tandem pueros ſimilibus ſæpe gaudere, fidem tibi faciet ludus eis gratus & uſualis ſatis, quem vocamus *croſs purpoſe,* cujus fere ſpecimen poteſt eſſe hocce colloquium.

cœtum. Totne aderant viri principes, tot matronæ nobiles? *Le.* Boreas diſſecuit velum, diſſectumque diſſipavit. *An.* Deſponſam novi. Nihil fingi poteſt venuſtius. *Le.* Mox fluctus revulſit clavum. *An.* Idem videtur omnibus. Nec ſponſus admodum illi cedit, ut ajunt, formæ gratia. *Le.* Quid animi cenſes nobis illic fuiſſe? *An.* Sane rarum nunc eſt virgines nubere. *Le.* Remigandum nobis erat. *An.* Dotem vix credibilem narras. *Le.* Ecce mox aliud malum. *An.* Cur puellam impuberem commiſerunt tam feroci? *Le.* Apparuit piratarum navis. *An.* Profecto ſic eſt; in multis nequitia ſupplet ætatem. *Le.* Ibi nobis geminum fuit bellum, alterum cum mari, alterum cum prædonibus. *An.* Hui tantum donariorum? Interim pauperibus nemo dat feſtucam. *Le.* Quid? cederemus? Imo deſperatio vitæ addebat animos. *An.* Vereor ne ſint ſteriles nuptiæ, ſi vera prædicas. *Le.* Imo injecimus harpagones. *An.* O rem novam! ante nuptias gravida? *Le.* Si ſpectaſſes eum conflictum, fatereris me non eſſe fœminam. *An.* Ut audio, conjugium hoc non ſolum ratum eſt, ſed etiam conſummatum. *Le.* Inſiluimus in navim piraticam. *An.* At demiror te vocatum alienum, me præterito, qui tertio propinquitatis gradu ſponſæ patrem contingo. *Le.* Ipſos in mare præcipites dedimus. *An.* Vera prædicas; infelicium nulli ſunt affines. *Le.* Quidquid erat prædæ, inter nos partiti ſumus. *An.* Expoſtulabo cum puella primo quoque tempore. *Le.* Mox exorta eſt ſubita tranquillitas: dixiſſes eſſe Alcedonia. *An.* Si illi res eſt, mihi eſt animus. Nihil moror illius benevolentiam. *Le.* Ita pro una duas naves in portum deduximus. *An.* Indignetur qui alit. *Le.* Quo eam, rogas? in templum, veli partem dicaturus divo Nicolao. [1] *An.* Hodie non eſt liberum

 mihi

1 Qui quarto ſæculo, vixit Epiſcopus Myræ in Lycia, ſed ejus corpus, non fuit in noſtram Europam tranſlatum, ad *Bari* ſcil. in Italia ante ſæculum undecimum, ubi non minus propterea Patravit & patrat miracula, ſi Italis Pontificiis credas. Duabus de cauſis autem, inducit auctor Leucium huic divo dicantem, Primo, Ut melius rideat divis quæ fiunt dicationes, quid enim conferre potuit ad Leucii ſalutem vel prædam, divus fero ignotus, & cujus cadaver per ſexcentos fere annos latuerit. Secundo, Quoniam præter nu-

nauta

mihi, nam ipſe domi convivas exſpecto ; aliâs non excuſabo.

Ἱππεὺς ἄνιππος, [1] *ſive ementia nobilitas.*

Harpalus, [2] Neſtorius. [3]

Ha. POtes me tuo levare conſilio ? Senties me hominem non immemorem, nec ingratum. *Ne.* Dabo expeditum, ut ſis, quod eſſe velis. [4] *Ha.* At nobis in manu non eſt, ut naſcamur nobiles. *Ne.* Si non es, enitere benefactis, ut à te initium capiat nobilitas. *Ha.* Perlongum eſt. *Ne.* Exiguà ſumma tibi vendet Cæſar. *Ha.* Vulgo ridetur emptitia nobilitas. *Ne.* Cum nihil ſit magis ridiculum quam ementita nobilitas, quid eſt ut tantopere affectes nomen equitis ? *Ha.* Sunt cauſſæ, nec leves ; quas tibi non gravabor indicare, ſi mihi commonſtraris rationes, quibus nobilitatis opinionem mihi parem apud vulgus. *Ne.* Nomen abſque re ? *Ha.* Atqui cum res abeſt, proximum eſt opinio. Sed age, conſule, Neſtori ; ubi cauſſas audieris, fateberis operæ pretium. *Ne.* Quando ita vis, dicam. Primum fac procul te abducas à patria. *Ha.* Memini. *Ne.* Ingere te in convictum juvenum vere nobilium. *Ha.* Intelligo. *Ne.* Hinc primum orietur ſuſpicio, te talem eſſe cum qualibus victitas. *Ha.* Sic eſt. *Ne.* Vide ne quid habeas plebeium. *Ha.* Quidnam ? *Ne.* De cultu loquor. Ne veſtis ſit lanea, ſed aut ſerica, aut, ſi deeſt quî emas, fuſtanea, denique vel canabea potius, quam pannea. *Ha.* Recte. *Ne.* Vide ne quid ſit integrum, ſed diſſeca pileum, thoracem, caligas, calceos, [5] ungues, ſi potes :

racula, mira jactent pontificii de divi munificentia, quippe quæ nobilitati nominis ejus reſpondeat, nomen enim ſignificat, ut vidimus, victorem populorum.

1 Verbatim *eques ſine equo*, at ſi recorderis quod jam obſervavimus, quod ſcil. equeſtri dignitate honorandi, equo ab imperatore donarentur, ſenties auctorem non potuiſſe melius interpretari, quam per *ementitam nobilitatem.* 2 *Rapax.* 3 *Vir conſilii.* Siquidem nomen a Neſtore celebratiſſimo olim conſiliario derivatum. 4 *i. e.* Ergo, *ſis vere nobilis*, Harpalus ergo laborabat morbo nimis & adhuc vulgari. 5 Scias uno verbo talem ornatum Eraſmi tempore habitum indicium, ac veluti inſignia nobilitatis, vel ſaltem animi bellicoſi, apud Germanos præſertim, Hiſpanos & Italos, & vidiſti iſte jam, ni fallor.

tes: neve quidquam humile loquaris. Si quis ex Hiſpania veniat hoſpes, roga quomodo conveniat Cæſari [1] cum Pontifice, quid agat affinis tuus Comes a Naſſauen, [2] quid cæteri congerrones tui. *Ha.* Fiet. *Ne.* Sit anulus in digito cum gemma ſignatoria. *Ha.* Si quidem loculi ferant. *Ne.* At parvo conſtat anulus æreus inauratus, cum gemma factitia. Sed adde clypeum cum inſignibus. *Ha.* Quænam mihi ſuades deligam? *Ne.* Duo mulctra, ſi velis, & cantharum cerviſiarium. *Ha.* Ludis: age dic ſerio. *Ne.* Nunquam fuiſti in bello? *Ha.* Ne vidi quidem. *Ne.* At interim, opinor, decollaſti anſeres & capos ruſticorum. *Ha.* Perſæpe, & quidem fortiter. *Ne.* Pone machæram argenteam, tria anſerum capita aurea. *Ha.* In quo ſolo? *Ne.* Quo? niſi ſanguinolento, monumentum fortiter effuſi cruoris. *Ha.* Quid ni? rubet ſanguis anſerinus æque atque humanus. Sed perge, obſecro. *Ne.* Hunc igitur clypeum pro foribus omnium diverſoriorum, in quibus forte verſatus es, affigendum curato. *Ha.* Quid addetur galeæ? *Ne.* Recte ſubmones. Eam facies ore diſſecto. *Ha.* Quam ob rem? *Ne.* Ut ſpires, deinde ut congruat veſtitui. In vertice quid eminebit? *Ha.* Exſpecto. *Ne.* Caput canis demiſſis auribus. *Ha.* Vulgatum eſt. *Ne.* Adde duo cornua: rarum hoc eſt. *Ha.* Placet. Sed quæ beſtiæ ſuſtinebunt clypeum? *Ne.* Cervos, canes, dracones, gry-

1 Siquidem tunc ſatis male conveniebat Carolo quinto cum Clemente ſeptimo Papa, ita ut tandem Carolus eum obſeſſerit in ſua Roma, per illum inviςtiſſimum ducem ex Gallia profugum, Carolum Borbonium: quo in obſidione interempto, in exercitus imperium ei ſucceſſit Philibertus *de Chalons*, Princeps Auriacus, qui urbem expugnavit. 2 Henricus ſcil. nomine, vivebatque fere veluti Carolo ſodalis, deinde per nuptias cum *Clauda de Chalons*, ſorore & hærede Philiberti in præcedenti nota memorati, ditionum ejus factus eſt poſſeſſor, & titulum Auriaci principis adeptus eſt, moriens reliquit filium Renatum, qui Juvenis & ſine prole interemptus in expugnatione urbis *Saint Dizier*, inſtituit hæredem Gulielmum, filium Gulielmi ſenis dicti, & fratris patris Henrici; ſicque hi Naſſavii comites evaſere principes Auriaci, qui gloria deinde nullis regibus inferiores: utque debita præmia tam nobili tamque bene meritæ familiæ non deeſſent, supereminens noſtrum tandem imperium Britannicum ceſſit ultimo & digniſſimo tantæ ſtirpis ſurculo Gulielmo, qui nuper per gloriam debitam oculis noſtris ereptus eſt. Sed ſine his omnibus, nobiles ſatis per ſe hi comites, ut hinc ex noſtro patet auc[illegible], ne mireris ergo lector, ſi Neſtorius, Harpalo ſpeciem nob[illegible]s conſectanti, det conſilium, [illegible]is comitibus affinem e[illegible]et.

gryphes occuparunt principes; tu ponito duas harpyias. [1] *Ha.* Optime conſulis. *Ne.* Reſtat cognomen. Heic iſtud in primis cavendum, ne plebeio more te patiaris vocari Harpalum Comenſem, ſed Harpalum à Como: hoc enim nobilium eſt, illud ſordidorum Theologorum. [2] *Ha.* Sic memini. *Ne.* Habeſne quidquam cujus te poſſes appellare dominum? *Ha.* Ne haram quidem. *Ne.* In urbe celebri natus es? *Ha.* In obſcuro pago, non enim fas eſt ei mentiri unde petis medicinam. *Ne.* Recte eſt. Sed ei pago nullus eſt vicinus mons? *Ha.* Eſt. *Ne.* Et habet alicunde rupem? *Ha.* Habet præruptam. *Ne.* Ergo ſis Harpalus eques ab aurea rupe. *Ha.* Atqui mos eſt magnatum, ut ſuum quiſque ſymbolum habeat vocale, quemadmodum Maximilianus habebat, *Tene menſuram*: Philippus, *Qui volet*. Carolus, *Ulterius*: item alius aliud. *Ne.* Tu aſcribito, *Omnis jacta ſit alea.* *Ha.* Næ tu percommode dicis. *Ne.* Jam quo firmior ſit hominum opinio, fingito litteras à magnatibus ad te miſſas, in quibus identidem appelleris Eques clariſſimus, magnarumque rerum fiat mentio, de feudis, de arcibus, de multis florenorum millibus, de præfecturis, de matrimonio opulento. Curabis, ut hujuſmodi litteræ tibi velut elapſæ, aut per oblivionem relictæ, veniant ad aliorum manus. *Ha.* Iſtud quidem erit mihi commodum: nam & litteras novi, & hanc facultatem multo uſu paravi, ut cujuſvis manum facile effingam. *Ne.* Interdum inſue veſti, aut relinque in crumena, ut quibus ſarciendi negotium dederis, illic reperiant. Illi non ſilebunt; & tu, ſimul ac reſciveris, compones vultum ad iracundiam, ad mœſtitiam, quaſi doleat caſus. *Ha.* Et iſtuc jam pridem meditatus ſum, ut faciem tam facile mutem, quam perſonam. *Ne.* Ita fiet, ut nec fucus ſuboleat, & res cum

1 Dignas, quæ ſuſtineant talis equitis inſignia, vidiſti enim quæ aves illæ ſint. 2 Reſpicit ad morem receptum, quo epiſcopis tituli dantur terminati in *enſis*, a loco unde orti, ſæpius ab eo ubi fuerint epiſcopi, hinc quotidie Auguſtinus Hipponenſis dicitur, & vidiſti Becquetum inſculptum *Acrenſem* Cantuariæ: at obſerves lector, non intelligi ab Eraſmo, Epiſcopos propterea mereri nominari ſordidos; Iſtuc enim tantummodo, ſecundum Harpali, & quorumdam ſimilium ſtultorum nobilium ſententiam, nobilitatem majorem affectantium, cum nullam vere habeant.

cum fide [1] ſpargatur. *Ha.* Curabitur ſedulo. *Ne.* Deinde ſodales aliquot adſciſcendi ſunt, aut etiam famuli, qui tibi cedant loco, & apud omnes te Junckerum [2] appellent. Nec eſt, quod heic ſumtum metuas, ſunt plurimi juvenes, qui vel gratis cupiunt hanc agere fabulam. Adde huc, quod hæc regio ſcatet juvenibus eruditulis, qui mira tenentur ſcribendi libidine, ne dicam ſcabie. Nec deſunt famelici quidam typographi, nihil non audentes, ſi ſpes quæſtus affulſerit. Ex his aliquot ſuborna, qui in libellis ſuis te prædicent patriæ procerem, idque ſubinde repetatur litteris majuſculis. Hac via vel in Bohemia celebrabunt procerem patriæ. Et citius enim & latius diſcurrunt libelli, quam voces, aut quamlibet loquaces famuli. *Ha.* Nec iſta diſplicet ratio. At famuli ſunt alendi. *Ne.* Sunt: at non ales famulos ἀχείρους, [3] & ob id ἀχρεῖς. [4] Mittantur huc & illuc, invenient aliquid. Scis varias eſſe talium rerum occaſiones. *Ha.* Deſine, teneo rem. *Ne.* Superſunt artes. *Ha.* Aveo ſcire. *Ne.* Ni ſis bonus aleator, probus chartarius, [5] ſcortator improbus, potator ſtrenuus, profuſor audax, decoctor & conflator æris alieni, deinde ſcabie ornatus Gallica, vix quiſquam te credet equitem. *Ha.* In iſtis quidem jam pridem exercitatus ſum: ſed unde ſumtus? *Ne.* Mane; iſtuc ibam. Eſt tibi patrimonium? *Ha.* Perpuſillum. *Ne.* Poſtquam apud multos confirmata fuerit nobilitatis opinio, facile reperies fatuos qui tibi credant; quoſdam etiam pudebit negare, quidam metuent. Jam ut ludas creditores, mille ſunt artes. *Ha.* Earum quidem rudis non ſum. Sed tandem urgebunt, ubi perſpexerint nihil eſſe niſi verba. *Ne.* Imo nulla eſt commodior ad regnum via, quam debere quamplurimis. *Ha.* Qui ſic? *Ne.* Primum creditor obſervat te non aliter quam obli-

1 *i. e.* Cum indubitata certitudine, ita ut nullus dubitet de tua nobilitate, & magna opulentia. 2 Vox eſt a Germanorum idiomate, apud quos *jong Heer*, idem eſt quod apud nos *young Lord*, illud enim nobilitatem redolet. 3 *Sine manibus*, *i. e.* ergo nihil operantes. 4 *Inutiles.* 5 Intelligit credo, *skilful at playing Cards*; nullibi enim, ni fallor, vocem hoc ſenſu acceptam video, & non mirum, ſiquidem tunc, cum Eraſmus ſcribebat, chartæ pictæ aleatoriæ, non pluſquam a ſæculo inventæ.

obligatus magno beneficio, vereturque ne quam præbeat anſam amittendæ pecuniæ. Servos nemo magis habet obnoxios, quam debitor ſuos creditores; quibus ſi aliquid aliquando reddas, gratius eſt, quam ſi dono dones. *Ha.* Animadverti. *Ne.* Illud tamen caveto, ne cum tenuibus habeas commercium. Nam hi ob parvulam ſummulam ingentes excitant tragœdias. Placabiliores ſunt, quibus lautior eſt fortuna; cohibet illos pudor, lactat ſpes, deterret metus, norunt quid poſſint equites. Poſtremo, cum inundaverit æris alieni magnitudo, fictis cauſſis aliò demigra, atque inde rurſus aliò. Nec eſt, quod hujus rei te pudeat. Nulli magis obærati ſunt, quam magni principes. Si quis ruſticus urgeat, finge offenſum improbitate animum. Interdum tamen aliquid reddito, verum nec totum, nec omnibus. Illud ubique curandum, ne cui ſuboleat tibi prorſus exhauſtos loculos. Semper oſtenta. *Ha.* Quid oſtentet qui non habet? *Ne.* Si quid amicus apud te depoſuit, oſtenta pro tuo; ſed artem diſſimula, cura ut caſus videatur. In hunc uſum interdum ſumito pecuniam commodato, quam mox reddas. Ex loculo nummis æreis diſtento, profer aureos duos ibi ſepoſitos. Cætera ex te ipſo conjicito. *Ha.* Intelligo. At tandem obruar oportet ære alieno. *Ne.* Scis quantum apud nos liceat equitibus. *Ha.* Nihil non, & quidem impune. *Ne.* Ergo famulos ale non ſegnes, aut etiam ſanguine propinquos, qui alioqui forent alendi. Occurret negotiator quem obvium ſpolient. Reperient aliquid in diverſoriis, aut in ædibus, aut in navibus incuſtoditum. Tenes? Meminerint non fruſtra datos homini digitos. *Ha.* Siquidem tuto. *Ne.* Cura ut habeas pulchre veſtitos, cum inſignibus. Committe litteras fictitias ad ſummates. Si quid clam ſuſtulerint, nullus audebit illos inſimulare: etiamſi quid ſuſpicentur, timebunt equitem dominum; ſin vi prædam extorſerint, bellum [1] vocabitur. His progymnaſmatibus ad bellum præluditur. *Ha.* O felix conſilium! *Ne.* Jam illud equeſtre dogma ſemper erit tuendum, *Jus faſque eſſe equiti plebeium*

1 Bene; quare enim non darentur rebus bella nomina in gratiam talium nobilium?

bcium viatorem exonerare pecunia. Quid enim indignius, quam ignobilem negotiatorem abundare nummis, cum interim eques non habeat, quod impendat ſcortis & aleæ? Fac ſemper te adjungas magnatibus, vel ingeras potius: ne quid pudeat, perfricanda frons eſt, ſed præſertim hoſpitibus: eoque præſtat in celebri quopiam loco vitam agere, puta in thermis, frequentibus [1] diverſoriis. *Ha.* Iſtuc ipſum erat in animo. *Ne.* Heic ſæpenumero fortuna prædam objicit. *Ha.* Quî? rogo. *Ne.* Puta, hic aut ille reliquit crumenam, aut oblitus reliquit clavim in ſera promptuarii. Cætera tenes. *Ha.* At. *Ne.* Quid metuis? de ſic culto, de tam magnifice loquente, de equite ab aurea rupe, quis audebit ſuſpicari? Et, ſi quis forte tam improbus exſtiterit, quis erit tam audax, ut te appellet? Interim ſuſpicio derivabitur in aliquem hoſpitum, qui pridie diſceſſerit. Turbabuntur famulitia cum pandocheo. Tu tranquillus tuam perſonam agito. Hoc ſi acciderit homini modeſto, cordatoque, ſilebit, ne ſimul cum damno lucrifaciat pudorem, [2] qui rem ſuam indiligenter ſervaverit. *Ha.* Non abſurde dicis: nam noſti, opinor, Comitem à vulture albo. *Ne.* Quid ni? *Ha.* Apud hunc diverſatus eſt, ut accepi, Hiſpanus quidam, ſpecie cultuque ſane quam liberali. Is abſtulit florenos ſexcentos: nec unquam Comes auſus eſt queri. Tanta erat hominis majeſtas. *Ne.* Habes exemplum. E famulis tuis interdum aliquem emandes, in bellum ſcilicet. Is ſpoliatis templis aut monaſteriis quibuſlibet, redibit onuſtus præda bello parta. *Ha.* Hoc quidem eſt tutiſſimum. [3] *Ne.* Eſt & alia ratio conflandæ pecuniæ. *Ha.* Narra, obſecro. *Ne.* In bene nummatos finge cauſas irarum, præſertim in monachos aut ſacerdotes, qui nunc apud omnes fere ſumma laborant invidia. Alius irriſerit aut conſpuerit clypeum tuum; alius parum honorifice de te ſit locutus, alius ſcripſerit aliquid, quod in calumniam de-

 tor-

1 *i. e.* In quibus plurimi frequentant. 2 *Honorem.* 3 At res non eſt famulo facilis, prætereaque, dubitationi locus, an famulus præda onuſtus eam ad Dominum referat.

torqueri valeat. His per feciales [1] tuos *ἄσπονδον πόλεμον* [2] denuntia. Sparge minas atroces, exitia, *πανωλεθρίας* [3] meras: territi venient ad componendam litem. Ibi fac magno æſtimes tuam dignitatem, hoc eſt, iniquum petas, ut æquum feras. Si poſtules tria millia, pudebit minus offerre, quam ducentos aureos. *Ha.* Aliis minitabor leges. *Ne.* Iſtud propius quidem accedit ad ſycophanticam: [4] ſed tamen juvat & hoc in partem. Sed heus, Harpale, pene exciderat, quod dictum in primis oportuit; puella quapiam bene dotata in matrimonii naſſam illaqueanda eſt. Habes apud te philtrum, juvenis es, candidulus es, lepidus nugator es, rides blandum. Sparge, te magnis promiſſis aſcitum in aulam Cæſaris. Amant puellæ Satrapis nubere. *Ha.* Novi quibus hoc bene ceſſerit. Cæterum quid ſi fucus tandem erumpat, & inſiliant undique creditores? Irridebor perſonatus eques. Nam id apud iſtos turpius eſt, quam ſi templum ſacrilegio ſpolies. *Ne.* Heic oportet meminiſſe perfrictæ frontis. Illud in primis, quod nullis unquam temporibus magis licuit audacia pro ſapientia uti, quam hodie. Comminiſcendum eſt aliquid quod excuſes. Deinde nunquam deerunt candidi, [5] qui faveant tuæ fabulæ; nonnulli civiliores diſſimulabunt intellectum fucum. Poſtremo, ſi nihil aliud, profugiendum eſt aliquo in bellum, in tumultum. Quemadmodum *κλύζει θάλασσα πάντα τ' ἀνθρώπων κακά* [6] ita bellum operit omnium ſcelerum ſentinam. Nec enim habetur hodie bonus belli dux, niſi tali tirocinio præparatus acceſſerit. Hoc erit extremum aſylum, ſi cuncta fefellerint. Verum omnis movendus erit tibi lapis, [7] ne huc veniatur. Vide ne te ſecuritas opprimat; oppidula minuta fuge, in quibus ne pedere quidem licet, ni populus ſciat: in magnis ac frequentibus civitatibus plus eſt licentiæ, niſi

1 Quare feciales quæſo non tribuentur nobili, qui per æs alienum eſt in via ad regnum: quique quæ ſibi præda per famulos facta ſunt, declarat bello parta? 2 *Irreconciliabile bellum.* 3 *Deſtructiones omnium rerum funditus.* 4 Supple *artem*, vox in te clariſſimæ eſt ſignificationis. 5 *Honeſt Men.* 6 *Eluit mare omnia hominum mala.* 7 Proverbialis locutio obtinuit etiam apud nos, *to leave no Stone unturned.*

niſi ſi qua ſit Maſſiliæ [1] ſimilis. Diſſimulanter expiſcare quid quiſque de te loquatur. Ubi ſenſeris hujuſmodi voces increbreſcere : *Quid agit ? cur heic tot annos moratur ? cur non reviſit patriam ? cur negligit arces ſuas ? unde ducit imagines ? undæ tantæ profuſioni facultates ?* Hoc genus, inquam, voces, ubi cœperint magis ac magis gliſcere, tum mature tibi de migrando cogitandum eſt : ſed ſit fuga, leonina, non leporina. [2] Adſimula te vocari in aulam Cæſaris, ad res magnas, brevi te adſuturum cum exercitu. Non audebunt in abſentem hiſcere, quibus eſt quod nolint amittere. Sed in primis tibi cenſeo cavendum genus iſtud hominum poëticum, irritabile, nigrumque. [3] Illinunt chartis, ſi quid habet male : ſubitoque per orbem ſpargitur quidquid illeverint. *Ha.* Diſpeream, ni mihi vehementer placeat tuum conſilium. Efficiam, ut intelligas te nactum docile ingenium, & juvenem minime ingratum. Equum quem primum te dignum nactus in paſcuis fuero, tibi dono mittam. *Ne.* Nunc supereſt, ut quod pollicitus es, viciſſim præſtes. Quid eſt, cur tantopere affectes falſam opinionem nobilitatis ? *Ha.* Nullam aliam ob cauſſam, niſi quod his omnia licent impune. An hoc tibi leve videtur momentum ? *Ne.* Ut [4] peſſime cedat, mors una debetur naturæ, etiamſi vixiſſes in Carthuſia. Et levius moriuntur in rota, quam qui moriuntur calculo, podagra aut paralyſi. Nam militare eſt, credere, nihil hominis ſupereſſe poſt mortem, prætor cadaver. *Ha.* Sic opinor.

1 *Marſeilles the capital City of Provence,* in Gallia. Nobilis, antiquiſſima, atque ampliſſimæ negotiationis, præſertim tunc & cui paucæ ſimiles erant. 2 *i. e.* Palam abeas non clam ſine rumore & crepitu, ut lepus. 3 *Malignum,* ex Horatio, Lib. I. Sat. IV. *Hic niger eſt, hunc tu Romane caveto.* Poetas porro, atque etiam alios auctores Neſtorius intelligit. 4 *Quamvis,* & ſubintelligitur *dicis apud te,* ea ſcil. quæ ſequuntur, &c. unde patet Neſtorium iſtæc non comprobare, ſed referre tantummodo ſententiam nobilium Harpalo ſimilium, qui credant nihil hominis ſupereſſe poſt mortem, ſicque quum moriendum ſit neceſſario, & aliquando per naturales morbos æque doloroſe, ac per aſperrima humana ſupplicia, nihil aliud curandum eſſe cenſent in hoc mundo, quam genio indulgere, &c. Porro rotæ ſupplicium quo malefactores inſignes Andreanæ cruci Brachia & pedes ſingulos ſeparatim alligati, vecti ferreo franguntur, & deinde ſuper rota exponuntur, in uſu eſt apud Gallos,

Ἀστραγαλισμὸς, [1] *ſive talorum luſus.*

CAROLUS, QUIRINUS. [2]

Qu. DIſce inquit Cato, ſed à doctis. [3] Cupio itaque, mi Utenhovi, te magiſtro diſcere; quam ob rem priſci illi religionis antiſtites edixerint, ut clerici talaribus tunicis uterentur, hoc eſt, uſque ad talos demiſſis. [4] *Ca.* Duabus, opinor, de cauſſis. Primum verecundiæ gratia, ne quid nudi pateret oculis. Nam olim nec hoc caligarum genus fuit repertum, quod nunc ab ilibus uſque ad

---

los, & Germanorum plurimos. Tale ſuplicium certe, terribilius quid præ ſe fert omnibus calculis & podagris, credamque doloroſius: at diu non durat, & non recurrit, quod eſt compenſatio

1 Vox ut vides explicatur ab auctore, at mihi aliquid ante omnia dicendum, arbitror, quo quoddam lumen huic colloquio affulgeat: vox *Talus* ergo derivata videtur a θολὸς *umbella*, vel potius a τάλλω *fero, ſuſtineo*; talus enim eſt proprie, eminens rotunditas in extremis, quo aliquid a poſterioribus ſtat & fulcitur: proindeque cum antiqui, obſervaverint oſſiculum in oſſulcis, ejuſmodi propemodum conformationis, & uſus, ad articulationem tibiæ, vulgatius, *at the end,* verbi gratia, *of a Leg. of Mutton, ſuch as it is, when it is brought to our Tables,* oſſiculum illud *talum*, ſeu ἀστράγαλον vocaverunt, quod quum fere rotundum ſit, pueri primum his oſſibus veluti nucibus ludere cœperunt. At præterea & quod magis facit ad rem de qua nunc, cum obſervaverint iidem antiqui, oſſiculum hoc ad cubi figuram quam proxime accedere, ſed ita tamen, ut non poſſet, niſi in quatuor facies cadere, cum duæ aliæ ſic Incurvatæ ac fere rotundæ, factæ ſint a natura, ut iis oſſiculum ſeu talus ii ſiſtere nequiret, novum luſitandi genus excogitarunt, per hæc oſſicula ſeu talos primum, & per aliquam materiam deinde, arte non abſimiliter configuratam, ludi genus inquam, diverſum, a teſſerarum vel cuborum ludo, quanquam aliquando propter analogiam confundantur. His prænotatis in præſenti, ſperamus per notas ſubſequentes quas cum occaſio ſe offeret proferemus, totum hoc negotium de talis, & talorum luſu, futurum planum ſatis. 2. Hæc non ſunt conficta nomina, Prior erat Carolus Utenhovius Gandavenſis, Dominus Merhegemii, vir doctiſſimus Eraſmo noſtro familiaris: Poſterior Quirinus Taleſius, tunc, *Penſionary of Harlem,* ſed antea, Eraſmi noſtri *Tranſcriber,* (ut his commodis vernaculis vocibus utar.) Taleſius hic autem, vel per diſcendi cupiditatem, vel propter nominis cum talis affinitatem, rogaverat Eraſmum, ut ſe de talorum antiquorum luſu edoceret, hincque ſupponit auctor, Utenhovium virum doctum eum de hoc negotio educere. 3 Verba Catonis hæc ſunt Dist. XXIII Lib. IV. *Diſce ſed a doctis indoctos ipſe doceto.* 4 Mos eſt antiquiſſimus, erat in uſu apud Judæos, imo & Paganos, non mirum ergo ſi cum maxime deceat, obtinuerit apud Chriſtianos, ſtatim atque tutum fuit, Chriſtianis Epiſcopis & Presbyteris a populo dignoſci.

ad imos pedes corpus tegit, neque ſubligaribus aut femoralibus vulgo utebantur. [1] Eadem de cauſſa turpe eſt fœminis brevioribus uti veſtimentis, quo magis conſultum ſit ſexus pudori. Deinde ut non ſolum moribus, verum etiam habitu differrent à populo, in quo ut quiſque eſt profaniſſimus, ita breviſſimis tunicis uti gaudet. *Qu.* Non diſſimile veri eſt quod narras. Cæterum ex Ariſtotele, Plinioque didici, nulli hominum eſſe *talos* [2] ſed tantum quadrupedibus, non tamen omnibus, ſed biſulcis pleriſque, nec rurſus his, niſi in tibiis poſterioribus. Unde igitur veſtis dici talaris poteſt, quam geſtat homo, niſi fuerunt homines olim quadrupedes, [3] juxta fabulam Ariſtopha-

---

1 Veriſſimum. 2 Verum iſtuc, ſi per talum intelligas oſſiculum illud configuratum ut jam enarravimus, at habemus analogum quid, & quod forſan magis tali nomen mereatur, ſi reſpicias ad veram tali definitionem ideam & uſum, quæ in principio hujus colloquii tibi dedimus, ſiquidem habeamus os calcis, os aſtragali, itemque malleolum, quibus melius innitimur, quam biſulca ſuo talo, nullique dubitamus, quin animalia non biſulca analogum quid habeant. 3 Ex his quæ diximus, quæſtio facile ſolvitur ſine tali ſuppoſitione, quamquam non omnino impoſſibile ſit, homines veluti fere quadrupedes incedere, at non commode, non bene, non digne ſatis, factus eſt enim homo a benigno creatore, ut bipes incederet, & ad id omnibus neceſſariis & commodis inſtructus eſt, at manibus quæ animantium anterioribus membris reſponderent, ad utiliora & nobiliora utitur, analoga ſunt tamen ſatis, (prout ſcil. tam diverſa deſtinatio potuit ferre) membra hæc noſtra pedes & manus. Cum quadrupedum membris aut pedibus. Cumque in hæc inciderim, credamque quæ ſuper his dicenda habeam, conferre poſſe ad elucidationem plurimorum in hoc colloquio, paucis dicam: omnium animantium poſteriora membra, verbi gratia, a pedibus imis uſque ad os ilii, dividi debere, generatim, (ut melius omnia quadrent) in partes tres. Prima eſt ab extremis ungulis, vel ungula, uſque ad malleolum, talum, vel articulationem ubi talus eſſet, ſi daretur. Secunda, Ab hac articulatione uſque ad proximam ſequentem, quæ in nobis genu, ſed in nullis animantibus vox ibi obtinet, ſed ut in hominibus, poteſt bene vocari articulatio, qua tibia jungitur cum oſſe femoris: Tertia tandem, ad hac ſecunda articulatione uſque ad os ilii. Sed hæc obſervanda differentia, quod animantia hæc quæ in ambulando inſiſtunt terræ, ita ut ad eam veluti pertingant per primam articulationem, mediantibus ſcil. tantummodo breviſſimis oſſibus calcis & aſtragali, aut analogis, qualia, homo, ſimia, ſciurus, hericius, & forſan quædam alia, omnia fiſſis veluti in plures digitos pedibus, pede proprie dicto, longo, plano, & lato; quod hæc inquam animantia nullum os longum habeant in prima diviſione; at in ſecunda, habeant duo a lateribus juncta & fere parallela, quæ vocantur fibula & tibia: & e contra, animantia hæc, quæ ambulando, terræ non inſiſtunt & ad eam non pertingunt per primam articulationem, qualia omnia biſulca vel ungula ſolida itemque multa quæ pedes habent fiſſos

[illegible]

tophanis. [1] *Ca.* Imo, ſi credimus Oedipo, [2] & quadrupedes, & tripedes, & bipedes inveniuntur homines: nec raro nobis e bello redeunt unipedes, interdum apodes: [3] ſed quod ad *tali* vocabulum attinet, rectius mireris, ſi legas Horatium, qui fabulis quoque *talos* attribuit. Sic enim opinor, ſcribit in Arte poëtica: [4]

Securus, cadat, an recto ſtet fabula talo.

Qu. Poëtis licet, ut libet, loqui: apud quos Tmolus [5] habet aures, & naves [6] loquuntur, & ſaltant quercus. [7] *Ca.* Quin & Ariſtoteles tuus hoc te docere poterat, eſſe talos dimidiatos, quos ille vocat ἡμιαςραγάλυς, qualis tradit eſſe lyncum [8] generi. Addit, leonibus ineſſe quiddam vice tali, ſed anfractuoſum, quod ille vocat λαβυρινθώδες, Plinius vertit *tortuoſum*. Denique ubicunque committuntur oſſa oſſibus ad flexus commoditatem, cava prominentibus inter ſe reſpondent, utrinque lubrica cartilagine communitis, ac velut incruſtatis partibus, ne mutuo attritu ſeſe lædant, ut idem docet Ariſtoteles. In his fere eſt aliquid quod à tali ſimilitudine pariter & uſu non diſcrepat; velut in ima tibia juxta calcaneum, ubi totius pedis flexus eſt, prominet quiddam ta-

lo

veluti in plures digitos, omnia pede proprie dicto brevi: hæc inquam os longum habent in prima diviſione, quod ut ſervemus voces anatomicas vocabimus fibulam: & propter brevitatem pedis, & longitudinem hujus oſſis, ad ejus extremitatem illis datus eſt talus, vel analogum quid, quo firmius & facilius ſtent, ambulent, ac currant, & per compenſationem, unicum os tantum habent in ſecunda diviſione, quod vocabimus, tibiam. Hæcque omnia analogice inteligas de anterioribus membris; & pergas auctorem legere.

1 Comici apud Græcos nobiliſſimi, qui alicubi quod neſciam an ſuperſit, ſic homines depinxit, quemque imitatus eſt, credo, Gallicus auctor *Cyrano Bergerac*, quem potes legere, ſi velis & poſſis. 2 Quoniam Oedipus dicitur interpretatus Sphyngis ænigma, de animanti, quod mane incederet quadrupes, ad meredien bipes, veſperi tripes, dixit enim hominem eſſe, qui infans, non ſolum pedibus, verum etiam manibus ad ambulandum utitur, Juvenis ſolis pedibus, ſenex ſcipione cum pedibus. 3 *Sine pedibus.* 4 Lapſus eſt credo memoriæ in bono Eraſmo; verſus enim habetur, Epiſt. Lib. Epiſt. II. Porro videbis Utenhovium optime difficultatem ſolvere, verumque Horatianis affingere ſenſum. 5 Ovid. Metam. XI. Tmolus enim mons Lydiæ arbiter ibi ſupponitur, de cantu inter Apollinem, & Pæanem. 6 Narrant enim poetæ navem Argo fuiſſe vocalem. 7 Siquidem Orpheus, & Amphion dicuntur apud poetas moviſſe ſaxa & quercus ſuo cantu. 8 Vidimus jam animal, quod non eſſe certo notum.

lo ſimile, quod Græci σφυρὸν [1] appellant. Rurſus in flexura genu, quod, ni fallor, ἰσχίον [2] appellant, quidam *vertebram*. Simile quiddam videmus in coxendicibus, in humeris; poſtremo in commiſſuris digitorum, pedis, ac manus. Quod ne tibi mirum videatur, Græci tradunt ἀστραγάλε vocabulum apud probatos auctores tributum etiam oſſibus, quibus ſpina connectitur, præſertim in cervice. Citant enim hoc carmen:

Ἐκ δέ μοι αὐχὴν ἀστραγάλων ἐάγη. [3]

Quoniam autem Ariſtoteles tradit priores tibias animanti datas ad celeritatem, & ob id carere talis; poſteriores ad ſtabilitatem, quod in eam partem vergat pondus corporis, quemadmodum ad robur iis, quæ calcibus feriunt: Flaccus dum ſignificare vult fabulam non ejectam, ſed ad finem uſque peractam, dicit illam *ſtetiſſe fixo talo*: nec aliter tribuit fabulæ *talum*, quam nos libro tribuimus *calcem*, & volumini *umbilicum*. [4] *Qu*. Næ tu probe Grammaticum agis. *Ca*. At quo magis id credas, Græci litteratores ἀστράγαλον dici volunt à στρέφω, & α particula privativa, quod minime flectatur, ſed immobilis ſit. Quanquam alii malunt ἀστράγαλον, interjecta litera, ρ, dictum pro ἀςάγαλον, quod lubrica volubilitate ſtare neſciat. *Qu*. Ad iſtum modum licet plura divinare. Simplicius erat dicere, Neſcio. *Ca*. Non uſque adeo videbitur abſurda divinatio, ſi cogites quantam habeat caliginem vocum primitiva origo: tum in re nul-

1 *Malleolum*. 2 *Lumbum*, quoniam accedit ad lumbi cujuſdam naturam, ut pote quid exiguum & forte, vel ſaltem faciens ad robur partium quibus adhæret, ſed mallem ſubſequentem vocem *vertebram*, intelligit enim oſſiculum illud, quod magis anatomice *patella* vocatur, quod habemus ad genu, & habent biſulca omnia ad articulationem tibiæ cum oſſe femoris, & alia plurima credam animantia, ſed omnia in eodem loco, quod plane evincit aptitudinem diviſionis generalis membrorum animantium, quam jamjam dedimus. 3 *Cervix mihi effracta eſt extra talos*, qui non poſſunt hic aliud eſſe quam vertebræ, & dictum bene intelliges ſi recorderis ideæ primitivæ tali, quam a principio tibi dedimus. 4 Quo nihil aliud intelligitur quam finis, ſicut & per umbilicum, ſiquidem proprie, libri umbilicus eſt ornamentum quoddam, ad formam fere umbilici olim delineatum, immediate poſt ultimum verbum libri cujuſvis, quodque videre eſt adhuc, in plurimis manuſcriptis, quantævis antiquitatis.

nullam eſſe contrarietatem ; quod apparebit, ſi propius inſpicias : Volubilis eſt talus, ſed ita volubilis, ut eam partem cui innectitur, reddat ad ſtandum firmiorem : deinde os oſſi connectit; ne facile luxari queat. *Qu.* Tu vel ſophiſtam agere poſſis, quantum video, ſi libeat. *Ca.* Sed nihil eſt, Taleſi, quod nos torqueat etymologia vocis. Nam quod hodie Græci vocant ἀστράγαλον, priſci, quorum eſt Callimachus, dixerunt ἄστειον, cujus hoc refertur hemiſtichium; Δέκα δὲ ἀστρία αἴνυτο λύτρον. [1] unde quemadmodum ἀστραγαλίζειν. ita & ἀστείζειν dicebant *talis ludere.* *Qu.* Quale eſt igitur illud quod proprie talum vocant ? *Ca.* Eſt id quo nunc ludunt puellæ : [2] olim puerorum erat luſus, quemadmodum nuces. De quo eſt illud Græcorum ; Ἀμφ' ἀστραγάλοισι χολωθείς, [3] cum iram levi de cauſſa ſuſceptam indicant. Rurſus Horatius in Odis: *Nec regna vini ſortiere talis.* [4] Item

1 Eſt ducentiſſimum, trigeſimum octavum, fragmentorum hujus antiqui Poetæ quæ collegit doctiſſimus Bentleius, qui ſcripſit ἀστείας, non ἄστειαι, ut hic Eraſmus noſter & Suidas, neſciam certe qui melius, at ſcio bene parum referre ſcire, legas quomodo velis, ſenſus eſt, *accepit Præmium* vel *pretium* decem talos. 2 Declaravimus jam ; ſic eveniſſe primum, at quemadmodum vel hoc ſolo reſpectu; etiamnunc in diverſis regionibus, imo & in eadem. diverſimode luditur a pueris, hiſce talis, nucibus, nucleis, vel aliqua alia materia, arte non abſimiliter confícta, vel plane rotunda ; ita credo quoque diverſimode ludebatur a pueris apud antiquos, qui omnes ludendi modi toto cœlo differunt, a ludo per talos aleatorios, quem præcipue nos edocere vult auctor in hoc colloquio, ſed de quo non agitur hic, pueri ſiquidem hic ſupponantur uti ſuis talis, veluti nucibus. 3 *Propter talos iratus.* 4 Lib. I. Od. IV. Hique ſunt tali aleatorii, per quorum jactum, ut vidimus pag. 319, quis foret rex Convivii determinabatur : nunc ergo t lorum horum formam, modumque aleatorium per eos ludendi vulgatum accipe ; talus habebat tantum quatuor latera ut diximus, quibus inſiſtere vel ſubſiſtire poterat, uni inſcribebatur punctum unicum, ſeu unio, oppoſito ſenio, ſeu ſex puncta, lateri alii puncta tria, oppoſito quatuor ; quod, ut obiter dicam evincit cuburum ludum, antiquiorem talis aleatoriis. Etenim ſi non, nunquam talis inſcripſiſſent ſenionem. Jam autem, quatuor talis vulgo ludebatur, qui ex fritillo in tabulam injiciebantur, & qui ita jeciſſet, ut unuſquiſque talorum oſtenderet diverſum Latus, I. III. IV. VI. (qui jactus vocabatur *Venus*) Rex convivii evadebat, hinc Horat. Lib. II. Sat. VII. *Quem Venus arbitrum dicet bibendi.* Nec dubito quin teſſeris ſeu cubis (quæ erant proprie, *our now Dice,*) Rex quoque convivii aliquando crearetur, at cum tribus ex his vulgo luderetur, is fiebat Rex convivii, qui ita eas jeciſſet, ut ſupernæ oſtenderent tres ſeniones, credam, que

Item in Sermonibus : *Te talos Aule, nuceſque, &c.* [1] poſtremo dictum illud Lacedæmonii, ni fallor, *Pueros eſſe fallendos talis*, [2] *viros jurejurando*. Hunc talum negant in ullo animante inveniri, quod ſit μώνυχον, hoc eſt, ungula ſolida, excepto aſino Indico unicorno : [3] aut quod ſit πολυσχιδὲς, hoc eſt, pede in multos digitos ungulaſve fiſſo ; quod genus ſunt leo, panthera, canis, ſimius, homo & avis, aliaque permulta. Quæ vero δίχηλα ſunt, hoc eſt, ungula biſculca, pleraque talum habent, idque, ut recte dicebas, in poſterioribus cruribus. Uni homini duplici de cauſſa tali non ſunt ; primum quia bipes, deinde quia quinis digitis fiſſos habet pedes. *Qu.* Iſta frequenter audivi. Cæterum pervelim mihi ſitum ac formam tali deſcribi. Nam iſtud luſus [4] genus etiam puellis hodie faſtiditum eſt ; ſed aleam, chartas alioſque maſculos luſus affectant. *Ca.* Non mirum, cum affectent & Theologiam. Verum etiamſi mathematicus ſim, aut pictor, aut etiam plaſtes ; non poſſim tibi melius tali formam exhibere, quam ipſo talo : [5] niſi mavis, ut tibi deſcribam per litteras, ut illi ſolent. *Qu.* Habeſne talum ? *Ca*, En tibi ovillum è dextro crure. Vides quatuor duntaxat latera, cum in cubo, & alea, ſeu teſſera ſint ſex ; in ambitu quatuor, in ſummo & imo duo. *Qu.* Sic eſt. *Ca.* In talo, quoniam ſumma pars & ima curvatur, [6] non

---

que hunc jactu u vocatum quoque venerem. Porro non omnes tali aleatorii ex oſſibus quadrato rotundis, jam jam multoties memoratis, ſed aliquando ex alia materia, puta, ebore, argento, auro, eodem fere modo arte conformati, quo tali a natura ; itemque qui ex his proprie oſſiculis, ita expoliebantur credo (quod erat facillimum) ut æque bene fere poſſent ſuper quovis latere ſtare, perge nunc.

1 Lib. II. Sat. III. Hîc non intelliguntur, credo, tali aleatorii. 2 *i. e.* Dando talos eis. 3 Animal bene non novi, at plures peregrinatores nobis declararunt, eſſe in india aſinorum, camelorum, imo boum ſpecies, quæ habeant veluti unicum cornu, ad frontem, quamdam, ex his intelligit Ariſtoteles. 4 Ludum hîc intelligit credo, qualem cum nucibus vel accedentem : etenim ſi talos aleatorios haberemus, quales utebantur antiqui, illis bene alea ludi poſſet, prout cubis vel teſſeris ludimus, & ludebatur olim. 5 Nihil vetius, proindeque ad eos recurras lector rogo, res eſt perfacilis. 6 Sed modo ita ſpeciali, ut rurſus non facile intelligas, ni videas, utcunque ſit certus ſis talum non poſſe niſi quatuor lateribus inſiſtere : Hiſque lateribus (non obſtante eorum diverſa fere omnino forma, quæ ſubinde bene depingetur,) poſſe inſiſtere bene ſatis, imo

non ſunt niſi quatuor latera: quorum unum vides velut in dorſum intumeſcere. *Qu.* Video. *Ca.* Quod eſt è regione, cavum habere. Illud Ariſtoteles vocat πρανὲς, id eſt, pronum; hoc, ὕπτιον, id eſt, ſupinum. Velut in congreſſu uxoris & mariti, cum dant operam liberis, mulier ſupina eſt, vir pronus; & manus, ſi vola ſpectet terram, prona eſt, ſi invertas, ſupina. Quamquam oratores & poëtæ nonnunquam his verbis abutuntur, quod ad hanc rem nihil attinet. *Qu.* Iſtuc quidem eleganter oculis ſubjeciſti. Inter reliqua duo latera quid eſt diſcriminis? *Ca.* Alterum modice cavatum eſt, ut oſſi, cui innectitur, congruat: alterum propemodum nihil habet concavi, minuſque armatum eſt cartilaginea tunica, ſed tantum nervo & pelle tegitur. *Qu.* Video. *Ca.* Pronum latus nihil habet nervorum, ſed ſupinæ partis concavo adhæret nervus, quemadmodum dextri lateris ſummo, lævi imo. *Qu.* Pulchre narras: ſed unde dignoſcam dextrum à ſiniſtro? [1] *Ca.* Recte admones. Nam perperam docui, niſi dextri cruris talum intelligas. Dicam igitur melius, ſimulque, quod volebas, ſitum indicabo. Talus eſt in ipſa ſuffragine cruris infra coxam. [2] *Qu.* Complures arbitrantur juxta pedem eſſe? *Ca.* Errant. Is qui proprie dicitur talus, eſt in ſuffraginibus, quas Græci καμπὰς [3] vocant, ſed crurum, ut dixi, poſteriorum. Inter pedem tuum & genu tibia eſt. *Qu.* Sic opinor. *Ca.* Poſt genu καμπή? [4] *Qu.* Aſſentior. *Ca.* Nam qui flexus eſt homini in brachiis, idem eſt quadrupedibus in cruribus poſterioribus; [5] ſimiam

excipio

---

imo fere æque bene ſuper latere quovis, dummodo (licet immutata conformatione) latera hæc bene expoliantur & purgentur, prout ſine dubio fiebat, ut his alea luderetur.

1 Dabitur locus infra huic quæſtioni planius ſatisfaciendi, pergas interim. 2 Mallem dici, ut jam indicavimus in articulatione illa qua fibula tibiæ adjungitur & conjungitur. 3 *Flexuras, articulos.* 4 Intelligit articulationem pedis ubi malleolus. 5 Fere: at quoniam manus & brachia noſtra, naturaliter magis analoga eſſe deberent, cum pedibus & tibiis anterioribus animantium, quam cum poſterioribus, hinc, non obſtante hoc fere ſimili flexu, differentia vaſta eſt, inter conformationem manuum brachiorumque noſtrorum, & conformationem pedum & tibiarum poſteriorum in animantibus. Itemque rurſus, cum deſtinatio manuum & brachiorum noſtrorum, maxime diverſa ſit, a deſtinatione pedum & ti-

biarum

excipio ſemihominem. [1] Itaque quod genu eſt in cruribus,id cubitus eſt in brachiis. *Qu.* Animadverto. *Ca.* Itaque flexus flexui reſpondet. *Qu.* Illud dicis crurum poſteriorum & priorum. *Ca.* Tenes. In ea igitur ſuffragine, quæ reſpondet ſuffragini, quæ eſt poſt genu, [2] ſtat talus erectus, cum ſtat quadrupes, cujus ſumma & ima pars leniter incurvatur,quamquam non prorſus eodem modo. Nam ſuperior replicatur in cornua quædam, quas Ariſtoteles appellat κεραίας, [3] Theodorus [4] vertit *antennas*, juxta quas ſe ſubmittit pronum latus; ima, tale nihil habet. *Qu.* Plane video. *Ca.* Illud ergo latus quod ſpectat tibias priores, Ariſtoteles vocat *ſupinum* : quod illi adverſum eſt, *pronum* : Rurſum ſunt duo latera, quorum alterum intus ſpectat tibiam poſteriorem, puta lævam aut dextram ; alterum ſpectat foras.Quod introrſum ſpectat, Ariſtoteles appellat κῶλον, [5] qui foras, ἰσχίον. [6] *Qu.* Prorſus oculis rem video. Jam ſupereſt ut nobis indices, quæ fuerit olim talis ludendi ratio. Nam qui luſus noſtra memoria dicitur in uſu fuiſſe, nihil convenit cum iis quæ comperimus apud priſcos auctores

biarum anteriorum in animantibus, hinc rurſus, quoquo non obſtantibus omnibus analogiis, conformatio manuum & brachiorum noſtrorum, quam maxime differt, a conformatione pedum & tibiarum anteriorum in reliquis animantibus, uno verbo, ſimia ſola excepta, per nullam rem corpoream viſibilem tantopere diſtinguimur a cæteris animantibus, quam per manus & brachia, addeque pedes, &c. ſi velis.

1 Animal illuc quidem, quoad omnes externas partes, & credo plurimas internas, magis ad formam hominis accedit, quam aliud animal quodvis, attamen in multis corporeis, (ut nihil dicam de mente) ab homine differt, proindeque ſemihominis epitheton mihi non arridet. 2 Quæ in nobis eſt prope pedem, & in qua habemus malleolum & deinde os aſtragali & calcis, quibus reſpondet biſulcorum talus qui non eſt ad pedem : quod evincit rurſus, aptitudinem generalis diviſionis tripartitæ membrorum animantium omnium quam dedimus. 3 *Cornua*, & videas rurſus talum, ſi velis rem intelligere, & percipere bene nominatam. 4 Theodorum Gazam, vel a Gaza, intelligit, qui ſæculo decimo quinto, Italiam venit, doctiſſimuſque in Græcis & Latinis habitus eſt,prout ſane ſi tempus reſpicias merebatur ; ſed cornua Ariſtotelis mihi ejus antennis anteponenda videntur. 5 *Membrum* proprie, at intelligas veluti ſi diceretur *rectum*, *planum*, quoniam iſtuc latus nullam habet fere cavitatem. 6 i. e. *Lumbam*, vel *lumboſum*, ſiquidem *forte*, *ſuſtinens*, *inflexibile*, a latere enim per illud bene fulcitur animal, quum habeat cavitatem cui accommodatum eſt a natura oſſiculum, quod poteſt ſecundum animantis ſitum tantiſper aſcendere, vel deſcendere, pro profunditate cavitatis, talus vero hoc ſenſu non poſſit deflectere.

res de hoc ludendi genere. [1] *Ca.* Ac ſane fieri poteſt, ut quemadmodum hodie chartis ac teſſeris ad varias ludendi formas abutimur, ita non fuerit eadem apud veteres talis luſitandi ratio. [2] *Qu.* Probabile eſt quod dicis. *Ca.* Theodorus Gaza, ſive ut alii malunt appellare, Theſſalonicenſis, vertens Ariſtotelis librum De Hiſtoria animalium ſecundum, ait, tali latus, quod foras tranſverſum ſpectat, *Canem* vocari, quod introrſum ad alterum crus, *Venerem.* Cæterum hoc quidem de ſuo addidit. [3] Nam Ariſtoteles hæc tantum ponit : Τὸ μὲν πρανὲς ἔξω, τὸ δὲ ὕπτιον εἴσω, καὶ τὰ μὲν κῶλα ἐντὸς ἐστραμμένα πρὸς ἄλληλα, τὰ δὲ ἴσχια καλούμενα ἔξω, καὶ τὰς κεραίας ἄνω. [4] Cæterum quando conſtat ab aliis, Veneris jactum appellari, quoties ex quatuor talis nullus eſt qui ſummam faciem habet cum alio congruentem, [5] demiror quid ſequutus Theodorus, unum latus appellet *Venerem.* [6] Eraſmus noſter, quem communem habemus amicum, hujuſmodi obſervationum non admodum curioſus, in proverbiis aliquot ex auctoritate veterum, indicat quædam de ludo talorum, velut in proverbio, *Non Chius, ſed Cous* : refert, *Coum*

1 Quem ludum intelligat ſuæ memoriæ, me non certo divinare fateor, at ſcio bene, ſi agatur de ludo non aleatorio, pueros noſtros multos nunc adhuc habere, qui ab antiquis parum differant : at ſi agatur de aleatorio, dicam, nunc nos unum habere, qui non omnino diſconvenit cum antiquorum luſu per talos, imo qui conditionem & leges ab ipſo ludo quem luſiſſe Auguſtum legimus in Suetonio, mutuaſſe videtur ; ludum nempe *of the Whirl-bone.* 2 Nullus eſt dubitandi locus. 3 In his Theodorus, forſan recte, nam intelligit, credo, quod punctum unum, unio, qui *Canis* vocabatur, inſcriberetur lateri cavato foras ſpectanti, & conſequenter ſenio, ſeu *Venus* unius tali, lateri opoſito, fere omnino plano, intus ad tibiam lævam aut dextram ſpectanti, proindeque ut rem totam ipſe perficiam, tria puncta inſcribebantur prono lateri & quatuor ſupino. 4 i. e. *Quod pronum eſt,* (latus ſcil. & ſupple *dicimus*) *eſſe foras, quod vero ſupinum eſt, eſſe intus, quæ autem plana, & ſine cavitate ſunt, eſſe invicem intus oppoſita, quæ vero lumbi ſeu lumboſa,* i. e. *Fortia & ſuſtinentia vocantur, eſſe ad extra, & tandem cornua eſſe ſuperna* : quæ perfectiſſime reſpondent, horum oſſiculorum conformationi, & poſitioni in animantibus, & videbis clare, ſi velis, ut ego, periculum facere, hincque dignoſces faciliime talum fibulæ ſeu tibiæ dextræ a talo lævæ. 5 Sic erat in talis, ſed in teſſeris cum tres ſubſiliebant ſeniones, jactus hic enim in teſſeris, Venus quoque vocabatur. 6 Quare non, cum ſenio qui ei inſcribebatur, vocaretur credam aliquando Venus, prout jam indicavimus ut pote feliciſſimus jactus unius teſſeræ vel tali.

Coum & *Senionem*, eundem eſſe quem Græci ἐξίτην dicunt. Idem tradit in proverbio, *Chius ad Coum*, [1] (addens *Chium* eundem eſſe cum *Cane*) *Coi* jactum fuiſſe felicem, *Canis* infelicem, teſte Perſio : [2]

------ Quid dexter ſenio ferret :
Scire erat in votis, damnoſa canicula quantum
Raderet. ------

Itidem Propertius : [3]

Semper damnoſi ſubſiluêre canes.

Et Ovidius libro de Triſtibus ſecundo, *damnoſos Canes* appellat. Addit ex Martiale, Senionem videri per ſe felicem : cæterum infelicem fieri, ſi accedat Canis. Sic enim loquitur :

Senio nec noſtrum cum Cane quaſſat ebur.

Jam Veneris jactum eſſe ut rarum, ita feliciſſimum, indicat Martialis in Apophoretis :

Cum ſteterit vultu nullus tibi talus eodem, [4]
Munera me dices magna dediſſe tibi.

Tot autem talis ludebatur, quot quiſque habet latera. Nam teſſeris non plus tribus ludi ſolet. Sed propius ad ludendi rationem facit, quod ſcribit Suetonius in Octavio Auguſto, recitans ex illius quadam ad Tiberium epiſtola, hæc : *Inter cœnam luſimus* γεροντικῶς [5] *& heri & hodie. Talis enim jactitatis, ut quiſque canem aut ſenionem miſerat, in ſingulos talos, ſingulos denarios in medium conferebat, quos tollebat uni-*

---

1 Veluti Proverbio ſic loquebantur antiqui de valde diverſis ; ac veluti oppoſitis, quoniam *Chius* erat infeliciſſimus jactus, utpote unio, vel omnes uniones omnium teſſerarum, vel talorum ; *Cous* vero feliciſſimus, ut pote ſenio unius teſſeræ, vel tali, itemque tres ſeniones trium teſſerarum, vel Venus quatuor talorum. At quare dices infeliciſſimus jactus vocatus eſt *Chius*, feliciſſimus vero *Cous*, neſciam certo, niſi quod credam olim apud antiquos inſulam *Coios* infeliciſſimum habitam præ inſula *Coos*. 2 Sat. I. 3 Lib. IV. Eleg. IX. ubi ſic habetur, *Me quoque per talos venerem quærente ſecundos, ſemper damnoſi ſubſiluere canes.* 4 Quod ut vidimus faciebat in talis veneris jactum ; verſus autem habentur. Lib. XIV. Epig. XIV. 5 Senum more, erant enim ſine dubio, diverſæ talis aleatoriis ludendi ſpecies, & duarum vel trium ſpecimen, tibi ſubinde dabit auctor optime, at quaſdam credo fuiſſe magis complicatas, quam exhibita mox ab auctore ſpecimina, eaſque non admodum difficile credam excogitare : quum Auguſtus ergo declarat ſe luſiſſe *ſeniliter*, vel *ſenum more*, indicat nobis ſe luſiſſe modo ſimpliciori, minime compoſito, facili & attentionem mentis non multum requirente ; ludus enim quem luſiſſe videtur, tantiſper magis tantummodo complexus erat, quam noſter nunc, *of the Whirl-bone*, ut poteſt lector faciliime concludere.

univerſos, qui Venerem jecerat. *Qu.* Docuiſti feliciſſimum eſſe jactum, cum omnes tali quatuor, oſtenderint diverſum latus, quemadmodum in teſſerarum ludo fortunatiſſimus eſt, qui dicitur *Midas*, [1] at nondum declaraſti hunc jactum dici *Venerem*. *Ca.* Illud expediet tibi Lucianus, ita loquens in Cupidinibus: Καὶ βαλὼν μὲν ἐπὶ σκοπῦ, μάλιςα δὲ εἴποτε τὴν θεὸν αὐτὴν εὐβολήσειε, μηδενὸς ἀςραγάλυ πεσόντος ἴσῳ σχήματι προσεκύνει, τῆς ἐπιθυμίας τεύξεσθαι νομίζων. [2] Loquitur autem illic de Venere. *Qu.* Si falſus eſt Theodorus, duo tantum latera ſuis vocabulis deſignantur. *Ca.* Fortaſſis alicujus auctoritatem ille ſecutus eſt, quæ nos fugit: quod apud auctores compertum eſt, afferimus in medium. Nam ſunt qui meminerunt de numero Steſichorio in talis, quem putant ogdoadem [3] eſſe: item de Euripideo, qui continebat quadraginta. [4] *Qu.* Reſtat ut luſus leges præſcribas. *Ca.* Non arbitror pueros iiſdem uſos legibus, quibus ſe uſum fuiſſe ſcribit-

1 Credam jactum vocatum quoque venerem, & eſſe tres ſeniones, ut jam declaravimus: Tarrheus enim, Schottus, Heſychius & Suidas, *Midam* vocant εὐβολώτατον vel εὐβολώτατον jactum, *i. e.* optatiſſimum, vel feliciſſimum jactuum omnium, qui vulgo tres ſeniones in teſſeris. Pollux tamen *Midam* infelicem pronuntiat; proindeque ſuſpicor, vel mendum irrepſiſſe in codice, vel eum in hoc erraſſe, vel quod mihi probabilius ſit, præter vulgarem ludendi modum (qui non multum differebat, a noſtro nunc *Rafling*, vel *Paſſ-ten*) fuiſſe olim per teſſeras aliquem alium, minus uſitatum, in quo ſeniones erant jactus infelix, prout & nos habemus quoſdam nunc: Galli nempe, *Chance with three Dice*, & nos, *Chance with two*, quod vulgo vocamus *Seven or Eleven*; in priore, *immediately after the Main is given*, tres ſeniones ſemper perdunt, i. e. *the Caster loseth*, in poſteriore, ambo ſeniones perdunt plerumque, cum ſcil. *the Main given is Five, Seven, or Nine*, notiſſima hæc, has ludorum ſpecies intelligentibus. 2 *Faciens quietem ad ſcopum, ſed præſertim cum jeciſſet ipſam Deam, nullo talorum ſtante ſuper eadem figura, adorabat, judicans ſe ſuo deſiderio fruiturum.* 3 *Numerum octo*, quoniam Steſichori poetæ ſepulchrum eſſet octogonum, ut hac voce commoda utar, credamque fuiſſe jactum in calicem, & ſi unico jactu luderetur, planum eſt fuiſſe duos canes & duos terniones, at ſi duobus jactibus prout ſuſpicor, ex eo quod ſubſequens numerus Euripideus non poſſit confici niſi per duos ſine intermiſſione jactus, certum eſt fuiſſe tunc octo canes, quatuor unoquoque jactu. 4 Quoniam Euripides, pulſis ex Athenis triginta tyrannis, & quadraginta principibus in eorum locum ſuffectis, numerum quadraginta celebravit, credamque fuiſſe duos ſimiles jactus, quatuor ſeniones ſcil. & quatuor quaterniones, binos ex ambobus, unoquoque jactu, quod erat valde fœlix jactus, quamquam veneri multum inferior.

ſcribit Octavius. Nec probabile eſt, hoc ludendi genus quod commemorat, fuiſſe publicum. Id ſi fuiſſet, ſatis erat dixiſſe, *Inter cœnam luſimus talis*. Sed mihi ſubindicare videtur novam ludendi conditionem inter illos repertam, velut aptam ſenibus, minimeque torquentem animos ſolicita cogitatione, quemadmodum faciunt hodie complures luſus, [1] ut levius ſit intendere ſtudiis. *Qu*. Profer obſecro te, reliquos talos, ut experiamur. *Ca*. Sed deeſt nobis turricula volvendis talis; deinde tabula. *Qu*. Suffecerit hæc menſa ad quodcunque ſpecimen exhibendum. Pro turricula ſuffecerit cyathus aut pileum. *Ca*. Imo complexus cavarum manuum. Jactus ſæpius oſtendit ſupinam partem, quam pronam, & pronam ſæpius, quam ſenionem, aut canem. [2] *Qu*. Videtur. *Ca*. Si inter quatuor talos extiterit unus canis, expones nummum; ſi duo, duos; ſi tres, tres; ſi quatuor, quatuor. Item quoties jeceris ſenionem, toties recipies unum è nummis. *Qu*. Quid ſi ſenionem cum cane? *Ca*. Si vis, uterque nummum addet. neuter tollet; cui primum obtigerit Venus, is auferet acervum. *Qu*. Quid ſi talus oſtendat partem ſupinam aut pronam? *Ca*. Is jactus erit irritus, & aut tu jactum repetes, aut jaciendi jus ad me devolvetur. *Qu*. Placet devolutio. *Ca*. Nunc appone ſortem. *Qu*. Experiamur abſque periculo. *Ca*. Vis tu tantam artem diſcere gratis? *Qu*. Verum impar certamen eſt inter artificem & rudem. *Ca*. Atqui ſpes lucri, & damni metus, reddet te attentiorem. *Qu*. Quanti certabimus? *Ca*. Si vis cito diteſcere, centum ducatis. *Qu*. Utinam ſint quos deponam! Tutius eſt paullatim diteſcere. En tibi ſolidum aſſem. *Ca*. Age, addemus puſillum puſillo, quemadmodum monet Heſiodus; ſic quoque fiet ingens acervus. Convolve, ac mitte. Felix auſpicium canem habes; appone nummum, & poſthac agnoſce damnoſum latus. Da talos. *Qu*. Felicius

1 Latrunculorum inter alios. 2 Longe ſæpius, ſi non expurgentur & expolientur tali, & his ludas prout ab animanti, ſed cum ut fierent bene aleatorii, non ſolum notarentur, verum etiam bene purgarentur & expolirentur (ut nullus dubitationi locus) tantiſper ſæpius tantummodo: itemque tantiſper rarius præ quovis latere ſubſiliebat ſenionis latus, ſiquidem latus ei oppoſitum minus patet quam quodvis aliud.

licius auſpicium, treis habes canes; appone. *Ca.* Inſidiatur tibi fortuna, mitte, ſed circumvolutos, ô bone. Labor irritus; pronum habes, & ſupinum. Succedo; trade talos. *Qu.* O factum bene! rurſum treis video canes. *Ca.* Μὴ πρὸ τῆς νίκης ἐγκώμιον. [1] Illectat, inquam, te fortuna. Sed heus tu, ad hunc quidem modum edoctus ſum. At mea ſententia ſecus luſit Octavius. *Qu.* Quomodo? *Ca.* Qui canem jecerat, apponebat denarium, ut diximus; qui ſenionem, nihil quidem auferebat, ſed alter ponebat. *Qu.* Quid ſi plures ſeniones exiſſent? *Ca.* Totidem nummos alter addebat. Bene cumulatum acervum ſemel tollebat Venus. Et illud addas licebit: Cui nec ſenio obtigerit, nec canis, nihil aliud quam mittendi vicem perdet. *Qu.* Non recuſo. *Ca.* Mihi videtur & hoc elegantius, ſi tertio quiſque jactu defungatur, qui talos tenet, & mox alteri tradat vices. *Qu.* Placet: ſed quota Venus finiet ludum? *Ca.* Tertia, ſi videtur. Deinceps liberum erit de integro paciſci. Siquidem tum raro, tum paucis favet Venus. Nunc aggrediamur bonis avibus. *Qu.* Fiat; ſed præſtat occludere fores, ne noſtræ culinæ regina videat nos puerorum more ineptientes. *Ca.* Imo ſeniliter [2] potius. Adeone loquacem habes famulam? *Qu.* Tam futilem, ut ſi deſint homines quibus narret quidquid domi geritur, longo ſermone gallinis narret ac felibus. *Ca.* Heus puer, claude oſtium, & obde peſſulum, ne quis ſubitus interveniat ſpectator, quo liceat ad ſatietatem uſque ludere.

Senatulus, ſive γυναικοσυνέδριον. [3]

CORNELIA, MARGARETA, PEROTTA, JULIA, CATHARINA.

Co. QUod felix faſtumque ſit huic ordini, totique Reipublicæ fœmineæ, & frequentes

† hodie

1 *Ne ante victoriam encomium,* i, e. *Do not boaſt before the Victory.* 2 Quoniam Auguſtus qui ſic luſit, dicit ſe luſiſſe *ſeniliter.* 3 *Concilium vel conſeſſus mulierum,* Latine autem vocavit diminutiva voce *Senatulum,* præ contemptu, & quod ſic vocatus eſt ſenatus mulierum, erectus ab Heliogabalo.

hodie conveniſtis & alacres; unde ſpem optimam concipio, futurum, ut Deus propitius, cuique ea ſuggerat in animum, quæ ad communem omnium & dignitatem, & utilitatem pertinent. Scitis, opinor, omnes, quantum hinc commodis noſtris deceſſerit; quod, cum viri quotidianis conventibus ſuum agant negotium, nos colo telæque aſſidentes, cauſam noſtram deſerimus. Itaque res huc devenit, ut nec inter nos ſit ulla Reipublicæ diſciplina, & viri nos pene pro delectamentis habeant, vixque hominis [1] vocabulo dignentur. Quod ſi, qua cœpimus, pergamus; divinate vos ipſæ, quo tandem res ſit evaſura, vereor enim verba ſiniſtri ominis eloqui. Ut [2] dignitatem noſtram negligamus, certe incolumitas debet eſſe curæ. At ſapientiſſimus ille rex ſcriptum reliquit, *Ibi demum eſſe ſalutem, ubi multa conſilia.* [3] Habent epiſcopi ſuas ſynodos, habent monachorum greges ſua conciliabula, habent milites ſuas ſtationes, habent fures ſua conventicula, denique habet & formicarum genus ſuos congreſſus. Solæ omnium animantium mulieres nunquam coïmus. *Ma.* Sæpius quam decet. [4] *Co.* Nondum interloquendi tempus eſt, ſinite me perorare; dabitur ſingulis dicendi locus. Neque novum eſt quod facimus, vetus exemplum revocamus. Siquidem ante annos mille trecentos, ni fallor, Heliogabalus, Cæſar laudatiſſimus. *Pe.* [5] Quî laudatiſſimus, quem unco tractum in cloacam projectum eſſe conſtat? *Co.* Rurſus interpellor. Si quem hac ratione probamus aut improbamus, malum dicemus Chriſtum, quod in crucem ſuffixus ſit: pium Domitium, [6] quod domi ſit mortuus. Atqui nihil objicitur Heliogabalo atrocius, quam quod ſacrum ignem, qui à Veſtalibus [7] ſervabatur, in terram abjecerit: quodque domi

1 *i. e.* Vix nos ex humana ſpecie eſſe pronuntiant, vox enim *homo communis eſt ſexibus* ambobus ut vidimus. 2 *Etiamſi.* 3 Prov. XII. 4 Reſpicitur credo parumper ad ambiguitatem verbi. 5 Hunc jam vidimus propter abominanda notiſſimum, ſed laudatiſſimus vocatur ab hac Cornelia quoniam veluti ſenatum fecerit mulierum cui præerat mater, hæcque Cornelia intendere videtur renovare talem ſenatum. 6 Domitium illum Ænobarbum intelligit credo, de quo dicebatur, non mirandum ſi haberet barbam Æneam, cum haberet *os ferreum, & cor plumbeum.* 7 Siquidem ſub pœna capitali ſervare deberent hunc ignem, ex quo fatum imperii penderet.

domi in larario Moſen [1] habuerit & Chriſtum, quem illi contumeliæ cauſſa [2] Chreſtum vocabant. Is igitur Heliogabalus inſtituit, ut quemadmodum Imperator cum ſuis habebat ſenatum, in quo de rebus communibus conſultaret: ita haberet & mater illius Auguſta [3] ſenatum ſuum, in quo de fœmineæ gentis negotiis tractaretur; quem viri vel jocandi, vel diſcernendi gratia, *Senatulum* vocabant. Hoc exemplum tot jam ſæculis intermiſſum, res ipſa jam dudum monet nos inſtaurare. Nec ullam moveat, quod Paulus Apoſtolus vetet mulierem loqui in cœtu, quem ille vocat Eccleſiam: de cœtu virorum loquitur, hic cœtus eſt muliebris. [4] Alioqui ſi ſemper tacendum erat fœminis, in quem uſum natura dedit nobis & linguas, non minus expeditas quam ſunt virorum, & vocem non minus ſonoram? quamquam illi ſonant raucius, ac propius referunt aſinos, quam nos. Verum illud oportet nobis omnibus eſſe curæ, ut ea gravitate tractemus hoc negotium, ne rurſus viri Senatulum appellent; aut fortaſſe probroſius aliquod nomen excogitent, ut ſolent in nos libenter eſſe dicaces. Quanquam ſi liceat illorum comitia veris [5] æſtimare, pluſquam muliebria videri poſſint. Videmus, monarchas tot jam annis nihil aliud quam belligerari: inter theologos, ſacerdotes, epiſcopos, & populum nihil convenire: quot homines, tot ſententiæ; & in his ipſis pluſquam muliebris eſt inconſtantia. Nec civitati cum civitate, nec vicino cum vicino concordia eſt. Si nobis eſſent traditæ rerum habenæ; aliquanto, ni fallor, tolerabilius haberent res humanæ. Non eſt fortaſſe fœminei pudoris, tantis proceribus tribuere ſtultitiam; at fas eſt, opinor, recitare quod ſcripſit Solomon Proverbiorum capite decimo tertio: *Inter ſuperbos ſemper jurgia ſunt: qui autem agunt omnia cum conſilio, reguntur ſapientia.* Sed ne vos lon-

1 Incertum mihi videtur an hoc tribuendum ſit Heliogabalo, ſiquidem Lampridius tribuit Alexandro ſevero, qui regnavit poſt eum. 2 Non contumeliæ cauſa, ſed per errorem, nam vocis origo videtur eſſe χρηστός. quæ eſt *utilis*. 3 Nomen erat Semiramira, *Auguſta* autem erat titulus imperatricum, & quod dicitur hic de Heliogabalo ſcripſit Lampridius. 4 Digna Senatulo hoc diſtinctio. 5 *According to truth.*

longiore morer prooemio, uti ſingula gerantur ordine, decenter & ſine tumultu, primo loco tractandum erit, quæ debeant intereſſe concilio, quæ ſubmovendæ ſint. Nam immodica turba tumultus eſt verius, quam concilium : & paucorum conſeſſus habet quiddam tyrannicum. Huc ego cenſeo nullam recipiendam virginem; eo quod incident permultà, quæ non decet illas audire. *Ju.* At quo ſigno dignoſcas virgines? An pro virginibus habebuntur, quæcunque coronam [1] geſtant? *Co.* Non. At nuptas tantum recipiendas cenſeo. *Ju.* Et inter nuptas virgines ſunt, quæ maritos habent eunuchos. *Co.* Sed tribuatur hoc honoris conjugio, ut nuptæ [2] pro mulieribus habeantur. *Ju.* Alioqui ſi non excludimus niſi virgines, erit immenſa turba, nec multum decreſcet numero. *Co.* Excludentur & plus quam ter nuptæ. *Ju.* Quam ob rem? *Co.* Quoniam illis velut emeritis debetur miſſio. Idem cenſeo de ſeptuageſimum annum egreſſis. Statuendum ne qua nominatim de viro ſuo loquatur petulantius : in genere fas ſit; ſed ea moderatione, ne quid nimis. *Ca.* Quî minus hic libere de viris liceat dicere, cum ipſi de nobis nuſquam non loquantur? Meus Titius ſi quando ſtudet eſſe conviva feſtivior, narrat quid mecum noctu egerit, quid dixerim; neque raro multa ſolet affingere. *Co.* Si velimus fateri verum, noſtra dignitas pendet à viris : eos ſi traducimus, quid aliud quam nos ipſas dehoneſtamus? Quanquam autem habemus non paucas juſtæ querimoniæ cauſſas, tamen expenſa rerum omnium ſumma, noſtra potior eſt, quam illorum conditio. Illi dum quærunt rem, per omnes terras ac maria volitant, non ſine capitis diſcrimine: illi, ſi bellum incidat, excitantur buccina, ferrei [3] ſtant in acie, dum nos domi ſedemus tutæ. Si quid committunt adverſus leges, gravius in illos animadvertitur, noſtro ſexui parcitur. Denique magna ex parte in nobis ſitum eſt, ut commodos habeamus maritos. Reſtat ut

A a de

1 Siquidem mos eſt, apud plurimas nationes, Coronam ex floribus, vel ſerico, capiti virginis ſponſæ imponere, quæ aufertur poſt conſummatum matrimonium. 2 *i. e.* Ut quamvis eunuchis nuptæ, habeantur tamen non virgines. 3 *i. e.* Armis ferreis tecti.

de conſeſſus ordine ſtatuatur, ne nobis eveniat, quod frequenter uſu venit, regum, principum ac pontificum oratoribus, qui in conciliis totos tres menſes litigant, antequam poſſint conſidere: [1] Itaque cenſeo primum eſſe debere nobilium ordinem; & in his præcedent quæ quatuor [2] habent nobilitatis partes: proximæ, quæ tres: deinde, quæ duas: poſtremæ, quæ unam: poſtremo, quæ dimidiatam. Et in ſingulis ordinibus locus ex antiquitate deſignabitur. Nothæ in ſuo quoque ordine extremum tenebunt locum. Alter conſeſſus erit plebeiarum. In hoc primas tenebunt quæ copioſiorem ſobolem enixæ ſunt. Inter pares litem dirimet ætas. Tertius erit earum quæ nondum pepererunt. *Ca.* Quo mittis viduas? *Co.* Commode mones. Iſtis locus dabitur in medio matrum, ſi modo liberos habent, habuerintve. Steriles extremum obtinebunt locum. *Ju.* Quem locum deſignas ſacerdotum ac monachorum uxoribus? [3] *Co.* De his proximo conſeſſu deliberabimus. *Ju.* Quid de his, quæ corpore faciunt quæſtum? *Co.* Non patiemur hunc ſenatum admixtu talium inquinari. *Ju.* Quid de concubinis? *Co.* Iſtarum non ſimplex eſt genus; de quibus per otium tractabitur. Adjiciendum eſt, quomodo fieri debeat Senatuſconſultum, punctiſne, an calculis, an ſuffragiis vocalibus, an porrectis digitis, [4] an diſceſſione. [5] *Ca.* In calculis dolus eſt, quemadmodum & in punctis, ſi pedibus eatur in ſententiam, quoniam veſtes longas gerimus, nimium movebimus pulveris: optimum igitur, ut voce pronunciet unaquæque quod ſentit. *Co.* At difficile eſt numerare voces.

1 Siquidem in eis de præeminentia multum diſputatur, proindeque longum tempus teritur antequam talia ordinentur, uſuque evenit aliquando, ut prorogetur, imo diſſolvatur cœtus & concilium, antequam de his ſtatutum ſit. 2 Intelligit credo, quæ nobiles a quarta generatione, ſequentiaque ſic fiunt facillima, tandemque quæ dimidiatam partem habent, erunt illæ, quæ nobiles a ſua generatione ſimpliciter, idque, a patre ſolum. 3 Mirum ſi hanc jocandi occaſionem prætermiſſet. 4 Tres priores vias dandi ſuffragia jam vidimus, quarta hæc, hinc quod quum propoſita erat aliqua ſententia in cœtu, diceretur, qui hanc ſententiam comprobant, porrigant digitum; in altum ſcil. ſupra caput, &c. 5 Quinta hæc via ea eſt quam jam vidimus, ſuper phraſi *pedibus ire in alicujus ſententiam.* Iſthuc enim eſt *diſceſſio*, & ſi pergas, videbis plane ſic intelligi.

ces. Deinde cavendum ne fiat pro concilio convicium. [1] *Ca.* Nihil fiet abſque notariis, ne quid poſſit excidere. *Co.* Ita quidem conſultum eſt numero. Sed quibus modis excludes convicium? *Ca.* Ne qua loquatur niſi rogata, & ſuo ordine. Quæ ſecus fecerit, e ſenatu movebitur. Tum ſi qua quid effutierit eorum, quæ heic aguntur, ſilentio plectetur triduano. [2] *Co.* Hactenus de ratione tractandi. Nunc accipite quibus de rebus conſultandum ſit. Primam oportet eſſe curam dignitatis: ea potiſſimum ſita eſt in cultu. Cujus res tantus eſt neglectus, ut hodie vix agnoſcas diſcrimen inter nobilem & plebeiam, inter nuptam & virginem aut viduam; inter matronam & meretricem. Adeo ſublatus eſt pudor, ut quidvis uſurpent quælibet. Videre eſt pluſquam plebeias ac loci plane ſordidi, veſtiri holoſericis, undulatis, florulentis, virgatis, byſſinis, aureis, argenteis, pellibus Zebellinis, [3] Madauricis, [4] cum interim maritus domi conſuat calceos. Digitos habent ſmaragdis & adamantibus onuſtos, nam uniones nunc vulgo faſtidiuntur, ne quid querar de ſuccinis & coralliis, & crepidis inauratis. Satis erat tenuibus, in honorem ſexus, cingulis uti ſericis, ac fimbrias veſtium, ſerico limbo decorare: nunc geminum eſt malum & res familiaris extenuatur, & ordo, qui dignitatis eſt cuſtos, confunditur. Si pilentis & lecticis eboratis ac byſſo tectis vehuntur plebeiæ, quid relictum eſt nobilibus ac potentibus? Et ſi vix equiti nupta, caudam trahit ulnarum quindecim, quid faciet [5] Ducis aut Comitis uxor? Atque hæc res hoc eſt intolerabilior, quod mira temeritate ſubinde mutamus cultum. Pridem è porrectis à vertice cornibus, [6] pendebant linteamina. [7] Hoc ornatu fœminæ principes diſcernebantur à plebeiis. Illæ, ne quid conveni-

 ret,

1 Deſcenſus facilis eſt, inter mulieres præſertim. 2 Non male ſi triennali, at lex parum proficeret credo. 3 *Zebeline*; præcedentia vidimus omnia fere. 4 Sunt pantherarum pelles quæ olim advehebantur Romam, ex Madaura in Africa. 5 Neſcio ipſe bene; ſi velint habere longam pro titulis. 6 Reſpicitur ad antiquum capitis mulierum cultum, (unde Gallica vox *Cornette*) qui non multum differebat a mulierum noſtrarum nunc, *Night-cap.* 7 Habeat adhuc & mulieres noſtræ, hæc addita pendentia linteamina, ſed vulgo nunc *of the fineſt Muſlin, with a Lace about it.*

rer, ſumſerunt pilea, [1] foris oſtentantia pelles albas nigris maculis variegatas. Statim vulgus arripuit. Rurſus mutato cultu ſumſerunt flammea [2] nigra byſſo. Id fœminarum vulgus non ſolum auſum eſt imitari, verum etiam addiderunt fimbrias aureas, denique & gemmas. Olim nobilium erat, à fronte atque à temporibus revulſis pilis; in verticem capillos cogere. Non diu licuit, mox quælibet æmulatæ ſunt. Tandem demiſerunt crines in frontem; protinus & hoc imitatæ ſunt plebeiæ. Solæ nobiles olim habebant laterones & antcambulones; [3] & ex his unum delicatum, [4] qui ſurrecturæ manum porrigeret, qui lævam incedentis brachio dextro fulciret, nec hoc honoris concedebatur niſi bene nato. Nunc ut paſſim id faciunt matronæ, ita quoſlibet ad hoc officii recipiunt, quemadmodum ad geſtandam à tergo caudam. Item olim ſolæ nobiles ſalutabant oſculo, nec quemvis ad oſculum recipiebant, imo ne dextram quidem porrigebant quibuſlibet. Nunc qui corium olent, irruunt ad oſculum fœminæ, quæ ſcutum habet plenæ nobilitatis. Ne in conjugiis quidem habetur ulla dignitatis ratio. Patriciæ nubunt plebeiis, plebeiæ patriciis: ita naſcuntur nobis hybridæ. Nec ulla tam obſcuro loco nata eſt, quæ metuit adhibere fucos omnes nobilium: [5] cum plebeiis ſufficere deberet, aut flos recentis cerviſiæ; aut ſuccus recens ab arbore detracti corticis, aut ſi quid aliud parvo parabile: purpuriſſam, ceruſſam, ſtibium, reliquoſque colores elegantiores oportebat claris [6] fœminis relinquere. Jam in conviviis, in publico inceſſu, quam nullus ordo! Sæpe fit ut negotiatoris uxor, dedignetur utroque parente nobili cedere. Res igitur ipſa jam dudum hortatur, ut hiſce de rebus aliquid certi ſtatuamus. Atque hæc inter nos facile poterunt tranſigi

1 Pilea non evanuerunt adhuc, & nobiles mulieres quædam ea geſtant adhuc in Germania, & alibi credo, pellibus ſubinde nominatis, (quæ ſunt *Ermine*) adornata. 2 *Veils or Scarfs of Taffaty, Crape, or Gauze.* 3 *Men,* vel *Gentlemen that walked at their ſides, and went before them.* 4 Hic *the Gentleman-Uſher,* qui delicatus, ut gratior in quovis negotio ſit, periculoſus mos, quem ſic ſimpliciter indicando, tantiſper perſtringit auctor, nondum abolitus eſt. 5 Omnes vel pretioſiores tedam vel vilioribus ancillis. 6 *Nobilioribus,* ſed ut aſpernandum fucis utendi morem rideat, gaudet in æquivocatione vocis: ſiquidem, quæ his utuntur, ita claræ fiant, ut vel radient.

bigi, quoniam nonniſi ad fœmineum pertinens genus. Eſt autem & quod cum viris agamus, qui nos ſummovent ab omni dignitate, ac tantum nos pro lotricibus & cocis habent, ipſi res omnes pro ſuo gerunt arbitratu. Concedemus igitur illis magiſtratus publicos; ac bellicæ rei curam. Quis hoc ferat, quod in clypeo ſemper uxoris inſignia lævum habent latus, etiamſi tribus partibus ſuperet viri nobilitatem? Deinde par eſt, ut in elocandis liberis etiam mater habeat jus ſuffragii. Et fortaſſis hoc quoque evincemus, ut viciſſim geramus officia publica; ea duntaxat, quæ intra mœnia, & ſine armis geri poſſunt. Hæc eſt ſumma rerum, de quibus mihi videtur operæ pretium conſultare. Super his apud ſe quæque deliberet, ut de ſingulis fiant ſenatus-conſulta; & ſi cui veſtrûm aliud quippiam in mentem venerit, cras in medium conferat. Conveniemus enim diebus ſingulis, donec ſynodum abſolverimus. Adhibeantur notariæ [1] quatuor, quæ notis excipiant quidquid dicatur. Præterea quæſtoriæ duæ, quæ loquendi poteſtatem vel faciant, vel adimant. Sit hic conſeſſus divinationis [2] loco.

DILUCULUM.

NEPHALIUS, [3] PHILYPNUS. [4]

Ne. HOdie te conventum volebam, Philypne, ſed negabaris eſſe domi. *Ph.* Non omnino mentiti ſunt: tibi quidem non eram, ſed mihi tum eram maxime. *Ne.* Quid iſtuc ænigmatis eſt? *Ph.* Noſti illud vetus proverbium, Non omnibus dormio. [5] Nec te fugit ille Naſicæ jocus, cui cum, Ennium familiarem inviſere volenti, ancilla juſſu heri negaſſet eſſe domi; ſenſit Naſica, & diſceſſit. Cæterum ubi viciſſim Ennius Naſicæ domum ingreſſus, rogaret puerum num eſſet intus, Naſica de

1 Notarias & quæſtorias intelliges, ſi obſerves ut æquum, eas eſſe notarios & quæſtores fœminas. 2 *i. e.* Veluti quid divinitus inſpiratum; bene; nihil deeſt, niſi ut ei pareatur, veluti divinis juſſis. Sed ſerio quædam ſunt, ornatus mulierum noſtrarum reſpectu quæ emendationem merentur. 3 *Sobrius & vigilans.* 4 *Somnum amans.* 5 Hanc jam vidimus locutionem, itemque hiſtoriam ſubſequentem.

conclavi clamavit, *Non*, inquiens, *ſum domi*. Cumque Ennius agnita voce dixiſſet, impudens, non te loquentem agnoſco? Imo tu, inquit Naſica, impudentior, qui mihi ipſi fidem non habeas, cum ego crediderim ancillæ tuæ. *Ne.* Eras fortaſſis occupatior. *Ph.* Imo ſuaviter otioſus. *Ne.* Rurſum ænigmate torques. *Ph.* Dicam igitur explanate, nec aliud dicam ficum quam ficum. [1] *Ne.* Dic. *Ph.* Altum [2] dormiebam. *Ne.* Quid ais? Atqui jam prætererat octava, cum ſol hoc menſe ſurgat ante quartam. *Ph.* Per me quidem Soli liberum eſt vel media nocte ſurgere, modo mihi liceat ad ſatietatem uſque dormire. *Ne.* Verum iſtuc utrum caſu accidit, an conſuetudo eſt? *Ph.* Conſuetudo prorſus. *Ne.* Atqui rei non bonæ conſuetudo peſſima eſt. *Ph.* Imo nullus eſt ſomnus ſuavior, quam poſt exortum ſolem. *Ne.* Qua tandem hora ſoles lectum relinquere? *Ph.* Inter quartam & nonam. *Ne.* Satis amplum ſpatium, vix tot horis comuntur reginæ. [3] Sed unde veniſti in iſtam conſuetudinem? *Ph.* Quia ſolemus convivia, luſus & jocos in multam proferre noctem; id diſpendii matutino ſomno penſamus. *Ne.* Vix unquam vidi hominem te perditius prodigum. *Ph.* Mihi parſimonia videtur magis, quam profuſio. Interim nec candelas abſumo, nec veſtes detero. *Ne.* Præpoſtera ſane parſimonia, ſervare vitrum ut perdas gemmas. Aliter ſapuit ille philoſophus, [4] qui rogatus quid eſſet pretioſiſſimum, reſpondit, Tempus. Porro cum conſtet diluculum eſſe totius diei partem optimam, tu quod in re pretioſiſſima pretioſiſſimum eſt, gaudes perdere. *Ph.* An hoc perit, quod datur corpuſculo? *Ne.* Imo detrahitur corpuſculo, quod tum ſuaviſſime afficitur, maximeque vegetatur; cum tempeſtivo moderatoque ſomno reficitur, & matutina vigilia corroboratur. *Ph.* Sed dulce eſt dormire. *Ne.* Quid eſſe poteſt dulce nihil ſentienti? *Ph.* Hoc ipſum dulce

1 Vidiſti. 2 i. e. *I was in a deep ſleep*, phraſis eſt Horatiana, *Conſilium dedimus Syllæ, privatus ut altum dormiret.* 3 *Great Ladies*, prout *Rex*, ſignificat periæpe *a great Lord*; & alluditur ad Terentianum illud, de fœminis, *Dum moliuntur, dum comuntur, annus eſt.* 4 Credo multos ſic loquutos Philoſophos, res per ſe, vel ſtupidiſſimis poteſt venire in mentem, adeo vera eſt.

ce eſt, nihil ſentire moleſtiæ. *Ne.* Atqui iſto nomine feliciores ſunt qui dormiunt in ſepulcris. Nam dormienti nonnunquam inſomnia moleſta ſunt. *Ph.* Ajunt eo ſomno maxime ſaginari corpus. *Ne.* Iſta glirium [1] ſagina eſt, non hominum. Recte ſaginantur animalia quæ parantur epulis: homini quorſum attinet accerſere obeſitatem, niſi ut graviore ſarcina onuſtus incedat? Dic mihi, ſi famulum haberes, utrum obeſum malles, an vegetum, & ad omnia munia habilem? *Ph.* Atqui non ſum famulus. *Ne.* Mihi ſat eſt, quod miniſtrum officiis aptum malles, quam bene ſaginatum. *Ph.* Plane mallem. *Ne.* At Plato dixit animum hominis hominem eſſe, corpus nihil aliud eſſe quam domicilium aut inſtrumentum. Tu certe fateberis, opinor, animum eſſe principalem hominis portionem, corpus animi miniſtrum. *Ph.* Eſto, ſi vis. *Ne.* Cum tibi nolles miniſtrum abdomine tardum, ſed agilem malles & alacrem, cur animo paras miniſtrum ignavum & obeſum; *Ph.* Vincor veris. *Ne.* Jam aliud diſpendium accipe: ut animus longe præſtat corpori, ita fateris opes animi longe præcellere bona corporis. *Ph.* Probabile dicis. *Ne.* Sed inter animi bona, primas [2] tenet ſapientia. *Ph.* Fateor. *Ne.* Ad hanc parandam nulla diei pars utilior, quam diluculum, cum Sol novus exoriens, vigorem & alacritatem adfert rebus omnibus, diſcutitque nebulas è ventriculo exhalari conſuetas, quæ mentis domicilium ſolent obnubilare. *Ph.* Non repugno. *Ne.* Nunc mihi ſupputa quantum eruditionis tibi parare poſſis quatuor illis horis, quas ſomno intempeſtivo perdis. *Ph.* Profecto multum. *Ne.* Expertus ſum, in ſtudiis plus effici una hora matutina, quam tribus pomeridianis; idque nullo corporis detrimento. *Ph.* Audivi. *Ne.* Deinde illud reputa, ſi ſingulorum dierum jacturam in ſummam conferas, quantus ſit futurus cumulus. *Ph.* Ingens profecto. *Ne.* Qui gemmas & aurum temere profundit, prodigus habetur, & tutorem accipit: [3] hæc bona tanto pretioſiora qui perdit, nonne

1 Recorderis de proverbiali locutione *glire ſomnolentior.* Animal præterea dicitur ſomno ipſo ſaginari. 2 Subintelligitur *partes* 3.i. e. Ei datur tutor per leges.

ne multo turpius prodigus eſt? *Ph.* Sic apparet, ſi rem recta ratione perpendamus. *Ne.* Jam illud expende quod ſcripſit Plato, nihil eſſe pulcrius, nihil amabilius ſapientia: quæ ſi corporeis oculis cerni poſſet, incredibiles ſui amores excitaret. *Ph.* Atqui illa cerni non poteſt. *Ne.* Fateor, corporeis oculis. Verum cernitur oculis animi, quæ pars eſt hominis potior. Et ubi amor eſt incredibilis, ibi ſumma voluptas adſit oportet, quoties animus cum tali amica congreditur. *Ph.* Veriſimile narras. *Ne.* I nunc, & ſomnum mortis imaginem, [1] cum hac voluptate commuta, ſi videtur. *Ph.* Verum interim pereunt nocturni luſus. *Ne.* Bene pereunt quæ pejora melioribus, inhoneſta præclaris, viliſſima pretioſiſſimis permutantur. Bene perdit plumbum, qui illud vertit in aurum. Noctem natura ſomno tribuit: ſol exoriens cum omne animantium genus, tum præcipue hominem ad vitæ munia revocat *Qui dormiunt*, inquit Paulus 1 Theſſ. V. *nocte dormiunt: & qui ebrii ſunt, nocte ebrii ſunt.* [2] Proinde quid turpius, quam cum omnia animantia cum ſole expergiſcantur, quædam etiam illum nondum apparentem, ſed adventantem cantu ſalutent; cum elephantus ſolem orientem adoret; [3] hominem diu poſt ſolis exortum ſtertere? Quoties aureus ille ſplendor illuſtrat cubiculum tuum, nonne videtur exprobrare dormienti, *Stulte, quid optimam vitæ tuæ partem gaudes perdere?* Non in hoc luceo, ut abditi dormiatis, ſed ut rebus honeſtiſſimis invigiletis. Nemo lucernam accendit ut dormiat, ſed ut aliquid operis agat: & ad hanc lucernam omnium pulcherrimam, nihil aliud quam ſtertis? *Ph.* Belle declamas. *Ne.* Non belle, ſed vere. Age, non dubito quin frequenter audiveris illud Heſiodeum; *Sera in fundo parſimonia.* [4] *Ph.* Frequentiſſime. Nam in dolii medio vinum eſt optimum. *Ne.* Atqui in vita prima pars, nimirum adoleſcentia, eſt optima. *Ph.* Profecto ſic eſt. *Ne.* At diluculum hoc eſt diei, quod adoleſcentia vitæ. An non igitur ſtulte faciunt, qui ado-

1 Tritum eſt, *Somnus eſt quaſi Mortis imago.* 2 Scil. ſic uſu vulgari evenit. 3 Probabiliter Elephantus mane ſe vertit ad ſolem per naturales cauſas, hæc eſt credo illius hujus aſtri adoratio. 4 Vidimus.

adoleſcentiam nugis, matutinas horas ſomno perdunt? *Ph.* Sic apparet. *Ne.* An eſt ulla poſſeſſio, quæ cum hominis vita ſit conferenda? *Ph.* Ne univerſa quidem Perſarum [1] gaza. *Ne.* An non vehementer odiſſes hominem, qui tibi vitam poſſet ac vellet malis artibus ad annos aliquot decurtare? *Ph.* Illi mallem ipſe vitam eripere. *Ne.* Verum pejores ac nocentiores arbitror, qui ſibi volentes reddunt vitam breviorem. *Ph.* Fateor, ſi qui tales reperiantur. *Ne.* Reperiantur? imo id faciunt omnes tui ſimiles. *Ph.* Bona verba. *Ne.* Optima. Sic tuo cum animo repŭta: nonne videtur rectiſſime dixiſſe Plinius: [2]*Vitam eſſe vigiliam, & hoc pluribus horis hominem vivere, quo majorem temporis partem impenderit ſtudiis?* Somnus enim mors quædam eſt. Unde & ab inferis [3] venire fingitur, & ab Homero mortis germanus dictus eſt. Itaque quos ſomnus occupat, nec inter vivos, nec inter mortuos cenſentur; ſed tamen potius inter mortuos. *Ph.* Ita videtur omnino. *Ne.* Nunc mihi rationem ſubducito, quantam vitæ portionem ſibi reſecent, qui ſingulis diebus tres aut quatuor horas perdunt ſomno. *Ph.* Video ſummam immenſam. *Ne.* Nonne pro deo haberes Alcumiſtam, qui poſſet decem annos vitæ ſummæ adjicere, & provectiorem ætatem ad adoleſcentiæ vigorem revocare? *Ph.* Quid ni habeam? *Ne.* Sed hoc tam divinum beneficium ipſe tibi præſtare potes. *Ph.* Quî ſic? *Ne.* Quia mane diei eſt adoleſcentia: uſque ad meridiem fervet juventus; mox virilis ætas; cui ſuccedit pro ſenecta veſpera; veſperam excipit occaſus, velut diei mors. Magnum autem vectigal parſimonia eſt, [4] ſed nuſquam majus quam heic. An non igitur ingens lucrum ſibi adjunxit, qui magnam vitæ partem, eamque optimam perdere deſiit? *Ph.* Vera prædicas. *Ne.* Proinde videtur admodum impudens eorum querimonia, qui naturam accuſant, quod hominis vitam tam anguſtis ſpatiis finierit, cum ipſi ex eô, quod datum eſt, ſibi ſponte

1 Quoniam omnium populorum divitiſſimi Perſæ habebantur, ſpolia quæ ex his mundo oſtentavit Alexander eorum victor, ſunt præſertim in cauſa. 2 In præfatione ſuper historia naturali. 3 ...mo ipſius domicilium & regiam ibi fingit Naſo, Met. XI. 4 Vi... ...onius.

tantum amputent. Satis longa eſt cuique vita, ſi parce diſpenſetur. Nec mediocris profectus eſt, ſi quis ſuo quæque tempore gerat. A prandio vix ſemihomines ſumus, cum corpus cibis onuſtum aggravat mentem, nec tutum eſt, ſpiritus ab officina ſtomachi, concoctionis officium peragentes, ad ſuperiora evocare: à cœna multo minus. At matutinis horis homo totus eſt homo, dum habile eſt ad omne miniſterium corpus; dum alacer viget animus; dum omnia mentis organa tranquilla ſunt ac ſerena; dum auræ divinæ, ut ait ille,[1] particula ſpirat, ac ſapit originem ſuam, & rapitur ad honeſta. *Ph.* Eleganter tu quidem concionaris. *Ne.* Apud Homerum audit Agamemnon, opinor, Οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βυληφόρον ἄνδρα. [2] Quanto turpius eſt tantam diei partem ſomno perdere? *Ph.* Verum, ſed βυληφόρῳ. [3] Ego non ſum dux exercitus. *Ne.* Si quid aliud tibi carius eſt, quam ipſe tibi, ne quid te moveat Homeri ſententia. Faber ærarius ob vile lucellum ſurgit ante lucem: & nos amor ſapientiæ non poteſt expergefacere, ut ſaltem ſolem ad lucrum inæſtimabile evocantem audiamus? Medici non fere dant pharmacum niſi diluculo; illi norunt horas aureas, [4] ut ſubveniant corpori: nos eas non novimus, ut locupletemus ac ſanemus animum? Quod ſi hæc leve pondus habent apud te, audi quid apud Salomonem, Prov. VIII. verſ. 17. loquatur illa cœleſtis ſapientia: *Qui mane*, inquit, *vigilaverint ad me, invenient me.* Jam in myſticis [5] Pſalmis LVIII. & LXXXVII. quantæ matutini tem-

---

1 Iſidorus intelligitur credo at Horatius quoque Lib. II. Sat. II. vocavit animam *Divinæ particulam auræ*. 2 *Non oportet virum conſilii dormire totam noctem, Iliad.* II. 3 *Viri conſilii reſpectu.* 4 *Optimas*, ex Horatio hoc ſenſu Epitheton, Lib. II. Od. X. *Auream quiſquis mediocritatem diligit*, &c. 5 *i. e.* Qui de rebus ſpiritualibus fide & moribus ſcil. tractant, & debent proinde ſpiritualiter intelligi, nulla alia credo hic ſubtilitas latet ſub hac voce, auctor enim nullibi favit myſticorum cujuſvis ſpeciei delirationibus; at præterea, non hic agitur de locis vel partibus ſcripturæ ubi de Benedicto ſalvatore noſtro & Typis ejus, & ubi certe myſticitas, (ſi hac voce mihi uti licet) ſtrictiſſimo ſenſu poteſt, & debet locum habere, ita ut quæ de Typo dicantur & intelligantur ad litteram, ſed fuſiore ſenſu; myſtico, ſpirituali, ſed accuratiore, & fere ſtrictiore, de antitypo Chriſto noſtro intelliguntur: uno verbo, nullam aliam, ſtrictiſſimo ſenſu, jactatam nunc etiam a quibuſdam, myſticitatem recipimus, neque recipiebat, credo, Eraſmus noſter.

temporis commendatio? Mane Propheta extollit Domini miſericordiam, mane exauditur vox ejus, mane illius deprecatio prævenit Dominum. Et apud Lucam Evangeliſtam, cap. VI. populus ſanitatem ac doctrinam expetens à Domino, mane ad illum confluit. Quid ſuſpiras, Philypne? *Ph.* Vix lacrymas teneo, cum ſubit, quantam vitæ jacturam fecerim. *Ne.* Supervacaneum eſt ob ea diſcruciari, quæ non revocari, ſed tamen poſterioribus curis ſarciri poſſunt. Huc igitur incumbe potius, quam ut præteritorum inani deploratione, futuri quoque temporis jacturam facias. *Ph.* Bene mones; ſed me jam ſui juris fecit diutina conſuetudo. *Ne.* Phy! Clavus clavo pellitur; conſuetudo conſuetudine vincitur. *Ph.* At durum eſt ea relinquere, quibus diu aſſueveris. *Ne.* Initio quidem; ſed eam moleſtiam diverſa conſuetudo primum lenit, mox vertit in ſummam voluptatem, ut te brevis moleſtiæ non oporteat pœnitere. *Ph.* Vereor, ut [1] ſuccedat. *Ne.* Si ſeptuagenarius eſſes, non retraherem te à ſolitis; nunc vix decimum ſeptimum, opinor, annum egreſſus es. Quid autem eſt, quod iſta ætas non poſſit vincere, ſi modo adſit promtus animus? *Ph.* Equidem aggrediar, conaborque, ut ex Phylipno fiam Philologus. [2] *Ne.* Id ſi feceris, mi Philipne, ſat ſcio, poſt paucos dies & tibi ſerio gratulaberis, & mihi gratias ages, qui monuerim.

ΝΗΦΑΛΙΟΝ ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ. [3]

ALBERTUS, BARTHOLINUS, CAROLUS, DIONYSIUS, ÆMILIUS, FRANCISCUS, GYRARDUS, HIERONYMUS, JACOBUS, LAURENTIUS.

Al. VIdiſtine unquam hoc horto quidquam amœnius. *Ba.* Vix opinor in inſulis fortunatis [4] eſt quidquam jucundius. *Ca.* Plane mihi videor videre paradiſum, cui cuſtodem cultoremque

1 *Ne.* 2 *i. e.* Amans doctrinam vel ſapientiam. 3 *i. e.* Sobrium, vel potius, abſtemium convivium. 4 Vidimus quæ ſunt.

que Deus præfecerat Adam. *Di.* Heic vel Neſtor, vel Priamus [1] poſſet repubeſcere. *Fr.* Imo vel mortuus reviviſcere. *Gy.* Adderem lubens, ſi quid poſſem, tuæ hyperbolæ. *Hi.* Profecto miris modis arrident omnia. *Ja.* Oportet hunc hortum aliqua compotatiuncula dedicare. *La.* Recte monet noſter Jacobus. *Al.* Talibus myſteriis jam olim initiatus eſt hic locus. Verum ſcito heic nihil eſſe unde vobis merendam exhibeam: niſi placet ἄοιν☉ [2] compotatio, lactucas apponam abſque ſale, aceto & oleo: vini guttula non eſt, niſi quod gignit hic puteus. Ne panis quidem adeſt, aut poculum; & ea eſt anni pars, quæ magis paſcit oculos, [3] quam ventrem. *Ba.* Sed habes tabulas luſorias, habes ſphæras; luſu dicabimus hortum, ſi minus licet convivio. *Al.* Quoniam tam belli homunculi convenimus, habeo quiddam quod vel luſum, vel convivium poſſis dicere, mea ſententia multo dignius ad hunc hortum initiandum. *Ca.* Quodnam? *Al.* Suum quiſque ſymbolum [4] conferat; non deerit lautum, nec minus ſuave convivium. *Æm.* Quid adferemus, qui vacui huc venerimus? *Al.* Vacui, qui tantum opum circumferatis in pectore? *Fr.* Expectamus quid velis. *Al.* Proferat in medium, quod quiſque per hanc hebdomadam legit elegantiſſimum. *Gy.* Recte mones; nihil vel hujuſmodi conviviis, vel te convivatore, vel hoc loco dignius. Te hujus conſilii ducem ſequemur omnes. *Al.* Nihil recuſo, ſi vobis ita videtur. Hodie vehementer delectavit animum meum in homine non Chriſtiano tam Chriſtiana ſententia. Phocion [5] enim, quo vix alius apud Athenienſes fuit vir ſanctior, publicæque utilitatis ſtudioſior, [6] cum per invidiam damnatus, eſſet

1 Quoniam ambo maximie ſenes obierunt Neſtor præſertim, ut plus ſemel vidimus. 2 *Sin[e] vino.* 3 Proinde ſupponitur, ver eſſe. 4 *As if it was his ſhare for the Reckoning*, quo ut videbis, non edulium, non argentum intelligitur, ſed ingenioſum, vel utile quid ex lectionibus, reperies tamen vocem in tuo Littleton, quem conſulas, ſed habita ratione loci, non omnino incongrua hæc paucula verba judicavimus. 5 Qui perſæpe exercitibus & ipſi Reipublicæ Athenienſi præfuerat. 6 Non admodum certum iſtuc, ſi audiamus Cornelium Nepotem & alios, nam non omnino ſine cauſa ſuſpectus eſt, ſtatuiſſe tradere urbem Antipatro, utcunque ſit, certum eſt morientem dixiſſe optimum illud quod ſequitur.

eſſet bibiturus cicutam, [1] rogatus ab amicis, quid vellet etiamnum mandari filiis ſuis, *Ne hujus*, inquit, *injuriæ velint unquam meminiſſe. Ba.* Tam inſignis patientiæ exemplum vix hodie reperias inter Dominicanos & Franciſcanos. Itaque ſimile referam, quando par non poſſum. Ariſtides Phocioni ſimillimus [2] erat, moribus incorruptiſſimis, adeo ut vulgus illi *Juſti* tribueret cognomen. Ob hujus cognominis invidiam, [3] vir optime de Republica meritus, .oſtraciſmo [4] populi, juſſus eſt vertere ſolum. [5] Poſteaquam intellexerat populum non alia re offenſum, quam *Juſti* cognomento, cum alioqui rem ſemper expertus eſſet ſibi ſalutarem, paruit æquo animo. In exilio rogatus ab amicis, quod precaretur ingratiſſimæ civitati, *Nihil aliud*, inquit, *niſi tantam rerum proſperitatem, ut illis nunquam in mentem veniat Ariſtides. Ca.* Mirum ſi Chriſtianos non pudet ſui, [6] ad quamvis levem injuriam excandeſcentes, ac vindictam per fas nefaſque molientes. Tota Socratis vita nihil aliud mihi videtur, quam temperantiæ, ac tolerantiæ exemplum. Sed ne plane ſim aſymbolos, [7] unum referam, quod mihi præ cæteris arriſit. Eunti publica via, improbus quiſpiam colaphum impegit. Cum id tacitus ferret Socrates, amici quidam hortati ſunt ad ultionem. At ille, *Quid percuſſori faciam?* inquit. *Voca*, inquiunt, *in jus. Ridiculum*, inquit: *ſi me aſinus calcibus percuſſiſſet, num vobis auctoribus aſinum in jus traham?* ſignificans improbum ſcurram nihilo potiorem aſino; & infimi animi eſſe, non poſſe ferre contumeliam ab homine vecordi,

---

1 Cicuta enim uſuale erat capitale ſupplicium apud Athenienſes, ut vidimus de Socrate. 2 Sine dubio hic juſtiſſimus, & candidiſſimus vir, apud eoſdem Athenienſes. 3 Fertur enim hiſtoria de quodam Rogato, quare ſuffragium dediſſet in Ariſtidem; eum ſcil. reſpondiſſe, ſe ignorare quidem Ariſtidem, ſed id ſibi non placuiſſe, quod præ cæteris juſtus haberetur, & appareret. 4 Judicio populi per teſtas, ſeu calculos, quod locum habebat in eos quorum potentia in Republica timebatur, & exilio decennii ad minus erant plectendi. 5 Vidiſti phraſim alibi. 6 Semel obſerves hanc uſitatam phraſis ſpeciem, quæ cum grammaticæ regulis bene non convenire videatur, attamen ad eas bene poſſit reduci; hic ſic, verbi gratia; mirum ſi hoc non afficit Chriſtianos pudore ſui, *pudet* enim, idem eſt *ac afficit pudore.* 7 *Without paying my ſhare*, ſic vox ſignificat, & eſt græcæ originis & terminationis.

vecordi, quam ferret ab animali bruto. *Di.* Pauciora ſunt in Romanis Annalibus exempla moderationis, nec ea perinde inſignia, neque enim opinor magnam habere laudem tolerantiæ, ſi quis parcat devictis, & debellet ſuperbos. [1] Non arbitror tamen indignum memoratu quod Cato ſenior, cum Lentulus quidam in os illi ſputum & oris purulentiam injeciſſet, nihil aliud reſponderit, quam, *Poſthac habeo quod illis reſpondeam, qui negant tibi eſſe os. Os* autem Latinis *habere* negantur, quos nihil pudet. Itaque jocus eſt ex ambiguo. *Æm.* Aliis arrident alia: mihi inter Diogenis dicta, præclara quidem omnia, [2] nihil magis adblanditur, quam quod roganti cuidam quo pacto maxime poſſet ulciſci inimicum, *Si te ipſum,* inquit, *quam maxime probum & honeſtum virum præſtiteris. Fr.* Demiror quis Deus illis tales cogitationes miſerit in mentem. Videtur autem & Ariſtotelis dictum valde conſentaneum Paulino dogmati; qui rogatus à quodam, quid fructus ſua illi philoſophia attuliſſet, *Ut mea,* inquit, *ſponte ea faciam, quæ plerique legum metu coacti faciunt.* Docet enim Paulus, eos quos afflavit Chriſtiana caritas, non eſſe legi obnoxios, eo quod plus præſtant ſuapte, ſponte, quam lex metu pœnæ poſſit extorquere. [3] *Fr.* Chriſtus Judæis obmurmurantibus, quod cum publicanis & peccatoribus haberet etiam menſæ familiaritatem, reſpondit, *Non eſſe opus medico iis qui recte valerent, ſed qui minus proſpera eſſent valetudine.* [4] Non abhorret hinc quod apud Plutarchum dixit Phocion, qui cum reprehenderetur, quod homini illaudato improboque patrocinatus eſſet in judicio, non minus feſtiviter quam clementer, *Quid ni,* inquit, *quando nemo probus indiget tali patrocinio? Gy.* Et iſtud Chriſtianæ bonitatis exemplum eſt, ad exemplum æterni patris, & probis & improbis, quantum licet, benefacere; qui ſolem ſuum oriri jubet, non ſolum piis, ſed etiam impiis. Verum admi-

1 Quoniam Romani in his duobus politicis pronuntiatis gloriabantur, ut ex Virgilio patet Æneid. VI. *Tu regere imperio populos Romane memento, hæ tibi erunt artes: pacisque imponere morem, parcere ſubjectis, & debellare ſuperbos.* 2 Non ita credam, ſed de re propoſita nihil melius quam quod ſubſequitur poteſt dici forſan a quovis. 3 Difficile ſatis eſſet illuc invenire apud Paulum totidem verbis, at non multum diſſimile dixit, in plurimis locis. 4 Matt. IX. & alibi.

admirabilius forſitan erit in rege moderationis exemplum. Cum Demochares Demoſthenis nepos, Athenienſium nomine, legatione fungeretur apud Philippum Macedonum regem, & impetratis quæ volebat, à rege dimitteretur, humaniter interrogante, ſi quid præterea vellet; *Ut teipſum ſuſpendas*, inquit Demochares. Vox impotens odium arguebat; & rex erat, & benè meritus in quem jaciebatur convicium; nec tamen incanduit; tantum ad collegas [1] converſus, *Vos*, inquit, *hæc renuntiate populo Athenienſi, quo re cognita judicet, utrum noſtrûm exiſtimet præſtantiorem, me qui hæc patienter audierim, an iſtum qui hæc dixit.* Ubi nunc ſunt orbis monarchæ, qui ſe diis pares putant, & ob verbum inter pocula dictum, atrocia bella concitant? *Hi.* Magnos impetus habet gloriæ ſitis, multoſque tranſverſos agit hic affectus. Ex eorum numero quidam Socratem interrogabat, qua via poſſet ſibi compendio honeſtiſſimam comparare famam: *Si talem*, inquit, *præſtiteris te ipſum, qualis haberi vis. Ja.* Profectò non video quid dici poſſit vel brevius, vel abſolutius. Fama non eſt affectanda; ſed ea virtutem ultro comitatur, quemadmodum improbitatem infamia. Vos admiramini viros; mihi puella Lacæna [2] placuit, quæ cum in auctione venderetur, licitator quidam adiit illam, Quid? inquiens; num proba futura es, ſi te mercatus fuero? *Etiam*, inquit, *ſi tu non fueris mercatus*: indicans, ſeſe non in cujuſquam gratiam probitatem ſervare, ſed ſuopte ingenio virtutem ipſius gratia ſectari, quod virtus ipſa ſui pretium eſt. [3] *La.* Maſculam ſane vocem edidit puella. Cæterùm inſigne mihi videtur exemplum adverſus fortunam quamlibet blandientem conſtantiæ, quod cum Philippo Macedonum regi tres eximiæ felicitates eodem die nuntiarentur; quod in Olympiis [4] viciſſet; quod dux exercitus Parmenion, proelio

1 Legationis ſcil. cum Demochare. 2 *i. e.* Ex Lacædemone. 3 Hoc, ex Claudiano Poeta, quem non inferiorem Virgilio quidam judicant. *Ipſa quidem virtus pretium ſibi, ſolaque late fortunæ ſecura nitet, nec faſcibus ullis erigitur, plauſuve petit clareſcere vulgi, nil opis externæ cupiens, nil indiga laudis, divitiis animoſa ſuis, immotaque cunctis caſibus, ex alta mortalia deſpicit arce.* 4 Ludis quinquennalibus, qui in Olympia Elidis urbe celebrabantur, in honorem Jovis, auctore Hercule.

prœlio ſuperaſſet Dardanos; [1] quod uxor Olympias ipſi filium eſſet enixa: ſublatis in cœlum manibus precatus eſt, ut Deus tantam proſperitatem pateretur levi quopiam infortunio expiari. *Al.* Hodie nulla eſt tanta proſperitas, cujus invidiam metuat quiſquam; ſed perinde jactant, ſi quid ſucceſſerit, quaſi vel mortua vel ſurda eſſet Nemeſis. [2] Hæc merenda ſi vobis placet, hic hortulus eam vobis quoties volueritis exhibebit, quem hoc colloquio non minus jucundo quam frugifero dicaſtis. *Ba.* Profecto nec Apitius potuiſſet diſcum ſuaviorem apponere. Quare nos exſpectabis frequenter, modo boni conſulas, quod nunc attulimus, non quæ digna erant tuis auribus, ſed quæ non præmeditatis venerunt in mentem. Meditati lautiora proferemus. *Al.* Hoc eritis gratiores.

Ars Notoria. [3]

DESIDERIUS, [4] ERASMIUS. [5]

De. QUomodo ſuccedunt tua ſtudia, Eraſmi? *Er.* Muſis, ut apparet, parum faventibus: ſed felicius ſuccederent, ſi quiddam abs te queam impetrare. *De.* Nihil non impetrabis, modo ſit in rem tuam, [6] dic tantum quid rei ſit. *Er.* Non dubito, quin nihil ſit artium reconditarum quod te fugiat. *De.* Utinam vera prædices! *Er.* Audio artem eſſe quandam notoriam, [7] quæ hoc præſtet, ut homo minimo negotio perdiſcat omnes diſciplinas liberales. *De.* Quid audio? Vidiſti codicem? *Er.* Vidi, ſed vidi tantum, quod non eſſet doctoris copia. [8] *De.* Quid con-

---

1 Populos Aſiæ prope Helleſpontum. 2 Vidimus. 3 *i. e.* Ars noſcendi, vel potius diſcendi, qua cito & faciliter fiamus docti, non facile vocem hoc ſenſu alibi reperias. 4 Hoc nomen auctoris, quod omnibus notum, at præterea ſub eo auctor ipſe eſt intelligendus. 5 Sub hoc nomine intelligas Joannem Frobenium filium Hyeronimi, cui præ amore fero paterno, dederat ipſe auctor Eraſmii nomen, quemque vult nunc edocere, de vera methodo eruditionem conſequendi, relicta illa arte fucata, quam quidam in eruditione empyrici jactabant, quamque barbare artem notoriam vocabant. 6 *For your advantage.* 7 De ea jactarunt Simonides, Metrodorus, & metallorum transformator, Raymondus Lullius, qui credo in ambabus artibus æque bene ſucceſſit. 8 *i. e.* Non potui ullum habere qui mihi explicaret, & fungeretur erga me, veluti doctoris officio, proindeque librum vidi, non intellexi.

continebat liber? *Er.* Varias animantium formas, draconum, leonum, leopardorum, varioſque circulos, & in his deſcriptas voces, partim Græcas, partim Latinas, partim Hebraicas, aliaſque Barbaricarum linguarum. *De.* Intra quot dies pollicebatur titulus diſciplinarum cognitionem? *Er.* Intra quatuordecim. *De.* Magnifica ſane pollicitatio: ſed noſtine quenquam per iſtam artem notoriam evaſiſſe doctum? *Er.* Nequaquam. *De.* Neque quiſquam alius vidit unquam, aut viſurus eſt, niſi poſteaquam viderimus aliquem per alcumiſticam evaſiſſe divitem. *Er.* Equidem optarim artem eſſe veram. *De.* Fortaſſe quod pigeat litteras tantis ſudoribus emere. *Er.* Scilicet. *De.* Atqui ſic viſum eſt ſuperis. Opes iſtas vulgares, aurum, gemmas, argentum, palatia, regnum, nonnunquam largiuntur ignavis & immerentibus: ſed quæ veræ ſunt opes, ac proprie noſtræ ſunt, voluerunt parari laboribus. Nec oportet nobis videri moleſtum laborem, quo res tanta paratur, cum cernamus plurimos homines, per horrenda diſcrimina, per non æſtimandos ſudores, eluctari ad res & temporarias, & plane viles, ſi ad eruditionem conferantur: nec tamen ſemper aſſequuntur quod ambiunt. Et habent ſtudiorum labores multum admixtum mellis, ſi paullulum in ea proceſſeris. Jam in te bona ex parte ſitum eſt, ut magnam tædiorum partem amputes. *Er.* Quonam pacto? *De.* Primum, ut animum inducas, amare ſtudia. Deinde, ut ea mireris. *Er.* Quibus rationibus hoc fiet? *De.* Contemplare quam multos ditarint, quam multos ad ſummam dignitatem auctoritatemque provexerint litteræ: ſimulque tecum conſidera quantum interſit inter hominem & pecudem. *Er.* Probe mones. *De.* Deinde cicures ingenium tuum oportet, ut poſſit ſecum conſiſtere, atque his delectari, quæ utilitatem adferunt potius quam voluptatem. Nam quæ per ſe ſunt honeſta, etiamſi initio nonnihil habent moleſtiæ, tamen aſſuetudine dulceſcunt: ita fiet, ut & minus fatiges præceptorem, & ipſe facilius percipias, juxta dictum Iſocraticum, [1] aureis litteris in frontiſpicio codicis tui pin-

1 *of Iſocrates,* qui fuit nobiliſſimus apud Græcos orator.

pingendum, Ἐὰν ᾖς φιλομαθὴς, ἔσῃ πολυμαθής. [1] *Er.* Satis adeſt celeritatis in percipiendo, ſed mox effluit quod perceptum eſt. *De.* Itaque pertuſum [2] mihi narras dolium. *Er.* Haud multum aberras à ſcopo. Sed quid remedii? *De.* Obturanda eſt rima, ne perfluat. *Er.* Quibus rebus? *De.* Non muſco, neque gypſo, ſed diligentia. Qui voces ediſcit non intellecta ſententia, mox obliviſcitur: nam verba, ut inquit Homerus, πτερόεντα [3] ſunt, facileque avolant, niſi ſententiarum pondere librentur. Prima igitur cura ſit, ut rem penitus intelligas, dein ſubinde tecum verſes ac repetas: & in hoc cicurandus eſt, ut dictum eſt, animus, ut quoties opus eſt, cogitationi poſſit inſiſtere. Nam ſi cui mens eſt, adeo ſilveſtris, ut in hoc cicurari non poſſit, haudquaquam eſt idonea litteris. *Er.* Iſtuc quam ſit difficile, plus ſatis intelligo. *De.* Quiſquis enim habet animum adeo volubilem, ut nulli cogitationi poſſit immorari, nec diu poteſt audire loquentem, nec infigere memoriæ quod didicit. Plumbo poteſt aliquid imprimi, quod maneat in loco: aquæ, aut argento vivo quoniam aſſidue fluitat, nihil poteſt imprimi. Quod ſi poſſis in hoc ingenium tuum manſuefacere, cum aſſidue verſeris inter eruditos, quorum confabulationes quotidie tam multa proferunt digna cognitu, minimo labore diſces quam plurima. *Er.* Profecto ſic eſt. *De.* Nam præter ſermones conviviorum, præter quotidiana colloquia, ſtatim à prandio audis octo lepidiſſima dicta, ex probatiſſimis auctoribus ſelecta; totidem à cœna. Jam mihi ſuppputa quantam hæc ſummam conficiant in ſingulos menſes & annos. *Er.* Magnificam, ſi poſſim meminiſſe. *De.* Ad hæc cum nihil audias niſi bene Latine loquentes, quid obſtat, quo minus intra paucos menſes ediſcas Latine, cum illiterati pueri Gallicam aut Hiſpanicam linguam diſcant exiguo temporis ſpatio? *Er.* Sequar tuum conſilium, experiarque num poſſit hoc ingenium Muſarum jugo manſueſcere. *De.* Ego aliam artem notoriam non novi, quam curam, amorem, & aſſiduitatem.

Concio,

---

1 *Si fueris diſcendi cupidus, multa diſces.* 2 Alludit ad Danaidas quas vidimus. 3 *Alata.*

Concio, ſive Merdardus. [1]

Hilarius, Livinus.

Hi. Deum immortalem, cujuſmodi portenta gignit alitque terra! Uſque adeo nihil pudere viros Seraphicos? [2] Exiſtimant, opinor, ſeſe apud fungos, non apud homines loqui. *Le.* Quid ſecum murmurat Hilarius? Componit, opinor, verſiculos. *Hi.* Quam libens illi blateroni os impurum obturaſſem oleto! *Le.* Compellabo hominem. Quid agis, Hilari, parum hilaris? *Hi.* Optime temet offers, Levine, in quem hanc pectoris ægritudinem evomam. [3] *Le.* In pelvim evomas malim, quam in me. Sed quid eſt mali? & unde nobis prodis? *Hi.* E concione ſacra. *Le.* Quid homini poetæ cum ſacris concionibus? *Hi.* A ſacris non abhorreo: ſed in hanc incidi ita ſacram, ut Virgilius *auri famem* appellavit *ſacram*. [4] At tales rabulæ ſunt in cauſſa, ut rarius audiam eccleſiaſtas. *Le.* Ubi habita eſt concio? *Hi.* In ſummo templo. *Le.* A prandio? id temporis fere dormitant homines. *Hi.* Utinam illi loculeio dormiſſent omnes, vix digno, qui concionetur apud anſeres. *Le.* Obſtreperum eſt animal anſer: Ferunt tamen, patriarcham Franciſcum aliquando concionatum apud ſorores aviculas, à quibus magno ſilentio ſit auditus. Sed age, etiamne ſabbato fit concio? *Hi.* Fit in honorem divæ Virginis matris. Nam die Dominico Chriſtus prædicatur. Decet autem ut priores teneat mater. [5] *Le.* Quod erat thema? *Hi.* Enarrabat canticum Virginis. *Le.* Argumentum vulga-

1 Medardus nomine quidam Franciſcanus Monachus, in concione quadam coram imperatore Carolo, Ferdinando, &c. auctorem traduxerat, in deriſionem ergo & contemptum hominis, vocat eum Merdardum, quaſi a Merda, *Turd*, Anglice, titulo reſponderet utcunque, *the dirty Preacher*, ſed Gallice longe melius, *le predicateur de Merde.* Quo ſermone familiari, maxime contemptibilis & indignus concionator indicatur, qualem velit Eraſmus noſter nos intelligere hunc Franciſcanum Medardum. 2 *Monachos Franciſcanos*, quoniam ut vidimus eorum ordinis fundator Franciſcus, doctor ſeraphicus audit. 3 Ex Terentio, Adelp. Act. III. Sc. V. *In eam, hoc omne quod mihi ægro eſt, evomam.* 4 Æneid. Lib. III. *Quid non mortalia pectora cogis auri ſacra fames*, i. e. fames deteſtanda, execranda. 5 At Hilari, non minus te decet talia ridere.

vulgatiſſimum. *Hi.* Nimirum aptiſſimum eccleſiaſtæ. Nam ſuſpicor illum hoc unum thema didiciſſe: quemadmodum ajunt inveniri ſacerdotes, qui nullam liturgiam callent, niſi pro defunctis unicam. [1] *Le.* Dicatur igitur ille, concionator de *Magnificat,* [2] aut, ſi mavis, *Magnificatitius.* Sed cujuſmodi tandem avis erat, aut quibus ornata plumis? *Hi.* Vulturi non diſſimilis. *Le.* Qua tandem ex corte? *Hi.* Franciſcana. *Le.* Quid audio? ex tam ſancto ſodalitio? fortaſſis ex illorum degenere genere, qui dicuntur *Gaudentes,* colore fuſco, calceis integris, cingulo candente: nec horrent, (contremiſco referens,) nudis digitis contrectare pecuniam. [3] *Hi.* Imo è grege ſelectiſſimo iſtorum, qui gaudent *Obſervantes* nominari, colore cinericeo, cingulis canabeis, calceis feneſtratis, quique citius occiderent hominem, quam nuda cute pecuniam attingerent. [4] *Le.* Nil mirum eſt, in roſariis naſci cynorrhodum. [5] Sed quis talem hiſtrionem induxit in hoc proſcenium? *Hi.* Iſtuc magis etiam diceres, ſi vidiſſes perſonam tragicam. Corpore erat vaſto, buccis rubentibus, ventre prominente, lateribus gladiatoriis: dixiſſes athletam eſſe: & quantum ego divinare queo, biberat in prandio plus quam unum vini ſextarium. [6] *Le.* Unde tanta vini copia non tractanti pecuniam? *Hi.* Ex aula regis [7] Ferdinandi, ſingulo quoque die dabantur illi ſextarii quatuor. *Le.* O male collocatam benignitatem! Fortaſſis erat doctus. *Hi.* Præter effrontem improbitatem, & linguam effrænam nihil habebat. *Le.* Quæ res igitur ſic impoſuit Ferdinando, ut bovem adduceret ad ceroma? [8] *Hi.* Ut numero [9] dicam, pietas & regia bonitas. Commendatus erat, ille demittebat caput in dex-

1 Quoniam ex hac præcipue lucrum. 2 Quia ſic incipit canticum virginis quod erat ejus thema. 3 Bene riſum, dummodo pergas. 4 Illhæc eſt quidem ſelecta opinio, digna grege ſelectiſſimo. 5 *Roſam ſylveſtrem, caninam, dignam canibus:* at ubi quæſo citius naſcetur! 6 Veluti ſi diceres apud nos, *more than a Bottle.* 7 Quoniam erat Rex Romanorum electus, ut fratri Carolo ſuccederet in Imperium Germanicum, prout vidimus alibi. 8 *Bos ad ceroma* proverbialis eſt locutio, cum quis vocatur ad rem cui non eſt aptus: ceroma enim erat unguentum ex oleo, quo ungebantur athletæ, ad pugnam, boves autem non ſunt idonei ad pugnam. 9 *Uno verbo, paucis,* ut jam vidimus.

dextrum humerum. [1] *Le.* Sic Chriſtus pendet in cruce. Sed erat concio frequens? *Hi.* Quî potuit eſſe infrequens Auguſtæ, [2] templo celeberrimo, & in tot monarcharum conventu, quos Carolus Cæſar ex univerſa Germania, ex Italia, ex Hiſpaniis, ex Anglia eo contraxerat? Quin & eruditi complures aderant in ipſa concione, præſertim ex aula regum. *Le.* Demiror ſi porcus ille quidquam adferre potuit dignum tali auditorio. *Hi.* At multa ſe digna protulit. *Le.* Quæ tandem, obſecro? Sed prius te quæſo ut mihi nomen hominis edas. *Hi.* Non expedit. *Le.* Quam ob rem Hilari? *Hi.* Non libet talibus, gratum facere. [3] *Le.* Au! gratificatur qui traducit? *Hi.* Illis pro ſummo beneficio eſt, quocunque modo innoteſcere. *Le.* Saltem mihi nomen edito, tacituro. *Hi.* Merdardum vocant. *Le.* Merdardum! illum probe novi. Nimirum is ipſe eſt, qui nuper in convivio Eraſmum noſtrum appellavit diabolum. *Hi.* Rem tenes. Sed quòd in convivio dixit, tametſi non omnino dixit impune, qui civiliores erant imputabant temulentiæ, & vino cenſebant inſcribendum. *Le.* Sed quid excuſationis attulit objurgatus? *Hi.* Negavit ſe dixiſſe ex animo. *Le.* Quî potuit ex animo, cui nihil erat mentis aut animi? *Hi.* Sed mihi ac doctis omnibus viſum eſt intolerabile, quod publicitus, quod eo in loco, quod apud tales auditores, denique quod in tam celebri monarcharum conventu, Merdardus ſuas merdoſas purulentias effuderit. *Le.* Aveo ſcire quid dixerit. *Hi.* Multa ſtolidiſſime debacchatus eſt in Eraſmum noſtrum, quorum hæc erat ſumma. His, inquit, temporibus exſtitit quidam novus doctor Eraſmus; lapſa eſt lingua, *aſinus* volebam dicere: ſimulque populo interpretatus eſt, quid Germanice ſonaret *aſinus*. *Le.* Rem mire facetam narras. *Hi.* Itane facetam? imo fatuam potius. *Le.* An non tibi facetum videtur, talem aſinum quenquam omnino vocare aſinum,

1 Quoniam is eſt hypocritarum uſus. 2 *At Augsburg*, quæ urbs eſt Germaniæ percelebris & fere præcipua, ibi tunc imperatoris aula, ibi tunc imperialis conventus agebatur, ibi freqnentes agebantur, olim, & aguntur adhuc. 3 Alluditur ad Heroſtratum, qui Epheſi combuſſerat Dianæ templum, ut celebris evaderet, & quem propterea Epheſii nominari prohibuerant.

num, nedum Eraſmum? Unum illud ſcio, ſi Eraſmus ipſe præſens fuiſſet, non potuiſſet à riſu temperare. *Hi.* Profecto non minus refert aſinum animi ſtupore, quam colore veſtis. *Le.* Neque arbitror in tota Arcadia [1] eſſe ullum aſinum uſque adeo aſinum, quin hic dignior ſit, qui fœno paſcatur, quam ille. *Hi.* Prorſus inverſus eſt Apuleius; ille ſub aſinina ſpecie tegebat hominem; hic ſub hominis ſpecie tegit aſinum. *Le.* At tales aſinos hodie mulſo & placentis ſaginamus; ut mirum non ſit, ſi mordeant quemlibet, & calcibus feriant. [2] *Hi.* Is, inquit, doctor aſinus audet corrigere *Magnificat*, cum id canticum ſit à Spiritu ſancto proditum, per os ſacratiſſimæ Virginis. *Le.* Agnoſco παροιμίαν ἀδελφικὴν. [3] *Hi.* Atqui id verbis exaggerabat, quaſi ſumma eſſet admiſſa blaſphemia. *Le.* Mihi nunc cor metu palpitat. Quid erat criminis? *Hi.* Ajebat Eraſmum pro eo quod eccleſia canit, *Quia reſpexit Dominus humilitatem ancillæ ſuæ*, vertiſſe *Quia reſpexit vilitatem* [4] *ancillæ ſuæ*: eaque vox odioſius ſonat Germanice quam Latine. *Le.* Quis autem non fateatur eſſe blaſphemiam execrabilem, ſi quis ſacratiſſimam Chriſti matrem, etiam angelica dignitate celſiorem, appellet vilem ancillam? *Hi.* Age; quid ſi quis appellet Apoſtolos, ſervos inutiles? *Le.* Pararem blaſphemo faſciculos. [5] *Hi.* Quid ſi quis eximium illum Paulum appellet indignum apoſtoli nomine? *Le.* Clamarem, ad ignem. *Hi.* Atqui ſic Apoſtolos ſuos loqui docuit ille doctor unus

ine-

---

1 Quæ regio Peloponeſi olim propter aſinos celeberrima, hinc Gallica vulgaris locutio, *un roſſignol d'Arcadie, a Nightingale of Arcadia*, i. e. *aſinus.* 2 Quo enim aſinus melius nutritur hoc ferocior. 3 *Dictum minime delphicum*, proindeque incertum & falſum, quoniam oracula olim Delphis ab Apolline data certiſſima habebantur. Vox ἀδελφικὴν enim interpretanda, per a privativum, reſpectu ad Delphos, non vertenda *fraternum*, prout vox ſignificare poteſt, quamquam auctor ea uſus ſit, ut melius ludat, ſuper his Franciſcanis fratribus. 4 An anteponenda ſit in hoc loco, vox *humilitas vilitati*, vel *vilitas humilitati* neſciam, at ne graveris Eraſme, his duabus vocibus anteponam *humilem ſortem*, quod perfectiſſime reſpondet noſtræ Anglicanæ verſioni, *the low eſtate*, hic enim non agitur ut obſervas bene, de hac animi eximia virtute, quam vocamus *humility*, ſed de ſorte abjecta, in qua verſabatur electa virgo Maria. 5 Ad comburendos ſcil. eos qui ſic loquerentur: rides, video bene, Eraſme, de prurito, vel potius diabolica praxi Pontificiorum, comburendi hæreticos, at ridere non eſt ſatis.

irrefutabilis Chriſtus: *Cum omnia feceritis, quæ præcepta ſunt vobis, dicite, Servi inutiles ſumus.* Luc. XVII. Et hujus præcepti non immemor Paulus, de ſe prædicat, *Minimus ſum omnium Apoſtolorum, atque adeo indignus Apoſtoli titulo.* 1 Cor. XV. *Le.* Verum ubi de ſe talia prædicant homines pii, modeſtia virtus eſt, qua nulla Deo gratior: ſi quis alius idem prædicet de illis, præſertim in divorum conſortium relatis, gravis ſit plaſphemia. *Hi.* Pulchre nodum ſecuiſti. [1] Proinde ſi Eraſmus adorandam [2] illam Virginem dixiſſet vilem ancillam Domini, nemo non fateretur eſſe dictum impie. Cæterum quoniam ipſa ad iſtum modum de ſe loquitur, & in illius cedit gloriam; & nobis ſalutare modeſtiæ exemplum exhibetur: ut, quoniam, quidquid ſumus, munificentia Dei ſumus, quo quiſque major eſt, hoc ſe gerat ſubmiſſius. *Le.* Hactenus quidem inter nos convenit. Verum iſti cum corrigere dicunt, ſentiunt corrumpere, [3] ſive falſare. Illud itaque videndum, an *vilitatis* verbum Græcæ voci, quam Lucas poſuit, reſpondeat. *Hi.* Iſtam ipſam ob cauſſam à concione mox ad codicem cucurrimus. *Le.* Exſpécto venatum. *Hi.* Verba quæ Lucas afflatu Spiritus, ſanctiſſimis digitis ſuis exaravit, ſic habent; *ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν τῆς δούλης αὐτοῦ.* Ea ſic reddidit noſter Eraſmus: *Quia reſpexit ad humilitatem ancillæ ſuæ*: Tantum addidit præpoſitionem, quam Lucas non omiſit: nec eam reſpuit Romani ſermonis elegantia, nec ad ſenſum eſt otioſa. Sic enim loquitur Terentius in Phormione: *Reſpice ad me.* In Annotationibus tamen admonet, Lucam potius dixiſſe, *Adſpice ad me,* quam *Reſpice* ad me. *Le.* Intereſt igitur aliquid inter reſpicere & adſpicere? *Hi.* Non ita multum, ſed tamen nonnihil. *Reſpicit,* qui flexo collo adſpicit quæ à tergo ſunt: *Adſpicit,* qui ſimpliciter intuetur: velut apud Terentium Phædria adſpicit Thaidem, domo prodeuntem: *Totus,* inquiens Parmeno, *tremo horreoque,* poſt-

1 Alluditur ad Alexandri magni factum, qui cum nodum Gordianum enodare non poſſet, ſecuit. 2 Ex modo loquendi vulgato, ſicque nihil intelligit niſi veneranda n, vel ridet. 3 Verius forſan dices quam putas, Levine, ſaltem ſi ſcires, quas poſt te correctiones fratrum Merdardi & ſimilium detegerimus.

poſtquam adſpexi hanc. At hujus frater Chærea ſic loquitur; *Cum huc reſpicio ad virginem.* Nam ad ſenem ſeſe flexerat; eo abſoluto reflexit corpus ad virginem. Interdum tamen uſurpant *Reſpicere*, pro eo quod eſt rationem ſive curam habere, ſive rei cujuſpiam imminentis, ſive præſentis. Ita Satyricus; [1]

Reſpicere extremæ juſſit ſpatia ultima vitæ.

Mors enim velut à tergo imminens ſequitur,ad quam reflectimus oculos, quoties eam animo reputamus. Et Terentius; *Reſpice ſenectutem tuam.* Proinde qui alibi intentus, non habet curam liberorum, dicitur *illos non reſpicere.* Rurſus qui diſcuſſis aliis curis, cogitationem huc vertit, eleganter *reſpicere* dicitur. At Deus unico intuitu contuetur univerſa, præſentia, præterita & futura; & tamen in ſcriptura nobiſcum humano more loquitur. *Averſari* dicitur eos, quos reprobat; *reſpicere*, quos aliquandiu veluti neglectos, dignatur ſuo favore. Verum hoc magis expreſſiſſet Lucas, ſi dixiſſet, ἀπέβλεψεν, nunc legimus ἐπέβλεψεν. Sed utrum legas, minimum refert ad ſenſum. *Le.* At videtur otioſa præpoſitio repetita. *Hi.* Certè ſic & Latini loquuntur: *Acceſſit ad me. Appulit animum ad ſcribendum.* Heic mihi præpoſitio non videtur otioſa. Nam *reſpicere* poteſt, qui in tergum flectit oculos caſu quopiam, in nullam rem certam intendens intuitum: at cum audis, *Reſpexit ad me*, exprimitur peculiaris favor, volentis huic aut illi ſuccurrere. Item *adſpicimus* interdum caſu obvia, quorum nobis nulla cura eſt, imo quæ videre nolimus. At quiſquis ad aliquem *adſpicit*, peculiariter attentus eſt ad id quod intuetur. Ad hæc, multa ſimul adſpicimus, ſed non ad multa. Spiritus itaque Sanctus volens nobis exprimere ſingularem erga ſanctiſſimam virgunculam favorem, ſic per illius os loquutus eſt: *Quia reſpexit ad humilitatem ancillæ ſuæ.* Avertit oculos ab elatis, ſuoque judicio magnis; & obtutum ſuum flexit ad eam, quæ in oculis ſuis erat infima. Nec enim dubium eſt, quin multi fuerint docti, potentes, divites, nobiles, qui ſperabant Meſſiam

1 Juvenalis, Sat. X.

Meſſiam ex ipſorum ſtirpe proditurum: ſed illos aſpernatus Deus, clementiſſimi favoris oculos flexit ad virginem, fama obſcuram, opibus tenuem, fabro nuptam, ne ſobole quidem ulla divitem. *Le.* Nondum audio quidquam de *vilitate*. *Hi.* Ea vox ſycophantæ fuit, non Eraſmi. *Le.* At in Annotatione forſitan meminit *vilitatis*. *Hi.* Nequaquam. In vocem ταπείνωσιν tantum hoc modeſtiſſime notat. Ut intelligas, inquit, *parvitatem*, non *animi virtutem*; ſitque ſenſus; *Etſi ſim infima ancilla, tamen non eſt averſatus me Dominus*. *Le.* Hæc ſi vera ſunt ac pietatis plena, quid eſt quod obrudant onagri? *Hi.* Latinæ vocis ignorantia parit hos tumultus. *Humilitas* apud veteres emendatius loquentes, non declarat virtutem animi, quæ pugnat cum arrogantia, diciturque *modeſtia*, ſed conditionis abjectiorem ſortem: quo ſenſu ignobiles, tenues, idiotas, & contemtos, *humiles* dicimus; quaſi humi repentes. Quemadmodum igitur magnatibus loquentes dicimus, *Rogo ut tua celſitudo nobis hac in re faveat*: ita qui de ſe loquentes ſua volunt elevare, dicere ſolent, *Quæſo ut humilitatem noſtram tua humanitate ſubleves*. Nam pronominum primogeniorum [1] emphaſis, interdum habet neſcio quid arrogans. Quod genus eſt illud, *Ego dico*, *ego perficiam*. Bifariam itaque puella modeſtiſſima, ſimul & ſuam ſortem extenuavit, & numinis in ſe munificentiam extulit: non contenta ſeipſam *ancillam* dicere, ſed addidit, *humilem* ancillam, & infimæ ſortis. Quemadmodum, juxta proverbium, *ſervus præ ſervo eſt*, [2] ita & inter ancillas alia eſt alia præſtantior, nimirum pro dignitate functionis. Honeſtior enim comtrix [3] quam lotrix. [4] *Le.* At miror Merdardum non agnoviſſe ſermonis formam, cum ipſe frequenter audierim Franciſcanos ita loquentes, *Mea parvitas agit tibi gratias pro lauta refectione*. [5] *Hi.* Quidam non multum aberrârent, ſi dicerent,

Bb *mea*

1 Quæ ſunt, *ego*, *nos*. 2 Sic duobus reſpectibus vulgo judicatur, reſpectu dignitatis officiorum, & dignitatis dominorum, ut videbis mox. 3 *The Dreſſer*. 4 *The Waſh-woman*. 5 Obſerva exemplum, nam renci hoc ſenſu ſuper omni: amant monachi, & quivis alii paraſyti, quos ſic perſtringit auctor.

mens pravitas. Cæterum quoniam Græca vox ταπεινοφροσύνη quiddam amplius exprimere videtur, quam Latina, *modeſtia* : Chriſtiani maluerunt *humilitatem* dicere quam *modeſtiam* : hoc eſt, maluerunt ſignificantius loqui, quam elegantius. *Modeſtus* enim is dicitur, qui modice de ſe ſentit ; nihil ſibi præter meritum arrogans. At ταπεινοφροσύνης laus non competit, niſi in eum, qui minus ſibi arrogat quam habet. *Le.* At periculum eſt ne dum *modeſtiam* amplectimur, incidamus in *vanitatem*. *Hi.* Quî ſic ? *Le.* Nam ſi verum dixit Paulus, *Non ſum dignus vocari Apoſtolus* ; & ſi vere ſe dixit Maria *ancillam humilem*, hoc eſt, infimæ ſortis : periclitantur de mendacio, qui utrumque tam magnificis efferunt laudibus. *Hi.* Nihil hîc, ô bone, periculi : cum nos laudibus vehimus pios aut pias, prædicamus in illis Dei beneficentiam, cum ipſi ſemet abjiciunt; reſpiciunt vires ac merita ſua, ſi deſit favor numinis. Nec ſtatim mendacium eſt, ſi quis ſibi non vindicat quæ habet : ſi loquitur ex animo, fortaſſis *error* dici poteſt ; *mendacium* dici non poteſt. At hunc errorem in nobis amat Deus. *Le.* At Paulus qui ſe negat eſſe dignum Apoſtoli titulo, [1] alibi magnifice de ſe prædicat commemorans ſua facinora : [2] *Plus*, inquit, *omnibus laboravi* ; *& qui videbantur eſſe aliquid, nihil mihi contulerunt* : [3] cum ſanctiſſima Virgo tale nihil dixiſſe legatur. *Hi.* Sed iſta facinora Paulus appellat ſuas infirmitates, quibus illuſtrata eſt Dei potentia ; eamque commemorationem vocat *inſipientiam*, ad quam ſit adactus pſeudoapoſtolorum improbitate, ob quos fuit illi neceſſe ſibi vindicare auctoritatem apoſtolicam, non quod ipſe delectaretur humana gloria ; ſed quod expediret Evangelio, cujus diſpenſatio fuerat illi credita. In Virgine matre non fuit eadem ratio ; non enim illi commiſſum erat munus prædicandi Evangelii. Tum & ſexum, & virginem, denique Jeſu matrem decebat ſummus pudor, ſummaque modeſtia. Nunc venio ad hujus erroris fon-

1 1 Cor. XV. 2 Hæc vox ergo non ſemper in malam partem ſumitur. 3 2 Cor. XII. & idem fere habetur, 1 Cor. XI.

ſontem. Qui Latine neſciunt, putant *humilitatem* nihil aliud declarare, quam inſignem modeſtiam; cum interdum referatur ad locum, aut conditionem, non ad animi virtutem; interdum ſic referatur ad animum, ut vitium ſonet. *Le.* Etiamne in ſacris litteris? *Hi.* Maxime. En tibi locum apud Paulum ad Coloſſ. cap. II. *Nemo vos ſeducat volens, in humilitate & religione Angelorum.* Nec heic eſt ἐν ταπεινώσει, quæ vox eſt in cantico Virginis, ſed ἐν ταπεινοφροσύνῃ. [1] Locus habet nonnihil obſcuritatis, fateor: ſed mihi videtur germanus ſenſus, quem accuratius docti adferunt: *Ne ſitis tam humili, tamque abjecto animo, ut, cum ſemel dedicaveritis vos ipſos Chriſto ſalutis unico auctori, patiamini vobis perſuaderi, ab Angelis ſperandam eſſe ſalutem, quos quidam ſibi fingunt apparuiſſe. Sitis excelſo animo, ut etiamſi vere Angelus quiſpiam, è cælo veniens, prædicet vobis aliud Evangelium, quam quod Chriſtus tradidit, ſit vobis execrabilis, velut Angelus impius & Chriſti adverſarius. Multo minus convenit, vos eſſe tam demiſſis animis, ut iſtorum fictis apparitionibus patiamini vos abduci à Chriſto. Ab uno Chriſto ſperare ſalutem, religio eſt; ab Angelis aut divis idem exſpectare, ſuperſtitio eſt.* Paulus igitur vult, humilis abjectique animi eſſe, ab illo ſublimi Chriſto, ad commenticias Angelorum apparitiones deſciſcere: demiſſi ingenii eſt, quorumlibet ſuaſu circumagi. Vides heic ταπεινοφροσύνην in vitium uſurpatum eſſe. *Le.* Quid ni videam? *Hi.* Rurſus in eodem capite: *Secundum præcepta & doctrinas hominum, quæ ſunt rationem quidem habentia ſapientiæ, in ſuperſtitione, & humilitate.* Heic iterum ταπεινοφροσύνη vitium [2] ſonat. *Le.* Palam eſt. *Hi.* Atqui I Pet. V. uſurpatur pro virtute quæ contraria

 eſt

1 ταπείνωσις & ταπεινοφροσύνη debent certe diſtingui, ita ut prior vox ſpectet veluti rem ipſam extra nos, *humilem fortunam*, Poſterior vero rei ſenſum, quod fere coincidit cum virtute *humility*, cum ſcil. nulla ſubeſt hypocriſis; at non certum, quod Eraſmus verum hic ſenſum toti Paulino textui affingat, ſed nihil mali, vel veneni in ejus explicatione, proindeque cum nimium forſan prolixi eſſemus ſi daremus alium ſenſum, tranſeat interpretatio. 2 Quid ni? ſi de prætextu & ſpecie virtutis agatur, ubi hypocriſis.

eſt ſuperbiæ, τ̃ ταπεινοφροσύνην ἐγκομβώσασθε: pro quo non legimus *humilitatem inſinuate.* [1] Rurſum ad Phil. II. τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἀλλήλους ἡγούμενοι ὑπερέχοντας ἑαυτῶν. id eſt, *Per animi modeſtiam, unuſquiſque alium ſe præſtantiorem exiſtimet. Le.* Docuiſti ταπεινοφροσύνην uſurpari in utramque partem, cum apud Latinos *modeſtia* non uſurpetur niſi in laudem. Verum poteſne docere ταπείνωσιν accipi pro *modeſtia*? *Hi.* Nihil abſurdi, ſi quis ad iſtum modum uſurpet. Nam & animo tribuere ſubmiſſionem aut demiſſionem pro modeſtia, nihil vetat. Cæterum, an in divinis literis ita poſitum reperiatur, neſcio. *Le.* Vide num apud divum Jacobum ita ſit uſurpatum, *Glorietur autem frater humilis in exaltatione ſua, dives autem in humiliate ſua. Hi.* Iſto quidem loco eſt ἐν ταπεινώσει, non ταπεινοφροσύνῃ. Quod ſi contendas heic *humilitatem* accipi pro *modeſtia*, conſequens eſt, ut *exaltationem* accipiamus pro *ſuperbia*, ac protinus gemina exiſtet abſurditas. Nam ut modeſtus non eſt, qui de ſua modeſtia gloriatur ac jactitat ſeſe; ita bis arrogans eſt, qui de ſua ſuperbia gloriatur. *Le.* Quid igitur ſibi vult Apoſtolus? *Hi.* Commendat æqualitatem inter Chriſtianos. Pauper dicitur humilis ob fortunam abjectiorem: dives dicitur ſublimis, utique juxta mundum, ob fortunæ ſplendorem. Hic dives ſe demittit ad ſortem pauperum, & pauper erigitur ad æqualitatem divitum. Uterque habet quod glorietur: alter glorificat Chriſtum, qui eam mentem inſpirarit divitibus. *Le.* Sed interim dives ille modeſtiæ laudem habet. *Hi.* Fortaſſe; ſed non ideo protinus ταπείνωσις ſignificat *modeſtiam.* Sunt enim qui venantes laudem ab hominibus, multa pauperibus erogant. Quin potius uterque modeſtus eſt, ſi modo adſit ſincere pietas: dives, dum non gravatur ob Chriſtum, æquari pauperi; pauper, dum ob honorem ſibi habitum non inſoleſcit, ſed Chriſto gratias agens in illo gloriatur. Illud extra controverſiam eſt, ταπείνωσιν in divinis libris frequen-

1 Vertas potius *induamini.*

quentiſſime uſurpari pro *demiſſione*, ſive *dejectione*, quæ fit per afflictionem, aut conditionis infirmitatem. Ita Paul. ad Phil. III. *Reformabit corpus humilitatis noſtræ*, ταπεινώσεως. Item Pſal. IX. *Vide humilitatem de inimicis meis*, ταπείνωσιν. Rurſum CXVIII. *Hæc me conſolata eſt in humilitate mea*, ἐν ταπεινώσει, nimirum in afflictione. Hujus generis loca ſunt complura, quæ longum ſit heic referre. Quemadmodum igitur μεταφορικῶς ταπεινὸς dici poſſet ὁ ταπεινόφρων, qui modeſto ſit animo, minimeque elato: ita nihil prodigii fuerit, ſi quis ταπείνωσιν dicat ταπεινοφροσύνην· [1] nos de ſcripturæ uſu loquimur. Cæterum qui contendunt in cantico Mariæ ταπείνωσιν ſonare *modeſtiam animi*, quin eadem opera ſic interpretantur quod legimus Geneſ. XXIX. *Vidit Dominus humilitatem meam*, ταπείνωσιν. Lia non jactat ſuam modeſtiam, ſed, quod ob deformitatem minus eſſet cordi marito, humilitatem appellat. Eundem ad modum Deuteronomii, cap. XXVI. *Et reſpexit humilitatem, & laborem, atque anguſtiam.* An non heic ταπείνωσιν appellat *afflictionem? Le.* Unde igitur iſtis in mentem incidit, ut *humilitatem* in Cantico interpretentur *animi modeſtiam? Hi.* Nihil aliud video cauſæ, niſi quod multi Theologi neglexerint & linguarum peritiam, & Latini ſermonis ſtudium, unà cum priſcis eccleſiæ doctoribus, qui ſine hiſce præſidiis ad plenum intelligi non queunt: præterea quod difficillimum ſit revellere, ſi quid penitus inſederit animo. Porro videas quoſdam tantum ſcholaſticis placitis tribuere, ut malint ad ea detorquere ſcripturam, quam ad ſcripturæ regulam [2] opiniones humanas corrigere. *Le.* At iſtuc abſurdius eſt, quam quod narrant de regula Lesbia. [3] *Hi.* Beda mo-

 nachus

1 Sed nunquam, credo, ſic valet uſus in ſcripturis, prout ſuſpicari videtur auctor. 2 Eſt ergo ſcriptura, regula nobis: at ſi dicatur plurimos regula male uti: uno verbo regeram: nihil eſſe in rerum natura, quo male uti non poſſint homines. Male his, qui bonis male utuntur. 3 Quoniam hæc erat plumbea, ut videre eſt in auctoris adagiis, & ſic per vim poterat adaptari cuivis ædificationis ſpeciei, quod non æque magnum malum, ac detorquere & pervertere regulam auream ſcripturæ per pravitatem, ut vulgo fit.

nachus, non admodum gravis [1] auctor, quoties ab alienis recedit veſtigiis, ex occaſione dictæ humilitatis meminit de ſuperbia. At Theophylactus [2] ſcriptor Græcus, qui ſua fere ex probatiſſimis Græciæ ſcriptoribus hauſit, negat heic ταπείνωσιν accipi poſſe pro virtute. *Le.* Ad iſtud probandum quid opus eſt auctoritate, cum ipſe ſenſus communis reſpuat eam interpretationem? *Hi.* Recte dixiſti. Nam cum *modeſtia* ſit quodammodo colophon ac tutatrix omnium virtutum; immodeſtia eſt, ſi quis eam de ſe prædicet. Fatemur quidem, in ſanctiſſima Virgine, virtutem hanc fuiſſe ſummam & incomparabilem; (Chriſtum ſemper excipio;) ſed hoc ipſo ob modeſtiam laudabilior eſt, quod eam ipſa non laudat, ſed agnoſcens ſuæ conditionis humilitatem, myſterii magnitudinem adſcribit miſericordiæ divinæ. Maria, inquiunt, per modeſtiam meruit [3] fieri mater Dei. Donemus hoc aliqua ex parte verum eſſe: verum quæ tandem modeſtiæ ſpecies eſt, puellam hoc de ſe prædicare? *Le.* Quin & ipſe cantici tenor declarat, illam de ſua indignitate loqui; eoque ſic orditur: *magnificat anima mea Dominum.* At qui dicit, merui fieri mater Dei per modeſtiam, ſe magnificat, non Dominum. Mox ſubjicitur: *Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Ecce,* ſignificat rem ſubitam & inexſpectatam. Non exſpectat autem ſummum honorem, qui ſe nullo honore dignum judicat. Nec felicitas dicitur, ſi contingat quod meritis debebatur. Flaccus enim negat, [4] ſe hoc nomine felicem appellandum, quod à Mecœnate in amicorum numerum adoptatus eſſet. *Hi.* Quam ob rem? *Le.* Quia judicio fuit aſcitus, non gratuito favore. Mecœnas hoc illi tribuit, quod ejus virtutibus deberi judicarat. *Hi.* Eodem pertinet, quod ſequitur, *Quia fecit mihi magna qui potens eſt, & ſanctum nomen ejus.* Non dixit, fecit mihi magna, quia

1 Pro tempore quo vixit, graviſſimus meretur nominari, at non pauca ſcripſit, & *venerabilis*, eſt ejus uſualis titulus. 2 Acridæ Archiepiſcopus, in Bulgaria, ſæculo nono, qui plurima ſcripſit quoque. 3 Modus eſt loquendi vulgatus, qui olim non tam alte ſonabat quam nunc, attamen nullomodo quovis tempore mihi in hoc caſu arridet locutio. 4 Horat. Lib. I. Sat. VI.

quia me dignam judicavit, ſed, *quia potens eſt*, & facit quæcunque vult, & ex indignis facit ſuo favore dignos; & ideo ſanctum nomen ejus: *ſanctum* dixit glorioſum. Quantum autem noſtris meritis arrogamus, tantum detrahimus divini nominis gloriæ. Nam juxta Paulum, illius potentia per noſtram imbecillitatem perficitur. Mox in eo verſu, *Depoſuit potentes de ſede, & exaltavit humiles*; non eſt ταπεινόφρονας, ſed ταπεινοὺς, hoc eſt, *contemtos* juxta mundum; ut opponatur *potentibus*. Hunc verſiculum, juxta Propheticæ eloquutionis morem, declarat ſequens, *Eſurientes implevit bonis, & divites dimiſit inanes*. Quos modo dixerat *humiles*, heic appellat *eſurientes*, hoc eſt, tenues: quos modo *potentes*, heic *divites* vocat. Proximo verſu fit mentio miſericordiæ, ſeſe per omneis orbis nationes profundentis. In extremo verſu prædicat fidem Dei in promiſſis, *Sicut locutus eſt, &c.* Toto cantico prædicatur gloria, hoc eſt, potentia, bonitas, & veritas Dei: nulla eſt meritorum mentio. *Le.* Sed ut potentiam ac divitias comitatur ſuperbia, ita pauperes docet modeſtiam. *Hi.* Non equidem inficior, iſtuc interdum accidere; ſed videas plerunque pauperes arrogantiſſimos: ſi negas, objiciam Merdardos multos. Verum demus eſſe quod non eſt perpetuum: non jam agitur qualis fuerit ſacratiſſima Jeſu mater, ſed qualia de ſe prædicarit in hoc cantico. *Le.* Demiror iſtorum pervicaciam, qui toties moniti, frequenter etiam irriſi, non reſipiſcant. *Hi.* Quoties moniti ſunt, *declamationem* eſſe ficti thematis tractationem, ad exercendam dictionis facultatem adhiberi ſolitam; & tamen iſtis *declamatio* nihil aliud eſt, quam ſacra concio. Quoties inclamatum eſt illis, *cælibem eſſe*, quiſquis uxorem non habet, etiamſi ſexcentas alat concubinas: & tamen *cælibatus* iſtis nihil aliud eſt, quam continentia & caſtitas. Idem uſu venit de *humilitate*, aliiſque ſimilibus quamplurimis. *Le.* Unde ſtupor tam pertinax? *Hi.* De Merdardis reſpondeo. Non dederunt à puero operam litteris; nec eſt illis præceptorum aut librorum copia, & ſi quid iſtiuſmodi facultatis obtigit, malunt abdomini impendere. Sacroſanctam il-

lam veſtem exiſtimant abunde ſufficere & ad pietatis & ad eruditionis opinionem. Poſtremo putant nonnullam eſſe religionis partem, ſi cum ſuo Franciſco, [1] ne Latine quidem loqui ſciant. *Le.* Profecto plurimos novi, qui iſta ex parte belle referant inſtituti ſui principem, qui *caperonem* dixit pro galero, opinor & *veſtimentibus* pro veſtibus. At Franciſcus conſtanter recuſavit presbyteri honorem; quod idem, opinor, fecit Benedictus & Dominicus. Nunc iſti cum ſuis veſtimentibus non abhorrent à galero Cardinalicio. *Hi.* Quid ais? imo ne à corona quidem triplici, at humiles illi pauperis Franciſci filii, porrigunt calceos ſuos ſummis orbis monarchis oſculandos. [2] *Le.* Jam ſi fuiſſet facta vilitatis mentio, quid erat piaculi? *Hi.* Nihil, ſi *vilem* intelligas, qui parvo æſtimatur apud homines, aut qui ſibi videtur contemtibilis. Sed quid opus excuſare quod dictum non eſt? *Le.* Non puduit Merdardum ad iſtum mentiri modum? idque in fano tam celebri, in frequentiſſima monarcharum ſynodo, coram tot eruditis viris, quorum plerique Eraſmicas lucubrationes evolverant? *Hi.* Puduit, ais? Imo ſibi viſus eſt ſcurra rem palmariam ac triumpho dignam facere. Hoc eſt quartum Merdardorum votum, longe tribus [3] illis religioſius, *Nihil omnino pudere.* *Le.* Iſtius profecto plerique ſunt obſervantiſſimi. *Hi.* Nec erat ſimplex mendacium. Primum, Mariæ canticum, ut eſt à Luca ſcriptum, manet intactum. Qui vero corrigere dicitur, qui nihil mutat? Deinde vox *humilitatis* immutata non eſt; nec ulla uſquam vilitatis mentio. Poſtremo non corrigit canticum, qui bona fide reddit quod ſcripſit Lucas, ſed explicat. *Le.* Video triplex mendacium effronte ſcurra dignum. *Hi.* Mane: Nondum audiſti, quod eſt omnium impudentiſſimum. *Le.* Etiamne amplius? *Hi.* Vociferabatur, doctorem [4] illum aſinum fuiſſe principem, auctorem & anteſignanum [5] univerſi tumultus, quo nunc concutitur orbis Chriſti-

1 Erat enim idiota. 2 Quum ſcilicet facti ſunt Papæ, ut aliquando uſu evenit. 3 Caſtitatis, ſcil. paupertatis, & cœcæ obedientiæ, ut alibi vidimus. 4 Eraſmum nempe. 5 Et non immerito omnino ſic prædicabant, Eraſme, etenim ſive volens ſive

Chriſtianus. *Le.* Quid ais? *Hi.* Huic imputandum quod tot ſectis diſcinditur eccleſia, quod ſacerdotes ſpoliantur decimis, quod contemnuntur epiſcopi; quod ſacroſanctæ Pontificis majeſtati paſſim oppeditur; quod agricolæ, [1] vetus gygantum exemplum inſtaurarunt. *Le.* Iſta publicitus? *Hi.* Magnis clamoribus. *Le.* Atqui longe ſecus exiſtimant, qui Eraſmi libros attentius introſpiciunt. Horum plurimi fatentur ſe ex illius lucubrationibus hauſiſſe veræ pietatis ſemina. Totum hoc incendium per monachos ortum; [2] per eoſdem huc uſque incanduit, quod non aliter nunc quoque conantur extinguere, quam ſi oleum, [3] quod ajunt, addant camino. *Hi.* Vides, ὡς κάκιστον θηρίον ἐστιν ἡ γαστήρ. [4] *Le.* Rem acu tetigiſti. Illi nimirum expedit, in populo Chriſtiano ſuperſtitionis eſſe quam plurimum, pietatis quam minimum. Sed quid concio? [5] ferebatne Cumanum [6] aſinum, tam inſolenter rudentem è ſuggeſto? *Hi.* Quidam mirabantur quid accidiſſet homini. Qui ſtomachi erant impatientioris, ſurgebant, atque è templo abibant, ſubmurmurantes, *Venimus huc audituri laudes divæ Virginis, & hic temulentus nobis evomit meras ſycophantias.* In his erant etiam non paucæ mulieres. *Le.* Atqui ſolet hoc genus mire deditum eſſe iſti ſodalitio. *Hi.* Vera prædicas; ſed cœperunt & fœminæ ſapere. Eruditi, quotquot aderant, plerique ringi, nonnulli etiam ſubſibilare. *Le.* Non curat aſinus ſibila; oportuit talem rabulam putribus ovis aut ruderibus è ſuggeſto deturbare. *Hi.* Non deerant qui hoc illo dignum exiſtimarent; ſed cohibebat illos loci reverentia. *Le.* Sed loci religio non debet his opitulari, qui locum ſcelere profanarunt

ve-nolens, non parum faviſti reformationi, quam politice, ſed immerito, tumultum vocare videri velis: tumultus comitatus eſt reformationem, ſed diſtinguenda reformatio a tumultu.

1 Eos vidimus jam ſub Munzero, &c. præterea alluditur ad illud Ovidii, *Affectaſſe ferunt regnum celeſte gygantes.* Sed obſerves quæſo, de quibus & quomodo ſe purgare velit auctor. 2 Siquidem primum prebuerunt anſam, per ſordidam avaritiam, obſtinaciam in ſuperſtitionibus, & clamores impotentes. 3 *To throw Oyl upon the Fire.* 4 *Quod venter ſit peſſima beſtia:* at quod pejus, eſt, vereor, ut immortalis ſit beſtia, vivit enim adhuc, inſatiabilis eſt, & eadem mala producit. 5 *Cartus.* 6 Quoniam fabula narratur, quod apud Cumanos aſinus ſe pro leone geſſerit, & hic Merdardus ignarus ſe pro docto, publico dabat.

runt, veluti qui in templi ſeptis occidunt hominem, non æquum eſt ut illic habeant aſilum : itidem qui in ſacris concionibus & loci religione, & populi patientia ſtolide abutitur, huic non oportet eſſe præſidio, quod ipſe ſua temeritate profanavit. Laudatus eſt à priſcis ille, [1] qui eum non habuit pro Conſule, cui ipſe non eſſet Senator : [2] nec par eſt, ut populus eum habeat pro Eccleſiaſta, cui ipſe [3] non eſt concio. [4] *Hi.* Metuunt fulmen epiſcoporum : *Si quis inſtigante diabolo,* [5] *&c.* noſti legem. *Le.* Sed prius in tales rabulas epiſcopi debebant vibrare fulmen. *Hi.* Metuunt & illi. *Le.* Quos ? *Hi.* Illos ipſos rabulas. *Le.* Quam ob rem ? *Hi.* Ob hoc ipſum, quod rabulæ ſunt. *Le.* Apoſtoli non metuebant regum & præſidum minas ; & iſti metuunt unum mendicum ? *Hi.* Sed ob iſtuc ipſum magis formidandi, quod mendici ſunt, quod eripiatur non habent, quo lædant habent. Abi tu ſodes ad veſparum aut crabronum nidum aliquem, & unamquamlibet ex illis digito continge ; ea res ſi tibi bene ſucceſſerit, redito ad me, & epiſcopos ignavos appellato, qui refugiant unum mendicum irritare. Romanum pontificem nonne potentiſſimi Chriſtianæ ditionis monarchæ reverentur, fortaſſis & metuunt ? *Le.* Nec mirum : eſt enim Chriſti vicarius. [6] At Alexander ſextus, [7] vir nec ſtultus nec indoctus, [8] fertur ita loqui ſolitus, ſe malle è ſummis monarchis aliquot offendere, quam unum quemlibet fraterculum ex ordine mendicantium. *Le.* Omitte pontifices. Cum iſtius ſceleris rumor ad aures principum, qui tum Auguſtæ erant, dimanaſſet, non eſt ſumptum de homine ſupplicium ? *Hi.* Indigne tulerunt omnes, ſed præcipue Rex Ferdinandus; & hujus ſoror Maria, [9] fœminarum hu-

---

1 Quamvis non poſſis certo divinare quis i e ſit, certus ſis tamen hominem olim vixiſſe, & non indignum ſuo titulo feciſſe. 2 i. e. Non eſſet tractatus a conſule, prout ſenator tractari merebatur. 3 Populus ſcil. 4 *Cœtus*, dignus ſcil. reverentia quadam. 5 Initium eſt canonis in decretis, ad excommunicandum eos, qui injecerint manus in monachos & ſacerdotes. 6 Sic decet loqui poſt dentis ictum. 7 Qui Rodericus *Borgia*, Papa ſub finem ſæculi decimi quinti. 8 Tranſeat, at cum fuerit nequiſſimus, nequiſſimos timebat. 9 Et proinde ipſius Caroli ſoror, quæ primo nupta, Ludovico Hungariæ Regi, poſt vidua, per viginti quatuor annos, Belgicas provincias Caroli nomine gubernavit.

hujus ſæculi decus, Bernardus Cardinalis Tridentinus, Balthaſar Epiſcopus Conſtantienſis: objurgatus eſt graviter eccleſiaſtes, ſed à nullo acrius, quam à Joanne Fabro Epiſcopo Viennenſi. [1] *Le.* Quid objurgatio? aſinus non ſentit niſi fuſtem. *Hi.* Præſertim ſi in ventrem [2] ingeras. Sed quid illi ſtolido feciſſent principes, longe gravioribus curis occupati? *Le.* Certe ſubmoviſſent à concionandi munere, & ſuam illi benignitatem ſubſtraxiſſent. *Hi.* At artifex ille pus ſuum in ipſam concilii [3] diſſolutionem diſtulerat, cum jam alioqui foret abeundum. *Le.* Iſto quidem pacto dicuntur abire cacodæmones, ingenti fœtore relicto. *Hi.* Itaque dimiſſus eſt à rege Ferdinando, ſed bene paſtus. Nam objurgatio ne tantillum quidem detraxit hominis obeſitati. *Le.* Franciſcus dicitur concionatus ſororibus avibus; iſte dignus videtur qui concionetur fratribus aſinis ac ſuibus. Sed quò ſe contulit? *Hi.* Quò niſi ad ſuos gregales, à quibus exceptus eſt ovatione, ob rem ſtrenue feliciterque geſtam, & inter pocula, pro, Io triumphe, cantatum eſt, *Te Deum laudamus.* *Le.* Digniſſimus eſt iſte Merdardus, qui funem in collo geſtet potius quam in lumbis. Sed quid imprecemur iſti ſtolido gregi, qui tales fovet pecudes? *Hi.* Vix invenias quod illis impreceris malum gravius, quam ipſi accerſunt ſibi. Siquidem his rationibus maxime traducunt ſeſe, & in bonorum omnium conjiciunt odium, efficacius quam quiſquam poſſit hoſtis. Sed non eſt Chriſtianæ mentis, cuiquam imprecari male; illud potius optandum, ut clementiſſimus rerum formator & reformator (qui ex Nebuchodonoſor homine fecit bovem, & rurſus ex bove fecit hominem, [4] quique aſinæ Balaami dedit hominis linquam, [5]) omnes Merdardi ſimiles vertat in melius, detque illis & mentem, & linguam viris Evangelicis dignam.

PHILO-

1 *Biſhop of Vienna*, in Auſtria. 2 Quoniam fuſtibus tractatur aſinus vulgo, & ad ventrem, quo indicatur monachos, ſenſibiles eſſe præſertim in eis, quæ ſunt ventris. 3 Intelligitur cœtus eorum principum, virorumque notabilium, qui tunc Auguſtæ Vindelicorum, *at Augsburg.* 4 Dan. IV. 5 Num. XXII.

PHILODOXUS. [1]

PHILODOXUS, SYMBULUS. [2]

Ph. FElix auſpicium interpretor occurſum tuum, Symbule. *Sy.* Utinam ſit aliquid, Philodoxe, in quo tibi queam eſſe felix! [3] *Ph.* Quid auſpicatius, quam ſi quis deus [4] occurrat homini? *Sy.* Equidem nihil iſtoc exiſtimarem auſpicatius, etiamſi ſexcentæ volitent noctuæ. [5] Sed quem mihi narras deum? *Ph.* Te, inquam, Symbule? *Sy.* Mene? *Ph.* Te plane. *Sy.* Ego deos cacantes nunquam feci pili. *Ph.* Si non fallit proverbium, deum eſſe quiſquis juvat mortalem, tu mihi deus eſſe potes. *Sy.* De fide [6] proverbii viderint alii; ego certe perquam lubens amico profuero, ſi queam. *Ph.* Non eſt quod metuas, Symbule; haud peto mutuum, ſacra res eſt conſilium; eo tantum me juva. *Sy.* Atqui iſtuc ipſum eſt petere mutuum, quandoquidem hoc officii genus inter amicos ultro citroque commeare debet, quemadmodum & cætera omnia. [7] Sed quid eſt rei, in quo meum deſideras conſilium? *Ph.* Piget obſcuritatis; cuperem eſſe celebris, commonſtra viam. *Sy.* En tibi compendiariam. Imitare Eroſtratum, qui incendit templum Dianæ; aut huic ſimillimum Zoilum, qui laceravit Homerum; aut aliud aliquod facinus memorabile deſigna, & ἀοίδιμος [8] eris cum Cercopibus [9] ac Neronibus. *Ph.* Famam ex ſcelere parent alii; ego nomen ambio rumoris honeſti. *Sy.* Talem igitur te præſta, qualis optas prædicari. *Ph.* At multis egregia virtute præditis, non contigit nominis celebritas. *Sy.* Iſtuc an verum ſit, neſcio: attamen ſi id eveniat, quod ais, ipſa virtus abunde magnum ſui præmium eſt. *Ph.* Vera

---

1 *Amans gloriæ.* 2 *Conſiliarius.* 3 *Utilis.* 4 Perge & intelliges. 5 Vidiſti, recordare. 6 *Veritate.* 7 Siquidem vulgatum eſt, *amicorum omnia communia.* 8 *Celebratiſſimus.* 9 Qui duo fratres fuere ſceleratiſſimi, quos, ut refert Plutarchus in diſcrimine adulatoris & amici, correptos & extinctos, clava ſuſpenſos a tergo, geſtabat Hercules: vide ſis adagium, *ne incidas in melampygum, i. e.* in eum qui nates habet nigras, qui Hercules: Neronem vidiſti.

ra prædicas, planeque philoſophice. Veruntamen, ut ſunt res humanæ, mihi videtur gloria præcipuum quoddam ornamentum eſſe virtutis; quæ non aliter gaudet agnoſci, quam ſol amat lucere, vel ob hoc ipſum, ut & proſit quam plurimis & quam plurimos ad ſui pelliceat æmulationem. Poſtremo non video quam poſſeſſionem ſpecioſiorem parentes liberis ſuis relinquere poſſint, quam honeſti nominis immortalem memoriam. *Sy.* Ut video, gloriam expetis virtute partam. *Ph.* Scilicet. *Sy.* Proinde tibi propone litteris omnium celebratos, Ariſtidem, Phocionem, Socratem, Epaminondam, Scipionem Africanum, Catones, Seniorem & Uticenſem, M. Brutum, & horum ſimiles, qui belli domique de Republica quam optime mereri ſtuduerunt. Heic eſt enim feraciſſimus gloriæ campus. *Ph.* Verum inter iſtos celebres, Ariſtides obſtraciſſimo juſſus eſt ſolum vertere; Phocion & Socrates biberunt cicutam; Epaminondas capitis eſt poſtulatus, quemadmodum & Scipio; Cato ſenior quadragies [1] reus cauſſam dixit; Uticenſis ſibi mortem conſcivit; itidem Brutus. Ego gloriam optarem nulla invidia contaminatam. *Sy.* At iſtuc ne Herculi quidem filio conceſſit Jupiter. Nam poſt tot monſtra virtute domita, cum excetra [2] fuit extremum certamen, idque multo omnium pertinaciſſimum. *Ph.* Ego Herculi ſuos glorioſos labores [3] nunquam invidebo. Eos demum felices duco, quibus obtigit honeſtum nomen nulla invidia contaminatum. *Sy.* Vis, ut video, ſuaviter vivere; eo metuis invidiam, nec id injuria, *κάκιςον γάρ ἐςι θηείων.* [4] *Ph.* Sic eſt. *Sy.* Ergo λάθε βιώσας. [5] *Ph.* At iſtuc eſt mortuum eſſe, non vivere. *Sy.* Intelligo quid affectes. In ſole clariſſimo verſari gaudes, abſque umbra. *Ph.* Iſtuc quidem fieri non poteſt. *Sy.* At nihilo magis fieri poteſt, ut gloriam conſequaris

1 Neſciam unde hauſit tam ſæpe eveniſſe. 2 *Hydra*, ad Lernam lacum, ſic dicta, quoniam uno capite abſciſſo, plura excreſcerent, ſed & hanc etiam Hercules ferro & igne domuit, quo factum ut capita non excreſcerent amplius. 3 Qui vulgo triginta quatuor. 4 *Eſt enim peſſima beſtia.* 5 *Vive latenter*, quod coincidit cum Senecæ dicto, *ætas per tacitum fluat*: Sic ſenſerunt quidam Philoſophi, & forſan non male.

ſequaris nulla contaminatam invidia. Recte facta ultro ſequitur gloria, gloriam comitatur invidia. *Ph.* Atqui poſſe gloriam abſque invidia contingere, docet nos ſenex [1] ille Comicus; *Ita ut facillime ſine invidia laudem invenias, & amicos pares.* *Sy.* Si iſta laude contentus es, quam tulit Pamphilus adoleſcens, obſequiis & morum commoditate, poteris eodem è loco petere rationes aſſequendi quod expetis, unde decerpſiſti ſententiam. In omni re, memento, *Ne quid nimis,* ſed tamen mediocriter omnia: eſto facilis in perferendis aliorum moribus, ad leviora vitia connivens; ne ſis præfractus, tuæque ſententiæ nimium tenax, ſed aliorum ſtudiis temet accommoda: nulli lædas os, [2] ſed comem te præbeas omnibus. *Ph.* Adoleſcentiæ favent plerique, nec magni negotii ſit tum iſtam parare laudem: ego magnificum quoddam nominis decus optarim, quod per univerſum orbem reſonet, quodque cum ætate ſemper fiat illuſtrius, atque à funere tandem clarius eluceſcat. *Sy.* Equidem laudo generoſam iſtam indolem tuam, Philodoxe. Cæterum ſi cupis gloriam virtute partam, præcipua virtus eſt, negligere gloriàm: & ſumma laus eſt, non ambire laudem, quæ magis ſequitur fugientem. Videndum eſt igitur, ne, quo impenſius iſta ambis, hoc fruſtrere magis. *Ph.* Non ſum Stoicus ἀπαθὴς [3] tangor humanis affectibus. *Sy.* Si te profiteris hominem, nec ea recuſas quæ ſunt humanæ ſortis, cur ea venaris, quæ nec Deo contingunt? Noſti enim Theocriticum [4] illud, non minus vere quam ſcite dictum, *Jovem nec pluvium, nec ſerenum, placere omnibus.* *Ph.* Non eſt fortaſſis ignis abſque fumo; ſunt tamen ἄκαπνα. [5] Si non poteſt obtineri, quin aliqua livoris nubecula obſcuretur hominis gloria, arbitror tamen eſſe rationes, quibus fiat,

---

1 Simo nempe, apud Terentium in And. 2 Phraſis eſt Latina, & elegantiſſima ex eodem Terentio, ſicut & præcedentes plurimæ, quas fere omnes vidimus. 3 *Affectuum expers,* qualem, Stoici contendunt eſſe ſapientem. 4 *i. e.* Ex Theocrito Syracuſano poeta, at idem ſcripſit Theognis ex Megara, itaque vel lapſus eſt memoriæ in noſtro Eraſmo, vel ambo poetæ idem dixerunt, quod probabile ſatis. 5 *i. e.* Sunt quædam quæ fumum non dant. Ab Alpha privativo, & κάπνος, fumus.

fiat, ut quam minimum invidiæ ſit admixtum. *Sy.* Eas igitur tibi vis commonſtrari? *Ph.* Percupio. *Sy.* Modice virtutem exere, & minus gravaberis invidia. *Ph.* At gloria niſi ſit inſignis, non eſt gloria. *Sy.* Ecce tibi certiſſimam viam. Deſigna præclarum aliquod facinus, & morere, & citra invidiam celebraberis cum Codris, Menœceis, Iphigeniis, Curtiis ac Deciis: [1]

Paſcitur in vivis livor, poſt fata quieſcit. [2]

Ph. Equidem, ut ingenue quod res eſt fatear, cupio liberis ac nepotibus meis honeſti nominis hæreditatem relinquere: verum hujus rei fructum, vivus apud vivos aliquandiu decerpere cupiam. *Sy.* Age, non te ſuſpendam amplius. Certiſſima ad illuſtre nomen eſt via, bene mereri, cum privatim de ſingulis, tum publicitus de univerſis. Id partim fit officiis, partim benignitate. Benignitas ſic temperanda eſt, ne cogaris ab aliis rapere, quod aliis ſuppedites. Nam ex hujuſmodi largitionibus plus odii naſcitur apud probos, quam favoris apud improbos. Porro ab improbis laudari, infamia verius eſt quám gloria. Ad hæc benignitatis fons largiendo exhauritur. Porro beneficentia, quæ conſtat officiis, fundum non habet: imo quo largius hinc hauritur, hoc ſcatet uberius. At heic multæ res ſunt, quæ & invidiam mitigant, & famæ celebritatem illuſtrant, quas nemo ſibi præſtare valet, ſed contingunt gratuito favore numinis:

Gratior eſt pulchro veniens è corpore virtus. [3]

At formam corporis ſibi nemo largitur. Adfert ſecum dignitatis plurimum generis claritudo. At hæc quoque fortunæ munus eſt. Idem ſentiendum de divitiis, quæ recte factis partæ ab avis atque atavis ad nos devenerunt. Ne hoc quidem quiſquam ſibi præſtat. Hujus generis ſunt & ingenii dexteritas, ac dicendi gratia, lepos & comitas non aſcita, ſed ingenita. Poſtremo decorum quoddam arcanum, atque etiam felicitas; [4] cujus

1 Codrum vidimus, idem quod de eo, dicendum de cæteris, proindeque ſcias eos in genere, pro patria ſe devoviſſe certæ morti, nimis prolixi eſſemus ſi vellemus de unoquoque ſpeciatim enarrare, at præterea de his te docebit tuus *Littleton.* 2 Apud Ovidium, Amor. Lib. I. Eleg. XV. 3 Ex Virgilio Æneid. V. 4 Intelligit credo chimæram vulgatam, quam vocamus *Luck*, vel aliquid maxime accedens.

jus effectum in multis videmus quotidie, cauſam reddere nemo poteſt. At non frequenter conſpicimus eadem geri, dicive à diverſis, & magnam inire gratiam qui pejus geſſit, dixitve, cum is qui melius rem egerit, pro gratia referat odium. Hoc priſci quidam ad genios [1] referebant. Dicebant enim in ea re quemque fortunatum eſſe, ad quam natus eſſet: contra parum ſuccedere, quod quis invita Minerva, [2] iratoque genio tentaret. *Ph.* Heic igitur nullus eſt conſilio locus? *Sy.* Vix ullus: attamen qui ſagaces ſunt, deprehendunt in pueris aut adoleſcentibus notas quaſdam, quibus conjecturam facere liceat, ad quæ ſtudia, quodve vitæ genus, quaſve actiones ſint idonei. Idem indicat in nobis arcanus quidam animi ſenſus, quo à quibuſdam abhorremus, nulla evidente cauſa, ad quædam item miro impetu rapimur. Hinc eſt quod alius feliciter tractat rem militarem; alius dexter eſt in negotiis politicis; alium dicas ad ſtudia natum. Quanquam & in his mira varietas; nimirum tanta, quanta eſt functionum diverſitas. Alium natura genuit imperio, alium voluit eſſe fortem militem: cui plurimum indulſit, ei conceſſit, ut, juxta Homerum, pariter & bonus ſit lancearius, [3] & egregius dux. Itidem in rebus civilibus, alius valet in conſilio, alius in agendis cauſis excellit, alius obeundis legationibus & gaudet, & feliciter rem gerit. De ſtudiorum varietate quid attinet dicere? Sunt qui ſic rapiantur ad inſtitutum monaſticum, nec ad quodvis, ſed vel ad hoc, vel illud, ut vitam ſibi putent acerbam, niſi, quod optant, aſſequantur. Sunt è diverſo qui mirum in modum abhorrent, ut mori ducant potius, quam fieri monachum: nec id odio faciunt, aut certa ratione, ſed arcano quodam naturæ ſenſu. *Ph.* Iſta quidem in compluribus ita, ut narras, & comperi nonnunquam, & frequenter admiratus ſum. *Sy.* In his igitur bonis, quæ nobis

1 Si opinio non prævaluit apud nos, ſaltem utimur phraſibus quæ opinionem quodammodo redolent. 2 Non mirum, ſi Minerva hic, ſiquidem ſcientiarum & artium Dea, itemque locutio ex Horatio, Art. Poet. *Tu nihil invita dices facieſve Minerva:* ſed *irato genio*, opinionem ſupradictam redolet, quamquam laxius bene poſſit intelligi; elegans & vivida locutio eſt. 3 *Pike-man*, proprie, ſed intelligitur *a bold Soldier, in diſtinction from a Commander.*

nobis gratuito largitur naturæ benignitas, multo minus orietur invidiæ; ſi faſtus abſit & oſtentatio. Amabilior enim eſt forma, aut nobilitas, aut opulentia, aut facundia, in his qui ſe his bonis præcellere quaſi neſciunt. Comitas autem & modeſtia nihil imminuunt hæc commoda, ſed ut gratiam addunt, ita depellunt invidiam. Hæc autem comitas & morum ſuavitas oportet in omnibus vitæ actionibus ſit perpetua, niſi prorſus repugnat Minerva. Nam fruſtra, ut opinor, tentaret Xenocrates, [1] quod ſucceſſit Socrati ac Diogeni: fruſtra moliretur Cato Cenſorius,quod Lælium fecit gratioſum. Attamen Demea ille Terentianus ſubito mutatus, [2] ſatis declaravit quantum ad conciliandam benevolentiam habeat momenti, ſtudiis & affectibus omnium obſecundare. Verum quoties à recto receditur, jam & à vera gloria ad temporarium hominum favorem degeneratur. Cæterum ea demum gloria perpetua eſt, quæ honeſti radicibus nititur,à judicio rationis profecta.Nam affectus temporarios habent impetus; qui ſimul atque relanguerint, odiſſe cœpimus, quod ante vehementer arriſit; ac proinde plauſus vertitur in ſibilum, [3] laus in vituperium. Cæterum ut ingenium prorſus inverti non poteſt, ita poteſt aliqua ex parte corrigi. *Ph.* Exſpecto quid dicas. *Sy.* Qui natura blandior eſt, is cavere poteſt, ne, dum apud omnes gratioſus eſſe ſtudet, deflectat ab honeſto, neve dum ſeſe quibuſlibet accommodat, Polypum [4] imitatus, ſibi parum conſtet. *Ph.* Tales novi permultos lubricæ fidei & erubeſcendæ vanitatis. *Sy.* Rurſus qui ſeveriore ſunt ingenio, dare operam oportet, ut ſic affectent comitatem, ne quod agunt, videatur ſimulatum; aut ſubinde ad naturam ſuam recurrant; pro laude geminum dedecus ſibi comparaturi. & quod interdum rigidius agant, & quod ſint inconſtantes. Tantam enim vim habet conſtantia, ut qui vitioſam nacti ſunt naturam, tamen ob

1 Qui fuit Philoſophus auditor Platonis, ita tetricus, ut de eo, diceret Plato, quod deberet gratiis ſacrificare, ut placeret. 2 In adelp. 3 Quoniam *ſibilus* & *Plauſus* ſunt contraria, in judicio de Comœdiis, plaudebatur cum comprobabantur, ſibilabatur cum contra, ſicque adhuc facimus & loquimur. 4 Siquidem piſcis eſt qui mutat colorem in horas.

ob hoc ipſum levius ferantur, quod nuſquam ſunt ſui diſſimiles. Fucus autem ſimul atque ſuboluit, etiam in benefactis gignit odium: porro quod ſimulatum eſt, perpetuo latere non poteſt; aliquando erumpat oportet: quod ubi factum fuerit, ſemel evaneſcit omnis ille magnificus gloriæ fumûs, atque etiam in fabulam vertitur. *Ph.* Illud igitur, ut video, mones, à natura minimum, [1] ab honeſtó minime [2] recedendum eſſe. *Sy.* Tenes, ad hæc ſcis, quidquid ſubito inclareſcit, obnoxium eſſe invidiæ. Inde vox odioſa νεοπλέτε [3] apud Græcos: apud Romanos, novorum hominum cognomen, apud utroſque, terræ [4] filiorum, & è cœlo delapſorum. Cæterum fama quæ paulatim naſcitur, & augeſcit, quemadmodum minimum habet invidiæ, ita maxime durabilis eſt; ut indicat hoc ille poëtarum acutiſſimus Horatius: *Creſcit occulto velut arbor ævo Fama Marcelli.* [5] Proinde, ſi veram, ſi perpetuam, ſi livori quam minimum expoſitam gloriam expetis, auſculta Socrati, qui dixit, *Quibuſdam uſu venire, ut dum nimium properant initio, ſerius perveniant ad finem.* *Ph.* Sed hominum vita brevis eſt. *Sy.* Ergo ad benefacta properandum, non ad gloriam, quæ ſua ſponte conſequitur. Non enim id conſulis, opinor, quibus rationibus longævus fieri poſſis. Nam iſtuc Parcarum [6] munus eſt, quæ fila ducunt & amputant, cum ipſis eſt viſum. *Ph.* Utinam iſtuc quoque poſſis! *Sy.* Nunquam, ô Philodoxe, divi tam fuerunt benigni, ut uni darent omnia. Quod annis detrahunt, nominis ſplendore penſant. Quibuſdam, ſed pauciſſimis, tam indulgenter favent, ut vivi, ſibique quodammodo ſuperſtites, poſteritate ſua fruantur. Sed rari ſunt quos æquus amavit Jupiter. [7] Hoc fortaſſis aliqui diis geniti [8] potuêre; verum iſta felicitas non cadit in hanc conſultationem. *Ph.* Sæpe mecum admirari ſoleo, ſeu fortunæ ſeu naturæ invidentiam,

quæ

1 *Very little.* 2 *Not in the leaſt.* 3 *Of one newly rich,* ſiquidem tales vulgo aliis ſuperbiores ſunt. 4 *i. e.* Ex obſcura origine, quam nemo novit. 5 Lib. I. Od. XII. hic Marcellus autem fuit Auguſti nepos per ſororem, & obiit puer. 6 Siquidem Deæ ſunt vitæ præſides apud poetas, tres numero *Clotho, Lacheſis,* & *Atropos.* 7 Ex Virgilio Æneid. Lib. VI. *Pauci quos æquus amavit Jupiter, aut ardens evexit ad æthera virtus.* 8 Siquidem apud poetas, omnes fere heroes habent patrem Deum quemdam, aut Deam matrem.

quæ nihil omnino commodi largitur mortalibus, quod non aliquo temperet incommodo. *Sy.* Quid igitur ſupereſt, amice, niſi ut homines nati, ſortem humanam æquo feramus animo? Jam & illud haud mediocriter conducit ad leniendam invidiam, ſi penitus cures habere perſpecta nationum, ordinum, & ſingulorum hominum ingenia, nimirum ad eorum exemplum, qui beſtiis cicurandis alendiſque dant operam. Siquidem horum præcipuum eſt ſtudium, animadvertere quibus rebus quodque animal, vel efferatur, vel deliniatur. Non jam loquor tantum de diſcrimine, quod eſt inter avem & quadrupedem, inter ſerpentem & piſcem, aut quod eſt inter aquilam & vulturem, inter elephantum & equum, inter delphinum & phocam, inter viperam & aſpidem, ſed de innumera varietate, quæ eſt in ſingulis animantium generibus. *Ph.* Exſpecto quo ſis evaſurus. *Sy.* Omnes canes ſub una ſpecie continentur: ſed hæc ſpecies quam in innumeras formas diſtrahitur! ut dicas illos genere diſtingui, non ſpecie. Jam prorſus in eadem ſpecie, quam varii ſunt canum mores, & ingenia? *Ph.* Immenſa varietas. *Sy.* Quod de canibus dictum eſt, de ſingulis animantium generibus dictum puta: ſed in nullo magis elucet diſcrimen, quam in equis. *Ph.* Vera prædicas. Sed quorſum hæc? *Sy.* Quidquid in animantium generibus, vel in formis, vel in ſingulis animantibus varietatis eſt, hoc omne puta eſſe in homine. Illic reperies lupos varios, canes inenarrabili varietate, elephantos, camelos, aſinos, leones, oves, viperas, ſimias, dracones, aquilas, vultures, hirundines, hirudines; [1] & quid non? *Ph.* Quid tum? *Sy.* Nullum autem eſt animal tam efferum, quin arte tractatum aliquam de ſe præbeat utilitatem, aut certe non lædat. *Ph.* Nondum perſpicio quid agas. *Sy.* Eſt nonnihil diſcriminis inter Hiſpanum, Italum, Germanum, Gallum & Anglum. *Ph.* Eſt plane. *Sy.* Adhæc, eſt ſingulis in unoquoque genere peculiare quoddam ingenium. *Ph.* Fateor. *Sy.* Hanc varietatem ſi ſagaciter habueris animadverſam, & ſingulorum

rum

1 *I. e.* Uno verbo, homines omnes fere, & ſinguli, habent quaſdam qualitates, quæ in his ſingulis animantibus ſunt conſpicuæ.

rum moribus te accommodes, perfacile conſequeris, ut aut omnes habeas amicos, aut certe nullos inimicos. *Ph.* Si Polypum me fieri jubes, ubi rectum & honeſtum? *Sy.* Eſt in rebus communibus aliquod obſequium, quod nullo pacto vitiat honeſtum: quod genus, apud Italos oſculo ſalutant viri viros: in Germania ſi facias idem, abſurdum videatur, ſed pro oſculo dextram porrigunt: rurſus in Anglia viri ſalutant mulieres etiam in templo obvias: idem ſi fiat in Italia, flagitium habeatur, item in Anglia porrigere poculum tuum intervenienti in convivio, civilitatis eſt; in Gallia contumeliæ eſt. In his & aliis hujuſmodi, citra recti jacturam licet omnibus obſequundare. *Ph.* At perdifficile ſit omnium gentium mores, ac ſingulorum hominum ingenia noſſe. *Sy.* Verum, ô Philodoxe, ſi gloriam inſignem quæris, eamque virtute partam, neceſſe eſt ut virtutem quoque præſtes non vulgarem. Scis autem virtutem circa difficilia verſari, quemadmodum ante Peripateticum [1] illum docuit Heſiodus: [2] proinde ſi mel cupis, apes feras oportet. *Ph.* Scio, & memini: ſed mitigandæ invidiæ rationem quærimus. *Sy.* Proin da operam, ut in bello dux eſſe malis quam miles; & in eo bello, quod gerendum cum inviſis hoſtibus potius, quam cum civibus, aut ſociis. In Republica ea potiſſimum munia capeſſe, quæ popularia ſunt & gratioſa. Velut defendere popularius eſt, quam accuſare; honorare, quam punire. Quod ſi qua incidunt, ſicut incidere neceſſe eſt, natura moleſta, tamen ea quoque, ſi vitari non poſſunt, commoditate ſunt lenienda. *Ph.* Quo pacto? *Sy.* Sedes judex aut arbiter; altera pars nonnihil offendenda eſt; ſed ea rem æquitate geras, ut, ſi fieri poſſit, etiam victus gratias agat. *Ph.* Quî ſic? *Sy.* Puta. Intenditur actio furti aut ſacrilegii: muta, ſi potes, actionis formulam, & fac ut ſit actio rei vindicandæ. Heic protinus ita reum ſublevas, ut nihil tamen decedat actori. Porro actionem omnem ſic moderare, ut citra actoris diſpendium reo videaris æquus. poſtremo damnati pœnam nonnihil mitiga.

1 *Ariſtotelem.* 2 Quem jam vidimus, & qui dixit, *Dii poſuerunt ſudorem ante virtutem*, ſicut Ariſtoteles.

ga. Abſit interim aut vultus torvitas, aut verborum acerbitas, aut moroſitas; quæ res faciunt, ut quidam pejorem ferant gratiam pro dato beneficio, quam alii pro negato. Interdum monendus eſt amicus: ſed ſi nulla ſpes emendationis, ſilere præſtat. Si res gravior eſt, & ſpes eſt profectus, magni refert qualis ſit admonitio. Nam ſæpenumero fit, ut qui ſiniſtre aut intempeſtive admonet, & morbum exaſperet, & ex amico reddat inimicum. Hæc dexteritas magis etiam habet locum, ſi agas cum principe. Nam horum affectibus nonnunquam incidit ut ſit reſiſtendum. Quod ſi fit comiter ac dextre, paulo poſt qui obſtitere, plus ferunt gratiæ, quam qui obſecundarunt. Quod enim cupiditati placet, temporarium eſt; quod recta ratione geritur, perpetuo probatur. Longe vero maxima pars invidiæ naſcitur ex intemperantia linguæ. Quantum odii nonnunquam unica vox temere excidens concitat nonnullis! Quam multis dictum, aut jocus intempeſtivus fuit exitio! Laudabis igitur, ſed dignos; idque parce: ſed vituperabis parcius, ſi tamen omnino quiſpiam vituperandus eſt: proinde vitanda loquacitas. Difficillimum enim ſit, ſimul & multa & opportune dicere. *Ph.* Aſſentior iſtis omnibus. Sed mihi videtur præcipua ad parandam nominis celebritatem via, ſcribere libros. *Sy.* Vera prædicas, niſi quod obſtat ſcribentium turba. [1] At, iſta placet ratio, cura ut exacte ſcribas potius, quam multa. Cum primis autem argumentum delige neque protritum, neque cum multis commune; ad hæc minime invidioſum: in id, quidquid inſigne complurium annorum lectione contractum eſt, conferas: tractatione vero tale reddas, ut voluptatem habeat cum utilitate conjunctam. [2] *Ph.* Prudenter tu quidem, Symbule; meoque animo feceris ſatis, ſi unum illud adjeceris, quibus rebus effici poſſit, ut maturius etiam contingat gloria. Multos enim video, qui vix ſub obitum inclareſcunt, nonnullos *à rogo* [3] quod ajunt,

1 Si turba eſſet tunc, quo nomine nunc deſignemus ſcribentium numerum. 2 Reſpicit ad Horatianum, *Omne tulit punctum qui miſcuit utile dulci.* 3 *Morte*, ſiquidem Romani præſertim, mortuos ſuos comburerent impoſitos rogo.

ajunt, demum innoteſcere. *Sy.* Heic quod conſulam, nihil habeo melius, quam quod tibicen [1] ſuaſit tibicini. Fac ut his teipſum probes, qui gloria jam vicerunt invidiam: in horum amicitiam temet inſinua, quorum honorifica de te prædicatio facile populare ſtudium tibi conciliabit. *Ph.* At ſi quando exoriatur invidia, quid oſtendis remedii? *Sy.* Fac quod ſolent hi qui picem coquunt: ſi flamma effulſerit, infundunt aquam; ac tum magis efferatur ac ſtridet incendium, ni id facias conſtanter ac ſæpius. *Ph.* Quid iſtuc ænigmatis eſt? *Sy.* Invidiam oborientem beneficiis obrue potius, quam vindica. Nihil egit Hercules reſectis Hydræ Lernææ capitibus; igne Græco devicit exitiabile monſtrum. [2] *Ph.* Sed quem vocas ignem Græcum? *Sy.* Qui ardet etiam in mediis aquis. Eum adhibet, qui laceſſitus injuria malorum, non ceſſat tamen de omnibus bene mereri. *Ph.* Quid ego audio? beneficentia igitur nunc aqua eſt, nunc ignis? *Sy.* Quid vetat? quando Chriſtus in allegoriis nunc ſol eſt, nunc ignis, nunc lapis. Dixi ſedulo, ſi quid melius eris nactus, ſequitor, meumque repudiato conſilium.

Opulentia ſordida.

JACOBUS, GILBERTUS. [3]

Ja. UNde nobis tam exuccus, quaſi cum cicadis interea rore [4] ſis paſtus? mihi nihil aliud quam ſyphar [5] hominis eſſe videris. *Gi.* Apud inferos umbræ malva & porro ſaturantur: at ego decem vixi menſes, ubi ne id quidem contigit. *Ja.* Ubinam, te quæſo? num abreptus in navem galeatam? [6] *Gi.* Nequaquam, ſed Synodii. [7] *Ja.* In

† urbe

1 Hipponachus, qui noluit diſcipulum laudari ab imperitis. 2 Monſtrum vidimus, & ſi pergas videbis quid intelligat per ignem Græcum. 3 Sub hoc Gilberto, intelligas Eraſmum ipſum, videbis infra quare. 4 Vidimus. 5 *i. e.* Nihil habes fere niſi cutem, tam macilentus es, *syphar* enim idem eſt quod leberis, ſcil. ſerpentis exuvies. 6 *A Galley*, Gallice, *une Galere*, quoniam in his male ſaginantur homines, at forſan navis quævis intelligitur tantummodo, qua quivis in deſerta loca ablegatur & tranſportatur. 7 Nomen eſt fictum quo quævis frequentiſſima civitas intelligi poteſt, ſiqui-

urbe tam opulenta, bulimia [1] pericitatus es? *Gi.* Maxime. *Ja.* Quid in cauſa? An deerat pecunia? *Gi.* Nec pecunia, nec amici. *Ja.* Quid igitur erat mali? *Gi.* Mihi res erat cum hoſpite Antronio. [2] *Ja.* Cum illo opulento? *Gi.* Sed ſordidiſſimo. *Ja.* Monſtri ſimile narras. *Gi.* Minime; ſed ſic fiunt divites, qui è ſumma emergunt inopia. *Ja.* Quid ita libuit tot menſes apud talem hoſpitem commorari? *Gi.* Erat quod alligaret: [3] & ſic tunc erat animus. *Ja.* Sed dic, obſecro, quo tandem vivit ille apparatu? *Gi.* Dicam, quandoquidem actorum laborum ſolet eſſe jucunda commemoratio. *Ja.* Mihi certe futura eſt. *Gi.* Illud οὐρανόθεν [4] acceſſit incommodi, cum illic agerem; totos tres menſes ſpirabat Boreas, niſi quod illic neſcio quo pacto nunquam perſeverat ultra diem octavum. *Ja.* Quomodo igitur ſpirabat totos tres menſes? *Gi.* Sub eum [5] diem velut ex conſtituto mutabat ſtationem, ſed poſt horas octo migrabat in locum priorem. *Ja.* Ibi tenui corpuſculo opus erat foco luculento.

ſiquidem Græcum ſit, & ſignificet locum ad quem multi conveniunt, at perſuaſum habeo venetias ſpeciatim intelligi, reſque cito tibi palam fiet.

1 Vidimus pag. 84. 2 *i. e.* Indocto, ac veluti aſininæ naturæ, ut concludere potes ex iis quæ pag. 273. At quidam homo ſpecialis hic intelligitur, oſtendamque nunc quis ille fuerit, quod erit veluti totius hujus colloquii clavis. Properarat Venetias Eraſmus noſter, ut Aldo Manutio percelebri tunc Typographo, doctoque viro, traderet ſua adagia mandanda typis; Manutius ut videtur non poterat eum recipere, & habere in ſua domo, proindeque duxit eum, in domum ſoceri, qui hoſpitio recepit Eraſmum noſtrum. Hic Aldi ſocer ut videre eſt in Eraſmi noſtri vita a Rhenano, erat venetiis famigeratus manceps, i. e. *a conſiderable Farmer and Gatherer of publick Taxes,* vel potius, *an Undertaker of Works for private Men, but eſpecially for the publick,* lucrandi cauſa ſcil. hinc habens multos operarios ſub ſe, in domo & extra domum; avarus erat & ſordidus, ut plurimi hujus farinæ homines, præſertim venetiis, proindeque ſordide tractavit & Eraſmum noſtrum; indoctumque eum credam præterea: cumque præter hæc omnia, vocaretur *Aſulanus,* nomen quod quoad ſonum relationem quamdam habere videtur ad Aſinum, hinc tandem Eraſmus noſter, qui maxime pronus erat ad immutanda hoc modo nomina, cum quoddam tegumentum vellet dare rebus, vocat eum *Antronium,* nomine accedenti ad *Aſulanum,* ſiquidem, ambo nomina multum de aſino (*i. e.* homine indocto, *qualis* hic de quo nunc) auri, & menti referunt, *Aſulanus* propter ſonum vocis, *Antronius,* per ſignificationem ejus, ſi recorderis quæ dicta ſunt pag. 283. ſpero nunc per hanc notulam omnia in hocce colloquio planiora futura. 3 Vidiſti quid alligabat hominem; adagiorum nempe editio, imo & Terentii, & quarumdam Euripidis Comœdiarum, itemque ratio quam haberet Aldi Manutii. 4 *E Cœlo.* 5 Octavum ſcil.

lento. *Gi.* Satis erat ignis, ſi ſuppetiſſet lignorum copia. Verum ne quid heic faceret impendii noſter Antronius, ex ruſculis inſularibus evellebat arborum radices ab aliis neglectas, idque fere noctu. Ex his nondum bene ſiccis ſtruebatur ignis non abſque fumo, ſed ſine flamma: non qui calefaceret, ſed qui præſtaret, ne vere dici poſſet ibi nullum eſſe ignem. Unicus autem ignis durabat totum diem, adeo temperatum erat incendium. *Ja.* Illic hibernare durum erat. *Gi.* Imo multo durius æſtivare. *Ja.* Quî ſic? *Gi.* Quoniam ea domus tantum habebat pulicum ac cimicum, ut nec interdiu quietum eſſe, nec noctu ſomnum capere liceret. *Ja.* Divitias miſeras! *Gi.* Præſertim in hoc pecoris genere. *Ja.* Oportet illic ignavas eſſe fœminas. *Gi.* Latitant, nec inter viros verſantur. Ita fit ut illic & fœminæ nihil aliud ſint quam fœminæ, & viris deſint ea miniſteria quæ ſolent ab eo ſexu ſuppeditari. *Ja.* Sed Antronium interim non pigebat tractationis? *Gi.* Illi in hujuſmodi ſordibus educato, præter lucrum nihil erat dulce. Ubivis potius habitabat quam domi, nulla in re non negotiabatur. Scis autem eam urbem eſſe præ cæteris Mercurialem. [1] Pictor [2] ille nobilis deplorandum exiſtimavit, ſi dies abiiſſet ſine linea; Antronius longe magis deplorabat, ſi dies præteriiſſet abſque lucro. Quód ſi quando eveniſſet, domi quærebat Mercurium. [3] *Ja.* Quid faciebat? *Gi.* Habebat in ædibus ciſternam ex ejus civitatis more, illic hauriebat aliquot aquæ ſitulas, & infundebat in vaſa vinaria. Heic erat certum lucrum. *Ja.* Fortaſſe vinum erat æquo vehementius. *Gi.* Imo plus erat quam vappa; nunquam enim emebat vinum niſi corruptum, quo minoris emeret. Ex eo ne quid periret, ſubinde fæces annorum decem miſcebat; volvens ac revolvens omnia, quo muſtum videretur: neque enim ille paſſus fuiſſet ullam fæcis micam [4] perire. *Ja.* At ſi qua fides medicis, tale vinum gignit veſicæ calculos.

Gi. Non

1 *Trading*, hinc quod mercurius ſit negotiatorum Deus ut vidimus plus ſemel. 2 Apelles. 3 *Lucrum*, & videbis mox quomodo. 4 Hoc, & quæ ſubſequuntur. digna ſunt avaritiæ mancipis veneti ſpecimina.

Gi. Non errant medici: nam in ea domo nullus erat annus tam felix, quin unus atque alter calculo periret; nec horrebat ille funeſtam domum. *Ja.* Non? *Gi.* Etiam à mortuis colligebat vectigal. [1] Nec aſpernabatur quamvis exiguum lucellum. *Ja.* Dicis furtum. *Gi.* *Lucrum* vocant negotiatores. *Ja.* Quid interea bibebat Antronius? *Gi.* Idem ferme nectar. *Ja.* Non ſenſit malum? *Gi.* Durus erat, qui vel fœnum eſſe [2] poſſet, & talibus, ut dixi, deliciis fuerat a teneris educatus. Hoc lucro nihil exiſtimabat certius. *Ja.* Quid ita? *Gi.* Si ſupputes uxorem, filios, filiam, generum, operas, [3] & famulas, alebat domi fere corpora triginta tria. Jam quo vinum erat dilutius, hoc & parcius bibebatur, & ſerius exhauriebatur. Heic mihi ſubducito, in ſingulos dies addita aquæ ſitula, quam non pœnitendam ſummam conficiat in annum. *Ja.* O ſordes! *Gi.* Atqui non minus compendii redibat ex pane. *Ja.* Quo pacto? *Gi.* Emebat triticum vitiatum, quod alius noluiſſet emere. Heic preſens ſtatim lucrum, quia minoris emebat. Cæterum vitio medicabatur arte. *Ja.* Qua tandem? *Gi.* Eſt argillæ genus frumento non diſſimile, quo videmus & equos delectari, dum & parietes arrodunt, & ex lacunis ea argilla turbidis bibunt libentius. Ejus terræ tertiam partem admiſcebat. *Ja.* Eſt iſtuc medicari? *Gi.* Certe tritici vitium minus ſentiebatur, an hoc quoque lucrum putas aſpernandum? Adde jam aliud ſtrategema: Domi panem ſubigebat: nec id crebrius, etiam æſtate, quam bis in menſe. *Ja.* Iſtuc eſt lapides apponere, non panes. [4] *Gi.* Aut ſi quid lapide durius. Sed huic quoque malo erat paratum remedium. *Ja.* Quodnam? *Gi.* Fragmenta panis immerſa cyathis vino macerabant. *Ja.* Similes habebant labra lactucas. Sed ferebant talem tractationem operæ? *Gi.* Primum narrabo primatum ejus familiæ apparatum; quo facilius divines, quomodo tractentur operæ. *Ja.* Audire cupio. *Gi.* De jentando nulla

1 Proverbialis eſt locutio, cum quis per fas & nefas undecunque divitias congerit. 2 *Edere.* 3 *Operarios*, & videbis rurſus ſubinde ſic intelligi. 4 Alluditur ad Luc. XI. ubi pater quamvis malus non dabit filio lapidem pro pane.

nulla erat illic mentio, prandium fere diffcrebatur in horam à meridie primam. *Ja.* Quam ob rem? *Gi.* Exſpectabatur Antronius paterfamilias. Cœnabatur interdum ad horam decimam. *Ja.* At tu ſolebas eſſe inediæ impatientior. *Gi.* Eoque ſubinde clamabam ad Antronii generum Orthrogonum, [1] (agebamus enim in eodem conclavi:) Heus Orthrogone, non cœnatur hodie apud Synodios? [2] Commode reſpondit, brevi adfuturum Antronium. Cum nihil viderem apparati, & latraret ſtomachus, Heus, inquam, Orthrogone, erit hodie pereundum fame? Excuſabat horam, aut aliud ſimile. Cum non ferrem ſtomachi latratum, rurſus interpellabam occupatum: Quid futurum eſt, inquam: eritne moriendum fame? Ubi jam Orthrogonus conſumſiſſet omnem tergiverſationem, abiit ad famulos, juſſitque adornari menſam. Tandem cum nec rediret Antronius, nec quidquam appararetur, Orthrogonus victus conviciis meis, deſcendebat ad uxorem, & ſocrum, ac liberos, clamitans ut appararent cœnam. *Ja.* Nunc ſaltem exſpecto cœnam. *Gi.* Ne propera. Prodibat tandem famulus claudus, ei præfectus negotio, non admodum diſſimilis Vulcano; inſternit menſam linteo. Ea prima cœnæ ſpes. Tandem poſt longam vociferationem afferuntur phialæ vitreæ, cum aqua ſane limpida. *Ja.* Altera cœnæ ſpes. *Gi.* Ne propera, inquam: Rurſum poſt atroces clamores adfertur phiala illius nectaris fæculenti plena. *Ja.* O factum bene! *Gi.* Sed ſine pane. Nihil adhuc periculi; nemo famelicus bibat lubens tale vinum. Clamatum eſt iterum uſque ad ravim. Tum demum apponitur panis ille, quem vix urſus dentibus frangeret. *Ja.* Certe jam vitæ conſultum eſt. *Gi.* Sub multam noctem tandem venit Antronius; hoc fere prooemio inauſpicatiſſimo, ut diceret, ſibi dolere ſtomachum. *Ja.* Quid heic mali auſpicii? *Gi.* Quia tunc nihil erat quod ederetur, quid enim exſpectes, hoſpite male affecto? *Ja.* Dolebat re vera? *Gi.* Adeo, ut ſolus devoraturus fuerit

tres

---

1 Fictum nomen Græcum, *i. e.* veluti diluculo genitum, etenim Antronius pater ſegnitie non laborabat, prout hoc vitio non laborant avari, ac proinde matutinus erat, & filium matutinum eſſe volebat. 2 *Vorstes.*

tres capos, ſi quis dediſſet gratis. *Ja.* Exſpecto convivium. *Gi.* Primum ipſi apponebatur patina cum farina fabacea; quod obſonii genus illic vulgo venditur tenuibus. Ajebat ſe hoc uti remedio, adverſus omne morbi genus. *Ja.* Quot eratis convivæ? *Gi.* Interdum octo aut novem; inter quos erat Verpius ille doctus, quem arbitror tibi non ignotum, & filiusfamiliâs natu major. *Ja.* Quid illis apponebatur? *Gi.* An non ſatis eſt frugi hominibus, quod Melchiſedech [1] obtulit Abrahæ, quinque regum victori? *Ja.* Nihil igitur obſonii? *Gi.* Erat nonnihil. *Ja.* Quodnam? *Gi.* Memini nos fuiſſe in menſa convivas numero novem; cum in patina non numerarem niſi ſeptem foliola lactucæ aceto innatantia, ſed abſque oleo. *Ja.* Solus igitur ille devorabat ſuas fabas? *Gi.* Vix ſemiobolo emerat, nec tamen vetabat, ſi quis proximè aſſidens vellet guſtare, ſed incivile videbatur, languido ſuum eripere cibum. *Ja.* Secabantur igitur folia, quemadmodum de cumino meminit proverbium? [2] *Gi.* Non, ſed lactucis à primoribus abſumptis, reliqui panem immergebant aceto. *Ja.* Quid autem poſt ſeptem folia? *Gi.* Quid, niſi caſeus conviviorum clauſula. *Ja.* Hiccine erat apparatus perpetuus? *Gi.* Propemodum; niſi quod interdum, ſi eo die Mercurium fuiſſet expertus propitium, erat paulo profuſior. *Ja.* Quid tum? *Gi.* Jubebat emi tres uvas recentes uno æreo nummulo. Ea res exhilarabat totam familiam. *Ja.* Quid ni? *Gi.* Id eo duntaxat tempore, quo ſumma eſt uvarum ibi vilitas. *Ja.* Proin extra autumnum [3] nihil profundebat? *Gi.* Profundebat. Sunt illic naviculatores, [4] qui concharum minutum [5] genus hauriunt, potiſſimum è latrinis: [6] hi

1 Quoniam Gen. XIV. non ſcriptum ſit verbatim, quod Melchiſedech attulerit quid Abrahamo, præter panem & vinum, at perſuaſum habeo, his intelligi quicquid ad menſas inſtruendas neceſſarium. 2 Parcus enim & ſordidus homo veluti proverbio vocabatur olim, *cumini ſector.* 3 Siquidem racemi in autumno recentes, & vilis prætii. 4 *Maſters of ſmall Boats,* quæ illic *gondoles*; hoc & quædam ſequentia evincunt, per *ſynodium* intelligi *venetias,* ut diximus, &c. Proindeque non obſervabimus amplius. 5 *Cockles,* vel *Muſcles.* 6 *Marſhy places in the Sea,* quibus abundat mare circa venetias, ſed utitur hac voce, quoniam quod cacant Veneti ſupponitur illuc deſcendere, & adhærere faciliter, ac proinde merda ſaginari has conchas quo nauſeam ex opſonio magis excitet.

clamore certo ſignificant quid habeant venale, ab his interdum jubebat emi dimidio nummuli, quem illi *bagathinum* [1] appellant. Tum vero dixiſſes, in ea familia eſſe nuptias; nam igni erat opus, licet celerrime percoquantur. Atque hæc quidem poſt caſeum, loco bellariorum. *Ja.* Bella mehercule bellaria. Sed nihil unquam apponebatur carnium aut piſcium? *Gi.* Tandem victus meis clamoribus, cœpit eſſe ſplendidior. Quoties autem videri volebat Lucullus, [2] hi ferme erant miſſus. [3] *Ja.* Iſtuc vero lubens audiero. *Gi.* Primo loco dabatur juſculum, quod illi, [4] neſcio quam ob cauſam, appellant *miniſtram.* [5] *Ja.* Lautum opinor. *Gi.* His conditum aromatibus: Admovetur igni cacabus aqua plenus: in eam conjiciuntur aliquot fragmenta caſei bubalini, [6] qui jam olim in ſaxum induruit; nam ad defringendum aliquid bona ſecuri opus eſt. Cum ea fragmenta tepore aquæ ſolvi cœperint, inficiunt eam, ne poſſit mera dici aqua, hoc juſculo præparant ſtomachum. *Ja.* Suibus dignum. *Gi.* Dein apponitur paululum carnium de ventre veteris vaccæ, ſed elixum ante dies quindecim. *Ja.* Fœtet igitur. *Gi.* Maxime; ſed adhibetur remedium. *Ja.* Quodnam? *Gi.* Dicam, ſed vereor ne [7] imitaturo. *Ja.* Scilicet. *Gi.* Miſcent ovum aquæ calefactæ; eo jure perfundunt carnem; ita magis falluntur oculi quam nares; nam fœtor erumpit per omnia. Si dies requirit eſum piſcium, interdum apponuntur auratæ tres, nec hæ magnæ, cum convivæ ſint ſeptem aut octo. *Ja.* Præterea nihil? *Gi.* Nihil niſi caſeus ille ſaxeus. *Ja.* Novum mihi narras Lucullum. Sed qui potuit tam exilis apparatus tot ſufficere convivis, præſertim nullo refectis jentaculo? *Gi.* Imo ne ſis inſciens, ex ejus convivii reliquiis alebantur ſocrus, nurus, filius natu minor,

---

1 Nomen eſt monetæ minutiſſimæ apud Italos, veluti apud nos *one Farthing*, credamque vocem Gallicam, *bagatelles, res nihili*, hinc profectam. 2 *Splendidiſſimus*, prout jam vidimus. 3 *Meſſ.* 4 Itali ſcil. Veneti præſertim. 5 Hinc credo, quod primum miniſtretur, eſt enim vox Italica, quæ ſignificat *Broth, Soop, Pottage.* 6 *Of Buffle*, ſupponas tamen factum ex lacte fœminæ animantis, veluti Galli in quibuſdam Provinciis dicent *des fromages de bouc, Cheeſes of He-goats*, & facti ſunt ex caprarum lacte. 7 Supple *dicam*, & intelligas ironice.

minor, famula, & aliquot parvuli. *Ja.* Tu quidem admirationem meam auxiſti, non ademiſti. *Gi.* Iſtuc tibi vix poſſum deſcribere, niſi prius ordinem convivii depinxero. *Ja* Pinge igitur. *Gi.* Antronius obtinebat primum locum, niſi quod ego illi ſedebam dexter, velut extraordinarius : è regione Antronii Orthrogonus; Orthrogono aſſidebat Verpius, [1] Verpio Strategus natione Græcus : Antronio ſiniſter aſſidebat filius natu major. Si quis acceſſiſſet conviva, ei locus dabatur pro dignitate. Primum de jure minimum erat vel periculi vel diſcriminis, niſi quod in procerum [2] diſcis natabant fragmenta bubalini caſei. Cæterum ex phialis vini aquæque ferme quatuor, vallum quoddam fiebat, ut nemo poſſet attingere quod erat appoſitum, præter tres, ante quos ſtabat patina, niſi quis ſuſtinuiſſet eſſe impudentiſſimus, & tranſilere ſepta. Nec tamen ea patina diu manebat, ſed mox tollebatur, ut aliquid ſupereſſet familiæ.. *Ja.* Quid igitur edebant reliqui? *Gi.* Suo more deliciabantur. *Ja.* Quî? *Gi.* Panem illum argillaceum macerabant vino fæcis vetuſtiſſimæ. *Ja.* Tale convivium oportuit eſſe perbreve. *Gi.* Frequenter hora prolixius. *Ja.* Quî potuit? *Gi.* Sublatis, ut dixi, mox, quæ non carebant periculo, ponebatur caſeus, unde nullum erat periculum ne quiſquam ullo cultello eſcario quidquam abraderet. Manebat illa præclara fæx, & ſuus cuique panis. Atque inter hæc bellaria tuto miſcebantur fabulæ. Interim prandebat fœminarum ſenatus. *Ja.* Quid interim operæ? *Gi.* Nihil habebant nobiſcum commune; ſuis horis ſibi prandebant ac cœnabant. Sed hi cibo capiendo vix ſemihoram impendebant toto die. *Ja.* Verum apparatus cujuſmodi? *Gi.* Iſtuc tuum eſt divinare. *Ja.* At Germanis vix ſufficit hora in jentaculum, tantundem in merendam, ſeſquihora in prandium, duæ horæ in cœnam : ac niſi affatim expleantur eleganti

 vino,

1 Quemdam nomine *Pfeffercorn* intelligit, credo, qui Judæus ad Chriſtianiſmum ſe verterat. 2 Præcipuorum ex his qui menſæ cum Aſulano, & Eraſmo aliquando aſſidebant, qui, inter alios, Hyeronymus Aleander Mottenſis, poſtea Cardinalis, omnes propter Manutium ſed per breve tempus illic diverſantes, at Eraſmus propter peccata diu ſatis, & pœnituit tandem.

vino, bonis carnibus ac piſcibus, deſerunt patronum, & fugiunt in bellum. *Gi.* Suus cuique genti mos eſt. Itali minimum impendunt gulæ, pecuniam malunt quam voluptatem; & ſobrii ſunt natura quoque, non ſolum inſtituto. *Ja.* Nunc profecto non miror te nobis rediſſe tam exilem; ſed omnino vivum rediſſe demiror, præſertim cum antea capis, perdicibus, turturibus & phaſianis aſſueviſſes. *Gi.* Plane perieram, niſi repertum fuiſſet remedium. *Ja.* Male res agitur, ubi tot remediis eſt opus. *Gi.* Effeceram, ut mihi jam langueſcenti in ſingula convivia daretur quarta pars pulli elixi. *Ja.* Nunc incipies vivere. *Gi.* Non admodum. Emebatur pullus exiguus, ne multum impenderetur, cujuſmodi ſex non ſufficerent uni boni ſtomachi Polono in jentaculum. Nec emto dabant cibum, ne quid eſſet impendii: itaque macie enecti ac ſemivivi coquebatur ala aut poples; jecur dabatur Orthrogoni filio infanti. Jus autem ſemel atque iterum ebibebant mulieres, ſubinde nova infuſa aqua. Itaque poples ad me veniebat pumice ſiccior, & quovis putri ligno inſipidior. Jus nihil erat niſi mera aqua. *Ja.* Et tamen audio illic avium genus & copioſiſſimum eſſe, & elegans, & vile. *Gi.* Eſt prorſus; ſed illis carior eſt pecunia. *Ja.* Satis dediſti pœnarum, etiamſi Romanum pontificem occidiſſes, aut ſi minxiſſes ad ſepulcrum divi Petri. *Gi.* Sed audi reliquum fabulæ. Scis eſſe in quaque hebdomada quinque dies, quibus veſcimur carnibus. *Ja.* Nimium. *Gi.* Duos itaque pullos duntaxat emebant. Die Jovis ſe fingebant oblitas emere, ne vel totum pullum eo die apponerent, vel aliquid ſupereſſet. *Ja.* Næ iſte Antronius ſuperat etiam Euclionem [1] Plautinum. Sed piſcariis diebus quo remedio conſulebas vitæ? *Gi.* Amico cuidam dederam negotium, ut mihi meo ære in ſingulos dies emeret ova tria, duo in prandium, unum in cœnam. Sed heic quoque fœminæ pro recentibus care emtis, ſupponebant ſemiputria; ut mecum præclare crederem actum, ſi ex tribus unum eſſet quod edi poſſet. Tandem & utrem vini purioris

mea

1 *Senem avariſſimum*, in Comœdia quæ inſcribitur *aulularia*.

mea pecunia emeram: cæterum mulieres eff. acta ſcra intra paucos dies exſorbuerunt, non admodum irato Antronio. *Ja.* Itane nullus erat illic, quem tui miſereſceret? *Gi.* Miſereſceret? imo videbar illis gluto quiſpiam, & helluo, qui tantum ciborum unus devorarem. Itaque ſubinde me admonebat Orthrogonus, haberem ejus regionis rationem, meæque conſulerem incolumitati: & aliquot noſtrates commemorabat, quibus illic edacitas conciliaſſet aut mortem, aut morbum graviſſimum. Cum is me videret deliciis quibuſdam, quas illic ex nucleis pineis, aut peponum, melonumque venditant pharmacopolæ, fulcire corpuſculum, & aſſiduis laboribus, & inedia, & jam etiam morbo fractum, ſubornat medicum mihi amicum & familiarem, ut perſuadeat victus moderationem. Egit hoc mecum diligenter. Moxque ſenſi ſubornatum, nec reſpondi tamen. Cum idem accuratius mecum ageret, nec admonendi faceret finem; Dic, inquam, mihi, vir egregie, ſerio iſthæc loqueris, an joco? Serio, inquit. Quid igitur ſuades ut faciam? A cœnis in totum abſtine; & vino adde, ut minimum, aquæ dimidium. Riſi præclarum conſilium. Si me cupis extinctum, huic corpuſculo & raro & exili, & ſpiritibus ſubtiliſſimis, vel ſemel à cœna abſtinere mors eſſet: id toties ipſa re compertum habeo, ut non libeat iterum experiri. Quid autem futurum cenſes, ſi ſic pranſus, à cœna temperem? Et tali vino jubes addi aquam? quaſi non præſtaret puram aquam bibere, quam fæculentam. Nec dubito, quin hæc te loqui juſſerit Orthrogonus. Subriſit medicus, ac mitigavit conſilium. Non hæc loquor, inquit, Gilberte doctiſſime, quod in totum arceam te à cœnis; licebit guſtare ovum, & ſemel bibere: ſic enim ipſe vivo. In cœnam coquitur ovum: inde capio vitelli dimidium, reliquum do filio; mox hauſto ſemicyatho vini, ſtudeo in multam noctem. *Ja.* Num iſthæc vera prædicabat medicus? *Gi.* Veriſſima. Nam ipſe forte per viam ambulans, redibam à ſacro, & comes admonuerat illic habitare medicum; libuit videre regnum illius. Erat autem dies dominicus. Pulſavi fores: apertæ ſunt, aſcen-

di; offendo medicum cum filio, & eodem famulo prandentem. Apparatus erat duo ova, præterea nihil. *Ja.* Oportuit eſſe exſangues homines. *Gi.* Imo ambo erant pulchre habito corpore, colore vivido ac rubido, oculis lætis. *Ja.* Vix credibile eſt. *Gi.* At ego compertiſſima narro. Nec ille ſolus ad iſtum vivit modum, ſed complures alii, & imaginibus [1] clari, & re lauta. Polyphagia [2] & polypoſia, [3] crede mihi, conſuetudinis res eſt, non naturæ. Si quis paulatim aſſueſcat, tandem eo proficiet, ut idem faciat quod Milo, qui bovem eodem die totum abſumſit. [4] *Ja.* Deum immortalem, ſi tam parvo victu licet tueri valetudinem; quantum impendiorum perit Germanis, Anglis, Danis, & Polonis? *Gi.* Plurimum haud dubie, & quidem non ſine gravi tum valetudinis, tum ingenii detrimento. *Ja.* Sed quid obſtabat, quo minus tibi ſufficeret ille victus? *Gi.* Quia diverſis aſſueveram; & ſerum jam erat mutare conſuetudinem: quanquam me non tam offendebat ciborum exiguitas, quam corruptio. Duo ova poterant ſufficere, ſi fuiſſent recens nata: vini cyathus erat ſatis, niſi pro vino daretur fæx vapida: dimidium panis aluiſſet, niſi pro pane daretur argilla. *Ja.* Adeone ſordidum eſſe Antronium in tantis opibus? *Gi.* Arbitror cenſum illius non fuiſſe infra octoginta ducatorum millia. Nec ullus erat annus, quo non accederet lucrum mille ducatorum, ut dicam parciſſime. *Ja.* Sed juvenes illi quibus hæc parabantur, num eadem utebantur parſimonia. *Gi.* Utebantur, ſed domi duntaxat; foris liguriebant, ſcortabantur, ludebant aleam: cumque pater in gratiam honeſtiſſimorum convivarum gravaretur teruncium impendere, juvenes interdum una nocte ſexaginta ducatos perdebant alea. *Ja.* Sic perire ſolent quæ ſordibus corraduntur. Verum e tantis periculis incolumis, quo nunc te confers?

---

1 *Nobiliſſimi*; clari enim imaginibus vocabantur apud antiquos, qui patres vel avos haberent, quibus ſtatuæ erectæ fuerant, vel quibus triumphare contigerat: in triumphis enim imago triumphatoris publice & excelſa deportabatur. 2 *Multus eſus.* 3 *Multus potus.* 4 Legi Milonem portaſſe bovem, & credam ſatis. Legitur & forſan manducaſſe totum una die, non credam æque facile.

fers? *Gi.* Ad venuſtiſſimum Gallorum contubernium, [1] ſarturus quod illic diſpendii factum eſt.

Exequiæ Seraphicæ. [2]

THEOTIMUS, [3] PHILECOUS. [4]

Ph. UNde nobis Theotimus, nova religionis facie? *Th.* Quî ſic? *Ph.* Quia ſevera frons, oculi in terram defixi, caput in lævum humerum nonnihil inflexum, ſphærulæ precatoriæ [5] in manibus. *Th.* Si noſſe cupis, amice, quæ ad te nihil attinent, è ſpectaculo venio. *Ph.* An ſpectaſti funambulum, aut præſtigiarum artificem, aut aliud huic ſimile? *Th.* Fortaſſe non ita huic diſſimile. [6] *Ph.* Equidem nunquam antehac vidi quenquam iſtiuſmodi vultu redeuntem è ſpectaculo. *Th.* Sed ejuſmodi fuit ſpectaculi genus, ut ſi tu interfuiſſes, fortaſſis me incederes aliquanto triſtior. *Ph.* Quin tu ergò memoras, quid te tam fecerit religioſum? *Th.* Redeo ab exſequiis Seraphicis. *Ph.* Quid ego audio? Itane moriuntur & angeli? *Th.* Non; ſed horum ſodales. Cæterum, ne te diutius ſuſpenſum habeam, noſti, opinor, heic apud Peluſios [7] Euſebium, hominem clarum & eruditum. *Ph.* Illumne ex principe privatum, è privato exſulem, ex exule tantum non medicum, pene addideram ſycophantam? *Th.* Recte divinaſti quem dicam. *Ph.* Sed quid illi accidit? *Th.* Hodie ſepultus eſt: à pompa funebri redeo. *Ph.* Admodum triſtem fuiſſe oportet, quæ te nobis tam triſtem remiſit. *Th.* Vereor ut ſine lacrymis queam tibi quod vidi deſcribere. *Ph.* At ego vereor ut ſine riſu poſſim

 audire.

1 Non mirum tibi videbitur, ſi recorderis quod dixerit, in *diverſoria.* 2 *i. e.* Secundum Franciſcanorum ordinem, & modum, ſiquidem ut vidimus plus ſemel, Franciſcus vocatur Seraphicus doctor, hincque Franciſcani ſeſe vocant Seraphicos viros, ſodalesque illius ordinis Angelorum, qui vocantur *Seraphini.* 3 *Deum colens.* 4 *Audiendi avidus.* 5 *Chaplets, Beads.* 6 Imo maxime ſimile, omnia hæc enim vere ſunt *Plays, Farces,* ac veluti *Juglers tricks.* 7 Fictum nomen hic, (quamquam Peluſium ſit urbs antiqua Ægypti) quo credo nulla ſpeciatim gens intelligitur, ſed quævis ſuperſtitioſa, quoniam Ægyptii olim maxime ſuperſtitioſi, & revera quod hic narratur, in quavis gente Papiſtica, quotidie uſu evenit, quæ cum omnes ſuperſtitioſæ, omnes hoc reſpectu rideri merentur, quod intendit auctor.

audire. Sed narra obſecro. *Th.* Scis Euſebium jam pridem fuiſſe miſera valetudine. *Ph.* Scio, ante annos aliquot evirato corpuſculo. *Th.* In hujuſmodi morbis qui lente conficiunt hominem, medici certis præſagiis ſolent mortis diem prædicere. *Ph.* Maxime. *Th.* Hi monuerunt hominem, quidquid medicorum ars præſtare poſſet, id omne ſumma cura præſtitum eſſe, Deum quidem potentiorem omni medicorum ope; ſed quod humana conjectura deprehendi quiret, non ſupereſſe triduum vitæ. *Ph.* Quid tum poſtea? *Th.* Ibi continuo præclarus Euſebius, defecto corpuſculo, totum ſanctiſſimi Franciſci amictum induit, raditur, accipit cucullam cinericiam, veſtem ejuſdem coloris, funem nodoſum, feneſtratos calceos. *Ph.* Moriturus? *Th.* Sic eſt. Quin & profitetur voce jam moribunda, ſe Chriſto militaturum juxta Franciſci regulam, ſi, quod medici deſperabant, daret Deus. Ad hanc profeſſionem adhibiti ſunt teſtes, viri ſanctimonia celebres. In ea veſte moritur vir egregius ad tempus à medicis prædictum. Veniunt ex eo ſodalitio complures, qui funebrem pompam celebrent. *Ph.* Utinam adfuiſſem iſti ſpectaculo? *Th.* Illacrymaſſes, [1] ſi ſpectaſſes qua charitate Seraphici ſodales cadaver abluerint, amictum illum ſacroſanctum adaptarint, manus in crucis imaginem compoſuerint, pedes nudarint, & nudatos exoſculati ſint, faciem unguento etiam exhilararint, juxta præceptum Evangelicum. [2] *Ph.* Prodigioſa humilitas, Seraphicos viros agere pollinctores ac veſpillones. *Th.* Poſt hæc feretro compoſuerunt: & juxta Pauli doctrinam, Gal. VI. *Alter alterius onera portate*: [3] propriis humeris fratres fratrem bajularunt per viam publicam ad monaſterium, Ibi ſolemnibus næniis ſepelierunt. Cum venerabilis illa pompa per viam incederet, vidi complures invitis oculis effundere lacrymas, cum talem virum, quem prius viderant purpura byſſoque veſtitum, nunc conſpicerent in amictu Franciſcano, fune canabeo cinctum, tam religioſa ſpecie toto corpore compoſitum. Nam

1 At ſub his lachrymis, percipimus ſplendidum riſum. 2 Matt. VI. ſed ibi agitur de vivis & jejunantibus. 3 Digna Seraphicis viris Scripturæ accommodatio.

Nam & mortui caput erat deflexum in humerum, & manus, ut dixi, decuſſatim compoſitæ. Cætera item omnia mirificam quandam religionem præ ſe ferebant. Quin ipſa turba Seraphica cervicibus inflexis, oculis in terram defixis, & næniis adeo lugubribus, ut arbitrer, ipſos manes non canere lugubrius, multis excutiebat lacrymas & ſingultus. *Ph.* Sed habebatne quinque Franciſci [1] vulnera? *Th.* Id non auſim affirmare certo. Apparebant in manibus ac pedibus veſtigia quædam ſublivida, ac veſtis in ſiniſtro latere feneſtellam habebat. [2] Verum non auſus ſum oculos acrius intendere, quod affirment in hujuſmodi rebus curioſitatem multis fuiſſe exitio. *Ph.* Sed nulloſne illic ſenſiſti ridentes. *Th.* Senſi: verum eos ſuſpicor hæreticos eſſe, quorum hodie plenus eſt mundus. *Ph.* Ut ſimpliciter tecum fabuler, mi Theotime, vix ipſe valuiſſem à riſu temperare, ſi iſti ſpectaculo adfuiſſem. *Th.* Faxit Deus, ne tu ſis iſtius fermenti contagio corruptus. *Ph.* Nihil hinc periculi eſt, optime Theotime; ego à puero religioſe beatum Franciſcum, juxta mundum nec doctum nec ſapientem, ſed profunda mundanorum affectuum mortificatione Deo cariſſimum, ſemper animo ſum veneratus; cumque hoc omnes, qui illius ingreſſi veſtigiis, ex animo ſtudent mundo mortui, Chriſto vivere. Nam veſtem nihil moror: ſed lubens ex te didicero, quid veſtis conferat mortuo? *Th.* Margaritas non eſſe porcis objiciendas, nec ſanctum dandum canibus, ſcis ab ipſo Domino [3] præceptum eſſe. Proinde, ſi ridendi cauſſa percunctaris, nihil ex me audies: ſin ſimplici diſcendi ſtudio, libens impartiam, quod ab illis didici. *Ph.* Profiteor diſcipulum & attentum, & docilem, & benevolum. *Th.* Principio ſcis quoſdam uſque adeo ambitioſos, ut non ſat habeant ſuperbe & inſolenter vixiſſe, niſi & ambitioſe ſepeliantur mortui. Non ſentiunt exanimes, ſed tamen viventes imaginatione quadam futuræ pompæ, voluptatem aliquam ac fructum percipiunt.

1 Quoniam plurimi auctores pontificii, Bonaventura præſertim, ſcripſerunt Chriſtum, Franciſco impreſſiſſe ſua quinque ſtigmata, manibus, pedibus & Lateri, ut in his inferior Chriſto non eſſet Franciſcus; rideas hæc Salſius, ſi potes lector. 2 Bene, & non poterat credo melius fieri, ut hic divum Franciſcum referret, prout Franciſcus refert Chriſtum. 3 Matt. VII.

piunt. Hoc quidquid eſt, affectus abdicare, non negabis, opinor, aliquam pietatis partem. *Ph.* Fateor, ſi faſtus exſequiarum non valeat alia ratione devitari. Sed mihi videtur modeſtius, ſi princeps exanimis involvatur linteo vili, ac per plebeios veſpillones in vulgari cœmeterio inter plebeia cadavera ſepeliatur. Nam qui ſic efferuntur, quemadmodum elatus eſt Euſebius, mutaſſe faſtum videntur verius, quam vitaſſe. *Th.* Deo gratum eſt quidquid bono fit animo. [1] Illius autem eſt judicare cor hominis. Verum quod dixi leve eſt; ſunt alia graviora. *Ph.* Quæ? *Th.* Profitentur ante mortem Franciſci regulam. *Ph.* Videlicet ut eam ſervent in campis Elyſiis. [2] *Th.* Non; ſed heic, ſi revaleſcant. Et fit aliquoties ut medicorum ſententiis damnati, ſimul ut ſacroſanctam veſtem induerint, ope Dei reviviſcant. *Ph.* Idem ſæpenumero uſu venit in his, qui veſtem eam non induunt. *Th.* Oportet ſimpliciter ambulare in via fidei: ſi nihil eſſet eximii fructus in hac re, non ambirent, præſertim apud Italos, genere & litteris nobiles plurimi, ut in amictu ſacroſancto ſepeliantur. Ac ne repudies ignotorum hominum exempla; ſic ſepultus eſt ille, cui tu merito plurimum tribuis, Rudolphus Agricola: [3] ſic nuper Chriſtophorus Longolius. [4] *Ph.* Mea nihil refert quid delirent homines cum agunt animam; ex te doceri cupio, quid magni boni conferat, hominem metu mortis attonitum, ac certæ vitæ deſperatione perturbatum, profiteri aut veſtiri. Quid, quod vota ſunt irrita, niſi fiant animo ſano ſobrioque, matura deliberatione, ſublato metu, dolo, aut vi: [5] Ut horum nihil ſit, profeſſio talis non obligat, niſi poſt annum probationis, quo geſtare jubentur tunicam cum caperone: [6] ſic enim loquitur vir ille Seraphicus. Itaque ſi reviviſcant, duplici nomine non tenen-

1 Sic loquuntur vulgo. 2 Cum mortui ergo, non ibatur enim apud poetas, ad campos Elyſios, niſi poſt mortem. 3 *Doctiſſimus* vir notus Eraſmo, mortuus eſt, philoſophiæ profeſſor Heildebergæ, Anno 1485. 4 Vir doctus quoque nuper tunc Pataviæ mortuus 5 Bene obſervat auctor, quamquam ſua referret maxime, quod eſſet verum, ſiquidem admodum juvenis, ſic profeſſus erat, per metum vim & dolum monaſticam vitam Steini. 6 Qui, *the Monk's Hood*; barbara vox digna Seraphico doctore idiota, & Seraphicis viris et ſimilibus, remanet adhuc Gallica vox *Chaperon* idem ſignificans,

tenentur, neque enim votum eſt, quod ab attonito *fit, metu mortis ac ſpe vitæ*; neque profeſſio obligat ante caperonem geſtatum. *Th.* Utcunque habet obligatio, illi certe putant ſe obligari; & illa totius voluntatis addictio non poteſt Deo non eſſe gratiſſima, ſiquidem hoc eſt in cauſa, ut bona opera monachorum, etiamſi demus cætera paria, gratiora [1] ſint Deo quam aliorum, quod ex optima radice proficiſcantur. *Ph.* Non excutiam heic quanti momenti ſit, hominem totum ſe Deo addicere, cum jam ſui juris non eſt: ego arbitror unumquemque Chriſtianum ſe totum addicere Deo in baptiſmo, cum renuntiat omnibus pompis & voluptatibus Satanæ, datque nomen Imperatori Chriſto, poſthac illi per omnem vitam militaturus.. Et Paulus agens [2] de his qui Chriſto commoriuntur, ut jam ſibi non vivant, ſed ei qui pro ipſis mortuus eſt, non loquitur proprie de monachis, ſed de univerſis Chriſtianis. *Th.* Opportune meminiſti baptiſmi; ſed olim tingebantur, aut aſpergebantur agentes [3] animam, quibus tamen dabatur ſpes æternæ vitæ. *Ph.* Quid epiſcopi promiſerint, non ita magni refert: quid Deus præſtare dignetur, nobis incertum eſt. Si certum fuiſſet tales aſpergine aquulæ, repente fieri cives cœli, quæ major poterat aperiri feneſtra, ut homines mundo dediti ſtudio per omnem vitam ſervirent impiis cupiditatibus, ac tum demum adhiberent aſperſiunculam, cum jam amplius peccandi facultas non eſſet? Quod ſi tali baptiſmo ſimilis eſt iſta profeſſio, præclare conſultum eſt impie viventibus, ne pereant, hoc eſt, Satanæ vivant, Chriſto moriantur. *Th.* Imo ſi fas eſt aliquid ex Seraphicis myſteriis prodere, efficacior [4] eſt illorum profeſſio, quam baptiſmi. *Ph.* Quid audio? *Th.* In baptiſmo tantum proluuntur crimina; reſtat anima pura, ſed nuda: heic qui profitetur, ſtatim ditatur totius ordinis egregiis meritis, nimirum inſitus corpori

1 Belle in Seraphicorum virorum gratiam, at quod inauſpicatum eſt, Salſiſſime ridetur. 2 1 Rom. VI. 3 Atque hodie etiam apud Pontificios ſi nondum baptiſati, ſed fiebat olim frequentius: quoniam multi differebant baptiſmum uſque ad mortis articulum. 4 Quoſdam ſcriptores ex illis tantæ impudentiæ non puduit, ut ſic ſcripſerint, & ſi pergas videbis.

pori ſanctiſſimæ ſodalitatis. *Ph.* Itane qui per baptiſmum inſeritur corpori Chriſti, nihil accipit, nec à capite, nec à corpore? *Th.* Nihil à Seraphica maſſa, niſi beneficentia aut favore promereatur. *Ph.* Quis angelus hoc iſtis revelavit? *Th.* Non angelus, ô bone, ſed ipſe Chriſtus ore proprio hoc aliaque permulta beato Franciſco præſens præſenti patefecit. [1] *Ph.* Obſecro te per amicitiam noſtram, atque obteſtor, ne me graveris iſtis impartiri ſermonibus. *Th.* Sunt reconditiſſima myſteria; nec fas eſt ea profanis communicare. *Ph.* Quî profanis, amice? qui nulli unquam ordini melius voluerim quam Seraphico? [2] *Th.* Sed interdum vellicas eos odioſius. [3] *Ph.* Hoc ipſum, Theotime, amoris argumentum eſt: cum eum ordinem nulli gravius lædant, quam qui ſub illius umbra turpiter vivunt: quiſquis optime vult ordini, neceſſe eſt ut illius corruptoribus maxime ſuccenſeat. *Th.* At vereor ne Franciſcum iratum habeam, ſi quid arcanorum effutiero. *Ph.* Quid mali metuis ab innocentiſſimo viro? *Th.* Quid? Ne me exoculet, [4] aut ne mihi mentem adimat; quomodo multos tractaſſe dicitur, qui reclamarunt illius quinque vulnerum veſtigiis. *Ph.* Itane divi pejores ſunt in cœlo, quam fuerint in terris? Audio Franciſcum adeo fuiſſe miti ingenio, ut cum pueri per viam incedenti, caſeum, lac, rudera & lapides immitterent in ruſticanam cucullam à tergo pendentem, nihil offenderetur; ſed hilaris incederet, & gaudens: & nunc factus eſt iracundus ac vindex? Alio die cum à ſocio audiſſet fur, ſacrilegus, homicida, inceſtus, ebrioſus, & quidquid criminum in ſceleroſiſſimum quemvis congeri poteſt, confractus egit gratias, confeſſus illum nihil eſſe mentitum. Miranti ſocio cur ita loqueretur; Hæc, inquit, omnia, & his ſceleratiora patraram, niſi me numinis favor ſervaſſet. Unde igitur nunc factus eſt vindex? *Th.* Sic eſt: divi in cœlo regnantes lædi nolunt. Quid Cornelio mitius? quid Antonio manſuetius? quid Joanne Baptiſta patientius,

1 Bene, ſic enim teſtium non eſt opus. 2 Nulli ordini bene volebas credo joculator. 3 Nec tu minus Theotime. 4 Vidimus plus ſemel tales cultus divorum patrocinationes. Et revera talis feciſſe Franciſcus ſcriptus eſt a quibuſdam Seraphicis viris.

tius, dum viverent? At nunc quam horrendos morbos immittunt, [1] niſi legitime colantur! *Ph.* Citius crediderim illos adimere morbos, quam immittere. Sed quod mihi dixeris, nec profano commiſeris, & tacituro credideris. *Th.* Age, tua fretus fide dicam, quod quidem ad hanc rem attinet. Obſecro te, Franciſce, ut te tuiſque ſodalibus propitiis ſit mihi fas audita loqui. Scis Paulo fuiſſe ſapientiam reconditam, [2] quam non palam, ſed occulte loquebatur inter perfectos. Sic habent & illi quædam arcana, quæ non evulgant apud quoslibet, ſed beatis viduis, aliiſque piis, & ſelectis, bene volentibus gregi Seraphico, privatim impartiunt. *Ph.* Exſpecto τρισαγίας ἀποκαλύψεις. [3] *Th.* Principio Dominus prædixit patriarchæ Seraphico futurum, ut quo grex Seraphicus magis increbreſceret, hoc illi pabulum abundantius ſuppeditaret. *Ph.* Heic protinus ademta eſt omnis querela iis, qui dictitant, hoc hominum genere in dies increbreſcente, gravari populum. *Th.* Deinde aperuit & hoc, quod quot annis, in die illi feſto, omnes animæ non modo fratrum, qui ſacroſanctum illum geſtant habitum, verum etiam ordini bene cupientium, ac de ipſius ſodalibus bene merentium, ab igni purgatorio liberarentur. *Ph.* Tam familiariter Chriſtus cum illo fabulabatur? *Th.* Quid ni? ut cum amico & ſodali, quemadmodum Deus pater fabulabatur cum Moſe. [4] Moſes à Deo traditam legem tulit ad populum; Chriſtus legem Evangelicam promulgavit; Franciſcus legem ſuam angeli manibus bis deſcriptam, tradidit Seraphicis fratribus. *Ph.* Exſpecto tertiam apocalypſim. *Th.* Verebatur egregius ille patriarcha, ne bonum ſemen, quod ſeminatum erat, noctu vitiaret ille malus, & ita cum zizania revelleretur & tri-

1 Vidimus enim Antonium immittere peſtem, Joannes qui vulgo Baptiſta emittere dicitur morbum comitialem, qui hinc Gallice dicitur ſæpe, *le mal Saint Jean*, at quem morbum immittat Cornelius neſcio, neſciamque qui Cornelius intelligatur, niſi forte ſit Cornelius ille cohortis centum militum præfectus, de quo in ſcripturis.
2 Reſpicit ad 1 Cor. II. Quod perperam data opera interpretatur, hi enim perfecti erant fideles ſeu Chriſtiani, his Paulus declarabat hanc ſapientiam Dei, incredulibus ignotam, quæ Chriſtianiſmus erat ſimpliciter, at non quædam palam edocebat Paulus, & quædam occulte, ſed hæc ut videatur melius. 3 *Revelationes ter ſanctas.*
4 Exod. XXXI.

triticum. [1] Hunc ſcrupulum exemit illi Dominus, promittens illi, ſibi curæ futurum, ne deficeret ſemicalceatorum ac cinctorum fune populus, uſque ad extremum judicii diem. *Ph.* O Domini clementiam! alioqui fuerat actum de eccleſia Dei. Sed perge. *Th.* Quarto loco reſeravit illud, quod nullus impie vivens diu perſeverare poſſet in eo ordine. *Ph.* An non defecit ab ordine, quiſquis impie vivit? *Th.* Non: neque enim Chriſtum ſtatim abnegavit qui ſcelerate vivit; quanquam aliquo modo negant Deum, qui ore profitentes, factis negant. Sed quiſquis abjicit ſacroſanctum habitum, is irreparabiliter defecit ab ordine. *Ph.* Quid igitur dicemus de tot monaſteriis conventualium, [2] qui pecunias habent, qui potant, ludunt aleam, ſcortantur, & palam alunt domi concubinas, ne plura commemorem? *Th.* Franciſcus nunquam geſtavit veſtem tali colore nimium fuſco, nec uſus eſt cingulo e lino candido confecto. Proinde illis, ubi pulſarint oſtium, dicetur, *Neſcio vos: eo quod non habent veſtem nuptialem.* [3] *Ph.* Eſtne amplius? *Th.* Nihil adhuc audiſti. Quinto loco patefecit illi, quod, qui male vellent ordini Seraphico, quales heu nimium multi ſunt, nunquam pervenirent ad dimidium ætatis à Deo præfinitæ, niſi mortem anticipaſſent; [4] ſed omnes peſſima morte quam ocyſſime perituros. *Ph.* Vidimus iſtuc, cum in aliis multis aliâs, tum nuper in Matthæo Cardinale Sedunenſi: [5] de ſemicalceatis peſſime & loquebatur, & ſentiebat; periit prius quam, opinor, attingeret quinquageſimum annum. [6] *Th.* Recte quidem dicis: ſed ille læſerat etiam Cherubinicum [7] ordinem. Nam hujus [8] opera potiſſimum effectum prædicant, ut Bernæ [2] quatuor illi Dominicani traderentur flammis, cum alioqui pontificis animum pecunia

1 Alluditur ad Matt. XIII. 2 Qui ſunt fratres *gaudentes*, a vero Franciſci inſtituto (ut dicunt) deficientes. 3 Alluditur ad Matt. XXII. 4 Per converſionem ſcil. bene volendo, & bene faciendo ordini tam ſancto. 5 Qui quamquam ex obſcuro loco natus, per merita in aulam Romanam ad Cardinalitiam dignitatem evectus eſt, noſtro Eraſmo notiſſimus, & ad quem extant adhuc quædam ad eum epiſtolæ. 6 Bene: iſtuc enim monſtro ſimile, *mori circa quinquageſimum annum!* 7 Vidimus eſſe Dominicanum. 8 Cardinalis ſcil. Sedunenſis. 9 Quæ urbs eſt notiſſima apud Helvetios, & hiſtoria quæ ſubinde refertur, ut videbis, veriſſima.

pecunia fuerint expugnaturi. [1] *Ph.* Sed ajunt illos prodigioſæ impietatis orſos fabulam. [2] Fictis viſionibus ac miraculis agebant, ut perſuaderent, Virginem matrem fuiſſe contaminatam labe originali, divum Franciſcum non habuiſſe vera Chriſti vulnerum veſtigia, ea verius habuiſſe Catharinam Senenſem; ſed perfectiſſima pollicebantur laico converſo, quem ad hanc fabulam agendam ſubornaverant; & ad hanc impoſturam abutebantur corpore Domini; poſtremo etiam fuſtibus, & venenis. Denique prædicant hanc telam non fuiſſe unius monaſterii, ſed totius ordinis procerum. *Th.* Utcunque iſta habent, non temere dictum eſt à Deo, *Nolite tangere chriſtos* [3] *meos.* *Ph.* Exſpectò ſi quid ſupereſt. *Th.* Supereſt apo-

---

1 In cauſa fuit ergo Cardinalis Sedunenſis, cur non expugnarunt, proindeque non vitarunt ſuplicium debitum; factum enim erat odioſum nimis. 2 Quæ omnino confecta eſt Anno 1509, quamque en tibi paucis. Franciſcani & Dominicani per odium mutuum deſignabant ſeſe invicem ex Berna expellere, Franciſcani ſtabant pro immaculata virginis conceptione, Dominicani e contra: hi ut evaderent ſuperiores, impoſuerunt ſartori cuidam ſtulto & credulo, cui nomen *John Jezer*, itá ut per fictas apparitiones crederet hic ſibi apparere virginem, quæ declararet ſe conceptam in peccato originali, Bernam ruituram ni Franciſcani expellerentur, Franciſcum vere non recepiſſe a Chriſto quinque ſtigmata, at verius Catharinam ſenenſem accepiſſe, itemque tandem ſe per favorem ſpecialem, aliquando & ipſi hæc dilecta quinque filii ſtigmata daturam vel impreſſuram, reſque tandem eo uſque proceſſit, ut nocte quadam pluſquam vulgo tenebroſa, ſimulata virgo quinque ſtigmata credulo ſartori per ferrum fere impreſſerit: at non ſine dolore ſatis gravi, & acuto, quo colligens mentem ſartor, itemque ponderans quam bene multa, vox præſertim ſimulatæ virginis cum voce cujuſdam ex Dominicanis ſibi bene noti, congrueret, rem totam olfecit: quo reſpecto Dominicani, per promiſſa & minas ab homine ſtipulantur ſilentium, at ei non multum fidentes veneno extinguere ſtatuunt, per ſacroſanctum Corpus Chriſti, at viciſſim ſartor eis minus fidens, Corpus Chriſti venenatum non hauſit intus, vel ſi hauſit ſubinde evomit, quo facto ad magiſtratum rem totum defert, ſicque qui egerant fabulam Dominicani apprehenſi, ſuum ſcelus faſſi ſunt, & convicti, cum pontificis conſenſu vivi flammis ſunt combuſti. 3 *Unctos*, ſiquidem uncti ſunt monachi, hi certe qui ſacerdotes apud eos, & ſunt quam plurimi, omnes ſaltem qui vocantur patres: verba habentur Pſalm. CV. & his cucullatis accommodantur ironice, ex eo quod Cardinalis Sedunenſis qui non parum contulit ad horum Dominicanorum pluſquam debitam pœnam, & qui ſatis male ſentiebat de Franciſcanis quoque, mortuus ſit circa annum quinquageſimum, quod clariſſime ut vides indicat irati numinis juſtitiam vindicem, in eos qui tangunt tales Chriſtos. Nunc omnes cujuſvis ſpeciei proteſtantes provoco; ut Saltius rideant ſi poſſint Dominicanos, vel Franciſcanos, imo vel monachos omnes, per eorum ſpecimen.

apocalypſis ſexta, qua Dominus juravit illi futurum; ut fautores ordinis Seraphici, quantumvis impie viverent, tamen aliquando Domini miſericordiam conſequerentur, & ſceleratam vitam beato fine clauderent. *Ph.* Etiamne ſi in adulterio deprehenſi occiderentur? *Th.* Quod Dominus promiſit, non poteſt non eſſe ratum. *Ph.* Sed quibus tandem rebus illi metiuntur favorem ac benevolentiam? *Th.* Oh, dubitas? qui dat, qui veſtit, qui culinam inſtruit, jam dudum amat. *Ph.* Non amat qui monet? qui docet? *Th.* Hæc ipſis domi abundant, & hujus generis beneficia ſolent aliis largiri, non ab aliis accipere. *Ph.* Plus ergo Dominus promiſit Franciſci diſcipulis, quam ſuis. Sibi quidem patitur imputari, ſi quid ipſius reſpectu benefiat cuilibet Chriſtiano; ſed non promittit male viventibus vitam æternam. *Th.* Nec mirum, amice: nam extremus Evangelii vigor [1] ſervatus eſt huic ordini. Sed audi jam ſeptimam apocalypſin, eamque poſtremam. *Ph.* Heic ſum. *Th.* Juravit illi Dominus, neminem male moriturum, qui in habitu Seraphico moreretur. *Ph.* At quid appellas male mori? *Th.* Is male moritur, cujus anima relicto corpore, recta defertur ad tartara, unde nulla eſt redemptio. *Ph.* Veſtis igitur non liberat ab igni purgatorio? *Th.* Non, niſi quis moriatur in ipſo feſto beati Franciſci. Verum an tibi parum videtur; tutum eſſe à tartaro? *Ph.* Maximum ego quidem arbitror. Sed quid de his ſentiendum, quibus jam mortuis induitur ſacra veſtis? Non enim in ea moriuntur. *Th.* Si vivi hoc petierunt, voluntas habetur pro facto. *Ph.* At ego, cum agerem Antverpiæ, adfui cum cæteris cognatis matronæ cuidam agenti animam; aderat Franciſcanus, vir admodum venerabilis. Is ubi videt mulierem jam oſcitantem, alterum brachium illius inſeruit ſuæ veſti, ſic ut etiam aliquam humeri partem tegeret. Ibi quidam dubitabant, utrum tota mulier eſſet tuta ab inferorum portis, an pars contecta. [2] *Th.* Tota erat tuta, non aliter quam in baptiſmo pars hominis tingitur aqua, totus tamen Chriſ-

1 Quid Salſius? 2 Etenim dubitationi locus; at neſciam lector an hæc & ſimilia legendo, poſſis riſum tenere, fateor me non poſſe.

Chriſtianus redditur. *Ph.* Mirum cacodæmones tantopere horrere veſtem illam. *Th.* Magis horrent quam crucem Domini. Cum efferretur Euſebius, vidi (non ſolus tamen) agmina nigrorum dæmonum, muſcarum inſtar, aſſultantium ad corpus, nullus tamen audebat attingere. [1] *Ph.* At interim facies, manus, pedes erant in periculo, quippe nudi. *Th.* Ut ſerpentes nec umbram fraxini, [2] licet porrectam longius, ferre poſſunt, ita dæmones virus illud ſacræ veſtis etiam procul ſentiunt. *Ph.* Proinde non arbitror talia corpora putreſcere, alioqui plus animi eſſet vermibus quam cacodæmonibus. *Th.* Veriſimile narras. *Ph.* Quam fortunati pediculi [3] qui in tam divina veſte perpetuo vivunt! Cæterum cum veſtis deferatur ad ſepulchrum, quid eſt quod tuetur animam? *Th.* Veſtis umbram ſecum defert; ea tutam reddit, adeo ut negent quenquam illius ordinis venire in purgatorium ignem. *Ph.* Næ ego iſtam apocalypſim, ſi vera narras, pluris facio, quam illam Joannis! hæc enim expeditam ac facilem oſtendit viam, qua cuivis liceat citra ſudorem, citra moleſtiam, citra pœnitentiam, mortem æternam effugere, tota vita ſuaviter peracta in deliciis. *Th.* Aſſentior. *Ph.* Jam igitur mirari deſino, ſi plerique Seraphicis ſodalibus plurimum tribuant: verum non queo ſatis admirari, non deeſſe qui non vereantur illis oppedere. *Th.* Nimirum iſtos ſcias, quotquot videris, traditos in reprobum ſenſum, ſuaque malitia excæcatos. *Ph.* Poſthac ero cautior; daboque operam ut in ſacroſancta veſte moriar. Verum exstiterunt hoc ſæculo quidam qui docent, hominem ſola fide [4] juſtificari, nullo operum præſidio: maximum igitur privilegium ſit, ſi veſtis beet abſque fide. [5] *Th.* Non ſimpliciter abſque fide, [6] ne quid erres,

1 Credam, ſi ſodales Seraphici innumera agmina virgarum, circa & in illud cadaver continuo vibrabant, adverſus hæc agmina muſcarum. 2 Dixit Plinius at neſciam ſi vere. 3 Ah! nulla hic lector ſubeſt ironia, doctor Seraphicus hanc veſtem ab his non liberavit. 4 Reſpicit ad Lutheranos, & forſan Calviniſtas quoſdam, at ſpero, & perſuaſum habeo totum quod inter omnes ineſt differentiæ, a vere ſana, & vere Chriſtiana ſententia, in verbis ſolummodo ſitum eſſe. 5 Optime ſiquidem tunc nulla alia re præter hanc veſtem opus erit. 6 Verum ſane; etenim millies toto Chriſtianiſmo ſtupendiora, credam

erres, Philecoë. Satis autem eſt credere, hæc quæ diximus eſſe promiſſa à Chriſto patriarchæ Franciſco. *Ph.* Vel Turcam igitur ſervabit veſtis? *Th.* Vel ipſum Satanam, ſi ſe patiatur indui, & fidem habeat apocalypſi. [1] *Ph.* Jam dudum me tuum feciſti: ſed unum atque alterum ſcrupulum mihi cupiam per te eximi. *Th.* Dic. *Ph.* Audivi, Franciſcum, ſuum appellare inſtitutum Evangelicum. *Th.* Verum. *Ph.* Sed Evangelii regulam profitentur omnes Chriſtiani, mea quidem ſententia. Quod ſi iſtorum inſtitutum eſt Evangelicum; oportet quotquot Chriſtiani ſunt, eoſdem eſſe Franciſcanos: & in his primas tenebit Chriſtus cum Apoſtolis & ſanctiſſima matre. *Th.* Convinceres tu quidem, niſi Franciſcus quædam addidiſſet Evangelio Chriſti. *Ph.* Quæ? *Th.* Veſtem cinericiam, funem canabeum, & pedes nudos. *Ph.* Iſtis igitur notis dignoſcimus Evangelicum à Franciſcano? *Th.* Differunt & contactu pecuniæ. *Ph.* Verum, ut audio, Franciſcus recipi vetat, non attingi. Recipit autem vel dominus, vel procurator, vel creditor, vel hæres, vel mandatarius: [2] & ſi numeret chirotheca munitus, nihilominus recepiſſe dicitur. Unde igitur hoc novum interpretamentum, ne recipiant, id eſt, ne contingant? *Th.* Sic interpretatus eſt Benedictus pontifex. *Ph.* At non ut pontifex, verum ut Franciſcanus. [3] Alioqui nonne, qui ſunt obſervantiſſimi, cum peregrinantur, excipiunt linteolo nummos? *Th.* Faciunt cum urget neceſſitas. *Ph.* At mori ſatius eſt, quam violare regulam pluſquam Evangelicam. Deinde nonne paſſim recipiunt per ſuos procuratores? *Th.* Quid ni? etiamſi dentur aliquot millia, id quod non raro accidit. *Ph.* At regula dicit, neque per ſe, neque

---

credam citius, quam a Chriſto Franciſco revelata fuiſſe illa jamjam horrenda memorata, & quæ deinceps.

1 Quæ facta eſt ſcil. Franciſco, & digna eſt talibus revelationibus tota theſis. At habemus verſus contra, non omnimode Virgilianos quidem, ſed perfecte ad rem facientes, *Cordula nodoſa, per nudos, lingua doloſa, hæc tria nudipedes, ducunt ad tartara fratres.* At nimis dure dictum tamen: Si quid ſcil. nimis durum dici poſſit in oppoſitionem abominandarum revelationum hujuſmodi. 2 Vox eſt fabricationis Eraſmicæ, ſed commoda & facilis intellectu. 3 Similem fere diſtinctionem jam vidimus, ubi *Papa errat ut homo, non ut Papa*; quibus pluſquam innuitur nobis, auctori Papam nunquam viſum infallibilem, cum ſic parem diſtinctionem rideat.

neque per alios. [1] *Th.* At non contingunt. *Ph.* Ridiculum: Si contactus impius eſt, etiam per alios contingunt. *Th.* Verum eſt illis cum procuratoribus actio. *Ph.* Non eſt? Experiatur hoc qui velit. *Th.* Chriſtus non legitur uſquam contigiſſe pecuniam. *Ph.* Eſto: ſed probabile eſt, Chriſtum adoleſcentulum crebro parentibus ſuis emiſſe oleum, acetum, & cetera. Sed extra controverſiam Petrus & Paulus contrectarunt. Non eſt in contactus fuga laus pietatis, ſed in contemtu. Vini contactus multo periculoſior eſt quam pecuniæ; cur non horrent ibi periculum? *Th.* Quia Franciſcus non prohibuit. *Ph.* Nonne porrigunt manus ſuas otio molliculas, & pulchre lotas fœminis ſalutantibus; & nummo forte inſpiciendi cauſa oblato, reſiliunt, ac ſe muniunt ſigno crucis? papæ quam Evangelice! [2] Et quidem puto Franciſcum, licet omnis litteraturæ rudem, non adeo deſipuiſſe, ut vetuerit qualemcumque pecuniæ contactum. Et tametſi id ſenſit, quanto periculo ſuos expoſuit, quos juſſit nudis pedibus incedere? Vix enim vitari poteſt, quin aliquando imprudentes calcent nummum humi jacentem. *Th.* Verum non tangunt manibus. *Ph.* An tactus non eſt ſenſus toti corpori communis? *Th.* Eſt; atque etiamſi quid tale uſu veniat, non ſacrificant niſi confeſſi. *Ph.* Religioſe. *Th.* Verum omiſſis cavillationibus, dicam id quod res eſt. Pecunia multis eſt, eritque maximorum malorum occaſio. *Ph.* Fateor: ſed eadem aliis eſt multorum bonorum materia. Divitiarum amorem lego damnatum, pecuniam damnatam nuſquam lego. *Th.* Recte dicis. Sed quo longius abſint ab avaritiæ morbo, ſic prohibitus eſt contactus, quemadmodum in Evangelio vetamur jurare, ne incidamus in perjurium. *Ph.* Quin igitur vetitus eſt adſpectus? *Th.* Quia facilius eſt continere manus, quam oculos. *Ph.* Et tamen per illas feneſtras [3] ingreſſa eſt mors. *Th.* Et ideo qui germane Franciſcani ſunt, ultra ſupercilia deducunt cu-

1 Capite quarto Franciſcanæ regulæ, *firmiter omnibus fratribus injungo, ne vel per ſe, vel per alios, pecuniam recipiant.* 2 Papæ quam ironice! 3 Siquidem dicatur in Geneſi, quod fructus prohibitus, de quo edit Eva, eſſet pulcher viſu.

cucullam, tectiſque & in terram defixis oculis incedunt, ne quid videant præter viam : quod idem videmus in equis [1] currus onuſtos trahentibus ; utrinque corium capiſtro additum non ſinit eos quidquam videre, niſi quod ante pedes eſt. *Ph.* Verum age, dic mihi, eſtne hoc verum quod audio, in regula vetitum, ne quod indultum impetrent à Pontifice ? *Th.* Eſt. *Ph.* Atqui audio nullum hominum genus pluribus inſtructum indultis ; adeo ut liceat illis homines ipſorum ſententia damnatos, vel veneno necare, vel vivos defodere, citra ullum irregularitatis periculum. *Th.* Non eſt vana [2] fabula quam audiſti. Nam mihi narravit vir minime mendax Polonus, ſe obdormiiſſe potum in templo Franciſcanorum, in his angulis in quibus ſedent fœminæ per laminas foraminoſas confitentes. Exſperrectus cantu nocturno, non auſus eſt ſe prodere. Decantatis ex more nocturnalibus, totus fratrum chorus deſcendit in ædem inferiorem : ibi erat parata foſſa bene lata beneque profunda. Stabant duo juvenes revinctis à tergo manibus. Habita eſt concio de laude obedientiæ : promiſſa eſt apud Deum omnium commiſſorum venia. Nonnulla etiam ſpes injecta, fore ut Deus fratrum animos flecteret ad miſericordiam, ſi ſponte deſcenderent in foveam, ſeque ſupinos reponerent. Factum eſt ; ſubductiſque ſcalis, omnes ſimul injecere terram. *Ph.* Sed ſiluitne interim ille ſpectator ? *Th.* Maxime ; tum quidem nimirum, metuens, ne ſi ſe prodidiſſet, tertius adderetur foſſæ. *Ph.* Etiamne hoc illis licet ? *Th.* Licet, quoties periclitatur decus ordinis. Nam ille ſimul atque evaſiſſet, paſſim in omnibus conviviis narrabat quæ viderat, magna Seraphicæ gentis invidia. Nonne præſtiterat vivum ſepeliri ? *Ph.* Fortaſſe. Verum his ſubtilitatibus omiſſis, quî fit, ut cum patriarcha juſſerit incedi nudis pedibus, nunc maxime incedant calceis feneſtratis ? *Th.* Duabus de cauſſis præceptum hoc mitigatum eſt : altera eſt, ne per imprudentiam tangant pecuniam : altera, ne fri-

---

1 Ne credas lector mero caſu comparationem talem hic intervenire. 2 Certiſſima ; at quanta ſunt his ſimilia quæ neſcimus, ſiquidem inter privatos parietes acta ?

frigus lædat, aut ſpina, aut ſerpentes, aut ſilices, aut aliud ſimile, cum illis ſit per univerſum terrarum orbem obambulandum. Cæterum ut id fiat inviolata regulæ majeſtate, feneſtra calcei pedem nudum oſtendit per ſynecdochen. [1] *Ph.* Prædicant ſe profiteri perfectionem Evangelicam, quam ajunt conſtare conſiliis [2] Evangelicis, de quibus inter eruditos magna digladiatio eſt. Et in unoquoque vitæ ſtatu locus eſt perfectioni Evangelicæ. Sed quid omnium maxime perfectum tibi videtur inter Evangelii præcepta? *Th.* Arbitror totum illud quod prodidit Matthæus c. V. cujus hæc eſt clauſula: *Diligite inimicos veſtros, benefacite his qui vos oderunt, & orate pro perſequentibus & calumniantibus vos, ut ſitis filii patris veſtri qui eſt in cælis, qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper juſtos & injuſtos. Eſtote ergo vos perfecti, ſicut & pater veſter cæleſtis perfectus eſt.* *Ph.* Commode reſpondiſti. Sed pater ille dives eſt ac munificus in omnes, nec mendicat à quoquam. *Th.* Munifici ſunt & illi, ſed opum ſpiritualium, hoc eſt, precum & bonorum operum, quibus opulenti ſunt. *Ph.* Utinam ſint inter illos exempla charitatis Evangelicæ, quæ maledicta benedictis, injuriam beneficio penſat. Quid ſibi vult illa tam celebris Alexandri pontificis vox, *Tutius eſſe regem quemlibet potentem lædere, quam quemlibet ex ordine Franciſcanorum aut Dominicanorum?* [3] *Th.* Ordinis læſam dignitatem ulciſci fas eſt: & quod uni ex minimis mali fit, fit toti ordini. *Ph.* At cur non potius quod uni bene fit, fit toti ordini? Et cur non unus Chriſtianus læſus, totum Chriſtianiſmum ad vindictam provocat? Cur toties cæſus ac lapidatus Paulus non inclamavit ſuppetias, adverſus apoſtolicæ dignitatis violatores? Jam ſi juxta Domini ſententiam, *Beatius eſt dare quam accipere*, utique perfectior eſt, qui bene vivens ac docens de ſuo dat egentibus, quam qui tantum accipit. Alioqui fruſtra Paulus gloriatur, quod gratis prædicaverat Evangelium. [4] Atque heic videtur

1 Per quam *pars pro toto.* 2 Vidimus jam conſilia hæc, ſenſu Papiſtico, ac proinde Franciſcano, eſſe Phariſaica & impia. 3 Vidimus. 4 1 Cor. IX.

detur eſſe præcipuum illius laudatæ addictionis experimentum, ſi conviciis imperiti non incandeſcant, ſi in male merentes,charitatis affectum obtineant. Quid magni eſt, ſi quis aliquid facultatum relinquat, de alieno victurus aliquanto lautius, cum ſibi ſervet ulciſcendi cupiditatem? Cinctorum fune, ſemicalceatorum, ubique eſt magna copia: hæc qui præſtet quæ perfecta Dominus vocat, quæ Apoſtoli conſtanter exhibuerunt, inter iſtos nimium rara eſt avis. [1] *Th.* Non ignoro quas fabulas impii quidam de illis ſpargant: ſed ego ſic affectus ſum, ut ubicunque videro illam ſacroſanctiſſimam veſtem, putem adeſſe angelos Dei: eamque domum eſſe felicem, cujus limen crebro teritur illorum pedibus. [2] *Ph.* Et ego arbitror pauciores eſſe ſteriles fœminas, ubi illi agunt familiariter. Sed mihi propitius ſit Franciſcus, Theotime, qui hactenus tanto in errore ſim verſatus. Exiſtimabam iſtorum veſtem nihil aliud eſſe quam veſtem, nec per ſe meliorem veſte nautæ, aut calcearii, niſi utentis ſanctimonia commendaretur, quemadmodum Chriſti veſtis contacta ſanavit hæmorrhoiſſam. [3] Alioqui dubitabam, utrum textor an veſtiarius eam vim dediſſet veſti. *Th.* Haud dubie, qui formam dat, dat vim. [4] *Ph.* Poſthac ergo vivam ſuavius, nec me macerabo metu inferorum, aut confeſſionis tædio, aut cruciatu pœnitentiæ. [5]

AMICITIA. [6]

EPHORINUS, [7] JOANNES.

Ep. SÆpenumero mecum admirari ſoleo, quem Deum [8] in conſilium adhibuerit natura, cum in omni rerum genere miſceret amicitias & inimicitias quaſdam arcanas, nec ullis cauſis evi-

1 Vidimus locutionem eſſe ex Juvenali. 2 Sic credam, plures mulieres cenſent, at non ſic credo cenſebat Theotimus, & multo minus qui ſuggeſſit Eraſmus. 3 *Mulierem quæ profluvio ſanguinis laborabat*; & de facto Marc. V. 4 Sine dubio, vis enim reſpondet formæ, qua quid magis divinum? 5 Bene; ſiquidem ſola veſtis Franciſcana ſalvum faciat. At hæc pluſquam ironice dicta. 6 Æque bene forſan *ſympathia*. 7 *Contemplator*, vel *obſervator*, effectuum naturæ ſcil. 8 Ex vulgari loquendi modo apud Latinos.

evidentibus probabiles, niſi quod hoc ſpectaculo videtur fuiſſe delectata, quemadmodum nos ex commiſſis inter ſe gallis gallinaceis & coturnicibus voluptatem capimus. *Jo.* Nondum ſatis percipio quid velis dicere. *Ep.* Dicam igitur, ſi vis, craſſiore Minerva. [1] Scis, ſerpentium genus eſſe inimicum homini. *Jo.* Scio vetus inter illos & nos eſſe diſſidium & irreconciliabile, futurumque donec meminerimus illius inauſpicati pomi. [2] *Ep.* Noſti lacertam? *Jo.* Quid ni? *Ep.* Italia magnas habet & virides. Hoc animal natura & homini amicum eſt, & ſerpentibus inimicum. *Jo.* Unde hoc deprehenditur? *Ep.* Ubicunque proſpicit homo, ibi congregantur lacertæ, obliquato capite diu contemplantes hominis faciem: ſi exſpuas, elambunt ſalivam ore redditam: vidi & puerorum mictum exſorbentes. Quin & puerorum manibus tractantur impune, atque etiam læduntur, & admotæ ori gaudent ſalivam lambere. Cæterum ſi comprehenſæ inter ſe committantur, dictu mirum quam in ſeſe ſæviant; nec appetunt committentem. Si quis in agris ambulet per viam cavam, nunc hinc, nunc illinc, ſtrepitu dimoti rubi admonet hominem; inſuetus crederet ſerpentem eſſe: ubi diſpexeris, lacertæ ſunt, obliquato capite contemplantes, donec conſiſtas; ſi pergas, ſequentes. Rurſus aliud agentem admonent. Diceres eas ludere, vehementerque delectari hominis adſpectu. *Jo.* Mira narras. *Ep.* Quodam die vidi prægrandem & miræ viridem in oſtio cavi [3] decertantem cum ſerpente. Primum mirabamur quid eſſet rei: nam ſerpens nobis non erat conſpicuus. Italus admonebat in antro eſſe hoſtem. Paulo poſt venit ad nos lacerta: velut oſtendens ſua vulnera, ac remedium flagitans, ſeque tantum non tangi patiebatur: quoties autem reſtabamus, reſtabat & illa, nos contemplans. Serpens alterum latus pene totum eroſerat, & ex viridi rubrum fecerat. *Jo.* Mihi, ſi adfuiſſem, libuiſſet ulciſci lacertæ vicem. *Ep.* At hoſtis jam ſe in profundum antrum abdiderat: poſt aliquot tamen dies pavimus oculos noſtros vindicta. *Jo.* Gaudeo pro-

Dd fecto.

1 Vidimus. 2 Hæc omnibus Chriſtianis nota. 3 *Antri.*

ſeʃto. Sed quo paʃto? *Ep.* Forte inambulamus per eundem locum: Serpens e fonte vicino biberat; erat enim æſtus prodigioſus, [1] adeo ut nos quoque aquæ inopia periclitaremur. Commodum occurrit ex agris puer natus annos tredecim, ejus domus filius, in qua tum metu peſtilentiæ Bononia [2] profugi ruſticabamur; geſtans raſtrum quo fœnum demeſſum converrunt agricolæ; ſimul ut ſerpentem vidit, exclamat. *Jo.* Metu fortaſſe. *Ep.* Nequaquam, imo gaudio, velut inſultans deprehenſo hoſti. Ferit raſtro; ſerpens ſe contrahit: ille non facit feriendi finem, donec contrito capite ſerpens in longum porrigitur; nam hoc non faciunt niſi morientes. Inde eſt, quem frequenter audiſti, apologus de cancro, qui ſerpentem hoſpitem occidit: ubi porreʃtum vidit, *Sic*, inquit, *vivum incedere oportuit.* [3] *Jo.* O faʃtum bene! Quid tum? *Ep.* Puer arreptum raſtro ſuſpendit è frutice ſupra antrum. Ibi diebus aliquot vidimus frondes ſanie tinʃtas. Ejus ruris agricolæ pro comperto nobis aliud quiddam mirabile referebant. Agricolæ nonnunquam feſſi obdormiunt in agro: atque illic interdum habent urceum laʃtis, in cibi ſimul & potus uſum. Serpentes ſummopere laʃte capiuntur. Itaque non raro fit, ut in vas illabantur. Ei malo paratum habent remedium. *Jo.* Quod? obſecro. *Ep.* Summum teſtæ [4] os allio circumlinunt. Is odor deterret ſerpentes. *Jo.* Quid igitur ſenſit [5] Horatius, cum ſcriberet allium venenum eſſe cicutis nocentius; cum ſit, ut ais, adverſus venena remedium? *Ep.* Sed audi quod

1 *Magnus præter ſolitum.* 2 *Bologna*, vel *Boulogne*, in Italia: etenim alia eſt ejuſdem nominis urbs in Picardia. 3 Apud Æſopum invenies fabulam de Cancro, qui inita cum Serpente ſocietate, ita ut ſimul viverent, hortabatur quotidie ſerpentem, ut ambularet tandem ſimpliciter non tortuoſe, deponeretque omnes verſutias; at videns cancer ſe nihil hortatibus proficere, ſemperque tortuoſum ambulare ſerpentem, capta opportunitate, ſerpentem dormientem, acetabulis eum comprimendo, enecat, ſerpentique tum expiranti, ac in longum & rectum ſe porrigenti, dixit cancer, ſic debuiſſes antehac incedere, & a me nullum unquam expertus eſſes malum. 4 *Urcei.* 5 Quoniam allio non delectabatur bonus Horatius; porro reperitur Epod. III. ubi ſic habetur. *Parentis olim ſi quis impia manu ſenile guttur fregerit, edat cicutis allium nocentius*, & deinde ſic exclamat; *Oh, dura meſſorum ilia!* quod ſcil. allium edant. At quod non placet hominis cujuſdam palato, quodque cum ejus valetudine non convenit, optimum eſſe poteſt contra ſerpentium vexationem remedium.

quod eſt durius; interdum clanculum adrepentes, in os patens dormientis conjiciunt ſeſe, & in ſtomachum ſeſe convolvunt. *Jo.* An non protinus exanimatur homo talem nactus hoſpitem? *Ep.* Non, ſed afflictiſſime vivit, nec eſt ullum mali levamen, niſi ut lacte aliiſque gratiſſimis ſerpenti cibis alant hoſpitem. *Jo.* Nihil remedii adverſus tantum malum? *Ep.* Comeſum affatim allium. *Jo.* Non mirum igitur, ſi meſſores gaudent allio. [1] *Ep.* Et aliâs medetur delaſſatis labore & æſtu. [2] Verum in hoc diſcrimine non raro lacerta quamvis puſilla, ſervat hominem. *Jo.* Quî poteſt? *Ep.* Ubi ſenſit ſerpentem inſidiari, circumcurſat per collum & faciem hominis; nec finem facit, donec pruritu ſcalptuque unguium excitetur. Porro qui expergiſcitur, conſpecta in propinquo lacerta, mox intelligit hoſtem alicubi eſſe in inſidiis, ac circumſpiciens deprehendit. *Jo.* Mira naturæ vis. *Ep.* Jam nullum eſt animal inimicius homini quam crocodilus, qui ſæpenumero totos homines devorat, & arte malitiam adjuvat, hauſta aqua lubricans [3] ſemitas, quibus deſcendunt ad Nilum aquam hauſturi, quo collapſos devoret. Neque te fugit, delphinum, etiam in diverſo elemento natum, φιλάνθρωπον [4] eſſe. *Jo.* Audivi fabulam de adamato puero celebrem, celebriorem autem de [5] Arione. *Ep.* Quin & in venatu mugilum, piſcatores delphinorum miniſterio, vice canum utuntur, qui accepta prædæ portiuncula recedunt. Quin & caſtigari ſeſe patiuntur, ſi quid in venatu deliquerint. [6] In mari vero frequenter navigantibus apparent, gaudio geſtientes, & in ſummis undis luſitantes: interdum adnantes ad navim, nonnunquam & tenſa vela tranſilientes. [7] Adeo de-

1 *Sic* Galli, Itali, & Hiſpani, at neſciam ſi ſerpentum metus in cauſa ſit. 2 Neſciam rurſus ſi allium hanc proprietatem habeat, at ex Virgilio excerptum videtur, qui habet: *allia, ſerpillumque, herbas contundit olentes.* Laſſatis ſcil. & defatigatis operariis. 3 Dictum eſt a plurimis, ſed malim credere quam periculum facere: citius tamen credam quam quod quidam addunt, de crocodyli lachrymis, ut hominibus imponat. 4 *Hominis amantem.* 5 De Arione vidimus, de pueris a delphinis adamatis multas fabulas narrat Plinius, ad quam reſpiciat auctor, neſciam. 6 Non abſimilia narrant rurſus Plinius, & Oppianus, credat qui velit per tales auctoritates. 7 Non abſimilia narrant plurimi recentiores navigatores de alio piſce, de delphino non legi; in nullis gaudium in cauſa eſt.

delectantur hominum conſuetudine. Verum ut hominum eſt ſtudioſus delphinus, ita crocodilo capitalis eſt hoſtis. Egreditur mare, & in Nilum, in quo regnat crocodilus, audet venire, congreſſurus, cum dentibus unguibus & ſquamis ferro etiam impenetrabilibus armata bellua, [1] ipſe nec ad morſum ſatis inſtructus, quippe os habens ad pectus vergens. Sed impetu fertur in hoſtem, ac jam illi proximus repente ſubmittit ſeſe, erectiſque in tergo pinnis, mollia ventris perſcindit, [2] alias invulnerabili. *Jo.* Mirum eſt, quodque animal ſtatim agnoſcere hoſtem ſuum, etiam nunquam antea viſum; ſcireque & cur impetatur, & qua lædi aut ſeſe tueri poſſit; cum hoc homini ſit negatum, qui ne regulum quidem horreret, niſi admonitus, malove doctus. *Ep.* Scis equum animal obſequiis hominum natum. Huic capitale diſſidium eſt cum urſo, homini noxia beſtia. Agnoſcit hoſtem nunquam viſum, ac protinus ſe parat ad pugnam. *Jo.* Quibus armis pugnat? *Ep.* Arte potius quam viribus. Tranſilit urſum, & in ipſo ſaltu poſteriores calces impingit in caput. Atque urſus interim unguibus ſcalpit equini ventris mollia. Aſpis homini venenum eſt immedicabile; cum hac belligeratur ichneumon. Idem exitialis hoſtis crocodilo. Similis affectus eſt elephantis erga hominem: nam & viatorem ſimpliciter errantem clementer reducunt in viam, & agnoſcunt amantque doctorem ſuum. Feruntur & exempla devoti amoris erga certos homines: ſiquidem unus adamavit [3] in Ægypto mulierculam corollas vendentem, Ariſtophani grammatico caram. Alius Menandrum Syracuſanum adoleſcentem ſic amavit, ut deſiderium illius, quoties non videret, inedia teſtatus ſit. Sed ne hæc, quæ plurima commemorantur, referre pergamus, cum Bocchus rex [4] in triginta quoſdam ſævire decreviſſet, eos totidem elephantis objecit, ſtipitibus alligatos. Cumque immiſſi eſſent, qui inter elephantos percurſantes eos laceſſerent, nunquam efficere potuerunt, ut ſe regiæ crudelitatis.

1 Facias ſic conſtructionem: congreſſurus cum bellua armata dentibus, &c. 2 Supple, *hoſti belluæ.* 3 Hanc & duas ſubſequentes hiſtorias videre potes apud Plinium, Lib. VIII. Cap. V. 4 Mauritaniæ & Getuliæ ſcil. in Africa.

delitatis miniſtros præberent. Atque huic animanti φιλανθρώπῳ bellum exitiale eſt, cum draconibus Indicis, qui feruntur eſſe maximi, ut frequenter in pugna pereat uterque. Porro draco inimicus eſt homini, etiam non laceſſitus. Simile diſſidium eſt aquilæ cum draconibus minoribus, cum homini ſit innoxia, imo cum feratur etiam amatorios ignes ſentire [1] erga certas puellas. Eidem avi bellum internecinum eſt cum cyminde, id eſt, nocturno accipitre. Elephantus odit etiam murem, animal homini quoque moleſtum: eoque abhorret à pabulo, in quo murem conſpexerit. Nec cauſſa liquet cur oderit. Nam hirudinem merito horrent, quod ea in potu hauſta graviſſime diſcrucientur. Jam vix ullum animal amicius homini quam canis, nec inimicius quam lupus, ut quod aſpectu quoque vocem adimat: [2] & inter hæc ſumma diſcordia eſt, quemadmodum ovium generi lupus infeſtiſſimus; quod totum pendet à providentia hominum, quorum præcipua cura eſt tueri animal innoxium, & alendo homini natum: in lupum vero velut in publicum humani generis hoſtem armantur omnes, præcipue canum commilitio: quæ res etiam proverbio fecit locum, Non magis parcemus quam lupis. [3] Lepus marinus immedicabile eſt homini venenum, ſi quis imprudens guſtaverit; at rurſus hominis contactus mors eſt lepori. [4] Panthera ſæva eſt in hominem & tamen adeo terretur ab hyæna, ut ne congredi quidem ſuſtineat. Hinc narrant, ſi quis quid ſecum geſtet de corio hyænæ, à panthera non appeti; tam ſagax eſt naturæ ſenſus. Addunt & illud, ſi pelles utriuſque belluæ ſuſpendas invicem ex adverſo, panthericæ pilos defluere. Araneus homini domeſticum eſt animal, exitiale vero ſerpenti, adeo ut forte conſpicatus

 ſub

1 Rurſus hæc ſcripſit Plinius. 2 Pavor adimit potius; uno verbo plurium in hoc toto Colloquio allegatorum (ſi vera ſint omnino) alia cauſa præter datam vel ſuppoſitam multoties poteſt dari, & datur, at ſi daremus ejuſmodi cauſas, nimis forſan eſſemus prolixi. 3 Proverbialis locutio obtinuerat, quoniam Atticæ populi fecerant leges ad exterminandos omnimode Lupos ex ſuo ſolo, proindeque non minus obtinere deberet apud nos Anglos, qui eos omnino extinximus. 4 Intellige *Myinæ*, nec minus de re dubites.

ſub arbore ſerpentem apricantem, filo ſe libret, & aculeum mediæ infigat fronti, tam acri vulnere, ut ſerpens, dolore rotans ſeſe in gyrum, tandem emoriatur. Accepi ab iis qui ſpectarunt, ſimile diſſidium eſſe araneo cum buffonibus; ſed buffonem ictum, ſibi plantagine admorſa mederi. Audies fabulam Britannicam. Scis illic conclavium ſolum conſterni ſcirpis virentibus. [1] Monachus quidam faſciculos aliquot ſcirporum in cubiculum congeſſerat, ſparſurus cum eſſet commodum. Is cum à prandio ſupinus dormiret, buffo ingens erepſit, & os dormientis obſedit, infixis ſuperno atque inferno labro quatuor pedibus. Detrahere buffonem certa mors erat; non amoveri, quiddam erat morte crudelius. Quidam ſuaſerunt ut monachus ad feneſtram deferretur ſupinus, in qua ingens araneus habebat telam. Factum eſt. Mox araneus hoſte conſpecto, filo ſe librat, & buffoni ſpiculum infigit, ac filo ſe recipit in telam. Intumuit buffo; ſed non eſt avulſus. Repetitur ab araneo: magis intumuit, ſed vixit. Tertio ictus, abduxit pedes, ac mortuus decidit. Hanc gratiam araneus retulit hoſpiti ſuo. *Jo.* Mira narras. *Ep.* Addam quod non legi, ſed his oculis conſpexi. Simius ſupra modum horret teſtudinem. Hujus rei quidam dedit nobis ſpecimen Romæ. Puero ſuo in verticem impoſuit teſtudinem, & pileo contexit; dein produxit ad ſimium. Illico ſimius gaudens inſiliit in humeros pueri, venaturus pediculos: ſublato pileo reperit teſtudinem. Mirum erat ſpectaculum, quanto cum horrore reſilierit beſtia, quam expaverit, quam timide reſpexerit, an ſequeretur teſtudo. Additum eſt aliud ſpecimen: alligavimus teſtudinem catenæ, à qua revinctus erat ſimius, ut effugere non poſſet, quin ſaltem aſpiceret: incredibile dictu, quantopere fuerit diſcruciatus; tantum non metu exanimabatur; interdum averſus poſterioribus pedibus, depellere tentavit hærentem beſtiam. Tandem quidquid erat in alvo aut veſica oneris rejecit. Sequuta eſt ex eo pavore

1 Minus viget nunc hic mos apud nos, & neſciam quare miranda ſubſequens fabula mereatur magis dici Britannica, quam Gallica verbi gratia, vel Germanica, ſed tranſeat ſiquidem bella, multumque concinne enarrata.

vore febris, ut nobis fuerit ſolvendus è catena, & aqua vino temperata refocillandus. *Jo.* Atqui nihil eſt quod ſibi à teſtudine metuat ſimius. *Ep.* Fortaſſis aliquid eſt quod nos fugit, naturæ cognitum. Nam cur acanthis oderit aſinum, cauſa in promtu eſt, quod ille ſe affricat ſpinis, in quibus nidulatur avicula, & flores ejus depaſcitur. Tantus autem terror habet acanthidem, ut ſi quando procul aſinum rudentem audiat, ova dejiciat, pulli è nido decidant metu. Nec patitur hoſtem impunem. *Jo.* Sed qua tandem in re acanthis lædit aſinum? *Ep.* Roſtro fodit illius ulcera, fuſtibus & oneribus facta; pungit & mollia narium. [1] Poteſt item aliquid cauſſæ divinari, cur inter vulpes & milvios mutua ſit ſimultas, quod avis rapax alterius catulis inſidietur, fortaſſe vulpes viciſſim illius pullis: quæ cauſa diſſidii eſt inter ſorices, & ardeolas. Eadem fere ratio eſt inter æſalon parvam aviculam & vulpem. Nam æſalon ova corvorum frangit. Eadem infeſtatur à vulpibus, & viciſſim illas infeſtat, catulos earum vellicans. Quod ubi viderint corvi, vulpibus velut adverſus communem hoſtem ſuppetias ferunt. At vix divinare liceat, quam ob cauſam inter ſe oderint olores & aquilæ, corvus & chlorio, cornix & noctua, aquila & trochilus, niſi hoc male habet aquilam, [2] quod ille rex avium vocetur. Cur male convenit cum noctua cæteris minoribus avibus, muſtelæ cum cornice, turturi cum pyrali, ichneumonibus veſpis cum phalangiis araneis, anatibus cum gaviis, harpæ cum triorche accipitre, thoibus cum leonibus? Præterea cur ſorices formicoſam horreant arborem? Unde tam irreconciliabile bellum inter ſcarabeum & aquilam? nam apologus [3] ex ipſa animantium natura confictus eſt. Unde

1 Qui vidit declaret, optarem ego vidiſſe, res mihi videtur aliquantiſper ſpectaculo digna. 2 Hinc concludas certo, auctorem multa ex allegatis in hoc colloquio ſerio non crediſſe, proindeque multa dicta, vel colloquendi vel delectandi cauſa, itemque, ut ſuarum lectionum ſpecimen quoddam nobis daret; quis enim in animum ſibi inducat Eraſmum noſtrum ſerio crediſſe, hoc male habere aquilam, quod Trochilus, *Regulus*, ſeu *parvulus Rex* vocetur? 3 Vidimus pag. 13. uno verbo, dicta eſt aquila apud antiquos hyeme nidificare, propter metum ſcarabei, qui in æſtate depulit in terram ejus ova, vel ex Jovis ſinu ipſo.

eſt quod juxta Olynthum [1] in certo terræ ſpatio non vivant ſcarabei, ſi inferantur? Et inter aquatilia, quam ob cauſam mugil & lupus mutuo odio flagrant, ſicut conger & muræna, caudas inter ſe prærodentes? Polypum in tantum horret locuſta piſcis, ut ſi eum juxta viderit, metu emoriatur. Sic quædam animantia mire junxit arcanus quidam benevolentiæ affectus; veluti pavones columbis, turtures cum pſittacis, merulas cum turdis, cornices cum ardeolis, qui ſibi viciſſim auxiliantur adverſus vulpium genus; harpam & milvium adverſus triorchyn [2] accipitris genus, communem hoſtem. Balænis muſculus piſcis exiguus prænatans monſtrat viam; [3] nec apparet quam ob rem illi velit inſervire. Nam quod crocodilus fauces porrigit trochilo [4] aviculæ, amicitia dici non poteſt, cum utrumque animal ſuo ducatur commodo: crocodilus gaudet ſibi purgari dentes, & ſcabendi voluptatem amplectitur: avicula cibum quærit, veſcens piſcium reliquiis inter dentes hærentibus. Conſimili ratione corvus inequitat dorſo ſuis. Inter anthum & ægithum tam pertinax eſt odium, ut negent ſanguinem illorum poſſe miſceri, quemadmodum narrant aliarum avium pennas abſumi, ſi aquilinis miſceantur. Accipiter eſt infeſtus columbino generi, ſed has defendit tinnunculus [5] avicula; cujus conſpectum & vocem mirum in modum horret accipiter, nec hoc latet columbas: ubicunque tinnunculus reconditus eſt, ab ea ſede non migrant, fiducia protectoris. Quis cauſam conjiciat, cur aut bene velit generi columbino tinnunculus, aut cur tinnunculum horreat accipiter? Atque ut interdum animalculum minimum præſidio eſt ingenti belluæ, ita contra à minutiſſimis exitium eſt maximis. Eſt piſciculus ſcorpii effigie, magnitudine aranei piſcis: is ſub pinna affigit ſeſe aculeo thynnis interdum magnitudinem delphini ſuperantibus, tanto dolore, ut nonnunquam in naves inſiliant: [6] idem facit mugilibus. Quid eſt cur leo, animal cunctis tremendum,

1 Urbem Thraciæ. 2 Idem quod *triorches*. 3 Hoc Plinius & Oppianus. 4 Iſtuc, Ariſtoteles, Ammianus, & Diodorus ſiculus. 5 Hoc Plinius rurſus. 6 Neſciam quis hæc referat.

dum: expaveſcat [1] galli gallinacei cantum ? *Jo.* Ne ſim in hoc convivio prorſus aſymbolus, [2] referam quod olim his oculis vidi in ædibus Thomæ Mori, clariſſimi apud Anglos viri. Alebat domi ſimium prægrandem : tum forte, quo revaleſceret à vulnere, ſolutus obambulare ſinebatur. In extremo horti erant incluſi cuniculi, quibus inſidiabatur muſtela. Id ſimius procul quietus & otioſus ſpectabat, donec videret cuniculis nihil eſſe periculi. Cæterum poſteaquam muſtela labefactaſſet caveam à muro revulſam : jamque periculum eſſet, ne cuniculi à tergo nudati prædæ eſſent hoſti ; accurrit ſimius, & conſcenſa trabe quadam, caveam retraxit in locum priſtinum, tanta arte, ut homo non poſſet dexterius. Ex quo perſpicuum, hoc animantium genus ſimii eſſe carum. Ipſi cuniculi non intelligebant ſuum periculum ; ſed hoſtem ſuum per cancellos oſculabantur. Simius opitulatus eſt periclitanti ſimplicitati. *Ep.* Omnibus catulis minoribus delectantur ſimii, gaudentque fovere ſinu & complecti. Sed pius ille ſimius dignus erat aliquo pietatis præmio. *Jo.* Habuit. *Ep.* Quod ? *Jo.* Reperit illic fruſtum panis à pueris, ut opinor projectum : id arreptum comedit. *Ep.* Verum mihi videtur mirabilius, hoc genus ſympathias & antipathias, ſic enim Græci vocant amicitiæ & inimicitiæ naturales affectus, etiam in rebus anima aut certe ſenſu carentibus deprehendi. Omitto jam dicere de fraxino, cujus nec umbram quamvis in longum porrectam ferunt ſerpentes : adeo ut ſi locum in gyrum circundes igni, ſerpens citius in flammam eat, quam ad arborem fugiat. Nam hujus generis exempla ſunt innumera. Erucæ cum membranis incluſæ, occulto naturæ opificio transfigurantur in papiliones, mortuis ſimillimæ videntur, nec ad contactum quidem ſeſe movent, niſi tranſeunte araneo : hominis prementis digitum non ſentiunt, & ſentiunt leviſſimi animantis leviter incedentis pedes ; ibi demum vivit. *Jo.* Sentit hoſtem capitalem nondum natum inſectum. Iſti non omnino diſſimile eſt quod narrant de

1 Hoc Plinius, Plutarchus, Lucretius, & ex his Ambroſius credo. 2 Vidimus.

ferro cæſis; ad quos ſi cæteri accedant, nihil accidere novi; ſin is qui necavit, continuo profluere ſanguinem, velut ex recenti vulnere: atque hoc indicio ferunt frequenter proditum cædis auctorem. *Ep.* Nec eſt vanum quod audiſti. [1] Sed ne perſequamur fabulas Democriticas, [2] nonne comperimus experimentis, tantum eſſe diſſenſionis inter quercum & oleam, [3] ut utraque in alterius ſcrobe [4] poſita emoriatur? quercui autem tam male convenire cum juglande, ut in propinquo poſita extinguatur; tametſi juglans cunctis fere ſatis & arboribus noxia eſt. Rurſus cum vitis claviculis ſuis omnia complecti ſoleat, ſolam braſſicam refugit, & perinde quaſi ſentiat, in diverſam partem ſeſe vertit. Quis admonet vitem, hoſtem eſſe in propinquo? Eſt enim braſſicæ ſuccus vino contrarius; eoque ſolet edi adverſus ebrietatem. Nec deeſt braſſicæ ſuus hoſtis; ſiquidem oppoſita cyclamino & origano exareſcit. Similis affectus eſt inter cicutam & vinum; cicuta homini venenum eſt; cicutæ vinum. Quod eſt illud arcanum commercium inter lilium & allium, ut in propinquo naſcentia mutuo ſibi gratificentur? Nam allio plus eſt vigoris, & lilii flores ſuavius olent. Quid heic memorem de conjugiis arborum, quarum fœminæ ſterileſcunt, niſi in propinquo ſit maſcula? [5] Oleum ſoli calci miſcetur, cum utraque res pariter oderit aquam. Pix attrahit oleum, cum utrumque ſit pingue. Argento vivo innatant omnia, excepto auro. [6] Id ſolum ad ſe trahit & complectitur. [7] Quis ille naturæ ſenſus, ut adamas, quamlibet duris reſiſtens, ſanguine hircino molleſcat? [8] Quin & inter ipſa venena diſſidia videas. Scorpius ſi forte repat per aconitum, palleſcit ac torpeſcit. Eidem adeo noxia eſt herba, cui nomen ceraſtis, [9] ut qui ſemen modo

1 Aſſirmatur a non paucis, credamque facile, ſic eveniſſe aliquando, vel per cauſam naturalem vel per arcanam vim vindicis divinæ juſtitiæ. 2 Quoniam Democritus Philoſophus, de quo jam alibi, fabuloſiſſima multa de naturæ ſecretis ſcripſerit. 3 Hujus & ſequentium fere omnium auctor eſt uno verbo Plinius, quorum pauca tantum vera credam, & bene comperta. 4 *I. e.* In loco ubi creverit antea alterutra. 5 De Palmis hoc prædicant. 6 Ratio eſt facillima. 7 Chimærica ſuppoſitio. 8 Si viderem crederem. 9 Ceraſtes ſerpentis eſt genus, quod dicitur habere in fronte veluti quatuor

modo ejus tractarit digitis, impune contrectet ſcorpium. Sed harum rerum, quæ ſunt innumeræ, conſideratio, ad rei medicæ profeſſores pertinet. Quænam eſt illa vis vel amicitiæ, vel diſſidii, inter chalybem & magnetem, ut materia natura gravis ad lapidem currat, & inhæreat, velut oſculo, & ab eodem citra contactum refugiat? Jam cum aqua ſe facile miſceat rebus omnibus; maxime ſibi, tamen ſunt, quæ tanquam odio mutuo mixturam refugiunt; velut amnis qui in Fucinum [1] lacum invectus ſupermeat, in Larium [2] Addua, [3] in Verbanum [4] Ticinus, [5] in Benacum [6] Mincius, [7] in Sevinum [8] Ollius, [9] in Lemanum [10] Rhodanus; [11] è quibus nonnulli multorum millium tranſitu hoſpitales ſuas aquas tantum, nec largiores, quam intulere, evehunt. Tigris [12] influit in lacum Arethuſam, ac per eum velut hoſpes fertur, ſic, ut nec color, nec piſces, nec aquarum natura miſceatur. Ad hæc cum cætera fere flumina properent in mare procurrere, quædam tamen velut exoſa mare, prius quam eo perveniant, abdunt ſeſe in terram. [13] Simile quiddam videmus & in ventis. Auſter homini peſtilens eſt, huic contrarius Boreas, ſalubris, alter nubes contrahit, alter diſſipat. Jam, ſi qua fides aſtrologis, ſunt & ſideribus quidam amicitiæ & inimicitiæ affectus, quædam amica homini, quædam infeſta: rurſus ſunt quæ homini adverſus nocentium vim opitulantur. Adeo nihil eſt in ulla naturæ parte, quod non per hæc diſſidia, concordiaſque, & noxam, & remedium homini ſuppeditet. *Jo.* Fortaſſe & ultra cœlos quidquam deprehendere liceat. Etenim ſi Magis credimus,

---

tuor cornua, herba intelligitur ergo, qua delectatur hic ſerpens; & de ea Dioſcorides.

1 *The Lake of Celano*, qui in Abruzzia ulteriore, Napoliæ parte, ſed in quem nullos devehitur amnis. 2 *The Lake of Como*, in Mediolanenſi ducatu. 3 *The River Adeze.* 4 *The Lake Major*, rurſus in Mediolanenti ducatu. 5 *The River Teſino.* 6 *The Lake of Garda*, in Veronenſi agro. 7 *The River Mincio.* 8 *The Lake of Iſei*, in Breciſenſi agro. 9 *The River Oglio.* 10 *The Lake of Geneva.* 11 *The River Rhoſne*: at cum ipſe compererim falſum iſtuc de Rhodano, idem judico de precedentibus, & ſubſequenti fluviis & lacubus. 12 Qui notiſſimus fluvius in Aſiatica Turquia, hinc concludas de Arethuſa lacu. 13 Duo inter alia nobis notiſſima, Rhodanus & Guadiana, at non ſic, propter maris odium.

mus, unumquemque mortalium duo comitantur genii, alter amicus, alter malevolus. [1] *Ep.* Nobis, amice, ſatis eſt ad cœlum uſque perveniſſe, etiam ſi non hoc quoque ſeptum tranſiliamus. Redeamus ad boves & equos. *Jo.* Næ tu præclarum facis ſaltum. *Ep.* Illud nobis magis admirandum eſt, quod in eadem prorſus animantium ſpecie deprehendamus amoris & odii veſtigia, nulla evidente cauſa. Sic enim nobis perſuadere conantur equiſones & bubulci: in iiſdem paſcuis, aut eodem in ſtabulo, bos bovem, equus equum gaudet habere vicinum, qui alium non ferat. Equidem arbitror ſimiles eſſe affectus in omni animantium genere, præter ſexus favorem. Sed in nullo genere evidentius quam in homine. Siquidem in plurimis manifeſtum eſt, quod de ſuo in Voluſium [2] affectu profitetur Catullus: *Non amo te Voluſi, nec poſſum dicere quare: Hoc tantum poſſum dicere, Non amo te.* Verum in adultis fortaſſe divinet alius aliam cauſſam: in pueris, qui ſolo naturæ ſenſu ducuntur, quid eſt illud, quod ſic hunc illi tanto amore conciliat, rurſus alium ab hoc tanto diſſidio ſeparat? Ipſe quum puer eſſem, natus annos plus minus octo, incidi in quendam meæ ætatis, aut fortaſſis anno majorem, prodigioſæ vanitatis, adeo ut ad omnem occaſionem ex tempore, monſtroſa quædam confingeret. Occurrebat mulier; *Vides*, inquit, *hanc?* Video. *Cum hac decies concubui.* Tranſibamus ponticulum anguſtum juxta molam; ubi vidit me horreſcentem ad conſpectum aquæ ob profunditatem nigrantis: *In hanc*, inquit, *aquam aliquando prolapſus ſum.* Quid ais? *illic reperi cadaver hominis, accinctum crumena; in ea erant annuli tres.* Quum nullus eſſet mentiendi finis, ſic puer horrui puerum, ut viperam minus: nulla certe ratione, [3] cum talibus mendaciis alii delectarentur, ſed tantum arcano naturæ ſenſu. Neque vero id fuit temporarium; imo & hodie ſic horreo natura vanos, ut conſpectis illis ſentiam

totum

1 Vidimus jam alibi ſic ſenſiſſe paganos. 2 Qui patria Patavinus, ſcripſerat inepto carmine annales populi Romani, & de quo a tui etiam idem Catullus. *At Voluſi annales Paduam morientur ad ipſam, & Laxas ſcombris ſæpe dabunt tunicas.* 3 Mendacia ratio ſatis.

totum corporis habitum commoveri. Tale quiddam in Achille notat Homerus, [1] quum profitetur mendaces ſibi æque odioſos atque ipſas inferorum portas. Hoc ingenio quum natus ſim, tamen hoc contra fato natus videor, ut per omnem vitam mihi cum mendacibus & impoſtoribus fuerit res. *Jo.* At nondum video ſcopum, quo totus hic ſermo confertur. *Ep.* Expediam paucis. Sunt qui felicitatem petant à magicis artibus, ſunt qui ab aſtris: ego nullam certiorem ad felicitatem viam arbitror inveniri poſſe, quam ſi quiſque abſtineat ab eo vitæ genere, à quo naturæ ſenſu tacito abhorret; ad id ſe conferat, quo propenſus eſt: ſemper excludo turpia. Item ab eorum conſuetudine ſe ſubducat, cum quorum geniis ſentit ſuo genio non convenire; & his ſe copulet, ad quos arcano naturæ fertur affectu. *Jo.* Id ſi fiat, inter paucos erit amicitia. *Ep.* Chriſtiana caritas ſe dilatat ad univerſos, familiaritas autem cum paucis habenda eſt. Et qui nullum quamvis malum lædit, gaviſurus etiam, ſi reſipiſcat: ſatis, opinor, Chriſtiane diligit omnes.

PROBLEMA. [2]

CURIO, [3] ALPHIUS. [4]

Cu. LUbens ex te rerum plurimarum perito, diſcerem quiddam, ſi tibi non ſit moleſtum. *Al.* Age Curio, percunctare quod voles, ne non reſpondeas tuo nomini. *Cu.* Equidem non gravabor dici Curio, modo ne addas animal illud monoſyllabum, Veneri juxta ac Minervæ inviſum. [5] *Al.* Dic igitur quid velis. *Cu.* Scire cupio quid ſit, quod appellamus *grave* & *leve*. *Al.* Eadem opera roga,

1 Illiad. I. 2 Æque bene forſan, ſi titulus eſſet, *queſtio Philoſophica*, ut videbis. 3 Quaſi curioſus. 4 *Candide reſpondens*, ſiquidem candide quantum poteſt, ſatisfacit Curionis quæſtioni. 5 *Sus* ergo; male enim ſonabit ſi facias duas voces, ad denotandum Curionem hoc modo *Curio Sus*: at Curioſus unica voce dici credo feret, ſiquidem *Curio* idem fere ſonet hîc, quod *Curioſus* unica voce. Porro ſus inviſa erat Minervæ, ut pote Deæ ſcientiarum, quæ nihil ad ſues, unde proverbium *Sus Minervam*; & inviſa erat veneri, quoniam ab apro, ſive porco, vel ſue Sylveſtri, Adonis dilectus interemptus eſt; ut habetur Ovid. Met. X,

ga, quid ſit *frigidum* & *calidum*. Quin tu iſtuc problema bajulis proponis potius, quam mihi; aut, ſi mavis, aſinis, qui gravitatem oneris demiſſis auriculis indicant. *Cu.* At ego non aſininam, ſed philoſophicam reſponſionem exſpecto; præſertim ab Alphio. *Al. Grave eſt, quod ſuapte natura fertur deorſum; leve, quod ſurſum.* [1] *Cu.* Cur igitur Antipodes, qui infra nos ſunt, non decidunt in ſubjectum cœlum? *Al.* Pariter illi mirantur, quam ob rem tu non decidas in cœlum, non ſubjectum, ſed imminens. Cœlum enim eſt ſupra omnia, quæ intus complectitur, nec Antipodes ſunt infra te, nihilo magis, quam tu ſupra illos: contra nos eſſe poſſunt, infra nos non poſſunt: alioqui juſtius admirareris, cur rupes, quas ſuſtinet Antipodum terra, non decidant, cœlumque perrumpant. *Cu.* Quæ eſt igitur nativa ſedes gravium, quæ contra levium? *Al.* Ad terram nativo motu deferuntur omnia gravia, ad cœlum levia. De motu violento aut animali jam non loquimur. *Cu.* Eſt igitur motus aliquis, qui dicitur *animalis*? *Al.* Eſt. *Cu.* Quinam? *Al.* Is fertur juxta quatuor corporis ſitus; prorſum, retrorſum, ad dextram ac lævam, & in circulum: & in principio ac fine celerior eſt, in medio lentior; [2] nam in initio vigor addit alacritatem, in fine propinquo, ſpes perveniendi quo tendit animal. [3] *Cu.* Neſcio quid aliis accidat animalibus; ſed habeo famulam, quæ laſſa eſt prius quam incipit, delaſſata prius quam opus abſolvat. Verum redi ad id quod agere cœpiſti. *Al.* Nativo, inquam, motu, quæ gravia ſunt, feruntur deorſum. Et quo quidque gravius eſt, hoc celeriore motu fertur ad terram, quo levius, hoc majore impetu rapitur in cœlum. Contra fit in motu violento, qui cele-

1 Non omnino ſic loquuntur recentiores, Philoſophi, ſed propoſitum noſtrum non eſt de his Philoſophari, proindeque ſcias lector, quod quamquam forſan auctor rem perfecte non intellexerit, vel ſaltem non æque bene tractarit, ac plerique recentiores Philoſophi, nihil nos tamen animadverſuros in eum, niſi quando forſan nobis viſus ſit dicere quædam, quæ cum hypotheſibus ſuis plane non congruant, vel quæ ſint evidentiſſime falſa: ſciaſque tamen, eum non minus bene rem tractaſſe, quam quoſvis alios ſui temporis Philoſophos. 2 Non ſemper ſic, vel de motu naturali, ut videbis ſubinde. 3 Subaudi *addit alacritatem*: mos uſualis eſt equis.

celerior in initio, paullatim ſegneſcit; quum contra fiat in motu naturali; veluti ſagitta in altum miſſa, & ſaxum ex alto decidens. *Cu.* Atqui ego putabam, homines ſic per orbem terræ diſcurrere, quemadmodum minutiſſimæ formicæ curſitant in prægrandi ſphæra, hærent undique, nec ulla decidit. *Al.* In cauſa ſunt; ſphæræ ſuperficies nonnihil habens aſperum, tum ſcabrities quædam in formicarum pedibus, quam habent inſecta fere omnia, poſtremo corpuſculorum levitas: id ſi non credis; fac ſphæram vitream bene lævem & glabram; videbis ſolas formicas non decidere quæ in ſummo verſantur orbe. *Cu.* Si quis Deus orbem terræ medium perterebret, hinc uſque ad Antipodes, perpendiculo per centrum demiſſo, quemadmodum ſolent Coſmographi, [1] terræ totius ſitum in globis ligneis repræſentantes, tum ſi ſaxum conjicias in foramen, quo perferetur? *Al.* Uſque ad terræ centrum; ibi quies eſt omnium gravium. *Cu.* Quid ſi Antipodes quoque ex adverſo mittant lapidem? *Al.* Tunc lapis occurret lapidi circa centrum: ibi conquieſcet uterque. *Cu.* Age; ſi verum eſt, quod dixiſti, motum nativum progreſſu magis ac magis incitari, ſi nihil obſtet; lapis aut plumbum conjectum in foramen, ob motus vehementiam prætercurret centrum, jamque prætermiſſo centro, rurſum motus erit violentus. *Al.* Plumbum nunquam perveniret ad centrum, niſi liquefactum; [2] ſed lapis ſi prætereat centrum motu tam violento, primum ſegnius feretur, nec aliter redibit ad centrum, quam lapis vi in altum projectus redit in terram. *Cu.* Sed recurrens nativo motu, rurſus concitato impetu prætervehetur centrum: itaque fiet, ut nunquam quieſcat lapis. *Al.* Conquieſcet tandem, prætercurrens; [3] ac recurrens, donec perventum fuerit ad æquilibrium. *Cu.* At ſi nihil eſt in rerum natura vacuum, oportet foramen illud aëre plenum eſſe. *Al.* Eſto. *Cu.* Pendebit igitur in aëre corpus natura grave. *Al.* Quid

1. Per axem nempe. 2 Quia ſupponit ignem ad centrum terræ. 3 Congruentius mihi videretur dictum, ſi dixiſſet, violentiam motus minui, cum tandem ad centrum propius acceditur, ubi gravia ſuapte & natura ſua quieſcent; & credam in quavis hypotheſi ſic debere accidere, ſed quis periculum fecit aut facit?

Quid ni? quemadmodum chalybs in aëre pendet, undique librantibus magnetibus. Quid autem prodigii, ſi unicum ſaxum pendeat in meditullio aëris, cum tota terra tot rupibus onuſta ad iſtum pendeat modum? *Cu.* Sed ubi eſt terræ centrum? *Al.* Ubi eſt circuli centrum? *Cu.* Id quidem eſt punctum indiviſibile. Si tantillum eſt terræ centrum, quiſquis perforaverit mediam terram, auferet centrum, nec habebunt gravia quo ferantur. *Al.* Næ tu ſatis otioſe nugaris. *Cu.* Ne quæſo ſuccenſeas: diſcendi ſtudio loquor quidquid loquor. Si quis terræ ſphæram perterebret, non per ipſum centrum, ſed à latere, puta ut abſit à centro centum ſtadiis; quo tum feretur conjectus lapis? *Al.* Non feretur recta per foramen; imo potius recta, ſed ad centrum: itaque prius, quam perveniet ad medium, jam conquieſcet in terra quæ ad lævam eſt, ſi centrum eſt ad lævam. *Cu.* Sed quid eſt hoc quod reddit corpus grave aut leve? *Al.* Ad iſtuc reſpondeat tibi Deus, cur ignem fecerit omnium leviſſimum, aërem proxima levitate, terram graviſſimam, proxima gravitate aquam. [1] *Cu.* Cur igitur nubes aqueæ pendent in ſublimi aëre? *Al.* Quoniam à ſole attrahente concipiunt naturam igneam, quemadmodum fumus è lignis humentibus violento calore excuſſus. *Cu.* Cur igitur tanto pondere decidunt, ut interdum montes in planitiem redigant? *Al.* Concretio denſitaſque addit pondus; alioqui poſſunt ſic videri ſuſtineri ab aëre ſubjecto, quemadmodum tenuis ferri lamina ſuſtinetur ſumma aqua. *Cu.* Sic igitur putas, quod plurimum habet igneæ naturæ, eſſe leviſſimum, quod terrenæ, graviſſimum. *Al.* Haud procul abes à ſcopo. *Cu.* Atqui nec quivis aër pariter levis eſt, nec quævis terra pariter gravis: idem de aqua fortaſſe ſentiendum. *Al.* Nec mirum, cum iſta quæ nominaſti, non ſint elementa pura, ſed ex variis elementis temperata. Itaque probabile eſt, eam terram eſſe leviſſimam, quæ plurimum habet ignis aut aëris admixtum: eam aquam eſſe graviſſimam, quæ graviorem terram habet admixtam; qualem

1 Iſtæc hauſit ex Ovidio Met. I. *Ignea convexi vis & ſine pondere cœli emicuit, ſummaque locum ſibi legit in arce, proximus eſt aer,* &c.

lem arbitror eſſe marinam, & eam unde conficitur ſal: itidem aër aquæ terræve proximus, gravior eſt, aut certe minus levis eſt eo, qui procul abeſt è terra. *Cu.* Utrum habet plus terrenæ naturæ, lapis, an plumbum? *Al.* Lapis. *Cu.* Et tamen plumbum lapide gravius eſt, pro ratione proportionis. *Al.* In cauſſa eſt denſitas: lapis enim rarior eſt, eoque plus habet aëris, quam plumbum. Hinc eſt quod videmus quoddam terræ genus deſiccatum, ſi conjiciatur in aquam, non ſubſidere, ſed natare: eadem de cauſa videmus totos agros natantes: [1] ſuſtinentur enim cavis radicibus arundinum aliarumque paluſtrium herbarum inter ſe connexis. *Cu.* Hinc fortaſſis & pumicum levitas. *Al.* Quia pleni cavernis ſunt, præterea multo igni decocti: ſubmittuntur enim è locis ardentibus. *Cu.* Unde tanta ſuberis levitas? *Al.* Jam dictum eſt: raritas enim in cauſa eſt. *Cu.* Utrum eſt gravius, plumbum, an aurum? *Al.* Aurum, opinor. *Cu.* Aurum tamen videtur habere plus igneæ naturæ. *Al.* Quia noctu velut ignis lucet, [2] ut ait Pindarus? *Cu.* Scilicet. *Al.* Sed denſitas in auro major. *Cu.* Unde id deprehenditur? *Al.* Reſpondebunt aurifices, nec argentum, nec plumbum, nec æs Cyprium, nec ullum ſimile genus latius diducitur malleo, quam aurum. Eadem ratione philoſophi deprehenderunt nihil eſſe liquidius melle & oleo: quod ſi quis hæc inunctione dilatet, & latiſſime diffunditur humor, & ſicceſcit ſerius. *Cu.* Sed utrum gravius eſt, oleum, an aqua? *Al.* Si de oleo lini loqueris, arbitror oleum eſſe gravius. *Cu.* Cur igitur aquæ ſupernatat oleum? *Al.* Levitas non eſt in cauſa, [3] ſed ignea olei natura, tum peculiaris omnium pinguium vis ab aqua abhorrens, quæ eſt in herba quæ dicitur ἄϐαπτος. [4] *Cu.* Cur igitur non natat ferrum igni candens? *Al.* Quia non eſt ei calor nativus, [5] & ideo citius penetrat aquam, quod caloris magnitudo diſpellat obſtantem liquorem. Sic cuneus ferreus citius petit ima, quam lamina.

---

1 Intelligit inſulas aquis innatantes & fluctuantes, quales dicuntur eſſe nonnullas, & credam poſſibile ſatis de parvulis quibuſdam & fere ſpongioſis. 2 Si nullum adſit omnimode lumen, crede mihi non lucebit, dicat Pindarus quicquid velit. 3 Credam tamen eſſe in cauſa quoque. 4 *Quæ immergi non poteſt.* 5 Iſtuc male ſatis.

na. *Cu.* Utrum intolerabilius eſt, ferrum candens, an frigidum? *Al.* Candens. *Cu.* Gravius igitur. *Al.* Eſt, ſi commodius eſt geſtare manu paleam incenſam, quam ſilicem frigidum. *Cu.* Quid eſt in cauſa, quod lignum ligno levius aut gravius eſt? *Al.* Denſitas ac raritas. *Cu.* At ipſe novi quendam è familia regis Britanniæ, qui in convivio oſtendit nobis lignum ejus, ut ajebat, arboris, quæ fert aloën; adeo ſolidum erat, ut lapis videri poſſet: adeo manibus libranti leve, ut arundo videri poſſet, & ſi quid ſicca arundine levius: impoſitum vino (putabat enim ita depelli venena) mox properabat ad fundum, ut vix plumbum celerius. [1] *Al.* Nec denſitas, nec raritas ſemper in cauſa eſt, ſed peculiaris & occulta in rebus cognatio, quæ facit ut quædam ſeſe amplectantur, aut refugiant, veluti magnes attrahit chalybem, vitis refugit braſſicam, & flamma etiam è longinquo ad naphtham tranſvolat, aliquanto inferiore loco poſitam, cum naphtha ſit natura gravis, flamma levis. *Cu.* Omne genus æris innatat argento vivo, ſolum aurum ſubſidit & circumvolvitur, cum argentum vivum ſit materia liquidiſſima. *Al.* Non habeo quod reſpondeam, niſi peculiarem naturæ cognationem: [2] ad hoc enim natum eſt argentum vivum, ut purget aurum. *Cu.* Cur Arethuſa fluvius ſubter mare Sicanum tranſit, [3] ac non potius innatat; cum antea dixeris marinam aquam fluviatili eſſe graviorem? *Al.* Naturale diſſidium eſt in cauſa, ſed arcanum. *Cu.* Cur natant cygni, cum homines eandem aquam ingreſſi peſſum eant? *Al.* In cauſa eſt non tantum pennarum concavitas levitaſque, verum etiam ſiccitas, quam aqua refugit: hinc eſt quod in panno linove vehementer ſicco, ſi ponas aquam aut vinum, in globum ſe contrahit; ſin in humidum, mox ſpargitur. Itidem ſi infundas liquorem in cyathum ſiccum, aut marginibus pingui oblitis, & infundas aliquanto plus, quam cyathus capit, liquor circa medium citius colligit ſeſe in rotundum, quam tranſeat margines.

1 Totum crederem ſi vidiſſem. 2 Poteras allegare gravitatem, gravius enim aurum quam argentum vivum. 3 Quia ſic poetæ ſomniarunt.

gines. *Cu.* Cur in fluminibus naves minus ſuſtinent oneris, quam in mari? *Al.* Quia ſubtilior eſt fluviatilis aqua. Eadem de cauſſa volucres faciſius ſeſe librant in aëre craſſiore, quam vehementer ſubtili. *Cu.* Cur non ſubſidunt flotæ? *Al.* Quoniam cutis ſole deſiccata & levior facta eſt, & humorem reſpuens. *Cu.* Cur ferrum diductum in amplam laminam natat, cum idem contractum ſidat? *Al.* Partim ſiccitas eſt in cauſa, partim aër inter aquam & laminam mixtus. *Cu.* Utra res gravior, aqua an vinum? *Al.* Arbitror vinum non cedere aquæ. *Cu.* Quam ob rem ergó qui ab œnopolis emunt vinum, aquam pro vino reperiunt in imo dolio? *Al.* Quia vinum habet pingue quiddam, quod aquæ refugit liquorem, non aliter quam oleum. Argumentum in promptu eſt: Quo vinum eſt generoſius, hoc & difficilius admiſcetur aquæ, & incenſum ardet vehementius. *Cu.* Cur in Aſphaltite [1] lacu nullum corpus animalis vivum mergitur? *Al.* Non eſt meum, ad omnia naturæ miracula reſpondere. Habet illa quædam arcana, quæ nos mirari voluit, ſcire noluit. *Cu.* Cur homo macilentus obeſo gravior eſt, ſi cætera ſint paria? *Al.* Quoniam oſſa denſiora ſunt carne, & ideo graviora. *Cu.* Cur idem homo jejunus gravior eſt ſeipſo pranſo, cum corpori onus acceſſerit? *Al.* Cibo potuque ſpiritus augentur, & ii addunt corpori levitatem. Unde & hilaris levior eſt mœrente, & mortuus vivo longe gravior. *Cu.* Sed quî fit, ut idem homo, cum vult, faciat ſe graviorem, aut leviorem? *Al.* Contento ſpiritu reddit ſe leviorem, emiſſo graviorem. Sic natat veſica inflata & clauſa, pertuſa ſidit. Sed quando Curio deſinet nobis occinere, cur? *Cu.* Deſinam, ſi mihi pauca etiam dixeris; cœlum utrum grave ſit, an leve. *Al.* An leve ſit, neſcio; certe grave non poteſt eſſe, cum ſit naturæ igneæ. *Cu.* Quid igitur ſibi vult vetus proverbium, *Quid ſi cœlum ruat?* *Al.* Quia rudis antiquitas Homerum ſecuta, credidit

1. Qui eſt mare mortuum in Judæa, ubi Sodoma & Gomorrha ſletiſſe olim creduntur & quod ſequitur, de eo narrat Juſtinus, & alia plura, quæ mihi tamen propterea indubitatæ fidei non ſunt.

didit cœlum eſſe ferreum. [1] Sed Homerus à coloris ſimilitudine *ferreum* dixit, non à pondere: quemadmodum nos cinericeum dicimus, quod cineris colorem præ ſe fert. *Cu.* Eſt igitur cœlum coloratum? *Al.* Non vere, ſed tale nobis videtur propter aërem, & liquorem medium, quemadmodum ſol nobis nunc rubet, nunc fulvet, nunc candicat, cum is nihil talium mutationum recipiat. Itidem & iridis pictura [2] non in cœlo eſt, ſed in aëre humido. *Cu.* Verum, ut finiam, fateris cœlo nihil eſſe ſublimius, quacunque tegit orbem terræ? *Al.* Fateor. *Cu.* Et centro terræ nihil eſſe profundius? *Al.* Scilicet. *Cu.* Inter omnes rerum ſpecies quid eſt graviſſimum? *Al.* Aurum, opinor. *Cu.* Heic abs te vehementer diſſentio. *Al.* An ſcis aliquid auro gravius? *Cu.* Scio, & quidem multis partibus. *Al.* Proinde me viciſſim doce, quando ſcis quod me neſcire profiteor. *Cu.* Quod igneos illos ſpiritus [3] è ſummo cœli vertice depreſſit in ima Tartari, [4] (nam ea collocant in centro terræ) [5] nonne oportuit omnium eſſe graviſſimum? *Al.* Fateor: ſed quidnam fuit illud? *Cu.* Peccatum, quod & hominum animas, quas Maro vocat *auraï* [6] *ſimplicis ignes*, eodem demergit. *Al.* Si libet ad iſtud Philoſophiæ genus demigrare, fateor & aurum, & plumbum eſſe plumeæ levitatis, ſi cum peccato conferatur. *Cu.* Qui fiet igitur, ut qui hac ſarcina ſunt onuſti, ſubvolent in cœlum? *Al.* Profecto non video. *Cu.* At qui ſeſe parant ad curſum, ſaltumve, non ſolum quidquid eſt oneris abjiciunt, verum etiam contento ſpiritu ſeſe reddunt leviuſculos; & ad hunc curſum ſaltumque, quo ferimur in cœlum, non ſtudemus illud abjicere, quod omni ſaxo, omni plumbo gravius eſt. *Al.* Faceremus, ſi vel micam ſanæ mentis haberemus.

EPI-

1 At Heſiodus vocat Æneum, ambo credo reſpectu ad colorem, ut de Homero obſervat, mallem dicere quamvis barbare, azuricocryſtallinum, dummodo recorderis eſſe liquidum. 2 Quoniam non credit iridem eſſe quid ſubſtantiale. 3 Lapſos Angelos intelligit, hinc concludas Eraſmum noſtrum non magni feciſſe certe, ſuam in his Philoſophiam, cum ſic ſuam quæſtionem Philoſophicam detorſerit. 4 Qui idem quod gehenna. 5 Sic enim vulgo cenſetur. 6 Æneid. VI. pro *auræ*, quemadmodum vidimus Horatium; eam vocat *Divinæ particulam auræ*.

EPICUREUS. [1]

HEDONIUS, [2] SPUDEUS. [3]

He. QUid venatur meus Spudæus; quid ſic totus incumbit libro, neſcio quid ſecum murmurans? *Sp.* Plane venor, Hedoni, ſed nihil aliud quam venor. *He.* Quid voluminis eſt, quod habes in ſinu? *Sp.* Dialogi Ciceronis de *Finibus* [4] *bonorum*. *He.* At quanto ſatius eſſet quærere bonorum initia, quam fines? [5] *Sp.* Sed Marcus Tullius finem boni appellat, bonum omnibus numeris abſolutum, quod qui ſit aſſequutus, præterea nihil deſideret. *He.* Opus cum primis eruditum & eloquens: ſed num tibi videris aliquod operæ pretium feciſſe, quod ad veri cognitionem attinet? *Sp.* Hoc mihi videor feciſſe lucri, quod nunc magis etiam ambigam de finibus, [6] quam antea. *He.* Agricolarum eſt ambigere de finibus. [7] *Sp.* Nec ſatis queo mirari, de re tanta inter tantos viros tantam fuiſſe ſententiarum pugnam. *He.* Nimirum, quia fœcundus [8] eſt error, cum ſimplex [9] ſit veritas. Quoniam totius negotii caput ac fontem ignorant, divinant, ac delirant omnes. Sed quæ ſententia tibi videtur eſſe ſcopo vicinior? *Sp.* Cum audio inpugnantem M. Tullium, diſplicent ſingulæ; rurſus cum audio defendentem, fio prorſus ἐφεκτικός. [10] Mihi tamen Stoici [11] videntur minus aberrare à vero; quibus proximum locum tribuo Peri-

1 Vox, ſonat nunc vulgò veluti deditus voluptatibus carnis, quoniam Epicurus vulgo creditur ſectatus voluptates ejuſmodi, iiſque patrocinatus, at cum de omnino diverſæ ſpeciei voluptatibus nos hic edoceat auctor, duo ſimul facit; Primo, Oſtendit nobis quæ ſint vere bona, Secundo, Indicat nobis, ſe non ſenſiſſe Epicurum fuiſſe talem, qualis vulgo fingitur, in quibus credo non erravit. 2 *Voluptati deditus*. 3 *Virtutem ſectans*. 4 *i. e.* De perfectione boni, ſeu de perfecte bono, quod fere redit ad vulgatam nunc loquutionem *ſummo bono*, hic eſt ſenſus vocum. 5 Senſu qui hic ab auctore indicatur, mallem perennitatem bonorum, quam fines, vel initia. 6 *i. e.* Magis in dubio ſim de natura vere boni, ſiquidem ſuper his tantiſper obſcurus eſt, diſertus Cicero. 7 Jocandi cauſa, detorquet ſenſum, quoniam *ambigere de finibus*, ſignificat vulgo, *diſputare de agrorum terminis*. 8 Pluribus enim modis male fit, unico bene. 9 At fœcundiſſima tamen, ſi quis bene utatur & deducat conſequentias quæ ex ea. 10 *Suſpenſus*. 11 Hos vidimus, ſicut & qui ſequuntur, &c.

Peripateticis. *He.* At mihi nulla ſecta magis arridet, quam Epicureorum. *Sp.* Atqui inter omnes nulla damnatior, omnium ſuffragiis. *He.* Miſſam faciamus nominum invidiam, fuerit Epicurus, qualem quiſque velit, rem per ſe conſideremus. Ille felicitatem hominis collocat in voluptate; eamque vitam judicat beatiſſimam, quæ plurimum habeat voluptatis, triſtitiæ quam minimum. *Sp.* Sic eſt. *He.* Quid dici potuit hac ſententia ſanctius? *Sp.* Imo clamitant omnes hanc eſſe vocem pecudis, non hominis. *He.* Scio: ſed iſti errant in rerum vocabulis. Quod ſi de veris loquamur, nulli magis ſunt Epicurei, quam Chriſtiani pie viventes. *Sp.* Cynicis [1] propiores: nam iſti ſe macerant jejuniis, deplorant ſua commiſſa; & aut ſunt tenues, aut benignitas in egenos conciliat illis inopiam: opprimuntur à potentioribus, deridentur à pleriſque. Si voluptas adfert felicitatem, hoc vitæ genus à voluptatibus quam longiſſime videtur abeſſe. *He.* Admittiſne auctoritatem Plautinam? *Sp.* Si quid recte dicat. *He.* Accipe igitur nequiſſimi ſervi dictum, omnibus Stoicorum paradoxis ſapientius. *Sp.* Exſpecto. *He.* *Nihil eſt miſerius quam animus ſibi male conſcius.* [2] *Sp.* Non rejicio dictum: ſed quid hinc colligis? *He.* Si nihil miſerius animo ſibi male conſcio, conſequitur nihil eſſe felicius animo ſibi bene conſcio. *Sp.* Recte quidem colligis: ſed in qua tandem regione invenies iſtum animum nullius mali ſibi conſcium? *He.* Malum appello, quod dirimit amicitiam inter Deum & hominem. *Sp.* Et ab hoc mali genere puto perpaucos eſſe puros. *He.* Ego vero & purgatos habeo pro puris. Qui lixivio lacrymarum, ac pœnitentiæ nitro, [3] aut caritatis igne maculas abſterſerunt, eis non ſolum nihil nocent peccata, verum etiam frequenter in majoribus boni materiam cedunt. *Sp.* Equidem nitrum & lixivium novi; igni purgari maculas, nunquam audivi. *He.* Atqui ſi adeas argentarias officinas, videbis aurum igni purgari. Quanquam & lini genus eſt, quod con-

† jectum

1 *Diogenis diſcipuli.* 2 In Plaut. Moſtell. Act. III. 3 Quod cum ſpecies ſalis ſit, habere purgandi facultatem ſupponitur, metaphora enim in his.

jectum in ignem non exuritur, [1] ſed nitidius ſplendeſcit, quam ulla poſſit aqua; eoque *vivum* appellant. *Sp.* Næ tu nobis adfers paradoxum omnibus Stoicorum paradoxis παραδοξότερον. [2] Vivunt illi vitam voluptuariam, quos Chriſtus appellavit ob id beatos, quod lugeant? *He.* Mundo videntur lugere, ſed re vera deliciantur, ac, quod dici ſolet, toti melle perunčti, ſuaviter vivunt, adeo ut cum his collati, Sardanapalus, Philoxenus, Apicius, [3] aut ſi quis alius eſt voluptatum ſtudio nobilitatus, triſtem ac miſeram peregerint vitam. *Sp.* Nova narras; ſed vix credenda. *He.* Experire; & omnia terque quaterque dices vera fuiſſe mea. Efficiam tamen, ut arbitror, ne videatur uſque adeo veri diſſimile. *Sp.* Accingere. *He.* Faciam, ſi mihi prius quædam conceſſeris. *Sp.* Modo tu æqua poſtules. *He.* Lucrum annumerabo, ſi ſortem dederis. [4] *Sp.* Age. *He.* Primum illud, opinor, dabis, nonnihil intereſſe inter animam & corpus. *Sp.* Quantum inter cœlum & terram, inter immortale & mortale. *He.* Deinde falſa bona non eſſe ponenda in bonis. *Sp.* Nihilo magis quam umbræ habendæ ſunt pro corporibus, aut præſtigiæ magorum, ſomniorumve ludibria, ducenda ſunt pro veris. *He.* Hactenus commode reſpondes. Dabis, opinor, & illud, veram voluptatem non cadere, niſi in animum ſanum. *Sp.* Quid ni? Nullus enim ſole delectatur, ſi lippiant oculi; aut vino, ſi febris palatum infecerit. *He.* Nec ipſe, ni fallor, Epicurus amplecteretur voluptatem, quæ longe majorem cruciatum, multoque diuturniorem ſecum adduceret. *Sp.* Non arbitror, ſi quis modo ſapiat. *He.* Nec illud negabis, Deum eſſe ſummum bonum, quo nihil pulchrius, nihil amabilius, nihil dulcius. *Sp.* Iſtud nullus iverit inficias, niſi Cyclopibus immanior. Quid tum poſtea? *He.* Jam mihi donaſti, nullos ſuavius vivere, quam qui pie vivunt; nullos miſerius & afflictius, quam qui vivunt impie.

1 Plinius auctor, at peregrinatores noſtri recentiores, nobis quid non admodum abſimile oſtentant. 2 *Paradoxius.* 3 Ex hoc tibi bene, noto concludas qui fuerint Sardanapalus, & Philoxenus, ſi jam non noris. 4 Fere proverbialis eſt locutio, cujus verba ſic litteraliter ſonant, *Si mihi commodes ſummam, hinc lucrum ſeu uſuram tibi dabo,* i. e. Ergo, ſi quid mihi concedas, non abutar, ſed contra.

impie. *Sp.* Plus igitur largitus ſum, quam putabam? *He.* Sed quod recte datum eſt, ut ait Plato, non oportet repoſcere. *Sp.* Age. *He.* Catella, quæ habetur in deliciis, paſcitur lautiſſime, cubat molliter, ludit ac laſcivit jugiter, an non vivit ſuaviter? *Sp.* Vivit. *He.* Optares tibi talem vitam? *Sp.* Bona verba, niſi pro homine velim eſſe canis. *He.* Fateris igitur præcipuas voluptates ab animo proficiſci, velut à fonte? *Sp.* Apparet. *He.* Tanta enim animi vis eſt, ut ſæpe doloris externi ſenſum adimat: nonnunquam quod per ſe eſt amarum, reddat jucundum. *Sp.* Iſtuc quotidie videmus in amantibus, quibus dulce eſt pervigilium, & hibernis noctibus excubare ad amicæ fores. *He.* Jam illud reputa, ſi tantam vim habet amor humanus, qui nobis cum tauris & canibus eſt communis; quanto plus valeat amor ille cœleſtis, à Chriſti ſpiritu profectus: cujus tanta vis eſt, ut mortem quoque, qua nihil terribilius, reddat amabilem. [1] *Sp.* Quid alii ſentiant intus, neſcio; certe carent multis voluptatibus, qui adhærent veræ pietati. *He.* Quibus? *Sp.* Non diteſcunt, non aſſequuntur honores, non convivantur, non ſaltant, non canunt, non olent unguenta, non rident, non ludunt. *He.* De divitiis & honoribus nulla erat hic facienda mentio, quæ non adferunt vitam jucundam, ſed ſolicitam potius & anxiam: de cæteris agamus, quæ cum primis venantur, quibus ſtudio eſt ſuaviter vivere. Nonne quotidie vides ebrios, fatuos & inſanos, ridentes ac ſaltantes? *Sp.* Video. *He.* Num putas illos ſuaviter vivere? *Sp.* Hoſtibus contingat illa ſuavitas. *He.* Quam ob rem? *Sp.* Quia non adeſt ſana mens. *He.* Tu igitur malles jejunus incumbere libro, quam ad eum modum delectari? *Sp.* Plane mallem vel agrum fodere. *He.* Nam inter dementem ac temulentum nihil intereſt, niſi quod huic inſaniæ medetur ſomnus, illi vix medicorum cura ſuccurrit. Natura fatuus nihil differt ab animante bruto, præter formam corporis; ſed levius miſeri ſunt, quos natura genuit brutos, quam qui belluinis cupiditatibus obbrutuerunt. *Sp.* Fateor.
He. Jam

1 Innumera rei exempla a Martyribus data ſunt.

He. Jam num tibi ſobrii videntur aut ſani, qui propter præſtigias umbraſque voluptatum, & veras animi voluptates negligunt, & veros ſibi cruciatus accerſunt? *Sp.* Non videntur. *He.* Non ſunt illi quidem temulenti vino, ſed amore, ſed ira, ſed avaritia, ſed ambitione, aliiſque pravis cupiditatibus: quæ longe perniciosior eſt ebrietas, quam quæ vino contrahitur. Syrus ille in comœdia [1] poſteaquam edormiverat villum quod biberat, ſobria loquitur: ut animus vitioſa cupiditate ebrius, quam gravate redit ad ſeſe! quot annis urget mentem amor, ira, odium, libido, luxus & ambitio! quam multos videmus ab adoleſcentia ad decrepitam uſque ætatem, ab ambitionis, avaritiæ, libidinis, luxuſque temulentia nunquam expergiſci ac reſipiſcere! *Sp.* Iſtiuſmodi novi nimium multos. *He.* Largitus es, falſa bona non eſſe in bonis ducenda. *Sp.* Nec repoſco. *He.* Nec eſt vera voluptas, niſi quæ ex veris bonis naſcitur. *Sp.* Fateor. *He.* Non ſunt igitur vera bona, quæ vulgus hominum per fas nefaſque venatur. *Sp.* Non arbitror. *He.* Si vera eſſent bona, non contingerent niſi bonis; & beatos redderent quibus obveniunt. Quid autem voluptas? num vera videtur quæ non ex veris bonis, ſed ex falſis bonorum umbris naſcitur? *Sp.* Nequaquam. *He.* At voluptas efficit ut ſuaviter vivamus. *Sp.* Maxime. *He.* Nullus igitur vere vivit ſuaviter, niſi qui pie vivit, hoc eſt, qui veris fruitur bonis: ſola autem pietas reddit hominem beatum, quæ Deum ſummi boni fontem homini ſola conciliat. *Sp.* Propemodum aſſentior. *He.* Nunc mihi vide quot paraſangis abſint à voluptate, qui vulgo videntur præter voluptates nihil ſequi. Primum animus illorum impurus eſt, & cupiditatum fermento vitiatus, ut etiamſi quid incidat dulce, protinus amareſcat; quemadmodum fonte vitiato non poteſt non eſſe liquor inſipidus. [2] Deinde non eſt vera voluptas, niſi quæ ſano percipitur animo. Nam irato nihil vindicta jucundius: ſed ea voluptas vertitur in dolorem, ſimul atque morbus animum reliquerit. *Sp.* Non refragor.

E e *He.* Poſ-

1 Ex Terent. in Adelp. Act. V. 2 Mallem [illegible] [illegible] late.

He. Poſtremo voluptates illæ ſumuntur ex falſis bonis: unde conſequitur & illas eſſe præſtigias. Quid porro diceres, ſi videres hominem magicis artibus deluſum, veſci, bibere, ſaltare, ridere, plaudere, cum nihil earum rerum vere adeſſet, quas ſe videre credit? *Sp.* Equidem & inſanum dicerem, & miſerum. *He.* Simili ſpectaculo ipſe nonnunquam interfui. Sacerdos erat, qui callebat artem præſtigiatoriam. *Sp.* Eam non didicerat è litteris ſacris. *He.* Imo è ſacerrimis, hoc eſt, execratiſſimis. Hunc aliquot aulicæ fœminæ frequenter appellabant, ut acciperentur ab eo convivio, ſordes & parſimoniam opprobrantes: annuit, invitavit. Venerunt jejunæ, quo libentius epularentur. Accubuerunt; nihil aberat, ut videbatur, lautitiarum: explerunt ſeſe affatim: peracto convivio, egerunt convivatori gratias, ac diſceſſerunt ſuam quæque domum. At mox cœpit oblatrare ſtomachus: demirantur quid eſſet hoc monſtri, ſtatim à prandio tam ſplendido eſurire ac ſitire. [1] Res tandem erupit, & in riſum abiit. [2] *Sp.* Et merito: præſtiterat domi lenticula placare ſtomachum, quam inanibus ſpectris deliciari. *He.* At mihi videtur multo magis eſſe ridiculum, vulgus hominum pro veris bonis inanes bonorum umbras amplecti; & his præſtigiis delectari, quæ non exeunt in riſum, ſed in luctus ſempiternos. *Sp.* Quo propius intueor, hoc mihi videre minus abſurda loqui. *He.* Age, largiámur, ut interim in nomen voluptatis veniant, [3] quæ re vera non ſunt: appellareſne mulſum dulce, cui longe plus eſſet admixtum aloës quam mellis? *Sp.* Non dicerem, ſi vel triens aloës eſſet admixtus. *He.* Aut optares tibi malam ſcabiem, quod ſcalpendi ſit aliqua voluptas? *Sp.* Non, ſi compos ſim mentis. *He.* Fac igitur tecum ſubducas rationem, quantum amaritudinis admixtum ſit iſtis falſo nomine voluptatibus, quas gig-

nit

---

3 Mira ſunt hæc Hedoni, vixque credibilia, niſi ſint forſan, unguenta quædam, philtra, vel potiones, quibus homines per ſomnum repentinum, ſe ſic epulatos eſſe perſuadeantur, quemadmodum inventi ſunt quidam, qui per ſimilia ſe ſe magos factos eſſe credant, & iviſſe ad nocturnos dæmonum & ſagarum cœtus. 2 Congrue, res ſiquidem merebatur, etenim non tam ſeria res eſt, quam præ... deploranda quarumdam delirantium ſagarum opinio. 3 *i. e.* Voluptates vocentur.

nit amor impudicus, libido illicita, comeſſatio ac temulentia. Omitto nunc, quod eſt omnium caput, conſcientiæ cruciatus, inimicitiam cum Deo, exſpectationem æterni ſupplicii. Quod obſecro in his voluptatibus genus eſt, quod non ingens externorum etiam malorum agmen ſecum adducat? *Sp.* Quænam? *He.* Rurſus omittamus avaritiam, ambitionem, iram, ſuperbiam, invidiam, quæ per ſe triſtia ſunt mala: conferamus illa quæ præcipue delectationis nomine commendantur. Cum largiori potationi ſuccedit febris, capitis dolor, alvi tormina, ingenii ſtupor, famæ macula, memoriæ detrimentum, vomitus, & ruina ſtomachi, tremor corporis; num vel Epicurus exiſtimaret eam voluptatem expetendam? *Sp.* Fugiendam diceret. *He.* Cum adoleſcentes è ſcortatione novam lepram, quam nunc ὑποκοείζοντες [1] quidam, *Neapolitanam ſcabiem* appellant, ſibi, ut fere fit, contrahunt, per quam toties ſit illis in vita moriendum, ſemperque vivum cadaver circumferendum; nonne belle videntur ἐπικυρείζειν? [2] *Sp.* Ἐπὶ κυρεῖα θεῖν. [3] *He.* Jam finge delectationis ac doloris æquilibrium; optareſne tam diu cruciari dolore dentium, quam diu duravit potationis aut ſcortationis voluptas? *Sp.* Equidem mallem utroque carere: nam voluptatem emere dolore, non eſt lucrum, ſed penſatio: heic ſane potior eſt ἀναλγησία, [4] quam Cicero auſus eſt *indolentiam* appellare. *He.* At nunc voluptatis illicitæ titillatio, præterquam quod longe minor eſt cruciatu quem adducit, temporis etiam exigui eſt: lepra vero contracta, per omnem vitam miſere diſcrutiat; totieſque mori cogit, priuſquam mori liceat. *Sp.* Tales diſcipulos non

1 *Qui mollioribus verbis uti gaudent,* credam tamen noſtrates quum gallicam eam vocaverunt, non voluiſſe ὑποκοείζειν; audias acutum hunc poetam ex noſtris de hac abominanda lue: *Itala terra mihi patria eſt, Gallique [illegible] Gallicus in dubio eſt, Italicusve vocer,* utque vera dicam ſuper his, Galli [illegible] ſacrum donum ab Hiſpanis & Italis acceperunt primum, quod poſtea dederunt nobis, at nunc donum promiſcuum eſt. 2 *Vivere modo quo vivebat Epicurus.* 3 *Ad tonſtrinas currere,* [illegible] ſe ſe mire titillantibus chirurgorum manibus, unguentis, pharmacis, & inſtrumentis objicere, quoniam apud exteros plurimi Chirurgorum tonſtrinas habent. Et nihil reſponſo Spudæi verius. 4 Doloris abſentia.

agnoſceret Epicurus. *He.* Luxuriæ, comes plerumque eſt egeſtas, onus & miſerum & grave : libidinis immodicæ, paralyſis, tremor nervorum, lippitudo ac cæcutientia, lepra : at non hæc tantum. An non egregia negotiatio, nec veram, nec ſinceram, ad hæc brevem delectationem, tot tanto gravioribus ac diuturnioribus commutare malis ? *Sp.* Ut [1] non accedat cruciatus, mihi ſtultiſſimus negotiator eſſe videatur, qui gemmas vitro permutet. *He.* Illud dicis, qui vera animi bona ob fucatas corporis voluptates amittat. *Sp.* Ita ſentio. *He.* Nunc redeamus ad exactiorem ſupputationem. Nec febris aut egeſtas ſemper comitatur luxum, nec nova lepra aut paralyſis ſemper comitatur veneris immodicum uſum ; ſed conſcientiæ cruciatus, quo nihil eſſe miſerius jam inter nos convenit, ſemper comes eſt illicitæ voluptatis. *Sp.* Imo præcurrit interdum, & in ipſa voluptate fodicat animum. Sunt tamen quos dicas hoc ſenſu carere. *He.* Jam hoc ipſo infeliciores. Quis enim non malit ſentire dolorem, quam corpus habere ſtupidum & ſenſus expers ? Verum & nonnullis vel cupiditatum intemperantia, velut ebrietas quædam ; vel vitiorum aſſuetudo, ceu callus quidam, mali ſenſum adimat in juventa ; cum ad ſenectutem perventum fuerit, ac, præter innumera incommoda, quorum theſaurum ſuperioris vitæ commiſſa repoſuerunt, de propinquo terret mors, nulli mortalium evitabilis ; tanto gravius diſcruciat conſcientia, quanto magis per omnem vitam ſtupuit : tum enim, velit nolit, expergiſcitur animus. Senectus autem cum per ſe ſit triſtis, quippe multis naturæ incommodis obnoxia, quanto miſerior eſt, atque etiam turpior, ſi urgeat animus ſibi male conſcius ? Convivia, comeſſationes, amores, choreæ, cantilenæ, cæteraque quæ juveni videbantur ſuavia, ſeni ſunt amara, nec aliud habet ætas illa quo ſe fulciat, niſi ſi adſit vitæ innocenter actæ recordatio, ac ſpes vitæ melioris. Hi ſunt duo ſcipiones, quibus nititur ſenecta. Quod ſi pro his ſubductis, imponas geminam ſarcinam, vitæ perperam actæ memoriam,

1 *Quamvis*, ut vidimus multoties.

riam, & futuræ felicitatis deſperationem; obſecro quod animal fingi poteſt afflictius aut miſerius? *Sp.* Equidem non video, etiamſi quis τὸ ἵππου γῆρας [1] objiciat. *He.* Tum denique *ſero ſapiunt Phryges:* [2] & illud veriſſime dictum, *Extrema gaudii luctus occupat*: &, *Non eſt oblectamentum ſuper cordis gaudium*: &, *Animus gaudens floridam ætatem facit. Spiritus triſtis exſiccat oſſa*: item illud, *Omnes dies pauperis mali*, hoc eſt, *afflicti ac miſeri*: *ſecura mens quaſi juge convivium.* [3] *Sp.* Sapiunt igitur qui mature rem faciunt, & colligunt viaticum venturæ ſenectuti. *He.* Scriptura myſtica [4] non tam humi repit, ut fortunæ bonis metiatur hominis felicitatem; is demum eximie pauper eſt, qui nudus eſt omni virtute, & animam ſimul cum corpore debet Orco. [5] *Sp.* Is quidem exactor eſt implacabilis. [6] *He.* Is vere dives eſt, qui Deum habet propitium. Quid autem metuat, qui talem habeat protectorem? num homines? minus poteſt univerſorum hominum poteſtas adverſus Deum, quam culex adverſus elephantem Indicum: num mortem? ea piis tranſitus eſt ad æternam beatitudinem. Num inferos? ſed confidenter Deo loquitur vir pius: *Etſi ambulavero in medio umbræ mortis, non timebo mala; quoniam tu mecum es.* [7] Cur metuat dæmones, in pectore gerens eum quem tremunt dæmones? nam hominis pii mentem, templum eſſe Dei, non uno in loco prædicat ſcriptura, vere ἀναντίῤῥητον. [8] *Sp.* Equidem non video, quibus rationibus iſta queant refelli, quanquam videntur plurimum abeſſe à ſenſu communi. [9] *He.* Quî ſic? *Sp.* Nam ad tuam ratiocinationem quivis Franciſcanus vitam

1 *Equi ſenectutem*, quæ in proverbio obtinuit, ad ſignificandam omnium miſerrimam, quoniam equis alloborandum eſt in ſenectute, cum minime poſſunt; quieſcunt enim in ſenectute plæraque animantia, quod miſerrimis equis nequidem tunc datur. 2 Ex Livii Andronici vetuſſima comœdia locutio eſt, ac fere in proverbium abiit, hinc, quod Phryges ſeu Trojani, poſt decem annorum obſidionem, tandem conſultare cœperunt de reddenda ſuo Menelao Helena, quod ab initio, imo non rogati facere debuiſſent. 3 Hæc omnia ex proverbiis Salomonis, & obſervatione indigent nulla. 4 Vidimus jam. 5 *Sepulchro, gehennæ, damnationi.* 6 Quoniam ortus, ſeu ſepulchrum, dicatur inſatiabile in ſcripturis nunquam dicit ſatis eſt, & ab eo nulla redemptio. 7 Pſalm. XXIII. 8 *Cui non poteſt contradici.* 9 *i. e.* Vulgi, & vulgarium hominum.

tam ageret magis voluptuariam, quam alius opibus, honoribus, breviter, omni genere deliciarum affluens. *He.* Adde monarchæ ſceptrum, ſi libet; adde pontificiam coronam, eamque e triplici fac centuplicem, modo detrahas animum ſibi bene conſcium, audacter dicam, hunc Franciſcanum, nudipedem, nodoſo fune cinctum, tenuiter ac viliter amictum, jejuniis, vigiliis ac laboribus attenuatum, qui teruncium non habet in orbe, modo adſit bona mens, [1] delicioſius vivere, quam ſi in unum hominem ſexcentos conflet Sardanapalos. *Sp.* Unde igitur eſt, quod pauperes fere conſpicimus triſtiores divitibus? *He.* Quia bis [2] pauperes ſunt plerique. Alioqui morbus, inedia, vigilia, labores, nuditas, extenuant quidem corporis habitum, ſed tamen non in his tantum, ſed etiam in ipſa morte ſeſe exerit mentis alacritas. Animus enim quanquam illigatus eſt mortali corpori; tamen quoniam naturæ potentioris eſt, corpus ipſum quodammodo transformat in ſeſe, præſertim ſi ad vehementem naturæ impetum accedat ἡ ἐνέργεια [3] ſpiritus. Hinc eſt quod ſæpenumero videmus homines vere pios majore cum alacritate morientes, quam alios convivantes. *Sp.* Iſtuc profecto non raro ſum admiratus. *He.* Atqui non eſt admirandum, illic eſſe invincibile gaudium, ubi adeſt omnis lætitiæ fons Deus. Quid autem novi eſt, animum vere pii hominis gaudere jugiter in mortali corpore, cum idem, ſi ad intima tartari demergatur, nullum felicitatis detrimentum facturus ſit? Ubicunque pura mens eſt, ibi Deus eſt: ubicunque Deus eſt, ibi paradiſus eſt, ibi cœlum eſt, ibi felicitas eſt: ubi felicitas eſt, ibi gaudium eſt verum, & alacritas ſincera. *Sp.* Attamen ſuavius viverent, ſi abſint incommoda quædam, & adeſſent oblectamenta, quæ vel negligunt, vel non aſſequuntur. *He.* Quæ vero mihi narras incommoda? quæ lege communi comitantur conditionem humanam; famem, ſitim, morbum, laſſitudinem, ſenectutem,

---

1 Bene, *i. e.* ergo, ſincera, ſine hypocriſi, ſine ſuperbia, ſine avaritia, ſine crudelitate, ſine vindictæ ſpiritu, ſine prohibitarum voluptatum conſectatione, ſine obmurmuratione in ſtatum ſuum, &c. quæ omnia hic auctor intellexit per *bonam mentem*. 2 Quoad bona externa ſcil. & quoad ſpiritualia. 3 *Efficacia*.

tem, mortem, fulmina, terræ motus, inundationes, bella? *Sp.* Et iſta quoque. *He.* At nos de mortalibus interim agimus, non de immortalibus. Et tamen in his quoque malis, longe tolerabilior eſt piorum conditio, quam voluptates corporis per fas nefaſque venantium. *Sp.* Quî ſic? *He.* In primis, quoniam animos habent ad temperantiam ac tolerantiam exercitatos, cæteris moderatius ferunt ea, quæ vitari non poſſunt. Dein quoniam intelligunt illa omnia à Deo immitti, vel ad purgationem criminum, vel ad exercitationem virtutis; non modo patienter, verum etiam gaudenter, tanquam obedientes filii, illa de manu propitii patris accipiunt, atque etiam gratias agunt, vel pro clementi correctione, vel pro inæſtimabili lucro. *Sp.* Sed multi ſibi accerſunt corporis moleſtias. *He.* Sed plures adhibent medicorum remedia, quo corporis ſanitatem vel tueantur, vel recuperent. Cæterum accerſere moleſtias, hoc eſt, inopiam, adverſam valetudinem, perſequutionem, infamiam, niſi cum huc impellit Chriſtiana caritas, non eſt pietatis, ſed ſtultitiæ; Cæterum quoties infliguntur ob Chriſtum & ob juſtitiam; quis auſit eos vocare miſeros, cum ipſe Dominus appellet [1] eos beatos, & horum gratia gaudere jubeat? *Sp.* Habent, tamen interim & iſta ſenſum cruciabilem. [2] *He.* Habent, ſed quem facile abſorbet, hinc metus [3] gehennæ, illinc ſpes [4] æternæ beatitudinis. *Age*, ſi tibi perſuaſum eſſet te nunquam ægrotaturum, aut nullam corporis moleſtiam ſenſurum in omni vita, ſi ſemel patiaris cuſpide aciculæ tibi ſummam pungi cutem, nonne lubens & gaudens acciperes tantillum dolorem? *Sp.* Maxime. Imo ſi certo ſciam mihi nunquam in vita dolituros dentes, æquo animo patiar vel altius infigi acum, atque etiam ambas aures ſubula perforari. *He.* Atqui quidquid in hac vita accidit afflictionis, levius ac brevius eſt ad æternos cruciatus, quam momentaneum acus vulnuſculum ad ho-

 minis

1 In plurimis, ſcripturarum locis. 2 Reſpicit ad verba Epiſt. Heb. XI. ubi dicitur caſtigationem in præſenti afferre triſtitiam. 3 Supple, *Qui fere in piis nullus eſt.* 4 Supple, *Quæ abundat ex* [illegible]

minis vitam, quamvis longam: nulla enim analogia rei finitæ ad infinitam. *Sp.* Veriſſima prædicas. *He.* Jam ſi quis tibi perſuadeat, te per omnem vitam omni moleſtia cariturum, ſi ſemel manu flammam dividas, quod fieri vetuit Pythagoras, [1] nonne lubens id faceres? *Sp.* Ego ſane vel centies, modo ne me fallat promiſſor. *He.* Deus ne poteſt quidem fallere: ſed ille flammæ ſenſus diuturnior eſt ad totam hominis vitam collatus, quam tota vita collata ad cœleſtem beatitudinem, etiamſi quis trium Neſtorum excedat annos. Siquidem illa quantumlibet brevis manus injectio, nonnulla hujus vitæ portio eſt: ſed tota hominis vita, nulla portio eſt æternitatis. *Sp.* Non habeo quod contradicam. *He.* Ad hanc igitur qui toto pectore, certaque ſpe properant, cum tam brevis ſit tranſcurſus, an credis eos hujus vitæ moleſtiis diſcruciari? *Sp.* Non arbitror, modo adſit certa perſuaſio, firmaque ſpes aſſequendi. *He.* Venio nunc ad oblectamenta, quæ objiciebas. Abſtinent à choreis, à comeſſationibus, à ſpectaculis: hæc nimirum ita contemnunt, ut fruantur multo jucundioribus, nec minus oblectentur, ſed aliter. *Oculus non vidit, auris non audivit, nec in cor hominis aſcenderunt quæ ſolatia Deus paraverit diligentibus ipſum.* [2] Beatus Paulus agnovit, quæ ſint cantica, quæ choreæ, quæ tripudia, quæ comeſſationes piarum mentium, etiam in hac vita. [3] *Sp.* At ſunt quædam voluptates licitæ, quas iſti ſibi ipſis interdicunt. *He.* Etiam licitarum voluptatum immodicus uſus eſt illicitus: hunc ſi excipias, in cæteris omnibus ſuperant, qui videntur aſperam vitam degere. Quod poteſt eſſe magnificentius ſpectaculum, quam hujus mundi contemplatio? Ex eo longe plus capiunt voluptatis homines Deo cari, quam cæteri. Siquidem hi dum curioſis oculis contemplantur admirandum hoc opus, anguntur animo, quod multarum rerum cauſas non aſſequantur. In quibuſdam etiam ceu Momi [4] quidam obmurmurant

1 Pythagoram vidimus ſatis & ſcripſit multa ſimilia, quibus quivis veluti companarum ſono affingit ſenſus, prout mens affecta eſt ſua. 2 1 Cor. II. 3 In plurimis locis. 4 Siquidem Momus omnia deorum opera carpebat, & ei non abſimiles homunciones reperias,

murant opifici; neque raro naturam pro matre novercam appellant: quod convicium verbo tenus quidem naturam ferit, ſed re vera in eum redundat qui naturam condidit, ſi qua eſt omnino natura. At homo pius, religioſis ac ſimplicibus oculis, magna cum animi voluptate ſpectat opera Domini, patriſque ſui: demirans ſingula, nihil reprehendens, ſed pro cunctis gratias agens, cum reputat hæc omnia propter hominem eſſe condita: atque adeo in ſingulis rebus adorat omnipotentiam, ſapientiam, ac bonitatem conditoris, quarum veſtigia perſpicit in rebus conditis. Jam finge mihi eſſe aliquod palatium revera tale, quale Pſychæ [1] fingit Apulejus, aut ſi quod potes magnificentius elegantiuſque: huc adhibe duos ſpectatores, alterum peregrinum, qui tantum viſendi cauſa venerit; alterum, ſervum aut filium ejus, qui conſtruxit hoc ædificium; uter impenſius delectabitur; hoſpes ille, ad quem illa domus nihil attinet; an filius, qui cariſſimi patris ingenium, opes ac magnificentiam in ædificio magna cum voluptate ſpeculatur; præſertim cum cogitat totum hoc opus ipſius gratia factum eſſe? *Sp.* Percunctatio tua non eget reſponſo, ſed plerique, non piis moribus, ſciunt cœlum, & quæ cœlo clauduntur, hominis cauſa eſſe condita. *He.* Sciunt plerique omnes: ſed non omnibus hoc venit in mentem; & ſi venit in mentem, plus tamen capit voluptatis, qui magis amat opificem: quemadmodum alacrius intuetur cœlum qui ad vitam cœleſtem adſpirat. *Sp.* Veri ſimillima dicis. *He.* Jam conviviorum ſuavitas non eſt ſita in lautitiis palati, aut coquorum conditurís, ſed in proſpera corporis valetudine, & ſtomachi appetentia. [2] Cave igitur putes illum Lucullum cœnare jucundius, appoſitis perdicibus, phaſianis, turturibus, leporinis, [3] ſcaris, ſiluris, aut murænis, quam vir pius cibario pane, holeribus aut leguminibus, potu vel cerviſiæ tenuis, vel

1 Quæ adamata eſt, ac veluti nupta deo cupidini, qui in ejus gratiam, palatium iſtuc omnia palatia ſuperans extruxit; quod poſt brevem fruitionem omnino evanuit; legas de hac re, libellum, of *Monſieur de la Fontaine*, ſi noris Gallice, & non pœnitebit. 2 Nihil enim verius vulgato dicto, *optimum condimentum fames*. 3 Suppleç *tis*-*alibus*.

vel vini probe diluti: propterea quod hæc accipit tanquam miſſus à benigno patre datos: omnia condit oratio, omnia ſanctificat precatio præcedens, ſacra lectio comes, magis animum reficiens, quam eſca corpus, & gratiarum actio ſuccedens: poſtremo ſurgit à menſa non diſtentus, ſed recreatus: non onuſtus, ſed refectus; & refectus mente pariter & corpore. An tu putas ullum iſtarum vulgarium cupediarum architectum, convivari jucundius? *Sp.* Sed in Venere ſumma eſt delectatio, ſi quid Ariſtoteli credimus. *He.* Et hac in parte vincit homo pius, non minus quam in convivio, rem ſic accipe: Quo vehementior eſt erga uxorem charitas, hoc congreſſus ille connubialis eſt jucundior. Nulli porro vehementius amant uxores ſuas, quam qui eas ſic diligunt, ſicut Chriſtus dilexit eccleſiam: nam qui eas voluptatis gratia diligunt, ne diligunt quidem. Adde, quod quo rarior eſt cum uxore congreſſus, hoc eſt ſuavior: quæ res nec impium Poëtam latuit; qui ſcripſit, *Voluptates commendat rarior uſus.* [1] Quanquam minima voluptatis pars in coitu ſita eſt. Longe major eſt in perpetuo convictu, qui inter nullos poteſt eſſe jucundior, quam inter eos, qui ſe Chriſtiana caritate ſinceriter amant, & amant pariter mutuo. In aliis frequenter cum ſeneſcente voluptate, ſeneſcit amor. Chriſtiana caritas hoc magis vireſcit, quo magis delectatio carnis decreſcit. An nondum tibi perſuaſi nullos vivere jucundius, quam qui cum pietate degunt? *Sp.* Utinam itidem ſit perſuaſum omnibus! *He.* Quod ſi Epicurei ſunt, qui ſuaviter vivunt, nulli verius ſunt Epicurei, quam qui ſancte pieque vivunt, Et ſi nos tangit cura nominum, nemo magis promeretur cognomen Epicuri, quam adorandus ille Chriſtianæ philoſophiæ princeps. [2] Græcis enim ἐπίκουρος auxiliatorem declarat. Cum naturæ lex eſſet vitiis tantum non obliterata, cum Moſis lex magis irritaret [3] cupiditates, quam ſanaret, cum impune regnaret in mundo tyrannus Satanas, ſolus ille pereunti humano generi præſentaneam attulit opem. Proinde vehe-

1 Vidimus. 2 Qui Chriſtus. 3 Reſpicitur ad Rom. VII. & VIII.

vehementer falluntur quidam, qui blaterant Chriſtum natura fuiſſe triſtem quempiam ac melancholicum, noſque ad inamœnum vitæ genus invitaſſe. Imo is unus oſtendit vitam omnium ſuaviſſimam, veræque voluptatis pleniſſimam: tantum abſit lapis ille Tantaleus? [1] *Sp*. Quid iſtuc ænigmatis eſt? *He*. Ridebis fabulam: ſed hic jocus ſeria ducit. [2] *Sp*. Exſpecto jocum ſerium. *He*. Narrant ii quibus olim ſtudio fuit, philoſophiæ præcepta fabularum involucris tegere, Tantalum quendam [3] adhibitum fuiſſe Deorum menſæ, quam volunt eſſe lautiſſimam. Cum hoſpes eſſet dimittendus, Jupiter hoc ſuæ dapſilitatis eſſe ratus, ne conviva diſcederet abſque xenio, permittit ut quod vellet peteret, accepturus quidquid petiiſſet. Tantalus autem ſtolidus, ut qui beatitudinem hominis, ventris & gulæ delectatione meteretur, optavit, ut ſibi per omnem vitam liceret tali menſæ accumbere. Annuit Jupiter; & ratum erat votum. Tantalus aſſidet menſæ omni genere deliciarum inſtructæ: appoſitum eſt nectar; nec deſunt roſæ, nec odores, qualibus Deorum nares poſſint oblectari; adſtat pocillator Ganymedes aut Ganymedi ſimilis, circumſtant Muſæ ſuaviter canentes, ſaltat ridiculus Silenus, [4] nec abſunt moriones: breviter quidquid ullum hominis ſenſum poſſit oblectare; ſed inter hæc omnia ille ſedet triſtis, ſuſpirans & anxius, nec hilareſcens riſu, nec attingens appoſita. *Sp*. Quid in cauſa? *He*. Quoniam ſupra caput accumbentis de pilo [5] pendet ingens ſaxum, jam

jam

1 *i. e.* Quid crucians mentem, reſpectu præſertim futuri, ſi pergas videbis plane ſic intelligi, & rationem ſenſus. 2 Reſpicitur ad Horat. art. Poet. *Hæ nugæ ſeria ducent.* 3 Hinc, & ex ſequentibus concludas, Tantalum hunc, non eſſe Tantalum illum Pelopis patrem, ab omnibus fere poetis celebratum, Ovidio & Horatio præſertim, qui a divis condemnatus eſt, ut ſitiens, in mediis aquis uſque ad mentum, de iis tamen bibere non poſſet, & eſuriens poma ori fere adhærentia attingere nequiret; ſupplicium enim amborum, & cauſa ſuplicii diverſa; ſed agitur de alio apud poetas minus noto Tantalo, de quo tamen Lucretius, credo, Pyndarus & Athæneus, & de quo ſubſequens fabula narratur. 4 Hos omnes jam vidimus, recordare. 5 Fertur revera Dionyſius Syracuſanus Tyrannus, ſic Pilo ſuſpendiſſe gladium, Demochari felicitatem admiranti, ſecumque accumbenti, & tandem commonſtrato ſuſpenſo gladio, ei dixiſſe, *Hæc eſt Demochari mea felicitas*, non minus bene poterat auctor allegare hanc veram hiſtoriam, quam illam hujus Tantali fabulam.

jam caſuro ſimile. *Sp*. Ego me à tali menſa ſubducerem. *He*. Sed illi votum tranſiit in neceſſitatem: neque enim Jupiter tam placabilis eſt, quam noſter Deus, qui perniciosa vota mortalium reſcindit, ſi modo pœniteat. Quanquam & alioqui, ne ſe Tantalus ſubducat, vetat idem lapis, qui prohibet veſci. Metuit enim, ne ſi ſe commoverit, illico ſaxi ruina conteratur. *Sp*. Ridiculam fabulam. *He*. At nunc audi quod non rideas. Vulgus à rebus externis petit vitam jucundam, cum eam non præſtet niſi mens ſecura: nam ſibi male conſciis, ſaxum multo gravius impendet, quam impendet Tantalo. Imo non impendet, ſed urget premitque mentem: nec inani metu diſcruciatur animus; ſed in ſingulas horas exſpectat, ut conjiciatur in gehennam. Obſecro quid eſt tam ſuave in rebus humanis, quod mentem tali ſaxo preſſam, poſſit vere exhilarare? *Sp*. Nulla profecto res, niſi vel dementia, vel incredulitas. *He*. Hæc ſi perpenderent adoleſcentes, qui voluptatibus ceu poculo Circeo [1] dementati, pro vere jucundis amplectuntur mellita venena; quanto ſtudio caverent, ne quid per incogitantiam admitterent, quod in omnem vitam mordeat animum? Quid non facerent, ut hoc viaticum pararent ſenectuti venturæ, mentem ſibi bene conſciam, & famam nulla labe contaminatam? Quid autem illa ſenectute miſerius, quæ cum reſpicit in tergum, magno cum horrore videt, quam ſpecioſa ſunt quæ neglexit, quam fœda quæ amplexa eſt? Rurſus cum à fronte proſpicit, cernit imminere diem ſupremum, & ab hoc protinus æterna gehennæ ſupplicia. *Sp*. Feliciſſimos arbitror, qui primam ætatem ſervarunt incontaminatam; & in pietatis ſtudio ſemper proficientes, pervenerunt uſque ad ſenectutis metam. *He*. Proximus locus debetur iis, qui à juvenili temulentia mature reſipuerint. *Sp*. Sed quid conſilii das illi miſero ſeni? *He*. Nulli deſperandum, quam diu ſpirat: [2] jubeo ad Domini clementiam confugere. *Sp*. Sed quo fuit vita longior, hoc magis accrevit ſcelerum cumulus, jam arenam exuperans

quæ

1 Hanc Circen vidimus. 2 Juxta vetus nobile dictum, *Dum ſpiro ſpero*.

quæ eſt in littorè maris. *He.* Sed eas arenas longe ſuperant miſericordiæ Domini. Arena tametſi non eſt homini numerabilis, finito tamen eſt numero: at Domini clementia nec modum, nec finem novit. *Sp.* Sed non eſt ſpatium brevi morituro. *He.* Quo minus eſt ſpatii, hoc clamet ardentius. Apud Deum ſatis longum eſt, quod à terris ad cœlum valeat pertingere. Penetrat autem & brevis precatio cœlum, modo vehementi ſpiritus impetu ejaculetur. Evangelica peccatrix [1] fertur per omnem vitam egiſſe pœnitentiam; ſed latro jam in ipſa morte quam paucis verbis impetravit à Chriſto paradiſum? [2] Si toto pectore clamaverit, *Miſerere mei Deus ſecundum magnam miſericordiam tuam*; [3] Dominus tollet ſaxum Tantaleum, dabit auditui illius gaudium, & lætitiam; *& exultabunt de condonatis peccatis, oſſa per contritionem humiliata.*

Conflictus [4] *Thaliæ & Barbariei.*

THALIA & Comites CALLIOPE & MELPOMENE: BARBARIES & Comites.

Th. Dii boni, quid hòc monſtri eſt; quod eminus ſurgere video? contemplamini quæſo. *Ca.* Papæ! quanta corporis moles! prope eſt ut verticè ſidera pulſet; quid ſit mehercle neſcio. *Th.* Ap-

1 Magdalena ut videtur Luc. VII. 2 Apud eundem Lucam XXIII. 3 Pſalm. LI. hiſque verbis clauſit auctor vitam, prout nunc fere claudit colloquia. 4 Vides hic Lector hanc Fabulæ ſeu Comœdiæ ſpeciem, quoniam ſit opus vere Eraſmicum, vocari poſſit Colloquium, & in recentioribus horum Colloquiorum editionibus videatur, hincque veriti ſumus, ne, ſi non apponeremus, quidam pronuntiaſſent editionem hanc mancam. At duo tantum ſuper fabula notata velim. Primum: Auctorem eam compoſuiſſe cum admodum juvenis, proindeque non eſſe fructum magnæ hujus rerum humanarum experientiæ, eruditionis & dexteritatis, quas videre eſt in toto libro, & ſingulis fere partibus, hinc auctor opuſculum hiſce colloquiis adjunxit nunquam, quamquam plura poſterioribus editionibus adjungeret, vixque unquam agnovit pro ſuo: ac proinde lucem non vidit niſi poſt ejus mortem diu ſatis. Secundum, In ea eſſe granum, hujus plurimis non ignoti Zeli Scholaſtici, quo deprimendo collegia, ea ſcil. præſertim quæ vicina ſunt iis in quibus literis

Appropinquat. En nova commixtio. Viden! Frons virginea: quod vero ſub pectore eſt,aſino ſimillimum. *Ca.* Ita eſt: ſic Dii me ament. Sed è fronte, videſne hera, quanta ſeſe attollant cornua? *Th.* Ingentia. Præterea colligiſne & vicinas cornibus auriculas? *Ca.* Colligo. Aſininas ſcilicet,albentes mobileſque: & jam magis magiſque appropinquare conſpicio, quid paret neſcia. Ah! vereor ne ſiniſtrum quid attulerit. *Th.* Avertat parens Jupiter. *Me.* Ego hanc (ſi recte audita recorder) belluam novi. *Th.* Obſecro. *Me.* Nihil eſt periculi. *Th.* At at, inimicam audio. Itane,quæſo? *Me.* Ita. Æmula hæc eſt noſtra unica,atque ſæviſſima. *Th.* Dii illam perdant. *Me.* Nunquam invidere nobis, nunquam lacerare deſinit. Hanc in occiduis ferunt habitare plagis, ibi ſubjicere ſibi omnia, ibi coli, amari, honorari. Quid plura? denique ut Deam ſupplicibus placari muneribus. *Th.* Audieram, ni fallor. Urbi, cui præeſt, quòd eſt nomen? *Me.* Zwollis, ſi recte teneo. *Th.* Recte. Ipſius vere? *Me.* Barbariem dicunt. *Th.* Ipſa eſt: probe novi. Sed en, accelerat huc. Operiamur eam. *Ba.* Illane eſt Thalia; comites mei,quam è vicino conſpicio,quamque extinctam jam pridem exiſtimaram? Ipſa certe eſt: laurum cerno. Revixit. Audet inſuper ſeſe conſpectibus impudenter noſtris ingerere, nihil me verita. Adibo, quæ ſim ut ſentiat factura. Dii te perdant, impudentiſſima. *Th.* Haud molle ſalutas. In te reſiliat quam in me torques ſalutem, hera. *Ba.* Nonne te pudet dudum victam, Thalia, rurſum meis ſubmittere oculis? *Th.* Rogas? Tu indigna quæ me videas: ego dignior quam quæ te videam belluam obſcænam. *Ba.* Hem, miſella, & contumelias inſuper? Nec dum quæ ſim noſti? cave me provoces. *Th.* Bona verba quæſo. Surdo iſta canis; nemo

teris navarunt operam, volunt hæc illis longe anteponenda cenſeri; hinc facit auctor ſedem Barbariei Swolam. Zwol, urbem in qua erat Collegium, & quæ non pluſquam duodecim milliaria a Daventria diſtabat, ubi aliud Collegium quoque, in quo, ut vidimus, humana ſtudia edoctus fuerat Eraſmus noſter; reprehendi tamen multum merebantur Swolæ magiſtri, quippe qui libros ineptos, inelegantes, & parum Latinos pueris legendos traderent, & per inſcitiam aut negligentiam, cætera puerorum cultura talibus reſpondebat: At per docti Hegii exquiſitius judicium & curam res aliter ſe Daventriæ habebant: hæc ſatis ſuper juvenilibus ſcriptis, quæ propterea quidam magis gaudebunt legere.

nemo audit. Ego te timeo ſcilicet, monſtrum informe ſpurciſſimum. *Ba.* Vide in quam has torſeris calumnias. *Th.* Gratias habe iis qui tecum ſunt. *Ba.* His? *Th.* His ſolis. *Ba.* His quid debeo? dic mihi. *Th.* Illorum te ſcilicet æſtimatio, vel error potius, Deam effecit, non tua generatio. *Ba.* Quin poſſem tibi (ſi tempus ſinat) meam demonſtrare propaginem, divino ſemine derivatam. *Th.* Egregiam vero. Sed narra obſecro. Tempus enim patitur: & ſol tibi ſtabit tam mira memoranti. *Ba.* Tu parente gaudes Jove, duce triumphas Apolline; mihi pater erat qui nec illi virtute, nec huic aut arcu, aut cythara ceſſerit. Si quando canens ludere ſolebat ore, Orphei in morem, ſylvas poſt ſe monteſque trahebat, denique & curſu valens, Euro pernicior. *Th.* Millies hæc audita ſunt. Deſine. *Ba.* Quid? Tenes quem velim? *Th.* Statim, ubi cœpiſti, Chirona ſignificas ſemivirum. *Ba.* Poteſne tacere, dum, quod cœpi, expleam verbum? *Th.* Poſſum; tantum vera ſi dixeris. Sin, compono aurem non commodo. *Ba.* Quid? mendacem dicis? *Th.* Minime; ſed, ſi voles, nihil verius. *Ba.* Te autem veridicam, ubi me Chirone dicis parente natam? *Th.* Teſtes adſunt. *Ba.* Ubi quæſo? *Th.* Hæc ingens, quæ in calces pendet, cauda. Hæc hirſuta terga. Hæ circum tempora albicantes auriculæ, Chironis te prolem clamant omnia. Ille ex Aſella te miſcuit, pulcrum quo glorieris genus, pulcra quæ Deam deceat forma. *Ba.* Ut video calumniis certas; de figura contendis. Ad virtutem veniamus. De hac contende. De fama, de gloria, de clientela. Quid de corpore? *Th.* Nihil; niſi quod hujus deformitatem deformis animus comitari ſolet. Sed age, ad ipſa veniamus. *Ba.* Id omnium primum accipe. Qui te colit rarus eſt; me totus celebrat orbis. Tu ignota lates; ego jam in omnem mundi regionem nomen extendi. Ubique ſum celebris, ubique notiſſima. *Th.* Fateor. *Ba.* Non faceres; ſi tibi quod reſponderes eſſet. *Th.* Imo quod reſpondeam habeo. Cacum noſti. *Ba.* Cacum quis neſciat? *Th.* Quem narrat Virgilius. *Ba.* Novi. *Th.* Credo equidem, famoſus enim eſt. Haud ſecus ac ille tu quoque cognita es. Dein ut tibi laudi tribuis, quod

quod totus comitetur orbis. Non recte ſapis. Ego id vituperio do magis. Rarum eſt omne enim quod carum eſt. Nihil arduum quod vulgo ignobili commune eſt. Me qui colit, rarus ſit licet, ſpectabilis tamen eſt, & gravis. Te autem, quod plebeia & ruſtica comitetur turba, quid obſecro pulcri eſt? *Ba.* Neſcis inſana. Longe alia res eſt. Neque enim quos plebeios invenio, plebeios relinquo; quin proveho magis, & erudio; honeſtos denique reddo & graves. *Th.* Ha, ha, he. Imo chartis gravatos, non arte; neque tam literis honeſtos, quam libris onuſtos. *Ba.* Hem. Miſera, an ego meos non graves reddere potis ſum, æque ac tu tuos? *Th.* Admodum tui ſimiles. Nam cum barbara ſis, barbaros efficis. Quid aliud poſſes? *Ba.* Nunc verum experior, quod jam olim de te audivi; garrulam eſſe & loquacem. Deſine, inſana. Nihil omnium noſti. Nam id certum habeo. Si vel mediam ſcires partem, non tanta obſtreperes impudentia. In meo, quod Zwollis eſt gymnaſio, quæ ſit gloria, quis rigor, quis vigor, ſi tibi memorare incipiam, continuo rumperis invidia. *Th.* Nimirum. Et poſtes columnaſque tuo rumpas grandiloquio. Verum incipe. Rumpe ſi potes. *Ba.* Longum eſt. *Th.* Fac breve, ut noſti. *Ba.* Summam complector. Ad illud itaque, quod paulo ante memoravi, gymnaſium nobiliſſimum, ex omnibus mundi latiſſimi regionibus, quanto confluant agmine, nemo tibi facile explicuerit. *Th.* Hui! ſtupendum aſinum illum Zwollorum (gymnaſii campanam loquor) tam ſonora voce rudere, cunctoſque turmatim allicere. *Ba.* Inepta. Abſtine convitiis, & audi. *Th.* Audio. *Ba.* Illic confeſtim inſtituuntur, erudiuntur. *Th.* Mirum in modum. *Ba.* Optimis gloſulis, vocabulariis, argumentis, notabilibus innumeris. *Th.* Quam rectiſſime. *Ba.* Quid nares contrahis? Imo eo perduco, ut nihil neſciant. *Th.* Novum. *Ba.* Creſcunt illis interea cum corpore tempora, ut exacte docti jam præſint aliis. Tum tales remitto ut beati vivant, beati moriantur? *Th.* Ha, ha, he. Parum abſuit quin cachinno rumperer; tam iis invideo ſcilicet. *Ba.* Quid rides fatua? an ego riſu digna fari videor? *Th.* Ego iſta tibi rectius memorare potero. *Ba.* Tun'? *Th.* Ego,

go. Si placet, nunc audies. *Ba.* Incipe. *Th.* Quin ita ſe res habet. Confluunt ad te innumeri, fateor. Qui, ſi quid recte in ſcholis prius didicerant, id continuo dediſcant neceſſum eſt. Deinde his (quæ plurima enumeraſti) diſpendiis non tam imbuuntur, quam obruuntur, tandem ut ſciant nihil. Immo eo perducis, ut & ſe ipſos neſciant. Creſcunt interea circum tempora cornua, ſibique videntur ſcioli, ac qui præſint magis quam ſubſint idonei. Tum tales remittis, ut beati vivant, beati moriantur. *Ba.* Tu, ut video, linguam à probris non prohibes. At cave mihi bilem moveas. Si non parcis hujuſmodi in me dicta jaculari, ego ea in te retorquebo: ſunt & mihi quas referam contumelias. *Th.* Et ſolas quidem. *Ba.* Tales, inquam, remitto, (ſi neſcis miſerrima) qui vatibus tuis, ne carminibus quidem (quibus apprime triumphas) ceſſerint. *Th.* Numero fateor. Nos vero non tam verſuum cumulum quam virtutem ſpectamus. Tibi contra, quot ſint, non quales, curæ eſt. Paginas numeras, barbariſmos diſſimulas. Tantum ex omni ſibi conſonent parte, id unum quæritur: virtus negligitur. *Ba.* De virtute garris inſana? Ego virtute nil tam inane puto quam tua poemata. Quid enim aliud quam fucata ſunt mendacia, fabulis plena anilibus? *Th.* Satis laudas. *Ba.* Egone tam ridicula? *Th.* Laudas neſcia. *Ba.* Tam mendoſa? Quin ludo potius, quam laudo. *Th.* Laudas invita. *Ba.* Quî ſic? *Th.* Dum laceras invida. Malis enim diſplicere, laudari eſt. *Ba.* Magna vero, quibus invideat quiſquam, laborata mendacia. *Th.* Luce clarius tuam manifeſtas inſcitiam. Neſcis infelix, quam probes iis ſtultiloquiis poetarum induſtriam; qui indignum cenſentes porcis, cæno & luto amicis, roſas objici, ita veritatem ipſam, peregrina fabularum ſpecie, & quodam verborum ænigmate obtexerunt diſſimularuntque: ut omnibus quidem legere liceat, intelligere autem non ita. Legunt, & tam abeunt neſcii, quaſi viderint nunquam. Legit peritus, & ipſas verborum penetrat imagines, (diaphanum enim ſunt,) deprehenditque latere ingentem ſaniſſimæ veritatis theſaurum, quem illi prætericrant. *Ba.* Euge, euge. Quam lepidum facinus, veris falſa miſcere!

re! confictis veritatem fabellis corrumpere! Hoccine eſt quod tanta laude prædicas? *Th.* Vis tibi ad hæc paucis reſpondeam? Mihi reſponde prior. Quid, obſecro, pulchrius duxeris, gemmaſne è ſtercore legere, an auro intextas mirari? *Ba.* Poſtremum præſtantius. *Th.* Reſpondes tibi. Ita eſt. Tu ſi quid in poëmate veritatis eſt, ita ſermonis offuſcas ineptiis, ut ſordeat potius, quam ſplendeat. Nos ex adverſo verborum elegantiâ non (quomodo tu calumniaris) veritatem corrumpimus, ſed quaſi gemmam auro intextam venuſtamus. Speciem non tollimus, ſed augemus; non ut lateat, ſed pulcrior eluceat, efficimus. Denique & hoc agimus, ut, quæ ſuapte naturâ utilis eſt veritas, fiat & induſtriâ gratior. Hæc tui quum neſciant, lacerant, mordent, invident. Si ſaperent, quanto me laudarent, ſublimius. - - - Elinguem reddidi. Rumpam ſilentium hoc. *Ba.* Id ego rectius de tuis dixerim. *Th.* Rupi. *Ba.* Qui cum noſtra neſciant poëmata, nil aliud norunt, quam ridere & illudere. *Th.* Talia ſunt, quæ nec ſcita ſcium, nec inſcium reddant neſcita. *Ba.* Nihil verbis opus eſt, ipſa res probet. *Th.* Res ſcilicet. Audire velim. *Ba.* Hos dico, quos ea ſcita celeberrimos reddidere. *Th.* Eſtne quiſquam? *Ba.* Innumerabiles. *Th.* Hui! rectiſſime; quaſi vero numerare eos nemo queat. Quod enim aut unum eſt aut nihil, nemo numeret. Verumtamen vel numerare incipias, ſi enumerare non ſufficias. *Ba.* Præcipuum omnium *Floriſtam*, qui à Floribus ſortitus eſt nomen. *Th.* Sed non bene olentibus. *Ba.* Deinde *Papiam*. *Th.* Doctiſſimum; & quem primum diceres. *Ba.* Deinde *Huguitionem*. *Th.* Eximium. *Ba.* Deinde *Michaëlem Modiſtam*. *Th.* Præclarum. *Ba.* Deinde *Jacobum Gloſarium*. *Th.* Mirabilem. *Ba.* Et quem omnibus merito prætulerim *Johannem de Garlandia*, qui tantâ verborum elegantiâ, tantâ ſententiarum pollet majeſtate, ut pauci admodum ſint qui eum capiant. *Th.* Imo nulli, niſi forte barbari ſint & ipſi: quis enim illum facile capiat, qui ne ſe ipſe quidem intelligat ſatis. *Ba.* Infinita eſt hæc contentio: garrulitate vincis; ſed ego non in eâ conſiſtere palmam puto. Si placet, experiri quid utraque poſſit, mecum

viciſſim

viciſſim contende verſiculis. Ne trepida, ne ceſſeris; ego parata maneo. Quæ noſtrum vicerit, tum patebit. *Th.* Perplacet. Age experiamur. Sed tu prior incipe vates. *Ba.* Hæc ſunt quæ ſæpe præſentibus viris eruditiſſimis cantare ſolebam, non ſine omnium admiratione. *Th.* Credo. Sed incipe tandem.

Ba. *Zwollenſes tales, quod eorum Theutonicales*
Nomen per partes ubicunque probantur & artes,
Et quaſi per mundum totum ſunt nota rotundum,
Zwollenſique ſolo proferre latinica ſolo
Diſcunt Periculi nimium bene verba novelli.

En, ii verſiculi in poëmatibus quam ſim diſerta declarant. *Th.* Ha, ha, he. Tot Barbariſmos numero, quot voces. patria certe hæc vox eſt, Chironis videlicet. Quam digeſta poëmata! non differam iis laudes referre ſuas.

Tale ſonant inſulſa mihi tua carmina, vates,
Quale ſonat ſylvis vox irrudentis onagri;
Quale boat torvus pecora inter agreſti a taurus.
Qualeque teſticulis gallus genitalibus orbus
Concinit. Haud vocem humanam, ſed dico ferinam.
Hanc celebres laudate viri, & doctiſſime Florum
Auctor ades; gratos in ſerta nitentia Flores
Colligito, meritæque coronam nectito Divæ.
Urticæ viridi graveolentem junge cicutam,
Talia nam tali debentur præmia vati.
Annue Barbaries, tuque hanc ſine cornua circum
Inter candidulas laurum tibi nectier aures.

Ba. Jam mihi nauſeat animus, nec audire ineptias iſtas volo: ceſſo hinc Zwollis quid mei agant inviſere. *Th.* Perge ocius, & viſe indocta indoctos. Perquam gratus erit illis tuus adventus. Fruſtra, ut video, tecum mihi ſermo eſt. Tu mutaberis nunquam. Recte virgilianum illud de te dixeram,

Non illam noſtri poſſunt mutare labores.

Me. Ab exordio hujus altercationis, dum monſtrum hoc aſpicimus, grandi interim faſtidio omnes laboramus. *Th.* Credo equidem. *Ca.* Abeamus, hera, & hanc linquentes beſtiam, aprica Parnaſſi juga petamus, fontemque Heliconium. *Th.* Faciamus.

ERASMUS ROTERODAMUS DE UTILITATE [1] COLLOQUIORUM AD LECTOREM.

ADeo nunc in omnes & in omnia per univerſum orbem graſſatur comitata Furiis ἡ διαβολὴ, [2] ut tutum non ſit ullum emittere librum, niſi ſatellitio munitum. Quamquam quid ſatis eſſe tutum poſſit adverſus ſycophantæ morſum, qui velut aſpis ad vocem incantantis, ita ad omnem purgationem quamvis juſtiſſimam, obturat aures? Prima pars hujus operis, quæ mea fuit & non mea, temeritate cujuſdam erat edita. Quam cum ingenti applauſu viderem exceptam à ſtudioſis, abuſus ſum affectu vulgari ad profectum ſtudiorum. Quandoquidem nec medici ſemper ægrotis miniſtrant ſaluberrima, ſed illis nonnihil concedunt ob hoc ipſum, quod vehementer appetant. Itidem mihi viſum eſt, hoc genus illecebris ineſcare teneram ætatem, quæ jucundis facilius ducitur, quam ſeriis aut exactis. Itaque quod editum erat repurgavi; deinde adjeci quæ moribus etiam formandis conducerent, velut irrepens in animos adoleſcentium, quos recte ſcripſit Ariſtoteles inidoneos auditores Ethicæ Philoſophiæ, dumtaxat ejus, quæ ſeriis præceptis traditur. Quod ſi quis clamet, indecorum homini ſeni ſic pueriliter ludere, nihil moror quam pueriliter, modo utiliter. Etſi laudantur literatores ætate provecti, qui pueritiæ cruſtulis blandiuntur, elementa velint ut diſcere prima; mihi non arbitror vitio verti debere, quod ſimili ſtudio juventutem illecto, vel ad elegantiam Latini ſermo-

1 Poterat & inſcribi hæc tractatus ſpecies: colloquiorum apologia, ſeu vindicatio, præterquam quod enim, uniuſcujuſque colloquii fere nobis det auctor rationem & analyſin, reſpondet præterea quibuſdam, qui in ea invexerant, veluti a fide Catholica, (ut loqui amant & adhuc) declinantia, & plurima in papiſmo recepta imo & veneranda, irridentia; an res ita ſint, vel non, lectori nunc determinandum relinquo, totumque quod ſuper ea re & toto fere tractatu, utpote valde claro, obſervatum velim, iſtuc eſt, quod quemadmodum qui accuſat, facile ad calumniam deflectit, ita ſæpe qui vindicat ſeſe contra accuſantem, facile vergit ad diſſimulationem, hinc concludas lector quæ debeant concludi? 2 *Calumnia.*

monis, vel ad pietatem. Adde quod bonæ prudentiæ pars eſt, noſſe ſtultas vulgi cupiditates & abſurdas opiniones. Eas arbitror ſatius ex hoc libello diſcere, quam experientia ſtultorum magiſtra. Multis amata ſunt Grammatices præcepta. Ariſtotelis Ethice non eſt apta pueris: Theologia Scoti minus; ne viris quidem admodum utilis ad parandam bonam mentem: & plurimum habet momenti, guſtum optimarum rerum protinus inſeviſſe teneris animis. Et haud ſcio an quidquam diſcitur felicius, quam quod ludendo diſcitur. Eſt hoc nimirum ſanctiſſimum fallendi genus, per impoſturam dare beneficium. Laudantur enim medici qui ſic fallunt ægrotos. Et tamen ſi nihil heic aliud quam nugatus fuiſſem, videbantur laturi; nunc quoniam præter linguæ politiem inſperſi quædam, quæ mentem inſtruant ad Religionem, calumniantur, ac perinde quaſi dogmata Chriſtianæ profeſſionis heic ſerio pronuntientur, ita ſyllabas etiam ad vivum excutiunt. Id quam faciant inique, magis erit perſpicuum, ubi declararo *Colloquiorum aliquot non vulgarem utilitatem*. Ut enim omittam tot ſerias ſententias mediis jocis admixtas, tot fabulas, tot hiſtorias, tot rerum naturas dignas cognitu: in Colloquio *de viſendo loca ſacra* cohibetur ſuperſtitioſus & immodicus quorundam affectus, qui ſummam pietatem eſſe ducunt vidiſſe *Hieroſolymam*; & huc per tanta terrarum mariſque ſpatia currunt ſenes Epiſcopi, relicto grege, qui curandus erat: huc viri principes relicta familia ac ditione: huc mariti relictis domi liberis & uxore, quorum moribus ac pudicitiæ neceſſarius erat cuſtos: huc adoleſcentes ac fœminæ, non ſine gravi diſcrimine morum & integritatis. Quidam etiam iterum atque iterum recurrunt, nec aliud faciunt per omnem vitam; & interim ſuperſtitioni, inconſtantiæ, ſtultitiæ, temeritati prætexitur Religionis titulus, ac deſertor ſuorum, contra doctrinam Pauli, ſanctimoniæ laudem aufert, ac ſibi quoque pietatis omnes numeros expleſſe videtur. Paulus 1 Timoth. 11. intrepide pronuntiat: *Si quis autem, ſuorum & maxime domeſticorum curam non habet, fidem abnegavit, & eſt infideli deterior.* Atqui heic Paulus loqui videtur de viduis,

quæ

quæ liberos atque nepotes negligunt, ideoque prætextu Religionis, dum ſeſe mancipent obſequiis Eccleſiæ. Quid dicturus de maritis, qui deſtitutis teneris liberis, uxore juvencula, idque in re tenui, proficiſcuntur Hieroſolymam? Ex multis unicum exemplum proferam, nec tam recens, ut metuenda ſit invidia, nec tam vetus, quin nepotes ſuperſint, quos damni magnitudo non ſinit oblivifci rei geſtæ. Vir quidam præpotens decreverat ante mortem inviſere Hieroſolymam, pio quidem animo, ſed parum felici conſilio. Rebus igitur ordinatis, facultatum omnium, uxoris, quam gravidam reliquit, oppidorum & arcium curam tutelamque commiſit Archiepiſcopo, ceu parenti. Ubi rumor allatus eſt, hominem in ea peregrinatione periiſſe, Archiepiſcopus pro parente geſſit prædonem; occupavit poſſeſſiones omnes defuncti: denique & arcem munitiorem, in quam gravida confugerat, vi expugnavit: & ne supereſſet ultor atrociſſimi facti, gravida confoſſa ſimul cum fœtu periit. Nonne pium erat, tali viro diſſuadere periculoſam & non neceſſariam profectionem? Hujus generis quam multa comperiantur exempla, cæteris æſtimandum relinquo. Ne quid interim dicam de ſumtibus, quos, ut fateamur non omnino perire, tamen nemo prudens non fatebitur, in uſus longe meliores expendi potuiſſe. Quod autem ad Religionem attinet, divus Hieronymus laudat Hilarionem, quod cum eſſet Palæſtinus, & in Palæſtina viveret, tamen ſemel duntaxat viſerit Hieroſolymam, ob loci viciniam, ne videretur contemnere loca ſacra. Si merito laudatus eſt Hilarion, quod abſtinuerit ab Hieroſolyma, tam vicinus, ne Deum anguſto loco claudere videretur; ſemel tantum adierit, ob loci propinquitatem ne quos offenderet; quid dicendum de his qui ex Anglia & Scotia tantis impendiis per tot diſcrimina petunt Hieroſolymam, præſertim domi relictis cariſſimis, quibus juxta doctrinam Apoſtoli debent perpetuam curam? Clamat ſanctus Hieronymus: *Non magnum eſt Hieroſolymis fuiſſe; ſed bene vixiſſe magnum eſt.* Et tamen ætate Hieronymi, probabile eſt, evidentiora veſtigia veterum monumentorum extitiſſe, quam nunc exſtant. De *votis* diſputationem

aliis relinquo; tantum hoc agit Colloquium, ne quis temere talia vota ſuſcipiat. Id eſſe verum, declarant hæc mea verba: *Præſertim cum domi haberem uxorem, integra adhuc ætate, liberos, & familiam quæ pendebat ex me, & opera mea quotidiana alebatur*: & cætera quæ ſequuntur. De votis igitur ſuſceptis nihil dicam, niſi quod ſi ſummus eſſem Pontifex, non admodum gravate relaxarem obſtrictos. In ſuſcipiendis, quemadmodum fateor fieri poſſe, ut aliquis cum fructu pietatis eat Hieroſolymam, ita non dubitarem, multis, ex rerum circumſtantiis, dare conſilium, ut eas impenſas, tempus, & operam inſumerent in alia quæ propius conducunt ad veram pietatem. Hæc arbitror eſſe pia: eoque, conſiderata multorum vel levitate vel ignorantia vel ſuperſtitione, viſum eſt ſuper ea re monere juventutem: neque video quos offendere debeat hæc admonitio, niſi forte quoſdam iſtos, quibus carior eſt quæſtus quam pietas. Nec illic damno *Pontificias Indulgentias*, aut diplomata: ſed taxo nugaciſſimum nugatorem, qui ne cogitans quidem de corrigenda vita, totam ſpem collocarit in condonationibus humanis. Heic ſi quis mihi [1] conſideret, quanta jactura pietatis nata ſit inter mortales; partim ex eorum vitio qui proſtituunt Pontificias Indulgentias; partim eorum culpa qui illas ſecus quam oportet accipiunt, fatebitur operæ pretium, juventutem ſuper hac re commonitam eſſe. Verum hoc modo parum conſultum eſt commiſſionariis. [2] Audio ô bone: ſi viri boni ſunt, gaudebunt eſſe monitos ſimplices: ſin potior eſt illis quæſtus quam pietatis, valeant. [3]

In colloquio *de captandis ſacerdotiis*, taxo eos, qui Romam curſitant, venanturque ſacerdotia, crebro gravi jactura tum morum, tum pecuniæ: eoque deduco ſermonem ut ſacerdos pro concubina, lectione bonorum auctorum ſemet oblectet.

In *militis confeſſione*, taxo facinora militum, & impiam

---

1 *Mecum*. 2 Vidimus, vocem & homines. 3 Valeant ergo; illis enim fuit potior quæſtus, & eſt ſemper hominibus ejuſmodi, imo & primarium intentum talium officiorum, erat quæſtus, non ſolum in illis commiſſionariis, verum etiam in ipſo Papa.

piam militum confeſſionem ; ut adoleſcentes ab ejuſmodi moribus abhorreant.

In *monitis pædagogicis* doceo puerum verecundiam ac mores ætati decoros.

In *pietate puerili*, nonne piis præceptis imbuo puerilem animum ad ſtudium pietatis? Nam quod quidam arrodebant de confeſſione, mera fuit calumnia: cui jam pridem reſpondi. Doceo confeſſionem eſſe ſuſcipiendam perinde quaſi nobis eſſet inſtituta à Chriſto. Cæterum an id ſit factum, nec refellere eſt animus, nec aſſeverare, quod nec mihi ſatis perſuaſum eſt, nec aliis probare poſſim. Quod autem admóneo de genere vitæ ſerio deligendo, deque ſeligendo Sacerdote cui committas arcana tua, judicabam adoleſcentibus eſſe neceſſarium, nec video cur me debeat pœnitere. At ſic erunt pauciores monachi & ſacerdotes. Fortaſſis erunt, ſed meliores. Idem probabit quiſquis vere monachus eſt. Porro qui venantur proſelytos vel ad prædam, vel ob ſuperſtitionem, digniſſimi ſunt qui omnibus omnium ſcriptis traducantur, quo reſipiſcant.

In *convivio profano*, non damno conſtitutiones Eccleſiæ de jejuniis, ac delectum ciborum ; ſed indico ſuperſtitionem quorundam, qui his plus tribuunt quam oportet, negligentes eorum quæ magis faciunt ad pietatem: damnoque eorum crudelitatem, qui hæc exigunt ab his, à quibus Eccleſiæ mens non exigit: item eorum præpoſteram ſanctimoniam, qui ex hujuſmodi rebus condemnant proximum. Heic ſi quis reputet, quanta veræ pietatis lues hinc nata ſit inter mortales, fatebitur vix aliam admonitionem eſſe magis neceſſariam, ſed hac de re copioſius alias reſpondebimus.

In *convivio religioſo* cum omnes faciam alienos à ſacris, omnes conjugatos, ſatis doceo quale debeat eſſe convivium omnium Chriſtianorum. Ad quam formam ſi ſacerdotes quidam & monachi conferant ſua convivia, intelligent quantum abſint ab ea perfectione, qua conveniebat illos laicis antecellere.

In *Apotheoſi* doceo quantum honoris debeatur egregiis viris, qui ſuis vigiliis bene meriti ſunt de liberalibus ſtudiis.

Sunt

Sunt inepti, quibus *colloquium proci & puellæ* videatur laſcivum, cum nihil fingi poſſit caſtius. Si res honeſta eſt matrimonium, & procum agere honeſtum eſt. Atque utinam omnes proci tales eſſent, qualem heic fingo, nec aliis colloquiis coïrent matrimonia! Quid facias iſtis ingeniis tetricis, & ab omnibus Gratiis alienis, quibus impudicum videtur, quidquid amicum eſt ac feſtivum? Hæc puella negat proco diſceſſuro oſculum, quo totam virginitatem illi ſervet illibatam. Quid autem nunc vulgo non dant puellæ procis? Deinde non vident quam multa Philoſophica ſint inſperſa jocis, de non præcipitando conjugio, de delectu non ſolum corporum, ſed multo magis animorum, de firmitate conjugii, de non contrahendo matrimonio ſine conſenſu parentum, de caſte colendo matrimonia, de ſancte educandis liberis, poſtremo puella comprecatur Chriſtum, ut illius auſpiciis ſit felix connubium. An hæc non convenit ſcire juvenes? Et qui hanc lectionem ob laſciviam putant eſſe noxiam pueris, patiuntur illis prælegi Plautum, & facetias Pogii. [1] Præclara judicia!

In *Virgine Miſogamo* deteſtor eos, qui adoleſcentes aut puellas invitis parentibus pelliciunt in monaſterium, abutentes illorum vel ſimplicitate, vel ſuperſtitione; perſuadentes eis non eſſe ſpem ſalutis extra monaſteria. Niſi talibus piſcatoribus plenus eſſet mundus; Niſi innumera feliciſſima ingenia per iſtos infeliciſſime ſepelirentur ac defoderentur viva, quæ fuiſſent electa vaſa Domini, ſi judicio ſumſiſſent inſtitutum naturæ congruens; Non recte admonui. [2] At ſi quando cogar in hoc argumento proferre quod ſentio, ſic depingam & plagiarios illos, & ipſius mali magnitudinem, ut nullus non faſſurus ſit me non ſine cauſa hæc monuiſſe: quamquam civiliter id quidem à me factum eſt, ne malis daretur anſa delinquendi.

In proximo colloquio *Virginis pœnitentis*, non induco virginem, quæ profeſſa mutarit inſtitutum, ſed quæ ante peractam profeſſionem redierit ad parentes, quos habebat optimos.

 In

1 Auctoris obſoleti inverecundi. 2 Supple dicunt illi.

In *Mempſigamo* quam multa ſunt Philoſophica, de celandis maritorum vitiis, de non interrumpenda conjugum benevolentia, de ſarciendis offenſis, de corrigendis maritorum moribus, de obſequiis erga maritos? Quid aliud docet Plutarchus, Ariſtoteles, & Xenophon, niſi quod heic perſonæ vitam quandam addunt orationi?

In colloquio *Militis & Carthuſiani*, ſimul depingo & inſaniam juvenum qui procurrunt ad bellum, & pii Carthuſiani vitam, quæ ſine ſtudiorum amore, non poteſt non eſſe triſtis & inamœna.

In *Pſeudocheo*, depingo quorundam ingenia, qui nati ſunt ad mentiendum, quo quidem hominum genere nihil eſt execrabilius, utinam eſſet rarius!

In colloquio *Adoleſcentis & Scorti*, nonne & lupanaria facio caſta? Quid autem dici potuit efficacius, vel ad inſerendam adoleſcentum animis pudicitiæ curam, vel ad revocandas, ab inſtituto non minus ærumnoſo quam turpi, puellas ad quæſtum expoſitas? Unica vox commovit quoſdam, quod impudica puella blandiens adoleſcenti, vocat illum ſuam mentulam, cum hoc apud nos vulgatiſſimum ſit, etiam honeſtis matronis. [1] Hoc qui ferre non poteſt, pro *mea mentula*, ſcribat *mea voluptas*, aut ſi quid aliud mavult.

In *Convivio Poëtico* doceo, cujuſmodi debeat eſſe convivium inter ſtudioſos, parcum, ſed feſtivum & hilare, conditum literatis fabulis, ſine rixis, ſine obtrectatione, ſine turpiloquio.

In *Inquiſitione* doceo ſummam Catholicæ profeſſionis, idque aliquanto vividius ac liquidius, quam docent Theologi quidam magni nominis, inter quos pono & Gerſonem, quem interim honoris cauſa nomino. Ideo porro fingo perſonam Lutherani, quo facilius redeant in concordiam, inter quos de præcipuis articulis Orthodoxæ profeſſionis convenit; etiamſi reliquam Inquiſitionis partem non addidi, propter hæc exulceratiſſima tempora. [2]

In *Senili colloquio*, quam multa velut in ſpeculo exhibentur, quæ, vel fugienda ſunt in vita, vel vitam

reddunt

---

1 Credam iſtuc Eraſmi tempore, fuiſſe uſuale ſatis, apud omnes fere Europæ noſtræ nationes, at nunc non ferent politiores. 2 Credam facile, cum nulli parti velles obdere latus apertum Eraſme.

reddunt tranquillam! Hæc præſtat adoleſcentes ex feſtivis colloquiis quam experimentis diſcere. Socrates Philoſophiam è cœlo deduxit in terras: ego Philoſophiam etiam in luſus, confabulationes, & compotationes deduxi. Oportet enim ludicra Chriſtianorum ſapere Philoſophiam.

In *Ptochoplusiis*, quam multa ſunt, ad quæ paſtores ruſticani, rudes & indocti, nihilque minus quam paſtores, poſſint ſuam vitam corrigere? prætereaque ad tollendam ſtultam gloriam veſtium, rurſus ad coërcendam illorum inſaniam, qui monachorum cultum exſecrantur, quaſi per ſe mala ſit veſtis. Et obiter deſcribitur forma, quales debeant eſſe Monachi, qui per vicos obambulant. Neque enim admodum multi tales ſunt, quales heic deſcribo. [1]

In *Erudita Puella*, ſimul & Paulæ, Euſtochii, Marcellæ, vetus exemplum renovo, quæ cum integritate morum conjunxerunt ſtudium litterarum, & monachos Abbateſque ſacrorum ſtudiorum oſores, luxui, otio, venationibus, aleæque deditos, puellæ conjugatæ exemplo exſtimulo, ad aliud ſtudiorum genus, ipſis magis congruens. [2]

In *Spectro*, detego technas impoſtorum, qui credulis ſimplicium animis ſolent illudere, fingentes apparitiones dæmonum & animarum, voceſque divinas. Quantam vero peſtem hæ præſtigiæ invexerunt pietati Chriſtianæ! Quoniam autem rudis ac ſimplex ætas hujuſmodi fraudibus potiſſimum eſt obnoxia, viſum eſt exemplo non inamœno depingere modum impoſturæ. Sic impoſitum fuit Cæleſtino Pont. Romano. Sic Bernæ deluſus juvenis [3] à monachis: Sic commentitiis oraculis & hodie plurimi deluduntur.

Nec minima pars humanarum calamitatum eſt *Alcumiſtica*: quæ doctis etiam & cordatis viris imponit: adeo morbus hic adlubeſcit, ſi quem corripuerit. Huic affinis eſt *Magia*, eodem nomine, [4] ſed cognomine blandiens, *naturalis*. Similes impoſturas taxo in *Hippoplano* & *Ptochologia*; rurſus in *Convivio fabuloſo.*

1 Verius. 2 Timeo ne in vanum feceris. 3 Nempe Joannes Jetzer ſartor, ut vidimus. 4 Scil. ſpe lucri.

buloſo. Ex his ſi nihil aliud diſcerent pueri, quam Latine loqui, quanto plus laudis mea mereretur induſtria. qui per luſum ac voluptatem id facio; quam illorum, qui miſeræ juventuti Mammetreptos, Brachylogos, Catholicontas, & ſignificandi modos obtrudebant? [1]

In *Puerpera*, præter naturalium rerum cognitionem, quam multa ſunt moralia, de cura matrum erga liberos, primum infantes, mox grandiores.

In *Peregrinatione religionis ergo*, taxo [2] iſtos, qui per tumultum ejecerunt omnes imagines è templis: rurſus eos qui inſaniunt in peregrinationes, quæ ſuſcipiuntur prætextu religionis; unde jam & ſodalitates inventæ ſunt. Qui Hieroſolymæ fuerunt, Equites aurati vocantur, ſeque Fratres vocant, & in die Palmarum ſerio rem agunt ridiculam, fune trahentes aſinum, ipſi non multum differentes ab aſino ligneo quem trahunt. Id imitati ſunt qui Compoſtellam adierunt. Dentur hæc ſane, dentur affectibus hominum: at non ferendum, quod hinc ſibi vindicent pietatem. Notantur & ii, qui reliquias incertas pro certis oſtendunt, qui his plus tribuunt quam oportet, qui quæſtum ex his ſordide faciunt.

In *Ichthyophagia*, tracto quæſtionem de conſtitutionibus humanis, quas quidam prorſus rejiciunt, multum aberrantes à recta ratione: quidam propemodum anteponunt divinis legibus: rurſus alii abutuntur & divinis, & humanis conſtitutionibus, ad quæſtum ac tyrannidem. Conor itaque partem utramque ad moderationem temperare; inquirens unde natæ ſint, & quibus gradibus huc uſque progreſſæ conſtitutiones humanæ: quos & quatenus obligent, ad quid conducant, quantum diſtent à divinis; obiter indicans præpoſtera mortalium judicia, quibus jam olim mundus plenus eſt, & unde totus hic orbis tumultus natus eſt. Hæc ideo quoque tractavi copioſius, quo doctis ſuppeditarem occaſionem accuratius hiſce de rebus ſcribendi. Nam quæ adhuc prodierunt, non ſatisfaciunt curioſis. [3] Traducere ſcortationem, temulentiam, adul-

1 Reſpicit ad Swolam. 2 Admodum parce præ aliis. 3 Nec ipſi Eraſmo credo, ut vidimus; ſive quod de ea re perplexus eſſet, ut pote difficili, ſive quod de ea vereretur loqui planius, ut pote re periculoſa.

adulterium, non perinde ad rem pertinebat; quandoquidem hæc mala nullum fallunt: ſed ex his eſt periculum veræ pietatis, quæ vel non ſentiuntur, vel ſanctimoniæ fallaci ſpeciei blandiuntur. Quod ſi quis calumnietur, perſonis ſordidis affingi Theologicam diſputationem; ab his talia nunc in omnibus conviviis diſputantur; & hujuſmodi perſonis opus erat familiarius craſſiuſque rem tractaturo.

In *Funere*, quoniam mors arguere ſolet Chriſtianam fiduciam, in duobus idiotis depinxi diverſum mortis genus; velut imagine viva ponens ob oculos diſſimilem exceſſum eorum, qui fidunt rebus commentitiis, & qui ſpem ſalutis fixerunt in miſericordia Domini: obiter taxans divitum ſtultiſſimam ambitionem, qui luxum ac ſuperbiam ſuam & ultra mortem proferunt, quam mors ſaltem debebat auferre: ſimul eorum perſtringens vitium, qui ſui compendii gratia, ſtultitia locupletum abutuntur, quam ipſi potiſſimum debebant corrigere. Quis enim audebit libere monere potentes ac divites, ſi monachi, qui ſe profitentur mundo mortuos, palpantur illorum vitiis? Si nulli tales ſunt, quales deſcripſi, tamen oſtenſum eſt exemplum quod oportet vitari: ſin vulgo referuntur longe his quæ propoſuimus execrabiliora; qui ſunt æqui, meam agnoſcant civilitatem, ſuumque vitium corrigant: & ſi vitio vacant ipſi, alios peccantes vel emendent, vel coërceant. Nullum ordinem perſtrinximus; niſi forte totum Chriſtianiſmum infamat, qui quidquam monendi gratia dixerit in corruptos Chriſtianorum mores. Quos tantopere movet honos ordinis, eos in primis compeſcere debebant, qui palam factis ſuis dehoneſtant ordinem. Nunc cum illos ut germanos ſodales agnoſcant, foveant ac tueantur, qua fronte cauſantur à bene monente lædi exiſtimationem ordinis? Quanquam quæ ratio dictat, ſic habendam hujus aut illius humanæ ſodalitatis rationem, ut publicam Chriſtianorum utilitatem negligas?

In *Differentia verborum ac rerum*, taxo præpoſtera quorundam judicia.

In *Convivio vario*, commonſtro rem civilitati congruam.

 In

In *Charonte*, deteſtor bellum inter Chriſtianos.

In *Synodo Grammaticorum* rideo ſtudium cujuſdam Carthuſiani, ſuo judicio doctiſſimi, qui cum in Græcas literas ſolent ſtolidiſſime debacchari, nunc libro ſuo indiderit Græcum titulum, ſed ridicule, *Anticomaritas* dicens, quos appellare poterat *Antimarianos*, vel *Antidicomarianos*.

In *Cyclope*, taxo quoſdam qui Evangelium ſemper habent in ore, cum in vita nihil ſit Evangelicum.

In *Conjugio impari*, pono ob oculos vulgi ſtultitiam, qui in ſponſalibus ſupputant dotis modum, nec ad rationem vocant ſponſi ſcabiem lepra deteriorem. Atque id hodie fit tam paſſim, ut nemo miretur, cum nihil ſit in liberos crudelius.

In *Emuncta nobilitate*, depingo genus hominum, qui ſub umbra nobilitatis exiſtimant ſibi nihil non licere, quæ præcipua peſtis eſt Germaniæ.

In *Senatulo*, traducturus eram vitia quædam mulierum, ſed civiliter, ne quis exſpectet tale quippiam, quale habet Juvenalis: verum hoc agenti, obortus eſt quidam ἐπιτάδις ἄνιπτος, lupus, ut ajunt, in fabula. Reliqua fere comparata ſunt ad voluptatem, ſed non illiberalem. Non hoc eſt dehoneſtare ordines, ſed erudire. Quapropter omnibus ordinibus, & privatim, & publice rectius conſultum fuerit, ſi depoſita quidvis calumniandi rabie, candidis animis amplectamur omnes quidquid pio ſtudio in publicam utilitatem adfertur. Aliis aliæ ſunt dotes, & alios alia capiunt, milleque modis homines trahuntur ad pietatem. Laudatum eſt Juvenci ſtudium, qui ſacram Evangeliorum hiſtoriam carmine prodidit. Nec ſua laude fraudatus eſt Arator, qui idem fecit in Acta Apoſtolorum. Adverſus Hæreticos tubam intendit Hilarius, ut argutatur Auguſtinus, Hieronymus dialogis pugnat, Prudentius vario metri genere dimicat, Thomas & Scotus dialecticæ ac philoſophiæ præſidiis pugnant. Simile ſtudium omnium; ſed diſſimilis ſingulorum ratio. Non reprehenditur diverſitas, quæ ſcopum eundem petit. Prælegit pueris Petrus Hiſpanus, quo dociliores veniant ad Ariſtotelem. Multum enim promovit, qui guſtum dedit. Atqui hic

hic libellus, ſi teneræ pubi prælegatur, tradet illos ad multas diſciplinas magis habiles, ad poëticen, ad rhetoricen, ad phyſicen, ad ethicen: demum ad ea quæ ſunt pietatis Chriſtianæ. Stulti perſonam ſuſcepi, factus ipſe mearum rerum encomiaſtes: ſed me compulit partim quorundam improbitas nihil non calumniantium, partim Chriſtianæ juventutis utilitas, in quam oportet omnes omnibus ſtudiis incumbere.

Hæc ita cum habeant, omnibuſque qui literas didicerunt perſpicua ſint, eſt tamen quoddam hominum genus mire bliteon. Deputatos appellant Galli, opinor, quod male putati ſint, aut certe plus ſatis putati, qui ſic pronunciant de meis Colloquiis, opus eſſe fugiendum, præſertim monachis, quos illi Religioſos appellant, & adoleſcentibus; eo quod jejunia & abſtinentiæ eccleſiæ parvi penderentur; beatæ Virginis & Sanctorum pro ludibrio haberentur ſuffragia, virginitas ſi conjugio conferatur, nullius eſſe aut parvi momenti, religionis etiam diſſuaderetur omnibus ingreſſus: quodque in eo arduæ difficileſque Theologiæ quæſtiones Grammaticulis proponantur, contra ſtatuta per magiſtratus in artibus jurata. Agnoſcis, mi lector, Atticam eloquentiam. Ut ad poſtremum primo loco reſpondeam, quid artium Magiſtri proponant Grammaticulis, neſcio: quæ tractantur in Colloquiis, de ſymbolo, de miſſa, de jejuniis, de votis, de confeſſione, nihil habent Theologicæ difficultatis, ſed ejus generis ſunt ut non oporteat ea quenquam neſcire. Et ſi pueris prælegunter epiſtolæ Pauli, quid periculi eſt, ſi guſtus quidam illis præbeatur Theologicæ diſputationis? Ad hæc cum non ignorent pueris Sophiſtices candidatis perplexas de perſonis divinis ſtatim quæſtiones ſummæ difficultatis proponi, ne dicam otioſæ ſubtilitatis; cur nolunt pueros hoc diſcere, quod ad communem vitam pertinet? Jam ſi putant nihil referre, quid ſub qua perſona dicatur; intelligunt, opinor, quam multa comperiantur in Evangelicis & Apoſtolicis literis, quæ, ſecundum hanc legem, manifeſtam habent blaſphemiam. Multis locis approbo jejunium, nuſquam damno,

no. Qui ſecus aſſeverat, eum declarabo impudentiſſime mentiri. Sed in pietate puerili, inquiunt, leguntur hæc verba: Cum jejunio mihi nihil eſt negotii. Finge hæc verba dici ſub perſona militis aut temulenti, num protinus Eraſmus damnat jejunia? Non opinor. Nunc dicuntur ab adoleſcente nondum adulto; quam ætatem lex non obſtringit ad jejunandum: & tamen is adoleſcens præparat ſe ad juſta jejunia. Sic enim ſubjicit; ſed tamen ſi ſenſero opus, prandeo cœnoque parcius, quo me præbeam alacriorem ſtudiis pietatis per diem feſtum.

Abſtinentias vero quam damnem, declarant hæc verba, quæ ſunt in *Convivio profano*: In pleriſque non res, ſed animus diſcernit nos à Judæis. Illi manum abſtinebant à certis cibis, velut ab immundis & animum inquinaturis; Nos cum intelligamus omnia munda eſſe mundis; tamen carni laſcivienti, velut equo ferocienti, pabulum ſubducimus, quo magis ſit audiens dicto ſpiritui. Nonnunquam immoderatum ſuavium rerum uſum abſtinentiæ moleſtia caſtigamus. Paullo poſt reddit rationem quare Eccleſia interdixerit eſum quorundam ciborum. Omnibus, inquit, conducet. Nam tenuibus, cochleis aut ranis licebit veſci, aut cæpas, porrumve arrodere; mediocres detrahent nonnihil quotidianis obſoniis; quod ſi quid divites delicientur hac occaſione, ſuæ gulæ imputent, non incuſent Eccleſiæ conſtitutionem. Mox loquor his ſimilia. Rurſus aliquanto poſt; Scio medicis magnopere damnatum eſſe piſcium eſum: ſed ſecus viſum eſt majoribus noſtris, quibus obtemperare religioſum eſt. Inibi protinus doceo heic vitandum etiam offendiculum infirmiorum.

Æque falſum eſt, in colloquiis irrideri [1] ſuffragia beatæ Virginis, & aliorum Sanctorum; ſed illos irrideo qui petunt à ſanctis quæ non auderent à bono viro petere; aut hoc animo petunt à certis divis, quaſi hoc aut illud, hic aut ille citius velit aut poſſit præſtare, quam alius, aut quam ipſe Chriſtus. Imo in puerili pietate ſic loquitur [illegible] nonnulla

1 Si non irriſiſti & damnaſti plane, o bone, oſtendiſti nobis ſatis te ſuffragia ejus, & aliorum divorum parvi feciſſe.

nullis. Quibus? Chriſto ac divis aliquot. Et aliquanto poſt: Rurſus tribus verbis ſaluto Jeſum, ac divos divaſque omnes; ſed nominatim Virginem matrem; tum eos quos habeo mihi peculiares. Et infra commemorat nominatim quos divos ſalutet quotidie.

Mirum vero, ſi procus amans laudat nuptias, dicitque caſtum conjugium non multum abeſſe à laude virginitatis, cum Auguſtinus patriarcharum polygamiam anteponat noſtro cœlibatui.

Quod objiciunt de ingreſſu religionis, quam ſit manifeſtæ vanitatis, & declarant mea verba in virgine miſogamo. Sic enim loquitur virgo: Damnas igitur hoc totum vitæ inſtitutum? Reſpondet juvenis; Nequaquam: verum quemadmodum nemini ſuadere velim, ut quæ ſe in hoc vitæ genus conjecerit, luctetur emergere, ita non dubitem hortari puellas omneis, præſertim indolis generoſæ, ne ſe temere eo præcipitent, unde poſt ſeſe non poſſint explicare. Hæc eſt illius colloquii concluſio, utcunque certatum eſt argumentis. Obſecro, an hoc eſt omnibus diſſuadere ingreſſum religionis: Non damnatur ingreſſus, ſed præceps temeritas damnatur. Hæc igitur malitioſe detorquent ad calumniam. At non perpendunt quam multa illic diſcant grammaticuli, qui pugnant cum decretis Lutheranorum. [1]

In *Puerili pietate* traditur ratio bene & utiliter audiendi miſſam. Docetur ratio bene & efficaciter confitendi. Admonetur puer ut antequam ſumat euchariſtiam, confeſſione purget animum. Ibidem docentur grammaticuli, quæ recepta ſunt uſu populi Chriſtiani, cum tamen in ſacris literis non habeantur, hactenus eſſe ſervanda, ne cui ſimus offendiculo.

In *Profano convivio* docentur, magis obtemperandum pontificum conſtitutionibus, quam medicorum conſiliis: tantum admonentur, in neceſſitate ceſſare vigorem conſtitutionis humanæ, & mentem legiſlatoris. Ibidem probat quiſpiam benignitatem in monachorum collegia, modo detur ad uſum, non ad luxum, & potiſſimum detur religionis diſciplinam obſervantibus.

1 At in totum, multo majora ſunt quæ pugnant cum fide & praxi catholica, i. e. vere pontificia.

De conſtitutionibus humanis hæc pronuntiantur in colloquio ἰχθυοφαγία. Pugnent qui volent, ego cenſeo leges majorum reverenter ſuſcipiendas, & obſervandas religioſe, velut à Deo profectas; nec eſſe tutum, nec eſſe pium, de poteſtate publica ſiniſtram concipere aut ſerere ſuſpicionem. Et ſi quid eſt tyrannidis, quod tamen non cogat ad impietatem, ſatius eſt ferre quam ſeditioſe reluctari. Hujuſmodi permulta grammaticuli diſcunt ex meis colloquiis, quibus ſic obmurmurant iſti. Sed indecorum eſt, Theologum jocari: ſaltem hoc mihi concedant apud pueros, quod ipſi permittunt ſibi viri apud viros in veſperiis, ut vocant rem inſulſam inſulſo vocabulo.

Inſulſas calumnias, quas in Hiſpaniis objecere quidam, oſtendi mera eſſe ſomnia hominum nec ſobriorum, nec Latine ſcientium. Nec minus indoctum eſt, quod quidam pronuntiavit hæretice dictum, quod in Symbolo pater dicitur ſimpliciter auctor omnium. Verum is deceptus inſcitia Latini ſermonis, exiſtimat *auctorem* nihil aliud quam creatorem aut fabricatorem ſignificare. Atqui ſi conſulat eos, qui callent elegantiam Romani ſermonis, ſi evolvat Hilarium, alioſque vetuſtos auctores, comperiet auctoritatem accipi pro eo quod Scholaſtici vocant rationem perfectiſſimam principii, eoque Patri peculiariter tribuunt, & auctoris nomine ſæpe deſignant Patrem, cum perſonas inter ſe conferunt. An pater recte dicatur cauſa filii, nihil mea refert, cum nunquam eo verbo ſim abuſus, niſi quod illud eſt veriſſimum, nos de Deo non poſſe loqui niſi verbis impropriis; nec magis proprium verbum eſt fons aut principium, aut origo, quam cauſa.

Jam hinc mihi perpende lector, quales ſint interdum qui ſuis ſententiis homines pertrahunt ad incendium. Nihil turpius, quam reprehendere quod non intelligas. A[illegible] quidvis calumniandi febris quid aliud gignit quam [illegible]rulentiam ac diſſidia? Quin potius aliena candide interpretemur, nec ſtatim noſtra pro oraculis habere velimus; nec eorum judicia pro oraculis [illegible], qui quod legunt non intelligunt. Ubi in conn[illegible]dium, ibi cæcum eſt judicium.

Paci-

Pacificator univerſorum Spiritus, qui ſuis organis variis utitur modis, faciat nos omnes concordes, & unanimes in ſana doctrina, ſanctiſque moribus : quo contingat pariter ad cœleſtis Hieroſolymæ, quæ neſcit ulla diſſidia, conſortium pervenire. Amen. Anno CIƆ IƆ XXVII. XII. Calend. Junias. Baſileæ.

NON vides hic candide lector Epiſtolam, admonitiunculam, ut & quarumdum epiſtolarum fragmenta, quibus omnibus datus eſt titulus, *coronis apologetica* ; ſiquidem inutilia viſa ſunt nobis, ſicut & aliis quibuſdam ; aliquantula pars enim tractat de patrocinatione Eraſmi noſtri Lutheranicis partibus, de qua re ſatis in præcedenti tractatu vel apologia, & alibi, ac de ea re vel invitus ſtabit Eraſmus noſter candidi lectoris Judicio ; maxima pars vero, de interpolatione, & mutilatione horumce colloquiorum, a quibuſdam indoctis vel malignis, Eraſmo noſtro adhuc ſuperſtite, at hoc nunc nihil ad nos ; totum quod in hac re nobis eſt optandum, iſtuc eſt, quod habeamus vere genuina hæcce Eraſmi noſtri colloquia, ſed hæc ſunt, ſi ulla fuerint unquam. Hinc, non poſſum quin omnes notulas, hacce obſervatione claudam. Recentiores ſed cautiones quidam pontificii, magno illo viro extincto, obſervantes quantum utile eſſe poſſet, pueris ſuis ad diſcendam Latinam linguam deſtinatis : Si tuto, ut loqui amant, iſtæc colloquia legere poſſent ; ad hoc ea illis omnibus quæ ſuis partibus minime favere viſa ſunt, mutilarunt, quædamque alia interpolarunt inſuper, proindeque editiones pejus quam mancas populis ſuis objecerunt, in qua re factum, & peſſime in ſe, & injuſte in tam venerandum virum. Si quæ eſſent in colloquiis hiſce, quæ hæreſi favere judicarent, nonne erat in eorum poteſtate, ſicut & in noſtra, ſubjicere notulas, quibus dicta a tanto viro confutarent, & ſic a veneno, (ut eorum dialecto utar) ſuos pueros ſervarent ; ſed iſtuc non erat facile admodum, mutilare, & interpolare longe facilius ; timet error, ne lux videatur, & ut eam arceat, mutilabit, interpolabit, corrumpet omnia, etiam quæ a viris maxime venerandis dicta ſunt ; imo manus non abſtinebit ab eis quæ vel exarata ſunt per ipſum Spiritum ſanctum : ſed in inutilis nunc nobis ſatis coronidis apologeticæ vicem, ſubeat utiliſſima de ratione ſtudiorum Eraſmi noſtri Epiſtola.

DE RATIONE STUDII, AD CHRISTIANUM LUBECENSEM ERASMUS ROTERADAMUS.

C[illegible] incredibili quodam *ardore Literarum flagrare minimè dubitarem, Chriſtiane non vulgaris amice, hortatore nihil opus eſſe putavi, ſed ejus quam ingreſſus eſſes viæ duce modo,*

do,

do, ac tanquam indice, Id quod mei officii eſſe judicavi videlicet, ut tibi, homini non modo multis modis copulatiſſimo, verùm etiam jucundiſſimo, veſtigia quibus ipſe à puero eſſem ingreſſus commonſtrarem. Quæ ſi tu pari curâ accipias quâ ego dicturus ſum, futurum confido, ut neque me monuiſſe, neque te paruiſſe pœnituerit. Prima igitur cura ſit, ut præceptorem tibi deligas quàm eruditiſſimum. Neque enim fieri poteſt, ut is rectè unquam erudiat qui ſit ipſe ineruditus. Quem ſimulatque nactus fueris, fac omnibus modis efficias, ut ille patris in te, tu filii viciſſim in illum induas affectum. Ad quod quidem cùm ipſa honeſti ratio nos debet adhortari, quod non minùs debeamus iis à quibus rectè vivendi rationem quàm à quibus vivendi initia ſumpſimus; tum iſta mutua benevolentia tantum ad diſcendum habet momenti, ut fruſtra ſis literarum præceptorem habiturus, niſi habueris & amicum. Deinde, ut te illi & attentum & aſſiduum præbeas. Contentione enim immodicâ nonnunquam obruuntur ingenia diſcentium. Aſſiduitas verò & mediocritate ſuâ perdurat, & quotidianis incrementis majorem opinione acervum accumulat. Satietate cùm omnibus in rebus tum in literis nihil pernicioſius. Laxanda eſt igitur aliquoties illa literarum contentio, intermiſcendi luſus, ſed liberales, ſed literis digni, & ab his non nimis abhorrentes. Imò mediis ipſis ſtudiis perpetua quædam voluptas eſt intermiſcenda, ut ludum potiùs diſcendi quàm laborem exiſtimemus. Nihil enim perdiu fieri poteſt, quod non agentem aliquâ voluptate remoretur. Optima quæque ſtatim ac primum diſce. Extrema eſt dementia diſcere dediſcenda. Quod in curando ſtomacho ſolent præcipere medici, idem tibi in ingeniis ſervandum puta. Cave aut noxio aut immodico cibo ingenium obruas, utroque enim juxtà offenditur. Ebrardum, Catholicon, Brachylogum, cæteroſque id genus, quos percenſere neque poſſum, neque operæ pretium eſt, iis relinquito, quos barbariem immenſo labore diſcere juvat. Initio non quàm multa, ſed quàm bona perdiſcas refert. Sed jam rationem accipe, qua poſſis non ſolum doctiùs, ſed etiam faciliùs diſcere: hoc enim in homine artifice præſtare ſolet artis ratio, ut tantundem operis cum

cùm rectiùs expeditiúſque, tum leviùs etiam efficiat. Diem tanquam operas partito; id quod & à Plinio Secundo, & à Pio Pontifice Maximo, viris omnium memoriâ præſtantiſſimis, factitatum legimus. Principio, quod caput eſt, præceptorem interpretantem non attentus modo ſed avidus auſcultato: non contentus impigrè ſequi diſſerentem, aliquoties prævolare contende. Omnia illius dicta memoriæ, præcipua etiam literis mandabis, fideliſſimis vocum cuſtodibus. Quibus rurſus ità confidas cave, ut dives ille ridiculus apud Senecam, qui ſic animum induxerat, ut ſe tenere crederet, quicquid ſervorum quiſquam meminiſſet. Noli committere ut codices habeas eruditos, ipſe ineruditus. Audita ne effluant, aut apud te, aut cum aliis retracta. Nec his contentus aliquam temporis partem tacitæ cogitationi tribuere memento: quam unam divus Aurelius tum ingenio tum memoriæ imprimis conducere ſcripſit. Conflictatio quoque & tanquam palæſtra ingeniorum, nervos animi præcipuè tum oſtendit, tum excitat, tum adauget. Nec ſciſcitari ſiquid dubitas, nec caſtigari ſiquid errabis, ſit pudor. Nocturnas lucubrationes atque intempeſtiva ſtudia fugito: nam & ingenium extinguunt, & valetudinem vehementer offendunt. Aurora muſis amica eſt, apta ſtudiis. Pranſus aut lude, aut deambula, aut hilarius confabulare. Quid quod inter iſta quoque ſtudiis locus eſſe poteſt; Cibi non quantum libidini, ſed quantum valetudini ſatis ſit, ſumito. Sub cœnam paulisper inambula; cœnatus idem facito; ſub ſomnum exquiſiti quippiam ac dignum memoriâ legito; de eo cogitantem ſopor opprimat; id experrectus à teipſo repoſcas. Plinianum illud ſemper animo inſidiat tuo, Omne perire tempus quod ſtudio non impertias. Cogita juventa nihil eſſe fugacius: quæ ubi evolârit ſemel, redit nunquam. Sed jam hortator eſſe incipio, indicem pollicitus. Suaviſſime Chriſtiane, hanc formam, aut ſi quàm poteris meliorem, ſequere, ac benè vale.

ERRATA

Errata in Textu.

PAG. 21. lin. 7. *ceptum*, lege *cœptum*. Pag. 152. lin. 1. *ſecroſanctum*, lege *ſacroſanctam*. Pag. 291. lin. 19. vides 1, ſcribe 2; ſicque 2, ſcribe 3; & 3, ſcribe 4. Pag. 432. lin. 24. *quis*, lege *quid*. Pag. 462. lin. 34. *orus*, lege *orans*. Pag. 526. lin. antepen. *faſtumque*, lege *fauſtumque*.

Errata in Notis.

PAG. 6. *praſes*, lege *phraſes*. Pag. 33. *vapuletur*, lege *vapulet*. Pag. 50. ubi vides 30, lege 46. Pag. 75. *ſubſequentiæ*, lege *ſubſequentia*. Pag. 87. *conſcbitur*, lege *cenſebitur*. Pag. 290. *avam*, lege *aviam*. Pag. 294. *inficiar*, lege *inficior*. Pag. 408. *diulceſſent*, lege *didiciſſent*. Pag. 454. *eorem*, lege *eorum*. Pag. 476. *finanus*, lege *ſinamus*. Pag. 481. *præſtringat*, lege *perſtringat*. Pag. 575. vides 273, lege 283. Pag. 558. *nono*, lege *undecimo*.

Addenda.

PAG. 276. ad finem notæ quartæ, addas: Hoc eſt, undique cinctam horum colorum limbo: cætera enim & longe major pars vexilli ejuſdem eſt cum cruce coloris, quod ſi nulla re variegatum ſit, Angli geſtant plane rubrum, Galli album, Helvetii nigrum, ruber color enim peculiaris Anglis, albus Gallis, niger Helvetiis. Pag. 402. ad notulam tertiam, addas. Imo per ejuſdem ſemper piæ ſicut & Victricis Reginæ liberalitatem, ceſſerunt & nunc in Hibernia noſtra in eccleſiæ beneficium, modo quidem tantiſper diverſo, ſed qui magis Hibernicæ eccleſiæ noſtræ ſtatui conveniebat. Pag. 407. ad notam ſextam, poſt voces *ipſi viſum eſt*, addas: fueritque Petrus ſupremus in terris totius Eccleſiæ paſtor, ac veluti præfectus & imperator cæterorum apoſtolorum, ut hic velis videri velle ſupponere? Pag. 408. poſt vocem *Apoſtolis*, addas: Imo & denominari poſſunt Spiritus ſanctus ipſe, permanens, intelligibilis, audibilis, viſibilis (ut his vocibus commodis utar) in eccleſia; ſicque prout primario, ita deinde, nunc & in poſterum, Spiritus ſanctus fuit, eſt, & erit rector atque doctor ſupremus in terris Chriſti eccleſiæ: paſtorum eſt, ſecundum ab eo ſancita & declarata greges regere & edocere, gregum, ſedulo quidem inquirere, ſed cum modeſtia & veneratione auſcultati, nec facile refragari tandem, niſi ſcripturæ evidentiſſime reclament. Male his quicunque ſint, ex ſpecie chriſtianorum quavis, ex paſtoribus vel gregibus, qui per ſiniſtras cauſas (etenim res non eſt aliter) hanc a Deo nobis patefactam ad cœlos viam, eo ipſo ſicut & homine digniſſimam, at præterea planiſſimam, convenientiſſimam, & ſi bene ponderetur, utiliſſimam, vel nolint ſequi, vel ea utantur perperam; reſpondebunt omnes in die judicii, & penes probos tantum nunc [illegible] juſtificatus Deus, tunc univerſo mun[illegible] coram plane juſtificabitur, & perverſitas carnis omnino condemnabitur. Rurſus Pag. 428. ad no[illegible] ſecundam, addas. Etenim [illegible] quam [illegible] Europa noſtra argenti [illegible]o vel auri copiam, credam florenum argenteum tunc temporis fuiſſe circiter ponderis trium hujuſce, ac proinde, *weighing about ſix of our now ſhillings*. Pag. 462. ad notulam tertiam, poſt vocem, *recitaſſe*, addas, Ut ſupponere videtur?

EMEN-

EMENDANDA.

PAG. 327. ad notam ultimam. Re rurſus ad examen revocata, credam potius; quod, *Les ecus d'or couronnez*, fuerint ejuſdem ponderis cum *les ecus d'or* ſimpliciter; diverſa enim denominatio prætii monetæ cujuſvis per aſſes in diverſis temporibus, non arguit diverſum pondus, non mirum ergo, ſi aureus nummus, ejuſdem omnino ponderis, ſcil. 2 den. & 15 gran. qui pro re quam habebat inſculptam, vocatus eſt, aureus coronatus, galeatus, ſoliatus, hiſtricius, Regalis, ſalamandricus, (ut his vocibus commodis & intelligibilibus ſatis utar,) Et, ut tandem omnino obtinuit, aureus ſimpliciter, fuerit primum ſub Carolo ſexto, *Twenty two pence half peny*, deinde *Thirty three*, & ſic deinceps, donec noſtro in Gallia tempore, fuerit *Hundred and fourteen pence*. Credam tamen aureum ſoliatum, *l'ecu d'or ſol*, fuiſſe ſaltem primario, 2 gran. majorem quam alium quemvis, & proinde fuiſſe 2 den. & 17 gran. hinc tantiſper altius ſonat *l'ecu d'or ſol*, quam *l'ecu d'or* ſimpliciter, & contendi poteſt *l'ecu d'or ſol*, ſic denominari non ſolum a ſole, ſed etiam a ſolido, quaſi ſit cæteris ſolidior ſeu perfectior nummus, ut pote prætii majoris; *l'ecu ſol* ſaltem a ſolido profectum eſt, veluti fere: ſi quis diceret apud nos Hibernos, *a Crown piece*, quod eſt nunc, *Five pence above our true Crown*, ſi haberemus in ſpecie. Tandem per reiteratas a præſenti Galliarum Rege monetæ fabricationes, & renovationes, omnes fere credam illi aurei nunc evanuerunt. Verbo, omnes erant circiter ponderis, *of half a Piſtole*. Ad Pag. 376. ad finem, Si, (prout res accidit per inadvertentiam, ſed in pauciſſimis exemplaribus) reperias in tuo lector, *agitatum fuiſſe in ipſa Sorbona, circa tempus mortis Becqueti, an ejus anima*, &c. Legas prout habetur in omnibus aliis exemplaribus fere: *acerrime diſputatum tunc, inter Theologos Pariſienſes, an anima Becqueti*, &c. Siquidem tunc nulla Sorbona. Pag. 407. ut melius ſenſus noſter percipiatur, ſupponas notulam quintam ſic ſcriptam; At unde hauſiſti, ſalſamentarie, ſingulos Apoſtolos præfuiſſe particularibus eccleſiis ſibi peculiaribus, quales puta Romanam, Antiochenam, Hyeroſolymitanam, Epheſinam; atque illos veluti tales, *i. e.* tanquam harum eccleſiarum ſpeciales epiſcopos (prout eos nunc ſupponere videris) ſe geſſiſſe? tres ex illis ſunt tantummodo, Petrus ſcil. Jacobus, & Joannes, de quibus illud poſſit vel cum minima veriſimilitudine dici, & de Petro, veriſimiliter minus, quam de duobus aliis: at, ut vera dicam, de nullo credam, res enim mihi pugnare videtur cum Apoſtoli vero caractere, qui erat & ſpecialioris ſcopi, & latioris auctoritatis, quam ut rem talem ferat; auctoritas ad omnes locos promiſcue extendebatur; ſcopus erat, ut adeſſent viri, qui terras peragrantes, incredulos ad fidem converterent, converſos ad eccleſiarum formam, quantum tunc daretur facultas, reducerent, quarum curam epiſcopis ſpecialibus committerent, ut ipſi perſequentes injunctum opus, ſpecialis miſſionis ſuæ ſcopo omnino reſponderent: *properate ad omnes terras*: non fuerunt ergo Apoſtoli Epiſcopi peculiares, ſed per eos aliis tales eſſe datum eſt. Pag. 463. Quamquam res non multum emendationem mereatur, & facile ſit percipere ſenſum noſtrum. Scriptam ſic tamen ſupponas notulam primam. His verbis clauſit vitam Stephanus protomartyr, maxime accedentia ad illa dirigit ad Deum Propheta Pſalmo prædicto XXXI. quibus directis ad Patrem clauſit [illegible] terreſtrem ſalvator noſter benedictus. Si qua vero alia menda vel emendanda quoquo modo irrepſere condones quæſo lector, & reſarcias benigne.

INDEX

INDEX ALPHABETICUS

Rerum, Vocum, & Phraſium præcipuorum in toto Libro, earum præſertim quæ in textu, ſive in eas Scripſerimus notas, ſive non; ſed & quarumdam, etiam, quæ licet non ſpeciatim in textu, attamen ex textu nobis viſum eſt neceſſarium, aut utile, eas in notulis enarrare, &c.

A.

ABbas pater, vox Hebraica, &c. pag. 369
Abbatiſſæ factitiæ matres, &c. 171
Ab aſino delabi 405
Ab equis ad aſinos 88
Abjectionis cuculli pœna 171
Abire orator redire exorator 36
Abſolutio non intellecta & peremptoria ridetur, 31: & de minutæ inſtitutione dubitatur 51
Abuti, idem quod uti 1
A calce ad carceres, 127
Acanthis hoſtis aſino 607
Acco aliquebatur imaginem 291
Accuſantis alios, & vindicantis ſe uſualis caracter 644
Acetum habet in pectore 437
Achelous fluvius 116
Actæon & pœna 289
Actum agere 466
Acu rem tangere 29
Adamantinum propoſitum 243
Additio cubiti ad ſtaturam 259
Adſricare malum 195
Ad unguem novi, 135
Ægid a merito, &c. 355
Æmilius & reſponſum de caſ[illegible]cer 159
Æneas Sylvius 151
Ænobarbus os ferreum cor plumbeum 527
Æqualem ducito, pari nube 256
Æqui bonique conſulere 87
Æſopi duo, 83: fabularum auctor difformis 224
Afflictio facit relligioſos 20[illegible]
Aſſimilatur vulgo veris 296
Africa monſtrorum patria 212
Ageſilaus Rex Lacedemon. 320
Agnetes 46
Agricola, & [illegible] 588
Agricolæ ſub Munzero 335
Alceſtis & Admetus [illegible]
Alcinous 112
Alcumiſtica medulla Phi[illegible] 304: accedit ad pejorem artem 108
Alea cecidit pulchre 20
Alea jacienda 159
Alea martis 193
Alexander magn. dedit. vino 321
Alexander ſeverus, Moſen, &c. 328
Alpes montes 202
Altii uſus 602
Altum dormire 534
Alvum ciere, & dejicere 10
Amant alterni camœnæ 17
Amat victoria curam 38
Ambiguitati locus in omnibus linguis, ſpeciales ſunt cuique, abundant in græca lingua, ejus diverſæ ſpecies 234 & ſeq.
Ambigere de finibus 621
Ambitio in morte uſualis 446
Ambitus 94
Ambroſia 100
Ambroſius, 125: auctor hymnorum 232
Americanæ inſulæ 259
Amicus aulicus 20
Amor præceptoris ad ſcientiam facit, 35: itemque ſcientiæ ad idem 546
Amphion, Orpheus, & argonavis 516
Ancora extrema 117
Anchora ſacra 207
Angelus limax, anima cochl. 343
Angelorum ordines 454
Anima in præſidio 129
Anima vita ſæpe 138
Anima ubi amat, &c. 154
Animam debere 158
Anima intelligit per organa 341
Animis alæ 345
Animæ [illegible] 316
Anima particula puræ divin. 338
Anima quid 338
[illegible] in India [illegible]
Anima [illegible]
Anima [illegible] 622
Animus [illegible]
[illegible]
[illegible] 402 & 602
Animus [illegible]
[illegible] 594
Annus explorationis ad prof. 171
Annæ pinæ cuilibet rei 187

Ane-

Anſeres in capitolio 82
Ante leves ergo, &c. 101
Antic'pare manes 29
Anticomaritæ, antimariani 481
Antipodes 25
Antichriſtus in tumultu 336
Antonius Anachoreta, 132 : cum igne, 3?8 : cum tintinnab. 442
Antonii ſacrificii hiſt. 331 & ſeq.
Antron, & Antronii aſini 283
Antronius Aſinus 575
Antrum Patricii 3?5 & 386 :
Antrum Trophonii 415
Antverpia, 254 : Europæ emporium, 291 : in ea templum nobiliſſimum virgini 358
Apelles, 142 : dies per eum non ſine linea 576
Apes regnum 113
Apitius 72
Apollo muſarum deus, 87 : vates, 290 formoſiſſimus 291
Apophoreta 139
Apoſtoli miſſionis ſpecialis, auctoritatis latius patentis, quam ut fuerint Epiſcopi peculiares Romæ, Antiochiæ, &c. verbi gratia, poſſunt tamen dici habere ſucceſſores, Epiſcopos ſcil. quos illis eccleſiis præfecerunt & eorum ſucceſſores, propterea quod, hi & ſic præfecti ſunt ab Apoſtolis, & ſuas eccleſias regere & docere debeant, principio & regula cum Apoſtolis communi. 407, 408, 662 & 663
Apotheoſis, 145 : non curan. 151
Apparitiones monachis, &c. nugæ 145
Aquam conſumere 391
Aqua benedicta ridetur 412
Aquila germanicum imperium & in bello cum ſcarabæo, 13 : quare hyeme nidificat 607
Araneæ obſident crumen. 504
Araneus buffoni inimicus & hiſtoria monachi 606
Arcadia propter aſinos 550
Archimedes 337
Archimoria 487
Areopagitæ & Amphyction. 156
Arethuſa ſub mari 618
Argumentum Achilleum 151
Arionis fabula 111
Ariſtides 541
Ariſ[illegible]pus [illegible]
Ariſtophanes & Cyrano 5?6
Ariſtoteles obſcurus ſæpe 236
Arithmetica militaris 451
Arrodere hordei tunicam 401
Artes liberales 39
Articulus rerum 207
Aſini ſacerdotiis graves 27
Aſinus iudex de cantu 239
Aſinus ad lyram 269
Aſinus ſub exuvio leonis 499
Aſoti 73
Aſperſio immerſioni ſucced. 399
Aſphaltites lacus 619
Aſtricti votis exſecant ſe 162
Aſymbolos 541
Ate, & abit ad corvos 403
Atomi 149
Atrior carbone 242
Attemperare ſe aliis 181
Attica bellaria 132
Ave Maria's ridentur 443
Augias & ſtabulum 220
Auguſta Augsburg 549
Auguſtinus hipponenſis 99
Auguſtinus monachus 374
Aulus Gellius 61
Aurelia, *Orleans* 157
Aures non arriguntur 308
Auribus ſponſus eligatur 188
Aureæ horæ 538
Aureis litteris divi inſignes 156
Aureorum pondus, & denom. 663
Aurum potabile & gemmæ ægrotis datæ ridentur 426
Aurum non innatat. arg. viv. 610

B.

BAbel 352
Bacchus deus vini & poetarum, 75 : ita me Bacchus amet *Ibid.* puer & hilaris 76
Bagathin Bagatelles 580
Balearicæ inſulæ 455
Baptiſmo addita a pont. 130 & ſ. q.
Baptizati in albis, 192 : agentes animam 589
Barbara diva 30
Bartholomæus & cultrum 357
Baſilea 272
Baſilica valetudo 7
Baſiliſcus & venenum 111
Baucis 223
Bavo 481
Beatus ſonans divitem 472
Beda & epitaphium, 355 : venerabilis cognomen 558
Beguinæ 452
Bene pro multum 226
B[illegible]dictus & ordo 263
Be[illegible] & dominicani 593
[illegible]tinum, *Beſançon* 290
Bi[illegible] & plures ſunt mali 52
Bilis [illegible]lencida 223
Bivulca taium habent ſola 515
Bitho & Bacchius 42

Bona

Bona fors uxor bona 119
Bonis avibus 4
Bonis fuſtibus 276
Bononia, *Boulogne* 602
Bos ad ceroma 548
Botzenius 321
Bovi cyprio merenda 483
Boulimia 84
Bravium & brabeum 323
Braſſica non cum vite 610
Brigida & ordo 264
Britannica conſtitutio, &c. 117
Britannici panni 177
Bromius 320
Bruno quis, 134: converſio 191
Budæus & as 27
Buſidiana gens 290

C.

C Et *qu.* quomodo pronuntiata 152
Cadmus & dentes draconis 55
Calendæ græcæ 33
Callimachus 518
Calliope & Calirrhoe 223
Cambire obſoletum 91
Camelus cynædus, & ſimius coraules 110
Camœnæ muſæ 70
Cancer occidens ſerpentem 602
Candidus dies 5
Canens peſſime primus inc. 226
Canis vetus non loris, &c. 76
Canis caninam non eſt 271
Cannius quis & unde 504
Cantharides Beelzebul, & magia 223
Cantilena monachalis 170
Capero quid & quando 588
Captare prædam 53
Captans capior 112
Caput pro vita 434
Cardinales curioſi 213
Carmelitæ 122
Carmina potorum aquæ frig. 76
Carneades 99
Carolus, vel Carolinus 220
Caroli quinti proſapia, 200: ejus colloquium cum Franciſco confictum ab Eraſmo, 404: nimis durus in Franciſcum 405
Carolus Borbonius 507
Carthuſia & carthuſiani 133
Carthuſiani ſilentium per 193
Carthuſiani non argent. &c. 97
Caſa ab angelis deportata, & convenientia inter lor[illegible] virginem, & Walſingh[illegible] 36[illegible] & 363
Caſſada-bread 278
Caſtor, Pollux, & ignes 201
Caſus chriſtianorum ſub pontificiis durior quam Judæor. 399
Caſus epiſcopales 422
Cataſtrophe fabulæ 119
Catena argentea 325
Catharina ſenenſis 151
Catholica fides, &c. 54
Catius quis 74
Catiana ſchola, & ars cul. 77
Catullus 236
Cedant arma togæ, conc. &c. 77
Celtæ & Thraces 484
Centauri & lapithæ 142
Centauri quare ſemiequi 196
Cercopes, ne incidas in mel. 564
Cerea materia 505
Certa ſit res anteq. quær. &c. 295
Cervi auditus ſubtilis 80
Cervi eſus ſerpentium, &c. 106
Chameleon 110
Charitatis quæ officia 86
Charitates ſeu gratiæ tres 87
Charon 215
Chius & cous jactus 523
Chriſtiani Epicurei 634
Chriſtianiſmus immortal. &c. 349
Chriſtus ſponſus ecc. &c. 169
Chriſtus conſummat legem 396
Chriſtiernus ſecundus 335
Chriſtophorus 30
Chryſippus & Meliſſa 75
Chryſoſtomus 50
Cicada rore paſcitur 71
Cicada ala correpta ſon. &c. 449
Ciborum diſtinctio ab apoſt. 28
Ciceroniani 465
Ciconiæ in ſumma fumar. 342
Ciere muſas 238
Cilicium reti ſimile 264
Circe, & Uliſſis ſocii 166
Circumciſio omiſſa a Jud. 411
Civitates quomodo alant 135
Clara & ordo 345
Claudere latus alicui 96
Claudianus, & virtus præ. &c 543
Claudus ſutor Plauti 14
Claves regni cœlorum, poteſtas ſolvendi, poteſtas remittendi peccata, excommunicatio, & traditio Satanæ 251 & 252
Clavus clavo pellitur 102
Clemens ſeptimus 402
Cleopatra 142
Clitellæ non bovi, & mit. &c. 286
Cochleæ vitam agere 14
[illegible] Craſſus 225
Cœcus convicia in Iuſcum [illegible]
Cœli colores 620
Cœna Pythag. Diog. Plat. 69
Cœnam condicere 70

Cœnæ

Cœnæ avarorum 78
Cœnatica philoſophia 74
Coletus 54
Collectæ non divis, &c. 152
Collegium montis acuti 7
Columbarum par a dext. 159
Combuſtio hæreticorum rid. 550
Comicus, *i. e.* Terentius, 8
Communio bon. oper. rid. 456
Comparatio medicorum duorum, &c. 410
Comparativum pro ſuperl. 2
Compoſtella, & jac. corp. 23
Comus 465
Concilia non infallibilia per ſpecimen Tri.. tini, Baſilienſis, Conſtantienſis, Lateranenſis, 407: veneranda tamen, 420: quod aliquando de futilibus egerint, & heterogenea chriſtianiſmo farcierint, 481: ſeptem membra irriſorie faciunt numerum requiſitum, 482: opus alia Synodo ad determinandum a præcedenti determinata, 485: occupata ſunt ſæpe unice in ceremonialibus 550
Conciliatio Beckeri cum Eraſmo ſuper percuſſoribus Becketi, &c. 375 & 375
Concordia Cambdeni cum eodem ſuper Cantuaria 375
Concordia conciliatur minut. 194
Condire admonitionem 182
Condonari, ejus regimen 229
Confeſſio onus papiſticum 400
Confeſſionem audire nefas 300
Confitens nihil debet obl. 311
Conflare æs alienum 195
Confuſio Babel quid 212
Connubia impropera, ex cong. præv. 188
Conſecrare nomen immort. 151
Conſilia papiſt. & alia. 414
Conſulere famæ 181
Conſtantinopolis 366
Conventuales fratres gauden. 592
Converſæ quid apud pont. 175
Convivæ novem vel decem 87
Convivium monachis, &c. 175
Coq a l'a..e & croſſ purpoſe, 504
Cor ſalit 27
Cor cadit in genua 366
Cornelianum nomen 2
Corbona 409
Co... vox æquivoca 554
Coroebo ſtultior 473
Coronis ad veſtem nob. 280
Coronæ virginibus ſponſis 529
Corpus animæ collega 122
Cornu copiæ 132
Corrigere, quid apud monac. 551
Corrumpunt bonos mores, &c. 52
Corvo rarior albo 185
Corycæus auſcultavit 24
Crabones non irritandi 457
Craſſa Minerva 348
Crates 258
Cretenſis in cretenſem 313
Crimen ex voluntate 51
Crito amicus Socratis 129
Crœſus 367
Crux ſalutatur & ædes 35
Crux ſupplicium Romanum 494
Cruciferi 204
Crucis obſignatio 48
Cuculla calorem non piet. 44
Cuculus ſervat nidum 32
Cumini ſector 579
Curare cuticulam 5
Curio 65
Cyclopes, & Polyphem. auct. 498
Cycneus cantus 127
Cynici qui 612
Cynicorum pallium 484
Cyprianus 46

D.

DÆdalus & ſtatuæ 346
Dæmones oblivisc. conf. 300
Dalmatia 140
Dama fugacior 28
Damaſcus & veſtes 148
Danaides & dolium 308
Dare nomen Chriſto 171
Data opera 223
Daventria 324
De Bete & du Cheſne 7
Debitores fraudulenti exc. 4
Decertare 241
Decidere cum mari 202
Declamatio & concio 559
Decoctores 315
Decoquere ægritudinem 186
Decorum 128
Decreta & decretalia 284
Delia irata venari 11
Deliciæ Romanæ 83
Delphinus hominis amans, 603: hoſtis crocodilo 604
Demea 1
Demittere auriculas, ut aſell. 453
Demochares & Philippus 543
Democritus falſa plur. ſcripſ. 610
Demoſthenes ſummus orator pluris ſiluit quam alii loquer. 93
D... rire in aliquem 124
De... ere in ſinum 160
Deſcendit ad inferos ſymb. 247
Devovere animam manibus 310
Deus aut caſus deo felicior 254

Deus

Deus invenit nocentem 111
Deus rejicit externa, &c. 397
Deus ſæpe non impedit pro habitu noſtro, mala quæ nobis videntur graviora 409
Dexter pro favente 201
Dies do n. in ſabb ver. &diff. 393
Die faſti & nefaſti 319
Dies feſtus 69
Differentia leg. ab Evang. 423
Dignum patella operculum 73
Dii laboribus omnia vend. 283
Dii poſuerunt ſudorem, &c. 572
Diogenes laertius 61
Diogenes cynicus 69
Dionyſius Parthenſis 443
Dionyſius Syrac. Tyrann. 635
Diplomata, & indulg. ri . 24
Diſcrimina inſin monac. veſt. 280
Diſpungere debitum 199
Divi ad vindictam proni 354
Divi ſe accommodant rid. 359
Divi ant quitus non in temp. 134
Dividere ex æquo & bono 305
Diviſio membrorum anim. 515
Divortium olim nunc non 179
Docere plantas aſſ. cœl. 112
Doctores & mult. non cont. 410
Doctrina in mul. nihili fac. 285
Dogma Pythagoric. & Plat. 102
Doli capax 418
Dominicus Franciſcus, & eorum ordo, & quod in eorum cuculla plurimi ægrotantes ſeſe includant, 9: Dominicani commiſſarii tranſigentes de atrocioribus criminibus 31
Dormire in utramque aurem 19
Dormitoria in monaſt. 427
Ducatus, *a duce* 27
Dulce meminiſſe dura, &c. 201
Dum juga montis aper, &c. 101
Dum ſpiro ſpero 633
Duodecim tabulæ 416
Durum ſed levius, &c. 453
Dux bonus & miles raro, &c. 508

E.

Echinus marinus 395
Edormire crapulam 32
Efferre uxorem 334
Electiones liberæ per can. 432
Eleemoſynæ etimologia 121
Elementa *the Letters* 47
Elementa rerum & diviſio 46
Elephantus adorans lunam 336
Elephantus amans hominis
Eliſii campi 308
Empuſa 43
Encomium non ante vict. 39
Ennius poeta 225
Epicureum agere 70
Epicurus quis vulgo 73
Epicurus quis vere 621
Epimenides & ſomnus 61
Epiphonema 160
Epiſcopi præfecti eccleſiis ſuis per Apoſtolos, quas debeant regere per idem principium, quod evaſit ſcriptura per Spiritum ſanctum exarata, & his reſpectibus ſucceſſores ſunt Apoſtolorum 438
Epiſcopus ſcortum convert. 217
Epiſcopi pontificii ex dimenſo a papa indulgentias, &c. largiuntur 167
Epiſcopis pedus & mitra 369
Epulæ per præſtig. & de ſagis 626
Equi pugna cum urſo 604
Equi ſenectus 629
Equitare in arundine longa 56
Equites equo donab. 506
Eraſmus ſeſquihæreticus audiebat, 219: non adeptus eſt profeſſoris cathedram quia non juraſſet in verba Ariſtotelis, &c. 346: mos ejus erat immutandi nomina propria, &c. 435: ridet pariſienſes magiſtros qui triginta duos articulos fecerant de ſuis heterodoxiis, 437: non uſus eſt validis pharmacis ad ſanandam eccleſiam, 444: accuſabatur ſtare vere reformationi, 560: quare iverit venetias & ad quem 575
Eroſtratus quare templ. &c. 549
Eſſe ſignificans odere 33
Eſſe in odioſis 359
Etymologiarum futilitas 481
Euclione avarior 582
Euripides & numerus 524
Euripus & quod ſepties, &c. 9
Euſtochium 287
Europa 63
Euterpe 223
Excetra ceu hydra 565
Excipere jacula 210
Excommunicatio uſus Apoſt. 416
Exorciſmus & ridicula com. 297
Expoſitio infantium 339
Expungere nomen ex diario 21

F.

Faba cuditur in me 486
Fabis ſortiri 485
Fabius cunctiquis cum perſ. 183
Fac pro ſupponas 169
Facere feſtum diem 76
Facere fucum 314
Facere periculum 98

Faci-

Facinus in bonam partem 554
Fallere horam 141
Fallere ſenſum malorum 195
Fames condimentum 633
Famulæ dotes 225
Faſcinum 156
Fata vocant 163
Fatale, a fatis decretum 289
Fatigare Deum votis 117
Favorabilis 310
Feli veſtem croco tinctam 498
Felix quem reddunt, &c. 262
Felix fauſtumque reip. 319
Ferdinandus Rex Rom. elect. poſt imp. 335
Ferrei tecti ferro 529
Ficulnum præſidium 30
Ficum ficum vocare 200
Fidem liberare 260
Fines bonorum 621
Fit cito per multas, &c. 360
Flores in menſa galli appon. 89
Flores contrahentes folia 165
Floreni 428
Flumina quæ dicuntur ſuas aquas non miſcere cum alienis aquis, itemque quæ ſe abdunt ſub terra 611
Fœcundi calices quem non 75
Formicarum politia 111
Fors idem quod fortuna 39
Fortuna reſtat odioſius 12
Fortuna aſpirat cœptis 41
Fortunatis filii trimeſtres 188
Fortunatum uxorem non &c. 119
Franciſcanæ profeſſ. efficac. 589
Franciſcana veſtis ſalv. ſat. 596
Franciſcani non pecuniam 270
Franciſcani quidam papæ 278
Franciſci duo ex aſſ. & paul. 9
Franciſcus virgo, &c. 269
Franciſcus non latinum 560
Franciſco ſtigmata 587
Franciſcus exoculat 590
Franciſcus primus cum captivus in Hiſpania, 335: in fœdere cum Turcis 336
Friburg in Briſgau 434
Frigidam ſuffundere quid, & quod id faciant quidam Theologi 10
Fructus meliores ante diluvium & animalia non mactata 394
Fulmen vaticanum 241
Fulmen Jovi, tridens Neptuno, haſta Palladi, puer Veneri 157
Furari licitum apud Lacæd. 475
Furiæ, & eis agi 29
Furiarum deſcriptio 476
Furius 100
Fuſtis aſinis ad ventrem 565
Fuſus & colus arma mul. 285

G.

GAlatea 223
Galeacius 134
Galli Cybeles, qui & qui non 60
Galli non curant quantit. 13
Galli accuſantur parſimoniæ 79
Gallicæ mulieres loquaces 13
Gallica techna in conviviis 75
Galli tractant hoſpites bene 210
Ganimedes 213
Gehenna 405
Gemma bibere 76
Genii duo omnibus apud ant. 12
Geniis tribuebantur olim fere omnia & adhuc remanſit locutio 568
Genovefa 367
Gens pro familia 375
Germana noverca 189
Germanorum in bib. rell. 89
Germanorum mores in hoſp. 211
Gerræ ſiculæ 23
Gerſon 206
Glaucoplutus 356
Glire ſomnolentior 31
Gordianus nodus 551
Gorgones 380
Græcæ litteræ pro novo teſt. 353
Græci battologi ſæpe 236
Græcorum ſitus 296 & al.
Gratiæ tres & nomina 288
Gratiæ ſaltant apud poet. 291
Gratior eſt pulchro, &c. 567
Gravia & levia 614
Gulielmus, & Georgius 358

H.

HAbere & referre grat. 95
Hærere in vado 228
Harpago in pugna navali 26
Harpiæ 148
Haud ignara mali miſer. &c. 205
Hector & Aſtyanax 494
Heliogabalus & tortes, 140: ſenatus mulierum ab eo conſtitutus 526 & ſeq.
Henricus octavus diripit Walſinghamicam, 373: Becketum, 382: involvitur in bello cum Carolo, Franciſco, & tota fere Europa 477
Hercules ſibi quiſque videtur in be[illegible] ubi Hercules per fortitudi[illegible]n Deus, 13: Armatur [illegible] 36: Herculeæ vires, 40: dat [illegible]tiam feris, 71: favet negotiatoribus, 262: in rabiem verſus eſt, 343: labores ejus triginta quatuor numerat, 565

Hero-

Herodes & Joannes 142
Heroes diis geniti 570
Heroum filii noxæ 465
Hi ſummo in fluctu, &c. 202
Hilario 112
Hilaritas ex pura conſc. 114
Holitor opportuna 444
Homerus fabularum auctor, 25 : nobiliſſimus quamvis cæcus poeta 85
Homericum Evangelium 31
Homericum mendacium 412
Homicidæ tactu mortui 610
Homo vox ambobus ſexibus 352
Homo omnium horarum 56
Homo niger 513
Homo diſtinguitur præſertim configuratione man. &c. 421
Honos ordinis Franc. vindicatur, per nefanda 598
Horæ canonicæ 287
Horatius male lectus 230
Horti Epicurei 107
Hyeroninus doctiſſimus, 46 : Monachus, Presbyter, Cardinalis & cum leone, 149 : multas perſequutiones paſſus 151
Hyeronimus Aleander, & Pfefferkorn 581
Hymenæus 487
Hypocrates 292
Hypocrene 288
Hyppomachus 574

I.

IActuram facere 202
Jam *pro* tunc 186
Iambi & Archilochus 222
Ichthuofagus 86
Jejunium non ad pueros 50
Jejunium præceptum tamen 430
Jejunus gravior pranſo 619
Ignis græcus 574
Imaginibus clari 584
Impingere in portu 232
Imprudens *pro* inſcius 222
Immuſſare 300
In manu eſt 197
In præſentia 101
In vino veritas 222
Incidit in Scyllam, &c. 415
Inclareſcere a rogo 573
Inconſutilis tunica Jeſu. 355
Incrudeſcere *pro* increſcere 202
Indocti aſſeverantiores 115
Infallibilitas non ex ſucceſſione ſed ex inſpiratione. 466
Indocti diſcunt in ſecreta confeſſione 274
Infantes ſine bapt. a pont. dam. 399
Inofficioſa teſtamenta nulla 454
Inſani cum aur. & tintinn. 169
Inſubres 133
Inſulæ fortunatæ, 25 : novæ, 192 : natantes 617
Integrum, *pro* licitum ſine damno 16
Interpretatio Eraſmi angelorum cultus, Col. 2. 555
Joannes immittit morb. com. 591
Joſeph cum Maria non cong. 161
Iro pauperior 314
Itali proni ad execrationes 203
Itali ſobrii maxime 583
Judæi non ſuillam 79
Judaica umbræ Evang. 106
Julianus Rover. julium agit 265
Juno pronuba, 291 : rixoſa 292
Jupiter Gamelius 487
Jupiter omnibus non placet pluvius aut ſerenus 566
Jus belli plerumque injuria 30
Juris ſpecies, Cæſar. pont. 53
Jus remittendi juſjur. ad quem 89
Jus liberandi animam a corp. ad quem 344
Jus interpretandi ſcript. ad quos 409

L.

LAbor improbus omnia, &c. 81
Lactis virginis diverſæ ſpec. 364
Lac virginis quomodo depoſitum Walſinghamiæ 367
Læva mens 147
Lamia 26
Lampadem tradere 104
Lapidi dixeris 220
Larus hians 316
Latini res nom. prop. denot. 217
Latrans ſtomachus 214
Lavatio manuum 72
Laverna & penia 315
Laurea, & laureatus poeta 85
Laurus aſperſus aqua 289
Laus ſine invidia 566
Lautus animus 222
Leander & Hero 101
Leberide nudior 22
Lectus conjugalis ſacer 186
Leges ſumptuariæ orchia & fannia 72
Leges contra, cultum, ſex. div. 276
Leges de affinitate 400
Leidis, vel Lugdunum Bat. 322
Leo galli cantum horret 609
Lepidus 94
Lepores candidi, 81 : hermaphroditi 82
Leporina fuga 513

Lepus marinus 605
Lethæus amnis 101
Lex peccati 246
Lex iniqua non ligat 320
Lex carnaria 390
Lex non dormit 391
Lex de diſſecando debitore 416
Lex filios,ut Evangel. ſervos 423
Lex humana nullum ad mort. 433
Liberi pignora dulcia 188
Libræ Franciccæ 91
Liardus 93
Ligna in luco,aquam in mari 218
Linacer 216
Linea extrema peccati 433
Lingua penſilæ dim, aur. 14
Lingua telum mulierum 138
Linum incombuſtibile 623
Litare Rhamnuſiæ 20
Liturgia pro defunctis notior 548
Longatio & curtatio 304
Longobardia 216
Loqui de aliqua re omen rei 154
Lovanium 74
Lucianus 61
Lucretia 216
Lucri odor bonus [illegible]
Lucullus 75
Luculliana cœna 93
Ludere operam 326
Ludovicus undecimus, & de eo hiſtoriæ 326 & ſeq.
Ludovicus duodecimus, qui cœpit epigraphen, perdam Babilonis nomen 265
Ludus *of the Whirl-bone*, a ludo talorum 522
Lupus hians 27
Lupus eſt in fabula 17
Lutherani Evangelici, &c. 503
Lynces, & Lynceus 504

M.

MAccus & calcearius 322
Macie pellucere, & ariditate crepitare 6
Madauricæ & Zibellinæ pel. 531
Magnates olim alebant mor. 141
Mala opera transferuntur ir. 456
Mala peccati majora volupt. 628
Male parta male dilabuntur 29
Malea ſcopulus aſſinis ad al. 262
Malitiam cum lacte ſugere 350
Mania 150
Mammetrectus, Catholicon & libri ſimiles 481
Manes & inferi 22
Manſares & mos pont. pref. 448
Manubiæ 196
Marcellus auguſti nepos 570
Mare fabularum 332
Margaritæ non porcis 107
Maria vere ſola virgo mater, quamquam poſſit dici de monialibus 169
Maria viva tranſlata in cœlum, &c. 360
Maria ſoror Caroli quinti 562
Mars belli deus, 12 : vocatur quoque Mavors, ubi, ita me Mavors amet, 29 : Marte ſuo vincere 42
Martinus divus 457
Martyribus mors dulcis 624
Materia ſequax 163
Mathematica ratio 136
Mattins 147
Matrimonium ſacramentum vulgo 131
Matrimonium capiſtrum vul. 162
Matronarum ornatus 178
Matronæ manſuetæ hiſtoria 185
Mecenas 2
Medici differunt in ſententiis, 81 idem rurſus, & quod accipiant mercedem ante denuntiatam mortem, rideantur a multis, & tamen vocentur ab omnib. 417
Mediocritas tutior 257
Meditari *pro* tentare 35
Melchiſedeck panem & vin. 579
Meliſſa tibi opus eſt 75
Melior artifex in re mala pej. 12
Memoria facultas & dea,auris ei dicata 66
Memphis & calami 140
Menander & phaſma 296
Menecæus curtius & decii 567
Mens intelligit per organa, 341 ? non omnium motuum organicorum cauſa eſt 346
Mentiri peregrinatoribus uſuale & jucundum 22
Mercurius nuntius deorum, 14 : alatus, 28 : Deus eloquentiæ, 66 : Deus eſt furum & negotiatorum, 197 : habet caduceum, 224 : non ex quovis ligno fit 306
Mercurialis civitas 576
Meretrices coluntur oculis multorum 178
Meſſis in herba eſt 164
Metrodorus 258
Micare digitis ludus 56
Micare digitis ſcandere verſ. 227
Midas Rex & donum 379
Midas [illegible] in teſſeris, &c. 524
Miletus propter lintea 213
Militum ornatus Eraſmi temp. 506

Milonem

Milonem dejicere 434
Milo portans & comedens bovem 584
Milvii non ex columbis, & non imbellem feroces, &c. 163
Mingere in patrios cineres 489
Miniſtra 580
Minos 320
Miracula data ad temp. inc. 273
Miranda de lapidibus 372
Miſcere cœlum terræ 190
Miſericordiam volo 120
Miſſæ auditæ proſperitat. pont. 49
Miſſa ſola multis curæ 431
Miſſæ tricenariæ, & anniv. 460
Mitio 78
Modus in rebus, & certi, &c. 17
Moles imaginum nihil ad miracula 371
Momus & ei ſimiles hom. 632
Monachæ, vel moniales veſtem ex lino 173
Monachalis veſtis utilitas 275
Monachi ſeducunt filios divitum, 16 : nimis frequenter penetrant in collegia virginum, & non immerito patres, 168 : iis nomina mutantur, & vere ſervi fiunt, 171 : lagena & ſcorto gaudent, 219 : lupi vulpes & ſimiæ ſunt, 270 : occidunt in monaſteriis ad vindicandum ordinis honorem, 441 : curſitant, & hortantur ad bella, 478 : paraſyti ſunt, 553 : eorum quartum votum, 560
Monaſteria nimis ſumptuoſa plurima, 133 : ſunt perditorum plurimorum ancora 263
Monomachia 40
Monotechnus & heptatechn. 261
Montes auri 204
Morem gerere 96
Morica 287
Morionum ornatus 276
Morus 88
Mos tyrannus 81
Mos ſtultus puerperarum 336
Motus naturalis a viol. diſt. 614
Mulier dehoneſtat ſe, quæ dehoneſtat maritum 178
Mulieres ad comminiſcendum pronæ 158
Mulieres non gratum affectis 189
Mulierum ornatus, &c. Eraſmi temp. 511
Muſæ ſcientiarum deæ 12 : virgines, 75 : novem numero, 103 : nomina, 292 : eis in præſtis verſari datur, 233 : muſis & apolline nullo carmina, qualia Ciceroniana 239
Muſca, ne muſca quidem olla 312
Myſtagogi ſociet. fac. paup. 369
Myſteriis initiati ſilentium 305
Myſtica ſcriptura 538

N.

NAbuchodonozor 116
Naſci bene minus quam bene inſtitui 159
Naſſavii comites nobiliſſimi, quomodo principes Auriaci, ubi tandem Gulielmus tertius 507
Naſo ſuſpendis adunco 18
Natalitia 142
Natura noverca 9
Natura parvo contenta 194
Navita de ventis de bobus, &c. 469
Nautæ aſſueti monſtris 20
Ne quid nimis 39
Neceſſitas durum telum 202
Nectar 95
Nefaſti dies 320
Nemo quæ ſua ſunt quærat 85
Nemo niſi a ſeipſo læditur 122
Nemo duobus dominis ſerv. 136
Neque nare neque litteras novit 43
Neſcio qua natale ſolum, &c. 61
Neſtorem præſtare 290
Neſtor & Priamus per ætat. 540
Nicholai nomen male ſonat 177
Nicholaus divus 505
Nicodemi Evangelium 377
Nigrum in candida vertere 93
Nihil *pro* re vana 16
Niſi eſſem Alexand. Diog. &c. 78
Noctua volavit augurium opt. 20
Noctua non volat omnibus 109
Noctua volat ſtultis 159
Nomen, *pro* cauſa, ratione 114
Nomotheta 86
Non omnibus ſum domi, non omnibus dormio 14
Non omnis natans enatat 44
Non pilum eruditionis 168
Non de plauſtro, ſed in plau. 255
Non omnis, *pro* nullus 461
Notoria ars, vera & fucata, qualis Simonidis, Metrodori Raymondi Lulli 544
Notum tonſoribus 59
Notus a teneris unguiculis 100
Novi non mala, & nov. acc. Eraſm. 159
Novi homines & divites &c. 570
Novus Rex, novus lex 319
Nox concubia 32
Nubere Chriſto, monach. loc. 15

Nuces

Nuces ſponſus ſpargebat, &c. 56
Nuce vitioſa non emam 195
Nugæ ſeria ducunt 635
Nullus ſapit omnibus horis 303
Numero, *i. e.* breviter & perfecte 548
Nuptiæ improſperæ gratiis iratis coeunt 29
Nuptiæ inter reges non firma vincula 403
Nutricatio maximi momenti 350
Nutricem accerſere, eſt abortire 151
Nutrix ſemimater eſt &c. 319
Nymphæ *pro* aqua 76

O.

OBire munia officii 210
Oblimare ſtomachum 245
Obolus naulum Charonis 479
Obſervantes monachi, & non 270
Occinere encomium 29
Oderint dum metuant 111
Odium Achillis in mendaces 613
Oedipus 83
Oenopolus 29
Oleum atque opera periit [illegible]
Oleum addere camino 561
Olympici ludi 543
Omne tulit punctum, &c. 573
Omnia munda mundis 124
Oniropoli 136
Onus Judæorum levius quam Pontificiorum 83
Operculum patella dignum 76
Optima non durant 290
Opulento ſacerdoti non deeſt Eva 27
Orbilio plagoſior 57
Orcus implacabilis 629
Os lædere nulli 157
Os oblinere divis 354
Oſculum charitatis 496
Oſſa Dea famæ 476
Oſtraciſmus 541
Ovatio & triumphus 118
Ovum ovo non ſimilius 40
Ovum non eſt ovum 411

P.

PAbulum ſubducitur ferocienti equo 84
Pace tua liceat 15
Paci dandum quid, & paci multa dabat Eraſmus 54
Paciſci cum divis 205
Padua 267
Palæſtrites 242
Pallas dea ſcientiarum & belli, 23: caſtiſſima 292
Pallio & barba philoſophi 73
Palmam certaminis cedere 42
Palmarum dies 429
Palma fœmina marceſcit ſine mare 611
Panace 157
Pancratice, & παγκρατιαστής 5
Papa vicarius Chriſti audit, 242: diſſolvit matrimonia prout libet, 400: per vota monaſtica ſpeciatim, 441; prohibet matrimonia in gradu licito, permittit in illicito, 400 & 402: fallibilis probatur, 406: ſibi dat majores prærogativas quam Petro, 408: dat ſpecialia privilegia cuivis monachorum ordini, 452: juſtificat male parta, 455: ejus politia uſualis in plurimis negotiis, 483: interpretatur aliquando non ut pontifex ſed ut Franciſcanus, prout errat ut homo non ut pontifex 596
Par pari referre 77
Paraphrœneſis 433
Parathalaſſius 355
Parcæ & nomina 570
Parcemus ut lupis 605
Parcere ſubjectis, &c. 542
Parentalia 132
Pareto legi quiſquis legem ſanxeris 326
Parium marmor 454
Parricidarum pœna 490
Pars corporis honeſtiſſima jocoſe 335
Parſimonia ſera in fundo 47
Partus dolores ex peccato 35
Paſcitur in vivis livor, &c. 567
Patella os in animantibus 517
Patinarum ordo in conviviis 467
Patres non poſſunt exhæredare omnino 220
Patriarchæ 168
Patrocinatur cultui divorum ut dæmonis 274 & al.
Paula & Euſtochium 287
Paulus Apoſtolus exercebat ſutoriam, 132: fecit naufragium, 234: pingitur cum gladio, 357: plures ad fidem perduxit quam Petrus 407
Paulus anachoreta 132
Pauperes nothi 452
Paupertas digni 459
Pauperes plurimi bis pauperes 613
Pavia 134
Pax tibi frater 2

Peccatum plumbum, 28 : pœna in ſe, 221 : ejus diſtinctio in veniale & lethale, 250 : omni metallo gravius eſt 620
Peculiaritas divorum 46
Percunctari a cœlo ad terram, & percunctatorem fugito 243
Pedibus ire in ſententiam 23
Peluſium 585
Penates 11
Penelope & tela 464
Peracta fabula 88
Peragere aliquem reum 157
Peregrinationes ad Hyeroſolymam damnantur, 22 : omnes relligionis ergo ridentur, in toto hujus tituli colloquio, peregrinatorum ornatus 353
Perfricta frons 37
Permutatio animarum ridetur 456
Perſarum gaza 537
Perſequutores combur. hæret. ridentur. 480
Perſeus, & Æmilius 101
Perſonam deponere 287
Petrus, vulgo audit cœli janitor, 104 : ac princeps Apoſtolorum, 132 : ſed revera nullam juriſdictionem habuit in cæteros Apoſtolos ; non fuit Romæ epiſcopus, etſi fuerit, nihil magis ejus ſucceſſoribus deberetur, quam aliorum quorumvis Apoſtolorum ſucceſſoribus ; nihil ei datum ſpeciale, præter claves regni cœlorum, quo nihil intellectum, quam honos aperiendi primus omnium Apoſtolorum, januam eccleſiæ, quod incommunicabile, & nullius juriſdictionis, ac ſemel peracto, nihil ei poſtea ſpeciale 251, 407, & 403
Pervestigare furta 184
Phædrus ſocratis 103
Phalaris 493
Philippus cognomento bonus 331
Philoſophari in cæremoniis [illegible]
Philoſophi ſtultitudinem laudant, 493 : incerte de anima pronunciant, 549 : [illegible] philoſophi Eraſmi tempore & antea, [illegible]
Philoſophia [illegible] in [illegible] 48
Phocion 510
Pictura Dei, quid de ea, 155 & 142
Pietas quid apud Latinos 167
Pileum ita tibi ſtet in capite 28
Pili caudæ equinæ 280
Piſcari hamo aureo 26
Piſcator ictus ſapit 177
Piſci dixeris 415
Piſculentus dies 214
Plancius & Oriſtilla 293
Plantæ tranſlatæ uberiores 340
Platonica reſpublica 216
Plauſibilis, *pro* grato 1
Plauſtra & naves, ſpei, & novorum 59
Plautus & Sibilum 569
Plenis tibiis 451
Plinius 80
Plutarchus 126
Poetæ caſti legendi, 93 : ut plurimum ſunt macri & cogitabundi 224
Pollio 96
Politica ſcientia non juſtitia 494
Polypus 569
Pompilius Blennus 488
Portia 293
Porphyrio 230
Potiri rerum 326
Præbendarii pont. concub. 267
Præbere ſpecimen 35
Præda eſt intra caſſes 17
Præfatus honorem 35
Præpoſitis obediendum 415
Præputium Chriſti 248
Præſulem agere 241
Præſules aulici eſſe non debent 284
Prandium Theologicum 333
Preces veluti penſum damnantur, 121 : & ſine mente 286
Priapus 106
Prima fronte 217
Prima acies, & principia in exercitibus 10
Princeps reipublicæ gratia 10
Princeps quomodo ſupra leges 326
Priſcianus 228
Pro virili [illegible]
Pro theſauro carbones 167
Pro aris & focis 194
[illegible] in publicum 178
Promovere cingulum 43
Pronunciative 97
Prophetæ in confuſionibus 501
Proram ac puppim ſalutis 25
Proſeſſiuna 476
Proſcindere aliquem dictis 36
Provinciam in me recipio 19
Provocare equum in planitie 40

Pruna

Pruna viva mortuorum reprobo-
rum comes 299
Pſalmus XXII. recitatus a Domino in cruce 462
Pſora 488
Pſyche 633
Pulchra difficilia 35
Pulſare omnes ſtatus 308
Pyrrhus 468
Pythagoras diſtinguens homines, in mercatu, 324: Metempſicoſin propugnavit, 343: dixit flammam manu ne dividas 632
Pythius 389

Q.

QUadrageſima 393
Quando *pro* aliquando 107
Qui non inimicum non amicum &c. 257
Qui ſanis affricant luem plectendi 494
Quintilianus 37
Quid te fugit 304
Quid Domini faciant, audent, &c 383
Quod externis detrahitur, ad incrementum pietatis debet accedere 86
Quo ſemel eſt imbuta, &c. 163
Quomodo abjecta ceremonialia 398
Quomodo lignum ſacrum liberet a paræneſi 374
Quot homines tot ſententiæ 79

R.

RAbini 30
Radamanthus 480
Ranæ dicuntur reſurgere, 252: earum femora edunt Galli, 395: multæ in ſtygia palude 477
Rationem inire & ſubducere 45
Ratio *pro* natura vel cauſa 316
Rationes quare ſint præciſe quatuor mendicantium ordines 450
Rauraci 355
Recipio ad me 190
Recutitus Judæus 413
Regnavit a ligno Deus 246
Regula eſt omnibus 282
Regulares irregulares 300
Regula Lesbia 557
Regulus quomodo rex avium, 110: & quod dentes Crocodyli purget 609
Relligio decet ætatem omnem 44
Relligio eſt mihi 80
Relliquiæ, & peregrinationes ad eas ridentur 101
Repetundæ 94
Res non patitur longa conſilia 207
Res rediit ad laqueum 189
Reticulus 273
Reuchlinus 145
Revelationes Franciſco factæ 591 & ſeq.
Rhemia lex & memmia 323
Rhodienſes monachi 426
Richemonda 295
Rochus divus 443
Rodericus Borgia 562
Roma obſeſſa per Carolum 507
Romæ homines fiunt deteriores 219
Romulus abſtemius 321
Rotatiles trochæi 222
Rotæ ſupplicium 513
Ruber color Anglis peculiaris, albus Gallis, niger Helvetiis 276 & 662

S.

SAcerdos neque nothus neque claudus, &c. 431
Sacro plumbo venæ auri 26
Sacrum, *pro* execrandum 547
Saguntina fames 389
Salomo 111
Salve Regina 203
Samius Literatus 191
Sapho & monachæ ei ſimiles 170
Sapiens ſtoicorum 565
Sapientia auro vulgo vilior 93
Sapientia recondita Pauli 591
Sardanapalus & Philoxenus 613
Sardonius riſus 224
Sat ſi ſuo regi placeat regina & ſuum cuique pulchrum 17
Sat cito ſi ſat bene, & feſtina lente 58
Satrapæ 65
Scabies Hiſpanica, Gallica, &c. 396
Scalda 490
Scarabei diſcrimen cum aquila, 13: ratio 607
Scientia Dei pluſquam holocauſta 121
Scipio Africanus, 94: Nazica 293
Scortatione mulier renunciat propinquis 218
Scotus 62
Scribitur in vino 87
Scriptura vel nautis legenda, 415: ex ea loci citandi ad juſtificandam ſententiam, 171: ad ea quæ dicat reſpiciendum

omnino, 244 : debet, præſertim novum teſtamentum eſſe nobis ratio omnium ſuprema in divinis, 353 : non committi debet cura ſuorum divis, quia non præceptum in ea, 388 : ejus auctoritas ſacroſancta & inviolabilis, 421 : eſt regula ad quam corrigendæ opiniones humanæ, 557 : eſt vere ἀναντίῤῥητος 629
Scutari 92
Scythica & nautica concio, 202 :
Scythæ qui 333
Secundæ menſæ 89
Sedunenſis Cardinalis 592
Seneca & ſtylus 233
Senex, & ſenator, &c. 2
Senile conſilium 175
Senium addit pretium picturis 109
Serio res agitur 39
Sero ſapiunt Phryges 629
Serpens æneus 246
Serpens non umbram fraxini 595
Servare hominem prius ſabbato 85
Servus præ ſervo 553
Seſſiles lactucæ 222
Seſtertia, &c. 93
Severitas, *pro* gravitas 211
Shew me a Lyar, and, &c. 197
Si fractus illabatur orbis, &c. 417
Sibi ſapiunt ſues 583
Sibyllæ & folia 62
Sicambria 476
Sicut diviſiones aquarum, ita, &c. 115
Sidus, dialectus amantium 166
Silenus 429
Siliqua 100
Simia maxime accedens ad hominem, 521 : horret maxime teſtudines 607
Similes habent labra lactucas 31
Similitudo morum amicitiam parit 55
Simulachra divorum annuunt capite, rid. 30
Simulare & diſſimulare 185
Sin[illegible] i. e. a[illegible] 304
Sine Lux, ſine Crux, ſine Deus 463
Societas adimit dimidium mali 163
Socrates ſapientiſſimus, [illegible] in [illegible] bibere cicutam [illegible] Athenienſibus, [illegible] &c. 130
Solidus dies 241
Solvi in cachinnos 303
Somnium hominis 32
Somnium rei 150
Somno ſaginari 80
Somno quantum perdatur 534 & ſeq.
Somnus mortis imago, 536 Germanus eſt ejus, & ab inferis venit 537
Sophiſta quid proprie 312
Sorbere ſimul & flare 322
Sorbona ridetur, quaſi a ſorbendo, vel ſorbis 87
Sors & uſura periit 262
Sors humilis in virginis cantico 550
Sortiri partes 38
Sortiri fabis 485
Spartam quæ contigit orna 267
Spes prædæ in bellum trahit 30
Spiritus ſanctus ſolus ſuffectus in vicem Chriſti Apoſtolis, 407 : hinc ſcriptura ab eo illis inſpirata, eſt regula univerſa & adæquata Chriſtianorum, 408 : & vocari poteſt ſpiritus ſanctus ipſe permanens, &c. in eccleſia, Deuſque ſic ſemper idem in viis ſuis 662
Splendide mentiri 29
Stationes antiquorum Romanorum, ubi & ſtationes & proceſſiones recentium, damn. & rid. 387
Statuæ erectæ quibus 314
Steſichorus & Palinodia 230
Steſichorius numerus in talis 524
Stipulis fabarum nectere 449
Stoici & frons ſtoica 73
Stomachus, *i. e.* ira 229
Studendum quaſi Deus non adjuvet niſi gnaviter laborantes 45
Subſtantialia præcepta 413
Suffragia olim dabantur punctis, 319 : calculis etiam, porrectione digitorum, diſceſſione, & voce 530
Suitſeri trahentes tibiam 488
Sulpitia 293
Superos reliquit 158
Superiorum in auctoritate & privatorum officia in externis 388
Suplicatio ad divos via longior ad auxilium 205
Sus odioſa Minervæ & Veneri, &c. 613
Suſceptor 12
Suſtinere fabulam 210
Sutrium 486

Saola,

Suola, *Zwol* 638
Sybariticus dies 64
Sybaritica cœna 122
Symbolum Apoſtolorum ſine exceptione ulla, & ſcrupulo ullo recipiendum 54
Symbolum in militia 243
Symbolum in convivio 540
Symposiarchus 320
Synaxis ſacra 50
Synodium, *pro* venetiæ 574
Syphax 574
Syrenes, Uliſſes, & ſocii 53

T.

TAcenda, credenda nemini 247
Tagus auriſluus 370
Tali; vocis origo & ſignificatio, quid ſint, eorum figura & quod in quatuor facies poſſint tantum cadere, 514: quibus animantibus dati, & quod iis carentia analogum habeant quid, 515: ubi ſit talus proprie dictus qui ſolis bitulcis, nempe ad junctionem fibulæ cum tibia, 516: at vertebræ poſſunt dici tali, 517: talis primum luſum veluti nucibus, 518: tali proprie dicti aleatorii, quomodo notabantur, quomodo his ludebatur, quid jactus in his feliciſſimus nempe Venus, quo rex convivii creabatur, vel lucrum accedebat: non omnes ex oſſiculis; bene expoliebantur ſi ex his, ut æque bene fere caderent in quodvis quatuor laterum, 518 & 519: Ariſtoteles talos optime deſcribit, ubi cui Lateri tali, diverſus punctorum numerus inſcriberetur, 5: tantiſper minus ſæpe quam alia Latera, ſenionis latus ſubſiliebat, 525: ſpecimen legum ſecundum quas ludebatur vulgo, ac luſiſſe Auguſtus legitur in Suetonio *Ibid.* & 526
Talitrum 38
Talo recto ſtet fabulæ 517
Tantali duo, tantaleus lapis, & gladius Dionyſii 635
ταπείνωσις, & ταπεινοφροσύνη 555
Temperare a manibus 179
Tenedia bipennis 424
Terentius male lectus 227
Terminus, & terminum agere 412
Terra quævis alit artem 265
Terræ centro ſupponitur ignis, & quid accidat ſi per centrum perterebraretur, & injiceretur lapis aut plumbum 615
Tertulianus 247
Teſſeræ ſeu cubi, *our Dice*; earum ludus ludo talorum aleatorio antiquior, quid venus jactus in eis, quo rex convivii, & lucrum vulgo, 518: luſum eis vulgo, ut nos nunc, *Rafling*, vel *Paſs-ten*; ſed quum Pollux Midam, (qui Venus vel tres ſeniones.) infelicem pronuntiet, fuiſſe forſan alios minus uſuales luderdi modos, non multum diverſos a noſtro nunc *Seven or Eleven*, &c. 524
Thales 54
Theocritus & Theognis 566
Theologi cum poetis 62
Theophraſtus 80
Theophylactus 125
Therſites 158
Theſauri indulgentiarum inexhauſtibilitas ridetur 368
Thomas Aquinas 99
Thomas *Becquet* Archiepiſcopus Cantuariæ, ubi ſepultus, 133: trucidatus in templo, quod ei poſtea dicatum, & a quibus, 375: quid de percuſſoribus factatum, &c. 376: character ejus, & quare in numerum divorum relatus, *Ibid.* ortus videtur ex nobiliſſima familia cui cognomen *Du Bec*, cujus *Becquet* eſt veluti diminutivum, hinc inſcriptus Acrenſis, voce Græca origine, quæ præciſe ſignificat *Du Bec*, 377: relliquiæ Eraſmi tempore & miræ ejus divitiæ, &c. 379 & ſeq. ejus calceus 384
Thraſonica ſtultitia 276
Thraſymachus 28
Tiberius Gracchus 292
Tinctura veneta 177
Tinnitus aurium ſignif. 47
Tithoni ſenectus 256
Tot capita tot ſenſus 108
Tractent fabrilia fabri 422
Trahit ſua quemque voluptas 55
Tranſlatio ſeu metaphora verecunda ſit 97
Treviri, & pecten Jeſu 301
Triplex corona Papis 86

Trochilus

Trochilus & aquila 110
Tu nihil invita, &c. 568
Tubinga 145
Tunc immenſa cavi, &c. 80
Tunicæ talares 514
Turpis jactura per negligen. 233
Turtures præ concordia 292
Tutiſſimum in relligion. neg. 410
Tyranni in eccleſia 414
Tyrannica quædam ferenda 422
Tyria Maria movere 426

V.

Wali vere Angli 216
Vanus, *i. e.* mendax 8
Varamus 379
Valete & plaudite 88
Varro 87
Ubi populus ibi quæſtus 102
Vectigal a mortuis 577
Vejoves & bruta fulmina 241
Vel bibe vel abi 89
Velis quod poſſis 167
Velum monialium ex veſtal. 169
Venatur qui piſcatur 55
Vendere fumum 200
Veneres & Cupidines duo 292
Veneris Zona 187
Veneti ſtulte glorioſi in funeribus, 455 : avari ſupra modum 576 & ſeq.
Venia datur protopyro 262
Venire in voluptatis nomen 626
Venitur 132
Venter omnia docet, 265 : eſt peſſima beſtia 561
Ventis & amne 20
Verba dare, 69 : verba de præſenti, & verba de futuro, 173 : verbis iiſdem claudit auctor colloquia quibus vitam 637
Verenfrida, & oſſa 297
Vergens ætas 185
[illegible] 320
[illegible] nota 41
[illegible] Saphici, Sota[illegible] 497
[illegible] 260
[illegible] 305
[illegible] ſepeliebantur ſi [illegible] 156
[illegible] formam 177
[illegible] præmonſtrata [illegible] virgine, ſed [illegible] fuit 287
[illegible] & eſur. 11
[illegible] ſacris non idonei [illegible] 440
[illegible] 278
[illegible] formam 110
[illegible] rato luſu ac-

quiritur 37
Vincentius *ferrier* 208
Vinum quatuor ſenſibus placeat, 74 : transfert in linguam quod latebat in corde 122
Vir conſilii ſomno non dedit. 538
Virgo non de fundo, minus ide ſe poteſt diſponere 172
Virgo Maria ſuffecta Veneri 203
Virgo Loretana paraliis, 306 latet forſan, ſub Parathalaſſiana noſtra Walſinghamica 362
Virginitas gaudet rapi 264
Virum quæro 26
Vita & facta Chriſti adumbrata figuris 143
Vites palis aut ulmis 160
Vivacitas corniculæ 292
Vive læte, 217 ; vive latenter, & ætas per tacitum fluat, 565 : vivere arte ſua 30
Uliſſis abſentia & ſenium, 25 : vitavit Syrenes, 53 : vix effugit circen, 156 : patronus eſt mentientium, 197 : mag. pereg. 259
Umbra comes 103
Umbra mens ſeparata 153
Umbra aſini 323
Umbilicus libris 517
Uncti ad convivium 185
Unctio reddit tutum a ſuſp. 311
Uncti non tangendi 593
Undæ negotiorum 18
Undulatus pannus 33
Unguentum in lente 416
Volat irrevocabile verbum 163
Voluptates commendat, &c. 18
Voluſius 612
Vota ridicula a pavidis 204
Vota alios obſtringentia rid. 354
Votum irritum ni nuncupes loca, ibid. 204
Votum Chryſtoph. ſpeciale 204
Vox quando ſecetur a poetis 240
Urere aliquem male 179
Uſu callere 469
Ut *pro* ne, 56 : *pro* quamvis 64
Ut cuique eſt ætas, &c. 2
Ut nutrices 350
Utenhovius & Taleſius 514
Utricen 487
Vulcanus 28
Vulgus auctor peſſimus 285
Vulpem capere laqueo diffic. 155
Vulpes anus non capit. laqu. 452
Vultum habet in manu 296
Vultus acceſſere boni 468

X.

Xantippe 119
Xenocrates 569

F I N I S.

Errata, Addenda, & Emendanda, jam vidiſti Lector, pag. 662, & 663, ſed reſarciar & ſequentia quæ tunc exciderunt.

PAG. 402, ad finem primæ notulæ, addas: Imo & aliquando reclamavit, aut ſaltem aliquid maxime accedens fecit, ut patet ex pluribus ab eo ſcriptis: at ſpeciatim ex Epiſtola 563 ſcripta Anno 1521, ubi, inter alia ad id accedentia, declarat, ſe non pronuntiare Lutherum ab Ecclesia Catholica alienum, attamen excommunicatus fuerat Lutherus jam tunc a Papa, Anno ſcil. præcedenti. Ad primam Paginam indicis rerum, lin. 11. poſt vocem *minutæ*, excidit vox *confeſſionis*, quæ ſupplenda. Ad ſecundam pag. ejuſdem indicis, ad articulum *Apoſtoli*, vides *ſpelialis*, legas *ſpecialioris*. Denique lector, ſi noſtræ præfationis tertia pag. lin. 32. tuum exemplarium habeat; *ineptas* Ave Marias *quibus nihil omnino petitur, & per quas tamen omnia obtineri creditur*. Legas potius, ut plurima & melior pars exemplariorum habet. *Ineptas* AveMarias,*quibus, Deo neglecto, omnia, licet nulla ſpeciatim nuncupentur, obtineri creditur*. Hancque ſpeciem emendationis fecimus, non quod arbitrati ſimus, falſum ineſſe priori lectioni, ſenſu ſcil. noſtro & ſatis obvio, ſed quod noluerimus vel videri, in medium proferre, aut comprobare quid, quod exceptioni eſſet obnoxium: obvium enim ſatis, & concludere facile, quod, cum in priore lectione, nihil per *Ave Marias* peti ſuppoſuimus, nihil tunc per eas intelligebamus,& ad nihil aliud reſpiciebamus, quam ad Angeli ſalutationem & alloquium ad *Mariam* mere,quibus certe nihil petitur,ſcil. pro recitante,quæque ſunt tamen verum & purum Angeli *Ave Maria*, & facerent totum nunc,ſi ſuperſtitio in ineptis conquieviſſet: At cum ſic credo, non accipient Pontificii, dicentque,per *AveMarias* intelligi debere,non ſolum ſalutationem Angelicam, ſed etiam preculam, quæ poſt eam, & ad finem formulæ vulgo recitatur, hanc nempe: *Sancta Maria, mater Dei, ora pro nobis peccatoribus, nunc & in hora mortis noſtræ*; *Amen*. qua, licet nihil ſpeciale nuncupetur,aliquid tamen petitur certe: Eſto ſic res ergo, ſitque iſtuc ratio, cur priorem le

onem poſteriore emendarimus in bona exemplariorum parte. Sed moneatur ergo vulgus, precatiunculam hanc, nullam eſſe partem veri *Ave Maria*, ſeu ſalutationis Angelicæ, aut *Elizabethicæ*. Doceatur, preculam ab hominibus pro lubitu hîc cum ſalutatione Angelica conjunctam, & ex nulla parte Scripturæ hauſtam aut extractam. Non impudenter ei dicatur, uti factum, & fit adhuc a quibuſdam: formulam ab ipſis Apoſtolis compoſitam, imo vel ad dilectum & delectum Chriſtianiſmi ſymbolum: In animum ejus non inducatur, ſacroſanctam formulam, non ſolum ad omnia congruentiſſimam & utiliſſimam, ſed & etiam, præ omnibus aliis ſalutarem, & efficacem, in periculis & mortis articulo præſertim, ita ut nullus unquam fere pereat, qui tunc dixerit ſuum *Ave Maria*. Curetur, ut nulli ſibi ſuadeant, meritum quoddam ineſſe ſpeciale, ſalutiferum, quo innumera obtinentur, imo maxima peccata teguntur, in effectu ipſa ſola pronuntiatione harum vel tantummodo vocum *Ave Maria*, quales nimis multi ſunt ubique fere, at præſertim in regionibus mere Papiſticis. Atque in coronidem omnium; ſciat per nos gens vulgaris Pontificia; ſi per ſuos paſtores & doctores neſciat (ut plane perſuaſum habeo eam per eos ignoraturam in æternum,) ſciat inquam, tantum abeſſe quod verum *Ave Maria*, ſeu ſalutatio Angelica, utilitatis ſit atque aptitudinis quæ vulgo jactantur, ut ſit quid nunc nobis ineptum omnino: Demonſtraturque plane, vel per ipſiſſimam primam vocem ſalutationis Angelicæ Χαῖρε, quam verterunt *Ave*. Eſt enim vox alloquentis aliquem, excitantis eum ad lætitiam, eique omnimode bene optantis; & quid ineptius, quam nos tale quid reſpectu Virginis nunc facere? at inſuper, nihil fere magis oppoſitum ingenio ſalutationis Angelicæ, quam precula ſuperaddita; *Mariæ* bona omnia [illegible] ab illa petit: Tandemque, vel [illegible] precula, arrideret in ſe, [illegible] s vellem uti. Porro uſurpavimus Anglice [illegible] vocabuli compoſiti *Ave Ma*[illegible] [illegible]um; ſicque, & ad meliorem [illegible] [illegible]m adjectivum, nobis Lice[illegible]

FINIS.

00087065

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 25 June, 2016